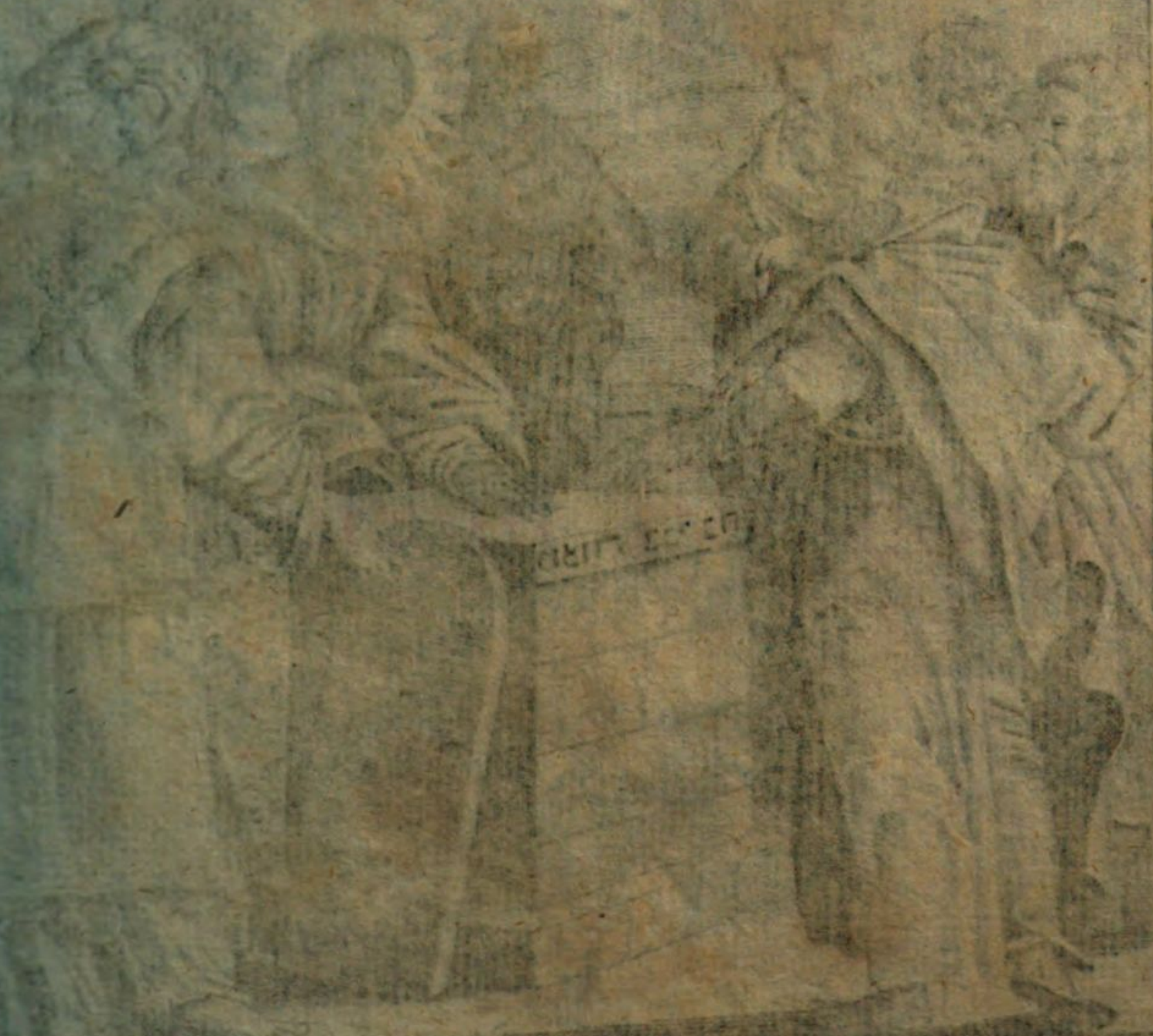
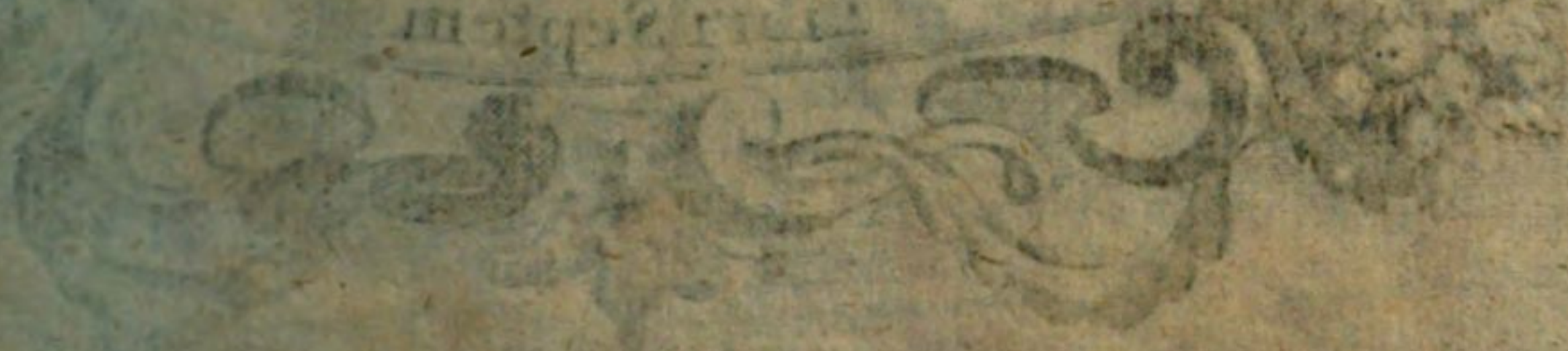

THE ALBERT & Co
PRINTERS
10, N. B. ST.
NEW YORK

THE ALBERT & Co

THE NATURAL & GRACIOUS
HISTORICAL
OF THE
OF THE
OF THE

OF THE

JOHANNIS SELDENI
De
JURE NATURALI & GENTIUM
Juxta Disciplinam
EBRÆORUM.
Libri Septem.

JOANNIS SELDENI
DE
JURE
NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta

Disciplinam Ebræorum
LIBRI SEPTEM.

VVITTENBERGÆ,
APUD GODOFREDUM ZIMMERMANNUM.
M. DCC. XII.

JOHANNIS SEBASTIANI
DE

JURIS

NATURALIS

ET

GENIUM

LEX

Disciplinam Eboracensem

LIBRIS SEPTIMUM

WITTEBERGAE

APUD GODEFREDUM ZIMMERMANNUM

M DCC XII

ILLUSTRI VIRO
JOANNI CAPELLANO

JO. HENRICVS BOECLERVS

S. P. D.

Enit ad Te hæc episto-
la, nihil aliud quàm obsequium gra-
ti Tuisque meritis æternum dediti
animi nuntiatura; occasione officii
non tam eleganter lecta, quàm cu-
pide arrepta. Sive mavis credere, VIR AMPLIS-
SIME, ex eo genere literarum has perferri, quo,
quicquid uspiam in rarioribus studiis geritur aut
paratur, ad Te, tanquam omnis doctrinæ & ele-
gantiarum arbitrum, perscribi, ratio & mos est.
Quamquam sic quoque non speciosa est mea cau-
sa, si apud alium iudicem ageretur. De alieno
enim officiosus sum, non de meo: neque quic-
quam ex editione hujus libri, cui bona omnia
præ-

præfamur, ad me pertinet, nisi quod à pluribus annis, Bibliopolis, ad redonandum luci publicæ utilissimam commentationem, auctor & pæne exactor fui. Erit autem forte, ut non modo veniam fatenti dare, donec copiolas meas, satis illas quidem tenues, sollicita vero, sed de alienis, sine controversia præclaris, monumentis, sermocinantem libentius etiam ferre, partem consilii & comitatis habeas. Equidem SELDENI opera laudare vel le, nihil aliud esset, quàm Soli testimonium splendoris meditari, quem ipse, potentissimus sui testis, nullo loco segniter conspici patitur. Pridem obtinuit hoc nomen, ut non tam hominis inter eruditos eminentis, quam doctrinæ reconditæ vulgoque inaccessæ elogium haberetur. Excepta sunt, quæcunque edidit volumina, illo applausus genere, quod Musarum & Gratiarum permixto pollentique genio invalescit: tradita per gentes; consecrata per bibliothecas; iterata typis; nisi quod illustrissimum hoc DE JURE NATURÆ ET GENTIUM JUXTA DISCIPLINAM EBRAËORUM opus, sicut avidis emtorum manibus distractum, ac quodam modo direptum fuit: ita qui desiderio & voto, reproduci illud ac denuo publicari jam pridem optantium, aures & operam commodaret, vix ac ne vix quidem potuit reperiri

riri Editor: varietate literarum & formarum, ple-
rosque, ut videtur, deterrente. Superandus tan-
dem & hic labor erat; cum præsertim pulcerrima
Juris pars exquisitis literis ac ingenio singulari tra-
dita, reipublicæ humani generis vel gerendæ vel
ornandæ, usum ac decus præcipuum polliceretur.
Quamvis enim vix patiantur sibi hoc persuaderi,
qui vel jus in armis ferunt; vel certæ gentis legi-
bus omnes gentes, externo legislatori nunquam
obnoxias, constringere parant; vel contenti emi-
nentibus & communibus sententiis, consiliorum
ac disceptationum dubia, exacta juris forma ac re-
gula expedire, parum assueverunt: potior tamen
nobis debet esse auctoritas eorum judicum, quos
in hoc Tribunali alte constitutos, Deos dixit ipsa
Dei veritas. Hi animadvertunt, sublato Divini
Iudicii metu, & remotâ reverentiâ Juris Naturalis,
cujus non vindex minus quàm auctor Deus est, i-
psa reipublicæ uspiam in terris servandæ tuendæ-
que, munimenta ac præsidia everti. Terrore hu-
mani imperii ac metu civitatem hætenus conti-
neri dixeris, ne societas plane sit dissociabilis: ut au-
tem beata esse serio & diligentius velit, citra respe-
ctum supremi imperii, nemo expectabit opinor.
Jam inter populos nullius communis imperii vin-
culo conjunctos, solique Deo secundâ potestate

præditos, quæ humani ratio commercii, quæ pacis fides, quod controversiarum moderamen, quod armorum temperamentum, excogitari poterit, si jus non dicere orbi terrarum, Officia nationibus, præmia obsequio, poenas imparentiæ, dispertiri credatur, illa rerum suprema potestas, extra cujus voluntatem, nec jus, nec juris fructus, id est sive socialitas sive humanitas & ab hoc ducta principio, inter mortales felicitas, est? Et, quando depravatione consuetudinum, nihil non obscurari, ac in deterius flecti cernimus, præclare in primis de humano genere mereri putandi sunt, qui instauratum eunt: ea, quibus solis, distracta errore, congregatur, sibi & Deo reconciliatur mortalitas. Potuerunt ipsis manibus deprehendere, quid Deo, quid humanitati in hoc genere deberent, propiora sæcula. itum est ad alterum, & quasi novum genus hominum: quæsitæque & repertæ sunt terræ, in quibus confuso Naturæ & Rationis discrimine, cum humani cultus vestigia, brutarum animantium consuetudini vix essent dissona, prima eademque summa humanitatis & commercii & victoriæ lex fuit, animalis Naturæ & Deo parentis exempla ac specimina hospitibus ingerere, & præterpropter humanitatem vitæ oberrantia agmina, in jus & hominem cogere. Diffusam argumento, distinctam

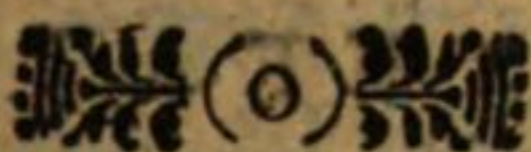
stinctam profectuum gradibus, nec raro involu-
tam auctorum sententiis sapientiam, quam non
sufficiat fidentius aggredi, Fernandus forte Vasqui-
us documento esse queat. qui cum tanto instructu
apparatuque hunc locum sibi excolendum sumsis-
set, ut instar bibliothecæ nonnullis videretur præ-
stare, factum tamen facile opineris, ut negligentius
pleraque cumulando, ordini & discretioni inter
disputandum parum serviendo, placita aliorum
non satis examinando, sua sæpius asseverando
quàm probando, componendo denique, quæ con-
stare sibi invicem non poterant, haud pauca de
arduis intricaverit potius quàm expediverit. Qua-
re majorem sibi curam & cautionem adhibendam
judicarunt, Hugo Grotius, & ejus exemplo ac æ-
mulatione, ad certæ de Philosophia Barbarica su-
perstitis disciplinæ modulum, Britannorum do-
ctissimus, Janus Seldenus. Tam egregii electissi-
morum ingeniorum certaminis sicut prima auspi-
cia & successum, Gallia vestra deberi, eruditis con-
stat: ita ne nunc quidem, aliena vestris consiliis &
temporibus videri potest commemoratio isthæc, &
Tui nominis ornando præscripta operi prædicatio.
Illi enim doctrinarum & omnis elegantia præci-
patui, quem à multo tempore nemo Vobis ambi-
guum facere in animum induxit, is nunc è felici-
tate

tate temporum accessit gloriæ cumulus, ut MAXI-
MI REGIS, Avita & Patria, quamquam incom-
parabile educta fastigium decora, plus quàm su-
pergressi, animis paria gerentes studia, quemad-
modum in ceteris Reipublicæ & sæculi artibus, ita
in Literis ornandis amandisque, vestrum cando-
rem, gravitatem, benignitatem, longe lateque cun-
ctis in præsens nationibus & gentibus, in posterum
seris ætatibus luculenta & decora industria appro-
bare conspiciamini. In his curis, quibus nec ad im-
mortalitatem nominis quicquam splendidius, nec
ad demerendum genus humanum uberius, ulla vi-
derunt tempora, eam Tibi personam Fortuna Pu-
blica imposuit, quam sine exquisita doctrina, &
summa virtute, nemini vel momento gerere, fas
fuerit. Qui caperet consilium novi & magni ex-
empli consilium omni virtute regali magis regi-
um; unus fuit, hoc, quid dico hoc? omnibus
quotquot fuere seculis, Rex, Regum norma, Re-
gum splendor, LUDOVICUS Dei munus, Dei pi-
gnus, Dei imago. Respondit magnitudini tanta-
rum cogitationum, provisu, obsequio, suffragati-
one huic Principi, huic sæculo nata mens ad omnia
MAECENATIS GALLICI COLBEHTI,
æternitati Patriæ destinata ac destinanda præsidia,
exsomnis, sollers, intenta, operosa. Quod Mæce-
nati fuit Maro, id CAPELLANUM COLBERTO
esse

esse dicerem, nisi plus in exempli novitate vel negotii vel elegantiae appareret. Inter Regis Herois Oculos, inter Herculis Musagetæ Amicos, inter instrumenta beatoris & cultioris ævi, nomen & famam mereri, magnum & pulcrum est, sed nulla partemajus pulcriusve, quam in censu ingeniorum per terrarum orbem agendo, in munificentiae Regiæ vel dispensandis consiliis, vel diffundendis fortibus, vel incitandis miraculis. Plena quidem hæc & singularis est felicitas, adesse Principi, quotiens dulcissimam meritorum Principalium seriem explicat, & Divinitaris ritu, beneficiis disjuncta locorum spatia jungit, & conquirat undique, quos felices faciat. Quis ex omni rerum memoria honor, quis dignationis aulicæ gradus, nominabitur, quem malit, si fata liceat sibi suo temperare arbitrio, indipisci, quisquis civili bonitatis naturalis genio, ita regitur, ut non virtutis modo & sapientiæ sed fortunæ quoque summam putet, bene de plurimis mereri? Quam non sit iners in pectore meo sensus illius laudis Tuæ, Vir Amplissime, vix est, ut hoc loco, id est, in transitu, digne queam verbis exprimere. quanquam non meriti modo Tui magnitudo, sed mea insuper, tot aliis quoque in publicum decus eminentibus tuis laudibus incitata pietas, omnem, quæ solenni gratiarum actioni intercedit, moram abrumpi postulat. nisi hoc quoque

quoque æquitatis Tuæ ac indulgentiæ fors pati velis
extare testimonium, ut obsidis locum tantisper ex-
pleat hæc epistola, dum accuratius, quantum Tibi
debeam, cuius munere meum nomen inter eos cõ-
paruit, quos Regum Benignissimi munificentia, &
Mæcenatis redivivi, propitia voluntas, bearet, pro-
fitear. Teneat interim gratiæ Tuæ locum, quem
semper tenuit, SELDENUS, ipso operis sui argu-
mento curis cordique Tuo proximus. Nam & si pri-
stina recordamur, IUSTITIA, non inter Virtutes
modo REGUM CHRISTIANISSIMORUM, sed
inter Nomina viguit: & inter miracula sæculi, quæ
Gallia cotidie edit, primore loco celebratur, quod
Rex armis, viris, animis, opibus, instructissimus fe-
licissimusque, etiam laceffentibus nonnunquam
causis, magnitudinem suam IUSTITIA mavult,
quàm armis inter Christianos tueti, & de pace potius,
ac amicitia Principum, quàm de clade & incommodis,
triumphare: fortis interea & expeditus in barbaros
& Christiani nominis hostes, quos debellare, ut Iu-
stitiæ, ita Gloriæ apex est. Vale, Vir Amplissime, &
Regis Tui gloria diu fruire. Scr. Argentorati 10,
Martii 1665.

PRÆ-

PRÆFATIO,

quæ etiam

INSTITUTI OPERISQUE

Est Summula.

Itulus, quantum scio, planè novus est; etiam hætenùs tam inauditus, quàm incompertus. Nec solum in molem prægrandem excrevit Volumen, verùm & ipse Librorum ac Capitum Elenchus paginas non ita paucas occupat. Unde fit, ut nec ocius transeunti, nec oscitanter evolventi, nec levitèr intuenti facilè satis queat excogitari, quidnam Operis fuerit Subjectum seu Materies, aut qualisnam aut unde Ratio Instituti. Meritò igitur visum est ea heic velut in Tabella contractiori exhibere. De *Jure Naturali & Gentium* quidem agitur; sed non simpliciter sic dicto. Adjicitur, *juxta Disciplinam Ebræorum*; quæ Tituli est Novitas. De *Jure* tum

**

Natu-

P R Æ F A T I O.

Naturali, tum *Gentium*, quomodolibet cunque aliàs sumto, ac de Obligatione & Permissione circa utrumque versantibus, anxius disquirunt acriusque disceptant crebrò, Ethici, Politici, Jurisconsulti, Theologi. Nec defuere, quibus omninò placuit illud veterum, aliquot

Nec Natura potest Justo secernere iniquum.

Ceterum ex eis in quæ plerique Scriptorum, aliàs etiam de Jure hoc diversimodè dissidentium, consentire solent, nullo labore elicitur, Naturalis, quaecunque id demùm fuerit, peritiam (id est, Juris ejus, quod cunctorum hominum ab ipsis rerum ipsiusque Naturæ creatæ initiis Commune fuit, seu Universorum cordibus, ut dici solet, inscriptum) non minùs nec alio fermè modo Juris Universi Divini Humanique, quod citra initia illa Positivum est, atque Morum scientiæ exactiori conducere, quàm Sapientiam, quam appellitant Primam seu Metaphysicam, reliquis Philosophiæ membris, quæ sua ex illa mutuò accipiunt Principia, seu quàm artes purè Mathematicas eis, quæ sunt mixtæ, aut Epochas in Temporum motuumque ratione, insequentium calculo, Neque absolum est dicere, ab Jure illo cetera multifariam superinducta, velut surculos per insitionem accedentes, à trunco; cui inseruntur, sustentari aliquæ. De eo autem interea quod est, Qualia & Quot sint, ac Quousque extendantur contrahanturve Juris istius capita, atque undena m

P R Æ F A T I O.

denam petenda, dissensus est sanè multiplex. *Gentium Jus* interdum pro *Jure* item *Naturali* sumitur. Quoties nimirum *Primævi* seu *Primarii* nomine indigitatur. Sed verò quatenus *Juris Gentium* vocamine, Mores & Jus pluribus Gentibus, nec interim Univerſis nec Semper, ſive ex Numinis Juſſu Imperativum, ſive ex Pacto aut Conſuetudine Interveniens denotatur, (quale *Secundarium* nuncupari ſolet) *Naturalis* illud, non aliter atque Cæſareum, Pontificium, Provinciæ, Municipale Jus, plane eſt additamentum. Atque ex hac duntaxat nozione in Titulo uſurpatur. Et *Jus Naturale* ita ſignificat heic, quod *Jus Mundi* ſeu Univerſale; *Gentium Jus* id, quod Gentibus aliquot peculiariter. Lucanus;

*Sed neque Jus Mundi valuit, neque federa ſancta
Gentibus* -----

Jam verò *Naturalis* vocabulum, in Titulo, id tantum indicat, quod ex *Ebræorum*, ſeu *Eccleſiæ* aut *Reipublicæ* veteris *Ebraicæ*, Placitis, Sententiis, Moribusque, tam in Foro quam in Scholis, receptis a vitisque, pro *Jure Mundi* ſeu omnium Hominum omnimodarumque tum Gentium tum Ætatum Comuni, etiam ab ipſo rerum conditu, eſt habitum; ut ſcilicet à Totius Naturæ creatæ Autore ſeu Numine Sanctiſſimo, Humano generi, ſimulatque creatum eſt, indicatum, infuſum, imperatumque. Hoc *מצוה בני נח* *Præcepta* ſeu *Jus Filiorum* ſeu *Posterorum Noachi* appellitant Ebræi; ut-

P R Æ F A T I O.

pote quo nomine Genus Humanum, à Noacho secundo, quemadmodum ferme ab Ada primo, propagatum, innuere, eis est solenne. Capita hujus Juris Septena, quæ Illustriora sunt, à scriptoribus Christianis subinde habes, sed nec sine crassissimo subinde errore, generatim memorata. Nullibi autem explicata. Ea sunt de *Cultu Extraneo* seu *Idololatria*, de *Blasphemia*, de *Homicidio*, de *Incestu* ac *Concubitu illicito*, de *Furto*, de *Esu membri* seu *partis ab animali hactenus viventi discerpta*, & de *Judiciis* seu *Regimine Forensi* atque *Obedientia*, quam *Civilem* vocitamus, *Gentium* autem *Ius* in Titulo accipitur pro eo, quod sive ex singulari Numinis Imperio, sive ex Pacto seu Consuetudine Interveniente, Ebræis aliisque Gentibus sive vicinis sive aliis (nec interim universis nec semper) commune habebatur; veluti in Contractibus, Nuptiis, Servitute, Federibus, Profelytorum Admissione ac Regimine, Captivis, Tributis, id genus reliquis. *Instituti* autem Ratio ita se habet, ut præmittatur primo Dissertatio de necessario, in rebus difficilioribus seriò perpendendis dispiciendisque, diligentioris ac multiplicis Aliorum Sententiarum, utcunque inter se plurifariam discrepantium, Indaginis atque Examinis usu. Quem sanè si qui negligentius aut ignavius rejiciant, ut sui ipsorum commentis nimium fallantur illi sæpius, necesse est; perinde ferè atque Antipheron ille, cui proximus aër perpetuò speculum adeoque perpetuo ac, solum sui fuisse fertur.

PRÆFATIO.

fertur. Agitur dein de *Gentis Populive Ebraicæ Vetustate, Dignitate ac Prærogativa* olim præ cunctis aliis eminentissimâ, ac de *Barbaricæ Philosophiæ* (cujus Ebraica pars eximia) veluti Occidentis Magistræ præstantia. Discutiuntur etiam *Placita* Scriptorum diversimoda de *Juris*, quaecunque id fuerit, *Naturalis Fonte, Ortu, Sedibus*, adeoque de eo quod est, unde petendum seu ediscendum Jus illud. Atque enumeratis, tum ex Ebræis tum è Christianis aliquot *Capitibus Juris Naturalis*, quod Noachidarum Ebræis dicitur, *Illustrioribus*, absolvitur LIBER PRIMUS. Sequentibus libris, Talmudicè & Rabbinicè figillatim explicantur Capita illa; sed sparsim & pro re nata, quicquid *Juris* heic *Gentium* nomine venerit. Neque enim aliam esse idoneam methodum censui. Præterea, non raro tum interseritur doctrina Talmudica de *Juris Ebræorum Civilis* seu simpliciter Israelitici, ad res sive sacras sive profanas attinentis, *Capitibus* aliquot, tum alia aliunde observanda adhibentur: ut inde eorum de *Jure* sive *Naturali* sive *Gentium* sensus, inter legendum, explicatio reddatur.

Hinc LIBER SECUNDUS Interdicta priora Bina de *Idololatria & Blasphemia* complectitur, ubi item *Profelytorum Iustitiæ, Profelytorum Domicilii, Libertinorum, Servorum* in Judæismum cooptatorum *Initiamenta, Status ac Conditio*, seu *Peregrinitatis iura*, velut insequentibus necessariò prævia, enarrantur.

P R Æ F A T I O.

dunt *Cœlestium*, *Humanarum*, *aliarum imaginum* tum *formatio* tum *usus*, quâ licitus, quâ illicitus, tam *Originariis* quàm *Profelytis*; *Publicanorum* ibi qualitas; *Luci Plantatio*; *Figure*, ad *Neomeniarum* tempus ex *testium* designatione decernendum, *Lunares*; *Icones Cæsareæ*; *Nummi*, ex eis qui *Ebræis* in usu, *illis insigniti*; *Ebraici* item; *Numismata Rhodia* quæ velut pars pretii *D. N. Jesu Christi Romæ & Parisiis* ostentantur; *Mosis figura*; *Vitis Aurea*; *India* in *velis Judaicis* picta apud *Claudianum*; *Profanatio Nominis Divini* ac ejusdem *Sanctificatio*; *Peccatum* illud quod in lege sacra dicitur *בִּיר רִמָּה* fieri, seu *manu elatâ*; *Filii Dei nomen*; *Vestium* blasphemix auditæ causâ *dilacerandarum ritus*; sententiæ *Ebræorum* aliquot *de Gentium Diis non blasphemandis*.

LIBRO TERTIO dispicitur, *utrûm ad Cultum aliquem Divinum & ad qualem*, Genus *Universum humanum* quod reliquum erat, seu *Gentiles obligari vel lent Ebræi*. *Qualis* item *Cultus Gentilibus* *permisus*, *qualis interdictus*, sive ad *Templum Hierosolymitanum* sive alibi in *ditione Israelitica*; Et *fusiùs* quid *stauerint Ebræi de Sabbati seu Septimi diei cultu*, quâ ad *Gentiles*, seu *alios præter seipsos*, quovismodo *attinere posset*. *Cultus ante legem Mosaicam* *adjicitur Divinus*; *Templi Hierosolymitani*, quantum ad *loca Gentilibus* *vetita* seu *permisssa*, *designatio*; *interdicta eis*, nondum in *Judaismum ritè cooptatis*, *legum Mosai-
carum*.

P R Æ F A T I O.

carum observatio. Opinio eorum qui non *Res ipsas* sed *Pretia* tantum rerum, à *Gentilibus* nondum in *Judaismum* cooptatis, *offerenda* temerè asseruerunt, discutitur. *Sabbati* adjungitur *Institutionis Tempus*, *Annus*, *Dies*, *Locus*, *Ratio*, *Iter* etiam *Sabbaticum*, & *Primum Sabbatum* festi nomine, ex *Imperio* juxta eos divino, celebratum. *Fl. Iosephi* & *Philonis* loca insigniora de *Sabbato* expenduntur, intertextis de *Calendario Romano*, *Græco*, aliis, uti & de *Orbe Nundinali* quæ lucem heic præbeant. Quæ item ex *Hesiodo*, *Homero*, *Lino*, *Callimacho*, *Aristobulo*, *Clemente Alexandrino*, *Luciano*, *Agellio*, *Suetonio*, *Censorino*, *Ovidio*, *Tibullo*, de *Diei septimi* seu *Saturni* inter *Gentiles* observatione, uti & è *Tertulliano*, *Lampridio*, *Seneca*, afferri solent, explicantur. *Ogdoades* etiam *Dierum*, ac *Hebdomades*, *Denominatio Planetaria* quæ *Hebdomadica* est, ejusque *Ortus*, *Ratio*, *Ufus*, *Heptazonus*, *Planetarum Ordo*, juxta veteres, in *Systemate mundi*, & *Horarum Vetustas*, in eodem tractantur.

QUARTUM LIBRUM occupat *Interdictum Homicidii*, quatenus sive ex *Jure Naturali* penderet, sive cum *Gentium Jure* in *ditione Israelitica* esset commistum. Coniunguntur *Iura Tutelæ Sui*, *Aliorum*, *Zelotarum*, *Asyli* tum in *Urbibus Levitarum* tum in *Attari*, *Vindictis Sanguinis*, *Anathematum*, *Cædes* sub *ratione Pænæ* aut *Quasi*, id genus alia, quæ *Interdictum* hoc ceu ejusdem *Laxamentum* aut *Temperamentum* ali-

P R Æ F A T I O.

aliquod respexere aut respicere visa fuerint, *Excommunicationis Jura* (id est: ejus *Formula, Causa, Ritus, Effectus*) *Negotiatores & Nummularii* à D. N. J E S U C H R I S T O è Templo ejecti, *Arce Tredecim totidemque Mensæ* in Templo ad recipienda tum allata tum oblata, *Hostiæ Humane, Apostynagogi* in Evangelio, *Jept hæ Votum.*

LIBRI QUINTI Materies est *Incestus* ac *Illicitus* juxta Ebræos *Concubitus*, sive ex Jure Naturali sive ex Mosaico, interdictus; *Matrimonium* item ex Jure Naturali; uti & *Matrimonia Profelytis, Libertinis, Servis, Ancillis inter se* aut *cum Originariis*, quæ *vetita*, quæ *permissa*; *Innuptarum concubitus*; *Mercēs meretricia*; *Ritus Nuptiales*; *Polygamia* ac *Divortium*; *Concubine*; *Primorum parentum liberi*; *Cognitionis* ac *Affinitatis* gradus quæ *Matrimonium* spectasse volunt; *Captivæ* ex lege Singulari *Coitus*; *Salomonis Uxorū Conditio*; *Natales* quæ ex diversa personarum cocuntium qualitate pependerit; *De Herodis Magni Natalibus*, *Patrum veterum sententiæ defensio*; *Semijudæi* seu *Profelyti imperfecti*; *Agrippæ Regis Junioris fraternitas Ebraica*; cognata alia. Quæ verò præterea ad rem Matrimoniale inter Originarios seu ex Jure simpliciter Ebræorum civili seu Mosaico, reliqua spectant, toto ea demensa horreo damus in *Uxore nostra Ebraica*, quæ typos præstolatur.

S E X T U S L I B E R Interdictum *Furti* explicat, quæ Naturale habitum est, quæ item *Jus Gentium*
cum

P R Æ F A T I O.

cum eo mistum; adeoque agit de *Fide servanda*, *Acquisitione* ac *Translatione* *Domini* tam *Personarum* quam *Rerum* cum ejusdem *Modis* ac *Temperamentis*, *Contractuum* *Formulis* ac *vi*, *Mendacio*, *Occupationis* titulo, *Rebus derelictis*, *Deperditis*, *Iure Pauperum* seu *Mendicorum*, *Angulo segetis*, *Spicilegio*, *Racematione*, *Uvis deciduis*, *frugibus per Oblivionem* in agro *relictis*, *Decimâ Pauperis*, *Eleemosynis*, *Pauperum necessitate*, quâ aliorum dominium spectare posset, seu eo quod dici solet *utrûm furari liceat propter necessitatem*, *Servitute*, *Manumissione*, *Usuris*, *Bonis aleâ* seu certamine quovis alio *lucrifactis*, *Piscium* ac *Columbarum capturâ*, *Columbariis*, *Bello Indicendo*, *Deditione*, *Federibus*, *Victoria*, *Tributis*, *Regionibus subactis*, *Prædâ*, *Numismate Censûs* in Evangelio, *Didrachmi ibi pensitatione*, *Semisiclo*, loco illo Evangelii *Nemini Servivimus unquam &c.* *Captivis*, congeneribus non paucis.

SEPTIMUS, *Interdicti de membri* seu *partis ab animali hætenus vivente discerptæ* sensum exponit, præter *Obscuriora* quædam seu *Minora Capita Juris Noachidarum* apud Talmudicos reperta, veluti *Honorem Parentum*, *Heterogeneorum usum*, *Castrationem*. *Obiter de Votorum effectu*. Et demùm accedit ibi *Caput de Iudiciis* seu *Regimine Forensi* atque *Obedientia Civili*. Etiam de *Iudicio divino*, ac *Premio & Pœna* qua Noachidas, juxta Ebræos, spectent, agitur. De *Iudicibus* item seu *Tribunalibus* seorsim ac per se, Pro-

Solytis

P R Æ F A T I O.

ſelytis Domicilii, conſtitutis, Pœnis, aliisque rebus Forenſibus; quànempe ſive ad *Proſelytos* hoſce ſive alios nondum in Judaismum cooptatos ex *Jure* ſive *Naturali* ſive *Gentium* attinerent. Nam res forenſes Jure ſimpliciter Ebraico ſeu Gentis merè civili ſubnixæ locum heic non habent. Sed earum pars inſignior, & quæ Totius inſtar eſt, in libris de *Synedrio* eorum *Magno*, quos nondum publici juris fecimus, traditur. Quæ ſunt in ſcriptis Mahumedanis materieï congenereis, ſubinde etiam intermiſcentur.

Præparat.
Evangelic.
lib. 7. cap. 8.

Quemadmodum autem Res, Scita, Placita ac Sententiæ Aegyptiacæ ex Aegyptiorum, Phœniciaæ è Phœnicum, Græcæ è Græcorum ſcriptis, quod olim monuit Eusebius, aliæ ſimilitèr (velut Anglicæ ex Anglorum, Gallicæ è Gallorum, Hispanicæ ex Hispanorum) ediſcendæ ſunt, ἔγω δὲ, rectè inquit idem, quem ſequor, κατὰ τὸ ἀκόλῳθον ἡγῆμαι δεῖν καὶ τὰ Εβραίων ἐκ τῶν παρ' Εβραίοις λογιζομένων, ἀλλὰ μὴ ἄλλοθεν ποθεῖν ἀποδέχεσθαι *eodem planè jure ſtatuo, res Ebræorum non aliis quàm Ebræorum ex libris literisque eſſe repetendas*; unde fanè, nec indiligenter (verè, id eſt, liberè philoſophantium cauſâ, quotquot literarum huic generi fuerint inaffuetiores) ipsis Ebræorum verbis fideliter deſcriptis ſemperque verſis, repetimus heic nos. E ſcriptis nimirum, præter Biblia ſacra, & Fl. Joſephum & Philonem Judæos, Talmudicis; quæ Ebræorum de Jure Placita, Interpretationes, Sententiasque Receptas ac avitas fuſè exhibent perinde ac

P R Æ F A T I O .

de ac Digesta, Codices, Novellæ, Basilica, eas quæ fue-
re Romanorum ; seu, ut Edicta, Constitutiones, Con-
suetudinum Corpora, ac Decisiones Gallicæ, jus Galli-
cum, aut ejusmodi alia, in Hispaniis Hispanicum jus,
in Anglia Anglicanum. Nescius non sum, hominum
esse genera, nec sanè pauca ea, quæ eousque aut Stu-
diorum suorum, aut Sui soliùs Ingenii , Suæve Sectæ
commentorum angustiis ultrò circumscribuntur , ut
earum cancellos, ne quidem ut Exploratores, libentiùs
dignentur egredi. Veritatem aliquam alibi quàm in suo
quantulumcunque illud fuerit, reperiri posse, aut te-
merè negantes, aut securiùs non agnoscentes , despe-
rantesve. Certè hæc jam breviter præmissa, licèt illius-
modi hominibus ulteriùs legendi desiderium neuti-
quam forsan pepererint, nihilominus etiam de eis me-
rebuntur hæc saltem Gratias quales Itineris longi, quod
an capeffere operæpretium fuerit viator hæsitabun-
dus quæsi verit in commodorum & tædii Indici deben-
tur. Lectores verò in primis præmoniti sint, utcun-
que omnia fuerint probanda, nihil interim in toto
hoc Opere absque Lydii Christianismi lapidis exami-
ne esse amplexandum.

LIBRORUM

ET

CAPITVM

Elenchus.

Liber Primus.

In quo *Operis* adgrediendi *ratio*, *Ebraicæ Philosophiæ*, quæ *Barbaricæ* pars erat per insignis, *Dignitas*, *Disquisitio Generalis* de *Jure Naturali* seu omnium hominum ab ipsis rerum initiis *Communi*, ejusque *Ortu* ac *Sedibus*, *Ebræorum* eade re *Sententia*, & demùm *Illustriorum*, juxta illos, *Juris ejusdem Capitum* designatio continentur.

CAP. I.

Tum Philosophorum Theologos, qui sive de Officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili Gentium Jure seu Disciplina accuratius egerunt, non solum sibi Consona sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosius corrogare & perpendere meritisimò solitos. Nullibi autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebræorum, id est, Gentis Numini adeò olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsim seu ad eorum mentem designari. A recentioribus perfunctoriè nimis ea tangi. Instituti demùm Ortus & Ratio. pag. 1.

CAP. II.

Quàm accommoda atque scitu digna sint heic Ebræorum Placita, & Traditiones avitæ seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus tamè Paganismo quàm Christianismo atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum. pag. 12.

CAP. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis atque Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebræorum Politia & disciplina locum habuit, Designatio Generalis, cum Difficultate eam inde eliciendi. p. 37.

CAP.

Librorum & Capitum Elenchus.

CAP. IV.

Jus Hominum Naturale seu Universale, ex Aliorum Animantium actibus ac usu non omninò eliciunt Ebræi, neque Jus aliquod Hominum ac Brutorum commune agnoscunt, nec poenâ sic propriè dictâ Bruta affici. Interferitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Poenæ, Permissionis, & Actuum, five Hominum five Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, Dissertatio. pag. 43.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis inter Homines & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque. pag. 60.

CAP. VI.

Cum Gentium five Omnium five Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensuræ apud Ebræos in eo decernendo quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur. pag. 74.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure Naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic subnituntur Ebræi. Ex Rationis solo & simpliciter sumto, usu, tum quia adeo incertus est, & sibi inconstans, tum quia, sine Superiori cui subsit imperio, obligationem non inducit, non ritè satis edisci Jura Naturalia. p. 85.

CAP. VIII.

Ex Naturæ Patentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione, orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia cum Philosophis aliquot, Patribus Christianis & Jurisconsultis etiam nonnullis Cæsareis, statuere Ebræos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu ac effectu.

CAP. IX.

pag. 93.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innotescere velint Ebræi. Eorum item, uti & Paganorum atque scholæ tum Mahumedanæ seu Arabicæ tum Christianæ de Intellectu Agente, quæ buc spectet, sententiæ receptæ. pag. 107.

CAP. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebræorum disciplinam Capita, quæ Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de eorum Silentio tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos. pag. 115.

Liber

Librer Secundus.

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia bina* *Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatriæ* atque *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemie* explicantur, unà cum Jure Ebræis simul atque aliis Gentibus tum *Imperativo* tum *Interveniente* quod ad interdicti utriusque in ditione Israeliticâ observationem firmandam priorisque in primis violationis ansam qualem cunque etiam Noachidis præripiendam superinductum est. Accedit, ut hisce ceterisque sequentibus necessario prævium, *Profelytorum Justitiæ*, *Profelytorum Domicilii*, *Libertinorum* designatio; aliorum item ad *Jura Gentium*, juxta eorum mores, attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum quæ Juris Noachidarum seu Naturalis Majora seu Illustriora sunt, Caput est Primum. Interdicti hujus violationis Noachidi, in ditione Israelitica, poena erat plerunque capitalis. Obiter & compendio de Idololatria Judæorum, & ut aliqui volunt, ipsius Synedrii Magni. Quàm grave crimen hanc faciant Magistri. Magiæ infamis species aliquot Idololatriam esse statuunt. pag. 127.

CAP. II.

Ex Jure Ebræis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniente (utrumque Gentium Jus heic vocamus) Templâ & quæ cetera ad Cultum attinerent Extraneum, in Ebræorum ditione qualicunque, diruenda, abolenda. Noachidis ex eodem jure Interveniente non ibi permissa quæ cultus ejusmodi novandi ansam aliquatenus præbere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omninò licita. Personarum, quæ sive è Gentilismo in eorum ritus transirent, sive sedibus intra eorum ditiones Gentium hoc jure fruerentur, Conditio, Status Discrimina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisionis, Baptismi, Sacrificii) Vetustas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant. p. 134.

CAP.

Capitulum Elenchus

CAP. III.

De Servis & libertinis à Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicilii seu Gentilibus tum Servis tum Liberis quibus, citra Judaismi professionem, sedes in Ebraeorum ditione permissæ, ritè admittendis. Admissio ejusmodi solennis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satis esse desierant Ebraei, non in usu. Alii postmodum instar ejusmodi Profelytorum, Ebraeis in solo Israelitico, præter Gentiles idololatrias permisti.

CAP. IV.

pag. 148.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; quæ omnia Juris Gentium siue Imperativi siue Interveniens fuere.

pag. 155.

CAP. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quinam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Judaismo, citra manumissionem, initiatorum, item Profelytorum Domicilii, uti & qui horum seculis recentioribus instar fuere, Conditione & Qualitate. Gentilium omnimodorum consuetudine Ebraei, seculis recentioribus cum sui satis juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ea de re varii, pro locorum ac ætatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen unde adeò invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

pag. 167.

CAP. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis, ad illud, causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi (quales scilicet nec Ebraeis formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniens, ob novandæ Idololatriæ metum, negatâ. Et de Humanarum, Cœlestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

CAP. VII.

pag. 180.

De Actibus aliis à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniens abstinendum Profelyto Domicilii (uti ex jure Civili Israelitæ) quia ritus Idololatrias imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interveniens quod diximus Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac rerum idolis sacratarum, nisi si ressecrarentur, possessio & usus omnimodus utrique interdictus. Scilicet prorsus erant abolendæ. Omnimodarum Imaginum Cultus gratiâ non sacratarum nec cultarum possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Resecratio. Quomodo Lucorum siue Cultus gratiâ plantatorum siue Fructus causâ, & postea cultorum, usus seu possessio li-

cita

cita illicitave, ex jure jam memorato. Quà demum ratione abolendæ res, quarum usus & possessio causis jam dictis vetita. pag. 205.

CAP. VIII,

Utque de Jure Gentium Interveniante circa Imaginum usum superius adferuntur ritè capiantur, ea quæ occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Judaico nec admisis nec permis, una cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum ritè apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei, apud populum Judaicum, rationem pendere, non ex eo quòd Rerum seu Personarum Simplicitè Figuræ essent, sed quòd vererentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris icone cufis usi sint judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Judæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta quibus divenditus est Christus adservato. De eo quòd veterum aliqui habent, nec Pictorem nec Statuarium apud Judæos esse permissum. De Vite aurea tum quæ Pompeio ab Aristobulo donata, tum quæ supra fores Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum, pag. 216.

CAP. IX,

De India in Judaicis apud Claudianum velis Picta, Digressiuncula. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu sub Theodosio primo. pag. 237.

CAP. X,

Ad interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quòd Illustrius est, Caput Ebrais habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebræos, nemini perfecta. pag. 246.

CAP. XI,

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebræos, non teneri. Profanationis Nominis superius ostense genus nullum, in Interdicto de Maledictione Nominis Universalis seu Naturali, contineri; sed horrendum illud Blasphemix genus quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Nominis sanctissimi, sive Convitio seu verborum contumeliâ proscinditur, sive ex professione actuve aliquo scientèr, procaciùs & consequentèr negatur. De verbo מלך quàm tum pro maledicere tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris, Anima seu persona quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemix solum attinere illud volunt Magistri. pag. 251. CAP.

Capitulum Elenchus,

CAP. XII.

De Poena Profelyti Domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis sanctissimi torensi. Receptior Talmudicorum sententia de Judæo morte ob Blasphemiam ejusmodi non puniendo nisi expressim nomen tetragrammaton blasphemasset. Ea de re aliorum, uti & Synedrii cui Caiphas in Evangelio præest, sententia diversa. De Judæis in Evangelio clamitantibus Jesum Christum ideò mortis reum quòd Filium Dei se fecerat. De Vestibus, blasphemiam auditam aliasque ob causas tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo quàm à Judæo quovis alio, ex more dilacerandis. pag. 260.

CAP. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra qua Deorum alienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nominis. Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ (cujus cultui scilicet nondum renuntiaverat) qualicumque maledixisse. pag. 266.

Liber Tertius,

In quo dispicitur, utrùm ad Cultum aliquem Divinum alium præter eum qui Simplici jam enarratorum binorum interdictorum (qua Negativa sunt) & quæ sequuntur præceptorum reliquorum Noachidarum Observatione continetur, obligari voluerint Ebraei Noachidas seu Gentiles, & ad Qualem. Item Qualis Profelyto Domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in ditione Israelitica Cultus, ex Jure Gentium sive Imperativo sive interveniente, Permissus; qualis Interdictus. Et quid statuerint Ebraei de eo quod est, an Sabbatum seu Septimus, in dierum à rerum initiis periodis, Dies Universo generi humano fuerit celebrandus.

Librorum &

CAP. I.

Utrum in superius explicatis interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu in super Numini exhibendo, quam Negativum de Idololatriæ & Blasphemix abstinencia, ex Ebraeorum seu Talmudica doctrina mente contineatur.

CAP. II.

pag. 272.

Proponuntur aliquot quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. Cultus simplicioris Numinis veri à rerum initiis usque in Mosaica tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentilibus in usu, Consideratio brevis.

pag. 276.

CAP. III.

Cultus Divini qui Ebrais ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quænam sive Permissa sive Interdicta Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditioe Israelitica, summatim indicatur.

CAP. IV.

Testimoniis fusiùs confirmatur quod jam ante asseritur de Simpliciori illo Cultus divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commistionem, consistit, Profelytis Domicilii, aliisque Gentilibus in ditioe Israelitica Permisso; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum & quæ sunt similium præstationibus habetur, eis Interdicto.

pag. 286.

CAP. V.

Testimonia de Fæstorum Observatione Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditioe Israelitica interdicta omnimodâ; utcunque sacris suis Tempora alias promiscuè eis permissa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicæ observatione eis ibi vetita, Sententia.

pag. 295.

CAP. VI.

De Locis tum Interdictis tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis. Testimonia Ebraeorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgo pro ipso Templo solùm sumitur, structuram, spatiis intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium. Doctorum Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia.

CAP. VII.

pag. 298.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalia à Gentili seu Incircumciso sacrificia ritè non oblatas Hierosolymis, sed tantùm earum pretia. Lex sacra qua nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa.

pag. 304.

CAP.

Capitulum Elenchus.

CAP. VIII.

Ex ante allatis concluditur, Ebraeorum sententiam manifestam esse, tum Profelytos Domicilii tum Noachidas reliquos seu genus humanum universum ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiare Ebraeorum ritus non commisti) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quaedam Ad fusioem de Septimo die explicationem transitus.

CAP. IX.

pag. 309.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura atque unde auspicanda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Vetustate p. 315.

CAP. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebraeorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint.

pag. 331.

CAP. XI.

De Loco in Deserto & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebraeos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione capite superiori ostensa. Epocha dierum enumerandorum seu Temporis Nycthemerini, juxta Ebraeos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendent, in Deserto observatum, neutiquam fuisse Septimum in periodo à rerum conditu dierum, non deesse inter Christianos qui existimaverint.

CAP. XII.

pag. 335.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & parilis Conditionis reliquos obligari; Profelytos autem Domicilii aliosve Gentiles non item, statuunt Ebraei. Nec Observatio ejusmodi permissa Profelytis Domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris; Magistrorum sententia.

pag. 349.

CAP. XIII.

Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebraeos adversari; tum eos qui Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum.

pag. 354.

CAP. XIV.

Expenduntur atque explicantur quæ, capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videantur.

pag. 360.

CAP. XV.

Fl. Josephi locum Capite in Decimotertio adductum, si de diei Septimi Cultu alias apud Gentes pariter atque Ebraeos recepto sumatur, ipsi re-

rum Veritati palam reluctari. Neque sic intelligendam. Aliæ scilicet Gentes neutiquam diem in periodis Dierum Septimum seu Sabbatum Hebdomadicum colebant. Obiter de Sabbati nomine, hujusque & Jejunii apud Scriptores Paganos, Confusione. Calendarium Romanorum Vetus, Orbis dierum Nundinalis. pag. 36.

CAP. XVI.

Quæ apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum. pag. 38.

CAP. XVII.

Quæ capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omnino attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus quam Occidentalibus accepto pro ipso Die Septimo, quæ Septimus est, perinde ac si Septimum significaret. pag. 39.

CAP. XVIII.

Ostenditur quæ capite decimo sexto è Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis, ac die Septimo asseruntur non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativa ne Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, implese. Calendariis aliquot, velut ex more Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, summa cum oscitantia adponi.

CAP. XIX.

Flavii Josephi verborum de Hebdomadis more (qua ad Gentes universas eum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratia quedam præmittuntur. Primò, Dierum per Hebdomadas distributio & Planetarum nominum adjectio, ejusque Vetustas. pag. 43.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine ejusque Vetustate. 'Επ' ἑπτά. Ἡμερὰ Σαββατὴν. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis quibus circumferuntur Planetae Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis Dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum وصال seu Die Veneris illi sacro.

pag. 44.

Capitulum Elencbus.

CAP. XXI.

De Ordinis in orbe dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Horarum Praefectura, apud Astrologos veteres, Planetariae. De Horarum vetustate. Priscorum sententia de Heptazoni seu Planetarum in Caelo Ordine. Unde Argumentum à nonnullis aduersus denominationis Hebdomadae vetustatem, perperam asseritur. pag. 440.

CAP. XXII.

Ordinis Dierum in hebdomade, & Planetariae eorundem denominationis, Iosephi seculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum, huius Observatio adeo fuerit olim diffeminata. pag. 455.

CAP. XXIII.

Scopus Flavii Iosephi in verbis illis, quorum gratia haecenus disputatum est, ejusque vera ibi sententia de more Hebdomadis, quem ad gentes universas ait pervenisse. pag. 468.

Liber Quartus.

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus, apud Ebraeos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commissum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutelae sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis caede, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quae caedes humana sive inde revera permessa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sangvinis; alia ejusmodi.

CAP. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Poenae tum Coelestis tum Forensis; Ordinalia, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, foetum in utero extinguere, liberos exponere. Juris discrimen heic, quoad Poenam, inter Originarios, Profelytos Justitiae reliquosque rite

Librorum &

Circumcisos, & Profelytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindictis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate. pag. 472.

CAP. II.

De Homicidio Involuntario seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asyla. Ceteris Levitarum Urbibus xlii Asyli item jus, sed dispar. Iterum de Vindicta sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum siue Profelytis Domicilii siue Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus. pag. 485.

CAP. III.

De Pœna capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amussim, citra cognitionem forensensem variatim, extra causam vindictis sanguinis, permixta. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebraei qui Ebræum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostata, Idololatræ cædes. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebraei. De Foetus nece, puerperæ salutis causâ. pag. 496.

CAP. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Jure quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensi, à Privatis illico siue impunè verberabantur, siue occidebantur. pag. 503.

CAP. V.

Utrum Zelotarum Jus in Negotiatoribus & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit. pag. 507.

CAP. VI.

De Cæde humana, extra Belli, Pœnæ, seu Quasi rationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אֶחָד) Parentibus saltem & Heris permixta; velut Hostiæ humanæ nomine. pag. 515.

CAP. VII.

De verbis Legis illius sacre quæ ultronea cædes humana Parentibus & Heris liberos & servos anathemate devotentibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraeos Anathematis genere. pag. 519.

CAP. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos atque תִּכְתֻּבָּתָא seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio. pag. 529.

CAP. IX.

Neque Consecratum quempiam nomine Anathematis, ut donarii sacri, neque eum qui inter bona incommissum caderet, nec solenniori anathemate,

Capitulum Elenchus.

mate, sive ante sive post excommunicationem, devotum, mortis reum aut eo nomine occidendum fuisse. *Atque obiter de Apofynagogis, seu qui, extra Synagogam fierent, in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas.* pag. 536.

CAP. X.

De illo Anathematis genere quo expressim Homines ex Jure Belli seu Militari, neci Devoverentur. pag. 547.

CAP. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraorum sententiæ. Nullo Jure immolandum fuisse ejus filiam consentiunt. Summa Sententiæ Ebraorum, de cæde humanâ. Lustratio post cædem etiam licitam. pag. 550.

Liber Quintus.

De Concubitu agit, ex Jure ab origine rerum Naturali, illicito; De Matrimonio item, Concubinato, & Divortio, juxta eos, ex eodem jure; De accessione Interdictorum Revelationis Turpitudinum, quæ in Levitico habentur, quatenus ad Gentes alias illa spectare velint Ebræi. Et demùm de Jure Gentium huc attinente, id est Jure quo sive Profelytos Justitiæ aliosve non ex originariis circumcisos, sive Profelytos domicilii aliosve alterutrius sexus Gentiles, tum in re Matrimoniali tum in eo qui etiam extra Matrimonium fit Concubitu, Nationi suæ seu Originariis sive vetitos sive permissos tradunt.

CAP. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure Naturali ante Legem Mosaicam illicitus habeatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusce legis verbis, juxta Ebraorum sententiam, generatim indicatur. pag. 557.

CAP.

Librorum &

CAP. II.

Quomodo, etiam è Verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiis, atque ante Legem Mosaicam, concubitus. pag. 561.

CAP. III.

De Jure Matrimoniali atq; operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordiis obligari volunt Ebraei ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atq; Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à consortio muliebri. pag. 565.

CAP. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Jure Noachidarum seu Naturali, ante legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Innuptarum tunc Concubitu. Quid de eo, ex lege Mosaica novatum velint. Et de Magistrorum in lege תנש קדשה & וונה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, recepta quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda, pag. 572.

CAP. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur in sacra historia. pag. 579.

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo quod tum ante Legem Mosaicam, tum post, juxta Ebraeos pariter obtinuit, pag. 582.

CAP. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium juxta Ebraeos ante legem Mosaicam seu extra illam, Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano wite. pag. 589.

CAP. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis veluti Fratris, Sororis, Filie) sub ipsis rerum Initiis ratione. pag. 598.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis inter ipsa rerum initia & tempus datæ Legis Mosaicæ. pag. 607.

CAP. X.

Quomodo Cognationis atq; Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugatibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei. pag. 613.

CAP. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu

Capitulum Elenchus

cestu in Levitico latis contineri, Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia Mores & Scita. pag. 619.

CAP. XII.

De Matrimonio & Coitu, quàm sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exteræ originis sed in Judaismo, circa libertatem, cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habitati.

CAP. XIII.

pag. 638.

De singulari jure quo militi Ebræo cum Captiva Gentili, præda sua parte; semel ante nuptias nefas non fuisse ajunt concumbere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, iterandum.

pag. 643.

CAP. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitiæ) sive Profelytorum & Israelitidum, originis exteræ nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decreta. Profelytorum diversæ invicem conditionis, proles qualis.

pag. 646.

CAP. XV.

De Rahaba, Timnathæâ puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, Extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex Genere, non à Loco, Nationem Ebræis semper denominari.

pag. 651.

CAP. XVI.

De Originariorum aliquot conjugiiis Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permissis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzerum & Eunuchorum.

pag. 654.

CAP. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus in Servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismo susceptum, ante manumissionem, apud Ebræos, in re Concubitûs, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

pag. 660.

CAP. XVIII.

De Profelytorum Justitiæ & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Conjugiis. Et qualium eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu Coitûs interdictis, habita sit ratio.

pag. 664.

CAP.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeoque (uti ajunt aliqui) Judæo, è Cypro fœmina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse. pag. 669.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quòd pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut ajunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque Posterorum quæ Universitate, Ecclesia seu Civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum Jure tum Peregrinitate. pag. 674.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semi judæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni. pag. 679.

Qua ratione id verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est acclamatum; tametsi esset ex Herodis alienigenæ nepotibus pag. 687

Libër Sextus.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* complectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos sive Justitiæ sive Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De rerum *Occupatione*; *Alie-*

Capitulum Elenchus

*Alienationum item & Contractuum formulis atque
vi. De Jure Egenorum seu Mendicorum; Servitu-
te, Usuris, Bonis alea lucrifactis; aliis selectis quæ
ad Dominium & obligationem permissionemque cir-
ca illud ex jure Pacis versantem attinent. De Jure
Bellico, Victoriâ, Deditioe, Federibus, Tributis; Nu-
mismate Censûs, & Didrachmi Pensitatione, in Ev-
angelio; Captivis.*

CAP. I.

*Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & inter-
posita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta &
Modos, fide servandâ, Præceptum Interdicto hoc, ut prævium, includi.
Consensûs ejusmodi usus. Supremum Numinis interea Dominium, unde
sine intermedio, interdum, eis universalem in rerum initiis donationem,
homines domini facti.* pag. 693.

CAP. II.

*Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuant Tal-
mudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse; quales in
Judæis liciti. Undenam id. E diligenti Temperamentorum & Modo-
rum Dominii (quorum exempla è vetustissimis apud Ebreos sanctionibus
singularia afferuntur) consideratione Furta dignosci.* pag. 698.

CAP. III.

*Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebreos regula-
riter non omninò pependisse. Furtum etiam ab ipsis tam in Gentilis bo-
nis contrahendis quàm in bonis Judæi, commissum statuebant. De Fraude
& Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum sim-
plici, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis
tradunt, ad Jura Pacis tantum attinere, non ad Jura Belli. De terminis
Confiniorum non dimovendis.* pag. 706.

CAP. IV.

*Selecta quedam de Dominii Adquisitione & Translatione, atque
Obligatione & Permissione quæ circa illud versatur. Quorum primum*

Librorum &

est de Domino ex simplici Rerum occupatione acquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Profelytorum Justitiæ, qui sine herede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemerie tunc munus obeunti præstanda. De agro à Gentili sine syngrapha Israelytæ vendito. Occupationis tituli ortus. pag. 711.

CAP. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis venditæ vero valori, sexta parte aut majore, impari. Profelyti Justitiæ Testamentum, Donatio. p. 718.

CAP. VI.

De Jure apud Ebræos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Racematione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima Pauperis; Eleemosynis; etiam sententia forensi exigendis. Mira in erogandis his atque tum pristinâ tum præsentî pauperum conditione consideranda, ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Egenorum apud Ebræos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrum extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet. pag. 723.

CAP. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebræos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patris additione, ancillâ factâ. Ebræus additus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte. p. 737.

CAP. VIII.

De Servis è Gentilibus in Pace apud Ebræos acquisitis; eorum discrimine, ministerii naturâ, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Munere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi. pag. 743.

CAP. IX.

Leges Sacræ de Usuris, Talmudicorum de eis sententiæ. Usura præstituta seu proprie dicta. Pulvis Usuræ. Quasi Usura. Usura præcedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententia fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex Jure superinducto vetiti, ne subdolè Fœnus dissimularent. Alii permisi, qui Fœnoris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum; id genus aliis. Usura incerta, pag. 748.

CAP.

Capitulum Elencbus.

CAP. X.

De Usurarum jure, apud Ebraeos, quæ Profelytos Domicilii aliosque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentili, Profelyto Justitiæ factæ, postquam fœnori sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuum, nondum redditum. Quid Mahumedes de Usura. pag. 755.

CAP. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; ac de Lusibus ejusmodi. De Avibus aliisque animalibus sic instituendis ut exeuntia redirent, in domini commodum, illicum more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis. pag. 759.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum ex Jure Belli, Dominio acquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebraeos tum alios Orientis populos, Belli causis. pag. 764.

CAP. XIII.

De Belli, ex Jure Ebraeis aliisque Gentibus interveniente, Indictione. pag. 771.

CAP. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent. pag. 773.

CAP. XV.

De Federis & Deditionis averfatione, belloque inde inferendo. Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo. pag. 778.

CAP. XVI.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus caesis Sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex Jure belli Ebraeis in usu. Quid nomine Terræ Israel reverà venerit. pag. 781.

CAP. XVII.

Ebraeorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliàs immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ; Deditionis, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censûs in Evangeliiis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent lingua Hierosolymitanâ. pag. 788.

CAP. XVIII.

De Didrachmi pensatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisicli, seu Didrachmi sacri pensatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstita. Objectiones diluuntur. pag. 805.

CAP. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebræorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhaerentem, seu intrinsecam & eam quæ in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum apud Ebræos, redimendorum. pag. 813.

Liber Septimus.

Agit de Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo, quod est de Membro animalis viventis; item de Carnis & Sanguinis esu. De Minoribus insuper seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebræos, Capitibus. De Honore parentum. De Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto, seu de Judiciis; Tum quæ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quæ Iudicia in Profelytorum Domicilii regimine apud Ebræos erant exercenda. Accedit de Iudicio Divino, quæ ex illo sive Pæna sive Præmium Cælitus ex Ebræorum sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum vestigia Præceptorum Septem quæ tractavi-

Capitulum Elenchus.

mus, inesse in sacra Iobi historia, verum etiam in Synodo Apostolorum Hierosolymitana.

CAP. I.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu; Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scita. pag. 824.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebraeos, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina. pag. 832.

CAP. III.

De Heterogeneorum usu, Fratriæ ubi Frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraeorum, ad Noachidas attinerent. pag. 839.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidnam Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cœleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capituli Sexti generatim indicatur. Insequentium Ordo. pag. 843.

CAP. V.

Talmudicorum de Judiciis, quæ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia. De Thamaris, nurus Judæ, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata. pag. 847.

CAP. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, in Gentium ditionis Israeliticæ regimine tantum, exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim constituti; etiam Profelyti Domicilii ritè constitui potuere. Sexus discrimen. Pœna Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis quæ mitius in Judæis punita. Nullam pœnam obscurioris Juris Noachidarum capituli alicujus violationi imminuisse. pag. 853.

CAP.

Librorum & Capitulorum Elenchus.

CAP. VII.

De Judiciis quibus in ditione Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Poenæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in jure Noachidarum non agnita) coitum, irrogandæ. Profelytus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor, Surdus, Mentis inops. Profelytus Justitiæ Judiciis pœnalibus, ex Jure Israelitico exercendis, præesset nequibat, nedum Profelytus Domicilii. pag. 858.

CAP. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset, sive ubi Ebræi orirentur, cum aliis Gentibus actoribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de Bonis aliis controversiæ. pag. 863.

CAP. IX.

De Judicio Divino, & Poenâ Præmioque cœlitus, juxta Ebræos, expectando. Excisionis Poena, juxta nonnullos, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ Talmudicorum aliquot sententiæ. pag. 871.

CAP. X.

De Poenis & Præmiis Fori Superioris, Cœlestis, seu Divini, quæ ex Ebræorum sententiâ, ad Noachidas seu Universum genus humanum attinerent. pag. 876.

CAP. XI.

Capitulum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante Legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta. pag. 878.

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum, seu Universalium, quæ illustriora hætenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Quæ de re disquiritur. pag. 882.

DE

IURE NATURALI

ET

GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER PRIMUS.

In quo Operis adgrediendi ratio, Ebraicæ Philosophiæ, quæ Barbaricæ pars erat perinsignis, Dignitas, Disquisitio Generalis de Jure Naturali seu omnium hominum ab ipsis rerum initijs Comuni, ejusque Ortu ac Sedibus, Ebræorum ea de re Sententia, & demùm Illustriorum, juxta illos, Juris ejusdem Capitum designatio continentur.

CAP. I.

Tum Philosophos tum Theologos, qui sive de officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili Gentium Jure seu Disciplina accuratius egerunt, non solum sibi Consona sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosius corrogare & perpendere meritissimò solitos. Nullibi autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebræorum, id est, Gentis Numini adeò olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsim seu adeorum mentem designari. A recentioribus perfuntoriè nimis ea tangi. Instituti demùm Ortus & Ratio.

A

Quod

Uod in Nobilissimâ illâ Philosophiæ se-
 verioris parte, quâ doctrina Moralis atq;
 Civilis vitæque Humanæ Norma sive tra-
 di sive tractari solet, continetur, id univer-
 sum aut Circa Officia versatur ad quæ ho-
 mines tum erga Numen Sanctissimum,
 tum ipsi erga se invicem, sive ex Affirma-
 tione sive ex Negatione expressâ quali-
 tercunque obstringuntur, aut circa ea,
 quæ Adiaphora manent, aut demùm circa Accessiones illas atque
 selectiora Sanctitatis seu Beatitudinis Complementa, quæ, velut
 officiis jam dictis superstructa, Gradus illos conficiunt, quibus ad
 Summum Bonum Finemque perfectissimum, qualiscunq; is pro
 vario hominum ingenio statuatur, ascenditur. In Officiis autem
 illis locum obtinent primarium *ἡ πρώτη καὶ πρώτη* seu *Prima Na-*
tura. Atque hæc sanè sive velut columnæ, cui innitantur cæte-
 ra, robustissimæ munus obeunt, sive qualem ferè habet ad vectis,
 libræ, cunei, trochleæ, aliorum in Staticis & Mechanicis motum,
 circulus (qui *πάντων τῶν τοιούτων ἐξ ἧς ἡ ἀρχὴ ἀρχῶν* a *omnium tali-*
um continet cause principium) rationem præstant JURIS NATURA-
 LIS nomen simul induere solita, atque in re Civili & Morali planè
 fiunt *καθ' ὅλην πρῶτη* seu *universaliter prima.* Juri huic Naturali
 accedit, ut dignitatis præ reliquis, quotquot Civilia sunt, Singu-
 laris, Jus illud Illustrius GENTIBUS diversis variatim sive ex
 Imperio sive ex pacto INTERVENIENS. Tam de Officiis
 illis quam de Accessionibus, quas diximus, habentur pasim
 Disputationum ingentes à Philosophis, Theologis, Juriscon-
 sultis, congestæ moles. Atque hisce quidem non solum per-
 quam Solenne est ea, quæ apud alios, sive sui ipsorum persua-
 sionibus, sive cœtuum sectarumque, quibus immiscentur di-
 sciplinæ aliterve sive consona sive viciniora occurrerint, exhi-
 bere, verùm etiam contrarias & discrepantes pariter opiniones
 & sectarum aliarum dogmata ac scita sæpissime sollicitius adferre.
 Idque non sine causis certè gravissimis. Nam non sua modò sic
 auxiliaribus suffragiis haud parum firmant, sed & insuper, adversa
 refellendi, obscuriores quæ suas desidentesque sententias inter-
 meant confinium ipsissimas lineas detegendi designandique,
 proxi-

proximantis subinde Vero Falsi ac simulantis larvam exucndi, id genus cætera, quæ in accuratiori veritatis indagatione adhiberi solent, peragendi ansam commodius arripiunt. Ita Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei, Sceptici, alii, interdum pro re natâ in partes trahuntur; nunc instar Finitimorum Amiciorumque ostentantur; nunc pro adversariis indicati, argumentorum telis petuntur à Scriptoribus, qui singuli suam Philosophiæ Sectam ut castra, quibus addictissimi sunt, acriter propugnantes, eo tutius id faciunt quo habent quid & quantum fuerit copiarum tum hosticarum tum subsidiariorum federatorumque exploratius. Ad hunc modum Aristoteles, Cicero, Seneca, Sextus Empiricus, alii. Unde & operæ pretium habitum est insigne, diversas omnigenum Philosophorum sententias scriptis sedulò mandare; quod fecere non modò Laërtius, Plutarchus, Hesychius Milesius, id genus cæteri, quorum lucubrationes ejusmodi etiamnum extant; verum etiam & Philosophorum ille facilè princeps Aristoteles ^b in libris illis de Architecta, Speusippi, Xenocratis, Timæi, Pythagoræ, aliorum placitis, qui cum non paucis ejusdem operibus aliis ante secula, complura interciderunt: ut illorum qui *περὶ ἀρετῶν* seu de *Se-*
ctis, *περὶ δογματικῶν* seu de *Opinionibus*, *περὶ βίῶν* seu de *Vitis*, *περὶ ἀγδοχῆς* seu de *Successione* Philosophorum eorumque disciplinæ scripserunt turbam jam nullibi extantem sed Laërtio, Eunapio, aliisque citatam prætermittamus. Nec parùm laborarunt viri aliquot id genus summi in plurimarum Gentium atque Rerumpublicarum moribus atque institutis, idque tam Barbariæ quàm Græciæ veteris, diligenter corrogandis memoriæquæ tradendis; ut scilicet ex eorum, utcunque diversissimorum, rationibus atque momentis ritè perpenfis, ea tandem elicerentur, quæ Moralibus Civilibusque studiis, maximè verò tum Juris Universalis seu Naturalis tum ejus, quod Gentibus seu populis integris (quorum autoritas non omninò negligenda,) intervenit, indagationi conducere possent. Inde est quòd Aristoteles etiam volumen conscripserit *Νόμιμα Βαρβάρων* nuncupatum, id est *Mores atque Instituta Barbarica*, seu populorum qui extra Græciam sedes habuere. Ante plurima secula quidem periit illud. citatur autem tum Apollonio ^c tum Varroni ^d. Sed

^b Laërtius
lib. 5.

^c Hist. Mi-
rab. II.

^d De ling.
lat. lib. 6.

apud Varronem ante Turnebi e emendationem malè legeba-
 tur *Nomina Barbarica* pro *Nomima*. Memorat etiam ipse Ari-
 stoteles Συνηγμένας πολιτείας f seu *Respublicas congestas* (quas à
 Laërtio g πολιτείας πόλεων *Civitatum regimina* dici opinior)
 quarum ex consideratione atque veterum placitorum obser-
 vatione τὴν τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφίαν seu *Philosophiam* illam quæ
 ad res attinet *Humanas*, id est doctrinam *Moralem & Civilem*,
 post *Ethica* ad *Nicomachum* absoluta, perficere est adgressus.
 Regiminum illorum seu rerum publicarum sic ab eo in corpus
 unicum collectarum numerus erat centum quinquaginta o-
 cto. Mittimus quæ habuit alia ejusmodi opera, veluti δικάσ-
 ωματα πόλεων seu *Civitatum forensia* h, præter *Politicorum* li-
 bros octo, qui ex hujusmodi suppellectili ejus tantum su-
 perstites ad genus disciplina sunt hæud parum referti. Hujus
 etiam Discipulus *Theophrastus* præceptorem imitatus est.
 De utroque *Cicero* i; *Omniū ferè Civitatum non Græciæ solū,*
sed etiam Barbariæ, ab Aristotele, Mores, Instituta & Disciplinæ
à Theophrasto, Leges etiam cognovimus. Et quatuor ejusdem
Theophrasti libros πολιτικῶν ἠθῶν seu *Morum Civilium*, inter
 id genus alios, expressim memorat *Laërtius* k. Non dissimili
 consilio *Dionysius Metathemenos* l librum περὶ βαρβαρικῶν
 ἠθῶν de *Moribus Barbaricis* composuit: uti *Nymphodorus Am-*
phipolites m περὶ νομίμων τῆς Ἀσίας De *Moribus atque institutis A-*
sia, quem item ipsum *Νόμιμα βαρβαρικά* seu *Barbarorum ritus*
ac instituta nuncupari existimo apud *Clementem* n. Scripsit
 itidem *Anacharsis Scythæ* volumen o de *Moribus atque insti-*
tutis tam Scytharum quam Græcorum: atque *Hecataeus* opus
 p de *Ægyptiorum philosophia* quod tam *Theologiam* quam
Jurisprudentiam eorum est complexum. Sed & hæc itidem
 temporum injuriâ, ut innumera ejusmodi alia, intercidere;
 quemadmodum & pars pleraque πολιτικῶν seu *Rerum publicarum*.
Heraclidis Pontici, qui huic *Philosophiæ* rationi sedulò se paritèr
 immiscuit. *Theologi* insuper veteres, *Patres* in primis dico nascenti-
 tis *Ecclesiæ Christianæ*, de *Veritate Catholica* stabilienda agentes,
 non solum numerosissimas portentosasq; ex luxuriantibus illis si-
 mul & distractissimis ævi ingeniis pullulantes hæreses, verum etiā
 Græcæ

e *Adversar.*
 lib. 23. c. 25.
 f *Nicomach.*
 l. 10. cap. 10.
 g *In Vita A-*
ristot. seu
 lib. 5.

h *Vide sis Is-*
Casaubon.
 ad *Laertii*
 lib. 5.

i *De finibus*
 lib. 5.

k *De vitis*
 lib. 5.

l *Laërtius*
 lib. 7.

m *Clemens*
Alex. Strom.
 a.

n *In Protre-*
ptico.

o *Laert. lib. 1*

p *Idem in*
proem.

Græcæ Latinæque Philosophiæ scita atque alia ejusmodi tam Christianismo dissona quam consona usque adeò enarrant, ut nec prætermitti interim velint prorsus explosa. De hæresibus res est manifestior, quia eas diligenter in volumina cognomina contexuere Epiphanius, Philastrius, alii, quos & recentiorum seculorum aliqui sunt imitati. Etiam de eis obiter nec rarò aliis in scriptis patrum occurrunt quamplurima. De Philosophiæ scitis obscurior res non est ei qui præter jam citatos, Justinum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Lactantium, Minutium Felicem, Hieronymum, Ambrosium, id genus alios diligentius paulò consuluerit. Et tametsi *Patriarchæ Hæreticorum* q̄ aliisque summæ infamiæ nominibus, à patribus hisce solent Philosophi veteres appellari, nihilominus fatentur & ipsi interdum patres *nullam & Sectam fuisse tam deviam, philosophorum quempiam tam inanem, qui non viderit aliquid ex vero; & totam veritatem & omne divinæ religionis arcenum philosophos attigisse, sed, aliis refellentibus, defendere id, quod invenerant, nequivisse, quia singulis ratio non quadravit.* Adeo ut rem ipsam optimè complectatur Clemens s, dum Gentilium Philosophiæ καὶ πάντες καὶ τῶν κακῶν & πᾶν ἐδωδύπον quemadmodum & nucum totum non esse comedendum ait, verba faciens de eis qui eâ pascebantur. Ut sunt putamina rejicienda, sed nuges comedendæ, sic placita habent Philosophi non pauca inter errores manifestos connumeranda vitandaque; nec interea aliis carent quæ, utpote aut veritati satis ipsa cognatæ, aut temperamentis paulo reformata, fuerint cumprimis amplexandæ. Summa est; non solum congeneres confimilesque sed & perquam dispares aliorum qualescunque sententias rationesque inservientes impensissimè voluisse veteres illos (quos etiam & recentiores, qui simul & cordatiores sunt, non rarò imitantur) explorari, congeri, animadverti, perpendi, ad posteros transmitti. Ut scilicet ita quid ipsis scholæque à se propagandæ statuendum, retinendum, rejiciendum foret, dignosceretur & quod seligerent, argumentis fulciretur tum facilius tum securius. Qua de re imprimis studiosos non semel monuit olim etiam Aristoteles. Atque, ut in physicis, non solum ex Diverso sed ex Contrario, in Diversi

q̄ Tertullian.
advers. Her-
mogen. cap. 8
& Lactantius
lib. 7. seu de
divino præ-
mio. cap. 7.

s Strom. 4.

t Topic. 1. c.
12. & 1. de Cæ-
lo text. 98.

u Proclus in
lib 1. Euclid.
lib. 2. cap. 5.

x Antholog.
1. cap. 4.
y Stromat. 1.

z in proe-
mio.
a Suidas in
Potamone.

invicem & Contrarii natura exploranda; quemadmodum itidem ex Remissione, in natura Summi investigada, subsidium non rarò habetur non contemnendum; etiam panè dixeram, sicut ex Lateribus non solum angulos continentibus sed etiam oppositis, Anguli ipsi in trigonis sive planis sive sphæricis dimetiendis, præter aream, certius mensurantur; ita fermè Aliorum quotquot sedulò ac seriò philosophati sunt Epichiremata ac Placita sive Confinia sive quomodolibet cunque Diverfa, etiam Vero adversissima, accuratiùs indaganti opem crebrò præstant perinfignem. Hinc etiam Euclides u ipsorum Mathematicorum *ἡ δὲ ἀρετή*, seu *Fallacias* atque *Aberationes* singulari congeffit volumine. Similitèr de aliis scientiis fecere alii. Ne scilicet qualicunque aliorum rationis usu atque examine, quàm suæ, quantum fieri posset, magis carerent. Ita veteres mutuas in disquirendo tradidère quasi operas *τῶν ἀλλήλων αἰνῶν παρὰ χάριν* seu *alii aliis quod deerat invicem subministrantes* quod ait Leonidas x in epigrammate de Cæco & Claudio. Unde demùm nata est philosophia illa singularis, atque præstantissimo illo patre Clemente Alexandrino y iudice, omnium præstantissima adeoque præ cæteris amplexanda quæ *Εκλεκτικὴ* dicta est, quia in perspicacitèr seligenda ex singulorum, qui præierant dogmatibus Philosophiæ, materie versabatur. Hac primò usus est Potamo Alexandrinus *ἐκλεξάμενος*, quod ait Laertius z, *ὁ δὲ ἐκλεξάμενος ἐξ ἐκάστης τῶν αἰρέσεων* qui *selegit quæ sibi placuere de Singulis Philosophorum Sectis*. Sub Augusti scilicet a initia. Nimirum probè nòrunt eximii isti indagatores Veritatem sæpius sive in abdito sive in obscuro latentem, non aliter ferme ab Intellectu humano capi quàm ab Oculo solent Corpora sive longiùs dissita, sive in luce satis temperatâ ne utiquam posita, aliterve sive primum ac unicum sive indiligenter, nimis utcunque iteratum aciei intuitum aut fugientia aut fallentia. De horum alicujus Colore, Figura, Distantia, Magnitudine, Loco, Motu, quærat. Ubi oculi sunt depravati, res ipsis solis planè in desperato est.

*Lurida præterea sunt quæcunque tuentur
Arquati*

Multa

Multaque sunt oculis in eorum denique mista

Quae contagia sua palloribus omnia pingunt.

Quod ait Lucretius^b. Sed detur Lyncei acies optimus undique habitus, atque omnimodâ contagione præviâ prorsus liber. Color nihilominus pro varietate lucis tam incidentis quàm reflexæ aliter atque aliter se ingerit; adeò ut etiam nigra interdum albescant, hæc crebò viridia, flava, quod & de reliquis est dicendum, simulent. Sphærica etiam & cylindrica plana, circuli ellipses, quadrata oblonga, ingentia minima, in longinquo posita propinqua, æqualia inæqualia videntur, & verè parallela

^b lib. 4.

Paulatim et trahere angusti fastigia coni.

^c Idem ibid.

Alia apparent fracta, dum revera sunt integra, ob medii diversitatem. Extra verum item locum; ut non solum nummus in vase per aquam obliquè visus, sed etiam præter stellas cæteras Sol ipse per vapores, nubeculas ac aërem humidiores. Parallaxas itidem nimium oculi aciem fallunt; unde in primis tot de stellarum aliquot novarum & cometarum locis, atque utrum in æthere cœlesti an in eo, qui Lunâ inferior est moverent, disputationes inter Mathematicos etiam egregios habitæ. Quiescere insuper dum velocissimè movent, videntur corpora quotquot movent cœlestia. Movere non rarò quiescentia; ut Navigantibus

Portusque Urbesque recedunt.

At verò ex diligentiori sæpiusque tum variato tum accuratius iterato intuitu, crebra item stationum oculique posituræ mutatione, comparatisque invicem, quæ stationum variationem suppleant, aliorum observationibus (citra quas viri alioquin visu acerrimi ut heic nimium cæcutiant necesse est) aut rectè tandem de objecto, circa quod tot eveniunt hallucinationes, statuitur, aut undenam res porro fuerit decernenda constat, aut eam non omninò decernendam nec satis liquere demum reperitur. Quin ne suis quidem Solem & ipsum maculis nebulosis, qua nobis visitur, eisque totam Africam ac Asiæ ipsam magnitudine superantibus, carere, nuper ex aliorum, qui penitus eum telescopi beneficio introspexerunt, observatione adjuti didicimus quæ defæcatissimam fuisse il-

^d Galileus
Galilæi in
Nuncio Si-
dereò, & in
System. Cos-
mico dialog.

lam at-
^{1.} alii

eProverb. 11.
14. & 24. 6.

lam atque omninò immaculatissimam lucis regionem cum vetustate tam diu securi credideramus. Stellas item circa Jovem quatuor ferri quæ à rerum conditu ad nostra usque tempora, nunquam, quantum scimus, conspectæ sunt aut creditæ; ut id genus cætera tam veteris quàm nostri seculi exempla tum in Astronomia tum aliis in Artibus ac Scientiis illustra, nec quidem pauca ea, taceamus. Neque tantummodo Veræ aut Veris siue propè siue quasi accedentes verum etiam & Falsæ atque Omnimodæ observationes Aliorum qui non indiligenter, utcunque infeliciter rem assequi tentarunt, rite heic disquirenti adhibendæ. Nam ut ex Umbrarum ratione de corporis tam Lucidi quam Opaci & figura & magnitudine dijudicatur, ita ferè etiam ex Erroribus deceptionibusque cum iudicio animadversis, tutior multò ad Veritatis arcem via sæpè sternitur. Ad hunc modum qui siue de Officiis necessariis siue de Accessionibus jam dictis egere siue Græci siue Latini tam Philosophi quam Patres Christiani satis gnari erant, ut oculorum, sic Mentis aciem, licet acutissimam, ex aliorum siue Veterum siue Coætaneorum observationibus, placitis, rationibus quibuscunque siue veris siue falsis ritè collatis, nunc dirigi, nunc corrigi, nunc firmari stabiliri que. Quam ad rem illud etiam mortalium sapientissimi facit, *Et erit salus ubi multa consilia sunt*, seu, ut in Ebræo, *וְתִשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵצַ* & *salus in plurimis consiliariis*. Quale quidem, tam de consiliariis seculorum anteaكتورum quàm præsentium, aut recentiorum, quibus sectarum omnimodarum scriptores continentur, intelligendum. Horum alii rem aliis, siue velut ob distantiam seu mediū incommodum, minimè perspectam, commodius positi detegunt. Stationum item quasi mutationes (quæ in coloribus, distantis, figuris, magnitudinibus discernendis oculo adeò necessariae sunt, ut ferè nihil suprâ) seu varias oculi, sic dicere liceat, intellectivi posituras, haud parum suppleant illi qui ævo, patria, studiis diversi in consilium accersuntur. Etiam qui apertius hallucinatur, vicem monitoris, ne quis sic denuo aut in similibus impingat, quandoque obtinet. Quin ubi mores ac instituta aliquot tum continuâ tum rectâ, sed ab ipsa origine remotissima, velut lineâ seu radio, quasi is nullibi, à rigore deflexus distortusve fuisset, recipi (ut sæpè

sæpè nimis) videntur; ea sanè, diligentius consultis iis, qui originì proximiores sunt, sive hâc sive illâc ob diversitatem, aliquam mediâ, id est, seculorum, rerumpublicarum, geniorum, ingeniorumque varietatem, in quam tandem inciderunt, multum inflecti, nec rectâ protendi, imò & dissimilem omnino colorem statumque planè nonnunquam ei, qui originarius erat, contrarium nancisci ac induere, nemo non deprehendet, agnoscatque. Non aliter ac ubi radii etiam solares per medium diversum obliquè transeuntes franguntur, aut tinguntur, per coloratum. Alienum contrahunt sic colorem Empedoclis, Parmenidis, aliorum de Ente, Uno, Primo, Motu sententiæ, dum, ab Aristotele obiter eas memorante recipiuntur. Sed genuinus intereâ ex ipsorum scriptis dictisque aliquot, quæ Simpli-
 cii f indagini maximè debemus, posteritati servatur. Quam in rem Exemplum etiam advertamus unicum sub Christianismi initia, ut de seculo nostro prorsus reticeamus. Monuerat Nicolaus Diaconus, παραχρηστὴς τῇ σαρκὶ αβυρί carne. Quo breviter dicto voluptatum cupidinem, maximè verò Veneris, reprimendam vir sanctus voluit. Hoc perperam arripientes libidinosi aliquot, qui nomine ejus sectam suam insigniri gestiebant, adeoque Nicolaitæ vocitari, pro eo, quod omnino contrarium est, interpretati, eum velut concubitus qualiscunque vagi, ac libidinis nefandæ præceptorem flagitiosissimè venditarunt. Neque sanè aliud ipsum statuisse crediderant posteri nisi in seculis ei vicinioribus reperti fuissent, qui à convitio hoc eum vindicarent, ac sensum ejus genuinum manderent scriptis; veluti Clemens g, Eusebius h, Theodoretus i. Ejusmodi fuere alia non pauca. Nimirum haud impares errores alii, ab integris hominum cætibus pro vera disciplina ultrò sunt recepti, patienter admissi, & veluti sarcinæ, posteritati impositi, quoties ipsâ rei, circa quam versantur, origine in longinquo ac retrò nimis positâ, hominum seculorumque, à quibus primò, & per quæ dein in posteros id, quod recipitur, manavit, indoles, verborum sensus, ratio, interpretationes, & veluti Mediorum discrimina, veterumque, quibus hæc omnia docentur, testimonia, insuper omnino citra examen sunt habita. Quo
 facit in primis illud Numinis sanctissimi k; State super vias; & vi-

f Comment.
 in Aristot. 6.
 8. Physicorū
 Et Eusebii
 Card. Bessarion. l. 2. in
 Calumn.
 Plat. cap. 11.

g Strom. 3.
 h Hist. Eccl. lib. 3. c. 23.
 i Heretic. Fab. lib. 3.

k Apud Ierem. 6. 16.

I Cap. 2.

m In Timaeu
Platonis p.
351. edit.
Meursiana.

n Exod. 19. 5.
Deut. 7. 6.

o Deut. 32. 4.

de, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona &c. Accuratiùs circumspiciendæ viæ omnes. De semitis antiquis consulendum; quæ verò sit optima feligenda. Jam verò dum consilium hoc adhibuere indagatores illi prisci, Philosophi (qui scilicet singulari illo vocamine ad nos transmissi sunt) non solum congeneribus sibi è Græciâ & Latio, ac Barbariâ, ut supra ostensum est, forte viciniore, verum etiam ex ipsis Judæis seu gente Ebræâ, quod inferiùs pluribus enarratur, sive Præceptoribus sive, in discendo rebusque perpendendis, Consiliariis sunt usi. Patres autem Christiani nullibi quidem non è libris Ebræorum sacris, id est, federe veteri, doctrinam Moralem & Civilem eliciunt, *Philosophiam* etiam eam *Barbaricam*, atque *Ebræorum* subinde vocantes (ut maximè Clemens Alexandrinus; uti & postea Chalcidius Platonius *Philosophiam Hebraicam*) atque archetypam eam *Philosophiæ Gentilium*, facientes, seu hanc veluti facem ab illo sole accensam. Et meritissimò quidem nemo non fatebitur, in hujusmodi indagine, primum & longè præ aliorum omnium, qui ante Christianismum florere, institutis, moribusque, atque philosophiâ, id quod receptum seu præscriptum fuerit apud עַם סְוֵרָה *populum Numini ipsi olim peculiarem*, ac selectissimum præ omnibus populis, qui fuere superfaciem terræ, perscrutandum esse, subtiliusque intuendum. Unde nec exortæ apud Ebræos hæreses, veluti Phariseorum, Sadduceorum, Essenorum, aliorum, scitaque ad has spectantia à patribus prætermittuntur. Hæc inter contemplandum, video hoc in primis esse prætereà animadvertendum; apud Ebræos, præter Mosaica instituta, veterisque federis disciplinam sub Mose inchoatam, quam sibi faciunt ipsi hæreditatem o propriam, (unde tam Mahumedani, quam Christiani, ut Gentiles taceamus, quamplurima suis aptarunt) fuisse Juris Morumque præcepta singularia, scripto seu literis ipsis, nedum Mose, antiquiorem multo sortita originem, ac partim Mosais similia partim dissimilia multoque pauciora. Atque ad hæc tantum Universum Genus Humanum reliquum populosque ceteros cunctos obligari, ipsos voluisse, uti ad Juris Naturalis ac Universalis Officia à mortalium nemine violanda. Horum item disciplinam observationemque, penes eos singularem fuisse

fuisse Philosophiam illam Moralem ac Civilem, cui nomen, ritu solenni non dare hominum quempiam, eorum in territoriis, seu potestate degentem, non modò nolebant, sed nec Jure suo permittebant. Jam verò cum nec mentio quidem hujus five Juris, five Philosophiæ, five Officiorum, ad quæ universum genus censebant ille humanum obstringi, (quibus etiam præmium pœnamque divinam, ut infra fusiùs aperitur, conjungere) alicubi apud veteres Christianismi Scriptores, nedum Philosophos, omninò extent, & brachio sanè levissimo ab ævi nostri scriptoribus; & perfunctoriè nimis tangi, nec ullibi satis ostendi soleant; & cum demùm, citra jus hoc Gentibus cæteris proprium, seu Philosophiam juxta eos verè universalem, Jus illud alterum ipsis ac Gentibus finitimis aliisque, quibuscum rem haberent, five in Pace five in Bello, five Imperativum, five ex pacto interveniens, planè ad eorum doctrinam nequeat satis internosci, & quidem apud viros alioquin doctissimos curtè nimis intelligatur doceaturque; Inde certe est, quod nec operâ existimavimus indignum, nec oleo, tum Juris ad eorum placita atque disciplinam Naturalis, seu omnium hominum Communis, semperque, ut volunt Obligativi, adeoque Philosophiæ jam dictæ, tum Juris ipsis aliisque illis Gentibus Imperativi ac Interveniens, Capita & Explanations, quatenus ipsa suppetunt eorum testimonia, diligentius ex eorundem testimoniorum verbis contexere. Etenim sic uno in opere studiosis indagatoribus præstò erit è populi tam insigniter DEo O. M. olim peculiaris promptuariis penetralibusque desumpta disciplina, quæ, secundum jam dicta, cum cæterarum gentium sectarumque scitis in libera veritatis disquisitione, conatu subinde felici, ac bonâ cum fruge comparetur. Imperativum atque Interveniens illud Jus, quod ad Bella gerenda, Fœdera, Captivos, Profelytos attinet, suis in locis obiter ac pro re natâ sparsim mox explicabitur. Id verò, quod Naturale juxta eos diximus seu Universale, ita rectius tum traditum tum pretio suo rite æstimatum iri, censuimus, si præ libaverimus Primò fusiorem paulò dissertationem, unde, quàm accommoda, atq; scitu digna sint heic Ebraeorum Placita, Sententiæ receptæ, seu Philosophia Singularis, manifestius cuiq; liqueat; nec sine Monito

ea de re Christiano; Secundò, magis perspicuam quidem & apertio-rem, sed interea tantum generalem Juris ejusdem, quàm in sacra Ebræorum disciplinâ Morali, Civili ac Rituali locum habuit, Designationem, simul cum Difficultate illud inde Eliciendi; Tertiò, Varia Rationum Momenta, quibus tum è confusis diversisque juris corporibus moribusque hominum, atque aliorum etiam animalium actibus secerni solet, tum aliunde peti- id, quod Juris Naturalis seu Universalis nomine vulgò indig- tatur: eorumque unicum duntaxat ab Ebræis esse admissum. Hisce tandem absolutis, ut necessariò præviis, Juris seu Philo- sophiæ hujus Ebræorum Capita singularia, & horum juxta eos Sensum atque Usus explicatiùs, fusiùsque ostendere opportu- niùs adgrediemur.

C A P. II.

Quam accommoda, atque scitu digna sint heic Ebræorum Placita, & Tradi- tiones avitæ, seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus, tam è Paganismo, quàm Christianismo, atque aliunde adductis, osten- ditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum.

Perquam dignam, quæ exploretur, & cum primis advertatur, atque philosophiæ studiis adprimè accommodam esse, adeoque subinde meritò in- termiscendam Ebræorum disciplinam Moralem & Civilem, quam universi generis Humani communem (qualiscunque ea demùm fuerit) esse, voluere eorum Theologi, Jurisconsulti, Philosophi, libentissimè, puto, agnoscet quisquis ex diligentio- ri ac solertiori eo fuerit hominum cœtu, qui in rebus non paucis Christianis discutiendis, Ebræorum veteres interpreta- tiones, mores, scita & sententias receptas sollicitè consulendas velit. Id genus hominum sanè exiguus in Ecclesiâ Christia- nâ numerus jam non est. Pullulavit nostro in sæculo scri- ptorum ejusmodi sēges egregia. Et lux inde non rarò accepta plurimos quidem in studia Ebraica, Rabbinica, Talmudica im- pensius irritavit. Nec fieri omninò arbitror, posse, ut quis, dum ea, quæ tradiderint ipsi de moribus ritibusque sibi propriis, suoq; jure singula-

singulari, seu quod Mosaicum dicitur, summo in pretio habuerit, ea interim, quæ de Communi humani generis Jure, & Officio, quatenus ab eo, quod ipsis proprium erat, distinguebatur, docuerint, omninò contemserit, imò non magni fecerit. Ecquis enim, dum subsidia veterum in hujusmodi indagine sedulò conquirat, sive Civiles Atheniensium, verbi gratia, leges à Dracone seu Solone latas, atque hierophantarum, & Sacerdotum Atticorum ritus avidè venabitur, nec interea Socraticam, Platoniam, Aristotelicam de universalib⁹ hominum Officiis Philosophiam, quæ ibi paritèr docebatur, non minori saltem affectu intuebitur, consulat, excutiet? Quale de similibus aliis est dicendum. Obvia sunt etiam argumenta, heic ex summâ Gentis Ebraicæ olim dignitate ac prærogativâ desumenda, quæ, utpote capite superiori tacta, nec quempiam fugientia, heic prætermittimus. Quin adeò insignes, atque singulares Ebræos olim universæ sapientiæ autores facit Lactantius, ut Pythagoram, & Platonem tantum non increpet, quòd illos, consulendi causâ, dum, ut sapientiam ediscerent, peregrinabantur, neutiquam (sic ille; qua de re statim plura) quemadmodum Ægyptios, Magos & Persas adierant. Verba ejus sunt p. *Equidem mirari soleo, quod, cum Pythagoras & postea Plato amore indaganda veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Persas usque penetrassent, ut earum Gentium ritus & sacra cognoscerent, (suspicabantur enim sapientiam in religione versari) ad Judæos tamen non accesserint, penes quos tum solos fuit, & quò facilius ire potuissent.* Sed de Christianorum testimoniis hac in re ampliandum non est. Christiani enim Judæis successores ac posteris sumus; ut rectè alibi q. idem Lactantius. Et Nostra seu Originem, unde veritatem sacram, cui innitimur ipsi, deduximus, tantum laudamus, dum singularem Ebraicæ gentis Dignitatem ac Sapientiam, quæ olim fuit, sic extollimus. Visum igitur est etiam quæ homini, quisquis is fuerit, nec satis Christiano, nec Judæo, nec ulli denique immisto sectæ tantundem fere probare queant argumenta aliquot, etiam Paganismi, imò quæ religione singulari præoccupante, satis solutæ sunt, rationibus maximè subnixa attexere. Ea triplici sunt in genere. Primum, ex insigni Philosophorum veterum ante Christianismum,

p. Lib. 4. seu
de vera sapi-
entia, cap. 2.

q. Lib. 5. seu
de Iustitia
cap. 23.

s. 2. Maccab.

1. 10.

I Apud Cle-
ment. Alex.

strom. a. &

Euseb. Prap.

Evangel. lib.

9. cap. 6.

t Contra A-

pion. lib. 2.

u Apud Cle-

ment. strom.

a. & Euseb.

preparat.

Evangelic. l.

9. c. 6.

x Contra A-

pion. lib. 1.

y Apud Cle-

ment. Alex.

strom. 5.

z Mss. in bi-

blioth. Oxo-

niensi. Me-

moratur et-

iam in Com-

ment. ad Se-

pher Cozzi

part. 1. §. 65.

Ebraeos Consulendi atque Audiendi usu petitur; Secundum, ex Summâ, quâ apud Græcos aliosque Gentiles, Sapientiæ nomine, claruere Ebraei veteres, Existimatione; Tertium demum, ex Rerum, Morum, ac Disciplinæ veteris Orientis notitiæ penuriâ, quâ miserè nimis laboramus. Quod ad primum spectat; testimonia sunt ea de re compluria. Atque alia Judæorum ipsorum, alia Patrum Christianorum, & scriptorum, denique Paganorum alia. Aristobulus Judæus Ægyptiensis, qui Ptolomæi Philometoris est in Maccabaicis & magister, de Pythagora expressim ἰ, πολλὰ τῶν παρ' ἡμῖν μετένευκε εἰς τὴν αὐτῶν δογματοποιίαν, multa, quæ in nostra sunt disciplina, in secta sua dogmata transtulit. Nec enim satis didicerat Lactantius, sive Pythagoræ, sive Platonis res, cum, ut supra memoratur, eos minimè Judæos accessisse scripsit. Id quod ex sequentibus fiet manifestum. Flavius item Josephus de Pythagora non solum, inquit ἰ ἐγνώκως τῇ παρ' ἡμῖν δὴ λῆς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ζῆλωτῆς αὐτῶν ἐκ πολλῶν γεμερήμε, planè novit disciplinam nostram, sed etiam ejusdem multa cupide est amplexus. De Platone pariter jam citatus Aristobulus u; καθηκολύθηκε τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, καὶ φανερός ἐστι περὶ τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων, Leges & Instituta nostra sectatus est; à quo, etiam partes eorum singulas curiose, & diligentèr inspectas, & excussas esse constat. Floruit autem sub ducentesium à Platone annum Aristobulus. Huic est satis consonus Josephus x. Quin etiam ex Aristobuli illius authoritate dicitur y, Philosophiam Peripateticam (cujus princeps Aristoteles, & sectator ipse Aristobulus) ἐκ τοῦ καὶ Μωϋσῆα νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων προφητῶν ex Lege Mosaitica, atque aliis pendere Prophetis. Certe & vetustum liquet esse, Ebraeorum aliquot commentum, Aristotelem jam moribundum discipulos suos, tum animæ immortalitatem, tum pœnæ ac præmii rationem, velut à peculiaribus Semi posteris, id est, Judæis, edoctum, docuisse, tum à Simeone Justo pontifice monitum, pristinas mutasse sententias ככל אשר בארץ מצרים z in universis, de quibus ante senserat contra legem ac doctrinam Ebraeorum, & in hominem in de planè alium migrasse. Illud de animæ immortalitate, habetur in libello veteri חמץ seu de Pomo inscripto (quod fingi

fingitur, illum manu, lecto decumbentem, ac discipulis cir-
 cumstipatum, idque suavissimi odoris, tenuisse) atque ex Ara-
 bico, compluribus adhuc annis in Ebraicum à R. Abraha Le-
 vita traducto. Alterum illud de Simeone Justo, ex libro ci-
 tant veteri in Ægypto antiquitus reperto ^a, quem nec Aristo-
 teli ipsi tribuere verentur. Utcunque autem fictis hisce non
 sit cur credamus, id nihilominus interea satis etiam inde
 constat, in valuisse quidem apud Ebræos ipsos sententiam de sin-
 gulari ipsorum, atque veterum apud Græcos Philosophorum,
 in disciplinis tradendis accipiendisque communione. Quā
 de re ex ipsorum ^b monumentis plura congerere, difficile non
 est. Consoni sunt heic Patres Christiani; Clemens Alexan-
 drinus, Justinus, Theodoretus, Ambrosius, alii. Verba Ari-
 stobuli superius citata dum affert Clemens de Pythagora, ne-
 que de eorum fide dubitat, adjicit etiam ^c eum circumcislam
 fuisse, quod & memorat Theodoretus ^d. Ritu quidem Ægy-
 ptiaco, seu in Ægypto usitato, circumcislam; sed eo interea,
 qui illo in seculo, ni fallor, etiam ibi erat planè Judaicus.
 Utpote qui è Judæa ejusque moribus cum Judaicæ disciplinæ
 aliis in Ægyptum antea migrasset. De circumcissione autem
 Pythagoræ sic tradita libentius equidem cum Lipsio ^e dubita-
 rem, nisi etiam apud Laërtium ^f occurreret, quod, dum pe-
 regrinabatur, *πάσας ἐμύθητο τὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβαρῶν τε-
 λεταίς*, cunctis tam Barbarorum, quam Græcorum mysteriis est initia-
 tus. Nisi hyperbole sit, par est sanè, ut, & ritu Judaico eum
 initiatum fuisse, velle Laërtium, existimemus. Atque Laër-
 tio satis est heic, quantum ad hanc rem, consonus Iamblichusg,
 ubi, cum Phæniciis Sacerdotibus aliisque congressum Pythagoram
 initiatum esse, ait, omnibus sacris, quæ in Byblos urbe & Tyro
 fuere, & quæ per Syriam in usu. Quod & de Judaicis inter-
 alia, non iniquum est, ut accipias. Sed & de eodem D. Ambro-
 sius ^h Cum ex populo, inquit, Iudeorum, ut plerique arbitrantur, ge-
 nus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplinâ derivavit etiam magisterii
 præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem aut ajunt,
 vix reperis ullum. Hinc etiam ob disciplinæ similitudinem, Nu-
 mam illum Romanorum regem, Pythagoreum, velut ejus disci-
 pulum, interdum, sed non sine errore (nam Pythagorâ antiquior
 erat)

^a R. Sem Tob
 in Ethica A-
 rist. apud
 scholiast. in
 Sepher Coza-
 ri, loco citato

^b Vide sis Se-
 pher Iucha-
 sin fol. 157. b.
 Ben Iechai
 in Shalthe-
 leth fol. 101. a
^c Strom. 1.
^d Therape-
 utic. 1.

^e Manuduct.
 ad Stoicam
 Philosoph. 2.
 1. dissert. 6.
^f Vide sis Jacob.
 Capell. Hist.
 Sacra & Ex-
 otic. An. M.
 3488.
^g De vita Py-
 thag. cap. 3.
^h lib. 3. epist.
 20.

i Apud Dio- erat) dictum à Judæis institutum esse, saltem eorum imbi-
 nys. Halicar- busse doctrinam, censet Clemens k. Sanè quisquis credere vo-
 nass. lib. 2. let, libros illos septem de disciplina Sapientiæ Græcè conscri-
 Plutarh. in ptos, in agro Petilii Scribæ circa annum ab v. c. DLXX sub Ja-
 Numa & c. niculo repertos, Numæ ex arculæ inscriptione tributos, & post-
 k Strom. 1. modum senatûs jussu crematos, ipsius Numæ reverà fuisse, is,
 Numam in eis, sive disciplinam aliquam Ebraicam, sive ejus-
 dem propaginem tradidisse, non immeritò forsan existimabit.
 Nam disciplinam sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit, libros illos
 complexus, ac pleraque dissolvendarum religionum fuisse, scribit
 Livius l: uti etiam aliqua ex parte ad solvendam religionem per-
 tinere, existimatos esse, Valerius m. Neque ulla in eis scripta,
 esse, nisi Philosophiæ Pythagoricæ, id est, nisi Pythagoricæ di-
 sciplinæ consona tradiderunt Cassius Hemina n & C. Piso. At-
 qui ad dissolvendas, quæ jam dictis intelliguntur, religiones
 multiplicem nempè apud Romanos veteres idolorum cultum,
 nil æquè facere potuit, atque ipsa, quæ Ebræis erat, atque ab
 ipsis, ut vult disertè Clemens, Numæ tradita disciplina. Id
 est totius humani generis Jus commune, seu Philosophia si-
 mul, & Theologia Moralis ac Civilis, nemini juxta illos ca-
 rendæ. Quod libro proximo fiet manifestius. Neque est
 omninò, quod cum Lactantio o autumemus, Numam eis in
 libris religiones non eas modò, quas ipse instituerat, sed omnes præ-
 terea dissolvisse. Nec ejusmodi quid ajunt Scriptores Romani.
 Sed imaginum cultum, quem Numam non admisisse, aliunde,
 etiam scimus p, tantùm indicare videntur. Atque, ut de Py-
 thagora ab Judæis edocto, sic de Platone Clemens q non se-
 mel; quem & τὸν ἐξ Εβραίων φιλόσοφον Ex Ebræis Philosophum
 expressim nuncupat r, Quin pluribus in locis illud inculcat,
 Græcorum generatim philosophos fures fuisse, utpote παρα-
 Μουσέως καὶ τῶν περὶ τὴν τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων ἐκ εὐχα-
 & Apolog. 2. ρίσως εἰληφότες qui s à Mose & Prophetis præcipua sua dogma-
 Ad Genes. 1. ta satis ingrati, seu beneficii immemores, acceperant. Tantun-
 1. c. 2. lib. 3. c. dem de Platone Justinus t, & non semel Joannes Philo-
 5. lib. 6. c. 21. ponus u. Et Theodoretus eum ἐκ τῶν Εβραϊκῶν βιβλίων ex E-
 x Therapeu- bnicis fluentis plurima hausisse, etiam & quæcunque piè de Deo
 tic. lib. 2. 6. & ejusve cultu dixerit, ex Ebraica Theologia surripuisse, asserit. Asti-
 11. pulatur

pulatur D. Ambrosius, ubi y Platonem scribit, *eruditionis gratia y Ad Psalm.*
in Aegyptum esse profectum, ut Moysis gesta, legis oracula, & Prophe-
tarum dicta cognosceret. Atque ea de re ipse plura alibi z. Fuê-^{118. y}
 re etiam, qui, Hieremiæ Prophetæ auditorem in Ægypto fu-^{z Lib. de Noe}
 isse Platonem a, assererent. De Judaicâ ei tradita disciplinâ ^{& Arca. cap.}
 quidem securi; sed interea in temporum ratione hallucinati. ^{8.}
 Nam seculis aliquot ante Platonis ortum, Hieremias flo-^{a Vide D. Au-}
 ruit. Floruere autem Pythagoras & Plato, hic sub instaurationem ^{gustinum de}
 Templi Hierosolymitani, ille, ut vulgò recipitur, ^{doctrina}
 sub excidium. Adeo ut Judæi, quibuscum in Ægypto sive ^{Christiana}
 hic sive ille versaretur, diu ante Ptolemæorum tempora, ^{lib. 2. cap. 28.}
 (quibus notissimæ de Judæis illic sedes post patriarcharum ^{& Retract.}
 secula habentibus historiæ collocantur,) illuc se transtule-^{lib. 2. cap. 4.}
 rint. Et de Judæis, qui ibi seculis illis vetustioribus dege-^{b Hieremia}
 bant, luculenta sunt in sacris literis b testimonia. Et Ter-^{cap. 44.}
 tullianus c; *Quis poetarum, quis sophistarum, qui non omnino de* ^{c Apologetic.}
prophetarum fonte potaverit? inde igitur philosophi sitim ingenii ^{cap. 47.}
sui rigaverunt. Adde insuper, quod hanc in rem occurrit a-^{d In 1. prima}
 pud D. Thomam d. Jam dictis tandem etiam consentiunt ^{quest. 74. art.}
 scriptores è Gentilibus, iique vetustissimi. Quorum heic au-^{3. sent. 1. dist.}
 toritas ideò inprimis æstimanda est adducendaque, quoniam ^{3. quest. 2.}
 ea, quæ sive ex Judæis ipsis sive è Patribus Christianis jam at-^{art. 2. &}
 tulimus, velut in rem suam, id est, ad efferendam & firman-^{sent. 2. dist.}
 dam librorum sacrorum ac religionis, quam sive hi sive illi am-^{14. q. 2. art. 1.}
 plectuntur, mystèriorum dignitatem, ab ipsis adhibita non-
 nullis forsân videantur. Adeoque nec alia esse, quàm velut do-
 mestica, utcunque de Paganis allata, testimonia: nec fidem me-
 reri seu auctoritatem sortiri multò meliorem, quàm Rationes
 eorum de gentis dignitate ac prærogativa simplices, quas brevi-
 ter tantum, idque consultò, jam suprâ tetigimus. Ecce igitur,
 quod hac de re habet Hermippus vetustissimus atque diligen-^{e Apud Iose-}
 tissimus vitæ Pythagoræ scriptor Paganus. Disertè ait, c eum ^{phum contra}
 πολλά τὰν παρὰ Ἰουδαίοις νομίμων εἰς τὴν αὐτῶ μετενεγκὲν φιλοσοφίαν ^{Apionem}
multa eorum, quæ Iudæis recepta sunt, in suam transtulisse philosophiam. ^{lib. 1.}
 Memorat etiam, eum quædam de anima, de munditie, & inter-
 dictum de blasphemia docuisse; quibus subjunxit, ταῦτα δὲ ἐ-
 πσαπτε καὶ ἔλεγε καὶ Ἰουδαίων καὶ θεοῦ δόξας μιμνῶμεν & καὶ μεταφέρων εἰς
 αὐτὸν,

ἑαυτὸν, hac autem fecit, dixitque tum Iudæorum tum Thracum imi-
 tatus disciplinas, quas & sibi assumpsit. Sed & ipse Hermippus alibi
 totam Judæis acceptò fert Pythagoræ Philosophiam. Origenes;
 f. Advers. Cel- λέγεται Ἑρμιππον ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ νομοθετῶν ἰστορηκέναι Πυθαγόραν
 sum. lib. 1. τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἕλληνας ἀγάγειν, Fertur Her-
 mippus in libro primo de Legislatoribus prodidisse, Pythagoram philoso-
 phiam suam à Iudæis ad Græcos traduxisse. Malchus item, qui ipse
 g. In Vita Py- est Porphyrius g, eum, ait, non solum Arabas & Ægyptios, sed
 thagoræ. etiam Ebræos & Chaldæos discendi causâ adiisse. Atque,
 ἐκ τῆς, inquit, περὶ ταῦτα τὰ ἔθνη πλάνης ὁ Πυθαγόρας τὸ πλεῖστον
 τῆς σοφίας ἐνεπρεῦσαιτο, Ex peregrinatione ad hæc gentes Pythago-
 ras potissimam sapientiæ partem acquisivit. Quin idem autor;
 ἐν τε Βαβυλωνί τοῖς τ' ἄλλοις Χαλδαίοις συνεχρέτο, καὶ πρὸς τὸν Ζάβρατον
 εἰσέεικετο παρ' ἧς καὶ ἐκαταστάθη τὰς περὶ βίβλιν, Babylone cum
 aliis quidem Chaldeis versatus est, & Zabratum etiam adiit, à quo
 h. Plutarch. in pristinae vite sordibus est expurgatus. Zabratum hunc, qui & Za-
 ράδης τῆς ἐν radas & Zarethas interdum dictus, h, haud alium fuisse à Na-
 Τιμαίω zarato Assyrio Pythagoræ præceptore ab Alexandro Pythagori-
 ψυχολο- corum Symbolorum collectore apud Clementem Alexandri-
 νίαν & vide- num memorato, olim i mihi satis persuasum est. Atque ean-
 tis Francisc. dem video libenter amplecti sententiam, Lucam Holstenium
 Picum in Ex- k nuperum Propkyrii editorem. At de Nazarato expressim
 am. doct. Va- Clemens l; Ἰεζεκιήλ τὸν ἡγοῦνταί τινες Ezechielem hunc opinan-
 nit. Gent. lib. tur fuisse nonnulli. Quod tamen ipse improbat. Sed verò &
 1. cap. 14. temporum ratio accuratius inita satis id patitur. Et Judæum
 i. De Diis Sy. Assyrii nomine Græcis denotari, mirum non est. Nam non
 ris Syntag. 2. solum Ezechiel ipse atque Judæi alii, Pythagoræ ævo, Baby-
 cap. 1. lone alibique in Assyria erant numerosissimi, utpote in capti-
 k. Observat. vitatem illuc sub id tempus ducti, verum etiam invaluit postea
 in Propkyrii ipsum Assyrii nomen pro Judæo seu Ebræo apud Græcos inter-
 vitam Pytha- dum usurpari. Unde, ut cetera huc facientia mittam, Themistius
 gora. γράμματα τῶν Ασσυρίων Assyriorum literas substituit m pro eo, quod
 i. Strom. 1. est sacra Ebræorum volumina; ubi scilicet Salomonis n lau-
 m Orat. 9. dat dictum de corde seu mente Regis in manu Dei. Sed
 n Proverb. de tempore Pythagoræ, quoniam in idem minimè satis con-
 21. 1. venire videntur veteres, adjicere visum est, quod habet de
 eo

eo priscus Orientis scriptor Arabicus nondum editus. Is est Saidus Batricides, qui è quamplurimis veterum scriptis, quorum pars pleraque nobis interciderunt, Chronicon diligentissime contexens, diu nimis post Captivitatem Babylonicam, in quam abductus est Ezechiel, Pythagoram collocat. Juxta scilicet chronologiam, quam plerumque jam recipimus, sub annum inde centesimum quinquagesimum. Nimirum sub Artaxerxe Mnemone Persarum Rege. Sed & Temporum, apud Saidum hunc, Imperii Persici ratio plurimum discrepat ab ea, quæ sive antiquis sive recentioribus, quantum video, alias recipitur. Breviter igitur eam damus. Idque facimus, tum ut, quod habet ipse de Pythagoræ avo, quæ huc spectet, rectius intelligatur, tum ut ea, quæ quomodolibet-
cunque hac de re narrat, cum testimoniis Eusebii, Diodori, Laertii, aliorum, qui sive de Pythagorâ sive de Imperii Persici, quocum is heic involvitur, Regibus, Successione & Annis diversissimè tradi solitis & passim controversis scripsere, studiosi pro re nata comparent, nec interea non mirentur. Primum facit Batricides Imperii Persici Regem (adeoque Babylonicum successorem; mortuo Belshatzare) Cyrum; cui triennium assignat. Secundum Achasuerû, quem regnasse, ait, annos duodecim. Huic successisse, ait, Cyrû, Darium item dictû, & regnasse triginta annos.

Verba sunt *وكان ملك كورش الفارسي ثلاثين سنين*

ومات وملك بعده اخشويرس اثني عشر سنة وملك

بعده ابنه كورش ويسمى داريوش ثلاثين سنة وبعث لول

سنة من ملكه ملك واسطال النيب وفي السنة الثانية من

ملكه لهر بنين لهر بالرجوع الي لور شليم وان بنوا

المدينة واهيكل *Regnavit Cyrus Persa triennio, & mortuus*

est. In hujus locum successit Achasuerus, regnavitque annos duo-

decim. Hunc secutus est Cyrus, Darius item dictus, qui triginta re-

gnavit annos. Hujus autem anno primo, obiit Daniel Propbeta;
secundo autem, veniam Hierosolymam redeundi Israelitis indulgit, atq;
urbis templiq; instaurandi. Paulò dein post, ومات كوروش

داريوش ملك بابل وملك بعده قمبيسوس تسع سنين وملك

Mortuus est autem

Cyrus Darius Rex Babylonis, & in locum ejus successit Cambyses,

qui annos regnavit novem. Hunc secutus est Smerdes Magus, qui

unico regnavit anno. Paucis interjectis, وملك بعده دارا الاول

عشرون سنة وملك بعده ارضخشاشتن وبلغت بطويل

البلدان اربعة وعشرون سنة وفي عصره كان بارض

المليونانيين في مدينة قوا ابقرا ابا الحكيم صاحب صناعة

المطاب Et regnavit post eum Dara primus, annos viginti. (Quin de

Dario Hytaspis filio capiendum fit, opinor, nequit dubitari.

Sic in exemplari meo recentiori, sed elegantissimo. Vetustio-

ri autem legitur عشر سنين Post hunc verò re-

gnavit Artachsbas herb, qui à manus longitudine cognominatus est

(Artaxerxes planè Longimanus,) annos XXIV. Atq; illius tempore

floruit in Graciâ, scilicet in Coa insulâ, Hippocrates philosophus, qui

Medicinæ artis Princeps. Sic Dario proximè succedit Artaxer-

xes Longimanus, prætermisso ibi omninò Xerxe illo decan-

tatissimo, quem tamen Longimani, ni fallor, facit successo-

rem. ومات ارضخشاشتن

البلقين بطويل المين وملك بعده ارضخشاشتن لكبير

اخذ وثلثون سنة وملك بعده صديئوس

ثلاث سنين وملك بعده دارا الثاني وبلغت

بالناكتن

بالبداية سبعة سنة وملك بعده لرتخشاش
من ذي الحين كورش المئانين اثنين وعشرون سنة
وفي عصره كان بارض اليونانيين من الحكما المفلشة
هرقليس ومارلوس وبيثاغورس وسقراطس وسيلون
صاحبين لاسرائيل وريثون واثين قاس وملك بعده
البنة لرتخشاش وبيثاغورس احوس عشرين سنة

Mortuus autem est Artaxerxes cognomento Longimanus, cui succedit Artaxerxes Magnus, qui regnavit annos XXXI. Post hunc regnavit Sogdianus, triennio. Eum secutus est Darius secundus, cui cognomen erat à maculis, & regnavit annos XVII. Huic successit Artaxerxes nepos ex fratre Cyro secundo. Atque is annos regnavit XXII. (Certè in exemplari vetustiori hic proximè sequitur Longimanum, Artaxerxe Magno, Sogdiano, & Dario secundo prætermisiss.) Ejus in tempore floruere in Græcia Sapientes & philosophi, Heracles (Heraclitus) Malus (Melissus) Pythagoras (manifestò scilicet in exemplari elegantiori scriptum est وبيثاغورس Pythagoras, vetustiori autem & rudiori exaratur ومارلوس quod punctis, quibus caret, ornatum, erit itidem وبيثاغورس Bythagoras. (Nam & & invicem sæpius in Græcis nominibus apud Arabas mutant.) Socrates, Solon legislator celeberrimus, Zeno, & Empedocles. Post hunc autem regnavit filius ejus Artaxerxes dictus item Ochus, qui regnavit annos XX. Ocho succedens Arses regnat; apud Saidu, annos XI; cujus successor Darius anno suo septimo ab Alexandro victus est & interemptus. In hisce sanè non ambigendum, quin Pythagoram illum Samium vulgò dictum, philosophiæ nempe principem illustrissimum, de quo locuti sumus, nec omninò obscuriorum ejusdem nominis aliquem intellexerit. Ita

C 3

verò

verò Ezechiele prophetâ fit multò recentior. Sed viderint
 heic Chronologi. Et scimus etiam, apud historicos Orientis
 Mahumedanos (scilicet Christianus erat, quem citavimus, &
 Patriarcha ante annos DCC. aut circiter, Alexandrinus; cui
 nec prisca Chronologi proculdubio fuere ignoti) Imperii Per-
 sici reges, eorumque annos, qui ejusdem initia & Alexan-
 drum interveniunt, perquam diversos esse ab eis, qui sive in
 autoribus, quibus uti solemus, sive in Batricide jam memo-
 rato reperiantur. Tetigit quidem rem eandem Guilielmus
 Shickardus in proœmio ad seriem Regum Persiæ. Sed lucu-
 lentissima sunt ejusdem testimonia apud Abu Mahumed Mu-
 staphi Ben Hasen, seu Mustaphium Hasenidem, Abu Walid
 Mahumed Ben Shecena seu Mahumedem Shecenidem, egre-
 gios historicos Mahumedanos, atque ejusmodi alios, qui suos
 de rebus Orientis Orientales habuere, ut nos Occidentales ple-
 runque seu Europæos, autores. Plura ea de re heic adjicere
 intempestivum est. Quæ adduximus, Pythagoræ ævi cum E-
 zechielis comparati causâ (quatenus nimirum id ita Persico im-
 perio apud Saidum immiscetur) tantum memorantur. Certè
 perquam longævus erat Pythagoras. Atque ex annorum æta-
 tis ejus ratione facilius fieri potuit, ut Ezechielem quomodo-
 cunque fermè in confuso temporum illius intervalli calculo à
 Chronologis collocatus audiret. Nam & Ezechiel sub Cap-
 tivitate o puer erat. Pythagoram autem nonagesimum p,
 alii aiunt, attigisse annum, alii centesimum quartum, q etiam
 & centesimum decimum septimum non nemo r. Vitâ nempe
 aceti Scillini inprimis beneficio eousque productâ. Neque
 verò est illud Jamblichi de eo heic planè contemnendum. De
 mora ejus Sidone, quam & patriam ei facit, loquens ἐνταῦθα
 δὲ, inquit, συμβαλὼν τοῖς τε Μάχῃ τε Φυσιολόγῃ προφήταις
 ἀπογόνοις καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ Φοινικικοῖς ἱεροφάνταις, illic cum pro-
 phetis, qui Mochus Physiologo successores erant, aliisque etiam &
 Phœnicis sacerdotibus congressus initiatus est secundum id, quod
 paulò supra ea de re memoravimus. Scio quidem Mochum
 Tyrium seu Phœnicium scriptorem citari Flavio Jose-
 pho t, Athenæo u, Tatiano x, atque ex eo Eusebio y. Sed
 is non Physiologus, sed Historicus solummodò, quan-
 tum

o Ioseph. l. 10.
cap. 8.

p Laert. in
vitâ ejus.

q Anonym.
de vit. Py-

thagor. apud
Photium.

Cod. 259.

r Autor libri
3. Galeno ad-

scripti εὐπορίων
num. 205.

s De vita Py-
thag. cap. 3.

t Originum.
lib. 1. c. 4.

u Dipnosoph.
lib. 3.

x Lib. ult.
y Preparat.

Evangelic.
lib. 10. cap. 11.

tum scimus, erat. Neque enim aliter testimoniis ejus utun-
tur autores jam dicti. Occurrit etiam apud Galentum^z, Mo-
chi medici nomen, quod in Latinis fit Moschus^a, quemadmo-
dum itidem Mochus ille Phœnicus apud Athenæi interpretem.
Et quin Physiologus etiam fuerit, quisquis esset medicus, du-
bitari quidem nequit. Straboni autem e Posidonio memoratur
antiquum de Atomis dogma *αὐτὸς Σιδωνίης Μόχης*, Mochi ho-
minis Sidonii (adeoque Phœnicii) qui ante Trojani belli tem-
pora floruit. Ceterum Joannes Arcerius, Jamblichi editor,
ad locum illum, *Μόχης legendum*, inquit, *videtur; nisi quis*
Μωχίς vel Μωσείως legere malit. Adeo ut de Mosis successori-
bus, id est, Judæorum Philosophis & Prophetis, verba ca-
pienda esse, nec forsan immeritò suspicaretur. Quis aliàs sit
Mochus ibi, cui scilicet Prophetae successores fuerint, haud ita
facile est conjiciendum. Numenii autem Pythagorici huc cum
primis spectat notissimum illud, *τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωσῆς*
ἀπὸ κίττων; Quid enim est Plato aliud, quam Moses Atticâ lingua lo-
quens? Et expressim perstrictum esse Platonem à Numenio^b
legimus^b *ἀπὸ τῶν Μωσαϊκῶν βιβλίων τὰ πρὸς θεῷ καὶ κόσμῳ*
δοκουλῆσαντα quod ea, quæ de Deo & Mundo tradiderit, ex libris
Mosaicis velut plagio surripuerit. Scriptoribus, quos citavimus,
Paganis accedat Clearchus Solensis, Aristotelis discipulus, qui
se vidisse testatur^c *Ἰνὰ Ἰερουσαλὴν ἐς Ἀριστοτέλει συνελθόντα*, Iudæum
quendam, quocum versatus est Aristoteles. Scilicet dum, in ma-
ritimis Asiæ regionibus aliquot, simul cum aliis Philosophiæ
studiosis agebat Aristoteles, studiorum & socius factus est
& explorator Judæus ille. Atque is cum illis ita familiari-
ter degens *παρεδίδοξεν* (ut verba sunt Aristotelis, referen-
te Clearcho^d) *πλέον ὧν εἶχε* plus aliquantò, quam acciperet
ipse, communicabat. Is enim est verborum horum sensus,
quæ perperam nimis in Josephi, qui ex Clearchi libro de Som-
no ea citat, versione redduntur, *tradebat potius aliquid eo-
rum, quæ habebat*. Ex hisce igitur liquet, tum Italicæ sectæ
autorem eundemque primarium Theologiæ Græcanicæ
præceptorem, primumque Philosophi nomine insignitum,
cui primam etiam in Græcia de immortalitate animæ di-
sciplinam tribuunt nonnulli^f nec ferè si Pherecydem illum
Syri^g

^z De Compo-
sit. Medica-
ment. lib. 1.
^a Et videbis
Francisc. Pi-
cum Exam.
doct. Vanit.
Gent. lib. 1.
cap. 10.

^b Hesych. Pl.
lustr. in Nu-
menio. &
Snidas.

^c Apud Clem.
Alex. Strom.
1. & Euseb.
prap. Evang.
lib. 9. cap. 6.

^d Apud Iose-
phum contra
Apion. lib. 1.
^e Euseb.

^f Ang. lib. 9. c. 5.
^g Proclus in
Platon. The-
olog. l. 1. c. 6.

^h Maxim.
Tyr. dissert.
28. & Por-
phy. in Vita
Pythagor.

g Cicero Tuf-
eulan. quæst.
1. Lactant.
Lib. 7. cap. 8.
h Arist. Mag.
Moral. lib. 1.
cap. 1.

i Cardin. Bes-
sarion in Ca-
lumn. Plato-
nis lib. 2. cap.
8. Augustin.
Steuchus de
Perenni Phi-
losophia l. 2.
cap. 2. Mar-
fil. Ficinus
de Religione
Christiana c.
26. Francisc.
Picus Exam.
Doct. Vanit.
Gent. lib. 1
c. 14. & lib.
3. cap. 14. Rai-
mundus Rega-
nius de Theo-
logia Gen-
tium cap. 8.

Ioann. File-
sacius Select.
lib. 2. cap. 8.
alii non pau-
ci.
k Apud Cle-
men. Strom.
1. & Euseb.
Præparat.
Evang. lib. 9.
cap. 6.

l Apud Io-
seph. lib. 1. con-
tra Apionem.

Syrium g, hujus magistrum, qui etiam Barbaricæ Philosophiæ discipulus fuit, excipias, ea de re, dum sectarum & dogma- tum tantum inspicimus successiones, habetur controversia) primasque de Virtutibus disputationes alii h, id est, moralis philosophiæ principia, deberi volunt, cujus item sectæ no- men sic diu viguit, ut nulli alii, quod ait Cicero, docti vi- derentur: tum & Academicorum & Peripateticorum princi- pes (quales hi simul, quanti viri ac sapientiæ Coryphæi!) E- braeos consuluisse, audiuisse, atque ab eis disciplinam accepis- se. Qua de re Scriptorum etiam recentiores aliquot i, pru- denter pro re natâ monuere. Unde sanè nemo, puto, non concedet Placita ac Disciplinam Ebraeorum, quam omnium hominum communem esse, ipsi statuerunt, nec sibi propriam, sed universo humano generi communicandam esse, adeoque proculdubio illis, qui eos sic consulerent, tradendam, non indignam esse, quæ jam eruatur, explicetur, ediscaturque. Nemo, inquam, maximè qui philosophiæ veteris fontes velit omninò exploratos. Et de Primo heic Argumento Paganismi rationibus subnixo hætenus. Sequitur Secundum, quod ab Existimatione, quâ apud Græcos summoperè claruere, idque Sapientiæ nomine, Ebraei, desumptum. Cum Ægyptiis, Magis, aliisque aliquot Orientis philosophis non raro, velut ex pri- mariis atque Barbaricæ philosophiæ antesignanis, recensentur Judæi veteres. Quicquid, inquit Megasthenes k, Scriptor ve- rustissimus, ab Antiquis de Natura dictum est λέγεται καὶ παρὰ τοῖς Ἰωάν. File- ἔξω τῆς ΕΛΛΑΔΟΣ Φιλοσόφοι. Τὰ μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν sacius Select. Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλεσμένων Ἰσδαίων etiam doce- lib. 2. cap. 8. tur ab eis, qui extra Græciam Philosophantur, veluti apud Indos a ci. Brachmanis, atque in Syria à Iudæis. Aristoteles item ipse, ut verba ejus retulit Clearchus l, qui eum audivit, de Judæis lo- quens; ἔτι εἰσιν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς Φιλοσόφων. Καλεῖνται δὲ, 1. & Euseb. ὡς Φασιν, οἱ Φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰνδοῖς Κάλλαιοι, παρὰ δὲ Σύροις Præparat. Ἰσδαῖοι τ' ἔνομα λάβοντες ἀπὸ τῆς τόπης, (Sed mirum non est, scripto- Evang. lib. 9. cap. 6. rem Græcum in Judæorum origine hallucinari.) Nuncupantur Ioseph. lib. 1. con- autem, ut fama est, philosophi apud Indos Callani, sed apud Syros Iudæi, tra Apionem. à loco (Judæa scilicet, ut postea ipse ibi) nomen sortiti. Et manifestum est,

m De præ-
parat. Eban-
gel. l. 9. c. 5.

est, Clearchi seu Aristotelis hac de re verba apud Eusebium, m hinc emendari debere. Res ipsa à Clearcho de Aristotele, & Judæo tradita, juxta superius citata, habetur tam apud Eusebium, quàm Josephum. Sed locus de Callanis & Judæis, jam nunc adductus librariorum incuriâ mutilus nimis est apud Eusebium. Nam hoc modo ibi legitur; ἔτοι εἰσὶν ἀπὸ γονοὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς καλάνων, παρὰ δὲ Σύροις Ἰσθαίων τῶν μαλαβέντων ἀπὸ τῆς τόπας. Hi sunt propago Calanorum apud Indos, apud Syros autem Iudæorum, qui à loco nomen sortiti sunt. Ceteroquin sibi satis est concors utrobique Clearchus. Sed non solum Josephi autoritas, sed & sensus ipsaque res emendationem heic manifestò exigit. Hinc autem advertendum, Judæi nomen etiam pro ipso, quod Philosophum signantiûs denotaret, ab Aristotele ibi sumi. Numenius pariter, philosophus Pythagoricus, Brachmanibus, Magis, ac Ægyptiis Judæos expressim conjunxit n: ut celebriorum sic designaret per Orientem philosophorum sectas, quemadmodum itidem o Porphyrius. Hisce accedant Oracula illa Apollinis.

n Apud Euseb. Præp. Evangel. l. 9. c. 7. o apud Theodoret. Theop. lib. 1. P Porphyrius apud Eusebium Præp. Evangelic. lib. 9. c. 10.

Πολλὰς καὶ φοίνικες ὁδὸς μακάρων ἐδάησαν,
Ἀσσύριοι, Λυδοί τε, καὶ Ἑβραίων γένος ἀνδράων.

Plurimas etiam Deorum vias cognoscere Phænices, Assyrii, Lydi, & Ebraei. Scilicet præter Ægyptios; quibus initia is tribuit paulò ante theologiæ atque viæ ad felicitatem ducentis. Eam τὴν μακάρων ὁδὸν, id est, Deorum seu felicium viam ipse & τὴν πρὸς θεὸς ὁδὸν ad superos viam appellat, dum oraculum explicat, Porphyrius. Quin in altero etiam Oraculo q idem Apollo solos Ebræos cum Chaldæis pro eis, apud quos solum olim viguit, vera sapientia, memorat.

qIbidem.

Μῆνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον ἡδ' ἀρ' Ἑβραῖοι
ἀυτογένηθεν ἀθανάτηα σεβαστόγχοι θεὸν ἀγνώες,

Soli Chaldæi atque Ebraei sapientiam sortiti sunt, æternum Numen sanctè venerantes. Idem etiam Ebræos alio in Oraculo vocabat, ἀριζηλήτες, utpote qui sapientiæ famâ per celebres fuere. Aut igitur plurimi æstimanda sunt heic veterum Ebraeorum placita & disciplina, aut non solum Christianorum juxta antè dicta, sed & Paganorum antiquorum, quibus tanti fuere, etiam tunc, cum ma-

II. Bapt. Vil-
alpandus
in Ezechie-
lem Tom. 2. p.
2. lib. 5. disp.
1. cap. 13. &
14. & 21. &
in apparatu
Vrbis ac
Templi p. 2.
lib. 3. cap. 15.
& Lib. de A-
nima cap. 2.

Apologetic.
cap. 47.

ximè in Græciâ floruit sapientiæ studium, iudicium ea de re planè rejiciendum. Neque mirum est, expressiora in philosophorum Græcorum Scriptis doctrinæ Ebraicæ vestigia non ita multa reperiri, imò nihil fermè ibi occurrere, quod puram putam originis Ebraicæ naturam satis retineat. Adeò enim tum commiscebantur in Græcorum disciplinâ Barbaricæ Philosophiæ sectæ (quarum primaria erat Judæorum) tum ipsa philosophia Græcorum tot in partes, velut à Bacchis Pentheus, discerpta est, atque in opinionum factiones distracta, ut tam quæ ex ipsis hausta sunt fontibus, quàm quæ velut per rivulorum alveos ab eis deducta sunt, in tam multiplicis disciplinæ Oceanum recepta hujus naturam plerumque induerent, suam minimè satis servantia. Tametsi sint etiam viri magni, qui in philosophia Platonica, ac Pythagorica sententias aliquot haberi animadvertunt, quas ex Ebraicâ disciplinâ desumptas esse non magis dubitant, quàm egregius sæculi nostri Theologus ac Mathematicus ^r, universam Architecturæ rationem, perfectiorem per Græcos in Romanos, & demum in Vitruvii libros, ab Ebræorum in Templi Salomonici aliisque ejus structuris, proportionibus omninò manasse. Veluti Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus, D. Ambrosius, Joannes Philoponus. Sed & ea de re optimè Tertullianus ^f; *Si etiam ad ipsos prophetas, inquit, adisse, credibile est, indagatorem quemque sapientie* (de philosophis illis loquitur) *ex negotio curiositatis, tamen plus diversitatis invenias inter philosophos quam societatis, cum & in ipsa societate diversitas eorum deprehendatur. Siquidem vera quæque, & consonantia Prophetis, aut aliunde commendant, aut aliorum subornant cum maxima injuria veritatis, quam efficiunt aut adjuvari falsis aut patrocinari.* Atque alibi ^r idem, *Nec mirum, ait, si vetus instrumentum ingenia philosophorum interverterunt. Ex horum semine & nostram hanc novitiolam paratam* (Christianismum tunc nuper natum innuit) *viri quidam suis opinionibus ad philosophicas sententias adulteraverunt, & de una via obliquos multos tramites & inextricabiles sciderunt.* Dictum quod notatu dignissimum, velut commentariolus etiam est in illud Platonis, ubi, à Barbaris sive Orientis populis disciplinas accepisse Græcos, agnoscens, quic-

u In Epino-
mide.x Apud Pho-
tin Cod. 259.y In Platonis
Timaeo la.

quicquid, inquit u, sic acceptum est καλλίον τὸ εἰς τέλος ἀπεργάζονται *præstabilius tandem effecerunt*, id est, suo more mutarunt, ornarunt, nec originis faciem seu vestigia satis manere fiverunt. Idem affirmavit Anonymus x vitæ Pythagoræ scriptor; unde ὅδ' ἐπιστάτης inquit ἐστίν, ὡς ἐπείν, ἡ παιδεία ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἀλλ' ἐκ φύσεως ὑπαέρχουσα, *adventitia, ut ita dicam, non est in Athenis eruditio sed nativa*. Reapse quidem & ex origine adventitia erat. Sed ideo Nativam dicendam esse voluit ille, quia adeò ab origine deviârat. Tandem verò, quod ad Tertium, ac postremum heic attinet Argumentum, è veteris Orientis Rerum, Morum ac Disciplinæ Notitiæ penuria adductum; illud est inprimis in mentem revocandum de Orientis seu Asiæ interioris, qua cum jungere liceat Ægyptum, Rebus, Moribus, Disciplinâ; quamplurima scilicet olim extitisse volumina, quæ multis abhinc seculis prorsus, si fragmenta paucula apud scriptores eosque plerumque Europæos servata excipias, periere. Id satis inde scimus, quod de Rebus Arabicis, Syriacis, Phœniciis, Chaldaicis, Babyloniciis, Persicis, Indicis, Ægyptiacis, id genus illius plagæ aliis, autorum nullibi, quantum scimus, nunc repertorum nominum seges ampla occurrat apud scriptores Græcos, Athenæum, Strabonem, Plutarchum, Laertium, Stephanum de Urbibus, veterum poetarum scholiastas, alios. Eorum etiam, qui res ipsas Ebraicas datâ operâ codicibus integris Græcè antiquitus contexuere complurium, velut Eupolemi, Artapani, Alexandri Cornelii Polyhistoris, Hecataei Abderitæ, Demetrii, Aristobuli, Iusti Tiberiensis, aliorum ejusmodi, (quorum nonnulli forsân ipsam, quam ostensuri sumus, philosophiam Ebraicam seu Ius Universale atque Naturale & Gentium expressius complexi sunt) opera ante plurima secula delevit temporis injuria. Tametsi Flavium Josephum & Philonem, qui huc magnoperè non faciunt, neutiquam nobis invidit. Sed de horum utroque, statim plura. Et impensè dolenda est, dum nomina sola ferè sic occurrunt, tanta rei literariæ jactura. Jam verò, cum decantatissimum sit illud Soloni ab Ægyptio Sacerdote dictum (Saiticum sacerdotem Pateneit Ægyptiacè nominatum hunc fuisse, conjectatur Proclus y) Græcos αἰεὶ παῖδας εἶναι *Græcos semper pueros fuisse*,

z Varro a-
pud Lactant.
lib. 1. cap. 6.
Dionys. Ha-
licarnass. l.
4. &c.

a Halos. l. 2.
cap. 12. &
Archæolog.
18. cap. 2.

fuisse, id est, disciplinæ Orientalis tantum candidatos nec satis edoctos; Cum etiam velut Sapientiæ omnimodæ, sive Mater, sive Officina prima semper Europæis habita sit olim illa Orientis plaga, atque in Occidentem doctrinam omnimodam inde manasse & succrevisse, sit palam in confesso, nec omnino interea extent scripta, unde Gentis alicujus, seu scholæ Orientalis, præter Ebraicam, seculis illis vetustis florentis philosophiam Moralem & Civilem seu Jus, quo nemini juxta ejusdem scita carendum erat, satis edisci possit, adeo ut ceterorum maximam laboremus penuriam; Cum, inquam, hæc ita se habeant, fieri arbitror non posse, quin recte intuenti summo etiam ex hac ratione habenda fuerit in pretio Philosophia illa, seu Jus Ebræorum, velut thesauri ingentis, id est, totius ferme Philosophiæ in Oriente Barbaricæ, pars optima solum superstes. Atque ea ideo majoris forsan jam æstimabitur, quia sic sola superstes est. Non aliter ferme ac libri Sibyllini illi tres ex novem (quorum sex sub ipsam auctionem, eò quod licitatio omnium simul parvo nimis facta est, ab anu cremati sunt) superstites in historia illa z Herophiles & Tarquinii notissima. Pars reliqua velut deperditæ pariter atque sui pretio fortè sic ab aliquo heic taxabitur. Neque verò adeo miretur interim quisquam, apud superstitem Judæorum bigam illam, quæ Græcè non solum res alias Ebraicas conscripsit, verum etiam de Philosophis aliquot & Philosophia non unius generis apud Ebræos in usu expressius & diligentius egit, (Josephum dico & Philonem) nullam omnino universalis hujus Juris aut philosophiæ, qua pariter, juxta receptam Gentis, aut eorum, qui ejusdem disciplinæ (quod idem heic est) præerant sententiam, ad universum genus humanum attinuit, in numerato aut disertis verbis Capitem mentionem occurrere; sed omnia heic, quæ comuni hominum observationi designantur, ex autoribus & libris solum ferme Talmudicis, ut infra liquebit, peti, id est, è Corpore Talmudico aliisque Scriptis cognominibus, quæ in studiis Ebraicis seriò institutis pariter se habent, atque in Romanis, Juris Cæsarei Pandectæ & Codices. Scilicet τρία, inquit Josephus a, πρὸς Ἰουδαίου ἐῖδη φιλοσοφείας tria hominum sunt genera apud Iudæos, qui philosophantur. Pharisei, Sadducei, Esseni.

Esseni. Dogmatum etiam eorum aliquot & instituta singul-
 aria persequitur, Et Philo b multis itidem ea quæ fuere Esse-
 norum; quibus Essæis ipsi dictis Philosophiam disertè tribuit,
 δίχα πειρηγίας Ελλωικῶν ὀνομάτων *Græcorum nominum pompâ &*
ambitione carentem. Atque horum ex eisdem, philosophorum
 nomine, ac disciplinæ eorum, nomine philosophiæ, similiter,
 meminere Eusebius c Porphyrius d, veterum alii. Et dog-
 mata eorum habentur etiam apud Epiphanium e. Quin &
 fusè de eis seculo nostro est disputatum, à Cæsare Baronio f,
 Joanne Drusio g, Nicolao Serrario h, Josepho Scaligero i, Isaa-
 co Casaubono k, aliis. At verò advertendum est, Philoso-
 phorum & Philosophiæ nomen, quantum ad hanc rem at-
 tinet, dupliciter sumi solere. Interdum scilicet sectas tantum
 Singulares eo venire, ut Stoicam, Peripateticam, Academi-
 cam; interdum nec rarò Generale Sapientiæ ac Pietatis Juris-
 que cuique mortalium observandi studium ac disciplinam,
 intra sectarum areolas non omninò cohibitam. Id est, phi-
 losophiam Moralem ac Civilem Simplicem ac cuique genui-
 nam, nec in particulas (ut de veste ejus loquitur Boetius l)
 seu factiones distractam. Et simplicitati ejusmodi, sectæ,
 ea quæ sibi singularia fuere, ambitiosius, etiam mangonum
 instar, illinere atque superstruere, ut in aliis fieri etiamnum
 amat, solebant. Hoc animadverso, satis liquebit, tam Iose-
 phi quàm Philonis, dum de Philosophis illis Ebraeorum, ac sin-
 gularibus eorundem dogmatibus loquuti sunt, institutum fu-
 isse, celebriores tantum gentis suæ Sectas seu Factiones Phi-
 losophicas earumque dogmata, non generalem illam ac Sim-
 plicem, quæ omnium utpote mortalium juxta disciplinam
 Ebraicam communis, forsàn & sectis ipsis, quotquot erant,
 pariter aut plerumque est recepta, philosophiam seu juris U-
 niversalis Capita indicare. Capita dixi. Nam disciplinam i-
 psam, de quâ loquimur, generatim sumtam, nec in Capita aut
 partes distributam, satis est verisimile, non semel à Philone in-
 nui. Quoties nempe Philosophiam, non hanc vel illam à ceteris
 discriminatam, aut jus ἡ δὲ δὲ δὲ ἡ δὲ δὲ ἡ δὲ δὲ ἡ δὲ δὲ ἡ δὲ δὲ
 χαλιδίσις ἡ σήλαις ἀψυχῶν ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπὸ ἀθανάτω φύσεως ἀ-
 φθαρτὸν ἐν ἀθανάτῳ διανοῖα τυπωθῆναι *ab hoc vel illo mortali, adeoque*
ipsum

b In Apolog.
 apud Euseb.
 de preparat.
 Evangelic. l.

8. cap. 11. &
 12. & lib.

πρὸς τὸν
 τὸν ἐναντὶ
 λέγει τὸν.

c Lib. 8. de
 Præp. Evang
 cap. 11. & 12.

d De Absti-
 nentia ani-
 malium l. 4.

e Heres. 15.
 & c. & 30.

f In Appara-
 tu.

g Lib. de Ha-
 sidiis & de
 tribus sectis.

h In Triha-
 resio & Mi-
 nerbali.

i In Elencho
 Triharesi.

k Exercit. 1.
 in Apparatu.

Baron. n. 7.

l De Conso-
 lat. philosoph.
 lib. 1. prof. 1.

m Lib. de eo
 quod est, Pro
 biu omnem
 liberam esse.

ipsum mortale, in chartulis aut cippis inanimatis, ipsum pariter inanimatum, sed immortale ab immortalis natura in mente seu anima humana immortalis exaratum, hominibus universis quærendum, amplexandum, exercendum, in libris de Mundi opificio, de Congressu quærendæ eruditionis gratia, de Nominum mutatione, suadet inculcatque. Inde nimirum Probos & Pios fieri homines. Id quod non omnino intra professionis Iudaicæ cancellos coercet, nedum sectarum dogmatis assignat, sed generalis illius philosophiæ severioris, id est, omnium mortalium, sine ritibus institutisve Iudaicis, atque ante illa, in sæculis quæ Mosem anteverunt, communis effectum pariter non semel facit. Quod verò ad Iosephum attinet, qui Iudæus Hierosolymitanus Philone Aldxandrino Iudæo rerum Ebraicarum erat proculdubio multo scientior, utcunque Talmudicis nimirum sit interdum dissonus; haud magis sanè mirum est, eum disciplinæ hujus universalis Capita simul cum singularibus illis philosophiæ sectis non tradidisse, quàm si Historicus Christianus Presbyteros ac Ordinem sacerdotalem, qui Secularis est, cum Franciscanis, Dominicanis, aliis qui sunt id genus Sodalitiis, ipsisque, quibus invicem subinde discrepant, institutis inter scribendum adnotaret, nec interea sive Religionis Christianæ horum omnium cum ceteris Christianis communis, nec philosophiæ moralis ad universos pariter spectantis Capita simul explicaret, aut omnino ulterius tangeret. Quam rem nemo non videt esset satis obviam. Atqui & hoc apud Iosephum observatu est heic fortè non indignum. Scilicet admodum hætenus adolescentem se, ait n, sectarum illarum trium gustum aliquem primò capere sibi instituisse, per omnes transisse, Bano Heremitæ adsuevisse, tandem verò undeviginti annos natum Pharisaicæ se addixisse, ἢ παρρησιᾷ, inquit, ἐστὶ τῇ παρ' Ἑλλήνων σοικῇ λεγομένη quæ similis est, affinis, aut proximè accedit ad sectam Stoicam Græcis ita dictam. Phariseos, quibuscum Scribas connumero, ceteris tum dignitate, civili tum autoritate præluxisse o, certum est, & avitas disciplinæ traditiones ita penes ipsos esse servatas, ut ceteræ, quæ fuere sectæ, aut pro schismaticis aut pro eis, qui stricti sive ex arbitrio sive voto genus vitæ selegissent, essent habendæ. Et de seipso D. Paulus;

*oD. Matth.
cap. 23. 2. &
3. & vide Iosephum l. 18.
cap. 2. & 17,
cap. 3.
p Act. Apost.
26. 5.*

κτ' τλω

κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην ἀρεσὴν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐξ ἧτος Φαρι-
 σαῖ. *Secundum certissimam seu accuratissimam sectam nostrae religio-*
nis vixi Phariseus: Unde & Josephus τὴν ἀκρίβειαν & ἀκρίβειαν i. e.
diligentiam accuratam seu subtilitatem eis non semel tribuit. Sy- qLib. 17. cap.
 rus autem in citato de D. Paulo loco habet יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יוֹחָנָן *disci-* 3. Helos. l. 2.
plinam seu sectam precipuam, uti & Arabs نعليم القر يسبين الخابقس *disci-* c. 12. Et fide
disciplinam Phariseorum illam excellentiorem. Avitas autem seu sis Nic. Serra-
 Majorum traditiones omnes, quotquot sive legem scriptam, rium Triha-
 aliter atque ipsa verba sacra simpliciter sumpta, interpretaren- res. lib. 2. cap.
 tur, sive superinducta observationis ex more Majorum addi- 5. & 6.
 tamenta continerent, rejiciebant Sadducæi. An itidem eam,
 quæ erat de Jure ac disciplina hac omnium mortalium com-
 muni, haud satis didici. Eam verò semper retinuisse, idque
 ut ab ipsis rerum initiis per posteritatem continenter propa-
 gatam, Phariseos, palàm est ex eis, quæ è Talmudicis libris
 asserimus in sequentibus. Jam autem quid cedò illud Josephi.
 sectam Pharisaicam, id est, primariam & fermè solam, quæ di-
 sciplinæ autoritate viguit, Stoicæ philosophorum sectæ proxi-
 māsse? Si de doctrina aliqua, quatenus Judaica erat, seu Judæ-
 is eorumve legi, quæ eorum erat, propria, rem sumamus,
 nihil planè erit absurdus. Quid enim omninò ejusmodi
 in sectæ Stoicæ dogmatis aut disciplinâ? A ritibus Judaicis &
 Juris Pharisaici, quantum nempè Judæis erat proprium, api-
 cibus erat ea planè alienissima. Nec eatenus simile aut affine
 quid intercedit. Nonne igitur de eo, quod utrisque commu-
 ne erat, est necessariò intelligendus Josephus? Et videtur qui-
 dem de communibus aliquot tam contemplationis, quam actio-
 nis dogmatis? Quænam autem illa? Certè in Stoica disciplina
 occurrit de Deo, de Fato, de Anima, de humano arbitrio quæ
 Phariseorum sententiis perquam sunt Affinia. De Virtutis præ-
 mio, ac vitiorum pœnâ, etiam alia. Hac item Manibus post mor-
 tem infligendâ, illo tunc accipiendâ. Quæ planè Pharisaicæ seu
 Talmudicæ disciplinæ consona. Et quemadmodum apud Stoi-
 cos, uti etiam alios aliquot, obtinuit illud *secundum Naturam* &
Rationem, id est *revera secundum Naturam*, atque *Rationis Humana*
parentem,

r Consultas
 Lips. in Ma-
 nuduct. ad
 Stoicâ Phy-
 siolog. & Phi-
 losophiam.
 f Joseph. Ha-
 los. lib. 2. c. 12.
 & Archæo-
 log. l. 18. c. 2.
 t Seneca de
 Vita Beata
 cap. 3. & 8.
 Et Epist. 5.
 u Videtis eñ
 Epist. 65. &
 lib. 4. de Be-
 neficiis c. 7.

xMaimo-
nid.Halach.
Thefuba c.
3. & vide O-
bad.Barten.
adMifn. tit.
Sanhedrin
c.10. & Ma-
naffe Ben If-
rael. de Re-
furrect.Mor-
tuorum lib.
2. cap. 9. &
lib.3.cap.11.
y Præter
Clem. Ale-
xandrinum.
Strom.lib.6.
vide sis Ro-
bert. Holko-
tium ad
fent.lib.3.
quæft.1.Frã-
cifc.Collium
lib. de ani-
mabus Pa-
ganorum
&c.
z In Lambi-
cis.

parentem, seu *Deum* vivendum, ita etiam apud Phariseos seu Talmudicos, secundum normam ab ipso Naturæ parente humano generi five inditam five indicatam, juxta ea, quæ inferius sequuntur, vitam mortalium cuique ex obligatione esse transigendam. Quod sanè dogma ipsam, quam tractamus disciplinam & Jus omnium commune generatim complectitur. Nimirum non solum Judæos, quorum te publicæ tot Moisaica acceperunt, ut ipsis singularia, instituta, Probos ac Pios ex eorundem institutorum observatione fieri asserebant, uti & ex violatione Improbos & Impios, verum etiam reliquum genus humanum ex observatione atque violatione Juris universalis, & politiæ & ritibus Judaicis immunis, atque disciplinæ nemini non mortalium præscriptæ, pariter Probum ac Pium, seu Impium & Improbum fieri, ac futuri seculi five pæmium five pœnam mereri. Unde fit quòd in libris Talmudicis x memorantur חסידיו אומות העולם *Pii è Gentibus mundi*, eisque similiter ut Israelitis חלק לעולם הבא seu *Sors in futuro seculo*, id est, virtutis seu vitæ benè transactæ præmium assignetur, uti & ejusmodi impiis fortis illius negatio. Quemadmodum etiam de philosophorum aliquot ante Christianismum ob vitæ sanctitatem celebriorum salute pronuntiant patres y aliquot. Unde & Joannes Episcopus Euchaïtensis z de Platonis & Plutarchi salute precibus ad Christum disertè olim egit. Sed de Pii ejusmodi è Gentilibus, plura, juxta Ebræorum sententiam, infra libro septimo. Adeo demùm ut, tamet si ipsa juris hominum, juxta Ebræos universalis nullibi recenseat Capita Josephus, id nihilominus quod generatim Jus istud complecteretur, aut signaret, tunc forsan obscurius indicari vellet, cum disciplinam Stoicam seu in qua de virtute & vitio eorumque præmiis & pœnis, quæ genus spectant hominum, disputari solet, ita Pharisaicæ, id est quidem Talmudicæ, affinem fuisse scribebat. Quodnam igitur sit Jus illud, quænam item ejusce Capita, scitu non indignum esse, ex argumentis jam allatis, puto, fit satis manifestum. Veruntamen nec sine Monito hæc dicta, aut accepta sunt. Absit, ut rerum quis æstimator iniquior existimet, Disciplinæ hujusmodi (qualiscunq; ea fuerit) Ebræorum Præstantiam heic ita prædicatam esse magnive faciendam nos velle, perinde

perinde ac si eo nomine in ullis rerum Christianarum discus-
sionibus vim aliter, seu effectum sortiri debeat, quam ipsa
sacrarum literarum verique Christianismi morumque in illum
receptorum ratio ac autoritas admiserit statueritve. Nam hæc,
ut vitæ Moralis ac Civilis Cynosura, nobis sequenda obser-
vandaque. Capita quidem disciplinæ Ebraeorum, quam exhi-
bituri sumus, quatenus generatim tantum singula ex avitis eo-
rum traditionibus, ac scriptis depromuntur, Christianismo, Ve-
ritati Catholicæ, & Moribus, quibus utimur, adeo sunt, quod
inferius liquet, consona, ut si unicum, quod est de Membro
Animalis hætenus Viventis, seu, ut volunt etiam aliqui, iti-
dem de Esu sanguinis, excipias, non omnino ea dissona fice-
periantur. Sed verò, illud a rectissime olim dictum τοῦτο ἐστὶ
τὸ αἷον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν τὸ ὅς περλήψεις τὰς κοι-
νὰς μὴ δύνασθαι ἰφάρμοζεν ταῖς ἐπὶ μέρους, Hæc est causa hominibus
omnium malorum, quod non possint anticipationes seu notiones com-
munes seu generales singularibus adaptare. Inde sanè Capitum eo-
rundem ex eisdem traditionibus sumptæ Interpretationes,
Subtiliores Partitiones, Negotiosæque Scrupulositates, tametsi
sæpius quidem Christianismo & Rationi, quam sequi solemus,
aut consonæ sint, aut non adversæ, subinde nihilominus sunt,
uti & aliæ apud Ebræos non paucæ, planè dissonæ, nec à vi-
ro Christiano admittendæ. Unde etiam de Traditionibus e-
jusmodi, ut itidem de Philosophia, Monita habentur in Fede-
re b Novo; ne scilicet inde doctrina Christiana detrimenti
quid capiat, ubi sine delectu, id est, sine Lydio Christianismi
lapide, in vitæ normam five hæc five illæ adhibeantur. At-
que eam ob causam Cardinales Inquisitores reipublicæ Chri-
stianæ generales sub Julio tertio Pontifice Maximo, in corpore
Talmudico adversus Naturæ, inquiunt c, & Honestatis leges ea con-
cedi, quæ humane aures audire perhorrescunt. Quod, opinor, po-
tissimum sumendum de interpretationibus aliquot, quibus con-
cubitus nonnulli nefandi, idque maximè ex naturalis, quæ ex
sanguine pendet, relationis admixta interdum abolitione civili
(qua de re plura libro ostendentur secundo & quinto) nefa-
riè permittuntur. Quin inde aliasque ob causas igni damna-
bant Cardinales Corpus illud; quod & non semel antea, idque
tam

a Arriani E-
pistolæ lib. 2.
cap. 26.

b Epist. ad
Coloss., Cap.
2, 8.

c Decret.
1563. in lit.
Apostol. Di-
rectorio In-
quis. subne-
xis fol. 120.

d In Hassia
1539. Conra-
dus Huserus
de Impostu-
ris Iudaeorum
c. 6. & Vide-
sis Sleidan.
Comment.
lib. 2.
e Sixt. Se-
mens. in bi-
blioth. sanct.
l. 2. & 4.
f Vide sis La-
ert. Cheru-
bim. in Bul-
lario tom. 1.
p. 62. & 716.
tom. 2. p. 452.
tom. 3. p. 25.
Adde Prospe-
rum Farina-
cium de He-
resib. quest.
180. §. 10. Ei-
meric. in Di-
rector. In-
quis. l. 2. In-
dic. Expurg.
Madrid.
1612.
g 1593. Bul-
lar. tom. 3. p.
25. & vide
Franc. Mag.
dalenum in
Elencho li-
brorum pro-
hibit. Romae
1632. Jacob.
Gretser. de
Jure & more
prohibendi
libros lib. 1.
c. 16. & Ni-
col. Serrari-
um in Rab-

tam ab aliis d quam à Pontificiis e factum. Lectio item ejusdem
& possessio à Pontificibus summis est aliquoties f interdicta.
Idemque interdictum, opinor, etiamnum vim Romae obtinet,
cujus autor postremus Clemens octavus g. Sed antea ex Pii
quarti de libris purgandis, prohibendis, tolerandis constitutione,
Talmud Hebraeorum ejusque glossa, annotationes, interpretationes &
expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine Talmud & sine
injuriis & calumniis in Religionem Christianam, tolerabantur. Quae
quidem permissio per Pii quinti, Gregorii decimiterti, Sixti
quinti, Urbani septimi, Gregorii decimiquarti, atque Innocen-
tii noni tempora pariter mansit. Sed simul ac in Pontifica-
tum evectus est Clemens Octavus, ita permissioni illi deroga-
tum est, ut omnino libri damnarentur, nec lectoribus jure
pontificio ulterius paterent. Utut autem se res ea habuerit,
nemo, puto, interea est hominum cordatiorum simul atque
doctiorum, qui Traditiones atque Interpretationes, quae in
Talmude & Jurisconsultis Talmudicis reperiuntur, adeoque
eas, unde disciplina, quae de loquimur, est conflata, penicu-
latius in libera rerum indagine, & cum delectu prudenti con-
sideratas, lucem sapientius praeberere serio studiosis variam etiam &
maximi faciendam, non libentius concesserit. Appello hec
Paulum Fagium & Sebastianum Munsterum, hunc in Ebraici,
illum in Chaldaici Pentateuchi & Capitum Patrum versione,
alia item eorundem opera, Josephum Scaligerum in libris de
Emendatione Temporum, ubi de Ebraica temporum ratione,
atque ritu agit Paschali, in Elencho Trihaeresii, Diatriba de De-
cimis, Animadversionibus etiam Eusebianis & Canonibus Isa-
gogicis, Isaacum Casaubonum in Exercitationibus Baronianis,
ubi de Profelytis, Jure Regio, alia aliquot disputat, Joannem
Buxtorfium maxime in Bibliotheca Rabbiniça, & in Tiberiade, Gu-
lielmum Schikardum in libro de Jure Hebraeorum Regio, aliis ejus-
dem lucubrationibus, Petrum Cunæum in libris de Republica He-
braeorum, Joannem Drusium passim, Jacobum, & Ludovicum Ca-
pello, hunc in Spicilegio, & Diatriba de Jephtis voto, illum in
historia Sacra & Exotica, Joannem Cameronem, in Myrothecio,
alibi, Sixtinum ab Amama in Antibarbaro, Samuelem Petitem,
in variis lectionibus, & Eclogis Chronologicis, Joannem de-
mum

mum Cochium, Constantinum *L. Empereur*, quorum uterque integros etiam aliquot Misnarum Tractatus & Gemararum fragmenta non pauca in summum rei literariae commodum verterunt, edideruntque. Atque in horum primariis habendus est Hugo Grotius, qui in eximiis illis de Jure Belli ac Pacis libris (à sacra Indicis congregatione, quemadmodum & sunt plerique jam citati, ante annos aliquot ^h etiam prohibitis) ipsam Ebraeorum, quam exhibitori sumus, disciplinam è Talmudicis tangit, aliaque ex eorum scitis ad augendam etiam nonnullis Christianismi rebus lucem i prudenter adfert. Plures scriptores satis celebres ex eis, qui persuasionis Romanae non sunt, heic in eandem rem jam memoratis adjicere, facile esset. Nec verò in Pontificiis defunt, qui similiter suppetias sibi in rebus gravissimis è Talmudicis latas voluere. Sic Cardinalis illustrissimus Baronius ^k ubi de ritu Paschali, de *Sanbedrin*, seu synedrio Magno, de manuum Pauli artificio, & de corpore Christi in sepulchro novo ponendo differit. Sic Gilbertus Genebrardus ^l, Nicolaus Serrarius ^m, Joannes Morinus ⁿ, Dionysius Petavius ubi de anno, & mensibus Judaicis ad Epiphanium agit. Quales quantique viri sanè universi! Nec quidem interdicta, quae memoravimus, librorum Talmudicorum rerumque inde cum delectu sumtarum, & ritè perpensarum autoritatem qualemcunque magis minuunt, quam olim edictum illud in Aristotelis Physices & Metaphysices libros, quoniam tum Theologis illius ævum aliis displicuere, eis dignitatem omninò sustulit, quam passim & à multis seculis merito sunt sortiti. Ante annos scilicet CCCXC. aut circiter, id est, sub ipsum quo institutum est Sorbonnae collegium, prorsus damnati sunt ejusdem libri illi, ut Christianismo nimis dissoni, quod à Rogero Bachone Franciscano, qui paulò post id tempus floruit Philosophus & Mathematicus summus, didici. Verba faciens ille de variâ hominum seculorumque in libris rejiciendis admit- tendisque sententiâ, *Theologi*, inquit ^o, *Parisus & Episcopus & omnes sapientes jam ab annis circiter quadraginta damnaverunt & excommunicaverunt libros Naturales & Metaphysicae Aristote- lis, qui nunc ab omnibus recipiuntur.* Et alibi ^p idem, *Scimus enim quod temporibus nostris Parisus diu fuit contradictum Philosophiae*

*h Decreto Ro-
mae. 4. Febr.
1627. apud
Franciscum
Magdalen.
in Elencho.
i De Jure
Belli. ac Pa-
cis lib. 1. cap.
1. 16. c. 13. §. 7.
cap. 14. §. 6.
&c.
k Tom. 1.
lin Chronolo-
gia, aliisque
ei subjunctis.
m In Opu-
sculis.
n De Penta-
teucho Sa-
maritano &
Exercit. Bi-
blicis.*

*o Ms. In Ope-
re tertio ad
Clem. P. P. §.
in Biblioth.
p Ms. de Viri-
tut. Scientia-
rum.*

*Naturali & Metaphysica Aristotelis per Avicennam & Averroym
expositis, & ob densam ignorantiam fuere libri eorum excommuni-
cati & utentes eis per tempora satis longa.* Summa demum
est; ut in ejusdem aliorumque, quibus affuetiores sumus, ve-
terum (sive Philosophi illi fuerint sive Poetae, sive Oratores, a-
liive) Libris, Disciplinis, Sectis plurima occurrunt homini
Christiano & lectu jucundissima, & perquam utilia, quorum
alia, sed non citra Christianismi morumque receptorum a-
mussim, in vita sive normam sive exemplum, ritè adhiberi
solent, aliis interea, nec quidem paucis iis, planè explosis, ac,
cum ceteris Gentilismi facibus, damnatis; ita pariter Disci-
plina hæc Ebraeis universalis, pro singulari gentis indole,
more, genio, prærogativâ, alia atque alia habet Christianismo
plerumque consona, alia haud parùm dissona, quorum nihi-
losecius neutra sunt adeò rejicienda contemnendave, quin
aut pro receptarum aliquot in Christianismo sententiarum,
sive Confirmatione sive Explicatione sint meritissimò inter-
dum recipienda, aut singularem saltem in liberrimâ, tum Ve-
ritatis, tum Errorum disquisitione, ac contemplatione, sicut
& reliquæ philosophorum, sive Barbaricorum, sive Græcorum,
sive Latinorum, sententiæ æquè non rarò Christianismo disso-
næ, locum qualemcunque debeant fortiri. Ut fermè poetae
veteres variaque Deorum hominumque in eis gesta legenda
sunt, juxta ea quæ de eis prudenter olim monuere Plutarchus
& D. Basilius, in tractatibus ea de re singularibus. Quale iti-
dem de Juris Ebraeis, atque aliis gentibus Intervenientis interpre-
tamentis, ac apicibus inferius suis in locis sparsim ostensis est
dicendum. Si cui verò heic dubium forsàn occurrat, utrum
Corpori & Scriptoribus Talmudicis hujusmodi in rebus qua-
tenus historicae sunt, id est, quatenus in eis pro Jure qualicunq;
Ebraeis veteribus recognito atque usitato traduntur, fides sit,
habenda, eò scilicet quod Corpus illud, quâ jam habetur contex-
tum, scriptoresque illi ceteri seculorum sunt Templi Urbisque
excidio recentiorum (quâ de re consulas autores imprimis, qui
de Misnarum & Gemararum conscriptione diligentius, & datâ
operâ q egerunt) nâ is forsàn etiam dubitabit de Justiniani seu Tri-
boniani fide, dum Modestini, Papiniani, Florentini, Alphe-
ni,

*q R. Iehuda
Levita in
SepherCoz-
ri Part. 3. §.
65. Moses
Maimoni-
des in pref.
ad 1. Mo-
ses Mikotzi
in prefat.
ad Precepto-
rum, R. A-
braham Za-*

ni, Proculi, Celsi, ejusmodi aliorum, qui trecentis aut circiter sunt Justiniano annis vetustiores, sententias atque scita Juris alibi non reperta, nedum quando leges duodecim Tabularum, quæ plurimis etiam hoc seculis anteverunt, in Digestis alibi enarrat, memoratve. Parilis sanè fidei detrahendæ, atque depretiandi ratio sequeretur, quoties in Catenarum autoribus Patrum aliquot priscorum nomina, quorum opera ac lucubrationes ipsæ alibi non extant, occurrunt; seu quoties similiter apud Galenum, medicorum veterum, veluti Archigenis, Asclepiadis, Philoxeni, Critonis, Lamponis, aliorum ejusmodi, qui ipso multò vetustiores alibi non habentur, medicamenta ac opiniones afferuntur. Simile in re Mathematica dicendum de Euctemonis, Metonis, Calippi, Eudoxi, Attali, aliorum id genus complurium observationibus ac scitis, quæ à recentioribus utpote Aristotele, Hipparcho, Ptolemæo, Proclo, Pappo, Vitruvio, aliis ejusmodi solummodò traduntur. Simile item de autoribus priscorum seculorum innumeris, quorum sive fragmenta sive sensum beneficio recentiorum, veluti Athenæi, Laertii, Stobæi, Strabonis, Plinii, Plutarchi, Scholiastarum Græcorum, Agellii, etiam & Livii aliorumque aliquot historicorum tantum debemus. Et rationem dubitandi, sive in Jure, sive in Theologia, sive in re Historica sive uspiam alibi ex hac sola causa (rebus ceteris, quæ circumstant, fidei neuiquam refragantibus) admittere, nihil aliud est, quam universa fermè antiquitati ipsique historicæ rerum veritati perperam nimis & morosius reluctari.

CAP. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis, atque Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebraeorum politiâ, & disciplina locum habuit, Designatio Generalis, cum Difficultate eam inde eliciendi.

VT qualenam Jus illud Naturale, ac qualia Officia hominum omnium communia, seu Philosophia Morum universalis, quam intelligunt heic Ebræi, fuerit, generali consideratione, antequam ad singularia Capita deven-

E 3

quot alios qui Seculis secundo, tertio, & quarto res exhibent Ebraicas.

cutius in Sepher Iuchasin, R. Gedalia Ben Iechai in Sepher Shaleth, Tzemach David, Hieronymus de sancta fide in Hebraeo-mastigel. 2. Sixt. Senensis in Bibliotheca sancta lib. 2. tit. 2. lit. T. R. Orsi Simonides in Calendario Palestino, atque ibi Jacobus Christmannus, Josephus Scaliger de Emend. Temp. lib. 7. p. 518. & 614. Ioannes Buxtorfius in Bibliotheca Rabinalit. n. Adde prolegomena nostra ad libellum de Successionibus, & Io. Morini promissa ad Calcem Exercitation. Biblicarum, præter Genebrardum & Chronologos ali-

nimus, ritè capiatur, nec difficultas, quâ impliciari necesse
 est, quotquot suo Marte Jus hoc, Philosophiam, atque Offi-
 cia è corpore Juris Mosaici, seu Pentateucho secernere con-
 tendunt, prætermittatur; illud est inprimis animadvertendum,
 contineri quidem in sacro illo Corpore, seu Pentateucho, in-
 ter alia, quæ Ebræis ipsis fuere propria, veluti Civilia ac Ri-
 tualia, seu Judicialia & Cæremonialia, etiam & Naturalia seu
 Moralia Jura seu Officia non magis ipsis, quam Hominum
 universitati perpetuò observanda. Quemadmodum & de
 populis omnibus, rectè Gaius ¹ & Justinianus ²; *Omnes po-
puli qui legibus, & moribus reguntur, partim suo proprio, partim
communi omnium hominum jure utuntur.* Neque, opinor, an Jura
 ac Officia Naturalia seu Universalia inibi quidem utcunque
 contineantur, dubitabit mortalium, quibus Juris illud corpus
 innotuit, quisquam, præter alastores illos, atque Humani ge-
 neris pestes, quibus, nec sine philosophorum aliquot vete-
 rum ³ patrocinio, Naturalia seu Hominum Communia nulla
 sunt Jura, nihil naturâ, aut per se justum, aut injustum, Tur-
 pe aut Honestum habetur, sed Arbitrio, ac Virium huma-
 narum, spreto omninò Juris nomine, Potestate, omnimoda sic di-
 cta tantummodo subniti videntur. Ceterum cum illis agendi
 locus heic non est. Alii autem nunc integrum Decalogum,
 nunc tantum partem ejusdem, nunc pro multiplici ingenii ac
 pietatis discrimine, alia atque alia in corpore illo Mosaico re-
 perta, sive Naturalia sive Universalia semper fuisse, sive in ho-
 rum classem recipienda volunt. Aut scilicet quatenus ibi scri-
 ptis mandata sunt, aut quâ in se vim seu indicem rationis com-
 plectuntur. Consilium est quidem gravissimum vetus illud u
 de Federis veteris lectione, *ἔγω σοι πρὸς ἐφθάλμων γνώσκων, πὶ
νόμου φυσικὸς καὶ τὸ ἐν ἐμοὶ πρῶτως, sit tibi ante oculos propo-
positum, ut cognoscas, quid sit lex Naturalis, & quid Deuterostis,* quo
 vocabulo ibi planè ea, quæ Judæis singularia fuerint, nec omni-
 um communia denotantur. Verum, cum in Corpore illo legum
 Ebræis in deserto præscriptarū, Naturalis seu Universalis nomine
 verbis expressioribus & apertis nullæ appellentur, atq; in histo-
 ria quæ scriptarum hanc legum lationē præcedit, seu Genesin, Di-
 luvium & sequētia continet, interdictum habeatur, præter illud in
 paradiso

L. 9. ff. de
 Iustitia &
 Iure.
 L. Instit. tit.
 de Iure Nat.
 §. Ius autem
 Civile.

Aristippus
 apud Laerti-
 um l. 2. Car-
 menades apud
 Lactantiū
 l. 5. c. 17. & c.

u Constit. A.
 postol. lib. 1.
 c. 6.

paradiso primis parentibus datum unum tantum & alterum (de quibus infra) quod integræ hominum Universitati traditum est, atque è virorum sanctorum, quæ ibi occurrunt, exemplis jura cetera, quæ in universum obligent, indicare, (quod ut faciant perquam anxie sunt aliqui solliciti) sit plusquam difficile; fieri sane nequivit, quin Jura, seu Officia illa Universalia ac Naturalia, atque Philosophia illa, quam tractamus, Barbarica non aliter fermè in Corpore illo Mosaico atque inter Civilia illa, atque Ritualia scriptis mandata latuerit, quam aurum purum in coronâ illâ Diis vovendâ, quam ex solum auro puro locarat faciendam Hiero. x Historia notissima est. Fuisse certè in ea aurum, argentum etiam fuisse, non omnino dubitabatur. At quantum auri, quantumque argenti ab artifice simul commistum esset, res erat perquam difficilis, dignoscere. Ea quidem res summo Archimedis ingenio tandem est deprehensa. Hominis scilicet, qui ponderum, magnitudinum ac proportionum, id est, rerum, citra quas frustra de quantitate auri in corona, nisi denuò liquata fuisset, quaerierat quis, erat callentissimus. Absque Mathematico ejusmodi fuisset, tale est verisimilius tunc evenisse Syracusis, quale dudum Romæ. Admissi monetæ argentæ nimii æris accusabatur Monetarius. Is ab iis, qui rebus præerant, impetravit, ut duo constituti y Judices seorsim causam attentius examinerent, sententiamque seorsim proferrent. Id ipsi juxta facere, atque eodem die uterque ex eisdem actis causâ, atque libellis cognitis, & confessione rei auditâ, sententiam quidem protulit; sed prorsus absolutoriam alter, alter eousque damnatoriam, ut plurima aureorum millia reipublicæ, adulteratæ monetæ nomine, à reo refundenda censeret, & tum bona ejus cetera fisco addicenda, tum capitale insuper infligendum supplicium. Ingens heic discrimen. Et à vero forsan uterque, licet pariter diligentissimus, immane quantum recessit. Alterum, manifestò scimus. Atque aliis in rebus discernendis simile, non rarò accidit. Perplexa ritè extricare, Confusa invicem distinguere, Veri ac Falli confinia, horumque sinuosos anfractus satis habere exploratos, & demum ex eis, quæ superstruuntur, de Fundamentis seu Principiis rectè conjicere, res est perquam ardua, panè inaccessa, & mortalium paucissimorum. Id quod

x *Vitruvius*
lib. 9. c. 3. 65
Proclus ad l.
1. *Euclid. lib.*
2. cap. 3.

y *I. Baptist.*
Villalpan-
dus in appa-
ratu Urbis
& Templi
part 2. l. 2.
disp. 1. c. 1.

in quaestione, de Jure Naturali ex Civili aliquo simul, & Naturalis Juris corpore secernendo, jam memorata imprimis etiam obtinet. Assumatur exemplum, sive ex Athenis, sive à Roma veteri. Tam heic, quam illic leges fuere XII. Tabularum, aliarum. Atque ob populorum, qui eis usi sunt, singularem prudentiam, doctrinam, fortitudinem, ceterosque virtutum apices, maximi eas passim facimus. Neque, quin Naturalia seu Universalia saltem aliquot jura intra earum cancellos designentur, solemus dubitare. At verò hæc ex illis secernere, atque ad amissim juxta autorum, atque eorum, qui illis usi sunt, mentem determinata ob oculos studiosis ponere, id quidem plusquam Archimedæum est, nec facilius forsitan, quam Ancile illud à cælo delapsum à ceteris, quæ Mamurii artificio adeò ei similia facta sunt, olim distinxisse, aut Ægyptiis singula cujusque, post Nili inundationem, jugera, ante Geometriæ inventionem, internovisse. Ceterum disquirentibus circa Jura Naturalia seu Universalia in legibus illis, sive Atticis, sive Romanis comprehensa, nihil, puto, fuisse prius in votis (si modò omnino sperari potuisset) quam ex ipsorum, quos tanti faciunt & qui, legibus eis usi, conditores nominis amplissimi ostendant, scitis atque disciplina ediscere, quid in illis quantumque figillatim pro Naturali seu pro Officiis omnium hominum Communibus, seu Philosophia Universalis, & quid quantumque seorsim pariter pro Civili tantum, ac Rituali, seu Genti, cui præscriptum est proprio ac peculiari, esset sumendum. Neutiquam quòd inde res sic prorsus definita foret, ut in eorum verba quis statim juraret, sed ut liberè nihiloscìus philosopharentur omnes, ac quid statuendum, pro viribus undique, ut in discussionibus ceteris, porrò quærerent. Verantamen sive scientiâ sibi præeuntes, in hujusmodi disquisitione, interim disquirentem quempiam habuisse illos, qui & tantâ sapientiæ scientiæque gloriâ alios excelluerunt, ipsasque, de quibus sic quæritur, leges ad posteritatem transmiserunt, sive adversa eorum ea de re aut dissona placita, atque rationes certò rescivisse, tum jucundum, tum perquam utile fuisse seriò contemplanti facile, opinor, concedetur. Id quod manifestò agnorunt, quotquot diversissimas philosophorum, qui in populis jam dictis florescentes de

tes de Jure Naturali, atque Officiis omnium hominum communibus disputarunt, opiniones diligenter venati ac perpendentes, suis juxta Capite primo ostensa, interseruerunt. Scilicet etiam lacera distractarum nimium opinionum fragmenta magni æstimarunt, cum nec Theologorum, nec Philosophorum, nec ferè Scholæ eorum cujusciam, nedum populi integri ex aliqua eorum disciplinâ edocti hâc in re definiendâ consensum reperirent. Et fanè, quale de Atticis, ac Romanis legibus diximus, eorumque philosophis, ac moribus, tale de Gentibus, quantum scio, universis aliis est dicendum, præter Ebræos unicos. Nullibi scilicet ex aliis cujusciam gentis instituto, seu Philosophia, seu Theologia, seu Jurisprudentia, in eâ recepta, certa haberi, atque subtilius sic definita Juris Naturalis seu omnium mortalium communis Capita, ac seorsim à ceteris sic consensu publico distincta, ut ejusdem veluti Corpus Singulare, Simplex, & perpetuò sibi Simile tum Nomine, tum Usu per se tam autoritate dignoscatur, quàm disciplinâ publicâ, & in publicâ rerum administratione sigillatim, ac solum, atque eo nomine à ceteris determinatum, adhibeatur. Commiscentur passim, in libris, quos vulgò terimus, Capita, qualiacunque sunt ea, cum Civilibus, è Mosaicis translatis, Evangelicis, Ecclesiasticis, Gentium. Et de distinctione perquam diversimodè à scriptoribus agitur. Quin habetur quidem in titulis aliquot, tum Juris Cæsarei, tum Pontificii Jus Naturale; quod tamen in incerto nimis in eis relinquitur. Et quamquam in aliquot Capita Juris, etiam Naturalis adeoque Universalis nomine, consensus interdum scriptorum vulgò reperitur, id tamen interea advertendum est, ut numeri alicujus aut magnitudinis incognitæ pars nulla, quæ pars & quota est, satis cognoscitur, sic nec Juris cujuscunque Generis capitum aliquod satis, atque, ut oportet, undiquaque internosci, nisi etiam, quot fuerint, & quænam ejusdem generis cetera, pariter dignoscatur. Nam alterum alteri sæpius temperamento est, & interpretis vicem non rarò supplet. Ebræi autem Juris Mosaici, quatenus Mosaicum est, atque in Federe Veteri solum conscriptum, corpus integrum sibi peculiare, faciunt. Cæterum quasi in numerato, seorsim habent ipsi, idque non è disciplina sua tantum um-

*2R. Iebuda
in Sepher
Cozri part.
1. §. 101. &
Talmudici
passim.*

tum umbratili, seu Scholarum institutis, verum etiam ex publica eaque vetustissima rerum, quoties cum Gentilibus seu Gentibus aliis eis erat agendum, administrationis ratione, Jura quædam certa ac definita, quæ omnium hominum, tam Gentilium, quam Judæorum, esse volunt communia מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ eis dicta, id est, *Præcepta*, seu *Jura Noachidarum*, seu *Filiorum posterorumve Noachi*; quo nomine universum genus humanum, post diluvium, venire palam est. Hæc scilicet volunt tum ad tempus illud וַתֵּן seu *vacuum* eis dictum, id est, totum illud, quod rerum conditum, & legis scriptæ dationem intervenit, tum ad sequentia secula attinere; ita ut legis scriptæ datio partim esset horum iteratio, partim ceterorum, quæ ipsis propria, accessio, & superstructio. Atque ex hisce conflantur Officia illa universalia, ac philosophia Moralis, ac Civilis, quæ genus humanum ab ipsis rerum initiis teneri pariter, tum invicem inter se, tum erga Numen sanctissimum, docent; ut in sequentibus fusiùs ostenditur. Nihil quidem in Officiis eis reperitur, de quo in scriptis Mosaicis itidem non cautum est. Sed Mosaica conjuncta simul immistaque habent, quæ Reipublicæ suæ propria, eique tantum Civilia fuere perplurima. Noachidarum autem Juris capita seorsim exhibita, & Simpliciora interdum faciunt, & aliis, quàm Mosaica sibi adeò singulariter aptata, interpretationibus non rarò explicant. Naturale autem id, ad eorum mentem, appellamus nos atque universale, quoniam τὸ μὲν φύσει ἀκίνητον καὶ πανταχὺ τὸ αὐτὸ ἔχει δύναμιν, ὡς περ τὸ πῦρ καὶ ἐν ἁέτι καὶ ἐν πέτραις καί νεύει (quod ait Aristoteles ^a, de Jure Naturali obligativo verba faciens) *quicquid est ex natura seu Naturale, immobile seu Immutabile est, & nullibi non eandem vim obtinet, quemadmodum ignis, & heic, & apud Persas pariter urit.* Unde & rectissimè ipsi alibi ^b aliisque Græcorum, Jus hoc dicitur ὁ κοινὸς νόμος seu *Ius commune*, & semper vim eo nomine etiam passimquæ fortiri. Neque enim, si Obligationem ipsam solum spectes (nam diffusissimæ morum pravitatis rationem hac in re præfiniendâ habent nullam Ebræi) minus censent immutabile Jus hoc, seu minus vim suam ubique gentium semperque obtinere, quàm ignem ubique urere. Sed hæc de re plura in sequentibus. Juris hujus apud eos Capita illustriora

^aNicomach.
5. cap. 10.

^bRhetoric. 1.
1. cap. 11. &
13. & vide sis
Alex. Aphro-
disium de
Anima lib. 2.
cap. 42.

striora seu Majora sunt, de quibus satis inter cunctos eorum, convenit. Alia item Obscuriora, seu minorum veluti gentium accedunt. Singula inferius cum Partibus, in quas distribuuntur, cum Appendicibus, quas perpetuas, ac necessarias habent comites, & demum cum exegeſi Talmudicâ trademus, ſimulatque de Variâ hominum, adeoque & Singulâ Ebræorum ipſorum, & à compluribus aliis diſſonâ, in Generali Juris Naturalis ſeu Universalis, qualiâcunque fuerint revera ejusdem Capitâ, Designatione definitioneque, ratione ſummatim viderimus.

CAP. IV.

Jus Hominum Naturale ſeu Universale ex Aliorum Animantium actibus, ac uſu non omnino eliciunt Ebræi, neque Jus aliquod Hominum, ac Brutorum commune agnoſcunt, nec poenâ ſic propriè dictâ Bruta affici. Interſeritur de Libertatis, Juris, Obligationis, Poenæ, Permiſſionis, & Actuum, ſive hominum, ſive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic uſus neceſſarius, Diſſertatio.

IN designatione, atque definitione Juris Naturalis, quæ apud ſcriptores ſolet diverſimodè occurrere, alii ex Aliorum Animantium actibus, ac uſu Jura hominibus aliquot Naturalia petunt; alii Juris Naturalis Corpus è Moribus omnium, ſeu plurimarum Gentium, communibus; ex Naturali Ratione, ſeu recto ejusdem uſu alii; & demum alii è Naturæ, adeoque Naturalis rationis Parentis, id eſt, ſanctiſſimi Numinis Imperio, atque Indicatione. Quod ad Animantia cetera heic attingit; obvium eſt apud Jurisconſultos, tam Orientalis, quam Occidentalis Imperii, Jus Naturale eſſe, quod Natura omnia animalia docuit, atque jus iſtud non humani generis eſſe proprium, ſed omnium animalium, quæ in terrâ, quæ in mari naſcuntur, avium quoque commune eſſe. Unde etiam habent illud, hinc deſcendit Maris, atque ſæminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim, cetera quoque animalia, ſeras etiam, iſtius juris peritia (ſeu, ut nonnullis legitur perita)

c. Baſilic. lib. 2. Harmenopol. Prochir. lib. 1 tit. 1. d. L. 1. D. de Juſt. & Jure, & Inſtit. de Jure Natur.

e Lib. 9. de
Hist. Anima-
lium cap. 7.
f Lib. 2. de
Finibus.

cenferi. Accedunt, quæ in sui tutelam Bruta faciunt, atque in posterorum conservationem; Apium item respublicæ, Columbarum conjugia, id genus reliqua. Hæc scilicet dum similitudinem quandam rei, quam pro jure Norma quæ vivendi accipiunt homines, id est, *μὴν καὶ τὴν αἰθερίαν ζωὴν vitæ humanæ imitamenta*, ut habet Aristoteles e, seu *Virtutum Simulacra*, ut Cicero f, exhibent, etiam & Juris, adeoque hominum, ceterorumque simul animalium communis, ac naturæ in ipsis brutis pariter subnixi nomen subinde induunt. Nec rarò tam apud Theologos Christianos, quàm Jurisconsultos, aliosque, mentio fit Juris Naturalis velut ita hominum, ceterorumque animantium communis. Atque ex eorum actibus de illorum Jure etiam statuitur. Quæ de re plura item capite proximo. At verò usus seu actuum aliorum animantium ratio ab Ebræis nulla est omninò heic habita, nec jus esse aliquot hominum, ac brutorum commune, seu utrisque naturale ullatenus, agnoscunt. Neque ex jure aliquo, (quod totum rectè versari volunt circa *אֵסֶר וְהֵתֵר* seu *licitum atque illicitum*), sed è propensione, ac inclinatione tantum, animantium ceterorum actus, evenire. Ut verò, tum eorum, tum aliorum Rationes, tam ea de re, quàm de aliis aliquot, quæ in qualicunque hac de Juris Naturalis seu Universalis, sive Ortu, sive Sedibus originariis indagine prævia, mox sequuntur, faciliùs intelligantur, nec intereà, aut obscuritate laborent, aut perplexitate; præmittere visum est, atque compendiò explicare quasdam Rerum simul, atque Vocabulorum notiones, sine quibus ritè conceptis, frustra nimis de Juris cujuscunque, quod sive ad Hominum, sive ad Brutorum actus spectet, proprie dicti naturæ agitur. Ea sunt, præter Jus ipsum generatim, quæ sive hæc sive illos respicere omninò videatur, sumtum, LIBERTAS, OBLIGATIO, POENA, PERMISSIO, & demùm ACTUS Brutorum pariter ac Hominum. Horum scilicet omnium notiones, quatenus earum heic usus necessarius, resectis ac sepositis, quibus intricari solent, appendicibus, & circumstantiis huc non attinentibus, velut in tabellâ satis apertè, & distinctè conabimur depingere. LIBERTATIS nempe heic notio, aut Absoluta est, ac Simplex, aut Restricta, & Temperata. Absoluta; velut in priore illa Florentini, ac Justiniani

stiani Libertatis definitionis g parte, qua dicitur *Naturalis fa-*
cultas ejus, quod cuique facere lubet, seu *Φυσικὴ εὐχέρεια συγχω-*
ρᾶσα πράττειν ἃ ἐάλεται naturalis facultas cuique permittens facere,
quæ velit, ut vertit Theophilus Antecessor; seu, ut melius in
 Basilicis, *ἡ ποιῆν ὅπερ ἡς ἐάλεται* ejus faciendi, quod cuique facere
 lubet. Juxta quod & illud apud Dionem Chrysostomum, h;
τὸ ἐλεύθερον τὸ μηδενὸς ὑπὸ κροῖον, ἀλλὰ πρᾶττειν ὅπῃς τὰ δὸν ἂν
ἑαυτῷ Libertas est nemini obtemperare, sed simpliciter facere, quacun-
 que sibi placuerint. Et Cicero i; Libertati proprium est, sic vivere, ut
 velis. Hac quidem notione libertas pariter in Brutis, atque
 Hominibus concipi potest; nullo nimirum accedente Jure,
 quod, siue horum voluntatem, siue illorum appetitum, ac
 propensionem, quæ voluntatis planè instar, satis agit, omninò
 cohibeat. Concipi dico. Nam necessariam de interminatâ
 utrisque hujusmodi libertate, atque dissertationi inservientem
 conceptionem tantum ejusmodi supponimus, ut fere geome-
 træ demonstraturi quid lineam sæpius in infinitum excurren-
 tem. Restrictæ autem Libertatis notio est, cum Libertati,
 quam ita supponimus, adjicitur id, quod in memoratâ defini-
 tione sequitur temperamentum, *nisi si quid vi, aut Jure prohibe-*
tur. Ad hunc locum Vis, quatenus injuria in ea contineatur,
 non spectat. Jus autem quod, qualem jam concepimus liber-
 tatem absolutam, sic temperare potest, qualicunque id fuerit
 nomine, siue Naturalis, siue Civilis aliove aliquo appellan-
 dum ὁ τῶν πραγμάτων κανὼν ἐστὶ δίκαιος k rerum gerendarum ipsa
 regula justa, seu Norma, & amissis, juxta quam Libertas sic
 concepta adeò præscripto ejusmodi jure (quisquis ejusdem au-
 tor fuerit) minuitur, ut non solum Jussa, atque Interdicta in-
 de superinducantur, sed etiam simul indicentur Permissa. Un-
 denam autem Jussis, ac Interdictis, quæcunque demùm Na-
 turalia seu Universalia fuerint, auctoritatem accedere velint,
 Ebræi inferiùs ostendimus. Nam sufficit heic, ut de Effectibus
 duntaxat generalioribus Juris qualiscunque, atque undecun-
 que constituti in rem præsentem videamus. Neque est quod
 de Causis Juris (quas infra juxta Ebraeorum mentem damus)
 fimus hoc in loco sollicitiores. Tàm verò Jussa, quàm Inter-
 dicta illa unico satis nomine prohibendi in memorato Liber-
 tatis

g L. f. D. de
 Statu Homi-
 num, Instit.
 de Jure Per-
 son. §. 5. li-
 bertas.

h Orat. 14.

i De Officiis

k Dio Chry-
 sost. Orat. 75.

*Instit. & D.
tit. de Obliga-
tionibus
L. 3. & c.*

*mL. 3. D. tit.
de Obligati-
onibus.*

tatis absolutæ temperamento illo, *nisi si quid Jure prohibetur*, nemo non videt, comprehendere. Nam & Jussum violari prohibetur, uti & Prohibitioni obtemperari jubetur. Ex Jussis ejusmodi, ac Interdictis evenit, ut designata habeantur quædam Bona non tantum Utilitatis causâ, sed etiam Honestatis simul, & Officii ex obedientiâ debitâ præstandi nomine, secundum Jubentis (sive is Numen sit, sive Homo, cui legitima potestas) mentem amplexanda observandaque, quædam, itidem Mala ac Turpia sic fugienda evitandaque. Unde, planè Jus conflatur Obligativum. Atque ex Jure ejusmodi Obligativo, juxta varios ejusdem capitum sensus atque actus, circa quos illa versantur, oritur OBLIGATIO, quod *Juris vinculum* est, quo necessitate adstringimur alicujus rei faciendæ, observandæ, præstandæ, fugiendæ. Adeo ut, quemadmodum, ex Jure hoc ipso efficitur in Rebus, seu Actibus discrimen Boni ejusmodi & Mali seu Turpis & Honesti, sic in Personis nascatur inde ad officium exequendum Obligatio & Debitio, quæ primariâ est inter eas & Jus Relatio. Nam obligationes singularium, quæ ex Contractu singulari, seu delicto nasci solent, ideò inde nascuntur, quia ex generaliori Jure præeunte (qualecunque id fuerit) præstitutum reperitur contractus generatim servandos, delicta verò fugienda. Quemadmodum ex præmissis universalibus nascuntur conclusiones singulares. Ex Obligatione autem ejusmodi, seu eo, quod est, necessitate sic adstringi, haud concipi potest, quin P O E N A aliqua, idque ex præstituto, sive expressim, sive tacitè violationi immineat. Nam quatenus facultas faciendi quod velis ipse, seu libertas absoluta, ex Jure quocunque, sive tollitur, sive temperatur, eatenus saltem necesse est, ut in Restrictam ea transeat & cohibitam. Ex Jure autem cohiberi, & obstringi quempiam, (qua in re Obligationum substantia consistit) citra Pœnam aliquam alicunde violationi imminemem, quæ scilicet Obligationi inserviat, ne comminisci, si rectè intuemur, quis potest. Unde Ebraeis etiam חוב quod obligatum denotat, *pœna obnoxium esse* pariter significat; uti & ὀχνη & ὀνοχῶ quæ Jurisconsultis Græcis *Obligatio* sunt, & *Obligatus*, etiam id quod est pœnæ, seu Juris minis obnoxium esse, signantiùs interpretantur. Et appo-

appositè ad temperamentum illud Libertatis nisi si quid Iure prohibetur, Constantinus Harmenopulus, Judex olim Thessalonicensis; νόμος inquit, ὅτι πικρῶν ἀπειλῶν ἐργουαί πράττειν ἀβέλους Iure; nam suppliciorum minæ impedimento mihi sunt, quo minùs faciam, quæ volo. Atque ad eandem mentem interpretes ibi recentiores. Neque sanè Juris Obligatio sine Pænæ alicujus violationi imminens ratione (quæ contineri nemo non videt, pro vario scilicet rerum ac personarum genere, Liberationem, Remissionem, Novationem, Acceptilationem, & si quæ cetera, siue perimunt, siue differunt pænæ irrogationem non præstanti seu violanti aliàs debitam) mortalibus magis potest fingi, quàm in Relatis paternitas sine filio. Actiones autem & Coercitiones forenses, quæ inde sequuntur, veluti exactiones, & quæ alia sententiis latis non obtemperantes cogere solent, pænis seu eorum rationi meritò adnumerantur. Neque omnino adversatur, quod apud Jurisconsultos Cæsareos, etiam ex veterum mente, de diversis Obligationis Naturalis & Civilis effectibus occurrit. Nimirum Obligationem Civilem semper parere Actionem, & cum Naturali conjunctam etiam Exactionem; Naturalem autem, quamdiu simplex fuerit, plerunque neque Actionem parere, nedum Exactionem, adeoque nullam inducere violationi Pœnam Pænæve umbram. Sed tantum producere Exceptionem, atque impedire Soluti repetitionem, quæ ad pænæ rationem non attinent. Naturalis tantum obligationis ex contractu exemplum habent, ubi quis p Pupillo credat pecuniam sine Tutoris auctoritate, atque is eam male consumat, aut si frater credat fratri, dum uterque in Patriâ potestate. Obligationis ejusmodi item memorant ex testamento q, minus solenni, seu quod solennitatibus à jure civili præscriptis caret. Scilicet tametsi legatario ex jure civili actio non competit, naturaliter nihilominus obligari hæredem, seu in bona successorem legata præstare. Ex delicto itidem; veluti si filius nondum emancipatus aliquid surripiat patri, aut servus domino. Quas inter personas scilicet actio locum non habet. Nudum etiam pactum, si vis, adjicias. Sed hæc, inquam, nihil adversantur eis, quæ de Obligatione, & qualicunque simul & perpetuâ ejus comite Pœnâ alicundè imminente diximus.

Etenim

n Prochir.
Juris lib.1.
tit.18.

o D. ad tit.
de Obligati-
onibus. Vide-
sis l.46.D.tit
de conditio-
ne indebiti
l.95.D.tit.de
solutionibus
& lib. §.4.
&c.

pMynsing.
ad Instit. t.
de Obligati-
onibus in
princ.

qgl. l.1.D.de
Condict. in-
debiti Bald.
in l. si post
divisionem
facti C.de Ju-
ris & facti
ignorantia,
Julius Cla-
rus sentent.
lib. 3. quest.

90.n. 1.

Inst. tit. de Iustitia & Iure. Etenim Jurisprudencia definiebatur tam & Divinarum quam Humanarum rerum notitia, justis atque injustis scientia. Ea autem olim viguit maximè in Pontificum collegio, quod de Jure respondebat, ut ex Livio & Pomponio & scimus. Hinc fiebat, ut tam Jus Divinum, quam Humanum adeoque omnimodum docerent iidem Juris seu Justitiæ utriusque antistites, adeoque de Jure, ac Officiis tam erga Numen, quam erga Homines, si- ve Naturaliter, si- ve Civiliter observandis, ac de Pœnâ, quæ violationi immineret si- ve à Numine, ut Naturæ totius parente, & Rectore, si- ve ab Hominibus infligendâ monerent. Unde Ulpianus juxta mentem ceterorum, qui ex illo Collegio in posteritatem sunt propagati Jurisconsulti, *Iustitiam*, inquit, *colimus, & boni, & æqui notitiam profitemur æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes; bonos non solum metu pœnarum, verumetiam præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, nisi fallor, philosophiam non simulatam affectantes.* Quæ cum ita fuerint, mihi sanè satis est persuasum, ex hac ratione evenisse, ut, dum à naturæ parente, seu Numine Jura aliquot Obligatoria præstitui agnoscebant, adeoque naturalia appellabant, (qua de re plura inferius,) sed nihilominus ex obligatione solum naturali Exactionem & Actionem, quæ Coërcitionis & Violationis pœnam suppleret, sic negabant, hoc interea tantum innuerent; Civilem nempe, seu forensẽ obligationibus simpliciter naturalibus ejusmodi Pœnam, seu Coërcitionem quidem inservire nullam. Veruntamen imminere nihilominus pœnam qualemcumque aliunde, scilicet à Rectore Mortalium supremo, id est, à Numine seu Naturæ totius parente expectandam. Ob ea nempe violata, ad quorum observationem ex Obligatione, quam ita vocabant, Naturali, qualiscunque ea fuerit, seu ut Christiani dicimus ex Nexu Conscientiæ, seu Conscientiæ Foro, is qui violârat propriè esset adstrictus. Unde & benè Theologi interdum obligationem Jurisconsultis Cæsareis Naturalem dictam, eandem cum nudo conscientiæ nexu, seu eo, quo ad justam Numinis implenda tenemur, faciunt. Quemadmodum etiam philosophi veteres expressim & *ἡ φυσικὴ αὐτὸ Conscientiam ipsam* pro Naturalis Officii, ad quod quis obligatur, mensurâ sumunt.

Leffius de Iustitia & Iure lib. 2. c. 19. & hidsis Francisc. Suarez. l. 2. de legibus c. 9. §. 6.

Ut vi-

Ut videre est inprimis in præstantissimo illo ad carmina Pythagorica Hieroclis commentario. Et nisi Obligationis apud Jurisconsultos Naturalis interpretatio hujusmodi admittenda fuerit, quorsum cedò de æquitatis vinculo, ut de eo, quo solo sustinetur obligatio naturalis, loquitur Papinianus? Qualenam in Jure vinculum ejusmodi (quod & conventionis æquitate, ut ait ille, quandoque pariter dissolvitur) fingi potest, nisi juris alicujus, sive Humani, sive Divini coercionem seu pœnam, alicunde insurgentem, & violationi debitam velis itidem substitui? Neque sanè aliter voluere veteres illi. Etenim non solum in Christianismo, Judaismo, & Mahumedismo, verum etiam in Theologiâ, ac Jure Græcorum, & Romanorum veterum, (apud quos scilicet viguit illud de Obligatione Naturali,) aliarumque ferè gentium, seu in Paganismo, & Numen esse sive Unicum & sive Plura, & Numinis vindictam Officii, Jurisque necessario, seu ex vinculo, aut obligatione observandi violationem consequi, id est, Deum esse & remuneratorem, credebatur. Quorsum aliàs tot victimæ, ac februa, quæ peccata diluerent? Obvium est illud Virgilii a de Manibus.

y L. 95. Stichum D. tit. de solut. & liberat. §. 4.

z Aristot. de Calo lib. I. text. 22.

a Aeneid. 6.

*Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt; alia panduntur inanes
Suspensa ad ventos &c. ———*

Pariter etiam de vivorum pœnis cælitus irrogari solitis, ubi de Diris loquitur b, quæ ad Jovis folium apparent.

b Aeneid. 22.

*——— acuntque metum mortalibus agris
Si quando letbum horrificum, morbosque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat urbes.*

Et Cicero c; Perjurii Pœna Divina exitium, humana dedecus esto. Quin obligationem esse naturalem, quâ juramenta servare homines adstringerentur, dum de pœna sic locutus est divinâ, existimaret, nullus dubito. Et Agrippinæ umbra, ex receptâ de vindictâ divinâ sententiâ, apud Senecam d, *ultrix Erinnys impio dignum parat Letum tyranno*. Innumera sunt ejusmodi alia. Et Gentilium heic sententiam maximè scimus, tum ex egregia illa Plutarchi de his, qui serò à Numine puniantur, dissertatione, tum

c De legibus lib. 2. Adde Metellum apud Agellium lib. 1. cap. 6. in fine.

d In Octavia act. 3.

eLib. 10.
fLib. 2.

gEclog. Phy-
sic. lib. 1. cap.
7. & Sermo-
ne 15.

hFranciscus
Connanus
Iuris Civilis
l. 2. cap. 3.

iVidesis Hu-
gō. Grotium
de Iure Belli
ac Pacis lib.
2. cap. 4. §. 6.

philosophiā apud Hieroclem Pythagoricā, Platonis Phædone, Phædro libris de Republica e, & de Legibus f, ut quamplurima de Adraſtea, Nemefi, Minoe, Rhadamantho, Eumenidibus, Tartaro, aliis, nunc ad mortuorum, nunc etiam ad ſuperſtitum delicta, & ſcelera, atque pœnas eo nomine à Diis irrogatas attinentibus, quæ apud Tragædos, alioſque paſſim occurrunt, prætermittamus. Vide inprimis, quæ ea de re ex Græcis collegit Joannes Stobæus g. Neque erat ſanè, quod Juris-consultus Cæſareus Clariffimus negotium ſibi de obligatione, Naturali faceſſens negaret, eam, ſi naturam vocabuli ſpectemus, rectè appellari Obligationem, *Quia tum demum verè*, ut inquit h, *eſt huiusmodi, cum neceſſaria eſt, & in invitum ſatis habet firmitudinis.* Quam ei ineſſe negat, quippe cui de eſt Civilis coercitio ac pœna. Etenim tametiſi in invitum non habebat ſatis ex jure Civili, ſeu in Civili foro firmitudinis, modo nihilo-minus, quem memoravimus, eoque Paganorum ſententiæ de pœnâ violationi imminente receptiſſimæ perquam conſono, firma habebatur planèque Obligatio. Quemadmodum & apud Chriſtianos, tam Obligatio ſolius Conſcientiæ, quàm Civilis firma habetur. De Obligatione Naturali, quam propriè ſic dictam verè obligare ſtatuerunt veteres, veluti in exemplis allatis, aliisque id genus, ſemper loquimur, non de Obligationis Naturalis vocabulo per abuſionem interdum uſurpato de eo, quod naturâ quidem honeſtum eſt, nec tamen interim debitum nuncupandum; velut beneficio vicem rependere, etiam & beneficium ritè collocare. Cujus generis eſſe quamplurima, nemo non videt. Atque diſtinctio hæc i inprimis eſt heic advertenda. Ex inducto, juxta jam dicta, qualicunque jure Obligativo, Actus, quotquot eorum, quos antea omninò liberos, ſeu omnimodo & Juffu & Interdicto ſolutos, in libertate abſoluta, notionis cauſâ, ſuppoſuimus, nunc reſtricti ſunt, in Malum culpæ, ſeu Turpe juxta conſtituentis, quicquid ille fuerit, mentem tranſeunt; tum exiſtente inde Obligatione ad id, quod ſive Jubetur, ſive Vetatur, ſecundum conſtituentis itidem mentem, nomine Boni ac Honeſti, ut dictum eſt, ex officio Obſervandum, & ad Violationem, nomine Mali ac Turpis Fugiendam; tum Violationi imminente Malo Pœnæ, non ſub ratione Damni tantum,

tantum, aut Incommodi (quo nomine veniunt qualescunque, molestia, seu infortunia) sed etiam sub ratione Meriti, quod respectu Violationis, seu non servatae Obligationis, id est, Culpa, sequitur, irroganda. Nam ex ratione, & essentia Poenae propriè dictae est, ut pro peccato ^k seu culpa aliqua impen- ^{k D. August. Retract lib. 3 c. 9. 5. Thom. 1. secunda quaest. 87. art. 7. 1 S. Thom. 2. secunda qu. 66. art. 6. ad secundum 108. a. 3. & 4. m Seneca de Ira cap. 16. Lactant. de Ira Dei cap. 18. & Plato lib. 11. de legibus. D. August. de Civ. Dei lib. 21. cap. 13. Adde Hugonem, Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 4. & c.} datur, idque sive ea Satisfactoria dicatur, sive Expiatoria, sive Purgatoria, quemadmodum Satisfactionis, Expiationis, & Purgationis ipsa, aliaque ejusmodi satis indicant nomina. Omni-
 gena enim est partim saltem Retributiva, tametsi simul etiam fuerit Medicinalis, ut in scholis loquuntur, seu emendationi sive ipsius peccantis sive aliorum adhibita. Neque sanè Platonum illud, *Neminem in prudentem punire, quia peccatum est, sed ne peccetur*, verum satis esse potest, nisi intelligas excessum quidem modosque, & temperamenta poenae singulria ejusve singulares species, quae tales, veluti capitalem, corporalem, pecuniariam (quae etiam perquam diversimodè se habent) variatim apud homines, & legi praestitui, & infligi tantum ne peccetur, seu emendationi societatisque publicae inde conservationi, pro alia atque alia personarum, locorum, temporis ratione adhiberi aptarique. Sed verò & species has, quae Poenae universum dictae genere continentur ejusve naturam induunt communem, atque ita ipsum, qui jus violavit, respiciunt, non solum ne porro peccetur, sed & quia antè peccatum est, & pro malo actionis praeteritae irrogari. Exempli causâ; Furtum capitali interdum, interdum corporali, pecuniaria interdum poenâ lui scimus. Poena, qualibet hac in specie, quae generatim poena est, planè est Retributiva, seu nomine Meriti irrogatur, & quia peccatum est. Quatenus autem hæc vel illa species singularis praestituitur infligiturque, Medicinalis est; juxta legislatoris scilicet arbitrium, quo sive excessum necessarium, sive temperamentum satis idoneum emendationi, ac societatis publicae conservationi fore, is statuerit. Formalis enim poenae causa certò in hoc maximè consistit, quòd sit ⁿ *τιμωρία*, seu *vindicta*, atque satisfactoria, seu purgatoria, seu expiatoria aliterve scelus, seu peccatum commissum respiciat, unde & poenae rectè dicuntur interdum *λύσεις* *ἢ* *μοτίσμοι* *ἢ* *ἀποκαταστάσεις*, seu *expiationes* seu *liberationes à lege praestitutae*, quod nomen planè id ⁿ *Videsis A. gellium l. 6. cap. 14. Aristot. Politic. 2. cap. 2. & c.*

quod commissum est non emendationem futuram, quæ in finalibus tantum pœnæ causis habetur, respicit. Atque hac de re etiam plura mox. Actus autem Residui, seu qui in Jussis, qualia diximus Interdictisve non continentur, adiaphori sunt, seu permittuntur. Atque ad hos etiam ex inducto, quod ad alteros illos spectat, Jure Obligativo, tam spectat jam **P E R M I S S I O** atque Jus Permissivum, quàm ad istos Obligatio seu Obligativum Jus. Nam præscriptum Jus Obligativum, ex ipsius constituentis autoritate (cujus sanè in absolutâ, qualem supposuimus, libertate ratio, nomine ejusmodi, haberi nequit) tam actus residuos, seu ad quos nolit ille Obligationem attinere, Permissos designat, seu licitos esse indicat, quàm alteros istos pro Juris superinducti formularum discrimine illicitos. Ita fermè, quemadmodum perpetuus limitis in finibus regundis, determinantis rigor indicat tam extraclosam, quàm assignatam agri partem, seu ut diameter seu lineæ, sive segmentorum, sive sectorum circuli utramque pariter, quæ circumjacet aream arcusque divisos. Nec magis in Actibus, qui Juris sunt Obligativi, pœnæ violationi imminentis seu meriti, adeoque ad officium ex imperato præstandum Obligationis ratio habetur, quàm in actibus Juris Permissivi, quoties nimirum licitum, ac illicitum, seu Jus consideramus, habetur ratio Permissionis, id est, Obligationis nondum præstitutæ, adeoque Pœnæ absents. Ubique autem desunt hujusmodi rationes, Juris ullius propriè dicti, scilicet quod liciti, atque illiciti, justi ac iniqui amissis aliqua mortalibus esse possit, nomini locus, opinor, excogitari quidem nequit. **A C T U S** demum omnimodi, sive Hominum, sive Brutorum concipi etiam possunt, aut quatenus ex Voluntate, Appetitu, seu naturæ propensione tantum emanent, atque, sive utilitatis solum, sive delectationis causâ à singulis sic, sive fiant, sive omittantur, aut quatenus ad eorum alios, Boni ac Honesti, ex Officii Debitone, non permittendi nomine, præstandos servandosque, juxta jam dicta obligentur, ad alios itidem ex debitione pariter fugiendos, nomine Mali ac Turpis, pœnâ meriti nomine contra facientibus adjectâ expectatâq;, adstringantur; Residuis intereâ ex ipsius Juris Obligativi amissis indicatione omnino Permissis. Jam verò

verò hisce sic breviter ostensis, nemo non videt modo quidem priori Actus humanos, atque aliorum simul animantium invicem esse non rarò per similes, atque ejusdem generis. Quales sunt, nunc Sexuum conjunctio, nunc Cœlibatus, seu conjunctionis ejusmodi abstinencia, fœtus educatio, tutela sui, damni illati ultio, cædes mutua; qui utrisque sic interdum communes, quatenus singulis, sive Utiles tantum sunt, sive tantum Jucundi, nullâ, ex officio præstituto, sive Obligationis sive Permissionis; qualem diximus, nedum Pœnæ, velut meriti, ejusve absentiæ ratione habitâ. Ceterum modo secundo, quâ, sive ad dictorum actuum aliquos, sive ad alios, sive nomine ejus, quod ad juris undecunque superinducti mentem Bonum est, ac Honestum, officii, ac obedientiæ debitæ nomine, præstandos & sequendos, sive nomine ejus, quod Malum est & Turpe, pariter fugiendos, Obligationis aliqua, atque Pœnæ, seu Permissionis ritè [juxta jam dicta] habeatur ratio, nihil eis inesse volunt Ebræi Brutis cum Hominibus commune. Id quod satis cernitur ad Legem illam; *Vir p qui posuerit concubitum suum cum Bestiâ, interficiatur, & Bestiam quoque occidetis. Mulier verò quæ accesserit ad quamcunque Bestiam, & succubuerit ei, occides mulierem atque bestiam. Morte interficiantur. Sanguis eorum sit super eos.* De Bestiis omnimodis, tam feris, quam cicuribus, etiam de avibus, legem hanc indiscriminatim capiunt. Quemadmodum & in Jure Cæsareo, ex lege *si quadrupes pauperiem fecerit*, actio utilis competit, etiam si non q quadrupes, sed aliud animal fecerit. Quin & bestiam lapidandam (nam de lapidatione mortem, quæ heic innuitur, intelligunt) sine ullo ætatis suæ discrimine, quod tamen observandum in utroque sexu humano, volunt; adeò ut, si puer novennium, non excederet, aut puella non triennium, neque ipsis, neque bestiæ qualiscunque ætatis, ex hac lege mortem infligendam aiant. Nam ante hominum ætatem illam, coitum in lege interdictum, nec fieri admittunt. Non minùs quidem bestiam quàm hominem, sive masculum, sive fœminam, è medio tollendum vides. Sed homini mortem, ob juris, cui obstrictus est, violationem, pœnam heic faciunt, non itidem bestiæ: tametsi etiam jus violatum ipsum esse hominibus Naturale,

p *Levit. 20.*
15. & 16. &
cap. 18. 23.

q *L. 4. ff. si quadrupes pauperiem.*
i *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrine. 7. fol. 54. & 55. Maimonid. halach. Ifuri Bia c. 1. Moses Mi-hotzi Precept. negativ. 95.*

seu perpetuò universale, quo cuncti tenemur, non dubitent;
Lib. 5. cap. 1. qua de re in sequentibus s. Cum verò nefando commissio
 scelere, non solum personæ ipsæ, quæ reæ sint, ex lege inter-
 dum aliàs puniantur, verum & res etiam inanimatæ in loco
 sceleris commissi repertæ ex eadem lege sint igne comburendæ
 simul cum brutis, quod tamen, nec in horum, nedum illarum
 pœnam, præstituitur (nam in illis ne fingi quidem potest o-
 bligatio, aut juris sive violatio, unde pœna sequatur) sic in
 exemplo hoc de bestia, quacum concubuerit homo, occiden-
 dâ rem definiunt. Nempe quemadmodum urbis apostasiæ
 reæ non solum incolæ, utpote apostatæ, gladio erant ob sce-
 lus admissum plectendi, sed etiam jumenta & ac pecora gla-
 dio itidem delenda, & bona cetera comburenda, uti pariter,
 Cananæorum sculptilia & luci diis Gentium dicati, idque,
 non ob culpam ab jumentis aut pecoribus, nedum à bonis,
 sculptilibus & lucis admissam, sed, ut ab apostasiâ, etiam bo-
 norum amore, posteritatis gratiâ, ducti magis deterrentur a-
 liarum urbium Cives, scelerisque, tum memoria, tum novan-
 di ejus, quantum fieri potuit, ansâ demeretur; sic etiam besti-
 am ex lege jam allatâ è medio tollendam volunt, tum ratio-
 ne x *תקלה* seu *offensionis* atque exiti, in quod per eam,
 incurreret forsitan homo cum ea concumbens, (nempè ne con-
 specta alium quempiam in nefandam libidinem fortè irritaret)
 tum ratione *קלון* seu *ignominia*, quæ hominis, postquam pæ-
 nas luerat, nomini, quoties ante oculo bestiam haberet vul-
 gus, necessariò recrudesceret. Ratio autem jam adducta,
 utraque legitur in Misna y; *אם אדם חטא בהמה מר*
חטאת אלה לפי שבאת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב
תוסקל ראשלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני
על ידה *Licet peccaverit sic homo, quid peccavit jumentum? Ce-*
terum quoniam evenit homini offensio per eam, atque exiti
causa, ideò dicit Scriptura lapidandam eam esse; seu, ut vo-
lunt etiam, ne, quum Bestia per plateas agitur, dici vulgo possit;
hæc est Bestia illa cujus causâ lapidatus est N. N. Alibi idem z;
מפני מה אמרה התורה להרוג את הבהמה שלא תהא בהמה עוברת
בשוק ויאמרו בהמה זו נסקל פלוני על ידה *quamobrem præcipitur*
in lege etiam bestiam (quacum concubuerat quis) occidendam esse?
Ne eâ

x *Deuteronom.*

13. 15. & 16.

u *Ibid.* 7. 5.

& 25. & 12. 3.

x *Gemara Ba-*

bylon. ad tit.

Sanhedrin c.

7 fol. 55. a.

y *Tit. San-*

hedrin c. 7.

z *Pesiktha-*

Zotertha

fol. 26 col. 2.

& *Sidesis*

Gloss. Iar-

chii ad Le-

bitic. 20. 15.

& *Baala-*

ruchin תקלה

Ne ea per plateas transeunte dicant homines, *Hec est bestia, cuius causa, aut propter quam lapidatus est N. N.* Quod ad hominis plexi ignominiam attinet. Interdum etiam bestiam ex hac lege occidendam ajunt a. in pœnam domini, quia majori eam diligentia non custodierat. Adeo ut pœnam ob jus aliquod violatum ad bestiam attinere neutiquam ullatenus admittant, nec jure aliquo eam teneri. Unde etiam evenit, ut extra legem illam Israelitis, in pœnæ genere præstituendo ac bestia lapidanda, civilem (tamen si interea circa juris illis planè Naturalis caput versaretur) bestiam, quacum ejusmodi commissum est scelus, occidi noluerint, nec, quantum video, aliud quid pati, quod pœnam simulet. Scilicet de Noachide seu Gentili, qui eorum reipublicæ Pars, seu Profelytus Justitiæ nondum factus apud eos reus heic esset, ajunt ipsum quidem ultimo supplicio ob jus Naturale, seu Noachidarum sic violatum puniendum esse, non verò bestiam occidendam; quippe quæ juris violati rea esse nequibat. Nec rationes jam antè memoratas, ac legi sibi Civili proprias ad jus Noachidarum seu Naturale spectare censebant. Maimonides b de Gentili apud eos heic reo; *הוא נהרג לבריו ואין הורגין את הבהמה שלא בצטור* ipse solus est morte afficiendus. Neque enim bestia occidenda. Etenim præceptum de bestia occidenda Israelitis solum civile est. Qua de re etiam D. Augustinus c, *Queritur, inquit, quomodo sit reum pecus, cum sit irrationale, nec ullo modo legis capax? An quemadmodum transferuntur verba modo locutionis, quæ Græcè appellatur Metaphora, ab animali ad inanimale? sicut dicitur improbus ælius, vel iratum mare, ita & heic translaturum est rationale ad irrationale? Nam Pecora inde credendum est jussa interfici, quia tali flagitio contaminata refriquant facti memoriam.* Ipsam de ignominia Magistrorum rationem jam ostensam indicat; pœnam aut culpam in pecore non agnoscit. Consoni sunt D. Augustino Radulphus Flaviacensis, Lyranus, præter Theologos d recentiores passim. Nec alius quidem est Philonis e sensus, ubi rationum, quas de pecore heic occidendo affert, primam facit *ὅτι ἱστῶσις ὀνειδιστὶν ὑπερέτινος* quoniam probris seu facinoribus bujusmodi nefandis operam dedit. Neque enim ex

aMaimonides in Mor
Nebochim
part. 3. c. 40.

bHalach.
Melacim
cap. 9.

cIn Levitic.
19. qu. 74.
& apud Gra-
tian. cap. 15.
quest. 1. c. 4.

dD. Thom. 1.
secunda qu.
105. art. 2. ad
11. & c.
eIn lib. de
legib. specia-
libus de A-
dulterio &
Homicidio.

culpæ merito id dictum est, seu ex jure à pecore violato, sed ex eo, quod tam infame ex hominis scelere pecus redditum, fit juxta quidem jam memorata, quemadmodum, quæ ibi sequuntur, etiam apud Philonem fufius ostendunt. Simile dicendum de bove cornupetâ f, qui hominem occiderat. Lapidandus quidem erat; At non juris ab eo violati nomine, sed aut ideò, ne quid hominis causâ, denuò ab eo parile fieret, aut ut dominus in re sua puniretur, quia negligenter custodisset. Maimonides g; היות הבהמה נהרגת כשתהרוג אדם אינו לקחת דין ממנה כמו שירחיקו עליו הצדוקים אבל הנה לקחת הדין מבעליו ומפני זה נאסר ליהנות בבשרה מפני שיפריג בעל הבהמה לשמרה. *Quod Bestia occidi debuit, quando Hominem interficiebat, id non fiebat ad pœnam ab illa exigendam, quemadmodum improperant nobis Zaducei, sed ad pœnam exigendam à Domino. Atque inde erat, quod prohibebatur ei usus carnis bovis hujusmodi, ut scilicet etiam Boum domini majorem in eis custodiendis diligentiam adhiberent.* Et Flavius Josephus h; *Lapidetur, inquit, bos וְהָיָה ד' עִיךְ רֵגוֹ פְּלִיטָה לְעַמּוּלָא עֵינָא נִתְחַיֵּם וְלִיָּדָא* quem nec in alimentum sumi (unde scilicet in domini commodum cederet) equum existimabatur. Legem de bove cornupetâ, etiam bestias ceteras, feras, volueres, quoties in cædis humanæ causâ essent, comprehendere itidem aiunt Ebraei i. Atque tam has, quàm bovem, lapidandas: ratione non dissimili ab ea, qua animalia cetera lege Cæsareâ si quadrupes pauperiem continentur. Veruntamen inquirunt k הַמֵּת אֶת הַגֵּוִי הַזֶּה בְּרִיחָהּ *si animal ejusmodi occiderit Gentilem, juxta forenses, qui ad Gentiles attinet, morem, occidendum non est.* Id est, si apud Israelitas occiderat Gentilem seu Profelytum domicili, ad quem Jura Naturalia seu Noachidarum forumque, quo jura illa tantummodò exercebantur, spectabant, minimè ex moribus eo in foro usitatis, citra superinductam ea de re Civilem, quæ etiam ad Noachidas ea in republica attineret, constitutionem occidendum erat animal ejusmodi nocivum. Quippe cui ex jure Noachidarum seu Naturali illo simplici, quod ad Gentiles, qui in republica Israelitica degentes reipublicæ ejusdem jurisq; ejus civilis participes non erant, non ad animal ejusmodi ullatenus pertinebat, pœna, quatenus pœna, deberi nequibat. Id verum quidem est,

f Exod. 21. 28.

g In More
Nebochim
part. 3. c. 40.h Archaeol. 4.
cap. 8.i Mos. Mi-
kotzi præ-
sept. affirm.
67. Maimon.
balach. Niz-
ke Mammō
c. 10. Misna
tit. Sanhe-
drin cap. 1.
k Mos. Mai-
monid. bal.
Nizke Mam-
mon cap. 10.
& consulas
Misna tit.
Baba Kama
cap. 4. §. 6.
& 7.

est, Pœnæ nomine improprie interdum nuncupari qualiacunque, five hominibus, five brutis damna ac incommoda eveniant, juxta sanè lusum illum Biantis, de uxore pulchrâ & deformi. Si pulchram accipias, habebis κοινὴν, seu communem, si deformem, ποικίλην ^{1 Agellius} ^{Noët. Attic.} ^{5. cap. 11.} ^{mPharsal. 4} pœnam. Eodem item interdum nomine vocantur etiam quæ inanimata quoquo ferè modo pati videntur; secundum illud, verbi gratiâ, Lucani ^m de Sicorî Hispaniæ fluvio, qui ne inundatione Cæsaris coëptis obstaret,

*Spargitur in sulcos & scisso gurgite rivis
Dat Pœnas majoris aquæ -----*

Neque infrequens est Pœnæ vocabuli ejusmodi usus; quæ de re etiam plura capite proximo. Sed verò Pœna, proprie loquendo, atque ut in Jure qualicunque locum habet, sumitur pro eo, quod est malum Passionis pro malo Actionis, seu quod redditur ut malum insequens pœnæ, pro eo, quod est malum præteritum culpæ. Scilicet Pœna est noxæ vindicta, seu ut Jurisconsulti Græci ^p loquuntur ἀμαρτίματ' ἐκδίκησις ^{nVide sis (ante alios) Hu-} ^{gon. Grotiū} ^{de Jure Belli} ^{ac Pacis lib.} ^{2. cap. 20. §. 1.} ^{& Alphons.} ^{à Castro lib.} ^{1. de lege pœ-} ^{nali cap. 3.} ^{o Ulpian. l.} ^{23. D. de} ^{Verb. signif.} ^{pEclog. Basi-} ^{lic lib. 2. cap.} ^{131.} ^{q Ad Iliad.} ^{p.} culpa vindicta, ut superius etiam ostenditur. Imò & ipsum vocabulum, simpliciter sumptum, id quod est ἀτάλμα, ἀνίστασις, ἀμοιβή, seu res aliqua in permutationem, retributionem, compensationem data veteribus significasse, velut Homero & Pindaro, docet Eustathius q. Adeo ut vis vocabuli propria in eo maximè consistat, quòd meritum qualecunque præcedat. Id quod tam de pœna Vicaria, seu translata intelligendum, quàm de eâ, quæ merenti ipsi infligitur. Nam utraque in specie Culpa, Noxa, seu Juris Violatio præcedit. In hac scilicet ipse qui patitur, in illâ is, cujus vice & gratiâ subitur, pœna, jus ante violavit. Unde incommoda, quæ non ex obligatione ad officium aliquâ præcedente, seu jure aliquo violato, sed ex diversissimo apud homines, sine præeunte juris alicujus, qualem diximus, violationis ratione, usu accidunt, abusive tantum Pœnæ dicuntur. Etenim Nemo legem illam apud Aristotelem ^{μηδὲν πεπρωμένον τρέφειν} ^{r Politic.} ^{cap. 16.} corpore non integro factum non esse educandum, aut morem illum Romanum de Androgynis seu semimaribus, aliisque monstris inventis aruspicum præcepto in mare deportandis (qui apud Livium & Julium Obsequentem

*Fac. Duran-
tius Variar.
lib. 1. c. 3.*

*L. 1. & c. De
S. C. Sila-
niano & Ta-
citus Annal.
lib. 14.*

*Medea act.
2.
xVidesis Al-
phonf. a Ca-
stro de lege
Penali lib. 1.
c. 9. Henric.
à Gandavo
Quodlibet 3.
quæst. 22.
Summ. Sil-
vestrin. Verb.
Inobedien.
Francisc.
Suarez. de
legibus lib. 5.
cap. 4. Luda-
sic. Carbo-
nem de legi-
bus l. 8. disp.
1. & c.*

quentem crebrò occurrit) pœnam continere propriè ita nun-
cupatam dixerit; cum nec fœtus ejusmodi, nec Androgyni ipsi,
aliave monstra ejusmodi, jura aliqua sibi præscripta, eo nomi-
ne, violârint. Ad purganda quidem & aquâ marinâ expianda
mala omina, eaque averruncanda, deportatio ea fieri s̄ solebat,
non omninò in deportatorum pœnam. Id quod etiam dicen-
dum de damnis ac incommodis vi tantùm, & cum injuriâ, il-
latis, veluti ficariorum cædibus, latrociniis, ceteris ejusmodi
quæ quatenus sic nullo jure, sed vi solummodò inferuntur,
nec culpam supponunt præviam, pœnæ planissimè neutiquam
sunt propriè dicendæ. Neque vetus illud totius, quæ sub eo-
dem tecto mansitaverat, familiæ ex S. C. Silaniano supplicium,
quoties dominus clam peremptus est, pœna, quâ eos, qui i-
pſius cædis rei non erant, respexit, propriè dicta erat, nisi si-
mul admittas, ad insidias, aut prohibendas, aut prodendas
familiæ singulos sic obligatos esse, ut ob neutrum præstitum
prævia culpæ labes contraheretur. Quod similiter de complu-
ribus aliis, ubi Pœnæ communicatio, nec tamen palàm com-
municatio culpæ, habetur, statuendum. Atque ut Pœnæ vo-
cabulum abusivè, juxta jam dicta, interdum usurpatur, simili
quidem modo etiam Canones seu Regulæ quibus artes Mathe-
maticæ, aliæque traduntur, Legum habent subinde nomen.
Et Typhis apud Senecam u dicitur ausus esse Leges scribere,
ventis, cum artem navigandi ex Carbasorum usu inveniebat.
Qua de re nonnulla etiam capite proximo. Cæterùm ut leges
ejusmodi obligatione morali, qualem diximus, carent, adeoque
pœnâ propriè dictâ, unde nec leges propriè ipsæ dicendæ; ita
incommoda, qualia memoravimus, quoniam non ex juris ali-
cujus, ad quod obligatur quisquam, violatione eveniant, id-
circo pœnæ tantum abusivè vocitantur. Quod sanè ritè intel-
lectum quæstioni percelebri de legis merè pœnalis obligatione
ad culpam, tum finem statueret, tum absurdè nimis eam ple-
rumque fieri etiam ostenderet. Nam lex merè (uti vocant x) pœ-
nalis de hoc patiendò, si illud prætermittatur sine obligatione
aliqua ad illud faciendum, neutiquam propriè, seu potius non
omninò est reverà pœnalis, sed tantùm Alternativa seu Dis-
junctiva Sanctio (unde libera fiat electio), pœnâ expressim,
nulla

nullâ adjectâ , sed ex jure , quo vivitur , aliunde utrumque prætermittenti expectandâ. Si verò ad alterum præ altero obligatio accedat , sive expressim sive tacite , tunc quidem pœnalis planè fit lex , quam Mixtam , scio , vocant viri gravissimi. Sed interim lex eorum sensu purè pœnalis , si propriè loquamur , tam non omninò reperitur , quàm pœna sine Jure , aut Lege seu Obligatione , quâ à re patrata quis arcendus erat , infligi non ritè dicitur. Sed , ad rem quàm tractamus , appositè etiam vir præstantissimus Hugo Grotius in dissertatione eruditissimâ ac ingeniosissimâ de Pœna ejusque nominis usu proprio , sic inquit y , quia in Bestias propriè delictum non cadit , ubi bestia occiditur , ut lege Moysi ob concubitum cum homine , non ea verè pœna est , sed usus domini humani in Bestiam. Quod sanè Dominium parilem vim obtinet , ubi nec similitudo quidem aliqua in bestiis culpæ ejusve figmentum reperitur. Ut nemo non videt z in promiscua brutorum pro humano arbitrio cæde. Adeò ut reverâ in bovis cornupetæ brutique , quocum homo coiisset , cæde , pœnæ propriè dictæ , si brutum , ut heic , tantum spectes , ratio ulla non magis haberetur , quàm ubi Canis , Simia , Gallus ac Vipera culeo , ex jure Romanorum a veteri , cum parricidâ (quia ei simillimi b erant) insuti in mare aut amnem projiciebantur. Cum eo , ut inquit Juvenalis c ,

Clauditur adversis innoxia simia fati.

Quod & de cæteris est dicendum. Nec magis innoxia seu culpâ vacantia , si juridicè & propriè de re præsentì loquamur , fuere Bruta ea , quæ nihil omninò parricidii patrârant , aliave per Domini humani usum sic morti tradita (ut vitula ex lege sacra , d , ubi homicida ignorabatur , decollanda , & quæ sunt id genus reliqua) quàm animalia fuere ista , quæ ob actus , quos , quâ homines spectant , fieri noluit lex , morti , sed non in sui ipsorum , ut ostensum est , pœnam , damnabantur. Quippe delictum propriè dictum non magis in hæc , eorumve actus cadere potuit , quàm in illa ex solo hominis parricidio ceciderat. Atque demum ut , ubi pœnæ , propriè dictæ , imminentis nomine , Obligatio esse nequit , ibi nec delictum , seu Juris violatio haberi potest , ita nec Juris dicenda est Permissio , quoties nec pœnæ , quæ superinduci posset , absentia ratio in actibus distinguendis , vel

y De Jure
Belli ac Pa-
cis lib. 2. cap.

21. §. II. &

videbis eum
in Defensio-
ne Fidei Ca-
tholicæ c. 1.

ubi de Hirco

apopōpō

z Videbis Plu-
tarch. lib. de
solertia Bru-
torum.

a L. Pœna g.

D. De leg. 5.

Pompeia de

Parricidiis

ac Instit. tit.

de publicis

Judiciis §. A-

lia deinde

b Theophilus

citato loco

Institut. -

c Satyr. 13.

d Deuter. 21.

ti Brutorum, habetur. Ita tandem, nec Obligativum, nec Permissivum jus hominum Naturale aliquod seu Universale ex actibus Aliorum Animantium, juxta Ebræos, est eliciendum. Id quod etiam manifestius constabit infra, ubi, unde Jus hoc deducant, ostendimus.

CAP. V.

Que contra Juris Naturalis inter Homines, & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis, tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque.

Genes. 9. 5.

Alexander,

lib. 5. cap. 3.

Ibid. c. 16.

Contra jam secundum Ebræos dicta de eo quod est, Jura hominibus ita propria esse, ut nec eorum atque Brutorum ullatenus sint communia, nec Bruta juris propriè dicti, aut observatione omninò teneri, aut permissione laxari, præter ea quæ superioris Capituli initio adducuntur, facere videntur nonnulla, quæ tamen, si ritè perpendantur, partim aut consona satis, aut non adversa sunt, partim planè rejicienda. Legitur in sermone sacro *esanguinem vestrum de animabus vestris seu vobismet ipsis requiram*, מִד כָּל חַיָּה אֲדָרְשָׁנָה à manu cuncti animalis, seu cunctarum bestiarum, ut habet vulgata, seu ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ut Hellenista, id est, à manu omnium belluarum, seu, à cunctis animalibus, bestiis, belluis, ex idiotismo Ebraico, *requiram eum & de manu hominis, de manu fratris sui requiram eum*. Comminatur ibi poenam homicidio ab homine patrato Numen; etiam sanguinem humanum à bestiis se requisiturum ait, unde interdictum Homicidii, adeoque poena, & obligatio ad cetera animalia etiam spectare forsàn videatur. D. item Ambrosius alinorum & equarum coitus, adulterina contagia, & vera adulteria Naturæ, & adulterium jumentale vocat f. Atque ad hominem, cujus curâ hæc, ut ait, ille, perpetrantur, ipse, inquit, genera aliena confundis, diversaque misces semina, atque ad vetitos coitus plerunque cogis invitos, & hoc industriam vocas? Hospitalia item Aqium jura memorat g, quæ ex iis ho-

iis homines vult discere. Et *Aves*, inquit, *non scripta, sed nata lex* fringit. Plurima adjicit h de ciconiis, hiruudinibus, cornicibus, turturibus, apibus, animalibus aliis, è quorum usu & exemplo formari, ac reformari vult hominum mores. Quin D. Hieronymus i, *Quod in animalibus & bestiis ipso naturæ jure præscriptum est, ut pregnantibus ad partum usque non coeant, hoc in hominibus sciant arbitrio derelictum; ut merces esset ea abstinentia voluptatam.* Ex jure igitur aliorum animantium abstinentia illa hominibus insinuatur. Camelos porro matrum coitum fugere scribit Aristoteles k, Avicenna l, alii, adeò etiam ut camelus, qui cum matre à curatore gregis, ne eam agnosceret, opertâ coivisset, ac delapso operimento, eam tandem agnovisset, *memor commissi sceleris* (ut in versionibus aliquot Aristotelis habetur) paulo post Camelarium illum morsu defixo interemerit. Quale item de equo memorat Varro m. Historiolam habet etiam Aristoteles n aliique de Scytharum regis equo, qui ejusmodi arte ad matris coitum, admissus, simulac eam viderat, fugiens in præcipitium se dedidit. Quin Ælianus o expressim utrique, inquit, *precipites sese agentes & ἀσέβητα διέλυσαν τὸ ἰσχυρὸν* morte flagitium seu scelus dissolvebant. Et Plinius p; *Equæ eadem ex causa in Reatino agro laceratum perorigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est.* Itaque in grege prioris anni serore libentius, quàm matre equa comitatur. Huc spectat illud ejusdem q; *Odore pardi coitum sentit in adulterâ leo, totâque vi consurgit in pœnam.* Et Theseus apud Senecam r de Hippolyto filio incestus in Phædra noverca, ut falso credebatur, reo,

----- *ô tetrum genus*

Nullâque victum lege melioris soli.

Fera quoque ipsa Veneris evitant nefas.

Quin & Agathias, dum in epigrammate nefandum masculorum concubitus insectatur s;

Δέρκεο τῶν ἀλόγων ζώων γένος, ὃ γὰρ ἐκείνων

φύσιν ἀνιάζει ἡσυχία συζυγίας.

Ἄρσεν γὰρ θήλειαν συνάπτειται -----

Vide, inquit, brutorum animalium genus. Neque enim horum Na-

hIbid. c. 17.

18. & c. 5. l.

6. cap. 4.

iIn Epist. ad

Ephes. lib. 3.

ad cap. 5.

k Hist. Ani-

mal. lib. 9. c.

47.

l De Natura

animalium

lib. 9. sermo-

ne de Mori-

bis anima-

lium.

m De Re Ru-

stica lib. 2. c.

7.

nLoco citato

Antigonus

Hist. Mirab.

cap. 59. & c.

oDe Anima-

libus lib. 4.

cap. 8.

pLib. 8. cap.

42.

qLib. 8. cap.

16.

rin Hippoly-

to act. 3.

s Antholog.

lib. 1. cap. 78.

& ad fin. Hist.

storia.

cura coitus jura præstituta aspernatur, seu violat. Masculo scilicet fœmina conjungitur. Accedat illud Romæ veteris de Canibus, quorum per silentium nocturnum Capitolium à Gallis captum fuisset, nisi Anserum Junoni juxta sacrarum clangor, & alarum strepitus M. Manlium, ceterosque Romanos ad propugnandum excitassent. Eâdem de causâ, scribit Plinius^t, supplicia annua Canes pendunt inter ædem Juventutis & Summani, vivi in furcas sambuceâ arbore fixi. Habito interim Anseribus ob servatam arcem honore in eisdem solennibus annuo; quod & memorant Plutarchus^u, D. Augustinus^x & Ambrosius^y. Guilielmus item Alvernus, Parisiensis Episcopus, de Belluarum, ut ipse vocat, Justitiâ & Juribus, Diligentem, inquit^z, considerationem faciens per singula, invenies nihil vacare à Creatoris justitia: quando & ipsas belluas & penè omnia genera animalium invenies, quandam exercere justitiam, & Iura sua defendere. Attende qualiter ursa rapinam, vel necem catulorum suorum vindicet. Similiter & leo, qualiter pro uxoribus, pro nidis, pro escis, & pro pullis seu fœtibus suis pugnet: quantâ justitia labores suos masculi & fœminæ invicem patiantur, ut fœminâ remanente in nido vel spelunca, masculus ad perquirendum cibum, atque reportandum fœminæ suæ & fœtibus regrediatur. Tempore etiam meo Ciconia, tanquam de adulterio cōvicta per olfactum masculi sui, congregatâ multitudine ciconiarum, nescio qualiter accusante masculo vel detegente ejus crimen, à tota illa multitudine deplumata atq; dilacerata est; tanquam concilio aut judicio omnium esset adulterii judicata. Narratur de equo, qui ignoranter cum matre sua concubuerat, postquam hoc deprehendit, propriis dentibus sibi genitalia abscidisse tanquam in se ipsum vindicans incestû, quem sibi commississe videbatur, licet ignorans eò quod operimento abscondita fuisset ei mater ejus, dum eam ascendebat. Pisces item aliquos, aves, & quadrupedes nonnullos adulteria fugere notatum est^a, alterum item sexum, de mortuo altero, cælibem manere. Quin Palumbium cætum velut judicio solenni morte punire sui generis adulteros scribit Phile^b Elephantorum item odium & vindictam in adulteria hominum, perinde ac si ju-

^t Hist. Nat. lib. 29. cap. 4.

^u Lib. de Fortuna Romanorum,

^x De Civit. Dei lib. 2. c. 22.

^y Hexæmer. lib. 5. cap. 13.

^z Part. I De Universo part. 3. cap. 8

^e Vide sis Io. doc. Damhouder. Prax Criminal. c. 91. §. 101. & c. & Vincent. Turturet. in Parallel. Ethicis & Iuridicis diss. 34
^b Cap. 19.

si Juris officio subniterentur, legimus apud Ælium c. Justitia etiam eorum celebratur in exemplis Elephantorum, qui pabulum ad equos, velut ex debito, parilisque cum eo, quod ipsi antè ab illis eripuerant mensuræ d, reportasse dicti sunt. Legimus etiam apud Aristotelem e animalia alia ὑπὸ ἡγεμονίᾳ εἶναι sub Duce seu Rege esse, id est, sub imperio alicujus sui gregis; quin & disertè animalia politica cum homine nuncupari, seu civilia, ut Apes, Grues. Et de Apibus eandem in rem plura item Virgilius f, alii. Quæ sanè Jus simul indicare videntur, ejusque communionem aliquam apud homines & bruta. Ex lege porrò XII. Tabularum in Juris Cæsarei corpus recepta, animalia quæ pauperiem g fecerint, si noxæ dedantur, proficiunt reo ad liberationem ab actione noxali. Perinde ac si ex illis ab eo, cui pauperies facta est, veluti ob jus violatum, pœna sic foret suo arbitrio exigenda. Plato item in legibus de Homicidio, Si, inquit h, brutum seu jumentum aliquem, extra scilicet publica certamina, occiderit, ἐπεξίτωσαν αὐτῷ ἀγρονομῶντες ὁ δὲ νόμος τῷ κληρώσειν cadis reum illud peragant cognati, & ab Agronomis damnatum è regionis finibus ejiciatur. Præterea apud Christianos scimus in foro aliquoties i decisum, porcum, qui puerum occiderat, mulum item, quacum rem habuerat mulio, morti tradendos. Empedoclis item aliorumque Pythagoreorum de Jure ac Justitiâ hominum, Brutorumque k communi opinionem, vulgaremque, nimis etiam eadem de re sententiam, quæ superioris in capitis initio allatæ sequax est, (unde & Jurisconsulti nonnulli l Obligationem Naturalem brutis inesse expressim ajunt) passim habemus. Et sunt alia non pauca, quæ jus atque illius Obligationem, ac pœnam ad animalia cetera spectare videntur, pariter innuere. Sed allatis adeò sunt cognata, ut ex hisce ritè perpensis reliqua non minùs fuerint intellecta. Quod ad illud attinet de sanguine humano à Bestiis requirendo, ut obvias Christianorum in commentariis perpetuis explicationes, quæ nec heic adversæ, præteream; id verum quidem est, diversas esse apud Ebraeos ea de re sententias, quarum tamen nullæ superiore in Capite, de Juris alicujus inter homines & Bruta communis negatione, dictis adversantur. Vetus est interpretatio, eaque illis receptior, denotari verbis illis eadem humanam à bruto ex

c De Anima. libus lib. 11.

cap. 15.

d Gillius apud Vlyss. Aldrovandum de Quadrupedibus l. 1.

e Hist. Animal. lib. 1 c. 1.

f Georgic. 4. g L. 1. D. Si

quadrupes pauperiem.

h Instit. tit. eod.

i De legibus lib. 9.

j Guido Papa Decis. 238. k

Ranchinus ibi. Adde Rebuffum ad

Reg. Constit. gloss. 5. §. 46.

Abulensem ad Levitic. c.

20. q. 14.

k Apud Sext. Empiric ad

Sers. Mathematicos l. 8.

c. 10. & Porphyr.

rium in lib. 3. & 4. de

Abstinencia animalium

l Eginarius Baro, de Di-

fiduis & In di fid. Obligationibus

lib. 1. cap. 4. §. 16. & c.

m Berēfith
Rabbapa-
rash. 34. fol.
38. col. 2.
Maimoni-
des halach.
Rotzach c. 2
Mosēs Mi-
kotzi Prae-
cept. Nega-
tib. 163.
nArchaeolog.
lib. 1. cap. 4.
oAd Genes.
9. 5.

pPirushTo-
ra f. 46. col.
3. & consule
Mos. Nach-
manidem in
Genes. 9. 5. &
Seb. Munste-
rum & Pau-
lum Fagium
in commen-
tariis ibi-
semi.

hominis instigatu factam. Vindictam scilicet Numen sum-
turum, non tantum de cæde humanâ ab homine ipso patra-
tâ, manu, jactu, telo, sed etiam de ea; quæ à bestia, homine
instigante, fit. Sic enim aiunt m, מִיֹּד כָּל חַיָּה זֶה הַמוֹכֵר, *à manu cuncti animalis, eum indicas,*
וְהָרְגוּ אֶת הַבְּיֹרָה לְחַיָּה לְהָרְגוֹ, *qui alium animali alicui tradit, ut ab eo occidatur.* Nec sanè Jose-
phoⁿ, alia præter homines animalia ipso homicidii interdicto
tunc dato ullatenus tenentur. Sic enim rem tradit; παραίνω
μένοι σφαγῆς ἀνθρώπου ἀπέχεσθαι, καὶ κατὰ τὸν νόμον, καὶ δεγ-
σαντάς τε τοῦτον κολάζοντάς τε. *Iubeo verò, ut à cæde humanâ absti-
neatis, & ab homicidio sitis puri, atque eos, qui ejusmodi quid patrâtint,*
puniatis, aliorum autem animalium omnium usum vobis permitto. Ne-
que aliud sanè innuit illa Salomonis larchii glossa *; מִיֹּד כָּל חַיָּה
לְפִי שְׁחָטָהּ דֹּר הַמְּבוּל וְהוֹפְקֶהָ לְמַאֲכַל חַיָּה רְעוּתָהּ לְשִׁלוֹט בָּהּ
Id quod legitur à manu omnis bestie (seu ab omni bestia sanguinem ho-
minis requiram) ideo adjicitur, quia apud homines, qui ante Diluvi-
um vixerunt, per impietatem mos invaluerat bestias nocentissimas nu-
trienti, ut scilicet earum auxilio commodius dominarentur. Nimi-
rùm in non obtemperantium cædem, nullâ Justitiæ ratione ha-
bitâ, eas irritatas vult. Unde subjungit, לְפִיכָךְ הוֹצֵר לְהוֹרִיר, *Eam ob causam necessarium erat, ut de animalibus*
in usum ejusmodi nutritis monerentur. Sunt autem, qui
locum de pœna homicidio cœlitus infligendâ intelligunt. Per-
inde ac si dictum fuisset לְפִי תַעֲבוֹר הַרְיָגַת הָאָדָם מִבְּלִי נִקְמָה, *Homicidium vindictâ non omninò carebit.* Pauci admodum estis.
Si vestrum quis alterum occiderit, quemadmodum Cainus olim
sub hominum initia, quæ velut imitatur hæc in vobis generis
humani instauratio, Abelem, requiram ab eis, qui superstites
fuerint, judicium in homicidam ferendum. Quò si quis tu-
tum se fore, si ipse solus post homicidia patrata superstes fuerit;
forsan existimaverit, edico etiam me ipsum id, quod homines,
si superessent, facere in pœna exigenda debuissent, per ipsas
bestias, quas in scelestum ejusmodi immittam, executurum.
וְאִתּוֹ אִישׁ אֶינָן בָּאָרֶץ לְשִׁיעֹשׂוֹ מִשְׁפַּט בְּרוּצָה, *Isaac Abarbinel*
דְּעוּ כִּי הָרַבָּה פְּתָחִים לְמָקִים לְנִקּוּם נִקְמָתִי וּלְכֵן בְּמָקִים שְׂאֵן אָדָם
לְנִקּוּם דָּם הַנְּרָצָה מִיֹּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ בְּלֹמַר שֶׁעַל יְדֵי הָחַיָּה הַמְּרֻפָּת
יִהְיֶה

והיה משטם הרצח ובמקום שיהיה אדם ארוש על ידו דם הרצח
*Et si forte putaveritis (sic Numen, ad loci explicationem, loqui
 fingit) hominem deesse posse, nec in orbe terrarum repertum iri qui
 in homicidam sententiam ferat, scitote plurimis modis posse me vindi-
 ctam sumere. Ideoque si desit homo, qui occisi sanguinem ulciscatur,
 à manu omnis bestiae seu ab omni bestia requiram eum, veluti à bestia
 qua dilaceret homicidam. Et sic in eum sententiam exequar. Ubi
 verò fuerit homo, requiram ab ejus manu sanguinem occisi, seu vin-
 dictam tanti sceleris. Certè in Codice Samaritano q locus hac* q *Genes. 9. 5.*
 de re è Genesi allatus legitur *וְיִמְצְאוּ מִיָּדוֹ אֶת דַּם הַדָּם* id
 est, *וְיִמְצְאוּ מִיָּדוֹ אֶת דַּם הַדָּם* quod vertendum à manu cuncti vi-
 ventis requiram illum. Adeò ut vivens seu vivum pro eo, quod
 est bestia seu animal brutum, quod interpretari solet *וְהַחַיָּה*, ibi
 sic esset substituendum. Unde & non malè, si id admitten-
 dum esset, sequeretur, de hominibus tantum superstitibus
 seu viventibus, qui cædis rei essent, non de bestiis, locum
 commodè capi posse. Nam etiam ante in Genesi *וְהָאָדָם* seu o- *r Cap. 3. 20.*
 mne vivens, tantum omnem hominem significat, ubi scilicet Heva
 dicitur *וְהָאָדָם* Mater omnis viventis, seu omnium viven-
 tium, ut Græci, Latini, Judæi, Græco-barbari, alii non pauci
 vertunt. Sed Onkelus Chaldaus ibi expressim, *וְהָאָדָם*
וְהָאָדָם Mater omnium filiorum hominum. Cui & consona
 est illa Judæorum Mauritanensium, *וְהָאָדָם* Mater
 omnium viventium que rationalia sunt, & Arabica illa altera Saa-
 dia, ubi adjicitur *וְהָאָדָם* que rationalia & mortalia sunt. Etiam
 in Tavvasii Persica ibi vertitur; *וְהָאָדָם*
וְהָאָדָם Mater omnium viventium, que sunt rationalia. Sed & manife-
 stum etiam est, ipsum *וְהָאָדָם* seu omne vivens alibi in Gene-
 si tam bruta omnimoda, quam hominem denotare; ut in illos *Genes. 8. 21.*
וְהָאָדָם neque addam, ut amplius percutiam *וְהָאָדָם* seu omne vivens sicut
וְהָאָדָם feci. Atqui & alias interdum, velut apud Davidem, pro
 circumstantiarum varietate, omne vivens id quod est omnis ho- *r Psalm. 145.*
 mo u etiam tantum significat. Imò & ipsum *וְהָאָדָם* quod in *16.*
 codice habetur Ebraico, & pro bestia sumi solet, vivens etiam *u Psalm. 143. 2.*
 deno-

x In Bereſith
Rabba Pa-
raſh. 34. fol.
38.

y Videſis Be-
nedict. Pere-
rium lib. 14.
in Geſes cap.
9. & ibidem
Io. Mercerū.
z Apud Abar-
binel. loco ci-
tato. & ſi-
deſis R. Be-
chai in Bere-
ſith fol. 20.
col. 3.

a Cap. 4.
b Demofthen
Orat. contra
Ariſtocratē,
Pauſanias in
Eliacis. Sui-
das in Nico-
ne.

c Geſes. 3. 17.
& ibi Lyr-
anus.
d Ad Geſes.
9. 5.

e Leuitic. 19.
19.

f Lib. 6. c. 2.

denotat. Non defuere autem, qui x de מלכיות seu quatuor Imperiis in Daniele per beſtias designatis locum cape-
rent. Perinde ac ſi Numen ibi vindictam cædibus etiam ab
Imperatoribus per tyrannidem poſtmodum patrandis tum mi-
nitaretur. Ita locum de re diu poſt futurâ intelligunt, quem-
admodum & Chriſtiani aliquot interpretes y de lege tunc diu et-
iam poſt futura, quâ bovis in Levitico cornupetæ lapidatio
præſtituitur. Alii ſunt Ebræorum z, qui de vindicta ſeu vin-
dictæ ſpecie quidem etiam ab ipſa beſtia hominem occidente,
nunc in foro ſumendâ, nunc cælitus infligendâ locum capi-
unt. Atqui in eis nemo, quantum ſcio, reperitur, qui o-
bligationem omnino ad beſtiam attinere, aut jus ab eo eſſe
violatum velit. Unde & vindicta illa ſeu pœna qualiscun-
que ſic improprie, juxta ſuperius dicta, nuncupatur, quem-
admodum & bovis cornupetæ, & beſtiæ, quacum homo coie-
rat, lapidatio, ut ſupra a oſtenſum eſt. Nam & ſcimus ex A-
thenienſium legibus lapidem, lignum, ſecurem, id genus res a-
lias, quoties homicidii instrumenta fuere, in Prytaneo in judi-
cium deductas b velut in pœnam, quam tamen eas proprie
pati nemo ſanus dixerit. Et Theaginis ſtatua, ex ſententia
Thaſiorum Draconis lege ſubnixa, in mare ob eandem cauſam ſuo
patrâtam, eſt projecta. Non in ſtatue pœnam, ſed homici-
dii odio. Ita etiam maledicta eſt terra c ſed בעבור propter
te, tui cauſâ, ſeu propter hominis tantum peccatum. Unde
& Lyranus d, juxta mentem Ebræorum, qui de vindicta ejus-
ve ſpecie aliqua de beſtia heic ſumenda loquuntur, ut homo, in-
quit, non ſolum puniatur propter homicidium, ſed etiam Beſtia, ſi
interficiat hominem, propter facti horrorem, quamvis animal brutum
peccare non poſſit. Quæ ex D. Ambroſio afferuntur de Bruto-
rum adulteriis, non ad ea ſpectare interdicta ulla ſeu Obligatio-
nē innuunt, ſed hominem ea ad ejusmodi commixtiones adigen-
tem reprehendunt. Nec alia ſunt Naturæ adulteria ibi quam
brutorum generum diverſorum coitus, quorum in cauſa eſſe
ex lege Moſaica e homini quidem interdictum eſt. Quin
& interdictum illud, qua homines velut prorigas ſpectat, E-
bræi etiam in obſcurioribus Juris univerſalis capitibus collo-
cant, uti in ſequentibus f liquebit. Coitus igitur hujusmo-
di ve-

di vetitos appellat Ambrosius, sed homini, ne ad illos bestias adigat, non brutis, ne ipsa admittant, aut perinde ac si ipsa jure aliquo, sicut homines, ea de re tenerentur. Quod autem vocat ille legem avibus natam, & jura earum hospitalia, haud aliud omnino indicare potest præter certas illas & notissimas animalium illorum aliorumque brutorum propensiones atque actus naturæ plerunque constantes, quæ per homonymiam & propter similitudinem quandam, Jura quidem interdum nominantur ac Leges, nec tamen revera sunt magis, atque arborum, ac fruticum, aliorumve corporum naturalium, actiones ac motus naturales. Tantundem sane voluit Aristophanes g ubi lepide πολλὰς εἶναι ὀρνίθων νόμους *multas esse Avium* ^{g In Avibus.} *leges* ait, etiam & ipsas Ciconiarum νόμους seu legum tabulas festive memorat. Quin & ad hunc modum etiam Legis usurpatur nomen in illo Senecæ h *Legem barbæ & canorum nondum natus infans habet.* Atque alibi satis crebro similis habetur ^{h Qu. Nat. lib. 3. cap. 29.} vocabuli usus. Neque enim minus in lege ejusmodi, quam in illis avium, qualescunque fuerint, reperitur obligatio seu culpa, citra quarum considerationem Jus seu liciti atque illiciti norma nullibi haberi potest. Unde & de exemplis illis i, maris ^{i Supra c. 4} & fœminæ scilicet conjunctionis, fœtus procreationis, educationis, velut hominum atque aliorum animantium Juris communis, statuendum plane est. In quantum etiam in ipso homine sunt propensiones hæ duntaxat naturales, adeoque eo nomine tam homini quam bruto communes, juris vocamine eas nequaquam esse indigetandas; at vero in quantum ratione liciti, illiciti, obligationis (quæ ad bruta non attinent) veniunt, aut qua circa eas obligatio versatur ac permissio, juxta superius ostensa, tantummodo juris nomen sortiri. Sic capiendum & illud D. Hieronymi de bestiis prægnantibus, quæ ad partum usque, ipso naturæ jure, non coeunt. Jus illud non aliusmodi est, quam aut quo gramina & frondes depascunt ipsæ, aut ab herbis nocivis abstinent. Nec cum Jure, quod obligat, aut permittit, citra homonymiam, quid habet commune. Quæ sunt reliqua id genus, non aliter intelligenda. Neque omnino obstat, quod affertur de Camelis, seu de Scytharum Regis equo aliove uno & altero. Quid hoc ad Jus, Obligatio-

kIoachim
 Camerarius
 in appendice
 ad Philen.
 c. 10. Ulysses
 Aldrobando
 de Quadrupedibus l. 1.
 Ioannes Lupus de Matrimonio, apud Aldrob. l. 1. loco citato. Antonius Gubertus l. de Matrimonio cap. de his qui Nuptias &c. §. 151.
 in Hist. Animal. lib. 6. c. 22.

nem, culpam, aut poenam? Detur Camelorum genus, matrum coitum fugere, etiam ex admissione irritatum illum, gregis curatorem mordicus peremisse. Ideone hoc eum fecisse (ut in Aristotelis loco citato) *memorem commissi sceleris*, quasi obligatio, aut interdictum ad eum attinuisset, existimandum? Sed versio illa (quæ Gazæ est) nimium, nec sine manifesta in Aristotelem injuriâ, redundat. Græca sunt; *μικρὸν δὲ ὑστερον δακὼν τὸν καμελίτην ἀπ᾽ακτενε* Paulo post morsu camelarium peremit. Sceleris, in Aristotele ipso, mentio nulla. Et quomodo scire, quæso, potuerit quis, utrum hac causâ camelarium momorderit? Quod tamen si fecerit, nihil magis de scelere probatur, quam si aliter quomodocunque ultro custodem calcitrasset. Nec mirum est, irritatum esse ex ejusmodi admissione, quæ [si philosopho aliisque credamus] etiam generi ejus universo adeo displicet. At equus ille Scythicus, uti & mater, se præcipitem dedit. Ideo se præcipites dedisse hos, quia incestum commiserant, aut ob admissionem, velut illicitam, pro rigam illum in agro Reatino laceratum esse, non est quidem unde omnino statuamus; utcunque Ælianus, ex more hominum vulgari, quo actus aliquot brutorum intuentes humanis proni comparamus, τὸ ἀσέβημα seu *scelus* morte ab eis expiatum, scribat, & de scelere hæc atque eo, quod est ipsis brutis illicitum, loquantur alii, argumentum etiam ad interdictum apud homines de incestus hoc genere naturali probandum ex ejusmodi exemplis alii deducant. Sed revera in brutorum hisce actibus, juris violati, obligationis, seu eorum, quæ independent, vestigium satis habetur nullum. Etiam & in specie equina, è cujus individuo uno & altero exempla fiunt, matres ac filias equos ex more supervenire expressimur, fatetur Aristoteles, qui illud de equo Scythico aliam in rem memorat. Dissimilis non est ratio in historiola illa de Leone. Consurrexisse ait Plinius leonem in poenam adulterii. Eleganter quidem dictum; ubi de adulterii ac poenæ significatione propriâ non agitur, sed similitudo ex actibus humanis sumitur. At undenam cedo dignosci potuerit, quod in poenam adulterii consurrexerit? Erat quidem quod leonem in furorem egit. Sed nec adulterio, quia scelus eo nomine

mine

mine indicatur, nec pœnæ, quæ ex obligatione semper pendet, seu propriè dictæ locus ibi reperitur ullus, juxta id quod supra monstratum est. Poeticè autem non philosophicè dictum est illud Thesei apud Senecam. Undenam enim scimus, quid sit, feris seu bestiis Veneris nefas, quatenus illicitum, aut scelus, aut obligatio aliqua eo nomine denotetur? Imò exceptis obscurioribus illis aliquot exemplis, undenam scimus aliquod Veneris genus esse, quod fugiunt bruta omninò aliqua? Apud eundem, Senecam etiam alibi ⁿ, Laii umbra de Oedipode, qui Jocastam matrem inscius matrimonio sibi conjunxerat,

ⁿ In Oedip.
act. 3.

——— *quique nec mos est feris;*
Fratres sibi ipse genuit ———

Certe temerè nimis (nisi licentia poetica, seu incestum detestantis ardor excusationi sit) mos ille feris est negatus. Rectius proculdubio hac de re Myrrha ipsa, incesto patris amore percita, apud Ovidium o,

o Meta-
morph. 10. 9.

——— *coeunt animalia nullo*
Cetera delicto. Nec habetur turpe Juvenca
Ferre patrem tergo: fit equo sua filia conjux;
Quasque creavit init pecudes caper: ipsaque cujus
Semine concepta est, ex illo concipit ales.

Quæ hætenus dicta sunt, satis item diluunt id, quod de masculorum coitu à Brutis non admissio ex Epigrammate Agathiaæ affertur, uti etiam quod de annuo Canum apud Romanos supplicio. Supplicium planè non erat propriè dictum, nec enim jus aliquod omninò aut violàrant Canes aut violare quiverant. Sed tum Anseribus honos eodem tempore est habitus (ut & Phidolæ equa ob victoriam singularem imagine ex Elæorum sententia p donata est) tum Canes sic suppliciiis impropriè dictis affecti sunt, ut tum diligentioris custodiæ ac beneficiorum erga Rempulicam præmia, tum rerum socordius gestarum pœna, velut in schemate

p Pausan. in
Eliac. 2. 8°
P. Aerodius
Rer. Indicat.
lib. 6. tit. 8. c.
10.

quodam seu apologo, quotannis Civibus ostentarentur. Quod sequitur de Brutorum adulteriis ex Guilielmo Parisiensi, Phile, Æliano, atque id genus quæ occurrunt apud alios similia, haud difficilem è jam dictis recipiunt interpretationem. Uti & illud de Elephantorum justitia. Ex actu ejusmodi fœni ad equos reportandi singulari, haud aliud probatur quàm animali solerti illum placuisse, non interim ad justitiam spectasse. Quod verò ad Animalia illa Aristoteli dicta simul cum hominibus politica attinet, in quibus præter Apes & Grues enumerat etiam Vespas & Formicas; Inditum palàm est ab eo id nominis ex eo tantum, quod simul seu in commune quid facere solent, nullâ omnino Juris (quod ipse q brutis uti & Peripateticorum schola planè negat) ratione, interim habitâ. Neque ex eo quod duces habeant animalia, illa, sequitur obligationem seu officii debitionem aliquam conjunctam esse, citra quam Jus, de quo loquimur, nullibi reperitur. Quale pariter dicendum de fucis ac furibus, qui pabula consumunt, à ceteris enecari, ut ajunt, solitis. Neque enim pœna ea est violationi juris debita. Sed damno irritati, uti & animalia solent cetera, damnum inferunt. Atque ex homonymia, qualem suprâ memoravimus, vocabuli Legis, illud est Virgilii de Apibus dictum.

q *Politic. lib.*

1. cap. 2. &

Plutarch. in

lib. de soler-

tia anima-

lium.

r *Arist. Hist.*

Animal. 9.

cap. 40.

f *Georgic. 4.*

———— magnisque agitant sub legibus ævum.

Sed demùm cur cedò à Camelis, Apibus, Turturibus, Ciconiis, Elephantis aliisque aliquot animalibus (etiamsi darerur ipsas horum species, juxta id quod habetur apud scriptores citatos quædam semper sive averfari sive facere; quæ res tamen sæpe admodum est dubia) vitæ humanæ norma aliquis seu Juris Naturalis exempla (nam de imitationis, quæ interdum etiam in Sacris literis fiunt, monitis non loquor) potius, quàm à tota brutorum velut republica seu numerosissimis reliquorum gregibus, de quibus nil tale fando auditur, sunt petenda? Aut, quod magis est dicendum, cur ab horum simul omnibus, etiamsi tantundem de omnibus verum esset, cum penes eorum nullum reverà Licitum ac Illicitum seu Obligationis, juxta jam dicta, aut vola sit aut vestigium? Neque est omnino, cur alterius eorum alicujus speciei actus

t *Videsis S.*

Chrysost. O.

rat. 12. ad po-

pulum An-

tiochenum.

actus solitos actibus alterius (atque hos multipliciter diversissimos esse scimus) hac in contemplatione omnino anteponeremus, nedum cur ex individuorum aliquot exemplis obscurissimis, quod faciunt nonnulli, jura aliqua Naturalia expiscatum iremus. Certè etiam id fermè perinde est ac si quis, è Prodigis ac Ostentis rarioribus, constantes rerum naturalium causas ac effectus ut physicus edoceret. Manifestum autem est in eo quod suprà sequitur, animal, quod pauperiem fecerat, non omnino in sui pœnam, perinde ac si jus aliquod ipsum violasset, sed in æstimationem noxiæ, ac compensationem damni illati, ac inde domini aliàs rei liberationem, dedendum. Illud autem Platonis de Jumento, quod homicidii in causa esset, exterminando, pœnæ adeoque Juris, quæ Jumentum solum spectat, simulationem tantum, in se continet; non aliter atque id quod habet statim post Plato ipse ibidem de rebus inanimatis eandem ob causam exterminandis. Neque scilicet ad hæc minùs, quàm ad Jumentum, Jus seu Pœnam propriè dictam voluit attinere. Neque porcus, & mulus in decisionibus memoratis pœnæ, quasi mererentur, nomine morti sunt traditi, sed in rei quod evenerat, veluti homicidii & nefandissimi coitus, summam tantum detestationem, similesque ob rationes eis, quæ capite superiori de bove, aliisque animalibus lege Mosaica lapidandis afferuntur. Quod verò attinet ad Empedoclis, ac Pythagoreorum aliorum sententiam de Jure ac Justitia Hominum, ac Brutorum communi; etiam pueri sciunt id totum fermè metempsychosi uniti, seu eo quod est Homines & Bruta figurâ tantum distare corporeâ, animas autem non solum planè similes habere, sed & invicem commutare. Id quod si quis credat etiam jus ipsis Naturale pariter commune esse, consonum satis est, ut is sentiat. Ut verò tandem ad vulgarem, illam sententiam, quæ in superioris capitis initio ex Jurisconsultis Cæsareis allatæ adeo sequax est, deveniamus; Ea sanè ab Ulpiani, ac Justiniani verbis primo manavit. Quæ nempè sunt ipsa dicto capite citata. At verò & alibi contrarium uterque docere videtur. Quid enim est illud x, *Pauperies est damnum sine injuria facientis datum*. Neque enim potest animal injuriam fecisse dici, quod sensu (id est, humana heic ratione) caret? Ita scilicet Ulpianus in libro

uPorphyr. de
Abstinent.
Animal. lib.
3. & 4. Sext.
Empiricus
Advers. Ma-
themat. l. 8.
c. 26. & 27.

x L. 1. D. Si
quadrupes
§. 3. Instit. t.
eodem,

yL. i. D. de in libro XVIII ad Edictum scripserat, tametsi in Institutioni-
 Iustitia & bus suis y Jus naturale esse, *quod natura omnia animalia docuit*, de-
 Iure, finierit. Atque ex eo pariter utrumque in Pandectas & Instituta
 z L. i. D. tit. sua transtulit Justinianus. Certè, quod injuriam, quia sensu ca-
 de Injuriis. ret, fecisse dici nequit, ut ejus sit Jus aliquod propriè dictum, ne-
 a Theophilus Instit. tit. si dum cum hominibus commune, minimè capio. Ipse etiam Ul-
 Quadrupes. pianus z; *Injuria ex eo dicta est, quod non jure fiat*, quod & reddunt
 bDD. ad In- Jurisconsulti Græcia *καὶ ἐξ ἡμέρας*, id est, *maleficium*. Quod igitur
 stitut. de Iu- tur malè aut turpiter quidquam facere nequit, quamnam id ha-
 re Nat. & bere cum hominibus, Juris, Obligationis, Officii præstandi de-
 ad ff. tit. de bitionis, seu pænæ violationi imminentis (sine quibus Jus, quò
 Iustit. & Iu- ad homines spectat, seu propriè dictum, ritè, non potest compre-
 re l. i. & vide hendi) communionem potis est quis excogitare? Adeò ut et-
 Iacobum Re- iam Ulpianus, atque Justinianus, è quorum dictis hujusmodi
 bardum Va- manavit Juris communio, satis eam ipsam, ni fallor, heic perne-
 riorum lib. i. gent. Eam autem non modò admittunt, sed etiam variè tueri ni-
 ca. i. Step- tuntur Jurisconsulti non pauci b, uti & Theologi c; sed distinctio-
 num Forca- nibus adhibitis, quæ ad homonymiam manifestam planè rem,
 tulū in Necy- abigunt. Alii verò, maximè Jurisconsulti, ævi recentioris, iique
 omātia dia- viri perquàm insignes, communionem illam prorsus explodunt,
 log. 37. Mi- quemadmodum olim faciendum monuerat Laurentius Valla d.
 chaelem Vl- Jurisconsulti ii sunt Albertus Bolognetus e, Joachimus Mynfin-
 curnū de Re- gerus f, Franciscus Connanus g, Hugo Donellus h, Jacobus
 gimine, Cujacius i, Franciscus Hotomannus k, Hugo Grotius l, Claudius
 Mudi part. Salmasius m, quibus alios adjicere difficile non est. Nam et-
 i. q. 3. alios. iam expressim Cujacius; *Jus in Bruta non cadit; Nam nec injuria*
 c Vide S. *cadit*: tametsi aliter sententia ejus interdum citetur. Quin-
 Thom. i. se- Joannes Corasius Jurisconsultus Tholosanus percelebris, post-
 cunda q. 104. quam vulgi sequax Primævum seu Primarium quoddam Jus
 art. 2. & 3. Naturale Hominibus & Brutis esse commune in opere de Ju-
 secunda q. 57. re Civili n in artem redigendo fusiùs statuerat, sententiam su-
 art. 3. & qui am, cordatiùs rem perpendens, in Juris Civilis Miscella-
 ad illū & c. neis o expressim damnavit, Plutonisque familià dignum judi-
 & bidesis cavit, id Jus Naturale esse tantum, quod hominum commune est,
 Fernad. Ru- asserens.
 bellum de
 Obligationi-
 bus part. i. l. am,
 i. q. 2. §. 1. cordatiùs rem perpendens, in Juris Civilis Miscella-
 d Eleganti- neis o expressim damnavit, Plutonisque familià dignum judi-
 ca l. 4. c. 48. cavit, id Jus Naturale esse tantum, quod hominum commune est,
 e De Iure & asserens.
 equitate c. 5. & 6. & 16. f Ad Instit. lit. de Iure Naturali, g Comment. de Iure Civili, l. i. c. 6 h De Iure
 Civili l. i. c. 6. i Ad Instit. tit. de Iustitia & Iure & bide eum Epitom. Pandect. l. i. tit. i. §. 9. k Ibid.
 l De Iure Belli ac pacis lib. i. c. i. §. 11. m Lib. de Vfuris cap. 9. n Part. 2. cap. 3. & 4. o Lib. 6. cap. 6.

asserens. Concors est heic Ludovicus Carbo p Theologus in-
signis, præter alios tum Theologos tum Jurisconsultos, qui in
ipsa Juris Naturalis designatione Ebraeorum scitis consona, ut
infra ostendimus, tantundem palàm affirmant. Sic etiam
Hesiodus q animalia cetera, præter homines, quibus Jura sunt,
ait

p De legibus
lib. 5. diff. 5.
vide item
Paul. Comi-
tolium de cō
tractu part.
1. cap. 11.

ἢ θεῖν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς

qln Ery. 5

se mutuò devorare, quoniam jus eis nullum inest. Seu ἐν αὐτοῖς ut
nonnulli legunt, quod idem sonat. Aliis ibi ἐστὶ μετ' αὐτῶν, sed
in sensum non dissimilem substituentibus. Et Autor Quæsti-
onum & Responsorum Justino tributorum r, ἢ ἐπὶ Φαυλότητι
περὶ ζῴων διαβάλλει τὸ ἀλόγων ὡς φύσεις, σκῆψιν εὐλογον, Rationi
consonum non est, naturam animalium, quæ ratione carent, ob facto-
rum pravitatem reprehendere. Negat planè Turpe & Honestum,
seu Malum ac Bonum, circa quæ jus propriè dictum versatur,
adeoque Jus aliquod ceteris animalibus inesse; quæ scilicet,
sive ratione careant, sive habeant (nam ea de re contentionis
serra hinc inde solet duci) ad jus aliquod observandum, cau-
sis jam ostensis, minimè aliter atque plantæ & corpora inani-
mata obligantur. Quin demum rectissime designat rem, pau-
cis totam complexus Hugo Grotius; Quod si quando, inquit f,

Hμερ. 5 de
eodem loco
videtis Cle-
ment. Alex.
strom. a.

brutis animantibus justitia tribuitur, id sit impropriè ex quadam in
ipsis umbra rationis atque vestigio. An verò actus ipse, de quo Jus
Naturæ constituit, sit nobis communis cum aliis animantibus, ut pro-
lis educatio; an nobis proprius, ut Dei Cultus, ad juris ipsam natu-
ram nihil refert. Et benè sanè Isidorus t, Gratianus u, alii,
Jus Naturale esse, definiunt, quod est commune omnium Natio-
num, id est, hominum duntaxat, non omnium animalium.

juxta finem.
Plutarch. in
lib. de Soler-
tia anima-
lium, Stoba-
um Eclog.
Physic. lib. 1.
cap. 7.

Quod rectè quidem dictum, si obligationem tantùm omnium
nationum spectes: an verò, si omnium usum seu consuetudi-
nem solùm, in sequentibus discutiendum. Neque interea
injiciat hisce scrupulum quis de ratione, quam tribuunt cum
Galeno x nonnulli Brutis. Unde & interdum, juxta ejusdem
de λόγῳ περὶ φρονήσεως & ἐνδιάθετον seu ratione, quæ verbis enuntia-
tur, atque ea, quæ animo concepta interiorius retinetur, distinctionem,

Quæst. 128.
Consulas et-
iam Sextum
Empiricum
adversus Ma-
thematicos
lib. 8. c. 10.
Θεῶν.

Jus item, ἐνδιάθετον seu interiorius positum commune à nonnullis di-
ctum est

lib. 8. c. 10.
Θεῶν.
De Jure Bel-
li ac Pacis
l. 1. cap. 1. §. 11.
1 Origin. 5. c.

Quod rectè quidem dictum, si obligationem tantùm omnium
nationum spectes: an verò, si omnium usum seu consuetudi-
nem solùm, in sequentibus discutiendum. Neque interea
injiciat hisce scrupulum quis de ratione, quam tribuunt cum
Galeno x nonnulli Brutis. Unde & interdum, juxta ejusdem

4.
u Dist. 1. c. 7.

de λόγῳ περὶ φρονήσεως & ἐνδιάθετον seu ratione, quæ verbis enuntia-
tur, atque ea, quæ animo concepta interiorius retinetur, distinctionem,

x In Protre-
ptico.

Jus item, ἐνδιάθετον seu interiorius positum commune à nonnullis di-
ctum est

y *Mathema-
tic. Collect.
lib. 5. in pra-
fat.*

Etum est Hominum & Brutorum, alterum autem seu illud quod verbis exprimitur, hominum proprium. Sed verò detur, qualemunque eis inesse rationem (neque enim ea res heic omnino controversenda) etiam & sapientiae & disciplinae aliquot particulas ea sortiri, eousque ut etiam, verbi gratia, ex principiis aliquot geometricis, ac artificiosa figurarum quarundam æquilaterarum & æquiangularum, veluti trigoni, hexagoni consideratione, hexagonum eo quod plures habet angulos, tum capacius esse ratiocinantes (quali herclè ratiocinationi quam plurimorum hominum ingenia satis sunt imparia, statuerint, tum præ ceteris illud sibi in usum delegerint aliqua; quod disertè de apibus fufius quidem asserit Pappus Alexandrinus y, nec minus fermè de aliis aliorum complurium animantium actibus credit; Concedantur, inquam, quotquot vis in animantibus aliis mirando huic exemplo, etiam juxta Pappimentem, consimilia atque analogæ, adeò ut de Ratione eorum dubitare desinamus. Nihilofecius neque sic omnino reperietur ideo apud ea Jus aliquod, aut Obligatio naturalis; cum ne apud Homines quidem ex Simplici & Nuda, quæ ipsos tantum spectat, Ratione, ejusmodi Jus seu Obligatio aliqua ritè sumta superinduci queat, ut in sequentibus ostendetur.

CAP. VI.

Cum Gentium sive omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensura apud Ebraeos in eo decernendo, quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum, de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur.

z *Cajus l. 9.
ff. de Iustitia
& Iure &
Iustin. Inst.
de Iure Nat.
§. Ius autem
Civile.*

Uemadmodum ex Aliorum Animantium actibus aut usu Jus aliquod Naturale disci, aut designari nolunt Ebraei, ita neque ex aliarum, sive omnium, sive plurimarum, Gentium usu ac moribus de Jure Naturali seu Hominum universali decerni volunt. Neque inde id omnino petunt, ut Jurisconsulti Cæsarei z & Theologi Christiani interdum, aliique, quibus Jus

Jus illud, quod hominibus solis apud eos est Naturale, Jus GENTIUM primævum seu primarium dictum est, atque id quod Naturalis ratio inter omnes homines constituit, atque quod apud omnes populos seu Gentes peraeque custoditur, est definitum. Juxta illud doctissimi Cujacii ^a, Incesta nuptiae sunt, quae natura prohibita sunt, In L. 8. § L. Sororis D. de Ritu Nuptiarum, ait (Justinianus) ^{12.} quae Moribus; quod idem est; nempe tacito consensu omnium Gentium. Ejusmodi alia sunt apud Jurisconsultos Occidentis obvia. Quin & Jurisconsulti Græci seu Orientis Jus hoc ἐθνικὸν Gentile seu Genticum vocitant, retento nihilominus interdum ipso Jurisgentium in locutionibus Græcis nomine; quemadmodum & alia non pauca Latinorum solent retinere. Veteres Basilicorum Glossæ; ^{13.} ἐθνικαῖς, νομίμοις ἐθνικοῖς ἢ τοῖς Φυσικοῖς Jurisgentium, id est, juribus gentilibus seu naturalibus. Certè & ita Philosophi. Aristoteles, ubi legem seu Jus tribuit ^b in ἴδιον seu proprium, id est, populis ac civitatibus singulis civile, & κοινὸν seu commune, quod per id, quod est, κατὰ φύσιν explicat, scilicet secundum naturam seu naturale, subjicit ἐστὶ γὰρ ὁ μακροχρόνιος πᾶντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἀδίκον καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλους ἢ, καὶ σιωπῆσιν, Est enim aliquid, quod opinantur universi, Naturā commune jus & injuria, tamen si nullam habeant invicem ipsi communionem, nullave pactio intercedat. Ubi Commentarius Anonymi Græcus πάντες seu universi interpretatur per καὶ οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σκυῖται, & Celtæ, & Græci, & Scythæ, scilicet per Gentes, quibus, licet nulla communio ex disciplina, seu pacto eis intercedat, naturales tamen atque eadem de capitibus aliquot Juris & Injuriae conceptiones seu animi anticipationes pariter insunt. Et Alexander Aphrodisiensis, si sociales, inquit, ^c ac communicabiles natura sumus, impossibile autem est durare societatem sine justitia, lib. 2, cap. 43. necesse est, jus quoque Natura esse. Quod si quoniam apud alios aliud jus est, propterea negent ipsum esse Naturā certè id Naturā dicent esse, quod apud omnes idem est. Et si Ius scriptum, quoniam scriptum est, per Constitutionem & non Naturā esse dicent, certè necesse erit, ut Naturā non Positione fateantur id, quod non in scripto vim habet. Suntque ejusmodi pleraque, quae appellare solemus ex ipso affectu leges non scriptas, quae Communes omnibus hominibus sunt nisi sint excelsi. Revereri enim seniores, colere Deum, honorare atque observa-

^a In Nostris,
^b Rhetoricæ
lib. 1. cap. 13.
& 15.

^c De Anima
lib. 2, cap. 43.

re parentes & præstantiores viros, sunt jura quadam non scripta & Communia, quæ naturaliter apud universos homines retinentur. De his enim neque paciscuntur secum, neque leges sanciant, sed retinent tanquam statutas & confirmatas ab ipsa Natura. Sic ille qui plura ibi in eandem habet sententiam. Et Seneca d; Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri; tanquam Deos esse inter alia sic colligimus, quòd omnibus de Diis opinio insita est, nec ulla gens usquam est adeò extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de animarum aternitate differimus, non leve momentum apud nos habet Consensus hominum aut timentium inferos aut colentium.

Quinetiam Cicero e, Omnes esse vim & naturam divinam arbitrantur. Nec verò id collo utio hominum aut consensus efficit. Non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensus omnium gentium, lex Nature putanda est. Hujusmodi occurrunt apud veteres aliosque alia non pauca. Jam verò dum de Omnibus, quemadmodum apud Aristotelem aliosque, verba fiunt, vocabulum illud bifariam consideratur. Aut quàm in eò Homines Omnes seu species aut Gens humana, adeoque totum quid ex individuis constitutum ita continetur, aut quàm Populi seu Gentes omnes hominumque cætus, sic tantummodo divisi ut in corpora coaluere civilia, eo denotantur. De Priori notione commodius dicetur capite proximo, ubi de Ratione generatim Humana, quàm huc spectat, loquimur. Quod ad posteriorem attinet notionem, seu eam, quàm Gentes populorumque corpora intelliguntur; id quidem verum est, argumentum, ut à posteriore, è Gentium moratiorum illustriorumque (quas scilicet hisce nominibus unanimes dignamur) moribus, velut è laudatorum virorum suffragiis, non intempestivè interdum desumi, maxime cum de Juris Naturalis, quod scilicet est Permissivum, capitibus aliquot disquiratur. Nimirum inde manifestum fit, quid ipsæ de rebus circa quas mores sui, quàm generatim permissi sint aut liciti, versantur, in hac rem senserint, aut sentire saltem visi fuerint. Nam quicquid jure quocunque homines permitti consenserint, id ut etiam jure naturali, si ejusdem rationem

tionem scilicet aliquam haberent, permitti, neque Naturam in contrarium obligare, id est, rem non universali Naturæ, quæ sibi constans est, aliquo interdicto restringi existimaverint, aut existimare simularint, opinor, necesse est. Atque ita qui disputant, aut disquirunt, quemadmodum & capite primo ostensum est, aliarum gentium de Jure Permissivo illo suffragia, seu interpretationes, in subsidium sibi, nec frustra, subinde colligunt. Ceterum interea, quid Gentes eadem de Juris Naturalis, quod Obligativum est, capite aliquo aut de simplici Naturalis permissionis ratione, ac universali ejus usu statuerint, ne quidem satis conjectari quis inde poterit. Nam tametsi in scholasticis, atque umbratilibus aliquot, forsan etiam in forensibus, disputationibus hoc vel illud Juris Naturalis esse caput apud gentes ejusmodi à disciplinarum præceptoribus subinde, sed diversimodè satis, asseratur; in rebus tamen publicè gerendis decidendisque, earum, quas novimus, Gens quælibet, aut Jure duntaxat sibi Civili ac positivo, aut Jure Gentibus aliis, quibuscum federa habet, commercia seu bella, ipsisque, sive Imperativo, sive Interveniante, ac pro sæculorum varietate aliter atque aliter se habente, nec Naturali, aliter atque hisce veluti vestitur superinductis glumis, utitur. In utroque hoc genere Jura quidem Naturalia aliqua exerceri non rarò forsan concedetur; sed ut Civili seu positivo, atque Imperativo illo, ac Interveniante adeò immixta & involuta & unâ (sic dicere liceat) in massâ conjuncta, ut hæc ab illis discernere ex Gentium ipsarum tantum usu seu moribus, earumque ea de re sententiam inde elicere queat mortalium nemo. Nam creberrimè videmus, tum Obligationis, tum Permissionis formulas civiles, ac positivas Naturalibus, qualescunque demum illæ fuerint, numerosius accedere. Atque spectant huc pariter rationes capite superius tertio adhibitæ. Præterea, Gentes seu Populi Omnes heic tripliciter sumi possunt, uti & solent. Aut pro universis simpliciter per Orbem terrarum eo nomine distributis; Aut pro Omnibus eis, quorum notitia habita; Aut demum pro Omnibus duntaxat, qui cognitarum sunt Moratiores. Certè Omnes per orbem terrarum Gentes disseminatas nec veterum eorum, qui de Jure, quo Omnes utuntur,

f Misna &
Gemara Hie-
rosolymita-
na ad tit.

Sota c. 7. f. 21
col. 4. halach

5. Seder O-
lam Rabba

cap. 11. RR.

ad Iosue cap

8. & Deute-

ron 32 8. alii

g S. August.

de Civit. Dei

lib. 16. cap. 6.

& vide Clem.

Alexandrin.

strom. a. Epi-

phanii Ha-

resi 39. &c.

h Nicomach.

lib. 7. cap. 6.

i In Para-

phras. cap. 9.

k Politic. 8.

cap. 4.

tuntur, locuti sint, indeque velint Jus Naturale edisci, quispi-
am novit. Neque haecenus, aut qualesnam, aut quot sint
fuerintve ex, est ab aliquo satis exploratum. Quin licet de
Numero constari daretur, sive juxta Ebraeos f, qui plerunque
tantum LXX. & Linguas & Gentes orbem occupasse volunt,
sive juxta patres aliquot Christianos g, aliosque, qui numerum
illum rotundum aliquantulum, sed diversimodè, auxerunt, si-
ve juxta numeros earum aliter atque aliter se habentes apud
Ptolemæum, Marcianum, Heracleotem, Æthicum, id genus a-
lios, sive aliter; id sanè ad rem, quam tractamus, nihil omni-
nò fecisset, nisi etiam Mores earum fuissent simul idque peni-
tius explorati. Quod factum esse nullibi compertum est. Ce-
terum neque haecenus, etiam post Indias utraque atque alias
ante aliquot secula incompertas terras Europæis commercio
junctas, Omnes orbis Terrarum Gentes seu populos, ne no-
mine quidem tenus, cognoscimus. Quid igitur dicendum de
veterum illorum ævo, cui Europæ areolæ incolæ & in Asia at-
que Africa accolæ maritimi, iique admodum, præ iis qui nunc
à nautis, mercatoribus, legatis adeuntur, pauci tantum cogni-
ti? Adeo ut nemo non videat frustra planè de Omnibus, quæ
universæ eo nomine reverà veniunt, heic verba fieri; sive ve-
tera, sive recentiora secula spectes. Jam verò, si Gentium,
quarum notitia habita est Omnium, ut consensus in moribus
heic eliciatur, inspiciamus; Certè seculis illis priscis gentes
fuere in arcto illo numero complures, quæ Juris omnimodì
expertes habitæ etiam more planè ferino vixisse dicuntur. Me-
morat Aristoteles h *ἐν τῇ γένει τῶν πρότερον βαρβάρων nationes quasdam*
lib. 7. cap. 6. *Barbarorum procul disitorum, qui ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰ-*
δήσει ζῶντες θερωδεις ἦσαν ex natura seu à natalibus recto rationis usu
carentes, & sensu tantum viventes instar ferarum erant, seu ut inter-
pretatur Andronicus Rhodius i. *θερωδὴν ἀφροσύνην ἀφρογες ἦσαν*
ferina laborabant amentia. Quod de Scythis, atque id genus aliis
capit Aspasius paraphrastes Græcus, & tum de Australioribus,
tum de Septentrionalioribus Averroes Arabs. Atque hisce,
merito adjungas gentes illas non paucas, quas memorat alibi
idem Aristoteles k; *πολλὰ δ' ἐστὶ τῶν ἐθνῶν, ἃ πρὸς τὸ κλείνειν καὶ*
πρὸς τὴν ἀνθρώπου φύσιν εὐχερῶς ἔχει, καὶ ταῖς τῶν περὶ τὸν Πόντον Ἀ-
χαιοί

καὶ οἱ καὶ ἡνίοχοι, καὶ τῶν ἡπειρωτικῶν ἐθνῶν ἔτεργα· τὰ μὲν οὐδὲν τῶν
 τῶν δὲ πολλῶν, *Multa sunt gentes; quibus usitatum est hominum cades
 facere, atque ex eorum carnibus cibos capeffere, quales sunt in Ponticis
 gentibus Achai & Heniochi; deque mediterraneis alia sunt partim qui-
 dem his similes, partim etiam immaniores. Et Andromacha de A-
 styanacte præcipitato, apud Senecam¹.*

¹ In Troada
act. 5.

Quis Colchus hoc, quis sedis incertæ Scythæ

Commisit? aut quæ Cassium tangens mare

Gens Iuris expers ausa? —————

Ejusmodi sunt alia non pauca, de quibus etiam obiter alibi m
 monuimus. Et de Gentibus itidem aliquot & nostri & cujus-
 que quod præterit ævi, tandundem pluribus dici potest.
 Neque igitur Omnium Gentium, quarum notitia habita, mo-
 rum ratio ejusmodi heic habenda est, ut inde Juris Naturalis
 veluti corpus aliquod sperari possit; cum apud omnes illas ne
 quidem servari quid, quod Juris nomen induat, (nam de pro-
 pensionibus illis naturalibus, quæ brutis etiam communes
 sunt, non loquimur) comperiri omninò queat. Ceterum su-
 matur Gentium cognitarum nomen heic pro eis tantum, quas
 cognovimus legibus usas esse civiliter vitam transfigentes, juxta,
 illud Michaelis Pselli n.

m Mari
Clausol. 1.
cap. 7.

νόμιμον ἐθνικόν ἐστιν ἔχι τὸ βαρβαρικόν

Τὸ γὰρ ἑθνικὸν ὄνομα νομικῶς ἐρμηνεύον

Γένων συλλήπτικόν ἐστι νόμοις ὑποκειμένων

n In Synopsi
legum.

o Præparat.
Evangelic. l.
i. c. 4. & 6. 4.
c. 15. 16. & 17.

p Cardin.
Bessarion in
Calumn.

Plat. l. 4. c. 3.
Francisc. Pi-
cg in Exam.

Doctrina
Vanit. Gent.
lib. 1. cap. 19.

c Targ. Hie-
rosolymit. ad
Deut. 33. 2.

Ius Gentium est, non illud quod est barbaricum. Scilicet Gentis nomen
 legitimè heic acceptum eas Nationes complectitur, quæ legibus subsunt.
 Atqui & illud satis scimus à viris gravissimis olim esse observa-
 tum, nullum fermè Juris Universalis seu Naturalis, quod juxta
 receptiores hominum sententias excogitari possit, caput esse,
 quod non ex perversis seculorum ac Gentium etiam ejusmodi
 aliquot, earumque illustrium, non solum moribus, sed pariter
 & legibus latis fuerit violatum. Qua de re consulas Eusebi-
 um o, alios p, qui depravatos Gentium veterum mores, sive in-
 sectantur, sive enumerant. Unde & tradunt Ebraei q nec Idu-
 mæos

Deut. 33. 2.

maiores veteres interdictum de Homicidio, nec Ismaelitas illud de Furto omnino admisisse; ut alia id genus heic prætermittamus obiter apud scriptores occurrentia. Sæpius item non tam contemplatione Iusti & Injusti, Licitum ac Illicitum, seu Bonum & Malum quàm nominibus illis Honestum & Turpe, quàm quàm Utile ac Jucundum, atque Inutile & Injucundum continentur, Gentes populosque, similes interdum invicem mores non paucos, interdum verò planè contrarios, amplexos esse, etiam in rebus, circa quas Jus Naturale seu hominum commune imprimis versari solet, concedi (veluti in consanguineorum coitu, liberis exponendis, cæde humana, conjugiiis, aliis) eosque parili ratione mutasse, revocasse, ac pro libitu, atque cæcâ & temerariâ illa animi dominatrice cupiditate, novasse nescit nemo, qui Persarum, Assyriorum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, aliarum gentium veterum, quæ celeberrimæ fuere, mores atque instituta, nunc invicem similia, nunc diversissima diligentius intropexerit. Neque aliunde argumentum petendum esse duxit Carneades, quo, nullum omnino Jus esse Naturale, probare conaretur, æque atque ex hac utilitatis solius (quo nomine id, quod jucundum est simul, satis continetur) in jure sanciendo ratione habita. *Ejus disputationis (ut scribit Lactantius) summa hæc fuit. Iura sibi homines pro utilitate sanxisse, scilicet varia pro moribus, & apud eosdem pro temporibus sæpe mutata; jus autem Naturale nullum esse. Omnes & homines & alias animantes ad utilitates suas, natura ducente, ferri; proinde aut nullam esse justitiam, aut, si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret alienis commodis consulens.* Sic Carneades. Et alii & pariter olim eadem ex causa Justitiam tantum esse, quæ iis prodesset, qui plurimum possent, definierunt. Certè id quod aiebant rationi satis consonum videbitur, dum ex Gentium moribus tantum, ac usu mensura petitur Juris, quàm universi eo obligamur laxamurque, Naturalis. Nec perperam minùs aut minùs frustra sic rem adgrederetur, sive philosophus, sive Jurisconsultus, quàm Medicus faceret, qui sive sanitati tuendæ, sive morbis curandis, quænam essent conducibilia, edoctrus sive è vulgari hominum victu, sive è solennibus epularum lautitiis discenda ea præscriberet. Ut illic habetur ratio gustus, luxus,

Lib. 5. c. 17.

Apud Chalcidum ad
Platonis Ti-
maeum.

luxus, pompæ, non pariter sanitatis tutelæ aut curationis, quarum altera à cibis, altera à medicamentis ex natura sui, nec cupidinarii nec coqui arte, congruis speranda est; ita in Gentium complurium moribus, atque institutis non tam Naturalis juris simplicitas, quam ipsarum utilitas, ut Iusti propè mater & æqui (quod olim Horatius), spectari est solita. Ac non rarò,

t Serm. 1.
Sat. 3.

————— Sidera terrâ

Ut distant, & flamma mari, sic Utile Recto.

u Lib. 8.

Ut apud Lucanum u Pothinus. Personam item Naturæ Con-
suetudo sæpius induit, atque eousque larvâ fallit, ut, quod ex ea
tantum apud Gentes introductum obtinet, pro Naturali ac u-
niversali hominum Jure subinde sumatur. Unde & Consvetudo
veteribus dicta x est Hominum Dæmon seu Genius, et-
iam & ipsa Natura. Et appositissimè Aristoteles y καὶ γὰρ τὸ εἰ-
σομύλον, ὡς περ πεφύκός ἡδὴ γίγνεται. Ὁμοίον γὰρ ἡ τὸ ἐθῶ-
ν φύσει. ἐγγύς γὰρ καὶ τὸ πολλὰ κίς τῶ αἰεὶ. ἐστὶ δὲ ἡ μὲν φύσις τῶ
αἰεὶ τὸ ἐθῶν & πολλὰ κίς, etenim id quod consuetum est, velut na-
turâ est inditum. Nam simulat consuetudo Naturam. Vicinum
scilicet est id, quod sæpe fit, ei quod semper. & Natura quidem ejus
est quod semper. consuetudo ejus quod sæpe fit. Qua de re ipse et-
iam alibi z, aliique a obiter plura. Et egregium est hanc in-
rem exemplum illud illustre apud Herodotum b. Cum Da-
rius accitos Græcos, qui in ditione sua, percontabatur, quantâ
pecuniâ vellent defunctis parentibus, juxta Indorum aliquot
morem, vesci, & negabant se ulla pecuniâ in hoc posse induci,
rogavit pariter Indos illos, quantum acciperent, ut patres de-
functos igne, juxta Græcorum morem, comburerent, nec po-
steà comederent; qui vehementer reclamantes meliora illum
ominari jubebant. Abominandum scilicet revera morem illum
non retinere, velut Naturæ seu Officio nunquam non servando
adversissimum esse judicabant. Et in primis heic obtinet il-
lud Taciti c de Vonone Phrahatis filio in regnum Parthorum
à Tiberio Româ, cujus mores imbiberat, misso; Prompti adi-
tus, obvia comitas, ignota Parthis virtutes, nova vitia: & quia ipso-
rum Majoribus aliena, perinde odium Prævis & Honestis. Quin &
Maximus Tyrius d, νόμος καὶ δίκη αἰὼν καὶ κατὰ φύσιν ἀγαθὸν

x Alex. A-
phrodif. lib.
de Fato c. 4.
y Rhetoric l.
1. cap. 11.

z Metaphysic
1. cap. 8.
a Cicero de
Inventionibus
lib. 1. & c.
b In Thalia.
& Sidesis O-
riginem ad-
vers. Celsum
lib. 5.

c Annal. 2.

d Dissert. 1.

ἐν Ἰταλίᾳ

Prochir. l.
n. tit. 1.

μῦθα καὶ παρασσεύματα. Μὴ γὰρ ὅτι ἅμα ὅμοι λόγοι ἐν ταῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὅδε πόλις πόλις, ἀλλ' ὅδε οἶκος οἶκος, ὅδε ἀνδρὶ, ὅδε αὐτῷ αὐτῷ *leges & Iura pro cuiusque placito in partes ita distrabuntur dilaceranturque, ut non modò Gens cum Gente, sed nec urbs cum urbe, nec familia cum familia, nec homo cum homine, nec unus aliquis interdum secum ipse consentiat.* Tantundem alii obiter. At demum Gentium, omnium earum, quas cognovimus, Morationum mores heic in argumenta, quibus Juris Naturalis capita adstruantur, ut expressim volunt nonnulli, indagentur. Certè simulac de morationibus verba fecerimus, haud paucimortalium suam seu aliquam saltem, quam sibi sive ex vitæ instituto adsciverint, sive in literarum studiis fuerint præ ceteris admirati, aut moratissimam ceterisque, Juris omnimodi nomine, præferendam (qua de re & olim prudenter monuit Herodotus) esse, aut saltem morationibus connumerandam pertendet. Atque ita rem non in imparem sanè, quoties exinde controversia orta fuerit, recidere difficultatem palàm est. Quin Græcos Latinis, hos Græcis, utrisque Ægyptios, Persas, Chaldaeos, Æthiopas, Celtas, Scythas, Judæis hosce simul aliosque universos Barbaros fuisse sciunt pueri. Atque ob incertum, quod in huiusmodi mensura, ut diversimodè habeatur, necesse est, Constantinus Harmenopulus f. Jus Gentium nihil aliud esse voluit, quàm quod distributè habetur utcunque invicem discrepans, apud Gentes qualescunque. Ἐθνικός ὁ νόμος inquit ἐστίν, ὅστις ἐν ἑθνῶν ἡ ἑθνη χρῶνται ἑκάστη. οἷον τὸ μὴ μίγνυσθαι ταῖς μητέρας παρὰ Σάυρας καὶ Ἕλλησι καὶ τὸ ἐναρπάζεσθαι τὰ τέκνα παρὰ Πέρσαις, *Ius Gentium est, quo Gens Gentesque utuntur aliqua. Ut non misceri matribus apud Sauras (Sarmatas substituit Joannes Mercerus) & Græcos, contraque iis misceri apud Persas.* Quæ cum ita se habeant, certè si ve Gentes seu Populos ipsos Omnes, utpote necdum cognitos confideres, si ve mores Cognitorum Seculorumque mirum in modum circa ea, quæ Juris Naturalis dicuntur, discrepantes, si ve Civiles, quæ accedunt Obligationis ac Permissionis formulas si ve Juris omnimodi apud eorum aliquos violationem, si ve Utilitatis rationem Boni ac Honesti considerationi in rebus publicè gerendis moribusque introducendis crebrò prælatam, si ve consuetudinis

dinis diuturnæ vim Naturam in Gentium moribus toties simultantem tandem spectes, non imprudenter factum meritò forsitan dixeris ab Ebraeis, dum in Juris Naturalis designatione, Omnium seu Plurium Gentium morum seu institutorum rationem habent nullam. Accedat, Jus qualecunque non satis accuratè inde peti aut denotari, unde Autoritas & Imperium aliquod, è quo pendent Obligatio, Permissio, earumque comites, juxta superius capite quarto ostensa, satis haberi nequeat. Detur uniformes è seculis priscis fuisse, atque etiamnum esse Gentium, sive Omnium sive Cognitarum, sive Moratiorum pariter mores aliquot, veluti in Contractibus, Successionibus, Conjugiis, Judiciis, Federibus, Commerciis. Anne, inde Juris Naturalis seu Universalis vim, atque Obligationis & Permissionis effectum (citra quem frustra de Jure aliquo loquimur) sortiri omninò possent ejusmodi mores? In exemplis memoratis, mores, ut vides, partim sunt singulatim, & domi genti cuilibet usitati, partim universis, ut communes interveniunt. Quod ad singulatim & domi cuilibet usitatos attinet; Anne, gens unica aliqua gentis alterius non subjacens imperio (nam de Gentibus plurimis, quæ sui sunt seorsim invicem juris, res est capienda) ideò ad morem ejusmodi aliquem retinendum obstringitur, quia ipsa simul, sicut cæteræ, eum tamdiu observavit? Ullamne Obligationis exinde nasci posse communio- nem, cui singulæ earum, qui observaverint pro libitu suo per ceteras nequeant contraire, fingi potest? Certè non cum meliori ratione, quàm si quis dixerit Spartanos, verbi gratiâ, ideò ad retinendum aliquem morem sibi seorsim avitum obligari, quoniam nondum placuerit ejusdem aut similis, Atheniensibus, Thebanis, Macedonibus, aliis, quibus non omninò subsunt Spartani, abrogatio. Nescit quidem nemo re- gulam illam g Juris, *Refertur ad universos, quod fit per majorem* partem. Quæ passim ferè obtinet in Curia h decretis, arbitro- rum i sententiis, id genus aliis. Quoties scilicet id totum, cujus ea pars est, unico ita complicatur, sive imperio, sive pa- cto, sive constitutione, ut in corpus unicum civile coaluerit, partesque ibi habuerit exinde veluti invicem continuas. Quod

g L. 160. D. tit.
de divers.
reg. Juris.
h L. 19. D. tit.
Ad Municipalem.
i L. 27. D. tit.
de Receptis
& qui arbitrium. §. 3.

si ex numero tantum, velut quantitate discreta, ita conflatur
 gentium hominumve cœtus aliquis, ut non omnino in ejus-
 modi totum seu continuum quid coaluerint, Majoris sanè
 partis in rebus, quales jam tractamus, ratio habenda est ad
 Obligationem seu Officii Debitum introducendam nulla.
 Finge homines aliquot singulares trium, verbi gratiâ, gentium
 (quæ pro cunctis in exemplum sumantur) & personas & Im-
 peria induisse. Gentium semper intellige sui planè ita sigil-
 latim juris, ut alterius ditione earum nulla contineatur. Fin-
 ge, inquam, Titium, Sempronium, & Seium Gentium & per-
 sonis & imperiis trium (id est, heic omnium) sic indutis, sibi
 statuisse seu elegisse quid, ac pariter semper observasse. Adeo
 etiam longævus fuisse, ut omnes Præscriptionis terminos ob-
 servatio illa excederet. Ut scilicet Gentes universas eorumque
 mores qualescunque sic velut in tabella unico complectaris in-
 tuitu. An major trium illorum pars in causâ heic esse quibat,
 quominus tertius pro libitu suo id, quod à se sibi ita statutum
 est atque observatum, ritè non posset abolere ac rejicere? Pari-
 lis omnium observatio citra obligationem aliquam singulis su-
 periores, qua pariter coerceantur omnes, utcunque diutina,
 efficere planè nequit ut non contrarium æquè singulis sibi (si
 nil aliud obstat) statuere, atque observare liceat. Simili modo
 dicendum de moribus gentibus quocunque communibus seu
 Intervenientibus. Si alia obligationis causâ non reperiatur,
 præter ipsarum observationem mutuam seu constitutionem,
 quid vetat, quo minus ex consensu, in diversam sive observa-
 tionem sive constitutionem inito, jus qualecunque illud pristi-
 num interveniens esse desinat. Quemadmodum clarificationis
 seu represaliarum, belli denunciandi, alia juris Facialis ac bel-
 lici capita Gentibus, quas novimus, Intervenientia, mutata,
 pro seculorum varietate scimus. Et quod paucioribus genti-
 bus qualibuscunque post consensum in observationem diuti-
 num abolere seu mutare licet, id omnibus si itidem velint li-
 cere, modo superior non habeatur, quæ vetet obligatio, quis
 possit dubitare? Neque igitur è Plurimarum neque ex Omni-
 um, tametsi mores earum exploratos haberemus, Gentium usu
 aut observatione, Jus illud Naturale atque Universale, maxime
 quod

quod sibi perpetuò constans est, & nunquam non Obligat, pendendum est. Nec sanè de illo, quod naturaliter Permissivum est, aliter atque suffragia velut interpretationum in capitibus hujus aliquot excutiendis è Gentium moribus subinde suppeditantur, ut superius diximus est decernendum. Quin & alia capite proximo dicenda huc pariter spectabunt.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure Naturali disquirendo, usu, quo solo neq; heic subnituntur Ebrai Ex Rationis solo & simpliciter sumato usu, tum quia adeo incertus est & sibi inconstans, tum quia sine Superiori, cui subsit, imperio obligationem non inducit, non rite satis edisci Jura Naturalia.

Uod ad Naturalem Rationem seu rectum ejusdem apud Homines usum ejusque dictamen attinget, (nam de eo juxta institutum proximè videndum) passim legimus, Communes innasce hominibus Notitias, atque Anticipationes, quibus nemini non intus constituitur, Bonum amplexandum appetendumque, Malum fugiendum, honestè vivendum; atque ex ejusmodi notitiis seu principiis, practici intellectus theoremarum seu conclusiones fieri, mente non depravata ex vi sibi congenita ratiocinante, ipsis principiis non incertiores. Adeoque Jus Naturale cum Aristotele ^k sæpè definitur, id esse quod *πανταχῇ τὸ αὐτὸν ἔχον δυνάμει καὶ ὁ δὲ δοκεῖν ἡμῖν* *ubique eandem vim obtinet, & non, quia ita videtur, vel minimè.* Id est, quod non ex incerto ac vario apud Gentes opinionum, usu, aut ex re pro civili bono diversimodè nata, (quale non rarò est Jus Positivum, quod *νομικὸν* seu legale vocat ille,) sed ex constanti eorum judicio, qui recta ratione sanèque utuntur, perpetuò sibi, simile pendet. Nam pro eo, quod est ibi *πανταχῇ* *ubique*, substituit præstantissimus paraphrastes Andronicus Rhodius *παρ' ἀνθρώποις τοῖς τοῦ θεοῦ καὶ ὑγιῶς ἔχουσιν ὁ δὲ τοῖς νοῦν καὶ τὰς φέρουσιν καὶ διατηροῦντο* *apud homines, qui rectè atque ut oportet, sapiunt, non apud eos, quibus laborat mens aut per-*

k Ethic. lib. 5. cap. 10.

1 De Legibus
lib. 1.

mi. secunda.
quaest. 94.
art. 2. ubi si-
desis plura
in 5. Ethico-
rum lect. 12.
Adde Scot. in
Sent. 3. dist.
37. qu. unica.

versa est. Et Michael Ephesius ibi; *παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ αἰδία-
Φέγει καὶ τὸ φύσιν ἔχουσιν* apud plurimos, qui tamen perversi non
fuerint, sed secundum naturam se habuerint. Nam apud eos (sic per-
git,) qui ferinum in morem vivunt prorsusque excæcatam mentem ha-
bent, ac solum brutorum voluptatem sectantur, nullum Naturale Jus
est. Quinetiam Cicero l, est, inquit, unum jus, quo de vincita est
hominum societas, & quod lex constituit una. Quæ lex est Recta
Ratio imperandi atque prohibendi, quam qui ignorat, is est injustus
sive est illa scripta uspiam sive nusquam. Et paulò post; Nos le-
gem bonam à malâ nulla alia nisi naturali norma dividere possumus.
Nec solum Ius & Injuria à Natura dijudicantur, sed omninò omnia
Honestæ ac Turpia. Nam & communis intelligentia nobis res notas
efficit ea quæ in animis nostris inchoavit, ut Honestæ in virtute po-
nantur, in vitiis Turpia. Hæc autem in Opinione existimare, non in
Natura posita, dementis est. Alia sunt ejusmodi apud eundem,
Platonem, Senecam, Plutarchum philosophos alios, uti etiam
Theologos, & Jurisconsultos, qui Jura Naturalia ex recto Ra-
tionis usu indicari, seu ibi sedem habere velint. Hinc scilicet
nasci Principia qualia Practica & Prima vocant in scholis, at-
que dein Confectaria, è quibus Jus conflatur Naturale. Et
quemadmodum in Mathesi post datam lineam, angulum, pla-
num, Circulum, insequuntur etiam principia quædam nemini
non primo intuitu, qui oscitanter non intueatur, pro Veris a-
gnita unde etiam Conclusiones non minùs certæ inferuntur;
ita etiam in ipsis Moralis disquisitionis seu Rationis vitæ in-
stituendæ, quam practicam nuncupant, primordiis, post data
quædam, veluti Tutelam sui, rerum in vitæ commodum usum,
sexuum conjunctionem, speciei proagationem, & quæ cetera,
venire solent nomine Boni ac Honesti (quod primarium est
heic objectum, ut in philosophia prima Ens) naturaliter o-
riri volunt ex ipsa recta ratione Præcepta aliquot Interdicta-
que in universum obligantia, quibus Bonum illud ac Hone-
stum conservetur, præpediaturque contrarium. Unde in Re-
rum Adæquatione quadam seu invicem Commensuratione,
quæ diligenti Rationis, ut solius *νεμεσις* seu judicandi instrumenti
operâ eruatur, Naturale seu Universale Jus consistere dici solet tū
Theologis, tum Jurisconsultis. S. Thomas m; sic se habent præce-
pta

pta legis naturalis in homine quantum ad Operabilia, sic se habent prima principia in Demonstrativis. Alii tantundem non raro. Atque huc spectat illud Alberti Bologneti Jurisconsulti non incelebris, quod vicem aliorum, quæ adduci facile possent è Jurisconsultis Theologisque similium fortiri heic voluimus. *Generatim, inquit, concludimus, Naturam, ut aliis omnibus semper in rebus, ita in hoc maximè providam, plenissimè illa omnia nobis suggessisse, quibus ad vitam justè, piè & honestè degendam optimè instrui possimus. Quæ ut perfectè ac distinctè à nobis cognoscantur, sciendum est bipartitam eorum rationem esse. Quadam enim sunt, quæ naturâ neque prohibentur, neque imperantur, sed libero ipsorum hominum arbitrio permittuntur, ita ut possint homines liberè decernere, quæ pro locis & temporibus sibi magis expedire judicaverint. Quadam verò sunt, quæ determinatè, ut ita dicam, naturâ imperantur vel prohibentur, ita ut ejus imperii vel prohibitionis mutandæ nulla hominibus facultas concessa sit. In illis quidem primis maximè inspicitur utilitas, in his verò Honestas ac Justitia sola attenditur: solaque hæc postrema sunt, quæ ipsi naturæ præcipuo quodam jure tribui possint. Sic ille; idque ad vulgi Scriptorum mentem, qui ex recto Rationis usu fines illos, quos ultra citraque naturaliter nequit consistere, rectum, reperiri ediscique dictitare solent. Juxta & illud Euripidis o; Vir bonus, inquit,*

*nDe legeTu-
re & equi-
tate cap. 18.
§.6.*

ὁδὲ τοῦ ἀσχεροῦ, καὶ οὐ τῆ καλῆ μαθὼν

Novit id, quod Turpe est, Malum, seu prorsus fugiendum, ex canone, Regula seu norma illa, quâ Bonum Honestumque designatur edoctus. Quam regulam seu normam in Ratione humanâ, seu ex ejusdem dictamine haberi passim inculcatur. Ceterum neque hoc modo simpliciter sumto de Jure Naturali seu universali statuunt, aut disquirunt Ebraei. Qua de re paucis videbimus. Id quidem fatendum est, ex Gentium complurium, quas pro Moratoribus atque Illustrioribus habemus, scitis ac rationibus, juxta ea quæ capite proximè superiori disputata sunt, suffragia ceu interpretationes in disceptationibus de Jure Naturali Permissivo ritè satis interdum adhiberi. Quin & tam in Juris Obligativi, quàm Permissivi disquisitione subsidium cuique ingens (sicut & in rerum omnium aliarum æstimatione) ex multi-

oInHecuba.

pCicero de
Inventione
lib. 2.

q Apud D.
Augustinum
lib. 19. de Ci-
vitate Dei,
cap. 1. Adde
Clementem
strom. 6. Epi-
piphaniu (de
sectis) in
Cōp. de fide
Catholica,
prater Lactan-
tium &c.
r De Conso-
lat. 1. prof. 3.

multiplici tum sui, tum aliorum rationis usu, id est, è perquam variis, atque invicem dissidentibus hominum sententiis, juxta capite primo ostensa, præstari. Ut fermè complurium virginum pulcherrimarum, quas seligendi potestatem Zeuxi publico consilio dederant Crotoniatae, formæ invicem satis dissimiles, id ei præstiterunt, unde unicam Helenæ p, quæ ei magno pretio ab illis conducto depingenda erat, faciem velut exciperet. Ut verò ritè hac de re dispiciamus, Ratio ejusque usus dupliciter sumitur: Aut quæ per se Simplex est nudusque, nec alicujus Humanæ naturæ Superioris, sive indicationem, sive authoritatem respicit, aut quæ autoritatem ejusmodi seu indicationem Boni Malique officiorumque debitionis terminos designantem agnoscit. De modo secundo agitur capite sequenti. Ceterum de Ratione in criterium primo modo adhibito, animadvertendum est, non modò non adeo Certum esse, aut sibi Constantem ac similem apud homines ejusdem in hisce discernendis usum, ut, quid ex eo melius, aut optatius sit, semper satis liqueat, verum etiam nec inde solum, licet certissimus esset sibi que similis & constantissimus, erui sic posse Obligationis, atque Permissionis (quod heic caput est) legitimæ Causam. Quod ad Incertum atque Inconstantiam, quæ laboravit semper liber nudæ Rationis ille in hisce usus spectat; ut vulgus hominum, cui diligentior Rationis usus, qualiscunque esse solet, satis alienus prætermittam, nemo humanior nescit, de Bono & Malo eorumque finibus numerosissimas fuisse olim etiam Rectæ Rationis professorum seu antistitum, id est, philosophorum, disceptationes, sed mirum in modum invicem discrepantes. Neque erat, qui tantas potuit componere lites. Sæctæ erant perquam multiplices, & tam fecunda dogmatum seges, ut philosophia, quæ accuratissimâ, pro disquirentium viribus ac ingenio, ratione nitebatur, ad CCLXXXVIII. sæctas, non quæ jam essent, sed quæ esse possent, adhibitis quibusdam differentiis, facilimè perveniret, quod observavit olim togatorum doctissimus Varro q. Et philosophiam ipsam de veteribus illis adeò, dum suis singuli rationibus, veluti veris & cogentibus subnixi, eam sibi solum cessisse ostentabant, dissidentibus conquerentem eleganter inducit Boëtius. *Epicureum*, inquit r,

vulgus

vulgus ac Stoicum ceterique me reclamantem renitentemque velut in partem praeae trahabant, & vestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiēre. In quibus, quoniam quaedam nostri habitus Vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata, nonnullos eorum profana multitudinis errore pervertit. Ita qui exprofesso Principia bene vivendi universalia quæsierunt, in diversissimas abiēre sententias, suas singuli optimas judicantes; aliorum ferè sive damnantes sive reprehendentes. Quid quod nonnullis etiam majorum gentium Philosophis adeo singularis heic erat ratio ejusque usus, ac dictamen (nam de pravitate locus hic non est dicendi,) ut quaedam certè rarò apud homines, non pro Juri Naturali planè adversis habita, omninò ex eodem jure permixta ac probata esse auderent asserere. Sic Zenoni & Chrysippo, quemadmodum etiam Persarum Magis, $\mu\alpha\tau\epsilon\ \mu\ \xi\iota\alpha$ seu concubitus maternus, atque etiam filia, uti & masculi licitus habebatur; ut Theodoro philosopho t Furtum, sacrilegium, adulterium. Quæ tamen Ulpiano u Jurisconsulto, qui nec Christianus, aliisq; paganis naturâ turpia expressim esse dicuntur. Theodorus etiam & Diagoras Melius alique satis celebres, nullos Deos asseverando, timorem omnem, quo Humanitas regitur, venerationemque penitus x sustulerunt. Hisce adjice Platonis, philosophorum cunctorum divinissimi, uxorum communionem y, coitum fermè promiscuum, aliorum z, rerum universalium perpetuam velut ex lege imperante communionem. Accedant Archelai a item, Aristippi b, Carneadis c placita, quibus nihil omninò ex naturâ Justum admittitur, sed omnia, quæ illa induunt nomina ex legibus scriptis, hominumque arbitrio, aut utilitate pendunt. Alii etiam tantundem d acriter propugnârunt. Quin & id genus innumera alia, pro diversissima disquirentium ac docentium ratione, in veterum scriptis occurrunt. Personat quidem ubique $\delta\ \nu\omicron\upsilon\alpha\ \epsilon\sigma\tau\iota\nu\ \lambda\omicron\gamma\ \epsilon\sigma\tau\iota\nu\ \lambda\omicron\gamma$ lex, maximè naturalis, est recta ratio, in quod unanimes satis consentiunt, etiam qui de recta ratione immane quantum, sicut de gustu solemus, interim dissident. Perinde ac si de mensura nomine quidem tenus, veluti pedis ulnæve, satis es-

M

cap. 12. & vide Platonem de Republica lib. 2. ubi de Gygis annulo.

Sixtus Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 3. cap. 24. & 25. & advers. Mathematic. l. 10. Epiphanius in Cōp. de Fide Catholica.

t Diogenes Laert. in Vita Aristippi. Hesychius Ilustris in Theodoro, Epiphanius in Cōp. de Fide Catholica. u L. 42. D. de divers. Reg. Juris.

x Minutius Felix in Octavio.

y De Republica lib. 5.

z Epiphanius Alexandr. apud Clement. Strom.

γ. alii

a Laert. in Vita ejus.

b Idem in Vita ejus.

c Lactant. citatus capite proxime superiori.

d Callicles apud Platonem in Gorg.

sententia, & Arist. Elench. lib. 5.

*e In Phædro
& Gideſis
Galen. de
Hippocratis
& Platonis
placitis lib.
9. cap. 2.*

*f In ſitarum
auſione.*

*g De Anima
cap. 2.*

ſent concordēs, de utriusque interea quantitate mirè diſcrepan-
tes. Et ſanè ubi verbis etiam expreſſiſſimis pro firmantis, qui-
bus inſtantur homines, præcepta atque interdicta ſive à Numi-
ne, ſive à Principibus, ſive ab aliis, qui rebus præſunt, con-
ſcripta habentur, in horas inibi etiam videmus non ſine ingenti
Rationis, tametſi habeat ea ibi palàm quo ſubnitatur diriga-
turque, uſus diſcrimine in alias atque alias, imò creberrimè in
contrarias diſcedere ſententias interpretes, utcunque pollentes
admodum ingenio. Summa eſt, quod habet Plato *e*; Soc.
Cum quis Argenti, aut ferri nomen protulerit, nonne univerſi idem
intelligimus? PHÆD. Id verum quidem eſt. Soc. τί δ' ὅταν δι-
καίῃς ἢ ἀγαθῶς; ὅκ' ἀλλὰ ἀλλή φέρεται καὶ ἀμφοῖσιν τῶν μὲν ἀλλή-
λοις τε καὶ ἡμῖν αὐτοῖς; Quid verò cum Iuſti aut Boni nomen uſur-
paverit, nonne alius aliò fertur, & tum inter ſe ipſi & à nobismetipſis
diſſentimus? Alii etiam omnia ita in dubio poſuere, ut aſſen-
ſum perpetuò retinerent. Veluti Pyrrhonii, Sceptici, id genus
alii, qui ſtateris Rationes (ut de eis Lucianus *f*) trutinantes,
indeque ponderis æqualis eſſe comperientes, Veritatem nulli-
bi haberi exiſtimarunt. Sectis ſuis ſcilicet adeò addicti, ut
nec communibus, quæ ſic dicuntur, notionibus, cum aliis, cre-
derent. Cautiùs igitur utendum eſt, nec temerè innitendum
liberrimo, ac ſimplici ſolum Rationis diſquirentis uſu, qui a-
deò multiformis, atque etiam ita in incerto paſſim eſt poſitus,
ut, quod alteri maximè, in hac potiſſimum indagine, ſive pro
Principio evidentiſſimo, ſive pro Concluſione principio non
impari habitum eſt, id alteri, nec imparis ingenii, planè rejici-
endum ac falſiſſimum, aut pro vero ſaltem non admittendum non
rarò viſum fuerit. Nam ſic crebrò eveniſſe apud illos diſcipli-
næ Heroas, qui de Boni ac Mali, Turpis & Honeſti Naturâ,
libero, nec aliunde coercito rationis uſu diſceptârunt, nescit
nemo eorum ſcriptis paulò verſatior, Unde eſt quod de Gen-
tium philoſophia Tertullianus, id eſt, de rationis, quæ Rectæ
nomine oſtentari paſſim ſolebat, uſu, *nihil divina*, inquit *g*, *li-*
centiæ ſervat, Leges Naturæ Opiniones ſuas facit, quibus ſi Scho-
larum, ac Sectarum ſpectes varietatem, nec incertiores, nec
invicem magis adverſas ulla in re comperies. Quod verò ad
Obligationem heic attinet, quæ velut juris eſt anima; Homi-
nes,

nes, in rem quæ præ manibus est, considerari possunt, aut quatenus ipsi universi æquales naturâ (citra scilicet Imperiorum ac Rerumpublicarum constitutionem) philosophis h ac Jurisconsultis inhabitati sunt, aut quatenus, in unicam coaluisse societatem Civilem seu civile ex pacto imperium unicum universi possint fingi. Etenim quâ in plures Gentes seu Imperia distribuuntur, capite considerantur proximè superiori. Quatenus homines universi æquale naturâ quomodocunque habitati sunt, seu ut singuli tantum considerantur; concedatur si placet, non solum philosophos, sed etiam homines universos ita solo ac simplici, qualem diximus, Rationis usu in Honesti & Turpis definitionem aliquam rerumque singularium, quæ sub eis nominibus veniunt, designationem consensisse, eamque planè Naturalem esse, opinatos, adeò ut nec sententiarum discrimen restaret ullum. Scilicet ut hoc rectius intelligatur, fingamus cum veteribus aliquot k, tempus quoddam fuisse, cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & sibi victu ferino vitam propagabant nec ratione animi quidquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Atque ferinam hanc vivendi libertatem diligentiori Rationis tandem usu, eoque simplici nec superioris auctoritatem omnino respiciente figillatim ductos fingatur eos exuisse, ac unanimes, nec tamen ab æqualitate recedentes, vitæ secundum Juris qualiacunque, Naturalis nomine, capita formulæ in posterum retinendæ nomina dedisse. At quid cedò hoc simpliciter ita sumtum ad Naturalis Obligationis seu Officii debitionis non violandæ, atque Permissionis sive Causam sive Effectum propriè, juxta, capite quarto ostensa, dictum? aut ad naturalem Licitum atque Illicitum determinationem? Quale de constitutione atque observatione Gentium sui seorsim planè singularum juris invicemque æqualium capite dicitur superiori, tale etiam heic de philosophica observatione seu scholastica, utcunque universalis, ex nudo rationis liberæ, sine expressissima præeunte auctoritate, usu nata est pariter dicendum. Quin Ratio, quatenus talis solum & simplex, svadet & demonstrat, non jubet aut ad officium, nisi superioris eo, qui jubetur, accedat simul auctoritas, obligat. Quod legis datæ proprium est. Alterum hominum sic singulorum

hArist. Polit.
3. cap. 12.
iUlpian. l. 32.
D. de divers.
Reg. Juris.

kCicero l. 1.
de Inventio-
ne, Laetius
lib. 5. de Pla-
to de Repub.
lib. 2.

*Il. fr. D. tit.
de Receptis
qui arbitriū*

parisque invicem juris ex alterius solummodo Ratione, seu unum aliquem sive ex sua (neque enim imperare sibi, neque se prohibere¹ quisquam potest) sive è ceterorum omnium sic obligari, aut juberi, ut suam prout sibi ex arbitrio videbitur, idè duntaxat rationem ac sententiam etiam in contrariam potestà mutare nequeat, ne admitti quidem potest magis atque ceteros universos ex ipsius unici sic obligari. Nam undenam Obligationis causæ reperitur disparitas, ubi universi, ut diximus, habentur pariter sui juris & æquales nec in civile aliquod corpus sociati? At verò universos illos etiam, id est, totam gentem Humanam in civile corpus fingatur coaluisse, ac de aliqua non solum vivendi, sed etiam imperii formula consensisse, adeò ut jam inter eos, Principes subditis præessent, pœnæ insuper jus, quod sic ex nuda natum eis est ratione, violantibus præscriberetur. Certè nisi superior etiam & heic accedat auctoritas atque jus, ratione qualicunque singulorum superius, quo fides sic inita servanda, quo Principibus parendum, quo pactis standum, quo demum universi simul, ut vinculo singulorum arbitrio, ac vaga ratione pollentiori, constringantur; quæ fieri potest, ut Naturalis aliqua, aut quæ à singulis, pro libitu & variante ratione, naturaliter solvi nequeat, Obligatio refragetur, quo minùs à fide, imperio, pactis, pœnarum præscriptione, omnibus tandem in quæ sic consenserint, liberè quisque & pro arbitrio recedere queat? Quà scilicet Turpe & Honestum, Licitum atque Illicitum, Officii debitionem & Jus, non per homonymiam ut assolet, Utile & Inutile, aut Vim Obligatio spectat, quod semper heic advertendum. Ut enim par in parem imperium esse nequit, ita nec qui pares fuerint, ii ex jure aliquo sibi inter se præscripto, officiique debitionis inde solum nomine, adeò impares fieri possunt, ut cuilibet nihilominus eorum non sit societati, quam in vitæ juriq; in quod consensit, par renuntiandi semper libertas, nisi velut ab externo seu aliunde, quàm à se ipsis accedat simul quod Pacta, conventa, deditiones, Jus illud & officium, & quæ cetera sunt, quibus societates humanæ, respubiicæ atque imperia nasci conservarique solent, obligando, cum imperio, firmet. Incohibiles planè alioquin sunt invicem Homines, dum Jus tantum & Obligationem communem

nem ut heic spectamus. Quin & in quicquid simul Omnes etiam se obligari quacunque ratione velint, eo pariter & Omnes se solvere ritè posse nemo non videt, nisi etiam superior aliqua homine autoritas ipsos ita velit manere obligatos. Rem se aliter habere, sive de hominibus singulis sui pariter ac seorsim, juris sive de eis in corpus civile sociatis loquamur, ne facilius quidem potest excogitari, quàm Duabus lineis rectis, sine Alia, quæ utramque pariter terminet, spatium qualecunque comprehendendi, aut Extrema invicem continua fieri sine Medio, quo jungantur, aut demum Numeros, qui Pares sunt, sine unitatis aut Imparis velut ab externo adjectione, crescere posse in Impares. Unde etiam evenit, ut in Paganorum disciplina veteri nec Diis ipsis obligatio aliqua ad pactum promissumve servandum, qualem scilicet rite satis violare nequirent ipsi, superinduceretur nisi palude Stygia, superioris in hanc rem Numinis nomine, invocata mi

m Hesiod. in
Theogō. Ho-
mer. Odysse.
Virgil. Aeneid. 6.

Dii cujus jurare timent & fallere numen.

Ambrosiæ item & Nectaris Deorumque consortii interdictio temporalis, pro pœna violationi imminebat. Ne quidem inter Deos supremos Obligationem invicem admittere quibant citra Numinis ipsis supremis superioris fictione. Qualisnam autem reverà fuerit atque undenam petenda Juris Naturalis Obligatio (quæ etiam jura omnimoda Humana, quæ positiva sunt, consequenter firmet) capite sequenti ostendetur, ubi, quæ huc itidem attingunt, alia habentur.

CAP. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia, cum Philosophis aliquot, patribus Christianis, & Jurisconsultis etiam nonnullis Casareis, statuere Ebraeos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu, ac effectu.

Lanè igitur rejecto, in disquisitione de Jure Naturali ineunda, Animalium aliorum usu, nec aut Gentium quantumvis usitatissimis Moribus aut Solâ, ut dictum est, Ratione humana, eorumque opinionibus & consensu ex ratione ejusmodi per se nuda ac simplici promissi seu mensura ritè heic judicandi definiendique admissis; restat ut de quarto illo modo, quo Jura Naturæ indagantur, & designari velut à Causa efficiente solent, videamus. Id est, de Naturæ Parentis seu Numinis sanctissim imperio, Autoritate atque indicatione. Nimirum docent, tum Philosophi magni, tum Patres Christiani, quemadmodum etiam Jurisconsulti nonnulli expressim, Deum, ut Naturæ Parentem universique Rectorem, hominum animis inesse, indicasse, imperasse, alia quædam, sigillatim etiam designata, Boni & Honesti nomine observanda, alia similiter nomine Mali ac Turpis perpetuò fugienda, atque inde conflari jus Naturale seu ejusdem velut in unum corpus partes coalescere singulares. Atque ex hisce solum qualiscunque interea pullulaverit è nudo rationis humanæ usu ac operatione absque admissa ejusmodi infitione, indicatione atque imperio, Sententiarum seu Opinionum seges Obligationem eam, quæ naturalis est, uti & Permissionem pendere. Adeo ut alia eousque Turpia esse, alia eousque Bona & Honesti illinc designentur, ut ex imperio Naturæ Parentis ejusque autoritate, quâ universi obligamur, sic nunquam esse definant, atque insuper pœna consequatur Violationem ejus, quod ita ex imperato observari debeat, uti & Observationem præmium. Quod ad Philosophos attinet; *Hanc video;* inquit Cicero n, *Sapientissimorum fuisse sententiam, legem* (De Naturali planè loquitur, è qua ceteras, quocunque designentur nomine, pendere cunctas, nec immeritò voluit; qua de re etiam plura mox) *neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam quod universum mundum reget imperandi prohibendique Sapientiâ. Ita principem legem illam & ultimam, mentem dicebant omnia ratione, aut cogentis, aut vetantis Dei.* Et paulò post; *Nec si regnante Tarquinio nulla erat Romæ Scripta lex de Stupris, iccirco non contra illam legem sempiter*

n De Legibus
lib. 2.

nam

nam Sextus Tarquinius vim Lucretia Tricipitini filia attulit. Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans, quæ non tum denique incipit lex esse, cum scripta est, sed tum cum orta est. Orta autem est simul cum mente Divina. Quamobrem lex vera atque Princeps apta ad iubendum & ad Vetandum ratio est recta summi Iovis. Idemque alibi o, Est quidem vera lex, recta ratio Naturæ congruens, diffusa in omnes, constans sempiterna, quæ vocet ad officium iubendo; vetando à fraude deterreat: quæ tamen neque probos frustra jubet aut vetat, nec improbos iubendo aut vetando movet. Huic legi nec propagari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet. Neque tota abrogari potest. Nec verò, aut per Senatum, aut per populum solvi hac lege possumus. Neque est quærendus explanator, aut interpret ejus alius. Non erat alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac. Sed & omnes Gentes & omni tempore una lex & sempiterna & immutabilis continebit, unusq; erit communis quasi Magister & imperator omnium Deus. Ille legis hujus inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit ipse se fugiet & Naturam hominis aspernabitur. Hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cetera, quæ putantur, effugerit. Et Hesiodus p,

o De Republica lib. 3. a. pud Lactantium lib. 6. cap. 8.

τὸν γὰρ αἰθρῶποισι νόμον διέταξε Κρονίων

Legem Hominibus constituit Iupiter, seu Naturæ rector. Et secundum Deum vivere & Deum sequi idem non rarò habetur cum eo quod est vivere secundum Naturam, etiam & secundum Rationem, apud Ciceronem, Senecam, Plutarchum, alios. Unde cum Hierocles in egregio illo ad carmina Pythagorica commentario, de eo, quod est Rationi parere, verba facit, λόγῳ ἢ ὀρθῶ, inquit, πείθεσθαι καὶ Θεῷ, ταυτὲν ἐστὶ. τὸ γὰρ λογικὸν χυτὸν εὐμοίρησαν τῆς οἰκείας ἐλλείψεως ταῦτα βέλεται ἃ ὁ Θεὸς ἐρίζει νόμῳ καὶ γίνεται σύμψηφον Θεῷ ἢ καὶ Θεὸν ἀνακευχήν ψοχήν, καὶ πρὸς τὸ Θεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπασθαι πρῶτης αἰ αὐ πρῶτης, Est verò idem Rationi recte parere atque Deo. Natura enim, quæ rationis est particeps, illuminationem sibi sortita, ea amplectitur, quæ præfinivit lex Divina. Nec discrepat à Dei sententia animus, qui secundum Deum se habeat, sed divinitati atque fulgori (à quo illuminatur) intentus ea facit, quæ facit. Adeò ut Deum ipsum, quatenus indicando rationi imperat, seu imperando indicat, αὐτὸ μὲν τῶν καλῶν σέβειν

p' nEgy. & Eidesis Clement. Strom. a. sub finem.

men-

mensura seu amissis nomen habere etiam velit. Illinc est quod
passim Jura Naturalia seu omnium hominum communia inter-
dum quidem communes notitias sed sapissimè τὰς θείας νόμους
Leges Divinas seu à Numine datas appellat. Atque ὁ ἀποδεχά-
μενος αὐτὰς λογισμὸς δικαστὴς ἀρετῆς ἑαυτῷ γίνεταί *Leges eas,*
seu jus ita indicatum imperatumque, Suscipiens Ratio sibi vigilan-
tissimus efficitur Iudex, quod itidem ille. Quibus sanè verbis id
quod ipsi philosophisque etiam paganis aliis non rarò τὸ σωφρο-
δὸς in vitæ peragenda ratione seu Conscientia dicitur, optimè de-
signatur. Scilicet ex indicatione atque imperio, quale dictum
est, Conscientiâ sic velut conjungi Numen Hominemque cujus
Rationi sic indicatum imperatumque est, ut reverà homo inju-
ris Naturalis seu nunquam non observanti capitibus sic indi-
catis imperatisque discernendis Numini sit conscius, uti & con-
sequenter Obligationis ex auctoritate illa, humanâ superiore, sibi
superinductæ pœnæque pro violationis comite præstitutæ. Nam
consciis heic est ita cum alio sciis, quemadmodum de voca-
bulo illo Nonius. Illinc est quod apud Homerum θεμίους seu
Jura, quibus genus humanum carere non debet, non semel q
1. & Odyss. λ. Jovi tribuantur ut auctori. Et Sceptum Minois apud Home-
rum ὁδὲν ἄλλο εἶναι dicit Plato τ, ἢ τὴν παλαιάν τῃ Διὸς nil aliud
esse quàm doctrinam seu disciplinam à Iove acceptam. Scilicet arbi-
traria Principum, quæ principio rerum, ut ait Justinus τ erant pro
legibus, Jure illo communi seu naturali, quod violari noluit,
Jupiter, coercebantur. Ex hac causa itidem Demostheni Jus
generatim, id est, omnimodi juris apud homines positivi fun-
damentum proximum seu Jus Naturale, dicitur τ εὐρημα καὶ δῶρον
Θεῶν Inventum & donum Dei, & Dioni Chrysostomo u Διὸς θεσμός
Iovis sancitum. Et Euripidi Jura hominum communia νόμι-
μα Θεῶν x Jura Deorum, aliisque id genus nominibus designan-
tur. Id genus occurrunt non pauca apud poëtas y veteres,
aliosque philosophia hac sacra satis plenos. Quin Platonici z
Νῆ ἐστὶν ὁ Νόμος Ἀγαθουῆς Mentis seu Dei est distributio lex seu
Ius Atque inde est quòd Aristoteles, ubi pauca de eo quod
est, utrum Jus Naturale sit mutabile, loquutus, nonnullis ait a
mutabile videri, quoniam apud alias atque alias gentes variatim
se habeat, τὸτο ὃ subjicit, ὅτι ἐστὶν ἕως ἔχον, ἀλλ' ἐστὶν ὡς καὶ τοὶ παλαι-
οι,

τῶν τοῖς Θεοῖς ἰσως ὁδῶν αἰσῶς ἔχον; Hoc verò non ita se habet, sed quodammodo. Quanquam apud Deos fortè nullo modo se aliter atque aliter habet. Scilicet, tametsi ob depravatos hominum mores ipsa Juris Naturalis capita, secundum observationem ipsaque observationis sive præcepta sive permissiones apud Gentes non satis secundum Naturam instituta habentes, aliter atque aliter agnosci mutarique videntur, nihilominus ipsum αὐτοδίκαιον seu quod per se atque ex sui natura justum est b ex Deorum præscripto, perpetuò manet sibi simile parilemque semper & parem obligationis vim obtinet. Id est, planè est immutabile. Neque aliunde evenisse fingi posse videtur receptam illam, maximè apud Græcos & Romanos sententiam, de scelerum pœnis apud inferos dandis. Amphitrio c ad Theseum inde red-
cem

bVidesis Mi-
chaelem E-
pbesium ad
s. Ethicorū
& Albertum
Bolognetum
de lege iure
& Aequitate
cap. 16. §. 16.
cApud Senec.
in Herc. fu-
rente. act. 3.

----- verane est fama, inferis
Tam sera reddi jura & oblitos sui
Sceleris nocentes debitas pœnas dare?

Cui ille

Quod quisque fecit, patitur: autorem scelus
Repetit, suoque premitur exemplo nocens.

Ejusmodi occurrunt infinita, quoties de nefandis & horrendis contra instituta scilicet Naturæ seu Jura communia commissis sceleribus loquuntur. Qua de re etiam plura habes capite supra quarto. Putandumne est non tam jus ipsum Naturæ seu Commune, quod violatum est, quàm pœnam, quæ ob violationem sic infligitur, à Numine præstitui ipsos existimasse? Sexcenta sunt in scriptoribus paganis, quæ huc faciunt. Sed plura adjicere super sedemus. Illud verò non prætereundum, Legislatores illos celeberrimos seculorum priscorum, Minoem, Solonem, Draconem, Charondam, alios, legibus suis autoritatem seu obligationem conciliari nequisse, opinatos esse, nisi eas Numini alicui acceptas ferrent; quod pueri in historia sciunt. Quid verò patres Christiani heic senserint, ex eorum Scriptis pariter liquet. Fuisse nempe etiam in Intervallo illo quod rerum creationem & legis scriptæ in Reipublica Ebraicæ usum primarium dationem, Jura Naturalia, atque Universalia à Nu-
mine

d Adversus
Iudeos c. 2.

e Adversus
Celsum lib. 5.
f Cap. 24. 5.

g In Isaiam
lib. 8.

h In Orat. 12.
ad populum
Antiochenū.

mine generi humano lata, indicata, imperata, quæ postmodum inter compluria alia in corpore illo Mosaico locum itidem habuere. Tertullianus de interdicto Arboris scientiæ Boni & Mali loquutus, *In hac lege*, ait d, *Adæ data, omnia præcepta condita recognoscimus, quæ postea pullulaverunt data per Moysen, id est, Diliges dominum Deum tuum* (ea innuit, quæ in Mosaico corpore scripta etiam pro Naturalibus seu Moralibus, adeoque Moysen ipso multum vetustioribus vulgò sumuntur) *de toto corde tuo, & ex tota anima tua; & diliges proximum tibi tanquam te, & Non occides, Non mæchaberis, Non fraudaveris, Falsum testimonium non dices, Honora Patrem tuum & Matrem, & Alienum non concupisces.* Atque hanc primordiale legem appellans, Matricem quasi esse scribit omnium præceptorum. Et post, *Ante legem Moysi scriptam in tabulis lapideis, legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à patribus custodiebatur.* Nam unde Noe justus inventus, si non illum Naturalis legis Iustitiæ precedebat? Unde Abraham amicus Dei deputatus, si non de equitate & iustitia legis Naturalis? Quod autem dicit, naturaliter esse intellectam legem illam; id antè ex ipso citata ostendunt, ita capi deberi, ut ex imperio Parentis Naturæ seu Numinis à primis parentibus accepto, atque ad posteros propagato, observanda intelligatur. Disertè etiam Origenes e Naturæ legem vocat eam, quam generi humano sancivit Deus. Ad illud item Isaiæ f, *quia transgressi sunt legem, mutaverunt jus, dissipaverunt fedus sempiternum*, quod ad alias gentes præter Judæos attinet, S. Hieronymus g, *audiant, inquit, Iudæi qui se solos legem accepisse Domini gloriantur, quod universæ primùm gentes totusque orbis Naturalem acceperit legem, ac itcirco postea lex data sit per Moysen, quia prima lex dissipata est.* Quin S. Chrysostomus h; ἐξ ἀρχῆς πλάττων ὁ Θεὸς τὸ ἀνθρώπον, νόμον αὐτῷ φυσικὸν ἐγκατέθηκε, καὶ τί ποτὲ ἐστὶ νόμος φυσικός; ὃ σιωπεῖος ἡμῶν διήγερωσε καὶ αὐτοδίδακτον ἐποίησε τῶν γυναικῶν τὰ καλὰ καὶ τῶν ἁποστόλων, Ab initio rerum, cum formavit hominem, Deus ipsi indidit legem Naturalem. Et quid est lex Naturalis? Conscientia nobis explicavit, & ex se notam fecit notitiam rerum, tum honestarum, tum earum, quæ ejusmodi non sunt.

Unde

Unde etiam adnotat legislatorem cum interdicta homicidii, adulterii, furti, Decalogo infereret, eorum causam aliquam non omninò adjecisse uti nec aliorum ibi quæ à principio, ut Juris Naturalis capita, data sunt eoque nomine fuere notissima; sed simpliciter tantum de eis breviterque statuisse. At verò præcepto de Sabbato, quod ex vetustis illis esse negat, atque particulare fuisse & temporaneum asserit, causam observat adjectam ex eo quod sanctificata est septima dies post rerum creationem absolutam. Sic ille, ubi plura habet in hanc rem egregia. Ipsam Conscientiam ejus, quod per se honestum est, à Numine hominibus inditam palàm vult. S. item Ambrosius; *In Psal. 104.*

Lex vera, sermo rectus; lex vera non insculpta tabulis, nec ære incisa, sed impressa mentibus atque infixa sensibus; quando sapiens non sub lege, sed ipse sibi lex est, opus legis in corde suo continens naturalis sibi stylo & quadam inscriptione formatum. Stylus ille & inscriptio à Naturæ parente; qui & mentibus impresit & sensibus infixit ut generis humani totiusque naturæ rector moderator, cujus est imperio parendum. Idcirco autem sermonem rectum, proculdubio vocavit, quoniam tum apud philosophos Græcos, tum apud Patres Christianos, qui Græce scripserunt, toties legem generaliter, cum eo nomine Naturalem seu Universalem, ut sæpè intelligunt, vocari legerat λόγον τὸν ὀρθόν. Nam λόγον nemo nescit tam verbum & sermonem, quam rationem denotare. At interea id certissimum est, cum Patres Christiani aliquot sic Græcè loquebantur, utcunque vocabula ipsa à Philosophis accepissent (& de Philosophorum sententia, quæ de nudo, simplici ac merè libero, absque Numinis imperio, rationis usu intelligatur, capite satis dictum est superiori) ita tamen λόγον eos capere velle, ut, quatenus ad legem sic referebatur, non tam nudam hominis rationem significaret, quàm ipsum Verbum seu Numen, quæ persona est Trinitatis secunda, seu juxta illud apud D. Johannem, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Et Deus erat ὁ λόγος seu Verbum, quod & apud veteres & recentiores interdum Sermo redditur. De vocabulo ipso ejusque homonymia, qualem diximus, egerunt pridem viri doctissimi & non rarò. Ceterum dum λόγος sic sumitur, interea ab ipso Numine, atque ab ejusce imperio,

k Præter ob-
bros in D. Io-
ann. Egan-
gel. cap. 1. cō-
mentarios
cōsulas Chri-
stophor. Hel-
vic. de Para-
phras. Chal-
daic. cap. 5.
Isaac. Casan-
bon. Exerci-
tat. 1. §. 1. &
Daniel.
Heins. in A-
ristarcho sa-
cro c. 3. p. 72

autoritate, & indicatione petitur, nec à scitis nuda ratione
 humana ortis emanasse dicitur lex illa; unde etiam Νόμος καὶ
 λόγος Lex & verbum simul, Numen, à quo jura naturalia edo-
 ceri, atque cum imperio indicari volebant, nuncupabatur;
 quemadmodum in Concione D. Petri, ut non semel observa-
 tum est à Clemente Alexandrino¹, qui notione jam memora-
 ta λόγος cum primis usurpat. Huc maximè spectat illud D.
 Pauli m, *Cum gentes, quæ legem non habent* (ut Judæis libris scri-
 ptam) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; legem non habentes,*
ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, te-
stimonium reddente illis conscientia ipsorum. A Numine scilicet,
 inscriptum indicatumque. Unde & Patresⁿ interdum legem
 naturalem loqui in cordibus nostris aiunt & similia. Et per
 hanc naturalem legem, inquit D. Hieronymus, & Cain cognovit
 peccatum suum, dicens, *Major est causa mea, quam ut dimittar;* Et
 Adam & Eva cognoverunt peccatum suum, & propterea absconditi
 sunt sub ligno vite. Pharaon quoque, antequam Lex daretur per
 Moysen, stimulatus lege Naturæ suæ crimina confitetur & dicit, *Do-*
minus o justus est, ego autem & populus meus impii. Ideò etiam
 apud Jobum, cujus historia antiquior plerumque scripto Mo-
 saico habetur, saltem non intra Rempublicam Ebraicam seu
 Mosaicam conscripta, legimus p; *vestigia ejus secutus est pes*
meus, viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea. A
 Mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo ab-
 scondi פיו אמרי verba seu dictata oris ejus. Sic Custodia via Do-
 mini q dicitur tempore Abrahamæ id quod cuique ex officio præ-
 standum erat. Jura Naturalia seu Universalia ita Numinis Ve-
 stigia, Via, Mandata, Verba seu Dictata sunt. Atque apud
 Theologos item recentiores quamplurima occurrunt, quæ Juris
 Naturalis originem Numini tribuunt, ejusque inde solum obli-
 gationem petunt. Nempe Jus faciunt divinum duplex: Al-
 terum Naturale seu Humanæ naturæ coævum; Alterum Po-
 sitivum seu à Numine postmodum adjectum. Secundi gene-
 ris pleni sunt libri sacri. Primum autem aiunt^r esse participatio-
 nem Legis æternæ in rationali creatura, adeoque divinum. Et ad
 hanc rem appositè Ludovicus Molina^s; *Cum Natura à Deo O. M.*
instituta.

1 Stromat. 6.

& in Eclog. 2.

propheticis.

m Ad Roma-

nos 2. 14.

n D. Hiero-

nym. ad E-

pist. ad Gala-

tas c. 3. quem

& videsis in

Epist. 151. Al-

gasia quæst.

8.

o Exod. 9. 27.

p Job. 23. 10.

& 11.

q Genes. 18. 19

1 Alexander

Alensis part

3. quæst. 26.

art. 4. S.

Thom. 1. se-

cunda q. 19.

art. 2. Sua-

rez. de legi-

bus lib. 1. c.

3. & lib. 2.

cap. 6. §. 13.

& c.

1 Tract. 1. de

Iustitia &

Iure disp. 3.

instituta sit, Naturæque legem, quâ bonum à Malo discernimus, ipse
mentibus nostris impresserit, ut vel experientia ipsa constet, colligitur-
que aperte ex illo Psalmi 4. Quis ostendit nobis bona? signatum
est supernos lumen vultus tui Domine, quod sane lumen aliud
non est, quàm vis ipsa intellectus, qua ea, quæ ex se & natura seu bona
sunt, ab iis, quæ ex se mala sunt, secernimus, ac dijudicamus: conse-
quens profectò est, ut Ius Naturale à Deo O. M. sit mentibus nostris
inditum naturisque ipsis rerum impressum, atque adeò ut sit Ius Divi-
num à Deo ipso datum. Et Alphonsus à Castro ^t, Ius Naturale est ^tDe Lege pæ-
illud, quod ex ipsius Naturæ institutione provenit, & hoc est omnibus ^{nali lib. 2. c.}
commune. Et hoc etiam est Ius Divinum, quia Deus ipse, qui Natu-
ram condidit est Iuris Naturalis autor & institutor. Si igitur Ius
illud ad conditorem referas, Divinum dicetur; si verò ad tempus sui
ortus illud comparare velis, Naturale dicetur; quia simul cum ipsa
oritur Natura & non postea per aliquam sive humanam sive Divi-
nam legem. Tantundem apud theologos alios non paucos. ^uCotrobers.
Quod ad Jurisconsultos demùm heic attinet; Fernandus Vaf- ^{Illustr. lib. 1.}
quius ^u, omne Ius Naturale, inquit, est Ius Divinum, licet ex diver- ^{cap. 29. §. 14.}
so non omne Ius Divinum sit Naturale, cum in multis sit supernatura- ^xAd Instit.
le (quale est in cunctis sacramentis ecclesiæ,) sicque Ius Divinum & Na- ^{in princ. tit.}
turale differunt inter se tanquam genus & species. Et Joachimus ^{de Iure Nat.}
Mynfingerus ^x, Ius hominum Naturale potest, sic rectè definiri. Ius ^{& ad §. sed}
Naturale est, quod Natura adeoque Deus ipse omnes homines in- ^{Naturalia.}
creatione (velut) prima quædam præcepta & formulas Honestatis docu- ^yMatth. We
it. Atque alii ^y Causam Iuris Naturalis efficientem Deum re- ^{sencech. Pa-}
ctè nuncupant. Similiter in opere illo Iuris Consuetudinarii ^{ratit. tit. de}
Regni Hungariæ à Stephano de Werbewcz contexto, ab Juris- ^{Iustit. & Iu-}
consultis Regni celebrioribus recognito atque approbato, & re- ^{re.}
gia autoritate confirmato, Jus Naturale dicitur ^z incepisse ab ex- ^zIn Prolog.
ordio Naturalis creaturæ, à solo Deo institutum. Certè diu est, ^aD. tit. de
quod glossa ad illud Ius a Naturale est, quod Natura omnia ani- ^{Iust. & Iure}
malia docuit, per Naturam Deum voluit intelligi, sicut & recen- ^{l. 1. §. 3.}
tiorum aliqui ^b; tametsi eo nomine reprehendatur glossa à ^bFernand.
Bartolo, qui Naturam Naturatam, non naturantem, seu De- ^{Vaquius Il-}
um ibi denotari velit. Quin & ipsum Deum Iuris Naturalis ^{lust. Contro-}
autorem expressim etiam facere videtur Justinianus, ubi de Ju- ^{Bers. lib. 1. c.}
re ^{29. §. 14. Mi-}
^{chael Vlcur-}
^{nus de Regi-}
^{mine Mundi}
^{part. 1. quæst}
^{3. §. 1. & c.}

*Instit. tit.
de rerum di-
vis. § singu-
lorum.*

*dL. I. D. de
acquir. rerū
dominio.*

*Instit. De
Iure Nat. §.
sed Natura-
lia.*

*Genes. 5. 22.
& 6. 9.*

re simul Civili & Naturali loqvutus, palam est autem inquit, c
vetustius esse jus Naturale, quod cum ipso genere humano rerum na-
tura prodidit, quod Theophilus vertit ἐπεὶ ἀπὸ τῶ γενέσθαι τῶν ἀν-
θρώπων εἰς Φῶς ἢ Φύσις ἐπεχέσθαι, quod simul cum genere Humano
in lucem eduxit ipsa Natura. Quod id ipsum innuit Gajus, à
quo sumfit Justinianus, ubi ait d, antiquius Ius Gentium cum ipso
genere humano proditum esse. Prodere heic, in lucem emittere, seu
educere denotat. Et quod genus humanum in lucem emisit si-
mul cum Jure Naturali, id aliud quid esse præter rerum omni-
um parentem Rectoremque summum seu Numen ne quidem
posse satis intelligi existimo. Atque huc spectat etiam illud
Justiniani c, Naturalia quidem jura, quæ apud omnes gentes peræque
observantur divina quadam providentia constituta semper firma atque
immutabilia permanent. Jam verò hanc ipsam amplexi sunt sem-
per sententiam eamque, dum hac de re decernunt, solam E-
bræi. Unde quoties de Juris Humani generis pariter commu-
nis capitibus loqvuntur, dicere eis solenne est בני נח נצטו
imperabantur Noachidis seu Noachi posteris, id est, generi Hu-
mano & הראשון אדם נצטו præcepta illa accepit Homo primus
seu Adam, à Numine scilicet, quæ בני נח præcepta Noa-
chidarum sexcenties nuncupantur. Qua de re mox. Nimirum
à Sanctissimo Numine in ipsis rerum primordiis homini impe-
rata indicataque fuisse Jura volunt quædam Naturalia, quæ ex
imperio divino nunquam non obligarunt. Unde pro eo quod
est in sacris literis ambulavit cum Deo dictum de Henoch f &
Noacho, qui jure vixerunt Naturali substituitur in paraphrasi
Chaldaica Onkeli הלך ברחלת דיי ambulavit in timore Do-
mini, atque in versionibus, Saadia Gaon, tum Judæorum Mau-
ritanienfium Arabicis ambulavit في طاعة الله in obedientia Dei.
Justos scilicet fuisse utrosque, quod & de Noacho expressim
dicitur, sic indicari volunt, quoniam Imperantis præcepta si-
mul cum ipsa rerum natura orta & per genus humanum pro-
pagata observabant. Illinc scelus erat Caini fratricidium, alio-
rum adulterium, ejusmodi alia quæ in Pentateucho ante Mo-
sis

sis tempora seu legem tabulis scriptam, illicita fuisse constat.
 Unde etiam ad illud *Abraham g plantavit nemus in Bersabee*, & *g* *Genes. 21o*
invocavit ibi nomen domini Dei aeterni paraphrasis Hierosoly- 33.
 mitana adjicit convivium ibi Abraham celebrasse, nec convi-
 vas locos suos reliquisse *ויהי ערב ויהי קרוב ויהי חם ויהי קור ויהי חור ויהי חור*
דעלמא ער זמן *donec eos profelytos fecisset*, & *viam seculi illos*
docuisset. Id est, donec in Juris Naturalis ex imperio Numinis
 vim obtinentis observationis professionem eos reduxisset, jus
 illud hominum sociale explicatius docendo. Neque enim tunc
 temporis aliud significare potuit *profelytos facere*. Alia huc
 spectant in Genesis atque Exodi libris obvia. Sic tandem
 admissio juxta Philosophorum, Theologorum, Jurisconsulto-
 rum scita, Jus Naturale seu generis Humani commune ex Im-
 perio ac dictatis Numinis sanctissimi pendere, confectarium
 habemus manifestum de Obligatione hactenus in praemissis
 quaesita. Nimirum Jus propriè dictum omnimodum est, aut Divi-
 num aut Humanum. Divinum seu ab ipso Numine immediatè in-
 dicatum, praestitutum, imperatumque, aut Naturale est, quale jam
 memoravimus, ipsisque hominum initiis coævum, aut Positi-
 vum seu recentius ac postea in utroque federe adjectum. Et
 utrumque est aut Obligativum, id est, sive Affirmatione sive
 Negatione expressa praescriptum, aut arbitrio humano Per-
 missum, adeoque Permissivum dici solitum. Humanum ap-
 pellamus quicquid ab Hominibus, quatenus Divinum sive
 quod Naturale est sive quod Naturali postmodum adjectum,
 permittit, variatim superstrui addive solet. Jam verò de Ob-
 ligatione Divini utriusque generis (ritè scilicet & juxta modos
 ac limitationes ejusdem ad legislatoris sanctissimi mentem in-
 tellecti) adeoque de Naturalis Obligatione nemo dubitabit,
 nisi qui simul Rectoris universi Potestatem & Imperium ne-
 quaquam agnoverit. Ipse enim ut rerum omnium modera-
 tor summus & Bonum & Malum per se indicat, & hoc fugien-
 dum, illud amplexandum imperat, adeoque ex sui natura &
 pro libitu obligat, ut nil possit excogitari supra. Atque illinc
 planè habetur Causa Efficiens Juris Obligativi tam quantum
 Naturale est, quam quantum Naturali in sacris literis adjectum.
 Unde Jura Naturalia semper firma & immutabilia permanere,
 quæ

h Instit. tit.
de Iure Nat.
§. sed Natu-
ralia.

i Petrus Gre-
gorius Syn-
tagm. Iuris
universi lib.
II, cap. I. §. 8.

quæ scilicet divina quadam providentia constituta sunt, rectè pronuntiavit olim Justinianus h. Tametsi non desunt etiam Jurisconsulti, qui Rationem humanam, quæ simpliciter sumpta in objectis Juris Suaforia tantum est, nec potestatem homine superiorem, quæ est Imperatoria, respiciunt, ajunt quidem generatim *Ius Naturale esse immutabile*, sed adjiciunt *i quamdiu Ius remanet, hoc est quamdiu jus illud naturalem habet rationem & equitatem, quibus justum dicitur. Veruntamen & mutabile erit quando subductis columnis Rationis & equitatis justum dissolvitur, quod accidit, quando Rationes, quæ equum statuebant, aliis subortis causis novis, incipiunt minui & superantur alia majori equitate.* Sic Petrus Gregorius, sic interdum alii. Quod sanè de Juris Naturalis Obligativi capite aliquo dictum, rationi perquam est dissonum. Nam quatenus ejusdem Juris capita obligant, id est, quatenus eorum obligatio intelligitur juxta id, quod voluit Deus legislator, omnimodam planè superant hominum, potestatem nec Rationis eorum incerto omninò subjacent. Quod nemo non videt. Quod verò ad Permissivum jus Naturale attinet, adeoque ad Sanctiones Humanas aliter atque aliter in ejusdem objectis indies se habentes, & demùm ad Obligationem, quæ ad eas, quatenus Divinis non adversantur, observandas pro vario rerumpublicarum moderamine, homines obstringuntur; Status hominum bifariam consideremus. Aut in seculis illis, quæ leges à Numine adjectas anteverunt, aut in eis quæ sequuntur. Prioribus illis in seculis, cum jus aliud non habebatur præter Naturale, quicquid in obligativo Jure Naturali non continebatur, id ut ad permissivum spectaret necesse est. Permissivi autem Juris Naturalis Actus, quæ huc spectant, duplicis erant generis; aut qui hominum singulis arbitrio naturaliter seu à Numine relictæ, humana aliqua constitutione, pacto, moribus aliterve ab hominibus coerciti non sunt, aut qui sic ex ratione & consensu inito coerciti sunt ac illiciti facti, tametsi tum singulis antea pariter liciti essent, tum postea, pro diversa hominum potestate, ratione & consensu fieri possent rursus liciti. Prioris generis universos palam est liberè ex sui natura ac licitè exerceri à

cun

cunctis potuisse. Atque inter hosce nemo non videt Constitutiones ferendi, Pacta ineundi, Mores ac Regiminum formulas introducendi, atque hæc omnia pro hominum, quorum intererat, cætuum arbitrio temperandi, rescindendi, revocandi actus similiter permisos. Quod verò ad Posterioris attinget generis; simulatque ex ejusmodi permissione, quid ab hominibus sociatis coercitum, vetitum seu constitutum est, ad illud, in quod sic consenserant ipsi (sive pacto, sive deditioe, sive aliter) & quicquid civiliter ita est novatum, juxta modos & temperamenta, quibus præscriptum est, observandum obligatos esse quotquot & quatenus civiliter consenserant universos, esse solet in confesso. At undenam Obligatio ista? scilicet à Natura parente actus ejusmodi antea permisi sunt. Atqui Obligationem ex simplici hominum ratione & consensu, absque superioris imperio, nasci nequire in antè ^k dictis ostenditur. ^k *Cap. 7.* A Numinis igitur, id est, homine superioris imperio etiam in hisce petendus est obligationis ortus, adeoque ex capitibus aliquibus Juris Naturalis Obligativi. Nam permisi erant hominibus actus, de quibus loquimur, tum pro libitu exercere, tum ex consensu mutuo inhibere, suamque, sive pacto invicem pariter inito, sive principibus, qui res moderarentur, constitutis, minuere libertatem; quod ne quidem satis intelligi posse videtur, dum, ut hæc semper, Jus & officii debitionem spectamus, nisi & adjicias etiam ex ipsius, qui ut homine superior permittit autoritate ac imperio, inhibitioni ejusmodi ac libertatis diminutioni Obligationem accessisse. Sic Obligatio, qua obtemperandum est decretis aut senatusconsultis, ex permissione decurionibus seu corporis alicujus sociis invicem hactenus paribus à principe indultâ, latis, ex ipsius principis autoritate ac imperio pendet, qui dum permittit pro eorum libitu decreta legesque tum ferre tum rescindere, æque etiam in ipsa permissione vult sic latas leges, usque dum ex eadem similiter permissione rescindantur, observari; id est obligationem inducere. Juris autem Naturalis Obligativi capita, quorum in hanc rem erat tunc usus, fuere: *Pactis ac Regiminum formulis civiliter initis standum, Fidem servandam*, & quæ similiter sonant. Quomodo autem ea in capitibus Juris hujus juxta Ebraeos sint reperta, in sequentibus videbimus. Ita pactis & legibus ho-

O

bus ho-

bus hominum positivis seu civilibus inerat Obligatio quidem Naturalis, id est, planè Divina, si causam ejusdem efficientem juxta jam dicta respicimus. Quæ tamen etiam Civilis rectè dicitur, dum ab objecto civili, cui accedit, denominatur. Resumere heic paululumque ampliare liceat similitudinem illam, quam viri aliquot maximè in schola celebres habent, capitum Juris Naturalis obligativi seu Principiorum practicorum, & Principiorum theorematumque ipsis principiis non minus certorum in demonstrativis, veluti in Mathematicis. Ipsa principia ac theoremata ejusmodi in Mathematicis perpetuò vera sunt, & studiosi seu artificis assensum etiam extroquent, adeoque quasi obligant. Ceterum quasi etiam permissum est ea construere, quæ in Problematis designari solent. Atqui Problematum diagrammatumque juxta ea tandem constructorum veritas & certitudo, quæ Obligationis perpetuæ item satis heic instar est, ex principiis illis ac theorematis nunquam non est demonstranda. Quemadmodum & heic Obligatio ad ea attinens, quæ ex Jure Permissivo (ante legem divinam aliquam aliam Naturali adjectam) ab hominibus constituta sunt, ex principiis & capitibus petenda erant Juris Naturalis Obligativi. Jam verò in Seculis, quæ legem scriptam seu Mosaicam sequuta sunt, aliæ accesserunt quidem Obligationes in utroque federe repertæ. At interea quicquid ex Permissione diversimodè inter homines civiliter ac ritè juxta varias regiminum formulas, ab ipsis solum sic per modum determinationis¹, ut in scholis

¹ loquuntur, constitutum est, ut nec Naturali nec Positivo, quod

Divinum est, Juri adversetur, id etiam ex ejusdem Juris, quod

tum Naturale est, tum in Numinis positivo seu scripto repetitur,

capitibus, Obligationis, secundum multiplices constitutionis

modos ac temperamenta, vim fortitur. Juxta illud Apostoli

Non est potestas nisi à Deo. Et quæ potestates sunt, à Deo ordinatæ

sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Sed

hac de re consulendi scriptores, qui de legum Civilium seu

Humanarum ex permissione, quam diximus, latarum Obligatione earundemque observandarum ex conscientia debitione accuratiùs egerunt; ut præter eos, qui ad dictum locum & ad S. Thomam scripsere, & Casus explicant ex professo

18. Thomas
1. secunda 9.
95. art. 2. &c.

m Ad Roma-
nos, cap. 13. 1.

fesso Conscientiæ, Franciscus Suarezⁿ, Ludovicus Carbo^o, Adamus Contzenus^p, Claudius Carninius^q, Azorius^r, id genus alii. Et Carninius expressim, *Nunquam violatur lex humana* (ritè lata & quæ revera lex fuerit) *quin simul iusfringatur illi im-* plicita annexa & involuta lex illa prefata Apostolica, Naturalis, Divina & Evangelica. Scio quidem non deesse viros s gravissimos, qui legibus inesse interdum civilibus obligationem conscientia negant, tametsi vim retineant, nec Juri Naturali seu Divino sint omninò adversæ. Sed quæ hætenus dicta sunt, & autore jam citati id, ni fallor, satis refellunt.

n De legibus lib. 2.
o De legibus lib. 6. disp. 16.
q lib. 7. disp. 1. & c.
p Politicorum lib. 5. cap. 8.
q In Oppugnatione Turris Babel part. 1. cap. 18. & seq.
r Instit. Moral. lib. 5. cap. 6 & vide

CAP. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innotescere velint Ebraei. Eorum item uti & Paganorum atque scholæ, tum Mahumedanæ seu Arabicæ, tum Christianæ de Intellectu Agente, quæ huc spectet, sententia recepta.

ex Bellarminum de Romano Pontifice lib. 4 cap. 20.
q Vide Nassarr. in Manuali cap. 23. & lib. 1. Consil. 3.

DRUSQUAM autem Capita Juris Naturalis, juxta jam dicta, adeoque juxta sententiam Ebraeorum, à Numine præstituti singularium designatione inimus, instituto consonum esse duximus, ut de Modo, quo hominibus Jus illud, qualecunque demùm fuerit, innotuisse volunt illi, videamus. Rerum scilicet initiis coævum fit. Nec literis mandatum esse aliquod Jus ante Moſis tempora omninò reperitur; nisi fabellis de Razielis libro Adæ tradito, atque id genus aliis credere velis. Quomodo igitur velint ut generi Humano patefacta sint capita illa Juris Naturalia seu Numinis rerum creationi coæva placita (utcunque postmodum sacris literis inter alia mixtim conscripta) indicandum. Solenne est in libris eorum Juridicis, quod & suprà memoravimus, imperata esse Capita hæc Noachidis^u (quo nomine genus humanum universum eis venit) ac imperata esse Adæ^x seu primo parenti. Unde & hæc nunquam non volunt obligare. Hoc autem bifariam concipi potest. Aut scilicet intelligere eos ejusdem Juris capita, tum in ipſis rerum initiis, tum in ea, quæ fuit post diluvium, instauratione

t Zohar in Beresith fol. 55. editionis Mantuanae.
u Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. b. & c.
x Maimonid. balach. Melachim cap. 2. & c.

tione Humano generi, ipsa sanctissima Numinis voce, fuisse
 imperata, atque ad posteros per Traditionem solum inde ma-
 nasse; aut tum fuisse humano generi in ipsa creatione præ-
 stituta, tum Animæ simul cuique Rationali facultatem ejus-
 modi inditam naturaliter esse ut homini cuilibet mentis non
 depravata, nec malè se habenti ac diligenter satis & ritè intu-
 enti, ea quæ sic imperata sint, nec unquam sint non observan-
 da, sicut & in demonstrativis principia ac theoremata, indi-
 centur & fiant manifesta. De modo juxta eos priori, si nil
 aliud obstat, non obscure videtur liquere ex ipso locutionis ge-
 nere, dum de Imperatis sic verba faciunt. At & alia habent ipsi,
 quæ etiam posteriorem simul admittunt. Philoni Judæo y lex
 Naturalis *ὁπ' ἀθανάτου φύσεως ἐν ἀθανάτω ἀγνοία τοπωθεῖς* ab
 Immortali Natura in mente immortalī exarata dicitur. Sed & Præ-
 cepta Naturalia interdum vocant *המצוות שנתפרסמו בכל*
אומות *præcepta quæ manifesta sunt apud omnes gentes,* & *מצוות*
אבותינו *a præcepta intellectiva.* Nimirum ex debita Intellectus hu-
 mani operatione & assidua Intellectus Agentis (qualisnam is
 illis sit, statim ostendimus) ope & auxilio ea, quæ sic impera-
 ta sunt, seu naturaliter habentur observanda, uti & principia
 cetera omnia & conclusiones, circa quas versatur intellectus
 humanus, indicari, dignosci & velati intus legi (quatenus
 scilicet dignoscuntur) innuunt. Intellectus autem Agens, id
 est, *שכל הפועל*, illis est, aut Numen ipsum, aut (juxta disci-
 plinam eis recentiore) Intelligentia omnium postrema, quam
האחרון שבשכלים הנפרדים seu *separatarum Intelligentiarum*
 postremam nuncupant & ministrum intermedium faciunt, qui,
 vi atque autoritate à Numine derivatâ, mentem humanam in
 actu intelligendi illuminet. Sibi autem ipsum Numen sine
 Intermedio esse interdum ajunt Intellectum hunc Agentem,
 velut ex prærogativa gentis; ceteris, Intelligentiam illam, quam
 diximus. Et de utroque pariter capiunt illud *אור* *In lumine tuo*
videbimus lumen, quod Moses Maimonides interpretatur
אשר ישפיע ממך בשפע השכל per influentiam Intelligentiæ, quæ
 à te influit. Et R. Aben Tybbon f de intellectu agente sic extra
 hominem ipsum posito, *האור מן הכח אל*
הפועל והוא התחלת שכלו המתפעל כמו שנוצץ השמש או שאר
הבריות

y Lib. Quod
 omnis Pro-
 bus liber.

z Aben Tyb-
 bon in Ruach

hachen c. 6.

aR. Simeon
 in Logica c. 8.

b Aben Tyb-
 bon in Ruach

hachen c. 3.

& fidesis R.

Iebudaim in

Sepher Coz

ri part. 1. cap.

27. part. 4. c.

25. & 5. cap.

10. 12. & 14.

Adde Mos.

Maimonid.

in More Ne-

bochim

part. 2. cap. 4.

c R. Israel Ben

Moses in disp.

Cabalistic. de

Anima cap

7. 21. & 25.

& fidesis no

tas Iosephi

Voisin ad. c. 7.

d Psal. 36. 9.

e More Ne-

bochim part.

2. cap. 4. 6. &

12. & part. 3.

cap. 52.

f Ruach ha-

chen. cap. 3.

דברים המאורים יוצאו חוש העין מן הכח אל הפועל
efficit, ut intellectus humanus è potentia in actum educatur, atque est principium intellectus ejus in actum educti, quemadmodum radii Solares vel alie res lucide educunt sensum visus in actum. Similitudinem quidem hanc radiorum solarium & Visus in re intelligendi, etiam ubi Intellectus Agens ipsius animæ pars esse admittitur, in scholis crebrò adhibitam nemo nescit. At verò Ebraeorum mihi heic sensus est hujusmodi. Sive Numen ipsum sive Intelligentiam, quam vocant Postremam, ut ministrum Numinis, non aliter ritè intelligendi actum menti humanæ semper præstare, quàm Solem seu corpus Lucidum Oculo videndi actum. Atque ut in lumine claro, & quemadmodum oportet, incidente, oculo nullo modo se malè habenti nec incommodè posito objecta rectè satis internoscuntur, quod non fit in tenebris, aut obscuro lumine, aut oculo agro aut malè sive se habente, sive collocato, ita etiam menti seu intellectui humano non depravato ac diligentius intuenti Intellectus Agentis ope illuminante, Imperata illa, quæ ex Naturæ parentis instituto sunt observanda, uti & cetera etiam intellectus objecta (tam scilicet Vera ac falsa, quàm Bona & mala) indicari; Depravatam autem mentem, etiam & Intellectum Humanum qualemcunque, citra ejusmodi opem, in Imperatis illis ceterisque ritè discernendis planè hallucinari. Nimirum ut Oculo à Sole seu ex radiis solaribus in Horologio aliterve horæ ad amissim demonstrantur, ita velut in appensa ob Intellectum Humanum perpetuò tabula seu libro expanso indicari ei ritè disposito (ex Intellectus, qualem diximus, Agentis subsidio, quo phantasmata ritè intelligibilia fiant) Præcepta illa seu Jura Naturalia, ut perpetuò Obligantia, quemadmodum etiam cetera quæ humano arbitrio Permissa. Neque verò Principia Generalia tantum, qualia sunt: Bonum amplexandum, Malum fugiendum, Honestè vivendum, sed & Conclusiones, & Propositiones, quibus quanam particulariùs Bona, quanam Mala ex natura sui, id est, ex Naturæ parentis placito ac imperio, habenda fuerint, hoc modo hominibus primis seculisque sequentibus, juxta jam dicta, indicari atque imperari asserunt. Quod ex sequentibus facile constabit. Nec quod societati humanæ

5. & Euseb
prepar. Es-
angelic. lib.

13. c. 13.

h Epist. 66. &
Sidesis Ioan.
Sarisburyens.

in Metalogi-
colib. 4. cap.

16.

i De Vita sua
lib. 5. cap. 26.

k Vide Sextu
Empiricum

Advers. Ma-
thematic. lib.

6. &c.

l De Repub-
lica lib. 6.

m Lib. de
Phantasia

& Intellectu.

n De Anima
lib. 1. cap. de

Intellectu a-
gente & lib.

2. cap. 15. 20
&c.

o Apud Io-
ann. Philo-
ponum ad A-

rif. lib. 3. de
Anima c. 5.

p De Anima
l. 3. text. 20.

q De Anima
lib. 3. cap. 25.

r De Anima
cap. 10 &

Metaphysic.
tract. 9. c. 4.

s Ad 3. de A-

nima Com. 5. hui.

t apud Alber-
tum Magnum
Sum. part. 2.

humanæ optimè conservandæ conducat Præceptum ullum ita prætermittere sibi videntur. Atque ita demum ex perpetua indicatione simul, atque Imperio Numinis præcepta Juris Naturalis haberi volunt, non aliter atque objecta visus à luce indicari, quæ tamen cæcutientibus, lusciosis, myopibus, aut neutiquam omninò aut malè nimis cernuntur. Sanè quod habent sic de Intellectu Agente, eum nempe non omninò esse animæ humanæ potentiam seu partem magis atque ipse Sol est Oculi, sed five Numen ipsum five ministrum Numinis (quod heic in idem recidit) separatum, velut Angelum seu Intelligentiam generi humano assistentem, novum aut ipsis singulare non esse scimus omnes. Nam tum inter Paganos atque Mahumedanos, tum etiam inter Christianos olim tantundem obtinuisse comperimus. Certè admodum affine est illud Epicharmi g;

Ὁ δὲ γὰρ ἀνθρώπων λόγος πέφυκ' ἀπὸ τοῦ θεοῦ λίσσας

Ipsique humana ratio nata est ex ratione Dei. Et Seneca h; Ratio nihil aliud est, quam in corpus Humanum pars divini spiritus mersa. Antoninus item imperator & philosophus, vivere cum Diis, seu ut hominem oportet, animam dicit ποιεῖσθαι ὅσα ἐθέλειται ὁ δαίμων ὁ ἐκαστῷ προστάτης καὶ ἡγεμόνας ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, διότι πάσχα ἐαυτῷ ἑστὸς δὲ ἐστὶν ὁ ἐκαστὸς καὶ λόγος agentem ea quæ Genio seu daemoni, quem Iupiter in præfectum & ducem unicuique dedit, placeant. Is autem est Divina Naturæ particula, scilicet uniuscuiusque Mens & ratio. Ejusmodi alia non ita rarò occurrunt in paganorum^k scriptis. Sed expressius adstipulantur heic Platon^l, Priscianus Lydus^m, Alexander Aphrodisæusⁿ, Marinus Neapolitanus^o. Quin & Aristoteles^p ipse in partes interdum trahitur. Proximè etiam huic sententiæ accedit Themistius^q. Neque ita diversum innuit ille quisquis fuerit Pimandræ Hermeti tributæ autor, dum de cratere & præconio divino loquitur, quo ritè accepto adhibitoque, homines cognitionis participes fieri ait; sine eo autem, planè manere nescios. Πῶς τὸ γεγονέναι καὶ ὑπὸ τίνων ad quid geniti sint & à quibus. Consonam Arabum sententiam habemus ex Avicenna^r, Averroes^s, Algazeler^t, aliis; qui, tametsi de ipsa Intelligentia ejusve gradu, quæ Intellectus Agentis juxta jam dicta hominibus officium præstet, minimè satis consentiant.

tiant, separatim tamen quid ex Numinis ordinatione & præscripto id facere uno dictitant ore. Nec formam humanam illud esse ejusve partem aliquam, sed divinius quid, statuunt. Unde & ad calcem tractatuum aliquot acephalorum de Dialectica & Metaphysica inter codices quantivis pretii Arabicos complures Mss. quibus nuper, ut pro summa sua munificentia assolet, Bibliothecam Oxoniensem donavit Reverendissimus ac Præstantissimus præsul Guilielmus Archiepiscopus Cantuariensis, haberi memini hexastichon rythmicum.

لم يصنع المطلق بالانسان
وامن يكن يرقم بالسليمان
اجل من حسن الذي هو لنا
فضل التصديق الذي وعانا
الي سبيل الحق والايمان
بما وضح الحجة والبيان

Quod sonat, locum non habet Ratiocinatio in homine, neque intra ejusdem structuram formatur. Sed à Deo O. M. qui dirigit nos, venit disciplina illa, qua nos vocat in viam veritatis & certitudinis per illuminationem probationis & demonstrationis. Atque idem est, quantum ad id, quod jam de Intellectu humano consideramus, sive Numini ipsi, ut heic, sive ministerio angelico à Numine præstituto, ut Arabum plerique, intellectus agentis officium tribuatur. Utroque enim modo pariter animæ partem seu facultatem negatur illum esse. Sed planè manationem solummodo seu irradiationem asseritur esse divinam. Tam verò de Arabum, quàm Paganorum sententia, si quis plura cupiat, adeat Joannem Philoponum, Albertum Magnum x, Bonaventuram y, Jacobum Zabarella z, & qui ad caput quintum tertii de Anima scribunt. Sed ante alios, Fortunium Lycetum, qui datà operâ a atque copiosius ea de re disputat. Quod verò

u In 3. de A-

nima cap. 5.

x Summ. part.

2. sen de ho-

mine.

y In sent. 2.

dist. 24. q. 4.

z Lib. de Men-

te Humana.

a De Intelle-

ctu Agente

lib. 2.

verò spectat tandem ad opinionem hac de re Scholarum Christianarum; ea cernitur aut in illis, quæ quadringentis aut circiter abhinc annis floruerè, aut in illis, quæ recentiores sunt. Non partem animæ seu ejusce facultatem fuisse Intellectum Agentem, sed ipsum Numen sanctissimum, quod immediate illuminaret, statuere vetustiores illæ scholæ. Saltem ita statuerunt Oxoniensis & Parisiensis Academia viri quadringentis abhinc aut circiter annis perquam celebres, adversamque sententiam tunc invalescentem velut planè novitiam acriter impugnarunt. Robertum dico Episcopum Lincolnensem, Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem, Adamum de Marisco, id genus alios. Qua de re etiam egregium Rogeri Baconi Philosophi, Theologi ac Mathematici summi testimonium attexere visum est. Quia à

b In lib. Ms. Deo est tota Philosophorum illustratio (sic ille b) ostendo, quod de scientiarum intellectus agens est Deus principaliter & secundario angeli, qui Utilitate ad illuminant nos. Nam Deus respectu Animæ est sicut Sol respectu Clement. PP. Oculi corporalis, & angeli sicut Stella. Et non solum ostendo 4. cap. 28. ita etiam in lib. istud propter meam intentionem heic, sed propter evacuationem de Sapiencia unius maximi Erroris, qui sit in Theologia & Philosophia. Nam ejusque Impedimentis Omnes Moderni dicunt, quod Intellectus Agens in animas nostras & illuminans eas est pars animæ, ita quod in anima sint persuas. 1. duas partes, agens scilicet & passibilis. Et intellectus passibilis vocatur, qui est in potentia ad scientiam & non habet eam de se; sed quando recipit species rerum & agens influit, & illuminat ipsum tunc nascitur scientia in eo. Et hoc est verum. Sed falsum est, quod Agens sit pars Animæ. Nam hoc est penitus impossibile, sicut ibi (de alio loquitur Opere, quod Minus vocatur) ostendo per autoritates & rationes sufficientes. Et Omnes Sapientes Antiqui & qui adhuc remanserunt, usque ad tempora nostra dixerunt, c Consulas eum quod fuit Deus. Unde ego bis audiui venerabilem antistitem Parisiensis ecclesiæ, dominum Guilielmum Arvernensem (Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem c, cujus opera part. 2. de V. prostant, innuit) congregatâ universitate eorum eo, reprobare 3. cap. 3. eos & disputare cum eis. Et probavit per aliquas rationes, quas Videsis eum in Poster. Analytic. lib. 1. cap. 1. Venero, quod omnes erraverunt. Dominus verò Robertus Episcopus Lincolniensis d & frater Adam de Marisco majore, clerici de mun-

de mundo & perfecti in sapientia divina & humana hoc idem firmaverunt; unde quando per tentationem & derisionem aliqui minores presumtuose quaesierunt à fratre Adam, quid est Intellectus Agens, respondet Corvus Heliae. Volens per hoc dicere quod fuit Deus vel Angelus. Sed noluit exprimere, quia tentando & non propter Sapientiam quaesiverunt. Vides heic tum tenacissimos fuisse viros tunc in scholis Christianis eximios sententiae illius de Intellectu Agente Ebraeorum supparis, tum eam pro antiquissima tunc habitam & retrò seculis receptiori. Floruit Rogerus Baconus sub annum Christi MCCXC. Illi, quos memorat, paulò vetustiores, sub annum MCCL. Desinere autem seu minui tunc coepit, ut ex Baconi verbis liquet, sententia illa quæ &, post Guilielmi Episcopi Parisiensis tempora, à successore ejus tantum non proximo, Stephano II. publicè Parisiis anno MCCLXX. damnata est, cum aliis inde pendentibus dogmatis. Scilicet inter Errores tunc damnatos numerantur hi ^e de Anima & Intellectu; *Quod Intellectus non est forma corporis, nisi sicut nauta navis, nec est perfectio essentialis hominis. Item quod intellectus est unus numero omnium, licet omnino separetur à corpore hoc, non tamen ab omni, Item quod nos pejus vel melius intelligimus, hoc provenit ex intellectu passivo, quem dicunt esse potentiam sensitivam. Error est, quia hic ponit unum intellectum in omnibus, aut aequalitatem in omnibus animalibus.* Adeò ut inde magis invalescere ceperit sententia altera, nempe Intellectum Agentem esse partem Animæ seu naturalem ejusdem facultatem, aut non formam separatam seu assistentem, sed informantem, ut in scholis loquuntur. Ea de re videsis cum primis Albertum Magnum ^f, & discipulum ejus S. Thomam, cum in Summa ^g, tum in opusculo de Unitate Intellectus contra Averroistas alibique ^h, uti & Alexandrum Halensem ⁱ ac ejusdem discipulum Bonaventuram ^k præter horum sequaces ævi citerioris. Et Henricus Gandavensis postea expressim de Intellectu agente inquit ^l, plurimæ erant opiniones; sed in summa quoad duo. Quoniam quidam dicebant, quod erat intelligentia separata alia à possibili. Alii verò communiter, quod agens & possibilis sunt duæ potentie animæ. Sed demum ne præberet sententia illa vetustior ansam propagandæ Hæresin, qua negatum est substantiam animæ rationalis

^e Habentur ad calcem Editionū aliquot Petri Lombardi, & in Bibliothec. Patrū Edit. Paris. 2. & 3. tom. 4.

^f In Cōpend. Theologia l. 2 cap. 46. & In summa part. 2. q. 1. primæ, q. 79. art. 4. ^h Contra Gentiles lib. 2. c. 59. ⁱ Summ. p. 2. q. 69. membr. 2. art. 3. ^k In sent. 2. dist. 24. q. 4. ^l Quodlibet 8 quæst. 12.

*mVidesis Col
leg. Conim-
bric. ad lib. 2
de Anima c.
1. q. 7. art. 2.
n Clementin
tit. de sum-
ma Trinit. c.
1. §. porro.
o Iac. Zaba-
rella lib. de
Mente agen-
te c. 13. Car-
danus apud
Iul. Scaliger
Exercit. 307.
Secl. 30. Io-
ann. Bodin.
Theatr. Na-
turae l. 4. A-
lii apud For-
tunat. Lice-
tum de Intel-
lectu agente
2. c. 1.
p i primae q. 6.
79. art. 4.
q. 1. Secunda
q. 91. art. 2.
i Psalm. 4.
i Ad Roma-
nos cap. 4.*

seu intellectivæ verè ac per se humani corporis esse formam,
 aliaque de unica duntaxat generi humano anima intellectu-
 assistente placita *m* asserendi, ideo, opinor, è scholis Christi-
 anorum firmè immota est. Hæresis illa damnatur in Conci-
 lio Viennensi *n*, utpote quæ ex Græcis & Arabibus de summa
 seculo jam indicato invalescere cœperat. Et qui sententiam
 illam de Intellectu separato rejiciunt sunt passim obvii in
 Commentariis de Anima. Tametsi sint etiam nuperi seculi
 philosophi celebres *o*, qui eam velint revocatam. Caterum
 & qui animæ humanæ partem esse faciunt, ipsi assistentem seu
 perpetuo indicantem intellectum Deum itidem esse volunt,
à quo lumen intellectuale ea participat, ut Thomæ *p* verba
 sunt; qui item, inde, quemadmodum & alii, legem Natura-
 lem participationem legis æternæ in rationali creatura (ut ca-
 pite superiori etiam occurrit) appellat. Unde, inquit *q*, cum
 David *r* dixisset, *sacrificate sacrificium Iustitiæ, quasi quibusdam que-*
rentibus, quæ sunt iustitiæ opera, subjungit, multi dicunt, quis osten-
dit nobis bona? cui questioni respondens dicit, signatum est super nos
lumen vultus tui Domine; quasi lumen Rationis Naturalis, quo discer-
nimus, quid sit bonum, & quid malum (quod pertinet ad Naturalem
legem) nil aliud sit, quam impressio divini luminis in nobis. Atque
 ad hunc modum intelligi solet illud D. Pauli *s* de lege natu-
 rali in cordibus hominum scripta & confirmata ea de re locu-
 tiones; quæ apud Patres occurrunt. Quomocunque autem
 physicè circa hæc fuerit statuendum, certè in idem satis recidit,
 quantum ad rem, quæ præ manibus est, sive Numen ipsum,
 sive Ministrum aliquem ex ejusdem autoritate intermedium,
 sive Animæ Humanæ Partem seu Facultatem Intellectum A-
 gentem facias; cum scilicet etiam qui partem seu facultatem
 Animæ illum faciunt, ipsi à Numine velut Oculo à sole Lu-
 men intelligendi affulgere decernant, adeoque quæ naturali-
 ter Bona sint, quæ Mala, ab ejusmodi illuminatione divina
 Rationi ac Intellectui humano ritè disposito per Indicationem,
 cum Imperio insinuari. Atque is sanè sensus est Ebræorum; un-
 de & supremam illuminationis qualis dicta est maximè clarioris
 & perfectioris causam seu divinitatem, qua huc spectat sexcenti-
 es in commentariis *שכינה* id est, *presentiam seu majestatem divi-*

nam (verbum sonat ac si diceret *habitationem* Dei in homine) non raro etiam *רוח הקדוש Spiritum Sanctum*, u. (ut & Mahumedani x) appellitant, graduumque ejusdem discrimina faciunt. Atque per intervallum illud, quod rerum conditum & tempora Mosai-
ca intervenit, præsentiam illam divinam, seu Juris naturalis Lu-
men Sethianis in posteris Adæ & Semianis in posteris Noachi præ
aliis maxime volunt affuisse. Scilicet in illis *יְהוָה יְהוָה* seu suc-
cessionem *peculiarem* & populum *מִצְרָיִם* seu *עַמּוּל* id est *sele-*
ctum, seu ut dicere solemus, *ecclesiam visibilem*, habitum. Hisce
etiam accessisse ex aliis gentibus alios. Nam memorant & pro-
phetas aliquot seculo in illo docuisse *אומות העולם* *populos* seu
gentes Mundi. Septem nempe enumerant. Bileamum seu Ba-
laamum a ejusque patrem, Jobum, Eliphazum Temanitem, b,
Baldadem Schucitem c, Tropharum Namathitem d, & Eliam
Barcalidem Buzitem e quos omnes sub Mosis ævum collocant,
nonnulli. De sequenti autem tempore dictum habetur f
מִמֶּנֶּה וְאֵלֶּיךָ לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה וְלֹא אֹמֶת הָעוֹלָם
A Mose & deinceps non requievit præsentia seu majestas divina (solennis est lo-
quutio, ubi ejusdem absentiam seu illuminationis, qualem dixi-
mus, negationem innuunt) *gentibus Mundi* seu Paganis. Nimi-
rum raro affuisse eam postea aliis præter seipsos volunt. Quid
autem senserint de Paganis, qui jura Naturalia Lumine Naturæ
parentis adjuti cognoverint observaverintque, tum ante tetigi-
mus, tum libro septimo plura dicemus. Et ad Caput tandem
designationem transimus.

CAP. X.

*Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebræorum disciplinam Capita, quæ Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de ho-
rum Silentio, tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos.*

Capita Juris Naturalis seu Universalis, juxta Ebræos, de-
signaturo subit in mentem illud S. Ambrosii; Lex g Na-
turalis Tres habet Partes, cujus Prima hæc est, ut agnitus ho-
noretur Creator, nec ejus Claritas & Majestas alicui de Creatu-
ris

*†Videsis V.C. Daniel. Heim-
sum in Ari-
starch. sacro
c. 15 & 18.
u Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin
cap. 1. fol. 11.
a & c. Et vi-
de S. Hiero-
nym. ad Esai-
am l. 11. c. 40.
x Abicen. in
tract. 10. Me-
taphysic. cap.
2. & in Opu-
sculis Arabi-
cis. & vide
Aberroemin
epit. Meta-
physic. tr. 4.
y Videsis. R.
Iehudam in
Sepher Coz.
ripart. 1. §.
63. & c.
z Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Baba Bathra
c. 1. fol. 15. a.
a Num 22. 5.
b Job. 4. 1.
c Ibid. 8. 1.
d Ibid. 11. 1.
e Ibid. 32. 2.
f Gloss. ad ci-
tat. tit. Baba
Bathra, &
Videsis Ge-
maram. Ba-
bylon. ad tit.
Aboda Zara
c. 1. fol. 3. a.
g In Epist. ad
Romanos c. 5*

Maimon. b. Maimon.
 balach. Me-
 lachim. c. 9.
 i. Adversus
 Iudeos c. 2.

nis deputetur. Secunda autem pars est Moralis, hoc est, ut bene viva-
 tur, modestiâ gubernante. Congruit enim homini habenti notitiâ
 creatoris vitam suam lege frenare, ne frustretur agnitio. Tertia verò
 pars est Docibilis, ut notitia Creatoris Dei & exemplum morum ceteris
 tradatur, ut discant, quemadmodum apud Creatorem meritum colloca-
 tur. Certè hujus heic sensui quàm propè, accessisse Ebræos, se-
 quentia luculenter satis ostendent. Juris Naturalis seu omnium
 hominum Communis, juxta eos, Capita sunt alia, ut superius
 memoratur, Majora atque Illustriora, alia Minora seu Obscuri-
 ora. Majora atque Illustriora numero continentur septenario.
 Horum bina sunt **בין אדם למקום** inter Hominem & Numen san-
 ctissimum; quibus scilicet agnoscatur honoreturque Creator.
 Quatuor **בין אדם לחבירו** inter Hominem & proximum suum; seu
 ad hominum inter se invicem mores spectant. Septimùm de-
 mùm immanem erga alia animalia crudelitatem interdicit. Or-
 dine hujusmodi recenseri plerumque solent

I. **על עבודה זרה** de Cultu extraneo.

II. **על ברכת השם** de Maledictione Nominis sanctissimi
seu Numinis.

III. **על שפיכות דמים** de Effusione Sanguinis seu Homi-
cidio.

IV. **על גילוי ערוה** de Revelatione Turpitudinum seu
Turpitudine ex concubitu.

V. **על הגזל** de Furto ac Rapina.

VI. **על הדינים** de Iudiciis seu Regimine forensi ac Obedi-
entia Civili.

VII. **על אכר מן החי** de Membro animalis viventis non
comedendo.

Priora Sex in ipsis rerum initiis homini imperata à Numine esse a-
 junt h, velut primordiale legem & matricem omnium præce-
 ptorum Dei, quemadmodum ea, quæ primis parentibus impera-
 bantur, vocat Tertullianus. i Adeoq; pro Naturalibus seu Uni-
 ver-

versalibus sumunt & nunquam non obtinentibus. Id quod pa-
 riter etiam de Septino dici quidem posset. Sed quoniam cum
 Christianis non paucis existimant itidem ipsi, ante Diluvium,
 Carnis esum non omnino homini permissum esse, ita ut interdi-
 ctum singulare de Membro Animalis viventis planè superva-
 caneum tunc fuisset, quod tamen postea eliciunt ex carnis cum
 sanguine esu interdicto Noacho & filiis ejus, ubi k carnis esus
 expressim indulgetur; Ideò hoc à Noachi tempore tantum
 solent auspiciari, ut eumque esset generali lege, qua carnes in-
 escam non permittebantur, ante involutum. Sed ea de re
 plura alibi l. Nuncupari autem simul omnia hæc ad genus
 humanam sic attinentia מצור בני נח *Præcepta Noachidarum*
 seu *filiarum* aut *liberorum Noachi* aliquoties jam diximus. Hoc
 verò nomine licet etiam ipsi pariter atque alii omnes palàm, si
 genus spectes, contineantur, nihilo secius, ut seipsos velut
 populum Numini peculiarem à ceteris segregent, præceptorum
 interim corpus scripto Mosaico insertum velut sibi peculiare
 habentes, Gentes tantum ceteras signantius ita vocare solent,
 quemadmodum etiam אומות simpliciter, id est, *populos* seu
gentes atque העוֹלָם אומות *gentes* seu *populos mundi* atque
 אֲבוֹתָם id est *Gentes* seu *Barbaros*; uti etiam in sacris libris
 אֲבוֹתָם seu *Gentes* passim occurrit pro aliis præter Ebræos Genti-
 bus, sicut etiam *Gentium* Nomen apud Romanos invaluit pro
 ceteris præter Quirites populis, tametsi pariter & hos idem
 complecteretur. Quin tam singulare nomen illud בני נח
 seu *Noachidarum* (quo nihil reapse universalius est) faciunt E-
 bræi gentibus ceteris seu paganis, ut nec ipsos se eodem ve-
 lint, ex vi phræseos, comprehendere. Legitur in Misna m;
 קוֹנֵם שְׁאֵינִי נֶהְנֶה לְבְנֵי נֹחַ מִיִּשְׂרָאֵל וְאֶחָד בְּאֻמּוֹת
 Si quis voto se damnaverit, commodum se nullum Noachidi seu Noachi
 filio præstiturum, interdictum ei inde non est, quin Israelita id præstet.
 Sed ut Gentibus seu Paganis aliquibus illud præstet, planè illicitum est.
 Fatentur שְׂכָרָם הָעוֹלָם יֵצֵאוּ מִבְּנֵי נֹחַ universos paganos seu
 populos mundi Noachidarum esse propagines. Sed non sine hac
 exceptione seu temperamento de nomine; Israelitas exemptos
 esse שְׂכָרָם הָעוֹלָם אֲבוֹתָם אֵיחָד עַל שְׁמֵוָה
 (ut verba sunt Gemaræ Babyloniæ) ex universitate seu communi
 filiorum

k Genes. 9.3.
 & 4.

l Lib. 5. capi-
 te primo.

m Tit. Nida-
 rim c. 3. fol.
 31. a. in Talm.
 Babylonic.
 & Maimo-
 nid. halach.
 Nidarim. c.
 8. & c.

filiorum Noachi, quoniam scilicet ex eo, quod sanctificatus est Abraham, nomen sibi inde peculiare sortiti sunt. Quod solum de Abrahamidis interim sumunt, qui divina sequuti sunt instituta; non de Esau postteris seu Edomitis, nec de Ismaelitis. Summa est; אתקרו ישראל על שמות אברהם ולו על שם בני נח.

Nomen sortiti sunt Israelitae ab Abraham nomine, & minime à Noachidis. Tametsi nemo non videt Abrahamum ipsum etiam Noachidem fuisse, quo etiam vocabulo non rarò in commentariis eorum nuncupatur, quatenus nimirum ante legem Mosaicam datam floruit numenve coluit. Sed ex illo circumcilionis ejus tempore, intercensionem ejusmodi nominis seu avitæ originis talem in locutionibus suis haberi voluere, ut non solum posteri ejus, seu ipsi, Noachidæ non sint dicti, sed etiam aut Abrahamidum aut Israelitarum, uti & tandem etiam Judæorum nomine à Noachidis cunctis voluerint, velut è prærogativa, discriminari. De præceptis autem jam dictis legitur,

Ad tit. Sā-
hedrin c. 7.

fol. 56. a. Be-
refith Rabba

parafch. 34.
Moses Mi-
kotzi præ-
cept. affirm.

122. R. Be-
chai in Biur
Tora fol. 37.

col. 3. & 4.
& vide f's

Gemar. Ba-
bylon. ad tit.

Ioma cap. 6.
fol. 67. b.

Halach.
Melakim

cap. 9.

in Gemara Babylonia; ת"ר שבע מצוות נצטוו בני נח דינין וברכת השם ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל ואבר מן החי ר' חנינה בן גמליאל אומר אף ער ור' Traditur à Rabbis, Septem Præcepta imperata esse Noachidis; de Iudiciis, de Maledictione Numinis, de Cultu Extraneo, de Revelatione Turpitudinum, de Sanguinis effusione, de rapina seu Furto, de Membro animalis viventis. Etiam, ex sententia Rabbi Chanina Ben Gamaliel. de Sanguine. Et in Be- refith Rabba; על ז' דברים נצטוו בני נח על ע"ז ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ועל ברכת השם ועל הרג וגזל ועל אבר מן החי רבי חנינה בן גמליאל אומר אף על הדם מן החי Ec septem Rebus mandata acceperunt Noachide; de cultu extraneo, de Revelatione Turpitudinum, de Homicidio, de Maledictione Nominis Divini, de Iudicio, de Rapina seu Furto, de Membro animalis viventis. Rabbi Chanina F. Gamalielis dixit etiam de Sanguine animalis viventis. Maimonides o autem; הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גלוי עריות ועל והגזל ועל הדינין אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממש רמ"ם והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה הוראה שעל אלו נצטוו הוסיף לנות אבר מן החי שג' אבר בשר בנפשו דמו לו תכאלו נמצא ז' מצות וכן הו"ל הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם נצטוו יתר על אלו

אלו המצוות De rebus sex mandata accepit Adam seu pri-
 mus homo, de Cultu extraneo, de Maledictione Nominis, de Homici-
 dio, Relevatione Turpitudinum, de Rapina seu Furto & de Iudiciis; tam-
 etsi haec cuncta apud nos sint recepta à Mose Magistro nostro atque
 ejusmodi sint, ut sententia humana in ea prae ceteris quae legis corpo-
 re habentur, pronius inclinet. Liqueat etiam praeter haec Noachom an-
 datum traditum esse de membro animalis viventis, juxta illud, Car-
 nem p in anima sua sanguine suo non comedetis. Ita fiunt septem
 praecepta. Atque ad hunc modum se res habuit per universum
 terrarum orbem usque in Abraha tempora. Insuper autem illi pra-
 ceptum datum est de Circumcisione &c. Tantundem Moses Mi-
 kotzi q, alii item obiter. Unde fit etiam, ut cum Magistri, di-
 stinctius subinde loquendo r, Jura Naturalia, seu quae perpe-
 tuò obligare volunt, משפטים & מצוות id est simpliciter
 Judicia, Jura, praecepta, seu Mores universo generi humano pra-
 scriptos uti & מצוות חרעט Praecepta scientiae seu nemini rectè
 intuenti ignota appellitent, Jura verò cetera, quae à Numine
 ipsis singulariter imperata sunt, חוקים seu rursus aut statuta
 nuncupent; in prioris generis exempla, capita Juris Noachi-
 darum afferant velut ea quae non scripta à rerum initiis obtinue-
 re, & in exempla generis posterioris, ritus aliquot reipublicae Ebrai-
 cae primò scriptos propriosque. Quae de re animadvertendum est,
 quod habet Gemara Babylonia ad locum illum legis sacrae את
 משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם
 Judicia seu Jura mea facietis atque statuta mea (vertunt aliqui Cere-
 monias meas Judaei Hispanientis ibi mis fueros) custodietis ut in
 eis ambuletis; ego t Dominus Deus vester. Scilicet Gemara illa;
 תנו רבנן את משפטי תעשו דברים שאלמלא לה נכתבו דין הוא
 שיכתבו ואלו הן ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם את
 חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהם ואומות העולם משיבין
 עליהם ואילו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת
 מצורע ושעיר המשתלח ושמה תאמר מעשה תורה הם ת"ל אני יהוה
 אני ח"י דקקתיו ואין לך רשות להרהר בהן Traditio est Rabbinica,
 Illud, Jura mea facietis, intelligendum de rebus ejusmodi, quae, tametsi
 Scriptis nondum mandarentur, mandari tamen per se debuerant;
 veluti

p Genes. 9.

q Praecept.

Affirm. 122.

r Videsis Mo-

re Nebo-

chim part. 3.

c. 26. & Hug.

Grot. de Jure

Belli lib. 1, c.

1. §. 9.

f Levitic. 18.

t Tit. Ioma

cap. 6. fol. 67.

b

veluti de Cultu extraneo, Revelatione Turpitudinum, Homicidio, Rapina seu Furto, & Maledictione Nominis; Illud verò, Statuta mea custodietis, intelligendum de rebus, quas non solum mens humana protervior, verum etiam Gentes mundi impugnabant; quales sunt esus porci, amictus heterogeneorum, mos calcei in fratria renuntiatione exuendi, uti leprosum mundandi, bircus apopompæus. Ne vero objiceret quis, res hujusmodi esse inanes, expressim adjicitur, ego Dominus, ego Dominus constitui eas. Unde nec tibi licet eas in controversiam revocare. Hinc est quod

uGlossa Talmudica ad tit. Ioma c. 6. fol. 67. b. Aijn Israel part. 1. f. 107. col. 4. & Bidesis Salom. Tarch. ad Levit. 18. 4. & Nachmanid in Pirush Tora fol. 198. b. xPefiktha Zotertha fol. 23. col. 3.

quæ sunt generis Prioris vocitent רבירים המישורים, Res, in quibus rectitudo est manifestior, utpote nemini ferè non agnita, secundi verò generis res, quarum ratio אינו אלא גזירת מלך non est alia præter decretum regium. Sic mandata hæc discerni volunt; non quòd genus utrumque non ex decreto Regis universi, id est, Numinis pendere voluerint (nam ex ejus autoritate & sancitis ipsum Jus Naturale manasse passim docent juxta jam ante ostensa) sed quod à legibus Regum mortalium autoritate Iuri naturali superinduci solitis, locutionis formulam desumserint. Sed interdum quidem in eorum libris recentioribus hac de re (ut fit de aliis) verba ita malè transponuntur, ut חוקות משפט locum חוקות & hujus pariter illud perperam occupet. Ex contextu verò Talmudico, quem citavimus, sunt corrigenda. Septem autem Præceptorum, quæ diximus, Naturalium fuisse Ebræis ipsis instaurationem in Mara paulò post exitum ex Ægypto, vetus est apud eos traditio. Seder Olam Rabba de statione eorum illic; שם נתנו לישראל עשר מצות שבע מהן שנצטוו עליהן בתנח וכו' והוסיפו עליהן Ibi tradita sunt decem præcepta Israelitis, quorum septem imperata fuerant Noachidis &c. & (renewitis quæ diximus septem) adjecerunt tunc temporis Israelite Sabbathum & Judicia & Honorem Parentum. Tantundem etiam habetur in Gemara Babylonia y cujus hac de re verba afferuntur infra, ubi de singulari ipsis Sabbati jure, nec ad alias Gentes omnino juxta eos attinente agitur; libro nempe tertio. Nam ubi de statione in Mara verba fiunt sacra, adjicitur z ibi posuit ei חוק ומשפט Statutum & Iudicium quod de Sabbato, & aliis aliquot interpretan-

yAd tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. b.

zExod. 15. 25.

pretan-

pretantur. Lex vero adjecta heic de Judiciis, quomodo ab ea, quæ antea Noachidis data erat, discreparet, atque in denario hoc præceptorum numero locum juxta eorum sententiam fortiretur, in sequentibus ostendimus, ubi Caput Juris Noachidarum de Judiciis tractamus. Quod ad Parentum verò attinet Honorem; etiam ea de re præceptum ex eadem in Mara statione petunt. Unde illud in Repetito decalogo, *Honora a Patrem tuum & Matrem tuam, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus*, intelligunt de præcepto in Mara antea dato. Rabbi Jehuda בְּמֵרָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה בְּמֵרָה *sicut præcepit tibi, scilicet in Mara*; uti etiam ad eundem locum adnotat Salomon Jarchius, qui tamen ad memoratum in Exodo de statione in Mara locum, in Mara, inquit, tradita est *מִקְצֵת בְּרִשׁוֹת הָרָה שִׁתְּעַסְקוּ בָהֶם שֶׁבֶת וּפְרָה אֲדוּמָה וְדִינִין* pars capitum legis, qua se exercerent, nempe de Sabbatho, de Vacca Rufa, de Judiciis. Honorem Parentum heic prætermittit, legem de Vacca Rufa sacrificio substituens, quod etiam dicitur ut primario tunc traditum ab aliis memoratur. Sed & de Parentum honore plura libro septimo, ubi de Minoribus seu obscurioribus Juris Naturalis capitibus agitur. Ut verò Præcepta illa Illustriora Septem, sacro veluti carmine designata, memoria facilius retinerentur, atque in rerum primordiorum aliquatenus historia inde tum lectori agnoscerentur, tum auditori, idcirco ex veterrimo instituto fiebat, ut comma hoc è Genesi desumptum in usum ejusmodi adhiberetur, *Et præcepit Dominus Deus ipsi Adam dicens de omni ligno horti comedendo comedes*. Rabbi Jehuda Ben Samuel verba faciens de commatis sacri sermonis in res hujusmodi adhiberi solitis *כַּאֲשֶׁר*, inquit, *שָׁמַע פֶּסֶק וִיצוֹ ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר סִימָן לְעֵבֶעַ מִצּוֹת שֶׁנִּצְטָו בְּנֵי וְחָוָה אֱלֹהֵי הַדִּינִין ה' בֵּרַכְתָּ הַשֵּׁם אֱלֹהִים וְעָלִי עַל הָאָדָם וְשִׁפּוֹכַת דָּמִים לֵאמֹר וְנִלְוִי עֲרִירָה מִכָּל עֵץ הָגֵן זֶה גִּזְלֵי אֲכָל תֹּאכַל זֶה אֲבֵר מִן הָחַי כִּמְהָ רְחוּק בֵּין אֱלֹהֵי הָעֵנִין וּבֵין פֶּסֶק הַזֶּה אֲכָל הָעָם קִבְּלָהּ בְּשִׁבְעַת הַמִּצּוֹת הָאֵלֶּה סוּמְכִין אוֹתָהּ בְּפֶסֶק הַזֶּה* quemadmodum cum auditur comma illud, & præcepit Dominus Deus ipsi Adam dicens &c. signum est seu indicatio septem præceptorum, quæ Noachidis imperata sunt, Et PRÆCEPIT sic denotat iudicia, seu Præceptum de Judiciis (quoniam,

a Deut. cap. 5. 16.

b Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin. cap. 7. fol. 56. b & fide sis Tholiphtha ad Gemar. Babylon. tit. Sabbath c. 9. fol. 87. b.

c Num. 19. 2. d Vide sis præter Lyrannum ad Exod. 15. Dion. Carthusius in Exod. Enarrat. 31. & Abulens. ibi quest. 9. e Cap. 2. 16.

f In Sepher Cozri part. 3. §. 73.

in eis præceptio est atque imperium) DOMINUS, *præceptum de non maledicendo Nomini seu Numini sanctissimo*; DEUS, *interdictum Cultus Extranei seu Idololatriæ*; IPSI ADÆ seu HOMINI, *interdictum Homicidii*; DICENS, *interdictum Incestus* (quia *scilicet dicit dominus alibi & increpationi de fornicatione subjungitur*) DE OMNI LIGNO HORTI *furtum* (quia Bona quædam vocabulis illis etiam denotantur) COMEDENDO COMEDES, *Membrum animalis viventis. Sed multum discrepat comma hoc à rebus hisce. Attamen habetur vulgò Cabala seu Traditio de septem jam dictis præceptis perinde ac si ipsa hoc commate subniteretur, quod in faciliorem eorum memoriam ut signum adhiberi solet ac subsidium.* Alii h item hac de re plura. Horum quidem Capitulum mentio occurrit subinde apud scriptores Christianos doctrinæ Talmudicæ assuetiores; eaque satis interdum Ebraeorum commentariis consona. Scriptores dico, tum qui seculo nostro studiis Orientalibus uberius scaturiente, cordatiores in exploratam sibi noluerunt prætermitti veterem Ebraeorum disciplinam; tum qui non ita diu postquam literæ Orientales sub centum abhinc annis in Occidente renascebantur, commentariis suis placita de Jure interspersere Rabbinica. Neque enim in Christianorum ante illud ævum scriptis mihi comperta est expressa horum mentio omnino aliqua. Delituere scilicet in libris Talmudicis, qui paucissimis præter Judæos ipsos intellecti olim lective. Neque è Scholasticis, puto, quisquam omnino eis usus est. Citatur quidem interdum S. Thomæ Rabbi Moses, scilicet celeberrimus Ægyptius ille, Rambam dici solitus, uti etiam Joanni Bacono in Sententias, tituli aliquot Talmudici. Sed hic, uti & alii superioris ævi id genus nonnulli, Talmudica seu Rabbinica sua Hieronymo de Sancta Fide & Nicolao Lyrano Exjudæis planè debuit; & S. Thomas sua ex R. Mose desumpta veteri versione libri ejus *More Nebachim* dicti, in quo nec Jus hoc omnino tractatur. Seculo autem nostro, non mentio solum Juris hujus capitulum apud scriptores, quales diximus, satis obvia est, velut eorum, quorum ratio in no-

in nobiliori, & libera rerum disquisitione est habenda, verum etiam in argumentis de Jure Naturæ gravissimis, eorum aliquot appositissimè interdum usurpantur. Id quod etiam maximè liquet ex incomparabili illo viri Amplissimi Hugonis Grotii opere i de Jure Belli ac Pacis; ut minorum Gentium commentarios mittam. At verò prætereundum non est, Theologos nonnullos qui etiam, puto, nunc, id est, in hac literarum Orientalium luce florent, viros alioquin eruditione singulari, septenarium quidem eorundem numerum velut ex Ebraeorum monumentis haustum, in scripta sua superrimè transtulisse; sed interea ab autoribus, quos citant ipsi, adeoque ab eo, quod res ipsa est, nimium discrepare. Alter enim de Judæorum Mysteriis agens k, sic; *Neque verò contemnendum arbitror, quod Hebræi Doctores tradunt, si quis Gentilium Iudaicam religionem amplecti vellet, variis præceptionibus velut quibusdam gradibus instituebatur, antequam lex Mosaica illi explicaretur. Primum enim illum docebant Septem Præcepta filiis Noe à Deo data, ut ajunt, quæ erant ejusmodi. 1. Non colere Idola. 2. Benedicere Deum. 3. Cavere ab Incestu. 4. Quodvis aliud peccatum carnis vitare. 5. Non fundere Humanum sanguinem, 6. Non rapere aliena. 7. Non tollere membrum de animali vivente.* Alter dum de Jobi pietate atque observatione præceptorum divinorum, quæ ante Mosaica scripta ab ipsis rerum initiis obtinuerant, verba facit, *bis addam inquit l, quod R. Abraham Ben-Ezra, Rab. Levi Ben-Gerson & alii scribunt, Gentiles non admitti solitos ad religionem Iudaorum, id est, verum Dei Cultum, nisi prius promitterent se servaturos Septem Præcepta, quæ ante legem Noe morti proximus filiis suis tradiderat. Idem asserunt Talmudistæ, unde & in libro, quem vocant Seder Olam m, scriptum habetur, quod Noe dedit filiis suis Septem Præcepta. Primum; servare Jus Gentium. 2. Fugere Idololatriam. 3. Fugere incestum adulterium & nefandum coitum. 4. Non occidere. 5. Non blasphemare nomen Dei. 6. Non furari. 7. Non abscindere membrum de vivo animali.* Confirmatur hæc doctrina (sic pergit) ex iis, quæ postea docet per modum examinis suæ conscientie per totum caput trigessimum-

lib. 1. cap. 1.
§ 16. cap. 2.
§ 5. & c.

k Io Filescy
Selectorum.
lib. 2. Tit.
Mysteria §.
10.

l Jacob Boul-
ducus in Jo-
bi cap. 23. 6.
12.

m Cap. 5.

n Lib. de Ec-
clesia post le-
gem, cap. 8.

o Matth. 7, 12

p Schindler
Lexic pag.
1530 & Guil.
Schikardus
lib. de Iure
Regio cap. 5.
Theorem 17.
alii.

q Chronolo-
gia l. 1. ann.
mundi. 1656.

gesimum primum, ubi sigillatim discurret & ordine quodam per omnes peccatorum species, quæ ad septem prædicta capita facile reduci possunt. Idemque alibi n; Hebræi & R. Salomon tradunt à Deo data Noë præcepta numero septem: 1. Non colere Idola, 2. Benedicere Deum. 3. Servare jus publicum. 4. Cavere ab illegitimo Concubitu. 5. Non fundere humanum sanguinem. 6. Non rapere. 7. Non tollere membrum de animali viventi. Quæ Christus generaliter quidem, quantum spectat ad Proximum, expressit, iterumque promulgavit in Evangelio, sed sub affirmativo mandato, Omnia o quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ. Sic ille. Horum autem Prior heic caput illud De Iudiciis omninò prætermittit, & nescio cur quartum facit, quod planè Capitis de Revelatione Turpitudinis seu Incestu pars est. Posterior pariter illud de Iudiciis non memorat, nisi in eo quod ei altero in loco primum est, scilicet servare Ius Gentium aut, in altero loco tertium, servare Jus publicum, id forsan contineri velit. At interea servare jus sive Gentium, sive publicum nullibi apud Talmudicos seu Rabbinos, quos ipse affert, aut totidem verbis aut sensu, qualem verba illa exhibent inter præcepta, hæc enumeratur. Neque is sensus est eis Præcepti Naturalis de Iudiciis, ut infra suo loco fusiùs demonstramus. Quod verò Prior uti etiam altero in loco Posterior enumerat in hisce caput illud Benedicere Deum, quemadmodum sane & alii viri linguarum etiam peritissimi p Orientalium interdum faciunt; id ex eo evenit, quod verbum בָּרַךְ (unde בִּרְכָה in enumeratione nostra pro Maledictione) tum benedicere denotat, tum quod prorsus contrarium est maledicere, ut fusiùs ostendetur, ubi inferius interdictum Maledictionis Numinis explicatur. Quin & in hisce prævit fermè Gilbertus Genebrardus Archiepiscopus Aquensis literis Ebraicis certè apprimè eruditus & Rabbinicis, Septem, inquit q ille, præcepta dantur, quæ Hebræi partim præcepta filiorum Noë, partim Præcepta Naturæ appellant, & obligare etiam Gentiles scribunt isto ordine, 1. Non colere idola, 2. Benedicere Deum, 3. Servare jus publicum, 4. Cavere ab Incestu alioque nefando concubitu, 5. Non

5. *Non fundere humanum sanguinem*, 6. *Non rapere*, 7. *Non tollere membrum de animali viventi.* Dari scilicet septem hæc præcepta anno primo diluvii ait, atque autores affert R. Salomonem & *Seder Olam*. Sed instaurata tunc temporis fuisse ea, atque cum rerum initiis incepisse juxta superius dicta ex Ebræorum mente statuendum. Neque aliter verum est, quod toties occurrit, sive Noacho, sive à Noacho, sive filiis ejus ea esse tradita, eorumve præcepta esse. Cæterum quod Theologorum binorum, quos antè memoravimus, tam Posterior, quàm Prior habet de horum præceptorum usu in Gentilibus ad religionem Judaicam admittendis, id immane quantum doctrinæ Talmudicæ atque Ebræorum magistris refragatur. Nullus enim omninò capitum horum in ejusmodi admissione usus; sed tantummodo in *Profelytis domicilii* quos *גריות תושביות* appellitant, id est, Gentilibus ad incolatum seu pacem in territoriis ditionis Israeliticæ fruendam, tametsi *Profelyti Justitiæ* non fuerint seu religione Mosaica non omninò imbuerentur, admittendis. Quotquot enim sic tantum admitterentur, eos in Capitum horum ritè explicatorum observationis futuræ professionem adigebant; florente scilicet eorum statu. Id quod explicatius suo infrà loco etiam demonstratur. Et quoties *Profelytus Justitiæ*, id est, *גר הצדק* fiebat, ipsa legis Mosaicæ professio cum circumfione aliisque aliquot ritibus (de quibus etiam inferius nos fusè (initia fuere, quibus admittendus erat; nullà omninò Noachidarum Juris capitum, quæ Noachidarum, ea in re habitâ. Christianis autem scriptoribus accedat etiam hic Manasseh Ben Israel Judæus, Archisynagogus (id munus ni fallor gerit) Amstelodamensis, qui & Latinè & Hispanicè de rebus aliquot Rabbinnicis scripsit. Septem, inquit ille, *Præcepta, ut traditur in Gemara Sanhedrin* *omnes Gentes observare tenentur*, *Cap. 7. quæ iccirco vocata sunt* *שבע מצוות בני נח* *septem præcepta filiorum Noachi.* Ex his (quemadmodum in *Seder Olam cap. 5.* & apud R. Mosem in *iad Chazaqua* legimus) *senà Adamo data sunt*; Nimirum ut abstineret ab idololatria, 2. Maledictione nominis divini 3. Cede, 4. Adulterio, 5. Furto, 6. *Vt Iudices institueret, quorum esset curare, ut illa præcepta observarentur.* Super hæc Noacho *septimum*.

† *Quest. 2. in
Deut. Lati-
ne, sed 163.
Hispanice.
lib. 2, cap. 9.*

primum additum fuit, ne membrum vivo animali amputatum comederet his verbis Carnem cum anima & sanguine suo ne comedas. Hæc sunt præcepta ob quorum violationem, ut ex sacra Scriptura ibidem in Sanhedrin probatur, etiam Gentes Mundi à Deo punitas constat. Sic ille in Conciliatore t. Nec alio sensu in libris u de Resurrectione mortuorum; nec dissono ab eo, qui Talmudicis recipitur, si tum Adulterii nomine omnimodum coitum ex Jure Noachidarum homini illicitum, id est, tam masculorum, ac brutorum (ut infra patebit,) quam ex sanguine incestum contineri admittas, tum Judiciorum Præceptum nil aliud complecti, præter id, quod est Judices instituere, quorum esset curare, ut illa observarentur. Qua de re libro videbimus septimo. Sed de generali apud Scriptores numerandi exprimendique Præcepta Noachidarum Majora atque illustriora ratione, hæctenus. Capita juris hujus, juxta Ebræos, Minora seu Obscuriora infra suo in loco seorsim habentur. Singulorum autem, tam eorum quæ Majora diximus, atque Illustriora, quam quæ Minora, uberiores, juxta Talmudicorum, id est, tam Theologorum, quam Jurisconsultorum apud Ebræos mentem, explicationem, (quam quidem vix aut ne vix quidem attigit scriptorum, quantum scio, qui Latine prostant, aliquis,) libris sequentibus unà cum Juris Gentibus aliis, atque Ebræis simul, sive ex præscripto Numinis Imperativi, sive ex moribus seu arbitrio eorum qui rebus præerant, Intervenientis Capitibus Apicibusque satis vulgo etiam doctorum incognitis exhibebimus.

Libri Primi

F I N I S.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER SECUNDUS;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia*,
bina Priora, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatriæ*
atque *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemiæ*
explicantur, unâ cum Jure Ebræis simul atque aliis
Gentibus tum *Imperativo* tum *Interveniente*, quod
ad interdicti utriusque in ditione Israeliticâ obser-
vationem firmandam, priorisque inprimis viola-
tionis ansam qualemcumque etiam Noachidis præ-
ripiendam superinductum est. Accedit, ut hisce
cæterisque sequentibus necessariò prævium, *Prose-*
lytorum Justitiæ, *Proselytorum Domicilii*, *Libertino-*
rum designatio; aliorum item ad *Jura Gentium*,
juxta eorum mores attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum quæ Juris Noachida-
rum seu Naturalis Majora seu Illustriora sunt, Caput est Primum. In-
terdicti hujus violationis Noachidi, in ditione Israelitica, poena erat
plerumque capitalis. Obiter & compendio de Idololatria Judæorum,
& ut

Et ut aliqui volunt ipsius Synedrii Magni. Quam grave crimen hanc faciant Magistri. Magiæ infamis species aliquot Idololatriam esse statuunt.

Ultus Extranei nomine (quod Primum est Juris Noachidarum seu Naturalis Illustrioris, juxta libri superioris capite postremo designata, Caput) Noachidis seu Universo humano generi, secundum Ebræos, interdicitur non modò Saxorum, Stipitum, Statuarum, Imaginum, sed etiam qualiscunque Angelorum, Corporum cœlestium, Elementorum, aliisque cujuscunque creaturæ Cultus, sive quâ pro Numine supremo ipsa habeatur, sive quâ, veluti Intermedia, ad Supremum colenti placandum, invocetur. Imò ut Intermedia tantùm Numina, coli solitas fuisse à Gentilibus Creaturas sic credebant, ut nec aliter à quoquam eorum aliquam cultam crederent fuisse; quod ex sermone etiam sacro eliciunt. Egregius est ad hanc rem Maimonidis a locus, ואתה יודע כי כל מי שעובר עבודה זרה לא יעברה דעת שאין אלוה בלעדירה ולא דמה מעולם כלל מן העוברים ולא ידמה מן הבאים שהצורה אשר יעשה מן המתכות או מן האבנים והעצים שהצורה ההיא היא אשר בראה השמים והארץ והיא הנהיגם אבל אמנם יעבודה על צד שהיא דמיון לדבר שהוא אמצעי בינם ובין האלוה יתברך כמו שבאר ואמר מילא ייראך מלך הגוים וכו' ואמר בכל מקום מוקטר מוגש דשמו וכו' ומזאל הסבה הראשונה אצלם וכבר ביארנו זה בחבורינו הגדול וזה ממה שלא יחלוק בו אחר מבעלי הורתנו *Nosti, quicunque fuerit extraneo cultui assuetus, eum non eâ sententiâ eo cultu uti ac si Numen non esset aliud præter id quod colit. Neque enim sive ex ipsis, qui olim colebant, cuiusdam venit in mentem, sive ex eis, qui colent imposteriorum, in mentem veniet, figuram sive ex metallo, sive ex saxo, sive ex ligno confectam, fuisse ipsum Celi & Telluris Creatorem gubernatoremque. Sed ita eam colunt, quatenus imaginem induit rei alicujus, quæ velut intermedia sit inter ipsos, & Deum Benedictum;*

a MoreNe-
bochim.
part.1.c.36.

bJeremia 10 sicut & ipse explicat, ubi b ait; Quis non timebit te ô Rex Gentium
7.ubi bidesis Tuum enim est imperium. Etiam apud omnes sapientes Gentium &
R. David. in omni imperio eorum non est similis tui. In uno autem באחת, ubi
Kimchium. אַמא

αμα seu pariter apud Hellenistas & in vulgatâ substituitur) de-
 sipiunt & stulti sunt, doctrina vanitatis (eorum) lignum est. At-
 que alibi c, & in omni loco incensum offertur nomini meo atque o-
 blatio munda, quoniam magnum est nomen meum in Gentibus. Vbi
 causa prima, ex eorum sententia indicatur. Atqui hac de re jam
 egimus in Opere d nostro Majore. Neque sane de ea quispiam ex Le-
 gis nostrae Magistris dissensit. Haftenus ille; qui receptam etiam
 Talmudicorum c heic de Cultus Extranei discrimine, quâ ad
 Noachidas attinebat, sententiam breviter sic est f complexus
 בן נח שעבד ע"ז חייב והוא שיעבור כדרכה וכר ע"ז שבויה
 דין שר ישראל ממיתין עליו בן נח נהרג עליו וכר שאין
 בית דין שר ישראל ממיתין עליו אין בן נח נהרג עליו ואף
 ע"ז פי שאינו נהרג אסור בכר ואין מנחין אותו להקים מצבה
 וליטע אשורה ולית לעשות צורות וכיוצא בזה לנו
 Noachides qui cultu utitur extraneo reus est, modo scilicet juxta as-
 suetum ritum colat. Nam ubicunque ultimo supplicio punitur in foro
 Israelitico Cultus Extraneus, ibi Noachides, ob similem cultum, gladio
 plectendus erat. Et ubicunque in foro Israelitico morte non punitur
 ejusmodi cultus, neque, ob similem, gladio plectitur Noachides. Ce-
 terum tametsi gladio non fuerit plectendus, interdicitur ei nihilomi-
 nus omnimodus cultus extraneus. Neque permittitur ei sive Statua-
 am erigere, sive Lucum plantare, sive Imagines facere, sive quæ sunt
 id genus alia, ne quidem etiam Ornatus causâ. Loquitur de No-
 achide seu Gentili Hierosolymis alibive in Ebraeorum veterum
 ditione reo. Israelita autem ultimo supplicio, minimè ob Cul-
 tum Extraneum puniebatur, nisi sive propalam ac disertis ver-
 bis Deum sibi Novum invocaret, sive במשתחה Adoratione sive
 במזבח immolatione, sive במקטר s. fimento, sive במנסך Libamine,
 sive עבודתו כדרך cultu qui peculiaris erat Numini g commentitio,
 sive בעבודה שהיא מיוחדת לשם cultu Numini vero pro-
 prio, illum, idque saltem velut Numen, coleret. Cuicunque
 igitur ficto Deo sive expressa invocatione Divinitatem apud E-
 braeos tribueret Noachides, sive ex illis quatuor prioribus ritu
 aliquo faceret, sive cultum aut Numini Sanctissimo, aut Idolo
 ipsi h peculiarem atque proprium adhiberet, ultimo puniendus
 erat supplicio. Idque partim ex Jure ipsis aliisque Gentibus

c Malachia
 i. xi. ubi vide
 ad hanc rem,
 Salomō Iar-
 obium & Da-
 vid Kimchi-
 um.

d In Iad. ha-
 lacoth lefud
 Thora. & A-
 boda Zara.
 e Gemar. Ba-
 bylon. ad tit.
 Sanhedrin
 cap. 7. fol. 56.
 & 57.
 f Halach. Me-
 lakim cap. 9.

g Meciltha
 (unde Mai-
 monides hal.
 Aboda Zara
 cap. 3. & 4.)
 & Misn. tit.
 Sanhedrin c.
 7. Gem. Ba-
 bylon. ibi fol.
 60. b. Obadi-
 as Barteno-
 rius, alii.
 h Vide sis
 Dent. 12. 30.

interveniente, seu ex more majorum superinducto, partim ex
 Imperativo; non autem ex Naturali seu ipso Noachidarum per
 se jure, quo Pœnarum species apud homines forenses has vel
 illas in universum præfiniri neutiquam docent. At verò si
 quis, præter Osculum aut Amplexum, Saxi jactu Baal Peor,
 ac corporis denudatione Mercolis seu Mercurium coleret, mor-
 tis reus non habebatur. Nam huic peculiaris erat Saxi jactus,
 illi denudatio corporis. Neutri verò sive Osculum sive Am-
 plexus. Quod de ceteris diis fictis itidem dicendum. Non
 quod impune omnino Cultum qualemcunque Extraneum fieri,
 nedum licitum fuisse putarent, sed quod ultimo supplicio, ex
 judicio forensi, illum aliter puniri nollent. Nulla erat Cul-
 tus Extranei species, circumstantia nulla, nullæ fermè appendi-
 ces, quæ non fuere *באור* in *Monito* seu *Cautione*, id est, quæ
 non ita etiam pro interdictis haberentur, ut non modò earum
 gravius commonefieret populus, verum etiam, sive ex lege
 sacra, Excisionis pœna (quam *כרת* nuncupatam in sequentibus
 fusiùs explicamus) sive pœna qualiscunque *בד שמים* *caelitus*
infligenda, sive Verbera, quibus pro vetustissimo reipublicæ in-
 stituto culpæ frequentius castigabantur, seu id genus pœnæ a-
 liæ, quoties contra quid, heic commissum, nec ultimo suppli-
 cio locus erat, sequerentur. Sed de Pœnis ac Judiciis, quæ
 Noachidas spectabant, libro agitur maximè septimo; aliis ni-
 hilominus ea de re subinde, pro re natâ, aliis in locis, ut heic
 nec intempestivè interspersis. Summa heic est, voluisse eos à
 Noachidis seu genere humano, ex præcepto hoc, ita Universi
 Creatoris Rectorisque Majestatis Divinæ Unitatem Simplicita-
 tem ac Potestatem insociabilem perpetuò esse agnoscendam, ut
 nec Creaturarum alicui, ne quidem ut medioximo, cultum
 liceret exhibere aliquem divinum. Ita nempe se habuit di-
 sciplina eorum sacra pura atque intaminata, ut volunt Magistri,
 quam in Theologiæ & Jurisprudentiæ Pandectis suis docent.
 Ceterum hanc nemo nescit moribus perquam adversis sæpiùs
 interpolatam esse fœdatamque. Ante Templi primi maximè
 excidium. Seculis enim illis, pro vario hominum perverso-
 rum affectu atque dominantium libidine, ita idololatria seu
 Cultus extraneus subinde apud eos recruduit, ut nullum fermè
 ejusdem

ejusdem genus non sit etiam publicè admissum. Id quod pas-
sim in federe veteri liquet. De Baalim, Astarte, Lucis five cultis
five cultui inservientibus, Militia Cœli, Thammuz, ejusdem fa-
rinæ ceteris mentio est obvia. Et præ aliis est illud Ezechie-
lis in primis i observandam; *Et ingressus vidi, Et ecce omnis similitudo reptilium Et animalium abominatio, Et universa idola Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel Et Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante picturas, Et unusquisque habebat thuribulum in manu sua: Et vapor nebula de thure consurgebat.* Ubi nec illud planè negligendum, Magistros aliquos k septuaginta heic memoratos sumendos velle pro rotundo Synedrii Magni seu septuaginta unius-viralis numero, iis scilicet, quorum ex dictatis decretisque, juxta divinam in Pentateucho l institutionem, יוצאה תורה egreditur m seu traditur lex universis Israelitis. De quibus item sapius dicitur n רבר שנותנין ב"ך נפשם Quid-
quid id fuerit, quod amplexandum censuerint synedrium, id ex eorum autoritate vim sortitur, perinde ac si dictum fuisset Mosei seu à Mose receptum in Sinai. Id quod interea sic interdum temperatur, ut pariter aiant o כל גזירה שב"ך גזרין עליה הצבור ולא קבלו רוב הצבור עליה אינה גזירה Quodcunque decretum tulerit synedrium (Magnum) à populo observandum, id neutiquam vim sortiri nisi si populi pars major id in se suscepit. Sed hoc obiter. Et de hujusmodi decretis, Synedrii Magni Dignitate & potestate, partisque heic majoris ratione, fusiùs in libris de eodem conscriptis agimus. Tandem verò post Templi primi excidium gens toties icta eousque sapuit (Judaicam dico ita propriè dictam, ut Samariticam colluvionem excludam,) ut nihil magis atque cultum extraneum, idque ex majorum disciplina, quam mali temporis anterioris mores nimium sæpe obumbrarant, sed delere nequibant, velut pestem gravissimam ante alias execrandam fugerent. Occurrunt quidem subinde apud scriptores veteres p de Judaico Angelorum & Astrorum cultu aliquo etiam post secundi Templi excidium testimonia; sed quæ conjecturæ potius sunt, nec temerè admittendæ. Et quod è Con-
cione, quàm nescio quis D. Petri nomine insignivit, citatum habetur

icap. 8. 10.

k David Kimchi. ibidem.

l Numer. II.

16. Et Deut.

17. 10.

m Misna t.

Sanhedrin

cap. 10.

n Gem. Hi-

erofymit. ad

tit. Sucea c.

4. fol. 54. col.

2. ad t. She-

birh fol. 33.

col. 2. halach.

7. ad cap. 1.

tit. de Sabbat.

10. fol. 3. col.

4. ad cap. 8.

tit. Cethu-

both fol. 32.

col. 3. halach.

11.

o Gem. Hi-

erofymit.

ad tit. de Sab-

bato c. 1. fol.

3. col. 4.

p Concio D.

Petro tribu-

ta ap. Clem.

Alexand.

strom. 6.

D. Hieron.

Epist. 151.

ad Algasiam

quest. 10. Et

Bidesis Baro-

nium Ann.

Chr. 60.

qlib. 4. cap. 6.

Lib. 2. de Sy-
nedrio Ma-
gno cap. 13.

Petronius
in Catalectis
Plutarchus

Symp. 4. cap.

5. Sidesis syn-
tagm. de Diis

Syris cap. 17.

Plutarch.

loc. citat.

Tacit. Hist. 5

Apion. apud

Josephum.

ad 6. eum L.

2. Sidesis Pe-
trum Crini-

tum de Ho-

nesta disci-

plina lib. 1. c.

9.

uExod. 13. 13.

xSatyr. 14.

yStrabo l. 16.

z D. Matth.

21. 15. D.

Luc. 15. 18.

aTit. de Ju-

deis, Cæli-

calis &c.

bLib. 16. tit.

8. l. 19.

habetur apud Clementem Alexandrinum de cultu eorum An-
gelis, Archangelis, Menfi ac Lunæ exhibito, planè hallucina-
tio est. Angelos quidem, quos & suis designant nominibus,
mensibus præesse, ut infra apertius q ostenditur, aliisque rebus
existimarunt, sollicitius etiam more majorum in mensium ini-
tiis finibusque, adeoque festorum ratione ex Lunæ visione præ-
finiendi semper agere soliti sunt, quod & Concionis illius au-
tor ille ibi memorat, & velut causam ejus, quod de Cultu di-
xerat, affert. De cujus verbis alibi r fufius. Sed hæc quid
ad cultum? Ita sanè qui Solaris Lunarisque motus apicibus
minutiisque, ut temporum ratio sibi in periodis consonet, cru-
ciare se solent, Solem & Lunam adorare seu colere dicerentur.
Ita fuere ex Gentilibus, qui, porcinum Numen s eos adorare,
tradere non vererentur, quemadmodum & alii Asininum, seu
Asini caput. Fortè ex porcine carnis abstinentia, quæ præ ab-
stinentia aliarum sacra lege interdictarum, gentilibus multo no-
tior proculdubio & frequentior erat, natum est illud de Porci-
ni numinis cultu convitium; uti & alterum illud de Asino, ex
singulari Asini primogeniti redimendi jure u ac more gentili-
bus perperam intellecto. Sanè utrunque falsissimum esse & cum
Apionum, Molonum, id genus aliorum calumniis ceteris connu-
merandum, nemo, puto, dubitat. Cæli autem summas advocare
auriculas apud Petronium, & nil præter nubes & Cæli numen adora-
re apud Juvenalem x, tantundemque ab aliis y de Judæis dictum
ex eo ortum est, quod solenni eorum locutione Numen sanctis-
simum, quod solum volebant adorandum, ~~☉~~ id est, Cæ-
lum, sit nuncupatum, uti & Federis novi z lingua Hellenistica.
Nubes autem & Cælum ab eo, qui non ipsum numen, sed Cælum
quod videmus Stellatum, innui putabat, sic conjungi mirum non
est. Hinc & Judaica secta quædam Cælicolæ etiã apud Christianos
dictæ, de qua codex a uterque, sed maxime Theodosianus. Sed hæc
missa sint. Quod verò ad interdictum Noachidarum seu omnium
hominum commune de idololatria fugienda attrinet; illud Magi-
stridum defæcatam majorum eamque divinitus acceptam disci-
plinam de eo tradere conantur, ceterorum quæ sunt Fundamen-
tum primarium faciunt. Unde cum de eo in corpore Mosaico re-
petito

petito loquantur, non semel habent c Maimoni-
 מצות ע"ז כנגד המצות des hal. A-
 כולן *Præceptum de Cultu extraneo seu Idololatria, est instar præ-*
 עיקר כל המצות כולן *ceptorum cunctorum, & הינו* boda zarah
 Fundamen- *tum est, quo cetera innituntur præcepta universa,* c. 2. & vide-
 Tam nempè *sis Gemaram*
 sua seu reipublicæ Israeliticæ propria, quam omnium hominum *Babylon. tit.*
 communia, seu cum ipsis rerum initiis nata. A quo & illud *Nidarim c.*
 כל המורה בע"ז כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים 3. fol. 25.
 ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם הראשון ועד סוף *Quicunque Cultum Extraneum exhibendum esse professus fuerit, certè*
 העולם וכל הכופר בע"ז מורה בכל התורה כולה ובכל *is renuntiât non modo Legi universæ, sed & universis Prophetis atque*
 הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם *Imperatis, quæcunque acceperint Prophetae ab Ada hominum primo,*
usque ad finem seculi. Quisquis autem Cultui Extraneo renuntiave-
rit, is professione agnoscit Legem universam, uti & Prophetas univer-
sos & Imperata, quæcunque acceperint Prophetae ab Ada usque in
finem Seculi. Nimirum, dum unicum agnoscit quis Deum, nec
 præter eum alium omninò Colendum (quod heic est Cultui
 Extraneo renuntiare, seu exhibendum eum esse prorsus nolle)
 Imperium simul ejus atque Autoritatem, adeoque Legis uni-
 versæ tam rerum initiis æquæquæ quàm postea divinitus acceptæ
 atque Prophetiarum, qualescunque nimirum fuerint & quate-
 nus ex eodem imperio atque autoritate pendent, vim palam
 innuunt illum agnoscere; Idololatram verò, seu qui Creatu-
 ræ qualemcunque pro Divino exhiberi velit cultum, sic, quan-
 tum in se est, aliud in rerum natura facere aut admittere, præ-
 ter illud, quod reverà unicum est, sive Socium sive Medioxu-
 mum Numen, ut unici illius Creatoris Rectorisque, à quo e-
 jusmodi cultus sub ipsa creatione expressim est interdictus, Im-
 perio simplici, quâ simplex est, planè renuntiet, seu vim ejus
 Mandata sortiri, quâ satis obstringantur homines, diffiteatur.
 Perinde scilicet ac si omnimodo Juri, quod non tam ex Numi-
 nis ejusmodi adscititii, quàm veri ac unici instituto manave-
 rit, vim ac autoritatem quæ sic obstringat, dum utrunque vult
 coli, prorsus denegaret. Nam pro Numine quomodocun-
 que colere aliud quidpiam, esse pariter Imperii Divini saltem,
 aliquatenus particeps illud facere, intelligunt. Adeoque
 R. 3 ubi

-innotia Mo
-A. J. ad 2. h
datus ab od
-ab id
-innotia Mo
-A. J. ad 2. h
datus ab od
-ab id

dCap. 11. hu-
ius libri.

eHalach.
Aboda Zara
cap. 6.
fExod. 22.
17. Lebitic.
20. 27. Side-
sis de eis, ju-
xta Magi-
strorum pla-
cita, Paul.
Fagium ad
Lebitic. 19.
31. Munster
ad Lebitic.
20. Cōstātin,
L' Empere-
ur in Notis
ad Paraphr.
Daniel cap.
2. vers. 2.
g More Ne-
bochim
part. 3. c. 37.

ubi Imperii participes sunt bini, alterius, quæ solus particeps est, auctoritatem minorem simul admitti, quàm quæ satis edictis obliget sola. Atque ad hunc modum se habet heic Magistrorum sensus, tum in ipso Idololatriæ actu designando, tum in Opinione seu Hæresis, quâ quis, sine actu aliquo creaturam colendi eam colendam esse fuerit professus, scelere designando. Tametsi interim hæresim ejusmodi, ubi cultus ipse actu non intervenit, Maledictionis Numinis speciem faciunt, adeoque ad Interdictum ejusdem, quod Noachidarum seu Naturalium secundum heic est, rectè trahunt, ut inferius ostenditur. Illud verò prætereundum non est, ad speciem primam earum, quæ superius enumerantur idolatriæ, id est, ad eam, qua quis Deum sibi novum invocaret, seu Creaturæ divinitatem tribueret, referri à Magistris e id quod habetur in sacris literis de infamibus Magiæ speciebus morte plectendis. Nam à Magis ejusmodi cultum divinum innuunt Spiritibus nescio quibus exhiberi aut divinitatem quadamtenus tribui, dum quasi Numinis alicujus, seu ejus, quod statum rerum ordinem ac scientiam Numinis instar supereminet, loco habentur. Maimonides g כל מכשף הוא עובר ע"ז בלתי ספק אבל ברורים מיוחדים וזוים בלתי דרכי עבודת ההמון לאלהות ההם Quilibet magus citra dubium est Idololatra, modo tamen peculiari & diverso ab eo, quo vulgus Idola colit. Sed de Magis, quales diximus, sumendum est. Apud eum videtis hac de re plura; uti & quæ de Ariolis, Auguribus, id genus farinae aliis occurrunt infra capite septimo.

CAP. II.

Ex Jure Ebraeis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveni- te (utrumque Gentium Jus heic vocamus) Templà, & quæ cetera ad Cultum attinerent Extraneum, in Ebraeorum ditione qualicunque, diruenda, abolenda. Noachidis ex eodem jure Interveniante non ibi permissa, quæ Cultus ejusmodi novandi ansam aliquatenus præbere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omnino licita. Personarum, quæ sive è Gentilismo in eorum ritus transirent, sive sedibus intra eorum ditiones Gētium hoc jure fruerentur, Conditio, Status Discrimina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisionis. Baptismi. Sacrificii) Vetustas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant.

Ha-

Actenus de Cultus Extranei Interdicto Naturali seu Noachidarum, id est, omnium pariter hominum communi. Ex instituto autem, non modò Jus illud Naturale seu omnium hominũ gentiumque ex imperato Numinis, juxta disciplinam Ebraeorum, commune tradendum, est, verum etiam angustius illud Jus, quod Gentium in Operis lemmate nuncupamus. Jus scilicet Noachidis seu Gentibus finitimis, vicinis, aliis, five quæ seu quantum pars aliqua solo Judaico sedes haberent, five quibuscum bellum gererent, five quæ in eorum ditionem quovismodo transirent, seu federe, pacto, usu qualicunque cum ipsis jungerentur, Ipsisque tantummodò commune erat; idque five ex Imperato etiam Numinis ipsis atque aliis ejusmodi, tametsi diversimodè, Imperativum, five ex Constitutionibus, Pactis, Moribusve solum superinductis, Interveniens, nec ad alias omninò Gentes ex auctoritate sui ullatenus diffusum. Ex Imperativo hoc jure ad cultum Extraneum attinente diruenda ab Israelitis fuere Gentium delubra, atque id genus cetera cum universis eorum appendicibus. Legis verba sunt, *h Diruetis omnia loca, in quibus coluere Gentes, quas possidebitis, Deos suos &c.* Quod de solo Israelitico tantum, seu terrâ promissâ, ex ipsa legis indicatione, capiunt. Non de terris aliis sibi subactis. Ajunt enim, *מצוה לרדוף אדורי ע"ז ער שנאבר אותה מלכ ארצנו אבל כהצוה לארץ אין אנו מצויין לרדוף אדוריה* Imperatum est nobis, ut persequamur Cultum extraneum, usque dum eruaturne cuncta terra nostra. At verò extra terram nostram imperatum non est, ut persequamur eum. Id etiam genus sunt illa de federibus, aut pactis cum populis idola ibi colentibus non ineundis, quæ in sacris literis k obvia. Sed de pactis & federibus ejusmodi plura inferius; ubi de Septem populis ac Jure Belli & Pacis Imperativo & Interveniens agitur. Hæc autem ideò maximè imperata sunt, ne idololatriæ contagione facilius postmodum inquinarentur Israelitæ. Quam Legis sacræ rationem imitati ipsi, Jus superinduxerunt Interveniens de omnimodis templis, aris, lucis, ceterisque idolorum cultui sacratis rebus diruendis abolendisque, etiam in territorio qualicunque alio bello sibi subacto. Nam tametsi de ejus-

h Deuterom.

12.2.

Exod. 34.13.

Maimonides

des halach

Aboda Zara

cap. 7. Mos.

Mikotzi præ

cept. Affirm.

14. Sepher

Siphri f. 39.

col. 1. Misna

& Gemara

tit. Aboda

Zara cap. 3.

k Exod. 34.15.

Deuter. 7. 2.

Widesis Mai
monid. ha-
lach. Aboda-
Zara cap. 9.
Mikotzi
pr. ec. Neg.
48. Ios. Kara
in Shulcan.
Aruch lib.
Jore Dea, c.
134. & Misn.
6. Gemaras
superius ci-
statis.
Aboda-
Zara cap. 9.
Mikotzi
pr. ec. Neg.
48. Ios. Kara
in Shulcan.
Aruch lib.
Jore Dea, c.
134. & Misn.
6. Gemaras
superius ci-
statis.

ejusmodi territorio, quantum ad hanc rem, nihil in Imperativo
 Gentium hoc jure à Numine expressim præstituebatur, attamen
 כל מקום שנבנו אותו נאמר כל ע"ז שבו *Quoties territori-*
um ejusmodi subactum est, aboleri in eo, quicquid idolis est dicatum, ex
more solebat. Adeo ut in eorum ditione idolorum cultus ex
 jure, partim Imperativo, partim Interveniante quod diximus
 Gentium, omnimodus abolendus esset, nec magis Noachidis,
 quam Israelitis permittendus. Etiam ex jure hoc intervenien-
 te, poenarum fuere genera, quibus ex sententia forensi Noachi-
 des, juxta capite superiori dicta, in Ebraeorum ditione idolo-
 latra afficiebatur. Inde item Idololatrarum consuetudinem,
 uti & commercii genus omne, quod suspicionem, five de pro-
 movenda, five sustinenda idololatria injiceret, in vetitis ha-
 bebant. Quin neque Noachidis, nedum Israelitis, apud ipsos
 permittum est quidpiam, quod ex civili & singulari Israelitis
 jure ideo vetitum, ne fortè idololatriæ animis in eam priori-
 bus occasionem seu ansam præberet, utcumque per se seu jure
 Noachidarum aut Naturali non omnino illicitum. Idque ex
 jure quod diximus Interveniante. Quale est illud ad calcem
 verborum ex Maimonide paulo post initium capitis superioris
 citatorum; scilicet, *Nec permittitur ei (Noachidi) seu, Non permit-*
tunt eum, five Statuam erigere, five Lucum plantare, five Imagines fa-
cere, five quæ sunt id genus alia, ne quidem Ornatus causa. Neque
 enim id capiendum perinde ac si velint facultatem Statuam e-
 rigendi, Lucum plantandi, Imagines faciendi Noachidi ex ju-
 re simpliciter suo, seu quod humani generis commune est,
 quemadmodum idola colendi, negari. Nam hæc & ejusmodi
 qualiacunque extra territoria seu ditiones Israeliticas degentibus
 pro arbitrio, modò non in Cultum extraneum, facere Noachi-
 di licuisse non dubitabant. Cum verò in corpore Mosaico,
 præter ipsum Cultus extranei interdictum, quod universale est,
 non semel repetitum, compluria haberentur alia divinitus ideo
 ipsis posita, ut populus in idololatriam propensior non solum
 ab ea ipsa, sed etiam ab omnimodis rebus, quæ eam quovis mo-
 do in animos leviores fortè revocare possent, penitus arcere-
 tur; quæ tamen Noachidas seu alios præter ipsos, & qui in eorum
 ritus transferant, obstringere negant, utpote sibi peculiaris &
 solum

solùm posita; Idcirco Mos, Pactum seu Constitutio ipsis aliisque Gentibus sibi commissis Interveniens superinducta est ad eas ita regendas cohibendasque, ut nec illis permitteretur, quid in ditione Israelitica facere, unde forsàn velut ab Exemplo seu Invitamento aliterve idololatria sic prorsus abolenda, recrudescere posset. Juxta etiam illud ipsi Mosi tributum apud Josephum m, *Δεῖ μὲν εἶναι τοῖς τὸν συγκεχωρημένον, ἔξ. ἢ κτ. ἰμίσθησιν παρατροπή τις τῶν κτ. τῶν πολιτείαν ἔσονται*, *Cavendum est, ne quid ejusmodi permittatur, ex cuius imitatione mores publici depravari queant.* Hæc autem ut rite intelligantur simul cum aliis, quæ de Noachidis, Gentilibus, Profelytis, inter Ebræos seu in eorum ditione degentibus, ac de Jure, sive Imperativo, sive Interveniante ad illos variatim spectante sequuntur, præmittere visum est Personarum ejusmodi apud eos Qualitatem & Conditionem, ejusque Discrimina, quibus non satis animadversis, quicquid de jam memorato jure occurrerit, in obscuro nimis & confuso remanebit. Hoc simulac præstitimus, ad Statuas, Lucos, Imagines, qua locum heic habent, aliaque pariter ejusmodi tam Noachidis quam Israelitis ex Jure illo Interveniante interdicta redibimus. Bina fuere hominum ex Noachidis seu Gentibus genera, quibus sedes licita in imperio Israelitico. Alterum eorum, qui in ritus Ebræorum prorsus transierant, seu juris Mosaici corpori nomina palàm, admissi juxta modum statim indicatum, dederant. Alterum eorum, quibus sedes ibi citra aliquam Judæismi professionem permixta. Prioris generis, alii Conditionis seu Status fuere Liberi, quos *הַצֵּרִי* *Profelytos Iustitie* seu *Iustos* nuncupant, alii Servi, alii demum Libertini *משוחררי* dicti. De hisce ordine suo. Et primò de Ritu hosce omnes utriusque generis Admittendi seu Initiandi, dein de Admissionis seu Initiationis Effectu. Nam leges illas sacras, quibus generatim imperatum est n, si peregrinus fuerit apud vos, *לֹא תוֹר אֹרֶן* *Non vexabitis eum*, aliasque o, quæ breviter conceptæ parilem omninò peregrinatque Ebræi conditionem facere videntur, ita interpretantur passim Talmudici, ut sine distinctionibus aliquot subtilitatibusque à majoribus acceptis, quarum præcipuas saltem jam dabimus, ea nolint intelligi. Cum ex Noachide seu Gentili conditio

m Originum

4. cap. 8. q. 1.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

ad m. m. d. p.

neque hic, nisi & illa accederet, Profelytum faciebat. Numerus item Israelitarum Ternarius qui baptismo præsenserent, uti & Tempora, velut & alia idonea, præsistuebantur. Nec Baptismo solum, verum etiam Circumcisioni Profelyti ejusmodi Triumviros adesse debuisse volunt aliqui, eosque omnes *כשרים לדת* Qui rite judicia apud Ebraeos exercere possent, id est, sanguinis defæcatissimi Israelitas, etiam & Jurisconsultos. Sed Triumviri Baptismo solum plerunque præficiuntur, velut ritui cujus heic maxima ratio, Maimonides *ז' גר שמל ולא טבל* ז' טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך לטבול בפני ששה והוא צריך בית דין אף מטבלין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם הטביל והוהו זרה גר Profelytus qui circumciditur, nec tamen baptizatur, aut qui baptizatur, nec circumciditur, Profelytus neutiquam habendus, antequam tam baptizetur, quam circumcidatur. Neque legitimus erat baptismus, nisi coram Triumviris perageretur. Et cum actus sit forensis (Triumviri nempe, qui huic negotio sic præerant, Fori genus erant, sive autoritate publica, sive velut ex compromisso seu auspiciis eorum, quorum intererat, uti & in rebus aliis fieri affolebat, selectum) ideo nec Sabbato baptismus ritè satis adhibebatur, nec die festo, nec noctu. Quibus temporibus nihilominus si fortè adhiberetur, Profelytus quidem is erat, qui sic baptizatus. Actus scilicet non irritus erat, tametsi fieri non debuisset. Quod de tempore adjicitur, ex singularibus sessionum forensium diebus & horis habetur. At verò si pauciores, quam qui Triumvirorum numerum constituerent, Baptismo aderant, irritus nec pro initiamento habebatur. Gentilem seu Noachidem, qui in fedus hoc suum, sive plectus, sive ultrò recipi cupiebat (id quod *להכנס ולהסתופף תחת כנפי השכינה* non rarò appellant, id est, Intrare & tutam habere stationem sub alis Majestatis divine, & *להכנס לקהל ישראל* Introire in congregationem seu Ecclesiam Israel) de rei gravitate plurifariam monebant b, de Gentis, cujus in societatem cooptandus esset, dignitate, de Justorum mercede, pœnâ impiorum, futuro seculo, Præceptorum Moisaicorum onere, id genus ceteris; diligenter etiam an ob simplicem Judaismi amorem in illum transire desideraret explorantes. Quo ritè peracto, post sinceram Judaismi professio-

z Shulcan Aruch lib. IoreDea ca. 268. 9.3. aHalach. Ifuri bia c. 13 & cap. 14. R. Iochanan Gemar. Babylon. ad tit. labimoth c. 4. fol. 46. a & bidesis R. Mosem Bar-Nachman Pirush Tora fol. 213. b Talm. Hierosolym. apud Mos. Mikotzi precept. Negat. 116. Gemara Babylon. ad tit. labimoth c. 4. fol. 47. b Gloss. Talmud. ad tit. Cethuboth c. 1. fol. 11. a. bGem. Babylon. tit. labimoth cap. 4. fol. 47. a Alpheusius part. 2. fol. 419. Loc. alii ante citati. & bidesis Guil. Schikard de Jure Regio cap. 5. Theorem. 17. & Paraphras. Chald. Ruth c. 1. & Iarchium ibid.

Be-
 coroth cap.
 4. fol. 30. b.
 Josephus l.
 8. c. 4. Hero-
 dotus lib. 2.
 Origen. con-
 tra Celsum l.
 5. D. Ambros.
 in Levit. cap.
 12. 4. D. Hie-
 ronym. lib. 2.
 in Ieremiam
 cap. 9. alii.
 Sicut Petrum
 Cuneum de
 Rep. Ebraeor.
 lib. 3. cap. 5.
 e Gemar. Ba-
 bylon ad tit
 Iabimoth c.
 4. fol. 47. a.
 Maimonid.
 & Mikotzi
 locis citatis,
 & Halach.
 Milla cap. I.
 §. 7 & Sicut
 citata a
 R. Iom Tob
 in Migdoloz
 Lib. de Pon-
 deribus &
 Mensuris &
 Sicut Gemar.
 Hierosolym.
 mit. ad tit.
 Sabbath cap.
 18. fol. 17. col.
 1.
 gPerek. 38.
 & Sicut Io.
 Morin E-
 xercit. in
 Pentat. Sa-
 marit. 1. cap.
 2.

nem, cum circumcidebant. Professionem scilicet integram &
 perfectam totius Iudaismi, & uniuscujusque legis Mosaicae ca-
 pitis. Nam si unicum aliquod observare renueret, federe sa-
 cro arcebatur. Gemara Babylonia c, גוי טבני לקבל רבוי
 Si Gentilis adveniret, ut
 in se susciperet capita legis excepto unico aliquo, eum non admittebant.
 Non scilicet in conditionem Profelyti Justitiae, qualem heic
 tractamus. Si antea ex more sive veterum Aegyptiorum, &
 Hmaelitarum, Aethiopum, Colchorum, sive aliorum, quorum
 in moribus circumcisio, aliterve fuisset circumcissus, elicien-
 dum tamen fuisse plerumque e volunt רם בריר Sanguinem fe-
 deris ex praecursoris circumcisionis cicatrice. Id quod etiam fieri
 solitum Samaritis, quando ex eis Profelytus factus, scribit Epi-
 phanius f. Sed eos, id est, Cuthaeos, in Profelyti Justitiae jus
 seu conditionem, olim non recipiendos ex edicto Ezrae scribit
 R. Eliezer g, ob odium scilicet in eos inde natum, quod urbis
 instaurationem pro viribus impedierant. Quod si נכרת הגיראין
 מלתו מעכבת מלהתגיר וכי ליר במכרה Abscissum forte h ante
 esset et membrum virile, id non obstabat, quo minus Profelytus fieret.
 Sufficiebat ea in specie solus Baptismus, quemadmodum in foeminis
 in Iudaismum cooptandis. Circumcisioni Profelyti accessit,
 ut ritus appendix solennis, haec benedictionis formula:
 ברוך אתה ה' אלהים מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציונו
 למול את הגרים ולהטות מהם דם הברית שאלמלא רם הברית
 לא נתקיימו שמים וארץ שנאם לה ברית וזמם וילדה דוקות
 Benedictus sis Domine Deus Rex mundi,
 qui sanctificavit nos praeceptis suis, & iussit nos circumcidere Profelytos,
 & ex eis elicere sanguinem federis. Quia nisi sanguis federis fuisset, neu-
 ququam firmata fuissent Caelum & Terra, juxta quod & dicitur k, Absque
 pacto meo seu federe meo fuisset, Diem & Noctem leges Caeli & Telluris
 non posueram. Hraelita, qui Profelytum circumcidebat, sic bene-
 dictione praibat; membro, dum ea pronuntiabatur, si Major
 aetate esset, obrecto. Benedictionem item adhibebant, ut
 actibus aliis plerisque, Israelitarum circumcisioni. Sed ab hac,
 ut res

h Shulcan Aruch lib. Iore Dea c. 268. §. x. i Maimonides halach. Milla. c. 3. §. 4. k Ier. 33. 25.

ut res ipsa postulavit, aliquantulum ea discrepabat. Veluti
Benedictus &c. וְצִוְנוּ עָלַי הַמִּלָּה & *jussit nos circumcissione uti,*
 & וְצִוְנוּ לְמוֹרָה הַבֵּן & *jussit nos filium circumcidere.* Prior nem-
 pe formula in usu, cum quis alterius filium circumcideret; po-
 sterior, cum suum. Atque aliam insuper adjicere solebat Pa-
 ter. Astantes autem, tam ubi Profelytus, quam cum Israelita
 circumcissus est, adclamabant, כָּשָׁם שֶׁתִּכְנַסְתָּ לְבְרִיתֵנוּ. *Quemadmodum intro-*
duxisti eum in fedus, sic introduce nos in legem, & protectionem seu
salutem, & bona opera. Abluendum autem Profelyti (quem-
 admodum uniuscujusque immundi) corpus omnino integrum
 erat, idque in מִקְוֵה מַקּוּרָה *confluente seu conceptaculo aqua-*
rum naturali, veluti fluvio, itagno, fonte. Cavendum item,
 ne corporis particula ulli maneret quid, quod ejusdem ablu-
 tionem impediret. Id הַצֵּץ nuncupant, seu quod obstat, quo
 minus integrum corpus ejusve, quod idem heic est, tota su-
 perficies pariter abluatur. In hoc genere enumerant oculo-
 rum mucum, cicatricum crustulas, sanguinem induratum, ali-
 asque sortes cuti adhærentes perplurimas. Scilicet voluere,
 aquâ passim continuâ corpus abluî. Unde aiunt res שְׁמֵי
 בֵּן *per quas transit aqua* (veluti etiam vestium aliquot
 genera) aut שְׁלֵשֶׁ מִכְרוּלֵן בֵּן הַגּוֹף וּבֵין הַמִּים *Que corpus*
 & aquam non interveniebant, seu hanc ab illo non separabant,
 אֵין הַצֵּץ *Ablutionem non impedire.* Subtilitates heic habent,
 non paucas de מִקְוֵה מַקּוּרָה *Confluente seu con-*
ceptaculo aquarum, quod baptismo ritè posset adhiberi, in quibus ni-
hil minus admittunt, quam ut aquâ haustâ, aut conceptaculis
artificiosis receptâ, quis ritè omnino sive ut Profelytus sive ali-
ter mundaretur, nisi ubi fortè pauxillulum haustæ in conce-
ptaculum naturale alias idoneum incideret. Et quoties con-
 ceptaculum aquæ ipsum ejusmodi non erat, ut rite in eo esset
 lavandum, aut per res, quales diximus, aquam ad corporis su-
 perficiem non admittentes, integrum corpus non baptizabatur,
 לֹא עָלְתָּהּ לוֹ טְבִילָה *Baptismus lavato non profuit, seu irri-*
tus habebatur. Baptismus autem non adhibebatur, antequam
 circumfisionis vulnusculum integrè resanaretur. Tunc cum
 baptismo suscipiebant, ita ut, dum in aqua stabat ipse, Triumviri

1 Maimoni-
 des halachâ
 Isuribia cap.
 13. & tunc
 vide cap. II.
 & dein eun-
 dem halach.
 Mikvaoth.
 2. 2. &c.

mMaimoni
des halach.
The suba ca.
1.

n Shulcan
Aruch lib.
Iore Dea c.
268. §. 2.
o Lib. de Ba-
ptismo c. 15.
p Petrus Ble-
sensius ad 6.
Perfidia Ju-
daeorum, cap
26.

supernè inclinarent super eum tam graviora aliquot, quam le-
viora præceptorum binis vicibus explicantes. Ita etiam præ-
cepta aliquot utriusque generis explicabant, ubi Profelyta ba-
ptismo erat initianda. In Præceptorum autem corpore, quod
obiter monendum, Graviora quæ *הן שחייבין המורות* vocant
עליהם מיתב"ד או כרת ושבועת שו"א ושקר אף ער"י
Quorum in violationi immi-
nebat sive ultimum supplicium ex sententia forensi infligendum sive
Excisio (de qua plura inferius) *uti etiam præcepta de Iuramento*
vano & falso, quibus tametsi non adjiceretur Excisionis pœna, inter
graviora sunt nihilominus etiam numeranda. De levioribus ve-
rò, quæ *קלות* nuncupant, post graviora sic designata, *ושאר*
מצות ל"ה תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת in-
quiunt, *הם הקלות* *Cetera præcepta Negativa & Affirmativa, quorum*
violationi Excisio non imminet, leviora sunt. Fœmina in aquis
collocabatur collo tenus à fœminis tantum, quæ eam lavarent,
dum adstabant Triumviri baptismum ritè observantes, quibus
pudoris causâ facies avertendæ, abeundumque ipsa ex aquis a-
scendente. Ita autem Baptizatus Benedictione n̄ usus est et-
iam ipse simulac è lavacro ascenderat, eâque *הטבילה*
seu ob Baptismum. Cave putes baptismum seu ablutionem,
hanc commune quid, præter ipsas aquas, habuisse cum quo-
tidianis illis Judæorum lavacris, de quibus Tertullianus o,
alii p. Semel, inquit Tertullianus, *lavacrum inimus* Christiani,
semel delicta diluuntur, quia iterari non oportet. Ceterum Israel lu-
daus quotidie lavat, quia quotidie inquinatur. Quod ne in nobis
quoque facilitaretur propterea de uno lavacro definitum est. Ve-
rum quidem est, quotidianis ablutionibus, uti hodieque, as-
suetos olim esse Judæos. At vero solennis illa, quâ Profely-
tus Justus fiebat, unica tantum erat. Rite peracta, neque
ex minoris Profelyti, postquam ætatem compleverat, dissensu,
ut mox dicetur, irrita habita est. Nunquam iterabatur, ne
quidem in posteris. Adeo ut plane de uno lavacro etiam
apud Judæos, dum de eo, quod initiationis erat, loquimur,
fuerit definitum. Nec si Profelytus ætate major initiatus, ut
apostata, Judaismo renuntiasset, unquam iterandus erat ei ba-
ptismus. Atque hoc demum erat, *העשייתו פועל Profelytum*
facere,

facere, quæ locutionis formula in Evangelio q. Ut Gentiles
 Majores ad hunc modum ex animi sui sententia Profelyti fie-
 bant, ita Minores (masculi ante annum decimum tertium præ-
 ter diem unicum, feminae ante duodecimum & diem insuper
 expletum) ex sententia sive Patris sive fori, cui suberant, in Ju-
 daismum pariter cooptati. Atque actus tam forensis, quam
 paternus assensum eorum, tum in Circumcisione & Baptismo,
 tum in Sacrificio offerendo, quod sequebatur, supplebat. Nem-
 pè **גר קטן מטבלין אותו ער ידעת ברת דין שזכרת הוה לו**
*Profelytum minorem baptizabant ex sententia Fori, quia in commo-
 dum ejus res cessit.* Nimirum quod in minoris commodum
 cedebat, quoniam ipse **לאו בר דיערה הוה** *Filius assensus non
 erat, seu rite assentire nequibat,* id ita ex Fori sententia, quæ as-
 sensus minoris vicem obtinuit, perficiendum. Idem de Fatuo
 Jus. Si verò Minor, simulac ætatem compleverat, Judaismo
 renuntiasset, nec eum omnino, postquam major erat, fuisset
 amplexus, ita dein evanuit, quicquid accesserat per initia-
 menta, quibus ex assensu sive paterno sive forensi cooptatus est,
 ut in Gentilis planè conditionem rediret. Nominantur Pro-
 felyti hujusmodi justi in sacris literis x non raro **גרם הגרים**
בתוככם *Propheta vobis adjeci,* seu juris vestri participes, ut Hellenistæ, qui in eundem sensum,
 idem aliter subinde reddunt. Item **גר אשר בשעריך** *Profelytus*
 seu *advena, qui in portis tuis* hujusmodi Profelytum interdum,
 ut in Decalogo, denotat. Alias habent y ejusmodi designatio-
 nes. Interdum etiam simpliciter **גר** dicuntur seu *advena,*
 ex re, circa quam versatur nomen, discriminati ab illis, qui Pro-
 felyti domicilii erant, de quibus infra. Unde fit, ut, quoties
 simplex nomen **גר** seu *Profelyti* in lege sacra aliqua simul oc-
 currit cum nomine **אזרחי** *indigenæ,* neque objectum ipsum le-
 gis omnium hominum aliàs commune est seu Naturale, non
 magis indigenam pro Ebræo seu Israelita originario sumant,
 quam Profelytum pro Profelyto tantum Justo, seu quod idem
 est pro **בן ברית** *filio federis.* Legis verba sunt: *Et omnis z ani-*
ma, quæ comederit cadaver aut raptum à bestia (**באזרח ובגר**)
sive indigena fuerit, sive peregrinus, lavabit vestimenta sua & ibi in
 commentariis præcisa, **גר אי גר יכול אף הגוי** *et*
תושב

q Matth. 23.

15.

rVidei. Mac

cab. 2. 46

sGemar. Ba-

bylon. ad tit.

Cethuboth

cap. 1. fol. 11.

4 & Gloss.

Ibidem. Mai

monid hal.

Isuri biacap.

13. Shulcan

Aruch lore

Dea cap. 268.

§. 7. & 8.

t Shulcan A-

ruch l. lore

Dea cap.

267. §. 6.

uldem. ib. c.

268. §. 7. & 8.

& Maimo-

nid. Halach.

Melakim c.

10.

xLevitic. 16.

29. 17. 8. 25. 6.

Exod. 2. 49.

Num. 15. 13.

& c. & vide-

fis gloss. Iar-

chi ad Levit.

24. 10.

yVidefis R.

David. Kim-

chi in Iosua

cap. 8. 35.

zLevitic. 17.

penult.

aSepher Si-

phra col. 171.

& Pesikta

Zotertha f.

23. col. 2.

Et omnis anima; quibus verbis comprehendi forsitan videatur etiam Gentilis. Sed animadvertendus est Profelyti nominis hec usus. Quid Profelytus? Et nomine venire videatur etiam forsitan Profelytus domicili. Sed animadvertite indigenæ nomen conjungi. Quid autem eo in loco indigena? Certè filius federis. Unde & Profelytus ibi est filius federis. Scriptores etiam Christianis Profelyti Justi Γενοίται οἱ Διμιτριοι Profelyti immisti interdum nuncupantur, ut habetur apud Eusebium b, alios. Sed verò nomen quidem Profelyti Justi tribuunt interdum nonnullis, ad quorum initia juxta rationes memoratas ritus jam dicti omnes attinere nequibant. Nam & Abraham ipse, quocum primò circumcisionis fedus initum est, ita comperio c, appellatum. Postquam autem rationes, quas de Baptismi & Oblationis initiis afferunt, natæ sunt, Primus, quantum observavi, qui in Profelytis Justitiæ nomine memoratur, est Iethro Mosis socer. In Semoth Rabba d legitur, eum dictum fuisse Jether (& polyonymum fuisse certò scimus) כְּשׁוֹן גִּי שֵׁנִי וְיֵשֵׁב אֶל יֵתֵר הֹוֹתֵנוּ וּמִשְׁנַתְּגִיר הֹוֹסֵף לוֹ אֹרֶת Dum Gentilis seu Paganus fuit, juxta illud, quod in sacro habetur sermone; & reversus est ad Iether socerum suum. Simul ac autem factus est Profelytus, litera unica adjecta est illi, uti & olim Abrahæ, & vocatus est Iethro. Profelytum item eum factum ait Gemara f Baby-lonia, Et in tabulis apud Judæos genealogicis sub Christi tem-pora fuere, quæ stemmata Profelytorum ἡ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου ἐκπεσόντων Διμιτρίων Qui ex Aegypto, patriis renuntiantes institutis commiscebantur cum Israelitis. Quin Aegyptium illum בתוך בני ישראל Inter filios Israel h, blasphemi patrem, Profelytum fuisse vult Iarchius. Nam ad vocabula ea is; מִלְמַד שְׁנַתְּגִיר Inde discendum est, eum Profelytum factum esse. Quod tamen pro ar-gumento necessario capi nolunt alii i. Sed & quamplurimos factos esse Profelytos Mosis tempore memorat Philo k, uti & D. Ambrosius, qui fœneravit, inquit l, Moyses Gentibus, qui Profely-tos acquisivit. Observant etiam ad illud Josuæ m de Rahaba, patreque ejus ac matre, positos fuisse extra castra Israelitarum, ibi positos esse & relictos n עַד שִׁתְּגִייתָ וְיָשׁוּבוּ לְדֶת יִשְׂרָאֵל וְיֵאָחֲזוּ

cMachzor
part. 1. fol.
150. b & 175.

dParash. 27

eExod. 4. 18.

fAdtit. Ze.
bachim cap.

14. fol. 116 a.

gEuseb. Hist.

Eccles. 1. c. 7.

hLevitic. 24.

10.

iNachmani-

des in Pirush

Tora fol. 213

b

kLib. 1. de

Monarchia.

lLib. de To-

bia cap. 19.

mcap. 6. 23.

n R. David.

Kimchi ad

dist. locum.

ואחר שנתגיירו ושוב בתוך ישראל כמו שאמר ותשב בקרב ישראל
 עד היום הזה *Usque dum Profelyti fierent & Iudaismum suscipe-*
rent. Profelyti autem facti sedes habuere inter Israelitas juxta illud,
& habitavit inter Israelitas usque in diem hodiernum. De Rutha
 Moabitide item profelyta facta luculentum est in paraphrasi
 ejusdem historiæ sacre Chaldaica o (cui heic Magistri con- *oCap. 1. & 2.*
 cordes) testimonium. Et de Nabuzardane, aliis in Gemara. *pAdtit. San-*
 p Babylonia. De sequentibus seculis plura suis in locis obiter *hedrin. c. 10.*
 dicentur. Legitur autem in Gemara Babylonia קבלו *fol. 96. b &*
 גרים רא בימי דוד ורא בימי שלמה *vide I Cochii*
In more positum non erat pro-
felytos admittere seu recipere aut Davidis tempore aut Salomonis. *339.*
 Quod à clarissimi nominis Magistris r ad hunc modum expli- *qAdtit. Ta-*
 catur. Profelyti hujusmodi nomine initiari debuit nemo, qui *bimorh. fol.*
 five honoris, five opum, five timoris aliave id genus causâ in *76. a.*
 Iudaismum voluit transire. Et כל inquit Maimonides *rMaimonid.*
 החזיר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם איני מניתי צדק *halach. Isuri-*
Quisquis è gentilismo transit ob vanitatem seculi, inter profelytos Iusti-
tia non est connumerandus. Mutationem vitæ & religionis hujus- *bia cap. 13.*
 modi inire debuit מאהבה ומלב שלם *Ex amore sincero & integro*
corde ac animo. Id quod satis credebatur fieri, quoties amoris
 ejusmodi indicia in ipsis initiametis juxta superius dicta ma-
 nifestò haberentur. Timoris autem causâ complures è Genti-
 bus, ait ille, Davidis tempore, uti & causâ honoris atque opu-
 lentia, quam in regno florentissimo futuram spe devorassent,
 tempore Salomonis, à Triumviris quidem, five ex compromis-
 so, five ex autoritate principali constitutis ita initiatos fuisse,
 ut nec Circumcisio, nec Baptismus, nec Oblatio quidem dees-
 set. Attamen, aut amoris animique erga Iudaismum sinceri
 professionem tunc non præcessisse, aut de ejusdem simulatione
 fuisse meritissimò præsumendum. Ubi enim ea præcesserat,
 nec de simulatione erat præsumendum, initiatio undiquaque,
 peractis, quos diximus, ritibus, legitima erat. At verò si aut
 non præcesserat, aut de simulatione præsumebatur, tametsi ex
 ipsis solum ritibus illis, hoc nomine nunquam iterandis, velut
 ex opere, ut loquimur in Scholis, operato fieret quidem quis
 Profelytus Justus adeoque inde sic esset indigetandus & מכלל
 הגוים *Ex Gentium universitate eximeretur, nihilominus pu-*
 blicè

blicè non admittebatur, antequam ex sententia fori five supremi quod Synedrium erat LXXI-virum, five XXIII-viralis Synedrii, cui suberat, constaret de Justitia ejus, i. e. aut nomen cum Judaismo ultrò atque ejusdem solum ob amorem dedisse, aut jam initiatum Judaicam religionem libenter amplecti liqueret. Unde & Maimonides, *גר שלא ברקו אחרינו או של ג' הודיעוהו המצור ועונשין ומל וטבל בפני ג' הדיוטות הר' זחור אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתנייר הואיר* ומלוטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו *Ubi in Profelyto initiatio de animo ejus sollicitius non inquiritur, nec præcepta vel pænæ ei explicantur, sed nihilominus adhibetur Circumcisio & Baptismus coram Triumviris è vulgo adscitis, is quidem profelytus est, idque, tametsi manifestum fuerit, eum in Iudaismum transisse lucri seu aliâ ejusmodi causâ. Quoniam enim circumcissus est & baptizatus, eximitur ex universitate Gentium, sed diligentius eum observant, nec publicè agnoscunt, antequam de Justitia ejus satis constet. Quin si in Gentium idololatriam relaberetur, habebatur משומד veluti Israelites apostata, & non ut Gentilis. Jam verò quod ad illud attinet de profelytis tempore Davidis & Salomonis non receptis, adjiciunt, in foro, id est, autoritate publicâ, tunc quales diximus initiatos, non quidem receptos fuisse, antequam de Justitia eorum constaret, nec tamen rejectos causâ jam memoratâ. Verba Maimonidis; *לפי קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה Non recipiebat forum Profelytos toto tempore Davidis & Solomonis. Ceterum inquit, היו גרים הרבה מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו בית דין הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שמברו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם Complures fuere Profelyti iniati tempore Davidis & Salomonis à privatis (scilicet triumviris five ex compromisso five ex autoritate Principali, non autem forenfi seu ordinariâ, constitutis) sed Synedrium Magnum (cujus imperio suberant cetera, quæ fuere) hos ita voluit observatos exploratosque, ut nec eos rejiceret, quoniam baptizati utcunque fuerant, nec interea eos publicè vellet admitti, usque dum insequentis vitæ ratio satis eam in rem innotesceret. Cum verò tunc initiatorum aut nullus aut quam paucissimi pristina ita exuerent vitæ instituta,**

ut reverà Judaïsmum amplecti viderentur, ideò nec publicè in Profelytorum censum admissi sunt, nec sive juris Israelitici, ut videtur, prærogativis, quatenus earum alias participes fuere, uti, sive idem violare permissi. Atque ex ejusmodi Profelytorum justitiæ, sive Admissione, sive Rejectione pro eorum, qui rebus præerant, arbitrio, intelligendum est rescriptum Theodosii, Arcadii & Honorii AAA. ad Tatianum præfectum prætorio, de quibusdam, qui illis etiam in seculis, (quibus ita florere Judæorum in Oriente res, utcunque afflictæ majorum fuissent, ut post excidium Templi nunquam clariùs) autoritate judicum recepti sunt in sectam Judaicam, reclamantibus, legis eorum primatibus. Verba sunt *¶*, *Judæorum querela quosdam autoritate judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis sue primatibus, adseverant, quos ipsi judicio suo ac voluntate projiciunt: quam omninò submoveri jubemus injuriam, nec eorum in ea superstitione sedulus cætus, aut per vim judicum, aut rescripti subreptione, invitis primatibus suis, quos virorum clarissimorum & inlustrium patriarcharum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam, opem reconciliationis mereantur indebitæ. Dat. xv. Kal. Maji. Constantinop. Arcadio A. II. & Rufino Coss.* Et hac de re plura libro quinto, ubi de Salomonis uxoribus aliisque ex Gentilibus sumtis agitur. Certè & tempore Mordecai in Susis complures Profelytos hujusmodi timoris causâ factos docet Scriptura Verba sunt *¶*, *רבים מעמי הארץ מתיהודים כי נפל פחד היהודים עליהם* Et multi ex populis terræ facti sunt Judæi, quoniam pavor Judæorum super eos. Quo de loco vide plura capite inferiùs quarto. Exemplum etiam habetur illustre de tota Idumæorum Gente, quæ patriæ retinendæ causâ ex edicto Joannis Hyrcani in Judaïsmum transierunt. Nam circumcidi, utpote ex Abraham posteris, antea u soliti avitum illum morem exuerant. Cum subegerat scilicet Hyrcanus Idumæos, *ἐπέτρεψεν αὐτοῖς* (sic Josephus x) *μῦνεν ἐν τῇ χώρᾳ εἰ περιτέμνειν τε τὰ ἀρσενία καὶ τοῖς ἰσθαίοις νόμοις χρῆσθαι ἡέλοισιν.* Oī δὲ πόθω τῆς πατρὸς γῆς καὶ τὴν ἀφαιτομὴν καὶ τὴν ἀλλῶ & εἰς διαγῆν ὑπέμειναν τὴν αὐτὴν ἰσθαίαν ποιήσασθαι. καὶ κείνῳ αὐτοῖς χροῖν ὑπῆρχεν, ὥστε εἶναι τὸ λοιπὸν ἰσθαίαν, Edixit mansuros illos in patria, si circumcidi, & legibus Iudaicis uti vellent. Illi autem amore Patriæ ducti & circumcisionem & reliquam juxta

¶ Cod. Theodos. lib. 16. tit. 8. l. 8.

¶ Ester. 8. 17. u Vide Hieron. cap. 6. ult. & ibi D. Hieronymus, Lutherum lib. de Iudaicis & eorum mendaciis. Hugon. Grotium de Iure belli ac pacis lib. 1. cap. 1. §. 16. &c. x Originum lib. 13. cap. 17.

y Gregor.
lib. 16.

z In Idg

maidi.

a Lib. de Dif.
fer. Serboru.

b Vide sis Ge-
mar. Baby-
lon. ad tit.

Gittin cap. 5.
56. a. Sepher
Iuchas in

fol. 41. a Tze-
mach David
part. 2. fol.

24. a.

Gemar Hie-
rosolymita-
na ad tit.

Megitta c. 3.
fol. 74. col. 1.

hal. 2. & ad

tit. Sanhe-
drin c. pen-
ult. fol. 29.

col. 3. hal. 6.

d Histor. 69.

e Historia de
gli riti He-
braici. part.

5. cap. 2.

Iudaicos ritus vivendi formulam admiserunt. Atque eo tempore eis contigit, ut deinceps Iudæi essent. Inde etiam Straboni y, Stephano z, Ammonio a inter Judæos censiti Idumæi. Sed & Ammonius disertè ait; eos coactos esse in Iudaismum transire. Affirmant etiam inter Talmudicos aliqui, Neronem Cæsarem b, & Antoninum Pium c Profelytos esse factos, qua de re non disputo. Certè memorat Dio Cassius d cum Judæis tempore Hadriani complures alias Gentes lucri cupiditate conjungi & tumultuari, ac fere ob eam causam omnem orbem terrarum commoveri. Quod de Profelytis Justitiæ, si non de Christianis, dictum. Nam aliorum illo in seculo consuetudinem, quâ fieri potuit, non admisere Judæi, ut fusius ostenditur infra capite quinto. Jam accedat heic mos Ebræorum etiam recentiorum Profelytos, juxta traditiones majorum, admittendi, quemadmodum à Ludovico Mutinensi, Rabbino Veneto, describitur. Si alcune sic ille e volesse farsi Hebræo, primo sono tenuti tre Rabbini, o persone di autorità interrogarlo sottelmente, che cosa lo move a far questa rissoluzione, e intender bene se fosse a qualche fine mondano, che devono licentiarlo, e poi protestarle con notificarle che la legge Mosaica è strettissima e che gl' Hebræi al presente sono abietti e vili & esortarlo che meglio sarebbe ch' egli se ne stasse nel stato che si trova. Stando saldo a questo esame, e protesto, si circoncide, e come e sano, si bagna tutto in acqua, sempre alla presentia di quelli tre predetti, e resta con ciò Hebræo come gli altri. Et de Profelytis Justis, seu Justitiæ dici solitis, id est, Gentilibus conditionis Liberæ Iudaismo initiandis haftenus.

CAP. III.

De Servis & Libertinis è Gentilibus Iudaismo initiandis. De Profelytis Domicii sui seu Gentilibus tum Servis tum Liberis, quibus citra Iudaismi professionem sedes in Ebræorum ditione permixta, ritè admittendis. Admissio ejusmodi solennis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satis esse desierant Ebræi, non in usu. Alii postmodum instar ejusmodi Profelytorum Ebræis in solo Israelitico, præter Gentiles idololatrias, permisti.

DE Servis initiatis Judaismo proxime dicendum. si fuere ex Gentilibus emittii, aliave ex causâ ejusmodi ad-
quisiti, aut ex ancillis domini nondum in Judaismum cooptatis domi nati. Quemadmodum verò à Parentibus ingenuis Filii, ita à Dominis Servi ejusmodi circumcidi debebant. Atque, ut filius à patre, ita servus, qualem diximus, domi natus, die octavo; ad-
quisitus, si minor, simulac acquirebatur. Ejusmodi officio si deesset, siue Pater, siue Dominus, ex sententia forensi f res erat peragenda. Servus ejusmodi Major, quamprimum ipse, Judaismo nomen dare voluit, nec antè, circumcidebatur. Sed uterque modo, qualem diximus, erat Baptismo item suscipiendus, & oblatio ut in Profelytis Iustitiæ initiandis sequebatur. Ceterum nisi libertate in ipso actu baptismi donandus esset, disertis verbis baptizabatur **לשם עבדות** *Nomine servitutis retentæ*. Domino heic cavendum erat, ne servus major in præsentia ejus g Baptismo susceptus profiteretur Triumviris **שמיך בפניהם לשם בן חורין או לשם גירות** *Se baptizari coram illis nomine seu in nomen Ingenui liberive, aut nomine Iuris Profelyti*, id est, ut libertatem seu integrum Profelyti Justijus sibi nancisceretur, atque ita ex aquis liberè ascenderet. Sic enim **לחורין יצא** *liber fiebat*, seu in libertinitatem transibat, & **תגמר גרותו** *integer reddebatur Profelytismus ejus*; adhibito interdum, ex sententia forensi quæ abnuentem dominum coerce-
ret, **גט שחרור** seu *manumissionis libello*, qui semper libertati plenè acquirendæ necessarius. Qua de re uti etiam de Personarum dominio, plura libro Sexto. Ex more igitur, dominus eum supernè inclinans in aquis cohibuit, nec ascendere sivit, usque dum verbis siue domini siue ipsius disertis Baptismum nomine servitutis retentæ fieri pronuntiaretur. Servi Circum-
sioni Benedictio etiam accessit ^h, qualis Profelytorum Justitiæ superius ostensa; si nempe Profelytorum in ea nomen in Servorum mutaretur. Baptizatus item benedicendus ⁱ erat. Sed alii volunt à domino, nisi in ipso baptismi actu manumitteretur,

fGemar. Babylon. ad tit. Iabimoth

c. 4. fol. 47.

§ 48. Maimonid. halach. Isuri

bia c. 13. §

hal. Milla c.

1. Moses Mikotzi Prac.

Negat. 116.

Shulcan A-

ruch lib. Io-

re Dea c. 267

g Diel. Ge-

mar fol. 46.

a Maimonid

halach. ead.

cap. 14. §

halach. Aib-

dim cap. 8.

h Maimonid

Halach. Mil-

la cap. 3. §. 4.

Shulcan A-

tuch lib. Io-

re Dea, cap.

267. §. 12.

i Vide Magid

Misna ad

Maimonid.

Halach. Isuri

Bia cap. 13.

sedes iis tantum, qui Juris Noachidarum seu Naturalis, quod supra & in sequentibus fufius indicatur, ejusque capitum septem, secundum Ebræorum mentem, observationi nomina dederant, **גר תושב** *advena* seu *Profelyti Inhabitantes* seu *Profelyti domicilii* seu *inquilini*, dici soliti. Gentili enim Idololatræ, seu qui septem illius Juris præceptis nomen non dederat, sedes & domicilium in ditione sua, dum juris planè sui erant, negabant. Quin in solo Israelitico m ne hospitio quidem volebant excipi. De Profelyto autem hujusmodi, juxta doctrinam Talmudicam, Maimonides n; **אי זרה הוה גר תושב** *ut scilicet à Profelyto Justitiæ discriminetur.* Is Gentilis erat, qui in se susceperat à cultu extraneo abstinere, ac cetera observare, quæ in Noachidarum seu omnium hominum communi Iure continentur. Nec circumcidebatur ille, nec baptizabatur; sed admittebant eum veluti unum ex piis è Gentibus mundi. Ideò autem nuncupatur *Inhabitans* seu *Inquilinus*, quoniam licuit nobis ei sedes inter nos assignare in territorio Israelitico. Alii tantundem. Hinc Judæus qui nuperrimè scripsit **גר תושב** *Profelytum domicilii*, seu qui septem, quæ tractamus, præcepta in se receperat, vocat *Peregrino moradiso* que *podia morar con Israel*, id est, *Peregrinum* (ut ipse vertit) *habitantem*, quia in Israele morari poterat. Quin Maimonides vult nec transitum quidem per ditiones Israeliticas Gentili ex jure permissum olim, quoties florebat & sui planè juris erat Ebræorum status, nisi is simili Professione cultui extraneo renuntians cetera etiam Præcepta juris Noachidarum septem in se reciperet. Postquam enim de vulgaribus commerciorum aliquot officiorumque generibus inter Israelitas & Gentiles, qui hæctenus cultui extraneo non renuntiaverant, seculis recentioribus permissis egerat, subdit p **אין כל הדברים** *Halach*, **האלו אמרים ארצת בזמן שגרו ישראל לבין האומות או שיד הגוים תקיפה על ישראל אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להניח גוי עובר ע"ז בנינו אפילו יושב ישיבת עדאי או עובר ממקום למקום בסחורה ליעבור בארצנו עד שיקבל עליו שבע מצות**

m Misna &
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
AbodaZara
cap. I. fol. 21.

Moses Mi-
kotzi præ-
cept. Negat.

41. & bidesis
Hugonum

Grotium de
Iure Belli l.

1. cap. 1. §. 16.

nHalachIsu-
ria bia cap.

14. Gemar.
Babylon. ad

tit. Aboda-
Zara cap. 5.

fol. 64. b.

o Manasseh
BenIsrael in

Cociliatore
ad Deuter. q.

136. Hispani-
ce, 2. Latine.

pHalach.

AbodaZara
cap. 10.

מצור שנצטוו בני נח שנ' לא ישבו בארצן אפי' לפי שעה ואם קבר
 עליו ו' ומצור הרי זה גר תושב *Hæc autem intelligenda sunt tantum*
de tempore, quo aut exulabant inter Gentiles Israelitæ, aut quo Gentiles
ipsis prævalebant. Ceterum quoties Israelitæ prævalebant Gentibus
mundi, (id est, sui omnino Juris fuere) illicitum erat nobis permittere,
apud nos Gentilem idololatram, ne quidem ex accidenti illic agentem,
(veluti Egyptios, Phœnicios, Tyriosque operarios ad Salomonem
Regem à regibus suis in templi ædificationem & missos) aut merca-
turæ gratiâ à loco ad locum transeuntem. Ne quidem per Terram no-
 stram ei transeundum erat, nisi in se receperat septem præcepta, quæ No-
 achidis sunt imperata; secundum id quod dicitur*, nec habitabunt aut
 manebunt in terra tua, ne quidem ullam ob rationem. Si verò præcepta
 illa septem se observaturum profiteretur, Profelytus deinceps domicilii
 erat. Alibi etiam idem כָּל מִצֹּר שֶׁנִּצְטָו בְּנֵי נֹחַ
 Gentilis quilibet, qui non in se
 receperat septem præcepta Noachidis imperata, ultimo supplicio affici-
 endus erat, si in ditione nostra commoraretur. Sed quod de trans-
 euntibus habet, non admittunt alii; verba quæ affert sacra de
 domicilio tantum eoque populorum septem, quos diserte ex-
 scindi iussit Numen, intelligentes. Sed Vir eruditissimus atque in
 literis hisce versatus Petrus Cunæus, Septem, inquit, præcepta
 quæ Talmudici data esse filiis Noachi aiunt, Iustitiæ regulas quasdam
 continebant, quibus carere hominum vita nequibat. Quare vis eorum
 tam latè ad omnes pertinuit, ut qui nescirent ea, hos interficere in
 bello atque ex hominum communione tollere iussi sint Israelitæ. Cæ-
 terum ea de re plura inferius, ubi de jure belli Ebræis aliisque
 Gentibus Imperativo atque Interveniente agitur. Quemad-
 modum autem Profelytus Iustitiæ, Servus, Libertinus, Judais-
 mo non sine Triumviris initiabatur, ut ostensum est, ita nec Pro-
 felytus hic domicilii. Admittendus erat ac professio facienda
 coram u tribus minimum sui generis, seu,
 professione hujusmodi pristina sibi consociatis, si non coram tribus
 Israelitis aliisque qui Judaismo nomen dederant. Neque aliter
 fatis intelligere queo verba illa de Triumviris. Mentio Profelyto-
 rum hujusmodi occurrit in Pentateucho. Sed non semper
 eisdem verbis. Discrimen ex natura rei & circumstantiis elici-
 endum. Sed & expressim legimus de הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם *Inba-*
bitanti-

¶ Eupolemus
 apud Euseb.
 Prepar. Ev-
 angelic. 9. c.
 30. Clem. A-
 lexand.

Strom. a
 *Exod. 23. 33.
 Halach Me-
 lakim cap. 8.

¶ Abraham
 Ben. David,
 ad Maimo-
 nid. halach.
 Aboda Zara
 cap. 10.
 De Repub.
 Hebræor.
 lib. 1. cap. 1.
 quem vide
 lib. 2. cap. 19.

¶ Gemar. Ba-
 bylon. ad tit.
 Aboda Zara
 cap. 5. fol. 64.
 b & Maimo-
 nid. halach.
 Melakim c.
 8.
 Lebitic. 25.
 45. & 47.

bitantibus seu inquilinis; qui Profelyti sunt seu peregrinantur apud
 nos; quos Chaldaus vocat תיבתים ערליה דדירין עמכון
Incolas incircumcisos qui sunt habitantes vobiscum. Similisque
 alibi y apud eum locutio. Quibus verbis profelyti hi domici-
 lii optimè indicantur. Interdum Profelytus etiam ejusmodi
 magistris dicitur כר שקה עליו שלא לעבור ע' ואכל נבלות
*Quisquis Cultui Extraneo seu Idololatriæ venuniaverit, ita tamen, ut
 is sit, qui morticina licite comederit.* Cultus extranei renuntia-
 tione, utpote quæ in Profelyti hujusmodi initiatione res erat
 primaria, cetera quæ ipsi in se recipienda erant sic complectun-
 tur. Id autem quod de morticiniis sequitur, ex loco Deutero-
 nomii jam antè indicato satis explicatur. Quod verò ad mo-
 rem illum Gentiles in professionem hanc intra ditionem eorum
 adigendi attinet; aiunt, tametsi nemo Gentilium Iudaismo no-
 men dare erat omninò cogendus, nihilominus ex jussu etiam
 divino à Mose se accepisse, mortalium quemlibet apud ipsos
 degentem professione ad Septem, quæ diximus, præcepta obser-
 vanda adstringi debuisse. Maimonides מ' שלה רצון ה' וכן
 כופין אותו לקבל תורה ומצות וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה
 לכוף את כלבא העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא
 קבר יורה *Nolentem non cogeant in se suscipere Legem & Præ-
 cepta (Mosaica.)* At verò jussit Moses à Numine ipso edoctus, ut quem-
 admodum dictum est, quisque mortalium in se suscipere cogeretur Præ-
 cepta Noachidis imperata. Et qui id facere nolebat, ultimo supplicio
 erat afficiendus. Et de tempore duntaxat, quo sui erant satis ju-
 ris Ebraei, adeo ut nec imperium eorum in Gentiles, qui quo-
 vis modo advenirent, minueretur, hæc dicta. Id est, de tem-
 pore potissimum, quod Captivitatem antevertit Babylonicam.
 Nam & aliqui tunc temporis desuisse morem Profelytos domicilii
 sic admittendi docent. Nimirum אין inquiunt גר תושב
 נהג אלא בזמן שהיוכל נהג *non erat mos Profelytos domicilii reci-
 pere, nisi tempore tantum, quo observari solebant Iubilæi.* Id est, tem-
 pore quo eousque ditionis fuere omnia in terris illis Israeliticæ,
 ut leges de possessionibus in Jubilæo restituendis atque id genus
 ceteris vim & effectum, veluti apud Gentem summum sibi impe-
 rium occupantem, integrum retinerent. Iubilæorum autem

הינעם
 -22. דודאד
 -1157. ויין
 -101. קאליד
 -1157. ויין
 y Deut. 14. 21.
 -1157. ויין
 -1157. ויין
 -1157. ויין

-1157. ויין
 -1157. ויין
 z Halach.
 Melakim
 cap. 8.

-1157. ויין
 -1157. ויין
 -1157. ויין

a R. Simeon
 Ben Eliezer
 in Gem. Ba-
 bylon tit. E-
 rakim cap. 7.
 fol. 29. a.
 Maimonid.
 halach Isuri
 bia cap. 14.
 & halach.
 Milla cap. 1.

b Maimonid.
halach. Se-
mita Weju-
bal. cap. 10.
c Idem. hal.
Itur. dia. c.
14. vide ibi
comm. R.
Iom. Tob.

d Advers. A-
pion. lib. 2.
e Act. Apost.
10. 1. & 22.

f Baronius
Ann. Christi
41.
g Act. 8. 27.

observationem sub captivitate Babylonicam defuisse scribunt, unde etiam adjiciunt c. servum, qualem supra diximus, si Iudaismum deiretaret, postlubileorum cessationem non retinendum, quoniam scilicet ad præceptorum Noachidarum observationis professionem rite quempiam adigendi mos defierat. Quod verò ad Tempora insequentia attinet, quo non sui juris erant Ebraei, sed rebus fruebantur nimium accisis; tametsi solennis, & qui ex summo, quo ante gavisi sunt, imperio natus est, ritus ille Profelytos domicilii admittendi evanuerat, nihilominus quos cogere jam nequibant, eorum ambigendum non est, quin nonnullos pro re nata ad hanc professionem interdum invitarent & hortarentur, eisque quos viderent esse **מסירי אומות העולם** *Ex piis è Gentibus mundi*, id est, citra Iudaismum bonis moribus & religione, quali oportuit esse Profelytum domicilii solenni ritu admissum, imbutos, sedes in solo Iudaico permissas esse non ita illibenter vellent. Et cujus regionis homines non contigit, inquit Iosephus d, aliquando apud nos peregrinari? Egregium hac de re habetur exemplum in federe Novo, ubi occurrunt *Vir quidam in Caesarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica; religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi & deprecans Deum semper, vir Justus, testimonium habens ab universa gente Judæorum.* Hunc Gentilem fuisse liquet. Nec Italum fuisse, etiam & Romanum, dubitant viri docti f. Id genus fuit Candaces Eunuchus g Hierosolymis, uti & Thessalonicae **Εμμανουήλ** illi **οὐκ ἐβραῖος** seu Græci Gentilesve *Deum colentes*, qualibus non est quod dubitemus, quin sedes solo Israelitico permissas esse non illibenter seculis illis voluerint Ebraei, cum plane Profelytorum Domicilii rite admissorum instar essent, utpotè qui simpliciore illam colerent religionem moresque, quibus Profelyti ejusmodi initiari soliti.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum, quæ omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Interveniens fuere.

Initiationum autem & Admissionum, quas capite præcedenti ostendimus, Effectus duplici sunt in genere. Alii in Jure, juxta quod deinceps initiatis ac admissis posterisque suis vivendum erat, cernuntur. Alii in ipsa personis tum ipsorum, tum posterorum inhærente qualitate, secundum quam censebantur. Qui prioris sunt generis, sparsim in sequentibus pro re nata, maximè quoties de Jure Gentium agitur, suum obtinent locum. Unde etiam qui secundi sunt, fusi subinde sic explicantur. Sed in priore genere caput habetur unum heic non prætereundum. Scilicet pristinae vitæ conditionem seu statum idololatricum sive Profelyti ipsius sive parentum ejus ne utique quam probro ei obijciendum. Nimirum legem illam ^h Peregrinum *לֹא תִנָּחֵם* non molestabitis, seu non vexabitis ita interpretantur; nec minùs puto, quantum video; ad Profelytum domicilii, quam ad eum, qui Justitiæ erat, volunt attinere. Sed Secundi generis Effectus compendio jam præmittere visum est, ut quoties nomina Profelyti Justitiæ, Libertini, Servi è Gentilibus in Judaismum cooptati & Profelyti domicilii obvia inter legendum habeantur, minùs obscura sint ea, nec de singulari personarum qualitate satis non liqueat. Quod ad Profelytum Justitiæ attinet; Quinque, in primis considerandi sunt heic Effectus ejusdem Initiationis. Judæi nominis acquisitio, Regeneratio, Juris Judaici seu prærogativæ Israeliticæ participatio, Originis atque Peregrinitatis, velut characteris perpetui ac indelebilis Retentio, & Conditio Posterorum. De Judæi nomine testimonium est sanè luculentum, in eo quod capite superius secundo affertur tum ex Josepho de Idumæis Profelytis factis, tum ex historia Estheris sacra. Idumæos, postquam in ritus Judæorum transferant, Judæos fuisse ait discrete Josephus¹. Ammonius autem, *ἐκλήθησαν ἰσραῆλαιοι*, nominaban-

*hExod. 22.
20. Levitic.
19.33. Ibid.
Iarch. & Si-
de Paulum.
Fagium ad
locum utrū-
que.*

*iOriginum,
lib. 13. cap. 17.*

k Cap. 8. 17. tur Iudei. Et in Esther k מְיֻדָּה à verbo הִיָּדָה quod Iudeum fieri denotat, usurpatur pro eo quod est in vulgata, *secta eorum, religioni & ceremoniis iungebantur*, seu ut apud Hellenistas *circumcisi Iudaizabant*, id est, Profelyti facti sunt. Uti etiam disertè ibi Salomon Jarchius, qui מְיֻדָּה explicat per מְגִיירִי Profelyti fiebant, quemadmodum & Paraphrastes Chaldaus. Nomen item Judei Profelyto cujuscunque gentis exteræ accessisse palam memorat Dio l. Et memini me legisse olim in forensibus temporis Henrici Angliæ Registertii tabulis m, Judæos quamplurimos Norwici puerum Anglicanum, Benedicti Physici filium, quem quinquennem circumciderant & profelytum fecerant, ex ædibus, ubi hospitio à muliercula Christiana exceptus est, vi rapere voluisse, sæpius inclamantes *ipsum esse Judæum suum*. Et signanter ad hanc rem Josephus n, ubi de Profelytis justitiæ ex Moïse mente admittendis verba faciens, eum ait existimasse, *ὅτι τὰς μετέγεννηται, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀποκατεσκευῇ, & βίᾳ εἶναι τὴν οἰκονομίαν*, non solum ex genere seu sanguine, verum etiam ex singulari instituti vitæ electione nasci cognationem quandam. Quæ velut in Judæi nomine indicatur. Unde distinctio illa Ebræorum ex Ebræis o, seu Judæorum omnino originariorum ab Ebræis seu Judæis, qui sive ipsi primò accesserunt ad Judaismum, sive è Profelytis Justis nati fuerunt. Alia de nomine hoc Profelytis indito alibi p diximus. Sed advertendum, illud tum demùm cœpisse Profelytis Justitiæ dari, postquam Ebræi, quotquot in terra Israelitica reliqui, Judæi generatim dicti. Nemo enim nescit antiquitus gentem Ebræos & Israelitas dictam; nec Judæos alios præter Judæa tribules q, nec Judæam aliam Territorii Israelitici partem præter portionem Judæa tribui assignatam primò denotasse. Quod sanè quamdiu obtinuit, non est cur dubitemus, quin ut postea Judæi, ita tunc, sive Ebræi, sive Israelitæ nomen Profelyto Justitiæ tribueretur. Neque enim dissimilis tunc erat horum nominum ratio. Quemadmodum autem Tribus decem, post secessionem, nomine Israelis & domus Josepho ita reliquæ binæ, Judæa & Benjamin, Judæa nomine r indigetata. Etiam & lingua harum Judaica s dicta. Et post Tribuum decem captivitatem, cum aliæ præter binas illas (quibus tamen ex Tribubus, quæ asportatae sunt, non pauci proculdubio sunt commixti t; & de Levitis res est mani-

l Hist. 37.
m Placit. 18.
Hen. 3. rot.
21. in Arce
Londinensi.

n Advers. A-
pion. lib. 2.

o Ibid. l. 1. c. 1.

p Ibid. l. 1. c. 2.

q Ibid. l. 1. c. 3.

r Ibid. l. 1. c. 4.

s Ibid. l. 1. c. 5.

t Ibid. l. 1. c. 6.

u Ibid. l. 1. c. 7.

v Ibid. l. 1. c. 8.

w Ibid. l. 1. c. 9.

x Ibid. l. 1. c. 10.

y Ibid. l. 1. c. 11.

z Ibid. l. 1. c. 12.

aa Ibid. l. 1. c. 13.

ab Ibid. l. 1. c. 14.

ac Ibid. l. 1. c. 15.

manifestissima) in solo Israelitico non remanebant, dein quicquid gentis ibi supererat, seu illuc subinde revertebatur, Judæi nomen sive retinebat sive induebat, adeoque quicquid dein Profelytorum Justitiæ Genti accessit eodem appellabatur. D. Hieronymus x, Scissum decem Tribuum à duabus, populo nomen (Judæorum) imposuit. Hinc obvium Judæorum nomen in Ezra, Nehemia, Esthere, Jeremia, libris Maccabaicis. Et ut Mordecai Bejaminita inde Judæus y nuncupatur; ita ceteri cujuscunque è Tribu fuerint in reliquiis illis. Post binarum autem Tribuum seu Judæorum, quos diximus, è captivitate reditum, non solum Judæi inde dicti binarum illarum Tribuum territoriorum ex Ebræis incolæ, verum etiam quotquot Ebræi sive Tribuum ceterarum, principum indultu, territorio possiderent sive alibi Babylone seu loco quovis alio dispergerentur. Unde etiam Terra sancta tota Judææ nomen induit. S. Hieronymus, ad illud Isaia 2, Visio quam vidit super Judam & Ierusalem, Pro Iuda, inquit, in quo significantur duæ Tribus, LXX. & Theodotio posuere Iudæam, quæ totam terram duodecim Tribuum a ostendit. Josephus autem, ubi de Esdra & Nehemia populum reducem ad urbem templumque instaurandum hortantibus agit b καὶ ἰδὼν αὐτοὶ, ait, πρὸς τὸ ἔργον παρεστὸς ἄγοντο. ἐκλήθησαν ὃ τὸ ὄνομα ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶν, ἀπὸ τῆς ἰσθμῆς Φυλῆς, ἧς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνας τὰς τόπους, αὐτοὶ τὴν καὶ ἡ χώρα τὴν περὶ σινορίας μετὰβόοντο. Et Judæi ad opus se accingebant. Vocabantur autem, hoc nomine, ex illa die, quâ ascenderunt è Babylone, à Tribu scilicet Iuda, quæ cum prima in locos illos pervenerit, tum ipsis tum regioni hujusmodi appellatio indita est. Nempe à nomine Judæorum (quod tam apud Josephum, quàm in sacris literis, binis illis Tribubus, & qui eis ex aliis commisti sunt ante etiam tribuitur) post reditum è captivitate, non modo territorii Tribus Judæ ac Bejamiticæ incolæ, sed etiam in ceterorum agris sedes habentes qualescunque atque undecunque illuc confluentes Ebræi, uti etiam ipsa Terra promissa, dominabantur. Sunt c qui à tempore Judæ Maccabæi Judæos dici cœpisse scripserunt. Sed hallucinatio est manifesta. Certè invaluit etiam apud Paganos opinio, Israelitas omnes Iudæos à Iudæ patriarchæ non solum nomine, sed & ἄλλο sic dictos. Iustinus historicus d, Populum

iVidesis Dionys. Petasium in Epiphani. heresi. 78. pag. 333. u Vide Petrum Cuneum de Repub. Hebraeorum lib. 1. cap. 10. Ludovic. Capell. ad Act. 26. 7. Constantin. L'Empereur. in Baba Kama c. 7. §. 7. & c. x In Ionam. cap. 1. y Esther. 2. §. 2 Cap. 1. a Vide librum de locis Hebraicis inter D. Hieronymi editum, in verb. Iudæa. b Origin. lib. 11. cap. 5. Videsis Is. Casaubonum Exercit. 1. Ad Apparatum Annal. Baron. §. 3. c S. Ambrosius in Epist. ad Rom. cap. 1. & Videsis Petr. Abelardum. Sed & adde S. Ambros. lib. 4. de Sacramentis cap. 3. in de- d Histor. 36.

in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit, colique ejus memoriam ab omnibus jussit. De Jacobo loquitur. Ad singularem autem tum vetustatem tum dignitatem hujus nominis spectant etiam, quæ crebrò apud scriptores occurrunt de sacra illius prophætiæ, seu Jacobi verborum sensu; Non e auferetur sceptrum de Juda &c. Christiani scriptores, iique doctissimi nec pauci, ea de re passim leguntur. Et sententias etiam Magistrorum exhibet Manasse Ben Israel f, quem vide. Summa verò est, à Iuda quidem patriarcha, velut ab ipsa origine, sumptum esse Iudæorum nomen g, quatenus scilicet ab eo denominata est illustrior illa Tribus, quæ Genti postmodum nomen dedit. Sed ævo ejus multò, ut dictum est, esse illud recentius. Tametsi per prolepsin subinde etiam Mosis Tempori à scriptoribus habuatur. Quemadmodum autem novum sic nomen Profelyto accessit, ita etiam Natales planè novi. Adeo ut simulac initiabatur, Regeneratus haberetur. Non semel Talmudici i, *גר שנתגייר כקטן שנולד דמי* Profelytus, ex quo Profelytus, velut infans, qui recens nascitur, habebatur, idque perinde ac si ipse ex nova aliqua matre renasceretur. Unde evenit, ut nulla dein ei restaret pristina cognatio seu sanguinis relatio, nec fratrem, sororem, patrem, matrem, liberos antè genitos omninò in suis haberet. Nomina hæc, etiamsi naturalia, esse desiere. Quin si pater, mater, filius, frater simul fierent Profelyti, nulla prorsus restabat cognatio seu sanguinis inter eos relatio. Et præ regula habetur; *גר אין שניו כשהוא גוי אינן שניו* Quisquis Profelyto consanguineus erat, dum fuit Gentilis, consanguineus plane jam non est. Nempe velut jam primò creatus aut è cælo lapsus omninò novus homo fiebat consanguinitate pristina non minùs ac Gentilismo prorsus exutus. Unde nec ex jure sanguinis pristini ei succedere quis potuit, ut alibi k ostendimus. Instar ferè erat apud Ebræos eorum qui Athenis à peste convalescentes *ἀγνώστους σφαγῆς τε αὐτὰς καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἀλλοθιῶν* Neque ipsi se noverunt nec propinquos, ut ait Thucydides l. Habebatur quidem in Jure Attico m Regeneratio quædam. Atque in Cæsareo habetur; quando nempe servus non solum manumissione fruitur

c Genes. cap.

49. 10.

t In Concilia.

tore, ad Gen.

quæst. 65.

g Epiphanius

heres. 8. In

stin. Martyr.

Apolog. 2.

Euseb. Præp.

Evang. lib. 7.

c. 6.

h Euseb. ibid.

cap. 8 &c.

i Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

labimoth b.

2. fol. 22. a.

j Cap. 11. fol.

97. b Mai-

mon. halach.

Iebom We-

chalitza cap.

1. & Ifuri-

bia cap. 14.

Moses Mi-

kotzi præc.

affirm. 51.

fol. 135. col. 4.

Shulcan A-

ruch lib. A-

ben haæzer.

c. 157. sect. 3.

k De succes-

sionibus in

bona cap. 26.

l Lib. 2. &

Galen. lib.

de symptom.

dist. cap. 3.

m De Ios.

Scalio. in Fe-

stum. verb.

Postilluniu

fruitur ac Libertinitate, sed etiam naturalibus n. restituitur, in quibus initio omnes homines ferunt, non in quibus ipse nascitur, cum sexus natus esset. Id est, plenâ donatur ingenuitate, adeo, ut naturales simul & mater, quæ ancilla erat, adeoque ipse, jam pro ingenuis civiliter habeantur. Atque ita ingenuitate donare, dicitur in Novellis o, Regenerare. Sed in regeneratione huiusmodi natalium regenerati conditio tantum ex autoritate principali mutata est. Profelytus verò Justitiæ sic regenerabatur, ut nec pro antea omnino nato deinceps sumeretur. Hinc erat, quod cum Nicodemus mirabatur Jesum Christum dixisse, Oportet vos nasci denuò p instaretque quaritans, Quomodo possunt hæc fieri, respondit Jesus & dixit ei, Tu es d. δαύκας & ἰσραήλ, Magister Israelis, seu Magister in Israel, ut vulgata, & hæc ignoras? Etenim Regenerationis notio (tametsi de eâ quæ Spiritus fit, non solum aquâ, loqueretur Christus) in Ebraeorum de Profelytis Justitiæ initiandis disciplina ac moribus, quos mirum est Nicodemum non agnovisse, erat minimè obscura. Sed ea de re & quæ consequuntur plura libro quinto, ubi de Profelytorum, Libertinorum, aliorum conjugis agimus. Hæc tantum adicimus, stupendam, quæ jam memorata est, regenerationem doctrinæ cuiusdam de animabus Profelytorum in reconditori eorum philosophia repertæ adeo esse consonam, ut ex hac illam de novis planè natalibus aut ex illa hanc ortam esse sive pendere non immeritò forsan suspicandum. Nimirum animas, a iunt Cabalists q, sive singulares, sive e massa, ut loquuntur, ideali educendas innumeras semper existere; atque ex hisce in corpora humana seu embryones immixtis fieri homines; instar fermè Platoniorum. Corpus autem humanum esse materiæ, Animam formam hominis, ut Phyfici alii, secundum quos etiam ipsi formam esse scribunt וְהוּא הַמְּצִיטָה לְכָל הַבְּרִיּוֹת הַבּוֹרְאִים הַחַיִּים וְהַמְּתֵנִיִּם הַשְׂמַיִתִּים וְהַבְּרִיּוֹת הַבּוֹרְאִים הַחַיִּים וְהַמְּתֵנִיִּם הַשְׂמַיִתִּים Rem quæ educit in lucem ipsam materiæ essentiam, quæ ex ea est id quod est, & perfecta efficitur substantia, & ab alia substantia ea distinguitur. Jam verò sicut in Embryonem animam, quâ homo fit, è cælo delabi aiunt, ita etiam Profelytum quemlibet Justitiæ, novam statim ipsoque eodem, quo fit momento, animam, priore quæ corpus in Gentilismo

n. L. 2. D. de
Natalibus
restituendis

o Novell. 18.
cap. 11. &
Nov. 78. cap.
1. 2. & 5.

p D. Ioann.
3. 7.

Apud Ebraeos
trem Arch-
angelum in
Dogmat. Ca-
balastic. 43.

R. Aben-
Tybbon in
Ruach ha-
chen cap. 8.

Ch. 1. 1. 1.
in Shalshe-
leth fol. 31. b.

R. Gedalia
in Shalshe-
leth fol. 31. b.

Exod. 2. 5.
u Archaeolop.
lib. 2. cap. 5.
x Numer. 26.
46.
y Exod. 6. 20.
z Judic. 4. 4.

a Zohar in
Midbar, fol.
167. & 168.
Mantuae.

in Shalshe-
leth fol. 31. b.

in Shalshe-
leth fol. 31. b.

in Shalshe-
leth fol. 31. b.

lismo occupaverat sive evanescente sive redeunte, immiffam
coelitus afferunt. Quin & commentum hanc ad rem habent,
de, nescio, quali animarum generatione, quæ omnes in Pro-
felytos novos illabantur. In celebri illo Codice, quem Zohar nun-
cupant, etiam & רב Rabbi Shimeon Ben Jochai, qui sub Adria-
ni tempora vivere defuit Magister illustris, velut auctori alii,
alii discipulis & ejus tribuunt (ut Cabalisticæ doctrinæ prom-
ptuarium summum) memorantur quatuor in mundo superiori
seu regione cœlesti, הכולין Palatia, quæ vocantur הכולין
Palatia filiarum seu puellarum confidentium. Pri-
mum tribuitur Bathæ filia Pharaonis; ita eam vocitant, quæ
Mosem educavit, Josepho u Thermuthin dictam. Secundum
Særachæ filia x Afer. Tertium Jochabedæ matri Mosis y;
Quartum denique Deborah z. Cum hisce singulis, aiunt Caba-
listæ, velut palatiorum præsidibus, adesse innumeras alias san-
ctas animas, atque eis, tanquam conjugio, virorum etiam san-
ctorum animas copulari. Addunt, ut in conjugiiis hujus mun-
di seu terrestribus corpora corporibus conjunguntur, ita in al-
terius illius seu cœlestibus conjugiiis esse אתדבקותא נשמתא
Conjunctionem animarum cum anima-
bus, Luminis cum Lumine. Et demum, ut rem absolvant, subjiciunt a,
זווגא דההוא עלמא אתעביר איבא ותייר מאיבא דאתעביר בהאי
עלמא בזווגא דההוא עלמא בתאובתא דההוא כחרא בר
מדרבבן נשמתין דא עסרא עברי איבן ונפקי נהורין מנייהו ואתעביר
שרגין ואיבן נשמתין דגורין דסתגירין וכל הנעירין להיכרא דא וכל
סתגירין גורא חרא פרחא מההוא היכלא נשמתא ועאלת תהות
גדפהא דשכונתא ונשגת דא דה בגין דאיה איב דצדיקא ומשדחת
לה לגו ההוא גורא ושראת ביה ומהוא זמנא אקרי גר צדק
Conjugium illius (cœlestis) mundi facit fructum præstantiorem fructu
eo, quem facit conjugium hujus (terrestis) mundi. In conjugiiis illius
mundi, cum mutuâ dilectione anime invicem conjunguntur, fructum
faciunt, ac produciuntur Lumina, è quibus fiunt (velut) Lucerne, quæ
sunt anime eorum, qui fiunt Profelyti. He omnes in palatium illud
(ad quod attinent animæ, è quibus prodeunt) ascendunt. Et
quamprimum fit Profelytus, volat ex eo palatio anima, & subit alas
Divina

Divinae Majestatis, quæ eam osculatur, eo quod est fructus iustorum, atque eam mittit in corpus Profelyti, in quo manet. ab eo igitur tempore vocatur Profelytus iustus seu Iustitia. Ita legitur in Zoar. Et pro more Magistrorum, qui sacri sermonis loca ad commenta sua qualiacunque, five stabilienda, five ornanda ambitiosius afferre solent, adtextitur heic illud Salomonis, *Fructus iusti, arbor vita.* b Cap. 21.
דְּחַי אֶפִּיק נִשְׁמָתָן אֵילֵּן חַיִּים Quid arbor vita? proventus animarum. Inde fere hæc transtulit Rabbi Israel Ben Moses in libellum suum תּוֹמֵם יְחִירִיּוֹת seu *Perfecta simul* dictum, quem etiam Latinè edidit jam pridem Josephus Voisinius Gallus & *Disputationem Cabalisticam de anima* non immeritò nuncupavit. Rescissis heic de animarum generatione nugis (quibus vix impares sunt Platoniorum aliquot) illud animadvertatur, voluisse eos animas in cælo, antequàm in humana corpora infundantur creari, atq; novam in Profelytum quemlibet, quam primùm factus esset, animam, adeoque novam formam cœlitus illabi solere. Certè ita planè novus homo dicendus erat, atque pristinam qualemcunque cognationem exuisse, utpote velut infans in utero matris novæ denuò conceptus atque renatus. c Vide Ma-
nasseh Ben
Israel lib. de
Creatione
problem. 15.
& 16.
d Lib. de A-
nima cap. 13.
sic fere Epi-
phanus in
Ancorato, nō
semel, alii.
e Apud Ovid.
Metamorph
lib. 15.
f Tertullian.
de Anima c.
28.
g Epist. 25.
Sic

*Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
 Pantboides Euphorbus eram; ----*

ex Metempsychosis doctrina dictum. Diversa fuisse sibi & Euphorbo corpora non dubitavit, uti & Æthalidi f, Pyrrho piscatori, Hermotimo, quos omnes se antea fuisse etiam asseribat. Sed ex eadem ipsa anima in hosce universos ac demum in seipsum, dum in utero matris Embryo erat, transmigrante, nulla corporis ratione habitâ, fuisse se illos pronuntiavit, Ausonius g,

--- Sic fama renatum

Pythagoram docuisse refert ---

h Halof. lob.
2. cap. 7.
i Numer. 15.
15. adde Lev.
19. 33.
k Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Iabimoth c.
8. fol. 77. a.
Maimon.
hal. Isuri bia
cap. 12. & c.
l Lib. de Mo-
narchia.
m De Legat.
ad Caium.

Et fingatur certe in recidivatu illo animarum, quem ipse affir-
mavit, revolubili (ut Tertulliano nuncupatur) animam no-
vam, quacum natus non est, ei illapsam esse, dum in subterra-
neo latuit mortuus, ut post septennium revivisceret. Ita ex-
pressimum renati (juxta commentum jam dictum) Profelyti
exemplum in eo haberemus, quantum ad pristinam cognati-
nem ac natales novos attinet. Etiam & Euphorbus fuisse &
Pythagoras ipse ita desierat, adeoque nec parentum filius (quod
nomen ex primis natalibus anima que corpori antè conjuncta
pendet) erat dein dicendus. Sed ex novæ animæ, id est, no-
væ omninò formæ accessione, novus homo atque denuò rena-
tus sine parentibus. Fuere etiam inter Ebræos, qui Metem-
psychosin seu transanimationem, qualem ferme Pythagoræi,
admittebant. Ea an huc attinuerit nescio. Solas autem pio-
rum animas ita transire volebant illi, ut memorat Josephus h.
Participatio Juris Judaici seu Israeliticæ prærogativæ, quæ gau-
debant Profelyti iustitiæ, in eo cernitur, quod habetur in lege
sacra i, כְּכֹהֵן כִּנְיָוִי Sicut vobis sic Profelyto. Unde Talmudici
passim ajunt k, Profelytum ejusmodi fuisse כִּשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר
Velut Israëlitam respectu omnimodo, & Philo l cum originariis fuisse
scribit Profelytis ἰσοτιμίαν seu parem conditionem, atque alienige-
nas, qui Iudaismum amplecterentur ab eis εἰς τὴν τοῦ νόμου ἰδίαν
πολιτείαν Non minùs atque suos cives æstimari. Sed hæc tempe-
randa sunt, atque juxta majorum disciplinam non sine distin-
ctione sumenda. Nimirum in Iure Israelitico alia fuere, quæ
ad vitæ rationem in officiis, juxta Mosaica præscripta, tum er-
ga Deum O. M., tum erga proximum præstandis instituendam,
alia quæ ad Magistratus & Præfecturas capeffendas gerendas-
que, & Connubia quædam ineunda spectabant. Prioris quæ
fuere generis, non minùs ad Profelytum iustitiæ, quam ad I-
sraëlitam originarium attinuere. Quod tamen sic temperan-
dum, ut Sacrorum formulis à Numine datis, quibus quidpiam
occurrit, quod originarios signantiùs denotet, minimè uteren-
tur Profelyti iustitiæ, nec ad ejusmodi Sacra præstanda obliga-
rentur. Etenim in lege n præscripta est Confessionis seu Profes-
sionis

n Deut. 26. 13.

nis

nis Decimandi (quam וידוי מעשר Professionem decima nuncupant) formula anno quarto festique Paschalis die postremo post pauperum decimas polluctas adhibenda. In ea habentur verba illa; *benedic populo tuo Israel, atque terræ, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris*; Quæ adeo singularia habita sunt Israelitis, ut ad Profelytos ideò formula illa neutiquam omninò attingeret.

Maimonides o ex mente & moribus p majorum, ישראל וממזרים מתורים אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ הרי חז"ל אומר כאשר נשבעת לאבותינו כהנים ולוים מתורים שאף על פי שלא נטרו חלק בארץ יש להם ערי מנזש *Israelite & Mamzeres Professione illa utuntur. Neutiquam vero Profelyti aut Libertini. Quoniam eis fors non est in Terra sancta* (juxta Professionis scilicet sensum) *nam dicitur, sicut jurasti patribus nostris. Sacerdotes autem & Levitæ eadem pariter utuntur professione. Nam tametsi sortem seu partem sibi in Terra Sancta, (ut tribus ceteræ) non habebant, erant nihilominus illis Vrbes & prædiola q Suburbana.*

De aliis aliquot parilis ratio. Adhibito autem hujusmodi temperamento, Prioris generis res intelligi volunt, quoties Originariorum & Profelytorum conditionis paritas innuitur. Quod de eis, quæ sunt generis Secundi, non dicendum. Nam à Magistratibus & Præfecturis tam civilibus omnimodis, quàm Castrensibus regulariter & ex jure arcebantur Profelyti hujusmodi, velut neutiquam, ex ipsa Legis Sacræ mente, idonei. Quod furius ostenditur in sequentibus. Profelytarum item connubia Sacerdotibus interdicta esse alibi (monstravimus, quæ tamen Israelitis originariis permissa. Alia etiam Profelytis permissa esse conjugia, quæ illis vetita, nec par Profelytorum omnium in re connubiali jus fuisse inferius libro docetur quinto. Quod ad Peregrinitatis seu Originis, velut characteris perpetui ac indelebilis heic Retentionem spectat; tametsi Gentilis, quamprimum factus est Profelytus Justitiæ, Judæus dicebatur, adeo ut non solum jam Religionis Judaicæ sodalities, Gentilismo renuntiato, immisceretur, verum etiam alius patriæ nomen sibi sic regeneratus indueret, ita nihilominus semper retinuit גר seu Profelyti aut advena etiam nomen, ut ab originariis perpetuò etiam inde distingueretur. Nec sanè Judæi in illo nomen aliud innuit,

oHalach.
Maigsher
Shenicap. 11.
pMisn. tit.
Maigsher
Sheni c. 5 §.

15.

qNumer. 35.

2.

rMisn. tit.
Sanhedrin
cap. 4. Mai-
monid. Ha-

lach. Sanhe-
drin c. 2. &
ii. halach.

Melacim c.

1, alii passim.

sDe succes-

sione in Pon-

tificatum E-

braeorum l. 3.

2, cap. 3.

Ad Philip.
cap. 3.5.

u Festus in
Municeps.
x Agell Noët.
Attic. lib. 16.
cap. 13.

quam id, quod est Judæus ex Peregrinis seu Profelytis, non Judæus simpliciter, seu Judæus civiliter ex Judæis, aut Ebræus ex Ebræis, ut se vocavit D. Paulus t. Et tamen in *הלרשיקהל* Cætum seu Ecclesiam Israelitarum seu originariorum ingrediebatur (ut solennis erat locutio) Profelytus, nihilominus ea multis nominibus sanctior atque alia semper habebatur, etiam & fuit, à קהל *cætu* seu universitate Profelytorum seorsim sumpta. Id quod aliter sane se habere nequivisse liquet etiam ex eo, quod jam dictum est de eis à Dignitatibus, Magistratibus & Præfecturis arcendis, atque Connubiis aliquot eis interdictis, quæ Originariis permessa, aliisque eis permissis, quæ vetita Originariis. Nam à Peregrinitate perpetuò retenta & Originis exteræ non deletæ ratione hoc discrimen. Finge Romanæ Ecclesiæ sacris initiatos quosque externos, neque ex Romanis familiis oriundos dici ex more Romanos, nec tamen in urbe seu regionibus suburbicariis dignitatum seu munium capeffendorum jus illis permitti. Alia aliquot peregrinæ originis nomine eis denegari. Pleraque interim ibi concedi. Ipsissimum sic haberetur Profelytorum, Justitiæ apud Judæos exemplum seu specimen. Denominarentur quidem illi à Roma, quam velut novam etiam sic induissent patriam, quatenus scilicet ex initiatione Romani sic fierent, ac quam plurimis, quæ Numen, quæ Hominem spectarent, privilegiis novisque sibi juris generibus in territorio Romano gauderent. At verò quia alia originariis permessa (juxta quod diximus) eis sic negarentur, idque ex eo, quod è Peregrinis essent, necessum foret, ut perpetuam Peregrinitatis discriminarentur notæ. Nimirum ut nunquam non haberentur quidem Romani, sed nihilominus ex peregrinis, seu peregrini ac homines novi, qui Romanum induissent nomen; non verò civitate plenè essent, sed quadantenus tantum donati. Adeo ut Profelyti hi, retentæ peregrinitatis hujusmodi nomine, instar fermè essent Cumanorum, Acerranorum, Atellanorum, qui ea conditione olim Cives Romani erant u, ut semper Rempublicam separatim à populo Romano haberent, & in legione mererent, sed dignitates non caperent, seu municipum quibus jus civitatis honorarium x, sed sine suffragii aut magistratuum capeffendo-

sendorum jure. Adeò ut juxta Aristotelem y, cui Civis
 ὁ δὲ τῶν ἄλλων ὁρίσται μᾶλλον ἢ τὰ μυστέχειν κρείσσω καὶ ἀρχῆς nul-
 la re alia magis explicari definiriq̃ potest, quàm Iudiciorum & ma-
 gistratum communione, Profelytus Justitiæ, utcunque novato pa-
 triæ nomine Judæus diceretur, non tam quidem Civis Judai-
 cus simpliciter censendus esset, quam Peregrinus semper, cui
 jura quamplurima inter Cives. Ceterum, quod obiter non
 prætereundum, ex eo quod jam dictum est de Judæi nomine
 adquisito, Pristina ex Regeneratione Cognatione omnimoda
 Deleta & Peregrinitate nihilominus Retenta, ritè sumendum,
 est illud Taciti z, cui Profelyti Justitiæ rectè dicuntur trans-
 gressi in morem Judæorum. De quibus inquit, nec quidquam
 prius imbuuntur, quàm contemnere Deos, exuere patriam, Parentes,
 liberos, fratres, vilia habere. Horum demùm Posteris, quotquot
 ex Parentibus utrisque profelytis geniti eadem cum parenti-
 bus perpetuò conditione fuere. Neque magis aut aliter Ci-
 ves Israelitici erant, quam parentes ipsi, seu qui primò sunt ini-
 tiati. Exemplum fermè est in legibus moribusque Hispano-
 rum de Mahumedanis ac Judæis, qui Christianismo nomina
 dederunt, eorumque posteris. Peregrinitatem enim tam hi,
 quàm illi ejusmodi semper retinent, ut à dignitatibus officiis-
 que civilibus non paucis, idque originis seu status pristini un-
 de exhibant nomine, arceantur. Ut fusiùs videre est apud
 Ludovicum à Peguera a, Joannem Escobarum b, alios Hispa-
 niæ Jurisconsultos. Sed verò non aliter atque Israelitæ ipsi,
 filii Profelytorum circumcidendi tantum erant, nec quemad-
 modum parentes sive illi sive filia baptizandæ. Nunquam e-
 nim solennis Profelyti baptismus ille iterandus erat; nec in
 ipso, qui primò baptizatus, (tametsi apostata factus in ritus
 Judaicos rediret,) nec in posteris. Et patris conditionem se-
 quebatur proles ex fœminis, quarum conjugia Profelytishujus-
 modi jure permessa sunt, à Profelyto suscepta, extra quam ubi
 ex Israelitide eorum aliquis prolem genuisset. Ea enim ma-
 tris, ob gentis dignitatem, sequebatur conditionem, & civis
 optima lege erat Judaicus. Profelyti autem filius ex fœmina
 Gentili susceptus planè Gentilis censebatur, ut ex Ancilla na-
 tus, Servus. Horum enim nuptiæ ei, ut in sequentibus dice-

y Politte. 3. c.
1. & 3.

z Histor. 5.

a Decis. Cri-
minal. 13.b Tract. de
Puritate &
Nobilitate.

probanda

part. 1.

Quest. 1. & 2.

eVidesis lib.
1. de Successi-
one in Ponti-
ficat. cap. 2.

dGemar. Ba-
bylon. ad Tit.
Iabimoth
cap. 8. fol. 78.
a& Maimo-
nides hal.
Isuri bia c.
13. Shulcan
Aruch lib.
IoreDea ca.
368. 6.

eDeut. 25. 5.
fLevitic. 18.
16.
gEx Misna
t. Iabimoth
cap. 11. Mai-
monides ha-
lach. Iebom
Wechalitza
cap. 1. Shul-
can Aruch
lib. Aben ha-
azer. c. 157.
§. 1.

tur, quemadmodum & Israelitis interdicta. Profelytarum au-
tem proles patrum, quibus ritè nubere possent ipsæ, conditio-
ne semper fruebatur; aliàs in profanam, veluti cum sacerdo-
ti Profelyta pepererat, transibat, aut in Profelytis item habeba-
rur, ut ubi à Gentili aut Servo genita. Sed hæc regulariter
dicta exceptiones aliquot subinde admittunt, de quibus uti &
de non paucis huc spectantibus libro quinto, ubi de conjugio-
rum jure adeoque prolis conditione fusiùs agitur. Hisce
heic tantum subungere nonnulla sufficiat de fœminæ Gentilis
gravidæ d, quæ profelyta facta est, prole. Ea maternam ita se-
quebatur conditionem, ut baptismo ei opus non esset. Aiunt
scilicet, *מעיבורה שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה* si Gra-
vida fiat profelyta, adeoque Lavacro suscipiatur, proli ejus baptismo
opus non est. Nimirum ex eo, quod nata est *בקרוב* seu in
Sanctitate matris aut *בטהרה* in ejus Iudaismo (nam hisce sic
utuntur vocibus) Profelyti seu matris conditionem induebat.
Ad verò animadvertendum, tametsi ex ipsis solum natalibus
ita conditionem Profelyti Justitiæ adquiri volunt, nihilominus
consanguinitatis seu fraternitatis rationem inter Profelytæ bi-
nos, verbi gratiâ, filios nolunt haberi undiquaque plenam, nisi
pariter concepti fuerint utrique, nec solum sic nati, in Sancti-
tate, id est, postquam mater est baptismo initiata. Nimirum
inter præceptum de fratria leviro ducenda, defuncto sine pro-
le fratre, & interdictum de fratria f extra illam speciem non
ducenda distinguunt heic Talmudici. Nam verba facientes
de fraternitatis jure, quo fratris sine prole defuncti uxor ex le-
ge ducenda, *אחד מהם הורתו שלא בקרובה ואפילו* inquit g *ולדתו בקרובה והשני הורתו ולדתו בקרובה הרי הן כורים ואפילו*
תאומין ונולדו בקרובה אין ביניהן אחוה עד שתהא הורתן ולדתן
בקרובה etiam ubi frater alter non concipiebatur in Sanctitate,
sed in sanctitate nascebatur, alter verò tam concipiebatur quàm nasce-
batur in Sanctitate, fuere invicem velut extranei. Quod item dicen-
dum de Geminis in Sanctitate natis. Nam neque inter eos Fraterni-
tas habebatur, nisi tam conciperentur, quàm nascerentur in Sanctita-
te. Adeò ut ex illa lege nec fratriam duceret, nec ei ritu so-
lenni renuntiaret. Cæterum *אין משום אשת אח* seu interdictio de
non ducenda aliàs fratris uxore seu de ejusce concubitu fratres e-
jus-

jusmodi teneri h volunt. Sed hæc ad Effectus Secundi heic generis, qui suis sparsim occurrunt infra locis, potius spectant. Et de Profelytorum Justitiæ eorumque posterorum Qualitate, ac Conditione hoc in loco hæc sufficiant.

hMaimon
bal. Isuri bia
cap. 14. Shul-
can Aruch
lib. IoreDea
cap. 269. §. 4.

CAP. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quinam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Iudaismo, citra manumissionem initiatorum, item Profelytorum domicilii, uti & qui horum seculis recentioribus instar fuere, Conditione & Qualitate Gentilium omnimodorum consuetudine Ebræi, seculis recentioribus cū sui satis juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ea de re varii, pro locorum ac ætatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen unde adeo invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

X eis, quæ de Profelytis Justitiæ capite ostenduntur proximè superiori, difficile non est Qualitatem & Conditionem Libertinorum pariter ediscere. Præter ipsum Liberti nomen, ovum non ovo similis quàm in cunctis Libertinus Profelyto. Omnia de Judæi nominis acquisitione, Regeneratione adeoque cognatione pristina deleta, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & Conditione posterorum jam antè dicta, in eundem similiter ad amussim conveniunt. Adeo ut reverà Libertinus in Iudaismum cooptatus, id est, ut monstratum est, in ipso cooptationis actu Libertinitate donatus, undique ejusdem esset Conditionis & Qualitatis cum Profelyto Justitiæ, qui tempore cooptationis è Gentilismo in Iudaismum erat ingenuus seu liber. Qui primò manumissus etiam, & postmodum circumcissus & baptizatus erat, Profelytus Justitiæ non Libertinus dicendus. Quoniam autem in ipso actu transitionis in Iudaismum, Servus baptizatus לשם בן חורין in nomen Ingenui seu liberi seu גירון לשם in nomen Profelytismi libertatem necessa-

riò

riò ex more majorum consequeretur, ideò in pristina conditionis seu Servitutis memoriam, Libertini seu libertate donati nomen retinuit ipse posterique ejus, quemadmodum origine Liber seu Profelytus Justitiæ nomen, ut dictum est, Profelyti in Peregrinitatis, quam nec totam exuerat, memoriam. Ita nomine tantum hi discriminantur. Et solenne est Talmudicis, גרים שנתגיירו ועברו Profelytos & Libertinos & גרים שנתגיירו וְשֵׁנוּחֲרִירִים Profelytos, qui profelytantur (verbo venia detur) & Ser- vos, qui libertate donantur, seu Libertinos modo, quem indicavimus, factos conjungere, velut par, cui jus non omninò diversum, tametsi nomine ita discreparent. Occurrunt quidem apud scriptores Judæi Libertini generis, quod nomen aliud omninò, si notionem spectes, ab eo, quod jam tractamus, significat; licet veri sit satis simile, in personis eo nomine designatis etiam & Libertinos, quales diximus, repertos. Legitur apud Tacitum k; *Actum & de sacris Aegyptiis (sub Tiberio) Iudaicisque pellendis factumq; patrum consultum, ut quatuor millia Libertini generis ea superstitione infecta, quæ idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur coercendis illic Latrociniis, & si ob gravitatem cæli interiissent, vile damnum: ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent.* Quatuor hæc millia Judæos expressim vocat Josephus l. Et ea de re Suetonius m, *Judæorum juventutem, per speciem Sacramenti in provincias gravioris cæli distribuit (Tiberius) reliquos Gentis ejusdem vel similia sectantes urbe submovit, sub pœna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent.* De Aegyptiis sic distributis nihil ait. Adeo ut manifestum sit, Tacitum loqui tantum de Judæis Libertini generis, quamquam verba ejus simpliciter sumpta Aegyptios pariter atque Judæos respicere forsitan videantur. Sed verò hi universi posteri fuere Judæorum bello Pompeiano in Judæa sub annum ante octogesimum ac postea in Sossiano sub Augusto Cæsare aliasque captorum, qui in servitutem abducti dein à Romanis dominis libertate donati sunt, atque ita Libertini Romani facti. Unde Libertini generis dicti, quæ jura Manumissionis Romana nomen illud spectat, non omninò quæ Manumissionem ex Jure, quod ante explicatum est, Gentium Judæis in usu. Ita in hisce esse potuere, & vix dubitandum est, quin sanè fuerint, tam Profelyti Justitiæ atq; Libertini, quales ex jure hoc Gentium descripsimus, quam Judæi Originarii. Nam

i Maimonid.
halach. Ifuri
Bia cap. 13.
& 14. Misna
t. Iabimoth
cap. 8. & c.

k Annal. 2.

l Origin. lib.
18. cap. 5.
m Lib. 3. c. 36.

rit. Nam omnes pariter Judæorum nomine veniunt, ut ostensum est, & non minus ex illis, quam ex his captivos è Judæa bello captos, atque abductos est existimandum. Ita autem se rem habuisse satis discimus ex Philone, ubi de regione Trans-tiberina Judæorum sedibus Augusti indultu assignata verba, faciens n, Ῥωμαῖοι ἵ inquit, ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες. αἰχμαλάωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν κησαυμένων ἠλευθερώθησαν, ὁδὲν τῶν πατρίων παραχαράξαι βιάθεντες, Romani verò erant eorum plerique quibus libertas donata, seu Libertini. Nam bello capti & in Italiam abducti à dominis sunt manumissi, nec ritus patrios violare coacti. Sensus ab interprete Philonis curtè nimis redditur. Nec Romanorum aut Italiæ apud illum mentio. Hi igitur Judæi etiam Romani fuerunt Cives; id est, Libertini optima lege facti. Quorsum aliàs à Philone signantiùs dicti Romani? Et civem Romanum simul & optima lege Judæum, etiam extra territorium Judaicum natum, quempiam esse potuisse manifestum est ex D. Pauli exemplo; qui ex Ebræis. Nam is Tarso Ciliciæ o natus & Judæus erat & civis Romanus. Quod verò ad Libertinos hosce spectat; scimus quidem ex jure Cæsareo vetustiori Libertinos fuisse alios qui aut P testamento aut in Ecclesia seu concione (æde sacra volunt aliqui) aut ante Consulem manumitterentur, alios qui per Epistolam, aut inter amicos, aut convivii adhibitione, alios qui quovismodo manumissi sunt, postquam pænæ infamiam insigniorem subierant. Secundum & tertium Genus Latini & Dedititii nuncupabantur, nec civitate fruebantur. Genus autem primum Cives erant Romani seu Quirites quales una vertigo, ut est apud Persium q, fecit. Atque illis eadem competeabat libertas, quam habebat manumissor, nisi quòd scilicet Libertinus esset, qui manumittebatur, licet manumissor esset Ingenuus, ut loquitur Justinianus, qui discrimen illud Libertinorum sustulit, atque omnes pariter civitate donatos voluit. Generis igitur Libertini quod Romani juris erat, non omninò quod Judaici, Judæi sic apud Tacitum denotati sunt censendi. Id est, Judæorum, Profelytorum & Libertinorum, qui juxta mores & ritus Judaicos superius ostensos facti, in servitutem postea à Romanis

n Lib. de Legatione ad Cajum.

o Act. Apost. 22.3. & 27.
p Gaius Instit. tit. 1.

q Satyr. 5.

l. Vnic. C. tit. de Dedititia l. toll & C. tit. de Latina lib. tol. & Instit. tit. de Libertinis §. Libertinorum.

f. Act. Apost.
6. 9.

t. Glossa In-
terlinearis.

u. Th. Beza,
Cornelius à
Lapide, I. Lo-
rinus, Ludo-
vicus de
Dieu &c. in
Act. 6.
x Homil. 15.
in Acta.

nis redacti sunt, posteritas. Qualis quidem Servitus, aut Li-
bertinitas Romana obstare nequibat, quo minus, quàm Judai-
cam rempublicam spectabant, pristino nomine & conditione,
pristina, prorsus etiam absque postliminio frui possent. Utrum
Libertinorum hujusmodi Romanorum in patriam reducum,
an Judaicorum, qui nomen scilicet illud ex ipsa è servitute in
Judaismum simul & libertatem cooptatione jam ostensa nacti
fuerant, Synagoga illa in Novo federe memorata conflaretur,
viderint acutiores. Verba sunt f. surrexerunt autem quidam

ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερίνων, &c. Ex Synagoga quæ ap-
pellatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum, & eorum,
qui erant è Cilicia & Asia disputantes cum Stephano. Non nesci-

mus, inter veteres non deesse, qui Libertinorum nomen ibi
sumant pro eo quod regionem t, Gentem seu populum pari-
ter ut cætera quæ sequuntur, significet; id est, Judæos disper-
sionum, ex gente seu populo sic dicto apud quem nati sunt,
atque unde in terram sanctam velut reduces confluxerant, pro-

more denominatos. Et Suidas, Λιβερίνοι, ὄνομα ἔθνους, Liberti-
nos, ait, Gentis nomen esse. Quin & ecclesia Libertinensis in Africa
habetur in Collatione Carthaginensi. Quin ex Ægypto nomen
hoc, qua sectam, nescio, quam designet, petitur ab aliis. At-
que ab aliis aliter. Sunt verò interea non pauci ex doctissi-

mis u qui de Libertini generis Judæis, qua libertate utcunque,
donatos verbum illud è Latio in sermonem Hellenisticum re-
conceptum atque tum Syro, tum ab Arabe retentum indicat, locum
interpretantur, Chrysostomum x secuti, cui Romanorum ἀπὸ
Λιβύης Libertini vocantur, qui eo heic fruuntur nomine. De

vocabuli notione, qua libertatem nuper acquisitam compl-
ctitur, assensum libentissimè præbeo. At verò an non potius Li-

bertinorum sic ex Jure Ebraico juxta jam narrata dictorum, id
est משוחררים seu qui è servitute in libertatem ac Judaismum
migrarent, quàm eorum qui ex Jure tantum Romano sic diceban-
tur, notio eo in loco obtinere debeat, subdubito. Certè id quod a-
pud Tacitum de juventute Judaica generis Libertini in Sardiniam
à Tiberio missa habetur, spectat ad annum, quo Marcus Silanus &
Lucius Norbanus fuere Consules seu decimum nonum juxta vulgi

compu-

computum, à Christi natalibus annum. Et sub annum inde quintumdecimum, seu sub Stephani martyrium manifestum est, Synagogam hanc, neque tunc primum ut videtur, Hierosolymis floruisse. Ita incongruum non est de Libertini juxta jura Romana generis sodalitia aliquo synagogam illam intelligere. Nec sanè rationi dissidet, si de Libertinis juxta ritus Judaicos factis capias. Nam & hosce suos habuisse seorsim uti & Profelytos Justitiæ sodalitia & synagogas, vix aut ne vix est cur dubitemus. Et tametsi Libertinitatis nomen tempore illo, quo ita imperarunt Cæsares tam Hierosolymis, quam Romæ, potuit quidem locum tam Hierosolymis, quam Romæ obtinere, quâ Servitutem in Libertatem ex jure Romano mutatam, innuit; nihilominus verò propiùs in conjecturæ statera accedere videtur, Libertini nomen, licet è Latio deductum, Hierosolymis tunc temporis, in Synagoga seu collegio ejusmodi, Judæos eos posterorve eorum denotare, qui Libertini dici ex ipsa in Judaïsimum è servitute cooptatione solebant; idque ex Jure Ebraico seu Hierosolymitano jam ostenso ejusve tunc temporis reliquiis neque sanè ex Romano jure, quod à Judæis ipsis neutiquam nominetenus, nedum re aliqua in synagogarum proculdubiò disciplina receptum est adhibitumve. Porro haud ita ambigendum videtur, quin Judæi generis Libertini apud Romanos, postquam Hierosolymas redierant, non Libertinæ ibi conditionis sed planè Ingenuæ atque Originariæ, veluti ex jure quodam Postliminii, haberentur. Apud Syrum autem legitur, *surrexerunt homines ex synagoga, quæ dicitur Libertinorum, Cyrenæi & Alexandrini, & qui erant ex Cilicia &c.* Omisâ copulâ illa post *Libertinorum* è qua ceteri, qui sequuntur, ab illis sic determinati sunt, ut pro aliarum synagogarum sodalibus sumendi videantur. Neque aliter, ut videtur, apud Arabem, quem transtulit Junius. Nam in Erpeniano copula habetur uti & in Latina versione, atque Æthiopica, ut adnotat præstantissimus Vir Ludovicus de Dieu, qui ad illud de copula in Syro omisâ sic, inquit, *unum indigitatur collegium Libertinis Iudæis consecratum, cujuscunque tandem gentis essent, sive Cyrenæi sive Alexandrini sive Cilices sive Asiatici.* Quod valde nobis arridet

8Cap.6.pag.
387.

2Gemar.Ba-
bylon.ad t.
Sanhedrin
cap.4.fol.58.
b. Maimon.
balach. Ifuri
bia cap.12. &
13.

2Instit.tit.
De Liberti-
nis.

si lectio comprobaretur. Certè nil ita mihi videtur ob stare , quo minus etiam dum copulam legimus de unica tantum Synagoga eaque Libertinorum dicta, sed cujus sodales gentium quæ insequuntur nominibus distinguantur, locus capi possit. Atque ita eum olim intellexit Cajetanus. Et consulas quæ de hoc nomine pridem scripsit Ægidius Bucherius in tractatu de Paschali Judæorum cyclo y. Sed de Libertinis satis superque. De Servis, ut superius monstratum est, Circumcisis & Baptizatis, seu Judaismo retentâ servitute initiatis, ajunt יצאו מכלל הגוים וכלל ישראל לה באו *exeunt ex universitate seu numero Gentilium, nec tamen universitati Israelis* (sicut profelyti Justitiæ ac Libertini) *accedunt.* Veluti medium quid inter Gentilem & Judæum seu Profelytum Justitiæ habebantur. Quod pariter de Ancillis baptizatis dicendum. Nam Servus ex baptismo ejusmodi quo quidem eatenus Judaismo initiabatur quatenus servi, qui ab alio inter bona possidetur, conditio ferret, desiit esse Gentilis, quia Judaismi institutis nomen ritu solenni dederat. Nec tamen habebatur Profelytus Justitiæ quia libertate caruit, nec sui omninò erat juris. Unde adquisivisse eum ajunt מקצת גרות *partem Profelytismi*, sed qualis eum inter bona potius quàm in hominum censu collocabat. Cognationis autem servilis ratio erat eis nulla. Posteriores ejus ex ancillis è Gentilibus suscepti, uti ancillarum è Gentilibus sic adscitarum perpetuò parentum sequebantur conditionem. Quamprimùm autem libertate, juxta superius dicta, non sine alio baptismo donabantur, Libertini fiebant tam posteriores, quàm ipsi qui primò Judaismo nomina dederant. Aliud omninò erat Servitutis genus Ebraica illa, quam serviebant Ebræi originarii ipsi, in sacris literis non semel memorata. Eam libro Sexto ubi de servis etiam hisce plura, latius, ut de utroque genere simul constet, explicamus. Ita demùm tam apud Ebræos, quàm Romanos, aliosque illud, quod de hoc hominum ex jure Gentium discrimine apud Justinianum a habetur, obtinuit. *Postquam jure Gentium, sic ille, servitus ingenuitatem invasit, secutum est beneficium manumissionis. Et cum uno communi nomine omnes homines appellarentur, jure Gentium tria hominum genera esse cœperunt; Liberi & his con-*
trarium

anarium Servi & tertium genus Libertini, qui desierant esse Servi. Profelyti autem Domicilii Qualitas & Conditio satis quidem videtur manifesta ex eis, quæ de eo jam supra sunt dicta. Aut Liberæ nempe, qua rempublicam spectavit Ebraicam, aut Servilis erat conditionis. Utrique sedes in territorio Israelitico eorumque ditione, juxta qualitatis discrimen, permixtæ. Sic tamen ut Hierosolymis ob singularem urbis sanctitatem habitationis locus eis assignandus non esset. Maimonides ^b תשוב לך *Locus Profelyto domicilii intra urbem Hierosolymæ assignandus non erat.* Alibi autem, ut dictum est, permixtæ Profelytis ejusmodi sedes; idque citra Judaismi professionem, ad quam neminem mortalium adigebant. Sed aut Judaismus amplexandus, aut futuræ Septem Noachidarum seu omnium hominum communium præceptorum observationi nomen dandum erat Gentili cuique in eorum potestate degenti, dum sui juris erant, ut ostensum est. Aliter velut pro hoste habitus. Cognatio omnimoda apud Profelytos domicilii manebat. Et posterius non minus atque ipsi, opinor, in hujusmodi professionem adigi soliti. Quo autem foro uterentur, & quomodo tum ob Juris Noachidarum seu Naturalis, tum ob Gentium Juris Imperativi ac Interveniens violationem puniendi essent, suis in locis obiter in sequentibus docetur. Nec dubitandum puto, quin Profelytus ejusmodi, dum sui juris erant Ebraei, id est, seculis quibus, juxta superius dicta, admissio hæc in usu fuit, consuetudine tum Israelitarum, tum Profelytorum Justitiæ, aliorumque qui in eorum mores transierant, pro arbitrio, exceptâ sacrorum communicatione (qua de re plura inferius) uti posset. Atque illuc spectat illud Josephi ^c Τῆς δὲ ἐκ παρέργῃ προσιόντας ἀναμίγνυσθαι ταῖς συνουσίαις οὐκ ἠθέλησεν. τ' ἀλλὰ ὃ προσείρηκεν, ὧν ἔστιν ἡ λεταδόσις ἀναγκάα, πᾶσι παρέγχει τοῖς δεομύοις, πῶς, ὑδῶς, τροφῶν ὁδὸς φεράζειν, ἀταφον μὴ πειροῦν, *Eos autem, qui obiter adveniunt, seu non ad Judaismum suscipiendum, id est, Profelytos domicilii seu advenas in mores nostros non transeuntes (nam de Profelytis Justitiæ proximè ante locutus est) misceri solennitatibus scilicet sacris noluit (Moses.) Cetera tamen indigentibus universis exhibenda constituit, quorum scilicet par-*

b Halach. a
Bith habe-
chira cap.7.

c Contra Apionem l.2.

icipatio ac communicatio necessaria est, veluti ignem, aquam, ali-
mentum. Itinera item indicari, nec insepultum quempiam relinque-
re. Ita is veteris seu Mosaicæ de Profelytis domicili institutionis
sensum explicat ex majorum traditionibus, quæ ad tem-
pore anteriora, quibus sui fuere juris, spectant. Seculis autem,
insequentibus, seu cum plerumque partim sui juris (solum fer-
mè in rebus sive sacris sive ad sacra seu singularem Gentis
sanctitatem necessario attinentibus; idque ex dominantium in-
dultu, quo nec semper ita fruebantur) partim alieni fuere, ne-
que eis integrum satis relinquebatur Profelytos domicili ritu
solenni, ac more majorum admittere, utpote quos coercere,
jam nequibant, sed tantum Profelytos Iustitiæ, Libertinos ac
Servos in Judaismum eo nomine, ut ostensum est, cooptare,
quorum omnium initiationis, nempe quæ ad sacra ferè omni-
nò jam spectabat, neque jus neque usus unquam desuit; secu-
lis inquam illis insequentibus, domicilio sæpè commistos fuis-
se illis, nemo non videt, Gentiles pro exterorum, qui domina-
bantur, lubitu, quibus reluctari nequibant. In hisce autem,
palam est, fuisse tum qui Idololatriam aliosque Gentium, qui
Noachidarum juri adversantur, mores retinuerint tum qui
מחסידי אומות עולם è piis seu religiosis ex Gentilibus, seu qui ta-
metfi Profelyti Domicilii nec fiebant, nec jam ex more publi-
co fieri quibant, Profelytorum tamen ejusmodi instar fuere,
tantum non ritè admissi. Qualis Cæsareæ Cornelius ille co-
hortis Italicæ centurio, qui non solum vir religiosus erat & ti-
mens Deum sed etiam *μαρτυροῦντος τοῦ ὅχλου τοῦ ἐθνὸς τῆς Ἰουδαίας,*
testimonium habens ab universa Gente seu multitudine Gentis Iudæo-
rum, quales item alii supra e memorati. Ceterum quoniam quinam
jam essent in iis idololatræ, quinam juxta Noachidarum jura,
prii, ex professione aliquâ publica, & quæ sub pœna obligaret,
resciri nequibat & adeò moribus avitis adversum fuerat con-
suetudinem cujuspiam in solo Judaico admittere, nisi idolola-
træ ritu solenni renunciâs cetera Noachidarum juris capita,
in se suscepisset observanda, atque ut Profelytus domicili es-
set admissus, ideò quod ex imperio in Gentiles adeò minuto seu
penè deleto præstare non potuere, id, quantum in ipsis erat, ex
imperii in suos reliquiis volebant præstitum. Scilicet ex superin-
ducto

d Act. 10. 22.

c Cap. 3.

ducto à sapientibus jure Interveniēte, quo Judæi, quatenus Gentes respiciebant, inter se, atque ad Judaismum ejusque ritus factos rectos conservandos essent regendi, mores inolevere de Gentilium omnimodorum, qui in Judaismum non transirent, non solum, quatenus commodè fieri posset, maximè in solo Judaico, consuetudine, societate ac familiari consortio, sed etiam contractuum commerciorumque generibus compluribus fugiendis. Ratio quâ Jus ita superinductum nitebatur, velut sola, saltem obtenditur, ne ex eorum, quibus per Jus Israelitarum in solo Judaico ne sedes tenere liceret, consuetudine, consortio ac commerciis, idololatriæ rebusve aliis idololatriæ causâ fugiendis (ut fusiùs infra ostenditur) ipsi inquinarentur. Maimonides de interdictis ejusmodi cum Idololatriis consortiis,

paëtis commerciisque; הרחיקה הזאת מפני עז הוושנ וכל inquit f

f Halach a
Aboda zara
cap. 9.

וקרא לך ואכלת מזבחך ולקחת מבנותי לבניך וזנו וזנו Et omne id quod sic dicitur de non admittendo Idololatrarum consortio & com-

mercio, idololatriæ causâ introductum est, juxta id quod habetur in sacra Lege g, ne vocet seu invitet te, edasque de sacrificio ejus & ac-

g Exod. 34. 16

cipias de filiabus ejus filiis tuis & fornicentur &c. Nimirum ob ipsam quæ in sacris literis non semel affertur de septem populorum consortio commerciisque evitandis rationem (unde & de eis Jus Gentium imperativum seu à Numine præscriptum habetur) aliarum item Gentium, quarum non dissimilis ratio, ex Jure Gentium sibi, maximè in solo Judaico quantum fieri potuit, aliisque Gentibus Interveniēte seu ab ipsis superinducto, consuetudinem, consortium & commercia aliquot vetabant.

Quod ut faciliùs effectum sortiretur, etiam Gentiles omnes pro immundis, seu qui contactu Judæum nunquam non contaminaret, statuere habendos. Cum enim h sacras haberent le-

h Levitic. 6.
7. & cap. 15.

ges, tum de Puerperæ, tum de viri seminis & mulieris sanguinis profluvio laborantis immunditie, quæ contactu personarum contrahebatur, neq; leges eæ, Israelitis nempè peculiare, ad Gen-

i Maimonid.
halach Huri
bia cap. 4. &
Side Mis-
nam t. Nid-
da cap. 4.

tiles attinerent, superinductum est sapientum decretum, quo nunquam hujusmodi immunditie seu ejus effectus, quantum ad Judæos, carere Gentiles constitutum est. Scribunt. enim חייבין עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת וחכמים

גזור

זורו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד ביו ראו בן
 לנא וראו לענין טומאה וטהרה *Leges sacrae de muliere men-*
struis aut sanguinis profluvio laborante, aut de puerpera, ad Gentiles
quidem non attinent; id est, ex ipsa lege sacra immundi ex cau-
sis illis non sunt. Sed sapientes decrevere omnimodos Gentiles, tam
masculos, quam feminas pro eis, qui perpetuo sanguinis profluvio la-
borant (sive ea de re constet, sive minime) habendos, quoties de mun-
ditia & immunditia questio sit. Id est, ex eorum contactu im-
munditiam contrahi. Eos enim qui sacra immunditiae lege
non tenebantur, ipsi eis, qui eam tenebantur, semper immundos
haberi, jam ex superinducto hoc atque interveniente jure vole-
bant, ut facilius sic eorum consortio, quantum fieri posset,
arcerentur Judaei. Quod & tempore Hasmonaeorum aut ante,
initium habuit. Nam illis tribuitur k decretum, in quo faemi-
na quaelibet Gentilis censebatur velut semper נדה ut libro
quinto expressius ostenditur, id est, quae menstruis laborat. Ex
hujusmodi decretis pendet illud in Evangelio l, ubi Judaei non
introierunt in Pratorium Pilati ministris qui Gentiles erant re-
fertum ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha inta-
minati. Atque ex superinducta Gentilium immunditiae mana-
vit & illud D. Petri m; Vos scitis quomodo abominatum sit viro lu-
deo conjungi, aut accedere ad alienigenam. Graeca sunt, ἐς ἀθέμι-
τον ἢ ἐς ἑνὸς Ἰουδαίου, καλλὰ δὲ ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ, quod illi-
citum sit viro Judeo adhaerescere seu advenire ad alienigenam, ubi
Syrus habet לנאשנא נוכריא דלנא הוה בר שרבתא
ad hominem extraneum, qui non sit filius generationis suae. Sed mi-
hi ostendit Deus, ita ibi statim Petrus, neminem communem, aut
immundum dicendum hominem. Quod de adventu ejus ad Cor-
nelium Italum dictum est, & immunditiae qua Gentiles univer-
fos pollutos esse, ex more Judaico existimabatur. Unde et-
iam ad Petrum viri aliquot ex circumcisione, Quare n introisti
ad viros preputium habentes & manducasti cum illis? Nimirum,
eousque tunc illicitum erat atque infame Gentilem conveni-
re & familiarius consuetudine ejus uti, ut tum contra mayo-
rum morem quo absque publica Profelyti domicilii profes-
sione in solo Judaico Gentilem sedes habere non permitte-
batur,

kGemar. Ba
 bylonia ad
 tit. Aboda
 zara cap. 2.
 fol. 36. b Sc-
 pher 4 Iau-
 chasin fol.
 15. a

lD. Ioan. 18.
 28.
 mAct. Apost.
 10. 28.

n Act. Apost.
 11. 3.

batur, iniquius commissum esse videretur, tum aut immunditiam lavacro, velut pœnâ simul & purgatione solvendam, aut ejus non levem saltem suspicionem contraheret, quisquis id faceret. Hinc & illud apud Justinum historicum ^o; *Quoniam* ^{o Lib. 36.} metu contagionis pulsos se ab Aegypto meminerant, ne eâdem causâ invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemque convertit. ^{pIosephus contra Apia. nem. Lib. 2.} Hinc illud Apollonii Molonis p, Judæos recipere noluisse ex aliis Gentibus quempiam diversa de Numine sentientem, ^{μὴ δὲ κοινοῦν τοῖς καθ' ἑτέραν συνήθειαν εἰς τὴν περὶ αὐτῶν οἰκίαν, Nec consuetudine eorum uti, qui aliam, præter Iudaicam, vitæ rationem sequebantur.} Quod & verum fuisse palam asserit Iosephus, dum rem ipsam ex Græcorum aliquot de peregrinis more pluribus defendit. De Commerciis autem & humanitatis Officiis aliquot, instituta habuere, pro locorum diversitate, alia atque alia, uti & proculdubio sæculorum. Huc etiam spectat illud de Samaritanis, qui nunc se sanguine Judæis junctos profitebantur, nunc ibant inficias ipsi, sed perpetuò Judæis exosissimi. ^{qD. Ioā. 4. 9. rIbid. vers. 8. & 40. fIbid. cap. 8. 48. tVidesis Daniel. Heinsum in Aristarcho sacro, cap. 7. juxta finem, & Io. Morin. in exercit. i. in Pentat. Samarit. cap. 2. & 4. & c. uMisna tit. Aboda Zara ca. 1. & Maimonid. halach. ejusd. tit. cap. 10. & vide Mosem Mikotzi Prac. Negat. ram 48.} Quomodo q tu Iudæus cum sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? & γὰρ συγγενεῖται Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις, non enim contumetur Iudæi Samaritanis, seu ^{לֹא מִתְחַבְּרִין} Non habent commercium, ut Syrus. Verba sunt Samaritanæ ad Jesum Christum aquam poscentem, unde propter consuetudinem hanc cum muliere illa uti etiam cum aliis Samaritanis atque ex eo, quod discipuli ejus cum Samaritanis commercia habuerunt, convitium illud Judæorum ei impactum est, Samaritanum s illum fuisse, id est, Judæum Apostatam, seu qui ex consortio illo Iudaismo renuntiâsse videretur. Et sanè gentem Samariticam, utpote quæ Cuthæorum & Judæorum colluvies verum cultum diversimodè adulterarat, habebant sibi præ aliis invisissimam & veluti Gentiles. Atque, ut aliàs fieri solet, quò angustius post defectionem erat vicinitatis interstitium, eò gravius utrinque odium. In vetitis autem jam erat ædes u agrosve in solo Iudaico Gentili cuicunque vendere, uti & agros locare. Sed ædes ibi locare ei fas erat modo non in habitationem; nec, ut opinor, Samaritano. De habitatione autem ajunt, ^{אֵין שְׁבוּתָהּ פָּחוּת מִשְׁלֹשָׁה} habitatio non est dicenda nisi tres simul inhabitarent. At in Suria (sic vocitant A-

ram zoba, regionem solo Judaico vicinam à Davide subactam) eis locare fas erat, etiam & agros in culturam. Alibi locorum & ædes & agros pariter vendere. Commercia alia eis etiam, intra solum Judaicum ex majorum institutis cum Gentilibus permiffa; sed ea tantum, quæ nec Gentilium omnino cultui extraneo adjumento, nec libertatis Israeliticæ reliquiis ipforumve cultui sacro detrimento, fivereverâ fivere existimatione forent.

x In Misna & Gemara tit. Aboda Zara cap. 1. & 2. & Maimonide halach. ejusd. tit. c. 9. & 10 y L. 3. § 3. D. tit. de Decurionibus L. 5. & 10. C. tit. de Iudeis L. 3. tit. eod. Cod. Theodosiani & vide ibi l. 24. 2 L. 19. C. tit. de Iudeis & C. Theodos. lib. 16. tit. 8. L. 13. & vide inferius heic cap. 9. a D. Matth. 9. II. 11, 19. 21, 32. D. Marc. 2, 15. D. Luc. 7. 29. b D. Matth. 18, 17. vide sis Tertullian. advers. Marcion. lib. 4. c. 11. Qua de re quam plurimæ occurrunt subtilitates x. Eas autem, quoniam potius fivere ad tempora locosque, quibus post urbis templique Excidium per orbem terrarum dispersi sunt Ebræi, fivere ad ejusmodi statum, tempora & locos ante Excidium spectant, prætermittimus. Et fieri nequit, quin, pro re nata, alia atque alia de rebus hujusmodi ab iis, qui exulantibus Babylo- ne, Ægypto, alibique per Asiam, Europam, Africam, Judæis præerant, diversimodè superinducerentur instituta. Nam munera civilia inter Gentiles ac Christianos, veluti Decurionatus, alia seculis, quæ Templi excidium propius secuta sunt, necessario subindè y ambitiosius obibant, interdum nihilominus im- munes etiam nec z admittendi. Unde diversitas, puto, etiam, ipsis juris, de aliorum consortio fugiendo, admittendo. Et vi- de hac de re plura capite hujus libri postremo. Ex jam dictis autem satis, opinor, constabit de causa, cur adeò invisum esset Ebræis Publicanorum nomen, id est, eorum, qui vectilia ac cen- sum Romanis ab eis solvendum conduxerant. Eorum planè Gentiles alii, alii Judæi. Qui Gentiles erant eo nomine satis odio habiti, utpote Idololatæ, aut saltem sic censiti. Qui Ju- dæi, ideo invis, quòd cum ejusmodi Gentilibus in terra Israe- litica degentibus, velut Præsidibus, Quæstoribus Legatisque, Romanis, nec Profelyti domicilii professione, quæ tunc non in usu, obstrictis conductionis ejusmodi contractum, consortium ac consuetudinem contra morem atque instituta majorum, id- que palàm velut Gentiles, alieni nempè imperii ministri, inie- rant. Cum peccatoribus igitur ac meretricibus signantiùs cen- sentur interdum in Evangelii a locutionibus Publicani; inter- dum pari cum Gentilibus conditione b. Si ecclesiam c non au- dierit, sit tibi tanquam Ethnicus seu Gentilis & Publicanus. Atque, cum bis repetatur in Græcis Matthei c editis, nonne & Publicani

hoc faciunt? Posteriori in loco tum nonnulli codices Græci^d, tum versio vulgata habet veluti synonymum, *nonne & Ebraei hoc faciunt?* Quod verò habet Tertullianus velut ex Deuteronomio c, *Non erit sivectigal pendens ex filiis Israel*, perinde ac si Publicanus ex ipsis inde non fuisset admittendus; id manavit ex versione Helenistica, quâ *πελεσφόρος* & *πελεσκόμωρος* usurpantur sive pro eo, quod est scortum sive masculum sive femineum vectigalia seu pretia sive pendens sive accipiens sive pro eo quod est mysteriorum gentilium præfectus seu initiatus, ut vult Theodoretus^g. vide hac de re item D. Hieronymum^h, præter recentiores i aliquot. De Profelytorum autem, quos jam tractavimus jure, quod sparsim in corpore, quo utimur Talmudico, & apud Magistros traditur nec sibi, quantum scio, in Talmude, sive Hierosolymitano, sive Babylonio ullo quod typis editum est, aliisve Misnæ editionibus titulum sortitur proprium, habetur, aut olim saltem habebatur apud Judæos Titulus ac liber singularis, qui etiam, ni fallor, Talmudis saltem Hierosolymitani pars. Cum enim librorum corporis Talmudici utriusque quilibet *מסכת* dicatur, ut *Masséceth Sanbedrin*, *Masséceth Iabimoth*, & qui sunt ceteri, citatur non semel *ר' Rabbi Jom Tob bar Abraham* in commentario suo ad Maimonidem^k *Migdaloz* dicto, *מסכת גרים* *Masséceth Gerim* seu *Tractatus* aut *liber de Profelytis*, uti & *פרק שני דמסכת גרים ירושלמי* & *caput secundum Libri de Profelytis in Talmude Hierosolymitano*, atque id genus alia. Perquam mancā esse tam Venetam, quā Cracoviensem Talmudis Hierosolymitani editionem nemo nescit, utpote quamplurimis, qui in Babylonia habentur, titulis etiam ad ipsum pariter spectantibus carentem, adeò ut iis, qui sic desunt hic connumerandus esse videatur. Sed nec in Titulis Talmudicis sive ab Ebraeis^l sive à Christianis^m simul enumeratis hunc de Profelytis comperio. Floruit Jom Tob sub annum Christi trecentessimum septuagesimum supra millesimum.

cCap. 5. 46.
 & 47.
 d Rob. Stephan. ibid.
 & Theodor. Beza.
 eCap. 23, 18.
 f De Pudicitia cap. 9.
 g Quæst. 28.
 h Epist. 146.
 i Baron. Annal. 31. num. 71. & Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 36. Caspar. Waserus l. 1. de Antiquis Hebræ. nummis c 18 Abrah. Scultet. exercit. Evangelic. lib. 1. cap. 18. Constantin. L'Empereur ad Baba Kama c. 10. §. 1. k Ad Halach. Ifuri bia c. 13. fol. 337. a & b l R. Gedaliah Ben Iechaiim Shalsheth fol. 35. & 36. m Petrus Galatinus, de Arcanis lib. 1. Sixt. Senensis bibliothec. 4. I. Buxtorf. in Bibl. Rabbinica &c.

CAP. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis ad illud causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi, (quales scilicet nec Ebraeis formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniante, ob novanda Idololatriæ metum, negatâ. Et de Humanarum, Coelestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

Personarum, quarum obvia necessariò nec infrequens erit in commentariis his mentio, veluti *Profelyti Iustitiæ, Libertini, Servi in Iudaismum cooptati, Profelyti domicilii*, ejusque qui hujus *Profelyti* seculis recentioribus *instar* erat, discrimine sic in superioribus explicato; redimus ad illud n, quod habetur de facultate Statuam eri-

*nSupra cap.
I. §. 2.*

Deut. 26. 1.

p Iosua c. 4.

9. §. 6. id est

Abarbinel

in Pirush

Tora fol.

363. col. 2.

q Halach. A-

boda Zara

cap. 6. §. 6. id est

Levi

Gersonidem

ad Levit. 26. 1.

Nachmani-

dem ad

Deut. 16. 22.

Sepher Si-

phra col. 121,

alios ad lo-

tum utrum-

que.

gendi, Lucum plantandi, Imagines aliaque id genus etiam ornatus causâ faciendi, Noachidis in eorum ditione, id est, Profelytis domicilii, ex jure Gentibus aliis ipsisque Interveniante, negata. Quod ad illud attinet de Statua non erigenda; habetur in sacrae legis o verbis interdictum Israeliticum *לֹא תִקַּם רֶךְ מַצֵּבָה* non *constitues* seu *eriges tibi statuam*. Sic enim *מצבה* vertit vulgata, uti etiam sæpius *Titulum*. Hellenistæ verò *στήλω* *Cippum* seu *columnam*. Vocabulum hoc sensu non rarò in fœdere Veteri occurrit. Neque dum Statua vertitur, id quod vulgo statua denotat, id est, figuram humanam, significat. Sed ut volunt Magistri, quaecunque opus, velut etiam altare, seu id genus aliud, ideò constitutum erectumque (ultrò scilicet neque ex mandatis de Tabernaculo aut Templo erigendo ornandoque) ut conventus publicus, ad sacra illic peragenda qualiacunque etiam vero Deo, fieret. Nam si Deo commentitio; tunc ex generali Cultus Extranei seu Idololatriæ interdicto prohibitum est hujusmodi opus, ipsis quidem Ebraeis aliàs, ac sine aliquâ sacrorum causâ erectum, non illicitum. Maimonides q *לֹא תִקַּם רֶךְ מַצֵּבָה שְׁמֵרָה בְּתוֹרָה* *הוּא בְּנֵן שֶׁהָכֵל מִתְקַבְּצִין אֲצִלָּהּ וְנִפְּלוּ לְעִבּוֹד אֵת הָרֶם שָׁכֵן הוּא* *Statua seu Titulus interdictus in lege erat opus ideò con-* *structum, ut publicus ad illud fieret conventus. Idque etiam si fieret veri-* *Numinis cultus gratiâ. Nam mos ejusmodi obtinuit apud Idololatrias.*

PRO

Pro arbitrio scilicet statuas id genus Diis suis erigendi. Quò
 spectat sanè & mos ille Græcorum apud Pausaniam ¹, Τα πα-
 λαιότερα καὶ τοῖς πᾶσι Ἕλλησι τιμαὶ θεῶν αὐτὶ ἀγαλμάτων εἶχον
 αἰετοὶ λίθοι, *Seculis vetustioribus apud Græcos quidem universos, rudes*
lapides pro Simulacbris divinos honores habuere. Quoniam igitur
 Titulum ejusmodi erigi Israelitis ipsis inhiberetur est à sacra le-
 ge, (quâ pariter comprehensi sunt Profelyti Justitiæ, Libertini,
 & Servi in Judaismum cooptati,) velut id quod in Idololatrarum
 moribus erat frequentissimum, ideò, ne fortè idololatriæ ansam
 aliquam ex ejusmodi opere, sive arriperent, sive præberent intra
 ditionem Israeliticam Noachidæ seu Profelyti domicili, id est,
 qui lege & federe Israelitarum sacro non contenti ibi sedes ha-
 berent, ex Jure quod diximus Interveniente, eis pariter titu-
 lorum ejusmodi erectio ibi interdicta est. Cum alias Noachi-
 di ex jure Naturali seu omnium hominum communi id neuti-
 quam omninò vetaretur, sed planè & licitè & cum pietatis lau-
 de fieret. Id quod satis liquet, tum ex Tituli ejusmodi à Ja-
 cobo Patriarcha ² ante legem Mosaicam tum ex altari & duo-
 decim statuis ejusmodi, seu Titulis à Mose ipso ³ ante Taber-
 naculum constructum erectis. Parilis ratio de ⁴ *אבן משכית*
⁵ *לשבתיה עליו* Saxo formato, ut adoretur super ipsum. Ni-
 mirum libera ejusmodi saxa figurandi facultas, utpote apud Ido-
 llatras in usu, verbis legis sacra ⁶ u disertis, Israelitis extra tem-
 plum negata est. Adeoque & ex Jure Interveniente,
 ac simili causa, Profelytis domicili. Sequitur, neque
 Lucum plantare Noachidi permissum. Nempe Lucum, qualis
 in lege sacrâ Israelitis citra cultum prohibitus est, plantare No-
 achidem seu Profelytum domicili prohibebant. Verba legis
 sunt ⁷ x; Non plantabis tibi ⁸ *אשרה כל עץ וגו'* Lucum, ullam
 arborem, seu ex ullâ arbore juxta altare Domini Dei tui, quod facies
 tibi. Id sumunt de lucis seu arboribus qualitercunque sive
 juxta altare, sive in atrio, sive in monte Templi plantatis seu
 collocatis ⁹ y *למקדש וליופי* ad ornatum & pulchritudinem Tem-
 pli. Causam autem interdicta afferunt; ¹⁰ *מפני שהיה זה דרך*
¹¹ *עבודה זרה נטעין אלוהתבצר מזבח שלה כדי שתקבצו שמה עם*
quoniam ritus is erat Idololatrarum. Arbores scilicet juxta altaria
sua plantare, ut ibi conveniret populus. Neque igitur Noachidi

In Acha-
cis.

Gen. 35. 14.

Et bidesis

Pesiktha Zo-

tertha (ad

Deut. 16. 22.)

fol. 67. col. 1.

Exod. 24. 4.

u Levit. 26. 1.

bidesis Mai-

monid. ha-

lach. Aboda

Zara cap. 6.

x Deut. 16. 21.

y Maimonid

halach. A-

boda Zara c.

6. Moses Mi-

kotzi Pre-

cept. Negat.

44. Et bide-

Maimonid

halach. San-

hedrin, cap.

19. ordine 2.

per. num. 5,

z Salomon
Iarchi in
Deut. 16. 21.
& vide ibi
Nachmani-
dem.

a Vide Mai-
monid. ba-
lach. Mela-
kim cap. 7.
& hal. Bith
habechira
c. 7.

permissum, five juxta Tabernaculum, five Templum Hieroso-
lymitanum, five, ut videtur, in loci ubi adoraret ipse qualiscun-
que ornatum, Lucum plantare seu arborum ordines conferere.
Quin nonnulli z legem sacram ita capiunt, ut nec cuiquam
apud eos fas effet sibi Lucum utcunque plantare, nec opus li-
gneum five juxta altare, five in monte Templi construere. Quod
si ita fuerit, nec sanè Noachidi Lucum sibi omninò in ædium
ornatum suive commodum intra territoria Israelitica plantare
licuisse, par est ut existimemus. Sed de permissa extra loca sa-
cra & cultus rationem arbores five frugiferas five steriles con-
ferendi adeoque Lucum in promiscuos vitæ usus plantandi fa-
cultate, luculentum etiam est alibi a testimonium, quod, puto,
potius amplexandum. Nec permissum est Noachidi seu Pro-
selyto domicili *Imagines facere* in territorio Israelitico; ne Or-
natus quidem causâ; splendoris scilicet seu magnificentiæ; aut
in majorum, ut apud Græcos Romanosque, memoriam. Quod
itidem sic accipiendum, ut quales Imagines Isæaelitæ nefas erat
formare, tales pariter ex superinducto, quod diximus, Noachi-
dis seu Proselytis domicili jure, nec hisce omninò formare es-
set fas. Cum alioquin ex jure Noachidarum communi, seu quo
genus humanum obstringi docent, Imagines qualescunque fa-
cere, id est, Picturam, Sculptoriam, Statuariam, Cælaturam, id
genus artes alias pro arbitrio exercere, nemini interdictum es-
se velint. Ut verò, quod de Imaginibus minimè apud ipsos
faciendis habent, ritè capiatur; de eis distingvendum. Alia
ipsis erat Imaginis Humanæ, alia aliorum Animantium, ut Qua-
drupedum, Volucrum, Arborum rerumque quarumlibet, præter
Hominem, terrestrium & aquaticarum, alia denique Cœlesti-
um ratio; veluti Solis, Lunæ, Siderum ceterorum. Humanæ
rursus alia erat ratio in Cherubinis Tabernaculi & Templi, alia
ubi aliàs five Statua fieret five sculptoris artificio promineret,
alia ubi five Pictura five Textura planam five Cælatura in scul-
ptam exhiberet. Distinctiones nimirum has faciunt doctiores
cordatioresque, dum Idololatriæ in Decalogo interdictum, a-
liasque leges congeneres ex more majorum interpretantur.
Nec sine his ac sequenti explicatione intelligi volunt capita de
non faciendis imaginibus in Scriptis Talmudicis breviusculè,
nec

nec adjectis quæ integrum sensum aperiant, subinde b conce-
pta. Cherubinis, quorum figuræ genus heic primum est, faci-
es fuisse humanas agnoscunt c, & testatur Scriptura d; alas i-
tem eis adjectas quatuor præter alia, unde forma eorum erat,
qualis e in rerum natura alibi non omnino simul reperta. Jam
verò, præter id quod de singularis Numinis, qui omnium præ-
ceptorum dominus est, heic mandato, nemini non facile oc-
currit, aiunt interdicti de imaginibus verbis utcunque aliàs in-
tellectis neutiquam contineri horum formationem, quia nihil
in eo interdicitur præter imaginem rei, quæ aut in superiori,
aut in inferiori mundi parte reperitur. Rabbi Isaac f Mosaides, à
proavo etiam Arama dici solitus, **אין מעשה כרובים בכלל**
שהרי אין צורתם נמצאת בשום אחד מהמדרגות *Non compre-*
hensa est formatio Cherubinarum in generali interdicto, quoniam sci-
licet eorum figura non reperitur in re aliqua sive superioris sive infe-
rioris mundi partis. Qua de re item videtis, quæ è Talmudicis
habet alia Manasseh Ben Israel g. Et de Cherubinarum figu-
ris, præter commentarios magis obvios, consule, si plura velis
tum I. Baptistam Villalpandum h tum Visorij & Moncæi dispu-
tationes de Vitulo aureo. Quod verò ad Imaginem simpliciter,
humanam in Solido seu Statua, aut materie Prominente expres-
sam attinet; receptissima est eis sententia, talem facere non o-
mnino licuisse. Talmudici i; **אסור לעשות צורות דנוי וא"ע ש"אין**
ע"ז שנאמר לא תעשון אתי כלומר צורות של כסף זהב שאינם אל
לנוי כדו של וטעם בהן המועים ודמו שהם ל"עו ואין אסור לצור
לנוי אל צורת האדם כלבר לפיכך אין מצוירין לא בעצולה בסד
ולא באבן צורת האדם והוא שתהיה צורת כוללת כגון הצויר והכויר
שבטקלין וכיוצא בהן ואם צר לוקר *Nefas erat facere*
Imagines etiam ornatus causâ, etiamsi citra cultus Extranei rationem;
juxta illud, non facietis mecum seu coram me deos argenteos & deos
aureos &c. Videlicet Imagines argenteas & aureas etiam quæ non
fiant ob aliam quàm ornatus causam. Ideò scilicet ne errent, qui in
errorem fuerint proniores, & existiment eas in cultum extraneum
factas. Ceterum illicitum non est Imaginem (rei terrestris alicujus)
aliam præter hominis tantum, ornatus causâ fingere. Unde fit, ut
nec è ligno, nec calce, nec saxo Imaginem formarent humanam, quæ

b Apud Mai-
monid. ha-
lach. Sanhe-
drin cap. 19.
alibi.

c Gloss. Iar-
chii ad Exod.
25. 18.

d Vide Eze-
chiel. 41. 18.
& 19. &

3. Regum in
Vulg. 5. 36. &
Vide Leonti-
um in Synod.

7. act. 4.

Joseph. Ar-
cheolog. 3. c.
6. & 18. c. 2.

f In Aqueda
Shair. 45. fol.
149. col. 1. &
Shair 48.

g In Concilia-
tore ad Exo-
dum quest. 30.

Latine 97.

Hispanice.

h Explan. in
Ezech. Tom.
2. part. 2. lib.

4. cap. 43.

i Maimoni-
des halach.

Aboda zara

cap. 3. Ha-

lach. Sanhe-

drin cap. 19.

Moses Miko-

tzi Præcept.

Neg. 22. Ex

Gemara Ba-
bylonia ad
tit. Aboda
zara cap. 3.
fol. 42. & 43.

scilicet promineret seu extaret, quemadmodum ornamenta & figura in tricliniis poni solita, & id genus alia. Et, qui ejusmodi formaverat imaginem, verberibus puniebatur. Sunt qui heic integram tantum hominis figuram, non partem intelligunt. Pictas autem seu ita insculptas Figuras Humanas, ut non Protuberarent, sed aut in Plano tantum aut in Concavo viserentur, licitas habebant. Sic tamen ut ectypas, quæ ex insculptis prominerent, formare nefas. Tametsi interea tam figuris humanis in pariete k pictis cultum apud ipsos extraneum olim exhibitum quam imaginibus solidis doceamur. Sed regulariter jam dicta exceptiones aliquot pro seculorum rerumque discrimine admittebant, quas suis in locis infra dabimus. Certè apud Flavium Josephum l, exemplum est de iconibus Cæsaris decurtatis, quæ signis adesse solebant ab Hierosolymitanis non admisis. Pilatus, inquit Iosephus, à Cæsareâ, Hierosolyma traducto in hyberna milite, *δεγτομας καίσαρος αἱ τοῖς σημείοις δεγόντων, Decurtatas Cæsaris imagines, quæ signis aderant, in urbem intulit. Id quod adjicit factum, ὅτι κατὰ λύσει τῶ νόμων ἰσθαϊκῶν, In Legum Iudæicarum violationem; subjiciens εἰκόνων ποίησιν ἀπαγορεύοντες ἡμῖν & νόμῳ, Cum nobis interdictum sit Imagines facere. Unde magno agmine Cives Hierosolymitani, qui Legum suarum violationem ejusmodi ferre nequibant, eum adeunt, & demùm, ut Cæsaream reportarentur, nec sine tumultu ingenti, impetrant. Etiam ex hac causa, qui ante eum fuerant Præsides cum signis aliter insignitis urbem ingredi solebant, ut ibi memorat etiam Iosephus. Vitellius item ad bellum paratus Arabicum, quum vellet per Iudæam exercitum ducere, occurrerunt ejusdem principes m deprecantes transitum; Οὐ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάτερρον! παρὰ τὸν νόμον εἰκόνας εἰς αὐτὴν φερεῖν, neque enim mores permittere patrios, ut inferantur Imagines, quales scilicet signa comitarentur, seu Cæsaris. Et precibus horum flexus Vitellius propositum mutavit. Quin cum theatrum aliaque moris Romani Hierosolymitanis perquam inassueta in urbem induxerat Herodes n Rex Antipatri F. atque, inter alia, gentium devictarum Trophæa, scilicet Arma humana auro & argento collucentia, nihil æquè atque hæc civibus molesta, invisâ atque execranda fuere. Nimirum*

k Ezechiel. c.

8. 10. & 23. 14.

l Archaeolog.

lib. 18. cap. 4.

Et Halos lib.

2. cap. 8.

m Iosephus

Archæolog.

n Archaeolog.

lib. 18. cap. 7.

15. cap. 11.

mirum existimabant imagines humanas eis tedas fuisse. Atque Herode blandis alloquiis eos hac superstitione eximere conante, ὁμοθυμαδὸν ἐξελθόν, εἰ καὶ πάντα δοκῇεν οἷσιν, μὴ φέρειν εἰκόνας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, τὰ τροπαῖα λέγοντες· ὅτι γὰρ εἶναι πατέρα αὐτοῖς, Uno ore exclamant, etiamsi reliqua omnia ferenda viderentur, non permisuros se intra urbem Imagines Hominum. Sic Trophaea nuncupabant. Patrium enim suum morem eis adversari. Postquam autem detracto armorum ornatu Herodes, ut tumultum sedaret, nudos, qui sustinerent stipites, non humanas subesse imagines ostenderat, plerisque satisfactum est. Atque ex hisce Josephi eliciendum videtur non solum Imagines in Solido Humanas, etiamsi decurtatas, non fieri apud eos debuisse, sed nec omnino factas conspici, aut in usum admitti. Ceterum juxta disciplinam Magistrorum, tametsi Facere hujusmodi Imagines apud illos illicitum habitum est, tamen de Faciarum Usu aliter statuebatur. Et cautius intelligendus heic alibique de Imaginibus Josephus. Nam alia plana heic suberant & singulares rationes, ob quas adeo exosa Judæis imagines illæ. Sed ea de re capite proximo & octavo. Jam verò tametsi ornatus solum seu Animi causâ imagines ejusmodi fieri illicitum habebant, nihilominus מלחמה seu *discendi docendique* solum quid vitæ humanæ necessarium, imagines ejusmodi formare, apud cordatiores saltem eorum neutiquam habebatur nefas. Quod sanè evincitur ex eo, quod mox dicitur de corporum Cœlestium imaginibus discendi docendique causâ formatis. Incisas autem seu Calatas, nec protuberantes effigies humanas quamplurimas à Judæis ipsis editas habemus in Rituali illo Paschali nuper Venetiis typis mandato, tam Hispanicè, quàm Ebraicè. Nimirum res Patriarcharum atque aliorum gestas eorumque vitæ atque itinerum iconas. Tantum abest, ut in universum verum sit, nullius generis Imagines seu Figuras Humanas ex Judæorum institutis licitè fieri! Joannes Baptista Villalpandus o, vidisse se, ait, apud Fulvium Urfinum nummum pondere drachmæ, qui ex altera parte refert Marci Antonii caput cum inscriptione hujusmodi מלך מלחמה, hoc est, *Rex Salomon*; ex adverso verò, rudem quandam & incongruam Templi formam cum inscriptione היכל מלחמה

o Apparat.
Urbis ac Tē-
pli part. 2.
lib. 2. disp. 4.
cap. 27.

Templum Salomonis. Nec dissentit ab Urfino, qui arbitratus est percussum esse hunc ab Herode, qui, ut Antonio assentaretur, ei Salomonis nomen & ædificati templi gloriam adscriberet. Quapropter, inquit, tam hunc, quam alium quemcunque similem, si reperiatur, non Hebræorum habendum esse putamus, sed peregrinum. Percussus enim est ab Herode iniquo Principe, qui se Hebræum esse planè profiteretur, ac nihil minùs curaret, quam Hebræorum legibus se subdere atque institutis, quibus impium habetur atque execrandum, *Homini Imaginem quâcunque ratione aut causâ efformare.* Sed reclamant celeberrimi, quorum scita ex more majorum desumpta attulimus, Magistri, si de figurâ humanâ quacunque etiam depictâ aut cælâtâ loquatur. Satis intereâ concordēs, de protuberante in nummo alibive figura humana non efformanda. Quid igitur dicendum de nummo hoc æneo, Mosis figura & nomine insignito,

p*In Proæ-*
mio ad Ta-
rich Regum
Persarum
p. 34.

idque velut ex disciplina Ebraica, apud Gulielmum Schikardum p, qui ex antiquaria Thomæ Lansii suppellectili illud depromsit? Certè institutis ac moribus Israeliticis planè est alienum. Literæ alterâ parte inscriptæ, si ve à vetustate, si ve à Sculptoris incuria, qui primò incidit, vitii nonnihil traxêre. Sed id, quod volunt, est, quod legitur in Decalogo לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים *non erunt tibi Dii alieni coram facie mea.* Neque verò, quod affert idem Schikardus de numismate Abrahæ Sene & Vetula insignito, quidquam heic probat. Concedatur, si vis, Traditionem quillam de Abrahæ nummo veram esse. Certè ad instituta Israelitica, quæ diu postea nata, moresque inde sequentes ritè dignoscendos nihil omninò ea facere potest. Nam Abrahæ ævo nullum de imaginibus faciendis interdictum habebatur, sed tantum de non colendis; quod Noachidarum faciunt universale. Quin nonnulli Ebræorum, qui legem Mosaicam tot seculis postea ortam

q*In Beresith*
Rabba p. 4-
r. 4b. 39.

ad

ad Abrahamum nescio qua ratione retrotrahunt, adeoque & ipsum interdictis de Imaginibus humanis neutiquam faciendis teneri volunt, traditionem illam non de Senis & Vetulae imaginibus, sed de vocabulis tantum ipsis in Nummo capiunt; *Thosiphta in Baba Kama cap. 9. & Comment. ad Beresith Rabba fol. 43. a* quoniam scilicet *לעשות צורת אדם* interdictum est, sic facere imaginem humanam. Habeo equidem ipse item Mosis icunculam antiquitus expressam in Lamina æris rotunda, quam non ita pridem Shenæ, in agro Surreiensi circa nonum à Londino lapidem, inter rudera repertam accepi. Crassa est ea admodum, & ponderis paulò amplius dodrantis uncia; id est, minoris quàm Lanfianum illud æs pendens unciam cum sex-

tante aut paulò plus, quod ait Schikard. Crassitie parili protuberat mecum icon, qualem heic damus; parte alterâ non solum eadem ipsa præ se ferente

verba, sed eandem etiam ipsissimam Scriptionis formam, quæ in ære Lanfiano. At verò in meo non tam crinis crispus, ut in Lanfiano, quam cornu arietinum cernitur. Rem satis non intelligo. Nec capillum ejus an indumentum aliquod Capitis videamus. Nam intereâ ratio insit aliqua cornutæ illius faciei, quæ Mosi tribui solet, viderint, qui operæ duxerint pretium. Sed in figuris ejus cornutis, erigi solent, ut Panum & Satyrorum aut capreolorum, non incurvari, ut arietum atque Jovis Hammonis, cornua. In picturâ scilicet Christianorum, qui ex eo, quod in vulgata habetur de Mose, ignorabat, quod cornuta *f Exod. 34. 29. & 35.* esset facies sua, & videbat faciem egredientis Moyse esse cornutam, bicornem Mosem pingunt. Rident autem cornua illa Judæi, quibus ibi, *קָרְן עוֹר פָּנָיו* quod cornuta erat ei facies sonat in vulgata, sumitur pro eo, quod est *splenduit* seu *radiavit cutis faciei ejus*. Nec alio sensu reddunt Judæi Mauritanienfes, Hispanienfes, præter paraphrastas Chaldaeos. Nec sane alio Helleni-

et Ad Corin-
thios cap. 3. 7

ii In Sepher
Shalsheleth
hacabala f.
112. & 113.

sta. Quin nec alium meritò existimant viri docti fuisse inter-
pretis vulgati sensum, utcumque pictores sculptoresque atque
ii, à quibus docentur, illum interverterint. Nam lucis radii
cornua velut imitantur, & Ebraicè קרני מן tam hæc, quam il-
los denotat. Et radios illos faciei Mosis קרני ההור cornuama-
gnificentie vocat ille Salomon Jarchius. Quin expressim D. Pau-
lus τὸ πρὸς ὁμοιωσιν & ἡ δόξα αὐτοῦ Gloriam vultus ejus nuncupat.
Adjici verò insuper seu delitescere in Mosis hujus collari cru-
cis videtur icuncula nomini subjuncta. Adeò demum, ut
Christiani alicujus potius opus esse suspicer, fortean ideo ante
secula aliquot factum, ut officiosi muneris vice inserviret ad
Judæos aliquos, sive demerendos, sive ad Christianismum civi-
liter invitandos. Nam quanquam à faciendis ornatus animi-
ve causâ hujusmodi imaginibus protuberantibus ex more eis
abstinendum erat, factis tamen, modò in venerationem neuti-
quam fierent, ex disciplina sua uti, adeoque dono accipere ri-
tè potuère, ut capite ostenditur proximo. Tantum autem ab-
est, ut pro nummo aliquo, sive funderetur, sive percuteretur
æs hoc meum, ut vel ipsa tum laminæ tum figuræ exstantis
crassities satis mihi videatur id palam denegare. Certè & Mo-
sis figuram cum nomine adjecto a Christianis olim interdum
fieri, idque velut in eorum gratiam facillè concedet, quisquis fi-
dem habuerit historiæ illi, quam, nescio, unde hauserint se-
culorum paulò anteriorum Judæi de Imagine Mosis, eaque a-
pud Anglos nostros jussu olim regio sic formata, pro insigni
tentorii, in quod Judæi Anglienses se reciperent, quotquot
Christianismo nomina dare pertinaciter nollent. Ea de re
narrationem legimus apud R. Gedalia Ben Jechaia scriptorem
quidem nuperum, (nam sub quinquaginta ab hinc annis floruit,) sed
qui è vetustioribus multò ævi antiquioris mediique sui gene-
ris scriptoribus quamplurima nec sine industria summa edidit.
Verba u apponam. בשנת ה' אלפים כ' כומר א' נימול באינגילטרה.
כדי ל הנשא עם יהודית שנתלהב באהבתה ויודעה דבר לבני העיר והיו
רוצים לשרפם אבל המלך בחר לעשות הנקמה בדרך אחרת וגזר כי
תוך ג' חדשים ימירו ואשר מלו הכומר בשרפו ורבים מהם המירו.
ויקחו כל בניהם מו' שנים ולמטה ויוליכום לסוף מדכותו למען ישכח
מנהג אבותיהם היהודים וימת המלך וימלוך בנו תחתיו ותקף בא על
מלכותו

מלכותו דבר ורעב ויאמרו יועציו כי לחטאת היהודים שאינם
מאמינים היטב בא העונש להם ויעש שני אהלים על חוף
הים על א' ציור צורת מח"ע"ה ושמו ועל אחר ציור משוחם
ווקרצו לכה האנוסים בדברים טובים ויאמר אליהם וכי
מרשנו להם להתיהר ולצא יכריח שום מהם רשום דבר
אמנם כרי להכיר מי יהיה יחודי רוצה שהמתייהדים יכנסו
באהל מר"ע"ה וקבלו עליהם לעשותו ורבים נכנסו באהל
מר"ע"ה ואחרי הכנסם היו שם מרצחום אותם וכן ספו המו כלם
Anno quinquies millesimo & vigesimo, Sacerdos quidam Christianus circumciscus est in Anglia, ideò scilicet, ut uxorem duceret Iudaice gentis fœminam, quam efflictim deperibat. Id quamprimum est loci civibus notum, voluere illi eos vivicomburio punire. Ceterum alio modo ultionem futuram statuit Rex; edito nempe promulgato, ut intra tempus trimestre Iudeorum commune Iudaismo renuntiaret, & qui Sacerdotem circumciderant comburerentur. Et eorum perplurimi sane Iudaismo renuntiarunt. Liberi autem eorum universi Sexennii ætatis & minoris in extremos regni limites missi sunt, ut ibi discipline avitæ seu Iudaicæ obliviscerentur. Mortuo autem regi huic successit filius ejus. Nec diù post, cum & pestis & fames regnum ejus invasit, monuerunt consiliarii ejus, pœnæ hujus causam esse peccatum Iudeorum non recte credentium. Fiebant igitur jussu regio duo tentoria juxta littus marinum, quorum super alterum efformabatur figura Moſis Magistri nostri, super quem sit pax, uti & Nomen ejus; super alterum autem figura Christi eorum. Mitioribus dein verbis cum eis in angustias has reductis Rex, agens, denuntiavit cuilibet eorum licitum fore Iudaismum amplecti & retinere, nec omninò ad rem quampiàm eos iri coactum. Id tantùm se velle dignoscere satis, quisnam reverà Iudeus esset, quis non. Imperavit igitur, ut, qui reverà Iudei essent, atque esse vellent, ingrederentur tentorium Moſis Magistri nostri, super quem sit pax. Conditione accepta, quamplurimi illud ingrediuntur. Ingressos autem occiderunt & in mare projecerunt. Atque sic exitus erat universorum. Ita Rabbi ille Gedalia. Et tantundem, de tentoriis ac Judæis Angliensibus trucidatis ac in Mare projectis, ferè habetur apud autorem Christianum Fortalitii & Fidei, sive is y Guilielmus Totanus sit, sive

x Lib. 3. pag. 219. Edit. Lugdu. 1525. & pag. 169. Edit. Norimberg. 1494. y Vide ſis Ant. Poſſevin. in Biblioth. ſelect. lib. 9. cap. 3. & I. Molanum in Biblioth. Mathematicarum.

2 Editor Ne-
rimerbergen-
sis 1494. in
Prologi
fronte.

a In Sebetle-
huda, fol. 19.
a Edit. Adri-
anopolitana.

Bartholomæus de Spina. Sed pro eo, quod legitur apud Gedaliah de Imagine Mosis & Christi super tentoria, in Fortalitio dicitur Legem Iudæorum in altero, in altero Crucem Christi positam; nullâ Mosis mentione habitâ. *Et intrantes; inquit, papilionem (Legis) unus post alterum jugulabantur in secreto ex altera parte papilionis, & projiciebantur in mare, & sic purgatum est prædictum regnum & continuo cessit plaga, nec amplius Iudeus ibi habitavit, sed nec habitat usque in hodiernum diem.* Scripsit verò autor hic diu ante Gedaliæ tempora, atque ut nonnulli & volunt, anno Christi 1459; sodalis scilicet Franciscanus. Id verò scribit ille velut è *Chronicis*, ut ipse ait, *Anglorum antiquis* sibi relatum. Nondum quid in *Chronicis* nostratibus ejusmodi mihi repertum. In iis quidem Iudæos Angliâ pulsos legimus sub annum Regis Edwardi primi decimum octavum, id est, Christi 1290. Neque ea de re dubitandum, cum sexcenties in Archivis illius temporis, tum Cancellariæ nostræ, tum Fiscalibus idem alleratur. Sed Occisos seu Tentoria, qualia memorantur sive apud R. Gedaliah, sive in Fortalitio Fidei, posita esse inde non discimus. De tempore autem non satis liquet apud Gedaliah. Initium historiæ collocat in Judaicæ seu Hillelianæ, quâ hodieque utuntur Judæi, periodi anno 5020, id est, Christi 1260. Occisos verò & in mare projectos tempore Regis, qui tunc regnanti filius successit. Id est, proculdubio Edwardi nostri primi; qui filius Henrici tertii, cujus annus 43 idem est cum Christi 1260. Quin eidem ipsi anno perperam tribuit Iudæorum Angliensium exilium Salomon a Ben Wirga, qui avorum memoria calamitates atque adeò variantia per orbem terrarum gentis suæ discrimina operosius collegit. De exilio Anglicano verba faciens ille, *הגירוש והיה* inquit *שנת המשרה אלפי' ועשרים ליצוריה* atque erat exilium illud anno 5020 à creatione, id est, anno Christi 1260, seu Henrici nostri tertii 43; quod falsum esse scimus. Hallucinatum igitur eum fuisse existimo, aut ex eo, quod historiæ initium juxta id, quod apud Gedaliah habetur, alibi ipsi apud suos repertum (nam is Gedaliâ vetustior est) pro ipso exilii anno malè sumpserit, aut ex eo, quod numeros literis apud suos alibi juxta morem denotatos haud sedulò satis animadvertit. Nam,

ut

ut **א' ת' כ'** denotant 5020, sic **א' ת' כ'** 5050. Et **א' ת' כ'** pro **א' ת' כ'**, elemento maxime in scriptione Rabbiniis usitati-
ori non rarò simillimo, sumi uti & hoc pro illo tralutitium est.
Annus autem periodi Judaicæ 5050 exilio Anglicano satis re-
spondet, id est, Christi 1290; juxta id quod plerumque in Anna-
libus nostratibus legitur. Nec carent Judæi etiam è suis te-
stimonio omni exceptione majori, quo asseritur circa trienni-
um antè non expulsos Anglia Judæos. Etenim Judæus An-
gliensis, qui tunc vixit, scriptum reliquit, anno 47 sexti millena-
rii (id est, periodi quam diximus Judaicæ 5087) prehensos, a-
deoque in carcerem traditos esse universos per Angliam Ju-
dæos. Scilicet in cellæ arcis Wintoniensis subterraneæ, quæ pro-
culdubio nonnullis eorum carcer erat, parieti Saxeo hujusmodi
habetur inscripio

יום ואמר היו
תפיסים כל יהודי
ארצ הארץ שנ'
מ'ז לפ' לאלה
ששי אני אשר
חקקתי

quod sonat *Die.....* (utrum **א' ת' כ'**, quod incisus proximat, id
est, *ii. Mar.* fit ibi legendum nescio; & vocabulum, ut exaratum
est, sonat *Et dixit*, aut quid simile cujus ibi sensui locus non est)
prehensi sunt universi Judæi seu Iudæorum communitas (quæ locu-
tionis apud nos formula tunc temporis in usu) *Terræ hujus, anno*
47 juxta sexti millenarii rationem. Ego qui (seu potius *ego Ascher*)
incidi. Descriptam è cella ante annos aliquot mecum amicissimè
communicavit V. Cl. Patricius Junius Bibliothecarius regis, uti &
postmodum Henricus Jacobius. Certè & Annalium nostrati-
um aliqui b secundo Maii anni Christi 1287, qui ipsissimus est heic
annus, ejusmodi Judæorum collocant prehensionem custodi-
amque.

bI. Stobhaus
ex Gbil.
Thorno Ms.
monacho Cā-
tuariensi.

Mordecæo, cui *שק ומפר מכין ועמרר וזהב מכין* *Saccus & cinis in altera, & corona aurea alterâ* eminebat, non autem Regina Esther & cum ea ipse (ut hallucinati nonnulli ^h ajunt) quod ex Ebraeorum moribus ferendum, ut ostensum est, non erat. Finguntur fortè numismata hæc. Nece a dè re contendo. At dum in libris eorum vetustissimis, viris illis sanctis ea utcunque tribuntur, dubitari, opinor, nequit, quin ejusmodi rerum apud majores suos idque post Mosaica instituta, imagines non illicitas in-
 terea haberent; saltem qui hæc scriberent. Nec sanè serpens æneus i sic aut formatus aut retentus, quasi ipsa simpliciter formatio ex jure communi non fuisset licita. Nummi autem Ebraeorum seu Sicli ac congeneres, quos sive ipsos sive apud scriptores depictos vidimus, animalium carent figuris, & sive virga Aaronis sive urna Mannæ, sive Thuribulo, Palma (quæ velut gentis symbolum in Cæsarum etiam Nummis subinde reperitur, veluti Augusti, Vespasiani, Nervæ) id genus aliis tantum insigniuntur. Horum figuras habes apud Antonium Augustinum ^k, l. Bapti-
 stam ^l Villalpandum, Casparum Waserum ^m, Joannem Morinum ⁿ, ut alios, qui de eis obiter, prætermittam. Eorum par exhibemus, velut ceterorum omnium fermè instar. Nam tamen

h Villalpand. Apparat. Urbis & Templi part. 2. l. 2. disp. 4. cap. 27.

i Num. 21. 8. 2. Reg. 18. 4.

k Dialog. 2. l. Locoi am citato, & seqq. m Lib. de Antiq. Nummis Ebraeorum. n In Pentateuch, Samaritan. Exercit. 2. cap. 10. & vide Mos. Nachmanides in Pirush Tora. fol. 342. be

si plures apud jam citatorum aliquos habentur binis tamen hisce inspectis quicquid eorum reliquum est ac genuinum, ad rem saltem, quam tractamus, satis inspicitur dignosciturque. Ceteri enim aut planè similes sunt aut proximè sive huic sive illi accedunt.

De Numismate autem Censuræ, Cæsaris in Evangelio imagine insignito, vide quæ habentur infra capite octavo. Binorum, quæ jam depicta sunt, numismatum, Prioris archetypum unum argenteum penes me habeo, cujus altera pars urnulam Mannæ (sic credi solet) altera Aaronis virgam ostendit. Hæc autem verbis hisce Characterẽ Samaritano, id est, qui Judæis antè captivitatem in usu, circumscribitur, **ירושלם הקדושה** *Ierusalem sancta*; illa eodem item characterẽ, verbis hisce **שקל ישראל** *Siclus Israelis*. Posterioris verba sunt eadem characterẽ Assyriaco, seu qui post Ezram in usu. Partem alteram Thuribulum & Fumus ascendens, alteram Palma, seu palmæ ramus occupat. Etiam & hujus generis aliquot non semel vidi, figuris, ut in priori, prominentioribus. Sed cum præstò jam non sit ejusmodi mihi ullum, ex Villalpando & Antonio Augustino figuram huc transtuli. Quod demum ad Cœlestium rerum Imagines spectat; quemadmodum ex illo legis sacræ *Non facietis mecum seu coram me Deos argenteos &c.* aliisque legibus congeneribus, Humanam figuram exstantem seu prominentem adeoque statuam humanam formare interdictum esse volunt, ita etiam exinde in univ. quidẽ pronuntiant Talmudici **לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשו המושמין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכי השרת** *Non facietis mecum scilicet, non facietis imagines instar ministrorum, qui coram me superius ministrant, veluti Solis, Lune, Signorum, Syderum, aut Angelorum ministrantium*; unde Maimonides **אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים שנ' לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשו ומזלותו ומלאכיו ומזלותיהם ומלאכי השרת** *illicitum est formare simulacra Solis, Lune, Stellarum, signorum, & Angelorum; juxta id quod scriptum est, Non facietis mecum; non scilicet facietis instar Ministrorum, qui coram me supernè ministrant, ne quidem etiam si in tabula seu plano, Id est, etiam si non promineant, nec exstant, seu ut nonnulli, ואפילו אין הצורה בולטת בהן שברקיע הם שקועים* *etiam si non exstet seu promineat earum figura. Nam & ipsa sidera in firmamento immerguntur.* Non prominere videntur. Adeò ut qui in plano sydera depingit, veram omnimodò, quantum fieri potest, ipsorum figuram (ita proculdubio sensus est) exhibeat, quod fieri non debet. Sic illi. Et tametsi aliter atque aliter inter-

Exod. 20. 23

Gem. Babylon. ad c.

Aboda Zara cap. 3. f. 43b.

Halach. Aboda Zara c.

3. Mos. Mikotzi Precept. neg. 22.

& vide sis Paraphras.

Vzielidi tribut. Exod.

20. 23.

interpretantur legem illam Exodi de Diis argenteis & aureis in hanc rem à Magistris, quorum verba attulimus, citatam, nihilominus, quantum video, Corporum Cœlestium Figuras sive planas sive prominentes Ornatûs causâ velut in xystris, prothyris, parietibus, aulæis, alibive fieri apud ipsos illicitum unanimes habebant, si Talmudicis fides. At quid interea tum dicendum de pronai Herodiani velo illo pretiosissimo seu peplo Babylonio apud Josephum, non solum ita coloribus hyacinthino, purpureo byssino & coccineo variegato, ut ὡς περ εἰκόνα τῶν ὀλῶν velut omnium rerum imaginem, quæ scilicet sub Luna visuntur, uti per symbola præ se ferret, verum etiam πᾶσιν τῶν ἐργῶν Θεωρίαν πλὴν ζῳδίων omnem Cœli rationem præter Signa, ut vertit Ruffinus, haberet in se perscriptam, id est, ipsam Cœli, si quid video, imaginem totam, modò Signa excipias; si ζῳδία pro signis seu Zodiaci illis duodecim, ut vulgò, solum hic sumenda. Cum autem vocabulum ipsum tam generatim Animalia denotet, quàm Signa illa duodecim, quæ nec Animalia sunt omnia, fortè voluit potius Josephus omnem cœli rationem seu rerum cœlestium imagines in velo illo depictas, modò animalium figuras, in quas tam Zodiaci sidera, quam quæ occupant cœlum, reliqua antiquitus tributa sunt, excipias. Veluti Orionem, Cepheum, Draconem, Cygnum, Canem, Delphinum, Nam & Tabernaculi Mosaici velum (cujus heic imitatio) ipse alibi ait floribus omnis generis variegatum esse τοῖς τε ἄλλοις ἐνυφασµέον, ἀκρόµυθον ἐν αἰµεδαῶν, πλὴν ζῳων µετ᾽ ὧν, Rebus aliis omnimodis intertextis quæ ornamentum esse possent, exceptis Animalium figuris. Adeo ut absolum non sit τὰ ζῳδία in velo illo Herodiano idem denotare quod τὰ ζῳα in Mosaico illo. Ideonè verò innuit Josephus Stellarum ipsarum tam Zodiaci quàm reliqui cœli spatii, Solis, Lunæ, atque errantium ceterarum figuras sive in Mosaico sive in Herodiano velo depictas? aut cum hisce etiam Coronam Ariadnes, Deloton, Lyram, Argo, Thuribulum, id genus alia. Nam in hujusmodi Partes ac Nomina cœlum diu ante Herodis Magni, id est, Augusti tempora ab Ægyptiis ac Chaldæis, uti etiam à Græcis distributum nemini non est in confesso. Sed, ut ex jam antè dictis vides, doctrinæ Talmudicæ omnino ad-

1 Haloscus. l.
6 cap. 6 gr.
14. lat.

1 Origin. lib.
3. cap. 5. &
vide I Bapt.
Villalpandii
Explanatio-
num in E-
zech. tom. 2.
part. 2. lib. 3.
cap. 45.

versum est Figuras id genus Cœlestes depingere seu quovismodo formare; Ornatûs scilicet seu Elegantiæ tantum Animive causâ. Quod ut signanter adjectum capias. Nam causâ Astronomiam aliave independentia Docendi Discendive, veluti in Globis cœlestibus conficiendis, Ecclipsium diagrammatis designandis, Magnitudinum, Illuminationum, Motuum, aliorumque in theoria syderum id genus, quæ Mathematicis in usu, ob oculos demonstratione, etiam Figuras Cœlestes fieri apud veteres quidem haud video interdictum. Sunt fateor in Magistris, qui nec sic figuras ejusmodi libenter admittere videntur. Abraham Aben-Ezra, & ipse Astrologus summus אין המונות בשמים רק שמינה וארבעים צורות וחכמי הצורות עושים דברים אשר להם כן ומעשיהם קרובים לעבודת זרה non sunt imagines aut simulachra in cœlo præter quadraginta octo (constellationes Astronomis notissimas) & Pictores formare solent res quidem dissimiles. Sed dum ita faciunt, proxime accedunt ad Cultum extraneum. Nimirum Arietem, Taurum, Geminos & quæ sunt cetera, imaginum ipsorum syderum loco habent. Quin & religiosiores hodie Judæi, quod ait Guilielmus Schikardus ii, ne characteres quidem ☉ ☿ * aut ♃ ♄ ♅ ♆ tolerant etiam in suis Lucoth, hoc est calendariis aut Astronomorum libris, neque ceras quovis annulo signant. At verò non solum annulorum signatoriorum usus in libris Talmudicis licitus citra controversiam habetur, verum etiam permissum Ebræis utcunque non simplicis Ornatûs, tamen Discendi Docendique causâ, juxta Majorum suorum ritus, etiam Figuras rerum ipsarum Cœlestium facere; id quod tum ex virorum clarissimorum seculorumque priscorum recentiorumque in libris eorum Mathematicis exemplo, tum ex Talmudicorum scitis edocemur. Illustre est exemplum illud Rabban Gamalielis. Is Princeps erat Synedrii Magni. Abesse autem sibi in supellectili forensi noluit quidquam, quo facilius in Mensium initiis discernendis sanctificandisque fidem probaret testium, qui ex more se Lunam nascentem vidisse assererent. Scilicet à phasi Lunæ noctis à præcedentis mensis initio tricesimæ, quoties ejusmodi phasis haberi quiret, ita supputabant ut ex prima hac Lunæ visione Ratio eis penderet & mensium & anni initii. Adeoque festorum

Ad Exod.
20, 22. seu in
Decalogum.

In Proem.
ad Tarich.
Regum. Pers.
pag. 34.

Videsis
Shulcan A-
ruch lib. O-
rach Chiim.
cap. 301. §. 9.
&c.

festorum quæ five annua erant five menstrua. Unde Syracides y Lunam ait fuisse *εἰς αἰάδειξιν χρόνου, καὶ σημεῖον αἰῶνος*. A dō y Cap. 34. 6. *σελῶνης σημεῖον ἑορτῆς*, in ostensionem temporis & signum seculi; à Luna signum festi; ut quæ in Pentateucho alibique in federe vetere de ea in hanc rem occurrunt, præteream. Illinc igitur Menfes finiebantur five cavi seu dierum viginti novem, five pleni seu triginta dierum. Nam quoties ex phasi z, qualem diximus, per cæli nubila aliterve res definiri nequibat, mensis qui præterierat plenus seu dierum 30 fiebat. Neque ullus unquam admittebatur aut plurium sanè quàm triginta aut pauciorum quàm viginti novem. Et ex phasi tempore jam memorato habità vigesimus nonus præcedentis mensis illum claudebat; proximo à phasi incipiente. Quam mensium rationem unà cum integri mensis seu Adar secundi ex re natà & pro Synedrii Magni libitu intercalatione incertà, dum non discunt aut non advertunt Chronologi, de vero anno & die Passionis D. N. Jesu Christi, adeoque de Natalium tempore inde disputantes, circa inaccessible frustra nimis sudant. Nimirum calculi solum Astronomici apicibus tempora civilia perperam metiuntur. Etenim ex phasis solum diversitate ac dicta mensium five cavorum five plenorum ratione, tum Synodi tum Plenilunia naturalia seu Astronomica civile mensis initium mediumque seu primum & quartum decimum diem seu diem Paschatis (quem imprimis heic intueri solent) biduo, triduo, quatrinduo, plus etiam idque incertissimè ut anteverterent necesse est. Sed hoc obiter. Jam verò manifestum est, Lunam novam, pro habitudine sua ad Solem mense quolibet post coitum aliter atque aliter mutante, diversimodè versus Occidentem primò in Cælo satis sereno conspici. Idque, five partis nobis illuminatæ quantitatem, five cornuum posituram, five visionis primæ tempus locumque spectes. Nam pro Nodorum loci seu Latitudinis ab Eccliptica, longitudinis à Sole, motus five velocitatis five tarditatis, Zodiaci & Horizontis obliquitatis, adeoque descensionum, poli altitudinis, & quæ sunt id genus in calculo tum Astronomico tum Optico aliorum discrimine multiplici, citius quandoque primò conspicitur, veluti die à coitu proximo seu etiam intra ipsum coitus diem; quan-

z Videfis Io-
seph. Scal-
ger. l. 2. de E-
mend. Temp.
cap. de Perio-
do Iudæorū
Alexandrea
Canon. Isa-
gogic. lib. 3.
pag. 278. Dio-
nys. Petabit
in Epiphani-
um Hæres. 51.
pag. 151. Sa-
muel. Petit
Eclog. Chro-
nologic. lib. I.
cap. 1.

doque autem tardiùs, veluti die tertio, etiam interdum & quarto. Unde major minorve partis nobis illuminata quæ primo conspicitur quantitas. Nunc instar tenuioris tantum arcûs seu lineolæ curvæ lucis; nunc instar segmenti ferè circuli, pro temporis Lunæque loci varietate, angustioris ampliorisque. Easdem item ob causas cornua nunc inclinantur, reclinantur, erectiores apparent. Qua de re accuratiùs egèrè seculis vetustis Mathematici illi ex Arabibus egregii, Albategnius seu Muhamedes Aracensis ^a & Muhamedes ille alter Alfragamus ^b præter Mes-sahalam ^c. Orientalium enim plerique, quemadmodum ferè Judæi, ut & alii aliquot Orientalium mores secuti, à prima Lunæ visione menses auspiciati sunt soliti. Unde illis de primæ visionis diversitate disciplina perquam erat necessaria. Et Albategnius, *Visus Lunæ scientia*, inquit, *in mensum primordiis ac eorum extremitatibus inter præmissorum* (eorum quæ de Lunæ motu præmiserat) *potissima numeratur, eo quod Taric* (Epocha ac computatio) *Arabum eorumque mensum initia secundum Lunæ visum discurrunt, & in hujus vera cognitione quedam multimode difficultates habentur, quæ sunt Lunæ vicinitas ejusque à Sole remotio, &c.* Quod de prima dicitur visione, quam diligentius persequitur, haud pariter tractatam apud Mathematicos Græcos, Ptolemaum, Geminum, Cleomedem, alios qui systematis quæ reliquere Astronomicis res Lunares ceteras fusiùs tradiderunt. Certè inter Veteres nemo, puto, hac de re æquè expressim atque argutè ac Aristoteles ^d, tametsi breviusculè. Sed & de ea recentiores aliquot nostri superiorisque seculi obiter agunt; ut Erasmus Rheinoldus & Petrus Nonnius ad Georgii Purbachii Passiones Planetarum & Joannes Keplerus in Paralipomenis ad Vitellionem, seu Astronomiæ parte Optica; uti etiam Talmudici ^e summa cum accuratione. Et de Visione hac prima decernebat Princeps seu præses Synedrîi Magni cum Collegis aliquot, quibus hoc munus mandatum. Maimonides ^f juxta veterum mentem; **בית דין מחשבין בדרך שיהא מצפון השמש או ברומה ואם תהי' רחבה או קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרני' נטין וכשיבאו הערי' להעיר בודקין אותם מצד ראיתם אות' בצפון או בדרום להיכן היו קרני' נטות כמה היתה**

^a De Scientiis Stellarum cap. 41.

^b Element. Astron. c. 27. Seu Diff. 25.

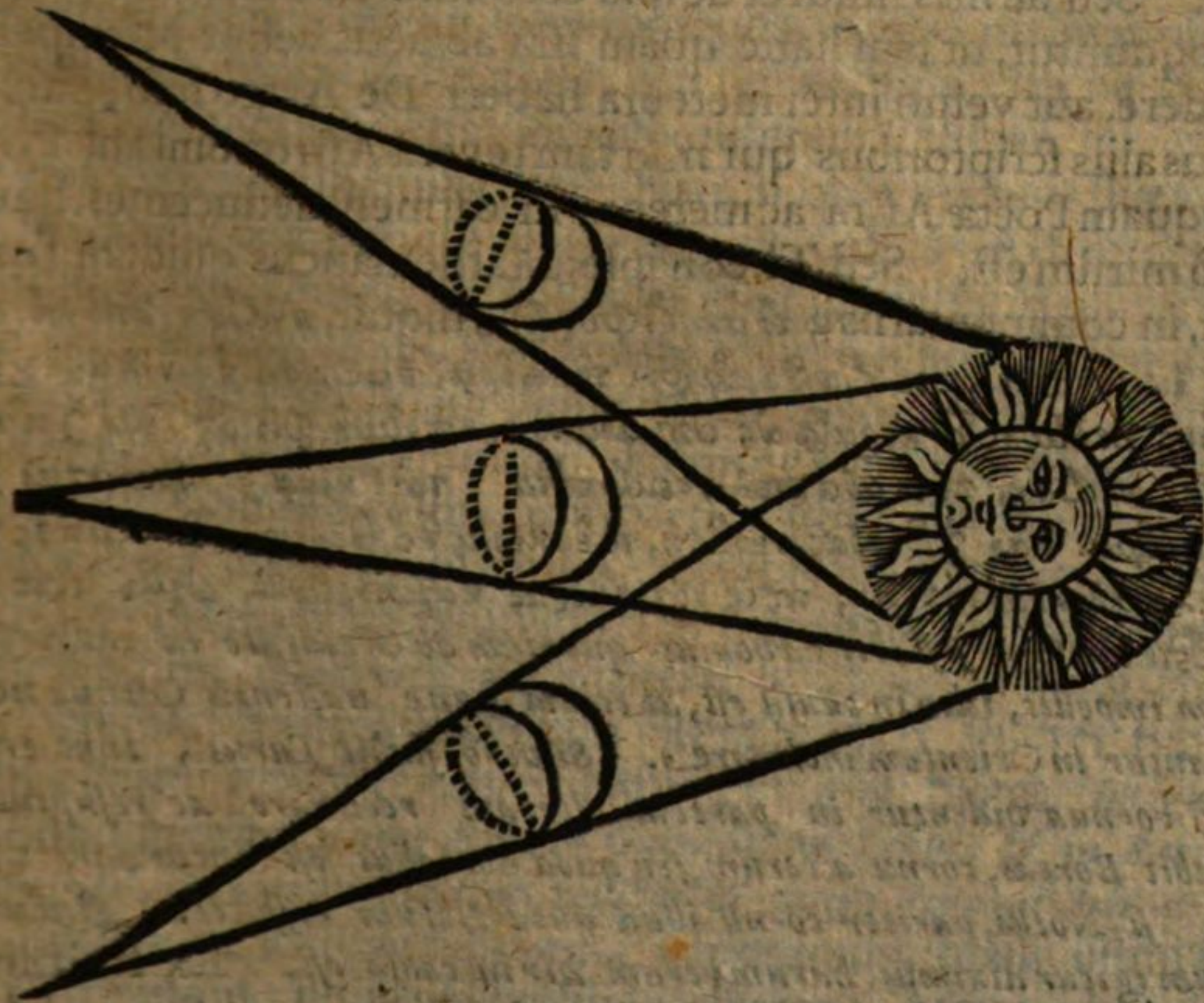
^c De Elementis & Orbibus Cælestibus cap. 9.

^d Problem. sect. 15. qu. 6.

^e Misn. & Gemar. Babylon. tit. Rosh Hashena c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^f Halac. Quidosh Hachodesh cap. 2. §. 4. ex tit. Talmudico Rosh Hashena, c. 2. f. 32. &c.

היתה גבוה בראיית עיניהם וכמה הייתה רחבה אם נמצאו
 דבריהם מכוונין למה שנודע בחשבון מקבלין אותם ואם לא
 נמצאו דבריהם מכוונין אין מקבלין אותם. *Calculo Astronomico*
usi qui huic rei praeerant (id est Praeses, quem diximus & collegæ,) *inde sciebant, utrum Luna prima seu quae primò visa est* (mensis scilicet
proximè futuri) *Soli esset Septentrionalis an Australis, qualisnam item,*
esset ejus latitudo seu ab Eccliptica sive distantia sive propinquitas, qualis
etiam inde cornuum inclinatio ac positura. Quoties igitur aderant
testes (qui scilicet de Visione ritu soleanni Principem Synedrui ac
 Collegas, quando ipsi non viderant, certiores facerent) *ad testi-*
ficandum, inquirebant ab eis quomodo Lunam vidissent; an in parte Caeli
Septentrionali an in Australiori; quamnam in partem inclinarent cor-
nua ejus; quanta esset oculorum eorum aciei altitudo ejus, qualisnam
latitudo. Horum responsa si calculo Astronomico dissona non essent, pro
testibus hac in re habebantur idoneis. Sin verò, planè rejiciebantur.
 Siquidem pro diversa Lunæ ad Solem, juxta antè memorata,

configuratione, aliter atque aliter collustrari eam, luminisque
 cornua variatim nobis inde inclinare, reclinare, erigi, ex hac et-
 iam

iam manifestum satis est figurâ. Quò spectat quidem & illud Festi Avieni in Prognosticorum Arateorum paraphrasi.

*Cynthia cum primùm cælo nova cornua promit,
Cautus utrinque Deam circumspice : namque reventa
Nequaquam semper similis lux imbuat ortum :
Sed species diversa trahit, varioque notatur
Formarum primi cum surgit luminis igne.*

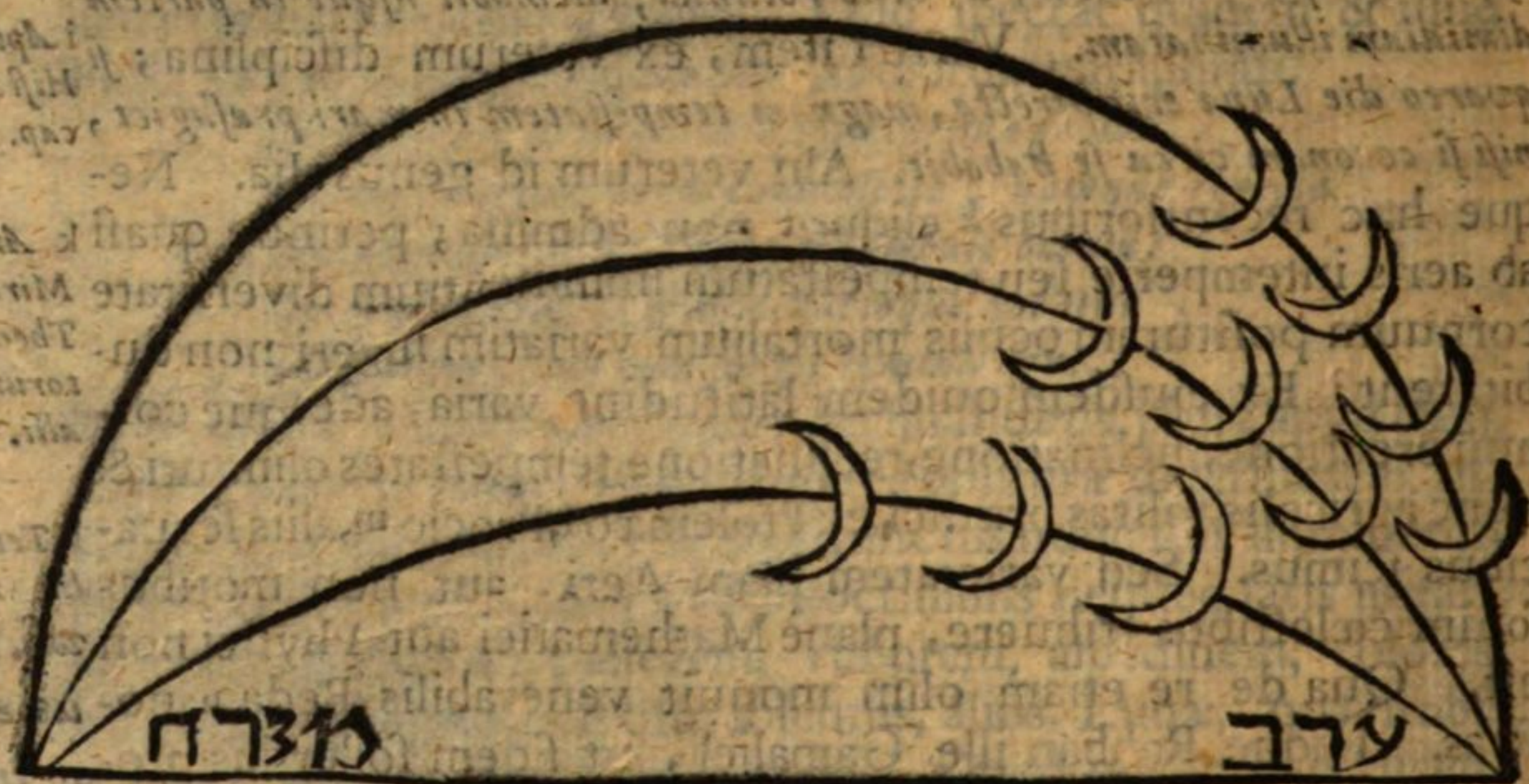
Et de cornibus erectis, resupinis, inclinantibus, plura apud eum, atque ipsum Aratum. Quam intereâ posituræ diversitatem intemperiei aeris ventosæ, ventisve nunc his nunc illis imminenti- bus, tribui subinde etiam à viris doctissimis nequeo satis mirari. Id verum quidem est, pallorem, ruborem, albedinem, colores, quorum in prognosticis usus solennis, alios, Lunæ, quâ nobis apparet, ab Aeris qualitate contrahi. Quod nec minus dicen- dum de figurâ cornuum plus minusve sive acuminata sive ob- rusa. Sed de istis simul & de ipsa cornuum inclinatione pariter ita loquuntur, ut tam hanc quàm ista ab aëris velint intemperie pendere, aut veluti inter meteora haberi. De Arato ipso, ac id genus aliis scriptoribus, qui non tam reverà Astronomi aut Phy- fici, quam Poëtæ Astra ac meteora in carmen deducentes, haud adeò mirum est. Sed Theon ipse, Mathematicus quidem sum- mus, in commentariis *g* εἰ μὲν ζέφυρος, inquit, πνέσῃ, ἀπὸ τῆ δύ- σσεως ἡμῶν ὁρῶν αὐτὰ διωθόμενα τὸν ὠέρα, ἐμφασιν ἡμῖν παρέχῃ ὅ- δοκῇ τῆ Σελλῶντος ἡ κέρατα ὡς ἴππῃ ἀνατολὴν πρὸς τὴν φέροντι, ἐὰν ἡ ἀπὸ- λιώτης πνέσῃ, τότε ἀνὰ πάλιν γενόμενα τὰ κέρατα φαίνεται ὡς ὑπὸ ἄμφο. Εὰν ἡ βορέας πνέσῃ, τὸ ἐν κέρασιν τὸ βορείον ἴππῃ ἀμπερ γί- νεται. πάλιν ἐὰν νότος, πρὸς νότον κέρασιν καμπόμενον, ὡς ἐν ἑπομῇ αἴετῃ ἴππῃ αἴπῃ. *si flabit Favonius, quoniam ab Occidente in adversa aërem impellit, ideo in causa est, ut etiam Lune nascentis Cornua nobis videantur in Orientem inclinare. Si verò flabit Eurus, tunc econ- versò cornua videntur in partem alteram reclinare ac resupina. Si flabit Boreas, cornu alterum, seu quod Borealius est incurvari vide- tur; si Notus, pariter cornu illud quod Notum respicit. Quemad- modum igitur diximus, harum rerum Aer in causa est. Ex huiusmo- di etiam ratione forsan illud Theophrasti h; τὸ σελήνιον ἐὰν ὀρθὸν ἢ μὲχρι πῆλός τε καὶ εἰ εὐκυκλον, χεῖμασθ μὲχρι διχοτόμου, Luna ne- πασι fuerit directa (vertitur etiam Lune cornu alterum si directum flabit)*

*g In Diose-
meia.*

*h Lib. de si-
gnis Tempe-
statis.*

usque

usque ad quartum diem, & benè rotunda; biemabit usque in partem
 dimidiam illuminatam. Varro item, ex veterum disciplina; ^{i Apud Plin.}
 quarto die Luna erit directa, magnam tempestatem in mari presagiet, ^{Hist. Nat. 18.}
 nisi si coronam circa se habebit. Alii veterum id genus alia. Ne- ^{cap. 35.}
 que hæc recentioribus & aliquæ non admissa; perinde quasi ^{k Andreas}
 ab aeris intemperie seu tempestatum imminetium diversitate ^{Mirovski in}
 cornuum posituram oculis mortalium variatim legere non du- ^{Theoria Ven-}
 bitarent. Ex ejusdem quidem latitudine varia, adeoque cor- ^{torum §. 109.}
 nuū erectione, inclinatione, reclinacione, tempestates olim, uti & ^{alii,}
 nunc agricolis, solitas prædici, ex Ptolemæo, Proclo, aliis sequa- ^{i Tetrabib.}
 lib. 2. cap. ^{lib. 2. cap.}
 cibis scimus. Sed varietatem illam Aeri, aut non motibus ^{DE. τὸν Ἰπ}
 solum cœlestibus tribuere, planè Mathematici aut Physici non ^{uēps, &c.}
 est. Qua de re etiam olim monuit venerabilis Beda ^{n no-}
 stras. Itaque Rabban ille Gamaliel, ut fidem solertius pro- ^{m In locum}
 baret testium visionis, quam diximus, Lunaris, in tabulis & ^{citatum.}
 parietibus figuras aptavit Lunares seu Lunulas adeò variatim ^{n De Rat.}
 illuminatas, corniculatas, cornibusque hæc illac inclinantibus, ^{Temp. cap. 25.}
 reclinantibus, erectioribus, ut, qui testandi de visione gratiā
 adessent, inspectis figuris illis responderent, hæc an illā vidis-
 sent nascentem Lunam figurā. Nam si quis visionis suæ figu-
 ram in tabula aut pariete elegerat, sive calculo Astronomico
 ita alienam, ut reverà sic conspici nequivisse ex demonstra-
 tione statuendum esset, sive figuræ ex more pro visione tan- ^{n Tit. Rosh}
 tum admittendæ adversam, ejus veluti falsò de visione testan- ^{hashena cap.}
 tis fidei ratio habebatur nulla. Ex more nimirum admittendi ^{2. Talmud.}
 non erant de visione testes, nisi partem nobis illuminatam sine ^{Babylon. fol.}
 nubium interventu integram à se conspectam assererent. Hac ^{24.}
 autem de re plenius multò in libris de Synedrio Magno agimus. ^{p Ios. Scaliger}
 Sed de Figuris, quas diximus, disertè Misna; ^{De Emenda.}
 לבנות היו לו לרבן גמלא בטבלא ובכנתל בעלייתו שבת ^{Temp. lib. 2.}
 מראה את ההדיוטות ואומר הכורה ראית הכורה ^{cap. de perio-}
 figurarum Lunarium fuere Rabban Gamaliel in Tabula & in Pariete ^{do Iudaorum}
 in canaculo ejus, quas ostendens testibus & vulgo rogabat hæc an il- ^{Alexandrea}
 lā figurā Lunam vidissent? Schema adponimus, quali usum fu- ^{& Canon. I-}
 isse, Principem illum Synedrii, arbitror. Atque id ipsum ^{sagogic. lib. 3.}
 est, quod pro Luna ^{pag 278. Vide-}
^{is lo. Cochi-}
 Gamalieliana fuisse vir maximus p perinde ac si ^{um in Tit.}
^{Sanhedrin}
^{cap. 1. pag. 13.}

Oriens.

Occidens.

per **מבנה צורות** *figuras Lunares* computi tabulæ seu Noviluniorum Computus esset intelligendus. Neque obiter id fecit, aut semel. Nam in libris de Emendatione temporum ubi de visione, quæ jam præ manibus, loquitur, *cui rei etiam*, inquit, *fidem facit, quod in eodem capite Rosch Haschana* (caput idem antè citavimus) *Scriptum extat, Iudices* (Principem quem diximus Synedrii Magni & Collegas) *cum de neomenia speculatum homines delegarent ipsos in ante* **הלבנה צורת** *habuisse, id est figuram Luna quod intelligo* **Ψηφοφορίαν Σελήνιακῶν συνόδων** *ad quam nimirum confugerent, quoties nubila aut imbres visionem oculis inviderent. Sane magna me bujus rei incescit admiratio, &c. Et in canonibus Isagogicis diu post scriptis, Tempore ait núbilo, quod ipsi vocabant **דעבנה יומא** *diem nubilum item **דסיתה יומא** *diem opacum, habebant Luna* **Ψηφοφορίαν**, *ut hodie quam sequebantur. Ea in Talmud dicitur* **זרח הלבנה** *qualem* **Ψηφοφορίαν** *semper ante oculos scribitur* *vaquissæ Rabbi Gamaliel. Ita ille, ac ed ut constanter affirmarit non figuras nascentis Luna ejusq; illuminationes varias, sed calculi Lunaris formæ seu tabulas Lunares seu quibus motus Lunaris epilogismus indicaretur, duntaxat in jam citatis innui fuisse Gamalieli. Sed verò aut depravatū aliquod Talmudicæ***

Missa

Misnæ Exemplar virum præstantissimum fefellit, aut lectionem veram non satis animadvertit. Nam pro eo quod utroque in loco vocat ille *צורת הלבנה* *Figuram Lunæ* (quo forsitan nomine simpliciter sumto non ita absonum fuerit, tametsi opinor nondum compertum, ipsum calculum, quo figuræ Lunæ nascentis possint dignosci, per Metonymiam designari) legitur in Misnæ loco à Scaligero laudato, idque in editionibus, quas consulimus, optimis, nec ita paucis, aut *דמות צורת לבנה* (ut superius citatur) *Imagines Figurarum Lunarium*, seu *Lunarum*, aut *דמות צורות לבנה* ut tam in Hierosolymitano, quam Babylonico Talmude, id est *imagines figurarum Lunæ*. Alio item in loco seu Gemara in Babylonia q idem totidem affertur verbis juxta lectionem priorē. Sed verò lectio siue hæc siue illa nec Lunarem epilogismum, nec quidquam præter id, quod jam monstravimus, si quid video, ritè satis potest denotare. Id palàm etiamasserunt Magistri, quibus explicatio est *צורת לבנה שער* *figura seu Imagines lunares* *denotant Luna mensuram ac quantitatem, atque indicationem, unde dignoscetur, in quamnam cornua ejus inclinarentur parrem.* Quin & ita rem capiendam, satis docet Gemara in utroque, quem memoravimus, loco Babylonia. Disputatur quidem ibi, utrum licitæ ejusmodi figuræ, cum regulariter corpora Cœlestia neutiquam juxta superius dicta depingenda. Sed tandem Lunularum has figuras licitas juxta cum Misnâ ait Gemara, quia factæ sunt *להת למר* seu *docendi discendique causâ* ut expressim ibi dicitur. Nec fanè è subtilioribus tantum calculi apicibus (qui planè non ignaris tantum, sed & inassuetis cruces sunt) aut nudo de Visione colloquio pòtuisset testem ex hominum vulgo siue discere siue satis enarrare figuræ seu cornuum, de quibus respondendum esset, posituram, omninò credibile est. Unde & R. Joseph Karo f, *צורות חמה ולבנה וכוכבים אסור בין בולטת בין שוקעת ואם הם להתלמר להבין ולהורות כולן מותרות אפילו בולטות* *Figura Solis & Luna & Syderum tam plane, quam prominentes interdictæ sunt. At verò si fiant discendi, docendi, resque dubias decernendi gratiâ, licitæ sunt Omnes, idque etiam prominentes. Ubi Omnes, opinor, tam ad figuras refertur etiam huma-*

Ad tit. Aboda Zara c. 3. fol. 43. a.

R. Obadiah Bartenorius ad tit. Rosh Hashana c. 2. sect. 8. Maimonides ibid.

In Shulcan Aruch, lib. Iore dea cap. 141. §. 4.

1 Machzor
Iudeorum
Germ. par. 1.
fol. 17A. &c.

u In Choch-
math Shelo-
mo, fol. 61, b.

humanas docendi quid discendive gratiâ simul & Cœlestium corporum qualescunque facere; tametsi Ornatûs solum animique causâ hæ non omnino, illæ nisi in plano aut cœlatura, textura, seu incisione fieri non deberent. Certè & de Cœlestium figuris idem firmant Ritualia aliquot Judæorum ab ipsis typis edita. Hymnus scilicet interdum sacris Paschalibus adjicitur, in quo tum mensium duodecim tum Zodiaci signorum, quibus suo ordine respondent, fit mentio; unde & typis etiam margine depictæ habentur signorum omnium, veluti Arietis, Tauri, Geminorum figuræ. Nisi si dicas has reverà non esse figuras cœlestes, sed planè (sicut se res ipsa habet) adinventas, ut Stellarum in Zodiaco Spatia & Numerus aliarum rerum nominibus denotentur, Stellasque tantum ipsas esse corpora cœlestia, adeoque figuras ipsis similes esse tantum corporum cœlestium imagines. Certè in Commentariis eorum de motu Solis & Lunæ, id est, de Annorum ratione etiam Talmudicis, Orbes Cœlestes uti Eccentricos, Concentricos, Epicyclos, alios quemadmodum apud Mathematicos sive Paganos sive Christianos, describi ab ipsis solenne est. Et adnotat R. Salomon Loria^{us} reperisse se ad Calcem Gemaræ Babyloniæ ad titulum de Sabbato codicis Rabbini celeberrimi צורת הגלגל וזמנותיה *Figuram Cœli seu Sphæræ & Signorum ejus*. Quæ tamen, ut ipse ob oculos posuit, circulus tantum est, cujus aream circummeunt mensium nomina Ebraica; peripheriam verò, Signorum duodecim nomina citra aliam omnino figuram. Sed de hisce satis superque. Ex jam dictis verò tandem sequitur, profelyto domicilii ex Jure, quod diximus, Superinducto seu Gentium Interveniante neutiquam permissum esse, Imagines in Solido seu Protuberantes Humanas, nec sive Protuberantes sive in Plano Cœlestes Ornatûs seu splendoris gratiâ, sed tantum להחלימם seu docendi discendique causâ formare. Alias autem pro libitu formandi permissam ei libertatem, si receptiorem spectamus sententiam, veterumque morum, ut par est, rationem heic habemus. Utcunque verò ea se res habuerit, dubitandum vix est, quin pro variante eorum, qui rebus ac disciplina præerant, opinione seculorumque discrimine, aliter atque aliter Permissio seu Interdictum hoc se habuerit. Nam quod

quod Israelitæ ob Idololatriæ novandæ metum, de hisce varia-
tim & juxta discrepantes hominum, ut fieri amat, sententias
negatum est, id neque Noachidi apud eos permittum esse, e-
andem ob causam, secundum jam ostensa, æquum est ut ex-
istimemus. Et qui Statuam erexerat, Lucum plantaverat, aut
Imaginem aliter atque dictum est fecerat, verberibus ex senten-
tia forensi x, uti etiam qui alia id genus juris capita, quæ mox
sequuntur, violaverat, pro more puniendus erat; atque ex jure
Civili Judæus. Profelyti autem domicilii, juxta jus Gentium
ad regendos eos Civili superinductum, id est, interveniens Gen-
tium jus, sive verberibus sive aliis, pro rerum temporumque
discrimine, pœnis afficiebantur.

x Maimonid.
Halach. San-
hedrin, cap.
19.

CAP. VII.

De Actibus aliis, d. quibus ideo ex Jure Gentium Interveniente absti-
nendum Profelyto Domicilii, (uti ex Jure Civili Israelitæ;) quia
ritus Idololatricos imitari vid. bantur. Item de Imaginibus jam factis
Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Inter-
veniente, quod diximus, Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imagi-
num ac Rerum idolis sacratarum, nisi sive secrete, possessio & u-
sus omnimodus utrique interdictus. Scilicet prorsus sunt abolendæ.
Omnimodarum Imaginum Cultus gratiâ non factarum nec cultarum
possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Resecratio. Quo-
modo Lucorum sive Cultus gratiâ plantarum sive Fructus causâ,
& postea cultorum usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam
memorato. Quâ demum ratione abolendæ res, quarum usus & pos-
sessio causis jam dictis vetita.

IN Verbis Maimonidis superius y memoratis de y Cap. I. 2. &
Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagine
formandi libertate Profelytis domicilii ex Jure
Gentibus aliis Ebraisq. Interveniente negatâ,
occurrit illud וְכִי־צִוִּיתִי בְהֵן לְנֹכַח nec quæ similia seu id ge-
nus sunt alia Ornatus seu splendoris aut nitoris, id est, plane usus
qualiscunque etiam qui sacer non fuerit causâ. Adeo ut, ex Tal-
mudicorum sententia, non solum tria illa, quæ jam explica-
ta capite habes precedente, sed & cætera, quæ ex Ebraeorum
disciplina eandem aut parilem fortiuntur rationem, Prof-
elytis

elytis domicilii fuerint similiter interdicta. Non ex jure hominum communi, seu quod per excellentiam Neachidarum dici solet, sed tantum ex interveniente hoc seu Ebraeis atque Inquilinis ejusmodi seu in eorum ditione vitam transigentibus singulari, ut supra monitum est; quod in primis heic semper animadvertendum. Designatio autem illa generalis partim, nimium fallor, Imaginum quarundam Possessionem & Usus (nam de faciendis, non de Utendis seu Possidendis Imaginibus ante factis hactenus solum agitur; saltem si excipias exempla superius ex Josepho adducta de Caesaris Iconibus & trophæis atque Animalium in Palatio Tiberienfi figuris, de quibus, quâ jam facta in usum ab Herode, Pilato, Tiberiensibus aliisve apud Ebraeos qualemcunque adhibita sunt, mox plura) Imaginum, inquam, quarundam aliorumque bonorum sive ipsa Idololatriâ sive ejusdem circumstantiis inquinatorum Possessionem & Usus complectitur, partim Actuum abstinentiam aliquot aliorum quos, cum pro Cultûs extranei seu Idololatriâ sive imitamentis, sive invitamentis, ab Ebraeis, idque ex Lege Sacra cum Gentilium ritibus collata, haberentur, haud Pœlytis Domicilii magis quam sibi ipsis (quos solos cum Pœlytis Justitiâ ex Sacra Lege scriptâ teneri heic censebant) permitti voluere. Actus, aliâs per se ac simpliciter liciti, quibus hoc nomine abstinendum erat, fuere, habitum sexuum ementiri seu sexum alterum alterius habitum induere ^a (& magnopere sanè mirandum, ut rectè Dionysius Petavius, si modò verum est, quod tradit Epiphanius ^b, *γυναικῶν ἰματίοις muliebribus pallioli* usos esse Phariseos ipsos, cum expressimis legis sacrae verbis adverteretur, uti & doctrinâ Talmudicâ) vestimentum ex diversis generibus, veluti lanâ & lino, confectum gestare, diversi generis animalia ad coitum seu ad ^c aratrum simul admittere, fructus ante annum quartum comedere ^d, in rotundum attondere comam, aut barbam radere, cutem incidere ^e, alii id genus aliquot in federe veteri prohibiti. Ideo enim hosce Actus aiunt Israelitis prohibitos, quia solenniores antea f erant Idololatriis sive Cananæis sive vicinis, & quoniam, tametsi extra cultum fierent, propè nimis nihilominus ad Idololatriam ejusve ritus, quibus verendum erat, ne verus Cultus forsan inquinaretur, ac-

^a Vide Levit.

18. 3. & 20. 23.

^a Deut. 22. 5.

^b Heres. 16.

^c Levit. 19. 19.

^d Ibid. 23.

^e Ibid. 27. &

28.

^f Vide sis Levit.

19. 20. 23.

tur, accedebant. Ea de re fufius Moses Maimonides g. ^{Eg More Ne-}
 cujus item ^{bochim p. 17.} *More Nebochim* versione veteri S. Thomas h. ^{3. cap. 37. &}
 alii. Neque solum conjecturâ nituntur, aut traditione ma- ^{in Halach A-}
 jorum, dum actus ejusmodi Paganis, atque Idololatriis Ori- ^{boda Zara}
 entis vicinisve in usu solenniori fuisse scribunt, indeque veti- ^{cap. 11. & 12.}
 tos. Nam illis in usu fuisse actus hosce simul cum aliis non ^{& in Numer}
 paucis, qui ipso Idololatriæ genere per se contenti pariter in ^{Præcept. Ne-}
 lege sacra prohibentur, expressim docentè libris Orientis ve- ^{gat. 40. & c.}
 tustissimis, nullibi nobis repertis, de Zabiorum ritibus, seu de ^{h. 1. Secunda}
 eorum, qui Orientem maxime occuparunt, omnimodis fa- ^{quest. 102. art.}
 cris. Vocantur illi Maimonidi ^{gens Za-} *אומה זבא* ^{quest. 196. art.}
bea, quæ inquit, ^{erat 2. ad 3.} *כל הארץ* ^{Ibid. ca. 29.}
Gens quæ implevit totum orbem. Zabiorum rituum atque super-

stitionum, seu, ut Saido Batricidi dicuntur, *דין אלסאביבין*

Religionis morumque Zabiorum origo tribuitur ætati Nachoris A-
brahæ avi, atque Zaredshatho velut authori. Verba ejus sunt

وفي ايامه ظهر رجل فارسي يقال له زارادشثي فظهر
دين الالصايبين وكن بقارس صلكه يقال له طخمورت

Et in diebus ejus (Nachoris) Claruit Persa quidam nomine Zaradsbath
(pro eo, ni fallor, quem Zoroastrem dicere solent; nam &
eum Zaradem k dictum scimus) & publicavit seu propagavit re- ^{Agathias}
ligionem Zabiorum, regnante tunc in Perside Tecmuratbo. Sed a- ^{lib. 2. & c.}
lias habet ille sententias, quibus è Græcia petitur disciplina
Zabiorum. Videtis etiam de Zabiis responsa Josephi Scaligeri ^{In Epistolis}
I, ad quasita aliquot Isaacii m Casauboni. Et de Zoroastre ^{Francos. 612.}
quæ huc spectet, consulas Laërtium n, Justinum o, alios. In m Epist. 438
libris autem illis, quos de Zabiorum ritibus in hanc rem me- ^{n Lib. 1.}
morat Maimonides, primarium obtinet locum is, qui inscri- ^{o Lib. 36. &}
ptus est ^{videtis Jaco-} *העבירה הנכסית*, ^{bum Bouldu-}
quod nomen in versione sua La- ^{cium de Eccle-}
tina re nunt doctissimus Joannes Buxtorfius nec transtulit. Ve-
teri autem versione Latina pro eo substituitur liber de Agricul- ^{fra ante legem.}
tura Aegyptiorum & liber de servitio Aegyptiaco. Unde S. Tho- ^{lib. 2. cap. 18.}
mas p, aliquæ heic sequaces de Aegyptiorum Veterum moribus ^{p. 1. Secunda}
toties loquuntur, dum præcepta aliquot Mosaica explicant ^{q. 102. art. &}

Certè

Certè vocabulum prius, tam cultum, quàm sacra respicit, quàm quia agrum denotat, & sacra Zabiorum agriculturam imprimis spectasse monet etiam Maimonides q. *Quod verò ad vocabulum posterius attinet seu הנבטית* *ut interdum ex eo citatur, id Nabathæa fortè seu Nabathaorum vertendum.* Adeo ut de Nabathaorum, gentis Arabicæ Judææ vicinæ, cultu ritibusque juxta Zabiorum disciplinam congestis intelligatur. Nec ita mirum est, autorem versionis vetustioris *Aegyptiorum* substituisse. Nam vix dubitandum, quin ex elementorum נ & כ cognatione, quæ in manu exaratis sæpe est maxima, legerit ille הנבטית, quod pro Egyptiaco capi posse manifestum est. Atque illum Ebraicam Maimonidis versionem quam R. Samueli Ben R. Jehudæ Aben Tybbon debemus, non Arabicam ipsius auctoris transtulisse non ambigimus. De libris autem illis ritibusque Zabiorum in eis repertis, Maimonides; ידעת הרעות ההם והמעשים ההם הוּא שער גדול מאד בנתינתם עלת דמיון *Cognitio disciplina in eis contenta rituumque juxta eam solemniorum, porta magna est seu impense facit ad reddendas præceptorum causas.* Summa demum est, actus omnimodos, qui viciniorum Gentium Idololatriam ejusve ritus omninò saperent, aut imitari viderentur, tamen si Idoli cultus procul abesset, ex jure Interveniante, non verò Communi seu Naturali, Profelytis domicilii, ut ex Civili Israelitis, interdictos. Quibus dubitari nequit, quin annumerandæ sunt Sortilegorum, Augurum, aliorum artes, quæ in sacra lege morte non puniuntur. Nam Magiam infamem s, morte punitam, ad ipsam Idololatriam referunt, ut capite primo diximus. Id est artes illas quibus creditum est Spiritibus, nescio, quibus cultum divinum seu divinitatem tribui. Ceteræ autem, veluti Augurum, Sortilegorum, Ariolorum, Præstigiatorum seu quæ citra ejusmodi Idololatriam adhibitæ tantum interduntur, nullà expressim in sacris literis nedum mortis ullibi poenâ adjectâ, nomine simplici הגוים הקור Statutorum seu *morum Gentium* veniunt; qui tamen si Idololatriâ carerent ipsa, fugiendi nihilominus Ebrais erant, quoniam apud Idore Nebochim lolatras atque ex ipsa Idololatriâ non raro ratione u orti sunt forique. Mores autem hi sic vetiti, adeoque artes, quales

q More Nebochim part 3. cap. 30.

r In comment.

ad Sepher

Cozzi part. 1.

cap. 61. fol. 28.

a.

Exod. 22. 17.

Levitic. 20. 26.

Deut. 18. 10.

& 11.

Vide Maimonidem Mo-

re Nebochim

part 3. cap. 29.

30. &c.

quales diximus, verberibus ex sententia forenfi in Judæa & puniendæ erant. Neque æquum est, ut existinemus Noachidem seu Profelytum domicilii artibus ejusmodi, utcunque ex Jure hominum communi seu naturali, juxta ipsos, non vetitis, impune ex Jure Interveniante uti potuisse; maximè si harum actus ac circumstantias cum ceteris, quæ nunc tractamus, ritè componimus. Quod verò ad Imaginum jam factarum possessionem & usum heic attinet; Triplex erat harum genus Aut enim factæ sunt Cultûs Causâ necdum cultæ, aut etiam Cultæ, aut Factæ tantummodò לְנוֹי id est, in Ornatum, ut fieri solet, sive Rusticum sive Urbanum, seu ejusmodi alium usum citra omnimodam Cultûs Extranei rationem. Primi generis quæ fuere, aut à Noachide seu Gentili factæ sunt, aut ab Israelita. Imaginem qualemcunque à Gentili Cultûs Gratiâ sic formatam, inter ipsos fuisse y aiunt אִסוּרָה לְהִנָּחִיל אֲדֹעַם illi citam, ut nec in usum seu promiscuum vice Commodum ullatenus esset adhibenda. Idque etiam tametsi nondum à Gentili culta fuisset. Et distinctionem habent de præsumptionibus, quibus heic, ubi de re non aliter liqueret, standum erat. Si in Gentilium villis seu oppidulis reperirentur imagines qualescunque אִסוּרִים בְּהִנָּחִיל מִפְּנֵי שְׁחֻקָתָם שֶׁלִּעֲבֹדָה זָרָה usus earum interdictus erat omnimodus, quoniam præsumebatur eas in cultum extraneum esse factas. At verò הַנִּמְצְאוּת בְּמִדְיָנָה אִם הָיוּ עֹמְדִין עַל פֶּתַח הַמִּדְיָנָה וְהָיָה בִּיד הַצּוּרָה צוּרַת מִקְרָא אוֹ צֶפֶר אוֹ כְּרוּר אוֹ סִיף אוֹ עֶטְרָה וְטַבַּעַת חֻקָּתוֹ אִסוּרִים מִהֵנָּה לְעֵינֵינוּ וְאִסוּר בְּהִנָּחִיל ubi ubi Imagines reperta sint in Vrbe aliqua, si ad portam collocatæ haberent manu figuram baculi, sphaerula, aut globi, aut gladii aut Corona & annuli, præsumitur factas eas esse in cultum extraneum, adeoque usus earum interdictus est. Aliter præsumendum non erat eas Cultûs causâ factas, sed tantum in Ornatum urbanum. Temperamentum item adjiciunt, de Imagine ejusmodi ressecrata, seu quæ antea religione ita solveretur, ut Sacra esse planè desineret. Tunc enim usus ejus, ut bonorum aliorum, satis licitus. Sed de Resecrandis imaginibus plura mox. Ab Israelita autem Imago qualiscunque facta, si minimè omninò culta fuisset aut sacrata, ab omnimodo usu sic arcenda non erat. מִדָּה בִּיזָע"ו שֶׁל גִּוִּי לְעֵינֵינוּ

x Idem Hal.
Sanhedrin
cap. 19.

y Misna &
Gemara tit.
Aboda Zara
cap. 2. & 3.
Maimonides
Hal. Aboda
Zara ca. 7.
Hilcoth Ge-
daloth fol.
120. a Moses
Mikotzi
Præcep. Ne-
gativ. 45. Io.
seph. Karo
in Shulcan
Aruch, lib.
Iore Dea
cap. 139.

שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל ע"ז שְׁנֵי נִכְרֵי אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה מִד' שָׁנ' פְּסוּלֵי
 אֱלֹהִים הַשְׂרָפָן בְּאֵשׁ מִשְׁפָּסֵלֵי נַעֲשֶׂה לוֹ אֱלֹהִים וְשֵׁנִי יִשְׂרָאֵל
 אֵינָה אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה עַד שֶׁתַּעֲבֹר שָׁנ' וְשֵׁנִי בִּסְתֵר עַד שִׁיעֲשֶׂה לָּהּ
 רַבִּימִים שֶׁבִּסְתֵר שֶׁזֶן עֲבוּדָתָהּ *Quod ad discrimen spectat inter
 imaginem Cultus causâ ab Gentili factam, atque eam, quæ causâ pa-
 rili fit ab Israelita; Gentilis Imago ejusmodi statim atque fit, ab o-
 mnimodo arcenda est usu, juxta id, quod dicitur in sacra lege, Scul-
 ptilia & eorum igne comburentis. Simulac sculpsierint, tribuitur ei di-
 vinitas. At verò Israelitæ ejusmodi Imago non ita omnimodo arcen-
 da est usu, priusquam colatur (juxta etiam id, quod in sacra lege ha-
 betur & in abscondito posuerit) scilicet priusquam ea in abscondito
 seu clanculum faciat, quæ ad cultum ejus attinent. Tertii generis
 Imagines factæ seu repertæ, id est, quæ tantum factæ sunt, sive
 à Gentili sive ab Israelita, Ornatus gratiâ, aut in promiscuum
 sive in ædibus, sive in vasis, tabulis, aulæis, velis, vestibibus or-
 nandis usum, nec postmodum dicatæ, seu cultu extraneo in-
 quinatæ, habebantur planè licitæ (utcunque illicitè apud Is-
 raelitas factæ veluti cœlestes qualicunque formâ, & humanæ
 in solido seu prominentes) non aliter atque suppellectilis pars
 aliqua alia seu bona qualiacunque cetera. Nam pœnâ ver-
 berum, quæ illicitas facienti infligenda, expiabatur ipsa faciendæ
 culpa. Nec retinendo alia commissæ est. Unde & de imagine
 apud Gentiles repertâ, quam cultûs gratiâ neutiquam factam
 esse, juxta jam dictâ, præsumebatur, aiunt, הָרִי הוּא בְּחֻקָּהּ
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִכֹּל הַבְּרִיָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹל הַבְּרִיָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִכֹּל הַבְּרִיָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל *presumendum erat eam Ornatus tantum gratiâ factam,
 adeoque uti frui licuit.* Quâ de re etiam pronuntiant הַמִּצְוָה
 כְּלִימָה וְעֲלִיָּהן צוּרֵת הַכֶּה וּלְבָנָה וּרְקוֹן אִם הוּא כְּלִי כֶסֶף
 וְזָבֵב אוֹ בָּגֵד שֶׁנִּי אוֹ שֶׁהוּא חֲקוּקִים עַל הַנּוֹמִים וְעַל הַמִּכְבּוֹת
 הָרִי אֵלֹהִי אֲסוּרִין וְעַל שֶׁאֵר הַכְּרִימִים מוֹתֵרִין מִפְּנֵי שֶׁחֻקָּתָן לִבְנֵי
 וְכֵן שֶׁאֵר הַצּוּרֹת הַנִּמְצְאוֹת עַל כָּל הַכְּרִימִים חֻקָּתָן לִבְנֵי
 וְכֵן שֶׁאֵר הַצּוּרֹת הַנִּמְצְאוֹת עַל כָּל הַכְּרִימִים חֻקָּתָן לִבְנֵי *si quis repererit utensilia, in quibus figura Lune aut Solis
 aut Draconis, eaque fuerint aurea aut argentea, aut vestes purpu-
 ree, aut si fuerint figura hæc in monilibus aut annulis, utensilia sunt
 ipsa illicita. Autamen si utensilibus in aliis fuerint reperte, ea
 licita sunt, eo quod præsumitur Ornatus gratiâ tantum esse forma-
 tas. Quin & figure ceteræ in quibuscunque reperte utensilibus licitæ
 sunt, quia præsumitur formatas esse ornatus tantum gratiâ.* Quo-
 ties*

ties nempe de cultûs gratiâ palam non constiterat. Atque huc
 fanè spectat illud Procli Polyzeli F. & Rabban Gamalielis Misna b;
 שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעבור שהיה
 רחץ במרחץ של אפרודיט אמר לו כתוב בתורתכם ול
 ידבק בידך מאומה מן ההרס ומפני מה אתה רוחע במרחע
 של אפרודיט אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמ' לו אני
 לא באתי בגבורה הנה באתי בגבורה אין אומרין נעשה
 מרחץ נוי לאפרוד' אלנה נעשית אקרו' נוי למרחץ
 Interrogavit Proclus Polyzeli filius Rabban Gamalielem, curnam se lavaret
 in balneo Veneris (balneo, ut interpretantur Magistri, in quo
 figura habebatur Veneris, unde est denominatum) nam, inquit,
 scriptum est in lege vestra c, non adhærebit in manu tua quidquam
 de anathemate: cur igitur tute lavas in balneo Veneris? Dixit ei
 Gamaliel, Respondendum non est in balneo (nudo scilicet, reveren-
 tiæ causâ de lege loquendum non est; quemadmodum apud
 Gentiles in templis nudare se quempiam seu Vestimenta mu-
 tasse nefas d habebatur) Simulac autem exierat (& vestem in-
 duerat) Ego, inquit, huc non accessi figuræ Venereæ causâ, sed ea huc
 mei causâ advenit (id est, causâ balnei & lavantium in eo.) Ne-
 que quisquam dixerit balneum in Veneris usum factum, sed Venerem
 hanc, seu figuram in usum seu ornatum Balnei. Sensus est, & bal-
 neo utor, & in eo figuram hanc collocatam non illibenter con-
 spicio. Sed cum consecratio omnimoda cultusque absit, &
 figura utcunque ejus, quod aliàs interdum pro numine habe-
 tur, ornatûs tantum causâ locum heic habeat, non est omni-
 nò, cur violatæ legis nostræ hoc nomine incuser. Quâ nem-
 pe, earum quæ cultus gratiâ tantum factæ sunt, aut diis dica-
 tæ Imaginum, juxta majorum interpretationes, Usus omnimo-
 dus interdicitur. Sed verò non solum Imaginum five Cul-
 tûs gratiâ factarum five cultarum, quales diximus, verumet-
 iam Victimarum, Oblationum, & Instrumentorum ac Vaso-
 rum veluti Pollubri, Simpuli, Aræ, Mensæ, (simulac in cultu
 adhibita fuerint hæc, uti illæ simulac fuerint oblata, aut in
 oblationem signata, nec antè) & quæ sunt aliorum id genus,
 imò & הנעשה כשכיל כלל universi apparatus Cultus Ex-
 tranei gratiâ facti, id est, Idolo culto dicati, Usus omnimo-
 dus pariter est interdictus. Excepto, quod culter, cujus in Idolo-

cTit. Aboda
 Zara ca. 3. §.
 4. & videbis
 Maimonid.
 Halach. A-
 boda Zara e.
 7. & 6. Shul-
 can Aruch
 lib. Iore Dea
 cap. 142. §. 14

cDeut. 13. 17.

cPlutarch.
 in Quæst.
 Romanis.

e Gem. Ba-
 bylonia ad
 tit. Cholin
 ca. 1. fol. 8. a.
 Maimonid.
 Hal. Aboda
 Zara cap. 7.
 Shulcan A-
 ruch li. Iore
 Dea cap. 10.
 & 142.
 f Deut. 7. 26.
 & vide cap.
 13. 17.
 g Vide ante
 alios, Mai-
 mon. More
 Nebochim
 part. 3. cap.
 37.

h Tit. Aboda
 Zara cap. 4.
 §. 4.

latria usus fuerat, non illicitè e in victima tantum mactanda, sed non dissecanda, adhiberetur. Adeo ut ne quidem ex horum alicujus, aut possessione, aut venditione locupletiores fieri apud Israelitas fas esset. Pretium, æquè atque ipsa, illicitum. Præceptum quidem sibi civile habent ex illo legis. *Non inferes abominationem, seu ut vulgata, quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Sed execrando execraberis illud, & detestando detestaberis illud, quia anathema est.* Rationem etiam afferunt; ne aut ipsum Idololum, aut vasa alia-ve ipsa ad illud spectantia possessorem in Idololatriam forsan invitarent, aut g rerum dein ejus secundarum seu vitæ, quæ forte sequeretur beatioris causam vulgus, cui in rebus maxime ejusmodi discernendis hallucinari solenne est, in hujusmodi Possessione & Usu temerè collocaret, indeque existimatio & honor cultui extraneo accederet. Atque ex hac ratione consonum superinduxere Jus Gentium seu Profelytorum domicilii interveniens. Sed prætereundum non est, tam vasa & apparatus Idoli, quam ipsum Idololum, si Resecrarentur seu Religione Solverentur, antequam in Israelitæ possessionem devenirent, non aliter atque alia bona in vitæ usum & commodum licitè adhiberi potuisse. Resecrandi facultatem aiunt fuisse tantummodo Gentili; qui scilicet hætenus esset ipse Idololatra, non Gentili, qui Idololatriæ renuntiaverat. Nec tamen omnigenas Imagines consecratas resecrandi ei fuisse facultatem, sed eas tantum, quæ à Gentili etiam consecratæ fuissent ab Israelita nondum possessæ. Nam nec Israelita ipse resecrare potuit ejusmodi sive Imaginem, sive vas, sive apparatus sacri partem aliquam à quocunque sacratam. Nec postquam ipse possederat, quis alius mortalium, ut volunt nonnulli. Quod quantum ad Imaginem sacratam ipsam attinet, admittunt omnes. De vasis autem, & instrumentis ita dissentiunt, ut aliqui velint illa etiam, postquam ab Israelita possiderentur, potuisse riteresecrari. Quod verò legitur in Misna Talmudis Hierosolymitani h נכרי מבטל עבודתהויה שלו ישראל גמליש Gentilis resecrat tam consecratam imaginem seu idololum, quod suum est, quam quod est Israelite, lapsus est, opinor, sive typographi, sive librarii. Restituendum igitur שְׁלוֹ וְשֵׁל הַכּוֹר quod suum

suum est, quàm quod Gentilis est alterius. Nam Talmudis Babylonii Misna aliæque Misnæ editiones ita locum illum habent. Et Gemara utrique ibi non semel, ע"ז שעברה ישראל אין לה *Idolum quod coluit Israelita nunquam omnino potest ressecrari, seu religione solvi, quemadmodum & Magistri consentiunt passim.* Ubi & obiter advertendum nomine עבירה *Cultus extranei seu peregrini, non solum venire ipsum cultum seu latriam, sed rem etiam ipsam, pro discrimine rerum, de quibus verba fiunt, quæ sive ut idolum colebatur, sive Idolo sacrata est, veluti αλισθήματα τῶν ειδώλων inquinamenta idolorum & Idolothyta, id genus cetera.* Id quod apud Magistros est frequentissimum. Gentili autem, qualem diximus, non solum quod ipse fecerat seu sacraverat idolum, sed quod alius quis Gentilis, ressecrandi facultatem tribuunt. Ressecrato autem Idolo ipso, resacrata simul consequenter omnia, quæ ad id spectabant vasa, instrumenta, apparatus asserunt, præter victimas atque oblationes, quæ nec Resecrationis capaces. Vasis autem, instrumentis aut apparatu ressecrato, non simul inde ressecratum est Idolum. Resecrare heic erat, non solum liquefacere seu ressecrandi animo comminuere aut mutilare, verum etiam, ut liquefieret seu confringeretur, alienare, & usibus communibus palàm addicere, juxta illud i Tertulliani k; *Domesticos deos, quos Lares dicitis, domesticâ potestate tractatis, pignerando, venditando, demutando aliquando in cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva; ut quisque contritus atque contusus est, dum diu colitur; ut quisque dominus sanctiorem expertus est domesticam necessitatem.* Quin & Idolum, quod tempore pacis coli desiit, exinde ressecratum est; non item, quod tempore belli. Magistri, ע"ז שהניחוה עובדיו בשעת *Idolo, quod tempore pacis à colentibus negligitur, seu coli desinit, uti frui (inter bona) fas est. Nam id ressecrarunt. At verò si id fiat tempore belli, eo sicuti frui est nefas, quoniam non ob aliam, quàm belli causam coli desiit.* Tametsi autem Gentilistàm alienum, quam suum idolum, juxta jam dicta, ita resecrare potuit, ut usus ejusdem re-

[Maimonid. *halach. Aboda Zara cap. 8. & Misn. & Gemar. supra citate.* rumque ei antè sacratarum promiscuus inde licitus esset, nihilominus rem alienam ita consecrare nemo rite quibat, ut inde ejusdem usus fieret illicitus. Quo spectat illud **אין אדם נוסר שונו שונו** *nemo mortalium usum rei aliene illicitum reddere potest.* Quemadmodum verò imaginum in cultum extraneum factarum rerumque aliarum eis dicatarum usus, secundum jam memorata, illicitus erat, ita parili ratione etiam Luci seu Arboris sive eo nomine ut coleretur ipsa, sive ut Idolum obumbraret, idolumve ornaret, plantata. Adeò ut nec umbrae proceritatis ejus seu trunci juxta extensa beneficio uti frui liceret; quam tamen à foliorum & ramorum tegmine ita discriminant aliqui, ut hujus, nec interim illius refrigerium licitum haberetur. Nec per Lucum ejusmodi transire fas, nisi alia non pateret via. Volucrum item in eo nidificantium, tum ova, tum pulli teneriores illiciti. Ratio adjicitur; **שהרי האשרה כמו בסיס לדן** *quoniam locus ipse bisce est veluti basis seu fundamentum, locus nempe, in quo orti atque eis peculiaris.* At de nido ipso aiunt, **והקן עצמה שבראשה מותר מפני שהקן מביא עצי ממקומם אחר** *Nidus ipse, qui in ejus est summitate, licitus est, quoniam virgulas seu ligna è quibus conficitur nidus, avis ex alio loco affert.* Lignari ex ejusmodi Luco non licuit; nec panibus in furio inde calefacto coctis uti. Adeò, ut si fortè panis sic coctus aliis ita commisceretur, ut dignosci nequiret, **וידך דמי אורה הפת לים המלח כדו שלא יהנה בה ושאר הככרות מותרת** *pretium ejusdem panis projiciendum esset in mare salsum, ne ex eo Commodum fieret, & ceterorum usus (ut & jam hujus) licitus esset.* Parilis ratio erat in cibis elixandis, assandisque. Quin quoties radius textorius, aut quid ejusmodi aliud è lignis luci, qualem diximus, fieret, vestis pannusve eo textus illicitus habitus; qui si fortè aliis sic commisceretur, ut nec quiret internosci, similiter de pretio ejus, ut de panis jam memorati, statuendum. Nec in cujusquam commodum rite cedebat Luci combusti Cinis. Abjiciendus erat, usibusque eximendus. Solum autem Luci ejusque Umbrae neutiquam ita interdictum, quin herbas, legumina, olera, quaecunque in umbra felicius crescerent, ibi serere fas esset, eorumque possessio & usus licitus. Ratio redditur, **מפני שצד האשרה שהוא אסור עם הקרקע שאינה נאסרת** *quoniam*

צורמים לירקות אלו לצמח וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין
 מקום לו הרי זה מותר בכל מקום *quoniam Umbra Luci, qua illicita est,*
simul & Solum quod illicitum non est, in causa sunt, cur germinant
crescantque olera hac. Et quoties quid rem licitam & rem illicitam
simul in causa sibi ejusmodi habuerit, id perpetuo in licitis habitum.
 Scilicet ubi res id genus naturales, fortè etiam contra fas, com-
 mistæ. Unde ager fimo victimarum idolis sacratarum stercora-
 tus ritè seminabatur, uti & jumentum, quod pabulo, cujus usus
 idololatriæ nomine aliàs interdictus, pingvefiebat, ritè fatis co-
 medebatur. Et similis de aliis id genus ratio. Quæ autem
 hætenus dicta sunt, ad res attinent aut ideo ab homine factas,
 veluti Statuas, Imagines, Lucos, ut colerentur, aut idolo culto
 oblatas aliterve sacratas peculiaresque. Extra harum nume-
 rum fuere Res merè Naturales seu, ut dicuntur magistri, res, *שנין*
בהן תפוס ודי אדם *Quibus artificium humanum non omnino* (cul-
 tus gratia) *accessit,* quæ interdum ipsæ etiam ab idololatriis cultæ;
 veluti Montes, Luci item fructus causa primò non cultus plan-
 tati, Fontes & Flumina publica, etiam & Jumenta & Pecora, mo-
 do quo apud Ægyptios Apis, & quæ sunt ejusmodi alia. De
 hisce in Universum pronuntiant, *כל שנין בו תפוס אדם ולו*
עשהו אדם אע"פ שנעבר הרי זה מותר בהנאה *Quicquid artificio ca-*
ret humano, nec ab homine factum est, etiam si velut idolum cultum fue-
rit, ejus usus & possessio non interdictur. Ceterum Luci non in
 cultum extraneum plantati nec culti, nec cultui extraneo inter-
 vientis, possessio & usus non illicitus erat, tametsi, juxta jam di-
 cta, plantatio ipsa illicita; secundum eandem, quam de Imagini-
 bus afferunt rationem. Quorum verò usus ut in ante dictis
 omninò negatus, id est, quæcunque causis jam memoratis erant
 אסורין בהנאה nullibi locorum reponere aut retinere ea li-
 cuit. Sed aut igne comburenda erant, aut comminuenda,
 conterenda & projicienda sive in aerem sive *למים* in Mare *o* *Videsis*
salsum, sive in flumina, ut, quantum fieri posset, nusquam ha-
berentur. Neque Cineris at Carbonum rerum ejusmodi usus
 licitus. Et de Imaginibus, Idolis, eorumve vasis ac supellecti-
 li aliisque rebus cultis idolisve sacratis sive retinendis sive
 abolendis sive sic projiciendis, ad hunc modum statuunt Tal-
 mudici.

aH.dq.101q
 3.2.101
 9.2.101.8

Exod.32.20.
 1Regum 15.13
 2Regum 18.
 4.23.4. & 6.
 2Paralip.15.
 16.29.16.30.
 14.

CAP. VIII.

Ut quæ de Jure Gentium Interveniente circa Imaginū usum superius adferuntur, ritè capiantur, ea quæ occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citato, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Iudaico nec admissis nec permissis, undè cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum ritè apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei apud populum Iudaicum, rationem pendere, non ex eo, quod Rerum seu Personarum Simpliciter figuræ essent, sed quod vererentur, ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris icone cusis usi sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Iudæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta; quibus divenditus est Christus, adservato. De eo, quod veterum aliqui habent, nec Pictorem, nec Statuariū apud Iudæos esse permissum. De Vite aurea tum quæ Pompeio ab Aristobulo donata, tum quæ supra fores Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum.

AT qui unde interea evenit tanto Ebræos habuisse odio Cæsaris icones & figuras generatim humanas in exemplis capite sexto ex Josepho allatis? Nam non modo legi suæ omnino adversas eas esse clamabant, sed nec intra ditiones suas conspici fas habebant. Quinetiam præ aliis omnibus, quæ contra majorum disciplinam sub id ævum introducerentur, eas habebant longè invisissimas. Imo in æco Tiberienfi τῶν ζώων μορφῶς Animalium figuras ita detestati sunt, ut earum causâ æcus ipse, solenni ea de re legatione peractâ, sit dirutus. Et de legibus suis Hierosolymitani præ acriter & constanter; ἡ δὲ πόλις οὐκ ἔστιν ἐν τῇ πόλει δεικνόν τι θεῶν ne utiquam ab eis permissum, in urbe imaginem ullam poni. Ita scilicet Pilato; Et postmodum Petronio, ex lege asserunt & moribus Patriis, ἡ δὲ πόλις οὐκ ἔστιν ἐν τῇ πόλει δεικνόν τι θεῶν, ἡ δὲ πόλις οὐκ ἔστιν ἐν τῇ πόλει δεικνόν τι θεῶν, non Dei Simulachrum, nedum hominis, non solum in templo, sed nec in profano aliquo loco fas sibi locare. Immane quantum distare videntur hæc à doctrina, quam attulimus, Talmudicâ, quâ non duntaxat omnimodis imaginibus ornatûs seu communis usûs solum causâ factis (ut cunque factis illicitè) uti frui licuit, verum etiam ipsis idolis, ante-

pJoseph. H.
lib. 2. c.
8. ibid. c. 9.

Joseph. H.
lib. 2. c. 8.
ibid. c. 9.

antequam ab Israelita possiderentur, ressecratis. Quin Josephus q. Archaeol. 8. cap. 2.
 ipse, de Salomone Rege q; ἀμαρτεῖν αὐτὸν ἔτυχεν καὶ σφαλῆναι
 πρὸς τὴν φυλακὴν τῶν νομίμων, ὅτι τῶν χαλκῶν βωῶν ὁμοιωμάτων
 κατασκευάσει τὰ ὑπὸ τῇ βασιλείᾳ αἰαθέματι καὶ τῶν λεόντων τῶν
 πρὸς τὸν θρόνον τὸν ἴδιον. *A praescripto legum discessit, quando aereas
 boum effigies basi maris addiderat, sicut folio suo leonum post apposuit.* Qui-
 bus adjicit ἡ δὲ γὰρ αὐτῶν ποιῆν ὁσιον. *Neque enim illa facere fas erat.*
 Adeò ut tum expressissimam habeamus de Imaginibus non
 omninò faciendis Josephi Sententiam, tum alia ex eo & heic &
 capite sexto, de eis citra legis violationem à Judæis non admis-
 sis. Quod ad illius sententiam attinet; novum non est, Tal-
 mudicam doctrinam, illius de rebus Ebraicis doctrinæ adver-
 sari. Ut heic, ita alibi subinde id ita se habet; quod non
 semel monuimus. Et non autumare sanè nequeo ea, quæ sic
 de Imaginibus apud Judæos suos non omninò admis-
 sis narra-
 vit, eum perperam sententiâ suâ, receptissimæ adeò dissona,
 inter narrandum velut incrustasse. Jam verò quod ad ipsa,
 quæ hac de re narravit ille, spectat; sanè iniquum non est, ut
 existimemus ea, quæ generatim in Judæorum rationibus, per
 se & absque Josephi præjudicio sumptis, sic impugnasse viden-
 tur qualescunque figuras humanas (nam de Tiberiensium pa-
 latio & Animalium in eo figuris seorsim loquemur) eò tan-
 tummodò tetendisse, ut tum, quàm compendiosissimè possent,
 assertionem generali ac responso rotundo mores avitos tutarentur,
 tum ab Cæsaris irritatione ac offensâ, quantum fieri posset, pro-
 cul abessent; rem ipsam, quam sibi obtrudi nunc palam vide-
 rent, nunc meritò dubitarent anxie interea verentes. Scilicet
 in Romanorum votis inprimis erat, ut Cæsarium icones Hiero-
 solymis, atque per Judæam, alibique in eorum Proseuchis, quem-
 admodum aliis in Orbe Romano locis, dicatæ velut Numina,
 colerentur. Quod quidem expressissimum habetur, tum in
 rebus à Petronio r gestis, qui, Caio Cæsare jubente, plurimum, r Joseph. Ha-
los. 2. cap. 9.
 ut id fieret etiam in Templo Hierosolymitano, instabat, tum
 in historiola illa de Judæis Alexandrinis, quam cum altera illa
 de Petronio atque legatione sua ad Caium literis mandavit
 Philo. Id verum quidem est, neque ab Augusto neque à Ti-
 berio, nedum à Julio, qui omnes Judæis plurima indulserunt,

(Videsis Ioseph. lib. 16. cap. 10. Is. Casaubon in Monumentū Ancyranum, &c. Iosephus Archol. lib. 19. cap. 12. & 13. u Suetonius. lib. 2. cap. 26

x Apologetic. cap. 16.

iconum ejusmodi dedicationem omninò eis imperatam. Nempe à Cæsaribus illis permixtum est ritus servare patrios, quos nihilominus dedicationibus ejusmodi violatum iri, maxime postquam in Divos est relatus Augustus, summoperè suspicabantur. In Italia enim, Græcia, Ægypto, Asiæ provinciis non paucis, Augusto superstiti suti & Divo Julio divinos honores haberi, templa extrui, Statuas seu icones sacrari viderant. Quin Herodes & Antipatri filius ipsorum Rex, licet in solo Judaico non auderet, extrà nihilominus veluti Cæsareæ in Phœnice alibique templa Augusto crexit, atque Statuas sacravit, colendas. Prætereà, tametsi Tiberius, quia modicis contentum se honoribus simulare voluit, *Templa, Flamines u, Sacerdotes, decerni sibi prohibuit, etiam Statuas atque Imagines nisi permitte se poni: permisitque, ea sola conditione, ne inter simulacra Deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur*, adeo ut nec ante turpissimum Caii factum, quo Jovis nomine per Judæam pariter atque alibi se coli imperavit. Imagines expresso cultus nomine Judæis omninò à Romanis obtruderentur; attamen prudenter sanè opinor sub Augusto timebant, ne summa Herodis adulatione & nequitia, utpote qui extra solum Judaicum templa, & imagines ei dicaverat, uti & alii frequenter fecerant, fortè eveniret, ut, postquam tot disciplinæ patriæ adversa alia intulerat, aut sub armis humanis auratis (qualia fuere trophæa illa, de quibus in jam antè allatis Iosephus) laterent Imagines, sive Cæsaris, sive Romæ cum illius imaginibus ex more interdum, simul dicatæ, aut Cæsaris Romæque nomine ipsa in cultum, ab eo adveherentur. Civiliter autem in humanas tantum clamitant figuras, tum à Cæsaris nomine cautiùs abstinentes, tum figuras solummodò cultus, quem tantopere abhorrebant, gratià illatas, non omnimodas aliasve, si quid video, innuentes. Quid quod etiam trophæa illa seu imagines ex eo erant genere, quod & adorari solebat. Tertullianus x; *sed & victorias adoratis cum in tropæis cruces intestina sint tropæorum*. Non ita dissimilis sane ratio locum habuit, sive cum Pilatus Tiberii imaginem in urbem intulit, sive cum Vitellii exercitum ob ejusmodi apud signa Imagines per Judæam transire nolebant. Scilicet

cet Imagines illas seu vultus & pectore tenus effigies clypeis exprimi solitas, Thoracidas item dictas, & *θετομας*. Quicquid enim incomparabilis simulandi ac dissimulandi artifex ille Tiberius de Imaginibus suis iusserat, eas nihilominus proculdubio locis non incommodis coluere non pauci, ut honorem ei atque Augusto & Julio exhibere alicubi saltem viderentur, parilem. Et Aspendi, quæ Amphylia urbs est, sanctissimas habitas & supra Jovi Olympio dicatas venerabiles etiam Tiberii Statuas legimus apud Philostratum y. Utcunque verò, saltem imagines ejus, quæ apud signa militaria erant, quales hæce fuisse palam liquet, in castris cultas & adoratas esse z, non est quod ambigamus. Etiam & ipsa Signa, quorum planè hæ veluti pars divinior habitæ, *signorum presentium & divinorum nomine indigetabantur*, atque adorari solebant. Tertullianus a; *Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis preponit.* Et Tacitus b; *irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina.* Adeò etiam, ut signis *μη μετα Τῶν ἱερῶν*, *huiusmodi imperatoris effigiebus carentibus*, quibus cum Hierosolymam ingredi solebant retrò præfides (idque ne cives conspectis apud se, quas coli scirent, aut saltem dubitarent, imaginibus commoverentur) cultus quidem exhiberetur à castrensibus divinus, qui tamen Judæis aut ignotus aut dissimulatus. Aliter existimandum est, nec illa admittere ipsos voluisse. Scimus enim Pilatum etiam, non tam in Tiberii gratiam, quàm in odium populi, intra urbem in Herodis regia, *ἐπιχρυσας αἰσίδας auratos clypeos dedicasse μήτε μορφῶν ἐχρυσας, μήτε ἀλλό τι τῶν ἀπαγορευομένων nec imagine seu figurâ aliqua insignitos, nec alia re quacunque ex lege vetita*; excepto solum quod nomen dedicantis & ejus *ὡς ἡ αἰτία*, *cujus causâ seu cui facta est dedicatio*, ut inscriptiones necessariè adjicerentur; veluti, *OPINOR, TIBERIO CÆS. AUGUSTI F. PONTIUS PILATUS.* Rem narrat Agrippa in libello c, quem popularium gratiâ Caio Cæsari exhibuit. Atqui quoniam Consecrationis Formula etiam illa simplicior numen novum, sine Imagine inducere (quod & res ipsa erat) videbatur, clamitant Judæi, ritus patrios eâ violari, nec impensius instare desinunt, usquedum jussu principali tollebantur. Ideoque

y De vita Apollonii Tyanæi lib. 1. c. 11.

z Vegetius de re Militari, lib. 2. cap. 6.

ubi vide Godescalcū Stephichium.

a Apologetic. cap. 16.

b Annal. 2.

c Apud Philonem, lib. de legatione ad Caium.

Histor. 5.

*Apologetic.
cap. 16.
f. Apud Phi-
lonem de le-
gatione.*

*Joseph. Ori-
gin. lib. 15. c.
12. & 13. &
in vita sua.*

in Templum Cæsareæ Augusto sacrarum erant inde translata. Ita Cultum, Adorationem, Novi Numinis dedicationem seu præsentiam qualemcunque etiam sine Imagine, magis semper spectabant, quàm simplices ipsas Imagines; tametsi ubi Imagines cultûs gratiâ obtrudi existimabant, in illas, sed tantum, quâ tales acerrimè insurgere solent. Sic & apud Tacitum & simulacri nomine generatim usurpato, id tantum ex rerum, quas narrat, circumstantiis innuitur, quod colitur seu pro Numine habetur. De Judæis ipsis, *Nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor.* Quod dici de simulacris tantum cultûs gratiâ habitis manifestum videtur. Tametsi paulo antè de Animalis effigie in Penetrali ipsis Sacratâ, (Asininum caput intelligitur,) nescio, cur verba fecerit ipse. Sed diu est, quod eo nomine à Tertulliano & est reprehensus. Ejusmodi generalis vocis simulacri usus etiam, in C. Norbani Flacci f. literis ad Ephesios, alibi. Ex hac simulacri notione etiam, puto, ritè capiendum illud de animalium figuris in æco seu Palatio illo Tiberiade, id est, urbe soli Judaici, ab Herode Tetrarcha extructo. Tam urbem ipsam quàm palatium extruxerat ille in Tiberii honorem. Templum, ob Principis interdictum, nuncupare neutiquam est ausus. At verò, viderant Judæi Cæsaream ab Herode Magno Rege suo & in Augusti honorem extra Solum Iudaicum in vicino conditam, aliasque etiam urbes uti & hanc Principi cognomines. Etiam templa & effigies planè Numini Julii, Augusti, Caii dicatas. Sub Tiberio autem ejusmodi Consecrationes non quidem adeò palam fieri, ne tamen adulandi artes tunc minutas. Postea verò de divinis Cæsari honoribus exhibendis, eoque pro Numine accipiendo non semel cum eis actum esse. Jam igitur verentes, opinor, ne & effigies illæ qualescunque in æco Tiberiensi, uti & æcus ipse, aut jam dictis congeneres essent, aut saltem haberentur, adeoque ipsi in Solo suo alienum viderentur. Numen cultumque contra ritus patrios, quos tantopere servare illæ sos studebant, admittere, æcum ipsum dirui volebant. Non magis quòd simpliciter Animalium ibi effigies, quam quòd simpliciter æcus esset. Sed quòd neq; hunc neq; illas, sine religionis suæ violatione per-

mitten-

mittendas existimabāt. Id est, in cultum extraneū ibi positas. Quale manifestò dicēdum de Aquila aurea, quæ supra maximā Templi portam collocata, adeò Judæis execranda habebatur, ut legitur apud Josephum ^h. Quid quod Murium quinq; & Anorum totidem figuras à Palæstinis vero Deo oblatas simul cum arca non illibenter accipiunt i Israelitæ? Et Josephus ^k ipse id, quod pro Anorum simulacris ibi sumitur, disertè nuncupat *ἀνδρῶν ἑστῶν* ^{Statuas}. Quā sanè voce propriè denotantur statux seu simulacra humana. Adeò demum ut, ubi cultus ratio omninò aberat, nullius imaginis Usus illicitus haberetur. Et sanè absque temperamento ejusmodi minimè intelligenda esse Judæorum apud Josephum de iconibus Cæsareis responsa superius memorata, nec aliter ex sententia publicè recepta capiendam esse illam de animalium in Tiberiensium palatio figuris legationem, satis evincitur è diserto Evangelii ^l testimonio, quod & Magistrorum de iconum etiam humanarum cultus extranei gratiā non factarum usu apud ipsos licito, scitis superius ostensis est, ni fallor, inprimis consonum. Rogantibus Christum Phariseis, utrū censum liceret dare Cæsari, *ostendite mibi*, inquit, *numisma census*. Oblato denario, ait illis: *τί ἐστὶν αὐτῇ ἡ εἰκὼν;* ^{cujus est Imago hæc & inscriptio}, seu *τί ἐστὶν ἡ ἐκείνη;* ^{cujus habet imaginem?} Dicunt illi, Cæsaris; Tunc ait illis, *redde ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari*. Numismata igitur illa, census, parte alterā præ se tulisse Cæsaris Vultum seu Imaginem, qualis in Cæsarium nummis haberi solet eamque prominentiorem, neutiquam dubitandum. Et ridiculum est, quod somniant aliqui de Cæsaris imagine in Siclis Judæorum honoris causa heic incisa. Certè Jus cudendæ monetæ etiam tunc Ebræis inter privilegia alia eximia mansisse, uti & antè indultum scimus sub Antiocho Demetrii filio Syriæ rege (nam in diplomate ^m ejus Simoni Pontifici dato legitur *καὶ ἐπέτρεψα σοὶ πρὶν ὅσα νόμισμα τῇ χώρᾳ σου* & *permitto seu concedo tibi cudere propriā notā monetam regioni tue*, seu ut vulgata, & *permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua*) jus, Inquam, illud tunc Ebræis mansisse non immeritò existimant viri docti ⁿ, nec antè excidium sub Vespasiano sublatum. Suis autem in officinis monetariis suoque jussu Cæsaris imaginem,

^h Holos. l. 1.
cap. 21. & O-
rigin. lib. 17.
c. 8.

ⁱ 1. Samuel.
cap. 6.

^k Originum
lib. 6. cap. 1.
& 2.

^l D. Matth.
22. 17. Marc.
12. 14. Luc.
20. 22.

^m Maccab.
1. 5.
ⁿ Marquard.
Freberg. Diss.
sert. de Num-
ismate
Census. Gass.
Waserus de
Antiquis
nummis E-
braeorum,
lib. 2. cap. 4.

Siclis suis adpositam asserere, nihil aliud est, quàm eos id fecisse affirmare, quod non solum à moribus eorum publicis, rebus in huiusmodi, pertinacissimè retineri solitis immane quantum dissidet, sed etiam omnimodà veterum fide caret. Multò minùs est rationi consonum, imaginem Cæsaream à Romanis adpositam fuisse Siclis seu Numismati alicui Ebraico, quod censui inserviret. Numisma igitur Censùs à Romanis cufum, est, atque autoritate Cæsarea, Cæsarisque Imagine insignitum, eaque juxta eundem morem protuberantiori; qualis heic visitur Tiberii Cæsaris, cujus probabilius videtur fuisse Numisma illud; tametsi etiam decessorum Cæsarum alicujus esse potuerit. Sed ea de re, ac de Nomine & Qualitate Numismatis hujus plura libro sexto, ubi de imperio Judæorum à Romanis imminuto, ac Tributo inducto agitur, id est, de Jure his ac illis sub id tempus Interveniante. Quemadmodum autem Numismata ejusmodi Ebræis, ex suis moribus ac jure apud ipsos usitato cudere nefas erat, ita cufis uti juxta jam antè narrata omnino fas. Atque heic sanè ex Evangeliiis nummo icone Cæsaris insignito uti, frui licuisse, obscurum non est. Quod enim *אסור להנאל* *usibus Communibus interdictum* est, (quà loquendi formulà denotare id, quod cultus extranei Causâ, aut Imaginis damnatæ nomine, aliisque, aliquot rationibus communi arcebatur usu, eis passim est solenne,) id nec præstitum tributi debitione quempiam ritè solvere potuit, neque ex ritu patrio omninò retinendum, aut in bonis habendum erat, sed in mare, ut diximus, si aliter ex hominum usu eximi nequibat, abjiciendum. Nec scrupulum injiciat, quis, invicem adversa nimis hæc videri; ne quidem apud Signa, Cæsaris hujus Imagines, (quales fermè in ipsis Numismatis) conspici in suo ullibi eos tolerasse, ut memoratum est, in Numismatis verò usu quotidiano, saltem aliquo, qui licitus undique habitus, Hierosolymis passimque alibi admisisse. Discriminis ratio manifesta est. Prioris generis Imagines aut, Consecratas esse meritò, siue credebant, siue dubitabant, aut,

Con-

Consecratarum, adeoque Numinis loco ab adulantibus habitas. Unde & summoperè arcendas, velut Idola, decernebant. Secundi verò generis seu Numismatum iconas Cæsareas, sive Tiberii, sive decessorum successorumve tam certum est neutiquam consecratas esse, aut Numinis loco habitas, quàm sic habitas esse in Templis, seu apud signa omninò ullas. Id proculdubio satis ipsi sciverunt. Etenim cusa sunt Numismata, id est, Cæsarum figuris ornata, nullâ religionis specie aut umbrâ; sed ideò tantum, ut recognitâ ex Imagine civili eorum, maiestate, promiscuis commerciorum, donationum, solutionum usibus inservirent. Adeò ut planè in possidentium essent, uti hodieque principum nummi, bonis. Et tametsi reverentia, quidem civilis etiam Cæsarum Figuris in numismatis eorum, exhibenda erat, divini nihilominus aliquid eis, velut rebus ibi consecratis, tribui nullibi compertum est. Occurrit quidem, impietatis quendam damnatum esse apud Aspendios, quia o suum verberabat servum drachmam Tiberii Imagine Signatam ferentem; nec Romæ impunè nummo vel annulo Augusti effigiem p impressam latrinæ, aut lupanari quempiam intulisse, aut Tiberii Imaginem q ejusmodi matellæ seu obicœnis admovisse. Sed ex ridiculis hisce adulantium ineptiis non omninò elicitor, vel ipsis, nedum ex Jure communi, imagines hujusmodi pro consecratis habitas. Honor ille imaginibus hisce planè Civilis, qui & *vultus æternates*, & *vultus divini*, inclinante imperio, dici soliti, sed citra ullam consecrationis in nummis rationem. Nam si pro consecratis seu rebus Juris divini habitæ essent, commercio planè exuti fuissent, id est, suâ naturâ prorsus privati nummi. Scilicet Justiniani illud r est ex jure Romanorum f Veteri; *Nullius sunt res sacræ, & religiose. & sanctæ. Quod enim divini juris est, id nullius in bonis est*, seu ἀδῆαρον est, id est, Domino caret, ut Theophilus Antecessor. Quod & in Christianismo obtinere volunt Jurisconsulti t & Cæsarei & Pontificii, exceptionibus aliquot circa opera hac in re charitatis necessaria adhibitis. Atqui & sacrantur in Christianismo Cruces aliaque aliquot, quæ tamen ipsa, uti nec Christi aut Sanctorum simulacra numismatis expressa, pro dedicatis nemo, puto, sumit aut suspicatur. Et licet, qui Statuas aut Imagines Imperatoris jam

o Philostratus de vita Apollonii l.

1. cap. II.

p Sueton. in Tiberio cap.

58.

q Seneca de Beneficiis li.

3. c. 26. Cal. Rhodiginus, lib. 16. c. 20.

r Instit. de Rer. Divisione §. nullius,

f Gaius Instit. tit. 9, &

D. de Divis.

Rer lib. 1. & Martianus,

ib. l. 6. §. 2.

t Guilielm.

Redoanus li.

de Rebg Eccl.

non alienā-

dis Rubric,

6. &c.

con-

uL.6. D. tit.
Ad leg. Iuliam
Majestatis.
xL.5. ibidem.

y Paulus l.
83. D. tit. de
Verb. Obliga-
t. §. 5.
z Dd. ad c. 7.
ex literis, t.
de Iure pa-
tronatus, In-
certus autor
de diversis
Contract. in
Tractat. Iu-
ris. tom. 7.
fol. 70. §. 2.
a Tacitus
Annal. 1.
b Apologetic.
cap. 13.

c Paulus l. 83
D. tit. de
Verb. Obliga-
tionibus,
§. 5.

consecratas conflaverint, aliudve quid simile admiserint, lege Julia majestatis u tenerentur, nihilominus rescriptsere Severus, & Antoninus, *Non videri x contra majestatem fieri ob imagines Caesaris nondum Consecratas venditas.* Consecratae ejusmodi imagines simpliciter per se sumtae, ut & aliorum numinum simulacra, ex Jure Romano hominum commerciis & usu promiscuo eximebantur, nec ullius erant in bonis, antequam ressecratae, seu profanae factae, ut phrasis erat Jurisconsultis y Caesareis. Ut adibus autem hortisve appendices, non illicitè cum illis simul vendebantur, ita velut in bonis habitae; quemadmodum & ex jure Pontificio z res sacrae & religiosae transeunt cum universitate, si universitas in profanis consistit. Sic Tiberius consulibus, de Falanio accusato, quod venditis hortis Statuam Augusti simul mancipasset, *Nec contra, inquit a, religiones fieri, quod effigies ejus, ut alia Numinum Simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant.* Id interea certum est; tum lares seu deos domesticos oppignerari, vendique solere, tum publicos deos in hastario vectigales habitos. Si Capitolium, inquit Tertullianus b, *si olitorium forum petitur, sub eadem voce praconis, sub eadem hasta; sub eadem annotatione quaestoris, divinitas addicta conducitur.* Sed venditionibus hujusmodi praecessit, siue expressa ac apertior, siue obscurior vendentis ressecratio, quam, novae consecratione ritè peracta, rescindere emptori pro arbitrio licuit, uti pariter & communibus quorumlibet usibus imaginem addicere. Nam citra ressecrationem, seu nisi profana redderetur divinitas illa seu imago, nullius in bonis adeoque nec contractus materies omnino per se fuisset. Et sacra scimus, ex Jure Romano c, fieri potuisse profana, non minus atque usibus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servum fieri; illis scilicet formulis ac ritibus, qui in usu, adhibitis. Ita se res habuit de Caesaris imaginibus sacratis, quas ressecrare seu usibus communibus addicere nemini tutum. Quae autem in Numismatis habitae sunt, religione omnino liberae. Earum usus adeo communis ut nihil supra. Unde tam libenter à Judaeis haec admittae quam sacratae, aut quas sacrari siue credebant siue suspicabantur, invisae. Id quod pariter dicendum de Nummis, quibus inscripta vocabula, quae etiam Consecratio

secrationem imitari viderentur. Veluti quales olim Tarraconensium qui DEO AUGUSTO præ se ferebant, ejusmodi alii. Neque enim id seu ejusmodi vocabula alia imagini adjecta eam consecrarunt, sed alibi consecratam denotabant. Quod satis scimus de Augusto Julioque d, quorum utrique etiam in nummis Divi nominis adjectio frequentissima. Quin vocabula ejusmodi, citra Pontificum ritus, Consecrationem nequam ex Jure Romano efficiebant. Nam ex eo quod dixerat, juxta morem veterum, Marcianus e, *Sacræ res sunt hæ, quæ publicè Consecratæ sunt, non privatæ*, fecit Justinianus f, *Sacræ res sunt, quæ ritè per Pontificem Deo consecratæ sunt*. Nec majestatis erat, sed Falsi crimen, adeoque ad legem Corneliam de falsis referri solebat g, nummos Cæsarium adulterare, lavare, conflare, radere, vitare. Quod vero, qui Conflaret Pecunias, vel mercandi causâ Transferret, ei Sacrilegii sententiam subeundam, & capite plectendum, legitur h; id non omnino ad Consecrationem aliquam Cæsariarum in Numismate Imaginum spectabat. Sed exinde locutionis illa formula manavit, quod Sacrilegii crimen non raro usurpabatur pro eo, quod simpliciter erat Constitutionum qualiumcunque Imperatoriarum violatio, seu Præceptorum Cæsaris neglectus. Id quod ex Codice Utroque i liquet. Nam ut Obsequia Sacra, Largitiones Sacræ Sacratissimus Imperator, Sacra item equi ejus k Lupata, compluria id genus alia, imperio inclinante dici solebant citra ullam consecrationis, qualem tractamus, rationem (quæ ante frequentior, tunc vetita l est) & tantummodo ut singularis, sed eminentissima, Civilis Majestatis, quæ civilis, designatio haberetur, ita etiam Sacrilegii crimen, Imperatoriæ constitutionis violatio etiam tunc dicta. Neque existimandum est Numismatis, præter sua, tantummodo Romanis seu Imagine insignitis Cæsarea usos fuisse Judæos, verum etiam & aliis veluti Antonii, Agrippæ, Provinciarum, Victoriæ figuris decoratis, uti etiam nummis aliorum populorum m quicunque sive humana aliâ Imagine, ut Alexandri, Philippi, Lysimachi Regum, atque id genus reliquorum, sive Deorum, veluti, Herculis, Apollinis, Minervæ vultibus monetam suam cudentes commer-

F f

Videsis Is. Casaubon, exercit. 16. §. 6. ad Annales Ecclesiast.

d Anton. Aug.
gustin. Anti-
quit. Rom. &
Hispan. dia-
log. 2. Occo,
& c. Videsis
Is. Casaub. in
Ancyranum
Marmor.
e D. tit. de
rerum Di-
vis. l. 6. §. 3.
f Instit. cod.
tit. §. 8.
g Paulus
Sent. 5. t. 25.
lib. 8. D. tit.
de lege Cor-
nel. de Falsis
& vide C.
Theodos. lib.
9. tit. 21. l. 6.
Cujac. Obser-
vat. 19. c. 25.
h C. Theodos.
lib. 9. tit. 23.
lib. 1.
i L. 1. C. tit.
ut Dignita-
tū ordo ser-
vetur, tit. de
Crimine Sa-
crilegii l. 3.
& 4 C.
Theod. lib. 11.
tit. 30. l. 6.
k Claudian.
Epig. de equo
Honorii.
l C. Theodos.
lib. 15. tit. 4.
& lib. 2. C.
tit. de Sta-
tuis & Im-
aginibus.

cia aliqua cum Judæis haberent. Tametsi interea Imagines ejusmodi facere ipsi sibi haberent, ut ostensum est, Judæi nefas. Qui aliter fieri potuit, ut *aurum Judeorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari soleret*, quod ait Cicero ^{n?} De annua dimidii sicli ^o in Sacrificiorum publicorum sumtus præstatione loquitur. Aurum illud, id est, haud exigua nummorum vis, ex Europa, Africa, Asia, Hierosolymam quotannis à Judæis quotquot ætatis viginti annorum p, verno tempore missum est, ibique receptum, inque Sacra publica impensum. In hac autem auri vi quisquamne dubitat fuisse etiam monetam fere omnigenam; veluti Græcam, Romanam, Arabicam, Ægyptiam, Persicam, & siquæ alia à gentibus, quibuscum agebant Judæi dispersi cusa? Certe gentium illarum nummis usos esse Judæos dispersos, ut hodieque, veluti sibi omnino licitis palam est. Ideoque aurum illud Hierosolymam missum, massam fuisse non signatam seu non sine incommodo ingenti quotannis conflata recusamque Hierosolymis autumandum non est; sed singulares fuisse Provinciarum ac regionum, in quibus Judæis sedes fuere, monetæ species, quæ siclis illis dimidiis mensurata in sacros usus pensitabantur. Id quod facile, puto, concedent, qui Numismata ostentant bina, velut ex argenteis illis triginta, quibus, ut moneta ibi tunc in usu promiscua, divenditus est à Juda proditore Jesus Christus. Alterum visitur Romæ in æde S. Crucis in Hierusalem, alterum Parisiis in æde S. Joannis Lateranensis. Horum meminere Jansenius q, Cæsar Baronius, alii mox citati. Et Baronius ^r expressim; *nos sic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo signatos, qui Romæ atque Parisiis vel alio loco habentur, ex illis esse, qui à Principibus Sacerdotum numerati sunt Judæ; ut tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius moneta argenti signati certam summam, quam dicemus, Iudas acceperit.* Et Octavius Pancirollus ubi de Ecclesia S. Crucis in Hierusalem agit ^f, *sono, inquit, anche in questa chiesa due spigne, delle quali fu coronato il signore, & uno de quei 30 denari coquali fu da Guida venduto, che verisimilmente gli furno donate da S. Helena.* Mei non heic est Numismatis illis fidem aut præstare, aut minuere. Romani autem figuram, qualem apud Antonium Augustinum Episco-

n Orat. pro
Flacco.

o Exod. 30. 12.

p Misn. &

Gemar. utra-

que tit. Sik-

lim. cap. 1. 2.

&c. & Mai-

mon. eod. tit.

Moses Mi-

kotzi Præ-

cept. affirm.

45.

q In Concord.

E&angel. cap.

128.

r Annal. tom.

1. ann. Chr.

24.

f Tesori nas-

costi dell' al-

ma citta di

Roma; Ro-

mae 1625,

pag. 151.

Episcopum Tarraconensem Italicè Romæ editum & reperio; ibi ejusdem jussu cusam adpono. Haud parum sane ab ea, quæ pro eadem ipsa versioni Andreæ Schotti Latinæ u subjungitur, discrepantem. Sed veterum Rhodiorum palam Numisma, hoc est, non Judæorum, uti etiam diserte fatetur Augustinus ille, ac qui de eo agunt alii. Nimirum quod altera parte inscribitur ΡΟΔΙΩΝ est (juxta morem veterem o pro ω scribendi) seu Rhodiorum, id est, Rhodi urbis seu insulæ incolarum, unde & Rhodium & Rhodiensē Scriptoribus x dici solet. Flos subjunctus, aut Rosa habetur, aut Heliotropium. Facies in parte altera pro Solis Phæbive seu Colossi Rhodiensis sumitur capite, quod tam radiatum est, quam admodum capillatum. Neque ex conjectura tantum pendet, Rhodium esse Numisma illud. Scimus enim tum solennem insulæ ac Solis, in scriptis veterum y, conjunctionem, tum Rhodi nomen à Rosis, quæ Græce ῥόδα sunt, veteribus deductum. Atque accedit, nummos simili figura utrinque insignitos haberi inter Rhodiorum nummos, qui ab Huberto Goltzio cum Græcarum Civitatum ac insularum aliarum nummis summâ cum diligentia typis z eduntur. Uti & alios ab Antonio Pisone a, aliis. Ejusdem plane generis videtur alterum illud quod Parisiis vitro tectum asservatur; de quo Guilielmus Budæus b, Scio hodie in ade D. Joannis Lateranensis Parisiis ostendi argenteum unum, qui ex illis triginta esse dicitur, quos Judas in templum abjecit, Characterem, diversum à denario Romano habentem. Habet enim effigiem homi-

Dialog. de
Numism. 26
u In Tab Nu-
mism. 68.

x Ibidem &
Steph. Vinā-
dus Pighius
in Hercule
Prodicio
pag. 367.
y Vide sis Pin-
dar. Olymp.
7. & ib. Scho-
liasten, &
Ludovic.
Nonnium ad
Hub Goltzii
Numism.
Græca.
z In Numm.
Insul. tab. 23.
a Discuors
sur les Me-
dailles cap. 8.
b De Affe-
lib. 5.
nis

nis non Luscam, eminente altera mala, ut Romana Numismata visuntur, sed adversam & integram, & à tergo flosculum, utrinque nullo indice. De his, consule item, si placet, Marquardum Freherum,

& Gasparum Waserum, hunc in libro secundo de Antiquis Ebraeorum nummis, illum in eruditissima ac gravissima illa de Numismate Censurà à Pharissæis in quæstionem vocato Dissertatione. Etiam in curta mea suppellectili id genus antiquaria, Numismata argentea habentur aliquot Rhodia, eaque plane genuina, quorum singulis pondus didrachmo proximans. Figura binorum, quæ reliquorum sunt instar, hujusmodi est,

Gentem literis indicans. Nec aliud est omnino à Romano illo alterum. Quidnam vero in alterius, cujus caput nec radiatum est, sed tantum capillatum, parte averfa lineolæ illæ Crucem imitantes & litera E denotent, aliis judicandum relinquo. Sed Solis in utroque facies admodum sane protuberat. Nec quidem pauca id genus ex Oriente solent adferri. In dialogis autem Antonius Augustinus, *B. possetne fieri Iudæ proditori vario nummorum genere satisfactum esse, & in his etiam Rhodiensi nummo? A. equidem non inficior. Vero tamen simile magis est, Siclos illi persolutos esse.* Quin in mutuis apud ipsos commerciis ac præstationibus, nummis exterorum utcunque Imaginibus, sive hominum, sive Deorum signatis, promiscue uti solitos Judæos, satis etiam videtur eliciendum ex eo, quod Drachmæ, Stateres, Denarii, alii id genus nummi, qui plane exteri fuere, pro Siclis seu eorum mensura in utroque federe ac libris Talmudicis toties substituntur. Sed & res ipsa adeo, quod volumus, postulat, ut, dum probare nitimur, soli facem accendere videamur. Ideo autem libentius hoc

hoc facimus, quoniam non defunt viri docti, qui eo gravius fuisset scribant, Judæis tributum Romanis præstitisse, quod & ultra dispendium argenti, Caesaris etiam imaginem conquirere, manibus contrere, atque adeo illi afferre cogerentur; quum memores ipsi Divinae legis omne sculptile omnemque imaginem detestarentur. Quod quam Talmudicæ de promiscuo Imaginum qualiumcunque; nec cultarum, nec in cultum factarum usu doctrinæ ipsisque Ebraeorum moribus ad-
versum sit, ex jam ostensis fit manifestum. Et ut perquam confonum huc spectat illud, quod habent de Christianorum Principum nummis *ד מלכות ישראל עבדך יהושע* *Numismata*, quibus utimur figuris cultus extranei staminis & subtegminis insignitis, illicita non sunt. Staminis & subtegminis nominibus, eo quod ex illis in textura pasim Cruces fiunt, velut per opprobrium joculari, Christianos vocitant linguæ petulantioris Judæi. At distinctionem superius è Talmudicis allatam, de statuis, figuris prominentibus, & in plano depictis, in super habuisse, aut non agnovisse videtur Origines, dum tam Pictores, quam Statuarios apud gentem illam non admissos scribit. Apud illos, inquit *ε, ὅδε τῶν εἰκόνας ποιῶντων ἐπολιτεύετο. ὅτε γὰρ ζῶντες ἀγαλματῶν ποιοῦντες ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν ἦν, ἐκβάλλοντες πάντας τὰς τοιαύτας ἀπ' αὐτῶν νόμος, ἵνα μηδεμίᾳ πρόσφασιν ἡ τῆς τῶν ἀγαλμάτων κατασκευῆς τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων ὀπισπωμένης καὶ καθελεγκῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς γῆν τὰς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς.* Nemo qui Imagines faceret locum habuit. Nam in eorum Civitatem nullus admittebatur Pictor, nullus Statuarius, lege totum hoc genus arcente, ne qua occasio per statuarum formationem præberetur hominibus crassis, animarum suarum oculos à Deo O. M. ad Tellurem avocandi retrahendique. Et Tertullianus disputans de Mose & Eliâ ab Apostolis agnitis, Nec enim, ait *f*, Imagines eorum vel Statuas populus habuisset & Similitudines, lege prohibente. Sed cum supra ostensum sit Animalium aliorum præter hominem figuras arte etiam sculptoria fingere, eos fas sibi habuisse (modò supersticiosiores aliquot semper excipias) etiam & humanas in plano depingere, non est quod ita credamus, artifices rerum hujusmodi eis ex instituto unquam defuisse. Certè Salomonis tempore non defuisse scimus. Nec tempore Tabernaculi structuræ, Templique five à Judæis Babylone reducibus seu Zorobabeliani, five ab Herode magno instaurati.

cGass. Waserius de Antiq. Hebr.

nummis, lib. 2. cap. 20. Et tantundem fere Marq. Freher. dissert. de Numismate

Census. Sed vide I. de Pineda de Rebus Salomonis lib. 7. cap. 15. §. 7.

d Thophoth & Pesh. quum ad c. 3. tit. Aboda Zara.

cCotra Celsum, lib. 4.

f Advers. Marcionem, lib. 4. cap. 22.

g Vide Iosephum, Orig. 4. 15. cap. 14. & Halos. lib. 6. cap. 6. Lat. 14. Græc. h Ioseph. Origin. lib. 14. c. 5. §. unde Zonaras, tom. 1. i Elench. Triheres. Nic. Serrarii c. 5. k Tom. 1.

l Hist. Nat. lib. 37. cap. 2. m Eleftherum, l. 2. c. 5.

n Origin. lib. 15. cap. 14. & Halos. lib. 6. c. 6. Lat. 14. Græc.

o Misna tit. Middoth, cap. 3. §. 8.

rati. Nam in velis florumque in eis elegantia, ac sacris aliis figuris adornandis g artificum hujusmodi operam nemo non videt adeo necessariam ut nihil supra. Et undenam etiam cedò absque illis Vitis illa Aurea h, quam Pompeio in Cœlosyria agenti dono misit Aristobulus Princeps de regno Judaico cum Hyrcano fratre contendens? Id quod i cimelium erat domus Hassamonæorum, ut rectè eam vocat Iosephus Scaliger i. Scilicet inscripta est nomine Alexandri Jannæi Regis Hassamonæi, Aristobuli Patris; ut apud Flavium Iosephum Strabo; cui εἶπε ἀμπελῶ εἶτε κῆπῳ ob ingentem magnitudinem dicitur, id est, sive Vitis, sive Hortus. Quingentorum quidem talentorum fuisse asseritur apud Iosephum & Zonaram k. Neque aliunde acceptam Vitem hanc Auream alicubi docemur. Nec desunt viri docti, qui pomorum omnis generis ac animalium item Figuris insuper ornatum esse hortum illum existiment. Etenim ubi ex ipsis Pompeii triumphii Asiatici actis memoratur apud Plinium l. Mons aureus quadratus cum Cervis Leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aureâ; locum illum trahit Justus Lipsius m ad hanc ipsam nobilem Vitem. Et Plinii verbis, inquit, appositè observa, vitem hanc non simplicem fuisse; sed monti aureo implexam totumque opus in formam horti flexum. Ideo in Strabonis verbis apud Iosephum, εἶπε ἀμπελῶ εἶτε κῆπῳ. Jovi Capitolino Romæ Sacra mansit, sive Vitis sive hortus hic. Haud sanè minor hujusmodi Artificum operæ usus in aurea illa Vite altera super portam templi Herodiani, de qua item Iosephus n. Habebat inquit ille, porta illa χρυσὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμπελῆς ἀφ' ᾧν ἑστῆρες αἰδρουήκες κατέκρεμαντο, aureas super se vites (sic in Originibus; sed altero in loco singulariter id pronuntiatur) unde racemi homini longitudine non dispares pendebant. Etiam sine artificibus hujusmodi undenam folia, uvæ, ac racemi aurei ex hac vite suspendi à voventibus soliti? Sic enim de ea Talmudici o, *זהב היתה עומדת*, פתחו שר היכר ומדלד ער. גבי כלונסות כלונסות כר מי שהוא מתנרב עליה או גרגיר או אשכל מביא ותולה בה Vitis aurea expandebatur super portam templi, erigebaturque super canterios seu transtra. Quicumque vovebat sive folium sive uvam sive botrum, adducebat ea suspendebatque ex hac vite. Quod scilicet nolunt

nolunt intelligi de foliis ipsis, seu uvis racemisque naturalibus, sed de pampinis uvis, ac racemis ex auro artificiosè confectis. Magistri ibi p;

כָּל מִי שְׁהוּנָה מִתְנַרְבֵּי זֶהָב לְהִיכָרֵל וְרֹצֵה שֶׁהַזֶּהָב pR. Obadias
Bartenorig,
Maimonides, alii.

עֲצָמוֹ שֶׁהִתְנַרְבֵּי יִתֵּן וְהוּ בְּהִיכָרֵל לְפִי שֶׁהָיָה כָּל מִצּוּפָה זֶהָב הָיָה

עוֹשֶׂה מֵאוֹתוֹ זֶהָב שֶׁמִּתְנַרְבֵּי כְּדִמּוֹת גְּרִינֵיאוֹ עֲלוֹהֵי אֵן אֲשֶׁכָּרֵל

וְתוֹלְדוֹהָ *Quis quis aurum sponte oblaturus templo volebat, ut ipsum*

quod offerret aurum templum, quod totum erat auro obductum, ornaret,

facere consuevit ex ipso auro, quod oblaturus erat effigiem sive uvæ sive fo-

lii, aut palmitis sive racemi, eamque ex vite illa suspendere. Seu, ut in

eundem sensum vir præstantissimus Constantinus I' Empereur q,

si quis considerans aurum, quo templum ornatum erat, voveret aurum,

nec vellet permutari à Sacerdotibus, sive alia ejus pretio in templi orna-

menta aliosve usus comparari, is ex auro confecit pampinum sive folium

vitis aut acinum, vel deniq; racemum sive botrum, quæ postea de vite illa

suspenderet. Causam vitis hujus in eo ponunt לְפִי שֶׁכִּנְסָה יִשְׂרָאֵל

quoniam Synagoga Israelitarum, seu eorum Ecclesia, vi-

ti assimilatur, toties scilicet in federe veteri. Atque rejicienda

plane est I. Baptistæ Villalpandi sententia, ubi s vitem hanc tem-

pli Herodiani foribus visendam, ex filo aureo aulæis intexto,

non ex auro solido confectam esse pertendit. Si Magistris cre-

das, dum vitem ex auro nuncupant, nec aulæo alicui seu velo mi-

scant, sed transtris seu canteriis suffultam ajunt, & suspensa ex ea

donaria aurea, quæ diximus, memorant, non erit omninò, quòd

de aureo filo aulæis intexto jam dictum admittas. Sed manife-

stum est, hallucinatum esse Villalpandum ex depravatâ nimis

Flavii Josephi versione Latinâ. Sic enim ille, velut ex Josepho t,

Janua penè ipsi templo par & superliminare aulæis variegatis ornabatur,

floribus purpureis distinctis & habentibus Columnas intextas, sub quarum

capitibus vitis expandebatur aurea dependentibus botryonibus; miran-

dum sane opus tam manus, quàm materiæ pretio. Quæ verba sunt

ipsissima versionis Gelenianæ. Hinc Villalpandus, Ecce, inquit,

omnem auri gloriam intertextam cum columnis & vite, unde quod auream

dixit Josephus, putandum non est illam fuisse ex auro solido factam, sed ex

filo aureo aulæis intexto. Cerè si sub intextarum Columnarum ca-

pitibus

q Ad tit.
Middoth.
cap. 3. pag.
133.

1 Psal. 80. 8.
Ose. 10. 1, & c.
f Explan. in
Ezech. tom.
2. part. 2. lib.
5. disp. 4. cap.
71.

t Origin. lib.
15. cap. 14.

pitibus expandebatur vitis, (ut vult hæc versio) æquum est ut
& ipsam in aulais seu velis locum habuisse existimemus. Sed res
alia omnino erat, alia Josephi verba & mens. Etenim post men-
tionem illam forium, aulaorum, & florum columnarumq; intex-
tarum, Josephi Græca sunt, καὶ ἐπερθεὶ δὲ αὐτῶν ὑπὸ τοῖς τεχνώ-
μασι (lego θρυγκώμασι) ἀμπελῶν διέτατο χρυτῆ &c. pro quo apud
Ruffinum substituitur *super quarum Capita vitis tendebatur*. Sed pla-
ne reddenda *Supra hæc autem*, (id est in fronte supra fores) *sub*
muri coronulis vitis aurea distendebatur. Quod ad amussim eis, quæ
Josephus ea de re alibi u habet, quadrat. Adeo ut vitis hæc seu
opus illud, sive pretium sive artem spectes mirandum, ex solido
constaret auro, & artifices, quales negavit Judæis Origenes, satis
fateatur. Mille talentorum auri fuisse ait Pseudogorionides, quem
hoc nomine, utcunq; scriptorem satis futilem, immeritò nimis ac
temerè Villalpandus mendacii incusat, ideò quod ita solidam fe-
cit. Sane & Talmudicis, נמנו עליה ג' מאות כהנים לפנותה *nume-*
rabantur trecenti Sacerdotes, qui in ea dimovenda sunt occupati.
Quod quidem per hyperbolen, ut expressim heic ajunt Magistri,
dictum, pondus ejus ingens fuisse palàm evincit, nec pictam et-
iam aut intextam, sed fusoris sculptorisque operâ, atque in-
star vitis illius Pompeio donatæ confectam; cujus generis vi-
tium aurearum alibi in Oriente usus. Nam & Persarum Re-
gum ejusmodi cimelia memorant scriptores; Athenæus y, He-
rodotus z, Plutarchus a, Plinius b. Jam dicta vitis illa
fuit de quâ Tacitus c; *Vitis aurea templo* (Hierosolymitano) *re-*
perta. De hac nunc consulas, si vis scriptores præter citatos Chri-
stianos, qui templi fabricam libris integris ostendunt, ut Franci-
scum Riberam d. id genus alios, item Isaacum Casaubonum in
exercitationibus e Baronianis. Monere autem heic obiter lice-
at de recepta nuper in L. Flori editiones aliquot emendatione,
Lipsiana, abi de Hierosolymis loquitur à Pompeio expugnatis.
Verba sunt f; *Hierosolymam defendere tentavere Iudæi. Sed hanc*
quoq; intravit, & vidit illud grande impie gentis arcanum patens sub
aureo uti cælo. Ad quæ Justus Lipsius g; *quæ isthæc, inquit, com-*
paratio patentis arcani, cum aureo cælo? Inepta & nulli rei. Quin si at-
tendis, fatebere verè nos & cum historia momento emendasse, sub aureo
vitem cælo. Ita scilicet res est. Vitis aurea magna artis & pretii
in Ju-

u Halos. l. 6.
cap. 4. Gr. 6.
Lat.

x R. Eliæzer.
Ben. Zadoc
in Misn. tit.
Middoth.
cap. 3. §. 8.
unde habet
idem Sepher
Iuchasin. f.
27b.
y Dipnosoph.
7. & 12.
z Lib. 7.
a Lib. de For-
tuna Alex-
andri.
b Hist. Nat.
lib. 33. cap. 10.
c Hist. 5.
d De Templi
fabrica. l. 1.
cap. 30.
e Exorcit. 16.
§. 108.
f Lib. 3. cap. 5.
g Electorum,
lib. 2. cap. 5.

in Iudaorum templo fuit, quam Pompejus illic sive repperit, ut Florus, & Tacitus volunt, sive oblatam ab Aristobulo recepit, ut Iosephus & Zonaras narrant. In hanc vitem ludit, & dentem stringit nunc Florus: & En, inquit, hoc illud secretum & grande arcanum, quod Templi sui adytis Iudaei cœlant & colunt. Subjungit dein, quæ Iosephus & Zonaras de Vite illa Pompejo data habent, atque conjecturam de emendatione sibi inde palam firmare visus est.

Flori editiones nuperrimæ aliquot hinc juxta Lipsium emendantur. Et nuperus politæ quidem eruditionis editor Joannes Freinshemius, *Nihil certius*, inquit, *hac conjectura Lipsianâ*. Sed interea, tantorum virorum pace, undenam *ita vitem* heic locus esse potest ullus? nisi absurdissimi prochronismi rerumq; inprimis disjungendarum confusionis ridiculæ reum peragamus Florum. Quod enim de Aristobuli donario affert Lipsius, ad rem planè non spectat. Nemo veterum dixit, Vitem illam ab Aristobulo donatam unquam in templo fuisse, seu structuræ ejus partem aliquam. Regium domûs Hassamoneæ id cimelium erat, nec omninò Sacrum, antequam Jovi Capitolino postmodum Romæ offerebatur. Neque illud Taciti de Vite in templo repertâ, ad tempora ullatenus attinet Pompejana, sed ad posteriora multò seu Cæsarum tempora. Nec sanè ad Pompejana attinere potuit. Nam ante Herodis structuram, nulla in templi Fabrica Vitis ejusmodi mentio. Vitem, sive Salomonicum sive Zorobabelianum habuisse quis veterum docuit? Satis quidem negant, dum in structuris Herode prioribus accuratiùs describendis eam nullibi, in Herodiana autem structura velut singulare memorant. Adeo ut, si etiam vitem Templi fronti sic affixam per ingens illud Gentis arcanum significari vellet Florus, certè id, quod multis postea natum est annis, in Pompejanam expugnationem prochronismo & rerum confusione neutiquam toleranda eum retrò trahere, necesse est affirmemus. Nam Hierosolyma capta, & ingens illud arcanum à Pompejo visum annis ampliùs viginti ante Herodis initia. Et quorsum cedò Vitem sive Aristobuli, sive templi Herodiani, ingens vocaret ille arcanum? Quisquamne

hHarder-
Bbidici 1636.
& Lugduni
Bataborum.
1638.

five donarium illud ante templum expugnatum à Pompejo publicâ legatione acceptum, five prominentem in Templi fronte, atque oculis cunctorum transeuntium mirum in modum splendentem Vitem ingens nuncuparet arcanum, velut tunc primò patens? Ego sanè pristinam lectionem, à quâ etiam stant codices Mss. tantum, puto, non omnes (nam in unico legitur ibi *uti Scælo*) planè retinendam censeo. Id est Pompejum vidisse *illud grande impia gentis arcanum patens, sub aureo uti cælo.* Pro arcano hoc ingenti ipsum templum sumit Joannes Camers. Ego sanè pro Sacris in ipso Sancto Sanctorum, in quod aditus Pontificibus tantum licitus. Neque enim templum ipsum adeò arcanum ingens. Pompejum autem Sanctum etiam Sanctorum introiisse legimus apud Josephum i. Arcanum hoc ingens meritò vocat Florus; idemque jam à Pompejo visum patuisse *sub aureo cælo*, id est *ὑπὸ χρυσαῖα διοικεῖ ἕρπυς* *comme sous un Ciel d'Or.* Seu, perinde ac si conspectum oculis introgressi se splendidè admodum ac magnificè exhibuisset sub tentorio seu concameratione aureâ Cælum imitante, seu instar tentorii, atrive aurei cæli nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentia causâ Principibus Supremis maximè Orientis, ut hodieque aliis, in usu. Quo certè, juxta vulgî captum, nihil fortè augustius potuit, comparatione, tametsi ironicè, utenti exprimi. Sic adyti rerumque in eo sacrarum majestatem utcunque apparentem adumbrare voluit Florus. Aureos autem Cælos, significasse tentoria, atria, seu conclavia, quibus Principes Orientis summi sedentes populo, alias recessibus obtekti, subinde patebant, scimus ex veterum non paucis. De eis disertè satis Plutarchus k, atque apud Athenæum Phylarchus l, quibus *χρύσει* dicuntur *ἕρπυς* seu *aurea aumtave instar cælorum minorum tegumenta*; etiam quacunque ex materia facta, modo aurata seu auro magnificentius ornata. Neque enim Tentoria solum, five ex pellibus auro pretiosis, five ex filis intertextis, sic dicta, sed etiam atria ac conclavia augustiora in tholum surgentia, quibus è recessibus secretioribus prodire, Principes ejusmodi dignantes se exhibebant, & responsa velut oracula dabant. Hesychius de Persis m, *ταῖς βασιλείαις σκηναῖς Οὐρανός. καὶ αὐλαῖς, ὧν τὰ καλύμματα κυκλοπερὴ Οὐρανός*, Tentoria atque atria

i Halos. lib. i.
cap. i.

k In Phocione.
l Dipnosoph.
12.

m In Gerb.
Oυρανός.

atria regia, quorum tegumenta circularia, Caelos vocant. Adeo ut
 five comparisonem spectes, five loci Sancti Sanctorum in
 Templo Zorobabeliano, (nam de eo Templo tantum Pompeji
 facta narrantur) Figuram, Majestatem, Velumque præten-
 sum, non est quin appositè dixerit Florus arcanum illud vidisse,
 Pompejum patens sub aureo uti caelo. Et videsis etiam, quæ de
 ἱερῶν τοῦ οὐρανοῦ illis seu cælis minoribus observavit vir præstantissimus
 Isaacus Casaubonus n, ubi ex Polybio o rectè monet Cælum e-
 jusmodi dici σκῆνω ζηνματισκῆ, tentorium unde responsa velut
 oracula dabant reges Orientis. Scilicet Ptolomæi Evergetis Regis
 Cælum aureum, seu tentorium magnificum, appellatur Polybio
 ἐπιφανὲς καὶ ζηνματισκῆ σκῆνω, illustre ac oraculis seu responsis regis
 dandis tentorium. Certè & Sanctum Sanctorum רביר dictum,
 id est, oraculum nemo nescit, ob responsa illic divinitus accepta;
 adeo ut etiam inde velut pro σκῆνω ζηνματισκῆ seu Cæluo, aut
 tentorio aureo unde responsa acciperentur divina, in dictâ compa-
 ratione Sanctum Sanctorum sumi fortè vellet Florus. Quin &
 Sanctum Sanctorum σκῆνω vocat autor Epistolæ p ad Ebræos.
 Et Tabernaculi Mosaici Sanctum Sanctorum, quod imitati sunt
 Templi conditores, disertè dicitur Josepho q τοῖς ἱερεῦσι ἄβυστος
 ὡς ἱερὸς αἶν ἐν τῷ Θεῷ Sacerdotibus etiam inaccessum, perinde ac si
 Cælum Deo fuisset; quod Floro item inprimis consonum. Sed
 in callem regredimur, id est, ad Picturæ & Sculpturæ apud Ju-
 dæos usum. Notat ipse Josephus r velut singulare, Porticus
 Templi ἅτε ζωογραφίας ἅτε γλυφίδος ἔργω nec Picturæ nec Scul-
 pturæ artificio ornatas. Ideo alibi in Templo artium harum usus.
 Recole etiam heic, quæ de omni cæli ratione in velo depicta,
 supra occurrunt ex Josepho. Picturam item insigniter laudat
 Philo r Judæus, uti rem disciplinæ suæ gentis per se satis con-
 sonam. Mitto quod de Nicodemo Principe illo seu Magistro
 in Israel dicitur t; eum scilicet arte sculptoriâ, quâ pollebat,
 Christi Imaginem ex ligno ad similitudinem illam, quam in
 linteamine impresserat Christus, efformasse. Ea de re fides sit
 penes autores. In supellectili autem meâ Rabbinica habeo e-
 quidem ipse vetustum satis Mf. codicem Anonymi Ebræi, qui
 dum præcepta ordine suo Mosaica diligentissime, id est, Talmu-
 dicè, explicat, figuris animalium, veluti Leonum, Equorum,

nIn Suetonii
 Neronem c.
 12. & Ani-
 madvers. in
 Athenæum,
 lib. 5. cap. 6.
 o Historiar.
 lib. 5.

pCap. 9. 3.

qOriginum
 lib. 3. cap. 5.

rHalos. lib. 6
 c. 14. Gr. 6.
 Lat.

sLib. de So-
 mniis.

tLegend. &
 videsis Al-
 phons. Paleo-
 tum. lib. de
 Stigmatibus
 Christi, c. 1. 4.

u *Apparat.*
Vrbis &
Templi part
2. lib. 2. disp.
4. cap. 27.
 x *De Rebus*
Salomonis,
lib. 7. cap. 15.

y *Historia de*
gli riti He-
braici, part.
1. cap. 2.

z *Septem.*
castr. de re-
bus Turcicis,
cap. 10.

a *Pandect.*
Turcic. cap.
55.

Taurorum, Aquilarum, neque adeò rudibus, paginas ornat, non sine annotationibus pectori, tibiis, alis, subinde insertis. Sed pro seculorum causarumque, dum Idololatriam summopere cavebant, emergentium, maximè sub Cæsaribus juxta antè dicta, discrimine, artificum qualium heic ratio habetur rarior interdum opera erat, nec ita in pretio habita; fortè etiam, nonnunquam, juxta Origenem, vetita. Christianorum, autem recentiorum obviæ sunt, ubi de Imaginibus scribunt, de Judæorum hac in re, & Usu, & legis sacræ juxta eos Interpretatione sententiæ, nimium intereà Talmudicis, ut consulenti liquebit, dissonæ. Vide ea de re præter alios, qui perpetuos ad legem adjiciunt Commentarios, aut de Imaginibus expresso scribunt, I. Baptistam Villalpandum u, & Joannem de Pineda x. Judæorum autem recentiorum, qui strictius, quàm ex veterum scitis necesse est, Imagines à se idque pertinacius arceri volunt, alii nullam sive Statuam sive Imaginem humanam (præter eam, quæ in nummis est) ædibus suis, ut multi Judæi Italicenses, retinent; alii verò pictas tantum, sed non protuberantes nedum completas seu statuas, aut effigies ejusmodi decurtatas. Ita scilicet docet Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Venetus, de Judæorum suorum ritibus agens. *Figure, inquit y, ne Imagini, ne statue non tengono in casa, è tanto meno nelle sinagoge è luochi sacri à loro, per quello che è detto nello Esodo cap. 20. non farai à te scoltura ne niuna Image &c. Et in molti altri louchi. Ma in Italia molti si fanno lecito tener ritratti è pitture in casa, masime non essendo di rilievo ne di corpo compito.* Nec distinguitur heic inter ipsam Imaginis formationem, & formatæ, juxta jam ostensa, usum, qui tam Talmudicis licitus, quàm illa illicita, habita. Judæorum autem supersticiosiores haud parùm sequuntur heic Mahumedani, qui, dum Imagines abhorrent z alias, Christianorum nummos Principum vultu signatos libentissimè amplectuntur; quos tamen olim, eo quòd Imagines ejusmodi præ se ferebant, summoperè detestabantur. Nimirum ex eo quòd in Alcorano toties damnatur Imaginum cultus, nec earum usus admissus. Joannes Leunclavius a; *Causa vel pretextus cause potiùs cur Talismani, velut admodum religiosi & accurati Mahumetanae religionis observatores, usum num-*
merum

morum veterum è medio tollendum censerent, explicationem minimè difficilem habet. Quippe nota lex Mahumetis, qua statuas, simulacra, sculptas & pictas imagines ex interdicti divini præscripto severè prohibuit: notum, quanto Zelo Musulmani Christianorum in Templis Imagines mutilare, frangere, destruere soleant. Itaque quum Romanorum & Græcorum Imperatorum Imagines in Nummis & Aspris expressæ conspicerentur, violari Propheta legem clamabant & abolendæ monetæ veteris autores erant. Sed interim sub pretextu religionis impostores nequissimi quæstum faciebant, ut ipsimet Turcæ satis ingenuè fateantur. Hodie non ampliùs animos Turcarum illa religio tantopere tangit, ut signatos Christianorum principum cbaractere nummos averfentur. Immo nummos sive ducatos Venetos, quibus vetitæ legæ Mahumetis impressæ sunt Imagines, Sultaninis suis, qui nihil habent legi contrarium Arabicis duntaxat insigniti literis, longè præferunt. Taleris autem Germanicis, præsertim quibus aut ipsius Imperatoris, aut Ferdinandi Archiducis, aut Septemviri Saxonis insculpti sunt vultus usque adeo non infesti sunt, ut ex illis ipsis sibi prohibitis adgnitos Imaginibus expetant avidissimè. Ita lucro atque avaritiæ, ut fieri amat, cessit etiam superstitio summa. Et de Imaginum aliarumque, quas suprà diximus, rerum Factura, Usu, Possessione, Abolitione, quæ scilicet Profelytos Domicilii, seu Noachides apud Israelitas degentes ex Jure Gentium Interveniante ipsosque simul ex Jure Civili, quod Interveniens subinde mensura erat, Israelitas spectarunt, hæctenus.

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis picta, Digressiuncula. Iudicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudini seu sub Theodosio primo.

PRiusquam verò ad Instituti cetera pergimus, liceat obiter heic dispicere, utrum ex Ebraeorum de Imaginibus disciplinæ jam in superioribus traditæ ratione elici queat Cl. Claudiani sensus, qui hæctenus in obscuro ni-

^bIn Eutrop. lib. 1. mis mansit de India Velis Judaicis picta. Invehitur ille ^b in Eutropium Consulem in Oriente factum, ideò maximè quod abjectissimus fuisset servorum & castratus. Rem incredibilem ait visam;

*Atque aliquis gravior morum, si talibus, inquit,
Creditur, & nimis turgent mendacia monstros;
Iam testudo volat, profert jam Cornua vultur.
Præna petunt retrò fluvii vada: Gadibus ortum
Armenii texere diem: jam frugibus aptum
Aequor & assuetum Sylvæ delphina videbo:
Iam cocleis homines junctos, & quicquid inane*

Nutrit JUDAICIS quæ PINGITUR INDIA VELIS.

^cAd Virgil. Georgic. 3. Purpurea,

^dAd Æneid.

^{1.}

^eDe Habitu muliebri c.

^{8.}

^fL. 17. D. tit.

^{de Actionibus empti.}

^{4. L. 12. §. 17.}

^{D. tit. de Instrum. vel}

^{instrum. & ibid. §. 20.}

^gL. 5. C. tit. de Naufragiis, Hieron.

^{Magius Miscellan. lib. 2.}

^{cap. 13.}

Inane quod nutrit India Judaicis picta velis inter summa ponitur rerum monstra, seu præ aliis velut ipsum summum, nec in rerum natura exstare creditum. Vela heic non aliâ sumenda sunt procul dubio notione (neque enim id lectorum imparium gratiâ præmonendum non est) præter eam, quâ velamina forium, parietum, recessuum, sacrariorum, cubicularia, atque id genus alia, veluti aulaea, siparia, tapetia, stragula, peristromata, denotantur. Servius ^c de velis hac notione; *Augustus postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit ad officia theatralia: dedit etiam aulaea, id est, velamina, in quibus depinxerat victorias suas, & quemadmodum Britanni ab eo donati eadem vela portarent; quæ reverà portare consueverant.* Alibi ipse ^d, *Aulaea vela picta esse, & in aula Attali regis Asiæ inventa, scribit.* Et Tertullianus ^e; *sed & parietes Tyriis & Hyacinthinis & illis regiis Velis, quæ vos operosè resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur.* Atque hoc sensu in jure Cæsareo ^f non semel (maximè in phrasi etiam illa notissima, quæ in proverbium abiit *Causam velo g levato cognoscere*) alibique apud scriptores alios occurrunt. Nec quin horum in Templis, Ædibus, Synagogis, Tribunalibus, varius esset ut hodieque usus, est quod dubitemus. India autem velis heic depicta non pro ipsa Regione in eis velut in tabulâ geographicè, nedum pro forma aliqua humana, qualis regionibus seu provinciis etiam dari solebat, capiendâ; sed pro qualicunque congerie sive textoris sive pictoris artificiosa animalium

malium Figuris perquam stupendis, nec omninò creditis, eis-
que tum ex India petitis ac receptis, tum famam inde ea de
re portentosam, pro vario artificum arbitrio, interdum superan-
tibus. Veluti Monocolorum seu hominum, qui nascuntur
singulis cruribus, & Sciapodum, seu qui plantarum suarum ma-
gnitudine inumbrantur, qui item cervicibus carentes in humeris
habent oculos, Sylvestrium & Hirtorum, Serpentium cervos &
animantia ad parem molem, alia item tota haurientium, Leucro-
cotarum, Ealarum, Mantichorarum, aliorum id genus, quæ Pli-
nius, Solinus, alii sive Indiæ tribuebant, sive somniabant in ac-
cessionem. Adeò ut mirantis apud Claudianum sensus sit; si
monstrum hoc credendum, ne quidem dubitabo, quin hisce
oculis posthac revera videro etiam quicquid falsum, atque ut
somnia inane hætenus creditum nutrire solet, seu exhibere
India illa seu portentosum illud animalium Indicorum vivari-
um, grex, armentum in Velis illis belluatis (ut tapetia dixit,
belluata Plautus^h) pingi solitum. At verò quamobrem Vela
hæc tam signanter Judaica dicta? Gaspar Barthius ibi, *Babylonia*,
inquit, vela Judaica vocat, ut Judæos somniorum interpretes pro
*Chaldæis dixit Juvenalis*ⁱ. Et verum quidem est, Babylonica ve-
la in pretio ac usu lautioribus fuisse summo. At durum ni-
mis, nimis absonum interea videtur Judaica pro Babylonicis su-
mi. Neque certè Judæos pro Chaldæis usurpavit eò loci Ju-
venalis. De mulieribus Romanis Sacerdotem Isidis aliosque
id genus superstitiosius consulentibus cum egerat poeta, sub-
jungit,

^h In Pseudo-
lo.

ⁱ Satyr. 6.

*Cum dedit ille locum, Cophino fænoque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres Legum Solymarum & Magna Sacerdos
Arboris, ac summi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum sed parcius; ære minuto
Qualiacunque voles Iudæi somnia vendunt.*

Judæi in periocha hac arctiori sensu, id est, pro sola gentis ipsius
Judaicæ propagine intelliguntur non omninò pro Babyloniis. Quod
& palam evincitur, tum ex legum Solymarum, tum Cophini fæni-
que, & ex arboris Sacerdotii per opprobrium & ironiam mentione.
Nam&idem poeta alibi^k,

^k Satyr. 3.

Nunc

*Nunc sacri fontis nemus & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus fœnumque suppellex.*

*Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & ejectis mendicat Sylva Camænis.*

Quod sanè de ipsis solum Iudæis, & qui ritibus eorum imbuti esse accipiendum, non est, opinor, qui ambigat. De Babylo-
niis à nemine intellectum est. Nemus autem Aricinum fons-
que ibi ac delubra olim Musis à Numa Rege sacrata, veteri re-
ligione soluta sunt sub Domitiano, ac Iudæis urbe pulsus loca-
ta. Unde Iudæa, nempe ipsa Gens (ut *Græcia mendax*, pro gen-
te Græcorum) magna dicitur Arboris seu Nemoris Sacerdos ;
quod nomen per opprobrium & ironiam ei Musarum Sacer-
dotis locum resècratum occupanti, non ut reverà sacerdoti à
Juvenale tribuitur. Non sine faceta forsàn etiam ad quercus
Dodonæas earumque sacerdotes allusione; quod & adnotant
interpretes. Utrobique igitur Iudæos tantùm innuit Iuvena-
lis, neque hoc loco minùs atque illo. Adeò tandem ut quod
heic de somniis venditis dicitur, aut ad futes Iudæorum ali-
quot mendicantium tunc temporis in usu Romæ artes, aut ad
calumnias saltem, quibus à Romanis inspergebantur omninò,
non ad Babylonios, nec sanè tam ad somniorum interpretatio-
nem, quàm ad superstitionis instar somniorum monita seu re-
sponsa spectet. Quin & postea expressim in Iuvenale ibi locum
suum sibi seorsim habent Babylonii ac Chaldæi. Nam, paucis de
Armenio & Commageno aruspice interjectis sequitur,

*Chaldæis sed major erit fiducia : quicquid
Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum
Ammonis -----*

Atque huic de Iudæis stricte sumtis ea in Satyra antè intelligen-
dis, non Babylo-
niis, (ut vult Barthius,) sententiæ satis etiam acce-
dunt citra controversiam interpretes alii. Ioannes autem Wanke-
lius apud Barthium de velo Tabernaculi locum Claudiani capit.

*Referendum sibi videri ad velum tabernaculi, quod miris & obscuris fi-
guris pictum tradat Iosephus. Eas Effigies Paganos pro monstris In-*

1 Origin. lib.
8. cap. 2.

dicis habuisse. Locum è Iosepho¹ affert de velis Templi Salo-
monici:

monici. Sed curnam Claudianum tot non solum à Templi Salomonici, sed etiam ab Herodiani seu ultimi excidio seculis scribentem, Vela sive hujus sive illius, nedum tabernaculi quod propriè Mosaicum erat, adeoque nemini nisi Judæis ipsis satis cognitum, in carmen traxisse crederemus? Id proculdubio nauci est. Conjectura ejusdem Wankelii habetur, qua *Attalici* potius substituendum pro *Judaicis*. Sed reclamant Codicum Mss. & editionum fides. De loco eo verba faciens Vir doctissimus Franciscus Junius Francisci F. in opere de Pictura veterum m, Judaica ibi Vela inter textilis picturæ species ponit, nec aliud addit quam ea *nimis monstris fuisse notabilia*. Hæremus quidem nos. Sed ut conjiciendo rem heic tentemus, primò de Judaici, tunc temporis, nominis splendore insigni atque existimatione, quam supellectilis atque utensilium, (inter quæ Vela, qualia diximus, locum passim obtinent primarium) lautitia & elegantia comitari solet, videamus. Dein, utrum ex jam suprâ dictis ratio quare Vela ejusmodi, belluata seu monstris referta, Judaica à Claudiano nominentur, elici possit. Certè Claudiani, id est, Theodosii primi, Arcadii & Honorii A A A seculo, atque tempore, quod propius antecedit, Judæos in Oriente, utcunque dispersos urbeque majorum & templo carentes, eximio vitæ splendore rerumque opulentiâ insigniter floruisse, si unquam post excidium, tam certum est ut nihil certius. Celebres tunc eorum Academiae illæ, seu potius respublicæ clarissimæ, Sorianaⁿ, Pombodithana, Nehardaiensis, id satis testantur, uti & Synagogarum Frequentia & Immunitas singularisque Principum indulgentia. Theodosii, Arcadii, & Honorii Augustorum habetur rescriptum ejusmodi ad Addeum Comitem & Magistrum utriusque militiæ; *Judæorum o sectam nulla lege prohibitam satis constat. Vnde graviter commovemur, interdictos quibusdam locis eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua hac jussione suscepta nimietatem eorum, qui sub Christiana religionis nomine illicita quæque præsumunt, & destruere synagogas, atque expoliare conantur, congrua severitate cohibebit. Dat. III. Kal. Octob. Constantp. Theod. A. III. & Abundantio CONSS.* Id est, anno Christi CCCXCV. Triennio item post p ad Judæos ipsos Arcadius & Hh Hono-

mLib.2.cap.
8. § 9.

nVidesis R.
Gedaliah
Ben Iechai
in Shalshe
leth, fol. 35. a
&c.

oC. Theodos.
lib. 16. tit. 8.
l. 9. & vide l.
12. & 25.

p Ibid. l. 10.

q*libid.* l. ii.

r. *Claudian.*
 in *Præfat. ad*
lib. de Bello
Getico, &
Lyl. Girald.
 in *Dialog. 5.*
 de *Poetis.*
 f. *C. Theodos.*
 ib. 16. tit. 8.
 l. 13.

u*libid.* l. 15.u*libid.* l. 14.

Honoritis A. A. Rectores Provincie vobis nullum discussorem, aut moderatorem esse concedent. Quod si qui munere sibi (forte si quis induere sibi) curam præter vos proceresque vestros audeat, tum velut aliena adpetentem supplicio coherceri festinent. Quin lidem Augusti ad Claudianum Comitem Orientis, eodem anno q*si quis* audeat illustrium Patriarcharum contumeliosam per publicum facere mentionem, ultionis sententia subjugetur. Neque iniquum est, ut existimemus, Claudianum hunc ipsum fuisse, qui scripsit Poetam. Nam & Augustis his ac senatui adeo charus habitus est Poeta ipse, ut statua r*in foro* Divi Trajani, atque titulo honorifico diu ante obitum donaretur. Unde & facilius credendum dignitatem hanc & munus insuper accessisse. Proximo item anno ad Cæsarium Præfectum Prætorio iidem Augusti; Nos in conservandis Iudeorum privilegiis veteres imitemur, quorum sanctionibus & definitum est, ut Privilegia his, qui illustrium Patriarcharum ditioni subiecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris ceterisque, qui in ejus religionis sacramento versantur, nostri nominis perseverent ea, que venerande Christiane legis primis clericis sanctimonia deferuntur. Idem & divi principes Constantinus, & Constantius, Valentinianus, & Valens divino arbitrio decreverunt. Sint igitur etiam à curialibus muneribus alieni, pareantque legibus suis. Ita summo principum indultu suoque jure liberè, modo Christianæ religioni palàm non officerent, seu facerent contumeliam, utebantur. Patriarchis eorum nomine nunc Illustrium, nunc Spectabilium designatis. Nec levia ejusdem rei vestigia occurrunt in D. Chrysostomi homiliis adversus Judæos, ubi in Christianorum & Judæorum consortium adeo frequens invenitur. Brevi autem evenit, ut tot privilegiis, ac tam amplæ vitæ splendide libertate nimium, ut fieri amat, elati atque rebus tam secundis insolentiùs & superbiùs usi felicitate pristina indigni meritò haberentur. Primò igitur ab Honorio & Theodosio II. Augustis u*tum* attemptandæ de cetero militiæ aditus eis, quibus antea uti Romanis ceteris patebat, obstruebatur, tum cingulo militiæ antè decorati Judæi exuebantur omnes. Circa vigesimum scilicet à rescripto illo ad Cæsarium annum, seu Honorio XII, Theodosio VIII consulibus. In ipso autem

tem hoc de Militia rescripto, aliàs se satis Judæis eorumque dignitatibus ac splendori favere edici volebant Principes, temperamentum interdicto adjicientes. Verba sunt; *sanè Judæis liberalibus studiis institutis exercende advocacionis non intercludimus libertatem, & uti eos curialium munerum onere permittimus, quam prerogativa natalium & splendore familie sortiuntur. Quibus cum debeant ista sufficere interdictam militiam pro nota non debent aestimare.* Sua per hæc tempora habuisse in utraque Palæstina, Synedria, etiam scimus. Nec ante quadragesimum, aut circiter annum ab Eutropii consulatū, in quem adeò investus est Claudianus, defierunt hæc Judæis indulta privilegia, vitæque inde collucens passim splendor. Tunc autem seu Theodosio A. secundo XVII: & Festo Consulibus, Valentiniani tertii & ejusdem Theodosii edicto y mirum in modum ea, quibus antè fruebantur, diminuta sunt, ipsique in conditionem pessimam redacti. Sed interea ex his satis, opinor, fit manifestum ipso in seculo, quo sua scripsit Claudianus, insigniter floruisse Judæos; maximè in Oriente, quæ & scena est carminum ex eo superius allatorum, adeoque in Ægypto, quæ Claudiani, ut creditur, patria est. Neque est quod ambigamus, quin rerum opulentia ædiumque ac suppellectilis, veluti Aulæorum, Vellorum, id genus aliorum copiâ, pariter atque aliarum gentium beatiores, eousque ibi per provincias abundarent uterenturque, ut Vela aliave ejusmodi, si quæ essent eis præ aliis singularia, ipsorum nomine propriè satis atque appositè, ut aliorum id genus cetera, in carmine possent designari. Quod ideo etiam adjicimus, quia de lectione à viris doctis ita dubitatum est. Jam verò quod ad conjecturam hæc attinet, quare Vela, qualia diximus, Judaica Claudiano appellata fuerint: Quicquid tunc temporis hominum in orbe quidem Romano fuere, aut Pagani erant, aut Christiani, aut Judæi. Pagano- rum Vela quotquot picta sunt, pleraque, si non universa, Deorum figuris gestisque, aut gestis, quibus Dii pro more immitti, plena fuisse; credere par est, (uti & de seculorum anteriorum pictura ex Vitruvio a scimus,) nec solum in Templis Diis publicis eorum aliqua, sed & domi quamplurima Laribus

xL. 17. C. Justin. de Judæis & C. Theodos. lib. 16. tit. 8. l. 29. y C. Justin. tit. de Judæis l. 19.

z Petrus Crinitus de Poetis Latinis, cap. 86.

a Architect. lib. 7. cap. 5.

obtendi solere eaque consecrata, aut saltem quasi consecrata. Etiam si ex artificum, si ex operæ conductorum voto non rarò idolis quidem, dum fiebant, sacrabantur. Sua etiam Christianis fuisse, partim Paganorum instar, partim sacris suis, quæ Judæi æquè ac Paganorum abhorrebant, aptata. Cum igitur suppellectilem ac utensilia cultui extraneo dicata, nisi palàm, atque actu aliquo manifesto ab ipsis, qui cultui ejusmodi addicti sunt ressecrarentur, in ornatum aut utensilitatem aliquam adhibere, aut quoquo modo uti frui sibi illicitum haberent Judæi (juxta superius ostensa,) & certò satis sciri utrum Vela, Aulæa, id genus cetera, qualia diximus, si à Paganis, si à Christianis facta aut possessa, sacris ac religione eorum, qui facerent, aut possiderent, libera essent, rarò, si unquam, posse non immeritò forsan existimarent, etiam & סֶפֶד וְאֵסוֹר
 Id b de quo dubium manebat, utrum cultui extraneo dicatum fuisset, planè esset illicitum, & demùm Paganorum pariter & Christianorum moribus alienissimos se ambitiosius in rebus plerisque facerent; cum, inquam, hæc se ita haberent, nonne inde factum est, ut singulare sibi, saltem ipsis multò magis quàm aliis peculiare, Velorum genus hoc belluatum fieri vellent? Ita quidem satis varietate jucunda ornatum, sed figuris rerum, quibus illa, quæ Paganis & Christianis plerumque in usu plena erant, carens; Figuris, inquam, Judæis etiam eousque invis, ut, quotquot earum cœlestes essent, nec artificibus suis facere esset licitum, & quæ fuere, ceteras velut superstitione inquinatas, saltem de quorum inquinamentis dubitabant, magnopere, juxta jam dicta, ipsi averfarentur. Et genus sanè hoc à ceteris ita ex usu pariter & affectu Judaico haberi potuit discriminatum, ut tum inde nominari signantiùs mereretur, tum ab aliorum religione (utpote in Judæorum potissimùm usus contextum, formatum, pictum) censeretur præ aliis immune. Certè & quotquot hæc imitarentur in aliorum facta usus, sic eodem forte nomine etiam appellabantur; quemadmodum aulæa, ut volunt Grammatici, ab Attali Regis Asiæ aulâ sic primò nominata quocunque locorum adhibita, sic dicuntur. Et tam quæ imitantur Phrygia, Babylonica, Tyria ejusdem generis artificia apud veteres, quàm quæ hodie Atrebatensia, Turcica, Persica, alia

bGemar. Ba
 bylon. ad tit.
 Zebachim,
 cap. 8. fol. 74
 a. & Maimo-
 nid. halach.
 AbodaZara,
 cap. 7.

alia iisdem vocibus non rarò cum prototypis nuncupantur. Quid quod ita non solum non communes haberent cum Paganis & Christianis figuras, sed nec in velis hinc ullam similitudinem seu imaginem rerum quæ coli solerent; imò earum tantum, quas nullibi locorum existere crederent, ideoque etiam à cultu extraneo, quàm alias multò sejunctiores? Quin si admitteretur Paganis illius ævi ac Christianis in usu fuisse, *cLib. 7. c. 5.* picturæ genus illud, tantum duplex, quod ex Vitruvio c. seculis liquet adhibitum fuisse Claudiano multò vetustioribus, videlicet aut ejus quod est, seu potest esse, id est, esse vel posse esse creditur, veluti hominis, ædificii, navis, fani, luci, montium, reliquarumque rerum, è quarum formis certisque corporum finibus figurata similitudine sumuntur exempla, aut rerum seu partium rerum, quæ quidem existunt, sed ita ab artifice conjunctarum, ut ex ipso naturæ ordine, nec revera sint, nec unquam fuerint, veluti figillorum sive integrorum, sive dimidiatorum è floribus seu coliculis exeuntium, partim Humanis partim Bestiarum capitibus similium, Candelabrorum ædiculas sustentantium, id genus ceterorum; certè monstrorum Indicorum, quorum nec partes nec corpora credita; Picturæ genus erit Tertium, adeoque facilius potuit esse feligentibus peculiare. Et scimus genus illud Secundum, quod propius quàm Primum Indicæ, quam tractamus, accedit, sed interea ab ea longe distat, à veteribus Græcis & Romanis esse acrius reprehensum. *Neque enim, inquit Vitruvius utrorumque artium, callentissimus, picturæ probari debent, quæ non sunt similes veritati.* Id si postea etiam & Claudiani ac proximantibus antè seculis, aliis præter Judæos observatum fuerit, certè Indica monstra depicta, quæ in rerum natura non exstitisse credita, nec in Græcorum ac Romanorum picturam legitimam admittebantur, Judæorum, qui ea sibi ob rationes jam dictas fortè selegerant, seu Judaica commodè satis ac appositè dici possent. Quemadmodum fermè Verpæ ipsi pecora sibi immunda, quæ tamen à Christianis edi viderent, *pecora Christiana* & olim appellitabant. Quin & inter diversas de imaginibus eorum sententias obtinuit & illa, ævo forsan in illo, frequentior, *rerum quæ reipsa non sunt, sed finguntur imaginem omnem facere licere*, ut verba sunt Ma-

*dAgobardus
Lugdun. e-
pist. ad Ludo-
vicum Imp.
de Insolentia
Judæorū*

Conciliato
re in Exod.
quæst. 30. lat.
97. Hiss.
tit. Aboda
Zara, cap. 3.
gCap. 6. pag.
187.
hGabriel
Paleot de I-
maginibus,
lib. 2. cap. 37.

nassis Ben e Israel ex Gemara f. Quo spectat etiam, quod supra g ex Arama citavimus. Adeo ut in Velis istis Judaicis pictura haberetur, qualem Cryptica h seu *Crotesquam* indigitant. Sed verò conjecturâ tantum modestius auguramur, nec, etiam si aberremus, veniam desperantes. Dum hæc cogitabamus, monitum de Claudiani loco accepit à Viro amplissimo summoque Hugone Grotio cognatus ejus Franciscus Junius, in literis scilicet, quibus doctissimi ejus de Pictura veterum operis nomine gratiam ei egit. Pro *Judaicis* fortè substituendum *Lydiacis*; quod in scriptione veteri manifestò quidem proximum. Id mecum communicavit Junius, & de loci sensu, qualem jam exhibui, paucis unâ disseruimus. Qua de re cum is rescripserat, à Grotio responsum est, dum hisce prælum calet, *De loco Claudiani & mihi in mentem venerat, posse defendi, si animantium, non quæ conspiciuntur, sed quæ finguntur, formas Velis impressas intelligamus.* Tanti viri, utcunque de lectione subdubitantis, suffragio locum hunc non ornare nequibam. Sed hac de re satis superque. In callem regredimur Secundum Juris Naturalis seu Noachidarum, quod Illustrius est caput præter Jus etiam Gentibus aliis Ebraïisque eo nomine Interveniens proximè explicaturi.

CAP. X.

Ad interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod illustrius est, Caput Ebraïis habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebraeos, nemini perfecta.

UT Noachidarum seu Omnium Hominum Juris Communis, quod Naturale heic appellatur & Illustrius, Caput secundum seu de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis ritè intelligatur, animadvertendum est apud Ebraeos ex sacri sermonis interpretatione occurrere tam לְהַשְׁמִיךְ seu ἑξήλωσιν, pollutionem aut profanationem nominis Divini quam לְהַשְׁמִיךְ seu ὀνειδισμὸν, κατὰ γὰρ, maledictionem seu execrationem ejus-

nem ejusdem quæ item חרפה & קללה nuncupata Blasphemia est omnium gravissima. ו' שם autem seu Nomen absolute positum pro Sanctissimo Numinis nomine, seu ipso Numine, non solum passim apud Magistros, verum etiam in lingua ipsa Mosaica usurpatur. Profanationis seu Pollutionis interdictum est, *Custodite & mandata mea, ac facite: Ego Dominus* לא תחללו שם קדש *Ne polluatis, seu profanetis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel.* Profanari autem tripliciter, ajunt, Nomen Divinum. Primo modo, ubi Ebraeus, ut mortem imminentem evitaret, quid adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex majorum instituto seu disciplina Mors præ tanto peccato, ut minus malum, fuisset eligenda. Quoties dico. Neque enim semper volunt mortem anteferendam; ut ex sequentibus liquebit. Nec levioris periculi ratio habebatur, heic ulla. Mors autem imminebat, aut agro ex Morbo eam palam minitante, aut ex Hominis alicujus minis, qui legis violationem perseveranti extorquere instaret. Ubi ex Morbo Mors imminebat, fas habebatur agro, tum vetita comedere, tum alia in lege sacrâ prohibita qualiacunque facere, quæ salutis, ut medicina, conducere, modo Interdictis tribus insignioribus semper, juxta exceptionem singularem atque à majoribus acceptam, interea non contra iretur. Scilicet Interdictis Idololatriæ, Homicidii ac Revelationis Turpitudinum seu coitus illiciti. Quod verò ad metum mortis ex minis attinet, aliam habent publicæ Persecutionis temporis, quod נשחט נשחט nuncupant, rationem, aliam temporis, quo Persecutio ejusmodi nulla. Nimirum quoties persecutione publica non habitâ, Ebraeus quisquam mortis minis, ad legis violationem impelleretur, permissum esse ei, ajunt, qualemcunque in quem sic impelleretur actum, ut inde si morte imminente liberaret; modo trium, quæ diximus, interdictorum singularium violaretur nullum, & distinctio hæc una & altera insuper observaretur. Si in ejus, qui sic minis impelleret, emolumentum tantum cederet actus, veluti ubi opus ei in Sabbato præstandum; satius fuisset sic impellenti obtemperare, quam mortem subire. Si verò in cogentis emolumentum non cederet, sed eo tantum nomine, ut quid adversus legem sacram committeretur, exa-

Levitic. 24.
10. & 15. ubi
videtur Pau-
lum Fagium.
kLevitic. 22.
32. & videtur
Ezechiel. c.
20. 14. & 36.
22.

Gemara Ba-
bylonia ad
tit. Aboda
Zara cap. 2,
f. 27. b. & ad
tit. Sanhe-
drin. cap. 1.
fol. 74. a. &
b. Maimoni-
des halach.
Iesudi Tora
c. 5. quod vi-
detur nunc à
Ghil. Vorstio
versum &
notis expli-
catur Moses
Mikotz Pra-
cept. Negat.
2. Affirm. 5.
Shulcan. A-
ruch. lib. 10.
re Dea, cap.
157. & vi-
detur Thos-
photo ad
Gem. Baby-
lon. tit. Ce-
thuboth. c. 1.
Eta fol. 3. b.

Etta esset violatio, tunc de Numero Ebraeorum, quorum in præsentia res esset patranda, distinguunt. Nam de Gentilibus heic impellentibus rem plerunque intelligunt. Si Ebraei decem pluresve adessent, (quem numerum in cœtibus definiendis crebrò usurpant,) tunc mortem præponendam. Sin pauciores, vitam obedientiâ redimendam. Et qui aliter huiusmodi causâ se morti tradidisset eum *מתורייב בנפשו* seu *vita sua reum* nonnulli appellitant. Tempore autem Persecutionis publicæ, (qualis sub Antiocho Epiphane, cum in violationem legis sacræ Ebraeos impellere is acriter instabat,) nefas fuisse docent ullius omninò legis capitis violatione, seu actu ullo lege interdicto vitam redemisse. Huc spectat illud de Israelitis

m Lib. Has.
monaorum
cap. I. 66.
n Iason in E-
pit. seu. 2.
Macc 6. 18.
1. Mac. 2. 41.
Ioseph. l. 12.
cap. 8.
o Maimon.
halach. Sab-
bath cap. 2.
§ 30. & si-
desis Guil.
Schikard. de
Iure Regio
c. 5. Theorem
18 & Petr.
Cuneum de
Repub. Hebr.
lib. 2. cap. 22.

p In Annot
ad Sepher
Iuchasinfol.
132. b

Qui mori elegerunt, ne polluerentur cibis *וְאֵל מִן הַבְּשָׂרִים לֹא יֵאָכְלוּ* *ne profanarent fedus sanctum; itaque mortui sunt.* Alia item in historiâ Maccabaicâ n ubi agitur de prælio ad vitæ tutelam capeffendo, etiam in Sabbato. Quod Talmudicæ doctrinæ o consonum est. Videsis hac de re plura apud Josephum in secundo adversus Apionem, alibique. De fugâ autem heic pronunciant; gravissimum facinus ab eo committi, qui se eâ, ubi facultas esset, non redimens cogenti obtemperaret. Jam verò qui aliter ac dictum est licuisse, imminente morte per actum aliquem lege sacra interdictum se eripuisset, is *חילל את השם* seu *profanare Nomen Divinum* dicebatur. Et *בפרהסיא* seu *publicè* atque *בפרהסיא*, quod ex Græco desumptum *palam ac apertè* significat, id profanare dicebatur, si in Ebraeorum decem præsentia commiserat. Inversa ratione, qui se morti juxta ante ostensa temperamenta & distinctiones, id est, quoties mors violationi erat anteponenda, se tradiderat, is *קידש את השם* seu *sanctificare Nomen Divinum* dicebatur; veluti martyr agonem necessarium subiens; quemadmodum Daniel, Chaniah, Misael, Azariah, id genus alii. Unde & illud apud R. Samuelem Sulam p; fuisse familiam seculis recentioribus Judæorum, quæ tota nomine *קדושים* *sanctorum* seu *sanctificantium* indigitabatur *כי בכל השמרות קדשו את השם* *Quoniam in cunctis persecutionibus sanctificabant Dominum.* Profanatio autem Nominis, qualem diximus, supplicio forensi, veluti morte seu verberibus, neu-

bus, neutiquam erat apud Ebraeos punienda; utpote cœlesti vindictæ omnino relicta. Maimonides; מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו. בורח רין ואפילו הרג באונס שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים ובהתראה. *Quoniam vi peccabat, flagris puniendus non erat, nedum morte ex sententia forensi; idque obtinuit, tametsi homicidium vi pertrasset. Nimirum nullum peccatum flagra aut mors sequebatur, nisi id sponte commissum esset, adessentque testes, & præcessisset admonitio legitima.* Quin vi sic coactum, etiam in idololatriam, pœnam cœlestem, quæ כרת seu excisio in sacro appellatur sermone, neutiquam ideò subire aiunt, utcunque gravissimè peccaret, aliterque cœlitus, nec sine singulari de remissione jure, de quo nonnihil ad finem capitis dicemus, esset puniendus. Sed hoc obiter. Secundus heic Profanandi modus est, ubi quis in præceptum quodcunque בשאט הנפש להכעיס *Cum contemptu aut ardore animi etiam ad tentandum aut irritandum Numen,* procacius seu morosius quid patrârat; agnoscens interea Numinis Unitatem ac Autoritatem, seu non omnino negans, sed protervius tantum irritans. Signantius nempe is Profanare Nomen Domini dicebatur, quemadmodum & qui non aliam ob causam, quàm ut sanctissimo Creatori, qui jussit, placeret, præceptum aliquod observasset, is idem dicebatur Sanctificare. Et ex numero jam ante dicto eorum, qui aderant seu, inspectorum, publicam itidem dicebant sive Sanctificationem sive Profanationem. Tertius demùm Profanandi Nominis divini Modus à Maimonide, juxta Talmudicos veteres, sic describitur. ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשו אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שדבריות מרננים אחריו בשבילם ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילול ארץ השם. *Sunt etiam res aliæ, quæ nomine Profanationis nominis divini veniunt; veluti ubi tum eximiâ legis scientiâ, tum singulari virtute ac pietate vir celebris ea forsitan fecisset, quæ, tametsi in legem peccata, aliàs non essent, eousque nibileminus hominibus essent offensionis, ut, eorum causâ, eum acrius etiam inclamando convitiandoque reprehenderent.* (Nempè humanitatis causâ seu societatis humanæ gratiâ, reprehendere seu ob scandalum publicè datum gravius corripere non nequirent) Is enim profanabat etiam Nomen Domini.

qMalach. Ie.
fudiTora,
cap. 5.
rGem. Ba.
bylon, ad tit.
Ioma cap. 8.
fol. 86. a

Exempla habet ille de tali viro; Si, cum emtor esset nec egenus, venditorem pretium efflagitantem palam eluderet; Si commensationibus aut risu jocisque effusioribus cum hominum vulgo seu facie plebis uteretur; si vultu inquieto, iracundo, iurgioso homines excipere soleret. Quibus adjicit **וכיוצא בנכריים האלו** & parilis est aliorum, quæ sunt id genus, ratio. Morum autem sanctiorum seu iustæ tum gravitatis tum comitatis aliarumque, quibus consistit societas humana virtutum, legisque sacræ diligentior in ejusmodi viro observatio, *Sanctificatio Nominis* dicebatur. Viderint heic eruditiores, utrum ex eo, quod Ebræis, juxta jam ostensa, erat *Profanare Nomen Domini*, eliciendum fuerit, quid sermone Hellenistico sit *Nomen Domini blasphemare*. Qui in lege, inquit, D. Paulus f, gloriaris, per pravaricationem legis Deum inhonoras. Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est; ubi D. Hieronymus, Per bona opera vestra benedicatur Deus; ita nunc non rectè conversantibus blasphematur. Et glossa interlinearis illud D. Pauli affert ad sacra verba de non polluendo seu non profanando nomine in Levitico u, explicanda. Alibi etiam D. Paulus x, Quicumque sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne Nomen Domini & doctrina blasphemetur. Et similis alio in loco y de verbo Dei locutio, quæ ad nominis profanandi genus tertium spectare videtur. De Profanationis autem genere triplici, hætenus indicato, singulare quiddam tradunt, quod Remissionem ejusdem divinam ab aliorum omnimodorum peccatorum remissione perquam diversam esse facit. Ubi enim de Sacrificiis, Confessione, Pœnitentia, Castigationibus, die Expiationum, hirco apompæo, adeoque de peccatorum aliorum quorumcunque ex hisce **כפרה גמורה** Remissione plena ac perfecta, sive ante diem illum, sive in die illo (pro specierum atque actuum varietate) agunt, de Nominis Profanatione seorsim aiunt, eam nemini plene remissam ante mortem; sed in ipso solummodo mortis momento, idque tametsi præcesserint, quæ omnium remissioni necessariò prævia. Exceptio hac de re habetur in Gemara Babylonia z, **אבראם בידו אין לו כח בתשובה לתלוצ ולג ביום המפורים לכפר ולג בייסורין למרק אלג כולן תולין ומיתת ממרקת**

f Epist. ad Romanos, c. 2, 24.

t Isaias 52. 5. & vide Ezek. 36, 22.

u Cap. 22, 32. x Ad Tim. 6. 1.

y Ad Titum 2. 5.

z Ad tit. Ioma cap. 8. fol. 86. a

ממרקת שנאמר ונגלה באוני ה' צבאות אלה יכופר העון
 הו' לכה עד תמותו *Sed verò qui reus est Profanationis no-*
minis, ei neque potestas est per Pœnitentiam peccatum (usque ad
Diem Expiationum) suspendere, nec in die illo expiare, nec per casti-
gationem sui abstergere. Sed omninò in suspenso manet, nec ante
ipsum mortis momentum deletur. Iuxta etiam illud a: & revelatio-
tum est in auribus Domini exercitum, si expiabitur (seu non expia-
bitur) iniquitas hac vobis, donec moriamini. Nam & locum il-
lum capiunt de Nominis Profanatione, qualem descripsimus b.
 Qua de re consulas, si placet, Magistros recentiores, quibus recepta
 est hæc doctrina.

a Isaia c. 22.
14.

b Maimoni-
des Halach.
Theshuba
c. 1. R. Oba-
dias Barte-
norius ad
Misnam. tit.
Ioma cap.
8. §. 8.

CAP. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebraeos,
 non teneri. Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in
 Interdicto de Maledictione Nominis Universalis seu Naturali, conti-
 neri; sed horrendum illud Blasphemiae genus, quo Sanctitas, Pote-
 stas, Veritas, Unitas Numinis sanctissimi, sive Convitio seu verborum
 contumeliâ proscinditur, sive ex professione actûve aliquo scienter,
 procacius & consequenter negatur. De verbo בך quâ tum pro male-
 dicere, tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris:
 Anima seu persona, quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus
 ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemiae solum attinere illud volunt
 Magistri.

Ed verò Profanationis Nominis Divini hætenus
 indicatæ, utcunque etiam Blasphemiae nomine
 (saltem si ita in sermone Hellenistico blasphema-
 re pro profanare hoc sensu interdum sumatur.)
 non ignotæ, genus nullum volunt Ebraei Inter-
 dicto, quod jam tractamus de ברכת השם
 seu Maledictione Nominis Sanctissimi contineri. Ne-

que enim Profanationem ejusmodi Noachidis interdici volunt,
 seu Sanctificationis Nominis præcepto juxta modum aliquem
 indicatum eos teneri. Quæstio ea de re olim orta est c,

c Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin.
c. 8. fol. 74. b

בן נח מצות על קדושת ה' אהאן מצות על קדושת ה'

an Præceptum de Sanctificatione nominis, (cujus oppositum est profanatio jam dicta,) ad Noachidas attineat? Ubi Rab Ada Bar Ahaba, scriptum est, inquit, Hoc solum d est, de quo deprecetur dominum pro servo tuo; quando ingreditur dominus meus templum Rimmon, ut adoret ibi &, illo innitente super manum meam, si adoravero &c. & respondit Elisha וַיֵּלֶךְ לְךָ לְשָׁלוֹם vade in pace. Nimirum Naaman princeps militiæ Regis Syriæ Noachides erat, qui leprâ mundatus in se inſceperat Veri Dei cultum, ſaltem diis alienis ac cultui extraneo omniatò renuntiarat, ut citato liquet Scripturæ loco. Unde etiam תושב גר Profelytus domicili expreſſim in Gemara Babylonia e dicitur. Petiit autem ab Elisha, ut ei indulgeretur, ſi fortè cum Rege ſuo, cui prorſus obtemperandum erat, manui ſuæ innitente, in templo Rimmon, coactus (ſic loci citati ſenſus) adoraret; tulitque reiponſum vade in pace; quod Magiſtrorum quidem nonnullis ſumitur pro eo, quod eſt vade, & vero Deo, quem ipſe tibi jam edoctus elegiſti, cultum exhibe. At verò in Gemara Babylonia verbis jam laudatis ſubjungitur וְאַתָּה לֹא לִימָנָה לִיָּהּ הִנֵּה בְּצַנְעָהּ הִנֵּה בְּפִרְהִסֶּיךָ Si ita fuerit (ſcilicet ſi Noachides præcepto Sanctificationis nominis teneatur,) non ita reſpondiſſet Propbeta Naamani, ſive in occulto exhibendus, ſive publicè fuiſſet ille cultus. Et in gloſſa reſponſum illud pro aſſenſu in adorationem ejusmodi in templo Rimmon ſeu extraneum cultum ab invito extortum accipitur. Ubi etiam legitur, וְאִפִּי נִצְטוּוּהָ בְּנֵי נָח עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם לֹא נִצְטוּוּהָ לְקִדְּשׁוֹ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם אֲלֵהָ בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל Etiamſi præcepto Sanctificationis nominis teneretur Noachides, ad Sanctificationem nihilominus illam non teneretur inter Gentiles, ſed tantum inter Iſraelitas. Quod ſi admitteretur, id Jure Interveniente ſeu ſuperinducto, non Univerſali ſeu Natura niteretur. Nam quod hoc Jure nititur perſonarum aut locorum cancellis non terminatur. Apertius autem, juxta Talmudicorum veterum mentem, heic Maimonides g, בֵּן נָח שְׂאֵנָסוֹ אִנָּס לְעִבּוֹר עַל אַחֶרֶת מִמַּצְוֹתָיו מוֹתֵר לוֹ לְעִבּוֹר אֶפֶּילוֹ נִאֲנָס לְעִבּוֹר עַל עֹבֵד לִפְי שְׂאֵינָן מִצְוִיָּין עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם Vbi Noachides vi in transgreſſionem alicujus præcepti, quo is tenetur, adactus fuerit, ipſa transgreſſio ei licita eſt; idque tametiſi in idolatriam adigatur. Neque enim eis præcipitur Sanctificatio Nominis.

de Reg. 5. 18.

e Ad tit. Sā-
hedrin c. 10.
fol. 96. bf Lebi Ben
Gersom. ib.
& videſis,
præter in-
terpretes ob-
ſios, Naa-
manum Sy-
rum in Nic.
Serrarii
opuſculis.g Halach.
Melakim
cap. 10.

omnis. Jam verò quod ad Interdictum, quod tractamus, Naturale seu universale juxta eos attinet; Gravius illud & horrendum flagitium **גְּרוּמָה הַשָּׁמַיְמִית** *Maledictionem* seu execrationem Nominis Divini (dictam à **גְּרוּ** quod *probris* seu *convitiis* lace-
sere significat, & à Syro quidem in aliquot Apostoli h locis pro *h Epist. 1. ad*
βλασφημειν usurpatur) ipsissimam esse volunt Blasphemiam, *Timoth. 6. 1.*
quæ Interdicto hoc vetatur. Scilicet, quando Sanctitas, Po-
testas, Veritas, Unitas Numinis, aut convitio ultrò ac disertè
proscinditur, aut ex professione actuve aliquo palàm ac pro-
caciter negari consequenter deprehenditur. Prioris generis est
Blasphemia, quàm infectatus est Numen i Rabfaces. Et Selomi-
thæ filius, eo k nomine morte mulctatus. Et ejusmodi Blas-
phemia vetita est Nebuchadnazaris edicto. *i 2 Reg. 8. 30*
k Le 6. 24. 13
l Dan. 3. 29.
Omnis, inquit, l,
populus & lingua, quæcunque locuta fuerit **שָׁלַח** (quod propriè
quidem errorem significat) *contra Deum Sidrach, Misach & Abed-*
nego, differeat, & domus ejus vastetur. Sed Hellenistæ, & vetus
Latina habent ibi, *quæcunque locuta fuerit Blasphemiam*; adstipu-
lante item R. Saadia, qui **שָׁלַח** ibi per **רַבֵּר מְכַוֵּעַר** *rem aliquam*
turpem interpretatur. Sic infimulatur m Nabothus. **בָּרַכְתָּ** *m Regum 21.*
אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ *blasphemasti Deum & Regem*, ubi etiam Paraphrastes *10. & 13. 6i-*
Chaldaus **גְּרַמְתָּ** habet, quod idem sonat, tamen tum Latina *desis Daniel.*
vetus habeat, *Benedixit Deo & Regi*, tum Hellenistarum versio *Heinsium in*
ἡκολούθησας Θεὸν καὶ βασιλέα, *Benedixisti Deo & Regi.* Certissi- *Aristarcho*
mum est **בָּרַךְ** verbum tam execrari seu maledicere, quàm Bene- *sacro cap. 28.*
dicere n significare; nec puto per Antiphrasin, ut quidam vo- *pag. 498.*
lunt; nedum ex eo, quod *Benedicere* pro *valedicere*, atque hoc *n Vide D.*
demum pro *renuntiare* (ut aliqui o) seu *Numen abnegare* lumen- *Ambrosium*
dum, sive heic sive alibi, ubi similis vocabuli notio. Sed ita *lib. de Nabu-*
ferè ex ipso linguæ sanctæ idiotismo in utramque partem, pro *the cap. 11.*
varietate loci, quo usurpatur, significat, ut, apud Latinos, Sa- *Sext. Senens.*
crare & Imprecari. Nam ut tam diris & exitio quempiam devo- *in Biblioth.*
vere, quàm velut numen seu numini quidpiam consecrare signi- *Sanct. lib. 2.*
ficat interdum prius, & tam in bonam, quàm in malam partem *verb. Ieza-*
imprecamur, ita **בָּרַךְ**, in quo nihil est expressim notionis *bela & c.*
vocum, è quibus *benedicere* ac *maledicere* componuntur, deno- *o Martinus*
tat ardentiori quodam animi affectu *homini optare* ac *imprecari*, *de Roa singu-*
larium lib. 1.
cap. 9. in ap-
pendice.

p Job. 15.

q Cap. 2.9.

sed five salutem five exitium; ac *Numini attribuere*, sed five laudes gratiasque, (qui usus frequentior est,) five contumelias ac probra. Et discrimen ex natura rei verborumque comitantium, advertendum. Illustrius aliis est hac de re exemplum in Jobi historia. *Ne fortè peccaverint*, inquit p, filii mei, & ברכו אלהים בלבבם & *maledixerint Deo in cordibus suis*. Nam ut ita intelligatur ibi ברך, res ipsa palàm postulat. Et Chaldaus ibi disertè ווארגיו קדם & *maledixerint Deo*, seu *blasphemaverint*. Sic Judæi ibi Hispanienses, y *maledixeron al Dio en su corazon*. Ejusdem autem capitis commate decimo manifestum est, pro *benedicere* idem usurpari. מעשו ידיו ברכת *operi manuum ejus benedixisti*, quæ verba sunt Satanæ. Et Jobus ipse paulò inferius, שם יהוה מברך *Nomen Domini sit benedictum*. At Satanæ eodem in capite, item & sequenti, לא אמן *si non in faciem tuam maledixerit tibi*. Uti & Chaldaus באנפי מימרך ירגוך *si non in faciem verbi tui tibi maledixerit seu blasphemaverit*. Ubi & Judæi Hispanienses, si no sobre tus fazes te meledizera. Quin paulò post q בך אלהים ומת *Chaldaus בריך מימרת דיי ומרת* *Benedic verbo Dei, & morere*. Et Judæi ibi Hispanienses, *Benedize al Dio y muere*. Cum interea in vulgata quolibet heic in loco *benedicere* substituatur. Ut ferè in Hellenistica. Sed in primo loco habet hæc, *Ne filii mei in mente sua seu cordibus suis, κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν, mala excogitarint adversus Deum*; aliis, juxta Aquilam, ibi habentibus etiam εὐλογῆσαν, *benedixerint*; qua voce etiam in Satanæ verbis utuntur Hellenistæ. Sed in verbis uxoris Jobi; εἰπὼν τι ῥῆμα πρὸς κύριον καὶ τελέτω, *dic verbum aliquod adversus Deum & morere*, seu, ut alia exemplaria, κατὰ ῥασον *execrare Deum*. Quæ quidem significatione sumitur etiam in verbis Satanæ εὐλογεῖν. Olympiodorus; *si non in faciem tibi εὐλογήσει, ἀντὶ τοῦ δυσφημήσει, benedixerit, pro eo quod est maledixerit*. Et in faciem te benedicet, τὰς ἐστὶ, *Φαερώς σε βλασφημήσει*. id est, *apertè conscindet te maledictis*. Consulas, si placet, alios, qui in Jobi initia conscripsêre. Hinc etiam τὸ ברך plerunq; redditur *benedicere*, maximè à recentioribus, in quibus tamen non desunt, qui, ut res ipsa exigat, *maledicere* substituunt,

stituunt. Quin & ברכת השם in interdicto hoc Naturali secundo *Benedictio Nominis* ab eis subinde vertitur; uti & alibi monemus. Et de convitio seu procaciori verborum contumelia in Numen, quâ interdictum hoc de Maledictione spectat, hætenus. Alterum Blasphemix seu Maledictionis genus est, quando non ita disertis in ipsum Numinis nomen verbis contumelia ingeritur, sed ex professione aliqua actuve Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas ejusdem palam ac procaciter negari consequenter deprehenditur. Velut aut ubi quis citra ipsum cultum extraneum seu Idololatriæ actum aliquem (nam sic crimen ad primum interdictum attinet, & simul blasphemiam ejusmodi juxta Ebræos in se continet) eam amplexandam sive aliis suadet, sive ipse profitetur, idque ביד רמה *manu elata* seu ἐν χυρῇ ὑπερηφάνιας *in manu superbia*, atque ex protervia, non ex ignorantia seu disciplinæ errore; aut ubi Israelita, jus Mosaicum, aut Noachides, seu qui nondum in Ebraeorum ritus transiit, jus Noachidarum seu Naturale, quod præ manibus est, simili modo violat; non scilicet animi sui aut concupiscentiæ innatæ seu ignorantix causâ, aut ex errore, sed ex eo, quod in contrarium se obligari protervè detrectet agnoscere, seu quia Numinis præcipientis interdicensve Autoritatem, Potestatem, Unitatem minimè reveretur. Id est, eam ex ipso actu consequenter, idque spontè, superbè, scienter ac manu elatâ, negat, atque insuper prorsus habet. Maimonides f ex veterum Talmudicorum disciplina; כל המודה בע"ז שהיא אמת אף על פי שלא עברה הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא *Quisquis nomen (ita) dederit seu professus fuerit Cultui extraneo, adeo ut pro veritate ipsum voluerit amplexandum, tametsi is non omnino idolum coluerit, certè pro maledico & blasphemio in gloriosum nomen Dei O. M. habendus est.* Et statim subjungit, ואחר העובר ע"ז ואחר המגדף את השם שנ' והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האורה *Parilis ratio habetur illius, qui Idololatra est, & qui blasphemat nomen Domini, juxta id, quod scriptum est t, & anima que fecerit manu elatâ, sive indigena fuerit, sive profelytus seu peregrinus, in Dominum, is blasphemus est.* Scilicet huc imprimis, ad blasphemix hoc genus ritè capiendum, attinet lex illa sacra, Anima u que fecerit per manum elatam (id est, ביד רמה quod ver-

r Lib. I. cap.
10. & lib. 3.
cap. 7.

f Halach. A-
boda Zara,
cap. 2. Misna
& Gem. tit.
Cerithoth,
cap. I. & Si-
de Maimo-
nidem Ha-
lach. Sanhe-
drin cap. 15.

t Num. 15. 30.

u Ibidem.

tunt

tunt Hellenistæ ἐν χερείᾳ τῶν παλαιῶν, in manu superbia; Chaldaus בְּרִישׁ גָּדִיל capite aperto, seu impudenter; vulgata, per superbiam) sive fuerit ex indigenis, sive ex peregrinis seu profelytis, אִנּוּ מִגֵּרָה יְהוָה הוּא in Dominum is blasphemus est (vulgata, quoniam adversus Dominum rebellis fuit; Hellenistæ τὸν Θεὸν ὅσος παροξύνει Deum is irritat; quemadmodum & Judæi Mauritanienſes, quibus אֱלֹהֵי דֵּן בְּיָמֵי substitutedur; Judæorum versio Græcobarbara τὸν κύριον αὐτὸς ἀναθέματι Dominum ipse execratur; Hispanienſes autem Judæi, a A. el denostan) excidetur anima illa de populo suo. Nam verbum Domini contempsit, & præceptum ejus irritum fecit. Ideo excidendo excidetur anima illa, eritq; iniquitas ejus super eum. Neutiquam scilicet legem hanc capiunt de peccato omnimodo scienter, sponte, aut contemptim patrato; tametsi quæ præcedunt, de peccato errore atque ex ignorantia commisso, adeoque sacrificiis expiando, ita disertè sanciantur, ut hoc, quod proximè sequitur, de omnibus antithetis, seu sponte, atque ex animi sententia commissis, levius intuenti videri posset intelligi. Sed nullum ita eis fuisset peccatum, spontè patratum, quod Excisione (quam pœnam à cœlesti vindicta expectari, non à magistratu infligi aiunt) non fuisset puniendum; cum interea tringinta sex duntaxat præcepta plerunque enumerent, (inque iis hoc de גְּדוּפָה seu blasphemia simul cum eo de Idololatria censent,) ad quæ כּוּרָה seu pœna excisionis attinet; ut in tituli Talmudici Ceritboth, seu de Excisionibus inscripti, capite primo fusiùs est videre. Sed ea de re nos plura, libro postremo. Legem autem supra allatam, velut de Extraneo cultu ejusve professione & Blasphemia tantum, conceptam ad hunc modum intelligunt. In Levitico x Sacrificia præstituuntur, quibus peccata tum Universitatis tum Hominum Singularum ex errore seu ignorantia commissa expianda fuere. Peccata scilicet, quibus præceptum אַחַת מִכָּל מִצְוֹת aliquod ex omnibus præceptis, seu singularia quædam, citra Idololatriam, sive ab Israelitis sive à Profelytis Justitiæ violabantur. De errore autem seu ignorantia etiam heic in Numeris lex fertur. Nam com-

x Cap. 4.

mate

matevigesimo secundo legitur וְכִתְשׁוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל מִצְוֹת הָאלֹהִים & si feceritis, & non feceritis seu violaveritis omnia præcepta hæc &c. quod ad populi universitatem attinet, cujus in Levitico juvencus est sacrificium, heic verò juvencus in Holocaustum, & hircus in oblationem pro peccato præter liba. Singulorum verò utroque in loco capella. Et tunc heic sequitur in Numeris lex, quam citavimus. Jam verò inquiunt, ut in Levitico de uno aliquo præcepto ex errore violato leges feruntur, ita in Numeris de omnibus simul violatis, ut & verborum discrimen innuit, id est, (nam aliter non intelligunt) de omnium autoritate simul ex violatione aliqua negatâ, non de ipso cujusque violationis actu. Vulgata quidem habet in Numeris heic, si per ignorantiam præterieritis quodquam horum &c. Sed Hellenistæ; si peccaveritis, & μὴ ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολάς ταύτας non feceritis omnia præcepta illa, quemadmodum & Chaldaeus juxta veritatem Ebraicam. Omnia autem sic violari y, y Videfis R. id est, autoritatem numinis qui constituit, ejusque unitatem, Moser. Bar errore seu ignorantia negari, ajunt, quoties Israelita, seu qui in Nachmā. in Israelitarum ritus transierat, (veluti minor inter Gentiles captivus, seu majores seculis, quibus ex publica legis ignorantia passim ferè peccatum est) Idololatriæ reus, sed ex errore PirushTora fol. 248.b & Abarbinelin Pir. Tora fol. 296.col.3. seu ignorantia, fuerat. Et de hujusmodi negatione ex Idolo- alios adNumer. 15. & latria, vide quæ dicta sunt suprâ capite primo. Jam verò statim post leges in citato Numerorum loco de errore ejusmodi Maim. nid. seu ignorantia (quam, ut dictum est, Idololatriam solum spectare ibi docent) sequitur ea, quam paulò superius inde descrihedrin cap. psimus. Cujus sensum utpote de eo quod scienter ac superbe commissum est lata, ita intelligunt, ut tum sponte, scienter, ultro, superbe Idololatram in ea contineri velint, quemadmodum Idololatram ex errore in præcedentibus, tum eum, qui sic ביד רמה manu elata, scienter ac superbe quid facit, quo non minus ipsam Numinis Potestatem, Unitatem, Veritatem reverà ac palàm negat, quàm Idololatriæ scienter & manu elata commissæ reus. Id est eum, qui sive nomen Idololatriæ dederit, sive ex animi sententia agnoverit, sive alteri amplexandam suaserit, sive demùm præceptum aliquod sic manu elatâ violaverit, ut non ex affectu seu ardore sibi complacendi, Numen-

2 Gem. Ba-
bylon. &
Gloss. Tal-
mud. ad tit.
Cerithoth
cap. 1. fol. 3. a
& ad eun-
dem locum.
Obadias Bar
tenorig, præ-
ter Maimo-
nidem ha-
lach. Aboda
Zara, c. 2. &
More Nebo-
chim part.
3. cap. 41.
a Lev. 24. 16.
Deut. 13. 5.
& Misna
tit. Sanhe-
drin. cap. 7.
More Nebo-
chim part.
3. cap. 41.
b Num. 15. 30.

ve solum irritandi, nedum errore seu ignorantia, id violaverit, sed ideò quia præcipientis Numinis auctoritatem non agnove- rit, neque eà solà se obligari existimaverit magis atque ipse, qui scienter & manu elatà Idolum coluerit, ejusve cultum pro- fessus fuerit. alterive, ut dictum est, suaserit. Nempè aliud est præceptum quodpiam agnoscere, atq; simul auctoritatem digni- tatemq; Præcipientis, ex animi tamen affectu seu בשאט הנפש *ex toto animo*, etiam irritandi, procacius in illud peccare; aliud, neque præcepti vim agnoscere, neque unicam Præcipientis au- toritatem, sed ita ביד רמה seu *manu elata* sive committere, sive tutò committi posse quempiam profiteri, aliisve idem suadere, ut veri Numinis Potestatem, Veritatem, Unitatem, simulque præcepti ipsius vim deneget. Non qui primum faciebat (nam & ejusmodi in præcepta reliqua בידרן seu *scienter ac sponte* com- missis, alia atque alia pœnarum genera in Pentateucho suis in locis sparsim præstituuntur) sed tantum qui secundum, allatà Lege teneri & volunt, eumque etiam מגדף השם *blasphemum esse in Dominum*. Unde insuper non minus ad Blasphemiam seu Maledictionem nominis divini expressam, quam ad crimen, hujusmodi nefandum ביד רמה *superbia* seu *manu superbia* commissum, כרת seu excisionis Pœnam attinere concludunt; cum nihilominus utrumque ex Lege a, ultimo etiam supplicio (sed non sine distinctionibus aliquot de Blasphemia, de qui- bus capite proximo) esset puniendum. Et de lege illa ad ve- terum mentem, egregiè Maimonides b; העושה ביד רמה הוא המזיד שיעיו ויעבור בפרחסיא שזה עובר להאבון לבד וללא לעשות מזה שמנעה התורה לעשותו לתוע מדותיו לבד אבר לחלוק על התורה ולעמוד כנגדה מפני זה אמר את"י הוא מגדף והוא יהרג בלא ספק וזה יעשה אלה מי שעליו בלבו דעת אחרת לחלוק בו על התורה ומפני זה בלא הפירוש המקובל בע"ז וכתוב מדבר מפני שהוא חולק על פנות התורה Qui manu elata facit is est, qui superbus frontem indurat, & palam atque apertè ita peccat, ut non concupiscentiæ suæ causâ solum, aut ex morum suorum pravitate Legis Interdicta violet, sed studio ipsi Legi contradicendi, atque ut eam impugnet. Ideo dicitur, Dominum is c probris afficit, seu in Dominum blasphemus est. Atque is sine dubio morte est plectendus (qua de re consulas caput proximum.)

Neque

Neque quis ita peccat, nisi in cuius animam irrepserit dogma aliud, quod Legi repugnet. Unde recepta est expositio, quod scriptura loquatur ibi etiam de Cultu extraneo, quoniam iste adversatur ipsis Legis Fundamentis. Atque idem alibi in tractatu suo de Idololatria d, doctrinam de Blasphemia, qualis in eo, quod præ manibus est, interdicto continetur, traditurus, parilem utriusque rationem esse ait, verbis jam supra citatis, & dein, מִפְּנֵי זֶה בָּלַלְתִּי דִּין

dHalach. A.
boda. Zara,
cap. 2.

Atque ideo conjunxi doctrinam de Blasphemia cum ea, quæ est de Idololatria, quoniam uterque ipsum negat fundamentum, seu totius religionis principium.

Exempla heic afferunt Manassis & Judæ Regis, qui, Hezekia patre mortuo, manu elatâ in Numen fecit, id est, extraneum cultum restituit, nec præcepta Sacra nec Præcipientis auctoritatem agnoscens; item alia. Animadvertendum autem est, Legum è Numeris jam memoratarum parte priori seu eâ, quæ ad Idololatriam errore aut ignorantia commissam, juxta Ebraeos tantum attinet, tam

e)Pesiktha
Zotertha
fol. 50. col. 1.
& Gemar.
Babylon ad
tit. Sanhe-
drin cap. 10.
fol. 99. b
12. Regû, 21.

הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם peregrinum seu Profelytum peregrinantem inter vos (quæ verba bis ibi usurpantur,) seu τὸν προσήλυτον τὸν προσπορεύμενον πρὸς ὑμᾶς profelytum, qui accedit ad vos, ut Hellenistæ, seu advenas, qui peregrinantur inter eos, ut altero in loco ibi vulgata, quam Judæos seu Israelitas Originarios expressim contineri, id est, tam Profelytos Justitiæ, quam Indigenas. Nam de Profelytis domicilii manifestum est, eam partem capi nequire, quippe quæ ad violationem omnium præceptorum, quæ per Mosem recepta sunt, qualem diximus, attinet. At verò in lege illâ, de eo quod est, juxta jam dicta, manu elata seu superbe commissum, latâ, mentio quidem parilis est Originariorum; sed non eadem in Profelyto designando vocabula. הַגֵּר מִן הָאֶרֶץ וּמִן הַגֵּר sive ex indigenis sive ex profelytis.

Heic profelytorum nomen simpliciter adhibetur. Et certè cum interdicto de Idololatria ac blasphemia, quod non solum Originarios ac Profelytos Justitiæ, sed pariter Profelytos domicilii seu Noachidas heic repetitum, juxta jam ostensa, spectat, ita hoc jungatur; non adeò absolum est, ut hoc in loco, tam Profelytos domicilii seu Noachidas, quam Profelytos Justitiæ præter Originarios indicari, atque eis similiter pœnam Excisionis cœlitus infligendam imminere existimemus. Sed utrum ad Pro-

g Videfis A-
barbinel in
Pirush Tora
fol. 297. col.
2.

felytum domicilii feu Noachidem poenam illam hoc in loco præ-
scriptam attinere velint Magistri g, nondum satis didici. De pœ-
nis autem forenfibus, quæ jure, five Imperativo, five Interveni-
ente Gentium huc attinent, proximè videbimus.

CAP. XII.

De Poena Profelyti domicilii ob Blasphemiam feu Maledictionem Nu-
minis sanctissimi forenfi. Receptior Talmuditorum fententia de
Judæo morte ob blasphemiam ejusmodi non puniendo, nifi expreffim
nomen tetragrammaton blasphemaffet. Ea de re aliorum, uti &
Synedrii, cui Caiphas in Evangelio præeft, fententia diverfa. De
Judæis in Evangelio clamitantibus, Iefum Chriflum ideo mortis reum,
quod Filium Dei fe fecerat. De Vestibus, blasphemia auditâ aliasque
ob caufas, tam à Sacerdotibus ac Pontifice fummo, quàm à Iudæo quo-
vis alio, ex more dilacerandis.

Uod attinet ad pœnas ob Blasphemiam feu Ma-
ledictionem Numinis Sanctissimi superiori in-
capite oftensam, juxta Ebræos, forenfes, Pro-
felytis domicilii, ex jure five Profelytis ejusmo-
di ipsisque ex juffu Numinis Imperativo, five
ex moribus superinductis Interveniante infli-

h Levitic. 24.
11.

gendas; animadvertenda eft inprimis lex illa facra ea de re in
Levitico lata. Simulatque Selomithæ filius qui יקב את השם
Exprefsit feu blasphemavit nomen, & maledixit, ex imperio
Numinis lapidatione damnatus eft, fequitur ftatim lex facra,
Et ad filios Ifrael loqueris dicens, ויניח id eft, quicumque maledi-
xerit Deo fuo, portabit peccatum fuum. Et qui blasphemaverit Nomen
Domini, morte interficiatur. Lapidando lapidabit eum univerfus cætus
בנקבי שם ימות id eft, five fuerit Profelytus feu peregri-
nus, five indigena aut civis, ex eo quod blasphemaverit Nomen, morte
plectendus eft. Pro eo, quod heic eft blasphemaverit, habetur in Ebræo
נקב שם יהוה quod & fimpliciter explanaverit, exprefserit feu nomi-
naverit nomen Domini vertitur tum Chaldæo, tum Helleniftis i, &
من يلقن اسم الله qui loquetur nomen Dei Judæis Mauritanien-
fibus,

i Et vide Phi-
lonem, lib. 3.
de Vita Mo-
fis & Dani-
el. Heinsum
in Aristarcho
Sacro. cap.
28. pag. 498.

fibus. Hispaniensis item ibi *Y declarante nombre de A. matar se-
 ra matado.* Sed de simplici nominis expressione consule viros
 doctos ^k, quorum integros de eo commentarios scripsere aliqui. ^k*Videsis Scri-
 ptos ad Le-
 vit. 24. Mai-
 mon. More
 Nebochim.
 lib. I. cap. 61.
 Ec. 5. I.
 Drusium de
 Nom. Tetra-
 gram.*
 Nos de qualicunque non sine blasphemia expressione, quæ et-
 iam ad rem, quam tractamus, solum attinet, legem cum Tal-
 mudicis, vulgata, aliisque heic intelligimus. Peregrinum au-
 tem seu Profelytum hoc in loco pro Gentili apud ipsos degen-
 ti, id est, Noachide seu Profelyto domicili sumunt ^l. Et formulam
 illam loquendi ^l *איש איש* homo homo (ut & Hellenistis
 vertitur; & *Varon Varon* Judæis Hispaniensibus) quæ quicumque
 seu universi denotat, adhibitam ibi aiunt ^m *לרבות את הוים*
^l *לרבות את השם* ut comprehendantur et-
 iam Gentiles, quibus interdicitur Maledictio Nominis, quemadmodum
 & Israelitis. Legem verò illam, quantum ad pœnam attinet,
 ita plerunque interpretantur, ut mortis ex ea reus non esset,
 quisquam ⁿ *עד שיפרש השם* nisi expressisset Nomen. Id est, nisi
 nomen tetragrammaton, quod ⁿ *השם* seu nomen propri-
 um appellant, expressisset, atque, ut Gemara Babylonia ⁿ *עד*
ⁿ *בשם מן השמות* nisi maledixisset nomini nomine, seu, ut Tal-
 mudici o recentiores, nisi maledixisset ei ⁿ *בשם מן השמות*
 nomine aliquo eorum quæ Scripta (ut illi) eradi seu
 deleri non debent, id est, Septem illorum sanctiorum, tetragram-
 mati. Adonai, Elobe, Elobim, Ebeibe, Sadai, Zebaath. Nempe, si
 rectè capio, nisi ipsum tetragrammaton ore prolatum, (quod
 tam pro ⁿ *יהוה* quam pro ⁿ *יהויה* à nonnullis sumitur,) ita blas-
 phemasset quis, ut sive verborum contumelia ipsum conjun-
 xisset, sive alio eorum, quæ dicta sunt, nominum aliquo in,
 ipsa blasphemiae prolatione tetragrammaton ante expressum de-
 signasset. Nam & expressim in lege habetur ⁿ *שם יהוה* no-
 men Domini seu tetragrammaton; ubi pœna mortis præstituitur.
 Legis initio omnimodam quidem blasphemiam in Deum inter-
 dici volunt, tam nominis divini alicujus eorum, quæ ⁿ *כינויים*
 cognomina vocant, veluti Sadai, Zebaath, id genus cetera, quàm
 Proprii seu tetragrammati; ac suppliciis tum forensibus, veluti
 flagris, coërceri, tum cœlitus immisissis, veluti Excisione, pu-
 niri, at pœnam mortis blasphemiae Nominis proprii tantum,
 ex lege illa, irrogandam. Atque oportuit, (ita Talmudico-
 rum sen-

pTit. Sanhe-
drin, fol. 55. b

qHalach.
Melakim, c.
9. & fide-
sis Gemar.
Babylon. ad
tit. Sanhe-
drin cap. 7.
fol. 56. a

rGem. Baby-
lon. ad tit.
Sanhedrin
c. 7. fol. 56.
& fide Mis-
nā ibidem,
de maledi-
ctione pa-
rentum.

rum sententia recepta or,) ut in ipsius blasphemiæ verbis, non tantum adstantis, nomen proprium usurparetur, quoties mortis pœna eâ ex lege debita. Unde Glossa Talmudica פ לא אדם הוציא שם מפיו אלהים שמע שם יוצא מפיו אחר וברכו פמור si ex Ore suo non protulerit nomen, sed ex alterius ore audito maledixerit, morte non est puniendus. Et glossa ad legem ipsam, אנו Reus (mortis) non est, nisi qui expresserit ipsum nomen. Neutiquam verò qui cognomini maledixerit, quod & paulò antè dictis consonum. Ad eò ut juxta hanc interpretationem, nec Profelytus domicili, nec Judæus, (nam pariter in lege hac comprehenditur uterque,) morte plectendus esset, nisi ipsi Nomini proprio seu tetragrammato expressim maledixisset. Quod si fecisset Profelytus domicili, ex Gentium hoc imperativo jure, morte apud eos puniendus erat; uti Judæus ex eadem quidem lege, sed sibi Civili. Cæterum quoniam hac in re gravioribus coërceri volebant pœnis Gentiles seu Profelytos domicili, quam cives Ebraicos, ideò ex Jure Gentium Interveniante, seu Profelytis ejusmodi ipsisque superinducto, tam Cognominis alicujus blasphemiam aut Maledictionem, quàm Nominis proprii, in Profelyto domicili seu Noachide, ultimo plectebant supplicio. Maimonides; בן נח שבירך את השם בין שבירך בשם המיוחד בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב מה שאין כן בישראל Noachides, qui maledixerit Nomini, sive id fecerit Nomine Proprio seu tetragrammato, sive cognomine aliquo quocunque modo, reus est (mortis; nam ut ita intelligatur, faciunt tam quæ præcedunt, quàm quæ sequuntur, præter rem ipsam) quod non ita obtinet in Israelita. At non defuere in Talmudicis, qui cognomina divina etiam seu הכינוין כר omnimoda Dei cognomina eâ legis hujus parte, quâ ultimum præstituitur supplicium, sive contineri sive innui voluerint, ut diserte Rabbi Meir r. Id si admitatur, tunc pœnâ mortis, tam ob blasphemiam, quàm cognomen, usurpatum est, quàm quâ nomen proprium, Profelytus domicili ex Jure Imperativo fuisset puniendus, uti & Judæus ex Civili. Et sanè sententiam ejusmodi de Cognominibus pariter atque Nomine proprio, in Synedrio Magno videtur tunc obtinuisse, cum D. N. Jesus Christus in eo fistebatur. Nam Cai-
phas

phas s, *Adjuro*, inquit, *te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es* f D. Matth. 26.63.
Christus ille Filius Dei. Cui respondit *Jesus, Tu dixisti.* Veruntamen
dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dextris throni David-
mus, id est, *Potestatis,* & *venientem in nubibus cæli.* Tunc Princeps
Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, blasphemavit. Quid adhuc
egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis vide-
tur? At illi respondentes dixerunt, *reus est mortis.* Seu ut D. Mar-
 cus t habet, *omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.* In ipsis t Cap. 14. 64.
 Christi verbis, Nominis proprii mentio nulla; sed Cognomi-
 nis manifesta, in eo quod est *Sedentem à Dextris Potestatis*, id est,
 גבור quod sexcenties apud Magistros inter cognomina u- u I Regum,
 surpatur. Unde etiam in vulgarâ substituitur, *virtutis Dei.* Di- 21. 10.
 ligentiùs heic advertas illud de *Jesabelâ & Nabotho* u, ubi Ma- x D. Ioã. 19. 7.
 ledictionis Dei, (nam proprii nominis mentio ibi nulla,) incu- y Genes. 6. 2.
 sator vir innocens, ut mortis fiat reus. Atque huc spectat, ubi vide ver-
 illud x, *Nos Legem habemus, & secundum Legem nostram debet mo-* siones Iudeo-
 ri, quia *Filium Dei se fecit.* Certè quod in *Caiphæ Synedrio* de rum, Chald.
 Sanctissimo capite decisum est, (sed maximè ex odii præjudi- Arabic. Hi-
 cio, quod decisionum rationes novare solet,) id ipsum in tumul- span. Psal. 29.
 tuaria hac ad *Pilatum* responsione, id est, blasphemix in Deum 1. 82. 2. Dan.
 eum reum fuisse, innui non videtur dubitandum. 3. 25. Iob. 1. 6.
 Non quod ipsis *Messiam* verum adeò aspernantibus, *Filii Dei* no- Scholia ibi
 men eousque insolens haberetur, ut nullâ omninò notione præter versio-
 id vellent sine blasphemia, cuiquam, præter ipsum *Numen* nem Iudeo-
 tribui. Nam בני האלהים *Filios Dei.* uti & *Deos*, dictos esse rum Hispan-
 nunc *Homines* aliquot, (quâ de re etiam vide caput proxi- niensium, &
 mum,) nunc *Angelos*, ex ipsâ sacra liquet scripturâ y; idque Pirke Rabbi
 etiam juxta *Ebraeorum* sententiam. Non aliter fere atque apud Eliazer c. 22
 Gentiles *Iovis & Deorum Filii* subinde (præter *Dæmones* z) dicti z Arist. Rhet-
 heroës præ aliis longè eximii. Non divinitate Numinis, sed oric. lib. 3.
 humanitatis tantum excellentiâ sic eis, de quibus nomina ejus- cap. 18. &
 modi usurpata sunt, interim per hyperbolen tributâ, Maxim. Ty-
 At verò rius differt.
 Judæis alia erat *Filii Dei* heic notio, quâ ipsum *Dei Verbum*,
 seu λόγος, quem Chaldaice מִמְרָא דִּי מַרְכָּא vocabant a, ita designa- a Vide Christ
 batur, ut hac notione se quempiam facere aut dicere *Dei Filium*, Helvicum de
 non aliud ipsis haberetur quàm rerevâ, non per hyperbolen, Paraphras.
 Deum Chaldaicis
 cap. 5. & in
 Systemate
 Controvers.
 Theologic E-
 lench. Iud. 2.
 Class. 3.

b De Vita
Mosis lib. 3.

c Cap. 28.
pag. 498.
d Deuter. 21.
ult. & vide
Epist. ad Ga-
lat. 3. 13. &
vide sis Io.
Drus. Prae-
terit. 4. ad
D. Io. c. 19. 7.
e Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin.
cap. 6. fol. 45.
Maimonid.
Halach.
Aboda Zara
cap. 2. & Ha-
lach. Sanhe-
drin, c. 15. Mo-
ses Mikotzi
praecept. Af-
firmat. 103.

Deum se profiteri, adeoque, si falsum esset, Numen sanctissi-
mum blasphemare. Atque ut *בן נש* *filius hominis* millies pro
homine in Ebraeorum commentariis occurrit, ita *Filius Dei* etiam
in eorum haec ore pro ipso vero Deo. Atque huc sanè in pri-
mis attinet illud Philonis Judæi ex more Hellenistarum suorum
loquentis b; *αἰαγκᾶσι γὰρ ὡς τὸ ἱερῶν μὲν τὰς ἑκὸς πατρὶ, πα-
ρακλήτῳ γρηγορῶς τελειοτάτῳ τῷ ἀρετῇ ὡς πρὸς τὴν ἀμνηστίαν ἀμαρ-
τημάτων καὶ χορηγίας ἀφθονωτάτων ἀγαθῶν* *Necessarium enim erat,*
(verba jam fecerat de τὰς σὺν ἔχοντι καὶ διοικῶντι λόγῳ τὸ σὺμπαν
*Verbo seu Ratione cuncta continente & dispensante in Pontificis Ra-
tionali quod pectore gessit representata,) ut Sacerdos supplica-
turus seu potius ut sic consecratus Patri omnipotenti, advocatum ad-
hiberet perfectissimum virtute ejus Filium, tum ad peccatorum veni-
am, tum ad uberem in posterum gratiam impetrandam. Sed de lo-
co illo, quo, eò quod Filium Dei se fecit Jesus Christus, debu-
isse eum mori clamitarunt Judæi, præter interpretes obvios, vi-
de virum præstantissimum Daniele Heinsum in Aristarcho
sacro. Quin nec illud observatu indignum, verba illa legis sa-
cræ d *וְיִתְּנָה לָהֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל* (quæ verti solent *maledictus à Deo,*
qui est suspensus, seu in maledictione Dei, qui est suspensus) sumi à ma-
gistris perinde ac si ibi pœnæ auctarium blasphemiae præstitue-
retur, id est, suspensio e post lapidationem; quasi vertenda es-
sent, *qui Deum blasphemaverit, suspendendus est, seu patibulo sub oc-
casum solis (sic ajunt) post lapidationem affigendus.* Ebraeus
scilicet, seu Judæus. Nam ad Profelytos domicilii hoc genus
mortis non attinuit. Sanè ex hisce atque ceteris de blasphemia
legibus jam antè memoratis, mirum non est, si in sententia-
rum, quale diximus, discrimine (saltem si Christi tempore di-
scrimen erat sententiarum, quale tempore R. Meir') Judæi odio
in Christum tam acriter flagrant, eligerent amplecterentur-
que eam, quâ quicquid in Dei Unitatem, Sanctitatem, Verita-
tem, Potestatem summam Blasphemia ipsis ullo modo videre-
tur, morte luendum esset. Sed de Judicio illo ejusque appen-
dicibus, plura in libro secundo de Synedrio Magno. Quòd ve-
rò laceravit seu discidit vestimenta Caiphas, ex more erat avito.
Consuetudinis Iudaicae est, (inquit ad locum illum D. Hieronymus,)*

cum aliquid blasphemie & quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua. Et I. yranus ibi; Iste erat mos Iudeorum scindere vestimenta in signa doloris, quando audiebant blasphemiam divini Nominis. Id liquet etiam, tum ex corpore Talmudico f, tum ex sacris literis. Et doloris signum hoc fuisse alibi g in Oriente, scimus ex Jobi historia. Sed Baronius h; Hac consuetudine ceteri, haud tamen Sacerdotes, tenebantur; nam divina lege Sacerdotibus i vetitum erat, ne sua scinderent vestimenta. Sed Caiphas, illa contempta, quo ceterorum astantium animos in Christi perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus summorum omnium Pontificum, (quorum sit memoria,) sic sua vestimenta conscidit. Ad eundem sensum alii. Atque ea de re controversia subinde k agitur. Quae facile sopita erit, si Talmudicorum placita penitus advertamus. Non solum leges sacras jam e Levitico indicatas, sed etiam alias l adhibent, dum de vestium laceratione Sacerdotibus interdicta loquuntur. Sed eas intelligunt tantum de vestibus Sacerdotalibus, quarum solus in sacris ministeriis m usus; unde & illud n לוקה כהונה לוקה. Qui dilaceraverit vestes Sacerdotales, vapulabit. Nec certe, reverentiae & honoris causa, fas erat cuiquam sive Sacerdoti sive laico, vestibus dilaceratis atrium, in Templo, Israelitarum ingredi. Alias autem vestes, seu amictum vulgarem, quem extra sacra gestabant ministeria Pontifices sacerdotesque, tam ipsi, quam alii cujuscunque generis Ebraei dilacerare o solebant, tum in luctu, tum blasphemiam ex ore Israelitae (non Gentili) sive in nomen tetragrammaton sive cognomen Dei aliquod auditum, aliasque ob causas, veluti legis incendium, atque urbis templive sive excidium sive damnum aliquod insigne. Et expressim, tradunt discrimen inter solennem Pontificis Vestium, quas diximus, dilacerationem, atque aliorum. Illi nempè dilacerandas ab ima atque anteriore parte versus summam, aliis à summa deorsum. Misna p; קהן גדול פורם מלמטה וההריוט מלמעלה. Pontifex dilacerat à parte imà, Sacerdos gregarius à summa, quem-

Li

admodum

o 2. Saz. 3. 31. Gemara Hierosolymitana ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 83. a. Babylon. ad tit. eund. fol. 26. a. Mass. Semichoth cap. 9. Maimonid. halach. Abel cap. 8. & Aboda Zara cap. 2. Vide sis Alex. Nobarin. Scheriazim. sacra-proph. lib. 9. cap. 26. p. Tit. Horaisoth, cap. 3.

f Misn. tie

Sanhedrin

cap. 7. Gem.

Babylon. ad

tit. Moed

Katon c. 3.

fol. 26. a. Hie-

rosolymit. ib.

fol. 83. a. 2. Re-

gum. 18. 37.

Et 19. 1. Isaia

36. 22. 37. 1.

g Cap. 1. 20.

h Annal 10.

1. A. Chr. 34.

i Levit. 10. 6.

Et 21. 10.

k Vide Petrū

Cunaeum de

Rep. Hebr. li.

2. c. 3. Isaac.

Casaub. Ex-

ercit. in Ba-

ron. 16. ann.

34. num. 37.

l Exod. 28. 34.

Et 39. 23.

m Vide sis l.

nost. 2. de suc-

cessionem in

Pontif. c. 7.

n Gem. Ba-

bylonia ad

tit. Ioma c.

7. fol. 72. a.

adde Mai-

monid. hal.

Biath ham-

mikdash ca.

1. & Mos. Mi-

ketz. praec.

Negat. 98.

Et vide Mai-

monid. halach.

Sanhedrin.

cap. 19. ord-

no. 18. & 34.

admodum & ceteri universi. Maimonides מהיכן קורע מלפניו והקורע מאחוריו או מן הצדדן או מלמטה לא יצא ירי חובה *Dilaceranda erant vestes ab anteriore parte. Qui autem à tergo, aut à latere, aut ab inferiore parte dilacerabat, is à ritu dilacerationis aberrabat. Quod tamen de Pontifice summo non est intelligendum, cui à parte inferiore dilacerandum erat.* Sed hisce missis, si juxta jam dicta Blasphemix verba, morte plectendus non erat quisquam, ex lege illa scripta, cujus interdicto, tam Profelyti domicili, quàm Judæi continentur, nisi ipsum nomen Dei proprium, uti vocant, blasphemus verbis adhibuisset, & nihilominus pœna ea subeunda, erat Profelyto domicili quomodocunque blasphemix etiam in cognomen reo, palàm sequitur, ex Interveniēte Ebræis ac Profelytis ejusmodi jure, quod moribus superinductum est, ultimum supplicium ad Profelytum hujusmodi heic spectasse; uti etiam, idem ad eum spectasse ex Jure utrisque Imperativo seu à Numine præscripto, si juxta sententiam illam & Rabbi Meir ac Synedrui, cui Caiphas præerat, Blasphemix verba citra proprii nominis usum mortem mererentur. At verò, qui manu elatà quid fecerat in Legem è Numeris capite superiori citatam, adeò ut aut Idololatriam profiteretur, aut suaderet, indeque juxta ibi ostensa, pro blasphemo in Dominum pariter haberetur, is si Judæus esset, ex Lege Civili q, si Profelytus domicili, ex Interveniēte Gentium jure, morte erat plectendus.

q Deuterom.
23. &c.

CAP. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum, & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra, quâ Deorum alienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine. Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ (cujus cultui scilicet nondum renuntiaverunt) qualicunque maledixisse.

1 Orig. Iuda-
ic. lib. 4. c. 8.

Sed mirum est interea, quod habet Flavius Josephus in Legum Sacrarum recensione ; βλασφημεῖτω δὲ μηδεὶς θεὸς, ἢ πόλις ἀλλὰ νομίζουσι. Μὴ συλαῖν ἰσραὴ ζεῖν καὶ, μηδ' αἰ ἐπινομασ-
μῶ

μὴ ἢ ἡνι τῷ θεῷ χειμῆλιον λαμβάνειν, Nemo blasphemet deos, quos
 alie civitates Deos esse æstimant. Nec spolianda fana peregrina, nec
 donarium Deo cuiquam dicatum auferendum. Atque alibi hoc ait
 fuisse αὐτῆς ἐνεκα προσηγορίας ὅτι θεῶν eo quod Dei nomine indigita-
 bantur. Quinetiam Philo, Mosem, ait & vetuisse convicium in
 Deos, ὅς ἐπερὶ νομίζουσι θεῶς εἶναι, μὴ καὶ κείνοι διακινηθέντες ἅ μὴ θε-
 μισ φηγόνται κατὰ τὰ οὕτως οὐτὶς quos alii existimaverint esse Deos,
 ne ipsi vicissim irritati prorumpant in voces nefarias in Deum O. Ma-
 ximum, qui verus est. Alibi item ipse ex Mosis mente ait, deo-
 rum ejusmodi τῆς βλασφημίας ἀνέχειν ἀναγκάσιον ἵνα μηδεὶς ἐδί-
 ται τῶν Μωύσεως γνωρίμων συνόλως θεῶν προσηγορίας ἀλογεῖν blasphe-
 miā abstinendum, ne quis Mosis discipulus assuescat ullo modo appella-
 tionem Dei contemnere. Αἰσχρολογία γὰρ, inquit, αἰεὶ καὶ ἐπαξιέ-
 ρος ἢ κλησις, Nomen enim illud, & invictissimum semper est, &
 summo amore prosequendum. Hæc si recipienda essent, sane Juris
 Gentium apud eos Imperativi caput singulare, idque satis insigne
 de Numinibus Gentium qualibuscunque, eorum Delubris &
 Donariis sacris, inde oriretur. Cæterum hæc maximè adversan-
 tur receptoribus vetustissimisque Talmudicorum sententiis.
 Neque apud Mosem reperiuntur. De contrario satis constat.
 Nam & Idola & quicquid Cultus extranei nomine veniebat, de-
 struendum fuisse abolendumque, neque intra ditiones Israeliti-
 cas jure permittendum, ex sacris literis liquet, uti etiam ex iis,
 quæ juxta Talmudicos superius ostenduntur. Quod autem ad
 aliarum Civitatum seu Gentium Deos heic attinet; scimus qui-
 dem apud Hellenistas x legi θεῶς & κακολογῆσαι Diis non maledices,
 seu Diis non detrahes, uti vulgata. Sed Deorum ibi notio habe-
 tur, qualis in illo γ Deus stetit in Synagoga Deorum. In medio au-
 tem Deos dijudicat; quousque judicabitis perversè? Ita de Judicibus
 seu Principibus, non de fictitiis diis locus capiendus. Rectè de
 more apud Judæos loquendi Origines z; Judices inquit ἐλέγοντο
 εἶναι θεοὶ πατέρω ἡνι ἰσδάρον ἔθει Dii esse dicebantur ex more quodam
 Judæis Patrio. Ebræa sunt לְהַקִּיחַ לֵאלֹהֵינוּ quod sanè ex nu-
 da sermonis vi rectè posset verti, Diis seu Deo (ex pluralis numeri
 usu) non maledices. Sed expressim ibi Onkelus לְהַקִּיחַ לֵאלֹהֵינוּ
 Judicibus non maledices. Consona est Paraphrasis Jonathani tri-
 buta.

f Advers. Ap-
 pion. lib. 2.

t Lib. 1. de
 Monarchia.

u Lib. 3. de
 Vita Mosis.

x Exod. 22.
 28.

y Psal. 81. 1.

z Contra Cel-
 sum. lib. 4.

ac Juramenta eorum nomine concipienda, præstanda, atque Societatem, qualis sine juramento mutuo rectè confiteri nequeat, cum Gentili, dum Idololatra est, ineundam negat. In iis, qui primam tradunt, alii vetari volunt tantum eorum nomina, quibus tribuitur ^h eis divinitas aliqua, non autem propria nomina, quæ discriminis solum gratiâ sine expressa divinitatis notione solent usurpari; veluti Moloch, Bel, Mars, & quæ sunt similia. Atque ita sanè legem hanc sacram explicat etiam Tertullianus i. Alii verò ne simplicem inter loquendum nominum eorum memoriam inde admittunt ^k פִּירוּשׁ בְּלֵא זֵכֶר אֱלֹהֵי אֲדֹמָה ne quidem tamen si divinitatis eorum mentio non fiat. Adeo ut nec Chemosh, nec Milcom, nec Asima, id genus cetera in sacris literis deorum Gentium nomina sic memoranda esse doceant, sed cum contumeliâ seu probro tantum designanda; veluti שְׂקוּץ אִו תַּעֲבֹד Idolum seu abominatio Moabitarum, Ammonitarum, Hamathitarum. Inde hi, illicitum, aiunt, dicere תַּעֲמֹד עִמָּי בְּיוֹם עֲצֵר פְּלוֹנִי ^m mecum moraberis die festo Idoli Gentibus culti N. & similia. Sed & sunt, qui, dum simplicem nominum usum vetari aiunt, legem nihilominus de Diis in sacris literis sparsim nominatis non intelligi asserunt. Unde Maimonides ^l; quem & sequuntur alii, כָּל עֲוֹן הַכְּתוּבָה בְּכַתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ מוֹתֵר לְהִזְכֵּר שְׁמָהּ מִגֵּן פֶּעַר וְכֵל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן ⁿ Omnia Gentium Idolorum in sacris literis memoratorum fas est nomina memorare, veluti Peor, Bel, Nebo, Baal, Gad, & quæ sunt id genus cetera; quæ & in scriptis Talmudicis passim occurrunt. Sed & in illis מֶרְקוֹלִים ^o Merkolis pro Mercurio, alia item nomina parilis apud Ebræos existimationis. Hoc verò genus in sacris suis libris non nominatum, memorari aliqui ^m aiunt nunquam, sine גִּנָּא לְשׁוֹן seu contumeliosa aliqua syllabarum, sive inversione, sive decurtatione, aliave ejusmodi notâ, quâ opprobrium ingeratur. Qui autem interdictum sacrum sumunt (atque receptior est hæc sententia) de non ineunda cum Gentili, dum Idololatra est, societate, illud intelligunt perinde ac si dictum fuisset, cum Gentili seu Idololatra Societatem minime ineas, ne fortè inde adigatur ille ad jurandum per Deos suos, & tu sic in causa sis, ut velut Dii, seu non sine divinitatis characterē, ii non solum memorentur, sed & habeantur. Atque illud

^h Vide Annot. ad Maimon. Hal. Aboda Zara cap. 5. i De Idololatria, cap. 20. ^k R. Nachmanides in Pirush Tora fol. 134. b. Si de Gloss. Iarchii ad Exod. 23. 13. & Tib. Paul. Fagium.

^l Hal. Aboda Zara cap. 5. Mos. Mikotzi Prac. Neg. 32. Shulcan Aruch Iore dea, cap. 147.

^m Vide Mos. sem Mikotzi Prac. Nega 32. & Paul. Fagium ad Exod. 23. 13.

Dei Hal. p. mibodars. q. 91.

mHalach.
AbodaZara
c.5. & Hal.
Sheluchin.
Weshoth.
phin cap.5.
AddeMasem
Mikotz.
prae.Negat.
32.
Exod.23.13.
pTit.Sanhe-
drin ca.7. &
Gem.Baby-
lonib.fol.
43. b.

q Halach.
Sanhedrin
cap.19.

quod ex ore tuo vertimus, interpretantur pro eo quod est, per te seu ex ratione societatis ejusmodi à te initæ. Atque ex parili ratione, tum votum nuncupari nomine Idoli alicujus, tum juramentum per illud præstari ea lege volunt interdicti Maimonides n ; הנודר בשם עבודה זרה והנשבע בה לוקה ש"נ ; ושם אלהים אחרים ל"א תזכירו אחר הנשבע ב"ה לעצמו ואדר הנשבע בה לגוי ואסור להשביע גוי בידאמו ואפילו להזכיר שם ע"ז שלו דרך שבועה אסור. Qui votum nomine Idoli concipit, & qui per illud jurat, vapulat. Nam & lex sacra est o, & nomen Deorum aliorum non memorabitis. Neque diversa est ratio ejus, qui sibi sic juraverit, & qui Gentili. Etiam nefas habetur adjurare Gentilem per id, quod is timet ; & quidem memorare Idola seu cultum ejus sub ratione juramenti, pariter vetitum. Subjungit autem paulò post Maimonides ואסור לגרום לאחרים שידרו ושיקיימו בשם עבודה זרה In vetitis etiã habetur in causa esse, ut quis aliq sive votum nomine Idoli concipiat, sive nomine ejus pactum confirmet seu juret ; quæ omnia partim item in Misnap, partim in Gemara Babylonîa occurrunt. Neq ; aliter intelligunt illud Misna הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בל"א תעשה qui votum concipit, aut jurat nomine Idoli, præceptum negativum violat, id est, Legem quam diximus de non nominandis diis alienis. Sed & verba illa Misna vir doctissimus vertit ; qui votum concipit in nomine ejus, atque id exsolvit nomine ejus, violat interdictum. Pœna autem forensis, id est, heic verberum, non infligebatur ex hac lege, nisi ei, à quo, aut votum conceptum, aut juramentum præstitum fuerat Idoli nomine. Maimonides ; ואינו לוקה אלא הנודר בשמה והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה Sed nemo vapulat, (ex legis jam dictæ violatione, quâ ibi interpretatur,) nisi qui votum conceperit, aut pactum cõfirmaverit, id est, qui juramentum præstiterit illius nomine. Neq ; enim Idololatriæ speciẽ faciebant hujusmodi sive Vota sive Juramenta. Neque divinitatem aliquam Idolis inde tribui existimabant. Nam sic supplicio ultimo punita fuissent, juxta capite primo dicta. In iis verò censebantur interdictis שאין בהן ל"א כרת ולא מיתת ב"ד שלוקין עליוהן quorum ob violationem (in sacris literis) neque excisionis pœna, neque ultimum supplicium, quod forense est, præstituitur ; sed ex more recepto verbera debentur. Horum Numerus est CLXVIII. Simul alibi q à Maimonide series eorum exhibetur. Unde liceat heic obiter indiligentiæ in prolegome-

gomenis ad libellum de Successionibus in Bona defuncti lapsum corrigere, ubi hâc de lege verba fecimus f. Numerum ibi, adjecto denario, correctum sequatur, *Octavus ibi est de הנשבע בשם* eo qui per nomen Dei alieni juraverit, quod & fulius &c. Certè legis illius Sacrae interpretationi illi de juramento haud parum accedit versio vulgata. Etenim ea disertè, *Per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.* Ceterum in sententiarum, quas diximus, Talmudicarum discrimine nihil reperitur, quod de alienis diis non blasphemandis apud Josephum & Philonem occurrit, omninò innitatur. Quin Magistri, qui *abominationis, rei execranda*, id genus alia contumelia nomina deorum mentioni (qui itidem mos est sacrae Scripturae) adjici voluere, planè non sine blasphemia eos à Judæis nominandos docent. Et exemplum est ea de re illustre in Historia sacra s. de Elia & Baalis Prophetis. Atque ubi de abolendis Idolis, quæ תַּעֲבֹדָה id est *Idololatriæ* nomine designare solent, loquuntur Magistri, expressim interdum adjiciunt שָׂרֵי לִכְנוּת לַיהוָה שֶׁבַח גָּבִי *oportere ei nomina contumeliosa & opprobria ingerere.* Ceterum ex alia lege sacra obtinuit apud aliquos opinio, (quæ heic non præmittenda,) Gentilium nemini licuisse, Numini patrio, seu quod ipse velut patrium coluerit, maledixisse. Quod de Gentili apud Ebræos, qui nondum solenni ritu Profelytus domicilii factus est, intelligendum. Verba sunt legis^u superius etiam adducta, quicumque maledixerit יהוה id est, *Deo suo, portabit iniquitatem suam;* ubi paraphrasis Uzielidi tributa habet יהוה כִּנּוּי שֶׁבַח *cognomini Dei sui.* Hac locutionis formulâ interdicti volunt nonnulli, non solum cunctis mortalium Numinis, sanctissimi ac Unici maledictionem; verum etiam Gentilibus, apud Ebræos, maledictionem Deorum, quos sibi adsciverant. Neminem scilicet Gentium Deo suo fictitio, cui nondum renuntiaverat, maledixisse, sine interdicti illius violatione; tametsi pœna mortis ibi præscripta ad eos tantum attineret, (ut & verba legis postea sonant) qui Deum verum, ejusque nomen sanctissimum blasphemarent. Sed disciplina Talmudica, seu quæ Magistris receptior est, quantum video, nimis est hæc dissona. Et de hisce hæctenus.

Libri Secundi FINIS.

DE

1 Edit. Lond.
1636. pag. 12.
Lugd. Batav.
1638. pag.
**3.

11. Reg. 18. 27.

1 In Shulcan
Aruch, lib.
Iore Dea, c.
146. §. 15.

u Lev. 24. 15.

x Vide sis A-
barbinel in
Pirush Tora
fol. 267. col.
4. & Theodo-
retum, item
Augustinū
alios, ibi.

DE JURE NATURALI ET GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER TERTIUS;

In quo dispicitur, utrum ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum, qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (quæ *Negativa* sunt) & quæ sequuntur Præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione continetur*, obligari voluerint *Ebræi Noachidas seu Gentiles*, & ad *Qualem*. Item *Qualis* Profelyto domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in *ditione Israelitica Cultus*, ex Jure Gentium sive Imperativo sive Interveniante, *Permissus; qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebræi* de eo quod est, *an Sabbatum seu Septimus*, in dierum rerum initiis periodis, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus*.

CAP. I.

Verum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quam Negativum de Idololatriæ & Blasphemie abstinentia, ex Ebræorum seu Talmudica doctrina mente continetur.

Explica-

Explicatis in libro superiori prioribus binis Noachidarum seu Naturalibus Interdictis, (idque quatenus merè Interdicta sunt seu Præcepta Negativa,) nimirum altero, quod de Cultu Extraneo seu Idololatriâ datum est, altero, quod de Maledictione Nominis Divini seu Blasphemia, unâ cum Jure Gentium apud Ebræos ad utrumque, etiam in Negativis, spectante; consequens est, ut, priusquam transimus ad cetera, quibus mutua hominum inter se officia præstittuntur, dispiciamus, quid de Officio Cultuve alio (præter simplicem Negativis obedientiam præstandam, quâ quidem etiam cultum aliquem contineri nemo non videt) hoc vel illo ritu Numini à Noachide, ultra præstando heic velint Talmudici. Id est, ut videamus, quidnam Affirmativi in hisce Noachidarum præceptis circa Cultum Numinis contineri, sive docerent, sive admitterent. Etenim, Cultum Extraneum universo humano generi fugiendum, uti pariter & Blasphemiam, ex superius traditis, voluisse eos liquet. Ceterum ita nihil præter Negativum quid & Abstinentionem tradi forsitan videatur. Nam utrum Præceptum aliquod aliud hac de re affirmativum (excepto eo, quod est de simplici obedientia) quo obligentur Noachidæ, implicari inderdictis Idololatriæ ac Blasphemix innuerent, id est, utrum insuper Colendum ex jure Hominum Communi vellent Deum Verum ac Benedicendum, (nam de Sanctificatione Numinis, cujus oppositum faciunt Profanationem, jam antè a fusiùs dictum est,) non omninò sanè ex eis, quæ de Interdictorum sensu suprâ allata sunt, fit manifestum. Neque sanè de Affirmativa heic parte perinde ac de Negativa, dum de Jure Noachidarum agunt, expressius agere solent. Cæterum ritè perpensâ eâ, quam tradunt, disciplinâ, haud difficile est elicere, etiam Deum Verum Noachidis seu universo generi humano colendum, eos, idque ex Jure Naturali, voluisse, & cetera, quæ Cultum solent comitari, veluti Benedictionem, Amorem, Majestatis agnitionem, Gratiarum actionem, id genus reliqua, à cunctis eodem Jure præstanda. Juri-um scilicet Noachidarum seu Naturalium de Officiis erga Numen ratio eis planè erat Duplex. Altera, quâ Rempublicam seu Ecclesiam Ebraicam ita spectabant, ut Profelyti domicilii,

a Lib. 2. cap.
10.

seu quod idem est, Noachidæ in Ebraeorum ditione agentes ob eorum violationem essent ex sententia forensi seu Jure Gentium, sive Imperativo, sive Interveniante puniendi; cujus rei exempla habentur libro in superiori. Altera, quâ universum genus humanum ex Imperio Numinis atque pœna violationi inde, sed non ex sententia fori civilis, imminente, simpliciter obligari ad ea servanda volebant. Diffitendum quidem non est, ratione priori, Affirmativum quale diximus de Cultu seu Benedictione in memoratis Interdictis seu eorum materie contineri seu innui præceptum nullum. Neque enim docent Profelytum domicilii seu Gentilem in ditione agentem Israeliticâ, eò quòd non coleret Numen, sic fuisse puniendum; id est, Numen ab eo sive Formulâ sive tempore aliquo præstituto esse colendum, pœnamque simul ejusmodi præcepti violationi apud ipsos in foro civili imminere. Præter Idololatriam ac Maledictionem Numinis, nihil omninò ex Jure Naturali seu hominum omnium communi pro Crimine seu Delicto circa Sacra, quatenus scilicet Noachidas solum ea respiciebant, in foro, quoties sistebetur Profelytus domicilii seu Gentilis ejusmodi, ipsis est habitum. Adeoque Præcepto Noachidarum de Cultu affirmativo ibi locus nullus. Posteriori autem ratione, sensus eorum proculdubio erat; obligari quidem tum Profelytos domicilii, tum reliquum genus humanum ad Cultum divinum. Quem tamen si non præstarent, Numinis solius expectandam esse, non civilem, vindictam. Quoniam verò hujusmodi Juris usus forensis in eo, quod Negativum erat, interdicti formulâ conceptum, omninò versabatur, ideò passim negativè seu de Abstinencia Idololatriæ ac Maledictionis, non pariter affirmativè seu de Cultu exhibendo aut Benedictione, in Commentariis eorum, præcepta hæc, quæ ad officia erga Numen singularia spectant, solent exprimi. Ita interim, ut pariter credendum sit, etiam ex ipsa Negatione Idololatriæ ac Maledictionis seu Blasphemix, Affirmationem de Cultu & Benedictione Veri Numinis simul voluisse eos insinuari. Nimirum Cultum qualemcunque Divinum adeò in universum præstari solere, ut nemo sit hominum, mentis non depravatissimæ, qui eum rei alicui, Divinitatis nomine, non præstiterit, seu duxeri præstandum.

Standum. Id est, aut Cultum Verum, aut Falsum seu Extraneum. Atque ita & Falsi Cultus interdicto, cujus simpliciter ac Negative sumpti in foro apud eos solum ratio habebatur, breviusculè concepto, Verum consequenter ac Affirmative imperari generi humano à Numine (tametsi non sub pœna ex ipsorum fori sententia infligenda) volebant. Adeo ut sensus esset, idque ab ipsa rerum origine seu tempore Interdicti, uti aiunt illi, dati; Deos alienos non habendos seu colendos esse, sed tantum Deum illum Unicum ac Verum, secundum id etiam, quod habetur in fronte Decalogi. Nam & quod legitur ibi *de non habendis diis aliis*, interpretantur subinde etiam Magistri ^b, *b* *Videsis Isaac. Abarbanel lib. Rosh Amanac. 7, &c.* quemadmodum & scriptores Christiani, velut de Cultu vero Deo exhibendo, à Numine pariter, & satis expressim dictum. Quin & *aliorum* nomen, uti & *Alieni* in *Cultus Alieni* seu *extranei* vocamine, ita Exceptivi, veluti *nisi, præter, sed*, vim innuit, ut quod excipitur seu Verus Deus ejusque cultus ex locutionis formulâ satis affirmativè contineri possit. Juxta fere receptius illud apud Jurisconsultos; *Promitto, quod nunquam aliam accipiam uxorem nisi te*, sponsalia contracta esse, perinde ac si dictum fuisset, *in uxorem te accipiam*. Quæ vocabula à nonnullis controvertuntur quidem, dum de sponsalicio contractu agitur; verum non quod vim Exceptivi affirmativam omninò quis simpliciter neget, sed quòd non in vulgi colloctionibus, unde hujusmodi fieri assolent contractus, perinde ac in legibus ac decretis ex graviore prudentum sermone natis, Exceptivi ejusmodi vim solum admitti velint, nec sanè immeritò, aliqui. Nec prætereundum est heic illud Naamanis Syri, qui velut Profelytus domiciliî Cultu extraneo renuntians, *servus tuus*, inquit Elisæo ^d, *non faciet amplius Holocaustum & Sacrificium Diis seu Deo alieno, seu alio præter Dominum*; quasi dixisset, *sed faciam Domino*. Sed ut hæc jam dicta rectè capiantur, & quid de Noachidarum ad Cultum Numini præstandum obligatione, (quâ Benedictionis obligationem involutam esse nemo non videt,) senserint Ebraei, liquidò satis constet, fusiùs est agendum, & res altius repetenda. Tria igitur sunt primò heic considerata. Primum, Cultus Divini, legitimi scilicet ac Deo vero & unico citra idololatriam exhibiti, qui ab ipsis

rerum initiis usque in tempora Mosaica ubicunque locorum, & dein extra Territorium seu ditionem Israeliticam Noachidis, florentibus Ebraeorum rebus, in usu fuit, Genera, Tempora, Loca. Secundum, Cultus illius, qui Ebrais post Legem datam in usu, Genera, item Tempora & Loca. Tertium denique, qualisnam Cultus ex Jure Ebrais Gentibusque aliis Imperativo aut Interveniante, sive Profelytis Domicilii seu Noachidis in Ebraeorum ditione agentibus, sive exteris aliis, qui tamen ibi non agerent, sacris nihilominus citra Judaismum Hierosolymitanis misceri subinde cupiebant, Interdictus sit; Qualis item Permissus; & quare Cultus aliquis sic, sive Permissus, sive Interdictus. Nam ex his, ut oportet, diligentius perpenfis, etiam & Obligationem, quâ ad Cultum divinum obstringi Noachidas, utcunque in foro ab ipsis ob violationem non puniendos, sed Numinis vindictæ relinquendos, innuerent, absque difficultate eliciemus.

CAP. II.

Proponuntur aliquot, quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. Cultus simplicioris Numinis Veri à rerum initiis usque in Mosaica tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebraeos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis.

c Genes. 3, 2.

Uod ad Cultus divini, quo usi sunt Noachidæ eorumque decessores vetustissimi, Genera heic attinet; scimus paulò post ipsa rerum initia Cultum divinum per Oblationes exhibitum, ut in sacrificiis Abelis & Caini. Adæ item similis tribui solet, idque ex eo, quod tunicas haberet & ipse & Eva pelliceas. Oblationum autem Abelis & Caini, hujus frugum, illius pecorum, ratio traditur in vetustis Orientalium aliquot Christianorum monumentis. Utrosque nimirum ex Adæ patris monito sacrificasse, cum contenderent de Sororum conjugis, atque eam deperiret Cainus, quam ei conjungi nefas pronuntiârat pater. Nam cum Abele gemellâ natam Avvinam, cum Caino Azronam aiunt. Hanc autem

autem sibi in uxorem jungere voluisse Cainum, refragante Ada, & Avvinam ei, uti & Azronam Abeli, (ne alteruter suam haberet gemellam,) destinante, & demum ad hunc modum utrumque mo-

خذ من ثمار الارض ومن اولاد الغنم واطلعا لي راس هن)
 الجبل المقدس وقربا قربانكها وحينئذ تلخذ
 نسائها فجاب قاين من ثمار ارضه بقربانين الله طيبة نقيده
 فجاب هابيل من ابيكار غنمه بقربانين الله طيبة نقيده
 فبينما هاتالان الي راس الجبل لن دخل الشيطان في
 قاين ان يقتل اياه هابيل من اجل امرؤن اخذه ومن اجل
 هن) لم يقبل الله قربان قاين ولما قنما ابراهيمها قبل الله
 Sumite vobis ex fructu tellu-

ris, & ex fatu gregis, & ascendite in montis hujus sancti cacumen, & offerre oblationes vestras, atque tum accipietis uxores vestras. Attulit autem Cainus è frugibus terræ suæ oblationem Dei optimam mundamque. Abel ex primogenitis gregis oblationem optimam mundamque. Cum autem simul ascendebant in montem, Diabolus suggessit Caino, ut interficeret fratrem suum Abelem, ob Azronam sororem suam; unde fiebat, ut non acciperet Deus oblationem Caini. Et cum offerebant oblationes suas, accepit Deus oblationem Abelis; Caini verò respuit. Ita sci-

licet Saidus Batricides Patriarcha ante annos septingentos aut circiter Alexandrinus. Et apud Ebraeos fanè de gemellis illis ac Caini in fratrem ob gemella suæ amorem malevolentia, parilis ferè habetur narratio. Noachum autem, altari extructo, obtulisse holocausta legimus, nec Abrahamum h semel & Jacobum i aras erexisse. Preces k item, Benedictiones, Adorationes, Sacrificia, Vota in Intervallo illo habentur, quod Legem Mosaicam antevertens ad Noachidas generisque humani universitatem pariter attinuit. Primogenitorum tunc temporis sacerdotia, de quibus alibi egimus l, præmitto. Et Jumenta pariter omnia, Fera, Volucra sine sexûs discrimine, aut vitii corporis ratione, altari satis

f Apud R. E-
 liezer in Pir-
 ke cap. 21.
 g Genes. 8, 20.
 h Ib. 12. 7. &
 i Ibid. 22. 5. 13.
 k Genes. 14. 20.
 l De Succes-
 sione in Pon-
 tific. lib. 1, c. 1.

m. Vide Gen. idonea tunc habita; excepto, quod Noachidis m. immundum
 8. 20. erat. Nam de immunditie animalium etiam Noacho, nemo
 n. Ad tit. Ze- nescit, monitum à Numine datum. Gemara Babylonia ubi de
 bachim, cap. Primogenitorum sacerdotio & tempore, quod tabernaculi stru-
 14. fol. 115. b. Eturam præcedit, loquitur, statim subjungit כשרין להקריב בהמה היה ועוף זכרים ונקבות תמימין ומעלי מומין
 sic Abulensis מחרין אכל להם שמאין והכל קרבו עולות Et universa ani-
 in 1. Paralip. cap. 16. quæst. 28. malia ritè offerebantur, sive Iumentum, seu pecus, sive Fera, sive A-
 vis, idque tam fæminea, quam mascula, tam vitiosi, quam integri cor-
 poris, modo ex mundis essent, non item immunda. Et victime se-
 oblata fuere cuncta Holocausta. Nam & sic interpretatur glossa
 מחרין אכל להם שמאין והכל קרבו עולות quod non offerebant alia (saltem
 eorum quæ immolabantur) præter Holocausta. Ad idem inter-
 vallum attinet illud Domini ad Eliphazum, & amicos ejus
 o. Iob. 42. 8. duos; Iratus o. est furor meus contra te, & contra duos amicos tuos;
 quia non estis locuti de me rectum, sicut servus meus Iob. Nunc igi-
 tur tollite vobis septem boves, & septem arietes, & ite ad servum
 meum Iob, & offerte Holocaustum pro vobis, & Iob servus meus ora-
 bit pro vobis. Atque ex jam memoratis etiam satis liquet, tam
 Ilastica seu Propitiatoria atque Expiatoria, quam Eucharistica
 fuisse sacrificia Noachidarum decessorumque. Controver-
 titur autem Panis & Vinum p. à Melchisedeco prolatum. Et
 p. Genes. 14. 18. Theologi, qui utrinque disputant, obvii sunt. De sacrifi-
 cio ea non sumunt Ebræi. Sed de ipso, quantum ad hanc
 rem, in Christianis Orientalium monumentis vulgo non pro-
 stantibus habetur traditio, quam adjicere non pigebit. Cru-
 entis nempe eum sacrificiis omninò abstinuisse, etiam & ab-
 stinere debuisse, & Panem ac Vinum duntaxat Deo obtu-
 lisse. Tantundem enim de eo asseritur apud Saidum Batri-
 cidem Patriarchum illum Alexandrinum jam antè laudatum,
 idque tum ex vaticinio, quod de eo effatus est (sic è vete-
 rum scriptis Batricides ille) Noacho filio Lamechus, tum ex
 consonis, quæ è Noacho accepit Melchisedecus, ea de re
 mandatis. Scilicet Adæ corpus, aromatis, ut ipse mori-
 bundus præceperat, conditum, è Sethianorum monte ubi
 in spelunca Thesauri repositum est, in

ارض *Medium seu Umbilicum Telluris* postmodum transferen-
dum idque exipsius etiam jussu. Atque eam rem ut pro-
curaret, in mandatis dedisse Noacho Lamechum paulò ante o-
bitum. Adæ igitur corpus, uti & aliorum Patriarcharum,
ita sepultorum, in arcam secum tulisse Noachum, idque ad
exitum vitæ fermè retinuisse. Moribundum autem Semo im-

perasse, ut corpus Adæ clàm inde educeret. وخذن معك
خبيرا وخمرا الموعوت الطريقين : وخذن معك ملسپسان
ابن الق : وانديسا صتبس تجع لا حيث يريكم
هلاكي الله : ولوصي ملسپسانوقن وقول له يجلس في
ملك الموضع ولا تپخن له امرات : ويكون ناسكا ساير ايام
حياته : لان الله اختاره ان يخدم قدومه ولا بيني له بيت
ولا بهرق هياكي : لا سمع ولا طير ولا شي من الحيوان : ولا
يقرب من هناك قربان : الا خبرا وخمرا يكون يقرب الي

Et accipias tecum Panem & Vinum in Viaticum. Accipias
item tecum Melchisedecum filium Phalegi, (ita vocatur apud Batri-
cidem), & progrediamini usque in locum, ubi recondendum est cor-
pus illud, quem vobis indicabit Angelus Dei. Impera autem Mel-
chisedeco ei dicens, quod in loco illo sedes sibi ponat, nec uxorem du-
cat, sed ut religiosus reliquos vitæ suæ dies transfigat, quoniam
Deus eum elegit, ut ministret coram eo. Nec ædificet sibi Templum,
nec Sanguinem effundat, sive Pecoris, sive Volucris, sive aliis cu-
juspian animalis, nec offerat illic Oblationes alias præter Panem & Vi-
num, quæ Deo offerenda sunt. Quæ ferme (præter alia ad hanc rem
non spectantia) prius ibi Noacho dixerat de eodem Lamechus,

subjungens لان من هناك يكون خلصكم *quoniam inde*
erit salus seu Salvator Adæ. Locus scilicet, Telluris Medium, seu
Umbilicus in Traditione hac est Golgotha, ubi crucifixus Jesus
Christus. Quo nomine non semel apud Judæos Hierosolyma di-
cuntur.

cuntur. Atque illic à Semo & Melchisedeco repositum juxta mandata illa Adæ Corpus ibi postea narratur. Sed de Cultu Divino Temporum vetustissimorum, seu quæ Mosæ præcedunt, consulas Jacobum Bolducium in libris q de Ecclesia ante Legem, Joannem Cloppenburgium in Sacrificiorum Patriarchalium Schola, Paulum Burgensem in Scrutiniis Scripturarum, præter Alexandrum Alensem s, Scriptores ad Genesin obvios, & qui de Sacrificio Missæ scriptitant nonnullos. Accedant heic varii in Libaminibus, Frugibus, Hostiis, Aromatibus, aliis Numini Vero offerendis ritus, quos usurpabunt Philosophi aliquot Gentilium seu viri cordatiores, Deorum multitudinem non omninò re, utcunque nomine (quod pluraliter passim Ebraicè usurpari etiam in Sacris literis, dum unicus Deus O. M. innuitur, nemo nescit) admittentes. Seculis illis nempe ac Regionibus, quibus Cultûs formulæ nondum à Numine expressius præscriptæ. Apud Græcos veteres ac Latinòs (præter singulares aliquot Lustrationum ac Februationum, sine Oblatione, ritus, Supplicationes, Initia, id genus alia ad Cultum spectantia) Bina Sacrificiorum genera illa sexcenties occurrunt, quæ ab exemplo vetustissimo Abelis & Caini in genus humanum manasse non immeritò sanè existimant viri docti u. Alterum Cruentorum, veluti Victimarum, seu Hostiarum; quale Abelis fuit; alterum Incruentorum, veluti Frugum; quale Caini, id genus alia. Et utrumque in Panis & Casei oblatione ritè conjungi exhiberique volebant Hæretici quidam prisci, Artotyritæ index dicti. Sed de Sacrificiis Gentilium fusiùs Lucianus iu Prometheo, Porphyrius in libris de Abstinencia animalium, alii tum veteres tum recentiores, qui de eis Volumina conscripsere integra. Et Gentium sacrificia ejusmodi tam Ilastica atque Expiatoria seu Purgatoria quàm Eucharistica, passim liquet tum apud autores omnium, manibus tritos, tum ex dedicationum altarium formulis; quarum exempla ampliora tametsi habeamus satis pauca, ex eis nihilominus, quæ extant, mentem Dedicantium, adeoque Sacrificantium elicere non ita est difficile. Digna est, quæ ad hanc rem observetur, Ara illa Jovi O. M. sub Annum Christi CXXXVII Salonæ in Dalmatia dedicata y, Cn. Domitio Valente

q Lib. 1. cap.

1. cap. 2. lib. 2.

cap. 5. &c.

1 Part. 2. dist.

3. cap. 11.

1 Sumæ part.

4. membr. 1.

2. 3. 4. & 5.

1 Videfis S.

Thom. 2. se-

cunda quæst.

93.

u Fortunius

Licetus, in

Encyclopediæ

ad aram No-

narii Terri-

genæ, cap. 9.

pag. 96. &

97.

x Guido de

Perpiniano

hæres. 28

y Apud. Ian.

Gruter. pag.

23. num. 12.

& Rosinum

Antiq. Rom.

lib. 2. cap. 2.

Barnab. Brif-

sonium, For-

mylaru lib. 1.

Valente Duumviro, præeunte C. Julio Severo Pontifice. Verba, quæ huc spectant, sunt; *Hanc Tibi aram Iupiter Opt. Max. Dico Dedicoque, uti sis volens Propitius mihi Collegisque meis, Decurionibus, Colonis, Incolis Colonia Martiæ Iuliæ Salona, Conjugibus, liberisque nostris.* Ipsa, ni fallor, ara jam Patavii visitur. Sæpius item *ex voto & pro salute* nunc dedicantis & suorum, nunc Principis atque aliorum dedicationes ejusmodi factæ. Et in universum hæc de re Paulus Burgenfis Episcopus, exjudæus 2; *In qualibet ætate, & apud quaslibet hominum nationes semper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio. Quod autem est apud omnes, naturale est. Hujus autem rei ratio est. Nam sicut in rebus naturalibus, inferiora naturaliter suis superioribus subduntur; ita etiam naturalis ratio dicat, ut secundum naturalem inclinationem homines ei, quod est supra omnes, subjectionem & honorem exhibeant secundum modum homini convenientem. Qui quidem modus est, ut sensibilibus signis utatur ad exprimendum interiorem conceptum, sicut ex sensibilibus cognitionem accipit invisibilem. Unde ex naturali ratione procedit, quod homo sensibilibus rebus utatur, offerens eas Deo in signum subjectionis & honoris ad similitudinem eorum, qui Dominis suis aliquid offerunt in recognitionem Domini.* Sic ille uti & S. Thomas a. Alii tantundem non raro. Fuere etiam in Sacrificiis Gentium aliquot, Hostiæ Humanæ, quod pueri sciunt; Eæque, ut nonnulli voluere, ex Ebraeorum aliquo ritu per imitationem desumptæ. Sed ea de re plura, libro quarto, ubi Caput de Homicidio tractatur. Atque ut Noachidis seu Gentilibus Cultûs Genera sic variabant, ita etiam Tempora & Loca. Nam similiter, pro diversitate morum, alia atque alia ab ipsis pro arbitrio Festa instituta observataque; alia item atque alia Fana, Delubra, Altaria, Cultui sacrata. Et spontaneæ Oblationes ritusque alii Sacri quoquo Tempore ac Loco ferè pro re natâ adhibiti.

2. Scrutinio
Scripturarum
part. 2. dist.
3. cap. 11.

a Secunda
quest. 85.
art. 1.

CAP. III.

Cultus Divini, qui Ebraeis ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quænam, sive Permissa, sive Interdicta Prolelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summariè indicatur,

Na

Quod

Quod ad Secundam hęc Distributionis partem attinet, seu ad Cultum Ebræis ipsis in usu; Genera quidem ejusdem, nemo nescit, fuisse perquam multiplicia. Ea partim in Precibus, Adorationibus, Benedictionibus, Gratiarum actionibus visuntur; partim in Victimis, Sacrificiis, Oblationibus Præstationibusque in Corpore Mosaico memoratis, præter Solennem cessationem à laboribus, & obedientiam insuper, quæ & Præceptorum Corpus reliquum erat observandum. Preces autem, Adorationes, Benedictiones, Gratiarum actiones considerantur hęc, aut quæ simplex in eis Cultus habitus, aut quæ ritus singulares insuper Ebraici ipsis, sive ex Lege scripta, sive ex moribus superindictis conjuncti sunt. Similiter Sacrificiorum, Oblationum, ac Præstationum, atque actuum Sacrorum multiplicium, qui ipsis in usu, ratio ineunda est duplex; aut, quæ ex humani generis usu solenniores erant, spontaneæ ac simplices, aut quæ adjecta habuere Jussa, Ceremonias, ritusque Ebræis peculiare. In Priori genere censebant ipsi Holocausta planè Spontanea, tum quæ Sacris usibus reliqua, sive ex Voto, sive ex Donatione ultrò ac simpliciter addicta sunt. Posterioris generis exempla habentur in Libaminibus, Pacificis, Expiatoriis, quorum & ritus varii Ebræis præscripti sunt, & finis, præter Simplicem Cultum, diversimodè etiam peculiaris; quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum penstationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, Primogenitorum Consecrationibus, & quæ sunt ejusdem commatis ceteris. Quod ad Tempora autem spectat hujusmodi Cultus; Dies Festi, præter Jejunia, fuere ipsis non pauci, veluti Sabbatum seu Septimus quique in periodo dierum à rerum conditu putatorum dies, dies Paschales, Neomeniæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia item matutina & vespertina. Preces pariter quotidie cum Gratiarum actionibus effundendæ. Etiam & Horæ Precum, uti apud Christianos Canonica, ipsis peculiare. Preces enim, Benedictiones, Gratiarum actiones ac Celebrationes Numinis, etiam in Legibus sacris jussas ajunt,

ajunt, veluti ex illa ^b ועבדתם את יהוה אלהיכם & servie-
tis Dominum Deum vestrum, seu Coletis &c. & ex illo ^c, ut diligatis
Dominum vestrum, & serviatis ei toto corde vestro, & tota anima ve-
stra, seu colatis eum toto &c. Et in Sapiantum scitis ^d habetur אין
תפלה ויהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבתו של הק"ב ואתר כך שואל
צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונה ואתר כך נותן שבח והודיה
לה' על הטובה שהשיע לו כל אחר לפי כחו ut homo quotidie sup-
plicationibus & deprecationibus utatur, & laudes Dei Benedicti ex-
primat, & dein ea, quæ sibi sint necessaria, petitionibus & deprecatio-
nibus postulet; quo peracto, etiam profiteatur cum Numinis laudibus
Bona ab eo ubertim accepta, quantum fieri potest, etiam singula. Quo-
niam autem Tempora Precibus & Gratiarum actionibus hu-
jusmodi in Lege sacra neutiquam præstituantur, ideò ex Ma-
jorum ^e sancitis inolevit, ut Tempora Precum jugis Sacrificii
Tempora imitarentur, adeoque Matutinum contineretur intra
quatuor horas inæquales à Solis ortu, & Vespertinum horâ di-
midia post nonam inciperet. Prætermittimus discrimen ex ad-
jectitiis Festorum sacrificiis ortum, quod explicant Talmudici
aliique ^f. Victimarum autem & Libationum Locus Taberna-
culum & Templum Ebrais erat. Et sunt in Pentateucho pe-
culiæ de Loco leges ^g. Precibus & Benedictionibus nullibi
non usi sunt, nisi loci immundities obstaret. Jam verò tametsi
nihil magis inculcant, quàm Legis Mosaicæ corpus integrum esse
הרשתה קהלת ועקב hereditatem ac peculium Ecclesiæ Jacob, adeo-
que sibi proprium faciunt, nec Gentibus aliis pariter à Numine
datum; nihilominus Gentes alias ipsis non subditas, nec in Ju-
daismum receptas, ex eodem, velut ex optimo archetypo, sibi
leges seu Legum exempla non pauca sumsisse, ritusque Mo-
saicos sæpius, ut reverà se res habuit, tam in Sacris, quàm Pro-
fanis imitatas esse gloriantur. Neque enim ita sibi Profelytis-
que suis proprium id corpus fecere, quin semper fas fuisse opi-
narentur, exteris qualibuscunque (modo Profelytos Domiciliū
excipias, de quibus statim) ex eodem Juris capita, pro arbitrio,
sibi seligere. Non aliter atque Anglis, aut Gallis fas est. (quod
nemo non videt,) ex Italorum aut Hispanorum, his vicissim ex

^b Exod. 23. 25
^c Deut. 11. 13.

^d Gemar. Hi-
erofolym. ad
t. Beracoth
cap. 4. fol. 7.
col. 1. Sepher
Siphri col.
140. Maimo-
nid. Halach.
Thephilla
Webarceth
Cohenim
cap. 1.

^e Misn. tit.
Beracoth c.
4. Maimon.
Hal. The-
philla Webar
ceth Cohe-
nim cap. 3.
Moses Mi-
kotez. Prac-
affirm. 19.
^f Samuel. Pe-
titus Variar.
Lett. lib. 1.
cap. 15.
^g Deut. 12. 5.
& 16. 2. & 5.
^h Deut. 33. 4.

iVide Deu-
teron. 218. &
Iosue 8, 32. &
Magistros
ibi.
k Misna, &
Gemara Hie-
rosolymita-
na ad tit.
Sota c. 7. fol.
21. col. 4. bal.
j. & Videsis
Seder Olam
Rabba c. 11.
& Lebi Ben
Tersom. &
D. Kimchiū
ad Iosue 8.
lGemar. Ba-
bylon. ad tit.
Zebacim ca.
14. fol. 116. a
unde intelli-
gendus Salo-
mō Iarchius
ad Psal. 29,
7. & vide
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Aboda Zara
cap. 1. fol. 1.
& Ioseph. Al-
bo in Sepher
Ikarim part.
1. cap. 20.
mCalend. Ju-
daic. in Ca-
non Isagogic.
lib. 1. pag. 42.
nDe Templo
L. 5. pag. 21.
o In Calend.
Iudaico.
p Refutatio-
ne Elenchi
Calendarii
Gregoriani
Lib. 5. cap. 12.

illorum legibus & moribus ea pro re nata & libitu desumere, sibi que sua seorsim potestate ac imperio sancire, quæ rerum suarum administrationi fuerint accommodatiora. Cum intere à alteros alterorum, quæ alterorum, legibus neutiquam teneri, uti nec Gentes alias Judaicæ legis Corpore, quæ Judaicæ, obligatas esse sit manifestum. Huc spectat illud, quod per hyperbolen fortè, sed quæ hac in re mentem eorum satis aperit, traditur de Lege Mosaica cippis seu columnis i inscripta, idque lingvis Septuaginta, (quo numero Gentium universarum lingvas solent denotare,) atque inde à Gentibus, velut divinum sibi in rebus ordinandis exemplar, descripta. Sic enim de lege sic inscripta aiunt Talmudici k; **בכר יום ויום אומות העולם משלו יין נזריהן ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון** Indies Gentes mundi miserunt notarios seu Scribas suos, qui sibi adferrent legem scriptam in lingvis Septuaginta. Et **נתן הק"כ בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה נתונה בשבעים לשון** Dedit etiam Deus O. M. intelligentiam cordi singula gentis, ut procuraret sibi legem illam (ejusdem Exemplar) lingvis Septuaginta conscriptam. Consonum & illud est, quod habent l de ipsa legis datione, per hyperbolen etiam dictum; **קולו הולך מסוף העולם ועד סופו** dantis vox exivit ab altera extremitate Mundi ad alteram. Neque hisce obstat omninò, quod habetur in Calendario Judaico de Jejuniis ob Pentateuchum Græcè ab Interpretibus Septuaginta sub Ptolemæo Philadeipho versum quotannis observando. Scilicet ad octavum diem mensis Tebeth, (qui Decembri nostro fermè respondet,) *Jejunium. Scripta est lex Græcè diebus Ptolemæi Regis. Tenebra triduo per totum orbem.* Nam ad diem viii Tebeth spectat illud Jejunium, ut ritè collocatur à Josepho Scaligero m, Francisco Ribera n, aliis; non ad diem secundum, ubi perperam Gilberdus Genebrardus o, & ejusdem sequax Paulus Guldinus p posuere. Dum autem se graviter cruciant Magistri aliquot ad causam Jejunii hoc nomine sic memorati eliciendam, atque aliam aliamque ejusdem & Tenebrarum, pro timore summo, mentionis afferunt, nullam omninò in eo ponunt, quod aut nefas esset, aut lugendum, Legem sibi peculiarem cum Gentibus aliis, per ejusmodi versionem, communicari. Quæ de re videsis; quæ adnadvertunt Samuel Peti-

Petitus q. & Joannes Morinus^r. Quin apud Philonem ^fexpres-
sim legimus, Festum quotannis in Pharō insula ubi *περὶ τὸν*
τῆς Ερμηνείας ἐξέλαμψε *primo versio illa effulsit*, non solum à Græ-
cis, sed & Judæis ipsis ideò celebratum. Legis igitur suæ seu
Mosaicæ capita Judæi Gentibus aliis, quæ sibi subditæ non sunt,
nunquam ita inviderunt, ut ejusdem, velut exemplaris optimi,
usum eis pro libitu, atque ut res eorum postularent, non us-
quequaque licitum esse juxta jam dicta arbitrarentur. Quod
ita de gentibus locisque extra ditionem Israeliticam dictum;
aliter se multò habuit in Profelytis domicilii ac Gentilibus sive
in ipsorum ditionem redactis, sive sacris (quod idem fermè heic
est) Hierosolymitanis citra Judaismum misceri cupientibus,
etiam dum absentes erant. Fuere sanè singularia quædam, ex
ipsius Numinis imperio seu Gentium heic Jure Imperativo, cir-
ca sacra, tam Profelytis Domicilii, quàm Ebræis expressim in-
terdicta, utputa vitiosorum & animalium aliarumque specierum
quàm quæ præstituuntur oblatio. Ceterorum autem, quæ in
corpore Mosaico ad Cultum attinent, pleraque, ex Jure Genti-
bus aliis ac Ebræis Interveniente, atque juxta receptam à Ma-
joribus Legis sacræ interpretationem, Profelytis Domicilii et-
iam vetita sunt, utcunque Ebræis imperata; alia vicissim illis
pariter atque his permissa. Quòd Tertiò, juxta distributionem
superiorem est considerandum. Monuimus suprà, Cultûs a-
pud Ebræos generum seu actuum sacrorum rationem haberi
duplicem; aut quàm simplices fuere citra Mosaicorum aut pe-
culiarium Ebræis rituum commistionem, aut quàm sic commi-
sti. Actus sacri seu Cultûs genera sic commista Profelytis do-
micii (modò paucula illa, quæ ex Imperativo Jure ab ipsis, in
hostiis seligendis, erant observanda, semper excipias) non o-
mninò permissa sunt. Nec Gentilibus aliis; sacris Hierosoly-
mitanis, dum absentes erant, misceri cupientibus. Veluti Sa-
crificia Pacifica & Expiatoria, & quæ sunt cetera (præter Ho-
locausta spontanea) in Pentateucho memorata, Primitiarum,
Decimarum, dimidiorum siclorum, annuæ pensitationes, & quæ
sunt id genus plurima. Quæ autem sic neutiquam ritibus E-
braicis commista sunt, sed solemniiori humani generis, etiam à
rerum initiis, usu ac simpliciiori animi affectu niti existimabantur,

q Var. Lect.
lib. 2, cap. 1.

r Exercit. Bi-
blic. 8. lib. 1.

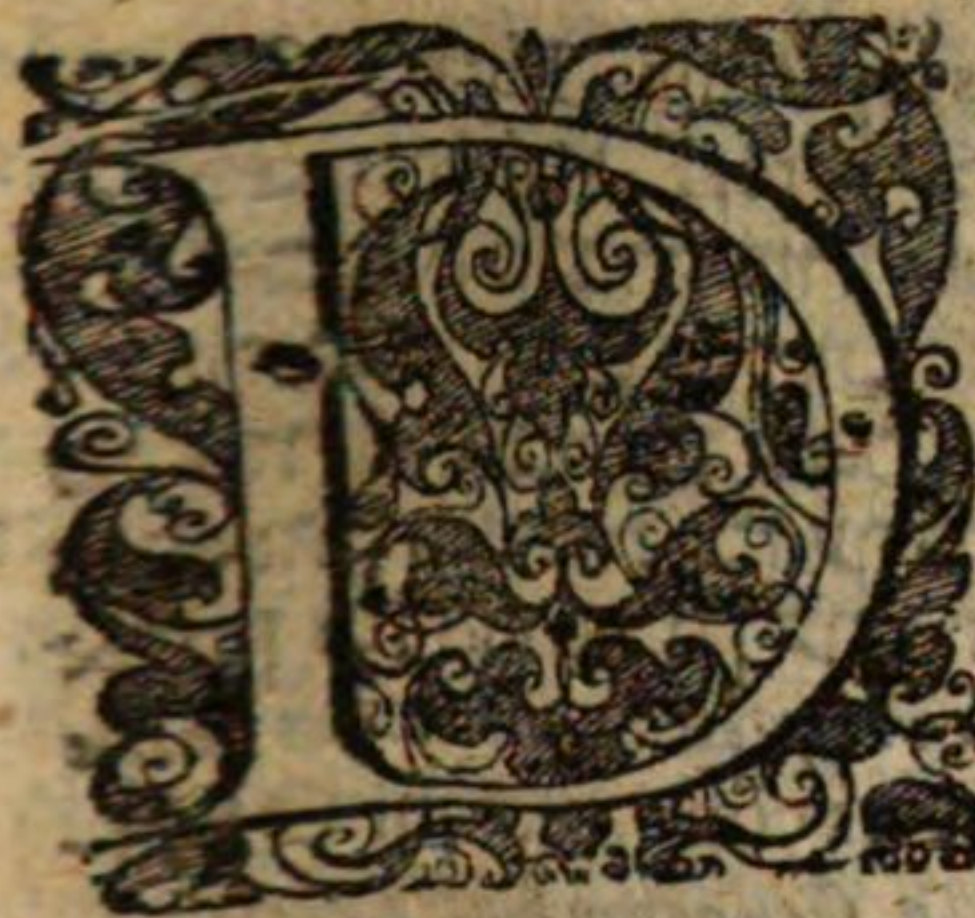
cap. 3.
f De vita
Mosis Lib. 2.

t Levit. 22. 18.

ea Profelytis domicilii & Gentilibus, quales diximus, planè sunt permiffa. Veluti Preces, Adorationes, Benedictiones, Holocausta Ultronea ac fimplicia, atque Oblationes Spontaneæ, & Vota fimplicia. Tempora item hifce præftandis promifcùè permiffa, ita tamen, ut nec Feflum aliquod Ebraicum Profelytis domicilii celebrare fas effet, nec fibi Feflum aliquod ftatuere, aut alibi ftatutum in ditione Ifraeliticâ obfervare. Cultûs autem Locorum ratio fic habenda erat, ut nec eorum, quæ libro in fuperiori de Lucis non plantandis, & Statuis feu Altaribus non erigendis (intra ditionem Ifraeliticam) ex Jure interveniente adducta, à Profelyto domicilii quid violaretur. Tametfi vix fit quod dubitemus, quin, quoties Excelfa Ifraelitis autoritate publicâ in ufu, (quâ de re ex Hiftoriâ facrà fatis conftat,) etiam & Profelytis domicilii fas effet in eis Holocausta offerre. Etiam ad Templum (quâ locutionis formulâ uti heic malo; tametfi etiam in Templo dici poffet pro varia Templi notione, ut infrâ patebit) locum habuère ejusmodi Profelyti, ceterique Gentiles Profelytorum inftar, qui cultûs gratiâ illuc fubinde fe contulerant. Sed hæc luculentiùs intelligentur è Testimoniis, quæ proximè afferimus, fingula inde acuratiùs explicaturi.

CAP. IV.

Testimoniis fufius confirmatur, quod jam antè afferitur de Simpliciiori illo Cultus Divini Genere, feu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis, ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commiffionem, confiftit; Profelytis Domicilii aliisque Gentilibus in ditione Ifraelitica Permillio; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis, (quatenus ab Holocaustis Spontaneis diftingvuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum, & quæ funt fimilium præftationibus habetur, eis Interdicto.

DE Precibus & Adorationibus Profelytis domicilii seu Gentilibus in Templo Hierosolymitano, (quomodo id capiendum, ostenditur Capite septimo,) Permissis, satis quidem docemur ex ipsa Salomonis Regis ad Deum de Templo suo Oratione, *Insper, inquit u. & Alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de Terrâ longinqua propter Nomen tuum, (audietur enim Nomen tuum magnum, & Manus tua fortis, & Brachium tuum extentum ubique,) cum venerit ergo & oraverit in hoc loco, Tu exaudies in Cælo, in Firmamento Habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te Alienigena. Ut discant universi populi terrarum Nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, & probent, quia Nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam edificavi.* Aiunt item *תני גוי שמכרך את השם עושים* Traditio est, si Gentilis Dominum Benedixerit, respondendum esse à Iudeo, Amen. Atque huc in primis spectare videtur locus ille D. Joannis, ubi *τινας Ἑλλῆνας* quosdam Græcos seu Gentiles Hierosolymam advenisse, ut in Festo Paschatis adorarent, memoratur. Scilicet adorarent solum, ut panegyris Sacræ inspectores essent, non ut Festum simul celebrarent, quod illis minimè ibi permissum ex Jure Interveniante, & mox docebitur. Verba Evangelistæ sunt; *Ἐν τῇ ἑορτῇ* quidam Græci seu Gentiles (ut legitur in vulgata, cui consonus est Syrus, qui habet *עממי מן גוים* etiam ex Gentibus) Ex his qui ascenderant, ut adorarent in Die Festo. Et de Gentilibus, qui in eo erant, ut Profelyti Justitiæ fierent, intelligit S. Chrysostomus. Sed non desunt, qui de Judæis Græciensibus seu Hellenistis, non de Gentilibus *Ἑλλῆνας* ibi capiunt. Quod si admittendum, ad Gentilium quidem Hierosolymis adorationem, quam tractamus, Locus ille non attinebit. Æthiops item Eunuchus *a venerat adorare in Hierosolymis.* Quod ad Holocausta, Spontaneas Oblationes & Vota Hierosolymis Gentilibus permissa, cætera verò Cultus in Sacrificiis Sacrisq; præstationibus genera ipsis ibi interdicta attinet; recolendum est, quod ex Gemarâ Babylonia *b capite supra secundo* occurrit, Gentilium

u 1 Reg. 8. 41.
Ioseph. lib. 8.
cap. 2.

xPereſith
Rabba Pa-
rash. 66 fol.
74. col. 4.

y Cap. 12. 26.
z lo. Calſing
ibidem 10.
Drufius Præ-
terit. lib. 4.
Sed & vide
ibi I. Maldo-
natum.
a Act. Apost.
8. 27.
b Ad tit. Ze-
bachim, cap.
14 fol. 115. b.

cHal. Maig-
she hakor-
banoth, c. 3.
Moses Mi-
kotzi Prae-
cept. 182. fol.
215. col. 4.

dLev. 22. 25.
eCap. 7.

fLevit. 3. 1.
gIbid. 2. 1.
hIbid. 4. 27.
iIbid. 6. 6.

kIbid. 12. 6.

lVide Mison.
tit. Zeba-
chim, cap. 4.
& Gemar.
Babylon. fol.
45. b. & R.
Obadiā Bar-
tenorium i-
bidem §. 5.
& ad tit.
Siklim cap.
1. §. 5. & Ge-
mar. Baby-
lon. ad tit.
Erakin cap.
1. fol. 5. b.

tilium seu Noachidarum victimas omnes legitimas, Ebraeis fuisse
Holocausta. Et, ex Talmudicâ doctrinâ veteri, Maimonides,
הגוים אין מקבלין מהן אלה עולות בלבד שני ומיר בן נכר ל
תקריב את לחם אלהיכם אפילו עולות דעוף מקבלין מן הגוי אף על
פי שהוא עובר ע"ז אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא מנחות ולא
חטאות ואשמות וכן עולות שאינן באות בגדר ונרבה אין מקבלין
אותן מן הגוים כגון עולות יולדת וכיוצא בה מעולות שאינן באות
משום נדר ולא משום נרבה *A Gentilibus recipienda non erant alia*
(de Victimarum & quæ earum immolationes comitabantur Obla-
tionibus tantum loquitur) *præter Holocausta, secundum illud Legis sa-*
cræ, de manu Alienigenæ non offeretis panem Deo vestro (quæ de re plura
mox c.) *Etiam Holocausta ex Avibus recipiebant à Gentili, idque tametsi*
nondum Cultui Extraneo seu Idololatriæ renuntiasset. Ceterum recipienda
à Gentilibus non erant aut Sacrificia Pacifica f, aut Sacra frumentacea g
in lege præstituta, aut Sacrificia pro Peccatis h ex ignorantia, aut ea quæ
offerenda fuere ob transgressionem i voluntariam. Quin nec in Holocaustum
ab Gentilibus recipiendum fuit aliquid, quod ab eis non Sponte, aut ex Voto
offerebatur; veluti si Gentilis adferret in Holocaustum agnum puerperæ
nomine k, seu quid ejusmodi aliud in Holocaustum, quod neq, ex Voto neque
ex Spontanea penderet Oblatione. Alia ad hanc rem similia habentur,
non rarò in Talmudicis l; quibus קרשי גוים dicuntur, seu Sancta Gen-
tilium, quæ ab ipsis sic oblata. Etiam si animal, verbi gratiâ, Pacifici
Sacrificii nomine à Gentili expressim offerebat, id accipiebant qui-
dem Sacerdotes, nec tamen ut eo nomine aut Pacifici ritu offerri fi-
nebant; sed quoniam exinde sciebant Gentilis pietatem ac Cultum,
eo modo offerebant, qui Gentilis apud ipsos immolationibus pro-
prius erat. Id est, Holocaustum fiebat & velut spontanea simpliciter
Oblatio habebatur. Sed verò si in Pacificum Sacrificium quid ejus-
modi dederat, adjunctâ conditione, ut inde expiarentur sive Israelitæ
Laici sive Sacerdotes, juxta ipsius quidē mentem ex ritu Pacifico-
rum offerebatur. Sed is non ipsius, sed Israelitæ sive Sacerdotis offe-
rentis Cultus erat. Idē Maimonides עי שהביא שלמים מקריבין אותן
עולות שהגוי לבו לשמים נדר שדמים ונתנם לישראל על מנת שיתכפר
בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל וכן אם נתנו לכהן
בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל וכן אם נתנו לכהן
Gentilis afferebat Sacrificia Pacifica, offerenda ea erant ve-
lut Holocausta, quoniam Cor ejus erat versus Deum, seu de Cultu ejus sponta-
neo inde constabat. Si voverat Pacifica eaq, dederat Israelita sub condi-
tione,

tione, ut expiaretur Israel, comedenda erant (quæ nempe igne ex
 ritu non consumebantur) ab Israelitis ; si verò Sacerdoti dederat,
 à Sacerdotibus. Dum verò ex illo, toties in Levitico m, de so-
 lenni offerentis manûs in victimam impositione, iterato pro-
 nuntiant n, כל קרבנות בהמה שוקריב יחיד בין הובח ביע נרבה, Quoties
 סומך עליהן כשהן חיון חוץ מן הבכור והמעשר ופסח
 privatus quisquam jumentum seu pecus offerebat (nam avibus ma-
 num solenni imponi ritu nolunt) sive obligatione seu lege, sive
 sponte, manum ab illo (id est, ab jumenti seu pecoris domino)
 imponendam ei fuisse, dum hætenus vivebat, exceptis Oblationibus Pri-
 mogeniti, Decime & Paschatis ; Dum, inquam, hæc ajunt, excipi-
 unt interea Fatuum, Minorem, Fæminam & Gentilem. Illos
 quidem, ut liquet, quoniam etiam in rebus ferè ceteris omnes
 velut minores habiti sunt, adeoque actus eorum ab aliis, velu-
 ti à tutoribus, præstandi. Gentilem autem excipiunt, ni fal-
 lor, (neque enim rationem hanc disertè heic adjectam compe-
 rio,) ut undiquaque simplicior esset actus ejus sacrificandi, nec
 ritibus Ebraicis omninò, quantum fieri potuit, commistus. Un-
 de nec Holocaustis Gentilium accessere נסכים Libamina aliàs
 ex lege o Ebraeorum Holocaustis præstituta. Expressim ajunt,
 עולות הגוים אין מביאין עמהם נסכים cum Holocaustis
 Gentilium neutiquam offerenda Libamina. Atque quod habetur
 de Profelytis in lege illa de libaminibus, si peregrinetur apud vos
 Profelytus, seu qui inter vos fuerit in generationibus vestris, & facere
 voluerit Sacrificium ignitum in odorem Suavitatis Domino, sicut vos
 facitis, sic ille faciet, seu ut vulgata, Tam indigena quàm peregrini
 eodem ritu offerent Sacrificia, id non de Profelytis Domicilii, sed
 de Profelytis Justitiæ, aut qui Judaismo nomina dederant, in-
 telligunt. Sed de simplici tam Profelyti domicilii, quàm Israe-
 litæ Holocausto, Voto, & Spontanea Oblatione legem aliam
 explicant. Scilicet ; quicumque p de domo Israel, & de Profelytis in
 Israel obtulerit Sacrificium suum pro cunctis votis suis atque pro cunctis
 oblationibus suis spontaneis, quas adduxerit ad Dominum pro Holo-
 causto &c. Ubi de sacrificiis immaculatis leges sequuntur. De
 lege autem illa ajunt q, איש איש להביא את הגוים שהם נודרים בנדרים ובנדבות כישראל
 dicitur in ea homo homo, seu ut
 Judæi Hispanienses varon varon, id est, quicumque, ut etiam com-

m Cap. 1. 4. 5.

2. & 8. & c.

n Misn. &

Gemara Ba-

bylon. ad tit.

Menachoth

c. 10. fol. 92. b

Maimoides

hal. Maig-

shehakor-

banoth c. 3.

Obadias Bar

tenorius ad

tit. Zeba-

chim cap. 4.

§. 5. Gemara

Babylon. ib.

fol. 45. b.

o Numer. 15.

4. & 14.

pLevitic. 22.

18.

o Gemara

Babylonia

Tit. Cholin

cap. 1. fol. 13. b

Sepheth Si-

phra col. 194

Sal. Iarch.

ad Levit. 22.

25. Moses Mi-

kotzi Præ-

cept. Negat.

pre- 314.

r Leſi Ben
Gerſon in
Pirush Tora
166. col. 3.

f Origin. lib.
18. cap. 7.

t Sueton. in
Tiberio cap.
37.

u Lib. de Le-
gatione ad
Caſium Ca-
ſarem.

prebenderentur Gentiles, qui tam vovent, & ſponte offerunt quàm Iſraelitæ. Tametſi nec deſint, qui de Profelytis Juſtitia locum illum capiant, haud interea expreſſim negantes Profelytos domicili ſimul contineri. Gentilium autem hujusmodi Sacrificiorum Hieroſolymis præſtitorum exempla habemus in Vitellio, qui cum Herode Tetrarcha & amicis aſcendit Hieroſolymam *Θύπων τῷ Θεῷ ἐορτῆς πατρὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἐνεσηκῦας* Sacrificaturus Deo in feſtivate, quæ tum inſtabat publica, uti Joſephi ſerſio habet Geleniana. Sed ut Ruffiniana; Deo beſtias immolaturus. Nam dies feſtus Iudeorum propinquus inſtabat. Id eſt Paſchalis, uti ſatis manifeſtum fit ex tempore mortis Tiberii, quæ in xvii. Kl. Aprilis tunc incidens ſub idem tempus, ſeu paucis poſt diebus Vitellio ibi literis eſt indicata. Et qui Gentilis ſic ad immolandum illuc venit, in feſto exceptus eſt à populo *εὐπροσπῶς* honorificè ſeu favorabiliter ac decenter, utpote qui Sacrificiis ibi offerendis, modo, quem è Talmudicis diximus, ſervato, neutiquam non idoneus. Eadem de re apud Philonem *πρῶτον τὸ ἡμέτερον ἱερὸν ἐδέξατο τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς Γαίης θυσίαις* Primum noſtrum Templum excepit pro Imperio Caſi victimas, quæ ſcilicet ſpontanea erant Vitellii Holocauſta. Apud eundem item de Auguſto Cæſare; *ἔτις ὥσπερ περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥς μονονὲ παλαιῇ ἀναθηματίων πολυτελείας τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε, προστάξας καὶ δι αὐτῶν ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεχεῖς ὁλοκαύτοις καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ Θεῷ, αἱ καὶ μεχρὺν ἐπιτελῶνται καὶ ἅπαν ἐπιτελεσθήσονται, μίῶμα τρόπων ὄντως αὐτοκρατορικῶν*, Tam ſancitè ſacra noſtra coluit, ut penè omnium Domesticorum ejus dona extent in Templo noſtro, in quo mandavit quotidiana macſari Holocauſta ſuis ſumptibus Deo ſacrata altiffimo; quæ ſacra in hodiernum peraguntur, durabuntque perpetuò, monumentum virtutum verè imperatoriarum. Quod nec ſemel memorat ille. Juge hoc Auguſti Sacrificium Spontaneum Taurus erat & agni bini, ut apud eundem legitur Philonem. Julia etiam Auguſta ibi dicitur ornaffe Templum Hieroſolymitanum aureis phialis & calicibus καὶ ἄλλων ἀναθηματίων πολυτελεσάτων πλήθει aliisque donis plurimis & pretioſiffimis. Quin Alexandrum Magnum

gnum Josephus * scribit summo cum honore à Pontifice ac Sa-
 cerdotibus Hierosolymis exceptum, ibique immolasse κατὰ τὸ
 ἔθος ὡς ἐφ' ἡγήσιν juxta Sacerdotis praescriptum, quod ex ritu supe-
 rius indicatò factum æquum est ut existimemus. Consonum
 est illud in decreto Cyri Regis Persarum de Templo, ac sacri-
 ficiis in eo instaurandis; & quicquid necessarium γ, Iuvenci, Arie-
 tes, Agni, in Holocaustum Deo Cæli, Frumentum, Sal, Vinum & Ole-
 um secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Ierusalem, detur eis per
 singulos dies; ne sit in aliquo querimonia. Et offerant Oblationes Deo
 cæli, orentque pro vita Regis & Filiorum ejus. Id quod Ebraei ipsi
 impetrarunt; ut scilicet ex Regis Gentilis spontanea ejusmodi
 Oblatione seu Voto donata (neque aliter eis accipere fas erat)
 tam varia, quæ ab ipsis suo ritu præstanda erant, Sacrificia,
 commodius supplerentur. Heliodorus item Seleuci Regis
 Quæstor, & Sacrificia z Domino Hierosolymis obtulisse, & Vota
 vovisse dicitur. Huc spectant, quæ subinde occurrunt plura.
 Scilicet Exteri interdum sacra aliquot Hierosolymis obire defi-
 derabant, quemadmodum, ut scimus ex Livio a, legatum gra-
 tulatum Romam missi, dona plerunque Jovi Capitolino tuler-
 unt, utque ea in Capitolio ponere ac ibi sacrificare ipsis lice-
 ret, subinde impetrarunt. Atque huc imprimis spectat illud
 de Eleazaro, F. Ananiæ Pontificis, qui paulò antè excidium,
 Templi sub Vespasiano persuasit iis, qui Sacra obirent ministe-
 ria, ut nullius Munus aut Hostia, qui non esset de Judæorum
 gente, fusciperetur, quæ erat Romani inde belli κατὰβολή seu
 seminarium atque materies. Sed qui rebus ibi tunc præerant,
 Pontifices aliique è Pharisaïs nobilissimi, concione habita-
 τῆς περιστάσεως τὸ ἀλογοῖ διήλεγχον Φάρισοι τὰς μὲν περιστάσεις αὐ-
 τῶν κεκοσμηκέναι τὸν ναὸν ἐκ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ
 πλέον αἰὲν προσδεχομένης τὰς δὲ τῶν ἐξωθεν ἐθνῶν δωρεάς· καὶ ὁ μὲν
 οὐδ' διακεκερκέναι θυσίας πινῶν, τὸτο γὰρ ἀσεβέστατον, ἀλλὰ καὶ τὰ
 ἐλεπόμηναι καὶ τὰ παραμύροντα τὸν ἱερόν· τὸν γὰρ ἀναθήματα περὶ
 τῶν ἱερῶν καθιδρυκέναι· αὐτὰς δὲ νῦν ἐρμίζοντας τὰ Ρωμαίων ὅπλα καὶ
 μνηστέρους τὸν ἀπ' ἐκείνων πόλεμον, καὶ νοτομεῖν δεησκειν ξένῳ καὶ
 ὀο 2

x Origin. lib.
 11. cap. 8.

y Ezra 6. 9.
 Joseph. Orig.
 lib. 11, cap. 4.

z 2. Maccab.
 3. 35. & vide
 comma 3.

a Lib. 3. 7. 35.
 & ap. Barn.
 Briffon. de
 Formul. l. 2.

b Joseph. Ha-
 los. lib. 2 cap.
 30. & 31. gr.
 17. lat.

μετα τῶν κινδύνων καταψήφισαν τῆς πόλεως ἀσέβειαν εἰ παρὰ μόνους
 Ἰουδαίους ἔτε ἵσταται τὸ ἀλλότρετον ἔτι προσκυνήσεις, quàm rationi dis-
 sona esset eorum causa ostendebant, dicentes, majores eorum ornasse
 templum, ex magna parte, de Muneribus Gentium Externarum, atque
 harum munera semper accepisse, nec solum non prohibuisse aliquorum
 hostias (id siquidem esse impiissimum) sed etiam anathemata, quæ vise-
 rentur permanerentque usque in præsens tempus, in templo collocasse.
 At nunc eos qui arma irritarent Romana & eorum bellum invitarent,
 rem novam de Exterorum cultu inducere, & temere ream facere de-
 creto suo Urbem impietatis; Si nempe præter Iudeos solos, nullus alius
 ibi sacrificaret, nec adoraverit. Quin & παρῆγον τὰς ἐμπέρας τῶν
 πατέρων ἱερεῖς ἀφηγυμνῶντες ὅτι πάντες οἱ προγόνοι τοῖς ἀπὸ τῶν ἀλλο-
 γένων ἱουδαίαις δῶποδ' ἔχοντο, producebant in medium scientissimos morum
 patriorum sacerdotes, qui testarentur omnes eorum majores Extera-
 rum Gentium seu Gentilium sacrificia accepisse. Quæ autem ex
 Spontanea Oblatione seu Voto Gentilium accipiebantur, ita ac-
 cipiebantur, ut ex simplicis duntaxat Voti seu Spontaneæ Obla-
 tionis vi, citra ullum Juris sacri Ebraei peculiaris respectum, do-
 nata seu præstanda. Aliter velut quæ nefas erat accipere aut
 admittere, rejicienda erant. Locus eam in rem habetur in Mi-
 sna c egregius, ubi agitur de Siclis dimidiis ex lege d quotannis
 in usus sacros ab Israelitis pensitandis. Ab hac præstatione im-
 munes ajunt Minores, Servos & Fœminas. Horum tamen, si ul-
 trò solveret quis, siclos dimidios haud rejiciendos. Atqui addunt,
 הנרכי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן ואין מקבלין מידן קוני
 זבין וקוני זבות וקוני יולדות וחשאות ואשמות אבל נדרים ונדבות
 מקבלין מידן זה הכלל כל שנדר ונדרב מקבלין מידן כל
 שאין נדר ונדרב אין מקבלין מידן וכן הוה מפורש על ידי
 עזרא שנ' למה לכם ולנו לבנות את בית אלהינו
 Gen-
 tilis seu Externus & Cuthæus, id est, Samaritanus, si solvere vellent
 dimidium siclum, (eo scilicet nomine & velut ex lege Sacra) admit-
 tendi non erant, seu ab eis accipiendus non erat siclus ille dimidius. Nec
 accipiendum ab eis erat turturum seu columbarum par nomine im-
 munditiei e sive mascula sive fœminea aut puerperii f, nec Sacrificium
 expiatorium pro peccato aut transgressione. At verò quæ vole-
 bant, & sponte offerebant, ea ab eis erant accipienda, (ut in codici-
 bus melioris notæ legitur; nam in nonnullis defunt illa verba.)

cTit. Sikkim
 cap. 1.
 dExod. 30, 13.

cLevitic. 22,
 25.
 fIbid. cap. 12.

Regula autem est universalis. Quicquid Vovebatur aut, Sponte Of-
 ferebatur; id ab eis accipiendum erat. Quicquid nec ex Voto, nec ex
 Oblatione Spontanea ab eis adductum est, erat rejiciendum. Atque
 ita rem explicavit olim Ezra juxta id quod dicitur 3, non vestra, sed ^{g Ezra 4:13}
 nostra interest, ut edificemus domum Domino. Habet heic, pro
 נכר, Codex Misnaioth nuper Amstelodami à Manasse Ben Isra-
 el editus עכו' quæ abbreviatura est solennis pro עובר
 טכב' ומולות seu qui colit stellas & signa, seu Idololatra. Sed
 de qualicunque Gentili locus capiendus; sive fuerit Idololatra
 sive Profelytus domicili necdum in Judaismum receptus. Et
 quoniam seculis, ut libro ostensum est superiori, reipublicæ
 Israeliticæ recentioribus nulla fuit Profelytorum ejusmodi ad-
 missio solennis, ideò tum heic tum alibi non rarò Gentilis &
 Idololatra pro eodem Magistris sumuntur. Cuthai autem
 & Gentiles, tametsi diversas ob rationes, hac in re æquipara-
 bantur. Judæorum enim & Cuthæorum seu Samaritanorum
 odium mutuum nemini non est notissimum. Et Maimoni-
 des hinc edoctus שנתנו מחצית השקל אין מקבלין, ^{h Halach. Si-}
 מרה si Gentiles afferrent dimidios siclos, ab eis accipiendi non e- ^{klim cap. 1.}
 rant. Ita etiam Autor Sepher Siphra i, alii. Parilem ob ratio- ^{i Col. 196.}
 nem nec Decimas aut Primitias aut alia ^k ejusmodi accipiebant ^{k Maimonid}
 Sacerdotes a Profelyto Domicilii seu Gentili, qui agrum in di- ^{halach. The-}
 tione Israelitica qualicunque conduceret. Neque si proven- ^{rumoth c. 1.}
 tus agri à Profelyto Domicilii emerat Israelita, ex jure, aiunt,
 solvisse hunc Decimas ac cetera; quæ Decimarum comites, nisi
 emisset, aut antequam a fundo separarentur, aut saltem קורם
 שנתנו מראכת' antequam perficeretur opera, quæ in eos impenden-
 da erat rustica, veluti colligendo, ligando, insolando. Præsta-
 tiones enim ejusmodi sacras ad Judæos tantum, non ad Gen-
 tiles inter ipsos degentes attinere volebant. Quod verò ad
 Gentilium Hierosolymis Vota & Oblationes Spontaneas alias,
 præter Holocausta, (de quibus jam dictum est,) spectat; tametsi
 oblatum à Gentili animal in Sacrificium Pacificum, non hujus
 sacrificii, ut ostensum est, sed Holocausti ritu consumendum
 erat, (quippe utrumque igni, licet diversimodè, devovebatur,) ^{offer-}
 nihilominus si votum aliud susciperet Gentilis, seu quid aliquod

offerret, aut simpliciter tantum atque expressim Deo id fieri debebat, aut ita ad rationem & morem Ebraicum expressim referri, ut inde sciretur, simplicem, quæ apud Ebræos etiam erat in usu, vovendi offerendive in sacros usus formulam eum vel le imitari, non autem aliquam ritibus Ebræis peculiaribus immistam. Et ex Gentilium ejusmodi tantum Votis ac Oblationibus augebatur subinde ærarium sacrum, quod in sacrificia ac ministeria sacra, atque opera publica erogabatur. Ita tamen ut nec aliquid sic acceptum, siue Templi, siue Urbis sanctæ refectio impendi vellent. Quam exceptionem sub Templo secundo natam non est quod non existimemus, uti *Ezra 6. 4.* etiam ex sumptibus à Cyro Rege Templi ejusdem structuræ acceptis licet elicere. Post exceptionem autem illam natam, Gentilis & Votum & Spontaneam Oblationem, siue Templo siue Urbi reficiendæ, planè respuebant. Maimonides ^m, הערכין בולן והרמים הכר סתמן לבדק הבית ויפלו הכר לשכרה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית גוי שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל, ולשכה שאין מקבלין מן הגוים נדרה או נדר לחזק את בדק הבית או בדק ירושלם שנ לא לכם ולנו לבנות בית וגו' ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם ומח יעשה בהן יבחוק הגוי ערל דעת מי נדר אם נדר ערל דעת ישראל יוציאוהו בית דין במרה שיראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלם ואם אמר לשמום נדרתי וגנו

Aestimationes universæ & pretia (ab Israelitis scilicet præstita, juxta legem ea de re sacramⁿ) in Templi refectioem obsignata con-jiciebantur in conclave, quod erat in Templo eis, quæ erant reficiendo Templo Sancta, proprium. At verò si Gentilis, siue sui ipsius, siue alterius Pretium voverat, solvebat quidem quantum voverat. Id autem in conclave illud neutiquam conjiciebatur. Quoniam à Gentilibus accipienda non erant siue Vota siue Oblationes Spontaneæ, aut in Templi, aut in Urbis Sanctæ refectioem; juxta id quod dicitur *o*; Non est vobis, sed nobis edificare Templum &c. atque item illud *p*: & vobis non est pars & justitia (vocabulum idem significat insuper Eleemosynam) & memoria in Ierusalem. Ad hunc autem modum cum Votis & Spontaneis Gentilium Oblationibus agi solitum. Quarebant à Gentili, quo animo aut ratione Votum suscepisset? si responderat, id se fecisse juxta rationem Ebraicam (id est, modo ac ratione, quâ simplicia

mHalach. E-rakin We-charmim t.

1. & Mith-noth Ainiina cap. 8. fide

Gemara Hi-erusalomit.

ad tit. Sik-lim cap. 1. fol.

46. Col 2.

Misn. & Ge-mar. Baby-

lon. ad tit.

Erakin cap.

I. fol. 5 & c.

n Lebit. 27.

o Ezra 4. 3.

p Nehemia

2, 20.

plicia suscipere solebant vota Ebraei, non peculiari aliquo ipsis ritu) erogabat, quod sic praeistum est, Synedrium (Magnum) idque pro suo arbitrio, ita tamen, ut nihil inde in Templi refectionem Urbive impenderetur. Quod si responderat, tantum se Deo vovisse, in ararium conjiciebatur. Haecenus ille ad Talmudicorum veterum mentem. Ita demum ex Testimoniis hisce liquet, nullum five animal five munus aliud sacrum (veluti Fruges, Pecuniam aut Utenilia) recipiendum fuisse velut Sacrificium aut Oblationem Gentilis seu Profelyti Domicilii praeter id, quod Sponte seu Voto Simplici, non omnino ritibus moribusve Ebraeis peculiaribus commisso, offerebatur. Nec animal altari offerendum illius nomine alio ritu, quam eo, qui Holocausto Simplici sine Libamini- bus, Manus Impositione, aliisve sacrificandi ritibus, quos habebant sibi ipsis proprios, compete- bat.

CAP. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis domicilii, seu Gentilibus in ditione Israelitica interdicta omnimoda; utcunque sacris suis Tempora alias promiscue eis permessa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicae observatione eis ibi vetita, Sententia.

Uod ad Tempora sacrorum attinet promiscue, ut diximus, Profelytis domicilii permessa, id ex testimoniis, quae ea de re habent, ita interea (ut monuimus antea) intelligendum, ut nec Festi dies in ditione Israelitica ipsis permessi sint ulli, nec, puto, Horarum illarum ex more Ebraico Precibus praestitutarum observatio, faltem publica. Pare enim videtur haec ratio Horarum & Dierum ex eo, quod de Festis juxta Talmudicorum veterum q mentem docet Maimonides. Sic enim ille; *גוי ששבת אפילו בתום מימות* *החור אדם עשהו לעצמו כמו שבת אחיב מיתו ואין צ"ל אדם* *עשהו לעצמו* si Gentilis (in ditione Israelitica) Sabbatum celebrarat, licet id fecisset in diebus profestis, si velut sibi Sabbatum id haberet, etiam mortem merebatur. Quod pariter dicendum, si fe-

*qGem. Ba-
bylon. ad tit.*

*Sanhedrin
c. 7 fol. 58. b*

*Halach. Me-
lakim cap. 10*

*Et videbis Io-
sephum Alba*

*in Sepher I-
karim part.*

stivi- 3. cap. 19.

stivitatem sibi (ibi) praeftituerat aliquam aliam. Nimirum gravissimè ex Jure Interveniante puniendus. Et demum summa erat, ut extra limites sui seu Noachidarum Juris Sacra illi nulla permitterentur. Idem Maimonides; כללן של דבר אין מניחין אותן; לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעמו אלא או יהיה גר צדק ויקבל *summa est*; non sinebant Gentiles (in ditione Ebraica) novum quid moribus suis adjicere, sibi praecepta ultrò facere. Sed eorum quisque aut Profelytus Iustitiae fieri debuit atque universae Legis observationi nomen dare, aut suâ in Lege manere, nec augendo eam nec minuendo. Et paulò ante גוי שעסק בתורה חייב מיתה לא יעסק אלא בשבע מצות שלהן בלבד *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis*; quippe cui tantum observanda erant Septem Praecepta Noachidarum seu omnium hominum Communia. Id quod sumitur è Gemara Babylonia s. ubi legimus, גוי שעסק בתורה חייב מיתה שנ' תורה צוה לנו משה, מורשה לנו מורשה ולנו להם ולחשבה גבי שבע מצות *Gentilis, qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis* (quod de Profelyto domicilii aut Gentili in ditione Israelitica dici manifestum est.) Nam & dicitur, Legem praecepit nobis Moses in hereditatem. Nobis est hereditas seu velut peculium, non Gentilibus, quibus meditandum est de Praeceptis suis Septem. Quod vero dicitur reum fuisse mortis, ita capiendum; ex vetusto aliquo more seu Jure Interveniante seu Veterum sententiâ non planè rejiciendâ, morte plectendum fuisse Gentilem ob hujusmodi observationem; cum nihilominus ex recentiori Ebraeorum, dum res eorum steterè, more flagris duntaxat coërceretur ejusmodi observatio. Idem Maimonides: ואם עסק בתורה או שבת או חדש דבר מכללן אותן ועינשין אותן ומודיעין אותן שהיו חייב מיתה *Quod si observaret Legem (Mosaicam) aut Sabbatum seu Festum celebraret, aut quid ejusmodi innovaret, flagris puniebatur*; non sine monito, mortem eum mereri, tametsi eâ non afficeretur. Huc facit & illud à Josepho * dictum, Profelytos domicilii seu Gentiles obiter in ditionem Israeliticam olim advenientes non debuisse ἀναμιγνύσθαι τοῖς συνήθειαις seu, ut legitur ex eo apud Eusebium u citatum, τῇ συνήθειαι, misceri solennitatibus, seu consuetudinibus Ebraeorum, quod & supra * memoravimus. Unde etiam

Ad tit. Sanhedrin Cap. 7. fol. 59. b

† Contra Apionem lib. 2.
u Præparat. Evangelic. lib. 8. cap. 8.
x Lib. 2. pag. 178.

Locum

Locum Egesippi apud Eusebium y exagitat Josephus Scaliger z; *y Eccles. Hist. lib. 2. cap. 22.*
 ubi scilicet Martyrium Jacobi fratris Domini exequens, *διὰ γὰρ*, *lib. 2. cap. 22.*
 inquit, τὸ πάχος συνελθούσας πᾶσαι αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν z *Animad-*
 propter Festum namque Paschatis, non solum omnes Iudeorum tribus, *vers. in Eu-*
 sed multi etiam ex Gentibus convenerant. Ad hæc Scaliger; *seb. ad num.*
 fando audivit, aut legendo didicit, Gentes die Azymorum Hierosolyma *2077. pag. 171*
 convenire solitas? Gentiles sanè adorabant, immolabant, vota solvebant
 suscipiebantque in Templo Hierosolymitano, non catervatim nec condi-
 cta profectio, sed Singuli, & ut quemque negotiatio sua aut casus Hie-
 rosolyma tulerat; non autem ut Gentes sibi condicerent diem ἑρσηκεί-
 ας in festo ullo Iudaico, nedum in Azymorum solenni, à quo omnis in-
 circumcisus summovebatur. Certè si locus supra è D. Joanne de
 τοῖς Ἑλλήσι Hierosolymam ascendentibus, ut adorarent in die
 Festo, capiendus sit de Gentilibus, non de Hellenistis, tunc non o-
 mninò erit quòd de Gentilium in Festo ibi conventu dubite-
 mus. Celebrare quidem Festum Paschatis aut Azymorum,
 Gentilibus Hierosolymis non permissum, uti nec aliud omninò
 Festum. At interesse tunc ut inspectores (locis sibi non ve-
 titis, de quibus statim) neutiquam prohibebantur, sive condi-
 cta profectio, sive singuli convenirent. Et Dionysius Peta-
 vius de animadversione Scaligeriana in illum Egesippi locum,
 De Gentilibus, inquit a, absurdum est negare, illos cum aliis temporibus a Ad Epi-
 bus ac Iudeorum solennibus, tum Azymorum diebus, quòd Festum longè phan. Hæres.
 apud Iudeos celeberrimum fuit, Hierosolyma confluisse. Ad quam 78. seu Anti-
 rem locum illum D. Joannis etiam trahit, & Egesippum defendit. dicomariae
 Et quis non videt propter Festum convenire id satis ibi denotare nit. pag. 335.
 quod est, solennibus quidem Ebraicis, in Urbe, ut Peregrinos, & vide Pe-
 interesse, nec tamen Celebrationis Festi rituumque, qui planè trum Hal-
 Gentilibus illiciti, participes fieri. De eo verò quod obiter, in loix in illu-
 jam citatis, de Sabbati, id est, diei in dierum à rerum Conditu pe- stres Eccles.
 riodis Septimi Observatione, veluti Judæis solum propriâ, oc- Orient. Scri-
 currit, diligentius ac fusiùs infra b videbimus. ptiores, ad c.
 3. sita Ege-
 sippi pag. 726
 b Cap. p. 56.

CAP. VI.

De Locis, tum Interdictis, tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraeorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sumitur, structuram, spatii intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium Doctorum Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia.

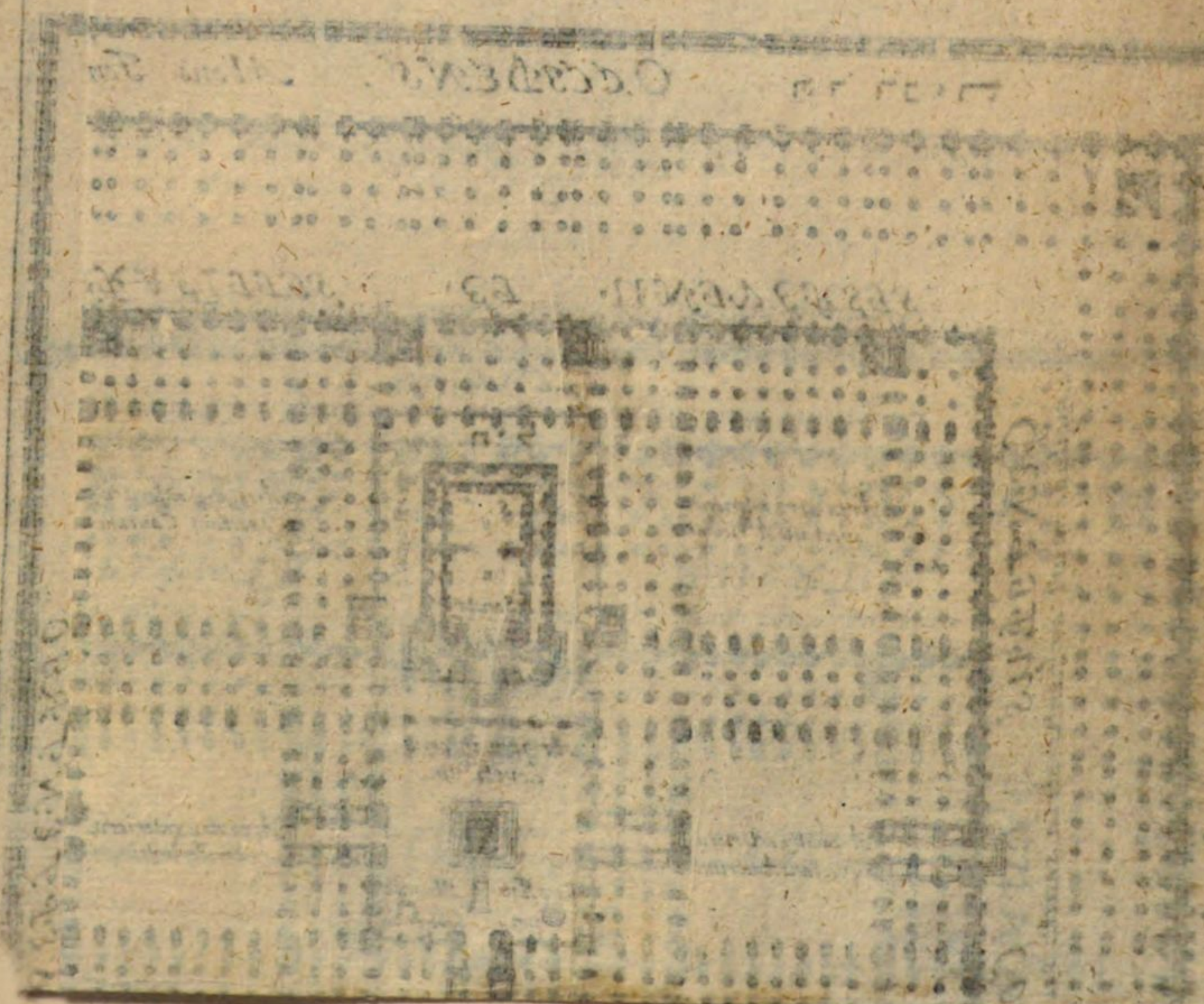
Equitur ut Testimonia de Locis, quæ Profelytis Domicii seu Gentilibus sive ad Preces solenniùs effundendas, Adorationesq; sive ad Hostias offerendas in Tēplo, seu juxta illud Permissa Interdictave, videamus. Arcebatur illi, in Templo saltem Herodiano (quod Zorobabelianum plerunq; imitabatur, uti & hoc Salomonicum) non solum à Sacerdotum Atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque quod Israelitis Laicis, & qui ipsorum Jure pariter fermè in ceteris fruebantur, Profelytis Justitiæ, tertioque, quod Mulieribus proprium erat, verum etiam ab ipso Intermurali quod חיל nuncupant; loco scilicet latitudinis decem cubitorum, qui muros Templi vulgò & signantiùs dicti præcingebat. Adeo ut nec intra eum Precari, aut Hostias sive Immolare sive popis aut Sacerdotibus in Holocausta offerre Gentili fas esset; sed tantum in Monte Templi (Monte scilicet Moriah) seu spatii ac porticibus exterioribus, quibus etiam, uti & ipsi Monti, Templi nomen subinde tributum. Rem ostendit ichnographia, quam ob oculos ponimus. Talmudici de diversis Sanctitatis gradib; in locis, de quibus nunc loquimur, agentes ajunt, הַר הַבַּיִת מְקוֹדֵשׁ מִן הָעִיר שְׁאֵין זָכֵן וְחֹבֶת נְדָוָת נִכְנָסִים לְשֵׁם הַחֵיל מְקוֹדֵשׁ מִמֶּנּוּ שְׁאֵין גּוֹיִם וְטָמֵא מֵת נִבְנוּכִים לְשֵׁם עֶזְרָתָא Mons, Templi (qualiscunq; scilicet pars ejus inferior, seu Intermurali exterior) Sanctior est Urbe, (quæ Sanctior habita, quàm aliæ Terræ Sanctæ regiones,) quoniam in eum non admittebantur, sive viri, sive Fœminæ Seminis profluvio laborantes, nec menstrua patientes nec puerperæ (nondum ritè lustratæ) Intermurale Sanctius est Monte, (partibus ejus exterioribus) quia intra illud non admittebantur Gentiles, aut qui cadaveris causâ im-

*ε Misnatit.
Celim cap. I.
& Maimonides hal.
Bith habe-
chira cap. 7.*

Vestigium primum Templi Hiero
et universarum illius porticum à Salo
rum ex sacrae Historiae monumentis, Eze
ne depromptum, atq; emendatissime exactum
exemplar olim à Deo Inventore Davidi tra

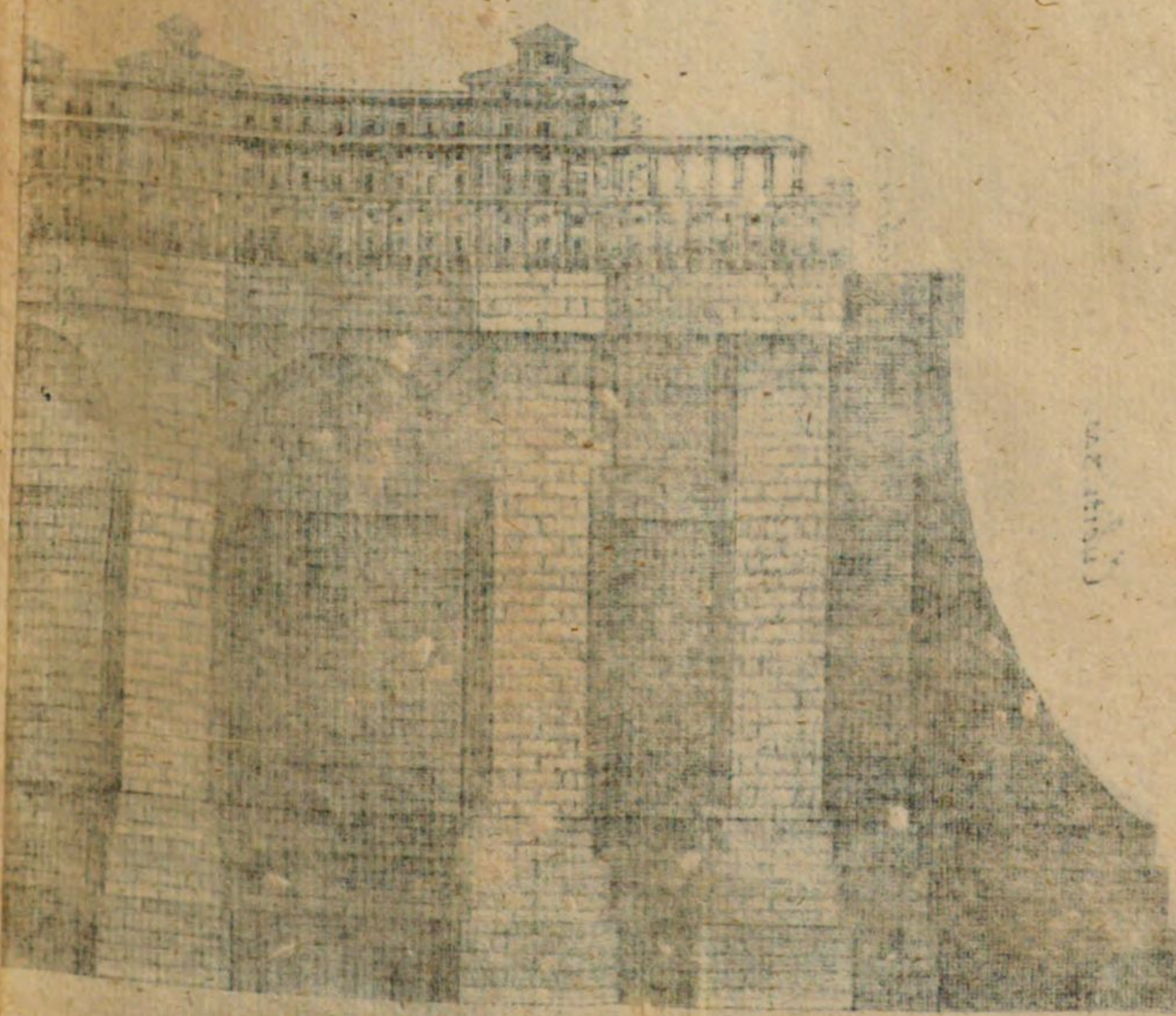

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side.]

OKLAHOMA TERRITORY

Established by Act of Congress
March 3, 1890
Capital at Oklahoma City

See also

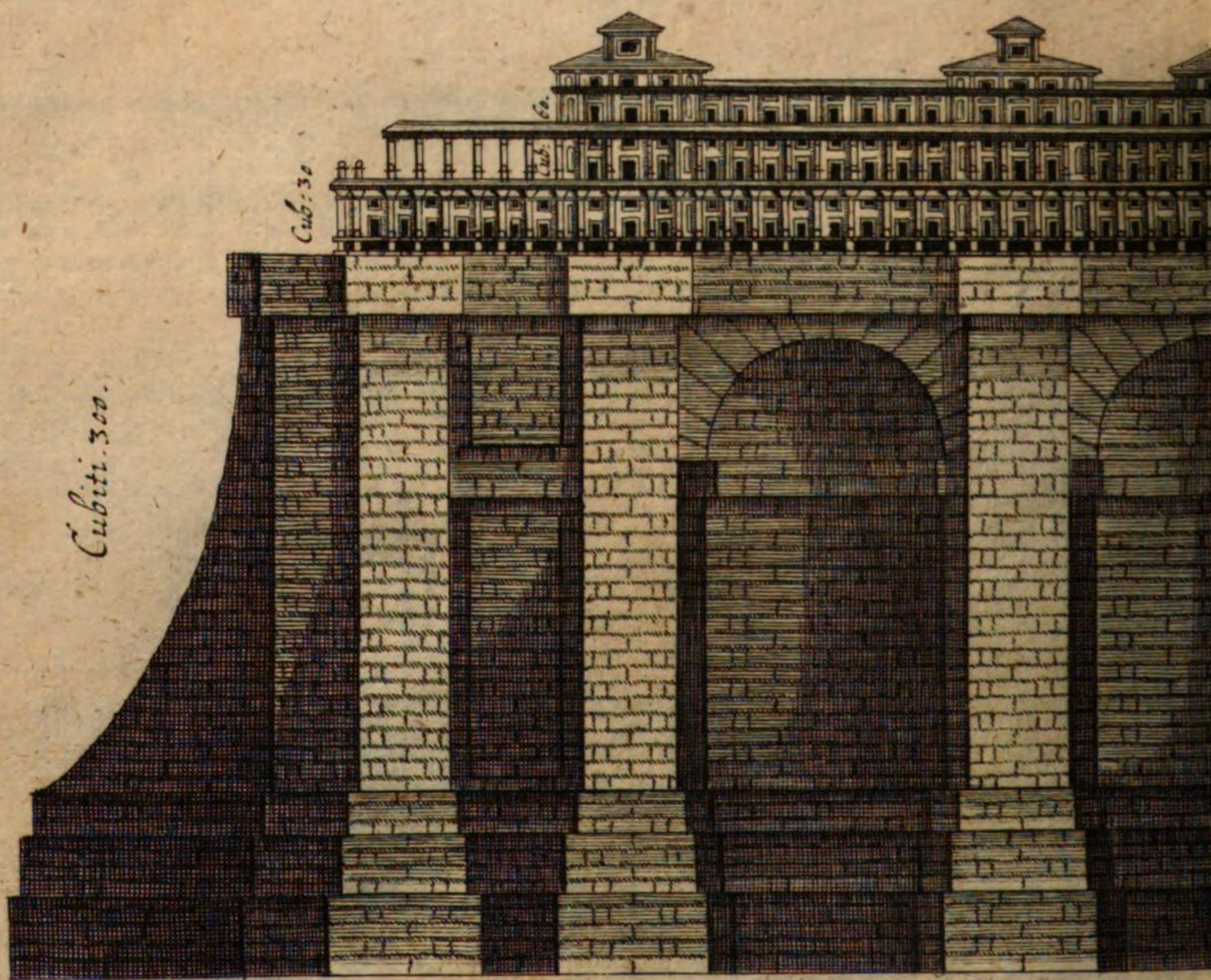
ORIENTA LVS FACIES SA

Vallibus cubitos trecentos erectæ ad sustinen

Salomon laxandam curavit, nec non pe

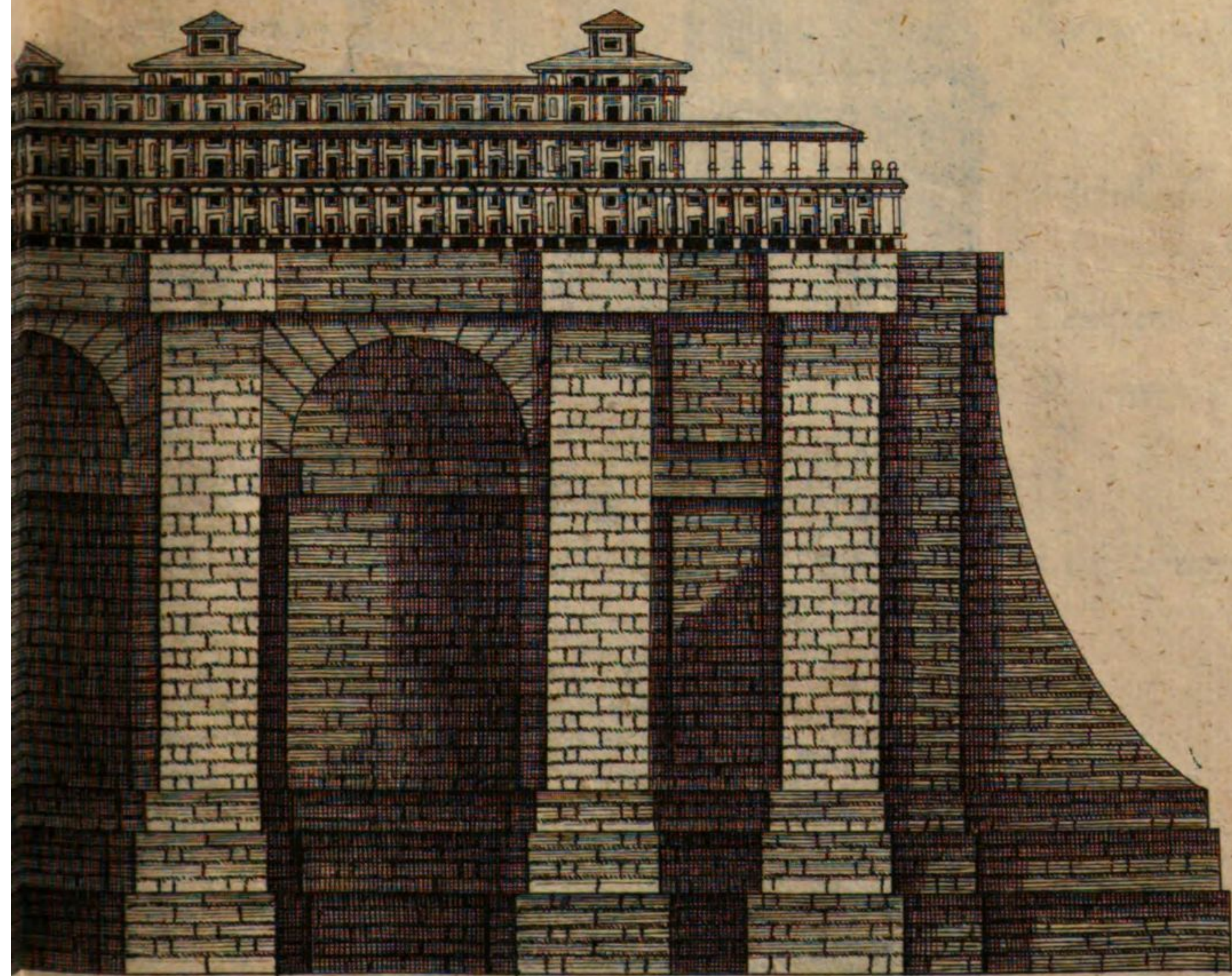
quæq; ad Gentiles pertinebant; sub

etiam universalia vesti

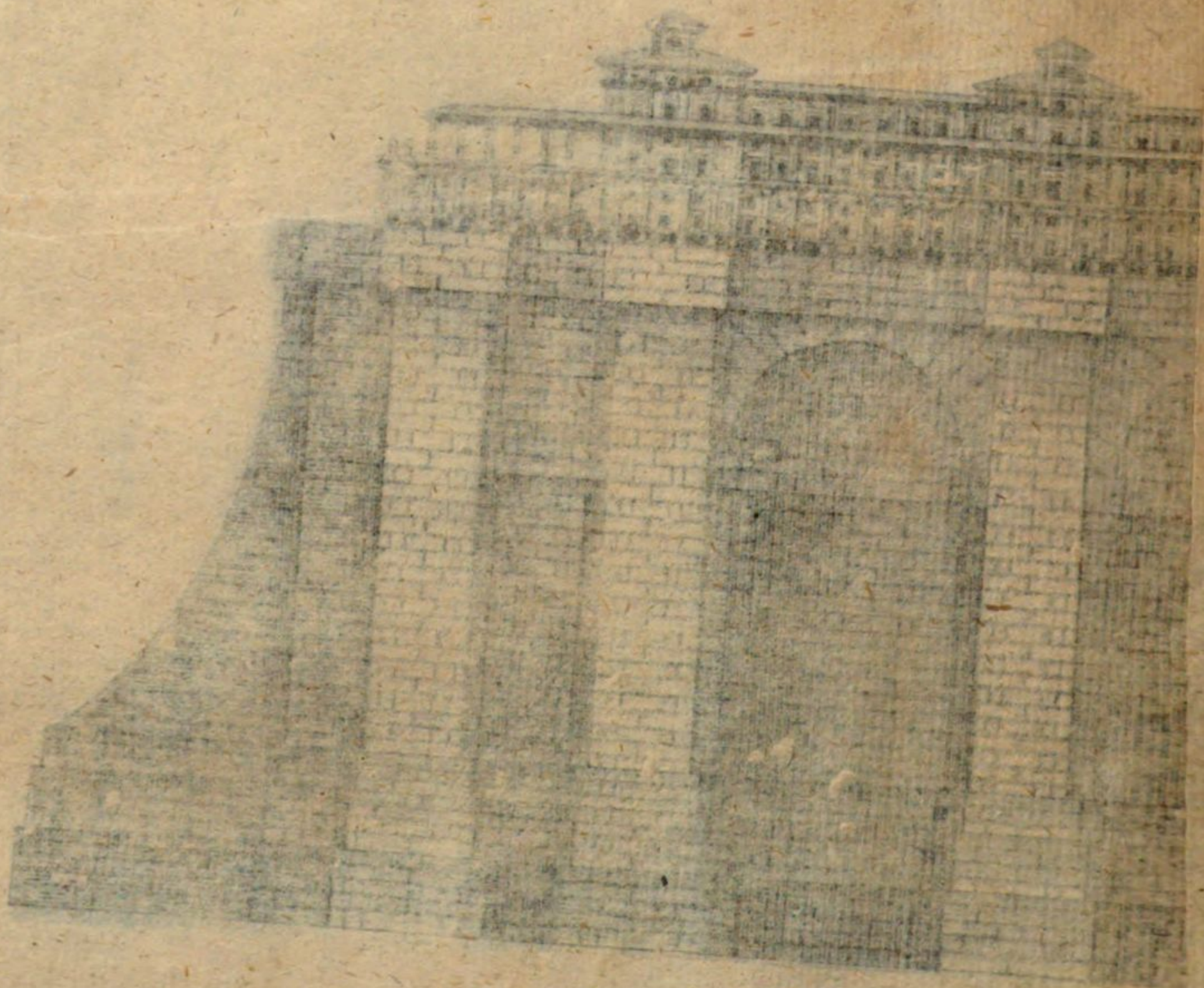

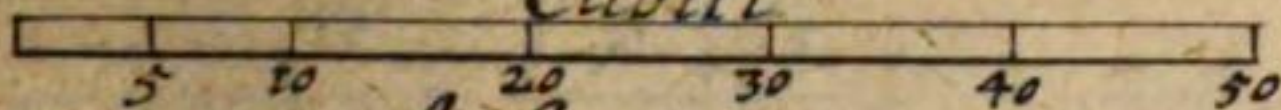
ABSTRACTIO NIS ABIMS

dos aggeres quibus atriorum Templi arcem
triboli atq; porticum quæ ad Hebræos
minima cubitorum mensura quæ
figia dimetiuntur.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Orientalis facies Vestibuli Sanctuarij & Turris superstructa

Tertius ordo
Columnarum
cubitorum. 24.

Secundus ordo
Columnarum
cubitorum. 30.

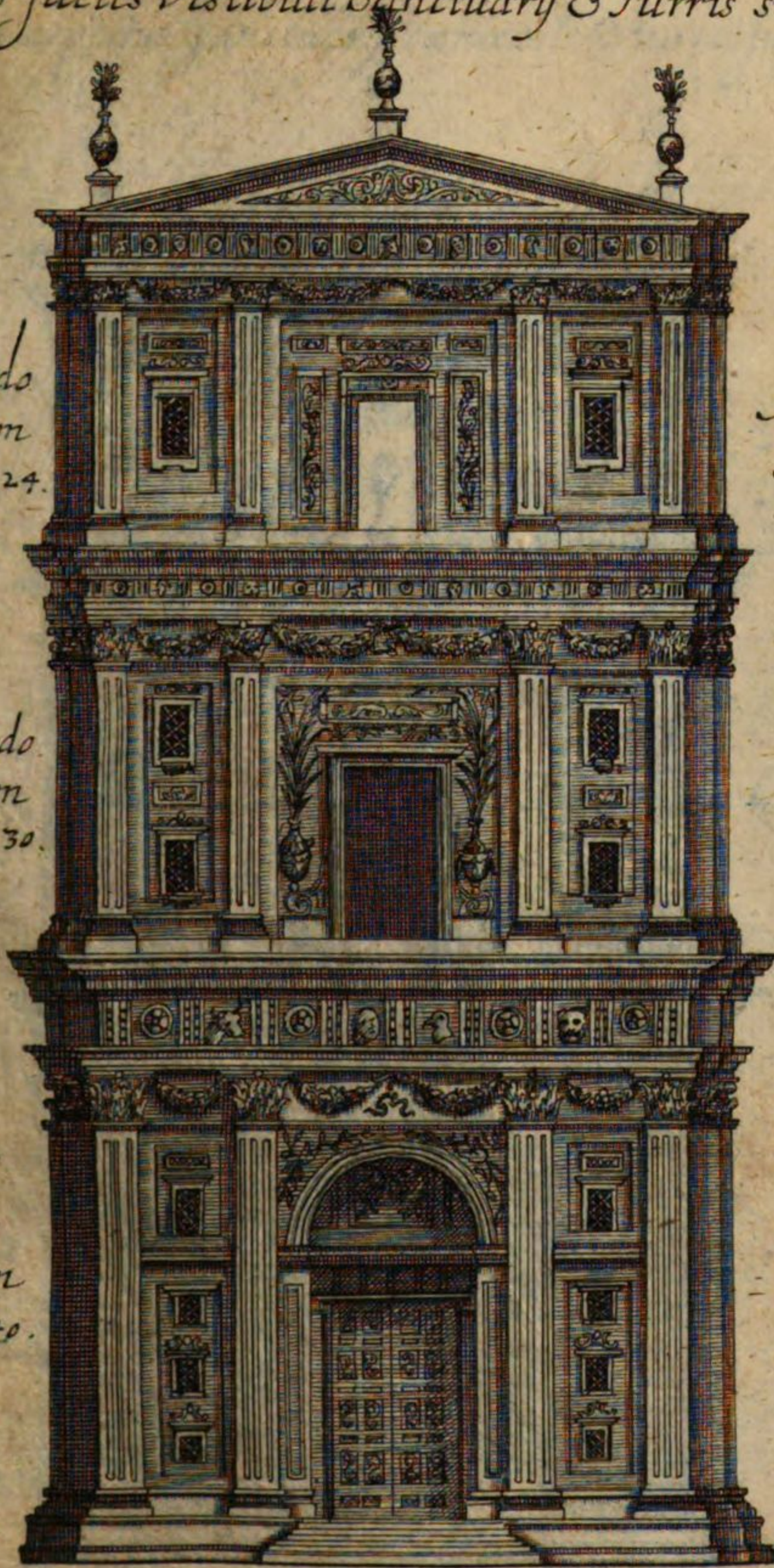
Primus ordo
Columnarum
cubitorum. 40.

Altitudo
Turris

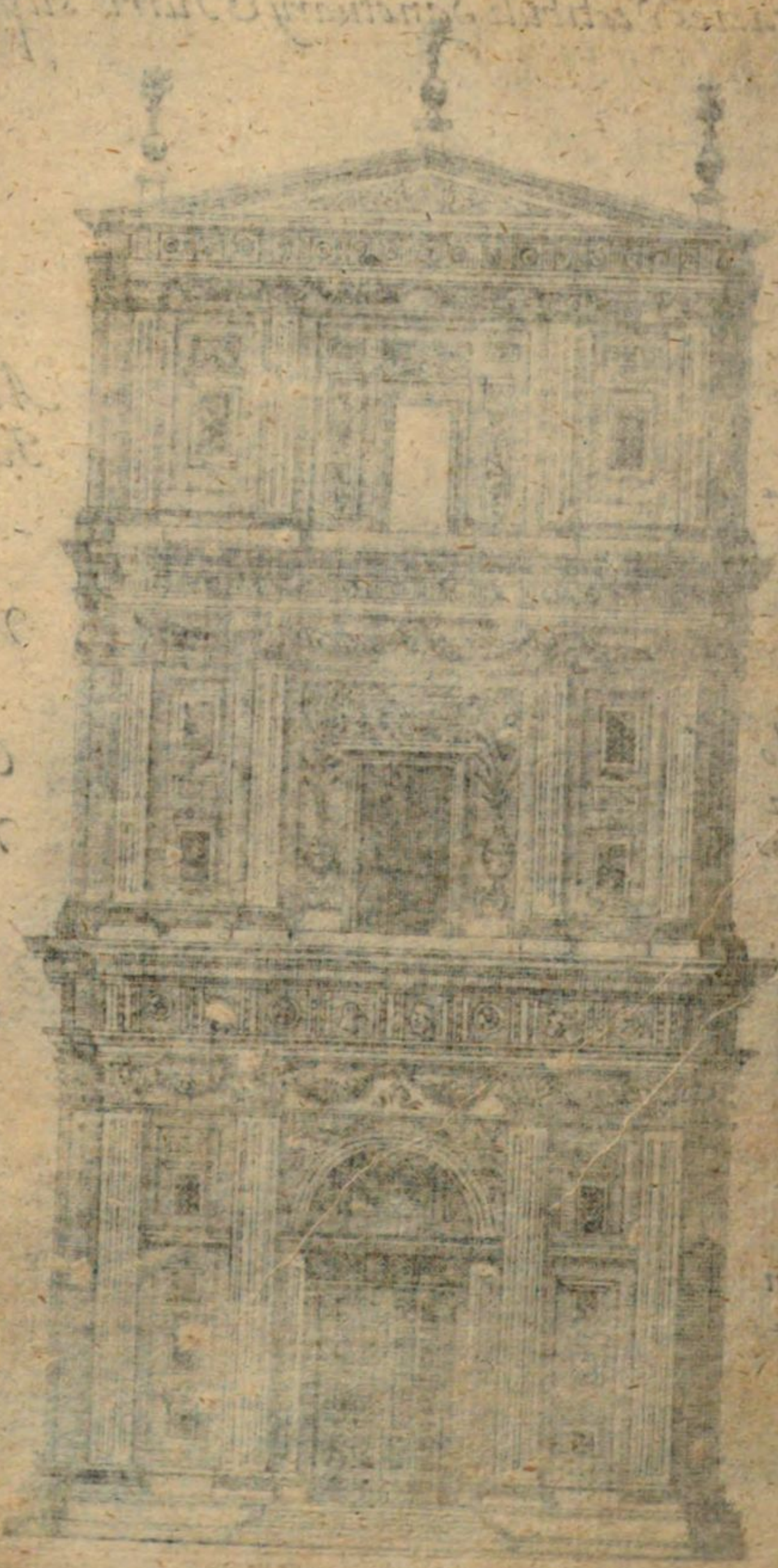
Vestibuli

Centum
Viginti

Cubitorum

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, written in a cursive script.

Handwritten text on the left side of the page, positioned above the main drawing.

Handwritten text on the left side of the page, positioned below the first label.

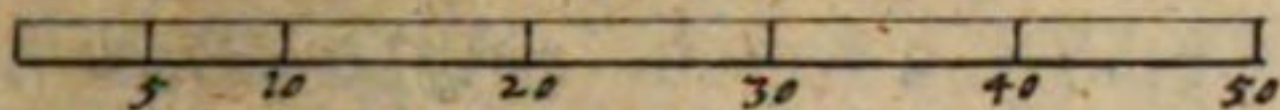
Handwritten text on the left side of the page, positioned below the second label.

Handwritten text on the left side of the page, positioned below the third label.

Handwritten text on the right side of the page, positioned above the main drawing.

Handwritten text on the right side of the page, positioned below the first label.

Handwritten text on the right side of the page, positioned below the second label.

Occidentalis aspectus sanctuarij cœnaculi & turris supeminientis.

altitudo
Cubitorum
viginti
quatuor

Dorsum
Domus
Domini

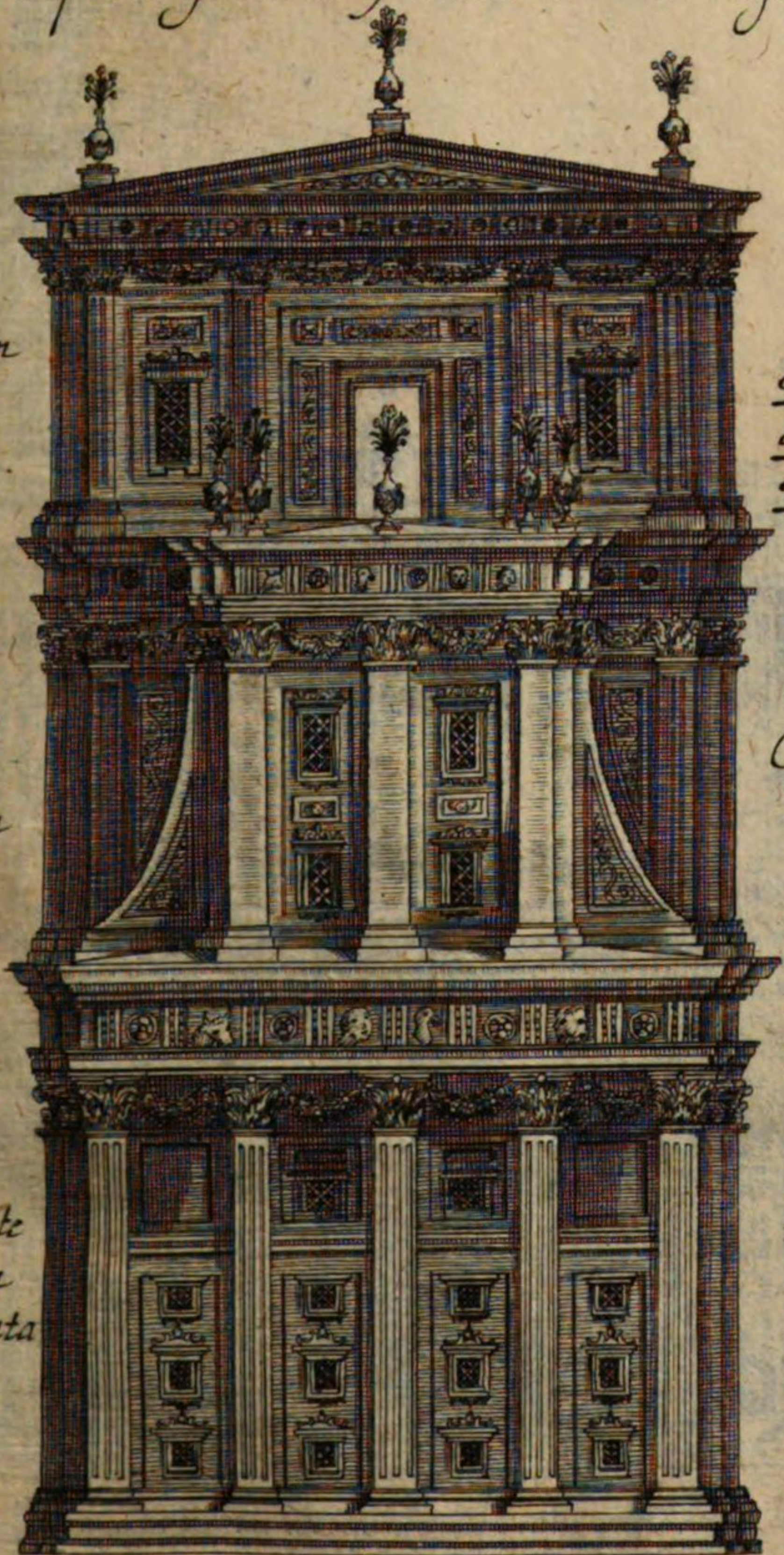
altitudo
triginta
cubitorum

Coenaculi
altum

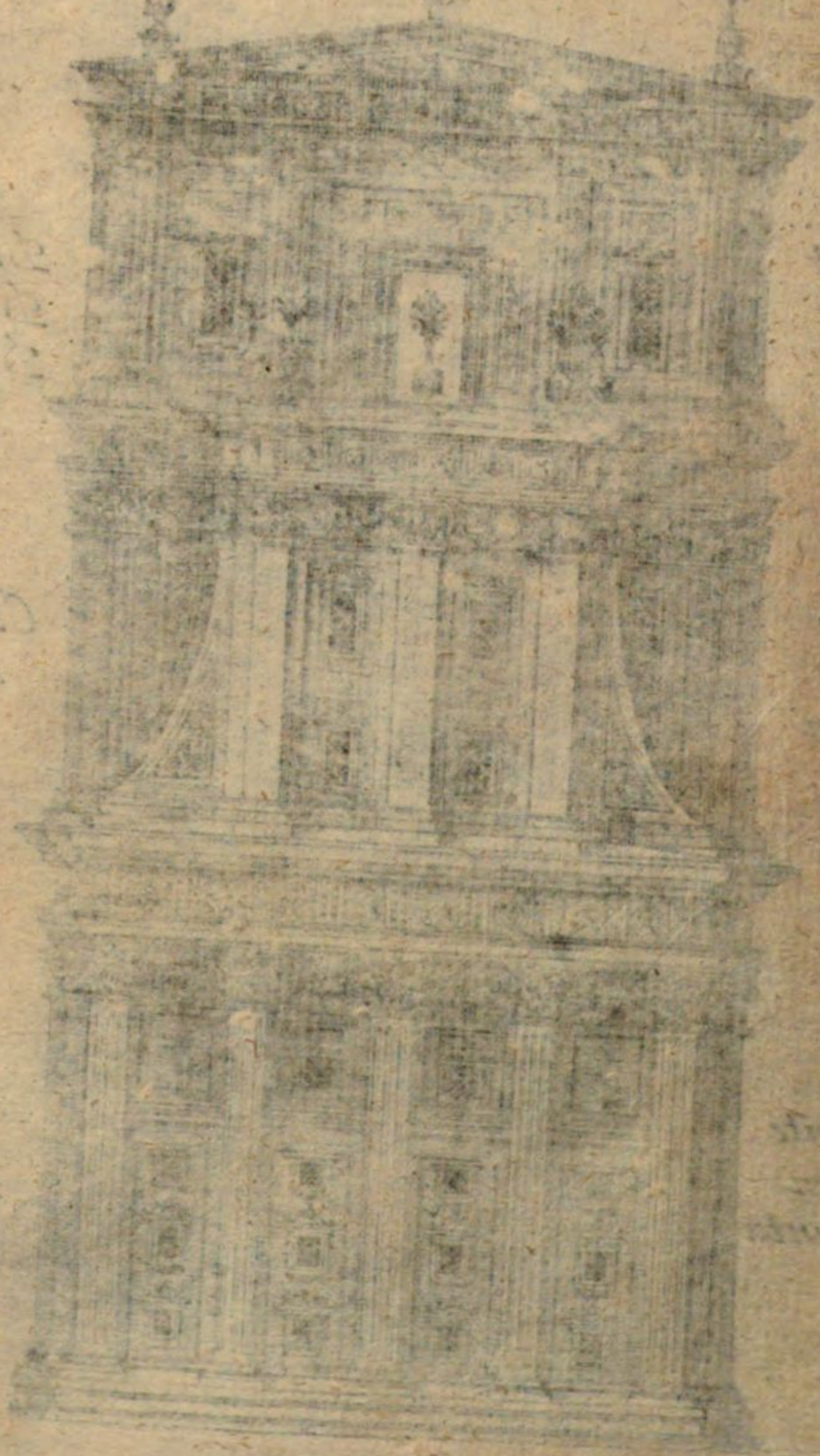
Cubitos

altitudo ante
cubitorum
quadraginta

nonaginta.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

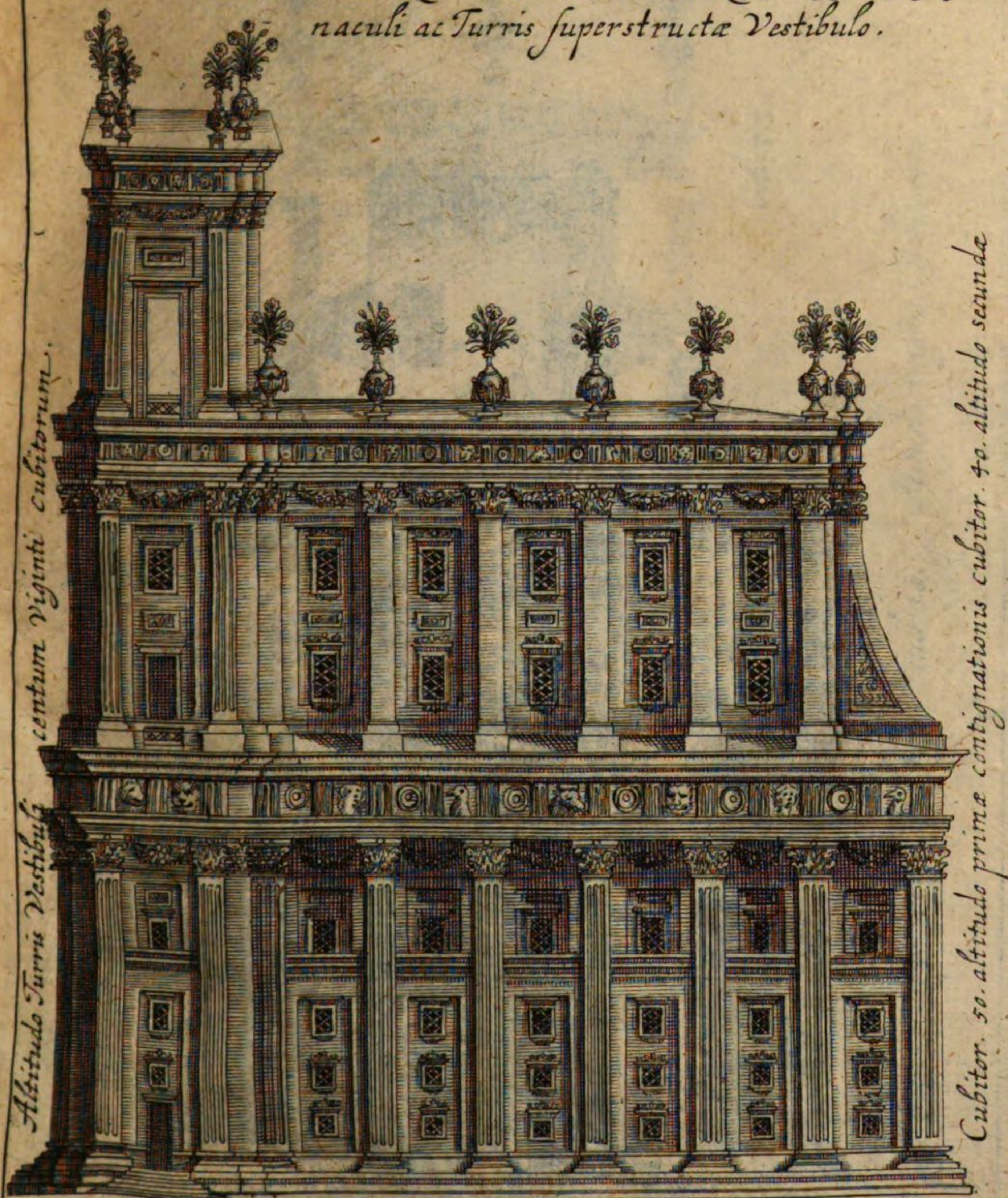
Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

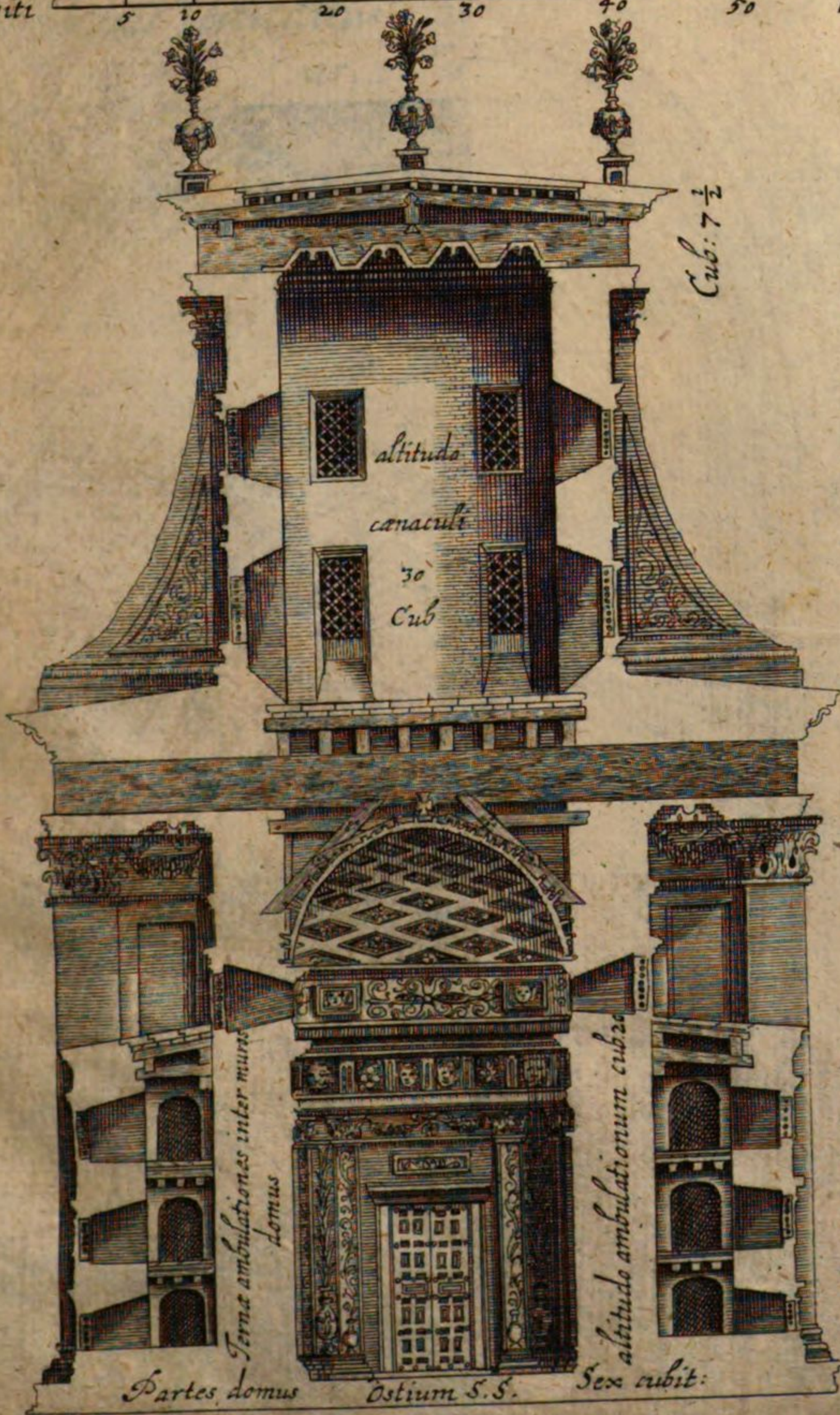
Architectural drawing of a building facade, showing a classical structure with columns and a pediment.

ASPECTUS LATÉRIS SANCTUARII ET COE-
naculi ac Turris superstructæ Vestibulo.

Longitudo ædificij separati versiq; ad viam respicientem ad mare. 90. Cubit.

Altitudo nonaginta cubitorum.

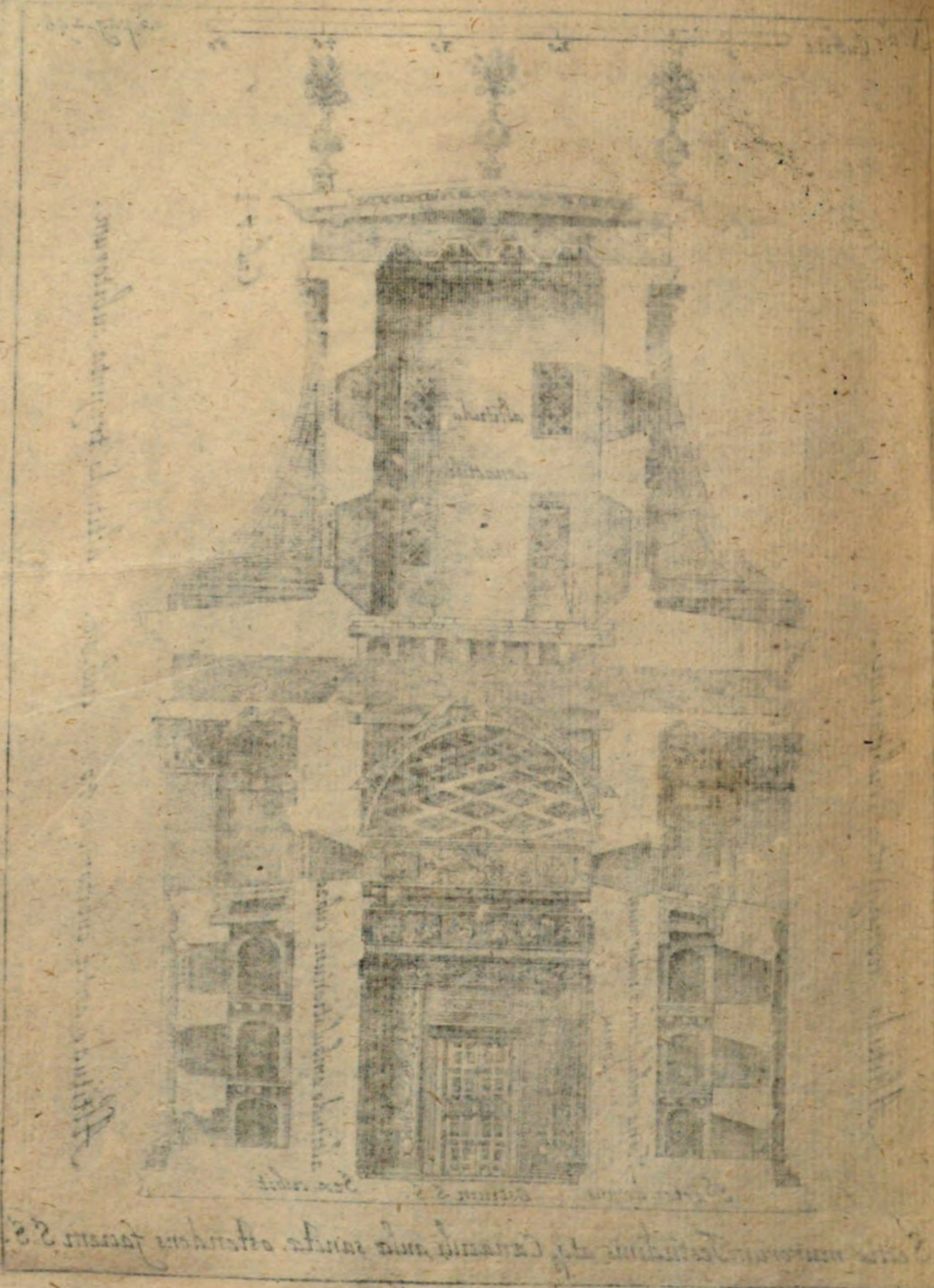

Partes domus

Ostium S.S.

Sex cubit:

Sectio murorum Testudinis atq; Cenaculi aulae sanctae, ostendens faciem S.S.

maison de la ville

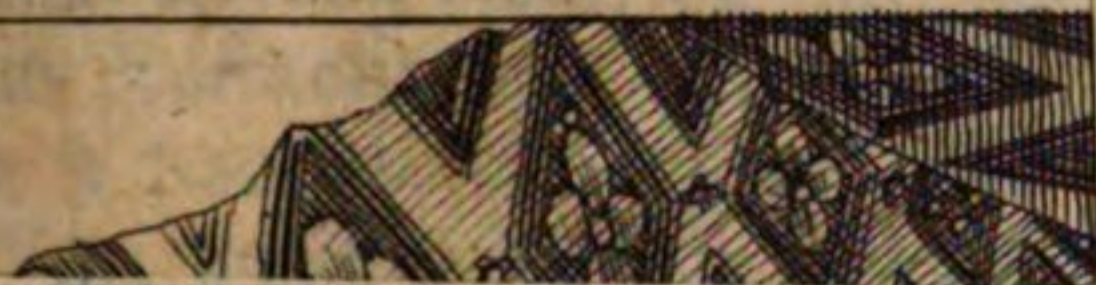
maison de la ville

maison de la ville

maison de la ville

Prospectus testudinis m.
arca Tes

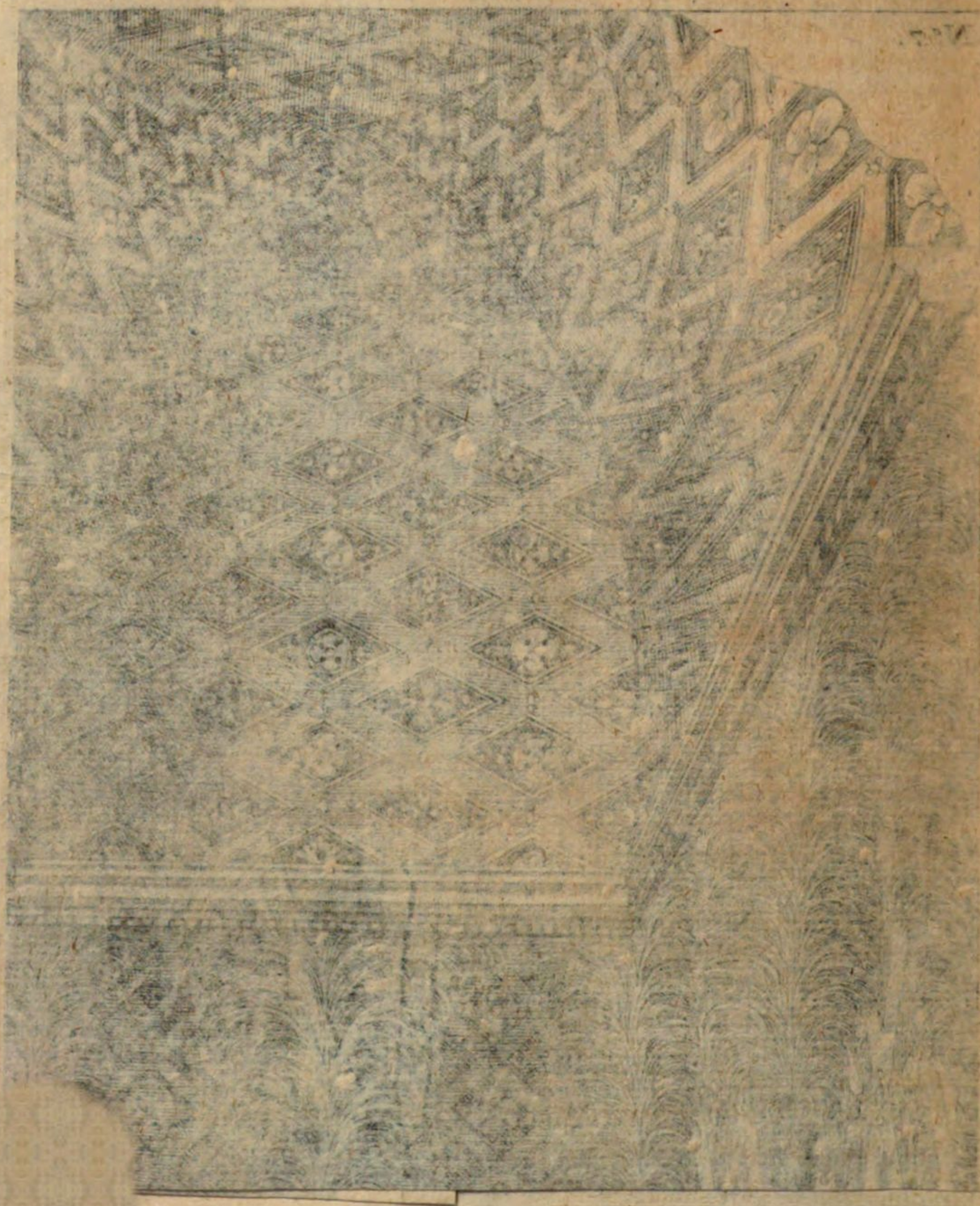
Nº 7.

Prospectus testudinis m.
arca Tes

Prospectus testudinis munitur et parmentis
similibus cum Christis.

mundi erant. Atrium mulierum Intermurali Sanctius erat &c. quem-
admodum & Israelitarum Laicorum atrium, eo quod Mulie-
rum erat, & Sacerdotum eo quod Laicorum, ut ibi sequitur.
Et tametsi immundos aliàs pariter habebant Gentiles atque e-
os, qui seminis aut sanguinis profluvio immundi erant, (ut an-
te^d monitum est,) nihilominus hac in re immunditiem ipsorum
ei, quæ erat eorum, qui cadaveris tacti causâ immundi erant,
æquiparandam volebant. Urbis autem aream usque ad radices
Montis Templi, solenni nomine vocabant ^e מחנה ישראל
Castra Israelitarum; quæ inde ad portam Orientalem, מחנה לוי
Castra Levitica; & demum quicquid erat inde Templi in atriis,
conclavibus, ceterisque structuræ partibus, מחנה שכינה
Castra Divinæ majestatis appellata. Ita nec in ipsa *Castra* Divinæ
majestatis seu Templi cum vulgo tantum pro eo quod portâ
illâ interius erat sumpti partem ullam, nec quidem in Intermu-
rale introitus Gentili licitus. Ceterum quacunque in parte
Castrorum Leviticorum seu Montis Templi, quæ Intermurali
exterior erat, fas fuit ei Precari & Sacrificia atque alia, sed tan-
tum, quæ diximus, offerre. Ibi etiam Immolare, quod Altari
à Sacerdotibus consumendum. Nam tametsi regulariter ex
Lege Sacra^f immolationes interius fieri debebant, (ut inter-
pretantur Magistri,) nihilominus etiam extrâ geas ritè fieri ad-
mittunt, quoties, qui suas ipsi immolarent victimas, ob singu-
larem aliquam sui qualitatem propius accedere non deberent.
Ad quam rem animadvertendus est locus jam antè de varia
Locorum Sanctitate è Talmudicis allatus. Sed sæpius nummi
accipiebantur in victimas impendendi, item ipsæ victimæ po-
pis, qui immolarent, traditæ^h; unde facilè fiebat, ut, quod extrâ
à Gentili offerretur, intrâ ritè immolaretur. Atque ita igitur
juxta Ebræos capiendum illud supra capite quarto memoratum
de Gentilium precationibus in hoc Loco, in Salomonis i ad
Deum O. M. oratione (si primi & secundi Templi parilem ad-
mittant heic rationem) uti & illud Josephi^k de Alexandro Ma-
gno; ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ ἱερόν ἧς αὐτὸς ἦν ἀσπὶς ascendens in Templum
immolavit Deo, quod de Zorobabeliano dictum. Nimirum ob
Templi vicinitatem & singularem Loci Sanctitatem, porticus
& spatia, quæ fuere alia extra Intermurale Loca Montis, quæ

dlib. 2. cap. 5.
pag. 180.

eMaimonid
in comment.
ad tit. Celim
cap. 1. alii.

fLevitic. 17.
4. i. ii. &c.
gMaimoni-
des halach.
Maighshe
Korbanoth
cap. 18.

hVidesisPhi-
lonem lib. de
Victimis &
Joseph. lib. 3.
cap. 10.
iI Regum. 8.
42.
kOrig. lib. 11.
cap. 8.

lHalos, lib. 6.
cap. 14. gr. 6.
Lat. & Ori-
gin. lib. 15.
cap. 14. Vide
Constantin.
L' Emper-
eur ad tit.
Middoth
cap. 2. sect. 3.
pag. 44. 45.
& 190.
mContra A-
pionem l. 2.

n Ioseph. O-
rig. l. 12. c. 3.

oVide Con-
stantinum L'
Emperur
lococit. & c.
pOrig. lib. 20
cap. 4. & 7.
q In Appara-
tu; in Liba-
no.
qComm. in
concordiam
Evangelic.
tom. 2. lib. 3.

ascendebatur ad Templum, id est, tota Castrorum Levitico-
rum (ut Spatium illud nuncupabant) area, Templi etiam
nomine veniebat, quod plerunque tamen pro eo, quod Inter-
murali interius erat, tantum sumebatur. Etiam Iosepho
scimus, qui Herodianum describit, Primum Templum (id est
ἱερόν) & Secundum memorari. Ad Frontem autem secundi,
columnis inscriptum literis tum Græcis tum Latinis, *μη δειν
ἀλλόφυλον εἰσὶν εἰς τὸν ἱερόν παρέρχασθαι* Alienigenam seu Gentilem in Lo-
cum (illum) Sanctum transire non debere, etiam *θανάτου ἀπειλή
ὑπὸ τῆς ζήλειας* sub interminatione pœne Capitis. Atque ita, quod
in Monte exterius erat, pariter Templum habebatur, in quod
Gentilibus aditus licitus. Alibique idem Iosephus de Templo
verba faciens, *quatuor*, inquit m, *porticus habuit in Circuitu, &
harum singula propriam secundum Legem habuere custodiam. In exte-
riorem itaque ingredi Licentia fuit omnibus, etiam alienis. Mulieres
tantummodò menstruata transire prohibebantur*; quibus ex Talmude
vides superius conjungi alios, qui juris parilis. Quod de por-
ticu Montis Templi Intermurali exteriori capiendum. Quò
spectat & illud in Antiochi Regis diplomate n, *μηδενὶ ἐξ ὧν εἶναι
ἀλλοφύλων εἰς τὸν περιβόλον εἰσέρχασθαι ἢ ἱερεῖς, τῶν ἀπηγορευμένων τοῖς
Ἰουδαίοις, εἰ μὴ οἱς ἀν ἀγνισθεῖσιν ἔσιν ἔθνη κατὰ τὸν πατέρα νο-
μον* Nemini alienigenæ liceat intra septum seu Peribolum Templi
ingredi, eorum scilicet, qui à Iudeis ingredi prohibentur, præter eos,
quibus lustratis fas est juxta præscriptum legis patriæ. Nimirum
præter Gentiles seu alienigenas in Judæorum ritus transeuntes,
seu Profelytos Justitiæ & Libertinos, qui Juris non diverfi.
Intelligunt heic viri docti nonnulli o. Templi nomen in Evan-
gelio interdum pro Porticibus aut Locis intermurali exteriori-
bus. Hinc etiam ritè capiendus Locus ubi festis diebus ce-
lebrioribus cohortes Romanæ Stationes habebant ad Custodi-
am. Cohibituræ scilicet tumultum, si quis forte existeret.
Qua de re vide Iosephum p. Si quis de situ horum Locorum
in Monte Templi plura velit, præter Iosephum scriptoresque,
ad libros Regum obvios, & qui de tota Templi fabrica diligen-
tius scripsere, Christianos, veluti Bedam, Ariam Montanum q,
Franciscum Riberam, Adrichomium, Sebastianum Barradium r,
J. Bapti-

J. Baptistam Villalpandum, Joannem de Pineda f, Ludovicum Capellum t, adeat Moses illos Maimonidem u & Cotzensen x & Tractatum Talmudicum *Middoth* seu de Mensuris Templi, qui à V. Cl. Constantino L' Empereur Latinè pridem versus est: ubi habetur etiam Templi sciagraphia Talmudica affabrè delineata. Eam verò compara cum illa, quæ Ebraei ipsi conjunctim interdum exhibent cum Tractatu illo; qualem visè ad calcem ejusdem in *Misnaioth* Pragæ olim editis simul cum Commentariis RR. Obadiæ Bartenorii & Jom Tob. Locus, etiam in quem patebat Gentilibus in Montis Templi, Sacrorum causâ, aditus, Atrium Gentium non rarò dicitur, quod & y non semel in Federe Novo *Porticus Salomonis*, ut volunt aliqui, nuncupatur. De Atrio illo videsis Adrichomium z. Et de eo fusissimè disputant I. Baptista Villalpandus a, & Joannes de Pineda b, eoque nomine fuisse Atrium tam in Salomonico quàm in Zorobabeliano atque Herodiano Templo, multis perpendunt. Huc attinent loca aliquot S. Scripturæ c de Gentilibus Templo, sed non aliter atque dictum est, arcendis. Et Hierosolymitani D. Paulum, cum viderant Trophimum Ephesium familiariùs ab eo in Urbe habitum, unde existimabant, ipsum ei in Templi interiora comitem fuisse, incusant, quòd *Gentiles induxit d in Templum & violavit Sanctum Locum istum*. Templi verò Hierosolymitani nomine (quod *בית דוד* Domum Domini, & domum Sanctam & domum Electam vocitant Ebraei) intelligi subinde non modò sanctiorem illam structuram quod vulgò Templum dicitur, verum etiam vicina, sed in Monte continentia, quæ diximus Spatia, inque eis tum Porticustum Loca qualiacunque hypæthra, absolum magis non est quàm Pomærium & suburbana ædificia & vicos Urbis Romæ e, subinde etiam aliarum nomine, vicinas etiam Ecclesiis Christianis domus f, hortulos, areas, nomine interdum Ecclesiæ parique Jure insuper hortum Domus legatæ nomine contineri. Si Testator, inquit Papinianus g, *hortum domus causâ comparavit*,

f De Rebus Salomonis l. 5. cap. 5. §. 19. t In Compendio Hist. Judaicæ subjuncto Historia Apostolica. u Halac. Bith habechira cap. 4. & Seqq. x Precept. Affirmat. 163. y Actis Apost. 3. 11. & 5. 12. z Theatr. Terra Sancta p. 162. a Explan. in Ezech. tom. 2. part. 2. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap. 911. 14. & 27. & lib. 5. disp. 4. cap. 60. b De Rebus Salomonis l. 5. cap. 5. §. 19. videsis Abulens. ad 3. Regum cap. 6. quest. 21. Lucam Evangel. ad S. Matth. 21. 12. Sebastianus Barradium

P p 3

ut Comment in

Concord. Evangelic. Tom. 2. lib. 3. c. 29. I. Maldonat. in D. Joann. 12. 20. c Ezechiel. cap. 44. 7. & c. d Act. Apost. 21. 28. e Dd. ad l. 2. D. tit. de Verb. significatione, & Virginius Fortia, de Iure nob. Urbis condenda lib. 2. cap. 1. §. 23. f l. 3. C. de his qui ad Ecclesiam conf. comit. Tobetan. 12. cap. 10. c. 35. caus. 17. g. 4. Petrus Gambacurt a de Immunitate Eccles. lib. 4. cap. 1. §. 13. g l. 91. Prædict. D. de Legatis 3. Cap. 2. de Servitut. Urban. Prædict. cap. 76.

h. Cap. 9.

i. In Aeneid.

4. & vide Ios.

Scaliger. in

Fest. verb.

Minora.

k. De Lingua

Lat. lib. 6.

l. lib. 1. cap. 2.

& c.

m. Chronic.

42. cap. 46.

n. De Cibit.

Dei lib. 18.

cap. 45.

o. Halofcos

lib. 1. cap. 5.

p. De Cibit.

Dei lib. 18.

cap. 45.

ut ameniorem domum & salubriorem possideret, aditumque in eum per domum habuit, & aditum hortus additamentum fuit, domus legato continetur. Et de civilibus Urbis oppidive finibus, vide quæ inferius h. occurrunt, ubi de Itinere Sabbatico obiter agitur. Etiam apud Gentiles nonnulli Templum nuncupabant non solum quod potest claudi, verum etiam quod palis aut bastis aut aliqua tali re, & lineis, aut loris, aut simili re septum est: quod et factum est. Scilicet cujus fines five ab Augure five à Pontifice effati sunt.

Verba sunt Servii Honorati i. ad Virgilium. Et Tempia tam subdialia & arboribus finita, quam tecta & muris inclusa veteribus fuisse scimus ex Varrone k, Vitruvio l, aliis. Quam verò aliter peculiare fuerit Judæorum immolationibus, nec Gentilium permissum, Templum Hierosolymitanum, ita vulgò, id est, strictiori sensu nuncupatum, rectè innuit Otto Episcopus Frisingensis, ubi de Pompeio, *Inter alia Orientis regna m, Hierusalem veniens, captâ civitate, Templum, quo soli populo Dei immolare licuit, oblatis hostiis polluit.* Sed quod de polluto ex hostiis à Pompeio oblati Templo habet, (ut obiter id adnotem,) hallucinatio est. Id quidem est verum apud Zonaram legi, imperasse populo Pompeium purgare Templum καὶ θύειν νομίμως & ritè sacrificare; atque apud Cedrenum, τὰς θυσίας ἱππελεῖν sacrificia peragere; etiam ad Sancta Sanctorum antè accessisse, non ut veneratorem, sed ut profanatorem, (quod ait D. Augustinus n,) atque ita sanè Templum polluisse. Et ex ejusmodi sive Græcorum, quos memoravimus, sive aliorum verbis fortè illud sumum, indiligentiùs advertens, sumpsit Otto ille. Nam hostiis eum Templum polluisse nemo vetustiorum dixit. Hujusce rei autor vetustissimus est Josephus, cujus mens proculdubio, tametsi non verba, in scriptoribus. Josephi verba sunt; o. *Postero die post excidium purgare Templum edituos jussit καὶ τὰς ἐξ ἑθῶς ἱππελεῖν θυσίας & sacrificia, quæ ritu solenni erant peragenda, peragere, seu solennia sacra celebrare ut vertit Ruffinus, seu celebrare assueta sacrificia ut Egesippus.* Scilicet intermissum aliquantulum jure sacrificium ritè jussit instaurari juxta morem patrium, non devotione supplicis (ut verba sunt D. Augustini p de reserato ab eo Templo) sed jure victorie. Itaque non hostias obtulit ille, sed, ut suas non intermitterent Ebræi, imperavit vi-

ctor.

Et or. Jam dictis lucem aliquantulam præbet, mutuoque acci-
 pit Taciti 9; *Temp'um Hierosolymitanum intimis clausum. Ad 9 Histor. 5.*
fores, tantum Iudæo aditus; limine, præter Sacerdotes, arcebantur.
 Placet Lipsio *Templum intimum* seu potius *interius*; nec imme-
 ritò. Nam quid *intimis clausum*? Quæ introitu in Sacerdo-
 tum atrium interiora fuere, *Templum Interius* vocare vide-
 tur. Nam ad fores ejusdem, Iudæo tantum aditus; per atri-
 um scilicet in quod alienigenæ neutiquam admissi, sed tantum
 Iudæi. De Gentilium autem Precibus, Adorationibus, Obla-
 tionibus, & Votis quæ diximus in Templo Hierosolymitano
 seu Monte Templi, juxta jam ostensa, præter Scriptores Chri-
 stianos numerosos illos, qui de Atrio Gentium obiter loquun-
 tur, expressim etiam alii à Talmudicis edocti iique gravissimi
 summique nominis. Josephus Scaliger^r; *Gentiles sanè adora-*
bant, immolabant, vota solvebant, & suscipiebant in Templo Hierosoly-
mitano, Quin & Hugo Grotius^s; inter ipsos Hebræos vixerunt
semper aliqui exteri homines *עוֹלָמִיּוֹת וְגוֹיִם שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל*, *Hebraicè*
חֲסִידֵי הַגּוֹיִם *pri ex Gentilibus, ut legitur titulo Talmudico de Re-*
ge, *Talis qui est in lege* *דִּכְתִּיב בְּנֵי נֶכֶר* *& הַגּוֹיִם* *ubi Chal-*
dæus dixit incolam incircumcisum. *Hi, ut narrant ipsi Hebræorum*
Magistri, Leges Adamo & Noë datas servare tenebantur, abstinere
ab Idolis & sanguine & aliis, quæ infra suo loco memorabuntur, at
non item proprias leges Israelitarum. Itaque cum Israelitis non lice-
ret vesci carne Bestiæ, quæ fato suo periisset, perigrinis x tamen inter
ipsos viventibus id licebat. Nisi quibusdam legibus specialiter expres-
sum est, ut incole iis non minùs quam indigenæ teneantur. Extra-
neis etiam, qui aliunde advenirent, neque institutis Ebraicis subjice-
rentur, in Templo Hierosolymitano licuit y Deum adorare, & victi-
mas offerre, stantibus tamen in Loco peculiari ac separato à statione
Israelitarum. Sic vir præstantissimus. Simile fermè reperitur
 in Ecclesiæ Christianæ veteris moribus. In Templum admit-
 tendi erant, & Gentiles, & Iudæi, sed usque ad missam Cate-
 chumenorum tantum. Quæ verò sunt hætenus dicta, ad sc-
 cula attinent, quibus florere, saltem excisæ non sunt, Hiero-
 solymis res Ebraeorum. Seculis autem, quæ inde secuta sunt,
 id est, post dirutum Templum, pristinam Loci sanctitatem ita
 aiunt

^r Animad-
 vers. Eusebiu
 num. 2077.

pag. 198.

^s De Iure Bel-
 li ac Pacis li.

1. cap. 1. §. 16.

^t Vide D.

Matth. 15. 22

Act. Apost.

10. 2. & 17. 4.

11 Lebit. 22.

25. & 25. &

47.

x Deut. 14. 21.

y vide 1 Re-

gum. 8. 41.

2. Maccac. 3.

35. D. Ioann.

12. 20. Act.

Apost. 8. 27.

2 Cõcil. Car-

thag. 4. c. 84

Dist. 1 de Cõ-

secrat. c. 67.

a Maimonides halach. Maighshe Korbanoth cap. 19. & halach Bith habechira c. 6.

aiunt retineri, ut ad sacrificia peragenda maneat ipsis etiam nunc ea peculiaris, nec extra atrium seu atrii juxta superiorem delineationem spatia regulariter fas sit ipsis immolare aut offerre. At de Gentilibus adjiciunt a הגוים מותרין להקריב עולות לשם בכר מקום והוא שיקריב בבמה שיבנו ואסור לסויען ולעשות שליחותיהן שהרי נאסר עלינו להקתיב בחוץ ומותר להורות להם ולמדם הואך יקריבו לשם הארץ ברוך הויה *Gentilibus licet Holocausta offerre Domino quocunque locorum* (neque enim post excidium Templi adeoque Reipublicæ Israeliticæ, Jura ipsis Ebræisque Intervenientia, quibus altaria intra ditionem Israeliticam sibi erigere prohibebantur, vim retinere potuerunt ullam; & extra ditionem illam, nunquam non fuisse eis fas holocausta offerre existimabant) *modò aram sibi extruant. Sed nobis nefas est illis opem prestare, aut procuratores agere, Quoniam nimirum vetitum est nobis offerre extra Atrium. At verò fas est nobis indicare illis & docere, quomodo offerre debeant Domino Deo Benedicto. Et in Gemara Babylonia, postquam de liberiori illo Holocaustorum vero Numini ante legem Mosaicam offerendorum more verba fiunt, subjicitur b וגוים בזמן הזה רשאים לעשות כן *Etiam & nunc Temporis Gentilibus eo uti fas est.**

b Ad tit. Zebachim cap. 14 fol. 115. b.

CAP. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, velut animalia, à Gentili seu Incircumciso in Sacrificia rite non oblatas Hierosolymis, sed tantùm earum pretia. Lex sacra quâ nititur sententia illa. Magistrorum Interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa.

c Misna tit. Siklim cap. 1 & 2 & Maimonides halach. Siklim cap. 2.

Sunt quidem in Scriptoribus Christianis, qui negent Sacrificia ipsa offerenda, à Gentilibus ulla accipi debuisse, sed tantùm Pecuniam aut Pretium rerum, unde Sacrificia coëmerentur. Et sanè solenne satis erat, ipsis Ebræis pecuniam c offerre pro singulis, quibus tenebantur sacrificiorum Oblationumque generibus, quæ in arculis (harum numerus erat tredecim) reposita à Sacerdotibus in sacrificium ipsum, seu id, quod præstit-

præstituta specie præstandum erat, ritè erogabatur. Sed Nicolaus Lyranus, etiam ex Judæis, de alienigena, qui, ut ipse ait, *non erat Judæus natione, nec conversus ad Judaismum; à talibus, inquit, non debebat accipi aliquid offerendum in altari. Poterat tamen accipi pecunia vel alia dona, ex quorum pretio emerentur illa, quæ essent offerenda. Et hoc modo dicitur, quod Seleucus Asiæ Rex ex sumptibus suis præstabat ea, quæ pertinebant ad sacrificia.* Alii hujus sententiæ sunt sequaces, in eam interim ducti interpretatione legis sacræ diversa nimis ab ea, quam amplectuntur Magistri. Lex est subjuncta eis, quæ de victimis tantum immaculatis offerendis lata sunt, hujusmodi **וּמִיד בֶּן נֹכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֵת לַחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכֹּל אֶרֶץ כְּנָעַן כִּי מִשְׁחַתָּם בָּהֶם מִוֶּם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֵן** *Nec de manu filii alienigenæ (seu à Gentili) offeretis Panem Deo vestro ex omnibus istis (vulgata ibi habet & quicquid aliud dare voluerit) quia corruptio eorum est in eis. Macula est in eis. Non accepta erunt vobis; seu, ut vulgata, non suscipietis ea.* Pro eo quod est heic *Panem*, substituunt Chaldæi **וּתִקְרִיבוּ** Oblationem, uti & Judæi Mauritanienfes aliique in versionibus Orientalibus. Et Hellenistæ ibi, **ὁ οὐ προσέτετε δῶρα** non offeretis munera. Et de Carnibus aliisque in sacrificium ipsum oblatis accipiunt locum illum scriptores item Christiani f. Ad Oblationes autem seu Victimæ ibi memoratas omnes f legem attinere volunt Magistri. Sed ita scilicet, ut sensus sit, isque a majoribus acceptus, Oblationes spontaneas seu vota Gentilium (juxta jam superius dicta; quæ etiam paulò antè g ibi lectis de Oblationibus & Votis tam Gentiliū quàm Israelitarum nituntur) admittenda quidem esse, nec oblationum seu sacrificiorum genera alia. Sic tamen ut nec omnimoda ab ipsis jumenta, aut pecora suis alibi sacrificiis satis idonea, in sacrificium eorum spontaneum Sacerdotibus Hierosolymitanis acciperentur, quod ut fieret fortè morum suorum tenaces sequacesque Gentiles instarent. Sed planè respuenda esse, quæ per manum Gentilis, seu ex more Gentilium ab eo, citra rationem macularum & defectuum ibi præscriptam, offerrentur. Quia scilicet Corruptio ac Defectus seu Vitium tam in eis, pro vetito ex sacra lege, quàm in sacrificiis Israelitarum erat habendum. Expressim ibi ad veterum mentem Salomon Jarchius **נֹכַרֵי שֶׁהֵבִיאוּ קֶרְבָּן בֵּיךְ כִּחַן לַהֲקָרִיבוּ לַשָּׁמַיִם לֹא תִקְרִיבוּ לוֹ בְּעַל מַמָּה**

dAd Lebit.
c. 22, not. 12.

e Lebitic. 22.
25.

f Abulensis
in Lebitic.
22. quæst. 22.
Cajetanus,
Cornelius &
Lapide Io.
Lorinus, &c.
g Comm. 18.

si Gentilis attulerat Oblationem seu victimam, ut Sacerdos eam Deo O. M. offerret, non offerendum erat animal vitiosum.

At verò, inquit, תמימה תקבלו מהם לכה נאמר למעלה איש איש לרבוה את הנכרים שגוררים נדרים ונדבות כשראיה

victimam seu oblationem vitio carentem accipietis ab eis. Cum etiam supra dicatur, quisquis seu omnis homo; ut ita etiam continerentur Gentiles, Quorum Vota & Oblationes spontaneae habebantur velut Israelitarum.

Sic Maimonides de victimis vitiosis, quas Sacerdos offerre ex lege sacra non debuit, verba faciens וְלֹא inquit ה, קרבנות ישראל בלכך אלא אף קרבנות הגוים אם הקריבן והם בעלי מומין לוקה שנאמר וטיר בן נכר לא תקריבו את להם וגו

N. a solum id de sacrificiis Israelitarum est intelligendum, verum etiam de eis, quae à Gentilibus offerebantur. Nimirum si, cum vitiosa essent, ea offerret Sacerdos, is flagris puniebatur. Nam & lex ait, nec de

manu filii alienigenae offeretis Panem &c. Tantundem alii i, dum legem hanc sacram ita breviter in Præceptorum recensione exhibent; וְלֹא ליקריב בעל מום אפילו בקרבנות הגוים ut non

offenatur animal seu victima vitiosa, ne quid etiam si à Gentili in sacrificium adducatur. Sed legem illam capit Lyranus aliique k

Christiani non pauci de eo quod est, Victimam seu Oblationem aliquam ipsam neutiquam à Gentili offerendam, sed duntaxat Pretium, quo à Sacerdotibus coëmeretur victima seu Oblatio.

Quin & Salomonem Jarchium expressim pluribus impugnat Lyranus. Et Abulensis ibi; Pecunia, cum accipiebatur, non offerebatur Domino, quoniam non erat aliquid cremabile; sed de pecuniâ emebatur aliquid, quod esset ad usus Sanctuarii. Hic autem solum dicitur;

non accipiendum esse aliquid de manu Gentilium, quod offeratur Domino, id est, quod cremetur coram Domino, vel ponatur super altare.

Unde si aliquis Gentilis voluisset offerre panes, ita ut illi cremarentur super altare, vel cederent in jus Sacerdotum, aut vellet offerre aliquod animal, ut immolaretur, non reciperent hoc Sacerdotes Iudeorum, quia hoc immolandum erat per se;

si tamen aliquis Gentilis daret panes aut animalia, non ut per se immolarentur aut offerrentur, sed ut venderentur & converterentur in pecunias applicandas ad usum Sanctuarii, reciperetur talis Oblatio, quoniam hoc solum prohibitum erat, scilicet id quod ipsi darent poni super Altare vel offerri Deo, ita ut

efficeretur sacrum. Si autem Gentiles darent pecuniam vel aliquid aliud

hHalach. Ifu
ri Mizbach.
cap. 1. & Si-
desis num. 7.
in fronte
Halach.

iMoses Mi-
kotzi Præ-
cept. Nega-
tib 314. A-
barbinel in
Pirush Tora
fol. 260. col. 4
k Abulensis
in Levit. 22.
quest. 22. &
23. Cajetan 9.
Io. Lorinus,
Cornelius à
Lapide &c.

liud

lind convertendum in pecunias, non efficiebantur ista sacra, sed postea ex eis emebantur alia, quæ sacra essent, scilicet animalia vel panes. Directè autem non efficiebantur sacra quæ illi dabant. Quia postquam acciperentur pecunia data ab eis in Sanctuario, transibat in Ius sanctuarii. Et ideo sive emerentur inde animalia ad Sacrificia facienda, sive ad aliquid alterum, non dicebatur tale Sacrificium vel talis res data à Gentili, quia jam emebantur ista ad voluntatem Sacerdotum Ministrantium in Sanctuario. Et hoc sufficiebat ad hoc, quod non acciperetur Sacrificium de manu Gentilium. Sic Tostatus ille quod & alibi pluribus sibi firmare videtur. Joannes Lorinus, alii, tantundem. Sed refragatur Magistrorum schola. Nec vim omninò in eos habet argumentum illud, quod Lyranus affert, & velut firmum admittit Abulensis ^m, de Paschalibus ritibus cum Gentili non communicandis. Quasi verò inde sequeretur multò minus ei permissum Templo, ut dictum est, Oblationes spontaneas offerre. Nam Peregrinus in Numeris ⁿ, ad Paschatis celebrationem admittendus planè Profelytus Justitiæ est. Et non solum, ex lege Sacra o alia, Paschalibus ritibus, verum etiam omnibus aliis ^p, qui Ebraeis proprii, arcebantur Gentiles necdum in Judaismum recepti, juxta Magistrorum placita jam antè ostensa. Non utique spontaneis Oblationibus aut Holocaustis Numen Hierosolymis colere vetiti. Quippe quæ in Cultum offerebantur simplicem, rituum Ebraicorum legumque Leviticarum ratione alia non habitâ quàm ut, juxta Jus illud à Numine datum utrisque, Imperativum, vitio carerent. Quin nec defunt in Christianis ^q, qui Oblationem quidem pecuniæ seu aliûs cujusvis rei in sacros qualescunque usus accipi à manu Gentilis ea lege prohiberi velint. Aliis, interea (præter superiori in capite citatos) id ipsum quod docent Magistri, de ipsis Oblationibus vitio carentibus etiam à manu Gentilis accipiendis, afferentibus. Christianorum, autem alii, etiam in rebus Ebraicis versatissimi, interiùs quàm Talmudici admittunt in Templo Hierosolymitano Gentiles. Arias Montanus etiam de Salomonico; Posterioribus temporibus extra Israelis ac Fœminarum atrium aliud constructum fuit, cui ^{החצר} hoc est, profano est nomen factum, in quod Exteri, id est, Gentes, quæ Israelis nomen non profiterentur, convenire ad orandum possent: & Israelitæ etiam qui Ceremoniali ritu puri non essent. Ad hoc atrium ille pertine-

Ad I. Para-
lip. cap. 16. q.

29.
in Ad Levit.
22. quest. 23.

in Cap. 9. 14.

o Exod. 12. 43.
p. Videtis A-
bulensem ad
D. Matthæi.
ca. 26. quest.
40. 41. & c.

q Hugo Car-
dinalis ad
Levitic. 22.
r Io. Brentig
ibidem ubi
& vide P.
Fagium, Seb.
Munsterum.
Isidorū Cla-
rium & c.

f In Libano
pag. 13.

t Misna de
Decima se-
cunda cap. 3.
parag. 7. &
Camb. in E-
zek. 42. 18.
Misn. tit.
כוכה
ca. 5. par. 7.
u Constat in
L'Empereur
ad Cod. Mid-
doth pag. 186

x Beda Tom.
8. lib. de Tem-
plo Salomon.
cap. 16.
y Ad 3. Re-
gum cap. 6.

z Ad. D. Jo-
han. cap. 12.
20.

a Ibidem.

bant exedra, quarum situm paulo antè descripsimus, partim in sacro par-
tim in profano constituta. Habuit etiam suas porticus atrium hoc, qui-
bus vel imber vel estus nimius vitari posset. Hujus atrii porta, quæ Ortum
respiciebat, infima dicebatur. Citantur ab eo in margine etiam Tal-
mudici & aliquot velut hujus rei testes. Admissos quidem Gen-
tiles in loca Intermurali exteriora (ut ostensum est) consentiunt
Talmudici. Sed exedra illæ, quæ partim in sacro, partim in pro-
fano ponebantur, fuere, quæ partim atria Gentilibus planè inac-
cessa, & partim Intermurale (quod respectu atriorum quæ sancti-
ora erant, חצר seu Profanum etiam est dictum u) occupabant. Un-
de, si verum dixerit Arias, intra Intermurale admissi Gentiles;
quod Talmudicis planè refragatur. Nec loci ab eo citati ejus-
modi quid omninò præstant. At singulare est, quod apud Be-
dam aliosque aliquot habetur, ex Cassiodoro; *admissos in extremum*
atrium Gentiles & Iudeos, qui nuper venerant ex Gentibus usque ad se-
xturn purificationis diem. Hoc scilicet inter alia ex vetusta Tem-
pli apud Cassiodorum figura affertur*. Et statim subjungit Be-
da; *Hæc ut in pictura Cassiodori reperimus distincta, breviter annotare*
curavimus; ita cum ab antiquis Iudeis didicisse: neque virum tam erudi-
tum voluisse in exemplum legendi proponere, quod non ipse prius verum
esse cognovisset. Tantundem, ex eo, Rabanus Maurus y. De Gen-
tilium admissione res quidem palàm est ex suprâ memoratis. At
Iudeos, qui nuper venerant ex Gentibus, (sive Profelytos Justi-
tiæ seu qui è Gentilium ritibus in Judaismum transierant, sive Ju-
dæos originarios è Gentilium regionibus, quibus degerant, Hie-
rosolymam se adorandi causâ conferentes intelligas,) eo nomine
internis non admissos ante diem sextum, nondum comperio a-
pud Talmudicos. Sed verò, ut hanc rem tandem finiamus; pro-
cul à vero abesse, nemo ex hisce non videt, id quod à nonnullis
afferitur, *nunquam passos fuisse Iudeos misceri sibi in solenni Dei cultu*
Gentiles, quia putassent hoc modo se & Templum & sacrificia pollui.
Quod scilicet etiam de adoratione tantum dictum. Nam ita Jo-
annes Calvinus z, ubi ob hanc potissimum causam non vult Gen-
tiles seu incircumcisos fuisse E' A'v'v'v' seu Græcos illos, qui Hie-
rosolymam apud D. Joannem ascendebant, ut adorarent, sed Iudæ-
os Græcienses. Et meritò sanè eo nomine à Joanne Maldonato a
refutatur.

CAP. VIII.

Ex antè allatis concluditur, Ebraeorum sententiam manifestam esse, tum Profelytos Domicilii, tum Noachidas reliquos seu Genus humanum universum ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiares Ebraeorum ritus non commisti) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quadam. Ad fusio- rem de Septimo die explicationem transitus.

Stenfo haftenus tum qualisnam Cultus divinus Profelyto domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in ditione Israelitica permissus fuerit, tum qualis interdictus, tempestive redimus ad id, quod supra proposuimus de eo quod est, Ebraeos non solum voluisse Gentiles seu Noachidas, id est, Genus humanum, Interdictis illis Naturalibus de Cultu Extraneo & Blasphemia Negativis, quæ Negativis, inter cetera Juris Noachidarum capita, teneri, seu sceleribus illis binis, quæ Numen seorsim & per se Interdicta respiciunt, abstinere; verum etiam existimasse eos ad Cultum & Honorem Numini exhibendum obligatos esse; idque velut ex appendice Interdictorum illorum Affirmativa, juxta superius capite primo dicta. Quod ex Cultus, apud ipsos Profelytis Domicilii aliisve Gentilibus eorum instar, Permissione & Interdictione jam fusius explicata non est elicere difficile. Etenim dum, ut ostensum est, negant Gentilem, necdum Profelytum Justitiæ factum, ritibus Ebraicis, quæ Ebraicis, ex Jure ipsis aliisque Gentibus partim Imperativo partim Interveniante potuisse misceri, nec impune Legem Mosaicam ejusve partem aliquam apud ipsos (quibus Lex ex peculiaris) ab eo servandam fuisse, nec aliud omnino ultro ibi in Cultum præstari ab eo debuisse, præter id, quod Jure suo, id est, Septem capitibus Juris No-

achidarum, præstandum erat; sed demùm Preces, Laudes, Adorationes, id genus alia, præter spontanea Sacrificia, Oblationes spontaneas, & Vota id est, Cultum simplicem ritibus Ebraicis nullatenus involutum, juxta superius dicta, ei etiam, Hierosolymis ipsoque in Monte Templi (pro Templo interdum, ut diximus, sumto) permissum; liquido sequitur, Cultum ejusmodi, ex Jure ipso Noachidarum seu ejusdem sensu Obligativo ac Affirmativo, veluti Interdictis illis binis annexo, Gentilibus apud ipsos, seu in eorum ditione agentibus præstandum, eos admisisse. Nec scrupulum intempestivius heic quis injiciat, Spontaneum Obligationi adversari videri. Ideo enim, Spontanea dicuntur heic Sacrificia illa & Oblationes, quia Genus, Tempus, Estimatio (juxta superius dicta) offerentis arbitrari sic relicta sunt, ut præstitutis, in Legibus Ebraeorum, Sacrificiis, quæ reliqua sunt, Solemnibus essent planè libera; sed pro re nata tamen ex Obligatione præstanda, ut Supplicationes, & Gratiarum actiones. Et cum Cultus divinus sit, tum Interior, qui consistit in conjunctione ad Deum summaque ejus reverentia per intellectum & affectum, tum Exterior, quæ in Precibus & Laudibus effundendis, Adorationibus, Sacrificiis, Oblationibus cernitur, neque hic sine illo ritè exhiberi possit; consequitur similiter, ad Cultum utrumque obligatos etiam Profelytos Domicilii, & qui eorum instar fuere, (adulti scilicet nec rationis expertes; & pro rerum suarum sive copia sive inopia) censuisse Ebraeos. Ita tamen ut ob non præstitum alterutrum nulla apud eos sequeretur pœna Civilis, sed cultus neglecti pœna עליון *cœlitus* esset expectanda; quemadmodum loquuntur etiam non rarò de peccatis aliquot ex lege ipsis Civili, cœlitus tantum, non in foro Civili puniendis agentes. Atque ex hoc de Profelytis Domicilii seu Gentilibus eorum instar sic demonstrato, pariter sequitur, ad Simplicem Reverentiam ejusmodi actu tum interiori tum exteriori præstandam, Cultumque quantus in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Sacrificiis ac Oblationibus Votisque simplicibus consistebat, exhibendum, similiter obli-

obligatum esse Universum genus humanum Ebraeos antumās-
 se. Nam nil permissum, in ultroneo cultu, Profelyto Domicilii Hierosolymis seu in ditione Israelitica, præter id quod ex
 Juris Noachidarum, quod humani generis faciunt commune, Obligatione pendebat. Atqui Cultus, qualem diximus, simplex atque ultroneus ille Profelyto domicilii permissus est Hierosolymis, & pro natura rei, alibi in ditione Israelitica. Unde manifestum fit, ad communia hominum officia etiam ex Obligatione, Cultum illum, juxta disciplinam, quam tractamus, pertinuisse. Neque igitur Expiatoria signantiùs sic dicta, juxta eos, Sacrificia, Propitiatoria, aut Pacifica, ne Oblationes aliæve Præstationes lege scripta, quæ scripta, imperata, in cultu externo Profelyti Domicilii Hierosolymis locum habuere ullum; adeoque nec in cultu illo externo, ad quem Genus Humanum ab ipsis rerum initiis Obligari volunt. Sed in eo tantum locum habuere Preces, Benedictiones, Gratiarum actiones, Holocausta simplicia, eaque ultronea (ut supra ostensum est) & ultroneæ Oblationes ac Vota. Holocausta autem, tametsi ex interdicto illo de eis divino (quò tam Profelyti Domicilii, quam Israelitæ, ut dictum est, licet diversimodè, continebantur) Hierosolymis tum vitiis in Levitico memoratis carere debebant, tum ex gregibus ac armentis tantum aliquot ibi enumeratis seligi; nihilominus extra ditionem Israeliticam, seu ubi non obligabat Lex Mosaica, sed jus tantum Noachidarum, ex aliis b animalium generibus, mundorum saltem, nec ita vitio carentibus, indiscriminatim (modò hostiis humanis, de quibus libro quarto, abstinere) sumi potuere. Quale de aliis etiam Gentilium Oblationibus Votisq; Numini vero dicendum. Vices autem tam Ilastici atque Expiatorii quam Eucharistici Sacrificii, Simplicia ac spontanea Holocausta illa Profelytis Domicilii adeoque ceteris Noachidis supplere, Ebraeos non dubitasse, puto, palam est. Nam ut Abelis & Noachi Eucharistica & Ilastica fuisse liquet ex disertis sacri sermonis c verbis, ita non solum Eliphazi d Baldadi & Tzovari Holocausta, quæ ad intervallum illud etiam ante legem scriptam, attinent,

bVidefis Salomon. Iarch ad Levit. 22. 25.

cGenes. 4. 4. 8. 20. dJob. 42. 8. & 19. 9.

c *Levit. 1. 4*
 & *Side Io-*
seph. lib. 3. c.
10. & Philo-
nem. lib. de
sctimis.

f *Vide Mai-*
monidem
halach. The-
suba.

g *Part. 3. qu.*
60. art. 5. ad
tertium.

h *Cap. 2.*

i *Guid. Bri-*
ançon in Sent.

4. *Dist. 1. qu.*
 1. *Correlar.*

35. *Gregor.*
Moral. l. 4.

c. 2. *Dist. de*
Consecrat. 4.

6 ap. 5.

k *Ad Sent. 4.*
dist. 1. & S.

Thom. 2. sec.

9. 85. *part. 3.*
quest. 60. &

Side Hugon.
de Sacramen-

tis l. 1.

part. 11. c. 3.
Adde Abu-

lenf. ad Gen.
 6. & *ad 1 Pa-*

ralip. cap. 16.
quest. 26. &

27. *ot. 8.*
Lib. 3. cap.

10. *pag. 123.*

nent, sunt Expiatoria; verum etiam de ipso Holocausto spontaneo (ad quod solum Sacrificii cruenti genus, utpote simplicissimum; admittebantur Hierosolymis Gentiles) dicitur: *וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו* & acceptabile erit pro eo, ut scilicet expiatio fiat illi, seu ut vulgata, acceptabilis erit atque in expiationem ejus proficiens, nimirum sponte offerentis. Quale pariter de Gentilium Oblationum aliarum spontanearum votorumque effectu Ebraeos existimasse, æquum est ut autumemus; modo saltem accederet Confessio & Pœnitentia, sine quibus Expiationem rite sic fieri sibi ipsis quidem non admittebant. Hisce, ut sequaces, connumerandi etiam sunt, Spes præmii ac Timor pœnæ divinæ, qui cultus interioris pars. Sed de ea plura, ubi Caput de Judiciis infra tractamus. Neque Ebraeorum sententiæ de Cultu per Sacrificia & Oblationes Numini ante Legem scriptam, id est, ex Jure Noachidarum seu humani generis Comuni, sic exhibendo, dissona sunt, quæ apud Patres Christianos subinde occurrunt de Intervallo illo. S. Thomas; *sicut in statu legis Naturæ, homines nulla lege exterius datâ (literis mandata) sed solo interiori instinctu (ex Numine indito) movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei Cultum uterentur.* Recole heic etiam quæ supra h ex Paulo Burgenfi afferimus. Et certè, qui Sacramenta illius Intervalli tria illa faciunt; Sacrificium, Oblationem, & Fidem, Ebraeis heic proximè accedunt. Sed de Externo Cultu, Signis sacris, ac Sacramentis i lius Intervalli, quamplura huc spectantia controvertuntur apud Scholasticos k, quos, si placet, vide. Præ aliis autem S. Thomam, Alexandrum Halensem, Scotum & Gvidonem Briançonem. Certè & Ebraeorum sententiam fuisse, Noachidas seu genus totum humanum ad Cultum divinum præstandum, non solum Idololatriam & blasphemiam abstinendum, obligatos esse, idque ex sensu Interdictorum binorum, quæ libro secundo explicavimus, non dubitarunt viri aliquot in Christianis scriptoribus summi, dum interdicta illa è Magistrorum commentariis obiter enumerant. Monuimus supra l, esse qui *בְּרַכַּת הַשֵּׁם* quod execrationem seu Maldictionem nominis merito vestimus, Benedictionem interpretantur. Horum quidem aliqui id explicant per *ut hunc solum*

creato-

creatorem veneraretur. Sic Guilielmus^m Schickardus. Alii pro Interdicto substituunt *Benedicere Deum.* Sic præter supra citatos, Paulus Fagius, Sebastianus Munsterus, Hidorus Clarius, alii ad Levitici caput vigesimum secundum. Atque id planè Cultum denotat. Petrus item Cunæusⁿ pro eodem, in Juris Noachidarum Caput ex Ebraeis recensione habet *celebrandam divini nominis majestatem esse.* Summa igitur est, in Oblationibus spontaneis, Holocaustis itidem spontaneis & Votis (pro vario personarum ac rerum discrimine) præter Preces, Gratiarum actiones, Benedictiones, constituisse Cultum illum divinum, ad quem Genus humanum obligatum esse voluere Ebraei, idque ex jure, quod tractamus, Naturali. In Oblationibus scilicet ac Votis (qualia in Oblationibus desinunt) rerum sacros in usus, veluti in Tempia ac Aras extruendas, Sacerdotiorum sumptus, ministeria, instrumenta & si quæ sunt id genus alia. In Holocaustis autem cruentis, seu animalium Sacrificiis, igne omninò confumendis, parte nullâ polluctâ seu comesâ. Quod ex eo videtur manasse, quod primæ ætatis hominibus, id est, qui Noachum præcesserunt, carniū esus permissus non sit (sic enim Ebraei o statuunt; qua de re plura, ubi inferiùs agimus de membro animalis viventis Noachidis interdicto) atque tunc temporis Sacrificia illa ignita, ex jussu seu inspiratione p Numinis cum ceteris ad Cultum necessariis, originem habuerint. Neque enim ex immolati animalis parte aliqua (quemadmodum in Sacrificiis aliis Ebraeorum, & in non paucis Gentilium ævi succedentis) epulum sacrum, velut Sacrificii appendicem, celebrari tunc licitè potuisse nemo non videt. Et cum Carniū esus verbis disertis generi humano post compluria secula à Numine indultus est, de Sacrificiorum cruentorum ritu nihil interea est novatum. Sed totum animal pro victima oblatum, excoriatum tamen ex more, & dissectum, ut ante, concremandum erat. Usibus nempè humanis sic planè eximendum; idque tum in recognitionem supremi Numinis imperii, tum in gratiarum actionem, favoris conciliationem, peccatorum expiationem, velut per symbolum, quod Retributionis Universi Domino factæ faciem saltem sibi indueret. Adjiciunt etiam aliqui in ipso primo quod disertè legitur Holocausto cruento, adeoque in ceteris, quæ secuta sunt,

mDeIure
Regio cap.5.
Theorem.17.
pag.129.

nDe Repub.
Hebraeorum
lib.2. cap.19.

o Berekith
Rabba
ra^h. 34. fol.
38. col.2. Io-
seph. Albo li.
Ikarim part.
3. cap.14. &
15.

pAlex. Ha-
lens. part.4.
memb.6.
Scot. in sent.
4. dist.1. qu.
7.

qGenes.9.4.
Ioseph Orig.
I. cap.4.
rGemar. Ba-
bylon. ad tit.
Zebachim
cap.14. fol.
115b.

Part. 3. cap.

15.

Cap. 5.

rationem singularem habitam humani in cætera animantia, quæ dignitate & similitudine homini proxima, domini agniti. Scilicet Abelem ritè didicisse adeoque credidisse, utcunque carnibus vesci homini non liceret, animalia nihilominus omnia ita homini ex Numinis indultu subjacuisse, ut non solum alios in usus cogenda, sed etiam in Holocausta immolanda essent. Inde, ut tam insignem indultum Numinis, quàm imperium ejus ac bonitatem agnosceret, ac propitium redderet, primogenita ovium, eaque optima in Holocaustum eum immolasse, Numinique sic placuisse. Cainum verò tantum abfuisse ab hoc tam eximio Numinis hominibus indultu agnoscendo, ut nondum admitteret animantium ceterorum alicujus immolationem seu cædem licitam magis fuisse atque homicidium. Parilem item hominibus ac animantibus ceteris fuisse exitum. Atque inde eum res viliores, seu fruges terræ obtulisse; & hoc demùm nomine Numinis displicuisse. Quæ pluribus exequitur R. Joseph & Albo, quem vide. Et de hisce satis superque. Jam verò Obligatione Noachidarum ad Cultum, juxta Ebræos, sic ostensâ, restat ut fusius dispiciamus, quemadmodum superius, & promissimus, de sacra Sabbati seu Septimi diei observatione. Obiter ibi ex Ebræis docuimus Festa eorum omnimoda Profelyto Domicilii interdicta, uti & omnimoda alia, quæ fortè Profelytus ejusmodi sibi intra ditionem Israeliticam observanda institueret, aut alibi instituta ibi servaret. Id est, Tempus nullum solenne seu Festum, nullum ex Jure Noachidarum seu humani generis communi Sacris, quæ diximus, juxta eorum sententiam, etiam necessariò generi humano obeundis, esse præstitutum. Id enim manifestò ex jam antè ostensis sequitur. Nam quod Profelytum Domicilii observare non permittebant, ad id nec ipsum nec Gentilem alium seu Noachidem obligari eos voluisse, inde palàm est. Pro vario igitur tam Locorum ac Temporum, quàm personarum ac rerum discrimine ac opportunitate, Cultum illum à Noachidis extra ditionem Israeliticam exhibendum censuere; quemadmodum, dum parentes dicimus colendos, seu ablata restituenda, alia ejusmodi, obligationem quidem palàm innuimus, Loca tamen & Tempora observationis ex re nata ac rerum & personarum discrimine atque opportunitate perquam variatim elicienda nec signato

signato aliquo die determinata intelligimus. Quæ nihilominus ex jure aliquo positivo determinari posse nemo dubitat. Nec dubitarunt Ebraei, quin Gentiles sui plane juris extra ditionem Israeliticam, & Tempora & Loca Cultui suo sacro possent pro arbitratu suo præstituerere, & siue Festa cultui veri Numinis ab ipsis adinventata celebrare, siue Ebraica etiam, quotquot vellent, imitari. Quod Profelytis domicilii, utpote ex Arbitratu, non ex Obligatione pendens, plane negatum. Et cum ita se rem habere ex jam ante allatis constet, supervacaneum forsân nimis videatur plura de Septimi diei seu Sabbati Festi observatione, qua Noachidas seu genus reliquum humanum spectat, heic adjicere. Ceterum, quoniam non solum olim in scholâ, verum etiam & hoc seculo, perillustris habetur ea de re Quæstio, eaque à scriptoribus sanè gravissimis aliquot, tum integris ea de re libellis, tum commentariis ad caput Genesis secundum, & Decalogum, aliisque lucubrationibus editis agitata, in qua subinde trahuntur in partes etiam Ebraeorum nonnullorum sententiæ, perinde ac si ex Jure Naturæ universalem, necessariam, ac perpetuam Sabbati aut septimi diei, ut festi, observationem ipsi docerent, adeoque ad eandem Genus Humanum universum obligatum esse, statuerent; ideò operæ pretium duximus, rem altius repetendo, tum quid de Sabbati seu Septimi diei, ut Festi necessario celebrandi, Institutione atque etiam Observatione (qua Noachidas spectet) ulterius docuerint Talmudici, tum quid de locis aliquot in hanc rem è celeberrimo illo Judæorum pari, Flavio Josepho & Philone, afferri solitis statuendum sit, proximè explicare. Et primò de Sabbati seu recurrentis Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, celebrationis, juxta Talmudicos, Institutione.

*uVide su-
pra cap. 5.*

*x Alex. Ha-
lens. part. 3.
quæst. 32. S.
Thomas 2 Se-
cunda q. 6. art. 122. Scotus
ad sent. 3.
dist. 37. qu.
unic. &c.*

CAP. IX.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura, atque unde auspicianda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Auctore & Vetustate.

y Numer. 33.
8.
z Exod. 15. 25.
alib. 1. cap. 10
pag. 123.

b Ibid.

c Gemar. Ba-
bylon. ad Tit.
Sanhedrin.
ca. 7. fol. 56b.

d Exod. 34. 25.

e Deut. 15. 12.
& 16.

N Sabbati, ita per excellentiam dicti, id est, Septimi in periodis dierum à rerum conditu putatis diei, ut Festi, celebrationis Solennis nec sine piaculo intermittendæ (quæ in opere ac laboribus, Cultûs Causâ, abstinendo, lege legenda, audienda, ac Sacrificiis singularibus, maximè cernebatur) Institutione, juxta Ebræos, dispiciendâ, consideremus oportet, ex eorum disciplina, potissimum Tempus Institutionis, Locum, Causam, & quamnam Relationem habere velint Institutionem illam ad genus humanum, seu ejusce partem aliquam. Tempus Institutionis non in rerum primordiis, sed intramensem ab exitu ex Ægypto, adeoque ante Decalogi promulgationem à Talmudicis collocatur. Scilicet in statione Israelitarum in Mara, quæ quinta y est ab exitu. De statione illa legitur in Exodo z ibi posuit ei Deus *חוק ומשפט* id est, *Statutum & Iudicium*. Partem scilicet capitum legis Mosaicæ, quæ postea secuta est, heic intelligunt, ut & antè a memoratur. Atque in ea parte Sabbati institutionem fuisse pronuntiant. Et tametsi de omnibus capitibus tunc traditis neutiquam consentiant universi, attamen Sabbatum in eis contineri Traditio est eis avita atque vetustissima. Statuti nomine, Sabbatum; Judicii, hujus Formulas ibi innui plerunque volunt, præter Honorem Parentum. Ea de re quod suprà b citatum est ex *Seder Olam Rabba* & Glossa Salomonis Jarchii, heic recale. Consona est Gemara etiam Babylonica, ubi legitur *עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עדות בני נח והוסיפו עדות דנין שבת וכיבוד אב ואם דנין דכתיב שם שם לו חוק ומשפט שבת וכיבוד אב ואם דכתיב כאשר צוך יי' אלהיך ואמר ר' יהודה כאשר צוך במרה* Decem Præcepta accepere Israelitæ in Mara; Septem quæ Noachidarum fuere seu Humani generis Universi. Iam vero adjecta sunt Iudicia, Sabbatum & Parentum Honos. Iudicia, juxta illud d, illic posuit ei statutum & Iudicium. Sabbatum & Parentum Honorem; juxta illud, quemadmodum e præcepit tibi Dominus Deus tuus, quod ex Sententia Rabbi Iehudæ intelligendum est de eo, quod antè præceptum est

est in Mara. Scilicet observant in Lege repetita seu Decalogo à Mose in Deuteronomio iterato bina illa Præcepta de Sabbato & Parentum Honore, verba illa, *quemadmodum præcepit tibi Dominus Deus tuus*, velut sibi peculiaria habere; ceteris sine hisce omninò ibi prolatis. Et sunt quidem in Magistris, qui de lege in Sinai antea datâ verba illa intelligunt. Sed utroque in Loco adjecta ea esse volunt viri apud Ebræos insignes, Rabbi Jehudæ heic sequaces, ad indicandum id, quod in Mara, atque ante Decalogi ipsius promulgationem, præceptum est. Unde ad jam allatum è Deuteronomio locum Salomon Jarchius, אשר *fAben. Ezra ad Deuter. 5. & Isaac. Abarbinelin Pirush Tora fol. 339. col. 3. & 4.*

קודם מתי תורה במרה *quemadmodum præcepit* (seu antea præceperat) *intelligendum est de eo, quod ante legem datam præceptum est in Mara.* Quin & in Gemara Babylonia, ubi de Itineribus Sabbaticis disputatur, quæstio fit, utrum etiam illa in Mara præfinirentur. Atque altercantibus ea de re Magistris admittitur interea, ut receptissimum, ipsum Sabbati seu Septimi in enumerationis ordine à mundi conditu inchoato diei observationis Præceptum originem esse in Mara sortitum. Verba sunt g, וקמפלני בשבת דמרה דכתיב כאשר צוה ה' אלהיך ואמ' רב יהודה אמר רב כאשר צוה במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומים לה איפקוד ומר סבר אתחומים נמי איפקוד *g Gemara Babyloni ad tit. de Sabbato cap. 9. fol. 87. b.*

Altercatio fuit (inter Rab Acha Bar Jacob & Rabba) de Sabbato, quâ ad Mara refertur. Scilicet scriptum est, quemadmodum præcepit tibi Dominus Deus tuus; quod interpretatur Rab Iebuda, quemadmodum præcepit in Mara. Alter verò eorum existimavit, non ibi Itinerum quantitatem præfinitam esse, sed tantum Sabbatum; alter etiam & itineris quantitatem. Scilicet תחומי השבת *Itinerum seu Intervallorum Sabbaticorum* apud Talmudicos, juxta receptam antiquitus Sententiam, de qua obiter heic monere liceat, duplex habetur genus. Alterum Majus, quod Legi scriptæ coævum, id est, Mosaicum fecere; alterum Minus, quod ex Scribarum scitis, id est, moribus superinductis manavit. Prius aiunt fuisse xii Milliarium. Posterius Cubitorum bis Mille; quod æquale est Milliario Italico aut præterpropter. De minori illo itinere Scriptores Christiani ad Apostolorum Acta h; ubi pro *h Cap. 1. 12.*

Σαββάτος ὁδός *Iter Sabbati* (quæ distantia ibi inter Montem Olivarum & Urbem Sacram) substituitur à Syro אין שבעה עשר מילין

i Apud Lu-
dos. de Dieu
ibid.
k Epist. 151.
ad Algasiam
quest. 9. &
Eidesis Baro-
nium Ann.
Christ. 34.
Maldonat.
ad S. Matth.
28. 20. & c.
Exod. 16. 29.
m Ad Act.
Apost. cap. 1.
n Opusc. de
Judaicis su-
perstitioni-
bus.
o Apud Theo-
phylact. in
Act. 1. & Peri-
archon. lib.
4. cap. 2. &
adde Sui-
dam verb.
Σαββατὸς
ἡμερῶν ὁδόν.
p De Quest.
N.T.

quasi septem stadia; ab Æthiope i autem *Cursus unius Viri*, quod est iter antiquum Sabbati. Sed pro bis Mille Cubitis, velut ex Ebræis, habet S. Hieronymus totidem Pedes tantum. *Præterea*, inquit ille k de Judæis, quia jussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat unusquisque in domo l sua, & non egrediatur, neque ambulet de Loco, in quo habitat; si quando eos juxta literam ceperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent; sed tantum sedeant, si velint præcepta servare; solent respondere & dicere; Rab Akiba & Simeon, & Hillel (sic planè legendum, non Hille, ut in editis) Magistri nostri tradiderunt nobis, ut bis Mille pedes ambulemus in Sabbato. Sic ille; ubi tamen Erasmus m, aut legebat, aut intellexit (nime- moriæ lapsus fuerit) bis Mille passus. Sed quod citavimus ex Hieronymo, id ipsum fermè legitur pariter apud Agobardum, Episcopum n Lugdunensem, cui nec Cubiti, sed Pedes etiam heic mensura sunt. Sed hisce vetustior Origenes o Cubitos seu πηχῆς totidem habet, uti & ex eo Oecumenius & Theophylactus, tametsi in Libris Theophylacti corruptè excusis legatur, velut ex Origine, τριῶν πηχῶν trium Cubitorum pro διχίλιων bis Mille, ut rectè animadvertit I. Drusius p. Atque ita sanè apud Suidam citatur locus ille five ex Origine five è Theophylacto aut Oecumenio desumptus. Eucherius etiam per mille passus, qui eidem mensuræ satis sunt consoni, iter Sabbati in Actis, ut rem notissimam explicat. Sic ibi Beda, Lyranus; sic glossa interlinearis; quæ adjicit, quod, cujus autorita- ris sit, ignoratur. Sic alii. Sed oscitanter nonnulli duum Mil- liarium substituunt heic spatium. Atqui audiamus Talmudicos. היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנ' ארץ יצא איש ממקומו ביום השביעי מקום זה הוא החום העיר וכלל נתנה תורה שיעור לתחום זה אברא חכמים והעתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכך אמר להן משה רבינו למה תצאו חוץ למחנה ומדברי סופרים שדא יצא אדם חוץ לעיר אלף עד אלפים אמר הוה מדרש העיר

Qui in Sabbato ultra terminum Urbis præstitutum exibat, vapulabat; juxta id, quod habetur in Lege q, non egrediatur ullus è loco suo die Septimo. Locus hic est Terminus Urbis præstitutus, seu spatium intra terminum illum protensum. Ejus verò mensura disertè non statuitur à lege; unde tamen per interpretationem Sapientes illud fecere duodecim

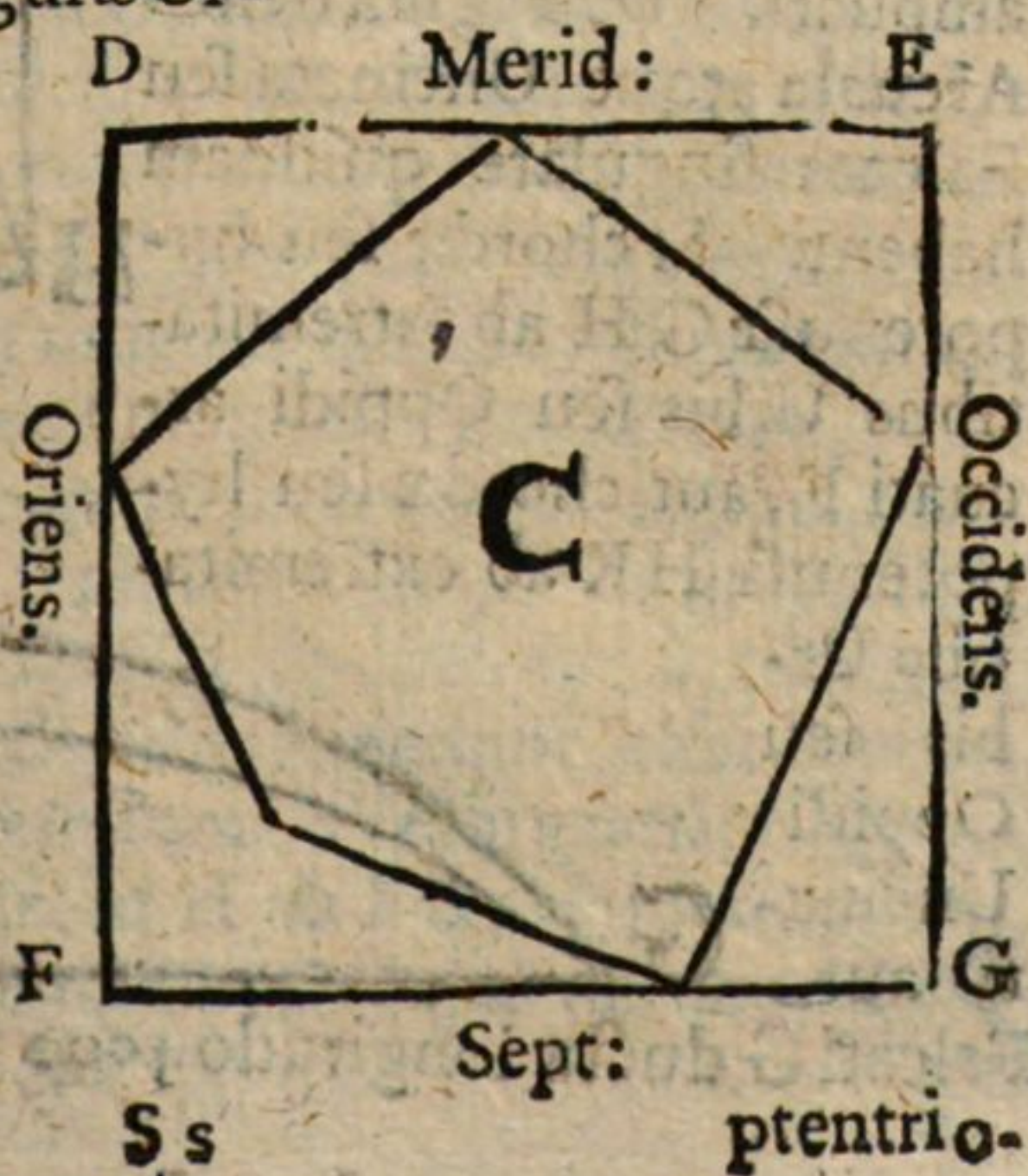
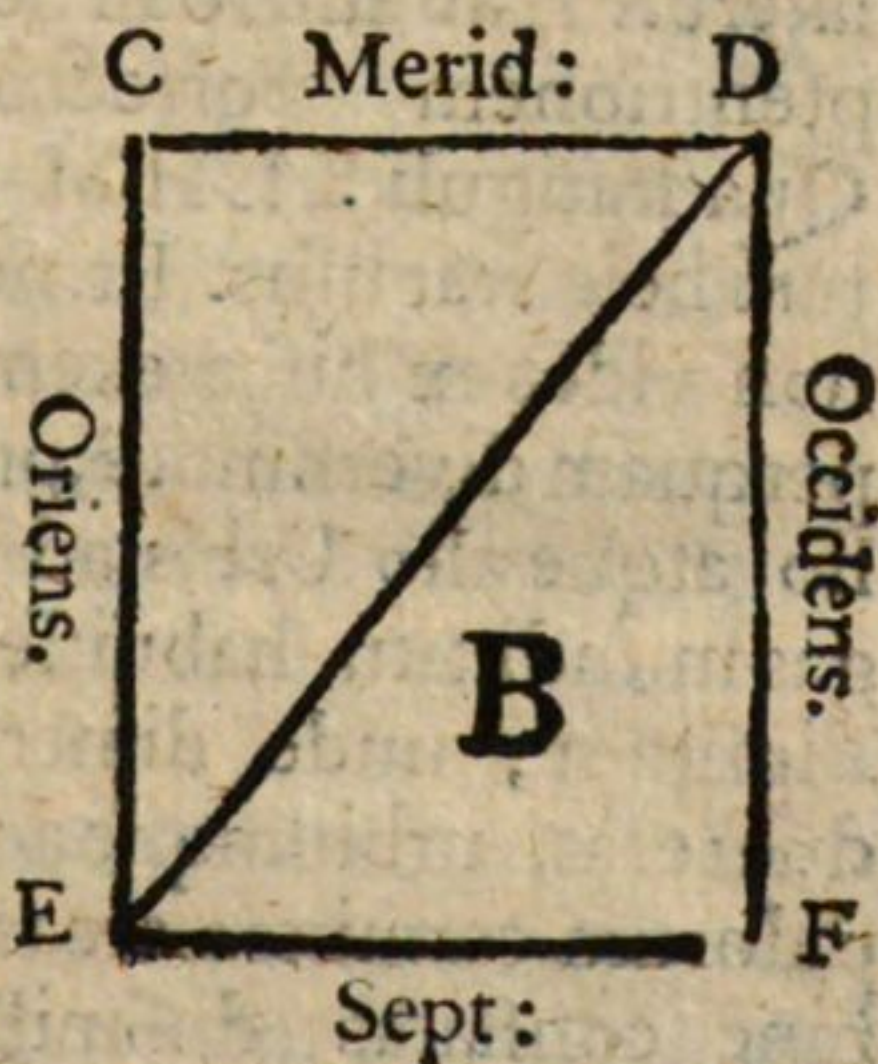
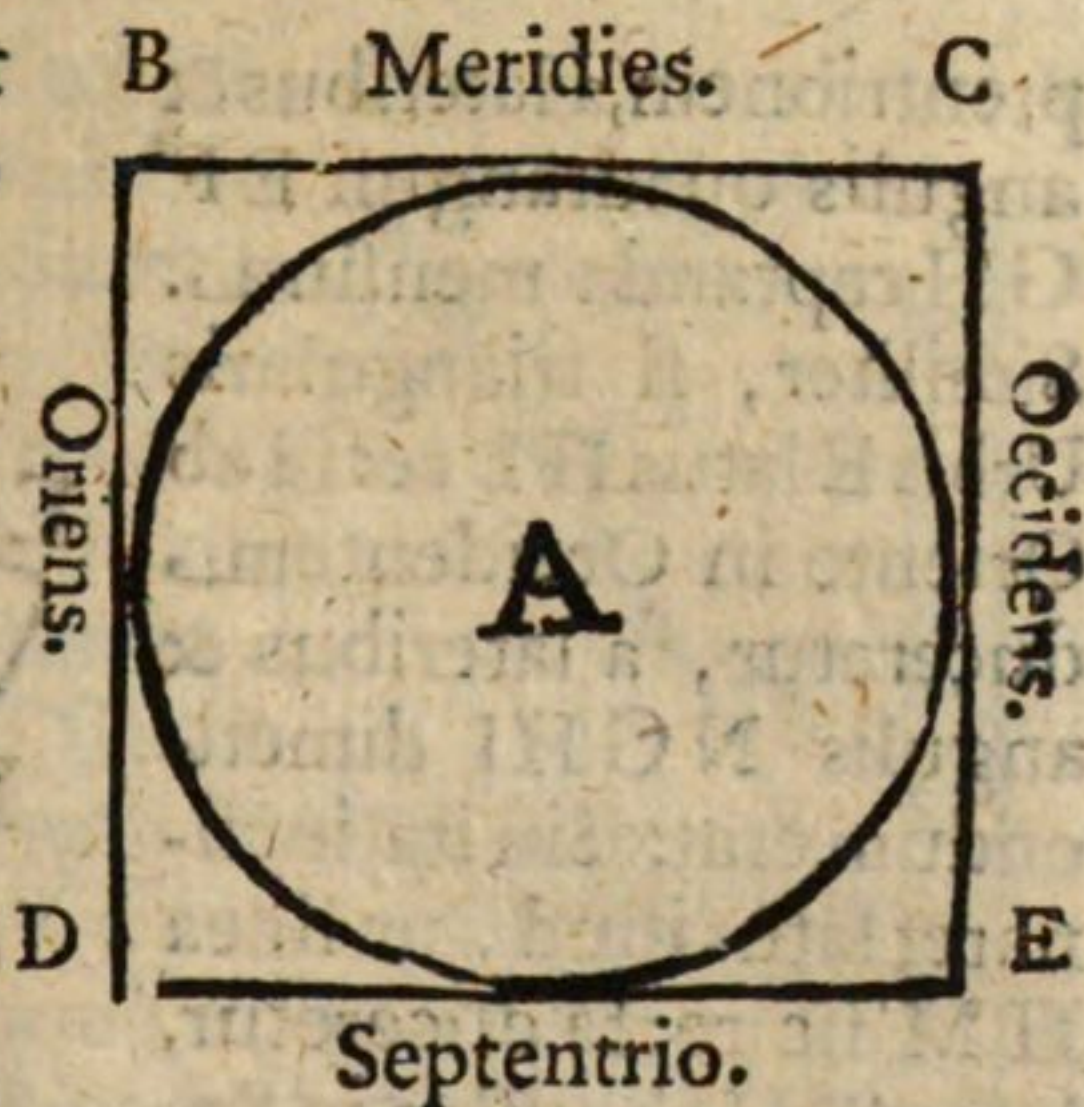
Mil-

Milliaria, quod spatium erat ultra quod è Castris Israeliticis non erat egrediendum. Nam & sic jussit Moses Magister noster, non esse egrediendum è Castris. Ceterum ex Scribarum scitis manavit illud, quod non liceret Homini Vrbe exire ultra bis Mille Cubitos. Scilicet spatium illud pro suburbio habetur. Sic Maimonides s, Moses Mikotzi r, autor Sepher Colbo u, alii, idque juxta scita in Corpore Talmudico x utroque reperta. Jam dicta autem sic interpretantur, ut fas fuisse aiant להעיר את כל העיר כשבת להלך את כל העיר כולל אפילו היתה כנימורה בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת חומה וכן מותר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכה רוח Homini in Sabbato totam Urbem peragraré, etiamsi fuerit amplissima, etiam ut Ninive y; idque sive muris cincta esset, sive non cincta. Atque ita etiam fas fuisse ex Vrbe egredi per bis mille Cubitos in quamlibet plagam. Dein adjiciunt; יאם יצא חוץ לעיר אלפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים עשר מיל אבראם יצא והרחיק מן העיר יתר ער שנים עשר מיל אפילו אם יצא חוץ לעיר אלפים אמה si bis mille Cubitos excederet, nec tamen duodecimum lapidem attingeret, flagris puniebatur, eis scilicet, qui Scribarum scita non observarent, debitis. Ceterum si ultra duodecimum ab Vrbe lapidis distantiam exiret usque ad Cubitum unicum, vapulabat ex Lege sacra. Atque ita vetustior obtinuit sententia, quæ & sui habet sequaces in Talmudicis recentioribus Viros celebriores. Recentioribus interea aliquot, & si Talmudicos vetustiores excipias, sanè aliquot vetustis, non aliud præter minus intervallum omninò agnoscentibus, quo nec inter se usquequaque z consentiunt omnes. Certè in Chaldaea Rutha a paraphrasi legitur למשך שביע וימי טבת בריל Præceptum accepimus de observandis Sabbatis & diebus festis, ne longius iter faciamus, quàm bis mille Cubitorum Sic etiam in Sepher Zohar b. Quod nec accipiunt, quantum video, de tanto solum itinere unico; sed nolunt die Sabbati quempiam procul magis Vrbe sua aut loco, ubi mansit, ritè potuisse discedere. Atque idem Intervallum velut cum ipsa lege natum esse volunt nonnulli c. Quo & illud Josuæ d de Arca trahunt; longitudo erit inter vos & illam quasi mensura duum millium Cubitorum, nec appropinquabitis ad eam, quatenus scilicet sciatis viam, per quam incedatis. Ubi Salomon Iarchius eMi-

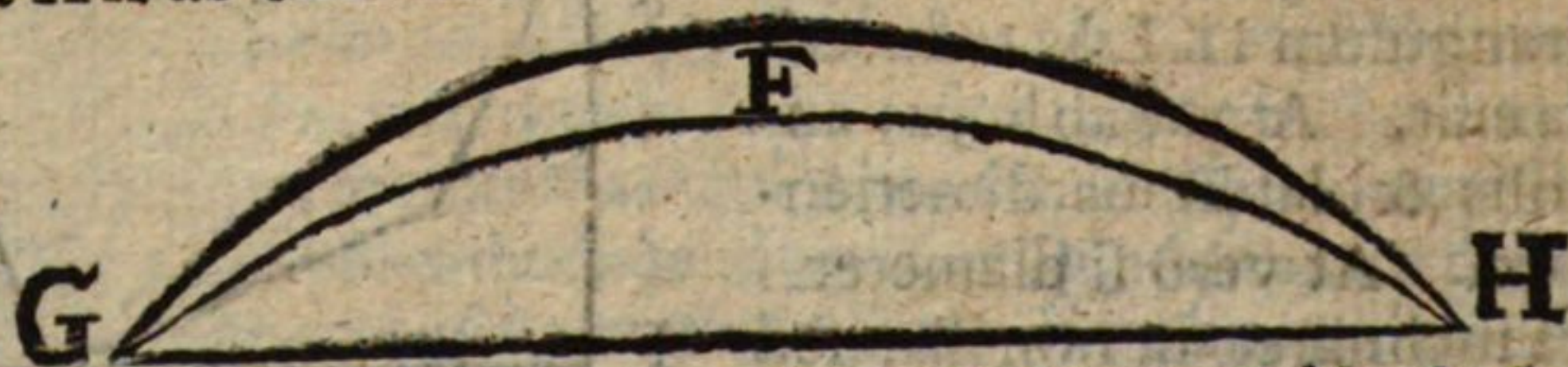
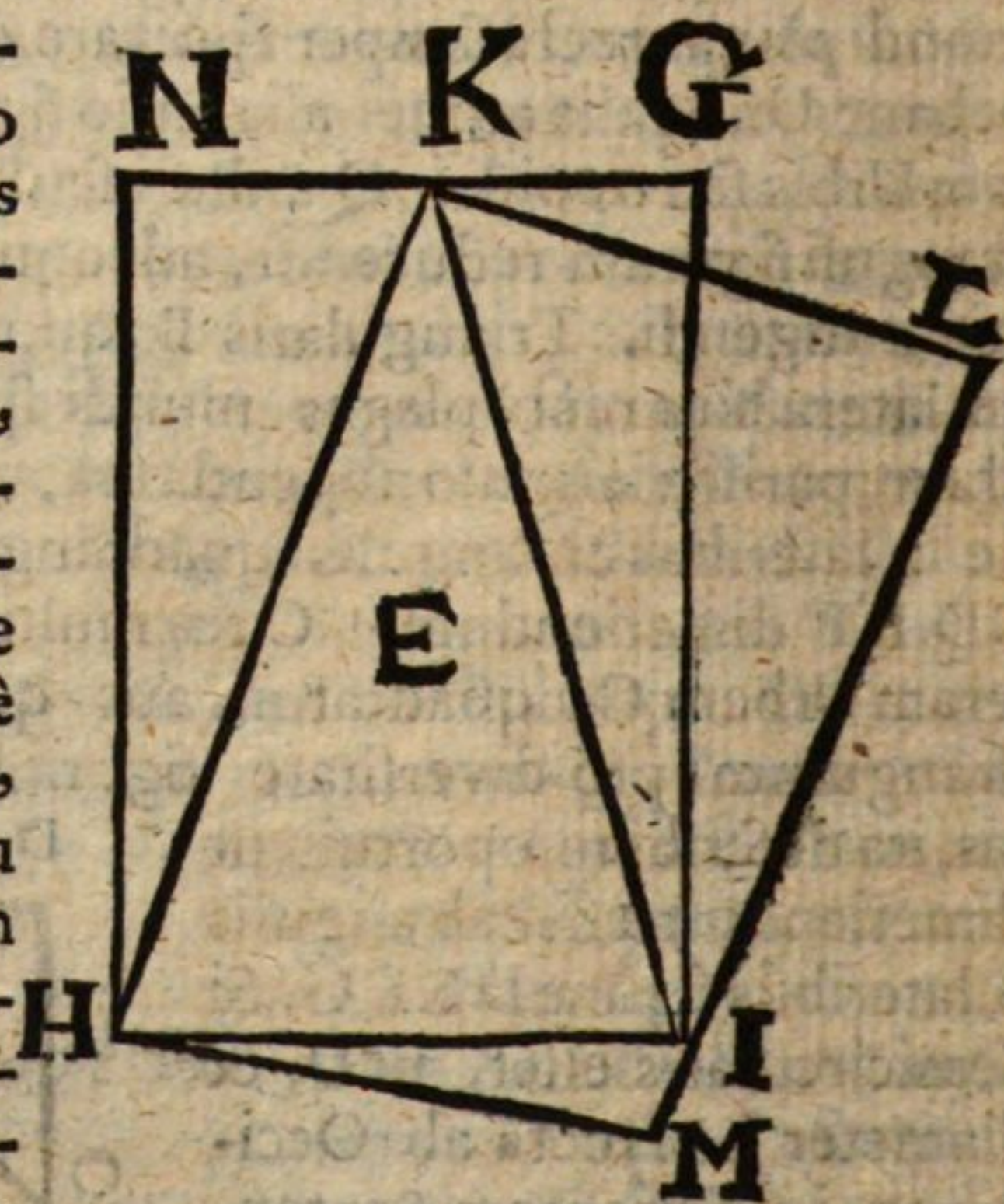
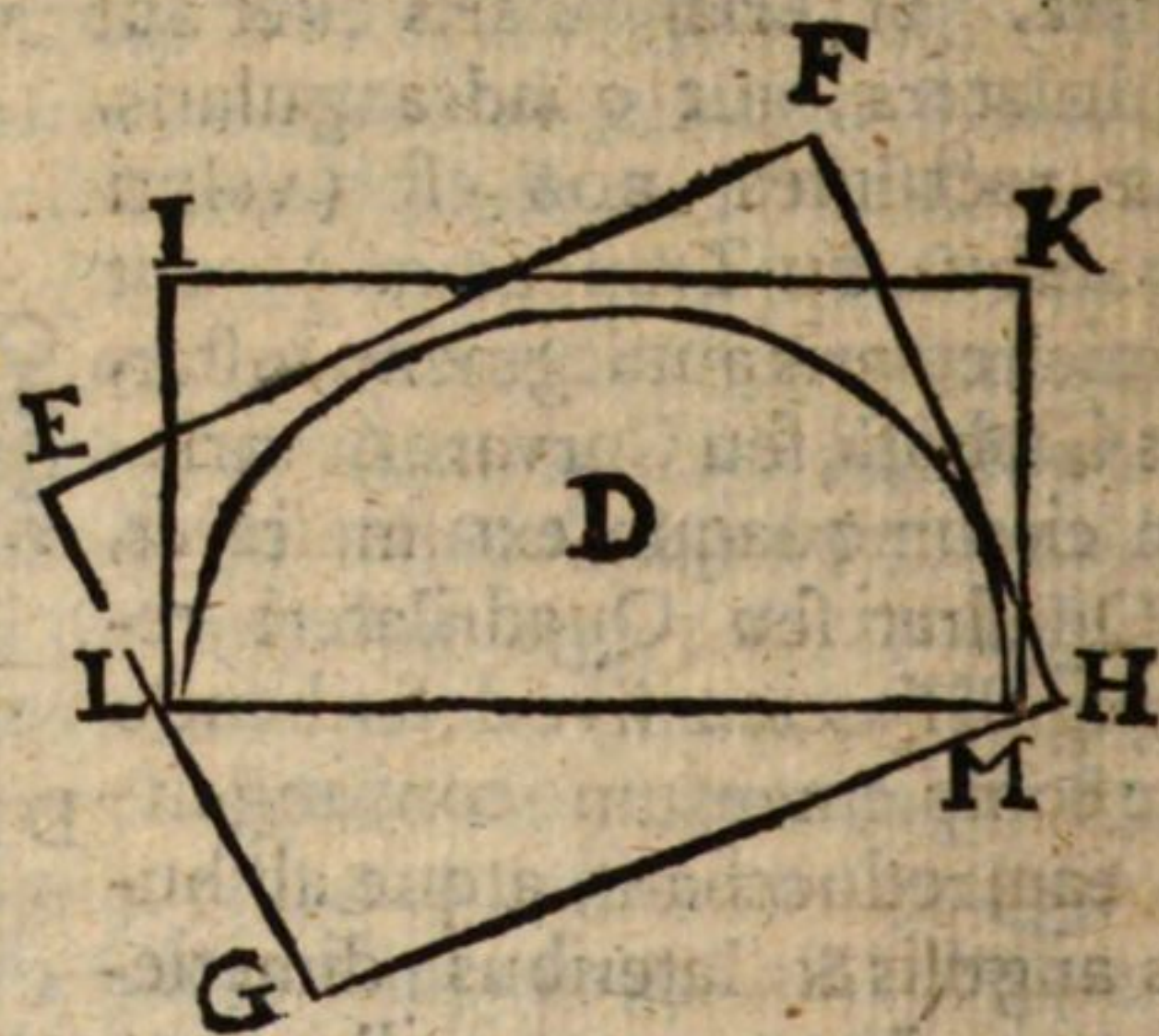
rVide Num. 35.4. & seq
s Halach.
Sabbath. 27
t Præcept.
Neg. 66. &
sive Shulean
Aruch. in li.
Orach chaim
cap. 397.
nCap. 34. fol.
37.
x Hierosoly-
mit. tit. E-
rubin cap. 3.
fol. 21. col. 3.
Babylon. e-
dem tit. cap.
4. fol. 49. 50.
&c.
z De cujus
amplitudine
sive sis Iaco-
bum Capel-
lum in Mi-
scellan. ad
rem Num-
maria &
Mensuraria.
z sive sis Ma-
gid. Misna
ad Maimo-
nid. halach.
Sabbath. c.
17. fol. 126. b.
Sepher Me-
chilta fol. 20.
col. 1.
aCap. I. 16.
bIn Elle Se-
moth fol. 64.
Edit. Man-
tuana.
cIarchius ad
Exod. 16. 29.
dCap. 3. 4.
eMi-

שתהיו יכולין לילך ולהתפלל בשבת e Midrash Tanchuma e
 e Bemidbar fol. 65. col. 2. ut poteritis ire & precari coram Domino, etiam in Sabbato. Quæ
 ratio habetur ipsissima apud Theophylactum & Suidam. Sub-
 tilitates, quæs hac de re habent Magistri scrupulosiores non
 f Misn. tit. Erubin c. 3. heic sapius habendam, libenter prætermittens, ex veteribus tan-
 & 4. & Se- tum adjicio, id quod de modo Intervalli Cubitorum, quæ dixi-
 pherMechil- mus, bis mille dimetiendi tradunt singulare, nec rerum hujus-
 ta fol. 20. col. modi studiosis puto, injucundum: maxime, cum ad locum il-
 1. gloss. ad lum Novi federis de Itinere Sabbatico ritè capiendum, forsan
 Exod. 16. 29. haud parum faciat, sed apprimè sit accommodum. Qui tem-
 & ibi para- pore Sabbati Desertum, Planitiem campestem ab urbe procul
 phras. Vzie- distitam, aut locum aliquem occuparet alium, cujus mensura
 tidistributa, adeo ignota, ut cubitorum jam dictorum terminum certius
 g Gemar. Ba dignoscere nequiret, permitti g sunt ei אלפים פסיעת בינוניות
 bylon. ad tit. תרה הנה תחום שבת bis mille passus mediocres, qui sunt iter
 Erubin ca. 4. Sabbati. Scilicet mensuræ exactiori adeò hi proximabant, ut in-
 f. 42. a. Mai- incerto ejusmodi vicem ejus satis sortirentur. Si quis tunc in-
 mon. halach. Sabbath c. 1. domo esset, quæ urbis seu oppidi non pars, eam passim obam-
 27. Mikotzi bulare fas habebatur, & cubitos bis mille quoquo versum ab e-
 Præcept. Ne- jus extremitatibus. Jam verò quod attinet ad Urbes ac Oppi-
 gat. 66. da integra, quæ ex ædibus contiguas, insulis, areisque interpo-
 sitis in unum nomen coalescentibus constabant; Urbis seu
 Oppidi figura fermè erat, aut circularis, aut Quadrata, aut Ob-
 longa, aut Triangularis, aut multilatera, aut Semicircularis, aut
 Segmenti instar, aut gibbosa, aut Curvaturis variatim circum-
 quaque Extrumescens, aut Arcuata, aut Falcata seu Uncinata;
 veluti Gamma Græcorum, aut Ebræorum Daleth, Resh, aut
 Caph finale, aut harum alicui ita proximans, ut pro ipsis, quod
 h Misna & in rebus hujusmodi fieri amat, haberetur. Si Quadrata esset
 Gemara tit. aut ita Quadrangularis, adeò ut quatuor haberet angulos re-
 Erubin c. 5. ctos seu quasi, ab h angulis & lateribus, Cubiti bis mille dime-
 Babylon. fol. tiendi. Nam urbis seu oppidi ipsius areæ ratio in horum
 55. Maimo- mensura, ut & supra monitum est, habetur nulla. Si Circularis esset
 nides hal. aut quasi circa Circulum describendum erat Quadratum, à cujus
 Sabbath c. 28. Mikotzi angulis & lateribus mensura auspicanda. Ut à lateribus & angulis
 præcept. B C D E quadrati circa Urbem circularem A descripti, in adiecta
 Neg. 66. figura

figura. Si Triangularis esset aut multilatera, aut quadrangularis, quæ rectilinea non est (veluti Rhombus seu Trapezium,) aut Semicircularis aut Segmenti instar, aut Gibbosa, seu Curvaturis variatim circumquaque extumeret, in Quadrati seu Quadrilateri rectanguli speciem sive describendo sive complementum conjungendo, eam reducebant, atque ab hujus angulis & lateribus dimetiebantur. Latera autem illa, quatuor mundi plagas rectâ semper spectare debebant. Unde alia atque alia ratio figuram Urbis seu oppidi in Quadrati seu Rectanguli figuram reducendi, adeoque etiam augendi. Triangularis B, quoniam latera bina rectâ plagas mundi spectant, parili triangulo augenda erat unde à lateribus & angulis quadranguli C D E F dimetiendum. Circa multilateram Urbem C, quadratum aut quadrangulum, pro diversitate figuræ Urbis, ita describere oportuit, ut dimetiendum esset ab angulis & lateribus figuræ D E F G. Si Semicircularis esset, ut D, & diameter L M rectâ ab Occidente in Orientem Septentrionem spectaret, in quadrangulum I K L M reducenda erat. Atque ab hujus angulis & lateribus dimetiendum. At verò si diameter, ita inclinaret, ut non illa, sed linea G H rectâ spectaret Se-

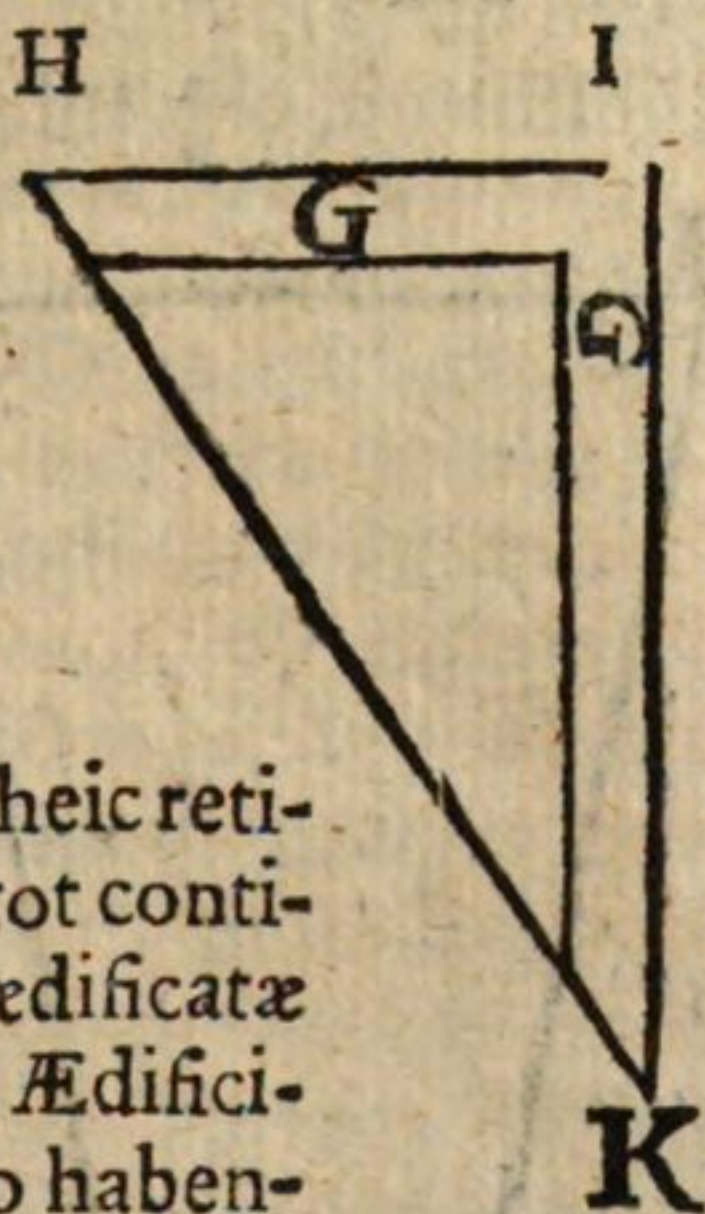

ptentrionem, à lateribus & angulis quadranguli E F G H captanda mensura. Similiter, si triangularis Urbis E latus H I rectà ab Oriente in Occidentem duceretur, à lateribus & angulis N G H I dimetiendum erat. Sin ita inclinaret latus illud, ut linea H M sic rectà duceretur, latere K H ab austro in Septentrionem porrecto, Quadranguli K L H M tantum heic erat usus. Et nemo non videt ex hisce exemplis perquam diversimodè, pro alio atque alio Urbis ad plagas mundi situ, habuisse se Figuram, unde dimetiendum erat, urbiumque ac oppidorum terminos areasque hinc conflatas dissimillimè ampliari. De Figura dein Arcuata atque Uncinata seu Falcata singulare quiddam habent. Si chordæ seu hypotenusæ G H ab extremitatibus Urbis seu Oppidi arcuati F, aut chordæ seu hypotenusæ H K ab extremitatibus Urbis seu Oppidi Uncinati aut

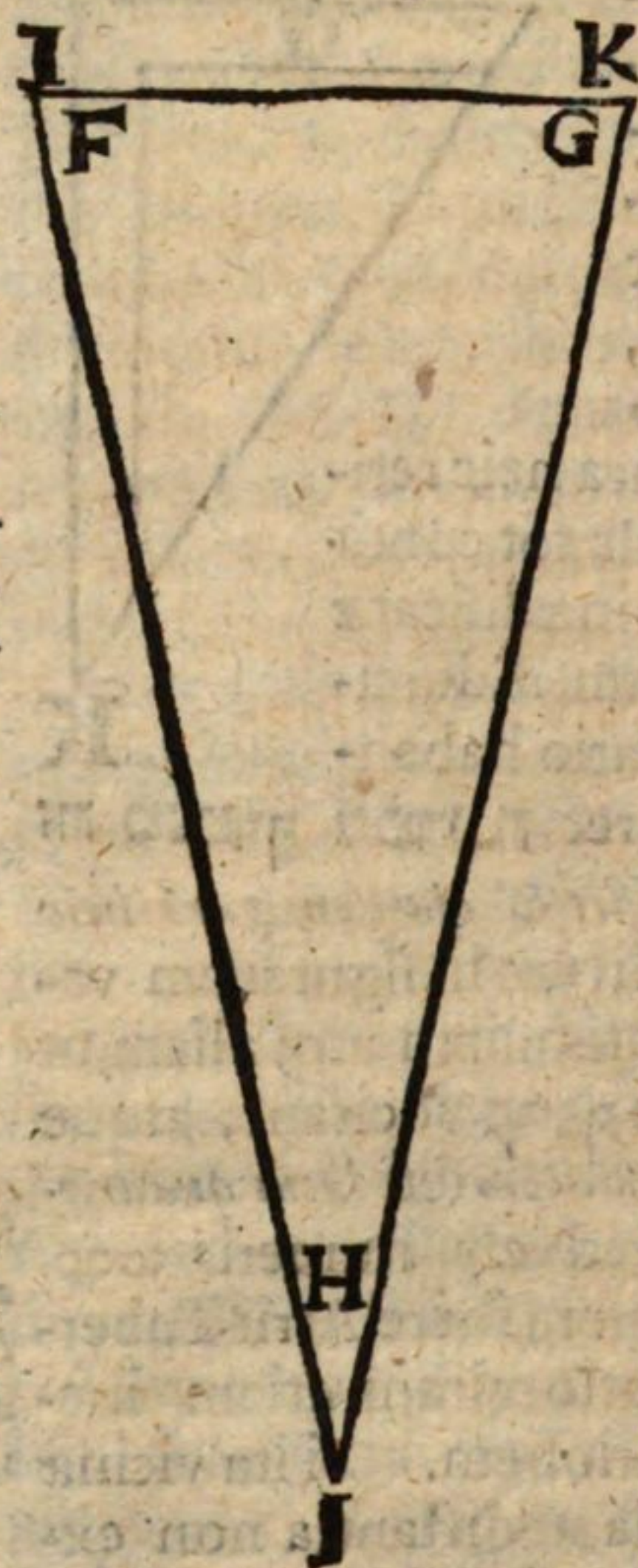
Falcati G ductæ longitudo 4000 cubitis seu itinere Sabbati duplicato

plicato minor esset, mensura ab ea atq; ab extremitatibus reliquis exterioribus captanda fuit, perinde ac si spatium intra chordam seu hypotenusam inclusum ædificiis non minus obductum esset, quàm Urbis seu Oppidi area inædificata. Unde fiebat Urbis seu Oppidi, quantum ad hanc rem, figura sive trilatera sive semicirculi sive segmenti instar aut quasi; quæ in mensura heic retinenda. At verò si hypotenusæ seu chorda illa tot contineret, aut amplius Cubitos, ab ipsius areæ inædificatæ extremitate qualibet duntaxat dimetiendum. Ædificiorum autem sparsim circumjacentium ita ratio habenda erat, ut, quod cubitis $70 \frac{2}{3}$ non distaret זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה *id cum ipsa Urbe conjugendum esset & ejusdem pars heic existimandum.* Adeoque ædes hujusmodi tum in figurarum variatione includendæ; tum figuram Civitatis aliam atq; aliam, ut facerent, necessum est. Distantiam illam קרפה vocitant, atque ajunt esse עולה בירת סאתים המרובעת *radicem seu latus quadratum Spatii duorum satorum seminis quadrati*; id est numeri 5000, qui fit ex multiplicatione 100 per 50, quæ latera fuere Atrii Tabernaculi. Ex hoc autem conjunctionis spatium miram etiam ineunt de Urbibus seu Oppidis vicinis heic rationem. Si ita vicinæ essent invicem Urbes binæ seu bina Oppida, ut distantia non excederet jam dictum conjunctionis spatium duplicatum, id est, Cubitos $141 \frac{1}{3}$, Urbs seu Oppidum velut unicum ad hanc rem habebantur. Atque ex hac ratione, spatiandi in Sabbato per Urbes aut Oppida hæc bina, velut unicum, licentia; & mensura Itineris Sabbatici extra Urbem seu Oppidum velut unicum, in figuram juxta jam dicta accommodam reducendum, semper æstimanda. Quin & tria Oppida (& plurium opinor ratio parilis) sic inde in unum ad hanc rem coaluisse docent, ut à trianguli circa ea descripti angulis & lateribus dimetiendum esset Sabbati iter cujusque incolis pariter servandum. Verbi gratiâ; si Oppida hæc tria F G H ita ponerentur, ut H ab F & G 2000 tantum Cubitis aut minori intervallo distaret, nec major distantia F à G

vide Exod. 27.9. & Salom. Iarch. ad 1 Regum 18.32.

quam קרפף spatium conjunctionis quadruplicatum, id est 282 Cubitorum, & $\frac{2}{3}$, intercederet, oppidum H velut rectâ lineâ in-

• *k Misnatit.*
Erubin c. 5.
ubi Eide R.
Obadiâ Bar-
terorium.
Et Maimoni-
des halach.
Sabbath cap.
28. Sepher
Colbo c. 34.

I In Migdol
or ad locum
Maimonidis
citatum fol.
129.

ter Oppida F & G, pari utrinque distan-
tiâ, locatum in Jure fingebatur; unde
fiebat, ut ex ratione sic spatii conjun-
ctionis fictâ in unicum k tria hæc coale-
scerent. Perinde ac si revera ad hunc
modum colloca-

F H G
ta fuissent. Sed * * — * * — * *
מורדיון לה אלפים 141 $\frac{1}{3}$ 141 $\frac{1}{3}$
נמרה לכל רוח מחוץ לשלשה

mensurandi erant 2000 Cubiti (pro itinere
Sabbati) in quamlibet plagam ab extremi-
tatibus trianguli, quod faciebant. Scilicet
trianguli I K L, intra quod cujusque in-
colis par in Sabbato, ut in oppido unico,
spatiandi libertas. Refragatur quidem
de quadruplicato heic conjunctionis
spatio R. Abraham Ben David. Sed re-
futatur eum Rabbi Jom Tob Bar I Abraham,
& Talmudicorum hunc sensum esse, post
alios eosque celeberrimos Magistros,
ostendit. Si autem Urbs seu oppidum
ad fluvii seu Torrentis ripam sedes ha-
beret, nunc in fluvii seu Torrentis ripa,

ulteriore, nunc in extremitatibus ad eum adeoque citra fluvium
seu Torrentem terminis, à quo mensurandum erat, collocaba-
tur. Maimonides juxta mentem veterum; עיר שיושבת על שפת
הנהל אם יש לפניו דקה רוחב ארבע אמות על שפת הנהל
כדי שיעמרו עליה וישתמשו בנהל נמצא הנהל בכלל העיר ומורדיון
לה אלפים אמה משפת הנהל השנייה ויעשה כורו בכלל המדינה
מפני הדקה הבנוי מצדו ואם לא היה שמדקה אין מורדיון א $\frac{2}{3}$
Si urbis sedes fuerit ad ripam Fluvii seu Torrentis, atq; in ripa, quæ præjaceret, babe-
retur statio seu locus aliquis (veluti tuguriolum, gurgustiolum, sca-
bellū aut quid ejusmodi aliud) latitudinis quatuor Cubitorū, qui in-
colis illuc se conferentibus usui esse solet; Fluvius seu Torrens ille in
Corpore urbis erat censendus, atq; ita mensurandi erant 2000 Cubiti ab ul-
teriore

teriore fluvii seu Torrentis ripa. Toto scilicet Fluvii seu Torrentis tractu sic in Corpus Urbis conjecto, loci, quem diximus, causâ juxta eum habiti. Ceterum si ejusmodi non fuerit ibi locus, mensura auspicanda erat ex ostiis adium incolarum (id est, ab Urbis non mutata latere, quod fluvius præterfluebat, uti à muratæ mæniis) atque in eam conjiciendus fluvius seu Torrens. Alia habent de Montium ac convallium in hac mensura varietate. Et viderint eruditiores, utrum in rite dignoscendo quid fuerit Iter illud Sabbati inter montem Olivarum & Hierosolymam^m, non oporteat tum Quadrati, juxta superius dicta, circum describendum Fluvium seu Torrentis Cedron prope murum Orientalem interfluentis rationem habere. Guilielmus Tyriusⁿ; est mons Oliveti urbi ab Oriente oppositus, ab urbe quasi milliaro distans, valle lebosopha interjecta, unde est quod à beato Luca dicitur, ab Hierosolymis iter habens Sabbati. Vix est ut non credamus Torrentem illum ita vicinum ejusmodi fuisse Hierosolymis, qualem volunt in jam dictis Talmudici pro ipsius Urbis parte o, in Sabbatico itinere dimetiendo, sumendum. Vide Urbis descriptionem apud Adrichomium & Villalpandum, p. Nos alio trahimur. Nec locus hic est apicibus mensurarum, quorum hac in re usus, diutius immorandi. De eis consulas, si placeat, viros doctos, qui data operâ eos seorsim & subtilius tractant, veluti, Ariam Montanum q, Villalpandum, Jacobum Capellum, ejusmodi alios. Monere nihilominus liceat etiam Judæis hodiernis iter Sabbaticum esse idem, quod è veteribus indicavimus. Ludovicus Mutinensis Archisynagogus Veneris suorum in Sabbato ritus exequens, *Non possono*, inquit, *caminar piu d' un miglio fuori della citta è borgi, cioe due mila braccia*. Quod supra dictis est consonum. Fuere quidem in Samaritanis aliisque hæretici, qui ipso legis sacrae sono simplici (majorum interpretatione traditioneque avita prorsus rejecta) ita niterentur, ut quo loco t, quo habitu, qua positione quis repertus esset in Sabbati initio, eadem toto die ei supersticiosius manendum velint. Sed Talmudici, ut diximus, neque ambulandi spatiandive libertatem aliter in Sabbato denegant, quam ne quid inde sequatur, quod ex opere aliquo seu labore (maxime in rerum à loco altero in alterum translatione)

m *Act. Apost.*
1. 12. ubi vide
Th. Beza m,
Ludovicum
de Dieu &c.
n *Hist. lib. 8.*
cap. 11.

o *Vide Jerem.*
31. 40.

p *Tom. 3. l. 1.*

q *In Tubalcain.*

t *Hist. de gli riti Hebraici*
part. 3. cap. 1.
§. 8.
f *Ezod. 16. 29.*

† *Origenes*
Peri archō.
lib. 4. cap. 2.

latione) diei violet sanctitatem. Uti nec hodie saltandi aut tripudiandi libertatem juvenibus non permittunt. Opere autem ferme omnimodo ac rerum plerarumque citra vestes gestatione volunt abstinendum, qua de re vide, si placet, etiam Archisynagogum jam memoratum, & Joannem Buxtorfium in Synagoga Judaica. Et summam Lyranus x ex Judæis; *Sabbati habens iter; id est, distans à Jerusalem per mille passus, quæ faciunt dimidiam Leucam; & dicitur hic iter Sabbati, quia licebat Judæis in Sabbato à sua civitate vel loco tantum elongari. Talis enim ambulatio magis erat ad recreationem, quam ad laborem; propter quod non erat contra Sabbati quietem. Sed missâ digressionem, ad illud quod est, Præceptum observationis Sabbati primo, juxta Talmudicos, datum esse in statione in Mara, tandem redimus. Adde supra memoratis paraphrasim Chaldaeam Uzielidi tributam, quæ in dicto Exodi y de Mara loco habet שבת צוירת decretum seu institutionem Sabbati, veluti rem apud Ebræos notissimam, temporis illi assignatam. Et Maimonides z; החלת צווי שבת אחר יציאת מצרים הוה מה שנצטוונו בו במרה והוה אמרו לנו שם אם שמוע תשמע בקול יי' אלהיך וגו' שם לו חוק ומשפט וגו' וכאן הקבלה האומרת שבת ודינין במרה איפקוד והחוק הרמז אליו הוא שבת והמשפט הוה הדינין*

a Vocabuli Primus usus ejusmodi frequens, si audiendo audiveris vocem Domini Dei tui &c. Ibi posuit ei statutum & Iudicium &c. Adjecta est etiam Cabala seu Traditio avita, quæ asseritur Sabbatum & Iudicia in Mara imperata. Vnde Statuto ibi denotatur Sabbatum; & Iudicio, hujus formulæ. Sæpius autem occurrit illud velut à traditione vetustissima in posteros transmissum ודינין במרה איפקוד Sabbatum & Iudiciorum formulæ imperata sunt in Mara. Ita enim legendum a apud Maimonidem, non אפקוד ut in editis. Unde & hallucinatus Vir doctissimus, Sabbatum & Iudicia in Mara deponam, ver tit. Totidem verbis idem habet R. Abraham Hispaniensis b, Levi

uCap.11.

x Ad Act.

Ap. cap.1.

y Cap.15.25.

z More Nebo.

chim part.3.

cap.32.

a Vocabuli

usus ejusmo.

di frequens,

Gem. Baby-

ton. ad tit.

Sanhedrin.

7 fol.56.b. ad

tit. Sabbath

c.9. fol.87.b

&c. & in

Thosiptha

ibidem.

b In Zerror

hammor f.

74. col 4.

Levi Ben c Gersom, alii complures. Atque Isaac Abarbinel de c' In Pirush
 Sabbato in Decalogi explicatione disputans d, ubi de primo præce- Tora fol. 70.
 pti vocabulo זכור Recordare dispicit, traditionem illam disertè a- col. 3.
 gnoscit; ולפי דעת ה"ל ששבת ודינין במרה איפקה אפשר dPirush ha-
 לפרש זכור את יום השבת זכור מרה שצויתך במרה tora fol. 175.
 Et secundum sententiam, inquit, sapientum pia memoria, Sabbatum & col. 1.
 Judiciorum formulas in Mara fuisse institutas, absolum non erit inter-
 pretari illud, Recordare diei Sabbati, recordare ejus, quod tibi præcepi in
 Mara. Mittimus id, quod habetur in Baal baturim c de eo- cAd Deut. 5.
 dem numero literis finalibus verborum כֹּחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (id est, quemadmodum præcepit tibi Dominus Deus tuus) & literis voca-
 buli מֶרָא Mara conflato. Somnia quidem merito habentur,
 quæ ex literis, qua numerales sunt, ita deducere solent Cabalistsæ.
 Ceterum etiam & hinc traditionem hanc esse receptam probatur.
 Et Rabbini veteribus generatim, ut ipsis receptissimum, tribui-
 tur etiam à Levi Ben Gersom, f. Quod vero de Judicii formu- f In Pirush
 lis in allatis dicitur, non omnino intelligendum est de Præcepto, Tora fol. 70.
 quod de Judiciis Noachidis, (ut libro primo memoratum est,) ex col. 3.
 Ebraeorum sententia dabatur. Sed id inferius libro postremo
 fusius habes explicatum. Manasseh autem Ben Israel ipse lu-
 dæus, & jam nunc Archisynagogus Amstelodamensis; Quid
 quod, inquit g, quidam veterum dicant in Mara omnibus Israelitis g De Crea-
 præceptum Sabbati datum fuisse? & eo adducunt hæc verba; illic po- tione pro-
 suit eis statutum & Indicium. Nec plura de traditione illa memorat blem. 8.
 ille, in medio sic rem relinquens. Quin nec sententiam hanc de
 Sabbati in Mara observatione imperata placuisse Magistrorum
 Recentiorum h nonnullis video. Veruntamen veteres illi sunt h R. Mos. Bar
 Ebraeis non autoritatis adeo levis; nec æstimationis tam exiguæ, Nachman in
 ut eorum ratio non in primis in rebus hujusmodi decernendis Pirush Tora
 fuerit apud eos habenda. Non dico Mosem Maimonidem, Sa- fol. 116. a &
 lomon larchium, ejusmodi alios jam laudatos, quos tamen ipsi bide Levi
 maximi faciunt. Nimirum hi neutiquam hujusmodi senten- Ben Gersom.
 tiæ de prima Sabbati in Mara institutione autores sunt primi. fol. 70. col. 3.
 Sed eam per veterum ac Sapientum gentis suæ scholas à seculis
 vetustissimis propagatam acceperunt, posterisque secundum id,
 quod declaratum jam est, ut certam tradiderunt. Porro pro
 receptissima habetur tum in Corpore Talmudico, (ut ex locis in-
 de su-

de supra adductis liquet,) tum in Chronico illo Ebraeorum *Seder Olam Rabba* dicto, ut ostensum est loco ex eodem citato in capite postremo i libri primi; quod etiam ex eis, quæ mox de Observatione ejusdem inde afferimus, plenius constabit. Sunt quidem qui Chronicum illud scriptum opinentur circa annum Domini k millesimum. Atqui nec ita adeo est recens. Et auctoritas ei utcunque haud exigua tribuitur, dum à Rabbiniis anno illo non ita ceterioribus subinde citatur. At vero etiam existimatur codex ille multo vetustior, nec vicinioribus Christo seculis recentior. Scilicet, autorem ejus fuisse Rabbi Iosè Ben Chilpetha. *Autor libri*, ait doctissimus Ioannes Buxtorfius pater, *חלפתא בן יוס' ר' Rabbi Iosè Ben Chilpetha putatur.* Etiam *ר' R. Iosè* tribuitur Chronicon illud à Iosepho Scaligero, aliis Christianorum. Quin & expressim Ebraei, Chronici ejusdem nominis *ר' R. Iosè* hunc faciunt a autorem. Iam vero de R. Iosè hujus ævo, atque apud Ebraeos existimatione & in rebus hujusmodi autoritate, paucis monere liceat, ut inde etiam de Traditione, de Sabbati Institutione illa Chronico hoc intexta (si interea autor illius ille fuerit) sit liquidius dijudicandum. Floruit hic R. Iosè Ben Chilpetha sub Antonino Pio; coævus o celeberrimis illis Rabbiniis, Simeoni, Meir, & Iehudæ, qui *Misnaïoth* composuit. Ante hunc mortuus est, *ר' R. Meir* superstes. Et in Gemara Babylonia p Chronicon illud, saltem ejusdem nominis, ad hunc modum citatur; *תניא בסדר עולם ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטון פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום ע"ש היה* legitur in *Seder Olam*, *Mensis Nisan*, in quo ex Aegypto profecti sunt Israelitæ; die xiv eos Paschata sua immolasse, & in xv exivisse, qui erat vesperta Sabbati. Quod ipsum habetur in *Seder Olam Rabba* q, qui & R. Iosè dicitur. Atque alibi etiam in ipsa eadem Gemara r, Codicem nomine *Seder Olam* conscripsisse R. Iosè memoratur. Et nomen quidem R. Iosè (ut non raro solent autorum nomina in scriptis Orientalium) occurrit sub initium codicis istius in ipso sermonis filo. Scholæ Zepphorensi præfuit, ubi legem prælegebat. Frequentissimè sententia ejus in disputationibus Talmudicis adhibetur, in quibus, tamen si sint complures Rabbini ejusmodi prænominis, veluti Rabbi Iosè Ben Ioazar, Iosè Sacerdos, Iosè Galilæus, Iosè Ben Iochanan, Iosè Ben Choni, alique, & non raro nomen Rabbi

k Gilbert.
Genebrard.
in Epist. de-
dicatoria.
Versioni præ-
fixa. & Antō.
Possévinus
in apparatu
Sacro lit. S.
In Biblioth.
Rabbini.
lit. D.
in De Emend.
Temp. lib. 5.
pag. 445.
in Sepher Lu-
chasin. fol. 9.
b & 34. a &
Shallheleth
hacabala
fol. 33. b
oibid. & Lu-
chasin fol. 62.
p Ad tit. Sab-
bath cap. 9.
fol. 88. a.
q cap. 5.
r Apud Abr.
Zacathum
in Sepher Lu-
chasin, fol.
43. a

Rabbi Jose simpliciter occurrat; hoc nomine tamen simplici, R. Jose hic Ben Chilpetha propter ejus excellentiam s[em]per intelligitur. Et quemadmodum in Scholis Christianis cognomina sua habuere notissima, Angelici, Seraphici, Subtilis, Resoluti, Mirabilis, Profundi, Solennis, Irrefragabilis, Theologiae Scholasticae Magistri, ita ferè apud Ebraeos Rabbi Meir dictus est חכם וסופר *Sapiens & Scriba*, Rabbi Jehuda חכם לכשירצה *Sapiens quatenus ipse vellet*, scilicet satis deliberaret, Rabbi Tarphon גר של אגוזין *Nucum acervus* ob Solennem Scripturae, Mishnae, Homiliarum in argumentis suis confusionem, Rabbi Aquiba קופת הרוכלים *arca aromatum*, alii aliter, & demum Rabbi Jose Ben Chilpetha נִימוֹקוֹ עִמּוֹ id est, *Doctrina seu observatio seu ratio ejus cum eo*, seu Orthodoxus. Adeoque perspicacia ac judicio pollebat, ut, juxta popularium sententiam, ubicunque sententiae ejus alii qualiscunque dignitatis ac praestantiae Magistri singulares in libris Talmudicis adversantur, ea semper praeponderet. Sapius enim binæ occurrunt diversae sententiae suis autoribus singulis insignitæ, quarum altera tantum recepta est; ut perpetuò ea, quæ est hujus Rabbi Jose; ubi nimirum sententiarum autor seu assertor est alter ipse, nec unica plures habet adversas. Id in Gemara docemur Babylonia. Et in vetusto autore *Halacoth Gedaloth*; ר' מאיר ורבי יוסי הלכה כר' יוסי ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ר' שמעון ור' יוסי הלכה כר' יוסי ר' אלעזר ור' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב שנחלקו עם ר' יוסי הלכה כר' יוסי כל אלה הלכה כר' יוסי במה דברים אמורים בזמן שנחלק עליו אחד אבל אם נחלקו עליו חכמים הלכה כחכמים *si dissentiant Rabbi Meir & Rabbi Jose, recipitur sententia Rabbi Jose. Idem fit ubi ab eo dissentiunt singuli Rabbi Iehuda & Rabbi Simeon. Quin ubi Rabbi Eliezer, Rabbi Nehemias, aut Rabbi Eliezer Ben Jacob ab eo dissentiunt, ejusce recipitur sententia. Quod nempe intelligendum est, ubi singulares habet adversarios. Ceterum si Sapientes ei adversentur, recipitur sententia sapientum.* Hinc etiam Abraham Zacuthius y, Rabbi Jose Ben Chilpetha, inquit, חסיד גדול והלכה כמותו נגד חבריו משום דנימוקו עמו ר"ל טעמו *fuit vir pietatis insignis, & sententia ejus perpetuò recipitur præ illa, quæ ejus est, quocum conjungitur; idque quoniam adeò doctrina & ra-*

Ibidem.

† Ibi ben Iehuda in Gemara Babylonia addit. Gittin e. 6. fol. 67. a.

u Ad tit. Eruvin cap. 4. fol. 46. b. x Cap. Ketuboth fol. 120. a.

y Sepher Iuchasin. fol. 43. a.

2Exod. 12. 37.
 Numer. 33. 3.
 aExod. 15. 27
 & 16. 1.
 bIacobus Capellus in A. M. 2503. &
 fide Seder Olā Rabba cap. 5.
 cExod. cap. 19. 1.

d Seder Olam Rabba cap. 5. fide Mechilta f. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad tit. de Sabbath. c. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iuchas. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. Iebudam Ben Saul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1. eAbulensis in Exod. 15. quest. 9. alii. f Comment. in Exodum, pag. 448. S. 1230.

tione pollebat. Sed de autore illo satis superque. Tempus autem, cui ita tribuunt hanc Sabbati Institutionem, intra mensurum ab Exitu cadere manifestum est. Nam in medio mense Nisan, seu sub Paschatis celebrandi tempus exhibant ex Ægypto. Ante verò medium mensem, qui insequitur, id est, Ijar, in Mara castra metati sunt; quod docemur, ubi legitur a, eos ē Mara in Elim, & dein ex Elim in desertum Sinæ decimo quinto die mensis secundi, id est, Ijar, discessisse. Ita autem stationum tempora putant Chronologi aliqui b, ut etiam diem tantum unicum, id est xxiv Nisan, in Mara transegisse Israelitas velint. Quod si ita fuerit, intra novem ab exitu dies Institutio hæc in Mara. Decalogus autem in Sinai sub initium mensis tertii c seu Sivan, qui ferè Junio Juliano respondet, datus est. Hujus item sexto diei (quem in Sabbatum seu feriam septimam incidisse tradunt alii; alii in Sabbati vesperam, seu sextam feriam) dationem ejusdem d plerunque assignant. Quemadmodum & Chronologi aliquot Christiani; apud quos de feria parilis subinde habetur controversia. Hac autem de re vide etiam, quod habetur capite proximo, ubi de Observatione prima agitur. At verò ex jam dictis, viginti amplius diebus, etiam, si in Mara diem tantum xxiv Nisan transegerint, circa quadraginta, ante Decalogi promulgationem, Sabbati Institutionem atque Originem hanc, quam ita à Patribus acceptam tradunt, evenisse necesse est, & post annos bis mille & quingentos aut circiter à mundi conditu elapsos. Sunt autem in Christianis, qui e pluribus hanc præcepti de Sabbato in Mara dationem oppugnant, quos, si placet, consulas. Alii interea idem de ejusdem Institutione cum Rabbis hic sentiunt. Leonardus Marius f, Theologus insignis; presentem, inquit, Locum (citatum antè ex Exodo locum de Judicio & Præcepto in Mara dato) optimè possumus vel de Sabbati lege exponere. Nam cum statim sequenti capite fiat mentio requiei, quam Deus voluit in eo servari, neque alibi tamen præcedat illius institutio, aut Præceptum requiescendi, videtur id hoc loco commodè intelligi. Præsertim cum ibidem paulò post in renovatione Cultus Sabbati præmittat Moses præmium, quo satis indicatur, illud etiam antè à Deo per aliquod præceptum institu-

eum fuisse. Hoc est quod locutus est Dominus. Requies Sabbati sanctificata est q. d. ideo feriâ sextâ dat nobis Dominus duplicem Collectionem Manna, ut re ipsa doceat nos velle se servare legem suam, quam de Sabbato ante nobis præscripsit, & qua mandavit, ut in Sabbato ad sanctificationem & honorem illius requiesceremus. Sic ille. Sed de Loco & Tempore Institutionis, ad Ebræorum placita, hætenus.

CAP. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebræorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint.

Dicitur Ost Locum & Tempus Institutionis Sabbati ita ex Ebræorum Commentariis ostensum, sequitur etiam ejusdem, ad eorum Placita, Causa seu Ratio. Causam seu Rationem Institutionis in iis ponunt, quæ tum ejusdem præcepto in sacris literis conjunguntur. In capite tricesimo primo Exodi legitur, post Juris Israelitici corpus enarratum, Aitque Dominus ad Moysen, & tu loquere ad filios Israel dicens *אך את-שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם* Tantummodo Sabbata mea custodite (ita vertit Munsterus; Hellenistæ ὁρᾶτε, καὶ τὰ Σάββατα μὴ Φυλάξατε videte, & Sabbata mea custodite, vulgata; videte ut Sabbatum meum custodiatis; sed *אך* ibi non tantummodo, sed verantamen potius seu nihilominus, aut, ut Judæi Hispanienses, de certo vertendum est) quia signum est inter me & vos (Chaldæi ibi *בין מימרי וביניכון* inter Verbum meum & vos) in generationibus vestris, ut sciatis (ita plerunque vertitur; sed in scire aut in scientiam sonat, seu ut Onkelos למדע & Judæi Hispanienses por saber, quod idem significat; atque ab Ebræis nonnullis g ad scientiam Gentium non ad Israelitarum ipsorum refertur) me esse Dominum, qui sanctifico vos. Custodietis igitur Sabbatum. Est enim vobis Sanctum. Et paucis de violentium pœna

g Glossa
chii ad E.
xod, 31. 13.

hD. August.
ad Exodum
quæst. 139.
iEzech. cap.
20. 12. & 20.
kExod. 20. 10
lDeut. 5. 15.

mMore Ne-
bochim p.
2. cap. 31. &
part. 3. cap.
32. & vide
ibi Sem. Tob.

nL. de Mun-
de opificio,
& lib. ω
της βδο-
μης.

bLib. ω
της βδο-
μης.

interjectis ; Custodiant igitur filii Israel Sabbatum , ut faciant Sab-
batum in generationibus suis, federe perpetuo. Inter me & filios Isra-
el signum est perpetuum, (Ita enim planè distinguendum est ex
fide codicum Ebræorum ; tametsi in vulgata & Hellenistica
versione habeatur, Pactum seu fedus est sempiternum inter me &
filios Israel, signumque perpetuum, quorum etiam de verborum
distinctione olim h dubitatum est) quoniam sex diebus fecit Domi-
nus cælum & terram, & in die septimo quievit & cessavit. Atque
iteratum illud, Sabbata esse signum inter me & vos, alibi observant;
etiam & illud Quia in sex diebus fecit Deus Cælum & Terram in i-
pso Decalogo k occurrere. Hujus item in repetitione seu tra-
ditione secundaria, præcepto de Sabbato adjici; Memento l quod
& tu servus fueris in terra Aegypti, & eduxerit te Dominus Deus tuus
inde per manum fortem & brachium extensum ; idcirco (scilicet,
כך seu διὰ τὸτο ut Hellenistæ) præcepit tibi Dominus Deus,
ut observes diem Sabbati ; & demùm Sanctificationem Sabbati
creationis historiam à Mose subjungi. Ex hisce ajunt post præ-
cepta eis de Existencia, Unitate, & Cultu Numinis tradita, se-
cutum esse præceptum de Sabbato, atque ejus fuisse Causas bi-
nas. Alterum & primarium m, ut eorum animis infingeretur,
atque perpetuaretur יסוד חרות העולם fundamentum illud de
Mundi creatione, ad quam septimi diei in ipso præcepto toties re-
latio fit. Adeoque ut interrogati de cultu Sabbatico præstò re-
sponderent, quia sex diebus fecit Deus Cælum & Terram &c. Septi-
mum verò agnoscerent esse τὴν & κόσμου γενέθλιον ἡμέραν Diem mun-
di Natalem & τὴν εορτήν & κόσμου γενέσιον Festum Natalibus Mundi Sa-
cratum, quibus nominibus Philo n Sabbatum denotat. Adeò ut
revera dici posset de Sabbato sic in Septenario apud eos dierum,
numero culto, illud τὸ πρῶτον τινὰ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐκμαγείον εἶναι ἀπὲ
ἐκείνης ὥστε ἀρχετύπου σφραγίδος τυπωθῆναι, quodammodo primi re-
rum initii esse exemplar, ab eo veluti à Sigillo Archetypo impressum;
quod de mense primo Paschalibusque in eo diebus eleganter
dixit Philo o. Sic certissima habebatur, constans, ac perpetua
indicatio cessationis à creatione seu ipsius Creationis rerum,
naturæ, cujus fidem universis, qui Mosaicæ doctrinæ erant
sequa-

sequaces, imprimis amplexandam, eamque velut ceterorum
 fidei suæ articulorum summam quandam esse docuere; scilicet p
 nullam rem esse Deo coævam, seu אין זכר קדמון עם השמים 2.c.13. & 27.
 quod idem sonat. Unde habent illa Talmudici, הכופר בשבת, addeManas-
 כחלו כופר בכר התורה כולה qui negaverit Sabbatum, si- sehBenIsrael
 milis est illi, qui negaverit totam Legem. Nimirum Totius le- deCreatione
 gis seu articulorum fidei eorum fundamentum esse aiunt, problem.1.&
 Creationem mundi; hanc autem, in Sabbati Institutione atque Ioseph. Albo
 cultu, ut ejusdem causam seu Rationem, esse agnoscendam, part.1.ca.12.
 adeoque Sabbatum negare aut violare idem esse ipsis, ac crea- & 23.
 tionem seu legis totius fundamentum abnegare. Hinc scili-
 cet illud כח עשהו מלאכה בשבת המכחש במעשהו q ApudAben-
 בראשית רק איננו מכחש השם הנכבד Quisquis opus fecerit in Ezra adEx-
 Sabbato, abnegat ille opus Creationis, quantumvis non abneget ipsum od. 20.
 Deum O. M. Alteram Institutionis Causam in eo ponunt, quod
 in repetitione Decalogi seu Deuteronomio habetur; servos eos
 fuisse in Ægypto. Scilicet, ut beneficii à Numine tunc, cum
 servitute gravissimâ, quæ sine ulla dierum intermissione, nedum
 Sabbati requie, eos presserat, liberabantur, accepti memoriam
 semper retinerent. Agnoscunt etiam Dignitatem & Hono-
 rem Diei memoratum in eo, quod sub initium Genesis legi-
 tur historię creationis subjunctum; Et benedixit Deus diei se-
 ptimo & sanctificavit illum. Quod intelligunt aliqui tantum
 ut per Prolepsin ibi dictum de Benedictione & Sanctificatione
 Sabbati, quod omnium Primum proximè post Institutionem
 seu Præceptum in Mara celebratum est; unde ad eundem Ge-
 nesis locum, Salomon Iarchius, המקרה כתוב ער העתיד
 Id quod ibi (in ipsis rerum initiis) traditur (de septimi diei San-
 ctificatione) ad secula sequentia attinet, seu per Prolepsin ibi se-
 dem habet. Sed ea de re plura capite proximo. Sequitur,
 ut, juxta superius propositum, de Relatione, quam Institutio-
 nem Sabbati habere velint Ebraei ad Genus Humanum, seu ali-
 quam ejus partem, id est, ad quosnam ipsi velint eam, quâ in
 Præceptis habetur, pertinere, dispiciamus. Certè ita sibi suis-
 que, id est, ritibus & religione eadem imbutis, proprium & pe-
 culiare eos facere præceptum de Sabbato, ut alias ad gentes il-
 lud,

tCap. 5.

f Machzor
Iudeorum
Germ. part.
1. f. 49. a. vide
Manasseh
Ben Israel
De Creatione
problem. 8.
t Gemara Ba-
bylon. ad tit.
Bitza cap. 2.
fol. 16. a. &
Halacothge
daloth fol.
16. col. 2. Pe-
trus Galati-
nus de Arca-
nis l. ii. c. 9.
& Christo-
phorus Helvic.
Elen. Iudeo-
rum 6. §. de
Sabbato.
u Buxtorf. in
Epist. He-
braic. Instit.
pag. 45.
x In Zohar
ad Elle-Se-
moth fol. 63.
b. editione
Mantuanæ;
& vide Zer-
ror Hain-
mor fol. 4.
col. 3.

lud, quâ præceptum est, attinere planè denegent, non obscure
liquet ex eis, quæ supra adducta sunt, ubi de Profelyto Domi-
cili Legem Mosaicam observante agitur. Alia adjicimus
heic consona. In vetustissimis ritualibus preces habent, & hy-
mnos Sabbato proprios, quorum unico (quem nec ipso Ezra seu
viris magnæ Synagoge recentiore esse volunt) inseritur pe-
riocho illa de Sabbato, quæ legitur supra ex tricesimo primo ca-
pite Exodi, ubi dicitur Sabbatum esse *signum inter me & filios*
Israel. Periochæ huic statim subjungitur in illo hymno וְלֹא
נָתַתִּי אֶל־הֵינוּ לְגֹי הָאָרֶץ וְלֹא הִנְהַלְתִּי מִלְּכֵנוּ לְעֹבְדֵי אֱלֹהִים
וְגַם בְּמִנוּחֵנוּ לֹא יִשְׁכְּנוּ רַשְׁעִים כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נָתַתָּ
בְּחֵבֶרֶת לִזְרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחַרְתָּ Et non dedisti illud, Do-
mine Deus noster, Gentibus terræ, neque in possessionem seu heredita-
tem illud dedisti, Rex noster, idololatriæ, neque in requie ejus habita-
bunt impii, quoniam Israeli populo tuo dedisti illud ex amore erga se-
men Iacob, quod in eis elegisti. Unde etiam illud, quod ait Rab-
bi Jochanan, ex autoritate Rabbi Simeon Ben Jochai כָּל מִצְוֹת
שֶׁנָּתַן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרַחֲמֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן לָהֶם בְּפִרְהֵימָא חוּץ מִשְׁבַּת
שֶׁנָּתַן לָהֶם בְּצִנְעָה שְׁנֵאמַר בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִוֵּר הֵיאֵל לְעוֹלָם
Omnia præcepta à Deo O. M. Israelitis tradita, eis tradita sunt publi-
cè, excepto præcepto de Sabbato, quod privatim eis est traditum, se-
cundum id quod scriptum est, inter me & filios Israel signum sit in-
perpetuum. Vult dicere, peculiare esse præceptum hoc Israeli-
tis. Nam & statim subsequitur אֵל הַכִּי לֹא נִעְנְשׁוּ גֵוִים עָלָיו quod cum ita sit, non puniuntur Gentiles ob Sabbatum. Unde
etiam fit, quod Judæi hodierni, ubi Epistolis adjiciunt tempus
Sabbati initio proximum; ita interdum exprimunt סמוך
לְהִכְנֵסָה לְכַנְסָה כְּלָה proxime ingressum sponse. Ut Gentis sponsam,
sibi esse volunt proprium Sabbatum. Unde etiam Rabbi Iisai x
נָמִי כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל אֶקְרִי שְׁבֵת בְּעֵין דְּאִיתִי בְּרַחֲמֵי וְדָא הֵיא
כְּלָה לְכַתִּיב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשְּׁבֵת כִּי קִדְשׁ הִיא לְכַסְלֵכֶם
וְלֹא לְשָׂאֵר עַמּוּן הֵינִי הֵךְ דְּאִיתִּימַר בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדָא
הֵיא אַחְסֵנַת יְרוּתָהּ עַד מִין לְיִשְׂרָאֵל etiam Synagoga seu Ec-
clesia Israelitica Sabbatum nuncupatur; quoniam ei consors est & spon-
sa. Nam & scriptum est, observabitis Sabbatum, quoniam Sanctum
est vobis. Vobis, non Gentibus reliquis, Atque hoc est, quod intelli-
gitur verum

tur verbis illis, inter me & filios Israel. Vnde etiam habetur pecn-
 lium hereditarium perpetuò Israelitis. Porro observant ששלוש
 מצוות נתנו לישראל שכל אחד ואחד מהן נקרא אורח
 Tria præcepta Israelitis data fuis-
 se, quorum quodlibet signi nomine (velut singulari) denotatur; ea
 sunt præceptum de Circumcisione y, de Phylacteriis z, & de Sabbato a:
 qua de re plura Rabbi Moses Bar Nachman b. Ejusmodi oc-
 currunt sexcenta tum apud Talmudicos, tum apud Cabalistas.
 Sed tam hoc quàm quæ hæcenus ostendimus cetera de Sabba-
 ti, ex eorum sententia, Institutione, explicatiora reddentur in-
 lis, quæ de eorum placitis circa Observationem proximè exhi-
 bebimus.

y Genes. 17. 11

z Exod. 13. 9.

a 16.

a Exod. 31. 13.

b 17.

b In Sepher

האמונה

והבטחון

cap. 31.

CAP. XI.

De Loco in Deserto, & Tempore (adeoque Mense Mensis que die) Primæ
 juxta Ebraeos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Insti-
 tutione, capite superiori ostensa. Epocha dierum enumerandorum seu
 Temporis Nycthemerini, juxta Ebraeos aliquot; & de Telluris Umbi-
 lico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendent, in Deserto observa-
 tum, neutiquam fuisse septimum in periodo à rerum conditu dierum,
 non deesse inter Christianos, qui existimaverint.

Quod ad Sabbati seu diei in conflatis die-
 rum à conditu mundi periodis septimi,
 ut festi, Observationem heic attinet;
 ea consideratur bifariam. Aut quæ
 Initium habuisse eam volunt Talmudi-
 ci, aut quæ ipsi aliis eam sive Impera-
 bant, sive Permittebant, Interdicebant-
 ve. Quod ad primum Observationis
 Genus spectat; ut ex instituto in Mara,
 diem septimum seu Sabbatum colendum fuisse juxta jam osten-
 sa statuunt; ita primam ejusce Observationem in deserto Sin,
 seu in Historia Sacra de Manna colligenda, adeoque in tempo-
 re,

re, quod institutum seu præceptum in Mara paulo post secutum est, collocant. E Mara scilicet in Elim, atque inde in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai, quatuordecima die mensis secundi, seu Iar, profecti sunt Israelitæ. Ibi cum murmurabant ob panis inopiam, ait Dominus ad Moysen: ecce ego pluam vobis panem de Cælo, & egredietur populus, colligentque rem diei in die suo, ut probem eum, utrum ambulet in lege mea, annon. In die verò sexto, parabunt sibi quod inferant; eritque illud duplum, respectu illius, quod colligunt per singulos dies. Et paulo post: collegerunt (Mannam) manè per singulos dies &c. Et fuit id die sexto, ut colligerent panem duplum, binas scilicet Gomeras pro una. Et venientes omnes Principes congregationis retulerunt Moysi, qui ait ad eos, hoc est, quod locutus est Dominus, Quies Sabbati sancti cras est Domino; quod pinsere volueritis, pinsite &c. sex diebus colligetis ipsum, & in die septima non erit in illo. Factum est autem in die septimo, ut egrederentur quidam de populo ad colligendum; & non invenerunt. Et ait Dominus ad Moysen, usquequò renuitis observare præcepta mea & leges meas? Videte, Dominus dedit vobis Sabbatum, & ob id quoque dat vobis in die sexto panem pro duobus diebus. Maneat igitur quisque apud se, & non egrediatur ullus loco suo in die septimo. Sabbatum igitur celebrarunt, aut Sabbaticaverunt seu requieverunt populus die septimo. Heic manifesto Sabbati seu septimi diei requiei observatio indicatur. Atque Sabbatum Ebræis hoc primum nuncupatum est seu **שבת ראשונה** (ut in Gemara Babylonia^d) quod idem significat. Et Rabbi Josè Ben Chilpetha in *Seder Olam* e uti & alii (quod infra liquebit) primæ huic observationi pro loco assignant *Alusbam* seu mansionem Israelitarum decimam; quæ pars eremi Sinæ seu Sin, quæ octava est mansio, censetur. S. Hieronymus f, *Profecti de deserto Sin castrametati sunt in דפחא Daphca. Nona mansio. Profecti de Daphca castrametati sunt in אלול Alus. Decima mansio. In Exodo non habetur crediturque in Sin eremo contineri, eodem narrante libro. Profecta g est omnis multitudo filiorum Israel de eremo Sin per mansiones suas juxta os Domini, & venerunt Raphidim (quæ scilicet est mansio undecima.) Ex quo perspicuum est, plures mansiones ejusdem regionis vocabulo demonstrari. Et S. Ambrosius h, Decima mansio Halus est: ad quam à Dephca profecti sunt filii*

^cExodi 16.4.

^dAd tit. Sabbath cap. 16.

^efol. 118. b & ^fSide Tholiptha ad cap. 9. fol. 87b.

^cCap. 5.

^fEpist. 127.

^hAd Fabiolā.

^gExod. 17.1.

^hLib. de 42. mansionibus

filiis Israel: Ideo dicitur; Et profecti Depheca castrametati sunt in iNum. 33. 13.
Alus. In Exodo nec ista mansio distincte nominatur, sed comprehen-
ditur sub mansionibus à deserto Sin usque ad Raphidim. In Alus
igitur, Alush seu Alusha, statione seu mansionem decima, adeo-
que in Deserto Sinæ, primam sic collocat Sabbati observatio-
nem Seder Olam; כאלו נסעו להם השבת ושם עשו
באלוש שבת ראשונה שנ' וישבתו העם ביום השביעי kVide Num.
acceperunt Sabbatum, ibique primum Sabbatum celebrarunt, juxta 33. 13. & 14.
illud, quod scriptum est, & Sabbatizavit populus die septimo. Jam & comparat
verò facit ille diem decimum quintum mensis primi seu Ni- cum Exod. 16
fan (pleni seu XXX dierum,) quo ex Ægypto profecti sunt, 1. & 17.
Israelitæ, feriam sextam; unde sequitur in calculo, ut & ha- l Num. 33. 3.
bet ille, Quintum decimum mensis secundi seu Iar, quo m ve- m Exod. 16. 1.
nerunt in desertum Sinæ, in primum hebdomadis (dierum à
mundi conditu elapsorum inita ratione) incidisse. Putatis
igitur inde diebus, quibus Manna collecta est, primum illud
Sabbatum juxta eum diei XXI Iar respondet. Sed recepti-
or est Talmudicis n sententia, ipsum Quintum decimum diem nGem. Baby-
Nisan seu diem exitus fuisse feriam, in ejusmodi enumeratio- lon. ad tit.
ne, quintam, non sextam, adeoque Quintumdecimum Iar, seu Sabbath c.
illum, in quo castra in Sinam movebant, fuisse septimam. Et 9. fol. 17. b
sic pro hac sententiarum diversitate Sabbatum eorum pri- Mechilta f.
imum, id est, dies septimus, requie à laboribus primò celebra- 13. col. 4. Iar-
tus, incidat aut in XXI aut in XXII diem mensis Iar, qui fuit chus ad Ex.
anni exitus ex Ægypto; adeoque legem datam in Sinai seu 16. 1.
Decalogum ea diebus aliquot antevertit. Nam sub initi-
um mensis Sivan seu tertii o, qui secutus est, ejusque, ut tra- o Exod. 19. 1.
dunt, diei sexto Decalogus datus est. Monendum verò,
mensis nomina, quæ post nata sunt, ut fieri assolet, heic adhi-
beri. Ratio autem Temporis inde diversa non est, sed ex-
plicatior habetur, Calculi, quod diximus, discrimen usque ad
Decalogi dationem ob oculos ponimus, Iar, ut volunt E-
brai, cavo facto, seu XXX dierum. Adjiciuntur etiam di-
es mensium; qui in anno Juliano retrò putato, juxta Chrono-
logiæ aliquot coryphæos, mensibus illius anni Ebraeorum re-
spondent. Veluti Josephum Scaligerum, Sethum Calvisium,
Ludo-

Ludovicum Capellum, alios, qui Talmudicorum aliorum, non & Seder Olam, in neomeniis & diebus mensium sunt, heic sequaces,

* Nilan mensis primus.				* Aprilis.				* Siyah mensis tertius.				* Iunius.			
* Seder Olam & sequaces.	Dierum Hebdomades.	Talmudici alii.	Menses Iuliani.	* Seder Olam & sequaces.	Dierum Hebdomades.	Talmudici alii.	Menses Iuliani.	* Seder Olam & sequaces.	Dierum Hebdomades.	Talmudici alii.	Menses Iuliani.	* Seder Olam & sequaces.	Dierum Hebdomades.	Talmudici alii.	Menses Iuliani.
1 4	V	5	1 0	2	VI	3	4	2 1	VII	2 2	2 3	2 1	VII	2 2	2 3
1 5	VI	6	1 7	3	VI	4	5	2 2	I	2 3	2 4	2 2	I	2 3	2 4
1 6	VII	7	1 8	4	V	5	6	2 3	II	2 4	2 5	2 3	II	2 4	2 5
1 7	I	8	1 9	5	VI	6	7	2 4	III	2 5	2 6	2 4	III	2 5	2 6
1 8	II	9	2 0	6	V	7	8	2 5	IV	2 6	2 7	2 5	IV	2 6	2 7
1 9	III	10	2 1	7	VI	8	9	2 6	V	2 7	2 8	2 6	V	2 7	2 8
2 0	IV	11	2 2	8	I	9	10	2 7	VI	2 8	2 9	2 7	VI	2 8	2 9
2 1	V	12	2 3	9	II	10	11	2 8	VII	2 9	3 0	2 8	VII	2 9	3 0
2 2	VI	13	2 4	10	III	11	12	2 9	I	3 0	3 1	2 9	I	3 0	3 1
2 3	VII	14	2 5	11	IV	12	13	* 1	II	3 1	* 1	* 1	II	3 1	* 1
2 4	I	15	2 6	12	V	13	14	2	III	3 2	2	2	III	3 2	2
2 5	II	16	2 7	13	VI	14	15	3	IV	3 3	3	3	IV	3 3	3
2 6	III	17	2 8	14	VII	15	16	4	V	3 4	4	4	V	3 4	4
2 7	IV	18	2 9	15	I	16	17	5	VI	3 5	5	5	VI	3 5	5
2 8	V	19	3 0	16	II	17	18	6	VII	3 6	6	6	VII	3 6	6
2 9	VI	20	*	17	III	18	19	7	I	3 7	7	7	I	3 7	7
3 0	VII	21	1	18	IV	19	20	8	II	3 8	8	8	II	3 8	8
1	I	22	2	19	V	20	21	9	III	3 9	9	9	III	3 9	9
			3	20	VI	21	22	10	IV	4 0	10	10	IV	4 0	10

Atque ita in XXIII Maii, qui juxta eos idem est in anno illo cum XXII Jiar, prima incidit illa Sabbati observatio. Adeò

ut

ut tametsi præceptum de Sabbato in Mara ita datum fuerit, ut plures inde quam septem dies hanc observationem antecederent, imò ut viginti septem dies inter præcepti dationem & XXII Iar intervenirent (si stationum calculum, qui unicum tantum, eumque XXIV diem Nisan seu XXV Aprilis ei, quæ in Mara fuit, tribuit, admittimus) nihilominus ex præcepto illo, cujus, non minus ac populi ejusque peregrinationis, Dominus erat Legislato sanctissimus, ante XXII hunc diem Iar, seu Maii XXII, observatio p̄secuta non fit. Atque ex Ob-
 servatione illa Prima novatoque tunc temporis præcepto, cum Mannæ descensu conjungitur non rarò ipsum præceptum. Rabbi Jehuda Levita q, de Decalogo verba faciens & de præcepto Sabbati quod in eo habetur קדמוֹ מִצְוֹתָיו וְכָבֵד inquit וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְךָ חֹדֶשׁ הַמָּנָה הַזֶּה וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְךָ חֹדֶשׁ הַמָּנָה הַזֶּה *præcesserat etiam præceptum illud, quando Man-
 na descendebat.* Alibi item ipse; וְהָיָה תַחֲלַת הַשָּׁנָה אֵינָה כִּיָּאֵם *Anne initium Sab-
 bati aliunde repetendum est, quam è Sinai & ab Alusa antè, ubi pri-
 mus Manna descensus.* De tempore autem jam dicto, disertè Jo-
 sephus Scaliger r; XXII Iar inquit, quæ incidit in XXIII Maii
 (sic plane legendum) observatum primum Sabbatum, quæ erat
 XIII Ziu in anno prisco dierum. Et deprehensum est etiam alu-
 dais Neomeniam Iar illius anni incidisse in Sabbatum (Septimum,
 nempe in periodo dierum septenaria diem) & proinde Nisan
 feria quinta contigisse: quæ est egregia observatio, quæ frenat licen-
 tiam Chronologorum, qui nullum modum faciunt novos annos, novos
 reges, novas Epochas comminiscendi. Mirum verò extitisse, qui adver-
 sus verba Mosis negent secundi mensis neomeniam in Sabbatum inci-
 disse. Hebræi pervenerunt in desertum Sin XV mensis secundi, *(Exod. 16. 1.
 sexta die ab illa jubetur populus colligere duplum demensum t̄ Man-
 na. Ea dies igitur XXI mensis. Atqui erat parasceve & prosabba-
 tum. Ergo neomenia mensis erat Sabbatum. Id est, ergo dies
 XXII ejusdem mensis erat Sabbatum, quod Primum cum E-
 bræis vocat ille. Tantundem ipse alibi; Ubi etiam Arabes
 quoque, inquit, Christiani scribunt feriam quintam incidisse in XV
 noctem illius Nisan, quo Moses populum eduxit. Quod conso-
 num est jam ostensæ dierum dispositioni. Et Jacobus Capellus x;*
 Iar

pVide Tho-
 siphtha ad
 Gem. Baby-
 lon. ad tit.
 Sabbath c.
 9. fol. 87. b.
 q In Sepher
 Cozri part.
 1. §. 87. &
 part. 2. §. 20.
 & R. Iehu-
 da Ben Saul
 in comm. et.
 ibidem.
 r De Emenda-
 dat. Tempo-
 rum lib. 5. p.
 351.

(Exod. 16. 1.
 t̄ Commate
 5. 22. & 23.
 u Canon Isa-
 gog. lib. 3.
 p. 282.

x. A. M. 2503.

liar XVI, Maii XVII, feriâ primâ Man colligere incipiunt, usque ad liar XXII, Maii XXII, quo Sabbatum observare iussi sunt; unde Iosephus Scaliger & Sethus Calvisius rectè colligunt, Sabbatum hoc observatum annis Julianis 1496 diebus 223 ante Ianuarias ære Christi Kalendas. Sed & Sethus Calvisius die, inquit γ, 15 mensis secundi, qui fuit dies 16 Maii, de Observando Sabbato legem fert Deus, in ipso die Sabbati; sed primum Sabbatum à quibusdam Manna colligere volentibus violatum est die 23 Maii. Consonum est jam dictæ mensium & dierum dispositioni id, quod habent Ebraei plerique & de Tempore Decalogi dati. *ערב שבת בששון רחש* *Vespera Sabbati*, VI die mensis (Sivan quæ heic est Junii quintus) hora diei VI acceperunt Israelitæ Decalogum. Sunt autem Chronologi alii, nominis etiam summi, quibus hæc non ita placent, quin de anno, feriis, & mensibus Julianis heic Ebraeorum respondentibus dissideant. Gilbertus Genebrardus, ex mente ut vult ipse & Seder Olam, in anno 2670 vigesimo secundo, inquit, die Aprilis primam Sabbati celebritatem agitarunt. Atque simili ratione dies reliquos Julianis assignant, & Seder Olam (cujus in versione Aprilem *רפ* liar respondere etiam vult) interea sic sequax, ut & Feriarum, quæ in calculo superius allato visitur, seriem ejus potius admittat. Atque quantum ad ferias attinet, ita Augustinus Tornielus, qui Nisan hunc facit cavum, unde & alia in diebus heic denominandis diversitas. Anno autem Mundi 2544 rem collocat ille. In Iosephum Scaligerum de anno & Temporis caractere hoc disputat Dionysius Petavius a. Sed verò anno mundi 2453 & ante Christum 1519 Sabbatum hoc ponens, etiam & ipse vigesimo secundo diei liar idem planè assignat, dum de octavæ stationis in Sin rebus verba faciens, eas contigisse, ait b, die XVI mensis secundi, qui est liar, feriâ primâ, quam tamen non XVII ut in superius exhibito calculo, sed IV Maii facit. At sic cadit Sabbatum in XXII liar, uti ex sacro Exodi textu satis etiam liquet. Id est, juxta Petavium, in Maii diem decimum. Alii caliter. Sed de litibus his plura huc afferre, intempestivum. Utcunque, de Anni Tempestate, quâ Primum Sabbatum juxta Talmudicos collocandum, manifestò liquet. Ad hanc Sabbati Primi, id est, primò obser-

7 A.M. 2453.

od T shi Vq

2 Pirke Eli-

azer cap. 46.

Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Sabbath c.

9 fol. 87. b.

Mechilta f.

18. col. 4. &

Side. ad fi-

nem capitis

superioris.

19. fol. 100. a.

De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

1. De Tempore

observati notionem, qualis juxta Magistros jam ostensa est, at-
tinet illud, quod à Petro Galatino d ex libro *Siphri* citatur. A-
pud Ebraeos, inquit, legitur ibi super illud c & fecerunt pascha; Non
fecerunt nisi illud tantum. Dixit R. Eleazar, habetur in Exodo f, Sab-
batizavit populus in die septimo. Per hoc docet, quod omnibus 40 an-
nis, quibus filii Israel fuere in deserto, non fecerunt nisi duntaxat Pri-
mum Sabbatum, id est ראשונה שבת quæ locutio est è Talmudi-
cis superius adnotata. Sed commentum hoc de unico tantum
Sabbato in deserto observato non admittunt omnino Magistri.
A primo, quod diximus, septimum diem insequentem pro se-
cundo, & deinceps alia enumerant. Post primi Sabbati in
Seder Olam mentionem sequitur statim אחר כשבת כ"ג אייר וגו'
Primo die Hebdomadis, qui fuit XXIII Iiar, descendentes de Alufka
accesserunt ad Raphidim, ubi puteus eis datus est, & pugnarunt con-
tra Amalecitas ושם עשו שבת שנייה id est, atque ibi celebrarunt
Sabbatum Secundum. Sed mendum in numero est manifestum,
quod & à Genebrardo in versione perperam retinetur. Resti-
tuendum planè est כ"ב seu XXII pro כ"ג seu XXIII. Nam ne-
mo non videt Sabbatum primum ex autoris mente in XXI di-
em incidisse, cum scilicet disertè ajat diem XV fuisse primum
hebdomadis, seu feriam primam, id est, XIV fuisse septimum,
qui in Sabbatica dierum enumeratione proximè præcedebat.
Et nisi sic emendetur Chronicon illud, in pauculis illis, quæ
ibi conjunguntur, lineis, sibi ipsi palam in numerando discors
est. De discordia quidem monuit g Dionysius Petavius. Sed
cur de mendo librarii dubitaremus in re tam manifesta, non
omnino video. Certè Philo de hac prima Sabbati (sic Talmu-
dici dicta) celebratione loquitur, perinde ac si, post Cultûs
septimi diei ex præcepto divino institutionem, dubitassent de
ipso die, qui enumeratione à mundi conditu septimus esset,
eumque ideò jam primum & ex oraculo & miraculo didicis-
sent. Is enim enarrans beneficium Numinis, quo Manna de-
pluente alebantur (quod totum ad tempus & locum, de quo
verba facimus, attinet) ἀμα μὲν τοι καὶ τὸ πόθητον ἡμέραν, inquit h
ἀνεδιδάσκοντο, ζητῶντες γὰρ ἐκ πολλῶν, τίς ἄρα ἡ τοῦ Κόσμου γενέθλιος, ἐν
ἧ τὸδε τὸ πᾶν διπλοτέλειται, καὶ πατρῶν καὶ πατρῶν τὴν ζήτη-
σιν ἄλυτον διαδεξάμενοι μόλις ἠδυνήθησαν, εὐρεῖν, ὃ μόνον χρῆσιμόν
ἀνα-

dDe Arcanis
Catholicæ
Veritatis, l.
II, cap. 10.
eNum. 9. 5.
fCap. 16. 30.

g De Doctrina
Temporis
lib 9, cap. 23.

h Philo, de
Vita Moysis
lib. I.

ἀναδιδαχθέντες, ἀλλὰ καὶ τεκμηρίῳ πάνυ σαφῆι: *Simul etiam discabant diem illum desideratissimum. Cum enim jamdudum quasissent, quis esset mundi Natalis, in quo hoc Universum absolutum est, nec à patribus aut majoribus quæstionem solutam accepissent, rem tandem cemperebant, non solum oraculis, sed & signo seu argumento manifestissimo edocti.* Atque vix est fanè, ut non autumemus Trogum Pompejum ex Ebræorum traditionibus de hac Sabbati celebratione illud hausisse, quod ex eo de primo Sabbato narrat Justinus, utcunque, pro more ejusmodi scriptorum, nonnulla, quæ falsissima sunt, interserantur. Verba Justiniani sunt. *Itaq; Moses, Damascenâ antiquâ patriâ repetitâ, montem Synam occupat, quò septem dierum jejuniò per desertâ Arabia, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem, more Gentis, Sabbatum appellatum, in omne ævum jejuniò sacravit; quoniam illa dies famem illis erroremque finierat.* Quod cum Paganorum aliis de Jejuniò habet, falsissimum est. Neque enim die Sabbati, qui dies est in dierum periodo septimus & vulgo sic dictus, ex Ebræorum instituto jejunandum. Qua de re plura inferius k. Atqui interea ex fame natum illud festum ait; id quod alimenti inopiam, quæ primam Festi Observationem ac descensum Mannæ præcesserat, respicere videtur. Et si desertum Synam dixerat Justinus, idem etiam fermè dixerat, quod autor *Seder Olam*, non sine sacrarum literarum autoritate; ubi in Sina (nam Alusham & Sinæ deserti partem esse, antè monitum est) Primum Sabbatum scribit celebratum, ut suprà monstratum. Sed desertum Sinæ in montem Sinam pro Sinai (qui locus celebrior multo erat & ob legem ibi datam illustrior) mutari scriptori Pagano satis obviū erat. Et Tacitus^l de Judæis, *septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit.* Traditionem de refocillatione hac, quam nacti sunt in Sinæ deserto, forte etiam respexit ille. Certè & celeberrimi in Ebræis Magistri primam illam sub Genes. initium Benedictionis & Sanctificationis septimi diei mentionem, ad primam hanc in Sinæ deserto diei celebrationem ac Beneficia in eam accepta referunt. Ita Salomon Jarchius ad illud m, *& benedixit Deus diei septimo, & Sanctificavit illum; ברכו במן שכל ימות*

i Histor. lib.
36.

k Cap. 15.

l Histor. 5.

m Genes. 2

ימות השבוע יורד להם עומר לגלגלה ובששי לחם משנה
 וקדשו במן שלם יורד כהל והמקרה כתוב ער העתיד
Benedixit ei per Mannam seu in Manna, quoniam in ceteris diebus
Septimanæ descendebat unicuique Gomera, sexto verò panis duplus, seu
quantitas dupla. Sanctificabat item per Mannam, quoniam (in eo
die) ea non omninò descendebat. Et quod heic scriptum est, ad tem-
pus ita attinet futurum. Adeò ut Benedictionem, & Sanctifi-
 cationem ibi à Mose memoratam ad Benedictionem & Sancti-
 ficationem, quæ post tot secula in Mara evenit, spectare vo-
 lueat. Ita etiam ad Decalogum, ubi iterantur n verba sacra
 de Benedictione & Sanctificatione, ברכי במן לכפרו בששי
Benedixit ei לחם משנה וקדשו במן שלם הור יורד בו
in Manna, quæ in sexto die duplata est (in usum septimi) & san-
ctificavit eum in Manna, quippe quæ in septimo die non descendit. Ne-
 que sanè Jarchii est commentum hoc: sed pro more suo è ve-
 terum hausit commentariis, quod & ad eundem locum notat
 Moses Bar Nachman. In *Beresch rabba* o, ר' ישמאל אומר
 ברכו במן וקדשו במן ברכו במן שבת ימות השבת והה יורד
 עומר ובערב שבת שני עומרים וקדשו במן שלם יורד בו כר
 עיקר נתן אומר ברכו במן וקדשו בברכו ר' יצחק אומר ברכו במן וגו'
Docuit Rabbi Ismael, benedictionem (diei septimi) fuisse per Mannam,
& Sanctificationem itidem per Mannam (loquitur de Benedictione
& Sanctificatione, cujus in secundo Genesis capite men-
tio) Benedictionem in eo quod, cum in ceteris diebus septimanæ descen-
derit Gomera unicuique unica, pridie Sabbati descendebant binæ Gome-
ræ; Sanctificationem in eo, quod illo die nihil omninò descendebat. Ex
sententia verò Rabbi Nathan; Benedictio quidem in Manna erat &
Sanctificatio in ipsa Benedictione. Quin & Rabbi Isaac adstipula-
tur, & Benedictionem ejus in Manna collocat &c. Quæ omnia eo
 plane spectant, ut prima Sabbati Benedictio & Sanctificatio
 (quatenus ea etiam sub initium rerum à Mose memoratur,)
 ad Locum & Tempus Primæ observationis Sabbati juxta sen-
 tentias jam ostensas, sit ex horum mente indubitanter referen-
 da. Sed de Benedictione & Sanctificatione illa, quæ in Ge-
 nesi occurrit, ad Ebræorum placita, plura mox. Illud interea
 accipe, quod pluribus ostendunt Rabbini, Jehuda Ben Samuel
 & Je-

n *Exod. 20,*

o *Parash. 11,*
fol. 13. col. 1.

p' Sepher
Cozri part.
1. §. 87. &
part. 2. §. 20.

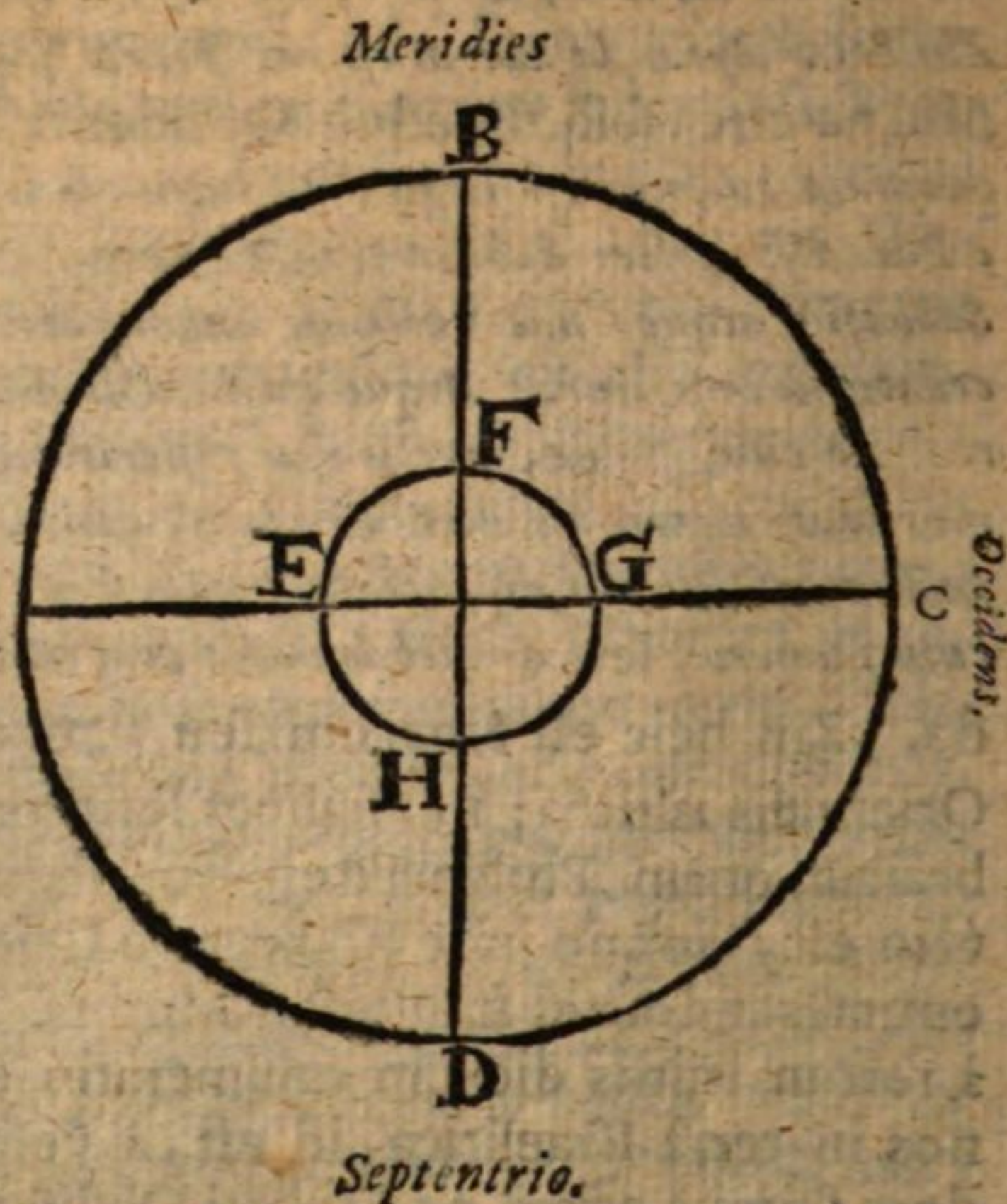
& Jehuda Ben Saul, in Commentariis ad dictum Samuelidem p.
scilicet ipsum initium Sabbati, quæ ex Præcepto festum est, Tem-
pori & Loco superius memorato ita esse tribuendum, ut primò
ex illa duntaxat Cœli, Solis, Terræque positura, dein ex Hie-
rosolymæ seu Terræ sanctæ (cujus gratiâ Leges de Tempore
Festisque, in Deserto traditæ) situ, neque ex alio auspican-
dum fuerit Primum Sabbatum, quæ Festum; uti neque nume-
ri seu periodi dierum à rerum conditu septenariæ, juxta quam
Sabbati festum in die septimo institutum, aliundè quam
à terra Israelitica primitus deducendi. Id est, à dierum ibive-
spera, seu Solis occasu; non inde ut à meridiano primo, ali-
ter atque meridianus ille vesperam illam seu occasum designat.
Legitur in dialogo illo *Sepher Cozri* dicto אמר הכוזרי הלא
תחלת קביעות הימים מן הצין מפני שהיו תחלת המזרח
לישוב אמר החבר והלא תחלת השבת איננה כי אם מסיני
ומאלוש קודם לכן שירד המן בו תחלה ואין השבת נכנס אלא
ער מי שבת עליו השמש אחר סיני ער הדבורה עד אחרית
חמערב ואחר כך ער אשר תחת לארץ ואח כך ער הצין אשר הוא
מזרח הישוב ויקרה השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה
עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע ליישוב וכאשר בנו
השמש לארץ ישראל הויה חצי הלילה לצין וחצי היום
לארץ ישראל הויה בא השמש לצין וגו' והכונה הויה לארץ
ישראל שחיא מקום התורה שהורה בו אדם מן ערן בלית
שבת וממנו תחלת המנין סמוך לשרת ימי בראשית והתחיל
אדם לקרות שם לימים וכאשר נושבה הארץ ורבו בני
אדם היו סופרים הימים כאשר יסד אותם אדם וער כן לא יחלקו
בני אדם בשבעת ימי השבוע וגו' *Dixit Cozri, nonne initium prae-*
stituta dies numerandi formula à Zin petendum, ideo quod locus ille initium
est Orientis Orbis Terrarum? Responsum est, An initium Sabbati ali-
unde petendum est, quàm à Sinai & ante etiam ab Alusba, quia ibi
primus erat Manne descensus. Nec verò incipit Sabbatum, antequam
Sol ultra Sinai transeat in extremum Occidentis gradum, unde post-
eà sub tellurem circumvolvitur ad Zin, qui Oriens est Orbis Terra-
rum. Et esse incipit Sabbatum in Zin, postquam habetur ejusdem ini-
rium in Terra Israelitica, Horis Octodecim. Eo scilicet quod Terrâ
Israeliticâ in medio seu Umbilico Orbis collocatâ, Occasus solis illic est

noy
quod plures ostendunt Rabbi Jehuda Ben Samuel

nox media $\tau\omega$ Zin, & meridies Terræ Israeliticæ est occasus Solis $\tau\omega$ Zin &c. Aptanda autem est res Terræ Israeliticæ (nimirum Sinai & Alufha circa sesquigradum Occidentaliore sunt Hierosolymis) quoniam ea locus est Legis, & idem est locus in quo pulsus est Adam à Paradiso nocte Sabbati (alia exemplaria habent ב'ע'ש' vespera Sabbati) atque inde initium enumerationis dierum quæ sex diebus creationis innititur. Atque ibi incepit Adam nomina diebus imponere. Et cum postea, auctis ejus posteris terra habitata est, hominum mos erat numerare dies eo modo, quo disposuerat eos Adam; unde factum est, ut non dissentiant homines de Septenario Septimanæ dierum numero, seu de Hebdomadis constitutione &c. Sic ibi R. Jehuda. Zin heic est Sinarum seu צִיִן aut صِبْيَن regio, plagæ Orientalis ultima; ita scilicet scriptoribus tam Arabicis & Ebraicis, quàm Ptolemæo ejusque sequacibus q censita. Objectionio est; nonne inde, scilicet ab Oriente ultimo, ratio dierum enumerandorum ineunda? Minimè inquit, R. Jehuda. Nam à rerum initiis dierum enumeratio erat eadem, quâ utimur nos in terrâ Israelitica, id est, à vespera ad vesperam. Id quidem scimus etiam ex Sabbati Observatione, cujus initium in Alufha & Sinai. Et quicquid ibi statutum reperitur, ita aptandum est terræ Israeliticæ, cujus gratiâ lex data est, ac ubi primus parens noster Adam dies sic à vespera ad vesperam numerare, & in periodos septenarias distribuere cœpit, ut à Solis è terra Israelitica in Occidentem discessu, seu à tempore, quo terræ Israeliticæ Sol occidit, (quæ sic velut naturalis habetur, & primaria dierum civilium, id est XXIV horarum, numerandorum Epocha) dierum initia adeoque Periodi Septenariæ sint deducendæ. Atque ita necesse erit, ut Horarum Octodecim spatio tum Sabbatum, tum quilibet alius pariter dies incipiat in terra Israelitica, antequam in Orientis ultimo seu apud Sinas incipiat; similisque in aliorum locorum dierum initiis, veluti primario illi secundariis, pro Longitudinis diversitate, ratio sit habenda. Exempli gratia; cum in adjecta figura Sol per circulum ABCD graduum 360, circum tellurem EFGH spatio XXIV horarum

q Geograph.
Arab. part. 9.
& 10. Climat.
ist. Abraham
Ben Chaia in
sphaera mundi,
c. 6. &c.

feratur, diesque, jux-
ta jam dicta, à Cardi-
ne GC qui Occasus
est Solis $\tau\omega$ F Terræ Is-
raeliticæ seu Umbilici
telluris heic locum oc-
cupanti, incipiat; pa-
lām est diei initium
telluris Umbilici seu
 $\tau\omega$ F incolis, XVIII ho-
ris prius haberi quā
suum ex ejusmodi nu-
merandi ratione ini-
tium habeant Sinæ in
extremo Orientis, qui
 $\tau\omega$ E designantur. Nam
ut GC solis Occasus
est $\tau\omega$ F, ita FB $\tau\omega$ E seu
Sinis. Et inter GC &

FB, per DA, arcum 270 graduum intercipi, id est XVIII horas,
nemo non videt. Qui sensus est Rabbin, quem citavimus,
ejusque sequacium. Pendere vides hanc dies enumerandi in
terra Israelitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi
sic enumerare cœpisse, adeoque illam regionem primū te-
nuisse. Unde & $\tau\omega$ $\tau\omega$ eam nuncupant Ebraei seu *um-
bilicum telluris* quemadmodum oppositum in globo Telluris lo-
cum, seu H in superiori figura, $\tau\omega$ $\tau\omega$ *Umbilicum Ma-
ris*. Certè & alii ibi Telluris Umbilicum collocant; quod e-
tiam scimus ex eo, quod superius citatur ex Saido Batricide de
Ada in terræ Umbilico sepeliendo. Occurrit itidem in de-
scriptionibus territorii tribus Judæ, Spelunca Adam; seu ru-
pis, in qua traditur, eum cum Eva uxore diu luxisse Abelem
occisum; locus etiam, ubi à Caino occisus Abel. Et apud Chri-
stianos Scriptores non rarò eam in regione vitam transgisse pri-
mos parentes existimatur. Obvia sunt, quæ de Paradisi loco &
vicinio, in quod relegatus est Adam, & de monte Calvaria dis-
seruntur.

feruntur. Saidus autem Batricides in India Orientalis montem aliquem expulsos fuisse è paradiso primos parentes, ex Orientalium traditionibus scribit. Verba sunt. *الجرجها من الجنة في تسعت*

expul- سات من يوم الجمعة علي جبل من جبال الهند
lit eos (Deus) è Paradiso hora IX feria VI in montem è montibus In-
dia. Quin & mons ille Mahumedanis dicitur mons *سرنديب*

Sarandib. Abu Mahumed Mustaphi Ben Hafen in Historia univer-
sali perquā eximia, quod Bibliothecæ Oxoniensis cimelium est ma-
nuscriptum; *الهيبت انم علي جبل سرنديب مني اسرقني لرض الهند*

relegavit (Deus) Adam in montem Sarandib in Orientali India regio-
ne. Eò spectat etiam quod lego in Abu Walid Mahumed Ben

Elshcina Historico penes me vetusto Ms. ubi de *وسط الارض*

هو وادي inquit *قالوا* *verba faciens* *medio seu umbilico telluris*
سرنديب fertur locum hunc esse fluvium *Sarandib*, quò descendit Adam, super quem sit pax. Sarandib au-
tem insula maris Orientalis, Harchend dicti, celeberrima, fusè
describitur apud Geographum Arabem. Neque alia est à Tapo- *Part 8. Clima*
brana, quæ item *سومطرة* *Sumatra* dici solet. Fluvius autem ille sub
Æquinoctiali ponitur. Achmed Ben Magad in Insularum Choro-

ولها الحقيقة حظ الاستوي هو الوادي وادي سرنديب
graphia *ad amussim sub linea Æquinoctiali habetur Fluvius dictus Fluvius Saradib.*

Quod & Ptolemaicæ Tapobranæ Geographiæ dissonum non est.
Unde etiam Latitudines Urbium ac Provinciarum à jam dicto
Fluvio putantur, ut Achmed ille, quemadmodum Longitudi-
nes ab Occidentis termino. Ita in Orientis extremo juxta non-
nullos ponitur Telluris Umbilicus seu Medium. Sed nomen illud
pro vario gentium ingenio aliter etiam collocatum scimus ex eo
quod Græci atque ex eis Latini de Delphis habent. Ibi scilicet esse
Medium seu Umbilicum Orbis Terrarum. Strabo, Pausanias, Li-

Widesis Is. vius, Plutarchus, alii & autores veteres sunt obvii. Quæ au-
Casaub. in tem hæcenus dicta sunt, absque controversia admittunt, as-
Comment. ad feruntque Sabbatum in Alufha, seu Primum, quod in de-
Strabonem, sero celebratum est post Mannæ descensum, fuisse diem (ut
pag. 180. par est credere) à Mundi Natalibus in Septenaria dierum pe-
Scrutin. riodo Septimum. Quod sanè non defuere inter Christia-
Scripturar. nos qui negarint. Paulus Episcopus Burgenfis, ex Judæis;
part. 1. Dist. Si bene consideras primum Sabbatum quod legitur in deserto celebra-
8. cap. 14. tum (sic ibi Paulus, quem inter & Saulum Judæum Dialogus fit)
 non fuit Septima dies correspondens primo Sabbato, quod fuit in
 mundi exordio, prout tu dicis. Sed fuit septima dies à descensu
 Mannæ. Qui quidem descensus non legitur incepisse in prima die Heb-
 domadæ; Vnde sic septima dies computata à prima die descensus Man-
 næ concurrat cum die Sabbati in primo exordio sanctificati. Imò pro-
 babilius posset dici, quod dies prima, in qua Manna descendit, non
 fuit prima dies hebdomadæ, quæ dicitur una Sabbatorum. Nam in
Exod. 16. 13. primis vespers illius diei descendit Coturnix & saturati sunt car-
 nibus. Constat autem, quod si illa vespere esset vespera secunda diei
 Sabbati, non esset eis licitum occidere coturnices, & parare eas. Ex
 quo patet, quod dies immediatè præcedens descensum Mannæ, non
 fuit dies Sabbati, & per consequens prima dies, in qua Manna descen-
 dit, non fuit una Sabbatorum. Sic ille. Sed ratio ejus perquam
 frivola videtur. Nam quis non videt primas vespers illius
 diei, ut ille vocat, seu secundam Sabbati vespersam, fuisse e-
 tiam partem seu initium feriæ primæ, non omninò septimæ
 seu ejus, quæ præcedens Sabbati recurrentis in dierum perio-
 dis loco respondet. Juxta scilicet Ebraicam temporis ratio-
 nem; à vespera ad vespersam. Quorsum igitur heic cotur-
 nicum in vespera occisionis & præparationis, velut ejus
 quod Sabbatum violaret, mentio? Sed nec ejusmodi redar-
 gutione adeò opus est, cum juxta receptiorem Ebræorum
 sententiam, Institutionem seu Præceptum Sabbati Obser-
 vatio neutiquam secuta sit ante septimum post migrationem
 ibi memoratam diem, id est ante XXII Jiar qui ipsum, in
 quo migrabant Israelitæ in Sin, diem, seu XV Jiar quæ fe-
 ria erat septima, infecutus est. Quò spectat & illud Viri
 maximi x de eis, qui simili ratione noluit ipsum XV Jiar feriam
 fuisse

x Ioseph. Sca-
 liger, de E-
 mendat
 Temp. lib. 5.
 pag. 351.

fuisse Septimam seu Sabbatum, quā vocabulum illud in die-
rum periodis locum habet. *Atqui Hebraei* (sic apud eum obji-
ciunt) *non migrassent die Sabbati* (inde nimirum volunt XV Jiar
non fuisse feriam septimam.) *Egregiam animadversionem! Quid*
est magis contra Sabbatum, quā Sabato colligere Manna? Atqui
multi profecti sunt colligendi y causā die Sabbati: Isti Critici non me- ^{y Exod. 16. 27.}
^{& 28.}
minerunt adhuc Legem datam non fuisse. Legem scilicet quæ ad
Observationem alicujus diei pro Sabbato, ante migrationem
illam obligaret, aut datam non fuisse, aut pro data atque sta-
tim in deserto observanda non habitam.

CAP. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Ju-
stitiæ & parilis Conditionis reliquos obligari; Profelytos autem Do-
micii aliosve Gentiles non item, statuunt Ebraei. Nec Observatio
ejusmodi permessa Profelytis domicilii. De Peregrino seu Profelyto
in legibus de Sabbato sacris. Magistrorum sententiæ.

Uod demum ad Sabbati, quale dixi-
mus, Observationem, quā eam E-
braei aliis five Imperabant, five Per-
mittebant, five Interdicebant, idque
ex avitis institutis placitisque, atti-
net; non minùs atque seipsos ad
illud observandum teneri volebant
Profelytos Justitiæ universos, Li-
bertinos, aliosque Baptismo & Cir-
cumcisione, veluti Servos, ut supe-
riùs libro secundo ostensum est, in
Ecclesiam Ebraicam rite coopto. Neque verò alios aliasve Gen-
tes. Nam & Profelytos Domicilii seu eos, qui Judaismo nondum
nomina dederant, in quaecunque vitæ commercium intra ditio-
nem Israeliticam admissi, non modò Observatione omninò solu-
tos habuere, sed pœnis gravissimis obnoxios, si observarent. Id
quod satis dignoscitur ex eis, quæ capite superiùs quinto ea de
re allata heic non repetimus. Et in eundem sensum plura occur-
runt in scriptis Talmudicis. Neque iuxta eorum interpreta-
tionem rite intellectam, adversatur omninò, quod habetur in
Decalogo, *non facies ullum opus, tu & filius tuus & filia tua, servus*
tuus & ^{2 Gemar. Ba-}
^{bylon. ad tit.}
^{Sanhedrin,}
^{ca. 7 fol. 58b.}
^{& vide Ex-}
^{cerpt. ex ea-}
^{dem Gemara}
^{apud I. Cochi-}
^{tus & um, pag. 274.}

*tuus & ancilla tua, & גר advena seu Profelytus tuus, qui in portis
a Exod. 23. 13 tuis; uti nec illud a sex diebus facies opera tua, & in septimo die
quiesces, ut habeat quietem bos tuus atque asinus tuus, & respiret
seu refrigeretur filius ancillæ tuæ & Peregrinus, seu Profelytus; quæ*

*b Deut. 5. 14. ferme alibi totidem etiam in sacro sermone b verbis habentur.
Id quidem verum est, ad legem posteriorem expressim adno-
tari à Salomone Jarchio הכתוב מרבר ערל בעבר בן אמתך*

*e Sepher Me- filius ancillæ tuæ sumiter ibi pro servo incircumciso,
chilta, fol. 36. & Peregrinus seu Profelytus pro Profelyto domicili. Alii et tantun-
dem. Ideonè etiam Profelytis domicili seu Gentilibus Sabba-
tum existimabant observandum? Nihil minùs. Distinguendum
nempè est de ratione nominis Servi aut Profelyti in contextum
ejusmodi adhibita. Ea duplex est. Altera, quâ intelligat quis,
tam Servum & Profelytum ex legis vi ad Observationem Sab-
bati pariter obligari; altera, quâ sic obligari Judæos & quot-
quot in eorum ritus transirent, ut nec ipsi opere aliquo Sabba-
tum violarent; nec Sabbato in causa essent, ut sive à Servo,
sive à Profelyto opus aliquod fieret. Priori ratione non
alium volunt legibus illis contineri Servum, quàm Circumci-
sum, aut ancillam aliam præter eam, quæ baptismo in Judaif-
mum cooptata est, nec alium peregrinum seu Profelytum, quam
Profelytum Justitiæ ac Libertinum, qui juris parilis. Id est,
non alios præter eos qui Ecclesiæ Ebraicæ pars fuerunt seu
בני ברית filii seu liberi federis. Posteriori autem ratione solum
Servos incircumcisos, ac Profelytos domicili ibi innui aiunt.
Scilicet fas non fuisse Judæo servi Gentilis seu incircumcisi
domino, Sabbato in causa esse, ut Servus ejus ejusmodi opus
aliquod tunc faceret, nec fas Judæo fuisse tunc in causa esse,
ut Profelytus domicili (cujus cum ejusmodi servo parilis,
quantum ad hanc rem, conditio) præstaret opus aliquod. Id
est, fas ei non fuisse, aut per se, aut per alios, aut per ju-
menta eo die operari. Egregius est ea de re locus apud Rab-
bi Mosem Bar Nachman; ubi ostendit quidem legum jam citata-
rum cunctis non eandem prorsus esse, si verba spectes, interpre-
tationem; ejusmodi tamen cunctis esse, ut, juxta distinctionem
jam allatam, sint omninò capiendæ. Verba ejus d sunt, ad illud
אגור וגור Profelytus seu advena tuus qui in portis tuis, in Decalogo;
על*

*e Sepher Me-
chilta, fol. 36.
col. 1.*

*d Pirush To-
ra, fol. 125. b.*

על דרך הפשט גר שער לעולם הוה גר תושב שבת לגור
 בשערי עירנו וקבל עליו שבע מצות בני נח והוה הנקרא
 גר אוכל נבלות שאמי בו הכתוב לגר אשר בשעריך תתננה
 ואכלה. ולכן לא היתה בו המצוה שיאמר לא תעשה
 בו מלאכה האזרח והגר אבל לנו יצוה שלא יעשה
 מלאכה לצורכינו כקטנים והכהמות והוה בעצמו אין עליו
 זאת המצוה ועושה מלאכה לעצמו בשבת והכתוב
 שאמר וינפש בן אמתך והגר הוה גר צדק שנתיהר וחזר
 לתורתנו שצוה אותו בשבת וכן בכל שאר המצות כאשר
 אמר תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר
 אתכם לגר ולאזרח הארץ אבל מצאנו לרבותי שדרשו
 בהפך אמרו כי וגר אשר בשעריך על דרך הפשט גר צדק
 והוה חייב כמונו בשביתתו וינפש בן אמתך והגר לרבות
 גר תושב הערל ורצונם שיהיה המזהר תהלה הגר
 הנימול שחייב כמונו והכתוב השני לרבות הערל ולפיכך
 הוקש לבהמה שאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן
 אמתך והגר צונו בשביתת כלם בשוה שלא יעשו לנו ויעשו
 כרצונם לעצמן וכן יהיו העבר והגר הנזכרים בעשרת הדברות
 שוים וחויבים בכל דין השבת כמונו כמו שנאמר למען ינוח עבדך
 ואתך *Profelytus seu advena Porta simpliciter sumptus intelligi-*
tur de Profelyto Domicilii, qui advenerat, ut peregrinaretur in portis
civitatis alicujus, & qui susceperat in se observationem septem preceptorum
Noachidarum. Atque idem vocatur etiam Profelytus comedens carnem
morticinam, de quo loquitur Scriptura c; Profelyto, qui in portis tuis, *c Deut. 14. 21.*
dabis, ut comedat. Et propterea non datur ei mandatum, quod im-
peret, ne in Sabbato opus omnino faceret aut Profelytus aut indigena.
Sed nobis datur mandatum, ut in usum seu commodum nostrum opus is non
faciat; uti nec Minores aut jumenta. Adeo ipsi Profelyto non datur
mandatum hoc, quippe cui opus sibi facere in Sabbato licitum. Atque in
illo Scripturae loco ubi dicitur, (Sabbatum ita observandum) ut fre- *f Exod. 23. 13.*
spiret filius ancillae tuae & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Pro-
felytus pro Profelyto Iustitiae, qui Iudaeus factus legi nostrae nomen de-
derat, adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat,
sicut ad preceptorum reliquorum juxta id quod dicitur g; lex una & *g Num. 15. 16.*
Iudicium unum erit vobis, & Profelyto, qui peregrinatus fuerit apud
vos; Profelyto scilicet & indigena Telluris. At vero comperta etiam
est apud

est, apud Rabbinos nostros diversa heic interpretatio. Nimirum, Profelytum tuum intra portas tuas simpliciter dictum (in Decalogo) significare Profelytum Iustitiæ, qui ad Observationem Sabbati non minus obligatur, quam nos ipsi. Illud autem (postmodum in Exodo dictum) ut respiret filius ancillæ tuæ & peregrinus seu Profelytus, eo spectare, ut & Profelytus Domicilii, qui incircumcisus erat, includeretur. Nempè existimant, Primo loco (in Decalogo ipso) expressim contineri Profelytum circumcisum, qui æquè atque nos ipsi obligatur. Loco autem altero, qui sequitur, contineri etiam Incircumcisum. Argumento, ex eo quod ibi dicitur de Iumento, etiam sumpto. Nam verba sunt; ut quietem habeat bos tuus atque asinus tuus, & respiret filius ancillæ tuæ & Profelytus. Parili omninò modo volunt mandatum nobis datum de cunctis. Scilicet ut nobis minimè opus aliquod faciant. Qui tamen sibi pro libitu facere possint. Atque juxta hanc interpretationem Servus & Profelytus in Decalogo memorati nobis ipsis (hac in re) æquales sunt, & pariter ac nos ipsi ad Observationem Sabbati obligantur, perinde ac si dictum fuisset (ibi) ut requiescat servus tuus, & ancilla tua non aliter atque tu ipse. Sive hanc sive illam interpretationem admittas, palam est, neque hanc, neque illam voluisse Profelytos Domicilii seu Gentiles omninò ad Sabbati Observationem, ex legum illarum sensu, obligari, sed tantummodò Profelytos Iustitiæ, & qui in Judaismum transierant. Et Profelyti nomen ac Profelyti intra portas pro materie, circa quam in Scriptura versatur, diversitate, nunc pro Iustitiæ, nunc pro Domicilii Profelyto sumi superius etiam monuimus. Atque ex jam dictis ritè intelligendi sunt Jarchius aliique Magistri, qui Profelytos Domicilii in legibus de Sabbato contineri scribant. Consonum est illud Josephi Caro k, אדם מצווה על שביתת עבדו שכל וטבל לשם עבדותו וקבל עליו מצוות הנוהגות בעבד אבל אם לא מל וטבל אלא קבל עליו שבע מצוות בני נח הרי הוה כגר תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת Imperatum est unicuique (Israelitæ,) ut servus ejus Sabbathum observet, qui scilicet Circumcisus fuerit, & Baptizatus nomine servi, & in se receperit Præcepta, quæ ex more ad Servos attinebant; At verò si non fuerit Circumcisus & Baptizatus, sed in se receperit septem

h Lib. 2. cap. 2.
pag. 146.

i Vide Sepher
Mechilta, fol.
26. col. 2. &

36. col. 1.

k In Shulcan

Aruch lib.

Orach Chi-

im, tit. Sab-

bath, cap. 304

septem Noachidarum Præcepta, ei, quoniam erat planè ut Profelytus Domicilii, fas erat opus facere in Sabbato. Nimirum Servum ejusmodi nullatenus ad observationem Sabbati teneri volunt, uti nec Profelytum Domicilii, cujus, quantum ad hanc rem, parilis conditio. At verò subjicit idem autor, juxta Talmudicorum veterum sententiam, לעצמו אבל לא לדבו ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל אפילו מי שאינו דבו fas erat Servo ejusmodi opus facere, in sui ipsius nempe usum, seu commodum, non in usum Domini. Et illicitum est unicuique Ismaelite jubere eum opus quidpiam facere in Sabbato in usum Israelitæ cujuscunque; etiamsi non fuerit Dominus ejus. Ipsi nimirum Israelitæ ex jure suo Sabbatico tenebantur, non solum, ut nec Servo Noachidi seu Gentili, aut Noachidi, qui Servus non esset, seu Profelyto Domicilii opus aliquod facere in Sabbato, quocunque in tempore, imperarent, verum etiam ut nec operis in Sabbato à Noachide in Israelitæ usum præstiti beneficio seu commodo, durante eodem Sabbato, omninò uterentur. Cujus tamen usus eis licitus, si Noachides in Sabbato sibi duntaxat, non Israelitæ id præstitisset. Nam usum in Sabbato operis à Noachide seu Profelyto Domicilii in Israelitæ quidem usum, tametsi ejus injussu, in Sabbato præstiti, pro Festi violatione sumebant, ideò quia hujusmodi operis usus velut ejusdem participatio habebatur. Quod non volebant obtinere, ubi in ipsius Noachidis usum præstitum est. Inde etiam evenit, ut ex Scribarum scitis illicitum fieret, quocunque extra Sabbatum tempore jubere aut conducere operas Profelyti Domicilii in Sabbatum ad id, quod Israelitæ illicitum esset, in eo præstandum. Ne scilicet, si id fieri soleret, promptiores redderentur inde Noachidæ ad opera Sabbatis in Israelitarum usum præstanda, quorum beneficio seu commodo perinde ac illorum, quæ à Noachidis in sui tantum usum præstarentur, licitè frui nequirent; unde etiam Sabbati dignitas forsan Noachidis seu Profelytis Domicilii haberetur vilior. Moses אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אף מלפניו מוצוה על השבת ואע"פ שאמר לו מקודם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת ודבר זה אסור מדברי סופרים כד"ל של תורה שבת קלה בעיניה ויבא לעשות

l. Misna tit. Sabbath ca. 16. Talmud. Babylon. eod. tit. fol. 122. A.

mHalach. de Sabbato ca. 6. vide Ec. 12. §. 7. Et Mosem Mikotzi præcept. Negativ. 65.

לעשות בעצמן גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת אם בשביל ישראל
 עשה אותה אסור ליהנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת
 וג' ואם בשביל עצמו בלכוד עשה מותר ליהנות בה בשבת
*Illicitum est (Judæo,) jubere Gentiles opus facere in Sabbato, tametsi
 illis non sit imperatum Sabbatum, & tametsi jubeat ante Sabbatum,
 & tametsi usus ejusmodi operis expectandus fuerit, usque dum tran-
 siverit Sabbatum. Hoc vero è Scribarum scitis manavit, tum ne a-
 pud Gentiles vilius haberetur Sabbatum, tum ne ipsi ultrò id presta-
 rent. Si Gentilis in Sabbato opus ultrò fecerit, idque in Israelitæ u-
 sum, interdictus est ejusdem usus (Israelitæ,) usque dum desinat Sab-
 batum &c. At verò si non fuit tantum usum id fecerit, usus ejus etiam
 in Sabbato (Israelitæ) licitus est. Quod Gemaræ Babyloniæ n,
 unde sumitur, est concors. Et exempla afferunt de lumine
 à Noachide sibi in Sabbato accenso, fune quo è navi descen-
 dat tunc sibi contorto, id genus alia, quorum scilicet in Sab-
 bato, per solennem diei quietem, usus licitus. Atque ex his-
 ce intelligitur id, quod habent Talmudici o de non prohiben-
 do Noachide aliquo, conditionis liberæ, ab opere, quali Israe-
 ta Sabbatum violaret. Verba sunt; 'אין מותר' ישראל לא
 על שבתת גוי שאינו עבד שלהם *Israelita non prohibent ab
 opere in Sabbato Gentilem, seu non monent eum de requie eo in die,
 nisi fuerit eorum servus. Nimirum quà Gentilis seu Noachides
 erat, præcepto teneri eum nolunt. Quà verò servus fuerit
 Noachides Israelitæ, monendus erat, non velut quem ad Sab-
 bati observationem existimarent omninò obligari, sed ut cui
 abstinendum erat ab opere in usum Domini; quippe cujus
 beneficio & commodo uti is ritè nequibat, secundum ea, quæ
 dicta sunt.**

Ad tit. Sab-
 bath, cap. 16.
 fol. 122, a.

o Gloss. ad
 Alphesium
 part. 1. fol.
 145. Obadias
 Bartenorius
 ad Misn. tit.
 de Sabbato
 c. 16. §. 6. &
 Rab. Nissim
 ad dictum
 Alphesii lo-
 cum.

CAP. XIII.

*Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebræos adversari; tum
 eos, qui Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum.*

Hisce ita, ex Ebræorum Commentariis, de Sabbato seu
 Septimi diei Cultu explicatis, quæ nempe receptissi-
 mas Talmudicorum ea de re sententias aperiunt; re-
 stat, ut de iis, quæ hisce apud eos reluctari videantur,
 dispici-

dispiciamus. Scilicet de iis, quæ ex eorum commentariis trahi possunt ad has astruendas Assertiones adversas; Sabbatum seu Septimum in periodo dierum à mundi conditu diem, ut Festum, universo humano generi colendum; in ipsis rerum primordiis, seu Mundi natalibus, initium habuisse; ante Legem seu stationem in Mara, ut Festum, ex præcepto observari esse solitum; atque demùm ab aliis gentibus in ritibus suis, veluti ex jure omnium Gentium communi seu Noachidarum adhibitum. Quomodo interpretentur nonnulli, atque ii vetustissimi & celebres Magistri, illud de Sanctificatione atque Benedictione diei Septimi simul cum creatione rerum memoratum, ostensum est suprà p. Scilicet ad primam illam, juxta ea quæ ostensa sunt, in Sina seu Alusha celebrationem Sabbati, locum illum volunt per prolepsin attinere. Quæ sententia quidem nonnullis q displicet ob tanti temporis seu, ut ipsi supputant, **MMCCCCXLVIII** annorum anticipationem. Neque satis consonum esse admittunt, ut, quæ ad primum Mannæ descensum seu Sabbati in Sina tot seculis postea celebrationem spectant, ea locum aliquem habere sentiamus in ipsa rerum primordiorum descriptione, utcunque ab historico eodem sacro descensui Mannæ seu celebrationi jam dictæ coævo traditâ. Benedictionem igitur & Sanctificationem diei septimi etiam fuisse volunt hi in ipsis rerum Primordiis seu Natalibus mundi. Sed qualisnam ea fuerit, perquam variè definiunt, & interdum nugacissimè. Alii enim Benedictionem ibi memoratam, in eo ponunt, quod, si diis placet, nullum omninò tempus nocturnum, seu nulla nox diei illi septimo accesserit, sed ex perpetua constiterit luce. Ita Benedictam aiunt ejusdem lucem. Atque exinde secutam esse Sanctificationem, quia ita à ceteris diebus, qui præcesserant, est discriminatus. Nempe ita **הַנֶּבֶל** seu *discriminatum* seu *separatum* **מֵעַסְקֵי הָעוֹלָם** à *communi rerum natura* Sanctum dici, unde & Israelitas, quos sibi separavit Numen, Sanctos nuncupatos. Alii Benedictionem & Sanctificationem ibi pro eadem ipsa re sumunt, atque locum intelligunt velut illud **וַיְמַשְׁחֵם וַיְקַדְּשֵׁם** & *unxit eos* & *sanctificavit eos*; ungendo Sanctificavit. Benedictione hac volunt hi naturam Septimo diei tunc inditam aliam ab ea, quæ

p Cap. 11.

q Mos. Maimonid. ab Abarbinele in Pirush Tora fol. 21. col. 3. citatus Rabbi Bechai ad Genes. fol. 10. col. 2.

r Beresith Rab. parash. 11 & R Bechai ad Beresith fol. 10. col. 2.

s Rabbenu Nissim apud Abarbinole in Pirush Tora fol. 21. col. 3. t Num. 7. 1.

est reliquorum ac multo præstantiorem; nimirum ut **בִּרְחוּ**
וְהָיוּ קְרוֹשֵׁת הַשָּׁבָת *ex ea vires in eo adjiciantur, augeanturque menti*
humana ob requiem corporis, quæ in eo. **שְׁלֹשֶׁת שְׁמֵי בִרְחוּ תוֹרָה** *Atque (juxta hanc sententiam) hæc est Sabbati sanctificatio, ut*
mens humana in eo non incumbat rei alicui profane, sed tantummodo
rebus sanctis. Nec Mentis solum, sed etiam corporis vires ex
 ea Benedictione quolibet in Sabbato augeri volunt ex eis alii;
 unde Benedictionem ibi nuncupant **תּוֹסֵפֶת טוֹבָה** *incre-*
mentum bonitatis. Alii Benedictionem ibi ad creaturas, quæ
 jam recens ex nihilo formatæ erant, existimant attinere;
 quemadmodum in illo Jobi x, *maledixit diei suo, & pereat dies, in*
qua natus sum, maledictio diei ad ipsum; qui in eo natus est,
attinet. Ita Isaac Abarbinel, qui etiam de Sanctificatione heic;
קִדְשׁ וְהַבְרִיָּה לְכַבֹּד וּלְתַפְאֶרֶת אֵת יוֹרֵה הַשְּׁבִיעִי בַּעֲבוּר
שְׁבַע כְּנִסְתּוֹ נִשְׁלֵמָה וְנִגְמָה מִלְּאֵלֶּה שְׁמֵי וָאָרֶץ כְּמוֹ הָאָדָם
בַּעֲשׂוֹתוֹ מִלְּאֵכָה יָקָרָה יַעֲשֶׂה אַחֵר גְּמֻרָתָהּ מִשְׁתָּהּ וְיוֹם טוֹב
Sanctificavit & separavit in honorem & gloriam Diem septimum,
quoniam in ejus adventu perfectum est & consummatum opus Cæli &
Terre, quemadmodum etiam homo, ubi opus quid magnificum præsti-
terit, postquam illud perfecit, convivium facit & diem festum. Sic
 ille. Adeo ut Sanctificationem & Benedictionem diei septi-
 mi ipsis rerum initiis coævam hi omnes, uti & alii similes, fa-
 ciant. Unde etiam natum est commentum illud, ipsum A-
 damum cantici illius y in Sabbatum autorem fuisse, atque il-
 lud cecinisse, quemadmodum etiam tribuunt Adæ Psalmum
 alium z ob dicta quædam in eo, ut volunt illi, ad primam ho-
 minis creationem attinentia. Quin & à Patriarchis septimi
 diei festum, sive velut è Naturali omniumque hominum uni-
 versali jure, sive ex alio, quod ante legem, quam supra me-
 moravimus, de Sabbati institutione obtinuit, ortum, voluere
 nonnulli fuisse observatum. Menasseh Ben Israel jam nunc
 Archisynagogus Amstelodamensis; Dico, inquit a, quemadmo-
 dum traditio Creationis Mundi penes Abrahamum & ejus posteros
 tantum fuit, ita etiam ex dictamine Legis Naturalis, Sabbatum ab
 iis solis cultum fuisse. De Abrahamo dicit S. Scriptura b, *Observa-*
vit cultum meum; quo loco custodia Sabba. i intelligitur. De Jacobo
 idem

u *Aben Ezra*
ad *Genes. 2.*

z *Cap. 3. 1.*

y *Psal. 92. R.*

Eliazer in

Pirke cap. 19.

& *bide Ge-*

nebrard.

Chron. pag. 6

z *Tit. Baba*

Bathia cap.

1. fol. 14. b.

Psal. 193.

a *Lib. de Cre-*

atione Pro-

blem. 8.

b *Genes. 26. 5*

idem affirmant veteres ex eo loco, quo dicitur venisse c ad Salem & eGenes. 33. 18
 castra posuisse è regione vel ad conspectum civitatis. Quia enim Sab-
 batum, inquiunt, instabat, non licebat ei ulterius proficisci, sed subsi-
 stebat antè urbem. Idem asserunt de Iosepho, quando dicitur iussisse
 servis suis, ut mactarent & prepararent, id propter Sabbatum ab eo
 factum fuisse. Ad hæc refertur in Semot Rabba, Mosem petiisse à
 Pharaone in Aegypto, ut afflicto populo suo permetteret unum diem
 cessare à laboribus, eoque impetrato, ex traditione elegisse Sabbatum.
 Ex his omnibus colligitur Sabbatum antè datam legem observatum
 fuisse. Ita Archisynagogus ille. Et certè verum est ad lo-
 cum illum Genesis de Abraha, ex illo משמרתו cultum meum
 seu Observationem meam, rituum Sabbaticorum ita fieri à non-
 nullis mentionem, ut etiam, eos existimasse Abrahamum Sab-
 batum coluisse, non ita absolum sit autumare. Rabbi Jo-
 chanan ibid; אמר ר' יוחנן הלא אברהם יודע etiam traditiones de commixtionibus atriorum (nempè de apicibus
 aliquot juris Sabbatici, qui integrum occupant in Talmude ti-
 tulum) scivit Abraham. Alii f tantundem. Et de Jacobo, ערוכי
 quod habet heic Manasseh, legitur, ut nonnullorum sententia, f Beresith
 in Beresith Rabba g, quemadmodum & illud de Abraha. Et- rabba parash
 iam & illum præstituta itinere Sabbatici quantitatis autorem h 47. Iarchius
 fuisse. Sabbatum item & Iosepho in Aegypto celebratum, ad Genes. 26.
 esse, velut receptissimum habent aliqui. Et demum, quod de s. Bechai ad
 Mose & Pharaone adjicitur, disertè occurrit in Semoth Rabbak Genes. f. 37.
 Verba sunt; ad illud de Mose! & vidit onera eorum, ר' נחמיה ו' Ibid. & in
 שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינ Comment.
 נח יום אחד בשבוע הוה מת ואין עבדך אם אין אתה מנוח ad Machzor,
 להם יום אחד בשבוע הם מחים אמר לו כך ועשה להן כמו שתאמר part. 1. fol.
 sunt qui aiant, Mosem, 49. a.
 cum videret, nullam eis esse laboris intermissionem, ad Pharaonem se i Bechai ad
 contulisse, eique dixisse. Servus, cui labor non intermittitur, unico Beresith, fol.
 in Hebdomade die, morietur. Hi Servi tui sunt; qui, nisi permiseris 37. col. 4.
 ipse, ut unico in Hebdomade die requiescant, itidem morientur. Re- k Parash. 2.
 spondit Pharaon, abi, fac eis, ut dixisti. Abiit Moses, & ordinavit eis iExod. 2. 11.
 diem Sabbati, quo requiescerent. Ubi adnotat Ishacar Ben Ne- mEdit. Cra-
 pthali m והו שחקנו ישמח משה במתנת חלקו שהיה שמה cobiens. fol.
 ע"ל שבחר הקב"ה שינוחו ישראל ביום שבת הוה להם 118. b.

Atque hinc est, quod à posteris in ritualibus habetur, Latabitur Mo-
ses ob datam sibi sortem; Latabitur scilicet, eo quod elegit Deus O.
M. eundem ipsum diem, quo requiescerent Israelitæ, quem ipse eis ele-
gerat. Verba illa sunt hymni initium vetustissimi, qui in Sab-
bati sacris a occurrit. Et Menasseh, quem diximus, de Insti-
tutione Sabbati in Mara locutus, Quicquid, inquit, ea de re
sit, certum est, eos omnes, qui per traditionem à majoribus suis crea-
tionem Mundi acceperant, etiam observasse Sabbatum. Et quam-
vis alii quidem illo die, adhibitis quibusdam ceremoniis, coluerint De-
um, & preces ad eum fuderint; nihilominus tamen alii quoque illo die
quieverunt, & feriatii sunt. Nec desunt, qui in Jobi Historia p
Sabbati seu Septimi diei cultum reperiri velint. Traditur,
scilicet ibi septem fuisse ei filios. Et ibant filii ejus, & faciebant
convivia per domos, unusquisque in die suo &c. cumque in orbem
transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos,
consurgensque diluculo offerebat holocausta juxta numerum eorum. Sic
faciebat Iob cunctis diebus. Septimum diem sic volunt aliqui q
Jobum Sacrificiis celebrasse. Quin de Festo hoc, velut ex Ju-
re universali nato observandoque, loquitur Philo. In ipsis
primordiis Mundi sanctificatum esse ait, & statim subjungit;
ἐορτὴ γὰρ ἔστι μὴ αὖς πόλεως ἢ χώρας ἐστίν, ἀλλὰ ἔστι παντός, καὶ κυρίως
ἀξίον καὶ μόνον πάντημον ὀνομάζειν καὶ ἔστι κόσμος ὅλος. quod vul-
gò vertitur, Est enim Festus non unius populi regionisve, sed in uni-
versum omnium; quæ sola digna est, ut dicatur popularis festivitas, &
Mundi natalis. Alibi item, solenne esse omnibus gentibus ab-
horrere ab externis ritibus, eosque aspernari, præter populari-
um suorum seu Judæorum ritus, quos à cunctis summa in ve-
neratione habitos addit. Et ὡς γὰρ, inquit, τὸν ἱερὸν ἐκείνῳ
ἐβδόμῳ ὅτε ἐκτετίμηκεν ἄνθρωπον ποιῶν καὶ ῥα τῶν ἄλλων αὐτῷ καὶ τοῖς
πλησιάζουσιν ὅτε ἐλευθέρῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ δούλοις μάλλον καὶ ὑπο-
ζυγίοις διδῶς; quis sacrum illum diem per singulas hebdomadas recur-
rentem non honorat, remissionem laborum feriasque afferentem patrifa-
miliæ cum domesticis non ingenuis tantum, verum etiam mancipiis &
jumentis? Et Josephus; Οὐδὲ ἐστὶν ἡ πόλις Ἑλληνιστῶν ἔθνησιν, ἔθνη βαρ-
βάρων.

Machzor
part. 1. fol.
49 a.

De Creati-
one probl. 8.

Cap. 14.

Aben Ezra
&c. Apud
Boulaucium
ibid.

Lib. de Opi-
ficio Mundi,

De Vita
Mosis lib. 2.

Contra A-
pianem, L. 2.

Ἐπεὶ δὲ ἐν ἑβραίοις, ἐντα μὴ τῆς ἐβραϊσμοῦ λέω ἀργυροῦ ἡμεῖς τὸ
 ἔθνος ἡ Αἰγυπτιακή. Quod vertitur in editis, *Neg, est Civitas*
Græcorum ulla usquam aut Barbarrum, nec ulla gens ad quam Se-
ptimanae, in qua vacamus, consuetudo minimè pervenerit. Quin de
Sabbato, verè inquit vir doctissimus u Christophorus Helvicus
ex Ebraeorum Commentariis edoctus, Mira somniarunt Iudæi.
Fingunt enim omnes Gentiles, qui Sabbatum non servarunt, horri-
biles cruciatus perpeti in inferno, & nolentes volentes cogi ad Sabba-
thum etiam apud inferos servandum, idque tum fabellis, tum myste-
riis Cabalisticis ex tertio præcepto erutis mirabili modo probant. Re-
centiorum etiam Judæorum aliquot opinionem, Universum
genus humanum ad Sabbati Cultum obligari, rationibus è flu-
vio Sabbatico, & Sanctificatione diei in ipsis rerum initiis pe-
titis, exhibet Petrus Galatinus x. Sed verò, sicut pluris faci-
endum non est, quantum video, hoc de fluvio Sabbatico,
quam figmentum illud Alcoranicum y de Piscibus in Sabbato,
nec aliis diebus, capita sua è mari exerentibus, aliaque similia,
oscitanter nimis ex infania amabili credi solita; ita quæ de
Gentilium apud inferos Observatione Sabbati, eorumque
quoniam vivi non observant, cruciatibus memorantur, deliria
quis non videt esse hominum id genus feriatorum, qui ritus
suos qualescunque tanti & tam morosè æstimant, ut cuique
mortalium eos pariter amplexandos, larvatis atque monstificis
argumentis, gravioribus planè ac rationi consonis indigentes, in-
culcare non vereantur. Cæterum, nec in Judæis solùm, ve-
rum etiam in Mahumedanis reperiuntur, qui præceptum de Sab-
bato, quà ipsum Septimum diem in periodis à conditu mundi die-
rum conflatis denotat, Naturale esse, probare conati sunt; quem-
admodum Ahmed filius Zin Alabedin, Persa in Politore Specu-
li adversus Christianæ religionis instituta conscripto. Sed eum
refutavit pridem vir doctissimus Philippus Guadagnolus z linguæ
Arabicæ Romæ Professor, qui & illud ex Alcorano a in eum affert.
 مَلْعَمُوكُمْ كَمَا مَلَعْنَا أَصْحَابَ السَّبْتِ
maledicemus eos, sicuti maledi-
ximus Sabbatizantibus. In Christianorum porro Theologorum
aliquot scriptis etiam non pauca reperiuntur, quæ illuc tendunt,

uElench. Iudæorum 6. §. 2.
 xDe Arcanis Christ. Veritatis, lib. 11. cap. 9. & quod habet ibi de fluvio Sabbatico, legitur in Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin. cap. 7. f. l. 65. b. & vide Ioseph. Haloseos, lib. 7. c. 13. Eldadum Danitem, Plin. lib. 31. cap. 2. Adde Is. Casaub. Exercit. 15. §. 20. Nic. Fuller Miscell. lib. 1. cap. 9. Petr. Cunæus de Repub. Ebraeorum, lib. 2. cap. 24. Eliam Thieb. in Sambation. Manass. Benlfræel in Cōciliatore ad Exod. qu. 36.
 yAzor. 7. Arab. 17. Lat. zIn Apologia pro Christiana Religione, part. 1. cap. 8. sect. 9.
 aAzor. 3.

ut,

ut Septimi diei Cultum Naturalem seu rerum initiis coævum, atque generi humano observandum asserant. Horum alii aliter rem, five lucubrationibus singulis, five ad Decalogum, aliterque definiunt. Sed neque hos, neque illos, aut impugnare, aut defendere ad præsens attinet Institutum. Quod nempe in eo solummodo versatur, ut expendamus, An & quomodo Testimonia graviora jam ex Ebræis allata, nec Commentis illis insulsis de Observatione Sabbati apud Inferos aut Fluvio Sabbatico commista (nam quis non agnoscit hæc adeo futilia esse, ut nihil supra; nisi diutius in eorum examine immorari futilius dixeris) adversentur eis, quæ supra, pro receptis Talmudicorum sententiis, circa Institutionem primamque Celebrationem Sabbati, qua Festum erat ex jussu Divino colendum, ejusque singularem Ebræis Observationem, afferuntur.

CAP. XIV.

Expenduntur atque explicantur, quæ capite in superiore ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione, atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videantur.

Uæ superiore in capite, velut receptis apud Ebræos de Sabbato sententiis adversa, corrogantur, ea aut ad Sanctificationem ejus in rerum primordiis, aut ad Patriarcharum, antè Legem five in Mara five in Sinai datâ, ejusce Observationem, aut demum Universalem aliarum gentium ejusdem Diei Cultum spectant. Quod ad Sanctificationem illam in ipsis rerum primordiis attinet, vides eorum aliquos, qui ibi Sanctificationem collocant, non de recurrentis cujuslibet Septimi diei, sed de ipso tantummodo Septimo à creationis initio die unico locutos esse. Quorsum aliàs illud de perpetua ejusdem diei luce? Et qui alia habent de Diei, ut Mundi Natalis, Bonitate, Dignitate, Honore, nihil interea adjiciunt de Festi Institutione aut Obligatione aliqua universali, quâ teneretur humanum genus ad Septimum quemque inde recurrentem cessatione à laboribus aliterve celebrandum. Et expressim

pressim nonnulli, qui neque recentiore Mundi conditu volunt esse diei Sanctificationem, eam aiunt ^b, uti & Benedictionem, ibi memorari **על השבת לא על השומרים** ut ad ipsum Sabbatum seu diem ipsum attineat, non ut ad eos, qui eum observarent. Cum autem Sacra Creationis historia, adeoque memoria diei, qui Universi erat Natalis, ad posteros transmitteretur sive libris, qui periêre, mandata, sive inter Patrum traditiones accepta; mirum quidem adeo non est, inter Patriarchas fuisse, qui tam celebrem, ut Creationis historia simulque summa Numinis potestas in animis hominum commodius recoleretur servareturque, interdum colerent, Festumque haberent. At verò ideò eos, qui Patriarcharum ejusmodi Observationem admittunt, putasse præceptum seu Institutionem Naturalem seu Divinam, adeoque observandi Obligationem, rituumve ex præcepto designationem aliquam præcessisse, non omninò sequitur. Non magis sanè, quam ideò existimare scriptores alios, dies Principum, Philosophorum, aliorum natalitios ex instituto seu præcepto quod obliget, semper celebrari, quoniam à compluribus, aiunt, dies ejusmodi celebrari solitos. Quod autem ad Abrahamæ, Jacobi, ac Josephi Observationem in superius allatis attinet; monendum est, apud Ebræos perquam receptum esse, tam singularem horum, maxime Abrahamæ, fuisse prærogativam sanctitatis atque illuminationis divinæ in lege, discernenda anticipationem, ut non Sabbatum duntaxat, atque apices juris ad illud pertinentes ritè observarent, verum, etiam totam ^d integramque eam, quæ postmodum data est, Legem ejusque **ד'צ"ד** præcepta. Scilicet quicquid in toto habetur juris Levitici corpore. Et planè hyperbole est. Unde fit, ut etiam ipsi, qui primam Sabbati non solum, quæ festum est, Observationem, sed etiam Sanctificationem in deserto Sinæ, ut dictum est, collocant, Abrahamæ interea Sabbati cultum etiam accuratiorem non denegent ^e, imò asserant, ut videre est in Salomone Jarchio, qui non semel primam Sanctificationem & Benedictionem diei, ut Festi requie celebrandi, in Sina ac descensus Mannæ historia ponit, (ut capite liquet undecimo,) & simul hoc de Abraha admittit. Nam &

^b R. Saadias
Gaon apud
Abarbinel
in Beresith,
fol. 21. col. 3.

^c Videsis A-
lexand. A-
lens. part. 3.
quæst. 32.
membr. 3.
art. 1.

^d Apud Rab.
Bechai ad
Beressith. fol.
37. col. 4.

^e Salomon
Iarchius ad
Genes. 26. 5.

nescio, quam Opinionem Cabalistarum cœtus, portentosis otii
 sui commentis indulgentissimus, imbiberat de ipsius Legis to-
 tius, quemadmodum itidem de Paradisi, Hierosolymarum,
 Israelis, etiam antè Mundi conditum creatione; unde itidem,
 ad Patriarcharum, quos diximus, dignitatem impenitus extol-
 lendam, singularem illam, nec adeò facile intelligendam San-
 ctitatis atque Observationis prærogativam & anticipationem
 eis tribuere non verebantur. Sed peculiaria ejusmodi so-
 mnia non omninò faciunt, quo minùs etiam apud eosdem,
 stabilis remaneat, atque pro receptissima habeatur illa de In-
 stitutione & primaria Observatione Sabbati sententia superius
 ex eorum commentariis exhibita; quæ scilicet sive Humanige-
 neris, sive cœtus Israelitici totius, sive legis alicujus de Sabba-
 to Observando promulgationis ratio in hisce dispiciendis hi-
 storica sit habenda. Id verò, quod de Mose & Pharaone ex
 veterum aliquot habetur traditionibus; illum scilicet ab hoc
 impetrâsse, ut Israelitæ, ærumnis Ægyptiacis pressi, Sabbato re-
 quie gauderent, non omninò probat, (tamen de veritate con-
 staret,) tunc temporis Obligationem aliquam fuisse, ne qui-
 dem ex eorum opinione, qui id tradunt, ad diem illum Septi-
 mum, ut Festum, colendum. Detur Mosem Natalis mundi
 diem sic in illorum requiem elegisse. Ideone Natalis ille ex
 universali aliquo præcepto tunc observandus? Nullo modo
 sequitur. Nec verò recipitur Ebræis historiola illa Mosis,
 utcunque in vetusto illo codice *Rabbarh* inter ejusmodi alias
 non paucas interferta. Imo planè rejici videtur viris inter
 eos egregiis, qui ideò volunt in repetito Decalogo f causam
 Sabbati observationis ex servitute in Ægypto deductam esse,
 quoniam ita memoria Laborum, quibus omni sine intermis-
 sione dierum ibi fuerant pressi, & jam Numinis beneficio libe-
 rati, erat retinenda. Sic certe Moses Maimonides g. Neque erat
 sanè cur Ishacar BenNepthali tam fidenter hymnum illum in Sab-
 bati ritualibus ex historiola illa interpretaretur. Certè sive Ma-
 ram, sive desertum Sinæ, sive Montem Sinai respicias, (in quibus
 omnibus de Sabbato, uti volunt, aliquid præfinitum est,) indisci-
 minatim pariterque verba illa, *Letabitur Moses ob datam sibi sortem,*
 ad

Deut. 5. 15.

*g More Ne-
bochim,
Part. 2. c. 31.*

ad horum quemvis pertinere possent; nisi quæ sequuntur in hymno, datam de Sabbato in Monte Sinai Legem ibi innui-
 pianè indicarent. Sequitur enim **לֹא עֲבַד נֶאֱמַן קִרְיָהּ לֹא עֲבַד נֶאֱמַן קִרְיָהּ**
כִּי עֲבַד נֶאֱמַן קִרְיָהּ **תַּחֲתָהּ בְּרֵאשִׁי** **נָתַתָּ בְּעַמְּךָ לְפָנֶיךָ הָהָר כִּינְוִשְׁתָּ**
לְחֹרֶת אֲבֵנִים הָרִיד בִּידוֹ וְכָתוּב בָּהֶן שְׁמִינֵי שַׁבָּת וְכֵן כָּתוּב
quoniam fidelem servum eum vocasti. Summam gloriam
capiti ejus dedisti, cum stabat coram te in Monte Sinai; & binas ta-
bulas lapideas secum reportavit, in quibus scriptus est Sabbati cultus,
sicut scriptum est in lege tua &c. Et dein sequuntur verba le-
 gish. Quin in Commentariis ad dictum hymnum adjicitur,
 doctissimum fanè, juxta Ebraeorum Magistros, & ingeniosum
 de Sabbato, ad rem quam tractamus, compendium. Breviter
 ibi sic i; **מִשַּׁח שַׁבָּת פָּרָה תַּכְנֵת שַׁבָּת הָרִי סִינַי אֵתָה קְדוּשָׁתָהּ**
שַׁבָּת בְּרֵאשִׁי אֵתָה אֶחָד שַׁבָּת בְּעֵתָהּ *Designatum est Sab-*
batum in Mara, in numerum Præceptorum conjectum est in Monte Si-
nai, Sanctificatio ejus in ipsa rerum creatione evenit. Primum autem
Sabbatum (quod observatum est) evenit seculis in futuris. Quod
de Jobo adjicitur, quasi is Septimum diem coluisset, perpauci
sunt è Magistris, qui illud admittunt, tametsi nec desint in
Christianis k, qui locum ex eo citatum sic intelligant. Sed di-
es ibi, quem celebrabit ipse, Crastinus est diei septimo seu o-
ctovus. Expleto nempe dierum, quibus convivabantur filii,
orbe septenario, crastino sacrificia peragebat ille. Ita ad Se-
ptimi Cultum non attinet. Quin nec satis liquet, utrum
dies illi Septem continui essent ac perpetuò recurrentes, an Na-
tales Septem filiorum anniversarii l, an unicus tantum in anno
orbis Septenarius continuus. Sanè & patres aliquot m Chri-
stiani, seculis illis ante legem, ne à Patriarchis quidem obser-
vatum Sabbatum Hebdomadicum, & Mosis seculo præceptum
ejus initium habuisse volunt, atque ex ratione singulari n, non
ex perpetua, aut universali Obligationis vi. Neque verò
contra faciunt, quæ è Philone afferuntur, quasi aliarum gen-
tium cultum heic adstruerent. Priore in loco non dicit,
festum hunc diem fuisse hominum omnium, seu, ut in ejus
versione edita, non unius populi regionisve, sed in universum omni-
um. Vertendus planè, non unius populi regionisve, sed universi.

hExod. 31. 16.
& 17.

iAd Mach-
zor Indeor.
Germ. part.
1. fol. 49. a.

kGenebrard
Chronol. in
continuatio-
ne Anni Di-
lubii, 583.

lVide Tac.
Bolduc. ad
Iob 1. 4. &
Chald. pa-
raph. comm.
13.
mTertullia.
lib. advers.
Iudeos. Iust.
Mart. in dia-
log. cum Try-
phone.
nS. Chrysost.
Hom. 12. ad
Populū An-
tiochenum.

Scilicet non ait, populorum omnium aut regionum esse hoc Festum, sed ἡ παντὸς *Universi seu Mundi*; unde & ejusdem vocat Natalem, quo nomine manifestum est, tum ex ipso Decalogo, tum ex receptissimis Ebraeorum traditionibus illum esse ex instituto celebratum. Posteriore autem in loco non omnino loquitur Philo de Sabbato, velut aliis gentibus pariter culto, sed tantum de ejusmodi honore ei apud alias gentes exhibito, qualem ii, qui exteræ gentis ritus seu alienos eis, quibus sunt, peculiares suis in territoriis libenter permittentes, ipsis ritibus dicuntur exhibere. Id palam fit ex sequentibus eodem in loco atque connexis. Nam paulò post ο, τίς δὲ, inquit, ὁ λεγόμενος νηστίαν & τήρησι καὶ προσκυνοῖ, καὶ μάλιστα δὲ ἐν τῷ ἀγομέλῳ, τῆς ἱερομελείας αὐτερότερον καὶ σεμνότερον τρόπον; *quis jejunium, quod vocant, non mirabundus adorat, maxime quod annuum habetur in sacro illo mense, disciplina tetra & austera?* Et dein itidem; καὶ τῆς νομοθεσίας ἱερουργεῖς *Sanctitas Legum Iudaicarum*, inquit, non solum ipsis Judæis, verum etiam παρὰ πάνσι τοῖς ἄλλοις θαύματα *omnibus aliis venerabilis habetur*. Alia habet ejusmodi. Quæ eò quidem faciunt omnia, ut rituum non solum Sabbaticorum, sed etiam reliquorum legumque Judæis in usu, honorem quendam atque venerationem apud alias gentes omnimodas, inter quas tunc temporis dispersi sunt Ebræi, reperiri ostenderet; sed neutiquam eò omninò tendunt, ut eorum observatio aliqua extra ipsos Ebræos, aut qui in ipsorum ritus transferant, haberetur. Parili modo verba facit ille, de celeberrimo illo in mense Septimo, seu Tisri, Festo expiationum, & demum sanè de toto Ebraici Juris corpore. Neque Sabbatum interea magis, atque hoc totum alias innuit gentes observasse. Ex indultu autem Principum, veluti Julii, Augusti, Tiberii, ritus Judæicos Judæis ipsis plerunque permisos scimus; adeoque inde dubitandum non est, quin ritus ipsi, quos memorat illic Philo, in honore passim cum Judæis ipsis apud alias gentes habiti. Quin ipse Philo expressius alibi, *Quartum*, inquit, ὁ, πρῶτον, ἐστὶν ἡ τῆς ἱερᾶς ἐβδόμης, ἐν ᾗ ἁγῶς καὶ ἱσιῶς ἀγῆται. Ταύτῳ ἐνιαυτὸν μὲν τῶν πόλεων ἐορτίζουσιν ἅπαντες & μένους, ἀπὸ τῆς καὶ θεοῦ νεμελίας

Ἀγεθμὸς

De vita
Mosis lib. 4.

Lib. de Decalogo.

διαρχαρχοι, τὸ δὲ Ἰσραὴλ συνεχῶς ἐξ διαλείποντες αἰεὶ de
Sacro die Septimo, ut is sanctè pique transigatur. Hunc civitates
quædam semel in mense ut Festum celebrant, numerando à Novilunio
cœlitùs ostenso. Cæterum Iudaica gens quemlibet diem Septimum
continenter, seu semper relinquentes. Nil manifestius est, quam
eum heic peculiarem singularemque popularibus suis facere
diei, in periodo dierum, Septimi seu Sabbati Hebdomadici
Cultum; utcunque aliud diei Septimi genus apud gentes ali-
quas alias receptum etiam memoret. Nimirum Septimus Men-
sis Dies, Apollinis natalibus sacer erat. Qua de re plura in-
feriùs, capite decimo sexto. Quin etiam Philo ubi sollicitiùs
omnia de numeri Septenarii tum Ufu tum Honore, ex disci-
plinis Gentilium & Physicis & Mathematicis congerit, conclu-
dit tandem Mosè dignitatem ejus tum sacratissimis tabulis
Legis, tum ταῖς 9 διανοίαις τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπάντων animis omnium,
qui sub sua erant ditione, insculpsisse diei Septimi seu Sabbati re-
currentis Observationem, non omninò ejusdem apud Gentiles
Cultum aliquem interferens. Atqui & alia huc spectantia oc-
current in sequentibus.

q! Lib. de
 Mundi Opi-
 ficio.

CAP. XV.

Fl. Josephi locum Capite in Decimo tertio adductum, si de diei Septimi
 Cultu alias apud Gentes pariter atque Ebræos recepto sumatur, ipsi
 rerum Veritati palàm reluctari. Neque sic intelligendum. Aliæ scili-
 cet Gentes neutiquam Diem in periodis Dierum Septimum seu Sab-
 batum Hebdomadicum colebant. Obiter de Sabbati nomine, hujus-
 que & Jejunii apud Scriptores Paganos, Confusione. Calendarium
 Romanorum Vetus. Orbis dierum Nundinalis.

Uod ad Josephi locum superiùs è libro ejus ad-
 versus Apionem secundo citatum attinet, quo
 disertè asseritur, nullam fuisse civitatem aut
 Gentem sive Græcorum, sive Barbarorum,
 ἐνθα μὴ τὸ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας ἡμεῖς τὸ
 εἶδος ἡ διαποφύνηκεν: vertitur is quidem vulgò,

ut diximus, ad quam *Septimana*, in qua *vacamus*, consuetudo minime pervenerit. Atqui *Septimana*, substantivè pro septem dierum Systemate, non pro ipso die Septimo sumi solet. Græcum, verò vocabulum *Latinis* satis receptum, id est, *Hebdomas*, tam diem etiam & annum Septimum, aliudve tempus aut numerum, qui orbem Septenarium claudat, quam ipsum five dierum, five annorum aliorumve temporum septem Systema significat. Usus illius ejusmodi pro Die apud Josephum alibi habetur; atque in ipso apud eum Decalogo *ἡ ἑβδομάτης* τὰς *ἑβδομάδας* occurrit pro eo, quod est observare dies Septimos. Sic in historia Maccabaica, & Scriptoribus aliis. Neque diversimodè vocabulum heic denotare liquet ex verbis illis *ὡς ἀργυμύρην ἡμεῖς* quam requie celebramus nos, seu quā nos requiescimus. Atque ut *Hesiodo*, *Aristophani*, aliis *παρα* pro die quarto, sic *ἑβδομάς* pro Septimo usurpatum est. Illud autem, τὸ τῆς *ἑβδομάδος* ἔθος, Josepho sic est peculiaris ad Septimum diem spectans consuetudo seu mos, quo nomine etiam ipse alibi in popularium suorum dierum Hebdomadicorum Observatione, requiem Sacram denotat. In Oratione Agrippæ u ad Judæos, *παρακαλεῖται τὰ τῶν ἑβδομάδων ἔθνη καὶ πρὸς ὑπερλίαν πειρᾶν κινεῖται, ἡ δὲ ὡς ἀλάσθη*, si enim servetis Sabbatorum seu dierum Septimorum consuetudinem, & ad nullum actum moveamini, facile profectò capiemini. In discutiendo autem loco illo è libris adversus Apionem citato, duo inprimis heic consideramus. Alterum, quid sentiendum sit de sensu illo, quem viri aliqui docti x inde eliciunt, Cultum scilicet Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici etiam Judaicum, apud alias pariter gentes atque Ebræos fuisse in usu; alterum, quisnam fuerit genuinus Josephi illic sensus. Dum prius expendo, certè ejusmodi quid intellexisse Josephum nullus admittere queo. Non tam, quia Talmudicis adversum id nimis est, (nam illis alias etiam is subinde adversatur,) quam quoniam rem se aliter palam habuisse, non solum ex aliorum scriptis, Gentiumque moribus facile evincitur, verum etiam ex ipso Josepho videtur eliciendum. Hoc simulac demonstravimus, & argumenta, quæ in contrarium facere videntur, diluimus, etiam mentem Josephi heic explicare conabimur.

Advers. Apion. lib. 2. & Halos. lib. 1. cap. 2. & 5. & lib. 5. cap. 9. al. 34. & c. i. Archælog. lib. 7. cap. 4. t. 2. Marc. 6. 11. & 15. 4.

Halos. lib. 2. cap. 28. Gr. 16. Lat. x. Præter scriptores nuperos de Sabbathato, consulas Iacobum Bolducium de Ecclesia ante legem, lib. 1. cap. 2. Iacobum Gothofredum ad Tertullianum advers. Nationes lib. 1. cap. 13. Desiderium Heraldum ad Tertull. Apolog. c. 16.

mur. Vixit ille sub excidium Templi, seu Vespasiano Casare. Scriptores extant ei partim coevi, partim seculum ejus hinc inde circumstantes; apud quos mentio quidem Septimi diei Cultus, sed veluti ritus Ebraeis maximè proprii, nec Gentibus aliis ex Instituto seu more publico omninò communis, sed ipsis planè peregrini. Justinus Historici verba superius y y Cap. 11. adducuntur; quibus à Mose diem Septimum sacratum scribit, ac velut Ebraeis singularem memorat. Tacitus z item; z Histor. 5. *Continuum sex dierum iter emensi (Ebraei) Septimo, pulsas cultoribus, obtinere terras, in quibus Urbs & Templum dicata sunt. Et de jejuniis crebris, azymis, id genus aliquot aliis locutus, Septimo die, inquit, otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit. De in blandiente inertia Septimum quoque annum ignavia datum. Alii honorem cum Saturno haberi; seu principia religionis trudentibus Idæis, quos cum Saturno pulsos & conditores Gentis accepimus; seu quod è Septem Sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipuâ potentia, Stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim suam & cursum Septimos per numeros conficiant. Hi ritus quoquo modo inducti antiquitate defenduntur. Nemo, puto, hæc à Tacito, (qui etiam, Hierosolymis, ait, profana omnia Judæis, quæ apud Romanos Sacra) dicta existimabit, veluti de Septimo die aliis pariter gentibus suisve Romanis culto. Singularem planè facit Judæis, uti & ritus ceteros ibi memoratos, non sine nugis intereâ mendacissimis, pro more Scriptorum gentilium rerum Judaicarum ita nesciorum. Atque illud etiam tam Cultus Sabbatici apud eum, quàm rituum reliquorum velut lemma est; Moses, quò sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus, indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos Sacra. Mortalibus sanè ceteris, mortalium nempè ceterorum Institutis ac moribus publicis, adversum fuisse ritum etiam hunc de Septimi diei cultu, proculdubiò innuit ille. Dio item a Sabbati seu Saturni diei Cultum, ut Judæis proprium ac singularem manifestò a Histor. 37. meminit. Atque Ovidius, ubi de sacris aliquot ab Amoris candidato, ut ibi spectet specteturque, frequentandis b monet; b De Arte Amand. l. 1.*

Nec

Nec te prætereat Veneri ploratus Adonis,

Cultaque Iudæo Septima Sacra viro.

Et paulò pòst

Culta Palestino Septima Festa viro.

Septimi diei Sacra Iudæo, qui Palæstinus tum Græcis, tum Romanis dici solitus, facit propria, nec Romanis suis aliisve omnino communia. Versum hunc immane quantum, five verba, five metrum spectes, depravavit idque miserrimè insignis ille Theologus, Alphonsus Tostatus, cui tamen idem ipse est ejusdem, ad hanc rem, sensûs, quem heic volumus. Sic autem ille c; Ovidius dixit in primo de Arte amandi loquens de Iudæis

cAd Exod.
20. quæst. 11.

Terra Palestina septimo Culta viro.

Id est, Terra Palestina, quæ comprehendit partem terræ Chanaan, est culta, id est, habitata Septimo viro, id est, Iudæo, qui vocatur septimus, quia de septem in septem dies Sabbata facit. Et sic magnus iste poëta posuit istud adjectivum septimus, tanquam proprium Hebræorum connotatum. Sed hoc non esset verum, si aliæ gentes servarent Sabbata. Ergo nulla gens hoc faciebat. Sic ille. Perquam absurdum esse illud de Septimi nomine Ebræis tributo, etiam pueri vident; quod viro gravissimo aliasque doctissimo excidens est condonandum. Sed proprium ex Ovidii sensu fuisse Ebræis recurrentis Septimi diei Cultum appositè satis infert. Unde & Sabbata peregrina Romanis vocat idem Poëta d.

d De arte
Amand. l. 1.

Nec Pluvias opta, nec te Peregrina morentur

Sabbata ----

Animadvertendum autem obiter est, quemadmodum à Iudæis ipsis Festa sua seu dies feriatæ qualescunque etiam Sabbata, dicebantur, quod nemo ferè nescit; sic Gentilibus itidem Jejunia omnimodasque eorum Solennitates eodem interdum nuncupari vocabulo. Rectè quidem Josephus Scaliger f; Omnem Festivitatem Iudaicam non solum Iudæi, sed & Gentiles Sabbatum vocant. Iudæi quidem, cum dicunt, Tisri nunquam incipere à feria primâ, quartâ, sextâ, ne duo Sabbata continuentur. Gentiles autem non

eLevit. 23.
24. Epiphan.
heres. 30. &c.
fLib. 3. de E-
mend. Tem-
porum, pag.
209.

alio

alio nomine omnes eorum solennitates vocabant. Juvenalis; Observant ubi
Festamero pede Sabbata Reges. Nudipedalia enim Iudaica, quæ nona Ab, &
alias etiam extra Sabbati diem, si ita contingat, celebrantur. Unde &
post Acronem, Neomenias, tametsi feriata non essent, (nam
præter Neomeniam Tisri, quod initium anni solennius, feriata
fuit nulla,) sic dictas rectè observat g, uti & alii^h ex illo Hora-
tiiⁱ,

----- *hodie tricesima Sabbata, vin' tu*

Curtis Iudæis oppedere? -----

Tam jejunia itidem Judæorum, quàm solennitates alias Sabbata
Romanis dici, scimus ex illo Augusti^k ad Tiberium; Ne Iudæus
quidem, mi Tiberi, tam libenter Sabbatis jejunium servat, quàm ego hodie
servavi. Hinc & Martiali^l, ipsa gens, Sabbatarii;

Quod sicca redolet palus lacuna,

Quod jejunia Sabbatariorum &c.

Perfius^m item

----- *recutitaque Sabbata palles.*

Et Petronius,

Et non jejunâ Sabbata lege premet.

Nimirum Festi notissimi celeberrimique nomine, ceteris etiam Fe-
stis seu diebus feriatis ab ipsis Judæis communicato, Romani nul-
lâ etymii ratione habitâ, & Neomenias & Jejunia eorum pariter
vocitabant. Unde evenit etiam, ut moribus gentis non satis
perspectis nominibusque Jejunii & Sabbati confundi solitis, ipso
Sabbato hebdomadico seu τῇ Φίσει Σαββάτῳ (ut appellat Epi-
phaniusⁿ) id est, naturali calculo septimo, seu Sabbato inde cele-
brari consueto, jejunia celebrata tradiderint scriptores nominis
maximi. Sic enim expressim Trogus seu Justinus^o, alii vete-
rum. Quod sanè rei veritate est alienissimum. Sabbato enim

g Ibid. & Ca-
non. Isagogic
l. 3. pag. 223.
h Aegidius
Bucherig. de
Paschali Iu-
dæorum cy-
clo, pag. 384.
i Lib. 1. Ser. 9.
k Suetonius
in Octavio,
cap. 76.
l Lib. 4. Epig.
4. ubi fide
Matth. Ra-
derum.

m Satyr. 6.

n Heres. 30.
§. 32.

o Histor. 36.

pSympos. 4. cap. 4.
qAnnal. Eccles. an Chri- sti 4. ubi de caena pura, & vide Iu- dith. cap. 8. 6.
rAd Suetonii Octavianum, cap. 76. & Exercit. 16. 108.
sD. Luc. 18. 12. I. Drusus ibid. & ad Luc. 1. Sc- pher Iucha- sin f. 10. a. E- piph. Hares. 11.
tHistor. 5.
uDe Die Na- tali, cap. 1.
xGeograph. lib. 16.
yOrig. 14. c. 8. Halos. lib. 1. cap. 5.
zLib. de Su- perstitione.
aHistor. 37.
bS. August. Epist. 86. & vide Socrat. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 22.
Græc. 21. Lat. de Romanis, & Gabriele Albassinum Obseruat. lib. 1. cap. 13.
cItinerar. lib. 1.

hebdomadico non solum non jejunabant Judæi, (ut etiam videre est apud Plutarchum p, qui eos Sabbata, quo nomine hebdoma- dica istantum intelligit, pollucibiliter celebrasse scribit,) quod & rectè monent Casar Baronius q, & Isaacus Casaubonus r; sed nec jejunare eis fas erat, uti passim docent Magistri. Cum, verò in qualibet dierum septimana bini nimirum haberentur in- Judæorum solennitatibus jejunii Dies s, nempè feria secunda & quinta, seu Lunæ & Jovis dies, quibus, ut in Sabbatis etiam, Legis Sacræ publicè pars aliqua legebatur, adeò ut etiam sic re- perirentur in eorum sacris alii, præter Sabbatum hoc, dies septi- mi cum jejniis crebrò recurrentes; quod ipsum est, de quo Ta- citus t; *Longam olim famem crebris adhuc jejniis fatentur*, quò & spectare videtur illud Censorini u, *Judeos in dierum omnium nu- meris sequi septenarium*; cum, inquam, se res ita habuerit, adeò mirum non est, aut Augustum Sabbati Judæorum jejunium, pro exemplo in Epistola ad Tiberium attulisse, aut Romanos alios sic jejunia eorum & Sabbata simul memorasse. Nam, quà Sabbati vocabulum, sive Septimum diem recurrentem, si- ve solennitatem Judæorum omnimodam eis denotabat, sic sanè Jejuniorum illorum, quæ stata & solenniora, dies ritè signabat. Utpote qui non minùs Septimi dies in dierum periodis quàm ipsa Sabbata illustriora seu dies Saturni. Hinc etiam dies Septi- mos seu Saturni ac Sabbata hebdomadica pro Jejniis perperam sumpsit doctissimus Geographus Strabo x in Pompeii obsidio- nis Historia. Nam rem ipsam ad Sabbata hebdomadica seu dies requiei, non jejunii, attinuisse liquet ex scriptoribus aliis, osepho y, Plutarcho z, Dione a. Scimus quidem, Sabbatis seu iebus Saturni Christianos aliquot b veteres jejunasse, atque, dos Judæos interdum à scriptoribus Romanis appellari. Sed Augusti (cujus autoritas jam antè adducitur) tempus aliaque mi- nimè sinunt, ut de illis Sabbati jejunia, quæ memoravimus, sint sumenda, sed tantum de Judæis ipsis. Ut ut autem se res hæc ha- buerit, Sabbata hebdomadica Romanis fuisse planè peregrina, nec in Civitatis Romanæ sacra admissa, ex jam memoratis edoce- mur. Quibus accedat illud Claudii Rutilii c,

(Reddi-

Reddunt obsœna convicia debita genti.

Quæ gentiale caput præmetit.

Radix stultitia, cui frigida Sabbata cordi.

Sed cor frigidius religione sua est.

Septima quæque dies turpi damnata veterne,

Tanquam lassati mollis imago Dei.

Cetera mendacis deliramenta cataste

Nec pueros omnes credere posse reor.

Dubitatne quisquam hæc de Judæis ita dici, ut eis Sabbati hebdomadici usus seu Septimi diei Cultus non minùs, ad Rutilii mentem, proprius esset & singularis, quàm circumcisionis ritus; id est ne-
tquam Romanis Græcisve aliisve Gentibus in Occidente rece-
ptus. Juvenalis item d. de Judæis,

Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,

Nil præter Nubes & Cæli numen adorant &c.

Sed pater in causa est, cui Septima quæque fuit lux

Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.

Quis non videt hoc de Septimam lucem colentibus sic dictum, ut
Cives Romanos neutiquam ex more suo eundem colere innuat?
Cum primis huc facit item Senecæ Testimonium. Is in Civilem Ro-
manorum aliorumque Romæ degentium Theologiam vehemen-
tiùs ac copiosiùs, quàm Varro in theatricam & fabulosam inve-
ctus, reprehendit etiam sacramenta Iudeorum & maxime Sabbata (sic
ex libro ejus contra superstitiones, qui jam non extat, D. Augu-
stinus c) inutiliter eos facere affirmans, quod per illos singulos Septem
interpositos dies septimam ferè partem ætatis suæ perdant vacando, &
multa in tempore urgentia non agendo, ledantur. Gentilium suorum
Numina ritusque sacros seorsim exagitat; Sabbata autem
seu Septimi diei requiem ut Judæorum omnino propriam. Sub-
dit item; Illi tamen causas ritus sui noverunt, & major pars populi fa-
cit, quod, cur faciat, ignorat. Ritus suum, seu Judæis singularem tan-
tum, iterum agnoscit. Martianus item Capella f veterum rituum cal-
lentissimus, ubi Philologia inducit omnimoda numina in cælo

d. Sat. 14.

*c. Lib. 6. de
Cibit. Dei,
cap. 10.*

*f De nuptiis
Philologia
lib. 2.*

Petrus Castellanus in Eortologio, I. Meursius in Græcia Feriata, Hopsin, de Fest. Origine. Lyl. Gyrard. l. de Annis & mensibus. Mich. Beutherus in Fastis. &c. h. Obsid. Fast. l.

venerabundam, posique, inquit, quosdam tres deos, aliosque diei noctisque Septimoradias: quanda etiam Enneades virginem deprecatur. De Christiana proinde Theologia falsus loquitur; sed interea de septimi diei cultu sive ip[s]is sive simul cum Judæis singulari. Hoc verò ut liquidius constet, (si, quæ hætenus ostensa sunt, non satisfaciant,) componantur jam dicta cum ipsis, tum Romanorum, tum Græcorum in dierum observatione moribus. Græcos dies suos habuisse scimus mensis *Ἰαννουαρίου, μέσσητος, Πενήντης* ineuntis, medii, inclinantis ita dispositos, ut inde trifariam divideretur mensis quilibet. Festa etiam quamplura eorum videntur, tum apud veteres, tum in recentioribus, qui integra de eis edidere opera, nec interea Festi Hebdomadici in dierum periodis redeuntis vestigium aliquod exhibentes. Quicquid autem in adversum tendere videatur, infra diluetur. Quod ad Romanos attinet; dum Ovidius, Macrobius, alii, dies eorum fastos, nefastos, intercios, feriatos, Kalendas, Nonas, Idus, copiosius ostendunt, de diei Septimi recurrentis Cultu nullibi apud eos reperitur mentio. Verum quidem est, noni redeuntis rationem esse ipsis publicè habitam.

Est h. quoque qui nono semper ab orbe redit.

Quale de Septimo in dierum observatione Sacra, publica, atque ex instituto, apud Gentiles veteres, inauditum. Scilicet Ogdoas, non Hebdomas, in dierum tributione servabatur in Romanorum Calendario (ut maximè videre est in eo, quod sub initio Cæsarum saxo incisum, quantum ad hanc rem, tam antè quàm postea diu fuit in usu) propter Nundinas seu noni diei reditum, ut Hebdomas apud Judæos propter Sabbatum, & apud Christianos propter diem Dominicum. Atque ut literæ, quas Dominicales Ecclesia vocitat Christiana, idè *α* G seu numero Septenario in Calendariis nostris terminantur, ita parilem ob rationem, ad observandum nundinarum reditum, in Calendario illo Romanorum veteri *α* H finiebantur seu Ogdoade. Calendarii illius Romani, quod & Colotianum Josepho Scaligero dici solitū, etiamnum Romæ, puto, in ædibus Maffeianis ad Agrippinam visitur, exemplar heic exhibemus.

Januarius.

Februarius.

Martius.

A K. JAN. F	H K. FEP. N	D K. MAR. NP
B F	A N	E F
C C	B N	F C
D C	C N	G C
E NON. F	D NON	H C HOC DIE CÆSAR
PONTIFEX. MAX.
F F	E N	A N FACT. EST,
G C	F N	B NON. F
H C	G N	C F
A AGON	H N	D C
B EN	A N	E C
C CAR. NP	B N	F C
D C	C N	G C
E EID. NP	D EID. NP	H EN
F EN DIES VITIO-
SOS EX S. C.	E N	A EQ. NP
G CAR.	F LUPER. NP	B EID. NP
H C	G EN	C F
A C	H QUIR. N	D LIB. NP
B C	A C	E C
C C	B C	F QUIN. N
D C	C C	G C
E C	D FERAL. F	H C
F C	E C	A N
G C	F TER. NP	B TUBIL. NP
H C	G REGIF. N	C Q. REX C. F
A C	H C	D C
B C	A EN	E C
C C	B EQ. NP	F N HOC DIE CÆSAR
ALEXAND. RE-
CEPIT.
D C	C C	G C
E F	XXIIX.	C C
F N		A C
G C		B C
XXXI.		XXXI.

Aprilis.

Majus.

Iunius.

C K APR. N	A K. MAI. N	H K JUN. N
D C	B F COMP.	A F MART. CAR
E C	C C	B C MONET.
F C LUDI MATRI	D C	C C
G NON. LUDI MAGNAE	E C	D NON
H N LUDI	F C	E N
A N LUDI	G NON N	F N
B N LUDI	H F	G N MENTI IN
C N LUDI	A LEM. N	H VEST. N. JERA
D N LUDI IN CIRC.	B C	A N FEST.
E N	C LEM. N	B MATR. N
F N LUD. CERER.	D N. LUD. MART. IN	C N
G EID. NP LUDI	E LEM. N. CIRCO.	D EID. N
H N	F C	E N
A FOR. N LUDI	G EID. NP	F Q. ST. D. F
B N LUDI	H F	G C
C N LUDI	A C	H C
D N LUDI	B C	A C
E CER. N LUDI	C C	B C
F N IN CIRC.	D C	C C
G PAR. NP	E AGON. NP	D C
H N	F N	E C
A VIN. N	G TUB. NP.	F C
B C	H Q. REX. C. F.	G C
C ROB. N	A C	H C
D F	B C	A C
E C	C C	B C
F NP LUD. LOR	D C	C C
G C LUDI	E C	D F
H C LUDI	F C	E C
XXX.	G C	XXX.
	XXXI.	

Julius.

Augustus.

September

F K JUL. N	E K AUG. N	D K. SEPT. N HOC
G N	F C FER HOC DIE	E N DIE
H N	G C C. CAES. VI.	F NP FER.
A N	H C CIT. HISP.	G CLUDI ROM. NEP.
B POPLIE. N	A NON. F	H NON. FLUDI
C NLUD. APOLLIN.	B F	A F LUDI
D NON. N LUDI	C C	B C LUDI
E N LUDI	D C	C C LUDI
F N LUDI	E N HOC DIE CAES.	D C LUDI
G C LUDI	F C HISPAL. VIC.	E C LUDI
H C LUDI	G C	F C LUDI
A N LUDI	H C	G N LUDI
B C LUDI CIRC.	A EID. NP.	H EID. N
C C MERK.	B F	A F. F. EQVOR. PROB.
D EID. N MERK.	C C	B CLUD. ROM. IN
E F MERK.	D C	C C IN CIRC. CIRC
F C MERK.	E PORT. NP	D C IN CIRC.
G C MERK.	F C	E C IN CIRC.
H LUCAR. MERK. VICT. ICESAR.	G VIN. F. P.	F C IN CIRC.
A C LUD.	H C	G C MERK.
B LUCAR LUD.	A CONS. NP.	H C MERK.
C C LUDI	B EN	A C MERK.
D NEPT. LUDI	C VOLC. NP	B NE MERK.
E N LUDI	D C	C C AUGUSTINA.
F IURR. N. LUD.	E OPIC. NP	D C TALIS LUD.
G C LUDI	F C	CIRC.
H C IN CIRC.	G VOLT. NP	E C
A C IN CIRC.	H NP. H. D. ARA VI.	F C
B C IN CIRC.	A F CTORIE IN	G C
C C IN CIRC.	B F CURIA DEDI.	H F
D C	C C CATA EST.	A C
XXXI.	XXXI.	XXX.

October.

November.

December.

B K OCT. N

C F

D C

E C

F C

G C

H NON. F

A F

B C

C C

D **MEDITR.**E **AUGUST.** NPF **FONT.** NP

G EN

H EID. N

A F

B C

C C

D **ARM.** NP

E C

F C

G C

H C

A C

B C

C C

D C LD. VICT

E C LUDI

F C LUDI

G C LUDI

H C LUDI

XXXI.

A K. NOVEM. N

B ...

C ...

D ...

E NON. F

F F LUDI

G C LUDI

H C LUDI

A C LUDI

B C LUDI

C C LUDI

D C LUDI

E EID. NP

F FE QVOR. PROB.

G C LUD. ^{BLEB. IN} CIRC.

H C IN CIRC.

A C IN CIRC.

B C MERK.

C C MERK.

D C MERK.

E C

F C

G C

H C

A C

B C

C C

D C

E F

F C

XXX.

G K. DEC. N

H ...

A ...

B ...

C NON. F

D ...

E C

F C

G C

H C

A **AGON.** NP

B EN

C EID. NP

D F

E CONS. NP

F C

G SAT FERIAH C **SATURN.**A **OPAL.** NP

B C

C **DIV.** NR

D C

E **LAR.** N

F C

G C

H C

A C

B C

C F

D F

E C

XXXI.

Dieb

Dici solent à scriptoribus hi Fasti Kalendares; quales Cn. Flavius publicasse & Populo Romano tradidisse creditur, quosque Ovidius xii libris descripsit. Habentur apud Aldum Manutium i à Paulo Patre explicati, Janum Gruterum k, Josephum Scaligerum l, Hubertum Goltzium m, Joannem Rosinum n, Sibrandum Siccamam o, Carolum Neapolim p, alios. Atque horum nonnulli è veterum libris auxerunt explicaruntque. Fragmenta etiam Kalendariorum seculi illius veteris reperiuntur alia, quibus dierum Ogdoades literariæ pariter adnotantur. Atque nono quolibet die Nundinæ seu Urbani Rusticorum conventus habiti. Ita tamen, ut per q intercalationem seu translationem caveri solet, ne, mali ominis causâ, Nundinæ in Kalendas Januarii aut Nonas alicujus mensis incidere. Sententiarum autem, etiam apud veteres habetur discrimen de Orbe Nundinali. Aliis Ogdoade in ipsa contineri Nundinas volentibus (quod facile concipitur, si terminus posterior semper iteraretur, & fieret sequentis Ogdoadis initium) aliis interea diem nonum Ogdoadis orbem proximè sequentem pro Nundinis habentibus, adeoque Nundinas Enneade dierum integra claudentibus. *Rutilius*, inquit *Macrobius*, scribit Romanos instituisse Nundinas, ut Octo quidem diebus in agris Rustici opus facerent, Nono autem die, intermisso rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent. Varro r autem; Annum ita dividerunt, ut Nonis modò diebus urbanas res usurparent, reliquis VII ut rura colerent. Et *Dionysius Halicarnassensis* *ἡ αἰ ἡ ἀγορὰ ῥωμαίων ἐγίνοντο ὡς καὶ μέγιστον καὶ ἡμᾶς χρὴ ὥν δι' ἡμέρας ἐν αἷταις. ἐν ἣ ταύταις συνιόντες ἐκ τῶν ἀγρῶν* (sic planè legendum pro eo quod est ἀγορῶν in excusis) *οἱ δημοτικοὶ εἰς τὴν πόλιν ταῖς τοῖς ἀμείψαις ἐπιδόντων ὄντων, καὶ δίκας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον &c. τὰς ἣ μετὰ τὸ τῶν ἀγορῶν ἐπὶ αἷταις αὐτῶν οἶοντες οἱ πολλοὶ καὶ πένητες ἐν τοῖς ἀγροῖς διέτριβον*. Nundina autem apud Romanos diebus Nonis celebrantur, quemadmodum etiam ad nostra tempora. In iis plebs agrestis in Urbem confluebat, venalia permutabat, seu commercabatur, & jure inter se agebat &c. Septem autem diebus intermediis ruri degebant, quòd magna pars ob paupertatem operaretur suis manibus; sic ille. Alii veterum de Nonis diebus t & diebus Novem rem non ita explicant, ut satis sciamus, utrum orbem Nundinalem ex Enneade

i Subjunct.
l. 1. de Ortho-
graphia.

k Inscript.
pag. 133.

l De Emen-
dat. Temp.
lib. 4.

m Thesaur.

Rei Antiqua-
ria pag. 122.

n Antiq. Ro.
lib. 4. cap. 2.

o Fast. Kal.
lib. 1.

p Ad Ovid.
Fast. 1.

q Macrobius
Saturnal. l.

1. cap. 13. Dio
Hist. 40. 55

48. 55 vide
Ios. Scaliger.

Emendat.
Temp. lib. 5.

cap. de Bis-
sexto ab Aug.

correcto.

r Præf. ad l.
2. de re Rusti-
ca.

s Antiq.
Rom. lib. 7.

pag. 342. Pa-
risiis.

t Columella
in præfat.

ad l. 1. de re
Rustica, Dio

Hist. 40. Plu-
tarch. in

Quæst. Rom.

a Tertullian.
de Idololatri
cap. 14. Be-
da de Ratio-
ne Temporu,
cap. 4. Auso-
ni Eccl. de
Nominibus
Septem die-
rum; alii.
x Anton. Au-
gustin. de Le-
gibus cap. 10.
Et in lege Ce-
cilia & Di-
dia & Hor-
tenfia. Dio-
nyf. Petab.
Varian. Dis-
fertat. lib. 5.
cap. 13. Sa-
muel Petrus
Eccl. Chro-
nolog. lib. 5.
cap. 2.
y Cicero O-
rat. pro do-
mo sua.
z Francisc.
Hotoman.
Antiq. Ro-
man. lib. 3.
cap. ult.
a Aemyl.
Port. in Com-
ment. ad Di-
onyf. Halic.
lib. 7.
b Hoppinian.
lib. de Orig.
ne Feflorum
cap. 5.

neade integra conflari, an Octavum semper inter putandum
 sic repeti vellent, ut Octo duntaxat dies integri in orbe illo
 haberentur; Perinde ac si Hebdomadem nostram, Ogdoadem
 dierum (quemadmodum interdum Hispani, Itali, Germani) &
 diem Dominicum diem octavum, putatis duobus diebus Domi-
 nicis in qualibet Ogdoade, cum patribus u etiam aliquot voca-
 remus, à secundo scilicet Dominico seu primo supremoque, ut
 eum vocat Aufonius, Ogdoadem proximam semper auspican-
 tes, sed non alium interea præter Septenarium reverà dierum
 orbem innuentes. Per similem in Lustris & Olympiadibus,
 quibus nunc quinquennia nunc quadriennia tribuuntur, sup-
 putandis rationem nemo nescit. Jam verò Rutilium disertè
 vides orbem Nundinalem facere dierum integrorum novem.
 Varronem autem & Dionysium Halicarnasæum dierum octo,
 adeò ut Septem dies Rusticationi, octavus, id est, nonus à pro-
 ximè superioribus Nundinis repetitis putatus, conventui Ur-
 bano inferviret. Certè autores sunt Varro & Dionysius ille,
 gravissimi antiquissimique. At recentioribus scriptoribus, quos
 inter sunt etiam viri summi judicii & doctrinæ politissimæ, Ru-
 tilii sententiam x video plerunque receptam. Et recipiunt,
 sanè magis, quàm discutiunt. Inde etiam Trinundinum, quo
 leges, antequam vim sortirentur y, promulgandæ erant, spati-
 um fit z 27 dierum, quod juxta Varronem & Dionysium triduo
 foret minus. At si horum codices minimè corrupti sint, non
 esset omninò cur ipsis non crederemus. Sunt igitur, qui pro
 ἐπὶ αὐτῶν ἡμέραις septem diebus apud Dionysium substitui velint οὐκ ἔστι
 octo, ut sic Rutilio is consonus fiat. Certè tunc & viii pro vii
 apud Varronem legendum. Sed nec desunt in recentioribus b
 etiam, qui rejecto Rutilio, Ogdoade orbem Nundinalem ve-
 lint contineri; non paucis aliis de Nundinarum qualitate reliqua
 verba facientibus, qui de reconciliando de earum quantitate sen-
 tentiarum discrimine aut non omninò aut negligentius loquun-
 tur. Nos autem vulgarem recentiorum & Rutilii sententiam
 heic admittentes minio sic Nonum quemque diem in Kalenda-
 rio suprà notavimus. Quod si displiceat, facile est cuique
 Enneadem in Ogdoadem commutare, id est, octavam quamque
 literam pro miniata seu Nundinarum die habere. Neque verò
 Nundinas sic exhibemus, quasi in anno reverà sic aliquo se-
 ha-

habuerint. Nam serie non interruptâ etiam Nonis & Kalendis eas adjicimus; quibus ne caderent, per intercalationem seu translationem quotannis à Pontificibus prospiciendum erat. Undenam autem initium numerandi ducendum esset, viri docti & aliter, atque aliter conjiciunt. Exemplum tantum nos Orbis Nundinalis in Calendario Juliano vero, ita ob oculos poni curavimus, ut inde satis liqueat dierum sive Novem sive Octo (juxta sententiarum, quod diximus, discrimen) non Septem, periodi usum fuisse veteribus Romanis. Nec diem aliquem Septimum in dierum periodis eis cultum. Nundinæ autem illæ olim Feriæ fuere, sive Jovi & sive Saturno sacra, adeoque nefastæ. Sed postmodum Lege Hortensia effectum est, ut essent fastæ. Ut fastæ scilicet essent, nisi alia sorte causa, veluti Festus dies, redeuntem sic diem nonum nefastum redderet. Quod ex lege Hortensia sic novatum, dum non animadvertit Franciscus Hotomanus g, Nundinas pro diebus nefastis, juxta atque ex vetustiori ritu apud Festum nuncupantur, ita accipit, quasi nunquam fastæ fuissent. Qua de re etiam olim inter veteres dissensus ex legis Hortensia neglectu, ut monet apud Macrobius Granius Licinianus. Nam Pontifices ibi & Trebatius Nundinas neutiquam ferias fuisse asserunt, sed in eis posse cum populo agi, ac fas esse prætori tria verba foro solennia pronuntiare; id est fastas esse. Quod negabant Julius Cæsar & Cornelius Labeo. Sed tam hi quam illi verum dixere, si temporis diversitatis & legis Hortensia, quæ diu ante Cæsares lata, ratio habeatur. Manifestum igitur est, ex veteri Jure Romano, quoties Feriæ publicæ veluti Stativæ ac Conceptivæ, quæ Annuæ plerunque erant, aut Imperativæ, veluti ob victoriam seu lætitiā aliquam ex eventu publicam, non intervenire, totis diebus sive Octo sive Septem continuis opus omnimodum, quod dierum aliàs simpliciter Nefastorum nomine non est interdictum, facere licuisse, Nonum autem seu Octavum (pro diversitate sententiarum de Orbe Nundinali semper loquor) ante legem Hortensiam feriatum fuisse; ex lege autem illa ferias esse desisse. Etenim Feriæ Romanis operum genere multiplici (qua de re vide inferius capite decimo septimo) polluebantur. Quapropter, inquit Servius Honoratus h, Pon-

e Samuel Petitus Eclog. Chronologic. lib. 5. cap. 2. Dionys. Perseus Dissert. Variar. l. 9. cap. 17. & Bidelos. Scalig. de emend. Temp. lib. 5. cap. de Bissexto Ab Augusto correcto. d Granius Licinianus apud Macrobius Saturnalis. cap. 16. e Plutarch. in Quest. Rom. f Granius Licinianus loco citato. g Antiq. Rom. lib. 3. cap. ult.

h Ad Geographicam

tifices

*tifices (feriis) Sacrificaturi præmittere calatores suos solent, ut si-
 cubi viderint opifices assidentes, opus fieri probibeant, ne pro nego-
 tio suo, & ipsorum oculos & Deorum ceremonias attaminent. Fe-
 riæ enim opera Deorum credite sunt. Sic item Festus, Macro-
 bias i, alii. Quin præcepti negligens multabatur. Et præ-
 ter multam, affirmatum est eum, qui talibus diebus imprudens
 aliquid egisset, porco piaculum dare debere; imprudentem ex-
 piare non posse. Nec cum populo agere, lites decidere, aut
 comitia habere Feriis seu diebus Festis magis licuit, atque
 opus aliquod interdictum facere; Cum nihilominus in Janua-
 rio dies xiii continuos Comitiales supra habeamus. Nam dies
 ejusmodi, literâ C denotantur, ut Fasti literâ F, ac simpliciter
 Nefasti literâ N. In Majo item Septem Comitiales habentur
 continui, in Junio Comitiales & Fasti continui xvi, in Novem-
 bri xvii, in Decembri viii; ac in Octobri Comitiales xii con-
 tinui; Qui planè Septenariam Feriarum aliquam periodum,
 si nil aliud id faceret, excludunt. Et de Romanis hætenus.
 Quin demùm nec Josephus ipse, five dum de Sabbati sancti-
 ficatione seu Natali mundi loquitur k, five ubi de obsidione
 Pompejanâ, in qua singularem Sabbati Hebdomadici Obser-
 vationem meminit l, five dum alibi de Sabbati Cultu verba
 facit, aut in Apionem de origine ejus disputat m, gentem a-
 liquam omninò aliam nominat, cui dies Septimus cultus, sed
 eum veluti Judæorum Festum proprium semper nominat.
 Quod sanè facere eum noluisse, vix est ut dubitemus, si in lo-
 ci, quem tractamus, verbis generatim prolatis, gentibus aliis
 universis Festum hoc commune omninò existimasset. Acce-
 dat, Theodoretum n item expressim monuisse, solam Judæo-
 rum Nationem Sabbatum observasse, nec gentes, quæ etiam Cir-
 cumcisionem in suos è Judæa, sed non satis Judaicè, ritus accepe-
 rant, Sabbatum seu Septimum diem coluisse. Alii eum se-
 quuntur. Quin & Julianus Apostata testis est heic perquam
 idoneus. De Decalogo verba is faciens ποῖον ἔθνος, inquit ο,
 ἐστὶ πρὸς τῶν θεῶν ἔξω τῶν περὶ νηήσεως θεοῖς ἐτέροις, καὶ ἔμνησθη-
 ναι τῶν σαββάτων, ὃ μὴ ταῖς ἄλλαις οἰεται χεῖρην φυλάττειν ἐντολῆς,
 Quenam gens est, per Deos, si hæc demiseris, non adorabis Deos
 alios*

*i Saturnal.
 lib. i. cap. 16.*

*k Lib. i. Ar-
 chæolog. c. 2.
 l Ibid. l. b. 14.
 cap. 8. & Ha-
 los. lib. i. c. 5.
 m Lib. 2. con-
 tra Apionem
 sub initium.*

*n In Ezechiel
 sect. 7. vide
 Isychium in
 Levitic. lib.
 6. cap. 19.*

*o Apud S. Cy-
 rill. contra
 eum lib. 5.*

alios, & Memento Sabbatorum, quæ mandata cetera (Decalogi) servanda non putet? Gentibus antiquitus aliis non cultum magis Sabbati aut Septimi diei quàm Numinis unici Cultum in usu fuisse, palam dicit.

CAP. XVI.

Quæ apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum.

Tqui jam dictis, de eo quod est, Diem Septimum Gentibus aliis Flavii Josephi seculo temporibusque anterioribus non cultum, observatumque, refragari nimis forsàn videantur non pauca, quæ obvia apud Scriptores tum Græcos tum Latinos. Aristobulus, Judæus, sed Philosophus Peripateticus, (quem inter Græcos potius heic numero, quia Græcorum tantum scriptis ad hanc rem utitur,) is, inquam, de creatione verba faciens ac de Die Septimo seu popularium suorum Sabbato, Hebdomadisque seu numeri septenarii tum significatione mysticâ, tum in rerum natura vi, Ἀσπίφει, inquit, ὁμηροῦ καὶ Ἡσίοδου, μετεκληφότες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων, ἱερὸν εἶναι. Palam etiam docuere Homerus & Hesiodus, cum id nostris hausissent ex libris, sacram esse. Quod de ipsa die Septima, quàm antè memorat, non capere nequeo. Tunc, Hesiodus, inquit, ad hunc modum

p. Apud Euseb. Præparat. Evangelic. l. 1, c. 12.

Πρῶτον ἔτη, τέταρτος τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἡμᾶς
Primum Prima, Quarta, & Septima dies sacra est. Item

Ἑβδομάτῃ δὲ αὐτῇ, λαμπρὸν φάος Ἡλίου
Septima verò rursus, Lux splendida Solis. Ex Homero autem affert idem;

Ἑβδομάτῃ δὲ ἡπειρὰ κατήλυθεν ἱερὸν ἡμᾶς
Septima dein illuxit Sacra dies. Et

Ἑβδόμον ἡμᾶς ἔλω καὶ τῷ πετέλεσο ἅπαντα

Septima dies aderat, quâ cuncta absoluta sunt. Uti & illud

Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ λίπομεν ῥῶον ἐξ Ἀχέροντος

Septimâ liquimus fluvium Acheronis. Quibus subjungit item ex Lino

Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ τετελεσμένα πάντα τέτυκται

Septimâ quâ cuncta, quæ absoluta sunt, perficiebantur, &

Ἑβδομή δὲ ἀγαθοῖσι καὶ Ἑδόμη ἐστὶ χυθλή,

Ἑδόμη ἐν πρώτοισι καὶ Ἑδόμη ἐστὶ τελείη

Septenarius bonus est; Septenarius item est ortus; est etiam Septenarius primus, atque postremus etiam seu perfectus ac absolutus est Septenarius. Pro quo in Eusebii versione substituitur

Omine lata dies est Septima, Septima rerum

Ortus, & eximias inter perfecta coruscat.

qStromat. 5. Clemens item Alexandrinus q, ἀλλὰ καὶ τὴν, inquit, Ἑβδομήν ἱερὰν
& apud Eu- & μόνοι οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληες ἴσασιν quod aliis vertitur
feb. Præpa- Septimum quoque diem Sacrum esse non Hebræi modo, verum etiam
rat. Eban- Græci agnoscunt: Aliis f, Quin etiam Septimum diem esse sacrum non
lic. lib. 13. solum sciunt Hebræi, sed etiam Græci. Atque totidem ferme ver-
cap. 13. bis eisdem affert ille versus, quos Aristobulus ex Hesiodo &
& Vers. Lati- Homero. Illud autem Ἑβδομάτῃ δὴ οἱ λίπομεν apud Clementem
in Eusebii, ipsum legitur, Ἑβδομάτῃ δὲ ἡοὶ λίπομεν Septima luce liquimus &c.
& Vers. Lat. tametsi apud Eusebium citetur ex Clemente non aliter atque ex
Clem. Alex- Aristobulo. Affert etiam ex Homero Clemens, Ἑβδομή ἡ ἱερή
andrinus, Septenarius sacer erat, seu septima sacra fuit. Quos autem Lino
tribuit Aristobulus versus, Clemens Callimachi facit; lectione
aliquantulum in primo variante. Sic enim apud Clementem
ipsum,

Ἑβδομάτῃ δὲ ἡοὶ καὶ οἱ τετύκοντο πάντα

Septima verò in luce, quâ omnia parata sunt; qui apud Eusebium ex Clemente citatus ita se habet

Ἑβδομάτῃ ἣ ἔγω, καὶ οἱ ἐτέτυκτο πάντα

quod tantundem sonat. Addit demum Clemens, ἀλλὰ καὶ Σόλων ἐλεγεῖται σφόδρα τὴν Ἑβδομάδα ἐκτελεῖν, quod etiam ver-
titur

titur ab Eusebii interprete, *Quam diem (septimam) uti sanctiorem ipse quoque Solonis elegie mirum in modum predicant.* Lucianus item, dum exempla adducit de nomine hominibus aliquot per facetias ideò tributo, ut rei eo designatae qualitate asperius reprehenderentur, edē, inquit, Εβδομήν ὅτι ὡς περ αἱ παῖδες ἐν ταῖς Εβδομαῖς, κακίαι ἐν ταῖς Επικλησίαις ἐπαίξε καὶ διεγέλα καὶ παιδίας ἐποιεῖ τὴν σάββαν Εὐδμήν, alius quendam nuncupavit *Hebdomam* seu *Septenarium*, quod perinde ut pueri septimanis diebus solent, etiam ille in Concionibus luderet, & rideret, & pro joco haberet *sevirium* populi *studium*. Quocum jungas illud Agellii, ubi de nugatore quodam Philosophi Platonici nomen ambiente, is in convivio, inquit, *Invenum*, quae agitare Athenis *Hebdomadibus* *Lunae* solenne nobis fuit, simul atque modus epulis factus & utiles delectabilesque sermones ceperant, tum silentio ad audiendum petito loqui ceptabat. Quem locum sunt, qui interpretentur de septimo quoque die *Lunae*. Sic igitur Festa *Hebdomadica* Athenis. Suetonius item γ, de Diogene Grammatico; *Disputare Sabbatis Rhodi solitus*, venientem (Tiberium) ut se extra ordinem audiret, non admiserat, ac per servulum suum in Septimum diem distulerat. Hunc Roma salutandi sui causā pro foribus adstantem nihil amplius, quam ut post septimum annum rediret, admonuit. Sabbata sic in usu ac Septimi diei observatio Rhodi! Atque ejusdem mentio velut rei notissimae! Quin & Censorinus z; *Alter ille partus*, qui major est, majori numero continetur, septenario scilicet, quo tota vita humana: ut & Solon scribit, & Iudaei in dierum omnium numeris sequuntur, & Etruscorum libri rituales videntur indicare. Librine Etruscorum rituales indicare visi sunt in dierum numeris septenarium, quemadmodum Iudaei? Certè ejusmodi fuisse sensum, non dubito, quin concessisset Guilielmus Postellus. De Etruriae originibus a scribens ille, *Quod erat ipsis Iudaeis*, inquit, & Patriarchis in primo precepto & usu, hoc est *Sabbatum*, illud fuit etiam *Romae usitatum*. Licet enim non esset forsitan eadem dies, quae apud Iudaeos observari solita est, tamen sicuti nos in Solis die,

t In Pseudo-
logista, seu
ὡς δὲ πο-
φρῶδ.

n Noct. Attic
lib. 15. cap. 2.

x Apud Bar-
nab, Briffon.
ad L. Domi-
nico C. Theo-
dos.

y In Tiberio
cap. 32.

z De die Na-
tali cap. 11.

a Florentia
1551. p. 210.

Pseudo-

Pseudo-Iudæi Ismaelitæ in Veneris die, eandem atque Iudæi in Saturni Sabbative die, Septem Intelligentiarum, quæ Planetis motrices sunt, mentionem religiosam facimus ad summi Dei Creatorisque laudem, sic Romani una hebdomadis die. Nam ut est videre apud Ciceronem in Sacris legibus, & apud Halicarnasseum in Romuli institutis, indicta erat Roma dies Sacra quieti servitiorum & animalium. Afferit verò Dion Historicus tricesimo Septimo Romanæ historiæ libro, ejusdem Sabbati, quod & apud Iudæos erat, usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum. Verum ejus fides ideò mihi non videtur magnificianda, quod apud Aegyptios dicat, ortam esse hanc observationem Sabbati, quum revera, licet de Sabbato & Deo Iudæorum aliquid velle dixisse visus est, nihil mihi de Sabbato, quove die observaretur à Iudæis, attigisse videatur, ut ipse in Planetarum hereat intervallis. Posito enim his diatessaron descendendo, debuit ponere diapente ascendendo, & rursus diatessaron descendendo, & item diapente ascendendo &c. Satis est ab illo obtinuisse hoc unum, quod Romani primi omnium gentium post Iudæos observarint Sabbatum. Certissimum vero est, quum nunquam in Sacris cum ipsis Iudæis convenerint, altunde quam à prisca institutione Jani accipere non potuisse, quum primi omnium gentium habuerint. Licet enim ipse Dion dicat, recenter Romanos accepisse, illi non crederem, nisi, qua occasione, adferret. Satis est ut mihi testetur Sabbati instar unam ex Septem diebus hebdomadis fuisse quieti concessam, Sic Postellus. Accedat heic illud Ovidii b, ubi amantem docens, quomodo dediscat amare, hoc in primis monet, ut procul à loco discederet, quo amicam alloqui, convenire, videre assueverat;

b De Remedio Amoris. lib. 1.

Sed quanto minùs ire voles, magis ire memento.

Perfer & invitos currere coge pedes.

Nec Pluvias opta; nec te peregrina morentur

Sabbata; nec damnis Alia nota suis.

Peregrina Sabbata dici possunt videri, ut Sacra Peregrina, de quibus Festus; Peregrina Sacra appellantur, quæ aut evocatis diis in oppugnandis Urbibus Romam sunt conlata, aut quæ ob quasdam religiones

giones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnae, ex Graecia Cereris, Epidauri Aesculapii, quae coluntur eorum more, à quibus sunt accepta. Sic igitur Peregrina Sabbata intellexerit forte quis pro Sabbatis seu more Sabbatico, qui hebdomadicus erat, à Romanis, ad quos scribit Ovidius, ex Judaea accepto, quemadmodum sacra illa è Graecis, Phrygibus, Epidauriis. Et conjunguntur ab eo heic Sabbata, cladis Aliensis diei funestissimo infau-
c. Vide sic G. Xylandrum in Plutarcho Camillu & Andream Schottum Nodorum Ciceronian. l. 3. cap. 6.
 faustissimoque, qui sub medium Julii recurrit, perinde ac si ut hic ita illa in usu Romanis, parilisque fuisset de utrisque ratio monendi, in remedium amoris nimium harentis, delirum amorem ac moras ultrò nectentem pedemque ægrè producentem, ne caufaretur quidem dies illos, tametsi rebus agendis nequaquam idonei essent (qua de re inferius) discessum ejus præpedire. Quemadmodum ubi de puellæ primò captandæ tempore rudimenta docet, eosdem ipsos dies similiter conjungit velut eos, quibus, utcunque rebus agendis aliàs non idoneis, ansa nihilominus amoris conciliandi, avidè juventuti Romanæ arripienda. Verba ejus sunt,

d. De Artes
Amandi l. 1.

Tunc licet incipias, quâ flebilis Alia luce

Vulneribus Latis sanguinolenta fuit;

Quoque die redeunt rebus minus apta gerendis

Culta Palestino Septima Festa viro.

Tibullus item Ovidio, id est, Augusto Cæsari coævus, dum in Phæacia morbo laborat, de discessu suo à Roma conquerens, Deliam, suam scilicet Dominam, ait, Deos sortesque consuluisse de ejus reditu, ipsam tamen, quanquam cuncta dabant reditum, fletibus haud abstinuisse, quibus subdit,

c. Lib. 1. &
leg. 1.

Ipse ego solator, quum jam mandata dedissem,

Quarebam tardas anxius usque moras,

Aut ego sum caussatus aves, aut omina dira

Saturni, aut sacram me tenuisse diem,

Seu ut Josephus Scaliger mavult;

----- aut omina dira

Saturni sacrâ me tenuisse die.

Quoniam scilicet scriptis aliquot libris aut deest in versu postremo. Heic manifestò dies Saturni, qui idem est cum Judæorum Sabbato Hebdomadico, Sacer dicitur, & velut itineris impedimentum Romanis veteribus haberi videntur. Accedat hisce Tertulliani locus illustris. Is adversus Gentes scribens, eorumque in Christianos convicia diluens, *Alii*, inquit, *ad Gentes s. planè humanius & verisimilius Solem credunt Deum nostrum &c.* Aequè si diem Solis letitiæ indulgemus, alià longe ratione, quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi ab Iudaico more, quem ignorant. Ubi vir doctissimus Desiderius Heraldus, sanè dies, inquit, Saturni, qui erat Septimus, otio ac quieti fuit veluti assignatus, nec apud Romanos solùm aut Græcos, sed apud Gentes penè omnes, quod observabat Iosephus contra Apionem. Atque ex Philone, Luciano, Ovidio, Tibullo jam superius memorata eam, in rem affert. Tantundem certè fusiùs & expressiùs occurrit in Tertulliani congenere ad Nationes opere g. dudum à Jacobo Gothofredo in lucem primum edito. Ibi enim; *alii planè humanius Solem Christianum Deum estimant, quod innotuerit, ad Orientis partem facere nos precationem vel diē Solis letitiā curare. Quid vos minùs facitis? Non plerique affectatione adorandi aliquando etiam Cœlestia ad Solis initium labra vibratis? Vos certè estis, qui etiam in laterculum Septem dierum (legit, nec puto infelicitè, Samuel Petitus h. Deorum) Solem recepistis, & ex diebus ipsorum prælegistis, quo die lavacrum subtrahatis, aut in vespèram differatis aut otium & prandium curetis: Quod quidem facitis exorbitantes & ipsi à vestris ad alienas religiones. Iudæi enim festi, Sabbata, & cœna pura & Iudaici ritus lucernarum & jejunia cum Azymis & orationes litorales, quæ utique alienæ sunt à diis vestris. Quare, ut ab excessu revertar, qui solem & diem ejas nobis improbratis, agnoscite vicinitatem. Non longè à Saturno & Sabbatis vestris sumus. Nationum heic disertè habentur seu Gentilium Sabbata velut ex ritu Iudaico (saltem eum aliquantum imitantia) & Saturni diei qualiscunque observatio. Ubi doctissimus Gothofredus; comparat otium & convivia Christianorum in diē Dominica cum otio & conviviis Sabbati, quod & ipsum Gentiles Iudaico*

*Apologetic.
esp. 16.*

Lib. 1, c. 23.

*hComment.
ad leges At-
ticas pag. 4.*

daico more observarunt. Nempe Saturni diem seu Sabbathum otio & quieti ubique Gentium, Iudeorum imitatione, assignatum fuisse, etiam Josephus lib. 2. contra Apionem, & Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum testantur. Verum quidem est, Tertullianum Flavio Josepho annis amplius centum recentiorem esse. At verò de receptis antè & priscis Gentilium moribus is loquitur, quemadmodum & Scriptores aliquot alii supra citati, qui itidem Josepho recentiores; ut Agellius, Lucianus. Quin & Aelius Lampridius de Alexandro Severo; *Capitolium septimo die, quum in urbe esset, ascendebat, Templâ frequentavit.* Sed & de seculo ipso Josephi, Seneca i; *Quomodo, inquit, sunt dii colendi, solet præcipi. Accendere aliquem lucernam Sabbatis prohibeamus; quoniam nec lumine dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Ubi Justus Lipsius; *Lucernas accendere in honorem Deorum aut Principum, Festis diebus, mos apud Romanos: Sed, ut apparet, paulatim Iudaici ritus invaluerunt & Sabbathi diem illâ superstitione coluerunt.* Certè de luminibus Sabbatis accendi solitis loquitur Seneca, velut de ritu usitatissimo. Neque jam ex obiter dictis animadversa Septimi diei observationem aliquam solennem veteribus Romanis in usu fuisse solum videntur firmare, verum & ipsa Calendarii eorum formula à viris aliquot doctissimis edita. Prodiit, idque primum, ni fallor, anno Salutis 1552, Venerabilis ex Juntarum officina, Calendarium Ecclesiasticum novum. Opus de vera Paschatis celebratione institutum, idque ex Pontificum summorum quatuor jussu supputatum; Autore Luca Gaurico Geophonenſe Episcopo. In ipso titulo monetur adjici etiam Festos Julii Cæsaris. Et post supputationes Paschales, prope libri calcem, demùm sequitur hic titulus *Calendarium Julii Cæsaris. Fasti primorum sex mensium per Pomponium Gauricum & Thamarâ sub Capitolinis Ruinis in antiquo marmore reperti, cujus marmoris altera pars reliquos sex menses sine Fastis continebat.* Interpositis dein dierum & Noctium cujuslibet mensis longitudine, & quid Fastorum nomine veniret; ideò scilicet maximè interpositis, ne pagina reliquum, quo Calendarium commodè incipere nequiret, literis careret, sequitur *Calendarium Julii Cæsaris cum cyclo Luna;* quod ad hunc modum Januarium exhibet.

Cyclus	Dies	Littera	Januarius		
1	1	A	Calendis	JANUARIUS,	Festum Jovis & Æsculapii.
	2	B	4 non.		
9	3	C	3 non.		☿ occidit Cosmice.
	4	D	2 Pri. Non.		
17	5	E	1 Nonis.		Lyra occidit Chronice.
6	6	F	8 idus		
	7	G	7 idus		Delphin oritur Cosmice.
14	8	A	6 idus		Agonia incipiunt.
3	9	B	5 idus		Agonalia, Ludi Agonales.
	10	C	4 idus		Hyemis medietas.
11	11	D	3 idus	FEBRUARIUS,	Festum Carmentis & Juturnæ.
	12	E	2 Prid. idus		
19	13	F	1 Idibus		Festum Jovis, redditæ sunt provinciæ.
8	14	G	19 cal.		Cæsar Octavius dictus Augustus.
	15	A	18 cal.		Festum Carmentis, Porimæ.
16	16	B	17 cal.		Festum Corcordiæ de Templi consecrat.
5	17	C	16 cal.		☉ m̄ relicto.
	18	D	15 cal.		☉ ☿ ingrediebatur.
13	19	E	14 cal.		
2	20	F	13 cal.		
	21	G	12 cal.		
10	22	A	11 cal.		
	23	B	10 cal.		Lyra parte occultatur.
18	24	C	9 cal.		Pectus ♄ occidit Cosmice, Festum se-
7	25	D	8 cal.		(mentis.
	26	E	7 cal.		
15	27	F	6 cal.		Festum Castoris & Pollucis.
4	28	G	5 cal.		
	29	A	4 cal.		
12	30	B	3 cal.		Festum Pacis.
13	1	C	2 Prid. cal.		

Ex hoc

Ex hoc specimine reliquorum dierum ratio dignoscitur. Sequuntur enim ibi ceteri quinque menses priores, Syderum aliquot ortu occasuque, Festis, Cyclo Lunæ, ac dierum Hebdomadibus per literas itidem signati; Sole, Lunâ, & Zodiaci Signis, characteribus, qui Astronomis in usu, similiter passim denotatis. Additio fit & reliquorum sex, quorum quidem Julius & Augustus parili fermè modo exhibentur. At quatuor qui supersunt, Cyclum Lunæ, dierum numerum, Hebdomadas, seriemque Kalendarum, Iduum & Nonarum adnotatam habent, sine festis aliisve quæ columnæ superius quintæ respondeant, Paulus item de Middelburgo, Episcopus Foro-sempronienfis, in Paulina sua, seu opere de recta Paschæ observatione ad Leonem X inscripto, caput habet *de Cyclo Lunari decemnovenali Romanorum, quem Iulius Cæsar suo Calendario inscripsit*, cui subjungit *Calendarium Romanum cum cyclo Romano Iulii Cæsaris*. Id annum similiter per Hebdomadas dierum seu literarum mensibus adjectarum (quod idem heic est) dividit, quemadmodum illud Lucæ Gaurici. Exhibet etiam Joannes Stœflerus *Quatuor primos menses Calendarii Romani cum Cyclo divi Iulii Cæsaris dictantis*, cum feriarum literis in orbem septenarium recurrentibus. Alii viri docti, dum Calendarium veterum Romanorum non è marmoribus describunt, sed tam ex horum monumentis, quàm ex Ovidio, aliisque Fastorum autoribus conficiunt, Hebdomadas seu literas usque G tantum, non Ogdoadas seu literas ad H inclusivè diebus cujuslibet mensis adponunt; aliis quidem, uti par est, Ogdoadas in ejusmodi Calendariis rite retinentibus ut videre est ad calcem editionum Ovidii Fastorum, in Dionysii Petavii Uranologio, alibi. Ex jam antè dictis igitur Observationem aliquam Diei septimi recurrentis solennem, eamque sacram, tum Græcis tum Romanis veteribus in usu fuisse, eoque publico, asserendum forsitan videatur. Quin sanè non defunt viri insignes, quibus etiam id planè inde asseritur. Sed quæ sic corrogantur, ritè perpensa, ad assertionem ejusmodi tuendam vi carebunt omnimodâ; qua de re proximè vibimus.

k *Kalendar.
Rom. Magn.
propof. 34.*

l *Tho. Dempster. in Paralipomenis ad lo. Rossini Antiq. Rom. lib. 2. cap. 4. &c.*

CAP. XVII.

Quæ capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino, (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omnino attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus, quam Occidentalibus, accepto pro ipso Die Septimo, quæ septimus est, perinde ac si Septimum significaret.

D quidem manifestum est, Aristobulum Judæum in superius citatis voluisse, Hesiodum & Homerum innuere diem Septimum Sacrum fuisse, velut ex sacris literis edoctos, atque Sabbatum seu requiem numero dierum Septenario apud populares suos recurrentem, ipsum ea in re primario respexisse. Sed nec minus est manifestum, aut insigniter hallucinatum fuisse eum, aut id, quod res est, ultrò planè dissimulasse. Si nempe diem Septimum in dierum periodis recurrentem inde, velut Festum, cultum Græcis seu Gentilibus fuisse vellet probari. Nam ea de re haud ita expressim loquitur. Quod autem ad Hesiodi locum hunc attinet aliaque Capite superiore allata; ut commodius, quæ de eis dicenda sint, capiantur, præmittenda est dierum apud Gentiles veteres distributio; quæ quantum ad hanc rem ritè dispiciendam, Triplex erat, qualis certè hodieque apud nos. Primi generis fuere, dies ἐορτασμοί seu Festi, in quibus mos erat τὰς ἑορτασμοὺς μὴ ἀνέστας ἐορτάσασθαι, *Sacra curare cum laborum intermissione solenni*; veluti Panathenæa, Eleusinia, Thalyfia, Elaphebolia, id genus Festa sexcenta apud Græcos, & Saturnalia, Lupercalia, Agonalia, Carmentalia, reliqua ejusmodi apud Romanos. De Festis autem seu feriis hisce, advertendum est, non omnimodo opere, juxta Gentilium disciplinam necessariò fuisse in eis abstinendum; imò opera, quæ ad vitæ utilitatem pertinere, haud pauca facere licuisse. Virgilius

m Strabo
lib. 10.

n Georgic. 1.

Zippe

Quippe etiam Festis quadam exercere diebus
 Fas & jura sinunt; rivos deducere nulla
 Religio vetuit: segeti pratendere sepem,
 Insidias avibus moliri; incendere vepres
 Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Et Columella o; Feriis ritus majorum etiam illa permittit, far pinse-
 re, faces incidere, candelas sebare, vineam conductam colere, piscinas, la-
 cus, fossas veteres tergere & purgare, prata sicilire; stercora aquare, fœ-
 num in tabulata componere, fructus Oliveti conductos cogere, mala, pyra,
 ficus pandere, caseum facere, arbores serendi causa collo vel mulo clitella-
 rio adferre; sed juncto advehere non permittitur, nec apportata serere,
 neque terram aperire, neque arborem collucare. Sed ne sementem qui-
 dem administrare, nisi prius catulo feceris; nec fœnum secare, aut vin-
 cire, aut vehere, ac ne vindemiam quidem cogi per religiones Pontificum
 feriis licet, nec oves tondere, nisi prius catulo feceris. Defrutum quo-
 que facere & defrutare vinum licet. Pellibus oves vestiri, non li-
 cet. In horto quicquid olerum causa facias, omne licet. Feriis pu-
 blicis hominem mortuum sepelire non licet. M. Porcius Cato p mulis,
 equis, asinis nullas esse ferias dixit. Idemque boves permittit conjun-
 gere lignorum & frumentorum advehendorum causa. Nos apud pon-
 tifices legimus feriis tantum denicalibus (quibus scilicet hominis
 mortui causa q familia purgari solita) mulos jungere non licere,
 ceteris licere. Ita ea de re varia quidem erat opinio, ut in re-
 bus præsertim ejusmodi fieri amat. Sed qui disciplinas Pon-
 tificum interius agnovere, in die Festo, ut monet Servius Ho-
 noratus r sine piaculo dicunt posse fieri, quæ supra terram sunt, vel
 quæ omissa nocent, vel quæ ad honorem deorum pertinent, & quicquid
 fieri sine institutione Novi Operis potest. Qua de re consulas item,
 quæ habent Umbro, Scævola, alii apud Macrobiū s. Secundi
 dierum generis fuere ἡμέραι ἀργαῖαι seu rebus agendis idonei dies, id est,
 profesti Latinis; quibus scilicet opus aliquod facere per leges
 & mores ex autoritate publica receptos licuit. Vocabulum
 nostrum Working daies optimè rem interpretatur. Tertium
 autem genus constituunt ἡμέραι ἀκαταίχιστα seu dies infausti, inauspi-
 cati, atque, quibus nimirum festivitas quidem nulla, sed opere
 omnimodo, nisi quod necesse erat adgredi, abstinebant velut
 mali

o De Re Ru-
 stica lib. 2.
 cap. 22.

p De Re Ru-
 stica. cap. 139

q Festus.

r Ad Virg.
 Georgic.

s Saturnal. 1.
 cap. 16.

t Lucian. in
 Pseudologi-
 sta, Plutarch
 in Camillo.

u Agell. Noct.
Attic. lib. 4.
cap. 9.

x Cassius He-
mina apud
Macrobius
Saturn. l. 1.
cap. 16. Anno
ab V. C. 363.
Agell. Noct.
Attic. lib. 5.
cap. 17.

y Verba Re-
ligiosus.

z Fest. in
Verb. Mun-
dus.

a Agell. Noct.
Attic. lib. 5.
cap. 17.

mali ominis infortunium superstitiosius verentes. Atque ge-
neris hujus Binæ fuere Species; Altera eorum, qui ex autori-
tate publica seu instituto civili ita Infausti seu Atri habebantur,
Religiosi item dicti seu Sacri, ea notione, quā Sacrum ac Re-
ligiosum execrandum, detestandum aut tristi omine in-
fame significat u, non quā diis dicatum, aut cultu celebran-
dum. Altera eorum, qui non ex autoritate seu instituto ci-
vili, sed ex privatorum hominum opinione, observatione, seu
disciplina secretiori sic habiti. Prior species visitur in eo, quod
apud Romanos institutum est de diebus postridianis. Quo-
niam scilicet Sulpitius tribunus militum x ad Aliam adversum
Gallos pugnaturus rem divinam fecerat postridie idus Quintiles;
item apud Cremeram multisque aliis temporibus & locis post Sa-
crificium die postero celebratum, malè cesserat conflictus; ideo
jusserunt patres, ut ad collegium Pontificum de his religionibus
referretur. Pontifices igitur statuere postridie omnes Kalendas, No-
nas, Idus, atros dies habendos; ut hi dies, neque praeliales, neque puri, neque
comitiales essent. Sed & Fabius Maximus Servilianus Pontifex in libro
duodecimo negat oportere atro die parentare, quia tunc quoque Ianum
Iovemque præsari necesse est, quos nominari atro die non oportet. Et
de his, Festus Pompeius y; Dies autem religiosi, quibus nisi, quod
necesse est, nefas habetur facere; quales sunt sex & triginta atri, qui
appellantur & Aliensis atque ii quibus mundus patet. Sex & trigin-
ta sunt postridiani illi. Mundus autem patere dicebatur z po-
stridie Vulcanalium & a. d. ii Nonas Octobris & ante diem vi
Idus Novembris. Tunc existimatum, quæ occulta & abdita
fuere religionis Deorum Manium, patere ac veluti in lucem du-
ci, unde Mundum tunc patere dici solebat. Per eos dies non
cum hoste manus conferebant; non exercitus scribebatur, non
comitia habebant, non aliud quicquam in republica, nisi quod
ultima necessitas admonebat, administrabatur. Ita hæc in-
faustorum seu atrorum dierum species tam opus & laborem,
quàm festorum genus, non admittebant; idque ex autoritate
seu instituto publico. Sed diversissimâ planè ratione. Festi,
ob sacrorum curam & deorum cultum. Atri, tantum ne malè
cederet opus inceptum, ob malum diei omen. Neque enim illis
sacrificium a rite peragebatur. Posterioris Atro-
rum speciei exem-
plum ha-

plum habetur in quarto Kalendas, Nonas & Idus cujuslibet mensis ^b. Verrius Flaccus alique scriptores veteres, tum apud Macrobi-
um, tum apud Agellium ^c; *Ante diem quartum Kalen-*
das vel Nonas, vel Idus tanquam inonimalem diem plerique vitant.
Ejus observationis, an religio ulla tradita sit, quari solet. Sed nos
nihil super ea re scriptum invenimus; nisi quod Q. Claudius annali-
um quinto cladem illam vastissimam pugna Cannensis factum refert
a. d. quartum Nonas Sextiles. Hujusmodi farinae sunt quintæ
dies cujuslibet mensis Lunaris apud Hesiodum & Virgilium
(natales scilicet Furiarum,) item quibusdam quartus Luna di-
es ^d, Ægyptiaci ^e alii aliquot, olim hodieque forsitan à nonnul-
lis, ut atri seu infausti, servati. Bini, in quolibet mense, ejus-
modi habentur apud Bedam. Alii, apud Joannem Padua-
num ^f, & Joannem de Sacro Bosco. Alii in Calendario Ro-
mano Constantini Magni ^g dicto. Atque apud alios editos,
aliter atque aliter se dies illi habent. Quos inter tamen con-
sensus est nullus, uti nec cum dierum ejusmodi penes me de-
signatione in schedis sane scripta vetustis hujusmodi; *εἰς ἡμέρας*
ἐκαστῶ μὲν εἰς δύο ἡμέρας αἱ ὀφείλει τὰς ἀνθρώπων παρρη-
ρῆσαι μὲν Ἰανουαρίῳ ἢ εἰς καὶ ἢ ἰδ. μὲν Φεβρουαρίῳ ἢ εἰς καὶ καὶ κς. μὲν
μαρτίῳ ἢ δ καὶ ἢ κ. μὲν Ἀπριλίῳ γ καὶ κ. μὲν Μαΐῳ ζ καὶ κς. μὲν
Ἰουνίῳ γ καὶ εἰς μὲν Ἰουλίῳ σ καὶ εἰς. μὲν Ἀγούστῳ δ καὶ ις. μὲν Σεπ-
τεμβρίῳ γ καὶ ἰδ. μὲν Οκτωβρίῳ γ καὶ κη. μὲν Νοεμβρίῳ ε καὶ ια. μὲν
Δεκεμβρίῳ γ καὶ κδ. sunt in mense quolibet dies bini, quos cavere
debet quisque mortalium. Ianuario II & XIV, Februario II &
XXVI, Martio IV & XX, Aprili I II & XX, Maio VII & XXII,
Junio III & XII, Julio VI & II, Augusto IV & XV, Septembri III
& XIV, Octobri III & XXVIII, Novembri V & XI, Decembri III
& XXIV. Atque ex duplici fere ratione dies hujus speciei
atri habiti. Aut ex malo seu infortunio aliquo insigni, quod
in illis accidisse notaretur, aut ex disciplina Astrologica, qua-
lem docuere Hesiodus & Orpheus. Dierum autem jam dicto-
rum tam generis Secundi seu Profestorum aliquot, quam Pri-
mi & Tertii omnes *ἡμέρας ἱερὰς dies sacræ* dicebantur, sed ratio-
ne perquam dissimili. Cur primum genus sic dictum, res ipsa
indicat. Quia scilicet Diis Sacræ ac Sanctæ; seu ut Angli
vocamus *Holidays*. Cur autem genus tertium, & quam di-

^b Saturnal.
lib. 1. cap. 16.
^c Noct. Attic
5. cap. 17.

^d S. Ambros.
Hexaemer.

^e 4. cap. 9.
^f Cæsar. Rhodi-
gin. Antiq.
lett. lib. 14.

^g cap. 9. Gra-
tian. C. 26.

quæst. 7. C.
17. Lil Gy-
rald. lib de

diebus &
mensibus &
videtur Io.

Tzet. Chi-
liad. 10. 303.

^f Vide A. Ro-
manum in

supputatione

Ecclesiastica

pag. 8. Wice-
burgi. 1595.

& Henric.
Ranzosium

in Calenda-
rio pag. 119.

g Edit. in Di-
onys. Petabit
Vranologio,

pag. 112.

versâ ratione, paulo superius monetur. At qui Secundi generis, id est, profestorum, rebus agendis maxime ac præ aliis idonei, sive ex ratione Astrologica, sive alia quavis disciplina habebantur, ideo etiam *ιεργὶ* nominari solebant, veluti τὰς δὲ Φερίαις seu *infaustis*, atque inauspicatis sic oppositi. Et observant passim Grammatici τὸ *ιερόν* seu *sacrum* etiam Homero aliisque veterum dici, nunc quidem, notione communiori, tum id quod Diis sacrum, tum id quod suo in genere præstabilius, nunc etiam quod, singulari Deorum beneficio, humano generi utilitatem affert insigniorem. Unde *ιερόν ἀλφειτὸν*, *ιεργὰ πόλις*, *ιερά γῆ*, *Farina sacra*, *Urbs sacra*, *tellus sacra*. Jam verò, cum Hesiodus diem Septimum *ιεργόν* dixerat, rationem statim subiungit h.

In Diebus.

----- ἐξδόμη, *ιεργόν ἡμᾶρ*,

Τῇ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσάορα γένετο Ληταί

i In Platonis Vita.

k Sympos. 8. quest. 1.

l Ad Iliad.

o Vide sis Io.

Meursium

de Denario

Pythagorico

cap. 9. & in

Gracia feri-

ata, lib. 3. in

ἐξδόμη.

m Plutarch.

Sympos. 8.

quest. 1.

n Idem in

Theseo.

o Proclus in

Hesiodi Dies.

Septimus dies sacer est. Hoc enim Apollinem auri-ensem genuit Laetona. Nimirum mensium dies exequitur, bonos, malos, mediocres. Insignes tres facit; Neomeniam seu primum, quartum, & Septimum. Rationem reddit expressim de Septimo. Natales Apollinis incidisse in mensis diem Septimum, id est, ut docuere Delii, Thargelionis, quod scimus ex Laertio i. Unde & ἐξδομαγῆς dictus Apollo. Qua de re visendi Plutarchus k, Proclus ad Hesiodi locum, Eustathius l, alii; qui inde non solum mensis, in quo natus est diem Septimum, (quo Thargelia celebrari m solita; ut Septimo mensis Pyanepfionis, Pyanepfia,) sed uniuscujusque Septimum, per totum annum, ei tradunt sacrum fuisse. Quemadmodum octavum quemque mensis diem Neptuno n, atque Mercurio quartum scribunt nonnulli. Festum autem illud Apollini celebrabant o Athenienses, laurum gestantes, canistrum coronantes, hymnisque laudentes Deum. At quid hoc omnino ad Septimi diei in recurrentibus periodis dierum Hebdomadicis cultum? Nihil heic asseritur præter id quod solum est, Septimum mensis diem Apollini sacrum. Neque enim Septimus, qui sequitur, seu decimus quartus mensis inde, hoc sensu sacer est Hesiodo, sed alterâ illâ sacri notione, quâ id, quod utilissimum est, aut perquam accommodum, dicitur sacrum. Unde post de decima

quar-

quarta mensis die (sic τετράδα ἱερὰ μὲν quartam mensis instantis, quo nomine mensē vocat ille usque ad diem vicesimum; id est pro secunda tetrade seu decadis secundæ tetrade sumit Proclus, aliique interpretes Græci) & de inclinantis etiam mensis seu tertiæ decadis die quarta, id est vicesima quarta die, simul locutus, non vult dies illos quempiam omnino curis gravioribus terere seu animum tunc, ominis causâ, cruciare, sed res qualescunque latius agere. Rationem ex singulari rebus agendis temporis opportunitate, addit de utraque.

----- μαλὰ ἔτι περὶ λεσμοῖον ἡμερ
Valde hac accommodata est dies. Quod per ἱερὰ seu *sacra* explicant interpretes. Non quia Festi illi dies (si Festum Buphoniae in Scirrophorionis p̄ mensis, aut similia ex accidenti evenientia excipias,] sed quoniam ex ratione Astrologica rebus agendis perquam idonei auspicatissimique. Proclus; τὰς ὅ τε δέσους ἀμφοῖν εἶναι ἱερὰς. τὴν μὲν ὡς μάλιστα τὸ σελῶναιον ἐκφαίνουσιν φῶς. τὴν δὲ ὡς τὸν ἔχουσιν πρὸς τὴν τετρακάδα (sic plane pro τετράδα legendum) λόγον ὃν ἡ ἐβδόμη πρὸς τὴν νεμῶναιαν καὶ γὰρ ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ ἐβδόμῳ ἔχει ἄξιον πρὸς τὴν ἐχάτην. *Quartas dies utrasque* (id est, decimam quartam & vigesimam quartam mensis) *sacras facit.* Alteram, quoniam in ea maxime splendet Luna; scilicet plenilunium est. Alteram, quoniam eandem ea habet, ad trigessimam (si putes retro) rationem, quam habet Septima ad Novilunium. Nam dies vigesima quarta locum obtinet Septimum ab ultimo mensis die. Et de decimaquarta expressius postea Hesiodus,

Τετράδι δὲ οἷνε πίθον (πρὸ πάντων ἱερὰν ἡμερ)

Μέσση.

Quarta quæ media est, seu decadis secundæ die quarta, *dolium aperi;* *præ omnibus sacra dies est;* quemadmodum & iterum ibi sacrum eo sensu facit diei tertii decadis quartæ tempus antemeridianum. Neque vero spectat illud de dolio aperiendo ad diem decimum quartum, velut ad Festum tunc celebrandum, aut primitias novi vini tunc ritu solenni ac sacro delibandas. Nam Festum eo nomine notissimum, scilicet πῆθυσια, ad diem Anthesterionis undecimum, q̄ attinuit. Et ad decimum quartum mensis diem, ratione jam dicta, attinere volunt aliqui; illud Virgilii,

pEtymologic. in Buphonia.

q̄ Plutarch. sympos. 3. quest. 7. r Apud Serenium in Georgic. 1. & Bidesio. Picum Mirand. in Astrologiam lib. 3. cap. 14.

Septima post decimam felix, & ponere Vites

Et prensos domitare boves, & liciatela

Addere —

Septima nimirum duplicata, quæ dies est iteratò septima post primam decadem. Sed liquidò hinc constat non omninò voluisse Hesiodum Septimum diem recurrentem ea notione sacrum fuisse, quâ cultus aliquis denotatur, sed cujuslibet mensis tantum diem Septimum Apollini sic sacrum; quemadmodum in rythmico illo carmine de diebus Ægyptiacis,

Prima dies mensis & Septima truncat ut ensis

nihil ad septimanæ, sed ad mensis, Januarii scilicet, Septimum diem duntaxat spectat. Adeo ut nihil ex Hesiodo de Septimi recurrentis diei, sive cultu, sive observatione aliqua posse elici; nemo non videat. Versus, qui apud Aristobulum ex Hesiodo sequitur, festivitatem ne verbo tenus quidem respicit; uti nec reliqui, quos citat ex Homero, præter unicum illum, quo dies Septima, quemadmodum Hesiodo, etiam *ἱερὸν ἡμέρας* dicitur, seu *die sacer*. Nam bini reliqui non magis sanctitatem Septenario in diebus numero tribuunt, quàm illud Papinii s,

Thebaid. 3.

Septima jam nitidum terris aurora deisque

Purpureo vebit ore diem. —

Prefat. in aut Claudiani *et illud*

Nuptias Honorii & Mariae,

Septima lux aderat Cælo, totiesq; renatus

Viderat exactos Hesperus igne Choros.

Tum Phæbus &c.

Et quæ sunt similia. Sacrum autem diem nuncupari interea Homero diem Septimum, mirum magis non est, quàm Hesiodo. Ratio & fortè parilis. Quin & non semel alibi Homerus

Odys.

et 1.

Ἀλλ' ὅτ' αἰὲρ Ἑβδόμου ἡμέρας ὅμι Ζεὺς ἦν καὶ Κρονίων

Sed quando Septimum diem Jupiter induxerat. In quo nulla Septenariæ periodi dierum ratio alia præter eam, quæ rei, quam narrat, singularis erat. Atque altero in loco expressim naves conscensas ait, solutumque è portu. Neutro, sacra memorat. Tametsi

etfi ex veterum more, Dies etiam omnes, quā optatissimam lucem hominibus præstant, tam sacri dici possent, quam ii, qui auspiciatiores habiti. Per Metonymiam causæ, qui Jupiter heic seu Numen est. Unde *ἡμέρας ἐκ Διός καὶ ἐκ Διὸς* *Dies à Jove* generatim dicti, quod nihil aliud significat quā *dies*, quos *Natura constituit*, uti & monuit vir præstantissimus Daniel Heinsius in Hesiodum. Unde & Diei nomen, & Diespiter. Et Homerus y etiam

x Varro de
ling. Lat. lib.
4. Macrob.
Saturn. 1. c. 6
15.
y Iliad. θ.
z Porphyrius
ap. Eustath.
ad Iliad. λ
ε θ.

Ὅφρα μὲν ἡὼς λῶ καὶ αἰέτω ἱερὸν ἡμᾶς.

Quandiu tempus matutinum erat, & sacra crescebat dies. Ubi quidem Sanctitatem volunt aliqui z tempori antemeridiano tribui, ex eo quod tunc sacra peragi frequentius solita. Sed Eustathius recte quidem integro diei ibi tributam vult ratione ei, quam diximus, haud dispari. Et Scholiastes alter vetus nihil aliud dictum ibi vult, quā diem ex ortu solis auctum seu factum. Quæ sequuntur apud Aristobulum ex Lino, atque apud Clementem, ex Callimacho (si versum priorem excipias, in quo interea ne vestigium aliquod extat, unde sanctitas seu Cultus diei Septimo asseratur) ad singularem numeri septenarii dignitatem, non ad diei Septimi cultum, aut sanctitatem omninò attinent. Neque rectè, si quid video, vertunt interpretes Clementem, perinde ac si voluisset ille Septimum in periodis dierum diem sacrum tam Græcis quā Ebraeis agnitum. Dum enim ait quidem *τῷ ἑβδόμῳ*, qui numerus est Septenarius, sacram esse utrisque, non ut Aristobulus, tam de die Septimo loquitur quā de numero in Universū Septenario. Tam Græci, inquit, quā Ebraei sciunt *τῷ ἑβδόμῳ ἱερὸν εἶναι* numerum Septenarium esse sacrum καὶ *λῶ* (sic enim pergit) *ὁ πᾶς κόσμος κυκλεῖται τῶν ζωογονητῶν καὶ φρομένων ἀπάντων* per quem, aut secundum quem Universus mundus circum agitur eorum, quæ viva gignantur, & omnium quæ producantur. Quod ipsum crebrò dici solitum a Astrologis veteribus (quibus *κοσμοκράτορες* mundi gubernatores nuncupati Planetæ Septem) etiam totidem verbis, de hebdomadibus seu numeris Septenariis, dixerat Aristobulus paulò antè illud, ex eo de Hesiodo & Homero allatum. Atque alibi idem ipsum de Hebdomadibus seu numeris Septenariis repetit ipse Clemens b, ubi explicans, quānam He-

a Videtis Iul.
Firmic. Ma-
thes. lib. 3. in
proœmio,
Proclum in
Timæum
pag. 11. &c.
b Stromat. 6.

bdomadibus illis innuantur, ea, dicit, esse Septem Angelos principes, Septem Planetas ὅφ' αἰ κατὰ συμπάθειαν οἱ χαλδαῖοι πάντα γινεσθαι νομίζουσι τὰ πρὸς τὸν θνητὸν βίον à quibus Chaldaei (sic ille) existimant omnia per sympathiam, quæ ad mortalem vitam pertinent, fieri; Septem Pleiadas, Septem triones, καθ' ὧς αἱ γεωργίαι καὶ ναυηλίας συμπεραίνονται per quos & agricultura exercetur, & navigatur, Lunaris figuræ Septeno quolibet à Neomenia die mutationes, Septem Lyræ sonos, Septem sensuum instrumenta, mutationes ætatis anno quolibet Septeno, dies in medicina criticos; in quibus Hebdomadis nomen notissimum; uti & apud Ciceronem c est videre, ut, quæ apud medicorum filios ea de re sunt obvia, præteream. Atque alia ejusmodi reperiri, inquit Clemens, quam plurima apud Hermippum in libro περὶ ἑβδομάδος seu de Septenario. Qualis etiam liber de Hebdomadibus tribuitur Hippocrati apud Chalcidius d; qui in operibus ejus non reperitur. Unde manifestum fit, de Septenario numero generatim, non simpliciter de die septimo intelligendum in citatis Clementem. Neque aliò spectare vult versus illos Hesiodi, Homeri, Lini seu Callimachi. Quibus, velut ex Callimacho, uti etiam Aristobulus ex Lino, subjungit distichon consonum,

cFam. Epist.
lib. 16.9.

dIn Timæum
Platonis.

Ἑπτὰ δ' πάντα τέτυκτο ἐν ἄθαντ' αἰερόντι
Εἰ κύκλοισι φανείη ἑπτελλομένοισι ἐνιαυτοῖς,

ePolitic. lib.

7.

fStromat. 6.

gHesychius
ἐν κατὰ πόλιν.

Septem verò omnia perfecta sunt in cælo sidereo, quæ orbibus visuntur volventibus in annis. Neque igitur ἑβδομή in Callimachi seu Lini versibus dies Septima est, sed septenarius numerus; nec Hebdomas pro die septimo cum interprete sumenda in eo, quod habet Clemens de Elegiis Solonis. Nam palàm est, elegias illas de annis climactericis seu septenaria ætatis humanæ mutatione, Hebdomadam nomine Aristoteli c etiam; aliisque sæpius, denotata, tantum loqui. Quod liquet ex ipsis Solonis ea de re versibus, tum alibi sæpius, tum apud Clementem ipsum f occurrentibus. Ac celeberrimas fuisse has Solonis hebdomadas scimus ex Plutarcho, Censorino, aliis. Et de eximia dignitate ac præstantia Septenarii (cui Virginis, Palladis, ipsiusque Temporis g, omnium rerum Nodi, alia veneranda nomina indita) ex Schola Pythagorica,

rica, & Platonica innumera habent Varro^h, Macrobiusⁱ, Nicomachus Gerasenus^k, Philo^l, Chalcidius^m, Matianus Capellaⁿ, alii. Et eade re Commentarios scripsere recentiorum aliqui^o. Adeò ut nec sensus Clementis alius esse queat, quàm ut Ebraeis ita & Græcis Septenarium numerum valde in honore habitum; non omninò, diem Septimum his, uti & illis, cultum; quod tamen cum interprete ejus sunt viri docti, qui asserant. Ex jam dictis autem de Septimo mensis apud Athenienses aliosque die, ea quæ è Luciano & Agellio afferuntur, intelligenda. Dies septimana & Hebdomades illis sunt dies mensium septimi seu Lunæ Hebdomades; minimè dies septimi Periodis perpetuò recurrentes. Atque ita sumit Agellium Joannes Meursius^q. Samuel autem Peritus^r, de Prytanæ Hebdomadibus. Utcunque, ad Sacrum aliquem Septimi cujusque Diei cultum non attinent ibi Hebdomades. Uti nec Varronis liber de Hebdomadibus, Agellio^f, Nonio^t, Symmacho^u citatus; nec Hermippi, cujus meminit Clemens^x. Neque sane ex eo, quod Diogenes Grammaticus Rhodi Sabbatis disputare solitus est apud Suetonium, ideo Sabbati seu Septimi diei Cultum Rhodiis fuisse, omninò sequitur. Septenariam quidem ibi dierum periodum recurrentem innui, res ipsa docet. Nam in Septimum diem, pro Sabbato in quo disputare volebat, Tiberium distulit Diogenes. Idem fortè scripsisset Suetonius, si dixerat, diebus septimis seu die quolibet septimo, perinde ac ubi de M. Antonio Gniphone ait^y, eum quotidie præcepta eloquentiæ tradidisse, declamasse verò *non nisi Nundinis*, aliud fortè non significat nisi nono quoque die, non ipfarum, ut in civili temporum ratione, locum habuere, Nundinarum diè declamasse. Nam ut Nundinæ ex origine Latina nonum diem, ita sane & τὸ *Sabbata* ex origine Ebraica & linguæ Hellenisticæ, quæ apud Judæos Ægyptienses, Græcienses, Romanenses in usu, propagine in Romanorum linguam receptum, non solum Festa & Solennitates omnimodas Judæorum (ut ante memoravimus) denotavit, verum etiam ipsos dies septimos, quæ septimi fuere. Atque ita in Sabbatis disputare, foret tantum disputare in Hebdomadis recurrentis diè aliquo unico, quem sibi præstitnerat. Sonus quidem affinis est שְׁבַע *Sebai*, quod *Septem* est, & שַׁבָּת *Sabatb* seu *Sebath* quod

^h Apud Agellium lib. 3. cap. 10.

ⁱ In somn. Scipionis lib. 1.

^k De Mundi Opificio lib. 6. c. 1.

^l Arithmetice.

^m Theolog. apud Photium

ⁿ cod. 187.

^o In Timæo Platonis.

^p De Nuptiis Mer. & Phi.

^q Logica lib. 7.

^r Fabii Paulinus l. 7. de Hebdomadibus, l. Meurs.

^s in Denario Pythagorico

^t cap. 9. & c.

^u P. Iac. Boul-duc. De Ec-

^v clesia ante Legem lib. 1.

^w cap. 2. alii.

^x Gracia feriata l. 3. in.

^y Eclog. Chronolog. lib. 4.

^z cap. 4.

^{aa} Lib. 3. c. 10.

^{bb} Verb. nidulantur & lucces.

^{cc} Auditorio Ep. 2. ubi si-

^{dd} de Iuretum.

^{ee} Stromat. 6. y Lib. de Illustr. Gram.

quod est *Sabbatum* seu *Requies*, nec commune quid ex vi nominis habet cum septimo. At vero, quoniam septimo requiescendum erat, die scilicet atque anno, ideò ipsum vocabulum שבת *Requiem* seu *Sabbatum* denotans, lingua Hellenistica uti & Orientalium aliis, ipsisque Judæis, subinde *Septimum* reddebatur. In *Exod. 20. 11.* ipso decalogo pro eo quod est כן ברוך יהוה את יום שבת *Idcirco Benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificavit eum*, habent Hellenistæ ὁ γὰρ τὸ ἐν λόγῳ τεκνέρι & τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτὴν, *Idcirco benedixit Deus diei Septimo, & sanctificavit eum.* Quemadmodum etiam R. Saadiah Gaon in versione sua Arabica substituit ibi *benedixit Deus* الله يوم السبت *diei Septimo*, uti & & vetus Arabica versio penes me manuscripta. Sic item in Decalogo legitur, qui in Ritualibus aliquot Christianorum. Sed Judæi Mauritanienfes, Chaldæi, alii ibi *Sabbatum* *Exod. 31. 15.* juxta Ebraicam retinent veritatem. Alibi item in Exodo 2 *omnis, qui fecerit opus* ביום שבת *die Sabbati, morte morietur*, ab Hellenistis editis vertitur, *omnis qui fecerit opus* τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ *in die septimo.* Sed ibi quidem in Codice vetustissimo Regio, ex Oriente pridem allato, legitur τῇ ἡμέρᾳ & Σαββάτῃ *die Sabbati.* *Lev. 23. 15.* Ex ratione non dissimili pro eo quod est in Ebræo a, *numerabitis* שבע שבתות *septem Sabbata integra* &c. habent Hellenistæ ἐπὶ τὰς ἐβδομάδας ἑλοκληῆρας, *septem Hebdomadas integras*, uti & שבע *Ibid. 25. 8.* שבתות השנים *septem Sabbata annorum* appellant in versione Hellenistæ ἐπὶ τὰς ἐβδομάδας ἑτῶν, *septem annorum Hebdomadas*; & utrobique consona etiam est vulgata. Priore in loco Chaldæi item שבע שבועות, R. Saadiah سبعة أسابيع, etiam & Judæi Hispanienfes *siete semanas*, quæ omnia *septem Hebdomadas* significant. Insuper posteriori, Judæi Mauritanienfes, سبعة أسابيع *septem Hebdomadas annorum*, ubi Hispanienfes *siete Sabbaths de annos.* Ita ex interpretatione tam veteri, quam recentiori שבת seu *Sabbatum* non solum *Quietem* seu a laboribus cessationem, quæ pars Festi semper singularis habita, atque vocabuli ipsissima est significatio, denotat, verum etiam diem seu annum *Septimum*, quoniam in eo quiescendum;

dum; uti & Lustrum & Olympias, quinquennium seu (pro varia ratione putandi) quadriennium, prætermisâ primariâ unde dicitur utrunque significatione, quæ nihil temporis ejusmodi omnino in se habet. Hinc nemo nescit Hebdomadam etiam seu orbem dierum septenarium, tam Magistris dici passim **שבת** quam **שבת**, id est, tam *Requiem*, quam *Septimanam*, ut per synecdochen partis. Illinc Feriæ sexcenties appellantur prima, secunda, tertia **שבת** *Sabbati*; quemadmodum etiam, in federe novo. Ut, *prima* seu *una Sabbatorum* c pro die Solis seu Dominico; & *jejuno bis d in Sabbato*, pro eo quod est, jejuno bis in hebdomade. Mirum igitur non est, Lactantium existimasse Sabbatum septem denotasse. Hic est, inquit c, ille dies Sabbati, qui lingua Hebræorum à numero nomen accepit. Sic alii f. Hinc factum est insuper, ut Gentiles, quorum in linguas Sabbati hæc notio per Judæorum, sive consuetudinem, sive libros Hellenisticos irrepserrat, diem quemlibet in ordine Hebdomadico vocarent **ἡμέραν τὴν Σαββατικὴν** diem Sabbaticum, perinde ac si significasset, ex vocabuli vi, diem Hebdomadicum, ut inferius g patebit ex Vettio Valente Antiocheno. Hæc cum ita sint, intelligi quidem commodè potest, Diogenem Grammaticum Septimis quibuslibet disputasse diebus, per Sabbatorum vocamen sic à Suetonio (cui *Sabbata* pro recurrente dierum septenorum, quibus jejunia servata sunt, periodo notum esse scimus ex Epistola Tiberii, de qua supra h) denotatis; non aliter atque intelligimus illud Vulcatii Gallicani de Avidio Cassio. *Exercitium Septimi diei fuit omnium militum, ita ut & sagittas mitterent, & armis luderent; & arma militum Septima die semper respexit.* Si dixerat, Sabbatis, idem sanè, tametsi vocabulo peregrinæ originis, seu Romanis suis eadem notione, non inusitato, dixerat. Nullo ad festivitatem Sabbati, ita vulgo dicti, sed ad dierum Septenorum tantum qualemcunque orbem, respectu habito. Quod interea si quis non ferat, concedatur Sabbata Diogenis illius fuisse ipsos dies Saturni, Ebraeorum Sabbatis ita vulgo dictis, semper respondentes; quæ ob Ebraeorum mores nullibi ferme in Romano Imperio non in usu, eo nomine Romanis etiam satis nota. Certè id non ita facile concedendum, quoniam dies ille rebus agendis inauspiciatur.

c D. Marc.

16. 9.

D. Ioann.

20. 1.

d D. Luc. 18.

12.

c Lib. 7. seu

de Divino

Præmio, cap.

14.

f Theophil.

Antiochen.

ad Autoli-

cum lib. 2.

g Cap. 19.

h Cap. 15.

Romanis Græcisque habitus. Qua de re etiam plura mox. At vero Cultum quærimus. Ideone five Rhodiis five Gentilibus aliis cultus dies Saturni seu Ebræorum Sabbatum, quoniam memoratur, Diogenem eis in diebus Rhodi disputasse solere? nihil minus sequitur. At demum de Græcorum veterum moribus heic in Universum illud pronuntiandum est; Annorum & Mensium rationem in sacris, non omnino dierum aliter atque ex recurrente anni mensive tempore revolverentur, eos habuisse. Scilicet ab oraculis legibusque acceperant ipsis sacrificandum esse $\epsilon\tau\epsilon\rho\gamma$, ἡγουσιν τὰ πάτρια, μήνας, ἡμέρας, ἐνιαυτὸς *secundum Tria, videlicet patria, Menses, dies, annos.* Unde ἀπασ- *ταῖς τοῖς Ἕλλησι* *universi Græci* (ut ait Geminus i Astronomus pri- *scus, qui rem totam narrat)* annos juxta Solem, menses vero & di- *es juxta Lunam agebant.* Atque διὰ τῶν τῆς σελήνης, inquit ille, *Φωτισμῶν αἱ ἐπεσηγορίαι τῶν ἡμερῶν κατανομαζομένην, à Lune illu-* *minationibus appellationes dierum sunt denominatae,* id est, à Syno- *do ad Synodum, nullà Septenarii & revertentis ratione civili seu* *sacrâ (nisi, ut dictum est, ex accidenti) habitâ, sed subinde* *Astrologica.* Quod ex Rîtualibus Etruscorum libris apud *Censorinum* affertur, ad numeri Septenarii, in ætatibus urbium ac hominum prærogativam, non omnino ad dierum cultum pertinet, Nec quod de Judæis intermiscetur, eos spectat aliter atque numeri illius ipsis in temporum distinctione usus erat, quemadmodum Soloni & Etruscis, de quorum libris, quæ huc attinent, ipse Censorinus i postea in ætatum discrimine. Et sciunt pueri, Solonis Hebdomadas aliud non fuisse præter annos climactericos. Quod vero habet de Etruscis Postellus, aut hallucinatio est manifesta, aut commentum audax. Neque enim Dionysius Halicarnassæus m, neque Cicero n, quos citat ille, de Septimo aliove die recurrente loquuntur; ut intuenti liquebit. Et quod ait, Dionem asserere Sabbati Judæorum usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum, aut testari saltem unam ex septem diebus Hebdomadis fuisse quieti concessam; id etiam à vero est alienissimum. Nil hac in re asserit Dio præter id quod est, dierum juxta Planetarum septem in eis dinumerandis ordinem ab Ægyptiis acceptam passim invaluisse,

i Isagoge è i
τὰ Φαινό-
μολα c. 6.

k Videfs A-
rati Dio se-
meia & Hug.
Grotii notas
ibi pag. 17.
col. 1.

i Cap. 17.

m Antiq.
Rom. 1.
n De Legibus
lib. 1.

se, maximeque apud Romanos, quod ad unam in hebdomade quieti concessam nullatenus spectat. Et quod adjicit de Iani institutione, nugæ sunt prorsus nugacissimæ. Nec omnino culta Romanis Sabbata seu hebdomadem Judæorum innuit tetra-
sticon illud prius Ovidii. Monet scilicet amantem, qui amare jam dedisceret, ut in remedium amoris loca, quibus ipse simul cum amica assueverat, diligentius quantocius & procul fugeret. Idque adeo sollicitè, ut nec dies inauspicatissimi alias rebus agendis, adeoque itineri, habiti eum laqueis amoris nondum extricatum morarentur. Quinam heic illi? Dies Saturni, quibus Sabbata ab Ebræis Romæ culta, ideoque peregrina dicta, etiam & cladis Aliensis dies infaustissimus. Peregrina enim Sacra alia fuere, quæ Romanis ex autoritate publica è regionibus exteris inuenta, qualia memorat loco citato Festus; Et Aufonius o,

o In Esloga-
rio.

Adjiciam cultus peregrinaque sacra Deorum,

Alia, quæ Peregrinis ibi degentibus plerunque, sed non semper, permilla, nec Romanis ex more aut jure Romano omnino communia; qualia Ægyptiaca aliqua fuere & Iudaica, *alienigenarum sacra* Senecæ p dicta. Et C. Cassius q de Servis; *Postquam nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, Externa Sacra aut nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coercueris.* Svetonius item de Tiberio r; *Externas ceremonias, Ægyptios Iudaicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Et Tacitus s, *Actum & de sacris Ægyptiis Iudaicisque pellendis.* Atque inter hujusmodi Sacra peregrina Sabbati cultus tunc fuit Romæ: non inter ea quæ ex decreto publico recepta. Nam & Sabbata sua hebdomadica seu peregrina illa Romæ sub Augusto, id est, cum scripsit Ovidius, servasse Judæos scimus etiam ex Philone t, ubi traditur, Augustum rationem, in distributionibus suis mensuris, Judæorum ita haberi voluisse, ut, si liberalitas illa in τὴν ἑβδομῆνθον *palam sacrum diem septenum* incidisset, quâ illis nec dare nec accipere licuit, à diribitoribus die postero beneficium illud acciperent. Quod sane nec Romanis commune fuisse die septimi celebrationem seu cultum obiter palam facit. Et Ovidius ipse, ubi de locis puellarum captandarum, amoris candidatum

p Epist. 108.
q Tacit. Ann.
nal. 14.
r Cap. 36.

s Annal. 2.
& vide sis Io-
seph. Archæ-
olog. lib. 18.
cap. 4. & Va-
ler. Max. lib.
1. cap. 3.
t Lib. de legi-
gatione ad
Caium.

docet, locos Romæ, quibus culta Septima Sacra Judæis, memorat, ut videre est in disticho superius capite decimoquinto ex eo citato. Non igitur in eo quod ait, *nec te peregrina morentur Sabbata*, de Sabbatis peregrinis amasium Romanum monet, perinde ac si Sabbatorum ipsorum, id est, Festi gratiâ, dubitaret de discessu ejus. Sed cum dies, quibus Sabbata illa à Judæis celebrata, id est, Saturni, per Sabbatorum peregrinorum nomen illic denotati, inter infaustos ac atros, licet non ex auctoritate publica seu instituto civili, tamen ex disciplina permultis privatim recepta, numerarentur; ideo dubitavit Ovidius, ne facile evenire posset, ut diebus illis discessum pronius differret amasius (libentissime aliàs etiam cunctabundus) eò quod rebus gerendis, ac itineri minus idonei existimarentur. At verò, inquit, non solum dies illiusmodi te non morentur, qui ex disciplina tantum Mathematicorum inauspicati habentur, verum nec illi, qui ex instituto publico rebus ferendis minimè idonei ferio fiunt, veluti dies ille cladis Aliensis. Id est, nullius diei aut temporis utcunque alias infausti qualitas discessum tuum differat. Quod quidem firmatur ex sequenti tetrasticho. Nimirum docet, puellam primo captare intempestivum esse Natalibus suis seu Calendis Aprilis Festivæ solennioribus, *quaque aliquid dandum est, illa sit atrox dies*. Aliàs verò, inquit, etiam dies alioquin atri seu infausti haberi soliti, veluti cladis Aliensis, & septima Festa Judæis culta, id est, dies Saturni, amoris incipiendo satis idonei sunt, tametsi aliàs rebus sint minus apti gerendis. Ex re enim manifestum est, in utroque tetrasticho Sabbata & Festa septima ad tempus ipsum seu diem Saturni tantum denotandum, non ad ipsos diei ritus sacros, velut Romanis ipsis in usu, indicandos, memorari. Unde & quod ex Tibullo subjungitur & lucem capit & mutuo dat. Quæsit ibi amasius moras; mala avium omina causatus est; inauspicatam etiam Saturni diem se tenere; Sacram etiam nuncupatam ea notione, ut antè diximus, qua Sacrum quid aut religiosum, eo quod tristi omine est infame, nuncupatur. Unde Justus Lipsius tum Ovidii peregrina Sabbata, tum Tibulli diem Saturni breviter sic explicat. *Triste Saturni sidus & maleficum: quale ingenium inferorum. Inde est nania Græcorum Κρόνου ὄμμα, id est, Saturnius oculus,*

u Saturnal.
Serm. lib. I.
cap. 5.

oculus. Inde superstitio, Saturni diem via non faustum. Quæ omnia in id recidunt, ut dies Saturni seu septimus pro inauspicato, tantum est disciplina Mathematica, adeoque tantum iis, qui eâ, ut amantes non raro, caperentur; non civili seu publico aliquo instituto. Malevolum nimis Saturni fidus esse, passim apud Astrologos legitur; de quorum denominatione dierum à planetis, fusiùs (ut rite Josephi locus, de quo agitur, explicetur) infra dicemus. Summa ex hæcenus dictis est, diem illum ex instituto moribusve publicis tantum Judæorum genti, atque eis, qui in eorum ritus, ut Profelyti Justitiæ, transierant, Festum fuisse; Romanorum autem nonnullis ex disciplina Mathematica diem quidem inauspicatum, ob fideris dominantis, à quo denominatus est, malevolentiam, haberi. Sed neque sic ex instituto seu moribus publicis. Ita ut ejusdem ratio nulla omnino Romanis haberetur extra Astrologicas privatorum opiniones; quas sanè, cum in sæculo illo, Mathematicorum, id est, hæc Astrologorum, artes (ut scimus ex Suetonio & Tacito) toties Romæ tanto in pretio essent, totiesque damnatæ pulsæque recurrerent, non est quod dubitemus, plurimum apud vulgus, ut fieri amat, invaluisse. Et Festos Saturni dies, quotquot omnino fuerint, in Decembri simul locatos esse, nesci non sunt, qui nondum ære lavantur.

CAP. XVIII.

Ostenditur quæ capite decimo sexto è Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis ac die Septimo afferuntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativa ne Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, impleffe. Calendariis aliquot, velut ex More Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, summa cum oscitantia adponi.

Equuntur in Capitis superius decimi sexti Objectionibus, loci illi Tertulliani bini insignes. Alter ex Apologetico; ex libro adversus Nationes alter, cum virorum doctorum aliquot in eos animadversionibus; quibus apud gentiles veteres Septi-

mi diei seu Sabbati Hebdomadici observationem in usu fuisse asseritur. Certè si id de Septimi, id est, Saturni, diei otio simplici, velut ejus qui minus aptus rebus gerendis erat, non religionis, sed disciplinæ Astrologicæ causâ (ut jam antè dictum est) sumatur, idque non de instituto aliquo moribusve publicè receptis, sed de superstitione privatorum, nec fortè paucorum, qui disciplinæ ejusmodi indulgentiores fuerint; consonum erit eis, quæ capite superiori tradita sunt de operis itinerisque eo die apud veteres abstinentia, eo quòd inauspicatum atque velut atrum haberent. At sic, Cultus sacri, de quo quæritur nihil inesse dicit Tertullianus. Certè nec de Gentilibus generatim, aut de Gente aliqua, Populo, Civitate, aut instituto publico loquitur ille. *Secundo loco ab eis sumus, inquit, qui Diem Saturni otio & victui decernunt.* Ab eis qui ex disciplina sibi recepta id faciunt. Qui cum Gentiles etiam sint ipsi, non est quod Solis diei lætitiā magis nobis Christianis objiciatis, quàm ipsis pariter Saturni diei otium. At utroque in loco exorbitare ipsos ait; altero, à Judaicis moribus, quos ignorabant; altero, à suis ad alienas religiones. Nonne igitur etiam religionis seu cultus causâ, otium ac victum fuisse, innuit diei illius? quemadmodum & alia observata, quæ ibi memorat, ex ritu Judaico sacro. Certè vix diffitendum. Et sanè Superstitio illa, in dierum observatione, Astrologica, bene satis apud veteres illos pro Religione, sensu vulgari, intelligi potest. Cognatissimæ planè sunt. Et superiori capite monuimus, etiam dies Atros, Religiosos & sacros, sed notione peculiari, dici solitos. Sed detur, voluisse Tertullianum etiam Judaica Sabbata ipsos, de quibus loquitur, voluisse quā Judaica, religione imitari. Certè ita hoc tantum sequitur, fuisse, qui etiam ex Judaicis ritibus sibi aliquos, atque in illis hunc de Sabbato sumpsissent; sed perperam interea hunc observassent à Judaico more exorbitantes, quia nec eo more, quem ignorabant, otiabantur; à suis item religionibus exorbitantes, quoniam otium ejusmodi ac observatio qualiscunque Hebdomadica sacris eorum erat planè aliena. Quod quidem negare planè ipsum, observationem ejusmodi aliquam ex ritu fuisse Gentilium, aut in eorum sacris (quorum ipse inter Patres Latinos, ut Clemens inter Græcos, callentissimus erat) repertam, satis interea etiam evincit. Et credibile sanè

sanè est, Romæ, ubi indultu Principum, sacra Judæis ipsis ibi perquam numerosis Profelytisque Justitiæ adeò permiffa fuerint, non defuisse ex Paganis, qui tametsi in ritus eorum ut Profelyti non transissent, ritus nihilominus eorum, uti & aliorum ejusmodi ibi degentium, subinde ita imitarentur, ut moribus suis, maximè eis qui cognatiores fuere, illos commiscerent, ac Judaicam etiam Religionem ipsam venerarentur ac metuerent; utcunque ei nomina sua ritè non darent. Horum ex genere haud forsan iniquum existimare fuisse Aureliam Soteriam, de qua marmor, hoc vetus, quod Polæ in Istria visitur; saltem pridem^x visebatur.

^x Apud Ianum Gruterum in Thes. p. 721, num. II.

AVR. SOTER. ET
AVR. STEPHANUS
AVR. SOTERIAE
MATRI PIENTISS.
RELIGIONI JUD-
AICAE METUENTI

F

Sive quadratarii sive exscriptoris incuriâ Religioni legitur pro Religionis. Et scimus quidem, metuentem Sabbata & metuentem Ius Judaicum pro ipso Judæo seu Profelyto Justitiæ sumi Juvenali y. y Satyr. 14°. Sed & alias Judaicam religionem ritusque quosdam affectantes, nec tamen Profelytos factos, Romæ seculis illis egisse, cum res ipsa suadet, tum elicere licet ex illo Senecæ de seipso; *Quæris, quomodo desierim? in Tiberii Caesaris principatum juventæ Tempus inciderat. Alienigenarum sacra movebantur. Sed inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinencia.* Quod de seipso, velut Judaicam religionem, non Christianam, affectare viso, rectè probat Joannes Rualdus^z adversus Martinum del Rio a. Ad locum autem Tertulliani posteriorem, seu qui in opere ad Nationes habetur, annotavit quædam V. C. Samuel Petitus, quæ huc transferre non pigebit. *Integrum, inquit ille in commentariis^b ad leges Atticas, locum descripsimus, ut emendemus. Primo enim ista, qui etiam in laterculum Septem dierum Solem recepistis, omnino sunt corrupta. Quanquam enim agatur de Hebdomadis*

^z In Vita Plurarchi cap. 9.
& vide Lips. in Tacit. Annal. 2. n. 173.
^a In Vita Senecæ cap. 12.
^b Tit. 1. pag. 4

madis observatione paulò ante hæc tempora usurpari cœpta à Romanis, cuius dies denominationem à Planetis acceperunt, immediatè sequitur, & ex diebus ipsorum prælegiſſis &c. Satis indicant τὸ dierum, ad quod refertur τὸ ipsorum non esse sanum. Itaque rescribo, qui etiam in Laterculum Deorum Solem recepiſſis. Nam à septem Planetis, quos in Diis censuerunt Ethnici, dies Hebdomadis nomina invenerunt. Addit deinde Tertullianus quibusdam Hebdomadis diebus Romanos otium & prandium curasse, quibusdam totis jejunaſſe, quibusdam ad nonum tantum, quod imitatione Iudeorum proculdubio usurpabant. Hinc addit Afer noster; Quod quidem faciſtis exorbitantes, & ipsi à vestris ad alienas religiones. Nomine alienarum religionum, intelligit Judaicam; sed verba in mendo cubant, quamquam id non primo venæ tactu deprehendas. Sed morbi arguunt hæc Tertulliani verba ex Apologetici cap. xvi. Æque si diem Solis Lætitia indulgemus, aliâ longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt: exorbitantes & ipsi à Judaico more, quem ignorant. Nam optimè dixit Tertullianus, Ethnicos exorbitasse à Judaicis moribus, quos tamen usurpare videbantur, idque verissimum est. Neque enim veri Dei religione ista observabant, sed pravâ Judæos imitandi affectatione, cum tamen mores illorum, eorumque causas ignorarent; quemadmodum Christiani Die Solis lætitia indulgebant aliâ certè longè ratione, quàm religione ulla Solis; atque ita Ethnici exorbitant à suis moribus, ut & etiam ab alienis, quos tamen admittebant, quia alia religione tacti, quàm ii, à quibus acceperant, mores istos usurpabant. Rescribo igitur: exorbitantes & ipsi à vestris, ab alienis, religione. Exorbitant enim, ut jam diximus, à suis ritibus ad alienos, Iudaicos nempe, rursumque à Iudaicis moribus exorbitabant religione, quia Judæi Saturni diem lætitia indulgebant longè aliâ quàm Ethnici religione, quia isti hæc in honorem usurpabant. Sic ille. Sed quod ait in honorem Saturni, admittere nequeo. Nam dies celebrati in honorem Saturni festi erant; uti Saturnalia in Decembri. Quicquid Saturni erat in diei Hebdomadici hujus observatione, diem faciebat atrum, inauspicatum, non omninò Festum. Quicquid autem Festi inerat, ex Iudeorum ortum est imitatione, quâ Judaicæ religionis metuentes ali-

tes aliqui, ut dictum est, subinde trahebantur. De Hebdomadibus autem dierumque nominibus, quale illud Saturni apud Tertullianum, plura mox. Ne vero scrupulus dubitandi maneat de ejusdem mente in locis illis, quos jam tractavimus, ipse alibi, ni fallor, luculentissimus est sui interpretes. Christianos nascentis Ecclesiae exagitat, qui Ethnicorum Festis interesse ac celebrationis participes esse solebant; veluti Saturnalibus, Brumalibus, Matronalibus. Et demum, *O melior Fides*, inquit, Nationum in suam sectam, quae nullam solennitatem Christianorum sibi vindicat! Non Dominicum diem, non Pentecosten, etiam si nosset, nobiscum communicassent. Timerent enim, ne Christiani viderentur. Nos, ne Ethnici pronuntiemur, non veremur. Si quid carni indulgendum est, & habes non dicam tuos dies tantum, sed & plures (legunt aliqui, non dicam suos dies &c. Id est, Ethnicorum; sed editio Rigaltiana, non tamen dies tantum, sed & plures.) Nam Ethnicis semel annuus dies quisque Festus est. Tibi octavo quoque die (Rigaltiana, Tibi octavus quisque dies.) Excerpe singulas solennitates Nationum, & ordinem texe (Rigaltiana, in ordinem exsere.) Pentecosten implere non poterunt. Christiano Festa Paganica frequentanti inquit, si ita genio indulgeas, ut dies Festos numerosiores cupias, cur eo nomine ad Ethnicorum solennia sic confugis? In Christianismo dies Festos jam habes multò plures, quam in Paganismo. Pagani enim Festa habent tantummodo annua, semel quotannis, nec minori temporis spatio recurrentia. Christiani vero seu sodalitium illud, cujus tu pars es, octavo quolibet die Festum celebrant, id est, die primo cujuslibet Hebdomadis (qua ratione tam octavus, quam Septimus dies ille veteribus habitus, supra monitum est.) Atque ita etiam quinquaginta duos dies Festos quotannis iteratos habes. Sed & si Festa universa annua Ethnicorum in ordinem texas, numerum Festorum quinquagenarium implere non potes; nequidem illum, qui tibi continenter celebrandus. Scilicet Pentecosten, quo nomine veteres Christiani non solum ipsum diem à Pascha te quinquagesimum, sed cunctos simul dies, qui intercedunt seu contextas quinquaginta diebus ferias, ut S. Hieronymi e verbis utar, nuncupantes, intervallum illud integrum, ut Festum continu-

*Sermones de
Temp. 60. &
Dist. 76. c. 8.
Epiphani. in
compendio
de Doctr. Ca-
tholica. Au-
tor Quast. &
Resp. Iustino
tribut. 115.
&c.*

*h In Ecloga-
rio.*

*i In Fastorū
Kalendario.*

*k Lib. de An-
nis & Men-
sibus.*

*l Ad Ovidii
Fastos.*

*m In Paralip-
pom. ad I.*

*Rossin. lib. 4.
cap. 4.*

*n In Vrano-
logio. pag.
102.*

um seu jugem & continuatam Festivitatem celebrabant. D. Ambrosius f; *Instar Dominicae tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici deputantur.* Alii g tantundem non raro. Ethniconum Festa annua universa nec dies tuos Dominicos, nec quidem unam hanc continuam, qua quotannis frueris, Festivitatem numero æquant. Sic Christiano Festa Ethniconum sectanti, pater ille. Quisquamne igitur autumare potest voluisse omnino Tertullianum die Septimo recurrente Festum aliquot Ethnicis ex civili aliquo seu publico instituto celebratum? cum & omnia eorum Festa Annua esse dicat, adeoque nulla Hebdomadica, neque ea numerum quinquagenarium implese. De Ethnicis Romanis proculdubio loquitur. Id inde satis liquet, quod adversus Christianos Romanorum Festa celebrantes agit. De feriis item stativis, non de Conceptivis aut Imperativis; quæ incertæ fuerunt. Et certè si Stativas ferias in Calendario Romano, quod supra exhibemus, minio notatas, enumeres, quinquaginta non reperiēs. Sed ea de re vide, si placet, præter Ovidii Fastos & Aufonii h Ferias Romanas, eos qui è veterum libris Calendarium illud sive auxerunt, sive commentariis illustrarunt; maxime Sibrandum Siccamam i, Lylum Gyraldum k, Carolum Neapolim l, Thomam Demsterum m, Dionysium Petavium n, ut alios, qui de Festis Romanorum fufius egerunt, velut Rodolphum Hospinianum, Michaelē Beutherum & id genus reliquos, prætermittam. Quod vero ex Lampridio affertur de Alexandri Severi ascensu in Capitolium Septimo quoque (nam sic intelligendum) die, cum in Urbe esset; dubitandum non videtur, quin id spectarit ad animum ejus, sive in Judaismum, sive in Christianismum propensiores, adeoque sive ad Diei, sive Iudæorum, sive Christianorum Hebdomadici singularem cultum. Nam statim sequitur apud Lampridium. *Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere.* Et antè; quodam tempore Festo, ut solent, *Antiochenses, Aegyptii, Alexandrini, lacefferunt eum convitiolis, Syram Archisynagogum eum vocantes & Archieream.* Velut ritibus Iudaicis utentem. In Diis etiam, id est, in Lararii sui nominibus, Abrahamum eum ac Christum habuisse scribit idem Lampridius. Ita morem ejus Septi-

Septimo die in Capitolium ascendendi non omnino refert ille, perinde ac si ex publico aliquo ac veteri Romanis instituto mos ille manasset. Quod de Lucernis in Sabbatis accensis ex Seneca citatur, ad Judæorum plane ritus spectasse fatendum est. Apud eos enim patrifamilias cuilibet ex instituto veteri mos erat, uti hodieque o, vespere Sabbati. sub crepusculum, Lucernas nocti imminenti accendere. Nec quisquam sive vir, sive femina familiæ præerat, cui non incubuit officium p
 להקנות בביתו כל דלוק בשבת אפילו אין לו מזה יאכל שואל
 הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל
 עונג שבת *Lucerne accendenda in adibus suis in Sabbato. Quin*
tametsi deesset, quod comederet, id est, si pauperrimus esset, ostia-
tim mendicandum erat, ut oleum sibi ad hanc rem compararet. Quo-
niam pars hæc erat lautitie Sabbatica. Atque hinc est, quod Ar-
noldus Albertinus q, quæro, inquit, si quis descendens de gente Ia-
deorum solennizaverit vespere sextæ feriæ, incendens Luminaria, do-
minum mundando & abstinendo ab opere servili, non tamen observave-
rit Sabbatum operando in eo, an iste dicatur ceremonias legis Moyse
observare, adeo quod de crimine Hæresis & Apostasie accusari possit.
 Atque quæstionem hanc ait frequenter accidere, & de luminum accensione hac pluribus disputat. Etiam tum ex jam ante citatis è Tertulliano, tum è Josepho & scimus, accensionem lucernarum Judaicam & nonnullos, necdum Judæos seu Profelytos, imitatos. At interea, ex aliquorum sive Judaicam religionem, ut diximus, metuentium seu affectantium, sive eorum, quibus ritus exteri adeo subinde grati fuere, more ejusmodi, à Judaica etiam ratione, ut dixit Tertullianus, exorbitante Sab- bata Judaica à Romanis, velut ex instituto publico celebrata esse, asserere; rationi nemo non videt plane dissonum. Quin fane Senecam de Judæis ipsis, qui Romæ tunc numerosi, tantum locutum esse, non iniquum est ut existimemus. Ita nullo modo publicus Sabbati apud Romanos ipsos ex eo cultus probatur. Quod verò tandem attinet ad Calendarium illud, Julii Cæsaris dictum, quod Hebdomades dierum sibi aptatas habet; Certo certius est ex marmore aliquo veteris Romæ descriptum id non fuisse. Quisnam enim in illius seculi aliquo marmore,

o Leo Mode-
na nella Hi-
storia de Gli
riti Hebrai-
ci part. 3. c.
1. §. 13.

p. Maimon
Gemara Tit.
Sabbath. c.
2. Maimoni-
des eod. tit.
cap. 5.

q. de agnoscē-
dis Assertio-
nibus Catho-
licis & Hæ-
reticis.

Quæst. 32.
in quoque Tit.
2. §. 1. d. 11.

r. Advers. A-
pion. lib. 2.
f. Videfis, Io.
Filescum,
Selectoru m
lib. 2. cap. d,
Ceremonia
§. 10.

aut figuras numerorum Barbaricas, aut Planetarum & Signorum characteres unquam vidit? Scimus figuras illas Barbaricas ex Arabicis non ita dissimilibus fieri, ac primo ante annos quingentos aut circiter ab Arabibus ipsis Mauritanienfibus, ac Hispanienfibus, cum artibus liberalibus Christianos imbuerent, esse communicatas. Et manifestum quidem est, Calendarium illud, prout à viris doctis rem, quam tractamus, negligentius curantibus exhibetur, à Christianis sub seculum quartum aut quintum à Christo, aut citrà, compositum, adeoque Hebdomadem in eo, pro more Christiano, Ogdoadis locum inde supplere. Rectè Josephus Scaliger^r; *Post tempora Theodosii, imò à temporibus Dionysii exigui Kalendaria Romana in Hebdomadas tributa, & cyclus Lune in margine appositus, quem aureum numerum vocamus, exemplo Kalendarii Alexandrini. Antea nondum Kalendaris Iulianis annotabatur numerus aureus. Nam plane inventum est Christianorum post confessum Nicenum. Ut satis mirari non possim doctos viros, qui asseverant etiam epactas à Iulio in Kalendario suo impressas. Diceret eos cum Sosigene in consilium à Dictatore adhibitos. Eadem item de re Dionysius Petavius^u; Minimè dubito, quin falso Kalendarium istud Iuliam Casarem, vel Augustum authorem praeferat, ac tantam originis suae vetustatem ementiatur. Nam est longè recentioris inventi & instituti; prorsus ut à Christianis concinnatum appareat. Cujus rei complura sunt argumenta. Sed illa maxime, quod Circulus Heptagoni veteribus Romanis ignotus sit (publico scilicet temporis calculo non receptus, aliter nec verum est, ut mox ostendemus) nec ab aliis quam à Christianis secundum Iudeos usurpari solitus. In illo vero Kalendario Dominicales literae septem feriarum orbem circumagunt. Quod aureorum numerorum usus in Kalendaris sub ipsum Nicenum Concilium introductus fuerit, ut libro II declaravimus. Quod parùm Latine multa in Gaurici Kalendario concepta sint. Hec enim scilicet Augusti seculum redolent? Oriri chronicè, heliacè, cosmicè, medietas Veris & alia compluria, recentioris seculi barbarie digna. Postremo quod in sex duntaxat primis mensibus Festa & Sidera ortus occasusque notantur. Hinc enim evidens est, ex Ovidianis Fastis Kalendarium istud esse descriptum. Et quæ*

Et quæ obiter in Calendariis aliis, velut ex Romæ veteris consuetudine, habentur dierum Hebdomades appositæ, ex incuria pariter, atque oscitantia summâ scriptorum ortæ sunt, vetustati ipsi planè refragantes, quod ex eis, quæ supra differuntur, fit satis manifestum. Interdum autem tam Ogdoas, quàm Hebdomas à Christianis apponitur, ut in Calendario illo Constantini Magni dicto, quod è Bibliotheca Joannis Georgi Hervvartii primò ante annos aliquot in lucem seorsim emissum, nuperque Dionysii Petavii Uranologio insertum.

CAP. XIX.

Flavii Josephi verborum de Hebdomadis more (quæ ad Gentes universas eum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratiâ quadam præmittuntur. Primò Dierum per Hebdomadas distributio, & Planetarum nominum adjectio, ejusq; Vetustas.

Um igitur verba illa Flavii Josephi, τὸ ἐβδωμάδου τοῦ αἰγυπτίου ἡμεῖς, Consuetudinem seu morem Hebdomadis, quam vacatione operum celebramus nos, seu qua nos otiamur, ad alias gentes civitatesque universas pervenisse, de diei Septimi cultu seu Sabbati Hebdomadici Festo, ex instituto aliquo Civili seu publico recepto, non sit sumendum, (quod in superioribus fusè demonstratum est,) restat, ut expendamus, quinam eorum verborum fuerit sensus & vis. Ego sanè sic statuendum duxi. Nemo non videt ex jam superius dictis Triplicem Hebdomadis seu diei Septimi circumacti rationem & haberi posse, atque etiam habitam. Primam, quæ septimus, ut festus seu Sabbatum, aliterve seorsim ex religione recepta, atque instituto publico colitur; Secundam, quæ in Fastos, Calendaria, ac publicas Temporum, citra Sacra, rationes admittitur; Terti-
am, quæ septem dierum sive apud Mathematicos eorumque in rebus gerendis sequaces, sive apud alios sic qualitercunque (sed

citra institutum civile aut publicum) numerantes, periodum die proximo semper instaurandam tantum finit. Quolibet pariter modo Hebdomas dicitur dierum Septem postremus, & cuilibet rite tribui potest vocamen illud τὸ ἑβδόμενον. *Consuetudo, usus aut mos Hebdomadis* seu diei Septimi recurrentis ac Systema finientis. Jam verò Tertio modo usus erat Hebdomadis passim inter Gentes Josepho cognitae auditasve omnes seu plerasque, fortè & alias, isque tunc vetustus; etiam & Secundo, ut videtur, apud gentes saltem aliquot alias, præter Judæos, Orientales, tametsi nec Græcis, nec Romanis admissus. Modo verò Primo nullibi Josephi seculo, præter Judæos, saltem si nascentem tum Ecclesiam Christianam excipias. Usus scilicet tum dies per septenarios distribuendi, tum Planetarum, ut hodieque, nominibus signandi juxta modum Tertium, passim invaluerat; ita ut septimo præesset Saturnus, ut Sol primo. Sensus igitur, opinor, est; Usus seu Consuetudo diei Septimi velut termini redeuntis dierum periodi, nulla in Civitate, in Gente nulla sive Græca, sive Barbara (quale dici solet de plerisque) non reperitur; quin & ejusdem ipsius diei τὸ ἀργυρομήνης *qua otiamur, seu quam otio celebramus nos.* Nam in dinumeratione itidem is apud gentes alias est periodi terminus; uti nobis non solum laborum terminus, sed & Festus. Adeò ut eo in loco, τὸ ἑβδόμενον *usus seu mos* non ad celebrationem Sabbaticam seu Festivitatem aliquam, quæ Judæis ita singularis fuit, sed ad periodi similis eodem ipso in die desinentis observationem aliquam Mathematicam ac subinde Chronologicam, gentium ceterarum communem, spectet, & tale quid tantum interim innuatur, quale Philo, Judæus alter, de Sabbato simul atque numeri septenarii dignitate plurima congerens, tandem subdit *, *ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῖς δοκιμαστοῖς Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων οἱ τὴν Μαθηματικὴν ἐπιστήμην ἀγαπῶντες, in honore etiam habetur apud illustriores tam Græcorum, quam Barbarorum, qui disciplinis versantur Mathematicis.* De numero septenario, non de Sabbato, manifestum est eum loqui. Ut verò Sententiæ hujus ratio rectius capiatur, Sex sunt in primis animadvertenda. I. Dierum apud alias gentes per Septimanas distributionis qualiscunque Vetustas & Origo. II Planetarum septem nominum Hebdomadi adjectionis, eorumque in orbem sic redeuntium Observationis qualis

* Lib. ὅτι
κοσμοπο-
ίαι

qualiscunque itidem Vetustas. III. Planetarum in orbe illo seu Periodo septenaria Ordo singularis, uti & Dierum. IV. Ordinis ejusdem Ratio. V. Usus hujus Ordinis, & undenam in vulgus Observatio ejusdem ita olim disseminata. VI. Scopus Josephi in verbis illis, unde mens ejus ac sententia, quam amplectimur, clarius elucescat. Quod ad Primum attinet; Quanquam ex Græcorum ac Romanorum veterum institutis publicis seu disciplina civili, Hebdomadicam temporis rationem neutiquam adhibitam comperimus, (quod ex superius ostensis satis dignoscitur,) attamen autores sunt non ita contemnendi, qui etiam ab ipsis seculis primis Hebdomadam in dierum periodis Usum petant, atque eum apud antiquissimos temporum artifices putatoresque receptum, per alias præter Judæos, seculis vetustissimis, Gentes sic velint inde propagatum, ut nullibi fermè incognitus planè esset. Huc in primis spectat, quod capite superius undecimo legitur ex *Sepher Cozri* de septenaria dierum periodo ab Ada incœpta & in posteros propagatâ. Ex Georgii item Syncelli Chronologia MS. in Regis Galliarum bibliotheca observatur, priusquam ratio computandi per menses & annos ab Astrologis inventa fuisset, veteres illos patres spatia distinxisse tantùm καὶ ἑβδομάδας, ut ex Claudii Salmasii indicatione citat Andreas Rivetus y. Certè in y *Dissert. de Sabbatho, c. 5.* annalibus Michaelis Glycæ legitur (interprete Joanne Leunclavio) Georgius tradit Sethum primum invenisse literas Hebræas, signa Cælestia, conversiones annorum, Menses, Septimanas. Neque Georgius hic alius est à Syncello illo, quem sæpius citat Glycas. Sed quicquid de Setho dicendum, vetustissimum interea esse, atque ab intima antiquitate petendum Hebdomadis in Temporum ratione usum, scriptores superiorum seculorum existimasse videmus. Et Joannes Philoponus, ἐκείνο γε μὴν, inquit, συμπεφωνηται πᾶσιν ἀνθρώποις ἑπτὰ μόνας εἶναι ἡμέρας αἵτινες εἰς ἑαυτὰς ἀνακυκλῶμεθα τὸν ὅλον ποιῶσι χρόνον, In illud certè omnes homines consentiunt, Septem solos esse dies, qui in seipsos revoluti totum tempus constituunt. Quibus dein subjungit, τίνα ἔν τῇ τῆς λόγον εἰς ἡμῶν περὶ ἕτερον ἢ μοῶν ὃν εἰρηκε Μωϋσῆς; hujus rei quam certè aliam rationem dare possumus præter illam solam, quam Moses assignavit? Nempè in Creationis historia numero Septenario signata. Quod verò ait, omnes homines consensisse; sumendum est, ut id genus locutiones

y *Dissert. de Sabbatho, c. 5.*

z *De Mundi creatione, l. 7. cap. 14.*

a Nieeph.
Callist. l. 18.
c. 47. & ipse
Philoponus
in Comm. ad
lib. 4. Physi-
corum.

b Lib. 2. ad
Autolycum.

c Vide An-
draam Ribe-
tum Dissert.
de Sabbato,
cap. 5. Guil.
Postellum de
Orig. Etru-
ria pag. 508.
Philipp. Clu-
serium in
Germania
Antiqua, lib.
1. cap. 33. a-
lios, qui de
Sabbato
scripsere.

cutiones alia, pro quamplurimis, idque tam Gentilibus, quam Judæis aut Christianis. Floruit enim Philoponus ille, quem & Joannem Grammaticum appellitant, scriptor scilicet in Aristotelem celeberrimus, sub annum^a Christi DC, quo tempore gentes complures quidem Græcis Romanisque satis notæ fuere, quæ Paganismum nondum exuerant, adeoque nec è Christianismo, nec è Judaismo (nam Mahumedismi natales Philopono coævi fuere) sed ex antiquissima Creationis historia per genus humanum diffusâ, utcunque sive interpolatâ, ut fit, sive oblivione inobscurata, Hebdomadum morem aliquem, tametsi non sacrum, acceperant. Sic vult Philoponus. Et Theophilus Patriarcha^a Antiochenus; *Præterea, inquit b, de die Septimo, qui inter omnes mortales celebris est, magna apud plerosque ignorantia est. Hic enim dies, qui ab Ebræis Sabbatam vocatur, Græcè, si quis nomen interpretetur (quâ de re supra diximus) Septimus dicitur, Hoc nomine mortales omnes diem istum appellant. At nominis causam nesciunt plerique.* Certè perinsigne heic habetur de cyclo dierum Septennarii apud Gentiles usu aliquo, etiam universos, id est, notiores seu plerosque, testimonium, idque de seculis vetustissimis. Saltem, si opus illud Theophili hujus esse genuinum cum viris aliquot doctissimis admittas. Neque enim aliter loquitur, atque de re diu ante per Gentes diffusa. Et seculum ejus est Josepho omnino proximum. Adstipulantur heic è recentioribus^c, viri clarissimi, Theologi alique quotquot etiam à primis seculis per Gentem humanam, sacram diei Septimi observationem volunt disseminatam. Quam autem Sacram fuisse illi volunt, si in Astrologicam aut Chronologicam tantum observationem, ut debent, mutant, id ipsum, quod voluerunt veteres, satis enuntiant. Sed & ad hanc rem plura habentur in eis, quæ statim de Planetarum nominibus Hebdomadi inditis sequuntur. Planetarum Septem nominum diebus Hebdomadis Adjectio ejusque Observatio (de qua proximè juxta institutum est heic videndum) ex intima etiam petitur antiquitate. Id est, ex veterrima Astrologorum disciplina, non ex civili seu publico aliquo instituto; dum scilicet de seculis illis priscis loquimur. In scriptoribus seculis aliquot Josepho recentioribus manifesta quidem occurrunt Adjectionis hujus testimonia

monia, velut rei cuius tunc origo in Gentilismo veteri agnita. S. Augustinus ad titulum illum Psalmi xciii *Psalmus ipsi David in quarta Sabbati* (qui reperitur quidem in vulgata, atque in editionibus aliquot Hellenisticis) *Quarta Sabbatorum*, inquit, *quarta feria, qui Mercurii dies dicitur à Paganis, & à multis Chri-* *Epist. 150. ad Algasia, quæst. 4. c. Lib. 7. C. tit. de Feriis, & C. Theod. tit. eod. lib. 2. f. In Ecloga-rio. g. Antholog. l. 1. cap. 91. h. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 8. i. Vide. Bar-nab. Briffon. ad l. Domi-nico C. Th. tit. de specta-culis. k. Lib. 1. C. Theod. lib. 2. tit. 8. & vide C. Iustin. tit. de Feriis. 3. l. Euseb. de Vita Constā-tini lib. 4. c. 18. Sozomen. lib. 1. cap. 8. Nicephor Callist. l. 7. c. 46. Baron. Annal. tō. 3. ann. Chr. 321. m. Hist. 37. & Xiphilin. in Pompeio. Et fidesis An-gel. Politian. Miscellan Cent. 1. cap. 8.*

stianis. S. item Hieronymus d, *una Sabbati dies Dominica intel-* *ligenda est; quia omnis Hebdomada in Sabbatum, & in primam & se-* *cundam & tertiam & quartam & quintam & sextam Sabbati divi-* *ditur, quam Ebraici idolorum & elementorum nominibus appellant.* Alia sub horum ævum, id est, sub trecentos à Josepho annos obvia sunt, è quibus Planetarum septem nomina tunc è Gentilismo veteri indita scimus; veluti Rescripta aliquod e Valentiniani, Theodosii & Arcadii AAA, Aufonii ea de re carmen f, uti & Theonis g, Sozomeni h historia de Constantino, Petri Alexandrini Isagoge Apotelesmatica, alia i. Ceterum, ut res manifestior fiat, ab hisce ascendamus per scriptores aliquot, qui etiam ultra Josephum sursum excurrunt. Nam & hæc cum eis, quæ sic vetustiora sunt rite commissa, liquidum facient, Planetariam dierum denominationem, idque in Paganismo, fuisse Josepho multum antiquiorem. Constantini Magni de Die Solis habetur k rescriptum; sicut indignissimum videbatur, diem Solis (inseritur ibi, in Guilielmi Monachi Malmesburiensis, quæ habeo MS. Excerptis è codice Theodosiano, quem Dominicum dicimus) *venerationis suæ (ex MS. corrige veneratione sui) celebrem altercantibus jurgiis & noxiis partium contentionibus occupari, ita gratum ac jucundum est eo die, quæ sunt maxime votiva, compleri.* Atque ea de re luculenter etiam historiæ Ecclesiasticæ. Constantino autem vetustior Dio Cassius sub annum à Josepho centesimum quadagesimum floruit. Is τὸ ὅ δὴ, inquit m, εἰς τὰς ἀστέρας τὰς ἐπὶ τὰς πλανήτας ὠνομασµένους, τὰς ἡμέρας ἀνακείδω, κατέστη μὲν ὑπὸ Αἰγυπτίων Πάρεσι ὃ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους, & πάλαι ποτὲ, ὡς λόγῳ εἰπεῖν ἀρχαῖον. οἱ γοῦν ἀρχαῖοι ἔλλαυν ἐδάμῃ αὐτὸ, ἔσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ἠπίσαντο. *Quod verò Septem stellis, qui Planeta vocantur, dies assignari receptum est, inventum quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines, haud ita pridem, ut sic dixerim, vulgari ceptum.* Certè

Græci veteres (quantum equidem scio) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuere. Sed ea de re vide, quæ mox dicentur. Et quidem de tempore suo expressim heic Dio, καὶ πάντι τῶν τοῖς τοῖς ἄλλοις ἀπασιν καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωρεύει καὶ ἤδη καὶ τὰ τοῖς ἑσπέραισι πατρίων τρόπον τινά ὅτι & nunc ubique ferè apud omnes alios, etiam & ipsos Romanos in usu est, & velut mos ipsis patrius habetur. Quod sine vetusta tunc origine factum intelligere nequis. Morem dicit velut patrium; quia ita inter Mathematicos, id est, Astrologos, & qui eorum disciplinæ sequaces fuere numerosissimi alios, non omninò interea ex instituto civili sive Romanis sive Græcis tunc receptus, ut & supra ostensum est. Quod heic semper animo recolendum. Dione antiquior circa annos quadraginta Clemens Alexandrinus, de quarta & sexta feria verba faciens ἐπισημαίνονται, inquit, ἡ μὲν Ἑρμῆς, ἡ δὲ, Ἀφροδίτης Nuncupatur quidem hæc Veneris, illa Mercurii. Atque huic coævus Tertullianus Afer, diem Solis & Saturni disertè memorat locis capite supra decimo sexto, ex Apologetico ejus & opere adversus Nationes adductis. Egregii sane testes, in Occidente aliter, aliter in Oriente, moris hujus, ut in Paganismo passim, modo, quo diximus, usitati. Hisce antiquior Justinus Martyr, qui Josepho sexaginta aut circiter annis tantum recentius scripsit, Solis itidem Diem & τὴν Κρονικὴν id est Saturnianam verbis memorat o expressis. τὴν δὲ ἡλίου ἡμέραν, inquit, κοινῇ πάντες τὴν κοινῇ συνήλθον ποιῶμεθα Die Solis communiter omnes convenimus. Et τῇ πρὸ τῆς Κρονικῆς ἐπαύρωσαν αὐτὸν Pridie Saturni diei in Crucem actus est Jesus Christus. Si nupera tunc fuisset, denominatio illa Planetaria, velut è Gentilium Theologia & artibus pridem nata, proculdubio eâ uti noluisset Pater ille adeò familiariter. Illustres, dum ad Josephi tempora ascendimus, sequuntur bini illi, Plutarchus & Tacitus, Græcus alter, alter Romanus; ejusdem cum Josepho seculi, etiam satis coævanei. Disquisitionem inierat Plutarchus, undenam evenerit, Planetarum nomina diebus Hebdamadis sic esse assignata. Titulus ejusdem hæctenus visitur in Symposiacorum p editione Aldina, aliisque aliquot. Nam in recentioribus, nescio, quare, cum nonnullis aliis prætermittitur. Verba sunt, Ἀλλὰ πῶς οὐ μωνύμως τοῖς πλάνησιν ἡμέρας, ἀτὰρ κτλ ἐκείνων ταῖς, ἀλλ' ἐνηλα-
λαγ-

a Stromat.
lib. 7.

o In Apolo-
gia. 2.

p Lib. 4.
quest. 7.

λαγνύμης ἀριθμῶσιν Quamobrem dies Planetis cognomines, non
 juxta Planetarum ordinem, sed mutato ordine numerari soleant. Ipsa
 disquisitio utinam minimè temporum injuriâ, cum aliis ejus-
 dem operis, periisset. At cum eâ miscuerat Plutarchus scri-
 ptum περὶ ἡλίων τάξεως de clavorum ordine. Id est, de clavis an-
 nalibus Idibus Septembris Romæ in ædium sacrarum pariete,
 ad annos dinumerandos q̄ pangi antiquitûs solitis. Ante sci-
 licet annorum à consulum nominibus numerandorum morem.
 Anne Planetarum Clavorumque heic usum parilem habuit,
 aut non ita dissimilem vetustatem? Certè ex eo solum, quod
 ipse tunc sub Josephi ævum rem, pro more suo vetera inda-
 gando, aggressus sit, non obscure liquet, etiam Josephi ævo no-
 mina illa diebus adhibita, maximè apud Græcos. Tacitus au-
 tem manifestò idem innuit, dum rationem Sabbati seu Septi-
 mi diei apud Judæos quietis, ex honore Saturno habito, juxta
 nonnullos ait deduci, seu quod è Septem syderibus, quibus mortales
 reguntur, altissimo orbe, & præcipuâ potentiâ Stella Saturni feratur:
 ac pleraque cælestium vim suam, & cursum Septimos per numeros con-
 ficiant, per Septimos scilicet tum in horis, tum in diebus nu-
 meros, juxta Astrologorum, qui tunc maximi habiti sunt, di-
 sciplinam. His jungendus est Damis Assyrius, qui de re-
 bus Apollonii Tyanei, cui socius erat, scribens tradidit, Jar-
 cham Brachmanum Principem ei dedisse δακτυλίς ἐπὶ τῶν ἐπὶ
 ἑπταύμης ἀστέρων, ὥς φορεῖν τὸν Ἀπολλώνιον κτ' εἶνα πρὸς τὰ ὀνόματα
 τῶν ἡμέρων Septem annulos septem stellis (planè Planetis) cognomi-
 nes; eorumque singulos, secundum dierum nomina, Apollonium gestasse.
 Sic ille Josepho coævus; ut legitur apud Philostratum. Tibullus
 autem centum amplius annis Josepho est antiquior. Saturni
 diem disertè apud eum memorari antè notatum est. Quin & Ora-
 cula defecisse diu ante Josephum creditur. At vero in vetusto A-
 pollinis legitur ex Porphyrio apud Eusebium.

q̄ Festus in
 Clavus. &
 vide sis Iacob
 Durantium
 Var. Lect. 1.
 cap. 5.

r De vita A-
 pollonii l. 3.
 cap. 13.
 l Cap. 16.

t Prepar.
 Evangelic. l.
 5. cap. 14. &
 habetur in
 Om. Vet. c. 8

Κληίξεν ἐμὲν ἡδὲ Ἡέλιον κτ' ταῦτα
 Ἡμέρη Ἡελία, μήνιν δὲ ὅτε τῆς ᾗ παρείη
 Ἡμέρη, ἡδὲ Κρόνον ἡδὲ ἑξείης Ἀφροδίτῳ.

Invoca Mercurium, & pariter Solem die Solis. Lunam itidem, cum
 adorit ejusdem dies, & simili modo Saturnum & Venerem. Atque

In Prolegom. ad lib. de Emendat. Temp. hinc ait Josephus Scaliger ^u, demonstratur, quod vetustissima sit appellatio dierum à Planetis, etiam apud Græcos. Ubi etiam adnotat, in oraculi explicationem, vulgus credidisse Planetas apparere die suo; nempe omni die Martis ipsum Planetam sui videndi potestatem facere. Et sic de reliquis. Idque, inquit, planè Orpheus designavit in Ἔργοις καὶ Ἡμέραις.

Πρῶτον μὲν εἰ πρῶτον ἐν ἡμέραις φαίνεται Ἄρης,
Μὴν δὲ εἰς τὸ Ἄρην ἡπτελλεται, ἴχου δὲ ἔργων,

x Citatur ab Andrea Ribeto in Disser. de Orig. Sabbati c. 5. y Eusebius in Chronico. z Xanthus Lydius apud Laert. in proæmio. & si de Ios. Scalig in Eusebianis pag. 15. a Videtur Plin. hist. 30. cap. 1. b Stromat. 5. c Apolog. 2. d Histor. lib. 23. lib. 7. cap. 15

Nam disertè intelligit, si Neomenia καὶ Σελήνη inciderit in diem Martis, id est, feriam tertiam, abstinendum ab opere. Ita scilicet Scaliger versus illos ex Orphei Ephemeridibus sumptos, & depravatè apud Joannem Tzetzem in animadversionibus Hesiodianis olim editos legit & explicat. Aliis ibi viris doctissimis *πρῶτον μὲν πρῶτον ἐν* &c. legentibus. Sed quod ait Scaliger, heic de vulgi opinione, Planetas die suo exoriri solitos, satis amplecti nequeo. Nec sane ibi mentionem fieri diei Martis, quàm in orbe Hebdomadico locum habet. Hoc enim tantum, ni fallor, significant versus illi; Si die primo mensis apparet Mars, Sidus infaustum, & cum Marte Luna, operibus abstinere. Utcunque verò, ex Oraculis vetustissimis, atque etiam ex Orphicis (si conjecturæ Scaligerianæ fidem tribuere velis) denominationem dierum Planetariam habemus. Quin & Origo ejusdem à Scriptore veteri Græco nondum edito Zoroastris & Hyftaspis Scholæ Chaldaicæ & Ægyptiacæ tribuitur, οἱ καὶ Ζωροάστρην καὶ Τσιάπην Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι ἀπ' ἀρχαῖς τῶν πλεονεκτηῶν ἐν ἑβδομάδι τὰς ἡμέρας ἀνέλαβον. Qui Zoroastris, inquit ^x, & Hyftaspis sectam amplexi sunt, seu eorum sectatores Chaldaei & Ægyptii à numero Planetarum dies in Hebdomade repetebant. Certè Zoroaster Magus nonnullis ^y est Abrahamæ ipsi coætaneus; aliis ^z eum sexcentis annis ante Xerxis transitum collocantibus, id est, sub Ebræorum regni initia, etiam aliis ^a aliter atque aliter vetustiore eum facientibus. Et Hyftaspis, ut auctoris ac Prophetæ Magique vetustissimi mentio apud Clementem ^b, Justinum ^c, alios. Darii Patrem (eundem fuisse, vult Ammianus Marcellinus ^d. Hydaspem vocat Lactantius ^c, uti & aliū tam de fluvio cognomine, quàm de viro loquentes. At

At multis interea seculis doctrinam illam de planetaria dierum denominatione Fl. Josephum etiam sic anteveruisse sequitur, quæ admodum insuper ex eis, quæ Oraculi versibus paulò heic ante e Porphyrio citatis continenter subjunguntur.

Κληρονομήσει αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαγὸν ὃν ἄρατος.

Τῆς ἐπταφθόγγου βασιλέως ὃν πάντες ἰσχύονται.

Invocationibus arcanis, quas invenit Magorum præstantissimus Septisonæ Rex, quem omnes norunt. Seu ut vertitur.

Vocibus arcanis, quas maximus ille Magorum

Septisonæ Dominus reperit, notissimus idem

Omnibus -----

Designari autem ab Oraculo, intelligere dixerunt se, qui præfentes fuere, Hostanem seu Ostanem, Astanem f interdum etiam nuncupatum; quod nomen quidem est obvium apud Scriptores g, qui de Magis veteribus, eorumque Philosophia agunt. Etiam & eousque familiam in Magia duxit, ut Hostanæ apud Persas dicti h ipsi Magi. Scaliger autem, ad secundum versiculum, βασιλέως, inquit i, τῆς ἐπταφθόγγου (Rex Septisonæ) est Ostanes Rex Babylonis. Babylon enim est ἐπταφθόγγου, hoc est, Septem literarum. Babylon quidem est Septem literarum, quod & æque dixeris de τῇ Ὀσάνῃ. Nam elementum heic secundum seu Πρίσμιον, in bina ritè tribui posse nemo non videt. Atque ita βασιλέως τῆς ἐπταφθόγγου, Rex seu Dominus Septisonæ posset quidem intelligi tam pro Rege αὐτοῦ seu λέξεως τῆς ἐπταφθόγγου seu vocis septem literarum, (ut dixit ille, homo trium literarum,) quam pro Rege πόλεως seu urbis Septisonæ; uti vult Scaliger. Sed vero φθόγγου rarò pro litera alia usurpatur, quam vocali seu sono per se ab alio diverso. Atque ita sane, nec Babylon, nec Ostanes est proprie Septisonus, sed trium tantummodo sonorum seu syllabarum. Neque interea tam pro Rege βασιλέα ibi sumi existimandum est sensu vulgari, quam eo quo viri insigniores eminentioresque Homero, Hesiodo, aliis k βασιλεῖς dicti. Nec satis compertum habeo, Ostanem Babylonis Regem omninò fuisse. Suidas l; Astro- nomiam Babylonii primum invenerunt Νῆα Ζωργάστρου μετ' ὃν καὶ Ὀσάνης, per Zoroastrem; post quem etiam Ostanes. Cujus nomen tamen

Μαγὸν ὃν ἄρατος
ἐπταφθόγγου
ἐπταφθόγγου
ἐπταφθόγγου
ἐπταφθόγγου
ἐπταφθόγγου
ἐπταφθόγγου

f Apuleius
in Apologia.
g Plin. lib. 30.
cap. 1. Laert.
in Proæmio.
h Suidas in
verb.

Ὀσάνης.
i Prolegomena
ad Emend.
Temp.

k Euseb. ad
Odyss. a.
l Verb. A-
στρονομία

mVidefis Ni-
comach. Ge-
misen. in En-
chirid. Har-
monices. lib.
1. & 2.

nVidefis Phi-
lostratum
de Vita Apol-
lonii, lib 3.
cap. 13.

oIn Timæū
Platonis lib.
1. pag. 11.

pIsagoge
eis tñv
διποτελε-
σματικὴν.

celebre non tam apud Babylonios, quam Persas primò fuit. Malim sane ego per τῆς ἑπταφθόγγης intelligere aut τῆς συμφωνίας τῆς ἑπταφθόγγης, *Concentus Septisoni*, quo nomine etiam ars fideralis, ob ueterum de orbium septem cœlestium harmonia opinionem, satis indicatur, aut τῆς αὐδῆς, λέξεως seu τελετῆς ἑπταφθόγγης, *vocis, orationis, seu Sacri sermonis ritusve Septisoni*. Adeò ut Oftanes sic diceretur huiusmodi Vocis Ritûsque solennis Rex, præfectus, seu moderator, Autor, Præceptorque summus; Qua notione & Regem interdum Latinis usurpari, sciunt pueri. Ritûs nempe ἀστροθυταῖς seu *astrorum sacrificulis* solennis septies Deos illos cœlestes seu Planetas verbis arcanis invocandi. Septies, sive ipsorum spectes per singulorum dies numerum, sive ritûs ejusmodi solennis septemplicem cuilibet repetitionem. Nam & ea videtur fuisse in Oftanis disciplina hac Magica. Quod elicendum ex versu, quem, simulac nominatus est ab audientibus Oftanes, effutiit Oraculum;

καὶ σφὸδες καὶ καθ' ἑκάστον αἰεὶ θεὸν ἑπτακιφώνῳ.

Vertitur *Magna quemque Deum ac septenâ voce vocabis. Et valde & singulatim semper Deum septemplici voce*. Pro vocabulo postremo legitur in Mss. aliquot ἑπτάκι φωνεῖν fortè pro ἑπτάχα φωνεῖν, quod versionì priori satis consonum. Id est, Planetam quemlibet suo die septies voce altâ invocabis. Nisi forsan ἑπτάκιφώνῳ velis heic fuisse nomen mysticum ipsius Solis, seu Phœbi, eumque quotidie, velut Numen supremum, ex prærogativa etiam simul invocandum. Nam Theologis Gentilium τὸ ἑπτάκις ei singulare fuisse, scimus ex Proclo. Palàm vero Morem istum denominationis Planetariæ, ab Oraculo, seculis etiam ipso vetustioribus ac Magorum Primariorum ævo tribui sic videmus. Invocabantur autem velut dii, quales existimari eos voluit antiquitas Gentilis. Unde etiam feriarum seu dies Septimanæ apud Astrologos diù postea ἡμερῶν τῶν θεῶν *dierum deorum* nomen retinuerunt. Lemma est apud Petrum Alexandrinum p, πρὸς τὴν γνώσιν, ἐκάστῳ ἡμέραν, τινὶ τῶν θεῶν εἶναι, ut sciatur, *qualibet dies cujusnam Deorum sit*; id est, cui nam in orbe Hebdomadico Planetæ sit assignanda, seu quomodo ordine feriarum sit denominanda. Nec prætermittenda est hæresis illa vetusta, quæ dixit, *Nomina dierum Solis, Lu-*

ne, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, Saturni, à Deo ita posita ab origine mundi, non hominum vana presumptione nuncupata, ut refert Philastrius q; qui dum ejusdem falsitatem detestatur, originem interea ejusmodi denominationis Planetariae Hermetiægyptio tribuit. Expressim ait, à Prima origine usque ad Græcos Reges & Hermeten fallacissimum illum, qui hæc nomina vanissima & frivola mentiendo ausus est nuncupare, si querere, volueris, invenies multum fluxisse temporis, & sic Paganos, id est, Græcos hæc nomina posuisse: cum (per) hæc nomina etiam, secundum septem Stellas, dixerint hominum generationem consistere, uti ille ipse delirans hoc defuit. De ipso originis denominationis hujusmodi momento seu anno seu seculo non ita anxie disquirimus. Sed ex hisce demum liquet per Gentes tum Orientis, tum Occidentis, perquamdiu ante Josephi ævum, idque per Barbaras Græcasque morem illiusmodi dies denominandi fuisse diffusum, & temerè nimis scripsisse aliquos r, Diei Solis, Luna, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, aut Saturni, nusquam in antiquis autoribus apparere vestigia. Etenim non solum, de more illo velut de re notissima, loquuntur monumenta Græca ac Latina, etiam Josepho vetustiora aliqua, ut indicatum est; verum etiam petitur ex Ægyptiis Babyloniisque, id est, primariis rerum Mathematicarum, arcanorumque Theologiæ Gentilis magistris, παρ' ὧν πολλὰς πεισθεῖς ὡς ἐνάσθ' τῶν ἀστρον, à quibus plurimas de unoquoque astro persuasiones Græcos veteres imbibisse, scribit Aristoteles s, aliique passim. Quin nec desunt in Magistris priscis, qui illud Decalogi memento diei Sabbati, ut Sanctifices eum, sic seorsim intelligi velint, ut etiam tunc temporis velut monitum haberetur, ne numerarent dies Hebdomadis more eorum, qui Planetarum nomina eis indiderant, sed quemlibet ipsius Sabbati vocamine denotarent, quemadmodum cum dicunt, Primâ Sabbati, Secundâ Sabbati, tertiâ Sabbati, pro die Solis, die Lunæ, die Martis. Rabbi Isaac t sic verba illa interpretatur, מִן מוֹנֵי הַיּוֹם מוֹנֵי הַיּוֹם מוֹנֵי הַיּוֹם non numerabis more, quo numerare solent alii, sed numerabis per nomen Sabbati, quod ad denominationem Planetariam, Gentilibus olim in usu, spectare vult Isaac Abarbi-

q Lib. de Hæresibus, num. III.

r Phil. Beroald in Chrō. lib. 1. cap. 4.

s De Cælo lib. 2. c. 12. Ptolem. Tetralib. lib. 1. & c.

t Sepher Me-chilta, f. 26. col. 2. Abarbinel, in Pirush Tora, f. 175. Col. 3.

nel.

nel. Accedant heic etiam Vettius, Valens Antiochenus, & Petrus Alexandrinus Astrologi antiqui, & Ebraeus, Josepho, ut Magisteris vulgò creditur, coævus, id est, Rabbi Eliazer *ר' אליעזר* Capitulum, nomine hoc insignitorum, autor celebris. Hic sane, ut remotissimam vetustissimamque, Planetas diebus Hebdomadis assignatos tradit, & cum eo alii congeneres. Vettius etiam Astrologis seu Theologis vetustissimis Gentium assignationem illam fert accepto. Sed opportunius horum verba asserimus, dum lemma, quod suprà proposuimus, Tertium, seu illud, quod est de Singulari Planetarum in hac distributione Ordine, tractamus; quod proximè faciendum. Unde etiam, uti & ex aliis, quæ in hac dissertatione sequuntur, ea quæ de vetustate Denominationis jam diximus, haud parum firmabuntur.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine, ejusq; Vetustate. *Εντάξων*. *Ημερα Σαββατων*. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis, quibus circumferuntur Planetae Septem. Commētitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieq; manet. De Mahumedanorum *الجمعة* seu Die Veneris illis sacro.

Um ipsum Planetarum in diebus denominandis Ordinem, quo jam & per plurima abhinc secula utimur, Dionis tempore apud Græcos ac Romanos, etiam & Ægyptios, unde acceperant isti, obtinuisse, ex verbis ejus superiori capite allatis liquet. Floruit ille sub Alexandro Severo. Nimirum, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Jovem, Venerem, Saturnum, hoc ordine, dierum denominasse Orbem Hebdomadicum. Neq; opinor dubitandum, quin superioribus in seculis, & quæ ultra Josephum fursus excurrunt, idem esset ordo receptissimus. Elicere fas est quidem illud etiam ex antè dictis de Planetaria denominationis, qua ordo is nec aliq; innuitur, vetustate. Et videmus ibi Solis, Saturni, Veneris, Mercurii dies ita ex veteribus memoratos, ut ipsis, qui nunc sic dicuntur, prorsus quadrent. Neq; est, quod ambigamus,

gamus, quin is ipse ordo fuerit, de cujus ratione disputationem instituit Plutarchus^u. Quid quod etiam in Oratione sacra ipsi Pythagoræ tributa monitum reperitur^x *Αφροδίτῃ τὴν ὅσιν ἀζεν τῇ* ^{u Sympos. lib. 4. cap. 7.} *ἐκτῇ Veneri sacrificandum esse sextā?* ^{x Iamblichus de vita Pythagoræ, cap. 28.} si de sexta Hebdomadici or-
bis capiatur, testimonium videtur insigne, Venerem in diebus locum, uti & nunc, tenuisse sextum ævo Pythagoræ, quod vetustissimum. Sed fortè de sexta mensis ineuntis est intelligendum. Nam paulò post dixit, & Herculi sacra immolanda *ὀγδοῇ δ' μηνὸς ἰσταμένῃ οὐκτάνα mensis consistentis.* Ceterum egregium est ad hanc rem, quod legitur apud Vettium Valentem Antiochenum, Astrologum priscum. Is de Heptazono & die Sabbatica seu Hebdomadico orbe agens, ab intima antiquitate ipsum, quo tamdiu usi sumus, ordinem Planetarum manasse, haud parùm confirmat. Caput ex *Ἀνθολογιῶν* seu *Floridorum* ejus MS, primo integrum exhibebus unum & alterum.

Ἰπὲρ Ἐπιαζώνῃς ἡ τοι Σαββατικῆς
ἡμέρας ἀπὸ χειρός.

Περὶ δὲ τῆς ἑβδομάδος καὶ Σαββατικῆς ἡμέρας ἔτως· Τὰ ἀπὸ Αὐγύστου ἔτη πλήρη καὶ τὰς ἐμβολίμους ἀναλαβὼν, πρῶτες καὶ τὰ ἀπὸ Θάθ ἕως τῆς γμειθλιακῆς ἡμέρας· Καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀφαίρει ὅσας διώμῃς ἐπὶ αὐτῇ. Τὰς δὲ λοιπὰς ἀπὸ Θ εἰς οἷον δ' αὖν καταλήξει ἀστέρα, ἐκείνη ἀρὰ ἡμέρα. Ἡ δὲ τάξις τῶν ἀστέρων πρὸς τὰς ἡμέρας ἔτως ἔχει Θ Δ σ ρ ρ ρ ρ. Ἡ δὲ τῶν ζωνῶν διαθέσις ἔτως ρ ρ σ ρ ρ ρ ρ. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς διαθέσεως αἱ ὥραι σημαίνονται, ἐκ δὲ τῶν ὥρων ἡ ἡμέρα δ' ἐξῆς ἀστέ-
ρος οἷον ἔτ α Αδριανῶ, μεχρὶ κατὰ Αλέξανδρους ιγ ρ ὥρα α, τὰ ἀπὸ Αὐγύστου ἔτη πλήρη ῥμη καὶ ἐμβολίμοι λς, καὶ ἀπὸ Θάθ ἕως ιγ με-
χρὶ ρζγ, γίνονται τμζ. Αφαιρῶ ἑβδομάδας μθ. λοιπαὶ δ. ἀπὸ Θ κατα-
λήξει εἰς ρ ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ α ὥρα ρ, ἡ β ρ, ἡ γ ρ, ἡ δ ρ, ἡ ε ρ,
ἡ σ ρ, ἡ ζ ρ, ἡ η ρ, ἡ θ ρ, ἡ ι ρ, ἡ ια ρ, ἡ ιβ ρ, ὥρα α ρ ρ, ρ ρ,
γ ρ, δ ρ, ε ρ, ρ ρ, ζ ρ, η ρ, θ ρ, ι ρ, ια ρ, ιβ ρ. Εἴτα ἐξῆς γίνε-
ται ἡ ἐπιῶσα ἡμέρα τῶν ἐστὶ μεχρὶ ιδ ἀριθμὸς ρ, καὶ ἡ α ὥρα.

Περὶ οἰκοδεσποτικῆς ἔτης.

Εἰ δὲ καὶ τὸν οἰκοδεσποτικὴν ἔτην θέλης ὀπρῶσαι τὰ αὐτῶν τόπων οἷον ὅτι
αὐτῇ ὑποδείγματες τὰ πλήρη Αὐγύστου ῥμη, καὶ ἐμβολίμοι λς, καὶ

H h h

Θάθ

Θωθ. δ (lege α, ut res ipsa exigit; neque heic solum in exemplari meo δ sic pro α in numeris, librarii incuriā, perperam substituitur) γίνονται ρπε. εκ τῶτων ἀφαιρῶ ἐβδομάδας κς, λοιπαὶ γ. ταύτας ἀπὸ Θ καταλήξῃ, τὸ ἐτὶ Θ σ' εἶν'. Ἐπὶ αὖ ἐν ὁππυγῶς τὸν κύριον δ' ἔτῃς, εὐρήσει καὶ τὸν κύριον δ' μηνὸς ἔτῃς τῇ τῶν ζώνων Διαθέσει ἀνωφερῶς φερόμεν Θ. οἷον ἰ Θωθ' ἔσαι σ'. ἐπεὶ ἐν ἡκθ δ' Θωθ' πάλιν εἰς τὸν ἀρέα κατὰλήξῃ, ἡ λ ρ, ἡ περὶ τῇ δ' φασὶν ἔσαι ρ, ἡ π ρ ἡ α δ' ἀρεως ρ Η (locum incuriā librariorum depravatum restituo; ρ, ἡ α δ' Αθὺρ Η) ἡ δ' χοιὰκ ρ, ἡ δ' τεβί ρ, ἡ δ' μεχίρ ρ. Ἐπεὶ ἐν δ' μὲν ἔτῃς κύριος σ', δ' δὲ μὲν Θ ρ, τῆς δὲ ἡμέρας ρ, τῆς δὲ ὥρας Θ, τῆς σκοπεῖν δεήσει ὅτι τῆς γνέσεως πῶς εἰσὶ κείμενοι· ἐπεὶ τὸ πρὸ μὲν γὰρ καὶ τῆς αἰρέσεως πρᾶξεως δηλωτικός· καὶ μάλιστα ὅταν ὁ κύριος δ' ἔτῃς Διαπορεύομεν Θ τύχη τὸν καταγόμενον ἐνιαυτὸν. Ὁ δὲ δ' μὲν τὸν μὲν α, καὶ ὁ τῆς ἡμέρας τὴν ἡμέραν. Εἰ δὲ πῶς παραπέσῃ ἡ ὑπὸ κακοποιῶν μαρτυρήθωσιν ἐναντιωμάτων καὶ παραχῶν εἰσὶν δηλωτικοί. Ἐμοὶ δὲ μάλλον φυσικώτερον ἔδοξε τὰ πλήρη τὰ ἀπὸ Αὐγύστῃ ἔτη καὶ τὰς ἐμβολίμους λαβόντα καθὰς περικεῖται καὶ τὰς ἀπὸ Θωθ' ἕως τῆς γνέσεως ἡμέρας καὶ ἐκκρῆσαντα. Ἐβδομάδας καὶ τὰς λοιπὰς ἀπολύσαντα ἀπὸ Θ, ἐκείνον κρίνειν δ' ἔτῃς κύριον εἰς ὃν κατέληξεν ὁ ἀριθμὸς. Ἐκάστης γὰρ γνέσεως ἡ Νεμενία τὴν γνηπικὴν ἡμέραν ἐφέξει. Ἐν δὲ αὐτῷ ἔτῃς τῆς γνόμενης ὑπὸ μίαν οἰκοδεσποτίαν τελευτᾶν δ' δοκεῖ λόγον ἔχειν. Καθολικῶς ἐν δ' ἔτῃς κύριον καὶ κοσμικῶν κινήσεων οἱ παλαιοὶ εκ τῆς Νεμωίας Θωθ' κατελάβοντο. ἐνθεν γὰρ τὴν ἀρχὴν δ' ἔτῃς ἐποιήσαντο. Φυσικώτερον δὲ καὶ (lego εκ) κυνὸς ὁππυλῆς. Quæ sonant.

*Canon facilis de Heptazono,
seu die Sabbaticâ.*

Quod ad Hebdomadem, & diem Sabbaticam seu Septimanæ diem attinet, sic faciendum est; Integris ab Augusto annis ac diebus intercalatis, adde dies, qui à Thoth usque ad diem Natalem effluxerint. Ex his dein, quoties poteris, abjice septem. Reliquas à Θ dinumera. Syderi, quod numerum terminat, dies natalis est tribuendus, seu dignoscitur ex syderum ejusmodi dinumeratione, quemnamin
Hebdo-

nus mensis in mense instante, aut diei dominus in die. Quin, si debiles fuerint, aut stellis maleficis conjuncti, adversa & perturbationes significant. Ceterum mihi naturæ videtur convenientius, integros ab Augusto annos atque dies intercalatos, ut dictum est, sumere præter illas, quæ ab (initio) Thoth fluxere usque ad diem Natalitium, & abjectis Hebdomadibus, reliquos à ☉ dinumerare, atque ipsum anni dominum censere, in quo finitur numerus. Vniuscujusque enim natiuitatis Novilunium diem natalitium ipsum coercebit. Eodem autem in anno natos gubernationi unice subditos esse, rationi non videtur consonum. In universum igitur, tum anni, tum motuum mundanorum dominum veteres è novilunio Thoth accepere. Etenim inde Annum sunt auspicati. Naturæ verò magis est congruum, ut etiam ex Canis ortu. Hactenus Antiochenus ille, cui annorum ab Augusto putatorum epocha est Ægyptiaca illa, Romanà annorum Augustanorum biennio, ut est apud Censorinum, antiquior. Menses sunt Actiaci. Sed de hisce consulas Josephum

γ Lib. 5. de E.
mend. Temp.
cap. de primo
Thoth Au-
gust. & c. lib.
3. Canon. I.
sag. pag. 267.

z Annal.
Tom. 3.
a Part. 4.

Scaligerum γ, Chronologos alios. Et de rotundo heic annorum numero, viderint idque non immeritò Chronologi; etiam de naniis genethliacis Astrologi. Sufficit abunde in rem nostram, Hebdomadici dierum orbis denominationem Planetariam eodem, quo utimur ordine, Vettii hujus ævo notissimam fuisse, & in Astrologicas rationes ex antiquitate intima tunc receptam. Josepho quidem is recentior est. Nec fortè alius à Valente illo Mathematico summo, qui natalitium Urbis Constantinopolitanæ thema, jussu Constantini Magni, constituisse tradidere aliqui, ut refert Zonaras z, atque ex eo Michael Glycas a, alii. Et è schedis vetustis ex Oriente allatis descripsit olim mihi tantundem amicus eruditione ac virtute ornatissimus, Patricius Junius; Σημειῶσαι (sic schedæ illæ) ὅτι ἐθεματίσθη ἡ Κωνσταντίνη πόλις παρὰ Οὐάλεν | ☉ αἰτρονόμος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐγγυρίων (legendum ἐγκαινίων) αὐτῆς, Διὰ πρῶτάξινος ὁ Βασιλέως Κωνσταντίνος ἐν μὲν Μαΐῳ 1α, ἡμέρᾳ 6, ἰνδικτίων ☉ γ, ἔτος δὲ κτίσεως κόσμου ε ω λ η. Nota quod thema natalitium Urbis Constantinopolitanæ constitutum est ab Valente Astronomo in die dedicationis ejusdem, idque jussu Imperatoris Constantini mensis Maii XI, feriâ secundâ, Indictione III, anno ab orbis conditu 538.

At

At verò tametsi antiquior is non fuerit, nihilominus disciplinam suam Astrologicam, cujus hæc pars est insignis, hausisse se passim fatetur Valens ex autoribus vetustissimis, Petosiride, Necephone^b, Abramo, quem τὸν Θαυμάσιον nuncupat, Hermippo, Timæo, Critodemo, Seitho, Apollinario, aliis, qui prorsus periire. Similia apud Petrum Alexandrinum in Isagoge apotelesmatica habentur. Nam de diebus Deorum, uti vocat ille septem, eorumque dominio horario, ut tempore suo (coævus Theodosio & Gratiano creditur) ex vetustissima origine in usu, qualem è Vettio Valente dedimus, fusè loquitur. Vide quod capite superiori ex illo affertur. Et rem totam à Valente, Petro Alexandrino, aliisque de denominatione ejusmodi tam mensium, (ut vides in eis, quæ exscripsimus,) quàm dierum succinctè complecti videtur Herodotus autor vetustissimus, dum priscos Ægyptiorum mores exequitur. Καὶ, inquit^c, τὰ δὲ ἄλλα αἰγυπίοισι ἐστὶ ἐξ ὁρημένων· μεῖς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτῳ ἐστὶ, καὶ τῇ ἐκάστῃ ἡμέρῃ γινόμενα, ὅτε οἱσι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὅκοι^c ἕως ἐσται, καὶ τῶν ἑλλώων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. *Alia etiam sunt ab Ægyptiis excogitata; quis mensis diesve cujusq; deorum sit (id est, Planetarum, ut disertè Petrus Alexandrinus) & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortem obiet, & qualis existet. Quibus rebus ii, qui è Græcis in poësi versabantur, usi sunt. Sic ex Ægypto, ejusque moribus ac disciplina vetustissima in Græciam, illam de Planetaria denominatione cum ceteris ad artem genethliacam attinentibus traducit. Viderat illa Vettii Josephus Scaliger. Is scilicet, Hebdomadem, inquit, dierum veteres Græci, τὸ ἐπιάζωνον vel τὴν ἐπιάζωνον τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας vocant, ut distinguant ab ea, quæ dicitur ἡ ἐπιάζωνον τῶν ἀστέρων, quæ est series septem Planetarum ♄ ♀ ☿ ☿ ☿ ☿ ☿. sed ἡ ἐπιάζωνον τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας, ut eam vocat priscus scriptor Vettius Valens Antiochenus, est series dierum hebdomadis per notas septem Planetarum ☿ ☿ ☿ ☿ ☿ ♀ ♄. Postea etiam, Cyclus Solis est orbis, ἐπιάζωνος Σαββατικῆς ἡμέρας. Et alibi^d; Quam vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant τὸ ἐπιάζωνον, septizonium, præsertim Ægyptii. Alii Scaligeri sequaces eodem modo subinde Heptazoni vocabulum usurpant, viri quidem doctrinâ illustres; scilicet*

^b Videfis Petrum Crinitum de Honestate disciplina lib. 19. cap. 13.

^c In Euterpe.

^d In Manilii Isagogic. 2. pag. 290-

e Animad.
pag. 209.

f Cap. 17.

g Canon Isa-
gog. lib. 3. pag.
177.

h Isagog. cap.
ωεἰ πολέ-
οντος καὶ διέ-

licet pro dierum orbe Hebdomadico. Ipse item in Eusebianis
e de Septizonio, quod & Septizodium interdum scribitur in
Historia Augusta alibique, verba faciens, *veteres*, inquit, *com-
mutant hæc inter se: ut circulum dierum Hebdomadis quidam Septi-
zodium, alii Septizonium vocant.* Et Bedæ in Ephemeride, Se-
ptizodium usurpatur pro eo quod est redeuntium dierum Se-
ptimorum cyclus. At verò non appellavit Vettius seriem die-
rum Hebdomadis τὴν ἐπὶ ἁλίσκων τῆς σαββατικῆς ἡμέρας seu *Se-
ptizonium diei Sabbatice*, nec quantum video veterum aliquis.
Id quidem palàm est, τὴν Σαββατικὴν ἡμέραν, ei dici diem in orbe
Hebdomadico quamlibet, perinde ac si dixisset, septe-
nariam. Nam quo modo apud veteres Sabbatum, adeoque Sab-
baticum, quæ ab eo, quod Quietem Ebraicè significat, fiunt,
etiam pro septenario sumpta sint, superius f est ostensum. Et
ἡμέρα ἡ Σαββατικὴ ita non alia accipitur notione, quàm ἡμέρα
ἡ ἑβδομαδική, ut Græcis aliis nuncupatur. Et rectè quidem
Scaliger g, *Vettius Valens*, inquit, *Antiochenus priscus scriptor*
σαββατικὴν ἡμέραν vocat quamlibet diem septimanæ. At verò τὸ
ἐπὶ ἁλίσκων adhibetur à scriptoribus Græcis pro serie duntaxat
Planetarum septem, non quâ alio, quàm suo, quem in cælo
tenent, ordine diebus tribuuntur, sed quâ in cælo collocan-
tur. Id manifestum satis est ex illo Valentis, ubi de dierum
etiam à Planetis denominatorum serie heic locutus, seorsim
τῶν ζωνῶν ἀρίθμειν Zonarum dispositionem septem (unde ἐπὶ ἁλίσκων
fit) cœlestem & continuum Planetarum ordinem tantum, nec
semel, nuncupat. Et Heptazonus simpliciter pro eodem or-
dine seu compage cœlesti solum sumitur ab scriptore anonymo
(quem compactum habeo cum Valente) de Temporibus nati-
domini distribuendis. Οἱ πλείους μέντοι, inquit ille, μερίζουσι τὰς
χρόνους ὅτι πίσεως ἡμέρας κατὰ τὴν ἐπὶ ἁλίσκων, ἀρχάμενοι πρῶτον Ἡ-
διδόναι, ἔπειτα ♄, ἔπειτα ☿, ἔπειτα ☿ μεθ' οὗ ♀, ἔπειτα ♀, καὶ ἔξῃς ♃,
Plerique distribuunt tempora cujuslibet thematis natalitii juxta He-
ptazonum, incipientes à Saturno, & dein per Iovem, Martem, Solem,
Venerem & Mercurium ad Lunam pervenientes. Sic etiam Petrus
Alexandrinus ὁ τῆς ἐπὶ ἁλίσκων στοιχειωτικὸς λόγος Elementaria seu
vulgo receptissima Heptazoni ratio, usurpatū h pro eo, quod est Pla-
netarum

netarum in Cælo series vulgata. Qui interea dum, quemad-
modum Vettius, disciplinam illam horarum & dierum Astro-
logicam tradit, nullibi orbi dierum Hebdomadico, sed duntaxat
Planetarum ordini continuo eorumque compagi, Heptazoni
nomen tribuit. Quoniam scilicet Zonas habent Planetæ sibi
numero pares. Nam tametsi apud Cosmographos & Astrono-
mos, five veteres, five recentiores, quos terit vulgus, Zonæ
nomen ita plerunque occurrat, tum pro intervallis quinque
illis notissimis, quæ Paralleli determinant Tropici & Polares,
tum pro ipsiis his Parallelis & Æquatore, perinde ac si orbes seu
circuli cælestes alii eo nomine neutiquam indigetarentur; at-
que etiam Zonis hisi, uti & Climatibus^k Planetas, præesse
subinde doceatur; nihilominus Zonæ vocabulo etiam usi sunt
veteres, tum Græci, tum Latini, pro cujuslibet Planetæ, five
sede, five orbe, five spatio circulari, in quo circumfertur æ-
thereo. Theon Alexandrinus^l ἔχει ὁ ἔρανός ζ Ζώνας ὅτε Ἰπ-
ψαυάσας τὰ Ζωδιακῶ, ὡς τὴν μὲν πρώτην ἔχει ὁ Κρόνος, τὴν δὲ δευ-
τέραν ὁ Ζεὺς, τὴν δὲ τρίτην ὁ Ἄρης, τὴν δὲ τετάρτην ὁ Ἡλίου, τὴν δὲ
πέμπτην ἡ Ἀφροδίτη, τὴν δὲ ἕκτην ὁ Ἑρμῆς, τὴν δὲ ἑβδόμην ἡ Σελήνη.
Ὁ μὲν δὲ Ζωδιακὸς κύκλος αὐτῶτερός ἐστι πάντων. Habet cælum Se-
ptem Zonas Zodiaco non conterminas, quarum primam habet Satur-
nus, secundam Iupiter, tertiam Mars, quartam Sol, quintam Venus,
sextam Mercurius, septimam Luna. Circulus autem Zodiaci (in
cælo stellato) his omnibus est superior. Petrus item Alexandrinus
ἐστὶ δὲ ἡ τάξις τῆς ἑπτάζωνος ἔχουσα ἕως. Ὁ μὲν δὲ Ἡ ἀστὴρ ἐκληρώσα-
το τὴν α καὶ κειμένῳ ἐν τῇ πάγῳ, ὁ δὲ δὲ τὴν δευτέραν καὶ ἑυκρετον
&c. Ordo Heptazoni huiusmodi se habet. Stella Saturni sortitur
primam & supremam Zonam, quæ frigida est, ac in glacie sita; Iovis
secundam, quæ temperata est. Et sic de ceteris pergit. Achilles
item Tattius in Aratum; οἱ δὲ τὰ μετέωρα δεινοὶ φασὶ Ζώνας ἑπτὰ
εἶναι ἐπὶ αἷον φέρονται οἱ ἐπὶ αἷον ἀστέρες Cælestium rerum periti aiunt,
Zonas quasdam esse Septem, per quas totidem feruntur stelle, seu Pla-
netæ Septem. Inde vetus illudⁿ, τὸν δημιουργὸν ἐξ ἀνακρεμάσαι Ζώνας,
ἑβδόμον ἡλὶος μεσεβόλησαντα πῦρ. Rerum Creatorem sex suspendisse Zo-
nas, atque eorum in medio Solis Ignem collocasse. Consonum est O-
raculum illud Apollinis, qui consultus, quo sensu cælestes orbes
multos esse dici soletet,
Achill. Tati-
us in Aratum,
cap. 29. & li-
ber Eratosthe-
nis dictus,
in eundem,
cap. 3. & 9.
k Barthesanes
apud Euseb.
Præp. Evan-
gelic. lib. 6.
cap. 10. Haly
& Albumasar
citati in sum-
mā Astrologiæ
Anglicanæ
Tract. 1. dist.
8. cap. 1.
l In Aratum
m Isagog. cap.
2. & πολέυ-
οντ. & c.
n Apud Pro-
clum in Ti-
mæum Plat.
lib. 4. p. 258.
Eis,

o Propyrius
apud Eusebiū
Preparat. E-
vangelic. lib.
9. cap. 10. *Εἷς, inquit ο, ἐν παντὶ πέλει κόσμῳ κύκλῳ, ἀλλὰ σὺν ἐπὶ αὐτῆς
Ζώναισι πεφορητῶν εἰς ἀστερόεντα κέλευθα.*
*Vnicus in toto est mundo circulus; sed cum Septem Zonis fertur in
itinera astricta. Atque Zonas has porrò ἑρῶνίας Cælestes dici solitas
ait Chaldaeis Ebraïisque. Hinc etiam Chaldaeis Dii fuere alii
Ζωνᾶιοι, alii Ἀζωνοι, ut notat Michael Psellus ad Oracula Chal-
p ad Aeneid.
12. daica. Et Servius Honoratus p ad illud Virgilii, Et diis com-
munibus oras; ut altioris scientiæ hominibus placet, dii communes sunt,
qui Ἀζωνοι dicuntur, id est, qui cæli certas non habent partes, sed ge-
neraliter à cunctis coluntur. Ubique enim eos esse manifestum est. Ut
Mater Deum, cujus potestas in omnibus Zonis est. Nam ideò & Ma-
ter Deum dicitur, quod cum omnibus est ejus communis potestas. Et
q De Nuptiis.
lib. 1. Martianus Capella q; Excunctis igitur cæli regionibus advocatis diis,
ceteri, quos Azonos vocant, ipso commonente Cyllenio convocantur.
Id est, Dii Zonâ sibi propria, orbe, seu circulo carentes. A-
deò tandem ut Circuli, orbes seu spatia, quibus circumfer-
rentur Planetæ septem, totidem dictæ fuerint Zonæ, velut
inferiora mundi circumcingentes; quemadmodum & signi-
r Astron. lib. 1. fer ipse, sub quo moventur, Manilio r dicitur ingenti Stellatus
balteus orbe. Nam balteus planè Zona est. Unde & Vitruvius
f Architect.
lib. 9. cap. 4. floquitur de Zona XII signorum & Septem astrorum. Et Arabes Zo-
diacum subinde eadem notione appellant الحزام & منطقة id
est, cingulum seu Zonam. Hinc in Alcabitii fronte, Nitach,
id est, circulus signorum, dividitur in XII partes &c. Ab hac et-
iam Zonæ notione nuncupavit Nonnius t οὐρανὸν ἐπὶ Ἀζωνῶν Cæ-
a. lum Heptazonum. Et parili notione Zona usurpatur non semel
u Panegyric.
de 3. Consula-
tu Honorii. Claudiano. In Theodosii apotheosi ait u eum, globum Lunæ
ingressum, Mercurium dein, Venerem, Solem, Martem, & Jo-
vem permensum esse, & demùm stetisse*

arce suprema

Algenti, quâ Zona riget Saturnia tractu.

x De laudibus Alibi x etiam de Urbe Roma;

Stiliconis lib. *Quæ Septem Scopulis Zonas imitatur Olympi.*

3. Et de Clementia y;

y Ibid. lib. 2. *Quæ Iovis incoluit Zonam*

Non

Non dissimili notione dicta est Orphea z Oceani seu Pelagi Zona, eo quod terram cingit. At verò nondum comperi, orbem dierum Hebdomadicum, Septizonum, aut Heptazonum apud priscos, ut vult Scaliger, dici; tametsi diem in orbe illo Zonam per metaphoram non immeritò autumarit forte quis nuncupari apud Ausonium in Eclogario. Nam nomina Septem dierum planetaria carmine describens, de Mercurii & Jovis die inquit

*Mercurius quarti sibi vindicat astra diei,
Illustrant quintam Iovis aurea sidera Zonam.*

Ubi tamen Zona potest etiam accipi de ipsa Planetæ Zona, quinta ibi dicta, si Heptazonum de Planetis itidem dici velis, cum nec suo, sed dierum ordine ipsi numerantur. Cæterum Scaliger non solum Septimanam, sed & omnem Septenarium ordinem Septizonum & Septizodium vocatum ait. Quin & Septizonium apud Ælium Spartianum (Septizodium etiam dictum, ut ejusdem libri præ se ferunt, qui idem vocabulum habent tam in Antonio Geta, quam in Severo) ita censerit vult ille a, ut omnia ædificia ex molibus alia alii impositis confurgentia idem significet. *Severi Septizonii*, inquit Marlianus b, *superfunt (Romæ) tres ordines columnarum invicem superimpositarum. Alios autem quatuor insuper fuisse quidam putant, & ideo Septizonium dictum, quòd Septem Ordinibus columnarum jungeretur, ut Septem Zonis.* Sic item Cælius Rhodiginus c. Sed & Severo vetustius illud in substructionibus nomen. Nam Suetonius d Titum memorat natum in sordidis ædibus propè Septizonium. Sed, (ut de Heptazoni & Zonæ notione ac uñ plura non adjiciamus,) luce puto clarius est tam Vettio Valenti, quam Petro Alexandrino aliisque, Seriem seu compagem Planetarum Continuum & Cælestem, non, pro dierum sive denominatione sive regimine, Immutatam Heptazoni nomine indigetatam; uti etiam ordinem illum immutatum, quo hodieque utimur, ex vetustis Astrologorum monumentis ac disciplina manasse. Neque enim aliter de hoc loquuntur, atque de eo quod ex antiquitatis intimæ penu, id est, Ægyptiorum Chaldaeorumque disciplinis, quas Occidens acceperat, hausissent. Quin & ordo seu series illa Planetarum in diebus designandis

z In Theologia apud Eusebium Præp. Evang. lib. 3. cap. 9. alii.

*a Animad-
Ber. Euseb. ad
n. 2216.*

*b Topograph.
Romæ, lib. 4.
cap. 6.*

*c Antiq. Lect.
lib. 22. c. 19.*

*d In Tito, cap.
1.*

eadem est Judæis vetustis, & vetustissima habita, tametsi non sit eadem eorum omnibus ordinis illius in orbe Hebdomadico nominibus aptandis dispositio. Etenim in iis sunt, qui ab ipsis rerum initiis ordinem petentes primum diem Mercurio, secundum Jovi, tertium ♀, quartum ☿, quintum ☉, sextum ♀, & Marti septimum assignant; adeo, ut à rerum origine diebus putatis, Mars Septimum, non Saturnus, ut vulgo, sortiretur, & Sol sextum, non primum. At interea non solum ordinem eundem ipsum, quem tum ex Dione & Vettio, tum ex hodierno habemus usu, retineri vides: verum etiam vetustissimam dierum juxta Planetarum apud Gentiles numerum dinumerationem ipsis Judæis habitam. Commentum habent, dum hac de re loquuntur Judæi: aliqui perridiculum de exorta die creationis quarto, seu quo sydera creata sunt inter luminaria controversia; Lunam scilicet graviter ferentem Planetarum postremum se fieri, non solum in orbium positura, verum etiam in diei horarum dominio, in Solem querelam procaciter instituisse, atq; ob calumniam demum luce, quam antea multo majorem fuisse nugantur, minutam esse. Quod verò habent de postremo Lunæ loco in horarum dominio non satis, si diis procedit, nisi diem illum quartum, (quo Luminaria creata,) Saturno, ut dictum est, tribuant. Nam sic hora ejus prima erit, Lunaque Septima seu in primo horarum assignatarum ordine postrema. Adeoque ex hoc commento alia illa jam memorata Planetarum, in Hebdomade, ordinis dispositio nata est. Atque hinc intelligendus Rabbi Eliazer ^{פירק' cap. 6} כל הכוכבים משרתים לשבעה כוכבים של שעות ושמן כלש "צמחן והם משרשיו" לשבע ימי השבוע יום א' כוכב חמה יום ב' צדק לבנה יום ג' נוגה מאדים יום ד' שבתאו כוכב יום ה' חמה צדק יום ו' לבנה נוגה יום ז' מאדים שבתאי Hæc quidem sonant, *sydera universa ministri sunt syderibus Septem, que bonis presunt, quorum characteres sunt ♀ ☿ ☉ ♀ ☿ ☿*. Hi autem ministri sunt diebus Septem Hebdomadis. Diei 1 Mercurius, Sol; Diei 2 Jupiter, Luna; Diei 3 Venus, Mars; Diei 4 Saturnus, Mercurius; Diei 5 Sol, Jupiter; Diei 6 Luna, Venus; Diei Septimo Mars, Saturnus. Ita, inquam, verbotenus reddita sonant. Sensus autem neutiquam proculdubio est binos cuilibet diei Planetas assignari,

gnari. Sed cum juxta commentum illud de Solis & Lunæ
controversia, dies quartus Saturno, primusque Mercurio (un-
de ab hoc, Planetarum etiam numerus heic, sumit initium)
tribueretur, ceterique eadem dispositione dies alias quàm vul-
gò acciperent denominationes, vix ambigendum putaverim,
quin commentitiæ huic dispositioni vulgaris ac recepta; sive
à librariis sive à lectore aliquo prisca seculi inter lineas posita
typis simul mandaretur, adeo ut verba, dispositionis diver-
sitate tantum, non partiarium singulis diebus Planetarum
sive ministerium sive imperium, ad hunc modum denotent.

♀ ♀ ♀ Б ⊙ ☾ ♂.

Dies 1 2 3 4 5 6 7.

☉ ☽ ♂ ♀ ♄ ♀ ♀ ♄.

Superior verparum aliquot commentitia est, inferior vulgaris & antiquissima dispositio, quam & ita esse satis asserunt Judæi alii, quibus g Saturnus Ebraicè, id est, שבת *Sabthai*, נקרא *נקרא* sic nuncupatur, quia Dominus est Sabbati, seu Sabbato inter Planetas assignatus est, id est, diei Septimo, non quarto. Certè inter Levitas apud Nehemiam ^h nomen habetur etiam שבת *Sabthai* seu *Sabbatum*, velut à Sabbato itidem deductum. Perinde ac si Hesychium aut Requietum diceres. Summa demum esse videtur, quod existimat Joannes Philoponus; Gentiles, quemadmodum stellas inerrantes aliis atque aliis Deorum dæmonumque aut Heroum, velut Orionis, Herculis, id genus aliorum nominibus dedicarunt, sic etiam τῶν ὑπερταύτων ἐπὶ τὰ πέντε & μὲναις ὑπὸ

*ἀρχὴν cum ab omnibus Septem dies (seu periodus à re-
rum initiis dierum Septenario numero terminari solita) esse
crederetur, aut hisce Planetas numero supparet, aut Planetis
hosce ordine jam dicto tribuisse. Et de Ordine ipso Plane-
tarum in diebus denominandis, hætenus. Dierum autem
denominatorum Ordo (quicquid de Mercurii initiis & inau-
dita alibi illa orbis Hedomadici dispositione, quâ Sol quintum
fortitur diem, & Saturnus quartum, loquantur Judæi aliqui jam
citati) passim apud veteres alias ejusmodi est, ut Primus Soli
tribuatur, adeoque postremus Saturno, ceteris intervenienti-
bus, non aliter atque juxta morem hodiernum; seu ut Alfonso,*

g Iehuda Ben
Saul ad Se-
pher Cozri
part. I. cap.
57 fol. 24. b.
h Cap. II. 16.

i De Mundi
Creatione
lib. 7. cap. 14

Cuncta supergrediens Saturni Septima Lux est,

Octavum instaurat revolvibilis orbita Solem.

*In Reparat.
Calendarii.*

*Maximus.
Martyr in
computo Ec-
clesiast. part.
1. cap. 23.*

Solis diem Octavum, supremum, & primum pariter vocat. In Ogdoade scilicet ex repetitione facta, est is tam supremus, quam primus. Neque alium fuisse veteribus Ordinem palam liquet ex eis, quæ è Vettio Valente aliisque supra depromta sunt. At verò Nicolaus de Cusa Cardinalis, *Septem*, inquit, *dierum numero apud omnes nomina revolvuntur* (de Gentibus, quæ Europæis etiam antiquitus cognitæ, *Omnes* hac in re semper intellige) *licet de prima septimana die, ac dierum nomine diversitas sit.* Christianorum *Septimana initium est à die Dominico, Græcorum ac Alexandri à die Lune, Iesnargit (Jesdegird) à die Martis, Nabugodonosor à die Mercurii, Ethnicorum à die Iovis, Elbigera à die Veneris, Hebræorum à die Sabbati.* Palam negat initium Septimanæ idem omnibus esse, utcunque in universum periodum dierum Septenariam omnibus in usu esse asserat. Sed oscitantur nimis perperamque hoc traditum. Quæ enim affert de omnibus, quos memorat, modò Christianos excipias, ad rem, de qua loquitur, non omninò attinent. Certè ut Christianis tam Orientis, quam Occidentis initium Septimanæ est dies Dominicus seu Solis (unde & dixere Græci Christiani *ἡ ἑβδομάτις ἀπὸ τοῦ ἡλίου* Hebdomadicè ordinare pro eo quod est à die Solis incipere) ita pariter reliquis. Dies autem, quos habet ille alios velut pro variis Septimanæ initiis, sunt dies Epocharum Chronologicarum, seu dies alii atque alii in Septimana, id est, feriæ aliæ atque aliæ, à quibus anni solùm putantur, neque ad orbis Hebdomadici initium spectant. Verbi gratia, ubi ait Septimanæ Jesdegird, id est, Persicæ, initium esse à die Martis, id non aliter verum est, nisi intelligas Characterem annorum Persicorum à regno Jesdegird, esse diem Septimanæ tertium, interim Septimanæ initio etiam apud Persas in die Solis, non Martis collocato. Sic illud, diem Mercurii initium esse Septimanæ Nabugodonosor, nihil aliud est, quam à feria quarta annos ejus putandos. Nabonassar scilicet ille, cujus Epocha Astronomica illustris in Almagesto Ptolemæi, intelligitur. Alfraganus; *Character annorum Persicorum à regno Iezdaieris (Jesdegird) filii Schared filii Cosre est dies tertius*; id est, Martis. *Character annorum Aegyptio-*

gyptiorum in Libro *Almagesti* à regno Nebukadneziris Babylonii est dies quartus, id, est, Mercurii. De aliis ille similiter. Quod ideo adjeci, ut etiam ex scriptore Mahumedano hoc vetere manifestum fiat, Septimanæ initium dierumque in ea ordinem ejusmodi fuisse, ut locum primum Solis dies sortiretur. De ceteris apud Cusanum non aliter statuendum. Quod habet de Ethnicis, intelligo de Mahumedanis, quos eo nomine Occidentis lingua non semel notavit. Dies Jovis seu quintus Epochæ fugæ Mahumedis è Mecha assignatur etiam ab Alfragano, unde Cusanus. Sic Georgius Almacinus, alii. Elhigera autem, seu الهجرة, pro eadem notissima Mahumedis æra etiam sumitur, cujus initium feriâ sextâ ab aliis collocatur. Dies verò secundus seu Lunæ, æræ Alexandræ etiam Alfragano aliisque initium est. Sed quid hæc ad initium Septimanæ? Sabbatum demum Ebraeis, ut vult Cusanus, septimanæ initium fuisse, nemo dicet, qui sive novi federis illud recoluerit de *Una* seu *Prima Sabbati* pro die Solis, seu Prima septimanæ, seu tralatitiam eorum dinumerandi rationem per primam, secundam, tertiam &c. Sabbati, pro Hebdomade sumpti, meminert; Tametsi videam quidem alios in eundem errorem cum Cusano obiter admittere. Sed planè, quod Cusano in animo heic fuit, id ad annorum mundi epocham spectat. Nimirum palam liquet Sabbati diem seu septimum esse in computo inde annali, sed inter eâ septimum seu postremum in orbe Hebdomadico. Neque solum eis, qui Planetarum nominibus heic frequentius usi sunt, adeoque Solem præposuere, nec Judæis solum & Christianis, tam Orientis, quam Occidentis, quibus idem est, Festi etiam recurrentis gratiâ (his diei dominici, quem primum habent, illis Sabbati, quem diem habent supremum) in orbe hebdomadico initium, dies Solis, idque ex more veterrimo, est feria prima, seu prima Sabbati; verum etiam apud ipsos Mahumedanos, quibus nec Solis, nec Saturni dies Festus est, is, qui Soli tribuitur, locum in ordine illo obtinet primum, quod tum ex Alfragano Mahumedano superius citato palam scimus, tum ex Abugiafare aliisque ejusdem sectæ Historicis, Theologis, Chronologis. Almacinus ex Abugiafare n;

m *Henr. Ram-*
zobius in Ca-
lendario, p.
112. Valent.
Schindler.
Lexic. Pen-
taglot. col.
324.

n *Saracen.*
Hist. lib. 1.

o De Emend.
Temp. lib. 2.
pag. 132.

Primus dies Hegi-
ra seu Mahumedis fuga dies fuit quintus, & ultimus Vita ejus secun-
dus. De Jovis & Lunæ diebus, nemo non intelligit. Quam-
plurima id genus sunt obvia alia apud eum ex eodem Abu-
giafare. Et vide seriem dierum inferius capite vigesimo se-
cundo. Festum autem hebdomadicum interea illis est dies
Sextus seu Veneris. Sed nec inde orbem septimanæ inci-
piunt, nec eo claudunt. Josephus Scaliger o; Quod Mucha-
ram Hegira cepit à feria sexta, ideo eam diem sacram Mahumedanis
dicunt ab eo tempore. Ego scio antiquiorem superstitionem esse pro-
pter Venerem, quam CHOBAR vocabant & summa superstitione an-
tiquitus venerabantur. Ceterum feria sexta illis dicitur جوم
(Giuma) hoc est συνέσις, συνέσις, ὁμιλία, qua ea reverentia illis
est, qua Iudæis Sabbatum, Christianis dies Solis. Atque sic passim
apud viros doctissimos nominis جوم diei Giuma ratio
inde petitur, quod conventus Mahumedanis facer tunc ha-
beri qualibet septimanâ solet. Verum quidem est, ex vi no-
minis simplici, illud idem significare. Ceterum sunt in Ma-
humedanis ipsis, qui ex rerum creatarum, eodem in rerum
initis die, seu universi compage absolutâ, diem Giuma dictum
velint. A verbo scilicet جمع quod congregare seu in unum cor-
pus conflare denotat. Etenim sic lego in Abu Walid Mahumed
Ben Elshecina, historico veteri Mss. qui rerum initia & sex cre-
ationis dies exequens, ait, لم خلق الكواكب والشمس
وعبر ذلك وكان ابتداء ذلك يوم الاحد الي يوم الجمعة
وسمى يوم الجمعة لاجتماع كل اصل الخلق فيه
Tunc creavit Stellas & Solem, & quæ sunt id genus cetera. Et
continuum est opus illud à die primo in diem Giuma. Ideo au-
tem vocatur dies Giuma, quoniam eo in universum rerum primò
creatarum compages est absoluta, seu & παντὸς fuit συμπλήρωσις.
Certè & Arabes Christiani eodem nomine solent scriptis
suis nuncupare feriam sextam: quod eos voluisse facere au-
ruman,

sumandum, si tantummodò sacer Mahumedanorum conven-
tus eo innueretur. Sic Saidus Batricides, Patriarcha Alexan-
drinus, scribit, Adamum è Paradiso ejectum hora nona

يوم الجمعة *diei Giuma*. Quo nomine aliàs pro eodem
die ei solenne est uti. Quin & qui Arabicè Novum transtu-
lit fedus pro parasceve Sabbati, id est, die Veneris, الجمعة

passim substituit p. Mahumedanum autem illum, qui, sicut dixi-
mus, hoc derivat, in animo etiam habuisse non dubito vo-
cabulum *Giama* toties iteratum in Genesis Arabicæ

historia Creationis pro eo, quod est *Omne* seu *universum*. Et
وَنَظَّلَ فِي السَّبُوعِ السَّابِعِ مِنْ جَمِيعِ صَاعَةِ الْخَبْرِ عَمَلٌ

Et quievit in die Septimo ab Universo opere, quod fecerat. Certè
persuasum habeo cum Scaligero, Hegirâ antiquius esse, eti-
am sub nomine *Giuma*, Festum illud. Sed an à Saracenico

cultu Veneris derivandum, (quod & olim existimavi ipse,)
haud parùm dubito. Antiquius esse, eliciendum videtur ex
eo, quod in Alcorano memoratur, velut notissimum, Festi no-
men, quo etiam, ut lemmate, Capitis integri frons insignitur.

Verba sunt, يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَوَلَّيْتُمُ الصَّلَاةَ
مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَتَرَوْا

O vos qui
è credentium sitis numero, quando convocatur ad precandum in *dle*
Giuma, seu *die Veneris* (uti & vertitur à Retinensi; & notat ibi

Mahumedes Ben Achmed *mercandi negotia*
relinquite; quod bonum est vobis, si sapitis. Et quod ad originem
Festi, quatenus à Mahumedanis retinetur, attinet; cum par-
tim è Christianis, partim è Judaicis ritibus conflatum esse Ma-
humedismum certum sit, an non constitutioni Constantinia-
næ illi, quâ tam Dies Veneris seu feria, quod profabbatum
est, quam Solis dies seu Dominicus Festus habendus erat,
ea debetur? In Christianismo quidem diu est, quod evanuit
constitutio illa. Sed fortè inde diem illum in colluviem
suam

De Die Sy-
ris Syntagma
2.
Azor 62.
Arab. 72. lxx.

t De Vita Con-
stantini. lib.

4. cap. 18.

u Hist. Eccl.

lib. 1. cap. 8.

x Hist. Eccl.

lib. 7. cap. 46.

y Annal. tom.

3. ann. 321.

suam recipi voluit Mahumedes. De constitutione illa Eusebi-
us t, Sozomenus u, Nicephorus x Callistus; unde Baronius y.

CAP. XXI.

De Ordinis in orbe Dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Hora-
rum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum
vestutate. Priscorum sententiæ de Heptazoni seu Planetarum in Cælo
Ordine Unde Argumentum à nonnullis adversus denominationis
Hebdomadicæ vetustatem perperam affertur.

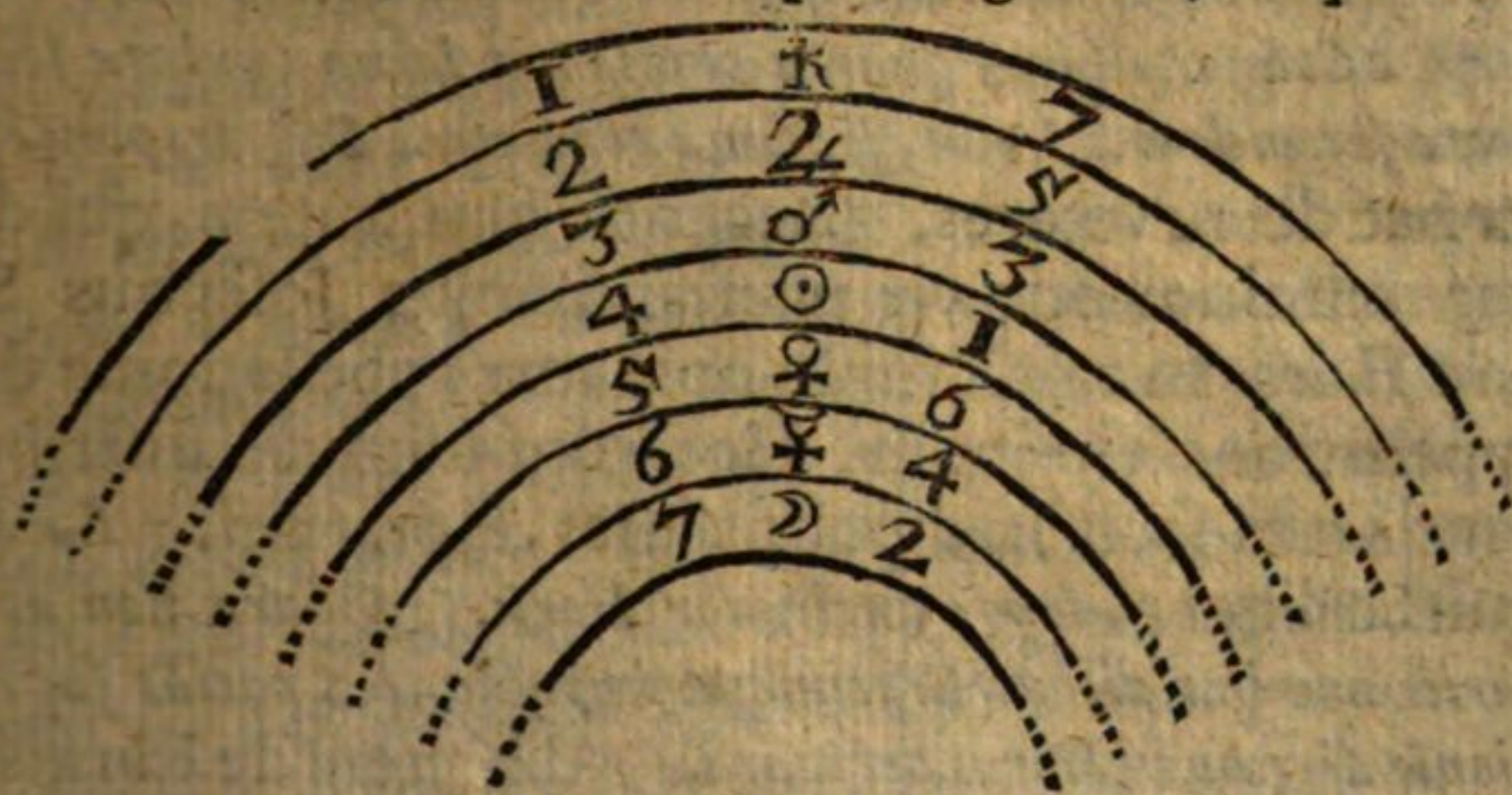

2 Philopon. de
Mund. crea-
tione, lib. 7.
cap. 14.

Ordinis in diebus designandis Planetarum jam
ante ostensi Ratio seu Causa, juxta superius
proposita, proximè est inspicienda. Nam ex
ea etiam ritè perpenſa, tum facilius diluuntur
nonnulla, quæ ejus orbisque dierum, qualem
descripsimus, hebdomadici vetustati adversari
videantur, tum ipsa vetustas pressius asseritur. Sunt quidem,
qui rem fortuitò seu καὶ ἐξ ἁσίου αὐτόνομον, pro hominum libitu, ci-
tra rationem rei ipsi aptandam, factam opinentur z. Alii inter
veteres de Causa disputarunt; quorum scripta temporum in-
juria delevit. Partem dico desideratissimam quarti Symposia-
con Plutarchi Josepho, cujus verborum gratiâ dissertatio hæc
tota instituta est, coævi. Titulum ejus ea de re habes suprâ
capite decimo nono. Certè & verisimile est, Hermetis Ægyp-
tii libros illos vetustissimos, de quibus Clemens Alexandri-
nus, seu volumen illud ejus Panaretum dictum apud Petrum
Alexandrinum, rationem hanc aperuisse. Nam Astrologica
non pauca, atque inprimis ad Planetarum ordinem, regi-
men, usum spectantia, in libris illis contineri ex autoribus
jam dictis, qui eos memorarunt, satis liquet. Ratio autem
seu causa Ordinis illius Planetarum intermissi, alia atque alia
habetur tum apud Veteres, quorum scripta non periêre,
tum apud Recentiores. Triplex fermè apud veteres occur-
rit. Prima ex proportionem Musica petita. Ex Horarum præ-
fecturis Secunda; & demum, ex alternatione quadam Planeta-
rum Luminibus vicinorum, Tertia. Quod ad primam attinet;
cum in Hebdomade sic disponantur Planeta, ut Sole diem
primum

primum occupante, Lunæque proximum, bini in ea orbium serie, quæ vulgo agnoscitur & Ptolemaica est, semper itidem prætermittantur, quartusque ab antecedente repetito in die-

rum denominatione (ut in adjecto tum Heptazoni, tum de-
nominationis hebdomadicæ ordinis paradi-gmate) sequatur, id est, ut sal-
tus in quar-
tum quemq;
Planetarum
fiat; fuere a
qui juxta
harmoniam,
quædiatesa-
ron dicitur,
Ordinē Pla-
netarum il-

lumintermissum existimarint primò institutum; adeoque Mu-
sicum esse voluerint. Et de Musicis in cælo rationibus obvia
sunt non pauca ex Pythagoreorum aliorumque veterum scho-
lis apud Ptolemæum b, Macrobius c, Nicomachum Gerafe-
num d, alios; quemadmodum & inter recentiores summi no-
minis e Mathematicos. Ratio heic secunda, seu quæ ex Ho-
rarum præfecturis pendet, ipsissima est quæ exhibetur in eis,
quæsuperius ex Vettio Valente Antiocheno afferuntur. Etenim
distributis, secundum vulgarem orbium seu Heptazoni seriem
continuum, viginti quatuor diei cujuslibet seu temporis nycthe-
merini horis inæqualibus (scilicet diei naturalis duodecim, to-
tidemque noctis) adeo ut Planeta, cui dies cognominis, primam

fortiatur horam, ceterasque ceteri suo deinceps ordine continuo
in orbem redeunt; is qui horæ proximi perpetuò diei primæ
præfectus est, eidem etiam diei nomen tribuit, quod putanti
manifestum est. Utraque ratio à Dione simul, velut ab anteriori-
bus seculis accepta traditur. Sed posteriorem video viris do-
ctis, qui res hujusmodi seculis recentioribus tractant, maximè
placere; veluti Nicolao Cardinali Cusano f, Joanni Garçæo g,
Francisco Maurolyco h, Joanni Lucido i, Christophoro Cla-
vio k, Francisco Barocio l, Rudolpho Hospiniano m, Joanni
Keplero n, aliis. Tertia ratio, seu quæ pendet ex varia Plane-

a Dio hist. 37.
Xiphilin. in
Pompeio.

b Harmonic.
lib. 3. cap. 10.
&c.

c Macrobius in
somm. Scipio-
nis.

d Enchirid.
Harmonic.
lib. 1.

e I Kepler.
Harmonices
Mundi, lib. 5.

cap. 3. & in
Prodomo
dissert. Cos-
mographic.

f In Reparat.
Calendarii.

g Tractat. 1.
de Tempore,
cap. 29.

h Lib. de
Sphæra, &
in Cosmo-
graph. Dialog.

i De Emend.
Temp. lib. 1.

cap. 1.

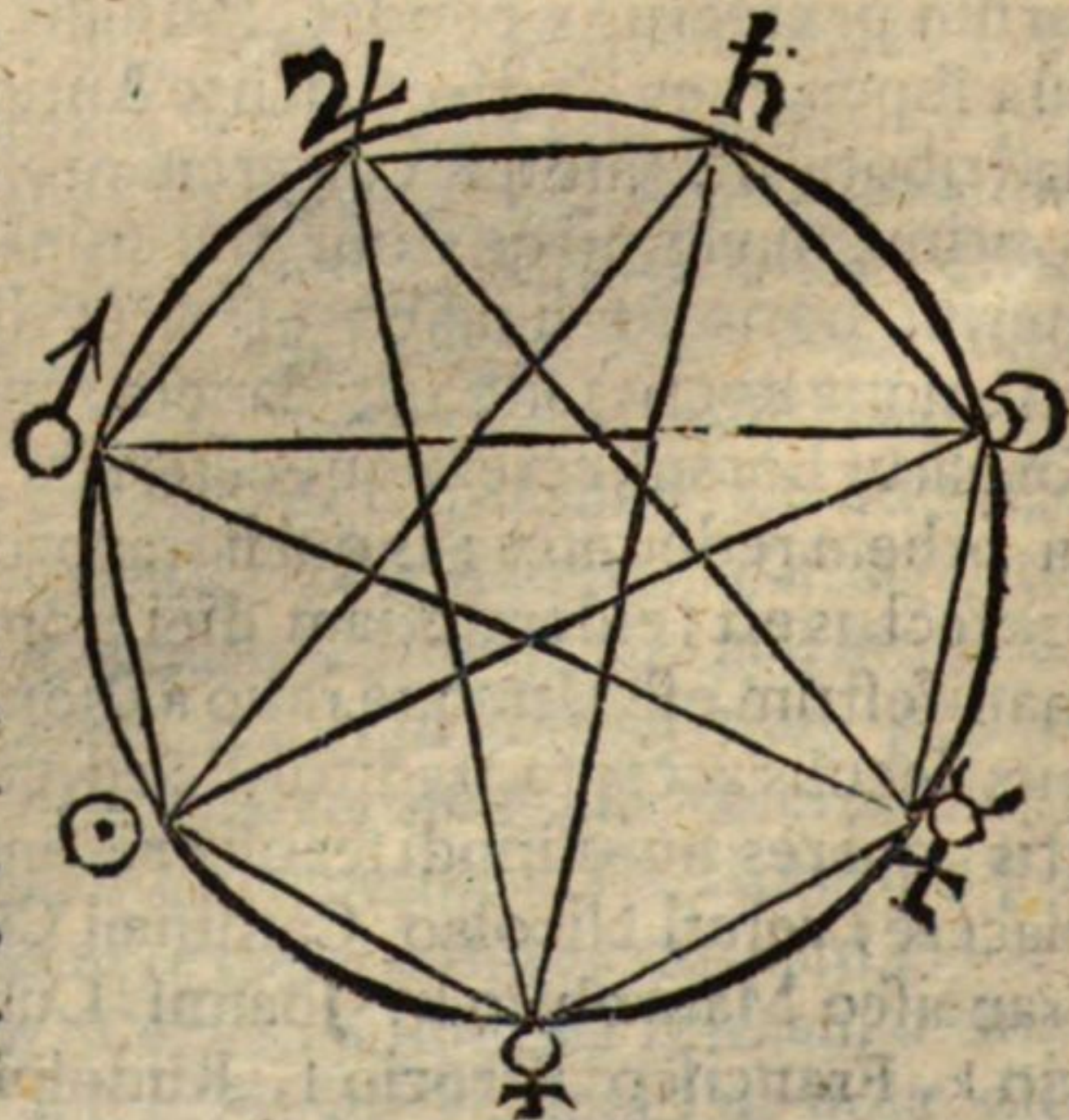
k In cap. 1.
Ioan. de Sa-
cro Bosco.

l Cosmogr. lib.
3. cap. 2.

m De Origine
Fest. cap. 5.

n Epit. Astro-
nomia Coper-
nicana, lib. 3.

tarum reliquorum Luminibus vicinitate atque alternatione, habetur apud Bedam o. *Hac erat, inquit ille, stultitia Gentilium, falsa ratiocinatione subnixa, qui quasi jure primam diem Soli, quia maximum est Luminare; secundam Lunæ quia secundum Luminare est, se consecrare putabant, (&) de inordinata alternatione tertiæ diei primam à Sole Stellam, quartæ primam à Luna, quintæ secundam à Sole, sextæ secundam à Luna, septimæ tertiam à Sole præponebant. Atque ita hac de re veteres. Recentiorum autem, qui dissident, instar omnium erit vir præstantissimus Josephus Scaliger. Is non Horas in causa fuisse opinatur appellationis dierum (nam appellatione ejusmodi, Horarum usum ac distributionem recentiore facit) sed potius dies, Horarum. Ea appellatio, inquit Scaliger p, longè antiquior Horis. Quare non ab Horis Planetariis nomina diebus Septimana imposita, sed potius superstitione appellationis dierum in Horas derivata. Alibi item de Ebraeis veteribus q, quorum scilicet res in federe veteri enarrantur, locutus, ne horarum quidem, scribit, ulla apud eos mentio. Nam diem, id est, τὸν χρόνον ἐν ἡμέραις in XXIV horas partiri & Græcorum est commentum, & longe post tempora Solonis in Heliotropiis Græcorum notatum, & tandem sub Romanorum imperio ad Iudeos à Romanis translatum. Itaque antiquior, ut mea fert opinio, feriarum appellatio à Planetis, quam ut ab horis, quæ singulæ Planetam suum sibi vindicant, nominate sint. Causam autem seu rationem, cur dies cognomines Planetarum non sequantur ordinem & situm siderum, quorum sunt cognomines, sed, binis prætermis, quartum semper in dierum denominatione sit fidus proximum, ad hunc modum assignat. Septem Planetæ per Circulum secundum ordinem suum dispositæ æquabili intervallo constituunt septem trian-*

gula Ifoſcele ad peripheriam, quorum baſes ſunt Latera Heptagoni Circulo inſcripti, ut habes in Circulo propoſito, ad cujus peripheriam ſeptem errantes ſunt ſecundum ſeriem ſuam ſita conſtituentes triangula Ifoſcele $\text{B} \text{Q} \text{Z}$, $\text{Z} \text{Q} \text{O}$, $\text{O} \text{D} \text{O}$, $\text{O} \text{H} \text{Q}$, $\text{Q} \text{Z} \text{Q}$, $\text{Q} \text{O} \text{D}$, $\text{D} \text{O} \text{B}$. *In quibus Triangulis dexter angulus ad baſim eſt prima Stella trianguli, ſecunda in angulo ad verticem, tertia angulus ſiniſter ad baſim: ita ut omnis Stella anguli dextri habeat oppoſitam Stellam anguli in vertice, Stella autem anguli à vertice Stellæ anguli ſiniſtri ad baſim ſit oppoſita. Sequentur igitur ſeſe omnes ſeptem Planeta non per ſeriem ſuam, ſed per intervalla laterum, quæ veræ ſunt oppoſitiones. Sit igitur Triangulum* $\text{O} \text{D} \text{O}$ *primum ordine.* O *in angulo baſis dextro præibit. Sequetur Luna ei oppoſita in vertice; eam oppoſitus Mars in angulo ſiniſtro baſis. Qui quidem Mars cum in triangulo* $\text{O} \text{D} \text{O}$ *ſiniſtrum angulum baſis occupet, in triangulo* $\text{O} \text{Q} \text{Z}$ *occupabit dextrum baſis angulum, habens oppoſitum Mercurium; Mercurius autem oppoſitum Iovem in angulo ſiniſtro; Qui Iupiter faciet angulum dextrum in Triangulo* $\text{Z} \text{B} \text{Z}$ *habens oppoſitam in vertice Venerem, ut ea oppoſita eſt Saturno in angulo ſiniſtro, ſed angulus ille rurfus erit dexter in triangulo* $\text{Z} \text{O} \text{D}$, *Et ſic erogati ſunt ſeptem Planetae in totidem dies, quas Eccleſia Romana vocat ferias. Hac eſt vera harum appellationum ratio. Sic Joſephus Scaliger. Quod verò loquitur ille de Horis ſeu viceſimis quartis diei civilis partibus, quaſi recentius illarum inventum eſſet & uſus; certè dum ævo Soloni proximo in Heliotropiis notatas admittit, eas admodum vetuſtas facit. Nam Solon ſextiſcentis amplius annis Natales Chriſti antevertit. Et expreſſim Herodotus^t, *gnomonem*, inquit, $\text{ἡ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας}$ *In Enterpe.* $\text{παρὰ Βαβυλωνίων ἑμάθον Ἕλληνες}$ *& duodecim partes diei didicerunt à Babyloniiſ Græci.* Quod intelligo de XII horis in æqualibus diei naturalis, totidemque noctis. Quales quidem vulgo ab intima antiquitate in uſu, diu olim obtinuerunt, à Planetis nomina, ut oſtenſum eſt, fortiti. Tametſi interea Mathematicis ipsis ſeu Aſtrologis in motuum temporumque calculo horæ æquinoctiales, ut quidem neceſſe erat, adhiberentur. Certè de Anaximandro Mileſio legitur apud Eusebium^t*

^t *Preparat. Evangel. l. 10. cap. ult.*

ἔτι πρῶτος γόμενος κατεσκεύασεν πρὸς Διόγνων τρεῶντες ἡλίου,
 καὶ χρόνων, καὶ ὥρων καὶ ἰσημερίας, primus stylos elaboravit, ut digno-
 fcerentur conversiones Solis, Tempora, Hora & Aequinoctium. Qua
 de re etiam Laërtius in Anaximandri vita, & Plinius u. Horas
 item ejusmodi in usu Romanis sub Augusti ævo scimus ex Var-
 rone, Manilio, Virgilio. Antiquiorem item earundem distri-
 butionem, ex P. Cornelii Nasicæ censoris Horario, quod ex a-
 qua fecit. Et Censorinus x; *Horarum nomen non minus annos CCC*
Romæ ignoratum esse credibile est. Nam XII tabulis nusquam nomi-
natas Horas invenies, ut in aliis postea legibus, sed ante Meridiem.
 Ex Ebræorum item historia sacra y notissimum est illud de A-
 chazi Regis solario. Et ne quidem, qua ratione calculum inire
 Astronomicum possent veteres illi citra horas, qualibus uti-
 mur, aliasve certas & invicem syderum venatoribus cognitæ
 temporis mensuras, quæ eas imitarentur, excogitari potest.
 Et postquam horæ æquinoctiales seu æquales temporis nycthe-
 merino à Mathematicis in calculi usum tributæ sunt, successit
 proculdubio altera illa apud vulgus inæqualium seu Planeta-
 riarum, ex eorundem disciplina z, ratio. Sed de Horarum
 vetustate, Horologiis, Schiothericis id genus aliis consulas, si
 vis, Josephum Scaligerum a, Claudium Salmasium b, Diony-
 sium Petavium c. Interea agnoscendum videtur; ut vult Sca-
 liger, rationi magis consonum esse Horarum nomina ex super-
 stitione appellationis dierum sed Hebdomadicæ orta, quam
 hanc ex horarum cyclis. Suadet in primis illud, quod è com-
 mentis Astrologicis vetustissimis legimus apud Petrum Ale-
 xandrinum d *ἡ τὴν πολεῖν καὶ διέπειν* de Planeta possiden-
 te & administrante. Scilicet Planetam diei cognominem to-
 tum diem & quamlibet ejusdem horam *πολεῖν* possidere, adeo-
 que regere, Horarium autem Planetam ministerium præstare.
 Verbi gratiâ die Saturni ajebant, *ὁ αὐτὸς αἰσὴ κύριος τῆς ἡμέρας*
γίνεται καὶ πολεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν α ὥραν αὐτὸς πολεῖ καὶ
διέπων, τὴν β παραδίδωσι τῷ γ, καὶ λέγομεν, τὴν γ ὥραν δ πολεῖ-
 οντ καὶ γ διέποντ ipse Saturnus Dominus est diei, & possidet in-
 tegram diem. Quin & Horam primam non solum ut dominus possi-
 det, verum etiam sibi ipsi regiminis ministeria præstat. Secundam ve-
 rò ho-

n Hist. Nat.
 lib. 2. cap. 76.

x De Die Na-
 tali, cap. 23.

y 2 Reg. cap.
 20. & Isaia
 cap. 38.

z Vid. Fran-
 cisc. Barocium
 in Cosmogra-
 phia, lib. 3.
 cap. 2.

a Ad Manil.
 Isag. 2. pag.
 254.

b Plin. exerci-
 tat. p. 632. & c.

c Ad Aucta-
 rium Differ-
 tat. lib. 7. c. 8.
 & 9.

d In Isagoge
 Apotelesmat.
 & bidesis Ios.
 Scalig. ad 2.
 Isagog. Ma-
 nilii. p. 290.

rò horam tradit Iovi. Et dicimus Horam secundam possidente quidem seu dominante Saturno, sed ministerium praestante aut procurante Iove. Quin & Rabbi Gedaliah Ben Jechai e ex disciplina illa futili, sed e Sepher, Shalf heleth, fol. 74. b
 הכוכב המתחיל למשול בשעה ראשונה בין ביום בין בלילה נמשכת כל היום ההוא וכל הלילה ההוא יהיה מושל על כלן אמנם יתר הכוכבים הנכנסים למשול בשאר שעות הם כמו ב' חברים המושלים יחד אך *Planeta, qui Hora prima incipit dominari, sive interdiu sive nocte, totum diem illum & totam illam noctem possidet, quoniam is dominus est supremus. Attamen & Planeta ceteri, qui ordine suo horis praesunt reliquis, sunt* (quatenus primæ horæ Dominum respiciunt) *veluti Socii qui & simul dominantur. Veruntamen Horæ primæ Dominus ceteris præcellen-*
tior est. Hinc sanè existimandum non videtur, Dominium totius diei & potestatem cujuslibet etiam Horæ superiorem & continuam, adeoque Planetariam diei denominationem, ab Horario illo recurrente qualicunque dominio ortum habuisse, sed potius Horarium illud dominium, quod minùs habitum est, & inferius est diurno, ex diei dominio manasse, atque ansam Horarum sic denominandarum inde arreptam. Ministros, Procuratores, legatos, præfides Principibus, qui universis imperent, posteriores esse, palàm est. Quod verò ad Planetariæ denominationis ordinis Rationem seu causam primariam spectat; sanè mihi nondum persuasum est aut à proportionem Musica, aut ab Horarum præfecturis, nedum à triangulis laterumve aut basium ratione seu oppositionibus, hujusmodi ordinem manasse; sed à simplici multò origine, eaque quidem alternationi illi, de qua loquitur Beda, proximante. Nimirum advertendum est inter Planetas, seu in Heptazono, longè primariam obtinuisse semper dignitatem Solem & Lunam. Etenim apud Philosophos, Astrologos, Gentium Theologos aliosque passim dicuntur, & sunt illi bina Lumina (per f *Ante alios*
 excellentiam sic nuncupata) temporum rerumque moderatores *bidesis Iul. Firmicum*
 adeo singulares, ut tam reliquos in Heptazono varia suarum *Mathef. lib. 3. cap. 1. Ne-*
 configurationum vi potissimum regant disponantque, quam *ceptione & A-*
 inferiora, velut Principes corporum coelestium, gubernent, at-
 que etiam in veteri Paganismo universa divinitatis nomina *nubio.*

alia complectantur. Ea de re consulas Macrobius, ut ceteros mittam pariter obvios. Unde evenit etiam Solem ex disciplina Indorum, Persarum, & Ægyptiorum in Onirocriticis, Regem, Lunam *δεύτερον & δεύτερον βασιλέως δαυτέρου ἑξουσίας personam* ejus, qui secundus à Rege præest, denotare, ut docet Achmes g. Unde & Ægyptii assimilare soliti Solem Regi & oculo dextro, Lunam autem Reginae & sinistro, reliquos quinque hisce *ἐξ ἑξοφύων* seu Satellites habentes, ut tradit Sextus Empiricus h. Quin & in ipsa creationis historia sacra soli illi bini, ob præcellentiam memorantur per nomina majoris & minoris Luminaris. *Luminare majus* *אור הגדול* in dominium diei, & *Luminare minus* *אור הקטן* in dominium noctis. Quod postquam Hellenistæ verterant *εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας* in principatus seu dominium diei, & *εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός* in principatus seu dominium noctis (idque factis juxta veritatem Ebraicam) legerunt nonnulli veterum *τὸ ἀρχὴν*, & vocabulum Græcum aliâ illâ notione, qua *initium* seu inchoationem significat, accepere. Ita ut sacrum sermonem perperam intelligerent, fuisse *Luminare majus ad initium* seu *inchoationem Diei*, *Luminare minus ad initium* seu *inchoationem No-*

k In Genes. ad Etis. Qua de re præter S. Augustinum k, Isaacum Monachum l, literam lib. 2. Eugubinum m, (cujus verba Græca ex Isaaco Monacho desumuntur,) videsis Robertum Episcopum Lincolnensem in Hemm xamero, citatum in *summa Astrologia Anglicana* n in impressis, Dist. 1. Venetis, 1489. quos vidi, tributa Joanni Eschcuido, quem & Esquidum nominat Gulielmus Camdenus o. Autor verò est Joannes de Eschenden/ Eschenden/ etiam & Aschelden/ in MS. Bibliothecæ Oxoniensis. Socius erat olim Mertonensis ibi Collegii p, nostratibus etiam subinde de Esstode/ quod in Esquidum degeneravit dictus. Sed ex utraque versione præcellentiam vides pereximiam utrique Luminari tribui. Summa heic est, quod ex Astrologorum veterum scitis habet Ptolemæus q; *ὁ μὲν Ὁκεὶν ἡ Δία πέντε καὶ ὡς περὶ ἡγεμόνες εἰσὶ τῶν ἄλλων* Sol & Luna, ut principes ceterorum, imperium exercent. Cum igitur tam insignis habitatio sit semper, idque meritò, utriusque dignitas ac præcellentia, diesque inde Hebdomadis primus Soli velut siderum plane Regi summo, & ob dignitatem secundam, Secundus Lunæ esset

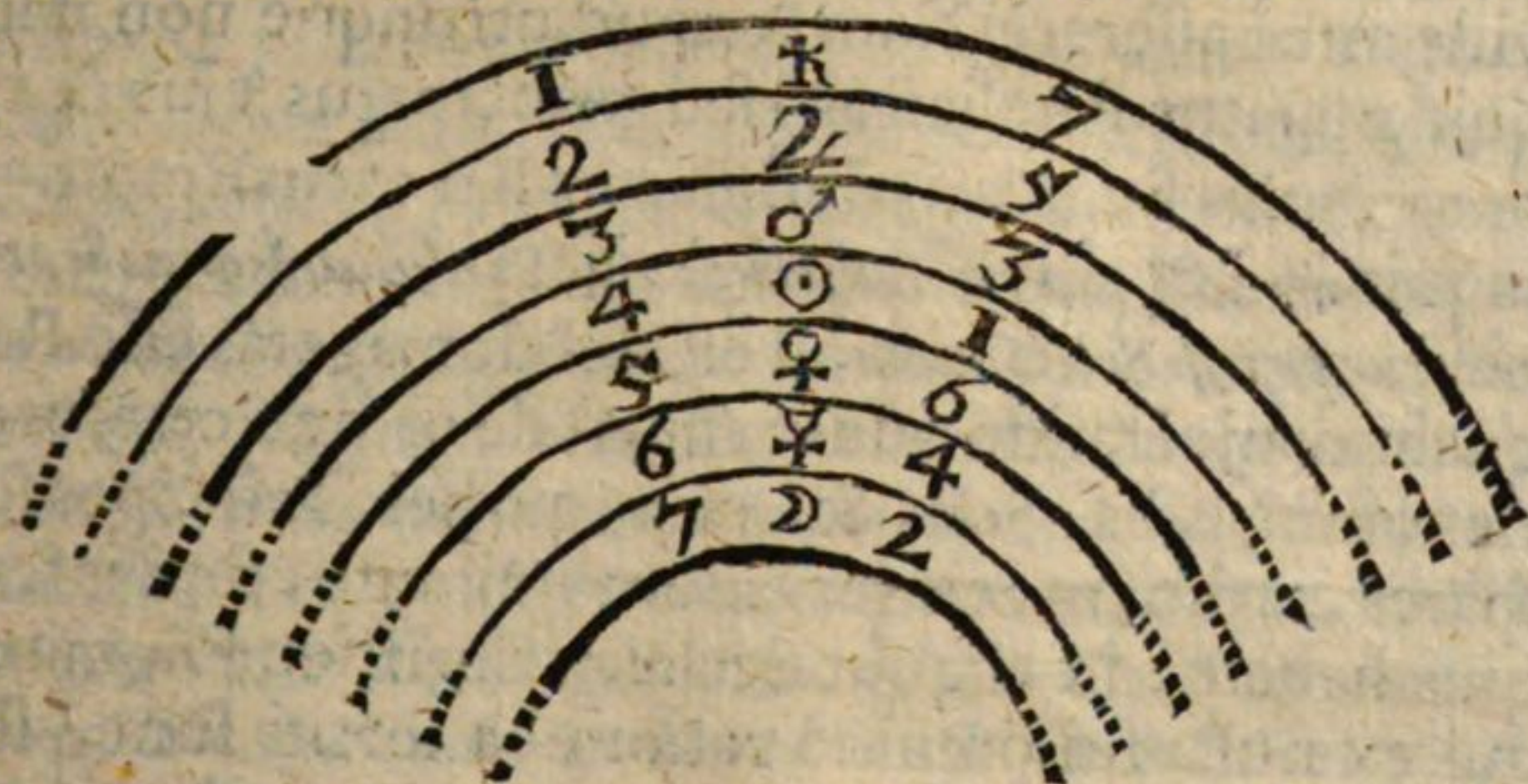
g Onirocritic.
cap. 167 &
168.

h Adversus
Mathemati-
cos lib. 5.
i Genes. 1, 16.

k In Genes. ad Etis.
literam lib. 2.
l In Computo.
m Ad Gen. 1.
n Tract. 1.
Dist. 1. Vene-
tis, 1489.
o In Britan-
nia, pag. 132.
p I. Balæus
Cent. 6. script.
14. I. Pitseus
at. 14. script.
602.
q Tetrabib.
lib. 2. cap.
περὶ τῆς
ποιότητος
δοτικῆς
σμάτων.

esset (quod aliter inter denominandum vix fieri quibat) assignandus; videtur quidem intervallum, non dico Magnitudinis seu Spatii, sed Numeri, quo bini hi Planetæ primarii in Heptazono invicem disjungerentur, velut prototypum fuisse ceteris in Heptazoni cyclo sequentibus. Adeo ut quemadmodum & quoniam Luna Solem binis intermediis, nempe Venere & Mercurio prætermisiss, in Hebdomadicæ denominationis initio sequebatur, ita etiam atque ideo parili, in revertente Heptazoni cyclo, intervallo numeri distaret tertius à Luna. Unde

tertium diē fortitus est Mars, & simili semper intervallo deinceps dies suos reliqui quatuor, ut in figura adjecta. Atque

etiam hinc fortè ratio aliqua est petenda, cur Sol, Phœbus, Apollo, (nam nomine hæc eadem esse, sciunt pueri) Ἑβδομαγέτας, id est, Ἑβδομηγέτης veteribus diceretur. Quoniam scilicet τῆς Ἑβδόμης esset ἡγέτης, seu septenarii tam in Planetis, quàm Coelum tenent, quàm in Hebdomadicæ dierum denominatione Princeps, Dux, seu qui velut in exemplum præibat. Æschylus;

Ἡ πᾶσι ἐπὶ
Θεοῖς.

Καλῶς ἔχει τὰ πλεῖστα ἐν ἑξ ὑπλάμασι
Τὰς δ' Ἑβδομάς ὁ σεμνὸς Ἑβδομαγέτας
Ἀναξ Ἀπόλλων εἴλετο

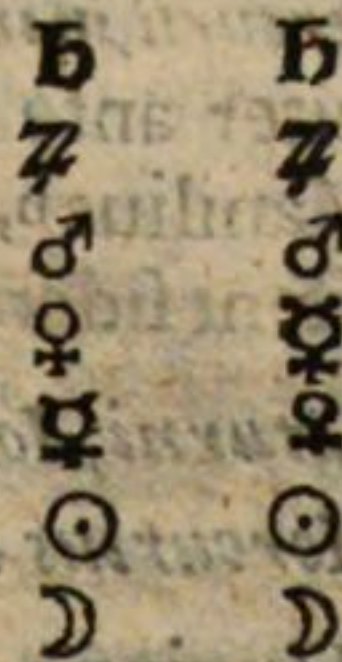
Benè se habent reliqua in sex portis. Septimam verò venerandus Hebdomageta, Rex Apollo elegit. Scholiastes autem ibi, ὅτι ἐν Ἑβδόμῃ ἔμμενός γρηγορεῖς ἐκλήθη Ἑβδομαγέτας, quoniam septimâ mensis die natus (qua de re suprâ) vocatus est Hebdomagetas. Id ipsum illi nomen tribuitur apud Proclum t. Apollini τὴν, inquit, ἐπὶ ἀδελφὰν αἰεῖσαι ὡς συνέχοντι πάσαις τὰς συμφωνίας ἑς. διὸ καὶ Ἑβδομαγέταν ἐκάλεσαν τὸν θεόν, septenarium dedicarunt veluti ei, qui concentus uni-

Cap. 17.
In Timæum
Plat. lib. 3.
pag. 200.

versos

versos complecteretur &c. unde & Hebdomagetam eum vocabant. Quam
 u I. Meursius locutionem retinendam sentio, neque mutandam in 'Εβδομα-
 in Gracia Fe- *ἡμέρῃ*, id est, *Septimo die natum*. Pace dico viri literatissimi u,
 riata. lib. 3. in *ἡμέρῃ*, qui non semel monuit sic potius mutandum. Scimus quidem et-
 E'δ'μῃ & iam hoc nomine Apollinem à Sacerdotibus x dictum, quod & su-
 lib. de Den- præ y memoratum est, uti & à nonnullis z *ἑπταμῶναιον* *septimestrem*.
 rio Pythago. At verò nec ideò sequitur apud Proclū *ἑβδομαῖον* substituendū,
 rico, cap. 9. cū & res ipsa & quod apud Æschylum legitur *ἑβδομαγέταν* palam
 x Plutarch. videantur asserere. Nam & apud utrunque non natales, (quic-
 sympos. 8. cap. quid nugatur scholiastes,) sed principatus ejus & in septenario
 i. prærogativa singularis designatur. Et Sextus Empiricus a, *τῶν ἐπὶ αὐτῷ*,
 y Cap. 17. inquit, *ἡ γὰρ αὖ μὲν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην οὐκ οἶοντα* *Septem stellis arbi-*
 z Scholiast. *trantur præesse Solē & Lunā*, id est Hebdomagetas esse. Rationi autem,
 Callimachi quam conjectando adduximus, de ordine ceterorum in diebus
 ad hymn. in denominandis; Solis & Lunæ, qui heic Principes sunt, licet di-
 Delum. spares, ordinem & intervallum imitante, similis fermè ratio est,
 a Adversus quæ habetur in aliquot Ecclesiæ Christianæ nominibus dierum,
 Mathemati- qui ex nulla sui omninò ratione ea fortiti sunt, sed tantum è
 cos, lib. 5. solennitatis primariæ, è qua pendent denominationis imitatione
 quadam seu respectu. Quadragesimæ nomen inditur primo diei
 b Guil. Du- Dominico, à quo jejunium sic dictum auspicamur. Hujus gratiā
 rand. Ratio- seu imitatione b, Dies Dominicos retrò putatos dicimus Quin-
 nal. lib. 6. c. quagesimam, Sexagesimam, Septuagesimam, nullam numero-
 24. §. 5. & 6. rum his nominibus denotatorum rationem, quod nemo non
 videt, habentes, sed quadragesimæ seu primarium respicien-
 tes solummodo nomen, quod sono & similitudine quadam non
 re omninò nomina cetera imitantur. Sic fere Feriarum no-
 men à feriis reverà primariis ad alios dies, qui nec revera feriæ,
 translatum. Sic à Sabbati nomine primario Hebdomas ipsa
 & dies quælibet, prima, secunda, tertia & deinceps, Sabbati
 dicta. Nimirum, ut inquit Beda c, *à requietionum die, qua suo*
 c De Temp. nomine & cultu singularis excellebat. Sed verò objectio heic ob-
 Rat. cap. 8. via est, quæ ex ordinis ejusmodi, in diebus denominandis,
 Planetarii ratione qualicumque, sumpta, vetustatem ejusdem
 denominationis, quam antea adstruimus, haud parum impu-
 gnare videatur. Ratio nempè quovis modo hactenus adducta
 admit-

admittit, seriem Heptazoni, seu in cœlo Planetarum, vulgarem, veteribus, qui diebus nomina indiderint, receptam esse, juxta paradigmata ante ostensa. At vero scimus, apud veteres aliam atque aliam fuisse de Planetarum in cœlo ordine & locis sententiam. Supremo in loco collocarunt aliqui Solem, atque huic Lunam proximam, ut Anaximander, Metrodorus, Crates d. Alii superiores tres H, Z, C, ordine, qui tum vulgo, tum Mathematicis, post hosce, plerisque omnibus placuit, ponentes, Solem Lunæ sursus proximum fecere, (ut non solum Plato e, & Eratosthenes f, atque autor libri de Mundo Aristoteli g tribui soliti, verum etiam Ægyptii h, saltem in eis nonnulli nominis celebrioris, (adeoque Venere & Mercurio inferiorem. Et de dissensu circa hanc rem Veteres alii i, recentioresque k obiter atque affatim. Quin disertè scribit Moses Maimonides l, tam Physices ac Mathematices, quam Theologiæ ac Jurisprudentiæ Judaicæ magister quidem eximius, **הוא רעת הראשונים כלם שכדורי נגור ומכב למעלה מן השמש** Veterum omnium sententia fuit, Orbes Veneris & Mercurii esse supra Solem, quod nec semel dicit. Atque fuisset ita Heptazoni ordo, horum alteruter. Subjungit vero **ואחר כן בא במלימוס והכריע הוה מחרה** Maimonides, & sequutus est postea Ptolomeus, qui argumentis obtinuit eos esse infra Solem. Certe si Veterum omnium opinio esset, Solem Mercurio & Venere inferiorem fuisse, adeoque alium fuisse Heptazoni ordinem ab eo, quo in ratione dierum denominandorum dispiciendâ usi sumus, sequeretur aut denominationem illam vetustam non fuisse, aut saltem rationes hæcenus sive ex ejusdem ordinis intervallis, sive è recurrente in horarum præfecturas, juxta eundem ordinem, successionem nihili plane esse. Nam quæ dicta sunt, vulgari ordine velut priscis receptissimo nituntur. Unde etiam nec defuere, qui cum Maimonide heic sentientes, ante Ptolemaum scilicet ordinem illum apud veteres non admissum, ipsam denominationem hebdomadicam ex ordine illo natam, Ptolomæo antiquiorem esse

d Plutarch.
de Placit.
Philos. 4. c. 15
e In Timæo.
f Chalcid. in
Plat. Tim.
g Cap. 2.
h Macrobius
Somn. Scip.
lib. 1. cap. 19.
i Ptolem. de
Magna com-
struct. lib. 9.
cap. 1. Pro-
clus in Timæo
um Platonis.
Achil. Tatius
in Aratum.
cap. 16. Sim-
plicius in Ari-
st. lib. 2. de
cælo, &c.
k Copernicus
lib. 1. cap. 10.
l Io. Picus ad
vers. Astrolo-
giam, lib. 10.
cap. 4. Fran-
cisc. Picus in
exam. do-
ctrin. Vanit.
Gentium. l.
1. c. 12. Cor-
nelius Agrip-
pa de Vanita-
te Scientia-
rum, cap. 30.
Francisc. Ba-
racius de
Sphæra Mû-
di, lib. 1. cap.
2. Francisc.
Maurolyc.
Cosmograph.
dialog. 1. Cla-
ssis in c. 1.
Joan. de Sacra Bosco, l. More Nebuchim 1. 2. c. 2.

esse negent. Floruit Ptolemæus sub annum post Christi natales
 CXL. Expressim Hospinianus m; Nec dies Hebdomadæ ante
 tempora Ptolemæi nominibus Planetarum eo ordine ut hodie distincti
 fuerunt. Sed nominati solum à numero, quo se invicem in mense
 sequebantur. Id hac ratione probat Veteres Astrologi ante Ptolemæ-
 um statuerunt, Solem immediatè supra Lunam, sic ut illis Saturnus
 esset primus, secundus Iupiter, tertius Mars, deinde Venus, post eam
 Mercurius, inde Sol, ultima Luna, &c. Et pluribus sententiam
 suam adstruere conatur. Sed palam hallucinatio est insignis.
 Neque enim ordinis Heptazoni illius receptissimi autor est Pto-
 lemæus. Vetustiore esse apud complures manifesto liquet.
 Certè tametsi in mutilo Ciceronis de Universo opere, ex Plato-
 nicorum sententia, Lunæ proxima supra Terram est Solis cir-
 cumvectio, atque inde ad Venerem & Mercurium ascenditur,
 in Somnio nihilominus Scipionis satis expressim collocatur Sol
 in Heptazoni medio. Subter, (scilicet post tres superiores,) in-
 quit, mediam ferè regionem Sol obtinet, dux & Princeps, & moderator
 luminum reliquorum. Hunc ut comites consequuntur Veneris alter,
 alter Mercurii, in infimoque orbe Luna &c. Cicero autem ducen-
 tos circiter ante Ptolemæum annos floruit. Ejusdem item
 seculi Manilius n, sunt, inquit, quæ Cælum terramque intervolitan-
 tia pendent fidera,

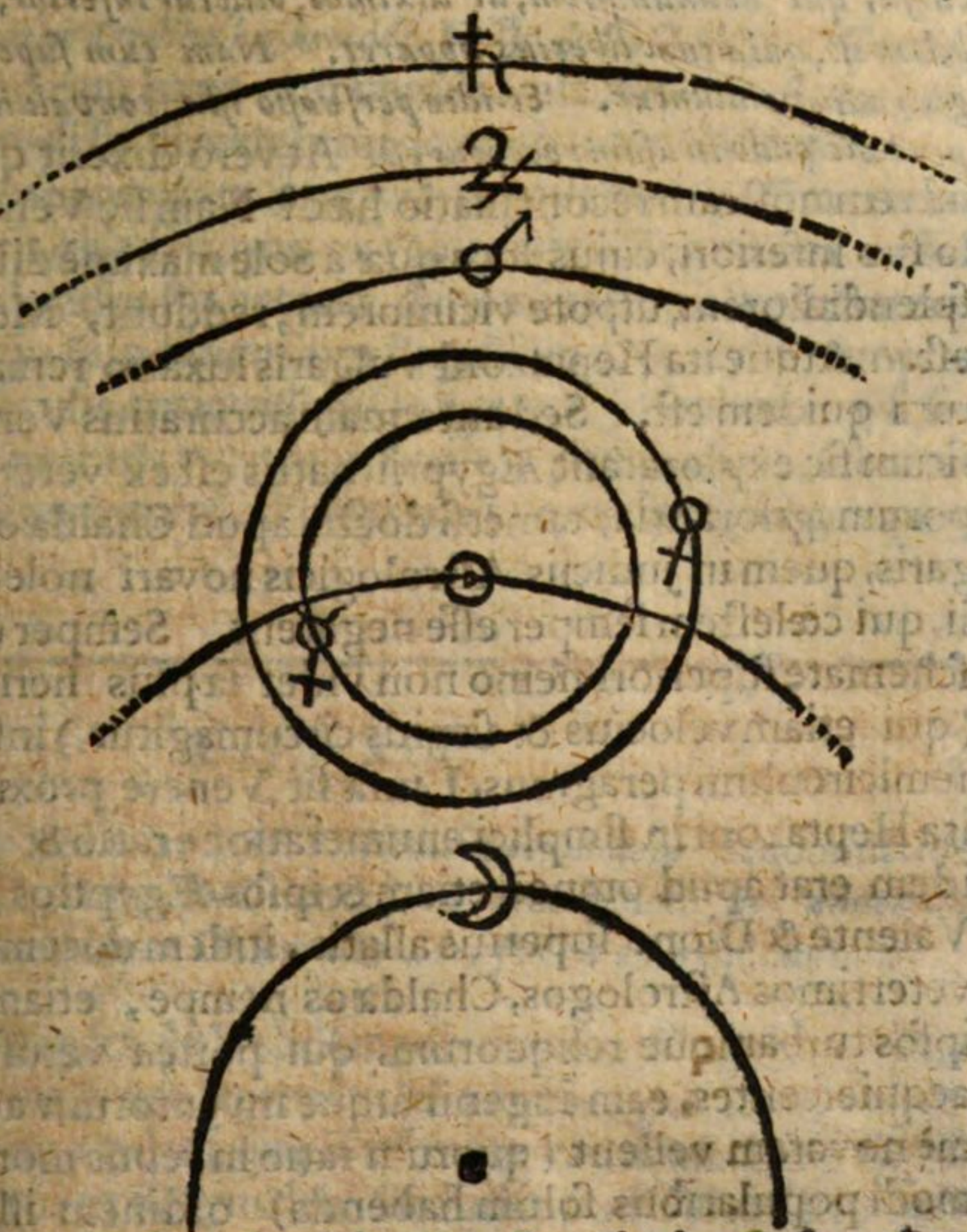
*Saturni, Iovis, & Martis, Solisque: sub illis
 Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.*

Sic & Hyginus in Astronomicis, Manilio coævus. Quin &
 Cicerone recentior non fuit Geminus, si Dionysii Petavii o de
 tempore ejus conjecturæ fides. Quem tamen non desunt,
 qui tertio à Christo seculo ponant, ut Josephus Blancanus p.
 Certe Geminum, si quid video, palam est scripsisse ante Actia-
 cam Victoriam. Nempe sub id tempus q annus Julianus re-
 ceptus est ab Ægyptiis, qui antè anno usi sunt æquabili ac va-
 go illo, CCCLXV dierum, quadrantis, qui excrescit, nullâ habi-
 tã ratione; adeo ut in periodo 1461. annorum festa eorum sin-
 gula per totum annum vagantia nullo mensis alicujus die se-
 mel non celebrarentur, ut & monet Herodotus r, & res ipsa
 docet. Disertè autem Geminus f de vago illo anno, suo tempore
 Ægyptiis

Egyptiis in usu, ac Fiestorum circumactione pluribus loquitur, nec Thoth mensē in calce Augusti fixum, à quo, postquam Julianum acceperant, annum semper auspicabantur, omnino agnoscit. Jam vero pugna Actiaca Ptolemæum annis CLXXX aut circiter antevertit. Et Geminus expressim eundem facit ordinem Heptazoni, quem approbat Ptolemæus, vulgari ^{ibid. cap. 1} scilicet consonum. Sic etiam Alexander Milesius apud Chalcidum ^{u In Timæo} 4; alii Ptolemæo vetustiores. Quin & Macrobius ^{Platonis.} x de Sole à Cicerone sic medio Heptazoni in somnio Scipionis col- ^{x In Somno} locato, ac Platonis sententia de proximo Lunæ sursum ejusdem ^{Scip. lib. 1,} loco verba faciens, Ciceroni, inquit, Archimedes ^{cap. 19.} & Chaldeorum ratio consentit. Plato Aegyptios omnium Philosophiæ disciplinarum parentes secutus est. Ita non solum Cicero, Manilius, Geminus, Archimedes, Alexander Milesius, verum & Chaldaei nationum quorum è scitis ipsam Astrologiam natam esse dici solet, de ordine Ptolemaico diu ante Ptolemæum consensere. At verò & ipse Ptolemæus ^{y Almagest.} y; videmus τὴν τῆς ΑΦροδίτης (σφαῖραν) καὶ τὴν τῆς Ἑρμῆς σφαῖραν μὲν τοῖς παλαιότεροις ἀποκρίσας τῆς ἡλιακῆς, σφαῖρῃ δὲ ἐνίοις τῶν μὲν ταῦτα καὶ αὐτοὶς ἀποκρίσας. Veneris Sphaeram, atque eam, quæ Mercurii est, à vetustioribus sub Sphaeram Solis positas. A nonnullis autem luniorum eas supra collocari. Ipse disertè agnoscit, antiquitus receptum eundem esse, quo utimur ordinem seu vulgarem, quem & disertè postea appellat παλαιότερον τῶν ἐν vetustiore ordinem, eoque nomine eum laudat amplectiturque; alterum autem illum recentiorum esse ait commentum. Idem ipse ordo palam etiam agnoscitur in Harmonico cœli Pythagoræ calculo, apud Cenforinum ^{z De Die Nat.} z. Nec ^{tali cap. 13.} aliud est hujus calculus apud Nicomachum Gerasenum ^{a Harmonic.} a, nisi ^{lib. 1.} quod Mercurius inter Venerem ab hoc ponatur & Solem; quo nomine certè libris, ejus librarii errorem inesse suspicati sunt ^{b Vide edit.} veterum aliqui ^{Maur. Jan. pag. 86.} b. Et expressim de Ordine Pythagorico quem ^{c Hist. Nat. lib. 2. cap. 2.} admodum Cenforinus, Plinius ^{d Biblioth. Cod. 259.} c. At, ut Nicomachis, autor ^d vitæ Pythagoræ anonymus apud Photium ^d d. Sed de Veneris & Mercurii ordine plura statim. Hæc cum ita fuerint, audiendi heic non sunt, qui veterum de Sphaerarum seu Heptazoni ordine dissensum sic objiciunt, ut ante Ptolemæum, vulgarem illum receptum denegent. Et planè hallucinati sunt.

cum ipso Maimonide, ex historiarum Astronomica imperitia. Qualescunque autem Sententiarum fuerit heic diversitas, animadvertendum est, quemadmodum in rebus aliis hujusmodi, ita in hisce, aliud esse receptiorem vulgo Astrologorum aliorumve Magistrorum, qui vetera secure docent retinentque, sententiam, aliud singulares, sive Philosophorum, sive Mathematicorum opiniones, qui disciplinas, ut fieri amat, sive novatum eunt, sive emendatum ex suo ingenio ac inventis, tritiori orbita doctrina, qua primo imbuuntur, non ita confidentes. Apud genus hominum posterius, nulla ætate non habentur sententia à receptis aliter atque aliter diversa, neque ex quidem pauca, cum interea prius sit hominum genus, quorum scitis & ex antiquitate receptis dogmatis regulæ, mores, ac disciplina, quibus vulgo utimur, innitantur. Ex antiquo igitur ordinis Heptazoni illius vulgaris usu (qualem ostendimus) satis constat penes genus hominum, quod diximus heic prius, id est, qui receptiores sententias & amplexi sunt & profesii, & rationes qualescunque Astrologicas, è quibus nasceretur denominatio hebdomadica, invenerunt receptissimum fuisse ordinem illum; penes alterum autem genus non item. Quale, in rebus aliis evenire nemo non videt. Etiam superiori & nostro in seculo de Marte, Mercurio, Venere, Sole, novis etiam Planetis circum Jovem & Saturnum latis, sententiæ ortæ sunt Mathematicis summis, Copernicis, Rheticis, Tychonibus, Kepleris, Galilæis, aliis, ab antiquorum receptorumque perquam diversa, quæ tamen imposterum argumento neutiquam omnino erunt, vulgus astrologorum velut ab intima vetustate ordinem cæli quem populariter agnoscimus, continenter propagatum non accepisse; non magis sane quam Pythagoræ, atque Hippocrati, Chio, eundem non receptum asserere, ideo quod Planetarum octavum esse dicerent, cui raro apparenti Cometa nomen tribueretur. Sed singularia ejusmodi receptis sententiis adversari neutiquam solent. Egyptii autem illi alique, qui supra Solem Venerem, & Mercurium collocarunt, (quorum scilicet loca rem heic primario turbare videntur,) etiam & utrumque, ut in hoc schemate, Sole pariter inferiori agnovere. Scilicet in Solem inter Lunam & Mercurium locatum

catum volebant,
ut ratione depre-
benderint (sic
Macrobius f, &
edixerint cur à
nonnullis Sol su-
pra Mercurium
supraque Vene-
rem esse credere-
tur. Ita nimi-
rum circum-
ambire Veneris
Sphæram eam,
quæ Mercurii
est, atque hu-
jus eam, quæ
est Solis, voluê-
re, ut fidus u-
trunque in pe-
rigæo seu semi-
circulo inferio-
re constitutum
Sole inferius

† In somn.
Scip. lib. I.
cap. 19.
Videsis Mar-
tian. Capel-
lam de No-
ptis Philolo-
gia, lib. 8.
cap. quod
Tellus non
sit, &c. Co-
pernic. Reso-
lut, lib. 1. cap.
10. Anathas.
Kircher, in
Prodromo
Copto, pag.
266.

esset, sicut in apogæo seu semicirculo superiori, eo superius.
Cum enim consensus ferme nullibi non esset de tribus superiori-
bus, horum trium (appositissimè scribit Macrobius) sibi proximo-
rum, Veneris Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; sed apud ali-
os. Nam Aegyptiorum sollertiam ratio non fugit, quæ talis est. Circu-
lus per quem Sol discurret, à Mercurii circulo ut inferior ambitur; illum
quoque Superior circulus Veneris includit. (Sic etiam voluit Co-
pernicus, & qui eum sequuntur, viri magni.) Atque ita fit, ut hæ-
c duo stellæ, cum per superiores circulorum suorum vertices currunt, intel-
ligantur supra Solem locatæ; cum verò per inferiora commeant circulo-
rum, Sol eis superior æstimetur. Unde sententiarum diversita-
tem ex ipsorum Aegyptiorum disciplina sic reconciliat. Illis ergo,
qui sphaeras earum sub Sole dixerunt, hoc visum est ex illo stellarum

cursu, qui nonnunquam, ut diximus, videtur inferior, qui & verè nota-
 bilior est, quia tunc liberius apparet. Nam cum superiora tenent, ma-
 gis radiis occultantur. Et ideo persuasio ista convaluit, & ab omnibus
 per hunc ordo in usum receptus est. At verò dixerit quis, qualisnam
 ad rem nostram reconciliatio hæc? Nam sic Venus in Semicircu-
 lo suo inferiori, cujus loca quæ à Sole maximè distant, eam terris
 splendidior, utpote viciniorem, reddunt, Mercurio inferior
 est. Atque ita Heptazoni vulgaris luxatio remanet. Quod ve-
 rum quidem est. Sed antequam accuratius Veneris & Mercurii
 situm sic explorarant Ægyptii, natus est ex veteri cœlestium cor-
 porum ignorantia, tametsi docta, apud Chaldaeos ordo ille vul-
 garis, quem in judiciis Astrologicis novari nolebant ne quidem
 ii, qui cœlestem semper esse negarent. Semper dico. Nam ex
 schemate superiori nemo non videt sapius fieri, ut Mercurius,
 (qui etiam velocius & sapius circumagitur,) inferiorem suum
 semicirculum peragrans, Luna sit Venere proximior. Atque
 ita Heptazoni in simplici enumeratione ratio & usus popularis
 idem erat apud omnes, etiam & ipsos Ægyptios, ut ex Vettio
 Valente & Dione superius allatis, itidem docemur. Summa est,
 veterrimos Astrologos, Chaldaeos nempe, etiam & Ægyptios
 ipsos turbamque reliquorum, qui postea vetustatis disciplinam
 acquiescentes, eam ingenii atque inventorum accessione mini-
 mè novatam vellent (quorum ratio in rebus moribusque hujus-
 modi popularibus solum habenda) ordinem illum Heptazoni
 vulgarem semper in re Astrologicâ retinuisse; nec placita eorum,
 qui diversimode five apud Ægyptios recentiores five apud alios
 senserunt docueruntque, magis in denominationem illam five
 Hebdomadicam five Horariam ex ordine illo, ut ostensum est,
 pendentem, invaluisse, aut in ejusdem antiquitatem invalescere,
 quàm Copernici, Galilæi, Kepleri Astronomiam novatam in ho-
 diernam dierum denominationem Planetariam, cui, ut ex He-
 ptazono veteri nata est, horum hypotheses æquè dissona sunt.
 Certè & R. Abraham Judæus Hispaniensis, Ben Chaia g, de Ve-
 nere & Mercurio expressim כר' החכמים הקדמונים סוברים
שהן תחת כדור החמה והיו מסדרין ככבי לכת על השדר שצמח נכל
Sapientes seu Philosophi veteres universi (seu Philosophorum ac A-
 strologorum vulgus) opinati sunt eos collocari infra Solis orbem, atq;
 ordina-

g In Sphæra
 mundi, cap.
 8.

ordinarunt Planetas Ordine hujusmodi $\text{B } 4 \text{ } \text{♂} \text{ } \text{♂} \text{ } \text{♂} \text{ } \text{♂}$. Vera horum positura ad rem hanc non omnino attinet. Sed ex eo quod est, hujusmodi fuisse veterum idque ab intima antiquitate, de eorum ordine sententiam, eamque populariter passim receptam, planè satisfit objectis, quæ ex Ptolemaico Heptazoni ordine velut novo adversus Planetariæ denominationis vetustatem afferuntur. Quin & in Sinenfium Paganismo, & civili temporum ratione ex sæculis antiquissimis longeque Josephum (si fides eis, qui rem narrant) antevertentibus petita, idem habetur ordo in diebus denominandis Planetarius; qua de re plura capite sequenti.

CAP. XII.

Ordinis dierum in Hebdomade, & Planetariæ eorundem denominationis, Josephi sæculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata.

Isce ita de Hebdomadis dierum Vetustate, Planetarum septem nominum assignatione, Ordine, Ordinisque Ratione ac causâ ostensis, sequitur ut de ejusdem Ordinis apud Gentes sive universas sive tot, quot universarum nomine apud scriptores veteres solent venire, Usu, atque unde Usus ille sic disseminatus, dispiciamus. Ex superius adductis satis liquet diem in periodis dierum septimum seu Saturni, neque apud Græcos veteres, neque apud Romanos aliasve gentes, præter Judæos (quantum ex priscis monumentis ritè intellectis est eliciendum) in Festis omnino habitum, seu laborum vacatione celebrari ex instituto seu moribus receptis solitum. Cum verò facilè, uti & suprâ ^h monitum est, concipiatur, Tri- ^h Cap. 19. plicem haberi dierum Hebdomadis usum; Primum, quâ Sacrum indicat Festum recurrens; Secundum, quâ in Fastos seu Temporis calculum, citra Festi rationem, ex instituto publico admittitur; Tertium, quâ, ex artificum tantum disciplina, Chronologica

i Valer.
Max. lib. 1.
cap. 3.
k Dio lib. 49.
& 56.
l Annal. 2.
m Apud au-
toru Collat.
Legg. Iud. &
Rom. tit. de
Mathemati-
cis & Ma-
nichæis. Et
vide Lips. ad
Tacit. An-
nal. 3. num.
60.
n Annal. 12.
o Histor. 1.

p De Tempo-
ribus. cap. 4.
q Etymolog.
lib. 5. cap. 30.

gica seu Astrologica, citra publicum institutum; Tametsi usus Primus nullibi gentium præter Judæos, Josephi seculo (nisi excep-
tam velis Christianam tunc enascentem Ecclesiam) repertus est,
nihilominus de Tertiæ generis Usu, apud Gentes tunc pleras-
que, testimonia sunt satis frequentia. Atque Secundi etiam apud
nonnullos Vestigia, ut mox dicetur, fortè non obscura. Tertiæ
generis usum videre est in eis, quæ superius tum ex oraculis ve-
tustis, tum ex Sabbatico in rebus genethliacis decernendis cal-
culo aliisque id genus depromuntur. Atque Astrologicarum
ejusmodi affaniarum usum in orbe Romano frequentissimum
fuisse seculis Josepho vetustioribus palàm liquet ex Manilio, Ho-
ratio, Lucano, aliis. Etiam anno ferme, ante Cæsares, centesi-
mo, edicto jussi sunt Chaldæi *intra decimum diem abire urbe atque*
Italiã. Et postmodum k tantundem factum, non semel sub Au-
gusti tempora; etiam sub Tiberio l. *Facta* (inquit Tacitus) *&*
de Mathematicis Magisque Italia pellendis Senatusconsulta; quorum
è numero L. Pituanus saxo dejectus est. Idem m memorat Ulpia-
nus. Sub Claudio item, Tacitus n; *De Mathematicis Italia pel-*
lendis factum Senatusconsultum atrox & irritum. Nimirum in le-
ges etiam invaluerant eorum artes. Et egregium est illud ejus-
dem o de illis; *Mathematici novos motus & clarum Othoni annum ob-*
servatione siderum affirmant; genus hominum potentibus insidum, spe-
rantibus fallax, quod in civitate nostra & vetabitur semper & retinebitur.
Luculentissimum sanè est testimonium, ipsi Josepho etiam coæ-
vum, de frequentissimo superstitionum Astrologicarum (nam A-
strologos, Chaldæos, Mathematicos, idem genus hominum pa-
riter veteribus dici nemo nescit) adeoque Hebdomadis seu cal-
culi Sabbatici, qui in eis tam eximium, uti superius ostensum est,
obtinuit locum, usu tunc temporis inter Romanos, quemadmo-
dum & antè diu & apud alias gentes, recepto; qui nec legibus
abigi potuit. Atque hinc sanè facilè est conjectari, quàm per ali-
as gentes seu orbem Romanum tunc temporis fuerit usus ille,
diffusus. Et appositè scribunt Beda p & Isidorus q Hispalensis Gen-
tilitatem credidisse, in hebdomadica illa dierum juxta Planetas
distributione, *habere se à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte sangui-*
nem, à Mercurio ingenium & Linguam, à Jove temperantiam, à Ve-
nere

nere voluptatem, à Saturno tarditatem, velut à diis quorum imperio suberant. Adeò ut quidem sic tam Theologica etiam, quàm Astrologica Hebdomadi inesset ratio. Sed non omninò quæ publicis niteretur moribus, sed nugaci disciplinæ circumcellionum, qui levibus & ineptis ingeniis, uti ait Valerius ^r, fallaci fiderum ^{Lib. 1. cap. 3.} interpretatione quæstuosam mendaciis suis caliginem injiciebant. Hinc Saturni dies inauspicatus, nec rebus aptus gerendis, ut ostensum est, habitus. Hinc Gentilitatis moris, tametsi non superstitionis, etiamnum reliquæ in Planetaria apud Christianos dierum denominatione. Atque sane sive hinc sive fortè à simplici temporum calculo, nec sine instituto publico, sed non omninò sacra ratione, Hebdomadis invaluit antiquitus Usus apud Gentes, quæ cum nec Christiani, nec Judæi sint, nimirum, nec Dominicum Diem seu Solis, nec Sabbati seu Saturni diem Festum habeant, adeoque non Festi ratione orbe hebdomadico utantur, eundem dierum ordinem in numerando etiam & citra plerunque Planetarum nomina servant. De Christianis gentibus palam est, quotquot earum locutione & scriptione vulgari Planetariam denominationem retinent, eam è veteri illo Gentilium usu accepisse. Nam notissimum est illud, stilo magis proprio atque Ecclesiastico, Feriarum nomine, non Planetarum, ex veteri Sylvestri primi, ut passim creditur, Pontificis Romani instituto, dies hebdomadis, adjecto numero, nuncupandos; quorum & sextus Parasceve non rarò dicitur, uti primus Dominicus, & septimus etiam Sabbatum. Atque hac de re videsis, quæ congeffit doctissimus Barnabas Brissonius ^{Ad L. Domi-} Et sunt quidem gentes Christianæ, quæ undiquaque, ni fallor, veterem illam consuetudinem ita exuerunt, ut nullius Planetæ nomine in diebus designandis, ne sermone vulgari utantur; quemadmodum, Poloni, Bohemi, alii linguâ Slavonicâ cognati, qui ^{nico C. Theod.} ^{tit. de} ^{Speclaculis.} ^{t A. Roman.} ^{in supputat.} ^{Ecclesiast.} [&] ^{vocabular.} ^{Trilingue} ^{Pragense.} ^{u Hieronym.} ^{Megiser. in} ^{Thef. Poly-} ^{glotto verb.} ^{Dies.} ^{x Theodor.} ^{Gaza lib. de} ^{Mensibus,} ^{tiam cap. 17.} ^{Medele & Niedzela} aut vocabulo affini, pro *Dominico* primum vocantes, proximum postriduanum *Dominico* dicunt, tertium secundum, quartum tertium & deinceps usque ad sextum, quem quintum nominant, id est, quintum à postriduano incluso, & demum septimum *Sobota* quod Sabbatum est. Hungari item, sine Planetarum adjectione dies designant.

tiam, quartam diem & deinceps numerare solent, Planetarum nominibus planè sepositis. At verò in Ecclesiæ Occidentalis regionibus plerisque ceteris, celebrioribus, puto, universis, denominatio illa in valuit Planetaria, quam, cum è Christianismo ipso manare ea nequiret, ex vetustissimis Gentilitatis moribus ortam propagatamque planè censendum est. Gentes quæ linguis utuntur provincialibus seu à Latina degenerantibus, veluti Itali, Hispani, Galli, vestigia cuique manifesta nominum Planetarum Romanorum eorumque antiquitatis in prioribus sex diebus retinent, Septimum interea Sabbatum vocantes Hispani & Itali, ut *Sammedy* Galli. Et Cambro-Britannorum etiam denominatio dierum, adeo Latinam redolet originem (sic ab amicis, qui eorum linguam callent, mihi observatum est) ut è Romanorum Paganismo in Britanniam eam desumptam esse non sit quod dubitemus. At verò Germanorum, Belgarum, Danorum, Anglorum, nomina dierum vulgaria ut sunt à Latinis alienissima, ita & summam ac singularem sui atque Planetariæ apud gentes has denominationis adeoque Hebdomadis Astrologicæ usus vetustatem indicant. Ea ad hunc modum se habent.

	Germani,	Belgæ,	Dani,	Angli.
Dies Solis	Sontag	Sundach	Sondag	Sunday
D. Lunæ	Montag	Maendach	Maandag	Monday
D. Martis	Dienstag	Dinghestach	This dag	Tuesday
D. Mercurii	Mitwoch	Woensdach	Onsdag	Wednesday
D. Jovis	Donnerstag	Donderdach	Thaarstag	Thursday
D. Veneris	Frentag	Vrendach	Fredag	Friday
D. Saturni.	Sambstag	Saterdach	løssuerdag	Saterday.

Saturni quidem dies heic Germanis & Danis non ab ipso denominari videtur. Sed *Sambs* in *Sambstag* Sabbatum, puto, est, unde forsan & *Samme* in *Sammedy* Gallorum. Et tralatitium est apud eos, qui linguarum cognationes observant, quam plurima vocabula Persica in lingua Germanica aliisque ei cognationibus reperiri. Certè ut Judæi Sabbati nomen, tum pro hebdomade ipsa atque die septimo, tum in hebdomadis diebus singulis recensendis adhibere solent, ita &

ita & Persa *شبهه* *Sambe* y; tametsi pro eo quod est Sabbatum in y *Ios. Scaliger. lib. 1. de E-*
 Pentateucho Tavvasii Persico *شبهه* quod *requiem* denotat, pas- *mendatione*
 sim usurpetur. De Danorum autem *Łoffuerdag*, *Łoverdag* item & *Łeffuerdag* dicto, *sicut non uno modo scribitur*, ait Isaacus Ponta-
 nus z, *ita nec uniusmodi haberi potest ejus interpretatio. Qui Ło- z Chorograph*
verdag scribunt, videntur respicere vel ad Lotionem publicam, cui eo Danie de-
die vacarent, vel ad nuptiarum contractus. Post nimirum acceptum script. p. 798.
à Frea nuptiarum auspiciis. Unde Łoven, Łoffce Ł BrunŁoffde
nuptialia adhuc apud Danos verba sunt. Alii Łofferdag significare
volunt diem purgationis. Alii aliter a. Germanis item Mer- *a Olaus VVor-*
curii diem dici vides Mitwoch, id est, septimanę medium, quia mius in Fastis
initium, & finem pari respicit intervallo. At cetera nomina Danicis. lib.
Planetarum esse, quorum in Gentilismo gentium illarum usus, 1. cap. 15.
 non iniquum est ut sentias. De Sole & Luna, res palam in
 omnibus videtur; licet animadvertat Pontanus, *Danos non,*
ut omnis fere hodię Germania, Son sed Soel dicere; ut scilicet hic
primus hebdomadę dies Sondag diceretur, quod esset quasi dies paca-
tionis ac judicationis dominica. Nam Ł hodię adhuc Sone pacare
Danis dicitur. Ita etiam subdubitando alii b, qui interea Solem b Olaus VVor-
 in Danorum *Sondag* contineri malint. Quod ad Martis diem *mius ibidem*
 attinet, qui & *Zinstag* Germanis seu Alemannis, & *Diissen-*
dach Ł Dissdach Belgis nuncupatur; opinantur viri docti, à
 Tuistionis seu Teutatis (quorum alterum habetur apud Lu-
 canum c pro Deo Barbarorum, qui Septentrionales regio- *c Pharsal. 1.*
 nes incoluere, alterum apud Tacitum d pro gentis Germano- *d De moribus*
 rum conditore) nomine; diei prænomen in linguas illas co- *Germanorū.*
 gnatas pariter defluxisse. Atqui & alię sunt de illis senten-
 tię, uti & de diei hujus denominatione. Sed cum locum
 Martis inter præcedentes sequentesque occupet prænomen il-
 lud, vix dubito quin pro ipso Marte antiquitus sumere-
 tur. Mercurius autem *Wodan* aliisque, quę proximant,
 nominibus dictus est; & Danis *Othin*; unde *Othinsdag* in *Onsdag*
 contractum. Certę dum de Paganismi hisce in regionibus Theo- *e Adam Bre-*
 logia loquuntur subinde Scriptores veteres e, *Wodan* Martem *menfis histor.*
 nuncupari, aut saltem officium ejus ab illo præstari solitum ajunt. *Ecclesiastic.*

f De Gest.
Longobard.
lib. 1. cap. 9.

g Apud Mat.
Westmona-
steriensem
in Florilego,
a. d. 450. alii.

h Leges Ed-
gari Regis,
cap. 5.

i De Moribus
Germanorum.
k De bello

Gallico lib. 6.

l lib. 1. cap. 2.

m Adam Bre-
mens. hist.
Ecclesiastic.
cap. 233.

n Apud. Mat.
West. in Flo-
rilego, ann.
450.

Sed tum Mercurium eum fuisse disertè asserit Paulus Warnfredus, tum ea de re testimonia sunt quamplurima in annalibus Anglosaxonicis, id est, de Saxonum, qui in Angliam sedes transtulere, rebus gestis, moribusque conscriptis. Ubi de primo Horfi & Hengisti, qui Saxones in hanc insulam secum duxere, atque Vortigerni Regis Britonum colloquio verba faciunt Annalium illorum autores, *quasi* *vit*, inquit g, *Rex ab eis quam fidem, quam religionem, patres eorum coluissent. Cui Hengistus, Deos patrios, scilicet Saturnum, Iovem, atque ceteros, qui mundum gubernant, colimus, maximè autem Mercurium, quem linguâ nostrâ Woden appellamus. Huic patres nostri veteres dedicaverunt quartam feriam septimanæ, quæ in hunc hodiernum diem Wodenesdæg appellatur. Id est, Wodenandæg, si locutionis Saxonicae veteris rationem habeamus. Scilicet dicebant h Wunnandæg, monandæg &c. pro Die Solis, Die Lune. Hunc innuit & Tacitus i; Germanos ait ille, Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem & Martem concessis animalibus placant. Pars Suevorum & Isidi sacrificat. Quod ideo libentius citavimus, quia hinc discimus deos quidem hos, adeoque Planetarum nomina tunc fuisse Germanis sua, nec adeo contracta, ut vult Cæsar, qui, cum non explorata ita ei esset eorum religio, Deorum numero, inquit k, eos solos ducunt, quos vident, Solem, Vulcanum & Lunam. Reliquos ne famâ quidem acceperunt. Sed falsò, uti & rectè notat Lipsius ad Tacitum. Et Wodenum jam dictum diu etiam à Paganis post Christianismum in regionum harum nonnullis disseminatum, cultum esse memorat Ethelwverduſ l. Nec rarò in annalibus nostris obiter, aliàs pro Mercurio Gentilismi Saxonici sumitur. Sic & Thonner, Donner & Thor m pro Jove accipi solet, unde dies ejus inde denominatus. Haud alium fuisse à Tarani apud Lucanum, existimant aliqui. Frigga verò, Fricco, Frea, seu Frecca, unde Frie & Bren in prænominè diei Veneris, pro Venere passim apud Scriptores sumitur. Et in Hengisti ad Vortigernum oratione n; *Post illum (Wodenum) colimus deam inter ceteras potentissimam, vocabulo Fream, ex cujus vocabulo Fridæg (id est, Friccandæg) appellamus. Tam de hac dea quam Wodeno**

Wodeno Gulielmus Malmesburiensis o; *erant* (Hengistus & Horfa) *abnepotes illius antiquissimi Woden, de quo omnium penè barbararum gentium regium genus lineam trahit, quemque gentes Anglorum Deum esse delirantes, ei quartum diem septimanæ, & sextum uxori ejus Fræ, perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio.* Saturni autem nomen pene ipsius Latinum à Belgis & Anglis retinetur in septimo. Et de his & cunctis, vide plura si vis apud Gulielmum Camdenum p, Olaum VVormium q, Isaacum p Pontanum r, Philippum Cluverium s, alios qui de Septentrionalium moribus agunt. Hinc autem liquet non minus in populorum Septentrionalium, quam Australium veterum Gentilitate seu Paganismo denominationem dierum Planetariam cum Hebdomade obtinuisse. Neque mirum est, tam diversa Septentrionalibus fuisse à Latinis aut Græcis hæc five Planetarum five Deorum nomina. Nam satis quidem diversa sunt ipsa Latina ab eis, quæ Græcis vulgò recepta. Etiam & Græcis ipsis pariter fuere nomina diversissima, uti & Ægyptiis. Saturnus tum Græcis etiam, tum Ægyptiis, qui Græcâ linguâ uterentur, dictus est *Phænon* t; sed ipsis Ægyptiis (si fides Planetarum nominum descriptioni Romæ ad Claudium Salmasium missæ, quam typis nuper edidit V. præstantissimus Ludovicus de Dieu u, nunc etiam in Athanasii Kircheri Prodomo Copto x Romæ evulgatam) *Rephan*, atque, ut alii, Nemesis Stella; Jupiter item, Phaeton, & ab Ægyptiis ipsis *Pizens*, & ut alii, *Ofiridis* Stella; Mars, *Pyroeis*, & ab Ægyptiis ipsis *Moloch* & *Stella Herculis*; Sol Ægyptiis ipsis *Pire*; Venus *Phosphorus*, & Ægyptiis ipsis *Surot*; Mercurius, *Stilbon*, Ægyptiis ipsis *Piermes* & Apollinis Stella, & Luna Ægyptiis ipsis *Piia*. Quin & nomina Planetarum alia atque alia sunt, atque à Græcis Latinisque diversissima Arabibus, Ebraeis, Polonis & qui linguæ Slavonicæ propaginibus utuntur. At & aliæ quidem atque aliæ nominum rationes. Atque ita fuere olim à ceteris diversa Germanis & Saxonibus seu Septentrionalibus sub Cauro positis Planetarum vocabula, prout in dierum nominibus supra ostensis; licet nunc, Sole & Lunâ exceptis, Latinorum nominibus in idioma suum deflexis, ubi de Planetis simpliciter loquuntur, uti soleant. Et de reliquiis Gentilismi ex Heb-

o *De gestis Reg. Angl. lib. 1. cap. 1.*

Britan. pag. 97.

q *In East Danicis lib. 1. c. 15.*

r *Chorographic. Dania*

descript pag. 797. & c. Orig.

Franc. lib. 6. c. 1.

s *Germania Antiqua, lib. 1. cap. 26. & 33.*

t *Mart. Capella lib. 8. Achilles Tattius Isagog. in Phænomena. Et*

Firm. Matthes lib. 1. cap. 2. & c.

u *Animadvers. ad Atl. Apost. cap. 7. vers. 43.*

x *Cap. 5. pag. 147.*

y *Videsis Io-
seph. Scaliger.
lib. 1. de E-
mend. Temp.
pag. 8.*

z *Pandett.
Turcic. cap. 11.
a De Emend.
Temp. lib. 1.
pag. 8.
b Thef. Poly-
glott. Serb.
Dies.*

c *Astronomie.
Elem. cap. 1.
edit. Christ-
manni.*

domadis usu ac Planetaria denominatione apud gentes Chri-
stianas, haftenus. Jam verò in Oriente alibique sunt Mahume-
dani complures, qui etiam absque denominatione y Planetariâ
(utcunque Planetarum ratio Astrologica interea ipsis habeatur,
& subinde etiam in denominatione usurpetur) Hebdomadem
in diebus enumerandis retinent. Nec tamen cum Judæis diem
Saturni, nec cum Christianis diem Solis Festum habentes. At
interea in die Solis Hebdomadis initium ponunt & ipsi: id est,
Hebdomadem, quatenus Hebdomas est simplex, sine Festivita-
tis ratione in termino ejus ullâ servant, qua de re vide, quæ su-
perius occurrunt sub calcem capitis vigesimi. Arabum, Turca-
rum, Persarum Hebdomadem statim damus, quatenus scilicet ex
Joanne Leunclavio z, Josepho Scaligero a, Hieronymo Megifero
b, aliquotque etiam Orientalium ipsorum monumentis eam
didicimus. Et Mahumedes Alfraganus c, *Dies*, inquit, *Ara-
bum, quibus numerant menses, sunt septem, primus, secundus, tertius,
quartus, quintus, Dies congregationis, Dies Sabbati.* Retinent qui-

Arabes.

الاثنين *Dies 1.*

الثاني *Dies 2.*

الثالث *Dies 3.*

الرابع *Dies 4.*

الخامس *Dies 5.*

الجمعة *Dies Giuma.*

السبت *Dies Sabbati.*

Turcæ.

بازار *Dies mercatus.*

بازار لرقتست *Dies mercatui po-
striduanus.*

صلبي *Salli.*

دوشنبه *Dies quartus.*

پنجشنبه *Dies quintus.*

جمعه *Giuma.*

جمعه لرقتست *Giuma postriduanus.*

Persæ.

یکشنبه *Dies 1. seu prima Shanbe.*

دوشنبه *Dies 2. seu secunda Shanbe.*

سه شنبه *Dies 3. seu tertia Shanbe.*

چهارشنبه *Dies 4. seu quarta Shanbe.*

پنجشنبه *Dies 5. seu quinta Shanbe.*

آدینه *Adina.*

شنبه *Shanbe.*

dem Arabes ipsum Sabbati nomen, quod Ebraum est, pro die septimo. Neque, opinor, in Persica, Hebdomade *هفت روزگان* aliud, quam Sabbatum denotat, quā eo vocabulo, ex Ebraorum usu, designantur & Hebdomas ipsa, & ejusdem dies. Sed palam est primum orbis Hebdomadici diem esse diem Solis etiam gentibus hisce, quæ nec ipsum nec præcedentem Festum habeant, adeoque nec è sacrorum ratione, sive terminum, sive initium Hebdomadis figant. Unde igitur illis mos hic, nisi ex intima vetustate, quæ primò illum sive ex Chronologica aliqua, sive Astrologica disciplina induxerit? Absonum enim est existimare, ex Judaismi ritibus, quos satis plerunque aspernati sunt, & in cultu Sabbati planè rejecere, sæculis Josepho recentioribus morem illum enatum. Et ritus Christianismi, illos hac in re imitatos esse, nisi simul Festum, quod die primo celebramus, etiam recepissent, vix queo suspicari. Quin & ex superiùs adductis liquet, Orientis nationes fuisse è quarum scitis Hebdomadicus dierum calculus Astrologicus in Græcos & Romanos Occidentisque populos reliquos diffusus est. Atque & inde dubitari nequit, quin apud illas vetustissimus fuerit. Neque interea magis sequitur, festum illis idè fuisse septimum diem, ob calculi solum usum, quā trecentesimo sexagesimo quinto diem anni, aut vicesimum nonum aut trigessimum mensis festos fuisse. Qui tamen in calculo & Chronologico & Civili etiam, uti hodieque, semper ferè in usu. Quod similiter de aliis in calculo periodis sine festivitate dicendum. Cum autem festus non esset dies septimus Gentilibus illis priscis, è quorum usu in secula posteriora enumeratio, tum simplex hebdomadica, tum Planetaria in Oriente, & in Occidente Planetaria manavit; anne publico olim

d Cap. 19.

e Litera è re
gno Sinarum
ann. 1610. &
1611. Ant-
Serpia 1615.
pag. 131.

co olim apud illos nitebatur orbis hebdomadici observatio qualiscunque seu civili etiam instituto, an disciplinâ tantum Astrologicâ, pro libitu, ut fieri solet, privatis receptâ? Certè ex utraque ratione in Oriente, extra Judæos, diu etiam ante Josephum, Hebdomadis usum fuisse fortè existimandum. Ita proculdubiò existimarunt illi, qui sive Adæ, sive Setho Hebdomadici calculi initium atque institutionem tribuunt, de quibus suprâ d. Argumento etiam videtur esse, quod simplex enumeratio dierum Hebdomadica, sine Planetariâ, adeo eis in usu fuerit, ut ex intima vetustate etiamnum retineatur. Accedat heic in Sinensium ipsorum Paganismi Fastis ac civili temporis calculo, observationem Vetustissimam hodieque esse hebdomadis recurrentis eodem modo, ac ordine, quo apud alias gentes, citra tamen Festivitatis alicujus rationem, quam aut à Mahumedanis in Oriente didicisse, aut longè ante Mahumedismum à majoribus (quorum moribus, in hisce, non dissimiles fuisse aliarum in Oriente gentium, non iniquum est conjectari) ac seculis Josepho vetustioribus accepisse eos opinandum. Fide dico Patrum è Societate Jesu, qui hac de re expressim e in literis ad Claudium Aquavivam ejusdem Societatis Præpositum Generalem. Verba sunt. *Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singula proprium habent characterem. Hi quoque characteres singuli cum singulis Planetis componuntur. Planetæ ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi adjectos characteres, quod ad amissum respondet numero nostri Cycli Solaris. Nam quoniam singulis Hebdomada diebus unam ex his constellationibus cum Planetarum uno componunt hinc fit ut quatuor illi constellationum characteres, qui Soli sunt addicti, perpetuò in diem Dominicum incidant, quatuor Lunæ in secundam feriam, Martis in tertiam atque ita deinceps. Dixi perpetuò. Nam cum apud Sinas intercalans dies nullus inseratur, ipsæque constellationes sint quaternæ, & evoluta constellationum numero, à capite ex integro inchoetur à primo, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuò pro numero Planetarum Septem numerentur, hinc fit ut illi quatuor characteres constellationum singulis addicti Planetis in unum eundemque semper diem incidant. Hi porrò characteres cum in dies singulos*

singulos in Fastis Sinensibus appicti reperiantur, sit ut Neophyti (Sinenses quotquot sacro imbuti lavacro) si quatuor norint Soli addictos characteres, quos ipsi sun fam hium mād vocant, nullo negotio ex suis ipsorum Fastis Dominicum Diem explorent, quo in sedem sacram conveniendum sciant. Et quantum video, à quater millibus abhinc annis aut circiter, hanc, uti alia in temporum calculo, Calendarii seu Fastorum publicorum rationem petunt. Atque ita etiam apud ipsos in extremo Orientis positos, ex intima vetustate habes usum civilem non tantum Astrologicum, tum ordinis hebdomadici, tum Planetariæ denominationis, in qua & qui Soli tributus, est dies primus (quod forte, ut Synodi Palæstinæ & Patres olim, ex historia creationis audita sic esse sibi probarant) & Lunæ secundus est, ceterique deinceps sequuntur ut in hebdomade vulgari. Sic de Orientis populi statuendum videtur. Non item de Occidentis. Tum Græcis tum Romanis civilem Hebdomadis usum fuisse in Paganismo nullum, ostensum est suprā; sed tamen Astrologicum. Qui, postquam Christianismi, diei Dominici gratiā, Hebdomas in Fastis invaluerat, etiam Civilis factus est; utpote ex more vulgi, Astrologicis rationibus plus æquo antè dediti sic desumptus. Quod manifestum est ex eo quod Planetariæ hebdomadis usus civilis ex seculis illis priscis inter gentes Occidentis tot Christianas, quæ orbis fuere Romani, propagatus sit. Nec aliter, opinor, dicendum de Septentrionalibus illis populis seu sub Cauro positis, qui, tametsi Planetariam haberent & ipsi Hebdomadem; quæ etiam hætenus in usu est Germanis, Belgis, Anglis, Danis, aliis, eam nihilominus in civilem temporum calculum seu Fastos ante Christianismum non videntur recepisse. Beda Anglosaxo g annorum ac mensium, adeoque temporum calculum majoribus suis antequam Paganismum exuerant, in usu diligentius docet; Menses eorum aliquot item nominibus deorum ritibusque Paganismi signatos ostendit, veluti illum qui Martio respondet þhedmonap dictum à dea illorum Rheda, Aptilem Eof-tun monap, qui nunc, inquit, Paschalis mensis interpretatur (unde & Paschatis tempus hodieque Easter Angli vocamus, ut & Alemanni Ostertag; neque aliter, in Beda heic depravato legendum) à dea cognomine, & Septem-

f Apud Bedam in lib. de Equi notatione Vernali, & in Tom. 1. Concil. Edit. Bm. 1618 p. 79.

g De Temporum Ratione, cap. 13.

hVidesis Ios.
Scalig. de E-
mend. Temp.
lib. 2. pag. 162
iBed. de Ra-
tione Temp.
cap. 27. &
lib. de Natu-
ra Rerum,
cap. 39.
kLoc. citat.
& Videsis.
Dionys. Pe-
tas. de Doctr.
Temp. lib. 2.
cap. 70.

lTetrabib.
lib. 1.

ptembrem Hali3monap seu *Mensem sacrorum*, & Novembrem Blo3monap *Mensem immolationum*, à Blod quod *sanguis* est. Initium item anni illis fuisse ait in viii kl. Januarii seu ipso Decembris Juliani, Giuli dicti, die xxv, quem Modjanecht id est, *matrum*, ut inquit ille h, *noctem* appellitarunt. Persequitur etiam i concordiam Maris & Lunæ, & juxta quidem hujus motum, maxime autem juxta illius fluxus refluxusque, quos pro incrementi & decrementi varietate Malinas nuncupatos ait & Ledonej, majoribus suis menses in dies tributos, nunc septenos, nunc octonos, alternante successu. Qua in re totius temporis rationem eis constituisse vult, unde & cyclum illorum Lunarem haufit Josephus Scaliger k. At de Hebdomadico recurrenti perpetuo dierum orbe aliquo apud eos non omnino loquitur Beda tametsi de Hebdomadis Planetaria denominatione à Gentilibus adhibita non semel alibi generatim loquatur, ut & ante memoravimus. Et de Antiquorum Anglorum temporum ratione sic verba factururus disertè inquit; *Neque mihi videtur congruum aliarum Gentium annalem observantiam dicere, & meæ reticere.* Quasi vellet indicare, in usû civili ac Fastis Anglorum veterum, seu Saxonum, adeoque aliorum eisdem moribus in vicinia utentium, omnia quæ subdit, nec alia locum obtinuisse. Neque igitur Hebdomas eis civili seu publico in usû, sed tantum Astrologico, aut si vis, Theologico, quâ hic, subinde cum Astrologico, nondum in publica sacra aut Fastos recepto, penes Gentiles confundebatur. Id est usu non dissimili ab eo, qui inter Græcos ac Romanos, ut ostensum est, ex disciplina Astrologica, citra institutum publicum, invaluerat. Nec interea miretur quis, disciplinam, qualem diximus de Hebdomade, Astrologicam adeò per tot orbis terrarum populos olim disseminatam esse. Nam illud non magis mirum quam Medicinæ artem & sacros Orientis ritus per Occidentem diffluxisse. Scilicet Aegyptiorum (uti & par est credere ceterorum, quorum illi sive magistri sive discipuli) mos erat Sacros ritus, Medicinæ præcepta, & Astrologica simul eisdemque in libris consultò tradere. Rem quidem tangit Ptolemæus l. Sed expressius vetus ad eum Scholiastes; *Οἱ Αἰγύπτιοι ἐγνώκοντες τὴν αἰλίαν τῆς τοιαύτης ἀγορίας ἐκ*
idia

ἰδίᾳ μὲν τὰ ἰατρικὰ συνέταξαν, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀστρολογικὰ καὶ τὰ περὶ τὰ
 ἄλλα πάντα συνέγραψαν. ἵνα τὰ συγγενῇ καὶ ἐφεξῆς πεταγ-
 μῶρα, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς εἰδὼς μὴ παρὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν κοινῶν ἔστων, ἀλλ'-
 ἑῶρα τοῖς ἑπὶ οὐκ ἐκείνῃσι μὴ δυνήσεται. *Aegyptii causam cognoscentes istius
 ignorantia* (nimirum quā nec per Astrologiam plurimi homi-
 num, artem interim obtendentes, praevidere, nec aut per medici-
 nam, aut per sacros Diis ritus peragendos praeavere poterant.)
*non Medicinam & Astrologiam & Ritus Sacros seorsim composuerunt,
 sed omnia simul conjunxerunt. Ut scilicet res cognatas & serie qua-*
dam coherentes unus idemque sciens, per ignorantiam eorum, quae ita
invicem communia fuere, malis imminentibus resistere minimè nequiret.
 Ita Medicinam simul Astrologiam & Theologiam imbiberunt,
 saltem curiosiores. Neque harum aliquam sine reliquis. Un-
 de facilius evenit multò ut hebdomadis Astrologicae usus pas-
 sim invalesceret, sicut reliquae duo. Et de Theologia Gentili-
 um cum Astrologia sic olim subinde conjuncta, testis est lucu-
 lentus Julius Firmicus m. Is de Astrologi qualitate verba fa-
 ciens, *Antistitem*, inquit, *Solis & Lunae & ceterorum deorum per*
quos terrena omnia gubernantur, sic oportet animum suum semper in-
struere, ut dignus esse tantis ceremoniis, omnium testimoniis comprobe-
tur. Astrologus omnium deorum antistes habitus. Sed ex artis
 disciplina, non ex instituto publico. Unde & conqueritur Sextus
 Empiricus n suo in ævo, quod à Josephi vix dissitum, Astrolo-
 gos ποικίλως ἐπὶ εἰς τὴν βίω, μεγαλύτερον δ' ἡμῖν ἐπιτελεῖν δει-
 σιδαμῶν, μηδὲν δὲ ἐπιτελεῖν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐκτελεῖν, diversimo-
 de magnam vite humane afferre injuriam & in nobis magnam strue-
 re superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratio-
 ne. Atque adeo apud Gentiles invaluisse Astrologiam,
 Theologiaeque sic commistam esse, minus dubitabit, quisquis
 observaverit etiam inter Christianos fuisse, dum superioribus
 seculis Astrologiae judicariae deditiores erant, repertos viros sa-
 nè eximios, qui ratione Astrologica tantum, non omnino sacro
 aliquo obtentu, die Saturni seu septimo illo quolibet, laboribus
 vacandum etiam Christianis, voluere. Joannes Franciscus
 Picus o, Rogerius Baccon, inquit, eo usque evehctus est, ut scribere
 non dubitavit, errare Christianos, qui die Sabbati non ferientur, &
 ab opere vacent ritu Iudaorum, cum sit ea dies Saturni parum com-

m Mathe-
 seos, lib. 2.
 cap. 33.

n Adversus
 Mathematicos, lib. 5.

o De rerum
 Prænotione,
 lib. 5. cap. 7.

p Apud Gu-
dielm. Pari-
sensem lib.
de Legibus,
cap. 4. & 20.
q Histor. 5.

Summa An-
glic. Tract. 1.
Dist. 1.

Elucidario
Astronomi-
ca cōcordia.
Ad Ptole-
mai Qua-
dripartit. l.

4. dist. 5. 4. &
vide sis Sixtū
Senensem Bi-
blioth. lib. 6.
annot. 10.

u Lib. 2. ad-
versus Apio-
nem.

moda rebus agendis. De celeberrimo loquitur illo Rogerio Ba-
chone Anglo, qui Sectæ Franciscanæ ante CCCXL amplius
annos Philosophus, Theologus, Mathematicus floruit perinfi-
gnis. Quid quod etiam sub id tempus non deessent, qui p
ipsum Judaicum diei cultum Saturni gratiâ, quemadmodum
& conjectabat olim Tacitus q, habitum, existimarent, Christiani
quidem, sed nugacibus Astrologorum scitis fanaticè dediti.
Mirro qui ex ipso Schemate tum Mundi tum Jesu Christi na-
talitio, quem frustra sibi fingunt, ex Magnis conjunctionibus,
atque ex imperii, si diis placet, Planetarii successione mira et-
iam de Theologiæ ac Religionis statu mutationeque superio-
ribus seculis scire videri ac prædicere auderent; ut Joannes ille
Esquidus dictus r, seu apud illum alii, Petrus de Alliaco s,
Hieronymus Cardanus t, alii similes. Sed de hisce satis
superque.

CAP. XXIII.

Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratiâ hætenus disputatum
est, eiusque vera ibi sententia de More Hebdomadis, quem ad gentes
universas ait pervenisse.

Am verò, ut ad ipsa Flavii Josephi verba, de
quibus quæstio instituta est, tandem rever-
tamur; animadvertendus est ejusdem ibi u
Scopus, unde sane mentem ejus quæ vul-
gò accepta totius antiquitatis fidei palam
renititur, non obscure perquam veritati con-
sonam esse patebit. Scilicet præter digni-
tatem & vetustatem Mosis, Ducis, Doctoris,
Legislatoris Judæorum singularem, dum in Apiones, Molo-
nes, alios gentiles ibi scribit, summopere leges seu jura eo-
rum collaudans, ea antè alia, universis hominibus in pretio
habita esse tradit; Philosophus item veteres de Deo aliisque
vitæ rationibus sententias aliquot doctrinæ Mosaicæ non dissi-
miles amplexos esse; etiam & cultum Judaicum seu religio-
nis eorum aliquot ritus Gentilibus eousque placuisse, ut ta-
met si suos sibi peculiaris haberent, Iudaicorum tamen à longe
imitatores seu amantiore interea se palam ostenderent, dum
ex eis

ex eis mores aliquot, utcunque Judaicis non satis consonos, sibi adsciscerent, adeoque etiam ipsum Hebdomadis seu diei septimi (in quo labore vacabant Judæi, non item Gentiles) morem qualem supra fuisse demonstravimus, item Jejuniorum, Luminum, accendendorum, animalium aliquot abstinentiam. Verba ejus ibi perpendenda ὁ Φημῶν inquit, διηλέχθησαν οἱ νόμοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπατιναῖς θρώποις αἰεὶ καὶ μάλλον αὐτῶν ζῆλον ἐμπεποιήκασιν· πρῶτον μὲν γὰρ οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλήτι φιλοσοφῆσαντες τῷ μὲν δοεῖν τὰ πάντα διεφύλαττον, ἐν δὲ τῷ πρᾶγμασι καὶ τῷ φιλοσοφεῖν ἐκείνῳ κατὰ τὸ ἐθέλουν. Ὁμοίᾳ μὲν περὶ Θεῶν φρονέοντες, ἐντελείαν δὲ βίᾱς καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλων κοινωνίαν διδάσκοντες. *Et nostrum causâ accusari solent leges,* (ita vertendum; non, ut interpretes, *A nobis itaq; declarata sunt leges,* quod ibi nihili est,) *etiam quæ hominibus ceteris universis zelum seu imitationis cupidinem, seu honorem sui præ aliis induxerunt. Primum enim qui apud Græcos philosophati sunt, visi quidem sunt jura patria observare, ipsis autem vitæ actionibus seu reverà atque inter philosophandum, illius (id est, Mosis) sequaces fuere, similia de Deo sentientes, & vitæ frugem atq; ad invicem communionem edocentes.* Hæc statim, sequitur, ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ πλήθους ἡδὲ πόλυσ ζῆλος γέγονεν ἐκ μακρῆς τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας, quod mihi sonat, *quin etiam hominum vulgo zelus non exiguus evenit, à longè nostri cultûs: id est, cultum nostrum tanto habent in pretio, ut imitari videantur, tametsi ab eo, qui verus est, nimium exorbitent.* Hisce dein proxima sunt verba de Hebdomadis usu supra allata. Neque verò est, inquit, civitas aut gens ulla sive barbara sive Græca, ad quam μὴ τὸ τῆς ἐβδομάδος, ἢ ἀργῆ μὲν ἡμεῖς, τὸ ἐθῶς δὲ ἀναπεφύκειν Hebdomadis seu diei septimi, quem laborum vacatione celebramus nos, consuetudo non pervenerit, καὶ αἱ νηστεῖαι (sic enim pergit) καὶ λύχνων ἀνακαύσεις καὶ πολλά τῶν εἰς βρώσιν ἡμῶν καὶ νενομισμένων παρατετρήνται· μιμεῖσθαι δὲ πειρῶνται καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλων ἡμῶν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ὄντων αἰσδομένην καὶ τὸ φίλεργον ἐν ταῖς τέχναις καὶ τὸ καρτερικὸν ἐν ταῖς ὑπὲρ τῶν νόμων ἀσκήσεις & Jejunia & Lumina accensa & multa circa ea, quæ nobis comedere nefas est, observantur. Conantur verò imitari mutuam inter nos concordiam, æquam rerum distributionem, industriam in artibus, & constantiam, quoties pro legibus ad necessitatem aliquam adacti simus &c. De Philosophis locutus est, de aliis item gentilibus, qui sive leges sive dogmata, de Deo vitæque ratione, aliquot Mosaica aut

amplexi sunt, aut, zelo eorum qualicunque ducti, sunt imitati. Similia de Deo, inquit, sentiebant Philosophi Mosis sequaces. Idque de Legibus expressim dixerat, zelum eas sui hominibus universis ceteris induxisse, tametsi ob odium gentis, ipsæ interea ab adversariis accusarentur. Et satis scimus, Leges eorum tum Morales tum Judiciales, velut exempla, à quibus gentes aliæ fuerint edoctæ, non rarò sumi. Quemadmodum autem simpliciter primò dixerat, Leges Judæorum zelum sui hominibus universis aliis induxisse, ita statim id ipsum de Εὐσεβείᾳ, Cultu, Ceremoniis seu ritibus sacris, sed cum temperamento, subdit. *Quin & vulgo hominum*, inquit, seu *quamplurimis zelus insignis evenit ἐκ μακρῆς τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας à longè cultûs nostri*. Non ita quidem Ceremonias nostras sacras seu Cultum amplexi sunt ut Leges & Philosophiam. Attamen etiam Cultum seu Ceremonias nostras à longè imitati sunt aliquas, ut videre est in Hebdomadis (qua laboribus vacamus nos) usu seu more, in Luminibus accendendis, Jejuniiis, animalium aliquot abstinentia. Licet eodem modo, quo nos animalibus, non abstineant, nec Lumina eodem modo seu ritu accendant, nec Jejunia celebrent, nihilo minus in hisce omnibus suo modo observandis ἐκ μακρῆς μὲν τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ζῆλον, πολλὸν αὐτοῖς γέγονε cultûs nostri seu rituum nostrorum zelus insignis evenit, sed à longè; seu qui non ita rei ipsi proximat, ita tamen ut, dum in horum observatione longè à nobis distiti sunt, nostrorum rituum, utpote omnium vetustissimorum, quadamtenus se imitatores non obscurè nec illibenter præbeant amantesque. Quod & de Hebdomadis usu dicendum. Scilicet Septimo quidem die seu Saturni laboribus vacamus Nos. Vacatio illa cultûs nostri pars est. Cultum ejusmodi licet in aliarum gentium instituta receptum esse non reperiamus, uti nec in Calendaria seu publica temporis apud Græcos aut Romanos monumenta periodum dierum septem transisse, ipsius tamen Hebdomadis seu diei septimi recurrentis observationem seu morem (id est τὸ ἐβδομαῖδος ἔθος) ad gentes populosque universos utcunque pervenisse scimus, atque tam in disciplinis, quibus summopere incumbunt Gentiles, quàm in hominum vitæ functionibus, tametsi non in publicis ubique temporum monumentis, locum primarium obtinere, & demum

Gen.

«Vide Senec.
lib. de Vita
Beata, cap.
27. Lipsium
Elect. 1. cap.
3. Fortunat.
Scacchi Sa-
crorum Eleo-
Chrismat. 1.
cap. 6.

Gentiles ipsam periodum nostram septem dierum sacram sed quidem à longè, dum diei Septimi cultus cujus, gratia nobis est in usu, ab illis prætermittitur, imitari. Horum quidem zelo ducti à longe sunt imitatores. Alia etiamnum nostra imitari contendunt, ut concordiam, industriam, constantiam. Hic, ni fallor, est Josephi eo in loco sensus. Interpreti ejus τὸ ἐκ μακρῆς tempus ibi designat. Nam *olim* vertit; Alii itidem à longo tempore substitui volunt. Ego potius à longe, notione jam ostensa. Quod vero interea ad rem ipsam attinet, ex jam disputatis, opinor, est manifestissimum, locum, illum, utcunque vertendum, non omnino de Gentium aliarum cultu Sabbatico intelligendum esse. Mores hac de re gentium aliarum supra exploravimus. Ad eas ipse, Josephus, velut ad rei totius & Judices & testes provocat. Αὐτὸς γὰρ τις ἕκαστος inquit, τὴν πατρίδα καὶ τὸν οἶκον ἐπισκοπῶν τὸν αὐτὸ τοῖς ἑμὲ λεγομένοις ὅσα ἀπείσῃ. *Quilibet suam patriam domumque inspiciat. Certè ita non recusabit jam dictis fidem adhibere.* Si sensu nostro locus intelligatur, certum, opinor, esse ipsos, ad quos ipse sic provocat, Græcos scilicet & Romanos, Orientales Occidentalesque, gentes demùm ei cognitatas universas, Hebdomadis usum sibi receptum fuisse asserere, adeoque dictis ejus præbere assensum tunc voluisse. At vero si de Cultu capiatur Sabbatico in Gentium instituta recepto, non solùm non universæ gentes assensum sic appellatæ præbuisent, sed nec etiam ulla fuisset comperta, quæ mendacii eum manifesti non meritissimo coarguisset. Et de Jure tum Naturali, tum Gentium, ex disciplina Ebraeorum, quantum ad Sacrum Cultum ejusque ritus attinet, hæcenus.

Libri Tertii

F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER QUARTUS.

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus apud Ebræos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commissum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutelæ sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis cæde, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quæ cædes humana sive inde reverà permessa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

CAP. I.

De Scelere Homicidii voluntarii Ejusdem Genera, & Poena tum Cœlestis tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, fætū in utero extinguere, liberos exponere. Jura discrimen heic, quoad Poenā inter

inter Originarios, Profelytos Justitiæ, reliquosque rite Circumcisos, & Profelytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindicis Sangvinis, ex jure cognationis, potestate.

Stenfo, libris proxime superioribus binis, quid senserint docuerintque Ebraei veteres de duobus Juris Noachidarum capitibus Prioribus, quæ sunt *למקום אדם בין* seu *inter hominem & Numen sanctissimum*, id est, cultum divinum ejusque ritus spectant, idque tum quæ simpliciter Naturalia sunt seu Universalia, tum qua siue Imperativum siue Interveniens Ebraeis aliisque Gentibus Jus eis accessit seu commistum fuit, sequitur, ut transeamus ad capita ea, quæ sunt *בין אדם לחבירו* *inter hominem & proximum suum*, id est, quæ mutua hominum inter se officia complectuntur. Ita scilicet dicta, quia in ejusmodi officiis maximè cernuntur; tametsi etiam obedientiam Numini præstandam habeant conjunctam, & nonnulla insuper in eis contineantur, quæ simpliciter duntaxat Numini obedientiam exigunt, veluti simplex cædis sui interdictum, ut mox ostenditur. Horum Primum est, (sed in enumeratione omnium simul Tertium) *על שפיכות דמים* *de Effusione Sangvinis*, quo nomine Generi humano Homicidium interdictum. Qualisnam autem eis fuerit sensus ejusdem interdicti, tam qua Naturale est, quam quatenus Jure apud eos Gentium subinde commiscebatur, juxta quod suppleant eorum commentarii, imus nunc explicatum. Ex nonnullis obiter in superioribus dictis, satis liquet, eos ita tantum habuisse interdictum hoc obligativum, ut interea vim suam pariter sortirentur leges aliæ moresque de Pœnis etiam Mortis, quæ scilicet, ut reliquæ in simplici Noachidarum jure, ex capite illo altero de Judiciis, quod in enumeratione nostra Sextum est, oriuntur. Nam de ultimo supplicio ipsis in usu tam ex jure eorum Civili, uti & sacræ passim docent literæ, quam Gentium, aliquoties supra, dum de Idololatria atque Blasphemia agitur, dictum est. Et de ejusmodi aliis similiter dicendum subinde in sequentibus. Sed vero Interdictum hoc non solum sic tem-

perant Pœnis Mortis ex sententia forenfi, seu solenni iudicio-
rum more, irrogandis, verum etiam pariter aliis, quarum ple-
ræque revera Pœnæ Scelerum & Delictorum sunt nuncupandæ,
uti & nonnullæ Quasi Pœnæ potius appellandæ, ut infra o-
stendetur. Summa erit, velle eos, Homicidium non com-
mittendum pro cuiusque arbitrio, aut extra Pœnæ legitimæ,
aut Quasi, rationem; qui quidem ipse est sensus Scholæ, dum
ait homicidium nefas esse sub ratione Indebiti. Interdictum
hoc, etiam qua Universale est, Noachidis ad hunc modum in-
a Genes. 9. 5. stauratur. *At sanguinem a vestrum de animabus vestris (de vo-
bis ipsis) requiram, de manu cuncti animalis requiram eum, & de
manu hominis, de manu viri fratris sui requiram animam hominis.
Qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effunde-
tur, quoniam in imagine Dei (Deus) fecit hominem.* Postmo-
dum autem, præter id quod est *Non occides*, in decalogo, ha-
bentur leges de Homicidio in corpore Mosaico Ebræis non
b Exod. 21. 12. semel datæ. Ut, *Percutiens b hominem unde moritur, morte inter-
ficiatur. ----- Et: si homo machinetur in proximum suum, ut dolo oc-
cidat eum, ab altari meo tolles illum, ut moriatur. ----- Et: si per-
cussit vir servum suum aut ancillam suam virgâ, & mortuus fuerit
sub manu ejus, ulciscendo ultio sumetur. Et si יומים או יום*
quod verbo tenus sonat *per diem, vel per duas dies* (sed magi-
strorum sensum infra damus) *manserit seu steterit, non ultio exi-
getur, eo quod pecunia illius sit. Si contenderint viri & offenderint
mulierem pregnantem, ut egrediantur fetus ejus seu nati ejus [Scili-
cet ילדיו ויצא; quod singulariter legitur in Pentateucho
Samaritano ויצא וילד & egrediatur fetus ejus) & non fue-
rit exitium, puniendo punietur, secundum quod illi imposuerit maritus
mulieris, dabitque juxta judicium sententiam. Et si exitium fuerit,
c Lebit. 24. dabis animam pro anima. Alia occurrunt in sacra lege c ejus-
23. Num. 35. modi. Inter quæ & hoc inprimis heic animadvertendum de
16. & c. potestate legitima ejus, qui הָרֵם וְגֹאֵל vindex Sanguinis erat,
Deut. 19. 11. id est, uti & Hellenistis & vulgatæ vertitur, Cognatus, seu pro-
d Num. 35. 19. pinguis occisi. Verba legis sacra d sunt הָרֵם וְגֹאֵל Vindex sanguinis inter-
ficiet homicidam, cum occurrerit ei, seu ut vulgata, Statim ut appre-
benderit eum, interficiet eum: quod & paulo post iteratur. Jam
vero*

vero Priora verba eorum, quæ è Genesi citantur seu *ſanguinem veſtrum de animabus veſtris requiram*, interpretantur Magiſtri de cæde ſui. Gloſſa ibi; *אִתָּךְ הָיוֹנֵק עֲצָמוֹ אֶת עַ"פ שְׂרָא* etiam qui laqueo finit ſibi vitam, (in legem hanc committit] *licet ſanguis ejus non effundatur*. Quale in ceteris cædis generibus incruentis ſemper reſcolendum, tametiſi effuſionis ſanguinis nomine homicidium plerunque eis denotetur. Et Nachmanides illic; *רְבוּתֵינוּ דְּרִשְׁנוּ בּוֹ הוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ וְגו'* *Rabbini noſtri locum explicant de Cæde ſui*. Ita alii e. De cæde autem ſui, præter ea quæ obiter à Theologis ſ. homicidium tractantibus dicuntur, conſulas Balthaſaris Gomeſii, I. C. Toletani librum *g de Potestate in ſeipſum*, uti & quæ nuper ex Olympiodori commentariis M. S. in Platonis Phædonem, atque aliunde eâ de re edidit Carolus Annibal Fabrotus h Jurisconſultus. Quæ ſequuntur, *de manu cuncti animalis requiram eum*, nunc explicant, de cæde per animalia rapacia ac voracia illata, homine inſtigante; nunc etiam de pœna cœlitus homicidis infligenda, immiſſis ſcilicet ab ipſo numine beſtiis, quæ vindictam ſumant, ſi homines ſcelus non puniant. Quâ de re obiter ſatis ſuperius i diximus. Illud *De Manu hominis, de manu viri fratris ſui*, alii interpretantur de ſicario, qui interficiat, miſſo, id eſt, altero; quod *per fratrem* designari ſolet; alii de cæde ex errore facta, ab amico ſeu ſocio. Codex Samaritanus ibi habet *אִישׁ וְאֶחָיו מִדְּמַי* *de manu viri & fratris ejus*, quemadmodum & vulgata. Paraphraſis autem Chaldaea Onkeli; *Et de manu hominis, de manu viri, qui fuderit ſanguinem fratris ſui, requiram animam hominis*. Etiam receptior eſt Magiſtris ſententia, verbum *דָּרַשׁ*, quod *requirere* ſignificans heic iteratur, denotare *שְׁדִינָם מוֹסֵר לְשִׁמִּים* *judicium de eis* (ſi ſacra verba ibi tantum ſpectes) *referri ad ipſum Numen, ſeu cœlitus expectandum*. Poſteriora item in Genesi verba, *qui effuderit ſanguinem hominis, per hominem ſanguis ejus effundetur*, de Judicio forenſi ſeu pœna in foro civili homicidæ, qui *per ſe בעצמו* non per alium, nec ex errore, ſed datâ opera, ſeu ex animo, cædem patraverit, ſumi volunt. Certe & Onkelos ea vertit; *דִּישׁוֹר דְּמַא דְּאִנְשָׁא בְּסִדְרִין עַל מִימַר רִינִיָּה* *דְּמִימַר יִתְשַׁר* *Qui effuderit ſanguinem hominis, per teſtes juxta ſententiam judicium ſanguis ejus effundetur*. Et Judæi itidem ibi Maurita-

eMaimonid
halach. Ro-
tzach Cap. 2.
ſ Thom. 2. ſe-
cunda q. 64.
art. 5. aliè
ibidem. Et c.
g Panormi.
1610.
h Exercitat.
ſ. 2. q. 2. q. 2.
i Lib. 1. Cap.
ſ. pag. 64. 65.
65.

nientes , *من يشهدك حم الانسان* — *قول الاسلام* *من يشهدك*

qui effuderit sanguinem hominis, ex decreto seu sententia hominis effundetur sanguis ejus. Jam vero dum legem hanc de Homicidio, Noachidis diserte instauratam, cum sibi civilibus illis de homicidio item in corpore Mosaico latis committunt, omnimodam quidem cædem humanam (extra rationem Pœnæ legitimæ aut Quasi, quod mox explicabitur) interdici tum ipsis volunt, tum generi humano; at interea perquam diversimode apud ipsos puniri homicidium utcunque ex animo & datâ operâ patratum (nam de cæde errore commissa dicemus inferius) idque five Genera Cædis, five Personas, quæ interemerint, five interemtos spectes. Quod ad Genera attinet; cædes ^k ex animo patrata, five gladio, five fuste, five saxo, aliterve per ipsum reum, cæsim, punctim, jactu, ultimo supplicio, id est heic gladio, ex sententia forensi punienda. Neque Personarum, quæ cædem patrarent, hac in re discrimen. Tam scilicet Ebræus & quilibet rite circumcissus, quam Profelytus domicilii seu Gentilis Ebræorum in ditione sic puniendus. Nempe gladio vita privandus. Nec sane quod habet Philo ^l, etiam si Judæus, de suspensione homicidæ in patibulo, (quod ^l & male nonnulli viri doctissimi de cruce sic vulgo dicta sumunt,) velut ex lege Mosaica atque Ebraico usu, omnino verum est; si Talmudicis fides. De Philonis loco videsis ante alios Isaacum Casaubonum ^m in Baronianis. Sic de pœna homicidii spontanei ab homicida ipso patrati. At vero de Ebræis reliquisque rite circumcissis, cædis non per seipsos, sed per alium, eorum jussu seu opera, factæ reis aiunt, *השוכר הורג להרוג את חברו או ששלח עבדיו והרגוהו או שכפתו והניחו לפני הארץ וכיוצא בו והרגתו חיה זכן ההורג את עצמו כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין* Si quis mercede conduxerat alium in cædem humanam, seu servos suos miserat ut alterum interficeret, ac cædes secuta esset, aut quempiam ligatum exposuerat leoni aut bestiis similibus, à quibus fuerit occisus, aut sibi ipsi mortem consciverat, pro homicida habendus erat, & homicidii plane reus; quo nomine mortem (etiam ex lege) cælitus infligendam merebatur. Sed ex sententia forensi morte horum plectendus erat nullus. Quod tamen dici volunt de Jure ordinario. Nam extra ordinem & pacis tranquillitatisque publicæ

^k Mkn. &
Gemar. tit.
Sanhedrin.
cap. 9. Mos.
Maimonid.
hnl Rotzach
cap. 2. Moses
Mikotzi
Præc. Neg.
163.
^l Lib. de leg.
spec ad 6. &
7. præc.
^m Exercit. 16
num. 76.

publicæ causâ, ex hisce speciebus homicidia, quæ jure ordinario morte non puniendâ, etiam in Ebræo ceterisque ritè circumcisis, etiam morte puniebantur. Addunt enim, כל אלו הרצחנים

וכיוצא בהן שאינן מחוייבין מיתת ב"ד אם רצה מלך ישראל

להרגם כדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו וכן אם

ראו בית דין להרגם כהוראות שעה אם היתה השעה

צריכה לכך יש להם רשות כפי מה שיראו

Homicidas jam dictos, qui, ex sententia forensi, morte (jure ordinario) neutiquam erant plectendi, si morte nihilominus afficere vellet Rex Israel, ex jure Re-

gion, & in salutem publicam, id ita facere ei licuit; quemadmodum etiam, si extra ordinem & ob singularem temporis necessitatem morte plectendi Synedrio seu foro civili atque ordinario (sive scilicet Lxxi virorum, five xxi) viderentur, fas etiam & sic eos morte plecti. Quin &

subjungunt, si nec causa esset, cur aut Synedrium, aut Rex ita homicidas ejusmodi morte plecteret, בית דין חייבין מכל מקום

להכותם מכה רבה הקרוב למיתה ולאסרם במצור ובמצוק

שנים רבות ולצערן בכל מיני צער כדי להפריח ולאיים את שאר

דשעים שלא יהיה הדבר להם לפוקה ולמכשול ויאמר הדיני מסבב

Ex officio, Synedrio incubuisse, plurimis verberibus eos plectere etiam usq; ferre ad mortem; & in

carcerem traditos ibi annis multis tenere, arumnisq; omnimodis premere, ut sic deterrentur homines alii pessimi, nec inde titubarent atq; in offen-

diculum inciderent, adeo ut eorum quis sibi diceret, ad occidendum inimicos meos circumkursito, modo quo N. fecit, nec pœnâ omninò afficiar. De

Personis dein interemptis tradunt, אחר ההרג את הגדול ואת

הקטן בן יומו בין זכר בין נקבה הרי זה נהרג עליו אם הרג בזדון

והוא שכלו לו חרשיו אבל אם נולד לפחות מט' חרשים הרי

הוא כנפל עד שישהה ל' יום וההורגו בתוך שלשים יום אינו נהרג עליו

Parile jus est, si quis annis Majorem, aut Minorem recens natum occidat,

*nVidesis Mo-
re Nebo-
chim lib. 3,
cap. 40.*

o Lib. 2. cap.
3. & 5.

pMosesBar,
Nachmā in
Pirush Tora
fol. 130a, alii
in Exod. 21.
& Maimo-
nid. halach,
Rozach. 2.
Sidesis Phi-
lonem. lib. de
leg. spec. ad
prac. 6. & 7.

qMaimoni-
des halach
Chobal We-
mazik c. 4.

sive masculum sive feminam. Cedis nempe huiusmodi nomine, morte plectendus est, si ex animo seu sponte occidat. Quod ita intelligendum, ut recens natus compleverit menses suos. At vero si novem mensibus in utero matris non manserit, pro abortivo habendus est, usque dum diem transegerit trigesimum. Et qui eum intra dies triginta occiderit, eo nomine minime morte plectendus. Neq; diversum jus faciunt, sive quis occiderat origine Ebraum, sive liberum, sive servū, sive Profelytum Justitiæ, sive servum è Gentilibus alienum; qui scilicet nomine servitutis juxta antè o ostensa lavacro susceptus esset, seu ritè circumcissus, nec manumissus. Servum nempe alterius, qui קבל עליו המצות ונוסף על נחלת ה' in se receperat preceptorum (servis baptizatis observandorum) observationem, & ita adjectus est hereditati seu possessioni Domini Dei O. M. Diversum jus, inquam, non faciunt, sive liberum, sive ejusmodi servum alterius quis occiderat. Neq; sane, si quis suum è Gentilibus servum (nam par omnino servi origine Ebrai ac liberi heic conditio; uti & rectè monet Lyranus) ita percussisset, ut intra viginti quatuor horas seu noctem diemque proximè insequentem stare nequiret, sed ex plaga seu vulnere statim decumberet atque inde moreretur. At si per tantum tempus steterit, seu non, ut æger, ex plaga seu vulnere decumberet, postea tamen inde mortuus esset, morte dominus non plectendus. Ita scilicet interpretantur p Magistri legem illam sibi civilem de servo suo à quopiam percussio antè ex Exodo citatam. Si per diem vel duos dies steterit, id est, ajunt, quantum saltem tempus nox & dies, seu dies unicus civilis complectitur. Et Pentateuchus Samaritanus ibi expressim pro eo quod est נקם ינקם ulciscendo ultio sumetur, & לא ינקם ultio non exigetur, habet מות יומת morte morietur & לא יומת non morietur. Et quæ ibi sequuntur, de muliere gravidâ percussa sic intelligunt, (juxta versionem etiam vulgatâ, Chaldaeam, aliasq; Judæorum ipsorum) ut, si ex abortione mortua non esset fœmina, nec sequeretur pœna ibi præstituta. Quod autem vertitur ibi, si non fuerit exitium & si fuerit exitiū (id est אסון) per mortem interpretantur נפש אשה seu mulieris. Compensationem autem damni marito hinc illati æstimabant ex detrimento, quod uxoris corpori inde eveniret q, seu juxta id quod uxoris pretio, si ancilla esset, inde decederet. Huic etiam accedere mulctæ forenses aliæ, ipsi fœminæ præstandæ. At verò de eo quod est si in-
terime-

terimeretur inde mulier, adeo ut *anima pro anima danda esset*, Magistri dissident. Glossa Jarchii; רבותינו חולקים בדבר י"ג נפש ממש וי"ג ממון אבל לנ"ג נפש ממש שהמכוון להרוג את זורח והורג את זה פטור ממית' ומשלם לזורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק *Magistri nostri dissentiunt heic. Alii enim animam sumunt pro anima, seu vita ipsa seu persona ipsa.* Adeo ut ultimum sequeretur supplicium. *Alii verò de pecunia locum capiant, nec de vita ipsa.* Scilicet cum quis alium occiderat, præter eum quem ex animo occidere voluit, capitali pœna forensi liber erat, & occisi heredibus pendebat quanti occisus auctione vendi potuit. Ceterum haud parum discrepant hæc ab eo, quod habetur in versione Hellenisticâ. Sic enim ea ibi. *Si viri bini pugnantes percusserint mulierem gravidam καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξείκονισμένον & egressus fuerit fœtus ejus non formatus, multa multabitur &c.* *Ἐὰν δὲ ἐξείκονισμένον ᾖ, ὁὡς δὲ ψυχὴ αὐτῆς ψυχῆς, si verò formatus fuerit, animam dabit pro anima.* Vide-
 sis quæ heic habent Patres Christiani s. Atque juxta hanc versionem pœna utraque & tota lex illa ad abortionem spectat, & pro abortivi qualitate, non matris sive incolumitate sive cæde, aliter atq; aliter se habet. Quin & ita expressim legem illam capit Philo t, de ea copiosius differens. Sed & de utraq; posteriorem legis hujus partem intelligit Lyranus. Ad illud *si mors ejus fuerit subsecuta*, scilicet, inquit, mors mulieris vel pueri jam animati, & possit hoc probari, cum jam sit specie humanâ. Certè quicquid de Pœna forensi sibi Profelytisque Justitiæ ceterisque ritè circumcisis ob cædem fœtus in utero matris irroganda, variatim statuerint; Homicidii scelus decernebant ab eis commissum esse, non minùs quàm ab eis, qui occiderent, in lucem emissos, quorum tamen ob cædem intra triginta dies, ut dictum est, quoties novimestres non essent, ultimum supplicium à foro non irrogabatur. Etiam apud Josephum legimus u, imminere mortis pœnam, si quis πείτσει γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ἢ τεκνοτροφῇσιν. ἃ πάντα προσέταξεν ὁ νόμος, καὶ γυναιξὶν ἀπέπειν μετ' ἀμφιβάλλειν ποτὲ ἐν τινὶ τῶν αὐτῆς, μήτε ἀφαιρῆσαι ἀλλὰ μηχανῇ τινὶ προσέπεισθαι αὐτῶν τεκνοκτόνῃ. καὶ εἰς ψυχὴν αὐτῆς φονεῖσθαι καὶ τὸ γένος ἐλατῆσαι, quod vertitur, suaserit nuptæ aut filios nutriendi; quæ omnia lex præcepit. Universis autem mulieribus interdixit, vel celare quod natum est, vel aliâ machinatione corrumpere filios. Infantida enim esset animas demoliens & genus immi-
 nuens.

rVide Nic. de
Lyn ad Ex-
od. 21.

fTheodoret.
quest. 48.
Augustinus
&c
t De legib.
spec. ad 6. &
7. præcept
decalogi.

u Advers. A-
pion. lib. 2.

nuens. Sed depravatus proculdubio est locus. Legō potius
 πείσαι γεγαυμένω. Τέκνα τρέφειν ἀπαντα προσέταξε νόμος καὶ
 γυναιξὶν ἀπείπειν μήτε ἀπαμβλῆν ποτὲ &c. Et tunc verto, si quis
 nuptam pellexerit (in concubitum scilicet.) Liberos nutrire univer-
 sos præcepit lex (Mosaica,) & mulieribus abortivum facere interdixit
 fœtum sibi aliquem aut eum extinguere sed voluit ut eum arte poti-
 us aliquā foveret. Infanticida enim esset &c. Sanè & ubi non

x^o Preparat.

Evangelic.

lib. 8. cap. 8.

pauca simul alia Josephi ex eodem libro, apud Eusebium x, ci-
 tantur pro his substituuntur εἰ πείσαι γεγαυμένω. Τέκνα τρέ-
 φειν ἀπαντα προσέταξε καὶ γυναιξὶν ἀπείπειν μήτ' ἀμβλῆν τὸ σπάρειν
 μήτε ἀφαιρεῖν. ἀλλ' ὡς φανεῖν, τεκνοκτόνῃ αἰεῖν, ψυχὴν ἀφα-
 νίσσου καὶ τὸ γυναικὶ ἐλατῆσαι si nuptam illexerit. Liberorum quic-
 quid susceptum erit educari jussit. Vetuit autem, ne qua mulier aborti-
 vum sibi faceret fœtum aliquem, aut susceptum semen ejiceret, aut extin-
 gueret. Quæ secus faxit, infanticida seu liberorum interfectrix est ut-
 pote quæ vitam abigat, & generis propagationem minuat. Ita pe-
 culiare Ebræis habitum, nec fœtus humanos teneros
 ne in utero matris (sed temperamentum habes sub calcem
 capitis insequentis) sine scelere extinguere, adeoque neque
 natos abjicere aut exponere, quod apud Gentes olim alias fre-
 quentissimum, quæ de re vide si placet, quæ toto demensa hor-
 reo congeffit Alphonsus à Caranza y, Jurisconsultus Hispa-

Lib. de Par-

tu Naturali

& legitimo

cap. 4.

2 Lib. de Le-

gib. special.

ad præcept.

6. & 7.

reus. Apud Philonem z item, Judæum etiam ipsum, lege Mo-
 saica vetita est βρεφῶν τεκνοκτοία, ὁ παρὰ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἐνε-
 κατῆς φυσικῆς ἀπαρθεωπίας χειρότης ἀσέβημα γέγονε

Expositio
 infantium, quæ apud multas gentes propter nativam inhumanita-
 tem vulgaris est impietas. Et in expositionem hujusmodi plu-
 rimum invehitur ille vetut Gentibus aliis in usu licito, non
 omnino Judæis. Et quod de fœtu, qui novimestris non esset,
 superius dictum est, ita intelligendum, ut, tametsi ultimum
 cædi ejus in Ebræo non infligeretur supplicium, impunè ta-
 men non omnino fieret ejusmodi scelus, ut ex jam ostensis et-
 iam satis liquet. Nec malè igitur ad illud, de Ebræis, Taciti a,
 Augenda multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agna-
 tis nefas; Justus Lipsius, qui otiose inquit, legerit, nihil offendet:
 fortasse is qui intentè. Si enim de cæde capis tantum, quid in eo novi?
 Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas.

a Histor. 5.

(modò

(modo scilicet exponendi morem excipias] sed alium hic ego sensum odoror, & scribo, necare quenquam ex gnatis. Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abiectiones infantum & expositiones, imo necesse. Id aliter in Iudeorum moribus, & gentem imprimis suboli studuisse, adeo ut nulliusmodi partum necare fas, notat novum noster. Et diu sane etiam post Christianismum in usu

aliquo b liberorum alibi expositio adeoque occisio. Atque ita se habuit res de Personis interemptis, sive ab Israelita, seu Profelyto Justitiæ aliive aliquo ritè circumciso, ubi etiam interempti ex horum aliquo genere. At verò ob Profelyti domicilii cædem aliuvē Gentilis ab illorum aliquo patratam, mortis Pœnam forensē non irrogabant Ebraei. Maimonides c, uti & Talmudici vetustiores;

ישראל שיהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין שנאמר וכי יזר איש ער רעהו ואין צריך לומר שאינו נהרג ער הדין

si Israelita interemerat Profelytum domicilii, neutiquam ob illam causam morte erat plectendus ex sententia forensi. Nam & in sacra dicitur lege d, & si homo machinetur in proximum suum &c. (qualem nolunt esse Profelytum domicilii)

multò minùs morte plectitur ob cædem Gentilis, qui nondum scilicet Profelytus domicilii factus. Ita manifestum ex hisce interrim est, illud in Genesi e, qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundetur, (quod de judicio ob homicidium capitali ac forensi sumi solet, ut jam dictum est,) à Magistris accipi, non pro lege ita latâ, ut ultimum supplicium sit necessariò semper homicidii sceleri irrogandum, sed pro indicatione,

divinâ atque expressâ, in sceleris odium, ex designatione Pœnæ gravissimæ, quam pro re nata administrationisque publicæ varietate fas esset humano generi præstituiere irrogareque. Etiam si plures Ebraei aliive ritè circumcisi, congenerum quempiam plagis seu jactibus sic peremissent, ut eorum nullus seorsim id fecisset, quod Mortem inferre potuisset כולן פטורין

cuncti liberi erant ultimo supplicio ex sententia forensi infligendo, quoniam nullus per se homicida. Atque hoc est quod legitur in Misna f כולן פטורין באחרים

Homicida si admisceatur aliis, omnes liberi sunt. Id est, Pœnâ capitalis forensi. Quin & ubi unicus tantum erat testis, aut non bini qui simul cædem patratam alias Morte plectendam vide-

rant, P p p

bVidePaganin. Gaudetium de Justiniani seculi moribus cap. 40. & Decretal. t. de Infant. & Lang.

cHalachRozach cap. 2. & vide sis Lyran. ad Exod. 21. Levitic. 24. & Numer. 35. Adde cū ad Zachar. cap. 5.

dExod. 21. 14 cCap. 9. 6.

fTit. Sanhedrin cap. 9.

rant, adeo ut ex lege sacra g ultimum supplicium non sequere-
 tur, aut si **ללא התראה** sine præmonitione, perinde ac si di-
 ceres ex ignorantia interdicti (de circumcisis tantum intelli-
 ge] quis alium occiderat homicidas h ejusmodי לכיפה
 ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מיעיהן ואחר כך
 מאכילין אותן שעורין עד שתבקע כריסם מכובד החורין ואין עושין
 דבר זה לשאר מחוייבי מיתת ב"ד אבל אם נתחייב מיתה ממיתין
 אותו **ואם** conjiciebant in carcerem
 perangustam, & cibabant eos pane arumna & aqua angustia, donec co-
 arctarentur viscera eorum, & deinceps cibabant eos hordeo, usque dum dis-
 rumperetur venter eorum ex cruciatuum gravitate (quod, puto, hy-
 berbole est.) Nec vero sic faciebant reliquis homicidii generibus, alias
 ultimo supplicio ex sententia forensi puniendis. Sed si morte quis ple-
 tendus esset, morte plectebatur, sin vero, liberabatur. Atque demum
 quod in Exodo i habetur, inter leges Ebraeorum civiles, Percuti-
 ens hominem, unde moritur, morte interficiatur, & quæ sunt ejus-
 modi in corpore Mosaico reliqua ita interpretantur, ut non o-
 mne homicidii scelus sic in foro puniendum esset, sed juxta di-
 stinctiones, siue Personas, siue cædis Genera spectas, jam o-
 stensas, à majoribus scilicet acceptas, & generalia legis verba
 etiam ex doctrina Mosaica (sic volunt) temperantes. Distin-
 ctiones, inquam, ad Originarios atque Profelytos Justitiæ, Li-
 bertinos & Servos è Gentilibus rite circumcisos, id est, rite cir-
 cumcisos omnes, tantum attinentes. Nam Profelytus Domi-
 cilii seu Noachides, id est, Gentilis in eorum ditione qualiscun-
 que seu incircumcillus heic reus, sine causa discrimine, Mortis
 Pœnâ erat, ex jure ipsis aliisque Gentibus Interveniante, ex sen-
 tentia forensi afficiendus. Maimonides k; **בן נח שהרג נפש**
אפילו אמהי אמן נהרג עליו **אם** הרג טריפה או שבבתו
 ונתנו לפני ארי או שהניחו ברעב עד שמרת הוואו והניח
 מ"מ נהרג וכן **אם** הרג רודף שיכול להצילו באחד מאבריו נהרג
 עליו ע"אין כן בשרא **אם** Noachides si quempiam occiderit, etiam si
 fœtum in utero matris, ultimo supplicio plectendus erat. Quod iti-
 dem dicendum, ubi jam vulneribus confossum interfecerit, aut vin-
 ctum Leoni exposuerit, aut fami reliquerit, usque dum vitâ priva-
 tus fuerit. Quoniam scilicet mortis in causâ fuit, morte plecten-
 dus erat.

hMaimon.
 halach. Ro-
 tzach cap. 4.
 & Misnat tit.
 Sanhedrin
 cap. 9.

iCap. 23, 12.

kHalach Me-
 lakim cap. 9.
 Gemar. Ba-
 bylon ad tit.
 Sanhedrin
 cap. 7. fol.
 57 a.

dus erat. Idem jus obtrahit, si vim inferentem occiderit, ubi mutilato aliquo ejus membro tutelam satis præstare potuisset. Sed diversum est Jus, si Israelita horum quid fecerit. De tutela adversus vim inferentem, plura dicentur inferius. Etiam testis unus sufficiebat, in Profelyto Domicilii morte tum heic damnando, tum alias; qua de re plura, ubi infra Caput de Judiciis tractamus. Etiam בלא התראה sine præmonitione & tametsi ignarus esset Gentilis ditionis Israeliticæ, illicitum omnino esse homicidium, morte nihilominus plectendus erat. Maimonides ¹ de eo; אם הרג והונת לנפשו ידע שאסור להרוג הרי זה קרוב למזיד ונהרג לנפשו תיחשכ וזו להם שגגה מפני שהיה לו למור ולנפשו למר. Si homicidium commiserat, ignarus interea nefas id omnino esse, adeo sponte scelus committenti is proximabat, ut morte esset puniendus. Nec errore aut ignorantia bujusmodi excusabatur; quoniam non deerat, unde discere potuit, nec dedit. Atqui obvia forsân est in discrimen, quod aperuimus, Juris objectio ex lege sacra ^m. מכה אדם וימת משפט אחד יהיה לכם. qui percusserit hominem, morte plectatur. Ius seu judicium unum sit vobis, sicut Profelyto sic indigenæ erit, quia ego Dominus Deus vester. Et pro eo quod est percusserit heic (ut in vulgata & Hellenistica alibique) in Chaldaea & Arabicis יקטור & יבגל id est, occiderit substituitur, quemadmodum & alias pro verbo נכה quod heic usurpatur. Tantundem paulò ante, eodem in capite Levitici ⁿ, legitur. Adeo ut legi de homicidio sic iteratæ subjungatur clausula, parile fore seu idem Jus Profelytis seu Peregrinis & Originariis, etiam in homicidii pœnis. Undenam igitur jus hisce tam diversum in scelere hoc puniendo? Manifestum est, Profelytum ibi sumi Magistris (ut non raro alibi) pro Profelyto Justitiæ non Domicilii. Atque inde Lyranus disertè; Accipitur hic peregrinus, Gentilis conversus ad Iudaismum. Et de sceleris Homicidii voluntarii seu spontè patrati pœnæ ex sententia forensi discrimine, hætenus. Subjungitur in legibus supra allatis illa de נואל הרם vindice sanguinis, cui fas etiam homicidam ejusmodi sine fori sententia, obvium præoccupando morte plectere. Quin &

1 Halach. Me
lakim c. 10.
2 Halach
Rotzach. f.

in Levit. 24.
21. 22.

n Vers. 17.

eos sic plectere, qui ex sententia forensi morte non afficiendi; veluti, ubi unus tantum esset testis, aut minime præcessisset præmonitio, ut dictum est. Vindex ille erat sanguine occiso ita conjunctus ut proximus esset hæres. Maimonides; מצוה

o Halach.
Rotzach

cap. 1. & 6.
Moses Mi-
kotzi, Pra-
cept. Negat.
160. & 161.
p Num. 35.
19.

בגואל הדם להרוג הרוצח שנאמר גואל הדם הוא ימית את הרוצח וכל הראוי לירושוה הוא גואל הדם

*Præceptum est de vindice sanguinis, ut is homicidam interficiat, juxta illud quod dicitur p, Vindex sanguinis morte plectat homicidam. Et quis-
quis jure hereditario ei succedere debuisset, is Vindex erat sanguinis.*

Adeo ut nomen hoc in sacra lege & commentariis Ebraeorum usurpetur, velut id quod non tam ex singulari constitutione; inter Mo-
saicas, inductum sit, quam ex more anteriore in Oriente receptum. Et quis cuique hæres esset legitimus ex jure Ebraico, discere, si nescis, ex libello de Successionibus in Bona defuncti olim non semel edito. Male igitur Gelenius Josephi interpretes q, *Licere*

q Archaeol.
lib. 4. cap. 7.

cuiusvis è cognatis interempti homicidam impune occidere, duntaxat extra urbem refugii deprehensum, quæ verba postrema ad homicidium involuntarium tantum attinent, de quo capite proximo.

Græca sunt. ἐχόντων ἐξουσίαν τῶν & πεφονεύων συγχρωτίζεσθαι, εἰ λάβοιεν ἔξω τῶν ὁρῶν τῆ πόλεως εἰς ᾧ ἐφυγε, τῆ πεφονευκότητος, quod recte ante verterat Ruffinus *habentibus scilicet potestatem cognatis perempti* (id est, quisquis perempto sanguine esset proxime juxta stemmatis hereditarii rationem conjunctus; non è cognatis quivis, ut Gelenius) *occidere homicidam, si eum extra terminos civitatis, ad quam fugerat, inveniret.* Neque aliter igitur

r Lib. de leg.
Spec. ad 6. &
7. præcept.

intelligendus Philo r, ubi pariter interempti ἀγχιστῆς seu cognatos in hanc rem non semel memorat. Quod singulariter, ut & in sacris literis, semper accipiendum, si Talmudicis fides. Pergit Maimonides; לא רצה גואל הדם או שלא היה יכול להמיתו או שאין לו גואל הדם בית דין ממיתין את הרוצח בסייף האב שהרג את בנו אם היה בן לנהרג; הרי זה הורג אביו מפני שהגואל הדם ואם אין לו בן אין אחד מן האחים נעשה גואל הדם להמית את אביו אלמלא בית דין ממיתין אותו ואחר הזכר ואחר הנקבה

Si nollet vindex sanguinis, aut si neqviret interficere homicidam, aut si illi non esset vindex sanguinis [id est, hæres, ut Profelyto Justitiae sine prole post Judaismum susceptum mortuo; aut si homi-

cida

cida ipse hæres esset) ex sententia forensi ultimo supplicio puniendus erat, idque gladio. (Quoties scilicet circumstantiæ atque apices juris, sine quibus forensis sententia locum non omninò habuit, minimè deerant) Unde evenit, ut, si pater filium interficeret, cui proles esset (scilicet hæres) ab ea avus esset interficiendus, quoniam proles hæc vindex erat sanguinis; sin verò prole careret, fratrum nullus factus est vindex sanguinis (nam pater ipse, seu homicida hæres erat.) Atque eadem erat heredum utriusque sexus ratio in vindictæ ex jure sanguinis sumendæ jure. Neque fas erat in juris sui compensationem pretium seu lytrum vindici heic ab homicida recipere, aut eum pœnâ imminente pretio omninò liberare. Scilicet adjiciunt, ומזהרין בית דין של אלה ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נתן כר ממון שבעולם ואפילו רצה גואל לפוטרו שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם אלה קנין הק"ב שנתמר ולתת תקחו כופר לנפש רוצח Et monere solebant synedria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamsi daret quicquid opum essent in mundo, atque etiamsi vindex sanguinis eum libenter liberare vellet; quoniam vita occisi hujus non erat habenda in rebus vindicis sanguinis, sed in rebus Dei Opt. Max. juxta & illud quod scriptum est ¹, & non accipietis pretium seu lytrum pro vita homicida. Quale autem jus in ditione Israeliticâ esset pxoximo cognato Profelyti Domicilii, alteriusve Gentilis, in hac sanguinis vindicta, ex eis eliciendum, quæ sub capitis proximi calcem de Homicidio Involuntario & Asyli jure (quâ ad Profelytos Domicilii & Gentiles alios in ditione Israelitica hæc spectarent) sequuntur. (Num. 35. 31.)

CAP. II.

De Homicidio Involuntario, seu quod Casu factum ac Erro-
re. Urbes sex Refugii, seu Asyla. Ceteris Levitarum Urbibus
XLII Asyli item jus, sed dispar. Iterum de Vindice sanguinis. Jus
Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum si-
ve Profelytis Domicilii siue Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut le-
gitimus esset usus aut nullus.

1 Misna &
 Gem. tit.
 Maccoth
 cap. 2. Mai-
 monides
 halach. Rot-
 zach cap. 6.
 Mikotzi
 Præcept. Af-
 firm 75.
 uExod. 21, 31.
 adde Num.
 35. 22. Deut.
 19. 5.

Væ superius tradita sunt, ad Homicidii scelus
 spectant planè Voluntariam, quod כורון & בכונה
 nuncupant. Generis autem Homicidii Involun-
 tarii, quod בלא כונה vocitant, tres faciunt Ma-
 gistri t species. Prima est, quando בשגגה ex
 errore & ignorantia simplici atque infortunio, nec tamen sine cul-
 pa levi ex negligentia aliqua, qualè prudentiores seu cordatiores
 fugerent, contracta, omnino interea nolens quis hominem occi-
 derat, juxta illud in lege sacra u: *Qui non est insidiatus, sed Deus tradi-*
dit (illum) in manum ejus, ponam tibi locum, quo confugiat. Cui speci-
 ei accedit etiam homicidium quidem per se aliàs voluntarium,
 sed ex ignorantia seu errore hujusmodi facti velut ex jure com-
 missum. Quemadmodum ubi vindex sanguinis homicidam ex hu-
 jusmodi errore, non sponte, è civitate Refugii egressum occide-
 rat, qua de re mox plura. Secunda, quando etiam ex Errore quis
 hominem occiderat seu Casu, sed qui קרוב לאונס ad injuriam seu
 violentiam prope accedens seu eam quadamtenus imitans interea,
 casus esset שאינו ממצוי ברוב מאורעות בני אדם qui nequaquam in
 rebus humanis evenire ut plurimum soleret; unde nec culpa ne levis
 quidem homicidæ tribuenda. Exemplum Secundæ habent in eo,
 qui, dum scalam ascendit fortè delabens in quempiam, casu hoc
 mortem ei infert. Primæ verò in eo, qui descendens idem facit.
 Quoniam enim casus in descensu frequentior est, non item in a-
 scensu (sic illi;) ideo discrimen hoc inesse volunt, imputatâ in e-
 xemplo primæ negligentia seu culpâ levi, in secundæ non item;
 unde & regulam habent de descensu & ascensu, casum ex hoc se-
 cundæ esse semper speciei, at ex illo, primæ. Tertia autem ho-
 micidii involuntarii species est, ubi יש הורג בשגגה ותוה השגגה
 קרוב לזרון qui alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ ta-
 men prope accedit ad id, quod spontaneum est seu voluntarium; veluti u-
 bi quis alterum occidere volens, alterum jactu aliterve perimit,
 aut ubi jactu sive saxi sive teli in hominum cœtum, cujus nec igna-
 rus qui jecerit, qui occisus, adeoq; intervenerit culpa latissima. Ex
 Tribus hisce homicidii involuntarii speciebus nulla est, quæ mor-
 te ex sententia forensi ordinariâ sive in Ebræo aliove circumciso,
 sive in Profelyto Domicilii, aut Gentili alio puniretur. Nam in uni-
 versum

versum pronuntiant, homicidam nullum בלגל כונה seu qui non sponte scelus patraret, sic fore puniendum. Nec ad Speciem Secundam aut Tertiam attinere volunt Urbium Refugii seu *Qoyad^o t^o n^o p^o i^o w* jura in corpore Mosaico x praescripta, sed tantum ad Primam, & ad primam ferme duntaxat y, quoties percussus statim moreretur, nec ex vulnere seu ictu langueret. Sic enim non satis constare, utrum ipse sibi ex negligentia aliterve, an qui percusserit, in mortis esset causa. Unde nec ad Asylum homicidæ ejusmodi, ubi mors repentina non sequeretur, confugiendum, nec confugiendi causa. Neq; enim Vindici sanguinis in eum potestas. Excipiunt heic item Patrem filium, ac Magistrum discipulum, verberibus corrigentem atq; inde forte occidentem, quoties scilicet sive filius sive discipulus inter Legem, Philosophiam, aliasve artes necessarias à Patre aut Magistro ediscendum verbera inde mereretur seu castigandus esset. Pari modo excipiunt heic licτόrem, qui in Jus vocatum, nec sequentem aut comitantem, verberibus fortè interimeret. Quoniam scilicet infortunium evenit ex eo, quod fiebat non sine præcepto seu juris præscripto, nec solum ex arbitrio. Maimonides: *הבן שהרג את אביו בשגגה גולה וכן האב שהרג את בנו גולה על ידו במה דברים אמורים בשגגה ולא בשעת למוד או שהיה מלמדו אומנות אחרת שאינו צריך לה אבל אם יכר בנו כדי ללמוד תורה או חכמה או אומנות ומה פטור וכן הרב המכה את תלמידו או שלוח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוש לדין והמיתו בשגגה פטור מגלות שני לחטוב עצים לדברי הרשות יצא האב המכה את בנו והרב התורה את תלמידו ושליחב"ד שהרי שגגו והרגו בשעת עשות מצוה* Filius, qui patrem errore aut casu occiderat, in urbem refugii eo nomine migrabat. Uti & pater qui filium. Nimirum ubi pater filium occiderat non discipline causâ castigando, seu inter artes alias, quam quæ ediscere oportuit, ediscendum. At vero si castigaret filium, dum docebat eum legem aut philosophiam artesve (necessarias) atq; ita occiderat, non migrabat ad urbem Refugii. Quod similiter dicendum de Magistro percutiente discipulum suum, ac licτόre forensi, qui reum renitentem fortè occideret. Exemplum enim in scriptura est de ligna a succidente, seu de rebus factisve liberi arbitrii. Excipitur ex illis Pater filium sic percutiens, & Magister imperium in discipulum sic exercitans & lictor forensis. Nam errore occidebant, dum id faciebant, quod ex jure faciendum, nec pro arbitrio rite omittendum. Et de eis ajunt,

x Exod. 21. 13.

Numer. 35.

Deut. 9. 10.

Joseph. Archæ-

olog. 4. ca. 7.

& Philo lib.

de special. le-

gib. ad prac.

6. & 7. Et

præter com-

mentarios

Christiano-

rū ad dicta

loca vide sis

Isidor. Pelu-

siotam l. 3 E-

pist. 108.

y Maimoni-

des halach.

Rotzach c. 5

z Halach.

Rotzach c.

5. Mos. Mi-

kotzi prac.

affirm. 75. &

vide Iarchi.

ad Exod. 21.

14.

ad

Deut. 19. 5.

ajunt, שהם מוירין אין מערימין, *tametsi sponte percutiebant, tamen dolo malo aut cum injuria id non faciebant.* Ideoque immunes erant non solum pœnâ forensi, sed etiam migratione ad Asylum, adeoque Vindicis potestate. In Specie verò Secunda, ubi nulla imputata negligentia, sed casus, qui rariùs eveniret, in causa homicidii esset, nec Asyli itidem juris usus, nec Vindici sanguinis potestas in homicidam. Ajunt enim, פטור מן הגלות ואם הרג נהרג עליו *liber erat* (homicida ille) *ab exilio seu migratione* (in urbem refugii,) *& si eum interemerat Vindex sanguinis, ipse, eo nomine, ultimo puniendus supplicio.* Tertiæ demùm speciei homicidæ ex errore, qui adeò facinori spontaneo proximat, salus nulla in urbibus refugii, neque ad eum jus ad eas confugiendi attinuit. Rationem adjiciunt, מפני שעוכו חמור אין גלות ומכפרה לו ואין ערי מקלט קולטות אות שאינן קולטות אלא המחוייב גלות בלכך לפיכך אם שצאו גואר הרג בכל מקום והרגו פטור ומה יעשה זה ישב וישמור הרג *Quoniam graviùs deliquit, migratio ejus in Urbem Refugii ei non profuit, nec Urbes ejusmodi eum tuebantur.* Nimirum tuebantur illa eos tantùm, ad quos jura illa refugii attinebant, seu quibus ex jure confugiendum erat. Unde, si eum quocunque loci repertum Vindex sanguinis interimeret, impunè id faciebat. Quid igitur homicidæ ejusmodi faciendum? Certè cautiùs sibi prospiciendum, ne in potestatem Vindicis sanguinis incideret. Atque sub hac tertia specie continebatur ex errore qualicunque homicida, qui odio haberet percussum seu ei inimicus esset. De eo scilicet Magistri ב, חזקתו שהוא קרוב למזיד ואהרו שונא זה שלא דבר עמו שלשה Presumebatur homicidium ejus fuisse spontaneo proximum. Is autem odio habuisse eum dicebatur, qui inimicitia causâ per triduum integrum cum eo colloquium non haberet. Urbes illas Refugii, homicidii, ex errore speciei primæ, causâ tantùm præstitutas, duplicis faciunt generis. Alterum est illud notissimum, quod sex Urbes Levitis assignatas complectitur, de quibus sacræ literæ c fusius. Alterum reliquas quadraginta duas Levitis assignatas (nam quadraginta octo habuere) continet. Maimonides d ex veteribus, כל ערי הלויים קולטות וכל אחת מהן עיר מקלט היא שני ועליהן תתנו מ"ב עיר כהל הערים אשר

c Numer 35.

Deuter. 19.

Ios. 20. & 21.

d Halach.

Rotzach c.

8.

אשר נתנו ללוויים מ"ח עיר הקישין הכתוב כולן זו לזו לקלוט

Universe Urbes Levitarum fuere Urbes Refugii seu Asyla. Scilicet earum erat nulla, que hoc non gavisa est privilegio. Nam & in lege dicitur (ubi c. sex præstituuntur) & ultra has, dabitis quoque quadraginta duas civitates; ut scilicet omnes civitates sint quadraginta octo civitates. Ita pares fere facit scriptura universas simul sibi invicem, quantum ad Refugii seu Asyli jus. Fere nempe. Nam inter genera hæc bina discrimen ejusmodi fuisse volunt, ut sex illarum quælibet in causâ homicidii ex errore, qualis in specie prima describitur, commissi, nunquam non esset ex se Asylum, seu refugium adeo tutum, ut nefas esset Vindici sanguinis ibi homicidam occidere. At vero reliquæ habebantur tantum Asyla, pro incolarum arbitrio, seu si ita vellent homicidam, illuc confugientem recipere, ut Asyli jus ibi tutò sortiretur.

Idem Maimonides, ומר הפרש יש בין ערי מקלט שהוברלו למקלט ובין שאר ערי הלוויים שער מקלט קולטור בין לדעת בין שלם לעדת הואיר ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלוויים אינן קולטור אלם לדעת

Discrimen inter Urbes refugii eo nominè signantius assignatas & reliquas Levitarum urbes erat hujusmodi; ut scilicet illæ Iure Asyli gauderent, siue vellent siue nolent incole, adeo ut simulac ingrederetur in earum aliquam homicida, tutus esset; hæc vero non nisi vellent incole seu pro eorum arbitrio. Adjiciunt etiam; הרוצח הרר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והרר בשאר ערי הלוויים נותן שכר לכער הכור

Homicida in urbium aliqua signantius Refugii causâ assignatarum domicilium absque mercede habet, in ceteris vero domino adium merces ab eo solvenda.

Extra autem Urbis Refugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacræ literæ f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis g (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere. De Limitibus illis seu suburbiis videtis Paulum Burgensem in additionibus ad Glossam h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt Ebraei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis eum limites illos sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt. Si i egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum,

Si i egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum,

Extra autem Urbis Refugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacræ literæ f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis g (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere.

De Limitibus illis seu suburbiis videtis Paulum Burgensem in additionibus ad Glossam h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt Ebraei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis eum limites illos sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt.

Si i egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum,

Extra autem Urbis Refugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacræ literæ f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis g (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere.

De Limitibus illis seu suburbiis videtis Paulum Burgensem in additionibus ad Glossam h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt Ebraei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis eum limites illos sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt.

Si i egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum,

Extra autem Urbis Refugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacræ literæ f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis g (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere.

De Limitibus illis seu suburbiis videtis Paulum Burgensem in additionibus ad Glossam h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt Ebraei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis eum limites illos sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt.

Si i egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum,

cNum. 35. 6.

fNum. 35. 26.

g Videtis

Maim. More

Neboch.

lib. 3. cap. 39.

h Ad caput

citarum.

i Ibidem.

וְאֵין לוֹ דָּם *non est ei sanguis, quod verè solet, non est is reus.*
 Hinc docent k; וְהָיָה זֶה הָחֹרֶם לְתוֹמִים בְּדוֹן הָרִי זֶה הָחֹרֶם
 עֲצָמוֹ לְמִיתָה וּרְשׁוֹתָ לְגֹאֵר הָרִי לְהוֹרְגוֹ וְאֵין לוֹ דָּם הָרִי כִּלְכִּל
 אִם אֵין חַיִּיבִין עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר אֵין לוֹ דָּם *Sponte si esset e-*
gressus limites urbis Refugii, ipsum se morti obnoxium reddebat; &
Vindicti dein sanguinis fas erat eum interficere. Quin si quis alius
mortalium eum occiderat, neutiquam illius nomine fuerat puniendus.
Nam & dicitur in lege sacra; Non est ei sanguis, seu reatus in-
de nullus. Ita scilicet de sponte egresso. Quod si errore aut
ignorantiâ egressum אִם בֵּין גֹּאֵר הָרִי שֶׁאֵין לוֹ דָּם הָרִי
occideret, sive vindex sanguinis, sive quis
alius, in Asylum ejus nomine migrandum erat. Nimirum error
ibi, nec sine culpa saltem levi, eum occidenti imputabatur, quo-
niam ejus, in egressu, erroris (qui alias eum tueri debuisset)
nescius, cum interea ex inquirendi diligentia errorem illum
scire potuisset, velut ex Jure, sed lex Facti ignorantia, eum oc-
ciderat. Ob occisum autem homicidam ejusmodi, quocun-
que loci, intra limites Urbis, etiam vindex sanguinis Morte
ex sententia forensi plectendus. Alios habent de Asylis hujus-
modi, viis quæ illuc ducerent publicis, earum curâ, id genus
aliis, Juris apices, quos videsis in capite secundo Tituli Tal-
mudici Maccotb (qui & Latine prostat) & in Maimonide, Mo-
se Kotzense! & commentariis tam Magistrorum ad leges sacras
satis obviis, quam aliorum; maximè Pauli Fagii m. Nec solum
Urbes illæ Levitarum Asyli gaudebant privilegio, verum & Al-
tare Templi, licet perquam dispari. Maimonides ut & alii n,
הַמִּזְבֵּחַ קוֹלֵט שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֹרֶם בְּדוֹן מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֵנוּ לְמֹרֶת
מִכָּל־רִי שֶׁהָחֹרֶם בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ נִהְרָג בְּמִזְבֵּחַ לְפִיכָךְ הָחֹרֶם בְּשִׁגְגָה
וְקִלְטוֹ מִזְבֵּחַ וְהָרִי שֶׁנֶּאֱמַר הָרִי זֶה הָחֹרֶם עָלָיו כִּמְיֹ
Altare locus erat confugii legitimi;
Nam & scriptum est o de homicida, qui sponte scelus patraverat, ab
Altari meo tolles illum, ut moriatur. Unde eliciendum plane, homi-
cidam ex errore (qualis in superioribus describitur) ad Altare
interficiendum neutiquam esse. Quare si homicidam ejusmodi, qui
ad altare confugerat, ibi occiderat Vindex sanguinis, is ejus nomine
Morte plectendus erat, pariter atque si in Urbe refugii eum occidisset.

Sic

Sic item Gemaræ ad capud secundum tituli *Maccoth*, alii. Ceterum exceptiones heic adjiciunt; quæ insigniter Asyli jus in Altari imminuunt. Alias de partibus Altaris; De personarum & de facinorum qualitate, etiam de Mora ibi, alias. Plerunque inquirunt; **אין קולט אלנו גג שר מזבח** *Confugii tutelam non præstitit alia pars altaris præter ipsum tectum seu corporis altaris partem superiorem.* Non scilicet cornua, nedum vicinia aliqua, aut Laterum tactus. Personis autem aliis Altare tutelam heic præstitisse negant præter Sacerdotes, neque eis omnibus, sed tantummodo Sacerdoti in ipso altaris tecto seu parte superiori sacra operanti. Nimirum **אין קולט אלנו כהן ועבודה בידו אבר רר או כהן שאינו עובר בשעה שנהוג או שהיה עובר ולנו היה ער לנו שר מזבח אלנו סמוך לו או אוחז בקרנותיו אינו נקלט** *Tutela ab altari non præstatur nisi Sacerdoti, eique Sacra ibidem operanti.* Ceterum nec ei, qui Sacerdotalis generis non erat, nec Sacerdoti, qui ibi sacra non operabatur, ipso quo occisus est momento; nec ei qui operabatur seu sacra aliqua peragebat, non super ipsum operimentum altaris, sed in vicinis ejus seu ei innitebatur, seu tangebatur; nec ei qui cornua ejus amplecteretur, tutela inde debita. Nec morandum ibi erat ei, qui confugerat. Magistri, **מי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם** *qui confugerat ad Altare, tutelam inde nactus, non permissus est ibi morari, sed traditis eis custodibus, deduci eum faciebant in Urbem refugii ei idoneam.* De facinorum demum qualitate sic distinguunt, ut, quæ jam de Altari dicta sint, ad homicidas tantum spectent, quibus alias Urbes in Asyla assignatæ tutelam præstarent, seu quibus ritè, juxta superius ostensa in eas esset migrandum, quas **מחוייבי גלות** vocitant. At vero si ordinariâ mortis sententia liberi, ut Capite primo diximus, judicium tantum Regium aut forense illud, quod extraordinarium erat, etiam ob Homicidium Voluntarium, merito timentes, ad Altare se tutelæ causâ contulissent, sive Sacerdotes sive alii ex Ebraeis circumcissive, ceteris, atque illud amplexi essent, (utcunque ex Iure ordinario aditus illuc aliis præter Sacerdotibus non patebat,) tuti ibi, hac in causa, erant, nec **לוקחין אותן מעם המזבח למות לעולם** *Nec divellendi unquam ab Altari, ut mortis judicio traderentur.*

Joabo, qui Abneri & Amasæ cædis reus cornua altaris amplexus est, tutela præstari non debuisset, **אם לא היה מחויב** nisi etiam ob patratum facinus ultimo, ex jure ordinario & sententia forensi, supplicio ritè plecti potuisset. Sic Magistri p. Lebi. Ben stri p. Jus igitur Asyli nullum in Altari quidem, nec Sacerdotibus ipsis, extra jam memorata. Unde locum illum Exodi q. 1. Regum. c. 2. de cæde voluntaria sic explicat paraphrasis Uzielidi tributa, **אפילו כהנא הוא ומשמש על גבי מדבחי מתמן תסבונה ותקטלונה בסייפא** etiamsi Sacerdos ipse fuerit, & ministraverit ad Altare seu super Altare meum, inde rapiet eum, & gladio occident. Et Paraphrasis Hierosolymitana tantundem etiam de Pontifice summo. Verba sunt, **אפילו הוא כהנא רבא דקא ומשמש קדמי מן תמן תסוכן יתירה ותקטלון יתירה** etiamsi fuerit Pontifex summus, qui steterit, & ministraverit coram me, inde rapi-
 quest. 16. ent eum, & gladio occident. At vero Nicolaus Layranus ibi, etiam si fuerit Sacerdos, ut dicit R. Salomon, nisi inceperit officium ministrandi in Altari, in quo casu erat expectandum complementum ministerii, quo peracto, traheretur ad mortem. Sic ille velut ex R. Salomone; aliique & ex eo, R. Salomonis nomine interea solum utentes. At Rabbi ille ibi tantum ad hunc modum, quemadmodum & R. Abenezra, **אם היה בהן ורצו לעבור עבודה תקחנו למור** si fuerit Sacerdos, & voluerit Sacrum suum præstare officium, rapietis eum ad Mortem. Et plane id R. Salomoni heic tribuit Lyranus, atque in jam dictis (uti & alias subinde) velut ex eo aliisque Magistris id afferit, quod Talmudicæ doctrinæ nimis adversum. Nec more quidem, usque dum perageretur inceptum sacrificium in R. Salomone aliisve Magistris vola aut vestigium; quod & rectè olim advertit I. Drusius f. I nunc & vide, quæ obiter habent Theologi Christiani & de Ebraico Asylorum Jure, uti & Jurisconsulti u, dum interpretationes ac scita Ebræorum ipsorum negligunt. Ideo autem hæc, tametsi pleraque ipsis civilia fuerint, ita fufius heic enarravimus, tum ut Temperamenta, quæ in his habent de interdicto Homicidii, (unde & quantum ipsis in eo censeretur, Naturale ediscitur,) observarentur, tum ut inde atque ex eis, quæ statim sequentur, apertius liqueret, quale fuerit in hisce Jus Profelytorum Domiciliū aliorumve apud Ebræos Genti-

p. Lebi. Ben
 Gersom. ad
 1. Regum. c. 2.
 q. Cap. 31. 14.

Abulensis

ad Exod. 21.

quest. 16.

Ad difficil.

loc. Exodi c.

33. & vide sis

dib. nostrum

2. de success.

in Pontifica-

sum cap. 6.

Abulensis

ad Iosua 20.

quest. 6. alii

ad Exod. 21.

& Num. 35.

Petrus de

Gambacur-

ta de Immu-

nitate Eccle-

siarum lib. 1.

cap. 9.

Ad tit. de

Homicidio

& ad C. tit.

de his qui ad

Ecclef. con-

fugiunt. Di-

dac. Conba-

rubias Var.

Resolut. lib.

2. c. 20.

Gentilium, & quomodo illud Ebraeorum civili heic Juri five
 dissonum five consonum esset; five ubi Ebraeus, aut circum-
 cisus occideretur à Profelyto Domicilii aliove Gentili, five ubi
 hic ab Ebraeo. Si Profelytum Domicilii five liberum five ser-
 vum casu occiderat Ebraeus, migrandum ei erat in Urbem refu-
 gii. Ad Gentilem autem, qui nondum Profelytus Domicilii fa-
 ctus, five Ebraum five Gentilem ex errore seu casu qualicun-
 que occiderat, Urbium Refugii privilegia non attinuere. Nec ta-
 men ex sententia forensi Morte plectendus is erat, sed vindicis
 sanguinis arbitrio ita suberat, ut ab eo impunè posset occidi. Mai-
 monipes x, *בן נח ששגג באחר ממצותו פטור מכלום חוץ פרוצה*
בשגגה שאם הרג גואל דם אינו נהרג עליו ואין לו עיר
מקלט אבל בתי דינים אין ממיתין אותו *si Noachides caput aliquod*
Septem Preceptorum (quæ sub Juris Naturalis nomine tractamus)
violaverat ex errore seu casu (nec sponte) *liber erat* (Pœnâ civili,
excepto homicidii errore seu casu reo. Nam si eum occiderat vindex
sanguinis, impunè id factum. Neque ei profuit Urbs aliqua Refugii. Sed
 verò ex sententia fori, quo res ejus cognoscenda, Morte non erat homi-
 cida ejusmodi afficiendus. Alibi etiam idem y, *ישראל שהרג בשגגה*
את העבד או את גר תושב גולה *Israelite, qui occiderat Servum*
aut Profelytum Domicilii, in Urbem Refugii migrandum erat. At verò
 הגוי שהרג הגוי בשגגה אין עיר מקלט קולטות אותו שני רבני ישראל
 Gentili, qui Gentilem casu occiderat, tutelam non præstitit Urbium Re-
 fugii aliqua. Nam & scriptum est, *Eiliis Israelz*; nempè Urbes Re-
 fugii eis præstitutæ. Quod scilicet, ut consimile paulò ante al-
 latum, ad Gentilem, qui nondum Profelytus Domicilii factus,
 spectare volunt. Nam Profelyti ejusmodi jus erat heic singu-
 lare. Si casu occiderat is Ebraum seu circumcisum, Urbs Re-
 fugii ei non proderat. Si verò Profelytum sui generis five libe-
 rum five servum, Asyli ejusmodi privilegio gaudebat. Uti et-
 iam tam servus quàm liber ejusdem generis. Ajunt enim;
 גר תושב שהרג את ישראל בשגגה א"ע שהוא שוגג הרי זה נהרג
 Profelytus Domicilii, qui ex errore seu casu Israelitam occiderat, tametsi
 involuntarium esset homicidium, nihilominus morte seu gladio (à vin-
 dice scilicet sanguinis, non ex sententia forensi) plecti potuit.
 Atque adjiciunt; *גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד*
בשגגה גולה שני לבני ישראל ולגר ולתושב שבתוכם
 Pro-

x Halach.
 Melakim
 cap. 10.

y Halach.
 Rotzach c.
 s. Ita etiam
 Moses Miko-
 tzi Prac. Af-
 firm. 75. &
 bide Talm.
 Babylon. tit.
 Maccoth c.
 2. fol. 9. b.
 z Numer. 35.
 16.

Ibidem.

*b Ad Exod.
21.14.*

*c Dionys.
Carthusian,
ad Exod. 21,
Ec.*

*d De Jure
Belli & Pa-
cis lib. 1. cap.
2. §. 5.*

*Profelyto Domicilii, qui casu interemerat, sive Profelytum Domicilii, sive servum (ejusdem generis,) migrandum erat in urbem Refugii. Nam & scriptum est a, Filii Israel & Profelyto, & qui domicilium habet inter vos. Quod tamen juxta jam memoratas distinctiones intelligebant. Nec parile jus Gentilibus nondum Profelytis Domicilii, atque Domicilii Profelytis; nec horum alterutris, cum circumcisis. Nam ex his manifestum est, Jura vindicis sanguinis tam ad Gentiles, nondum Profelytos Domicilii factos, quam ad eos, qui in hanc transferant conditionem, non minus atque ad Originarios reliquosque circumcisos in ditione Ebraica spectasse. Non item Jura Urbium Refugii; sed ad Profelytum Domicilii, quando alium sui generis occiderat; Ad Gentilem autem, nondum factum ejusmodi Profelytum, nequaquam omnino. Jus item Gentium apud Ebraeos, de Errore seu Casu, fuisse, in homicidii causa, singulare, nec quale in alicujus aliis septem Noachidarum juris capitum violatione involuntaria. Quod verò habet velut ex Ebraeis Lyranus *b*; Altare propter reverentiam Loci fuisse refugium in aliquibus casibus, inter quos erat homicidium Gentilis, sed non Judæi, de Gentili, si Profelytum Domicilii intelligas, ac de vindice sanguinis, planè falsum est. Neque enim, ut Asylum, sic profuit Altare Judæo homicidæ Gentilis ejusmodi aliter atque si Judæum occiderat. Non aliter scilicet tutus erat à vindice sanguinis. Sed & alii *c* fidenter heic Lyrani sequaces sunt. De vindice autem sanguinis toties antè memorato observatu dignum est, quod monet vir præstantissimus Hugo Grotius; Cum jam ante diluvium, inquit *d*, gigantum ætate promiscua invaluisse cadum licentia, instaurato post diluvium humano genere, ne mos idem invalesceret, severius occurrendum Deus censuit; & repressa prioris seculi lenitate, quod natura non iniquum esse dictabat, & ipse permisit, ut insons esset, qui homicidam occidisset. Quod postea institutis judiciis summas ob causas ad judices solos restrictum est; ita tamen ut moris pristini vestigium manserit in jure ejus, qui occisum sanguine proximè attingeret etiam post Mosis Legem. Quod autem ad interdictum homicidii, quà naturale est, attinet, manifestum est ex jam dictis, non alium esse, juxta Ebraeos, ejusdem sensum, quam ut cades etiam permetteretur humana sub ratione Pœnæ legitimæ seu sub ratione reatus, quod in idem recidit. Et mox ostendetur,*

detur, tantundem etiam permitti apud eos sub ratione Quasi Pœnæ, seu Quasi reatûs. Ad rationem autem Pœnæ heic seu reatûs seu Quasi (id est, vindictæ atque coercionis) spectat item cædes bellica (de qua, ut à Jure Naturali, ex Ebraica disciplina, non dissonat, copiosè & doctissimè etiam Hugo Grotius e; ut alios prætermittam; & nos plura libro sexto.) & quæ sunt alia in sacris literis de capitali supplicio non rarò irrogando. Advertendum autem est, irrogari ex eorum disciplina, idque in Pace supplicium illud dupliciter; aut ex sententia forense seu solenni magistratus civilis decreto, aut ex singularum etiam personarum, quarum sive privatim sive publicè intererat, interdum Arbitrio aut Jure. Genus Prius passim in sacris literis obvium est, & in antè dictis non semel occurrit. Etiam posterioris specimen habetur eximium in illo, quod jam tractavimus de Vindice sanguinis; de quo item appositè Grotius f; *Lex Hebræa propinquo occisi permittit, ut extra Asyli loca homicidam interficiat: recteque notant interpretes Hebræi talionem pro mortuo exigi posse, pro se, ut puta in vulnere, non nisi per Judicem, quia scilicet difficultior est moderatio, ubi proprius dolor accedit.* Nec ejusmodi talionis Jus propinquis, tantum apud Ebræos olim. Verba Theoclymeni ad Telemachum apud Homerum g similem inter Græcos vetustissimos morem testari videntur. Fugisse se, ait Theoclymenus, ob cædem contribulis patratam, cui plurimi κασίγνητοις & καίτε consanguinei amicique, quorum

e Ibid. 6.

f De Jure Belli & Pacis lib. 2. cap. 20. §. 8.

g Odyss. 6.

ἰσαλάωμαι. θάνατον καὶ κῆρα μέλαινα

φάγω —

nec ac nigro fato ut me eximam, fugio. Nisi de ultionis qualiscunque, non legitimæ, timore locum capi velis. Sed & apud Ebræos h impune occidebatur fur nocturnus ædes invasurus, ab ædium domino aut custode, quemadmodum & ex lege xii tabularum & Platonici i. Exemplum k occurrit item insigne de trucidatis, velut absque cognitione forense, ob vitulum aureum conflatum adoratumque, tribus millibus. Viginti tria millia habet vulgata. Sed contrà veritatem Ebraicam versionesque tum Hellenisticam, tum quæ linguarum sunt Orientalium omnes, modo Arabicam nuper Romæ excusam excipias, quæ vulgatæ omnino

h Exod. 22. 2. & 3.

i De Legibus lib. 9.

k Ibid. 32. 28.

1 Vide S. Au-
gustin. de Ci-
vit. Dei. l.
1. cap. 21.
m. Apud Mos.
Nachmani-
dem in Pi-
rush Tora
fol. 155b. &
vide S. S.
Thom. 2. se-
cunda quest.
64 art. 3. &
ad eum ali-
os Dominic.
Soto De Iu-
sticia & Iure
lib. 5. quest.
1. art. 3. & 2. os

omninò versio est. De numeri autem discrimine ibi, vide Lyr-
num, aliosque commentarios Christianos. Sed verò & iussu
Numinis; cui lex qualiscunque pro placito ejus cedit 1, id fa-
ctum; idque enunciat Moses. Et pro judicio forensi seu Prin-
cipis extraordinario ac singulari, ante rempublicam ordina-
tam rem capiunt Magistri m.

CAP. III.

*De Pœna capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebræos, Privatis, sed ad morum publicorum amussim, citra cognitionem forensis, variatim, extra causam vindicis sanguinis, permessa. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebræi qui Ebræum in Gentilium potestatem tra-
deret; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostata, Idololatra cædes. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebræi. De Fœtus nece, puerpera salutis causâ.*

Uère autem in moribus Ebræorum etiam alia, extra causam Vindicis sanguinis, Homicidii genera Privatis, sub ratione Pœnæ, aut Quasi citra judicium forensis, permessa; sed ita ut & ipsi morte aliterve plectendi essent, nisi id in cæde sollicitius servarent, quod præscripti rei-publicæ mores exigèrent. Adeoque tametsi, quâ Judicibus tribunal tenentibus ministrisque publicè ac nominatim constitutis opponebantur hi, quibus sic permissum est, Privati etiam rectè dicendi erant, attamen, cum quicquid fas eis esset heic præstare, id publicis moribus, quibus Pœnæ irrogandæ, ac autoritate publicâ, quâ hoc indultum est, omninò niteretur, etiam pro Publicis velut Judicibus simul & Ministris, saltem Ministris, quoties mortem cuiquam licitè inferebant, planè habendi. Quale certè dicendum de more illo Venetorum, qui cum complures à patria exules habeant condemnatos, singulis facultatem faciunt (sic Dominicus Soto,) ut qui alium eorum interfecerit, vitâ ac libertate donetur. Quod exules heic licitè facere queunt, homines utpote privati,

vati, id reipublicæ Venetæ decreto ac auctoritati tribuendum
esse palam est, adeoque publicorum saltem ministrorum perso-
nam eos induere. Mos fere ejusmodi apud Græcos veteres ob-
servatur à viris doctis. Et vide sis, quæ tradunt Jurisconsul-
ti & aliqui, aliique p de Hæreticorum manifestorum cæde. Ad-
de, si placet, quæ de privatorum vindicta disputant Scholasti-
ci & Jurisconsultique. Ex Jure autem ordinario Ebræorum
& usu quotidiano, extra singulares, quales diximus permissio-
nes, intelligendum illud Judæorum de Herode ob nefariam E-
zekiæ, aliorumque necem Hyrcano conquerentium. Trans-
gressus est, inquiunt, legem nostram, quæ hominem quantum-
vis scelestum vetuit affici supplicio capitali, *ei un' meg negi natg-
rebein tãg padëin* *imò & Σωδεδρjx nisi prius eo damnatus fuerit à*
Synedrio, quod memorat Josephus s. Species autem insigniores
cædis humanæ Privatis, apud Ebræos, sicut jam dictum est,
citra sententiam forensẽ, sub ratione Pœnæ legitimæ permis-
sæ (præter illam, quæ permessa Vindici sanguinis, ut ostensum
est) Binæ fuere. Altera violentiæ injustæ quædam genera.
Repellentis impediẽtiq; seu sive se sive alium Tuendi permis-
sa, Altera Zelotis. Nam ex Jure ordinario dictum illud apud
Josephum jam memoratum verum esse, asserunt item Talmudi-
ci, *בשעבר ועשרה העון שצויב עליו מוות ברת דין* *quoties id,*
quod jam perpetrabatur, ex sententia forensi posset morte puniri,
Quod ad specierum jam dictarum priorem attinet; lex habe-
tur ^h sacra *לֹא תעמד עִלְיָ רַעַךְ* *non stabis adversus san-*
guinem proximi tui. Hujus sensum, ex doctrina avita, docent
esse, proximum, id est, congenerem, à periculo imminente ita
ipsis tuendum, ut non solum è flumine, puteo, igne aliove
vitæ periculi genere, qua fieri posset, esset omni diligen-
tia eripiendus, verum etiam ab occisuro, seu qui necandi ani-
mo persequeretur, liberandus. Non stabis ociosus seu iners ad-
versus sanguinem proximi tui. Maimonides x; *הרורף אחר*
חברו להרגו אפי' הירא הרורף קטן הרי כל ישראל מצווין להציל
הרורף si quis alium persequeretur, ut occideret eum,
quantumlibet minor, tenebantur universi Israelitæ (quilibet pro lo-
ciac temporis opportunitate) eripere seu liberare eum, cui vis ita
illata, è manu seu potestate persequentis, seu aggressoris. Tutelæ ejus-

nlo. Meurs
usin cōment.
ad Lycophrō,
pag. 298.
o Prosper.
Farinach de
Haresi q. 89
§. 3.
pIac. Siman
ca de Catho
lic. Instit. t.
46. num. 50.
qS. Thom. 2.
secunde qu.
64. art. 3. Pe
trus de Ara
gon. alii ibi
dem.
r Petr. Faber.
Semestr. lib.
2. c. 2. Hugo
Grot. de Iure
Belli. lib. 2.
cap. 20. Vide
Casspar. Bea
tum de cre
ditore inope
debitori ad
dicendo. c. 1.
§. 68. & 69.
l. 1. D. ad leg.
Cornel. de
svariis.
s Archaeol. l.
14. cap. 17.
t Maimonid.
halach. Ro
tzach. cap. 1.
Moses Mi
kotzi Prac.
Negat. 163
u LeS. 19. 16.
x Halach Ro
tzach cap. 1.
Mos. Miko
tzi prac.
Negat. 163.

Tit. Sanhe-
 drin. cap. 8.
 Gemar. Ba-
 bylon. ibid.
 fol. 73a.
 2. Gemar. Ba-
 bylon. ad t.
 Sanhedrin.
 fol. 73a. G.
 Badius Bar-
 tenorinus ad
 Misname-
 jusd. tit. cap.
 2. Maimoni-
 des halash. que in Lege.
 Rotzsch c. 1.
 Ad tit. San-
 hedrin. cap.
 15. fol. 26. col.
 3. §. 9.

modi moderamen legitimum erat, ut si fieri posset, incruenta
 præstaretur. Sin vero, etiam cum aggressoris membri alicu-
 jus mutilatione seu abscissione. Quæ si nec sic præstari pos-
 set, cædes aggressoris legitima habita, nec aliter. Et tam
 tutela sui, quam alterius heic pariter intelligitur. Neque so-
 lum vim necis causâ illatam, sic aggressoris cæde, cuique pro-
 pulsare licuit; sed etiam adulterii ac incestus omnimodi causâ,
 uti & pæderastiæ seu concubitus masculi. Verba sunt Misnæ y,
 אלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חברו להרוג ואחר הזכר
 ואחר הנערה המאורסה. *Hi sunt, qui etiam vitæ suæ jactura*
præripiendi sunt, seu impediendi, ne peccent. Qui alterum persequi-
tur, ut eum occidat; qui persequitur Masculum; & qui puellam de-
sponsatam. Recensetur heic species trina. Prima ad mode-
 ramen inculpatæ tutelæ attinet; adeo ut vim animo occidendi
 illatam, etiam inferentis morte, si citra eam fieri nequibat jux-
 ta jam dicta, repellere liceret non solum ipsi, cui vis infereba-
 tur, sed & alteri cuicunque qui suppetias adferret. Secun-
 da est de eo, qui masculum, ut nefando cum eo coitu misce-
 retur, fuerit adgressus. Tertia de eo, qui alterius sponsam vi
 fuerit compressurus. Scelestos hujusmodi adfectus vi privatâ,
 etiam occisione (si verberare, vulnerare, aut mutilato membro co-
 hiberi nequirent) puniri volebant. Sed neque aliud obtinu-
 isse jus, aiunt ad Misnam jam citatam Gemaristæ Babylonii, ubi
 illicitum alium quemcunque concubitum nomine ערוה seu
 Turpitudinis in Levitici decimo octavo denotatum (excepto
 concubitu bestiarum) vi quis attentaret. Neque ut præpediren-
 tur ad hunc modum, occisione nempe vim inferentis, alia præter
 hæc jam dicta, volebant iiz qui hisce rebus præerant; unde men-
 dum, puto, esse manifestum, sive librarii sive Typographi, in
 Gemara Hierosolymitana, ubi legitur אחר הרודף אחר חברו
 להרוג ואחר הרודף אחר כר שחר עבירות שבתורה מצילין
 אותן בנפשן. *Eadem est ratio ejus, qui alium animo occidendi per-*
sequitur, & ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum peccatorum,
que in Lege. Verunque etiam vitæ suæ jacturâ præpedire fas est.
 Pro ערוה quod peccata sonat, lego ערוה; quod Turpitudines
 illas seu concubitus passim denotat, adeo ut versio ita sit mutanda,
 & ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum concubitus (huma-
 norum)

norum,) qui nomine Turpitudinum in Lege occurrunt. Nam scri-
 bitur hoc ad Misnam quam attulimus hac de re. Et שָׂרָה,
 quod heic *et ceterorum* respondet, unicam illam עֲרוּהָ seu Tur-
 pitudinem, siue cum sponsa aliena concubitum, in Misna me-
 moratum respicit. Neque eum, qui Gemaram & Glossam
 ad eundem locum Babyloniam consuluerit, dissensurum omninò
 heic arbitror. Huc spectat cædis ejus, qui Israelitam, ipse
 scilicet Israelita, (extra causas statim indicatas) seu bona ejus
 in potestatem Gentilium tradiderit. Talmudici ב' מסור
 למסור ישראלית בין בגופו בין בממונו *Nefas est Israeli-*
tam tradere in potestatem Gentilium, quod tam de bonis ejus sumen-
dum quàm de Persona. Idque tam de scelestissimo, quàm de
 probo ac pio. Neque traditori sortem fore admittunt in secu-
 lo futuro. Et demum adjiciunt, מותר להרוג המוסר בכהן
 מקום ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות ומותר להרוג
 שומרו *fas est occidere traditorem ejusmodi quocunque in*
loco; idque etiam hoc seculo; licet genti nostræ jam diu permissa
non sint judicia Capitalia. Quin & *fas est eum occidere antequàm*
tradiderit, ubi scilicet animum tradendi ei perseverare liquerit.
 Et quisquis eum occiderat, *quod ei*
 cyus poterat, *insons erat.* Addit vero Maimonides; והוא
 יחרג שמו ימסור אחרים ומעשים בכהן יום בערי המערב
 להרוג המוסרים שהוחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים
 ביד הגוים להורגם ולהכותם ולאסרם כפי רשעם וכן כר
 המצר לצביר ומצערן מותר למוסרו ביד הגוים להכותו ולאסרו
 ולקנסו אבל מפני צער יחיד אסור למוסרו ואסור לאבר ממנו של
 מוסר ואע"פ שמותר לאבר גופו שהרי ממנו ראוי ליורשו
Cæ-
des autem ejusmodi permissa est, ne is tradat seu prodat alios. Sed
& frequenter in civitatibus Occidentis (id est, Occidentalium Ju-
dæorum, qui Terram sanctam incoluere; sic dicti ut ab Ori-
entalibus, qui Babylonem & loca vicina occupant, discrimina-
rentur) evenit, ut, qui sic tradendi Israelitæ alicujus bona animo per-
severarent, occiderentur, aut in potestatem Gentilium traderentur i-
psi, ut ab eis occiderentur, vapularent, & coercerentur secundum
quod malitia eorum mereretur. Ita etiam si quis populi universitatem
(Ecclesiam seu cœtum Israeliticum) acrius oppugnaret, eamque
contumeliis afficeret, fas erat eum tradere in Potestatem Gentilium,

b Maimon.
 halach Cho-
 bal Wema-
 zik cap. 8.
 Mikotzi
 precept. af-
 firm. 70.

ut ab eis vapularet, coerceretur, multaretur. Non item, si privatum quempiam sic contumeliis afficeret. Nec fas erat bona traditoris diripere, tametsi esset fas personam ejus sic ledere. Nam Bona ejus ad heredes atquebant. Accedat & heic id, quod tradunt de cæde cuique permissa Judæi, qui palam atque ad irritandum Numen seu, ejusce contemptu, præceptum aliquod divinum violaret. Maimonides ex veterum scitis d; המינים והם עובדי עבודה זרה משוואה אי העושה עבירה להכעיס אפילו אכר נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה מין והאפיקורסין והן שכופרין בתורה ובנבואה משוואה מצוה להרגן אם יש בידו כח להרגן בסיף בפרהסיא הורג ואם לאו וכח עליוהן בעלילות עד שיסבב הרגתן כיצד ראה אחר מהן שנפלה לבאר והסולם בבאר קודם ומסרו וואמר הריני מורד לחורב בני מן הגז ואחורינו לך וכיוצא בדברים אלו

Seu Prævaricatores seu Minim (sic vocamus Israelitas idola colentes, uti & eos, qui alias transgrediuntur ad irritandum numen, seu in ejus contemptum, etiam si morticinum comederint, aut vestibus heterogeneis fuerint induti in ejus contemptum) uti & Epicurei (quo nomine continentur nobis Israelitæ, qui abnegant legem & prophetias) occidendi sunt ab eo, cui facultas est eos occidendi, modo id gladio & palam seu in publico faciat. Id vero si facere nequeat, dolis cum agrediatur, usque dum mors ei eveniat (non vi,) sed ad hunc, verbi gratia, modum: Si quis viderit ex hoc genere hominum aliquem in puteum decidisse, & scalam in puteo; hanc præoccupans relinquat eum dicatque, diligentius conabor, ut filius meus descendat è tecto, & tunc utrique ad te redibimus. Ut scilicet sic spe deceptus & facilius periret. Ejusmodi aliis fraudibus, quibus mors ei inferatur, uti fas est. Nec quid sic commissum censebant adversus legem illam suam s de non mentiendo, nec decipiendo proximum, quod nomen ex prævaricatione & apostasia ejusdem desisse voluerunt. Quod de Israelita aliter, veluti in sui five utilitatem five voluptatem tantum, non contumaciter, aut constanter peccante, non omnino intelligunt. Quamquam autem sic five vi palam five dolo Israelitam ejusmodi ob prævaricationem seu apostasiam, alteri (Israelitæ item) cuiquam fas habebatur trucidare aut morti dolo tradere; nefas ni-

eHalachRozach rap. 4.

pag. 484.

d Gem. B. b.

bylon. ad t.

Aboda Zara

c. 2. fol. 27. b.

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

והוא שכתבנו

eVide lib. 6. cap. 3.

fLevitic. 19. R.

fas nihilominus existimabant, Gentilem in sui exitium sic dolo circumvenire, tametsi nec legi nec Prophetiis nomen daret is, sed eas planè abnegaret; uti nec tametsi Idololatriæ hæcenus non renuntiasset. Apud Maimonidem ibi statim sequitur; **אכל הגוים שאין כינינו וביננו מלחמה ורועי בהמה דקה** משראל וכיוצא בהן אין מסבבין להן המיתה ואסור להצילן **אם נאנו למות כגון שראה אחד מהן שנפל לים אינו מעלהו** *At verò Gentiles, quibuscum nobis bellum non erat, & qui pecora minuta Israelitarum nutriebant* (moribus enim introductum est, ut haud ipsi, ne frequentiora inde vicinis damna evenirent, locis, quibus aut vineæ aut segetes adjacerent g, ea nutrent, sed tantummodò in sylvis & desertis; unde factum est, ut gentilibus vicinis nutrienda sæpius locarentur) *atque id genus reliquos dolo circumventendi, ut morti traderentur, non erant. Sed nec fas erat, eos imminente morte liberare.* Veluti si quis eorum in mare caderet, eum inde sublevare. Nam scriptum est h, non stabis adversus sanguinem proximi tui, & hic proximus tuus non est. Nimirum legem illam sacram capiunt, perinde ac si dictum fuisset, non piger stabis seu otiosus, quando periculum mortis proximo tuo imminet, sed eripere eum conaberis; ut & ante dictum est. Atqui quanquam concesseris proximo heic nomine Gentilem non contineri, (quod & de aliis legis sacræ locis non rarò scriptitant magistri,) undenam interea vetitum esse volunt Israelitis, Gentilem periculo ejusmodi liberare? Nam heic quidem præcipitur Israelitæ, ut Israelitam liberet. An inde elicitur, ut Gentilem liberare non liceret? Forte huc illud trahunt i, **אם הנכרי תנש** quod vertitur à peregrino exiges, & locum habet in lege singulari de debitorum in septimo anno remissione inter Originarios. Sed quidem id intelligunt Magistri, perinde ac si pauculis illis verbis, ut cunque ibi interpositis, videretur ipsiis quidquam Gentilibus præstare, quod Charitatis Simplicis in se speciem extra Juris Stricti amissim, haberet; modò paucula aliquot sui interea in commodum, ac pauperum è Gentilibus, sed tantum inter Pauperes ex Israelitis, alendorum causam excipias, de qua inferius k. Et tametsi Gentiles, ut puto, nolunt, ex alia lege l (saltem postquam Profelyti Domicilii fierent) contra justitiam meram seu jus strictum à se vexandos seu op-

g *Misna tit. Baba. Kama cap. 7. §. ult. & ibi Constantin. l. Empereur. Maimonid. balach Nazik Maimon cap. 5. h Levitic. 19.*

i *Deut. 15. 3. & vide Nashomanid in Pirush Tora fol. 323. a.*

k *Lib. 6. c. 6. l Exod. 22. 20. & vide supra lib. 2. cap. 4.*

mVideMaimonid. halach. Rotzach cap. 12. sub fine. n Cap. 10. oAdvers. Apion, lib. 2.

p Maimon. halach. Rotzach cap. 1.

qLib. de Anima cap. 25.

primendos, fallendos, attamen seipfos ab officiis humanioribus illis m, maximè qui nondum Idololatriæ renuntiarint, etiam in contractibus aliàs præstandis, ex jure suo sacro cohibitos docent; qua de re plura libro sexto n, ubi de Usuris agitur. Quanquam interà sciam, Josephum o, ubi gentis suæ mores evehere non parum studet, tradere, etiam ex receptis legibus ac moribus, advenis qualibuscunque seu Profelytis saltem Domicilii necessaria omnia præbenda ab Ebræis fuisse, ignem, aquam, cibum; viam item illis indicandam. Sed verò ex jam ostensis juxta Talmudicos manifestum est, Cædem sic Privato permissam, tam in Pœnam permitti Aggressoris & Traditoris, quam in Tutelam aliorum, & planè in Pœnam Prævaricatoris & Apostatæ, quos diximus. Jam verò ex illo Tutelæ jure ortum est illud, quod Quasi Pœnam ante diximus. Quasi item Pœna, & Quasi vis illata, cum reverà non esset, locum apud eos habuit, ubi, si ne puerperæ exitio p, fœtus vivus eximi nequiret. Utriusque vitæ in justitiæ statera posita, illius, ut dignioris, ita anteponebatur, ut hujus cædes justa, quia necessaria, ob illius salutem, haberetur; quasi ob imminens matri, veluti ex vi illata, periculum ipse Pœnas meruisset. Ita in ipso adhuc utero, (quod ait Tertullianus q,) *infans trucidatur necessariâ crudelitate, quum in exitum obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus.* Maimonides juxta Gemaræ paulò antè citatæ mentem; *הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר להתוך העובר במיעיה בין בסם בין ברד מפני כרודף אחריה להורגה* *Decrevere sapientes, si femina gravida puerperio laboraret, (ita ut ejusdem inde vitæ periculum planè immineret,) fas esse fœtum in utero ejus sive pharmaco sive manu extinguere, quoniam habitus est quasi aggressor seu quasi is, qui vim inferret necandi causâ.* Quod tamen sic temperant, ut si vel caput in lucem emiserat fœtus, ei non omninò matris gratiâ nocendum; quoniam inquiunt, *נפש מפני נפש אין דוחין נפש מפני נפש pro anima, id est, innocentis alterius vita, gratiâ alterius non tollenda.* Allata jam verba sequitur, *ואם משהוציא ראשו אין כונעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש* *Verum si exeruerat caput, ei nocendum non erat, quia anima seu vita pro anima seu vita pellenda seu tollenda non erat.* Neque tunc aggressoris instar seu quasi vim inferens habitus. Hac de re videsis, quæ disputant Theologi, maximè

maximè Sanchez & Rainaudus f, quibus aliorum turba laudata. r Lib. 9. de
Medici item ea de re obiter. Matrimo-
nio diff. 20.

CAP. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Jure, quo criminibus in aliquot atro-
cioribus deprehensi, à Privatis illico sive impunè verberabantur, sive oc-
cidebantur. f De ortu in-
fantium cō-
tra Naturam
per Sectionē
Cesaream
c. 9.

Supplicium item Capitale בשעת מעשה, id est,
in ipso dum committebatur facinus duntaxat momen-
to, seu homini ἐκ αὐτῶ φόρῳ deprehenso, à zelo-
tis, id est, Privatis zelo ductis, infligi permitte-
bant, quoties Sanctitatem sive Numinis, sive
Templi, sive Gentis, Ebraeus aut circumciscus ali-

us seu in Judaismum cooptatus ita violaret, ut palam ac in pu-
blico eam sive denegare sive spernere, speciebus aliquot facti
atrocioribus, videretur. Misna; הגונב את הקסוה והמקלל

בקוסם והבועל ארמית קנאין פוגעין בו כהן ששימש בטומאה
אין אחיו הכהנים מב יאין אותו לב"ד אלה פרחי כהונה
מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגורן

Qui sacrilegium commiserat (ex sacra nempè suppellectili quid fura-
tus erat;) qui per Idolum maledixerat (Numini.) qui coitu se miscu-
erat cum fœmina Aramæa, id est, extera seu plane Gentili, Zeloris fas
fuit incurrere u in eum. Sacerdotem in immunditie sua sacra obeun-

tem, non erat necesse, ut Sacerdotes ceteri in forum deducerent. Sed
Sacerdotes, qui per etatem nondum ministerio sacro pares erant, eum
extra atrium protrahabant, & cerebrum ejus fustibus elidebant. Heic

Templi ac Numinis sanctitatis violatio manifesta. Gentis au-
tem sanctitatem coitu jam dicto violari volebant, etiam & coi-
tum ejusmodi veluti cultum extraneum, (sed non ita in foro pu-
niendum) habebant. Gentilem autem fœminam heic intelli-

gunt non qualemcunque, sed eam tantum x, quæ nondum Pro-
felyta Domicilii ipsa facta, aut Profelyti ejusmodi filia non esset.
Nam stuprum Israelitæ in hujusmodi Profelyta, sive libera, sive
ancilla, (tametsi manserit planè Gentilis,) verberibus tantum in
foro ex veterum traditione puniebant. Zelotarum verò, quo-
rum

Tit. Sanhe-
drin. c. 9. §.
ult. Gemar.
Babylon. ib.
fol. 81b. &c.
Hierosolym,
cod. tit. fol.
27. col. 2. §. 11.
u ביהן in eos
codice Hie-
rosolymita-
no.

x Gemar, ci-
tat. & Mai-
monid. ha-
lach. Ifuri
bia cap. 12.

y Gloss. ad rum heic mentio, & qui Ebrais y dicuntur בני אדם כשרין
 Gem. Bab. מקום המתקנאין קנאתו שר Homines pii, qui Zelo Numinis accen-
 ad tit. San- derentur, jus ejusmodi habebatur, ut, si viderent בפרהסיא pa-
 hedrin f. 81b. lam seu in Publico, id est, ut recepta fertur sententia, presentibus
 coram decem minimum Israelitis, quempiam facinorum aliquod
 x Prater lo- jam dictorum commissurum, ipso eodem momento fas eis esset
 cos citatos, incurrendo seu aggrediendo eum, aut verberare aut vulnere prae-
 vide Maimo- pedire ac cohibere, aut etiam eade perseverantem e medio. tol-
 mid. halach. lere. Nam si intermitteret, occidendus non erat, sine Judicio
 Rotzsch c. forensi. Idem Juris obtinuit de Israelita Apostata seu הכופר
 4. & halach. eo, qui renuntiasset Fundamento, id est, ipsius Numinis fan-
 Sanhedrin titatē veritatēque palam ac aperte negasset, Legemque si-
 c. 18. & ha- ve scriptam sive oralem planē deseruisset a. Origo, unde ma-
 lach. Aboda navit pendebatque jus hoc Zelotarum, dicitur, ut non pauca re-
 Zara cap. 10. cepti Juris alia, הלכה למשה מסיני Traditio Moysi e Sinai.
 a Vide sis et- Et exemplum ejus habent primum ex sacra b historia Phinees, qui
 iam Maimo- hasta trajecit, zelo accensus, Zimiri Principem tribus Simeonis &
 mid. halach. Cozbi Paganam, filiam Zur Principis Midianitarum, in stupro pa-
 Memarim c. lam deprehensos; ubi laudatur à Numine בן נאן קנאן ונתן בן
 3. Mos. Miko- quia zelaretur Zelum meum inter eos. Et de hoc Philo c;
 tzi præc. εὐχαρίστας οὖν ὁ Θεὸς τῇ ἀρεστείᾳ αὐτοῦ καὶ ἐθελουρῶ σπασθῆ
 Negati b. 163. χρυσολύω διτλας αὐτὸν ἀναστρέψαι δωρεῶς, εἰρήνῃ καὶ ἱερῶσύνῃ
 Shulcan A- Deus idcirco laudavit navatam sponte & aliorum injussu operam,
 ruch tit. Io- eamque honoravit premio duplici, Pace atque Sacerdotio. De
 re dea c. 158. Sacerdotio Phinees nemo nescit. De pace verò heic adji-
 b Numeror. cit ille, τῇ μὲν, ἀξίον ἀκριβῆσαι ὑπὸ πολέμου μεταποιεῖσθαι βίᾳ τ
 25. & vide- ἀρεστῆμεν τὰς ὑπὲρ τιμῆς Θεῷ ἀγῶνας. Pace honoravit, quia
 sis historiam judicavit bello implicari non debere, qui cultus divini propugna-
 illam, fusiū torem se exhibuisset. Adeo ut Philo etiam Zelotarum jus
 narratam à velut à Numine tunc praestitutum asseruerit. Quod iti-
 Josepho. lib. dem licet parcius, innuit ipse, ubi de eo d, qui lignatum
 4. cap. 6. exivit in Sabbato, loquitur. Conspectum scilicet, ait, eum
 c Lib. 1. de à quibusdam. qui statim occisuri erant prae ira, seu Δυσαν-
 Monarchia, χετήσαντας, cohibitos tamen fuisse ἵνα μήτε ἰδιῶται, πρὸς ἀρχόντων,
 & lib. 1. de κολάζειν τινὰ δοκῶσι καὶ ταύτ' ἀκρίτον καὶ ἄλλως τὸ παρὰ νόμον
 Vita Moysi. ἡ ἐμφανὲς, ne scilicet viderentur, cum privati homines essent in ali-
 d Lib. 3. de quem animadvertere, idque indictā causā priusquam magistra-
 Vita Moysi. tus id

us (id decernerent,) tamen si crimen esset manifestum. Agno-
scitur heic Zelotarum jus, ejusque non obscurum vestigium.
Jam verò קנא Kinea Zelus est, & קנא Kanna & קנאי Kan-
nai Zelotes, unde pluraliter קנאים Kinnain Zelotæ. E quorum
numero fuisse videtur Apostolus ille Simon cognomento Ze-
lotes e apud D. Lucam. Appellatur idem DD. Matthæus &
Marco g κατανίτης (ut in plerisque, & quos vulgo sequimur,
codicibus) quod per Cananæum reddit vulgatæ autor. Ex-
emplaria alia habent κανανῆς, alia καναῖ, id quod pro-
xime accedit, ut ex Kanna seu Kannai, adjecta Græcorum ter-
minatione, fiat. Neque assentire queo viris doctis etiam
S. Hieronymi h sequacibus, qui à Cana, (quod קנא Hebraice
scribitur i) Urbe Galilææ eum ita dictum volunt. Etiam Urbs
illa קטנא Katana passim k Syro exaratur. Et quid Zelo-
tæ cognomento cum Urbe illa? Cananæum autem seu Cana-
nitem apud DD. Matthæum & Marcum reddit Syrus per
קנניא Canania; Zelotem verò apud Divum Lucam per

e Luc. 6. 15.

Act. Apost. 1.

13.

f Cap. 10. 4.

g Cap. 3. 18.

h Ad D.

Matth. 10.

i Iosua 19. 28.

k D. Ioann.

2. 1. 4. 46.

21. 3.

קטנא Tanana, quod id est ipsum, uti & Arabs per زلوتة Zelo-
tem etiam significans, ut appellativum est. Sed perperam ni-
mis Ebraicum Matthæi Evangelium habet שמעון הכנעני Si-
meonem Cananæum, ac si à terra Canaan nomen deduxisset. Nec
soni nec ipsius rei ratio id omnino fert. Non magis viden-
tur Thomas & Didymus iidem esse, quàm heic Cannaus & Ze-
lotes, de Simone dicti. Ad receptum hoc Zelotarum jus atti-
net illud in historia Maccabæorum, ubi in Judæum Modinæ,
juxta edictum Antiochi Regis, sacrificaturum involat Matta-
thias. Id videns Mattathias zelatus est, & contremuerunt renes e-
jus, & accensus est furor ejus secundum Judicium Legis (וְטוֹ כְּרִימָא,) &
& insiliens trucidavit eum super aram. Sed & virum, quem Rex
Antiochus miserat, (Apelles ei nomen) qui cogebat immolare, occi-
dit in ipso tempore & aram destruxit & zelatus est Legem (id est,
ἐξήλωσε τὸ νόμον) sicut fecit Phinees Zamri filio Salom. Et excla-
mavit Mattathias voce magna in civitate dicens, omnis qui Zelum
habet legis, statuens testamentum (id est, ratum habens fœdus
inter nos & Deum nostrum) exeat post me. Josephus verba

li Maccab. 2.

24. Ioseph. O.

rig. Judaic.

lib. 12. cap. 8.

illa Mattathiae ita profert, εἰ τις ζηλωτὴς ἐστὶ τῶν πατέρων ἡθῶν καὶ
 τῆς ἑορᾶς θεοσεβείας ἐπέστω ἐμοί, si quis Zelotes sit patrum morum
 & Dei Cultus, sequatur me. Alia illic de hac re habes. Sci-
 mus etiam, obtento hoc nomine, nec ab alia planissime petito
 origine; immanem scelerum segetem Hierosolymis pullulasse,
 quam pluribus explicat Iosephus, libris de bello Judaico. E-
 jusce autores ita se nominasse ait ille, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς ἡπιτηδύ-
 μασιν ἀλλ' ὃ Ζηλώσαντες τὰ κακίστα τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλλόμενοι
 ac si optimis rebus studuissent, & non pessima facinora, usque ad nequi-
 tia summum, Zelo affectassent. Atque alibi καὶ τοὶ τὸ θεοσηγορί-
 ας αὐτοῖς, ὑπὸ τῷ ἐπ' ἀγαθῷ ζηλωτῶν ἐπέθεσαν Nomen sibi ab iis,
 qui id, quod Bonum est, Zelo affectabant, imposuere. Zelotas pla-
 ne, de quibus diximus, innuit seu זֵלֹתִים זֵלֹתִים זֵלֹתִים זֵלֹתִים
 eos qui zelati sunt zelum Dei O. M. quemadmodum Ebraeis nun-
 cupantur. Neque novum est nefarios homines patrii juris
 obtentu, quaecumque id fuerit, flagitia sua obtegere, ut sce-
 lesti illi, hujus juris Zelotarum obtentu, fecere. Quo tamen,
 dum pii atque sancti utebantur, privati quidem ipsi, sed pu-
 blica nixi autoritate atque moribus è majorum disciplina rece-
 ptis, bene consultum est & Numinis, & Templi, & Gentis
 sanctitati, quam tueri volebant atque inviolatam servare. Nec
 injuriā vis inferebatur, quia patriis legibus etiam à Mosis ævo
 deductis ut ita inferri liceret, sic stabilitum. Et appositè

De Iure Hugo Grotius; Hebraeorum moribus, Hebraeus à Deo & Dei lege
 Belli ac, pa- deficiens, aut ducem se ad falsos cultus præbens, illicò à quovis ho-
 cis lib. 2. cap. mine poterat interfici. Iudicium zeli id vocant Hebraei, quod à Phi-
 20. §. 8. nea & primò exercitum aiunt, & inde abiisse in morem. Sic Iudæ-
 pDeut. 13. 9. um quendam Græcis se ritibus polluentem occidit Mattathias r. Sic
 qNum. 25. trecenti alii Iudæi à popularibus suis occisi referuntur libro, qui vulgo
 r 1 Maccab. 2. 24. dicitur Maccabeorum tertius. Nec alio obtentu instituta lapidatio in
 fAct. 7. 57. Stephanum s, & conjuratio in Paulum r; multaque alia exempla ejus-
 r Act. 23. 13. modi extant, & apud Philonem, & apud Iosephum. Sic ille. Cer-
 uIoseph. lib. tè & legitur in Essenorum disciplina u, σέβας μέγιστον παρ' αὐτοῖς μὲν
 2. de Bello Ju- τὸ θεὸν τὸ ὄνομα & Νομοθέτης καὶ βλασφημία τις εἰς τὸν κολά-
 daico cap. 12. ζῆτα πατρίτω summa in veneratione apud eos habetur post Deum,
 gr. 7. lat. ipsius legis latoris (Mosis) adeo ut, si quis in eum conviciū effuti-
 ret seu blasphemaret, morte puniretur. Interpres ibi, morte da-

mnaretur. Si de Iudicio forenfi rem capias, undenam apud
 ſectam hanc imperium ejusmodi aut jurisdictio? Niſi de Zelo-
 tarum Iure fuerit intelligendum, quomodo impune convitian-
 tem quempiam Moſem adeoque Legis ſanctitatem polluentem
 ſic ii (ſive alios ſive ipſorum ſectarios tantum ita puniri velit
 Joſephus) punire poſſent, ne ariolari quidem queo; maximè
 cum vicatim etiam inermes x degerent. Nec verò ad aliud
 præter Zelotarum jus referri videtur, quod tradit Philo y de Pæ-
 deraſte & Androgyno & Φιλοſωφίας παρὰ νόμῳ γὰρ ſexum a-
 dulterante. Legem ſcilicet jubere eum νηποινὴ τεθνάναι μὴ δεῖ
 αὐτὸν ἡμέραν αἰῶνι μὴδὲ ὄργαν ἐάμηνον ζῆν, ὅτι αὐτὸς καὶ οἰκίας καὶ
 πατρὸς ὄντα, καὶ οὐ μὴν αὐτῶν ἄνθρωπων ἥως impunè occidi, nec ſeu 6. & 7. dec
 diem aliquam aut horam vivere permittendum (ſeu die ipſa & horam præcept,
 qua prebenditur ſic puniendum) utpote & ſui & familie & patriæ
 dedecus, adeoque totius humani generis. Sed nec ſatis capio, quid velit,
 aut quamnam legem intelligat. Nec in Zelotarum apud Magiſtros
 Jure ejusmodi quid occurrere, memini.

CAP. V.

*Verum Zelotarum Jus in Negotiatoribus, & Nummulariis flagello à D.
 N. Jeſu Chriſto è Templo ejiciendis, locum habuerit.*

Viderint heic perſpicaciores, utrum D.N. Je-
 ſus Chriſtus, cum privatam omnino perſo-
 nam, (qua nempe civibus ſuis eſt cenſitus,) ſuſtinens, ejiciebat omnes vendentes & ementes
 in templo, & menſas nummulariorum & cathedras
 vendentium columbas evertibat, ut S. Matthæ-
 us 2, & Marcus^a (qui adiicit, eum nec per-
 miſſiſſe ἵνα τις διενέγκῃ οὐτὶς & ἵνα ἵερῶν ut
 quis vas transferret per templum) ſeu, ut S. Joannes^b, vendentes oves
 & boves & columbas, & nummularios ſedentes flagello, quod de funiculis
 ipſe fecit, omnes eiecit de Templo, oves quoque & boves & nummulariorum
 effudit aſ, & menſas ſubvertit, & eis, qui columbas vendebant, dixit, au-
 ferre iſta hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis, a-
 deoque, dum pro privata tantum perſona atque omnimodo im-

Volente sive nolente auferebant, etiam vestimenta ejus. Confiden-
tes autem sic in Templo nummularii perpetuo coram habe-
bant tredecim arcas totidemque mensas. Arcæ fuere tuba-
rum instar, seu parte superiori angustæ, inferiori latæ, ut com-
modius retinerent, quod per foramina angusta reciperent.
Talmudici g; **וּבְמִקְדָּשׁ הָיָה לַפְּנִימָה תְּמִיד י"ג תִּיבוֹת כָּל** Et in Templo semper habebant (Nummula-
rii) coram se tredecim arcas, quarum qualibet tuba instar erat. Un-
de & Tubæ sunt dictæ. Nam de hisce intelligendum illud
Misnæ ; **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוּפְרוֹת שֶׁלֹּשָׁה עָשָׂר שׁוּלְחָנוֹת** ;
Tredecim fuere Tuba, totidemque Mensæ, id est, nummaria. Arcarum
autem usus singularum ad hunc modum explicant.

g Misn. Ge-
mar. & com-
ment. ad tit.
Siklim c. 6.
Maimonid.
halach. ead.
cap. 2. Moses
Mikotzi
præc. affirm.
45.

א לשקליו שנה זו.

I Ad recipiendos Siclos anni instantis.

ב לשקליו שנה שעברה.

II Ad Siclos anni præteriti.

ג לכהן מי שיש עליו

III Vnicuique h, a quo oblatio duorum
turturum seu pullorum columba, al-
terius in holocaustum, alterius in sa-
crificium pro peccato, præstanda erat.
Nempe pretiam eorum in hanc conjici-
endum arcam.

קרובן שתי תורים

או שני בני יונה

אחד עורה ואחד

חטאת משליך דמיהן

לתיבה זו.

ד לכהן מי שיש עליו

IV Vnicuique, a quo in holocaustum tan-
tum avis offerenda. Pretium ejus in
hanc conjiciendum.

עולת העוף בלבד

משליך דמיהן לתיבה זו.

ה דמי שהתנדב מעות

V Ei qui sponte obtulit pecuniam, quæ li-
gna in sacros usus compararentur.

לקנות עצים למערכה.

ו דמי שהתנדב מעות

VI Ei qui sponte obtulit pecuniam tburæ
coemendo.

ללבונה.

ז דמי שהתנדב זהב

VII Sponte offerenti aurum in Templi
ornatum.

לבפורת.

ח למותר חטאת כגון

VIII Residuo sacrificii pro peccato ex erro-
re k. Veluti, si quis pecuniæ, quam sa-
crificio suo pro peccato destinaverat,
parte aliquâ sacrificium emerat, resi-
duum pecuniæ in arcâ hæc cōjiciebatur.

שהפריש מעות

לחטאתו ולקח חטאת

זהיתר מן המעות

ישליך לתוכה.

IX Residuo sacrificii pro delicto spontaneo.

ט למותר אשם

hLebitic. 5.
7. 12. 8. 8
15. 14.

i Lebitic. 24.
14.

k Lebitic. 4.

l Lebitic. 4.

mLebitic.12.

8. & 15. 14.

n Num. 6. 14.

o Tit. Siklim

cap. 1. &

Maimonid.

tit. eod. cap. 3

p Misna tit.

Siklim c. 1.

& ibi Obla-

dias Barte-

norius.

וְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵן
וְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵןוְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵן
וְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵןוְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵן
וְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵןוְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵן
וְכֵן לְמִוְתָּר קִינִי וְכֵןX Residuo nidorum (id est, pullulorum
in sacrificium m) profluvio laboran-
tium & puerperarum.

XI Residuo oblationum n Nazireorum.

XII Residuo sacrificii pro delicto sponta-
neo Leprosi.XIII Sponte offerenti pecuniam, ut inde
compararentur pecora in holocausta.

Cuilibet arcæ titulus usus inscriptus erat. Quicquid enim nomine Residui, juxta jam dicta, veniebat, ex Synedrui magni decreto in holocausta ex pecoribus impendebatur; atque adeo, quæ in arcas posteriores sex conjecta, sic impenfa. De Sicli autem dimidii pensitatione annua aiunt. חצאי השקלים הכר צרכי להן כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהיה חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצא שקל בשני חצאי יתן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קרבן לפיכך שנים שנתנו שקל שניהם חייבין בקרבן. Nemini non opus erat, ut Siclos dimidios sibi haberet, adeo ne fingati, qui hac tenebantur pensitatione, dimidium Siclum (ipsam dimidii Sicli speciem) solverent. Hinc evenit, ut, cum quis ad Nummularium veniebat, ut (ob hanc causam) Siclum integrum binis Siclis dimidiis commutaret, ei insuper in augmentum daret, (id est, Siclo, quod commutaret, adjiceret,) quod Kolbon vocitabant, adeo etiam ut, si bini Siclum integrum sic afferrent, ab utroque Kolbon esset præstandum. Et subtiles habent aliquot distinctiones de augmenti hujus præstatione ex ratione lociorum ac coheredum juris, & ex commodati, donationis, Eleemosynæ discrimine, aliisque ejusmodi ortas, quæ huc non attinent. Kolbi autem seu Kollybi valor erat חצי מעות opolus dimidius p, seu pars Sicli quadragesima octava. Et Kollybi hujusmodi usus tam in urbibus Terræ sanctæ aliis, aliisque, ubi mensari postulabant, dimidios Siclos, regionibus, quam Hierosolymis solennis erat. Adeo ut, qui solveret ex lege, haud alia specie, præter ipsam dimidii Sicli,olvere deberet; cum interea eis, qui alibi recipe-

commutare
speciem

speciem illam in nummos aureos q. ob itineris ac oneris commodita- q. Videfis su-
tem. Nam ad Templum sic universi undiquaque advehendi. pralib. 2. cap.
Jam vero ex his nemo non videt, qualesnam fuerint Nummu- 8. pag. 228. &
larii in Templo sedentes, eorumque mensa in Evangeliiis me- 229.
morata. Vocantur autem ii in Matthæo & Marco, πολλοὶ
σαί, & à Joanne ἀρταλίσαι, quorum prius etiam קלכין seu
Kollybi vestigia retinet manifesta. Utrumque sane rem ipsam
seu Nummulariorum officium maximè in Siclis dimidiis, qui
quotannis & frequentius ibi solvebantur, recipiendis palam
indicat. Qualesnam item boves, oves, & columbas ibi ven-
derent, non difficile est conjectari. Vetus est sententia, ani-
malia illa illuc adducta, ut in sacrificia tum publica tum privata,
quæ adeo crebra fuere, in dominorum commodum distrahe-
rentur. Nec dissimile est veri, etiam in hisce fuisse, qui in-
famiam notati à Talmudicis מפרחי יונים columbas volare docen-
tes appellitantur. Scilicet quatuor hominum genera à testi-
moniis & judiciis ob infamiam arcent; Aleatores, Fœnerato-
res, quæstum facientes ex anni septimi seu Remissionis anni
frugibus, & demum eos, qui Columbas volare docebant. Quo-
niam scilicet f. horum nemo מתעסק בשובו של עולם in-
cumbit rebus, quæ ad firmitudinem seculi, id est, ad bonum publi-
cum seu vitæ humanæ commodum spectant. Adjiciunt enim;
אסור לאדם שיתעסק בעולם הזה או בתורה וגמילות
חסדים או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם
Nefas esse homini in vitæ suæ ratione rebus aliis incumbere præter Le-
gem & Beneficiorum retributionem seu charitatem, aut Mercaturam,
aut Artificia atque Opera bono publico utilia. Phrasi autem illi,
עולם שיש בהן ישובו של עולם quibus inest firmitudo seculi aut
mundi, quod vertimus, quæ bono publico utilia, similis habetur
apud Syracidem, ubi meminit agricolarum, fabrorum, figulo-
rum, aliorum ejusmodi artificum, sine quibus civitas manca
est, tametsi primas non teneant partes. Attamen, inquit,
ἀπὸ μα αὐτῶν & μέγιστοι seu ut alia est lectio μέγιστοι structuram
seculi servabunt seu firmabunt: id est, reipublicæ utiles sunt.
Vulgata ibi, Creaturam eui confirmabunt. Sed sensus ex idio-
tismo Ebraico petendus. De eis autem, qui columbas vola-
re docebant, Gemara Babylonia; מפרחי יונים, אהן שמכרין
את

† Misna. tit.
Sanhedrin
cap. 3.

† Gemar. Ba-
bylon. ibid.
fol. 24. & 25.
& Obadias
Bartenorius
ibidem.

† Cap. 38. 45.

u. Adit. San-
hedrin cap.
3. fol. 25.

אֵת הַיּוֹנִים וְלֹא יוֹנִים וּבִלְבָד אֵלֶּם בְּהַמְרָה הַיּוֹרָה וְעוֹרָה
 Qui columbas volare docebant, fuere qui eas ad certamen irritabant.
 Nec vero duntaxat de columbis, sed etiam de pecoribus, feris, volucris
 aliis simile intelligendum. A testimoniis nempe & iudiciis ar-

Ad tit. eun-
dem fol. 21.
col. 1. & ad
tit. Shebu-
oth cap. 7.
fol. 37. col. 4.
bal. 4.

Astronom.
lib. 5. ubi Si-
de Ios. Scali-
gerum.

2 Gabriel &
Ioannes Ma-
ronita in l.
de nonnullis
Orient. ur-
bibus cap. 9.
a Ad Micn.
tit. Sanhe-
drin cap. 3. §.
3. & Side
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
eundem fol.

57.

cendos esse tam qui alia animalia sic docerent, quam qui co-
lumbas. Id ipsum habet & Gemara Hierosolymitana x. Glos-
sa ad Babyloniam שִׁמְמִין quod qui ad certamen irritant verti-
mus, interpretatur, per מְרַגְזִין אֶתְּן וְהָ עַל וְהָ לְהִלָּחֵם excitant
eas ad certamen mutuum. Columbarum autem nomine signanti-
us usurpato, (quia forsitan aut illa frequentius sic edocta, aut ca-
rius præ ceteris habitæ,) qui cætera animalia pariter docerent,
innuuntur à Talmudicis, perinde ac si nos, nomine eorum, qui
gallos in certamina nutriunt, etiam eos qui urfos, tauros, canes,
simili curant instituto, complecti vellemus. Id genus forte fuere
illi, qui ex cœlestis oloris in themate suo genethliaco virtute, ut
ait Manilius y, clausas

----- culmine summo

Pascere aves gaudent Veneris & reddere cecas,

Aut certis revocare notis, totamque per urbem

Qui gestant caveis volucres ad iussa paratas.

Ad iussa paratæ volucres etiam sunt, tum qui in certamina nutri-
untur volatûs reditûsve celerioris, tum qui in pugnam. Ho-
dieque item Memphi, Damasco, Tripoli, alibi in Oriente colum-
bæ quasi hominum nunciatrices, novarum rerum eventus, pa-
cis bellicque successus mirâ velocitate denuntiare solent. At-
que inter Africæ Mahumedanos, consimiles, velut non infre-
quentes, memorat Leo Afer. Nec vero apud Talmudicos
sententia est hac de re unica. R. Obadiah Bartenorius a; אֵת
דְּמַפְרָשֵׁי מִין מְכֻנִּי הַשְּׁחֹק אֵם תְּקָרִים יוֹנָתָן לְיוֹנָתִי אֶתְן לָךְ כָּךְ
וְכָךְ וְאֵת דְּמַפְרָשֵׁי שְׁמִגְרָל יוֹנָה מְלֻמְדָּת לְהַבִּינֵי יוֹנִים רַבִּי
בְּעִלְיָה בְּעַל כְּרַחֲוֵי וְיֵשׁ בְּהֵן גִּזְלֵי מִשּׁוֹם דְּרָכֵי שְׁלוֹם וְרָצָה גִּזְלֵי גְמוּרָה
sunt qui ludum intelligunt, quo de columbarum celeritate (velut ho-
die equorum, canum) pignore certabatur. Sunt etiam alii, qui di-
ctum capiunt de columbis ideò nutritis adeoque ad iussa paratis, ut ad
domini cœta alias etiam vi secum adducerent, unde quidem, si hu-
mana invicem officia spectes, velut rapina quedam commissa est,
tamen

tam et si neutiquam simpliciter rapina. Sic Bartenorius. Sed hac de re plura libro sexto e. Ideo autem libentius admiserim etiam in vendentibus columbas, oves, & boves in Templo, fuisse quales infamia sic notant Talmudici, quoniam ut illi nomine *מפריחי יונים* columbas volare docentium signantius, ut ostensum est, usurpato, pariter eos qui animalia alia in certamina ludicra nutriebant, contineri seu innui volunt, ita & Evangelistæ bini (scilicet Matthæus & Marcus, veluti phrasin receptam secuti) tantummodo columbas vendentes, non vendentes oves & boves, hos interea pariter cum D. Joanne innuentes, memorant. Hisce hæcenus sic explicatis, redimus ad questionem de Zelotarum Jure in Nummulariis, ac vendentibus animalia illa ejiciendis nec sine flagelli vi. Certe quanquam, Servator Humani Generis & Deus & Rex erat, adeoque ita, Universi, nedum Judæorum, Dominus, ut quidquid ei placeret, illud non licitum fuisse nefas sit putare; attamen cum cæteras res omnes etiam & seipsum receptis atque stabilitis reipublicæ formulis judiciariis, qua Ebraicæ ex essent, qua Romanæ, permiserit, atque absolutissimum Justitiæ exemplar ab omni vi illicita, veluti privatus, abstinere voluerit; quin & tanta ei imminuerit invidia, ut nihil magis invidentium in votis esset, quàm ut cujuscunque delicti reum eum peragere potuissent; haut rationi sane ita consonum videtur, existimare ejectionem illam factam seu vim illatam ab eo fuisse sine agnita, etiam ab ipsis, qui tam maligne ei invidebant, Lege seu more, quod in id genus homines Templi Sanctitatem ita polluentes, incurere licuerit, atque vi ejicere. Quid obiter facilius quàm adversus eum, pro privato habitum, Scribas & Sacerdotes (qui cum & tunc querebant d. perdere) statim egisse de vi publica sive ex Jure patrio, sive ex Romano, nisi id, quod fecisset, ex Jure patrio, quod tunc temporis haud hac in re Romano cesserat, fieri fas fuisset. Ideo non iniquum videtur ut existimemus, fas etiam idem tunc esse habitum Ebræo cuicunque privato, idque ex recepto, quod diximus, Zelotarum Jure; quod heic adhibitum item esse, elicere licet ex verbis D. Ioannis, hac de re. Postquam eis, quos ejecerat, dixerat Christus, *auferte ista hinc, & nolite facere Domum Patris mei Domum Negotiationis, recordati sunt*

d. D. Marc.
II. 18.

e *Psalm. 69. 9.* *discipuli ejus (ut Evangelista) quod scriptum est e, zelus domus tua comedit me;* perinde ac si *רָאִי זֵלוֹתָא* seu zelotarum Juris moribus patriis subnixi, expressè illic meminissent, & ad Domini factum traxissent. Qualisnam autem sanctitatis Templi pollutio ac violatio in negotiatorum, quos diximus, commerciis fuerit, satis ostendit ipse Dominus, dum in verbis è S. Ioanne jam citatis Templum negotiationis domum neutiquam fieri debere ait, & apud Matthæum, scriptum est f, *Domus mea Domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum,* seu ut apud Marcum, *Nonne scriptum est quod Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fecistis &c.* Domus Orationis scilicet *בְּיָמֵינוּ* omnibus gentibus seu populis. Nam in monte Templi g locus Orationis etiam Gentibus. Atque ibi Nummularii hi & negotiatores, qui ejecti. At vero ex more erat patrio eoque solenni ac licito, ut Nummularii seu Mensarii ibi perpetuò fermè sederent juxta jam è Talmudicis ostensa. Quamquam igitur ita polluebant loci sanctitatem vendentes oves, boves, & columbas, tum forte in certamina aliasve artes h non licitas quam sacrificia, idque per fraudes crebras, quas in quæstum etiam exercerent; curiam Nummularii etiam seu Mensarii, quorum ibi confessus solennis licitus, ac sacris necessarius, simul ex hoc Iure ejecti? Certe simplex Nummulariorum, seu Mensariorum, in siclis dimidiis reliquisque nummis, secundum quod dictum est, in sacros usus, recipiendis arcisque condendis, officium, neutiquam loci sanctitatem polluisse est existimandum. Sed quoniam Negotiationis illicitæ societatem cum vendentibus ibi inierant, atque animalia, quæ extra loca sancta emenda erant, in sacrificia, contra fas, ibi compendii causâ emere solebant, nec fraudibus eo in hominum genere non rarò reperiri solitis, illic ministerio illo fungentes carebant; ideo & ipsi, ut qui tum criminis aliorum participes, tum suo infames pariter sic Templum seu Montis Templi locum illum alias ipsis permissum profanabant, ejiciendi. Alia sunt recepti hujus moris exempla, tam ubi falsò ac impiè obtendebatur zelus, quam ubi, ut heic, expressissimo universæ pietatis, ac iustitiæ exemplari revera & tempestive accensus est. Nec reverentiam ipsam sive summi Pontificis sive Confessus Magni obstitisse

f *Isaia cap. 56.*

g *Vide supra lib. 3. cap. 6.*

h *Vide lib. 6. cap. 11.*

stitisse puto, quin mos hic licitus haberetur. Etenim cum in Confessu sistebatur Christus, ac filium Dei se profitebatur, ob quod reus blasphemiae habitus est, in adstantibus erant, quize- lum proculdubio obtendentes, in eum irruerent, in faciem expuerent, colaphis caderent, uti videre est apud DD. Matthæum ac Marcum. Etiam cum ex ministris cuiusdam Christus haud satis reverenter habuisse Caipham summum Pontificem visus est, ab eo i percutitur. Ubi observandum est Servatoris respon- i D. Ioan. 18. 22,
sum ministro illi, *si malè, inquit, locutus sum, perhibe testimonium de malo; si bene, cur cedis me?* ac si ex more licitum fuisse adstan- ti eum, qui publicè Pontificis summi sanctitatem, quæ velut & Templi est, irreverenter habuisset seu violasset, irruendo statim percutere. Rogat igitur tantum, ut testimonium perhibere- tur de Malo, quod alapam ibi mereretur. Nam ubi nihil e- jusmodi esset, nefas fuisse reum in iudicio percutere, scimus ex k Act. Apost. 23.3.
D. Pauli verbis. Sisiebatur Paulus k nec dum quid omnino dixerat, quod ipsis Judæis sanctitatem sive Numinis, sive Tem- pli, sive Gentis violare visum est. At percuti eum, furore in Christianismum percitus, jubet Ananias Pontifex. Paulus au- tem Juris gentis suæ scientissimus, *sedes, inquit, ut judices me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Sed de his ha- tenus.

CAP. VI.

De Cæde Humana, extra Belli Pœnæ seu Quasi rationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אָנָתָה) parentibus saltem & heris per- missa; velut Hostiæ humanæ nomine.

Ta temperatum in antè dictis vides apud Ebræos generale homicidii interdictum, ut nihilominus Pœnæ nomine, & Quasi Pœnæ, mortem irrogari fas haberetur. Quem- admodum etiam, pro facti specierum varia- te, habebatur tum in ipsa lege sacra, tum in- universalum, quas novimus, gentium mori- bus. Et quanquam temperamenta ejusmo- di, qua

di, quâ in Noachidarum Jure dispiciendo locum habere possunt, potius ad sextum eorum Juris caput, quod de Judiciis est, attinet; dum scilicet Pœnarum nomine simpliciter considerantur; attamen dum ea, ut interdicti laxamenta, intuemur, locum habent heic sibi debitum. Uti etiam in primis illud, utrum in sacra illa Republica ejusmodi haberetur aliquod interdicti Naturalis de Homicidio laxamentum, idque ex ipsa lege sacra, ut spontaneum homicidium aliquod (nulla Juris bellici Pœnæ, seu Quasi Pœnæ ratione habita) Jure potuisset committi? Ex lege dico perpetuâ, expressâ, & cujus Ebraeis, pro libitu eorum, usus permissus. Nam ex præcepto Numinis singulari atque extraordinario, sive quale de immolando filio accepit Abraham, sive ejusmodi alio, cædem humanam licitam fuisse, utpote ab eo, cui tota rerum natura simpliciter ac omnimodo subest, imperatam, dubitandum non est. Sed vero lex expressim sacra hujusmodi habetur de rebus, quæ devovebantur; כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה אִישׁ לַיהוָה מִכֶּרֶם אֲשֶׁר לוֹ מֵאֲדָמָה וּמִשְׂדֵּה אַחֲזָהוּ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחָרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדּוּ מוֹת יוֹמָת *Omne anathema quod devoverit seu anathematizaverit homo Domino (vulgata, Omne quod Domino consecratur; Judæi Hispanienses todo apartamiento que apartare varona A. Paraphrasis Hierosolymitana כָּל אֲפֶרֶן דִּי יִפְרִישׁ גִּבֹּר לְשִׁמְעֵי הוֹרָה omne separatum seu sacris usibus destinatum quod separaverit homo Nomini Domini) ex omnibus quæ habet, ex homine & e pecore & ex agro possessionis suæ, non vendatur, nec redimatur; Omne anathema sanctum sanctorum est Domino, seu sanctissimum est Domino. Omne anathema quod devovetur ex homine (vulgata, omnis consecratio quæ offertur ab homine; Hellenistæ, πᾶν δι' ἰθνηα ὁ εἶν ἀνατοθῆν διὰ τῶν ἀνθρώπων omne anathema quod consecratum fuerit ab hominibus seu de aut ex hominibus: Judæi Hispanienses, todo apartamiento que se apartare del hombre; & Paraphrasis Chaldææ & Hierosolymitana, præter versiones Arabicas; retinent particulam מן quod ab, de & ex pariter Orientalibus significat) non redimatur. Moriemur ieu interficiatur. Ad hanc legem, disceptatio est, inquit Munstero, inter Iudeos, num homo etiam interfici debeat per votum anathematis domino consecratus. Alii tantundem. Jam vero si ita capiantur verba illa sacra, ut significant omne Anathema, Devotum, Confe-*

Consecratum ex homine seu è cœtu hominum, esse morte afficiendum, sequitur, ut ultroneâ consecratione, devotione, seu anathematizatione, liceret cuicunque, ad quem lex hæc attineret, alium, saltem quem ei fas esset, ut sui Juris, devovere, morti addicere. Quod sanè mirè derogaret universali Homicidii interdicto, & eadem humanam pro affectu eorum, cui devovendi potestas, permetteret. Eodem ferè modo, quo apud Africanos olim, maximè Carthaginenses, etiam & aliquot in Europæ Asiæque locis, cædes humana in hostiis humanis diis immolandis permittebatur. Non tamen quibusvis, sed eis, quæ in immolantium potestate, veluti filiis^m, servis. Nam ita proculdubio se res habuit ut plurimum; tametsi etiam essent, apud quos honestum haberetur patrem immolare, ut Triballi^m. Neque desunt in scriptoribus Christianis, qui ex citatâ jam de Anathemate lege, licitum fuisse apud Ebraeos existiment filios aliosque, quos in potestate sua quis haberet, neci devovere atque immolare. Horum instar omnium heic erit V. CL. Ludovicus Capellus, cujus prostat diatriba singularis & certè doctissima de voto Jephthæ. In ea ille; *ad diritatem & immanitatem quod attinet hujus legis* (ita scilicet intellectæ; & obvium erit tunc diritatem objicere,) *dicimus eandem propè hujus legis esse rationem, quæ fuit legis de Repudio. Non probabat Deus repudium; sed sè quis erat tam duno & præfacto animo, ut nollet diutius uxori convivere, Deus quatenus populi Judaici Rex erat veluti politicus & civilis legislator, non prohibebat, quo minus illam à se amandaret, dato repudii libello. Sic etiam Deus non probabat, ut quis personam humanam sibi per דָּוָן Cherem devoveret, sed si quis adeo temerarius erat, ut votum ejusmodi nuncuparet, non de bestia aut agro tantum, sed de persona etiam, quæ ipsius esset juris, volebat eam morte affici; non quod illi prebarentur & grata essent humana hostia, sed aliis de causis legitimis, quas lex quidem non aperit, (neque enim Deus legum & præceptorum suorum rationem reddere tenetur,) sed aliquatenus nobis suspicari & eas subolfacere licet.* Ac primò quidem, videtur Deus sic tacite voluisse innuere, se potestatem vitæ & necis concedere parentibus in liberos & heris in servos, non quidem ipsismet pro arbitrio exercendam quum liberet, quomodo eam Ethnici Græci & Romani exercuerunt, sine magistratus conscientia (sed quam hæc duntaxat ratione exercerent, sacrâ nempe capitis eorum devotione, ad cujus executionem inter-

*m Videtur
Syntagm. 1.
de Diis Syris
ca 6. pag. 181.
Hugonem
Grotium de
satisfact.
Christi c. 10.
n Aristot.
Topic. 2. c.
ult.*

venire oportebat sacerdotum operam & ministerium; ad quos nimirum pertinebat votorum cognitio rerumque Deo per חרם Cherem sacratarum jus & proprietas sive dominium; Numer. 18. 14. כל חרם בישראל לך יהוה. Omne anathema in Israel tuum erit. Quâ sanctione sacerdotes Judices erant à Deo constituti, qui dispicerent & judicarent, an vota illa essent legitime necne concepta & nuncupata, atque ita mors liberorum & servorum à parentibus & heris devotorum non simpliciter & nudè à parentum & herorum arbitrio & libidine pendebat, quandoquidem sacerdotum iudicium & sententiam intervenire oportebat. Ita, abusus cavebatur, & simul parentes à liberis, & heri à servis tanto maiore in honore habebantur, utpote quos tantum viderent in se habere vitæ & necis potestatem, ut si libuisset, ab uno oris ipsorum verbulo vita & mors sua penderet. Hac ratione magis in officio & debitâ erga parentes & heros obedientiâ continebantur. Adjicit etiam, hac ratione parentes magis ab imprecationibus seu diris in liberos fuisse deterritos; ne scilicet ita morti ex lege essent tradendi. Typicum insuper legis sensum adjungit; patrem cœlestem filium suum in humani generis redemptionem, immolationi devovisse, ejusmodi alia. Nec omninò prætermittit adversas Ebræorum aliorumque sententias, quas tamen potius tangit, quàm explicat; & demum ex hac lege Jephthan filiam suam devovisse atque immolasse asserit. Certè negandum non est, quin omnimoda ejusmodi cædes ex lege Numinis, cujus imperio universa rerum natura subest, (si ita is voluisset,) Jure certissimo committi potuisset. Neque ideo de legis justitia, si ejusmodi sensu intelligenda sit, ullatenus disputandum. Sed verò quoniam ex hujusmodi devovendi immolandique libertate necesse fuisset, ut mirum in modum minueretur interdicti de homicidio amplitudo, nec ullaita prolis ac servorum (à quibus neque in hac lege alii quicquam distinguuntur) vitam innocentia tueri potuisset, adeò ut planè ultroneum homicidium tum extra belli, Pœnæ aut Quasi, rationem, tum citra fori sententiam eorumve, qui rebus præerant decretum, hac in specie intra sacram illam rempublicam permitti inde esset concludendum (nam quod addidit Capellus de sacerdotum interveniente heic sententia veluti forensi, nihil habet id omninò, quonitatur sive in lege sacra, sive in Magistro-

rum

gistrorum commentariis; & certe si haberet, nil aliud sequeretur, præterquam quod pro devoventis & sacerdotum arbitrio extra causas omnimodas jam dictas homicidium potuisset patrari) idcirco quid ipsi Talmudici tum de legis hujus sensu, tum de Jephthæ voto filiaque ejus, quæ nonnullis creditur, immolatione, statuerint, fusiùs heic ostendere duximus operæ pretium.

CAP. VII.

De verbis Legis illius sacra, quæ ultronea cædes humana parentibus & beris liberos & servos anathemate devoventibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraeos Anathematis genere.

Vritè, ad mentem Ebraeorum, capiatur lex illa sacra, quæ nonnullis videtur cædem humanam quandam ultroneam, hostiasque humanas in republica illa à Numine institutà ita permitti. Tria in primis sunt dispicienda. Primum est, ipse legis sacrae verborum contextus ejusque in versione significatio; Secundum Naturæ & חֵרֶם *Cherem* seu Anathematis apud Magistros diversitas atque circumstantiæ; Tertium, quomodo in ea diversitate, atque inter illas circumstantias legem jam dictam ipsi interpretentur; quibus satis apertis nec intempestivè subjungemus, quod de Jephthæ voto filiaque immolatione ita credità tradunt. Quod ad primum attinet, observandum est in Levitici capitis • quod legem illam habet priore parte, præstitutas esse formulas æstimandi taxandique vota seu res & personas, ubi non tam ipsæ res seu personæ, quam eorum, æstimatio pretium seu valor domino consecratus est. Hujusmodi vota nuncupantur נָדָר עֲרֻכִּין *vota æstimationum*. Atque res voto æstimationis illigita, pretio seu æstimatione solutà, etiam & ipsa solvebatur dominoque ita redimebatur in usus quoscunque retinenda. Postea in eodem capite sequitur ritus devo-

oCap. 27.

devovendi, quo ipsa sive res sive persona devovetur, atque, consecratur sine spe redimendi. Et tam personas quam res in lege illa contineri, manifestum est ex verbis illis; **וְהוּא וְהוּא** *ex homine & pecore & agro, seu, sive homo fuerit sive pecus sive ager, quod fuerit devotum.* Quin ut **וְהוּא** eo in loco *ex homine* seu *ex hominibus* denotat, ita sane in verbis sequentibus **וְהוּא** æquum satis videtur, ut interpretaremur *ex hominibus* seu *ex homine*, nimirum *si quod caput fiat ex hominibus ut anathema sacrum, non redimatur; morte moriatur;* cum scilicet similis sit utrobique & in locis adeo invicem proximantibus præpositionis illius usus. Atque ita sanè intelligunt verba illa Ebraei, ut mox liquebit. Utunque sint inter Christianos viri sanè doctissimi, qui non *ex* sed *ab* ibi malint vertere, adeo ut significatio fiat, *aut quicquid ab homine fuerit abdicatum ut anathema, interficiatur,* quo sensu homo ipse eo in loco anathema non erit, sed animalia quæcunque alia ab homine devota. Res seu persona ad hunc modum devota **וְהוּא** Cherem nuncupabatur, quod *anathema* rectè vertitur; cuius vocabuli, quæ etiam devotionis in ea vis habetur, diversitatem (quod secundum est eorum, quæ heic dispicienda proposuimus) diligentius oportet animadvertere. Quemadmodum autem Devoti, Anathematis, Sacri, aliorumque ejusmodi vocabulorum significatio interdum rem pietatis ergo Numini sacratam, interdum diris onustam, denotat, (cum scilicet utraque devovebatur; hæc ut malorum vindici, illa ut bonorum autori, conservatorique,) ita etiam usus **וְהוּא** Cherem seu Anathematis aut Devotamenti (ut Tertulliano p. dicitur) apud Ebræos obtinuit. Usus autem seu Notio vocabuli quadruplex ad rem, quam tractamus, habetur. Aut enim sacrum significat donarium ipsum, quod Numini seu in sacros usus devovebatur, ut in commate 28 Capitis vigesimi septimi Levitici, seu prioribus periochæ inde superiori in capite citatæ verbis; aut id quod expressim Jure belli ac militari seu ob inimicitias capitales devovebatur perditioni, internecioni, aut odio intestino; aut quod in commissum cadit; aut demum quod diris, Jure tantum pacis, onustum. De Primo genere non est, ut heic plura dicantur. Secundi generis exemplum illustre habetur in Sacris illis de Hieri-

p. Advers.
Gnosticos
cap. 2.

Hierichunte verbis q, והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה ליהוה, *Iosua cap. 6.*
Et sit urbs hac anathema, seu Cherem; ipsa & omnia, quæ in ea, Domino. 17
Et statim; Et vos cavete ab anathemate, ne fiat is anathema, & tollatis
de anathemate ponatisque castra Israel in anathema & turbetis ea. Sed s-
anne argentum acque aurum, vasa ænea atque ferrea Domino consecraban-
tur, venientque in thesaurum Domini. Urbs ita tota anathema erat in
 Pœnam seu vindictam hostium; ita tamen ut metalla in victoris
 potestatem redacta anathemata fierent primi generis, sacra ut-
 pote Domino & in sacroservanda usus; Ceteræ tam personæ,
 (excepta Rahab; quod ex historia nemo nescit,) quàm res five
 nece five incendio aliove modo disperderentur. Quod adeo ne-
 cessum erat fieri, ut flagitium haberetur horrendum quempiam
 rerum seu personarum ita devotarum quid sibi sumere, quemad-
 modum scimus ex Achanis pœnâ capite proximo ibi narratâ. Alia
 sunt quæ huc faciunt in sacris literis, ubi verbum חרם hac notio-
 ne, nec infrequenter occurrit. Atque ad hoc genus attinent pu-
 blica five populi five Regis five Synedrii Magni anathemata, qui-
 bus bellum gesturi seu prælium inituri milites suos aliosve, si
 quidquam imperatum non præstarent, devovebant morti; quem-
 admodum illud populi, de eis qui non ascenderent r in Mizpa, *r Iudic. cap.*
 & illud Saulis Regis de eis qui ante noctem quid comederent. *21. 5.*
 Huc etiam attinet excommunicatio illa simul & anathema, quo *1. Sam. 14,*
 Cuthæi veteres, qui Templi instaurationem impedirent, devo- *25.*
 vebantur, veluti quorum in amicitiam nunquam redituros se pro-
 fiterentur Judæi. Legitur in *Pirke Rabbi Eliazar t de Ezra, Ze-* *t Cap. 38. &*
 rubabele & Josua Ben Jozedec Pontifice tum maximo, קבצו את *videtis Sepher*
 כל הקהל אל היכל יי והביאו שלש מאות כהנים ושלש *Tanchuma*
 מאות תיבוקות ושלש מאות שופרות ושלש מאות ספרי *fol. 16. col. 1.*
 תורה בידם והיו תוקעין והלויים משוררים ומזמרים ומנדין *& 2. & 10.*
 את הכותיים בסור שם המפורש ובכתב הנכתב על *Buxtorf.*
 הלוחות ובחרם בור דין העליון ובחרם בית דין *Lexic. Chald.*
 התחתון שלל יאכל אדם מישראל פרת כותי עד עולם *Talmud. &*
 מכאן אמרו כל האוכל בשר כותי כאלו אוכל בשר חזיר *Rabb. col.*
 ואל יתגייר אדם כותי ואין להם חלק בתחיית המתים *2464.*
 שנאמר ללל לכם ולנו לבנות בית אלהינו ללל בעולם
 הזה וללל בעולם הבא ועור שלא יהיה להם חלק ונחלה
 בירושלם שנאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם
 ושלחו

ושלחו החרם אצל ישראל שבבבל ועוד הוסיפו עליהם חרם
 על חרם והוסיף המלך כורש וקבע עליהם חרם עולם
congregaverunt totam Ecclesiam seu cœtum populi in templum Domini,
& introduxerunt CCC sacerdotes, & CCC pueros (ieu discipulos
minores,) quibus erant in manibus CCC buccinae & trecenti libri
Legis. Hi clangebant, cantantibus interea & psallentibus Levitis. Et
excommunicabant Cutheos per mysterium nominis Tetragrammati &
per scripturam descriptam in Tabulis (Decalogi) & per anathema Fori
superioris seu Cœlestis, & per anathema fori inferioris, ita ut nemo Israe-
litarum unquam in posterum comederet buccellam aliquam Cutheo-
rum. Hinc etiam inolevit, eum, qui comederit carnem Cutheorum,
habendum veluti qui comederit carnem porcinam. Neque Cutheos
Profelytos fieri, neque eis esse partem in Resurrectione mortuorum juxta
illud quod scriptum est u. Non ad vos simul nobiscum attinet in-
stauratio Domûs Dei nostri; nec scilicet in hoc seculo nec in futuro.
Et præterea non esse eis partem, seu hereditatem, aut possessionem Hie-
rosolymis, juxta id quod itidem scriptum est x. & vobis nec portio est,
nec jus, nec memoria Hierosolymis. Miserunt autem anathema ad Is-
raelitas qui in Babylonia. Quin & sæpius iterarunt in eos anathe-
ma. Etiam & adjecit Cyrus Rex anathema, quod stabilivit in eos in
perpetuum. Formulam anathematis heic adhibitam usurpasse
alibi y dicitur Phinees, scilicet per mysterium nominis Tetragram-
mati & per &c. Et de capitalibus inimicitiis inter Israelitas &
Cuthæos testimonia sunt passim obvia. Et quod ad buccinarum
usum in anathemate denuntiando attinet; alia sunt ejusce rei
exempla, quod à viris doctis z etiam pridem observatum est.
Nec de trecentorum in tam publica anathematis denuntia-
tione numero mirabitur, qui quadringentas adhibitas fuisse
legerit, etiam in simplici ab uno Magistro, idque extra forum,
excommunicatione denuntiata, de qua sub calcem capitis o-
ctavi. Tertium Anathematis genus visitur in illo Ezrae edicto
a, quicunque non adfuerit intra triduum, juxta decretum Princi-
pum & seniorum **וְהָיוּ כָּל רְכוּשׁוֹ וְהָיוּ יְבָרְלָהּ מִקֶּדֶם**
וְהָיוּ כָּל רְכוּשׁוֹ וְהָיוּ יְבָרְלָהּ מִקֶּדֶם *ἀναθεματισθήσεται πᾶσι ἢ ὑπαρχῶς αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἀνα-*
θεματισθήσεται διὰ ἐκκλησίας τῆς ἀπικίας *anathematizabitur (vul-*
gata auferetur) universa substantia ejus, & ipse determinabitur ab ec-
clesia transmigrationis. Quarti denique generis, quod, Jure Pacis,
diris

u Ezra. 4. 3.

x Nehem. 2. 20.

y Pirke R. E.

liezar cap. 47.

z Io. Cochius

in excerpt. ex

Gemar. tit.

Sanhedrin

cap. 1. pag.

146, & Ge-

mar Babylon.

ad tit. Sanhe-

drin cap. 11.

fol. 107 b.

a Cap. 10. 8. &

bide lib. 3. Ef-

dra cap. 9. 4.

& Nehemie

c. 10. 29.

diris fiebat, species sunt binæ; altera ubi diris quis devovebatur, si quid impofterum five committeret five omitteret; altera ubi quis ob jam commissum quid ita devovebatur. Prioris exemplum est egregium in illo Josuæ ^b; *Iuravitque Josua in tempore illo dicens: Maledictus sit coram Domino qui surgens edificaverit urbem istam Hierichuntem. In primogenito suo fundabit eam, & in minore (filio) collocabit portas ejus.* Scilicet proles ejus posteritasque universa destruat. Certè & hujus est generis, quod ex instituto Rabbeni Gersom (natione is Gallus floruit sub annum Christi 1070) literis obsignatis Judæi hodierni apponere solent. Diris nempe devovent eum, qui præter sententiam mittentis eas resignaverit; Personæ & Loco ad quem mittuntur, nunc ad hunc modum, nunc ad alium, devotionis formulâ subjunctâ; **וחרם לזר בנריו חרם שמתנת דרבי** **גרשום מאור הגולה ופתו פרת כותיים יינו יין נסך** *In anathema devoveatur alienus per Excommunicationem, Anathema, & Separationem Rabbi Gersom Luminis Captivitatis; & panis ejus sit cibus gentilium, vinum ejus, vinum idololatricum.* Hujusmodi scilicet diris alienum, qui resignaverit, devovent ^c; breviter atque more suo, unoquoque vocabulo, primo tantum sui elemento designato. Atque ad hanc speciem attinet illud ^d; *collegerunt se quidam ex Iudeis & ἀναθήμενοι ἐαυτὰς anathematizaverunt seipsos dicentes neque manducatueros neque bibitueros, donec occiderent Paulum, ubi Syrus habet* **אנחמנו** *se a-* ^e *nathemate devoverunt, ab ipso* **חרם** *Cherem quod Ebra-* ^f *um est; & paulo itidem post* **אנחמנו** *pro eo quod est anathemate devovimus nos; alibique ex Ebraico* **חרם**, *facit id quod Græco anathemati respondeat in Novo federe, quemadmodum etiam Arabs. Nempè devo-* ^g *verant se diris Judæi, si vel ederent vel biberent, atque* ^h *interea omitterent necem Pauli. Ejusdem est speciei anathe-* ⁱ *ma, quo devovebantur adjurati, si pejerarent. Nam præ-* ^j *ter alias diras (de quibus nos e alibi) ipsum* **חרם** *non raro* ^k *adjectum est; ut è Mose Cotzensi discimus. Accedat etiam* ^l *illud, quo admissi in Essenorum sectam se obligabant, ut vi-* ^m *dere est apud Josephum.* Quin & Apocryphis de Orbis ter- ⁿ *rarum distributione* ^o *inter Noachidas illos tres memoratur ju-* ^p *reju-*

^b Cap. 6. 26.
^c & vide Ne-
hemiam cap.
13. 25.

^c Io. Buxtor-
fius in Epi-
stolar. He-
braic. Instit.
pag. 59.
^d Act. Apost.
23. 12. & 14.
^e & 21.

^e In prolegom.
ad lib. de suc-
cess. in Bonæ.

^f Præcept. ne-
gat. 219.

^g De bello Ju-
daico lib. 2.

^h cap. 12. gr. 7.

ⁱ lat.

^j Epiphanius
in Ancorato

rejurando invicem se patre precipiente, obstrinxisse, alterum alterius fines non transgressurum. Qui verò transgrederetur, eum ἔξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ὄρκῳ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ *funditus exterminandum uti & posteros ejus.* Atque huc spectat anathema illud generale, quod statis temporibus Ebraei veteres in universos Israelitas, qui capita aliquot Juris sive sacri sive aliter introducti, cautiùs pro re nata observanda, sponte & scienter violarent, tactis bibliis sacris promulgare soliti. Formula ejusmodi anathematis habetur in Rituali illo libro, quem *Colbo*, id est, Pandecten nuncupant, sub titulo **דין העובר על החרם** *Ius quod ad eum attinet, qui anathema seu Cherem violaverit.* Sunt quidem in eo tum Astrologica nonnulla, tum nescio quæ de Angelis atque ejusmodi alia, quæ seculorum recentiorum commenta esse meritò censeas. Sed integrum, ut habetur i, exhibemus.

i Sepher Col-
bo fol. 144. a.

נוסח חרם

כגזרתי עיריין ובמימר קרישין אנו מחרימין ומשביעין ומנדין ומשמתין ומקללין ומאכרין על דעתי המקום ועל דעת הקהל בספר התורה הזה בשש מאות ושלש עשרה מצות הכתובות בו בחרם שהחרים יחשע את יריחו ובקללה שקלל אלישע את הנערים ובקללה שקלל גחזי נערו ובשמתא דשמתיה ברק למרוז ובשמתא דשמתיהו אנשי כנסת הגדולה ובשמתא דשמתיה רב יהודה ב"ר יהקאל להווא עבדא ובכל החרמות והאלות והקללות והנידוין והשמתות שנעשו מימות משה רבינו ועד עכשיו בשם אכתריאל יה' צבאות בשם מיכאל השר הגדול בשם מטטרון ששמו כשם רבו בשם סנדלפין הקושר קשרים לרבו בשם שם בן ארבעים ושנים אותיות בשם שנראה למשה בסנה בשם שקרע משה את הים k בהם אחיה אשר אחיה בסוד שם הספור בשם k בכתב שנכתב על הלוחות בשם ח' צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים בשם חגלגלים ואיפנים וחיות הקדש ומלאכי השרת בשם כל המלאכים הקדושים משרתי עליון כל בר ישראל או בת ישראל שיעבור על שנים רבב מההסכמות או מן אחרת מחן המבוארות בהערמה ארור חונת לה' אלהי ישראל יושב הכרובים ארור הוא מפי השם הנכבד והנורא היוצא מפי הכהן גדול ביום הכפורים ארור הוא כשמים ובארץ ארור היא מפי הגבורה ארור הוא מפי מיכאל השר הגדול ארור הוא מפי מטטרון ששמו כשם רבו ארור הוא מפי אכתריאל יה' צבאות ארו

k Lege

הוא מפי שרפים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת המשרתים
פני עליון בקדושה ובטהרה

אם נולד בחדש ניסן ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
אוריאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש
אייר ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו צפניאל ארור הוא
מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש סיון ששם מלאך
ראש משמרתו שמזלו אמריאל ארור הוא מפיו ומפי כל
משמרתו ואם נולד בחדש תמוז ששם מלאך ראש משמרתו
שמזלו פניאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד
בחדש אב ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו ברקניאל ארור
הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש אלול ששם
מלאך ראש משמרתו שמזלו ארור הוא מפיו ומפי כל
משמרתו ואם נולד בחדש תשרי ששם מלאך ראש משמרתו
שמזלו צוריאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד
בחדש מרחשון ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו בזכריאל
ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש כסלו
ששם מלאך ראש משמרתו אדוניאל ארור הוא מפיו ומפי
כל משמרתו ואם נולד בחדש טבת ששם מלאך ראש
משמרתו שמזלו ענאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו
ואם נולד בחדש שבט ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
גבריאל ארור הוא מפיו ומפי כל משמרתו ואם נולד בחדש
אדר ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו רומיאל ארור הוא
מפיו ומפי כל משמרתו ארור הוא מפי שבעת מלאכים הממונים
על שבעה ימי השבוע ומפי כל משמרתם וסיעתם ארור היא מפי
ארבעה המלאכים הממונים על ארבע תקופות השנה ומפי כל
משמרתם וסיעתם ארור הוא מפי שבעה היכלות ארור הוא מפי
שרי התורה שם כתר ושם חותם ארור הוא מפי האל הגדול הגבור

מבעילהו והנורא
תהא m l.

הרוחות לכל בשר השמידהו והאבדהו אל אלהי הרוחות לכל
בשר השפילהו אל אלהי הרוחות לכל בשר הכניעהו אל אל
אלהי הרוחות לכל בשר השחיתהו אל אלהי הרוחות לכל
בשר הכריתהו חמת השוער מתחילל על ראש רשעים יחול
מלאכי חבלה יפגעו בו ארור הוא בכל אשר יפנה בבהלה תצא
נשמתו באסכרה תהא מיתתו לא יצא ולא יעבור חדשו וכנו
בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחור ובחרב ובשדפון ובירקון
ודרפון הו ער אבדו חרבו תבטל בלבו וקשתותיו תשברנה
יהיה כמוץ לפני רוח ומלאך יהי דוחה יהי דרכו
חשך

נפשו n Leco

חשך וחלקקורת ומלאך דה' רודפו תבואהו שואה לא ידע רשתו • אשר דה' טמן תלכדו יחדפוהו מאור אל חשך אשר •
 ומתכל ונרוהו יבעתוהו צר ומצוקה יראו עיניו בידו ומחמתם
 שרי ישתה ילבש קללה p במרו יאכל בדי עורו גם אל
 יתצהו לנצח ויסחהו מאהל לא יאברו דה' סלוח לו כי
 אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלור
 הכתובות בספר התורה הזה ומחרה את שמו מתחת
 השמים והברילו דה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל
 אלור הבריות הכתובות בספר התורה הזה ואתם
 הרבקים ברה' אלהיכם חיים כלכם היום מי
 שברן אברהם יצחק ויעקב ומשרה ואהרן דוד ושלמה
 ונביאי ישראל וחסדי עולם הוה יברך כל הקהל הקדוש
 הזה עם כל קהלות הקדש לבר מי שעובר על
 החרם הזה המקום ברחמי שמרם וישיעם ויצילם
 מכל צרה וצוקה ויאריך ימיהם ושנותיהם וישלח
 ברכה והצלחה בכל מעשרה ודיהם ויגאלם
 בקרוב עם כל ישראל חברים וכן יהי רצון ונאמר
 אמן

Formula Anathematis.

q Daniel. IV.
14.

Ex q Decreto Civitatum & sanctorum jussu, nos anathematiza-
 mus, adjuramus, exterminamus, excommunicamus, maledicimus &
 execramur, volente Deo & Ecclesiâ, per librum huius legis, per DCXIII
 precepta in eo conscripta, per anathema, quo anathematizavit Io-
 sua r, Hierichuntem, per maledictionem, quâ maledixit Elisba juve-
 nibus, & per maledictionem, qua maledixit Gibezi puero suo, & per
 excommunicationem, qua excommunicavit Barak t Meroz, & per
 excommunicationem, qua viri Synagoga magnæ sunt usi, & per ex-
 communicationem, qua usus est Rab. Iebuda filius Rabbi Iebezkiel
 huiusmodi in re, & per omnia anathemata, imprecationes, diras,
 excommunicationes, atque exterminationes, quæ factæ sunt à tem-
 pore Mosi Magistri nostri & deinceps, per nomen Acetheriel u, lab,
 Dom. Exercituum, per nomen Micahel principem illum Magnum, per
 Nomen Mittatron, cuius nomen est ut nomen magistri sui, per no-
 men Sandalipon, qui ligat ligamenta domino suo, per nomen nomi-
 nis quadraginta duarum literarum, per nomen ejus, qui apparuit
 Mosi in rubo, per nomen quo divisit Moses mare, per nomen Sum
 Qui

u Videfis Se-
pher Cotzri
pag. 190. a.

Qui sum, per mysterium nominis tetragrammati, per scripturam qua scripta est super tabulas, per nomen Domini exercituum, Deum Israel sedentem super Cherubin, per nomen sphaerarum & circularum & animalium Sanctorum & Angelorum ministrantium, per nomen universorum Angelorum, qui Deo supremo ministrant; Quilibet scilicet Israelita & qualibet Israelitis scienter & sponte violans quidquam eorum, quae observanda esse jam denuntiantur, maledictus sit Domino Deo Israelis sedenti super Cherubin.

Maledictus sit per nomen gloriosum & lucidum, quod exprimit ore suo Pontifex maximus in die Expiationum. Maledictus sit per Caelum & Terram. Maledictus sit à Deo Omnipotente. Maledictus sit à Micaele Principe illo magno. Maledictus sit à Mittatron cujus nomen est ut nomen magistri sui. Maledictus sit ab Acetheriel, jah, Dom. Exercituum. Maledictus sit à Seraphim & orbibus & animalibus sanctis, & angelis, qui ministrant coram Deo supremo in sanctitate ac munditie.

Si natus fuerit in mense Nisan, quem Angelus dictus Vriel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo, & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Iiar, quem Angelus dictus Tzephaniel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Sivan &c. Scilicet similis sit atque eisdem verbis pro quolibet mense imprecatio. Angelus qui praest mensi Sivan, Amiariel ibi nuncupatur; qui Thamuz, Peniel; qui Ab, Barachiel; mensis Elul praetermittitur praefecti nomen; Tisri mensis Angelus dicitur Tzuriel; Marchvvescan habet Zacaliel; Casleu, Adoniel; Tebet Anael; Sebat Gabriel; Adar Rumiell; Sed alia nomina etiam angelorum signis seu mensibus interdum ab eis x assignantur. ^{x Vide Ioseph. Voisin ad R. I. rae. 160. ci. dem cap. 5. p. 305.} Dein sequitur; Maledictus sit à septem Angelis constitutis super septem diebus hebdomadis, & à tota eorum classe & potestate adiutrice. Maledictus sit à quatuor angelis, qui praeficiuntur quatuor cardinibus anni, & ab universa eorum classe atque potestate adiutrice. Maledictus sit à septem palatiis. Maledictus sit à principibus legis; Nomine Coronae & Nomine sigilli. Maledictus sit à Deo Magno, forti, & Lucido. Ex coitu ejus sit ei confusio. Veloci cadat ruinâ. Deus, Deus spirituum, universae carni eum destruat & perdat. Deus, Deus spirituum universae carni eum subdat. Deus, Deus spirituum eum universae carni prosternat. Deus, Deus

y Jerem. 23. 19. Deus spirituum universa carni eum deprimat. Deus, Deus spirituum universa carni eum exscindat. Ira Domini Y & turbo violentus cadat super caput impiorum. Angeli perditionis in eum incurrant. Maledictus sit in omnibus, ad quae se divertat. In terrore exeat anima ejus. Ex angina moriatur. Non exeat, non redeat ei spiritus. Phthisi, febre, uredine, siccitate, gladio, marcere, ictero feriat, neque ante exitium eis liberetur. Gladius z suus in cor suum ingrediat, & arcus ejus diffringantur. Sit velut a pulvis coram vento, & angelus Domini eum dispellat. Sit via ejus tenebrae & lubricitates; & angelus Domini eum persequatur. Veniat ei desolatio inopina & rete suum, quod abscondidit ipse, eum deprehendat. Expellent b eum ex luce in tenebras, & ex orbe habitabili eum exterminabunt. Terrebunt c eum tribulatio & angustia, videbunt d oculi ejus perditionem suam, & biber furorem Omnipotentis. Induet e maledictionem ut e Psal. 109. 18. amictum suum. Comedat f robur cutis suae. Etiam Deus g dissipabit eum in aeternum & evellet eum de tabernaculo. Non acquiescet dominus h, ut propitiatur ei, sed fumabit tunc furor domini & zelus g Psal. 52. 7. ejus in virum istum, & cubabunt super istum omnes maledictiones h Deuteron. cap. 29. 20. scriptae in libro hujus Legis, delebitque dominus nomen ejus sub Caelo. Separabit quoque eum dominus ad malum ex omnibus tribubus Israel juxta omnes maledictiones federis, quae scriptae sunt in libro hujus legis. Vos i autem qui adhaeretis Domino Deo vestro, vos omnes salvete hodie. Is qui benedixit Abrabae, Isaaco, Iacobo & Mosi & Aharoni, Davidi & Salomoni, & prophetis Israel, & iis qui inter Gentes pii sunt, totam hanc congregationem sanctam benedicat cum omnibus congregationibus sanctis, excepto tantum eo, qui anathema hoc violaverit. Deus ex misericordia sua custodiat eos, salvos eos faciat atque eripiat eos ex omni aerumna ac miseria, atque prolonget dies eorum, atque annos eorum, & mittat benedictionem & eventum prosperum omni operi manuum eorum, atque eos vindicet festinanter cum omnibus Israelitis aliis. Atque ita sit voluntas ejus & decretum, Amen.

Ejusdem generis anathematismi sunt in Jure Caesareo, velut ex Ebraeorum more memorati. Permisit Justinianus Ebraeis Legem k Novell. 146. suam sive Graecè sive Latinè legere. Neque, inquit k, Licentiam cap. 1. habebunt hi, qui ab his majores omnibus Archiepiscopi aut Presbyteri appel-

appellantur perinde aliquibus aut anathematismis hoc prohibere nisi velint propter hoc castigari corporis Pœnis &c. Et de quarti generis anathematis specie priori hætenus. Ejusce species altera est, quâ ex sententia forensi devovebatur is qui excommunicatus seu à cœtu Israelitico ejusque consuetudine ritè juxta mores receptos, semotus, intra tempus sibi iterato præstitutum non resipisceret, sed ex contumacia sua aut neglectu, sibi in causa esset, ut excommunicatione interim non solveretur. Hæc species ut rectè intelligatur, Causas, Effectus, Formulas, Ritusque Excommunicationis, quam sequi solebat hæc anathematis species, proxime ut subjiciamus, res ipsa poscit.

CAP. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos atque τὸ Chem seu Anathema, quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio.

Viginti quatuor apud Talmudicos assignantur Causæ, ob quas excommunicandus erat, quis, seu liberâ cœtus Israelitici consuetudine interdicendus. Excommunicationem hujusmodi נידוי Niddui vocant, plerunque excommunicatum מנודה, & qui excommunicant מנדין à verbo נדה, quod in prophetarum lingua separare ac semovere denotat. Eandem etiam excommunicationem appellant שמתה shammatba, & verbum שמת pro eo quod est excommunicare non raro usurpatur in commentariis Talmudicis; qua de re plura mox. Causæ in personis excommunicandis ad hunc modum se habent.

I המבזה את החכם ואפילו אחר מיתו Qui sapientem seu Magistrum contumeliâ affecerat, tametsi mortuum.

II המבזה שליח בית דין qui ministrum fori publicum contumeliâ affecerat.

III הקורא לחבירו עבר qui alterum (liberâ scilicet conditionis) servum appellarat.

IV מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בנה is qui in forum evocatus ad diem sibi præfixum non venerat.

1 Gemara Babilonia ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17a. m'Eadem Gemara ad tit. Iabimoth c. 5. f. 52. a. n'Ead ad tit. Kiddushim cap. 1. fol. 28 a. o'Ead. Gem. ad tit. Moed katon c. 3. fol. 16 a. & Hierosolym. ibid. fol. 8L col. 4 &c. Maimonid. halach. Sanhedrin cap. 25.

pEademGe-
mera ad tit.
Beracoth c.
3. fol. 19a. &
Hierosolym.
ad tit. Moed
Katon cap.
3. f. 8. col. 4.
qIb. & Gem.
Bab. ad tit.
Baba kama
cap. 10. fol.
112 b. Mai-
monid. ha-
lach. Sanhe-
drin cap. 5.
rGemar. Ba-
bylon. ad tit.
Baba Kama
cap. 1. f. 15b.
& cap. 4. fol.
46 a.
f Vide Ge-
mar. Baby-
lon. ad tit.
Baba Kama
cap. 10. fol.
119a. Maimo-
nid. halach.
Chobal We-
mazik cap. 8.
r Gem. ead.
ad tit. Cho-
lin cap. 10.
fol. 132b.
u Gem. ead.
ad tit. Pesa-
chim cap. 4.
fol. 52 a.
xIbid. fol.
50b. & vide
Maimonid.
halach. Seb-
bithathIom
tob cap. 8. §.
27. y Gemara
Babylonia

V מרבר אחר מדברו סיפורים ואין צריך לומר בר"ר
qui vilipenderet preceptum unicum, seu unicum doctrinae caput,
quod habetur in praescriptis scribarum, nedum in praescriptis legis.

VI מי שלם קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן
in se suscepit iudicatum prestare; excommunicandus erat us-
que dum prestaret.

VII מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע מנדין
Is qui in suo haberet, quod aliis pauperi-
em seu damnum inferret, veluti canem mordacem aut scalas con-
fractas, excommunicandus erat usque dum id, quod damnum ita
inferret, corrigeret.

VIII המוכר קרקע שלו לגוי מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס
Qui fundum suum ven-
diderat Gentili, Excommunicabant eum nisi in se suscepisset resar-
cire damnum quodcunque inde eveniens Israelita proximo suo.

IX המעיד על ישראל בערכאות של גוים והוציאו ממנו בעדותו
qui testem se exhi-
beret contra Israelitam in tribunalibus Gentilium, adeo ut inde
pecuniam solvere cogeretur ex moribus Israelitarum indebitam,
Excommunicandus erat, usque dum ipse refunderet.

X טובח כהן שאינו מפרש המתנות ונותנן לכהן אחר מנדין אותו
Sacerdos mactans, qui non seposuerat donanda sacer-
dotibus ceteris, Excommunicandus erat, usque dum ea daret.

XI המחיל יום טוב שני של גליות אף על פי שהוא מנהג
qui diem feriatur secundarium in Captivitate profanaret; tametsi
id esset ex consuetudine.

XII העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות
qui opus aliquod fe-
cerat pridie paschatis tempore pomeridiano.

XIII המזכיר שם שמים לבטלה או בשבועה בדברי הבאי
qui nomen Dei pronuntiavit sive oscitanter, sive cum iuramento, ver-
bis elatioribus aut hyperbolicis.

XIV המביא את הרבים לידי חילול השם
Qui vulgo in causa
esset,

ad t. Nedarim c. 1. fol. 7. b. 2 Gemara Hierosolymit. ad t. Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4.

a Cap. 10.
b Ibid. & Ba-
bylon. ad tit.
Pesachim c.
4. fol. 53a.

esset, ut nomen Dei profanarent. Quale illud facinus, libro secun-
do a explicatum est.

XV המביא את הרבים לירי אכילת קדשים בחוץ *Qui b vulgo*
in causa esset, ut sacra extra locum sacrum comederent.

XVI המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ *Qui c annos*
supputaret & menses praefigeret extra terram sanctam. Id est, ali-
ter eos observaret, atque olim in terra sancta à majoribus tem-
porum ratio praestituta est.

c Ad finem
Gem. Bab.
ad tit. Bera-
coth.
d Gem. ead.
ad t. Moed
katon cap. 3.
fol. 17. bide
Levitic. 19.

XVII המכשיר את העור *Qui d caco posuerat offendiculum,*
seu eum labi fecerat.

14. & comm.
ad Maimon.
halach. Tal-
mud Tora,
cap. 6.

XVIII המעכב את הרבים מלעשות מצוה *Qui vulgo esset impe-*
dimento, ne preceptum quodpiam prestarent.

XIX טבח שיצאת טרפה מתחת ידו *maetans e qui permiserat*
pecudem laceratam exhiberi. Vide Levitic. 22. 8.

e Rab. Alphe-
in tit. San-
hedrin cap. 3.
part. 3 f. 274

XX טבח שלא ברק מכני לפני חכם *maetans f qui coram sapi-*
ente non exploraverat cultrum suum.

& in non-
nullis Tal-
mudis Ba-
bylon. exem-
plaribus eod

XXI המקשה עצמו לדעת *Qui morosius g seu difficilius se pra-*
buerat ad discendum.

cap. fol. 25a.
f Gem. Bab.
ad tit. Cho-
lin cap. 1. fol.

XXII מי שגרש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן *Vbi repu-*
diaverat quis uxorem, quacum nihilominus commercii societatem
retinuerat, qua in causa esset adeo redintegrandi eorum congres-
sus ut in forum eo nomine vocarentur, erant excommunicandi.

184.
g Ead. Gem.
ad tit. Nid-
da cap. 2. fol.

XXIII חכם ששמועתו רעה *sapiens cui mala fama.*

XXIV המנרה מי שאינו חייב נידוי *Excommunicans k alium im-*
merentem.

12 b.
h Ead. Gem.
tit. Cethu-
both cap. 2.
fol. 28 a.

Neque verò causæ hæ tam solæ quam primariæ ; tamen si etiam
seculis vetustissimis, eodem continerentur excommunicationis
causæ numero. Expressim Gemara Hierosolymitana l; על עשרים
ob xxiv causas excommunicare solent. Sed
sparsim hæ in Gemaris leguntur; à Mose Maimonide m aliisque si

i Gem. ead.
ad t. Moed
katon cap. 3.
fol. 17 a.
k Ibidem.

X x x 2

mulenu-

l Ad t. Moed katon c. 3. fol. 81. col. 4. m Hal. Talm. Tora c. 6. Elias de Widesch in Reshith Cochma l. 1.
c. 7. bide. Ios. Caro in Shulcan Aruch lib. Iore dea sect. 334. §. 43. & bide. Ioan. Coc. in Tit. Talm. San-
hed. pag. 147. & Migdol, ad Maimon. par. 1. f. 234. & bide jam Lexicon Chaldaic, Io. Buxi. col. 1303.

Rot. Pat.
34. Hen. 3.
membr. 3. seu
anno Chri-
sto 1251.

ShulcanA-
ruch lib. 10.
re Dea sect.
334. §. 37.
p. Gem. Ba-
bylon. ad tit.
MoedKaton
cap. 3. f. 17a.
Maimonid.
balach. Tal-
mudTora
cap. 7. & ibi
Abraham.
Ben. David.
GemaraHie-
rosolymit. ad
t. Moed Ka-
ton c. 3. fol.
81. col. 4. Gl.
Tarchis ad
tit. Talm.
Pesachim f.
51 a. & Bi-
desislo. Bux-
torf. in Le-
xico Chalda-
ic. col. 2465.
& 2466.

mul enumerata. Et vides in nonnullis capitibus singularia
quamplurima reperiri. Et memini Judæorum Londinensium
universitatem ab Henrico Angliæ Rege tertio, impetrasse li-
centiam, ut à Magistris suis excommunicarentur, quotquot
Judæi promissum cæmeterio suo Londini sustinendo subsidium
solvere detrectarent. Diplomatis regii verba sunt. *Rex lu-
sticiarius suis n. ad custodiam Iudeorum assignatis salutem. Sciatis
quod concessimus Judæis nostris London, quod Magistri Legis eorum-
dem Iudæis in Civitate London promulgare possint sententiam excom-
municationis in omnes illos Iudeos, qui subsidium aliquod promiserint
ad cæmeterium suum London sustinendum, & illud non solverint, ita
quod nos, & non alius, de Iudæis excommunicatis sufficientes emendas
recipiamus. In cujus &c. T. R. apud Clarendon xxviii die
Iunii.* Neque juxta veterem eorum disciplinam, tantummodo
ex sententia fori quis erat excommunicandus; nempe sive ex
confessus magni sive ex viginti trium virorum sive ex trium
virorum (nam triplex ita forum eis erat) autoritate. Nam
non solum alteri alterum extra forum ob causas jam dictas ex-
communicare licuit, verum etiam in gravioribus aliquot causis,
veluti ubi quis in caput decimum tertium commiserat, is qui
præsens audierat *חייב לנדותו ואם לא נדחו הוא עצמו חייב*
נידוי וצריך להתיר לו מיד כדי שלא יהא מכשור ולאחרים
obligabatur ad eum excommunicandum. Et si eum non excommuni-
caret, ipse etiam excommunicandus erat. Sed vero & statim absolvend-
us, ne aliis esset offendiculo, quæ verba sunt Josephi Caro. Sed
immerito excommunicantis temeritatem puniebat forum tum
excommunicatione, tum aliter ut res ipsa postulaaat. Excipiunt
vero heic personas aliquot illustriores p, quos docent aut nullate-
nus, aut cautissimè nec publicè excommunicandos fuisse, extra
causam Idololatriæ; veluti Sapientes seu Juris sui prudentes, qui
nominis celebritate præcellebant, ac Principem fori seu ejusdem
Patrem, qui Principi erat Secundarius. Quin nec legis studiosos
sine summa deliberatione forum excommunicabat; licet tum hos,
tum illos ob causas jam dictas graviter alias puniret. Etiam
qui tantum ob illatam Magistro, Sapienti, seu Legis Studioso
contumeliam excommunicabatur, eorum tantum consuetudine
(jux-

(juxta ea, quæ infra dicuntur) privabatur, qui Magistro, Sapienti seu Legis Studiofo dignitate inferiores erant. Si verò ob causam aliquam jam dictarum aliam, etiam & universorum; temperamentis, quæ infra dicuntur, adhibitis. Occurrit etiam interdum **הלמור הכבוד מנרה לעצמו ומיפר לעצמו**, *Sapiens* seu *Sapientis discipulus* (Juris peritus Scientiâ celebris) potuit seipsum *excommunicare* & *absolvere seipsum*. Formula autem hujus excommunicationis tum forensis, tum extrajudicialis illius, cuilibet, secundum jam ostensa permissa, causâ primùm indicatâ, verbis in conceptis hujusmodi erat, **פלוני ודורו בשמתא**. *N. sit in excommunicatione*, seu *shammatha*, id est, *excommunicatione sit obstrictus*. Etiam si adesset ipse excommunicandus, non secundâ sed tertiâ personâ rite excommunicabatur hac formulâ **פלוני זה בשמתא**. *N. hic sit in excommunicatione*. Et, ubi ignorabatur excommunicandi nomen, **הוה גברא בשמתא** *homo ille sit in shammatha* seu *excommunicatione*. Quanquam enim **נידוי** *Niddui*, *Menuda*, *Menadin* non rarò in corpore Talmudico & commentariis Ebraeorum occurrit pro eo quod est *excommunicatio*, *excommunicatus*, *excommunicantes*, à verbo **נדר** quod est *Separare*, nihilominus in ipso, tum forensi, tum extra forum solenni excommunicandi actu, non *Niddui*, sed *shammatha* ut magis proprium ac receptum usurpabatur; unde fit etiam quod in Gemara Babylonia **בשמתא** pro *in excommunicatione* & **משמתין ליה & שמתיה** pro eo quod excommunicationem hanc in alium pronuntiatam indicat, frequenter occurrat. Adeo ut manifestissimum sit vocabulum **שמתא** *shammatha* (quod pro eodem ipso expressissimè in decisione illa de excommunicatione Rish Lakish in Gemara Babylonia memorata sumitur) à verbo **שמר** quod *separare*, *abdicare* aut ejusmodi quid primario & denique *excommunicare* significat, simpliciter deducendum esse; nec omninò à **אתא שמתא** *shematba*, quod sonat *Dominus venit*, ut viri quidem docti ariolati sunt. Nec igitur melius faciunt qui *Niddui* & *shammata* binas tradunt esse excommunicationis species contra locorum in commentariis Talmudicis innumerorum fidem. Et tamen, quâ vocabulorum horum, seu verborum, quibus conjugata sunt, usus aliis in rebus, veluti in Votis, locum habuit, discrimen Ebraeorum nonnullis inter ea u fuisse visum

q Raf. in
Gem. Bab. t.
Moed Katō
c. 3. f. 17 a. &
Sidel. Bux-
torf. Lexic.
Chald. col.
2465. &
Maimonid.
halach. Ne-
darim cap. 1.
rGem. Babyl.
ad t. Moed
Katon cap.
3 fol. 17a.
Ad tit. ba-
ba kama c.
1. fol. 15b. c.
10. fol. 122 b.
ad tit. Cho-
lin c. 10. fol.
132 b. ad tit.
Pefachim c.
4. fol. 52a. &
ad t. Moed
Katon cap. 3
fol. 16. 17. & c.
Ad tit. Mo-
ed Katon c.
3. f. 17a. Alin
Iacob part. 1
fol. 159. col. 1.
Halacoth
gedaloth f.
104. & 105.
u Videfis
Gem. Bab. ad
t. Nedarim.
cap. 1. fol. 7a.
& Gloss. ib.
& Mos. Mai-
mon. halach.
Nedarim g.

est, (quod alii admittere nolunt,) quatenus tamen ad solennem excommunicationem attinent, nullo modo ea esse invicem, aliter ac supra ostensum est, diversa apud Talmudicos compe-
 ri. Quae de re plura mox. Effectus ac Finis excommunicatio-
 nis hujusmodi, Jure communi, erat, ut solitæ popularium con-
 suetudinis libertate reus privaretur, usque dum poenitentia ad
 bonam mentem rediens solveretur sententia. Scilicet nec luctus
 ritibus ei utilis erat *, **ולא כוללין אותו בעשרה לכל דבר שצריך**, *neque censebant eum in numero hominum denario, ubicunque sci-*
עשרה *licet* (pro more gentis; cujus exempla sunt nonnulla libro secun-
 do, ubi de profanatione Numinis agitur) *numerus ejusmodi neces-*
פריש *sarius.* Nimirum ita cœtus esse pars defuit, ut cum novem aliis
 decem non conficeret. Quin adjicitur in *Sepher Shuloan Aruch*,
אם ראו בירת דין לנרות שלא יזמן בני' ולא יתכלל בעשרה ולא
הם *sita visum esset fo-*
334. S. 2. & 7. *ro, licuit interdici ei, ne convivio trium interesset, nec cum decem ora-*
ret, nec si mortuum haberet, quis eum sepeliret, nec, si filium, eum quis
circumcideret. Sed verò ex Jure communi seu receptissimis mo-
 ribus haudquaquam fas ei erat alteri (præter uxorem & liberos)
 intra spatium quatuor cubitorum assidere. Nec mortuus plan-
 gendus erat. Et Hierosolymitani y; **בירוחו ומת בנידויו וסקלו**
בית דין ארונו ללמך שכל המנורה ומת סוקלים ארונו
Ubi quis excommunicatus moritur in excommunicatione sua, forum lapi-
216. fol. 15 a. *dat ejus tumulum, unde discas oportet cujuslibet excommunicati, qui mor-*
Et ad tit. Be- *tus fuerit, tumulum esse Lapidandum.* At verò Babylonii z;
racoth c. 3. *Id quod de lapidatione dicitur,*
fol. 19 a. Al- *ex sententia R. Iebuda non ita intelligendum est, saxorum cumulum super*
phesus part. *eum congeri, istar cumulis Achan a.* Sed ex jussu forensi relinquitur
1. fol. 388. & *super tumulum ejus saxum grande, ut inde discas, oportere cujuslibet ex-*
Mordecai *communicati tumulum esse lapidandum.* Nam & lapidationis Pœ-
ad tit. Moed *na, quæ gravissima erat, ritus traditur fuisse b, ut in prostrati*
Katon fol. *pectus primò lapis unicus à testium altero immitteretur; undè*
407. Hala- *etiam hæc Pœna illius in excommunicati tumulo simulatio; quæ*
coth Geda- *ideò infligebatur, quia מוּבָרַל מִן הַצִּיּוֹר* *mortuus est, dum*
loth fol. 104. *separabatur à cœtu seu Ecclesia sua; quemadmodum erat separatus*
a Iosua cap. *etiam*
7. 26.
b Misna tit.
Sanhedrin
cap. 6.

etiam excommunicatus edicto illo Ezræ superiori in capite cita-
to. Si verò excommunicatus pœnitentiâ ductus solvi se
desideraret, à privato, si privatus superstes eum excommuni-
casset; à foro aliquo seu cui fori potestas mandata est, si excom-
municasset eum forum; & à Principe fori alicujus, si aut mortu-
us esset qui excommunicasset, aut plane ignotus esset, solvi so-
lebat. Formula Solvendi excommunicatos erat, si ipse adesset,
לך ומחול שריו לך ומחול Absolutio tibi est: res est tibi remissa: si absens,
לך ומחול שריו לו ומחול Absolutio est N. & res est ei remissa. Ita
tamen ut qui præsens excommunicatus est, præsens etiam, quâ
fieri puotit, absolvendus. Pro diversitate peccati & peccantis mori-
b9 nunc citius nunc serius sequebatur Absolutio. Sed ut plurimum
excommunicatio fiebat in diem tricesimum; unde sæpius occur-
rit d משה שלשים אין נדויו פחות משלשים Excommunicatio non fit in tempus
minus, quam dies triginta. Intra hoc tempus expectabat forum, ut
ad bonam rediret mentem. resipisceret, & quæ juberent ipsi, præ-
staret. Ita tamen ut interim verberibus etiam, pro fori arbitra-
tu e esset puniendus. Post triginta dierum contumaciam, idem
tempus semel iterabatur, adeò ut, ex jure, quod plerunque ob-
tinebat, sexaginta dierum spatium excommunicati f contumaciæ
ita permitteretur. At verò si neque intra id spatii pœnitens Ab-
solutionem peteret, חרם חרם Cherem seu Anathemate feriebatur,
id est, diris multò g gravioribus. Nam in ipsa excommunicatio-
ne non aliæ fuere diræ, quàm quæ solitâ popularium consuetudi-
ne eum privarent. In anathemate autem seu Cherem accedebant
diræ qualescunque in vindictam execrationibus seu juramentis,
sive adjici solent, sive tacitè inesse existimatur. Carmen illud
solenne ac horrendum hujusmodi erat חרם וחרור פלני מחרם
N. anathema sit, seu devotus, atq; execran-
dus habeatur. Diræ imprecationes in eum, juramentum in eum excommu-
nicatio in eum. Quicquid scilicet horrendum est, sive Numinis vin-
dictam sive hominū odium atq; averfam consuetudinem spectes
in hunc incidat. Hoc, si resipisceret ita devotus, rescindebatur fi-
mili planè formula, qua excommunicatio. At verò Devoti seu
anathematis hujus status peior multò fuit eo, qui erat excommu-
nicati.

c Maimon.
halach. Tal-
mud Tora
cap. 7.
dGem. utra-
que ad tit.
Moed katon
c. 3. & c. vi-
desis Mosem
Cotzensen
præcept. ne-
gati9, 208.
c Gem. Bab.
ad dict. tit.
fol. 16 a. &
gloss. ibid.
fGem. Baby-
lon. ad dict.
tit. fol. 16 a.
Maimon. ha-
lach. Tal-
mud. Tora
cap. 7. Moses
Cotzensis lo-
co citato;
Shulcan A-
ruch, lib.
Iore Dea
cap. 334. & c.
gVidesis præ-
ter juris con-
sultos obvios
& Theologos
de excommu-
nicatione &
anathema-
te Christia-
norum, Al-
baspinæum.
Observat. 2.
cap. 4. Dio-
nys. Petaviū
Miscel. exer-
citaz. c. 15.
hib. & Gem.
Babylon. ad

in Gemar. Ba-
 bylon. ad tit.
 Moed Katō
 cap. 3. f. 15a.
 Maimonid.
 halach. Tal-
 mud Tora
 cap. 7. Alphe-
 si part. 1. fol.
 388a. Shul-
 can Aruch 1.
 Iore Deac.
 334. §. 2. 7.
 Ec.
 k Gemar. Ba-
 bylon. ad tit.
 Moed Katō
 c. 3. fol. 16a.
 Halacoth
 Gedaloth
 fol. 104. col.
 4. Alphe-
 si part. 1. fol.
 388b. Ec.
 1 Numer. 16.
 26.

nicati. Non dico ex ipsis solūm diris, verūm ex eo quod omni-
 modā ferē consuetudine hominum privaretur. Consuetudinis
 temperamenta vides non pauca excommunicato præstitui. Hu-
 jusmodi autem devoto fermē nulla sunt relicta. *אין נושאין
 ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו אלא מעט עסק כרי פרנסתו*
Nullum cum eo habere i licuit commercium, neq; illi omninō adesse, nisi in
quantum necesse esset ut aleretur; seu ne inedia moreretur. Nam
ne illud fieret, nec tamen aliorum consuetudine frueretur, facie-
bant ei פרנסתו בשביל חנות קטנה בלתי פתוחה *tabernaculum seu tugurium exi-*
guum quo ali posset. Sed, pro arbitrio fori, manebat excommuni-
catus sine חרם seu anathemate, interdum ultra sexagesimum
contumaciæ diem. Quin pro ejusdem etiam libitu non solūm
ipse ita contumax anathemate feriebatur, verūm etiam quisquis
cum eo comederet seu biberet, aut intra quatuor cubitos ei adsi-
deret; quæ omnia facta sunt כדי לייסרו וכדי לעשות סייג לתורה
in ejus castigationem, atq; ut fieret sepes legi-
talis, qualem peccatores non perrumperent. Originem autem seu
potius exempla, tum ex communicationis, tum anathematis pe-
tunt k fermē ē Josuæ, Nehemiæ & Ezræ locis superius obiter in-
dicatis, præter historiam sacram de Dathane & Abiramo¹, &
quæ sunt ejusmodi alia in Veteri federe.

CAP. IX.

Neque Consecratum quempiam nomine Anathematis ut donarii sacri,
neq; cum qui inter bona in commissum caderet, nec solenniori ana-
themate, siue ante siue post excommunicationem, devotum, mortis re-
um, aut eo nomine occidendum fuisse. Atque obiter de Apofynago-
gis, seu qui extra synagogam fierent, in Evangelio. Excommunica-
to Templum ingredi fas.

QUADRUPlici ad hunc modum Anathematis seu & Che-
 rem usus seu notione apud Ebræos ostensā, sequitur ut
 videamus, quomodo ex moribus seu interpretamen-
 tis Magistrorum capiendus sit locus ille in Levitici de

Cherem

Cherem seu Anathemate & de cæde seu morte ibi memoratâ. Certè si nulla distinctio & *Cherem* ibi adhibeatur, necesse est, ut, quicumque ullo anathematis genere jam indicato devoveretur, is etiam simul esset occidendus. Quod verò ad primum Anathematis genus, seu donaria ultronea attinet, id in universum verum esse dicunt, neminem potuisse nomine sacri donarii consecrare quidquam *שאינו שלו* quod suum non erat, atque ita in sua potestate, ut illud alienandi, disponendi, esset sibi jus integrum. Verba autem illa *ex homine, ex pecore &c.* in prioris sacre perioche parte sic interpretantur, ut intelligant Servos & Ancillas in sacros usus devotos. Non quoslibet, sed tantum Cananæos, seu servos & ancillas è Gentilibus in servitutem sic ab Ebraeis redactos, ut non minus essent in dominorum potestate, quàm operas præstarent, quàm ipsa pecora seu iumenta. Vix tamen ac necis potestatem in servos & ancillas quascunque, nedum in liberos, ex reipublicæ illius sacre institutis, quoniam quam habuisse non omninò agnoscunt. Neque ex anathemate ejusmodi seu consecratione servorum aut ancillarum aliud evenisse, quàm ut totum jus, quod in eis antea domini consecrantis erat, jam sacerdotibus & usibus sacris cederet; veluti potestas jubendi & utendi eorum operis assiduis, quæ nec reddimi quibant. Et de anathematis ejusmodi, atque de rerum consecratarum possessione ac redemptione solennis erat quotannis cognitio in foro XV. die Adar P, qui ferè Februario nostro respondet. Misna verò de aliis servis liberisque *המחרים בנו ובתו ועברו ושפחתו העברים ושדרה מקנתו אין מחרמין* *שאינו שלו* si quis anathemate devoveret sive filium suum sive filiam sive servum sive ancillam ex Ebraeis (nam ejusmodi servi ex lege sacra libertatem pristinam post certum tempus elapsum expectabant, adeo ut ipsi in perpetuum alienari nequirent, neque in eis domino esset jus plenum) sive agrum ad tempus conductum, anathemata non sunt, quoniam nemo potest anathemate devovere id, quod planè suum non est, seu, ut aliter dicunt, *גופי שלו* cuius ipsum corpus omninò suum non est. Hoc nempe genere anathematis; quod monemus heic, quoniam genus secundum anathematis (de quo capite proximo) ad ea tantum, quæ in bonis devoverentur

n Misna tñ.

Eracin cap. 7.

& Gem. Bab.

ibid. fol. 28. a.

Sepher si-

phra col. 236.

Pesiktha

Zotertha

fol. 36. col. 1.

Moses Miko-

tzi precept.

affirmat. 2.

fol. 195. col. 2.

o Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Eracin cap. 9.

fol. 28. & 29.

Abarbinel in

Pirush Tora

fol. 275. col. 2.

alii passim.

p Gemar. Hi-

erofolymit. ad

tit. de Siclis

cap. 1. fol. 46.

col. 7. in Ba-

bylon. fol. 2.

& Maimon.

halach. Era-

cin cap. 8.

q Tit. Eracin

cap. 7. Mai-

monid. tit. E-

racin Vecher-

mim cap. 6.

Moses Miko-

tzi precept.

affirmat. 132.

fol. 159. col. 2.

ventis non erant, attinebat, veluti ad hostes, in quos bellum inferendum. Neque verò cuiquam Ebræo erat tanta potestas sui, ut in alterius servitutem non redimendam transire posset. Adeoque in hoc primo anathematis genere tantum abest, ut ultroneam eadem admittant aliquam humanam, ut ex ipso anathemate nil aliud præter ipsum devotentis jus seu dominium, quod ex contractu aliquo mutare potuit, alienari velint. Cui nemo est hominum, qui vitæ & necis, extra anathema, potestatem hæcenus assignavit. Atque hæc, ex eorum mente, apertiora erunt, si, quid etiam de ceteris anathematis generibus, quæ cadis cuicunque permissæ in eis ratio aliqua habeatur, hæc statuam, dispiciamus. Genus tertium seu ubi ex anathemate quid in commissum cadit (nam secundum, seu quod certæ perditioni atque internecioni devovetur, inferiùs & postremò tractabitur) nihil in se habet quod servi, verbi gratiâ, qui solus ex ejusmodi anathemate, dum personas tantum spectamus, in commissum cadere potuit, eadem introducat. Neque ejusmodi rei vestigium aliquod in commentariis eorum reperio. Quod si ita aliquando fuisset ut servus ejusmodi anathemate; cum ceteris domini devoti bonis, devotus interfici potuisset, id sanè Pænæ nomine, non cadis extra rationem Pænæ ultroneæ, venisset. Nam ita fieri potuit, ut servus domini criminis particeps simul cum domino ipso morte damnaretur; si lex ita anathematis obtinuisset. Id quod etiam rectè dicendū est de generis anathematis quarti speciebus illis binis, quæ in unam satis recidunt, si conditiones in priori præstitutæ tollantur, aut non perimpeantur. Scilicet, si liberum fuisset siue carnifici siue alteri cuiquam devotum istiusmodi diris occidere, cades ea in Pænæ augmentum fuisset; non, citra Pænæ rationem, ultronea aut quæ è libitu cujusquam penderet. Sed verò neque ejusmodi devotum horrendisque, ut vides, diris onustum cuiquam occidere fas fuisse comperio; eo nimirum nomine, quod ita devotus esset, aut anathema adeo execrabile

*Jo. Buxtorf. omnia habere, tametsi occurrat apud virum clarissimum
in Instit. Ebraicis versatissimum; etiam ejus qui excom-
municatione illa shamatha dicta damnatus est, cujusvis
manibus vitam expositam esse & cuilibet eum interficiendi fuisse libe-*

se liber am potestatem. Sed verò quod pace tanti viri dictum sit, non solum in commentariis Talmudicis nihil ejusmodi haberi puto, sed contrarium inde manifestò probari. Mitto illum ibi excommunicationem illam *shammatha* postremam five facere five admittere (nam obiter tantum rem tractat) & *Cherem* secundam, quin & à *Niddui* diversam omniumque gravissimam; quæ res se aliter multò habet, ut ex jam dictis liquet. Etiam & alibi s. vir doctissimus satis agnovit. Neque tanta est autoritas Eliæ Levitæ t. aut Davidis de Pomis, qui non tam Jurisconsulti, quàm Grammatici oscitanter tres species *חממה* seu Anathematum faciunt *Niddui*, *Cherem* & *shammatha*, atque hoc ordine alteram alteri & tempore & dignitate præponunt, ut ab eis, quæ tum è gravissimis gentis Jurisconsultis ac Magistris recentioribus, tum ex ipso corpore Talmudico supra allata sunt, omnino dimoveamur. Nec ubi in lingua u Targumica alibive occurrit interdum, sed puto rarissimè, *שמתה* pro *חמה*, quasi diversa hæc non essent, aliud est præter *cachrefin*, è quâ, ut fieri amat, verba sensûs cognationis, licet interim diversi, se invicem quandoque permutant. Etiam perperam heic Paulus Fagius ipsa Eliæ verba vertit; *אם לא שבת* *si adhuc non agit* *pœnitentiam* (ita loquitur Elias, sed contra Talmudicorum disciplinam, de eo, qui *Cherem* devotus est) *reum mortis judicant*, ut sit sensus *אם לא שבתה* *ibi mors*. Sic Fagius; ubi mortis reus ei habetur is, qui ita anathemate feriebatur. At verò verba illa tantum sonant, *si adhuc pœnitentiam non agit*, eo genere *anathematis* seu *excommunicationis*, quod *shammatha* nuncupatur, eum devovent. Et exponitur *shammatha* per *sham mitha*, id est, *ibi mors*. Nimirum de morte, quâ eâ damnandus foret five excommunicatus five devotus, ibi nihil habet Elias. Sed ipsum vocabulum Talmudicum *שמתה*, quod excommunicare denotat, usurpat, & dein subjungit quorundam non tam etymon quàm allusionem *shammatha*, cujus quidem autor est Rab in Gemara Babylonia x, quemadmodum alterius illius *שמתה* *shamma theba*, id est, *desolatio erit* autor est Rabbi Samuel eodem in loco. Sed hæc nihil omninò faciunt ad probandum, mortis omnino reum fuisse five excommuni-

Lexic. Chal.
col. 2469.

t In Thisbi
Serb. נידוי
& Serb.

שמתה *Side*
etiam I. Dru-

sium q. &
Resp. lib. 1.

quest. 9. &
Ludoß. Capel-

lum in spici-
leg. ad D.

Ioan. cap. 9.
comm. 22. &

in Diatrib.
de Foto Ieph-

the pag. 174.
David de Po-

mis in Lexi-
co pag. 226.

col. 2. Cornel.
Bertram. de

Politia Iu-
daic. cap. 7.

u Paraphras.
Ionathani

tribut. Deu-
teron. 7. 26.

x Ad tit. Mo-
ed katon c. 3.

fol. 17 a. Side
Halacoth

gedaloth fol.
104. col. 4. &

Baal Aruch
in שמתה

catum five huiusmodi devotum. Lusus sunt grammatici; integrâ & plane alienâ intereâ significatione שׁוּמַר verbi unde שׁוּמַר *shammatha*, pro eo, quod est simpliciter *excommunicare* & *excommunicatio*. Sed demum nil manifestius est, quàm neque excommunicatum, neque devotum mortis reum habitum esse, aut cuiusquam manibus more gentis expositum; cum etiam devoto, ex majorum instituto tabernaculum sibi singulare, quo seorsim & à popularium cœtu remotus aleretur, ut supra ostensum est, esset assignandum. Popularium consuetudine ita שׁוּמַר *shammatha* seu excommunicatione atque anathe-mathe seu שׁוּמַר *Cherem*, ut jam dictum est, ex sententia seu denuntiatione forensi privatos, ipsos fuisse credo ἀποσυναγωγῆς seu à *Synagoga* ejectos, quales fieri impensè timebant Judæi multi, iique ex principibus, ut in Evangelio D. Joannis memoratur. *Conspiraverant*, inquit ille γ, *Judæi*, *ut, si quis eum confiteretur esse Christum, ἀποσυνάγωγῃ ἔξωπα, extra Synagoram fieret seu Synagoga moveretur.* Et ex principibus & multi crediderunt in eum; sed propter Phariseos non confitebantur ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγος ἔξωπα, ut de Synagoga non ejicerentur. Atque ipse Servator α, $\text{ἀποσυναγωγῆς ποιήσασιν ὑμᾶς}$ *Absque Synagoga seu sine Synagoga facient vos.* Syrus primo & tertio loco substituit id, quod significat ejici, in hoc è Synagogis suis, in illo simpliciter è Synagoga. Secundo verò loco habet $\text{לֹא יֵצְאוּ מִן הַסִּנְגוֹגָה}$ *ne essent foras à Synagoga.* Atque hunc sequitur Arabs, cui Synagoga vocatur, notissimo illo in Oriente pro conventu seu Synagoga vocabulo, الجماعة *Algamaia*. In oratione item Athanasii b de Imagine Christi Berytienti, Judæum, cujus in ædibus illa reperta est, generis sui primores $\text{ἀποσυνάγωγον ποιήσαντες ἤλασαν.$ *Extra Synagoram facientes expulerunt.* Video viros doctos Synagoram in huiusmodi versionibus, atque in composito illo è Synagoga factò five pro eo sumere, quod erat solennis in Synagogis, locis ita dictis, conventus, five pro ipso loco, ædibus Synagoga, seu בֵּית כְּנֶסֶת *domo congregationis* eadem notione, quâ Christiani ædes sacras seu Templum, etiam Ecclesiam, quo nomine congregatio itidem denotatur, nuncupare solemus.

Quâ

Quâ notione sapissimè in Evangeliiis Synagoga fumitur, velut in eo: *Synagogam c nobis ipse edificavit.* Sed verò & Synagogis ^{c D. Luc. 7. 5.} Deus invocabatur, tum Sabbatis, tum secundâ & quintâ feriâ, idque ritu solenni. Cæterum notissima est *τῆς συναγωγῆς* notio illa duplex. Altera eo in sensu, quem jam diximus, quo item verbum Synagogæ in aliis linguis hodieque utimur. Altera, qua omnimodus populi plebisve five totius five partis conventus denotatur, quemadmodum in Pentateucho & Prophetis, ubi sapissimè apud Hellenistas *συναγωγή* pro *קהל* substituitur ^{d Exod. 16. 3. d} quod *populi conventum* seu *totum populum* seu Ecclesiam universalem illis significat, uti etiam sexcenties pro *קהל* ^{Levit. 4. 13. Num. 10. 7. Deuter. 5. 2. &c.} ^{e Exod. 12. 3. Levit. 4. 13. Numer. 1. 18 &c.} ^{f Syracides 3. 30. 16. 7. g Jerem. 31. 4. h Erasmus in notis ad D. Matth. cap. 6.} ^{i Advers. gentes cap. 30.} *synagoga peccantium* f, *Synagoga superbiorum*, *Ludentium* g, id genus alia; quibus res luce clarior fit, frequentissimum fuisse in lingua Hellenistica *τῆς συναγωγῆς* seu *Synagoga* usum pro eo, quod generatim *conventum*, *congressum*, *cætum hominum* qualemcunque innuit. Atque ex hac notione Vir præclarus ad D. Matthæum, *Synagoga*, inquit ^h, *significat conventicula, quæ fieri solent in plateis ac foro seu triviis.* Quod cum ita sit, posterior sanè Synagogæ notio multò accommodatior videtur locis illis de eo, quod est extra Synagogam fieri seu *ἔκτῃ τῆς συναγωγῆς*, quàm prior illa, quâ loci Synagogarum, sensu angustiori, seu conventicula Judæorum in locis illis indicantur. Nimirum Synagogis priori sensu motos esse quospiam, ita ut interea aliis hominum cætibus liberè interessent, nullibi in Ebraeorum disciplinâ reperitur. Posteriori verò, tam Excommunicatus, quàm Devotus anathemate (juxta ea, quæ superius dicta sunt,) aut motus erat, aut pro fori libitu moveri poterat, & privari solitâ congressus hominum libertate. De anathemate devoto, res palam est. Nam omnimodâ præter eam, quæ victui in tuguriolo sibi singulari necessaria erat; hominum consuetudine privabatur, ut est ostensum. Atque is plane à *communicatione orationis* & *conventus* & *omnis sancti commercii relegabatur*, quemadmodum de hujusmodi anathemate sub initiis Ecclesiæ Christianæ loquitur Tertullianus ⁱ. Excommunicatum autem non malè dixerit quis, itidem solita hominum consuetudine semotum seu extra Synagogam fieri (secunda Synagogæ notione,) cum ex jure com-

2. 4. Regum 5.
3. 6. & 7.

1. D. Joann.
18. 20.

Cap. 10. 8.

muni ei intra quatuor cubitos nemini, secundum id, quod monstravimus, assidere licuerit, nec solitis conventiculis interesse. Adeo, ut extra Synagogam fieri seu συναγωγή denotaret solita hominum scilicet popularium consuetudine privari, exterminari, dispellere. Et sanè peculiare erat etiam Hellenistis & verbum συναγωγή pro eo, quod est quomodocunque abigere seu expellere. Suadet etiam posteriori notione Synagogam apud D. Joannem locis indicatis sumendam singularis ille apud eum alibi τῆς συναγωγῆς usus. Nam cum apud Evangelistas ceteros frequentius priori notione sumatur, quorum nullus id quod est extra Synagogam fieri meminit, & D. Joannes semel tantummodò vocabulum illud Synagogæ nudum ipse usurpaverit, vix est, ut non sentiamus ipsum etiam posteriore, quæ multò frequentior est in lingua Hellenistica, notione usum fuisse. Sic enim ille de Servatore Pontifici, de doctrina ejus, atque discipulis interroganti respondente; Respondit ei Iesus, Ego palam locutus sum Mundo. Ego semper docui ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται in Synagoga & in templo, ubi semper Iudæi conveniunt. Sic codices nonnulli. Alii ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, &c. Ubi Iudæi universi conveniunt. Atque ita sanè non vulgata solum, sed & Syrus & Arabs. Certè haut ita commodè capitur heic Synagoga pro particulari aliquo loco eo nomine signato, aut pro plurimis ejusmodi Synagogis; sed potius pro ipso populi Hierosolymitani qualicunque conventu publico, quod proculdubio intellexit Arabs, dum ibi substituit في الجامع العربي in Templo & Synagoga, seu cætu, ubi conveniunt Iudæi universi. Et demum in vetustissima illa excommunicationis atque anathematis formulâ apud Ezram habetur מן המקדש הגדול יברא determinabitur ab Ecclesia seu populo transmigrationis seu eorum, qui è captivitate redierant, quod planè ipsum est συναγωγή fieri, ut apostitissime monuit V. doctissimus Ludovicus Capellus in Spicilegio ad D. Joannem. Nec sanè Locis sacris ejectos fuisse aposynagogos seu excommunicatos, sed hominum tantum cætu, inde satis evincitur, quod

quòd etiam Templum ipsum ingredi excommunicatis ejusmodi nefas non esset; quod palàm elicitur è titulo Talmudico *Middoth* n, ubi legitur, si quis rogatus cur sinistrorsum, & non, ut ritus a-ⁿ *Cap. 4. §. 2.* liàs obtinuit, dextrorsum se vertens Templum ingrederetur, responderet *שנאני מנורה* *quoniam ego excommunicatus sum*, ex more solenni ei reponendum fuisse *השוכן בבית הוה יתן* *qui hanc adem inhabitat, indet cordi tuo, ut auscultes verbis sociorum tuorum, quo fiat, ut recipiant te.* Sed verò undenam evenisse putandum est, ita Phariseos, seu qui rebus tunc ante alios præerant, minis five Excommunicationis five Anathematis five utriusque (nam qui non resipiscerent, tam hoc quàm illà damnabantur) eos qui Christum confiterentur deterruisse, etiam & excommunicandos seu devovendos fore denunciassè, nec tamen ipsum Servatorem, quem ita odio habebant, excommunicatum ivisse? Si conjecturam ex Ebraeorum Disciplina adjicere fas sit, fanè in promptu satis videtur. Nam ut neutiquam omninò excommunicabant five Principem five Patrem Fori alicujus five jurisprudentià celebriorem, ita neque Juris sui studiosum (quem *חכם תלמיד* nuncupant, id est, discipulum sapientis seu philosophum) sine summa deliberatione; quod & ante^o memoravimus. Maimonides p; *כל תלמיד חכם שנתחייב נורוי* *Neque inter Juris studiosos reperitur aliquis, quem temerè seu sine summa deliberatione ex-* ^{o *Cap. 7.*} ^{p *Halac. Talmud Tora.*} ^{cap. 7.} *communicare fas erat, ne quidem foro.* Ita etiam Gemara Baby-^q *Ad tit. Mo-* ^{ed Katon} ^{3. fol. 7.} lonia q. Et temerè excommunicans minimè ex jure excommunicandum, etiam & ipse excommunicandus erat, ut videre est in Causarum viginti quatuor suprà memoratarum potestremà. Hinc fanè suspicandum est, ob Servatoris, quàm jurisprudentissimus erat & nominis inde celeberrimi, dignitatem, excommunicatione ejus abstinuisse etiam ipsos, qui interea Christianos seu sequaces ejus è turba, excommunicatione terrebant. Neque obstat quod legitur apud D. Joannem^r, etiam Principes fuisse qui licet crederent, metu tamen excommunicationis, fidem suam profiteri non auderent. Nam Principum nomine quamplurimi fuere (veluti tribuum, vicium, stationum, familiarum) qui, ut fori Principes aut legis studiosi, minimè ex-

communicatione adeò liberi. Sed verò habetur in corpore Talmudico narratiuncula de ipso D. Jesu Christo excommuni-
eato, Alexandriae Egypti, ab Josua Ben Perachia Synedrii ma-
gni Principe, qui illuc ut comes, cum eo (sic illi) fugerat, ab
Jannai tyrannide. Quasi verò Jannæus (five Alexandrum
cognominem, five Joannem Hyrcanum, ut nonnulli, intelli-
gas) Christo esset coævus, qui centum seu plurimis ante an-
nis Rex & Pontifex Judæorum ad plures abierat. Sed rarum
non esse, tempora illius seculi Ebraeis confundi, aliterque mul-
tò atque a Christianis putari, sciunt, qui Chronica eorum saluta-
runt. Verba sunt Gemaræ Babylonica; רבי יהושע בן נון *descendit Rabbi Josua Ben*
Perachia & Jesu Alexandriam, qua est Egypti. Dein ajunt, Rabbi
Simeonem, Ben Shatach, five Patrem five Principem Synedrii,
cujus Soror, quæ Jannæo uxor fuit, (sic volunt) illuc etiam
descenderat, à Perachiade, qui Præceptor ei fuerat, petiisse, ut
ipsam hospitio exciperet. Advenientem autem salutasse Je-
sum, ac de ea dixisse ומה יפה אכסניו *quam pulchra hospes*
hæc? adjecisse verò Perachiadem, עיניה טרומות *oculos ei fuisse*
teretes seu rotundos. Jesum reposuisse, רשע בכך אתה עוסק *improbe, rebus ejusmodi tu occuparis!* oculis ejus caperis! Ob
quod dictærium veluti probrosum nec impunè in legis magi-
strum celebrem emittendum, אפיק ארבע מאות שיפורי *produxit quadringentas buccinas* (nempe R. Josua Ben
Perachia) & excommunicavit eum. Quò spectat, quod paulò ante
in eadem Gemara legitur de Jesu utraque manu à Perachiade
depulso. Dominum autem nostrum Jesum Christum ibi Tal-
mudicis intelligi palàm est. Nam simplici illo nomine ישו eum
eis denotari est solenne. Et de eo capiunt, qui locum integrum,
non aliam ob causam, è Talmude Babylonico editionis Basilien-
sis, cum aliis non paucis, expurgando deturbarunt. Sed in his
nimii sumus. Hoc liceat obiter adnotare, ubi legitur apud
Virum doctissimum, reperiri in libro præceptorum majore 67. 4.
Soliti sunt excommunicare per Maledictionem, per Separationem,
per Maranatha, & per alia ejus generis, perinde ac si ipsum
anathema, adjecto vocabulo Maranatha, cujus in initiis
Ecclesiæ Christianæ y mentio, eo ipso nomine in Talmu-
dica

f. Ad tit. San-
hedrin cap.
11. fol. 107 b.

t. Ibid. & Se-
pher Iucha-
sin fol. 67. a.
& vide gloss.
ad Kiddu-
schin f. 66 a.

u. Vide supra
cap. 7. caus. 1.

Y. Bras.
Præterit. lib.
4. ad D. Ioan.
cap. 9. 22.

y. ad Corin.
16. 22.

dica Judæorum disciplina compertum fuisset; plane lapsus memoriz est. Verba loci citati sunt 2, הורו הנאנים שמי

2 Moses Ro-
tensis præ-
cept. Negat.
119.

שנתחייב שבועה לבנו אינו משבעו בשבועה האלה כמו
שרגילים להחרים באלה בנידוי כושמתא וכיוצא בזה

שהרי זה בא לקללת אביו אלא משבעו שבועה שאין בה אלה

*Decreuerunt Gæonim seu Prudentes, ubi pater quis adjurandus est in
rem filii, non adjurandum esse juramento execrationis; quemadmodum
feri solet, ubi devotentur adjurati per Anathema, Diris, Excommuni-
catione (seu Niddui) Shammatha (quod idem ut superius fusè o-
stenditur, significat) atque ejusmodi aliis. Scilicet hæc sonant in
execrationem patris ejus. Adjurant igitur cum juramento in quo
execratio nulla exprimitur. Quæ superius adductis nullibi ob-*

*stant. Uti nec quod habet ibi Drusus è libro Musar, de por-
ta Templi, quæ Excommunicatorum & lugentium erat. Nam
simplici Templi ingressu, jure communi, (quod & ante monitum
est) excommunicatus seu מנור interdicitur non erat. Ma-*

a Præter cõ-
ment. Th. Be-
za atq. alio-
rum ad 1 Co-
rinth. 16. 22.

*ranatha forte ibi substituit; ideo quod cum aliis viris doctis a
tam veteribus, quam recentioris ævi vocabulum illud idem ipsum
esse existimavit b cum Shammatha. Certe נתן שם Sham*

bide I. Bux-
torf. in Lexi-
co Chaldaico
col. 1249.
& 2466.

*seu Sbem atba, sic scriptum & divisum, significare potest Domi-
nus venit, quemadmodum & significat מן נתן Marana-*

bIpsè ad 1 Co-
rinth. 16. 22.
cVidesis Da-
niel Heinsius
um Exercit.

*tha. Et video viris doctissimis placere, tempore D. Pauli hoc
Syriace usurpatum pro eo quod postea Talmudicis dictum Sbem
atba; perinde ac si tam in hoc, quam in altero Dominus venit sem-*

Sacr. ad cap.
21. D. Ioann.
pag. 240.
præter Theo-
phylactum,
Ambrosium,
Hieronymum

*per pariter compertum fuisset; saltem ex allusione seu soni simili-
tudine recepta, licet non ex Etymologia. Sed nec apud Tal-
mudicos video hætenus ejusmodi omnino è שם Shammatha allu-
sionem natam, licet aliæ aliquæ, ut præmissum est, occurrant. Nec
tam videtur apud D. Paulum & Maranatha nomen Anathematis
esse ibi memorati, quam exclamationem solennem c, seu epipho-*

(quos & me-
morat Eras-
m; Bedam
& Isidorum
Clarium ad
1 Corinth. 16.

nema, aut asseverationem sanctiorem adjectam. Græca sunt

ἡμεῖς ἀναθήματα μαρὰ ἀθὰ, sit anathema; maran atba. Syrus

22.

ܡܪܢܐ ܕܢܬܢ ܥܡܝܢܐ, sit Chere, id est, anathema; Dominus venit.

Arabs, من رجا الرب, sit devotus à spe Domini.

Ipsū Maranatha retinent versiones pleræque recentiores. Ac vero in Germanica Lutheri legitur, *Der sey Anathema Maharam Motha*, uti & in Danica illius sequaci haud vere *Anathema Maharam Motha*. Scilicet *Maranatha* voluere sub Lutheri ævum cum ipso alii aliqui, depravatum esse vocabulum, ex eo quod potius in origine *Maharam motha* fuisset, seu *מרת מחר* quod significaret *devotus seu anathematizatus usque ad mortem*, quemadmodum & in nota Germanicè Epistolæ ad Corinthios primæ subjecta visitur. Unde & versio, quæ Ecclesia Anglicana superiori in seculo usa est, habet ibi *Let him be had in execration yea excommunicated to death*. Et in Latina, quam Galterus Delænus Henrico Angliæ Regi octavo Biblioscopus ei dedicatam publicavit a, *Maranatha per Dominus seu Dominus noster* (nam variatio illa ex eo evenit, quod volunt aliqui tibi esse pronomen affixum) venit vertitur quidem in adjecta notula; sed nisi forte, inquit ille, vitiosè scriptum sit pro *Maharamatha*, quod internecionem significat, deductum à *חרם*, quod *Malachias suam prophetiam absolvit*. Neque novum est hunc D. Pauli locum ad illud *Malachiæ* f referre. Ibi scilicet legitur *אנוכי נכבד ויהי את הארץ כחרם* ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. Sed & inde sensus D. Pauli nonnullis fit, *veniat Dominus, & cum eterno exitio feriat*. Sed Jacobus Simanca g, quidam, inquit, hanc sive fabulam sive historiam retulit. *Maranatha anathematis significationem induit ex illo eventu, quia Judæi gloriantes de venturo Messia dicere solebant vulgo, Maran, hoc est, Dominus noster: contra quos Christiani dicebant Maranatha, Dominus noster venit. Hinc inimicitia orta inter Christianos & Iudæos, quorum in ore erat Maran, quos per contemptum Christiani Maranitas vocabant & illis obtrudebant, maranatha, id est, Dominus noster venit vel invitis vobis, irridentes eos & illis male precantes. Unde apud nostrates vulgo Maranos appellant eos, qui ex Judæis descendentes apostate facti sunt, Messiam suum expectantes. Commentum pulchrum! De Ebræorum autem Excommunicationibus, videsis nunc etiam Aloysium Novarinum h.*

a Londini

1549.

cVide Eliam

in Thib. &

Buxtorf, Le-

sic. Talmu-

dic. col. 1248.

fCap. & com-

mate postre-

mo.

gDe Catholi-

ca Institut.

tit. 27, §. 8.

h Schedi-

asm. sacra-

proph. lib. 7.

cap. 10.

CAP. X.

De illo Anathematis genere, quo expressim Homines ex Jure Belli, seu Militari neci Devoverentur.

X Jam ostensis manifestum est hominem Anathemate five Primi five Tertii five Quarti generis (juxta ea quæ de anathemate capitibus tribus proximè superioribus explicantur] devotum, eo nomine, ex Ebraeorum sententia, non Jure occidendum fuisse. Cædes vero plane ultronea, de qua disputamus, locum tantummodo habere potuerat [si modo daretur, occidendum fuisse ejusmodi devotum) in genere Primo. Nam in reliquis binis plane Pœna fuisset cædes, quod & concedunt in genere Quarto illi, qui de ejusmodi devoto velut mortis reo perperam loquuntur. Et ad Pœnæ plane, sed cœlestis, rationem spectat, si credibile sit, quod habet Josephus de eis qui in Essenorum sectam admissi, (non sine anathemate in seipsos horrendo Quarti generis denunciato, si disciplinam, quam amplecterentur, violarent) & postmodum ob delicta graviora consortio ejecti, ne cibum quidem oblatum capere potuere, sed more pecudum herbas decerpentes fame miserrime, nisi reciperentur, periere. Quod autem genus Anathematis Secundum spectat seu ad anathema, illud internecioni & deperditioni expressim devotum, cujus scilicet usus Bellis suscipiendis prævius esse solebat, adeoque five ad Hostes ac Captivos, five ad Cives Jura militaria violantes duntaxat, quâ ad homines, attinuit; id ipsum est Anathema seu *Cherem*, secundum Magistrorum aliquot eorumque nominis præclari sententiam, quod in postrema parte legis illius in Levitico k sacra occurrit. *Omne anathema, quod devovetur* אֲנָתָהּ מִן הָאָדָם *ex homine, non redimatur; morte moriatur.* Quod non de consecratis, devotis seu anathematizatis ejusdem generis, quod comma præcedens occupat, volunt intelligendum; scilicet de ultronea, five servi, five jumenti, five cujuscunque bestię consecratione in usus sacros, ad quos tantum comma illud spectare consentiunt, Ebraei omnes; sed de hostibus tantum aut civibus Jura militaria

i De bello Judaico lib. 2. cap. 12 gr. 71 lat.

k Cap. 27. 29.

1 Numer. 18.
14. Vide Ge-
mar. Bab. ad
tit. Erakin
cap. 9. fol. 28.
6. 29.

2. Numer. 21.
2. Vide ibi
D. August.
quaest. 40. &
adde D. Hie-
ronym. ad
Algasia 9. 9.

violantibus morti devotis, (quâ scilicet homines ea in lege com-
prehenduntur,) qui non redimendi, sed ad unum omnes morti
tradendi erant. Priori nimirum in commate donaria seu ana-
themata sacros in usus consecrata & sacerdotibus Jure communi
possidenda contineri aiunt, qualia necesse erat ut essent e devo-
ventis bonis secundum ipsa verba sacra, **לְאִשְׁרָאֵל מִכָּל מַכְרָם** ex o-
mnibus, quæ sua sunt, veluti signanter dicta ad excludendum ana-
thema quodcunque ex eis, quæ necdum devovens erant in bo-
nis, nec, post devotionem, humanis usibus seu commodo omni-
no applicanda, sed plane delenda. Hujus autem generis cum U-
nicum duntaxat esset Anathema, idque aut in hostibus seu civita-
tibus, in quas bellum inferendum erat devovendis, (quale ad usus
sacros seu sacerdotum possessionem nemo devovens attinere vo-
lebat) quemadmodum illud Ebraeorum de Araditis m, **וְיָדָהּ יִשְׂרָאֵל**
votum Domino dicens, si tradendo tradideris populum istum in manum
meam **וְיָדָהּ יִשְׂרָאֵל** etiam morti & internecioni devovebo ur-
bes eorum, unde populo ex hoc anathemate deleta, locus ipse
חֹרְמָה Chorma seu Anathema dicebatur; Aut in Jure militaria vio-
lantibus neci similiter devovendis, ut prætermittamus exempla
superius ea de re memorata; commate in hoc breviusculo proximè
subsequente, hoc genus Anathematis tunc satis generali illo no-
mine cognitum existimant designari. Perinde ac si in commatis
illis scriptum fuisset; ubi quid de suo quis in sacros sacerdotum
usus, five hominem, five bestiam, five agrum consecraverit seu
devoverit, non vendatur, non redimatur, quia sanctum est, nec
in usus profanos omnino revocandum; Et tantum de hoc ita
fiat. Nam in principio commatis prioris **וְיָדָהּ יִשְׂרָאֵל** tantum etiam ad
hanc rem præfigi notant. At vero ubi quis devoverit quid
בְּחַיָּוִת ex homine, seu ex hominibus, juxta nempe notissi-
mum illud devovendi morem bello prævium, adeo ut nil præ-
ter necem, destructionem atque excidium devoti sit postmo-
dum, ex ipso voto seu anathemate, expectandum, ibi tantum
abest, five vendatur five redimatur, five sanctum maneat Do-
mino, ut Jure fieri nequeat; quin plane sit delendum; & five
homo fuerit five animal quodcunque aliud interficiendum.
Ita devovens priori in commate fit **מִכָּל מַכְרָם** devo-
vens id, quod suis esset in bonis; in posteriori **מִכָּל מַכְרָם**
שָׂאֵי

שאינו תלך *devovens ex hominibus seu homines, qui sui quidem non*
essent; tametsi ita in devotentis potestate haberentur, ut ex Ju-
re belli seu militiae singulari suum fortiretur affectum ipsa devo-
tatio, quemadmodum ibi distinguit Isaac Abarbinel n. Quid de
 כנגד המון הראשון אמר אך כל חרם אשר יחרים איש וגו' לא ימכר ולא יגאל לפי שהחרם
 ההוא הוא קדש קדשים לוי' ומכר שהוא קדש לוי' לא ימכר
 כי הוא אסור בהנאה ולכך החרם הזה הוא לה' בלבד ועל
 המין השני אמר כל חרם אשר יחרם לוי' מן האדם לא
 יפדו מות יומת ומזה המין היה חרם ידיחו שאם יגיע
 ליד איש ישראל נפש אדם מהנלכדים שמה לא יוכל לפדות
 אותו אבר על כל פנים מות יומת אך בחרם שיחרים
 איש עבדו לוי' לא יומת לך ינתן לחטוב עצים
 ולשאוב מים ולשרת לכהנים והו פשוטו שר ענין

n In Pirush
 Tora f. 275.
 col. 2.

De prima specie ait sacra scriptura, Tantum omne anathema quod quis
devoverit &c. Non vendatur nec redimatur; quoniam scilicet hujus-
modi anathema est sanctissimum Domino. Et quod ita sacratum est
Domino, non vendatur, quia profanis usibus interdictum est. Idcirco ana-
thema hoc tantum est Domini. De secundâ verò specie ait, omne anathe-
ma, quod devoverit quis ex homine, non redimatur, morte moriatur. Et
hujus speciei erat anathema Hierichuntis, si nempe inciderit in potesta-
tem cujuspiam Israelitæ, vita hominis ex eis, qui ibi caperentur, non po-
terit redimi, sed omnino morti tradendus erit. Nihilominus, quod ad
anathema illud, quo servum suum quis Domino devoverit, attinet, is mor-
ti tradendus non est. Tantum is donarium est, ut Ligna discindat, aquam
hauriat, & sacerdotibus ministerium præstet. Atq; hic est literalis loci il-
lius sensus. Ita Abarbinel. Cui astipulatur Rabbi Moses Bar
 Nachman o, alii. Hinc est quod universi incolæ Jabesh Gilead
 cæsi sint, ideo quod violassent anathema illud publicum, atque
 militare p de eis, qui non ascenderent ad Mizpa, ubi ipsi anathe-
 mati expressim adjectum est מות יומת *morte moriatur. Quod*
 & partem fuisse anathematis, quo Saul prælium cum Palæstinis
 initurus devovebat omnes, qui ante noctem quid comederent,
 existimant, quia ob anathematis illius violationem Jonathan, et-
 iam Regis filius, morte plectendus q erat. Sed ideo liberatum
 esse ajunt, quia non spontè, sed ex errore, atque ipsius anathema-

o Ad Levitic.
 27. & apud
 R. Bechai in
 Pentateuch,
 fol. 161. col. 1.
 p. Iudic. 21. 5.
 & 10.
 q. 1 Sam. 14.
 24. & 4. ubi
 vide R. Da-
 vid Kimchi
 & consulas
 R. Bechai in
 Pentateuch.
 fol. 161. col. 1.

signatus illud violasset. Alii verò aliter legem illam de anathemate sacram interpretantur, perinde scilicet ac si de homine morti ex sententia forensi damnato lata fuisset. Si quis, inquit, devoverat æstimationem capitis damnati eo modo, quo consecrationis fiebant, juxta ea, quæ priore dicti Levitici capitis parte constituuntur, Votum ejus irritum fuisset. Et verba illa *non redimatur; morte morietur*, significare volunt, eum non redimendum, seu pretium seu æstimationem aliquam ejus nomine, non solvendam, quoniam ultimo supplicio damnatum statim, mori oportuit, adeoque ipse jam veluti mortuus erat., unde nec pretium, nec æstimationem habebat. Atque tum in libris vetustissimis hæc occurrit etiam sententia velut à majoribus accepta, tum apud maximi nominis Magistros sæculorum recentiorum. Sed verò, ut tandem hæc de Anathematis concludamus, manifestum est ex Ebraeorum interpretatione qualicunque dictæ legis sacræ, nullum omninò homicidium ultroneum, seu extra Pœnæ, seu Quasi rationem permissum eâ fuisse; quod erat in primis atque ad rem, quam tractamus, aperiendum.

*rGemar. Ba-
bylon. ad tit.
Eracin c. 1.
fol. 66. & ad
tit. Cethu-
both cap. 3.
fol. 376. Se-
pher Siphra
col. 336.*

*f Mos. Mai-
mon halach.
Eracin We-
chermim c.
1. Mos. Mi-
ketzi præc.
affirmat. 132.
Iarchius ad
Levit. 27. R.
Bechai. Pe-
sicta Zoter-
tha f. 36. & c.*

*Judic. 11. 30.
& 39.*

CAP. XI.

*De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraeorum sententia. Nullo Jure immo-
landam fuisse ejus filiam consentiunt; Summa Sententia Ebraeorum,
decade humanâ. Lustratio post cædem etiam licitam.*

Restat, ut, quid Ebraei de Jephthæ Voto, atque filia suæ immolatione statuam, videamus. Verum quidem est non unicam apud eos reperiri de Voto ejus sive concipiendo sive solvendo sententiam. Etenim sunt, qui eum illud tam de personis hominum, quam de aliis animalibus concepisse, atque filiam immolando solvisse volunt; aliis neque eam immolasse nec immolationi personam aliquam destinasse asserentibus. Prior quidem vetus est. Utraque autem pendet ex varia interpretatione historiæ sacræ; verba sunt, *& vovit & votum domino Jephtha dicens. si tradendo tradideris filios Ammon in manum meam* וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֶשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵּיתִי לְקִרְבָּתִי כְּשֶׁבִי בְּשָׁלוֹם מִן הַיָּדָאִי מִן הַיָּדָאִי מִן הַיָּדָאִי quod in vulgata vertitur, *quicumque primus fuerit egressus de foribus domus mea mihiq; occur-*

rit re-

via revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino. Græci etiam interpretes ibi, καὶ ἔσται ὁ ἐκπορεύς ἐμὸς ὅς αὖ ἐξέλθῃ &c. καὶ ἔσται τῷ κυρίῳ καὶ (ut in exemplaribus nonnullis; quæ conjunctio aliis deest) αὐτοῖς αὐτὸν ὁλοκαύτωμα ἔσται, exiens quicumque exierit &c. ἔσται Domino, ἔσται offeram eum holocausto. Adeo ut ipsum votum de persona hominis immolationi destinata conceptum sumatur necesse sit, si rectæ versiones hæ. At verò, manifestum est ex Ebraismo verti posse, & sanè debere ad hunc modum, quantum ad personæ alicujus designationem attinet; Erit, ut egrediens quod egressum fuerit de foribus domus meæ in occursum meum, cum reversus fuero in pace de filiis Ammon, erit Domino, ἔσται offeram ipsum in Holocaustum. Ita non personæ tantum (si verba spectes,) sed animalia qualiacunque alia in voto continentur. Dein de voti solutione subjungitur, וַיַּעַשׂ לָהּ כַּאֲשֶׁר נָדָרוּ נָשָׂא נָדָרָהּ & fecit ei sicut voverat (ut vulgata) καὶ ἐτέλεισεν ἐν αὐτῇ τὴν εὐχὴν αὐτῆς ὡς ἠύξατο ἔσται perimplevit in ea (filiâ, quæ ei redeunti cum victoria occurrerat) votum suum, quod voverat. Non autem hominis personam tantum, verum etiam alia animalia votum fuisse complexum palam docent Ebraei, ubi ad priora Voti vocabula adnotant כֹּל אֲשֶׁלָּו דָּבָר טָמֵא נִדְמָנוּ לָהּ כֹּל אֲשֶׁלָּו דָּבָר טָמֵא נִדְמָנוּ לָהּ, fieri potuit, ut etiam immundum quid (veluti porcus aut canis) occurreret, ut voto esset satisfactum; sed occurrit ei filia sua. Prior autem heic sententia, qua filiam suam ex hoc voto immolasse Jephtham affirmatur, habetur non solum apud Flavium Josephum x, sed etiam in Chaldaica Judicum paraphrasi y & apud Rabbinos celebres, quorum aliqui z Jephtham existimant decēptum fuisse more illo anathematis bello seu prælio, ut supra ostenditur, prævii, atque inde tam personam hominis, quàm aliud quodcunque animal devovisse. Nimirum, cum in more positum esset, Principem seu populum internecioni devovere sive hostes sive cives, qui Jura militaria anathemate præstituta violarent; Jephtham hunc morem perperam intelligentem temerè devovisse tam personam, quàm animal quodcunq; ei post victoriam occurreret. Filiam verò præter spem occurrentem, post menses binos, quibus virginitatem deflevit juxta Votum immolasse, nec ad Phineesum Pontificem accedere voluisse, ut is Voto eum solveret (nam & sic etiam ajunt) & Pontificem ad eum adire detrectasse

u Gem. Bab.
ad tit. Thai-
nith cap. 1.
fol. 4a. Vai-
era Rabba
parash. 37.

z Orig. Juda-
ic. lib. 5. c. 9.
y Cap. 11. pro-
xime post
som. 39.

z R. Mos. Bar
Nachmâ, R.
Bechai in
Pentat. fol.
161. col. 1. &c.

a Parash. 37.
& Beresith
Rabba pa-
rash. 60. Ad-
de Midrash
Cohemoth
ad cap. 10. 15.

bVidesis Ju-
dicum 9. 2.

cPræter jam
citata e Rab-
both, vide
Sal. Iarchiū
ad Iudic. 11.
& ad 1. Pa-
salip. 9. 20.
dIudic. 11. 39.

e De succes-
sionibus in
Pontific. lib.
1. cap. 2.

f Ambros. de
Virginib. lib.

3. & c.

g Epiphan.
heres. 78.

hVidesis R.
Gedaliah

Ben Iechai
in Shalshe-
leth fol. 14a.

iIn Gloss. Iar-
chii & Da-
vidiskimchii
ad Iudic. 11.

trectasse; utroque invicem dignitatis prerogativam obtendente. In Vaicra Rabba a; אמר אצל פנחס אצל פנחס אמר אני כהן גדול וכן כהן גדול אני מלך ואליך אצל פנחס ופנחס אמר אני כהן גדול וכן כהן גדול Potuit quidem voto suo solvi, si ad Phineesum ac cessisset. At verò dixit, ego cum rex sim adibo Phineesum? Phineesus etiam; ego cum sim Pontifex, Pontificis etiam filius, adibo plebeium b? Atque ita hisce invicem altercantibus, periit ipsa; seu נערה הנערה הריא perdita est virgo illa. Adjiciunt tam Phineesum, quam Jephtham hoc nomine punitum c à Numine. Hunc membrorum paralyti. illum Spiritus Sancti ab eo discessu. Et demum interpretantur illud ויהי חוק בשרא atque erat statutum in Israel (quod in vulgata, ita commati proximo conjungitur, ut denotet inde statutum fuisse annum quatrivium ob puellam luctum) de sanctione apud Ebræos inde orta, ne quis humanas hostias ex simili errore postea immolaret, nec sive Jephthæ sive Phineesi morosum dignitatis prerogativæ obtentum in similibus imitaretur. Unde ibi paraphrasi suæ inserit Chaldaus; תוספת בריל דלא לאסקא גבר ית בריו ויהי ברתור לעלהא כמא דעבר יפתח גלעדא ויהי שאל לפינחס כהנא ואלו שאיר לפינחס כהנא הורה פרוק יתרה ברמין Adacta est sanctio illa seu statutum ideo ne quis immolaret filium suum seu filiam suam, quemadmodum fecerat Jephtha Gileadites; nec consuluit Phineesum Pontificem, qui consulenti eam, ob pretium datum, liberaverat. Vide etiam quæ de Phineeso, atque immolatione hac ex Saido Batricide Patriarcha Alexandrino alibi e notavimus. Et de ipsa immolatione rara non est apud Christianos scriptores f mentio, unde & festum idololatricum, in ejusce memoriam alicubi natum etiam scribunt nonnulli g. Sed verò, ut præteream difficultates Chronologicas de Phineeso h hoc tempore superstite; nondum mihi è commentariis Ebræorum compertum est, quodnam jus illud fuerit adeo Pontifici singulare solvendi heic Votum, ut absque eo id solvi nequiret. Nec qui Synedrium nescio quod heic memorant i ad Voti relaxationem à filia consultum, quasi aliter relaxari nequiret, mores patrios satis videntur meminisse. Receptissimū fuisse Ebræis, velut ab ipso Mose, per majorum traditiones acceptum scimus, à Sapiente seu legis Doctore unico seu triumviris illis (si ipsis ita visum esset) Jure potuisse, tum Vota, tum Juramenta relaxari, ubi quid nimirum causa post-

ſæ poſtmodum forſan eveniret præter id, quod voventis ſeu
 Jurantis animum occuparet ipſo Voti ſeu Juramenti momento.
 Atque ea de re fuſius Magiſtri k. Neque ad hunc locum at-
 tinet plura de ea adjicere. Undenam igitur ortum illud, Je-
 phthæ Votum ſolvi aut redimi nequiviſſe absque indultu &
 præſentia Pontificis? Cætera mittimus, quæ congeri poſſent,
 adverſus commentum hoc de Phineeſo, quod nec in Talmudi-
 co corpore locum habere memini, ſed in ejusdem Gloſſis, *Tis*
 Rabboth, Paraphraſi Chaldaica & in Magiſtris aliquot recenti-
 oribus. Quin ſi ita adverſus jus patrium conceptum eſſet,
 (quâ ad filiam immolandam attinere potuit) Votum hoc, ut
 illud ejus immolatione perimplere nefas eſſet, (quod univer-
 ſos Ebræos ſentire exiſtimo,) quorſum de eo relaxando heic ne-
 gotium faceſſunt? Quod ad alteram, heic Ebræorum de Je-
 phthæ Voto ſententiam attinet; primo, ipſa Voti ſacra verba,
 aliter, qui hanc amplectuntur, intelligunt, atque prioris ſen-
 tentiæ auctores. Nempe illa, יהיה ליהוה והעליתיו עולה
 quod ſonat quidem & erit Domino, & offeram illud in holocau-
 ſtum ita capiunt, ut copulativum ſecundo loco vim diſjuncti-
 vi induat. Adeo ut Votum conceptum eſſet, & erit Domino,
 ſeu conſecrabo Domino, ſi res ejusmodi fuerit, ut in ſacros u-
 ſus, aut Domino ſancta remaneat. Quin & ſi ejusmodi fuerit,
 ut in holocauſtum offerri ritè queat, etiam in holocauſtum of-
 feram. Breviter; & erit ſeu manebit Domino, aut offeram
 illud in holocauſtum. Sic Rabbini Kimchii pater & filius.
 Rabbi David Kimchi ad Judicium locum memoratum; דעה
 רז"ל בזה ידוע וא"ל ז"ל פיר' והעליתיו הו"ו במקום או ופיר'
 והו"ו ליי' הקדש אם אינו ראוי לעולה או הער' יתיהו
 עולה אם ראוי לעולה וכמו זה הו"ו מכה אביו ואמו או אמו
 ויפה פיר' Quid heic Rabbini noſtri pie memoria plerumque ſentiant
 ſatis notum eſt. Ceterum pater meus memoria pie, (is eſt Joſephus
 Kimchius) in eo quod eſt, & offeram illud interpretatur & pro aut,
 perinde ac ſi ſcriptum fuiſſet; & conſecratum erit ſeu ſanctum mane-
 bit Domino, ſi non ſit holocauſto idoneum, aut offeram in holocauſtum,
 ſi fuerit idoneum holocauſto. Et ſic in lege ſacra de eo qui percuſſerit
 patrem & matrem, & pro aut ſumitur. Atque hæc interpretatio pulchra
 eſt. Similiter R. Levi Ben Gerſon יהיה בהכרח בעל החיים ואם
 היה

k. Misna tit.
 Chagiga c. 1.
 & Gloſſa ib.
 in Talmud.
 Bab. fol. 10a.
 & Hieroſo-
 lymit. fol. 76.
 col. 3. Gem.
 Bab. ad tit.
 Nazir cap. 9.
 f. 62a. Mai.
 mon. halach.
 Shebuoth c.
 6 & halach.
 Nedarim c.
 4. Moſes Mi-
 kotzi præc.
 Negatib.
 238. &c.

Necesse est ut animal aliquod intelligeretur, quod si accideret esse à specie humana, Domini fiebat, utpote separatum in ejus cultum. Alii tandem! Voro ipso ita intellecto, verba illa & fecit sicut voverat pro filia consecratione ejusmodi sumunt, non omnino pro immolatione. R. David Kimchius עשה לה בית והכניסה שם והיתה שם פרושה מבני ארם ומדרכי העולם והיה הק בשראל כי משנה לשנה היו הולכות אליה בנות ישראל fecit ei domum, & introduxit in eam, atque ibi remansit seclusa à filiis hominum & à rebus secularibus. Atque statutum seu mos invaluit in Israel, ut quotannis eam inviserent Israelitides. Atque notat Gersomides, si filius aut mas Jephthæ ita occurrisset, ipsum à mulierum consortio non ita secludendam fuisse, sed tantum Domino consecrandum, ut sacris inserviret, [quemadmodum Levitæ] nec interea conjugio arceretur. Cum vero eveniret, ut filia occurreret, יהויב שתהיה פרושה מאיש שאם היה לה כער לת תהיה מיוחדת לעבודת הש"י אבר תעבוד ע"י זה בעלה Oportebat eam à viri consortio segregari. Nam, & conjugem haberet, non potuit Domino solum inservire; sed conjugi etiam inservierat, more uxorum. Atque hinc ait Gersomides fuisse causam, cur vestimenta laceraret Jephthæ, atque ita doleret, quamprimum filia ei visa est. Nempe eam, quæ ei unica erat proles, jam sciebat à viri consortio in perpetuum secludendam, adeò ut de posteris ex ea suscipiendis spes non esset reliqua. Sed mirum interea est magistros, qui hujus sententiæ sunt autores, admittere etiam, Votum hujusmodi ita præcisè obligasse eum, ut necessum esset ex lege seu moribus patriis filiam ita devotam à virorum consortio seclusisse. Quin & ipse Jephthæ, aperui os meum Domino, neque potero revocare. Certè neque patriæ ejusmodi potestatis alicubi in corpore Talmudico, aut apud Jureconsultos eorum celebriores, vestigium reperio. Neque omnino potestatem ejusmodi consecratio Samuelis m asserit. Nam, & ipse Levita erat, atq; eo nomine & à natalibus Domino sacer. Atque ipse libenter matris Votum sacra ministeria præstando solvit. Quin in corpore Talmudico receptissimum est, filium aut filiam ita sacrari nequivisse, ut ipsi sacerdotibus aut sacris usibus ex parentum voti vi cederent, ut superius n ostensum est.

m 1. Samuel.
 ult.

n Cap. 7.

cujus-

Æstimationem autem seu pretium sive filii sive filiae sive alterius cujuscunque (modo excipias servos & ancillas e Gentilibus) consecrati, sacerdotibus solvendum præscribit lex sacra o non ipsos addicendos. Quin & qui ipsos se devoverant etiam & se redimere quibant. Et de æstimatione filiae Jephthæ vetus erat controversia inter Magistros binos Talmudicos, Rabbi Simeon Ben Lakish, & Rabbi Jochanan. Ben Lakish existimavit p Jephtham ex hoc Voto pretium seu æstimationem filiae juxta legem sacram sacerdotibusolvere debuisse. At verò R. Jochanan, nec pretium aut æstimationem; quia res ipsa, quæ devovebatur, erat immolanda, qualis filia ejus seu homo quispiam non erat, neque ex lego esse potuit, ita ut ille nec filiam seu personam aliquam in ipso Voto contineri velit, sed tantum animalia cetera, quæ immolatitia. De secunda autem sententia heic, seu ea, qua negatur filiam Jephthæ esse immolatam, Genebrardus q scribit se ab Ebraeo aliquo accepisse interpretationem illam seu sententiam esse ab autoribus suis excogitatam, ne inde typus filii Dei à patre sacrificati duceretur. Utcunque autem se res ea habuerit id certum, puto, esse, non reperiri apud Magistros, qui ex Jure aliquo immolandam eam esse affirmaverit. Quin in Gemara Babylonia r expressim dicitur sacrificium *לוי כהן* quod offerri non deuit. Et Josephus f, *ἐν τῇ πόλει ὡλοκαύτωσεν, ὅτε ἡμίμου ὅτε τῷ Θεῷ καχὰς ἐμύλην θυγατέρα* *Ἰφίτηλῶν* filiam immolavit, neque legitimum, neque Deo gratum sacrificium solvens. Idcirco ex hæctenus enarratis, de Interdicto Naturali Homicidii, sic demum heic statuendum est; apud Talmudicos atque Ebraeos ceteros nullibi (si errorem illum Jephthæ, ut aliqui volunt, excipias) esse admissum, ut ultronea cades seu homicidium extra Pœnæ legitimè constitutæ, seu Quasi rationem, [nam & cades bellica in Pœnæ ratione satis continetur.] adeoque hostiæ humanæ oblatio Jure aliquo subniteretur. Quoniam vero societatis humanæ compages sine facinorum castigatione, consistere nequit, ac Pœnæ, sive pro criminum qualitate sive pro Reipublicæ commodo nunc leviores nunc graviores, ex Jure Naturali de Judiciis [quod sextum est heic Juris Noachidarum caput] sunt introducendæ, & injusto bello Pœna itidem hostibus infligenda, ideo, quemadmodum sartum rectum interdictum, quod hæctenus tractavimus, Naturale de Homicidio servandum doce-

o *Levitic. 27.*
2. *Ec. vide*
Et Iosephum
lib. 4. cap. 4.

p *Beresith*
Rabba pa-
rasb 60 Et
Vaicra Rab-
ba parasb. 38
unde haket
D. Kimchi
in Iudic. 11.

q *Ad annum*
mundi 2981.

r *Ad tit. Tha-*
mich cap. 1.
fol. 4a.
10 *Orig. Iuda-*
ic. lib. 5. cap.
9. Et vide I.
Cloppenbur-
giu in Schola
sacrificio-
rum. 5.

bant ab omni ultione, extra rationem jam dictam seu indebiti, cadis permisso, ita mortis Pœnam, id est, eadem humanam tum in bello fuisse licitam, tum sceleribus ac delictis eam præstitueret nefas non fuisse eis, qui rebus præessent, seu quibus Pœnarum constituendarum jurisque Positivi condendi potestas cederet, ne utiquam omnino dubitabant. Quod fusiùs è libris sequentibus, ubi de re Bellica atque de Judiciis agitur, explicabitur. Adeo verò ipsum actum cadis humanæ utcunque licitum, invisum habebant, saltem nonnulli, & impurum, ut lustratio aliqua ei, qui commiserat, esset necessaria. Ad illud Mosis in Numeris, post eadem in prælio Midianitarum *Manebitis extra castra septem diebus, quicumque, scilicet quempiam occidit, & qui tetigit cadaver, purificetur seu lustratur in die tertio & septimo, tam vos, quam captivi vestri*, Philo u, jussit, inquit, victores extra castra dies aliquot manere, τῷ ᾧ μεγάλῳ ἱερεὶ καὶ ἱερεῖς & πόλις τὰς ἀπὸ τῆς παρατάξεως ἡκούσας τῶν συμμάχων & Pontifici summo mandavit, ut lustraret reversos à recenti cede commilitones. Rationem reddit; καὶ γὰρ εἰ νόμιμον αἰεὶ ἐχθρῶν σφαγὰς αἰεὶ ὄντος κλείων ἀνθρώπων εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενοι καὶ διαδοῖς ὑπάρτιον εἶναι δοκεῖ. Δὲ τὴν ἀνωτάτω καὶ κοινὴν συγγένειαν. & χάριν καὶ παλαιῶν ἐδόθησε τοῖς κλείουσι πρὸς ἀπαλλαγὴν & νομιζέντων αὐτὸς γενέσθαι. Quamvis enim per leges liceat hostes occidere, tamen qui necavit hominem, etiamsi coactus & propulsans injuriam, obnoxius seu reus esse videtur propter antiquam generis & communem cognationem. Ideoque lustratione opus erat, ut etiam species qualiscunque sceleris ab eis dilueretur. Et pueri sciunt similem ob causam apud Gentiles [maximè Græcos] lustrationes etiam in usu. Locum autem illum Numerorum capiunt Magistri de pollutione seu immunditie non tam à corde, quam à mortuis & contracta adeoque lustranda, quâ de re etiam consulas Josephum y.

Libri Quarti FINIS.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBER QUINTUS.

De Concubitu agit, ex Jure ab origine rerum Naturali, illicito; De Matrimonio item, Concubinato, & Divortio, juxta eos, ex eodem jure; De accessione Interdictorum Revelationis Turpitudinum, quæ in Levitico habentur, quatenus ad Gentes alias illa spectare velint Ebræi. Etdemum de Jure Gentium huc attinente, id est, Jure, quo sive Profelytos Justitie aliosve non ex originariis circumcisos, sive Profelytos domicilii aliosve alterutrius sexus Gentiles, tum in re Matrimoniali, tum in eo qui etiam extra Matrimonium fit Concubitu, Nationi suæ seu Originariis sive vetitos sive permissos tradunt.

CAP. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure Naturali ante Legem Mosaicam illicitus habebatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusce legis verbis, juxta Ebræorum sententiam, generatim indicatur.

Iuris Naturalis, in recensione superius allatâ, caput, quod ex Illustrioribus est, Quartum ad Revelationem Turpitudinum [quam ערוה גילוי appellitant] id est, ad Incestos seu illicitos

tos Concubitus attinet. Horum ratio heic duplex primò habenda. Altera, quà ante Leges in decimo octavo Levitici capite latas illiciti aliqui habiti: Altera, quà ex illis legibus accessere de incestu Interdicta insuper alia. Ante leges illas, sive sub ipsis rerum initiis, adeoque, juxta quæ dicentur, ex Jure Naturali, interdictum, hoc nomine, fuisse scribunt Homini coitum cum sex hisce;

a Gem. Bab.

ad tit. San-

hedrin c. 7.

f. 58a. Mai-

monid. ha-

lach. Mela-

kim c. 9. &

balach. Ifuri

Bia cap. 14.

Moses Ko-

tzensis pra-

cept. affir-

mat. 122.

b Misnatit

Cerithoth

c. 1. Maim.

hal. Shage-

goth cap. 1.

Moses Miko-

tzi precept.

affirm. 213.

c Levitic. e.

18. 7.

d Levitic. 18.

8. adde Lev.

20. 11. & 27.

& Deut. 27.

20. & 22. 30.

seu 23. 1.

e Levit. 18.

15. & 20. 12.

f Levit. 11. 22.

g Lev. 18. 23.

h Ibidem.

i Ibid. comm.

17.

I באמו id est Cum Matre sua.

II באשת אביו Cum uxore Patris seu Noverca.

III באשת איש Cum uxore aliena.

IV באחותיו מאמו Cum sorore ex matre sua, seu uterina.

V בזכור Cum Masculo.

VI בבהמה Cum Bestia.

Sic verò sub ipsis rerum initiis vim suam obtinuisse quartum ex hisce, de sorore scilicet interdictum, intelligendum est, ut non ante proximam fere ab ipsis initiis ætatem cœperit observari, adeoque ut inter primos qui fuere fratres ac sorores uterinas, seu Adami ex Eva liberos, conjugia licita, nec illicitus coitus haberetur. Quod nemo non videt. Et ea de re mox plura. Ex lege in dicto Levitici capite lata viginti sex personas recensent, quibus, concubitus illiciti nomine, Pœna Excisionis, quam כרת nuncupant, irroganda; unde quales ex ipsa lege concubitus ad mentem eorum interdicti sint, dignoscas. Ad hunc modum^b hosce quindecim exhibent.

I אִישׁ הַבָּא עַל הָאִמָּה qui cum Matre concubuerit^c.

II הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ הָאָבִי qui concubuerit cum uxore Patris^d.

III הַבָּא עַל הַכֹּהֵלָה qui concubuerit cum Nuru^e.

IV הַבָּא עַל הַזָּכָר concumbens cum Masculo^f.

V הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה qui concumbit cum bestia^g.

VI הַאִשָּׁה הַמְּבִיָּא אֶת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ Fœmina quæ in coitum pellexerit sibi bestiam^h.

VII הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ qui concubuerit cum fœmina & filia ejus.

Lex i; Tarpitudinem fœmina (אִשָּׁה; ubi uxoris plerunque substituitur, nam idem vocabulum, tam uxorem, quam fœminam denotat,

notat, ut Græcis γυνή) & filia ejus non revelabis, filiam filii ejus, aut filiam filia ejus non accipies, ut reveles turpitudinem ejus; propinqua sunt. Et nefas est. Ubi vulgata; & talis coitus incestus est. Huc spectat etiam illud; Vir qui acceperit uxorem & matrem ejus, id nefas est. Uti & illud 1. Maledictus qui concumbit חותנתו עם cum socru sua. Ceterum, unico hoc nomine concumbentis cum femina & filia ejus simul comprehendi volunt etiam qui m concubuerit cum nepte ejusdem feminae, sive ex filia sive ex filio, cum socru, socrus matre, aut matre soceri. Et si filiam heic tam Neptem quam Filiam denotare sinas (quod frequens satis est) obscurum non erit, cur tot nomina sive consanguinitatis sive affinitatis hoc unico includant. Quin nec filia aut neptis ex filio filiave concubitus prohibitionem, in hac recensione, aliter designant. Nimirum si cum uxoris filia aut nepte fuerit illicitus, multo magis cum sui ipsius sive filia n sive nepte. Sed de nepte Lex disertè lata est; Turpitudinem filia filii tui, vel neptis ex filia, non revelabis; quia turpitudine tua est. Unde nec de filia, quæ tacitè includitur, dubitandum. Hinc igitur pergit recensio potius ad hunc modum,

VII חותנתו עם concumbens cum socru sua.

VIII חתנתו עם concumbens cum socrus matre.

Typographi incuria legitur in Maimonide חתן עם id est, avia quæ in secundariis Talmudicis habetur, non in lege sacra interdictis. Uti & ex ipso Maimonide alibi liquet.

IX חתן עם אביו concumbens cum soceri matre concumbens.

X חתן עם בתו qui cum filia concubuerit.

XI חתן עם בת בן concumbens cum nepte ex filia.

XII חתן עם בת בנו concumbens cum nepte ex filio.

XIII חתן עם בת אשתו cum privigna concumbens seu uxoris filia.

XIV חתן עם בת בתו concumbens cum nepte uxoris ex filia.

XV חתן עם בת בנה concumbens cum nepte uxoris ex filio.

XVI חתן עם אשת איש qui concumbit cum uxore aliena q.

XVII חתן עם אחותו qui concumbit cum sorore sua r uterina.

XVIII חתן עם אחותו שהיא בת אשת אביו concumbens cum sorore sua, quæ fuerit filia uxoris patris, id est, germana s, sed non uterina

kLebitic. 20.

14.

l Deuteron.

27. 23.

mR. Obadias

Bartenorius

ad tit. Ceri-

thoth cap. 1.

§. 1. & cap. 3.

§. 6 & Mis-

na ejusdem

tit. cap. 3. R.

Bechai ad

Vaicra fol.

148. col. 4.

Pesiktha Zo-

tertha fol.

24. col. 3.

n Maimon.

halach. Ifuri-

bia, cap. 2-

oLebitic. 18.

10.

pHalach. 1.

shotth cap. 1.

qLebit 18.

rIbid. comm.

9. & 11. Ad-

de cap. 20. 17.

& Deut. 27.

22.

sIbidem.

rina. Hoc autem in Mosis Kotzensis enumeratione prætermittitur, velut id quod verbis prioribus de sorore generatim dictis satis contineretur. Unde & tametsi de viginti sex primò loquitur, viginti quinque tantum personas enumerat.

XIX *הבא על אחות אביו* *qui concumbit cum sorore patris sui,*
Levit. 18. 12. seu amita.

XX *הבא על אחות אמו* *qui concumbit cum sorore matris sue:*
u Ib. comm. seu Matertera.

XXI *הבא על אחות אשתו* *qui concumbit cum sorore uxoris sue.*
x Ib. comm.

XXII *הבא על אשת חיו* *qui concumbit cum uxore fratris sui*
y Ib. comm. seu fratria y.

XXIII *הבא על אשת אחי אביו* *qui concumbit cum uxore pa-*
trui z.

XXIV *הבא על הנדה* *qui concumbit cum ea qua mensibus la-*
borat a.

XXV *הבא על אביו*

XXVI *הבא על אחי אביו*

Quos duos postremos adjiciunt, ex eo, quod legitur in lege sacra, *Turpitudinem patris tui non revelabis* b. Et, *Turpitudinem patris tui non revelabis* c, quasi verbis illis de utroque contineretur d *additamentum interdicto de concubitu masculi.* Ad hosce omnes concubitus attinet illud in lege subjunctum; *Quicumque e fecerit aliquid ex istis abominationibus, excidentur anime ille de medio populi sui;* id est, Pœnâ excisionis seu כרת punientur. Quilibet item ejusmodi concubitus, nomine ערוה seu Turpitudinis Talmudicis passim denotari solet, uti etiam ipsæ quarum concubitus interdicatur. Unde Maimonides f; *כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחי מוה הן הנקראין ערוה וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות וברת וכיוצא* Quarumcunque concubitus interdictus est in lege, adjuncta excisionis Pœnâ, quæ scilicet memorantur in dicto Levitici capite, nuncupantur *ערוה* seu Turpitudines. Quin earum unaqueque nuncupatur *ערוה* seu Turpitude, veluti Mater, Soror, Filia, & quæ sunt cetera. Idem ipsum nomen Masculo & Bestiæ similiter tribuunt,

b. *Ibid.* 7.
 c. *Ibid.* 14.
 d. *Mos Miko-*
tzi in Indice
Præcept. De
gat. titulo
נשים
89. & 90.
 e. *Levit.* 18. 29

f. *Halach. I-*
choth. cap. 1.

buunt, ob frequentem in illo legis loco *תועבת* seu *Turpitudinis* revelandæ; ad illicitum coitum designandum, mentionem. Neque alias fœminas præter eas, quæ in allata recensione exhibentur, ita nominant; tametsi sint etiam aliæ, quarum Nuptiæ interdicuntur; veluti, ex ipsa g Lege, Profanæ, Repudiata, & Meretricis sacerdoti. harum, & viduæ pontifici summo, atque ex majorum sancitis *שניות* seu *Secundariarum*, id est, aliquot remotioribus, quàm qui in Levitico expressim vetantur, gradibus distantium; de quibus, utpote ad jus duntaxat Israeliticum seu gentis civile omninò attinentibus, in Uxo- re Ebraica seu Libris de Nuptiis Ebraeorum agimus. In secundariis illis habetur *אשת אחי אביו* seu *uxor avunculi* quod ideo heic monemus, quia in editionibus aliquot k iisque alioquin optimis, *רש* Misnaïot, tam uxor avunculi quàm patruï locum habet inter eas, quæ etiam Excisionis Pœna ex ipsa Lege interdicuntur; quod planè nec agnoscunt editiones aliæ, nec omninò admittunt Magistrorum placita.

g *Levitic. 21. 7. & 14.*
h *Misna. tit. Iabimoth. c. 2. & 9. & Maimon. hal. Ishoth. cap. 1. de quibus consulas etiã Hugonem! Gratium lib. 2. de Jure Belli ac Pacis cap. 5. §. 13.*
i *Maimonid. & Misn. locis citatis.*

C A P. II.

k *Talmud. Babylon. tit. Cefithoth cap. 1.*

Quomodo, etiam è verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiis, atque ante Legem Mosaicam, concubitus.

l *Misn. dict. tit. 8. cap. eum commentariis Obadiæ Bartene- rii.*

Interdictorum de incesto concubitu, secundum id quod jam ante ostensum est, ratione sic habita duplici; primò videndum est de Sexillis prioribus, quæ tum ante Legem Mosaicam, tum nunquam non Gentes universas eis teneri volunt. Dein de eisdem simul cum ceteris in Levitico adjectis. Ubi quidem & Gentiles contineri tradunt. Sed qua ratione inferius explicabitur. Quod ad Sex pristini illius intervalli seu primorum seculorum Interdicta heic attinet; liquet in eis causam inesse quadruplicem. Speciei diversitatem, unde bestia interdicitur homini coitus; diversitatem sexûs, unde masculi masculo; alterius Nuptias, unde vetatur aliena uxor, (nam nullibi apud eos reperitur opinio illa, quam temerè aliqui & contumeliosè Mofi Ægyptio m, id est, Maimonidi tribuunt, adeoque Judæis, de adulterii ante promulgationem legis, licentiâ ac permissione, sed contrarium tum

m *Vide 'Sixu Senensem Biblioth. Sanct. lib. 5. annot. apud 24.*

apud ipsum Mosem Ægyptium, tum apud Talmudicos ceteros
 a *Videfis E-* millies millies occurrit) & demum Consanguinitatem, unde
 piphan. hæ- Matris, Novercæ, ac Sororis Uterinæ coitus interdicitur. E-
 ref. 33. & I. tiam ratio cuilibet horum, ut traditione duntaxat minime sub-
 Mercerum ad nitantur, pro Magistrorum more, ex Sacra Scriptura adhibetur.
 Genes. 2. 24. Illud Adæ, à Numine edocti, in Genesi n, *Propterea deferet Vir*
 o Tertul. lib. *patrem suum & matrem suam, & adharebit seu conglutinabitur, seu*
 de Anima c. 21. *adglutinabit o se* באשתו, id est, uxori, seu Viræ P (si ita dicere
 p Nicol. Ly- licet) aut *Mulierī* q, *atque erunt in carnem unam* (seu in carne una,
 ranus ibid. ut habet vulgata) id est, *caro una*, veluti Legem, sub ipsa
 q Sic Tert. lib. sexuum creatione, natam interpretantur; eamque non ad
 de Virginib. maritalem conjunctionem (quemadmodum totidem verba
 Selandis cap. inde desumpta in Evangeliiis r) sed ad illicitos concubitus seu
 5. & lib. de Turpitudinem Revelationes interdictas ante Legem Mosai-
 Anim. c. 21. cam, attinere volunt. Glossa Jarchii ibidem; *רוח הקדש*
 x D. Matth. 19. 5. *רוח הקדש* *אומר כן לאסור על בני נח העריות* *verbis illis usus*
 Marc. 10. 7. *est Spiritus Sanctus, ut Noachidis, seu universo generi humano, in-*
 f Gemar. Ba- *terdicerentur concubitus incesti.* Atque hoc ad mentem vete-
 bylon. ad tit. rum f etiam, qui primas in juris interpretatione apud Ebræos
 Sanhedrin cap. 7. f. 58 a. tenuere. Unde *Patrem suum*, pro uxore patris sui sumunt;
 adde Isaac A- uti & revelatio Turpitudinis patris pro uxore patris non raro
 barbinel in intelligitur. Novercæ sic coitum aiunt ibi vetari. Matris
 Beresith fol. autem, nomine aperto. Certe Onkelos ibi habet, *propterea*
 20. & Maim. *deferet vir* ואמר אביו & Targum Hierosoly-
 balach. Me- mitanum, uti & illud Pseudouzielidis, *בית ממשכני אביו*
 lakim cap. 9. *Utrunque sonat; Cubile Patris sui & Matris sue.* Unde
 t Summ. part. 3. q. 27. art. 3. etiam doctissimus & ingeniosissimus ille scholasticus Alexan-
 u Babylon. ad der Halensist, citatis jam memoratis verbis sacris, *A prima,*
 tit. Sanhe- inquit, *ergo origine excluditur à matrimonio pater & mater; cum*
 drin c. 7. fol. 58 a. *Hieroso-lex ab origine ponatur in personis.* Sequentibus autem verbis
 lymitani, in illis *וירבק & adharebit seu conglutinabitur Viræ seu Mulieri sue,*
 Gemara tit. vetari scribunt u, non solum adulterium seu fœminæ alienæ
 Kidoschim c. aut alienæ uxoris coitum, sed etiam Masculi, seu pædera-
 1. fol. 58. col. 3. stiam. Pro *adharebit seu conglutinabitur*, ibi habent Hellenistæ
 x Talm. Baby- *αδελφωσιν* quod *adglutinabitur* sonat, quod & de ip-
 lon. ibid. so coitu usurpatur, ut Ebrais *וירבק*. Unde etiam D. Pau-
 y Ad Corinth. Epist. 1. c. 6. lus y, *An nescitis, qui adbarer* (id est, *κολλάμεν* seu *adglutina-*
 somm, 16. *tus*) me-

tus) meretrici, unum corpus efficitur, seu unum est corpus, ut Græcè habetur. Adjici demum, atque erunt in carnem unam, ut interdiceretur utrique sexui humano carnis seu speciei diversa coitus. Singularis nimirum primorum parentum erat carnis unitas, utpote cum altera ex ipsa alterius carne ac ossibus formaretur. Et D. Augustinus de utroque sexu; unum, unam ^{z. De Civitate Dei lib. 14. cap. 22.} ve carnem, dici certum esse ait, ^{a Apud Maimonid. More Neboch. lib. 2. cap. 30. & Leonem Dia-log. de Amore lib. 3.} vel propter conjunctionem vel propter originem feminæ, quæ de masculini latere creata est. Et opinio illa vetus a etiam apud Ebraeos, parentem utcunque primum, primò unico in corpore creatum fuisse. Hac de re autem Gemara Babylonia ^b **והיו לבשר אחד מי שנעשין בשר אחד** ^{b Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a.} Et erunt in carnem unam; scilicet qui sunt caro una; unde excipiuntur jumenta ac ferae, quæ nequaquam una sunt caro. Nempè neque in ipsa creatione seu prima formatione bestiarum, unitas erat ejusmodi carnis sexuum earum, qualis illa viri & feminæ; neque bestiarum caro atque humana una dicenda. Unde non alium coitum verbis illis permitti volunt ac eum, quo primaria illa atque singularis speciei humanæ unitas seu caro unica conservaretur. Glossa Talmudica ^c **מי שנעשה לבשר אחד שורע וצא** ^{c Ad locum citatum.} fieri in carnem unam ad prolem ex parentibus progeneratam attinet. Etenim in ea caro Patris & Matris una fit. Atque ejusdem author alibi ^d **לבשר אחד הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד** ^{d Ad Beresith cap. 2. comm. 28.} Verba illa, in carnem unam, de prole per utrumque parentem formata dicuntur. Ibi scilicet fit caro eorum una. Maimonides verò ^e **והיו לבשר אחד להוציא בהמה חיה ועוף שאין הוה** ^{e Halach. Me-lakim cap. 9.} Et erunt in carnem unam; quod dicitur ad excipiendum jumentum, feram, volucrem. Quoniam animalium horum atque hominis caro una non est. Græci interpretes, uti & ipse humani generis Redemptor in Evangeliiis ^f **pro & erunt in carnem unam**, habent **καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μιάν**, Et erunt duo, ^{f D. Matth. cap. 19. 5. D. Marc. cap. 10. 8. Videsis Ludovicum de Dieu ad in-dicatum D. Matthæi lo-} aut illi duo, in carnem unam. Neque aliter paraphrasis Jonathani tributa; **ויהיו תריהון לבישר אחד** Et erunt ambo ^g **ii in carnem unam**. Atqui Codex Samaritanus, propterea deservet vir patrem suam & matrem suam, & adharebit uxori sue dicatum ^g **אחד** Et erit, aut fit, ex utrisque illis in ^h **Matthæi lo-**

Carnem unam, seu *Caro una*. Singulare tandem de sorore uterina, ante Legem in Levitico latam, interdictum eliciunt ex
g Genes. 20. Abrahæ historia, ubi *g* de Sara uxore sua ab Abimelecho Ge-
12. Gemar. raris rege in concubinatum capta, sed intacta (quam sororem
Babylon. ad suam, ne uxoris nomen sibi fortè fraudi foret, appellari, uti
tit. Sanhe- antea *h* in Ægypto, volebat) *sed & verè soror mea est*, inquit,
drin c. 7. fol. *est enim filia patris mei, tamen si non sit filia matris meæ, & facta est*
58 b. Maim. *mibi in uxorem.* Quod nonnulli de alio consanguinitatis genere,
halach. Me- quo contigisse Saram Abrahamum volunt, intellexere; scilicet
lakim cap. 9. neptem illam ei fuisse ex fratre Harane, neque aliam ab Isca
Isaac Abar- filia Haranis in Genesi *i* dicta; uti disertè etiam paraphra-
binel in Be- sis ibi Uzielidi tributa. Nec minus proprie aut minus ad
resith fol. 71. linguæ sanctæ seu ipsius Abrahæ idiotismum, neptem ita dici
col. 14. *h Genes. 12. 13.* sororem, quàm alio in loco nepotem eidem nuncupari fra-
i Cap. 11. 29. trem. Nam Lotum Haranis fuisse filium manifestum est, adeo-
& vide Glos- que nepotem ex fratre Abrahæ; cum interim expresse ille
sam Salom. ad Lotum *Nos^k fratres sumus.* Sed verò receptior est & ad
Jarchii, tam rem, quam tractamus, accommodata sententia, apud Ebræos,
ad Genes. Saram fuisse Tharæ filiam, adeoque Abrahæ sororem tantum
quam ad non uterinam. Unde Glossa Jarchii ad verba illa Abrahæ de
Talmudis sororis nomine *בן אב מותרת לכן נח שאין אכזר לגוי* *Filia*
Locum indi- *patris* (soror, non uterina) *jure conjungebatur Noachidi, quoniam*
catur, & *inter Gentes* (seu ex jure Naturali) *ratio consanguinitatis paterna*
S. Hieronym. *neutiquam habebatur.* Quin Tharæ uxoris, quæ Abrahæ mater,
advers. Hel- uti & matris Saræ, quæ eidem uxor altera, nomen habetur apud
vidium. vetustum illum scriptorem Saidum Batricidem, quem & Apthi-
Genes. 13. 8. fium nuncupant, ante annos septingentos Patriarcham Alex-
 andrinum; qui ex priscis Orientis monumentis, à rerum ini-
 tiis ad sua tempora Historiam seu potius Annales plerunque
 Ecclesiasticos summa cum diligentia Arabicè contexuit. A-
 brahæ matri nomen fuisse *جونان Ionam*, eamque Tharæ uxo-
 rem primam, quâ demortuâ, nuptam ei fuisse *تهویتی Tebe-*
vitam, è qua susceptam Saram; atque ita intelligendum ef-
 se, quod habet Scriptura Sacra de conjugum istorum cognatio-
 ne. Verba ejus sunt, *ما خد إبراهيم زوجته ساره وهي لخته*

من ابيه لان بارخ ابو ابراهيم لها صاتين يونا لم ابراهيم
تزوج امرأته اخري اسمها تهوبيت فولدت منه سارة
وتزوجها ابراهيم ومن قتل ذلك كن ابراهيم يقول انها

Et capit Abraham conjugem suam Saram, quæ Soror ei erat ex patre. Etenim, mortuâ Ionâ, Abrabæ matre, duxit in uxorem Tharas pater ejus fæminam aliam, cui nomen Tebevitba, ex quâ suscepit Saram, quæ Abrabæ nupsit. Atque inde est, quod dixit Abraham, eam fuisse sororem suam quidem; sed ex patre, non uterinam. Mater autem Abrahæ, seu uxor Tharæ, è qua Abrahamum suscepit, in veteribus Mahumedanorum Immonimentis Ibicilne, si rectè transtulerit Hermanus Dalmata, nuncupatur. Ut verò Ebraeorum, de Primævis quæ diximus Incesti Concubitus Interdictis, sensus explicatio red- datur, duo inprimis sunt heic penitiùs dispicienda. Alterum illius intervalli, quod Legem Scriptam antevertit, jus Matrimoniale, quo tum fiebat Fæmina quæpiam Uxor. Alterum, Conjugum, qui eodem intervallo occurrunt, aliarumque, quarum consanguinitatis ratio heic habenda, personarum Cognationes. Et de utroque, figillatim.

Lib. de Generatione Mahumet & Nutritura ejus.

CAP. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordiis obligari volunt Ebrai ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à consortio muliebri.

Uod ad jus attinet illius Intervalli Matrimoniale; videndum est, ad Magistrorum placita, de Origine ejus, de Necessitate, de ipso Contractu seu Obligatione Nuptiali, de Innuptarum Concubitu, de Ritibus Nuptialibus, de Polygamia, & demum de Divortio & Nomine Concubinarum. Juris Matrimonialis Originem ex illo petunt, *m Genes. 1.28.*

Creavit itaq; Deus Homine in imagine sua, in imagine Dei creavit eum. cap. 9. 1.

*Masculum & Faminam creavit eos. Et benedixit illis Deus, dixit-
 que ad eos Deus פרו ורבו fructificate & multiplicamini, & implete
 terram, atque subicite eam. Unde à פרה quod fructificare est,
 vocabulum petunt aliqui פריה quod significat lectum con-
 jugalem, ac si fructificandi locum appellares. Et לבנות אפריון
 Extruere locum fructificandi phrasis hodie est. Rabbini frequens
 & Baal A. & solennis, ubi de Nuptiis celebrandis loquuntur. Quin &
 velamen, quo protegi soliti sponsi, in ipsa deductione ita
 subinde nuncupatur. Necessitatem etiam Matrimonii, præ-
 cepto illo fructificandi seu propagationis multiplicationisque;
 eo usque sanciri docent, ut ita eo teneri velint Masculos
 omnes, ut quicumque expleto vigesimo ætatis anno (& sunt
 qui de minore ætate heic pronunciant) uxorem non duxe-
 rit, eum in illud committere scribant; nisi aut assiduo Legis
 studio incumbat, acriori libidinis stimulo immunis, aut par-
 tium, quibus viri sumus, defectu, generationi impar sit. U-
 bi horum neutrum in causa, uxorem ducendam. Et ad o-
 mnes pariter homines ac Noachidas universos præceptum hoc
 attinere volunt, tametsi illud in illustrioribus non enumerent,
 quæ de re plura inferius. Jam verò, quod ad feras, quantum
 ex Genesis libro dignoscitur, primævi seculi parentum Ge-
 nerationes attinet; ne illi non satis tempestivè aut operâ
 satis datâ, præcepto Multiplicationis generis Humani ob-
 temperasse videantur, animadvertere liceat, quod habet
 D. Augustinus de eorum prole atque Generationis tempore
 loquutus. Aut tantò serior, inquit, fuit proportionè pubertas,
 quanto vitæ totius major ætas; aut quod magis video esse
 credibile, non hic primogeniti filii commemorati sunt, sed quos
 successionis ordo poscebat, ut perveniretur ad Noe, à quo rursus ad
 Abraham videmus perventum. Et paulò post, Porro autem Seth
 quando natus est, non quidem taciti sunt anni patris ejus. Sed
 jam genuerat alios. Et utrum solos Cain & Abel, affirmare quis
 audeat? Non enim quia soli nominati sunt propter ordines ge-
 nerationum, quas commemorare oportebat, ideo consequens vide-
 ri debet, solos fuisse tunc generatos ex Adam. Cum enim silen-
 tio coopertis omnium nominibus ceterorum, legatur eum genu-
 isse & filios & filias, quæta fuerit ista proles ejus, quis præsumat as-
 serere,*

aGem. Bab.

ad tit. Sota.

cap. 1. fol. 12a.

& Baal A.

ruchin

אפריון

o. A. Buxtorf.

pater ad Ep.

Hebraic. lib.

2. ep. 7. usur-

patur

אפריון

pro מופה

seu Thala-

mo (sed

Templum

innuitur)

Cantic. Sa-

lom. 3. 9.

p Misna tit.

Sota cap. 9.

Talm. Bab.

fol. 49. b.

q Maimonid.

hal. Ishoth

cap. 15. & Si-

desis Gemar.

Bab. ad. tit.

Pesachim

cap. 10. fol.

113 b.

De Civitate

Abraham

videmus

perventum.

Et paulò post,

Porro autem Seth

quando natus est,

non quidem

taciti sunt

anni patris ejus.

Sed

jam genuerat

alios. Et utrum

solos Cain & Abel,

affirmare quis

audeat? Non enim

quia soli nominati

sunt propter ordines

ge-

nerationum,

quas commemorare

oportebat, ideo

consequens vide-

ri debet, solos

fuisse tunc generatos

ex Adam. Cum enim

silen-

tio coopertis

omnium nominibus

ceterorum, legatur

eum genu-

isse & filios & filias,

quæta fuerit ista

proles ejus, quis

præsumat as-

serere,

serere, si culpam temeritatis evitat? Deinde quod scriptum est, Vi-
xit autem Seth CCV annos, vel secundum Hebræos CV annos, & ^{t Ibi com. 6.}
genuit Enos, quis possit nisi inconsideratus asseverare, hunc ejus pri- ^{5 7.}
mogenitum fuisse? Vt admirantes meritò requiramus, quomodo per
tot annos immunis fuerit à connubio sine ullo proposito continentia,
vel non genuerit conjugatus, quandoquidem etiam de ipso legitur; Et
genuit filios & filias, & fuerunt omnes Dies Seth DCCCCXII
anni, & mortuus est? Atque ita deinceps, quorum anni commemo-
rantur, nec filios filiasque genuisse reticentur. Ac per hoc non ap- ^{u In Beresith}
paret omninò, utrum, qui nominatur genitus, ipse fuerit primogeni- ^{Rabba pa-}
tus: imo verò quoniam credibile non est, Patres illos etate tam longâ ^{rash 22. R.}
aut impubes fuisse, aut conjugibus caruisse vel fœtibus: nec illos eorum ^{Bechai ad}
filios primos eis natos fuisse credibile est. Sed cum sacra scriptor bi- ^{Vaicra fol.}
storia ad ortum vitamque Noe, cujus tempore diluvium factum est, ^{148. col. 3.}
per successiones Generationum notatis temporibus intenderit pervenire, ^{x Apud Hie-}
eas utique commemoravit, non quæ primæ suis parentibus fuerint, ^{ron. de San-}
sed quæ in propagationis ordinem venerint. Cujus rei exemplum ^{cta. Fide in}
subdit luculentum ex Christi, apud D. Matthæum, genealo- ^{Hebræo ma-}
giâ, ubi, ut servetur succedentium ordo, Abraham dicitur ge- ^{stgis lib. 2.}
nuisse Isaacum, hunc Jacobum, Jacobum Judam Phares & ^{cap. 1. De li-}
Zaram, quorum nullus genitori primogenitus. Et de Ada, ^{beris vero A-}
exempli gratiâ, aiunt ex veterum traditione nonnulli non so- ^{da, ante Se-}
lùm statim à Creatione, saltem ab egressu è Paradiso, operam ^{thum, susce-}
liberis eum dedisse, sed & Cainum cum filia gemella unica, ^{ptis, bidesis}
& Abelem cum binis gemellis ex Eva suscepisse. Rabbi Jo- ^{Sepher Zo-}
suah Ben Carchia, de primis parentibus, ^{har, Cremona,}
^{ועלו למטה שנים} ^{ad Bere-}
Et Ascenderunt, ^{sith fol. 45,}
inquit, ^{col. 177. Mai-}
in thorumbini. Descenderunt septem. Nempè Cain & gemel- ^{monidem in}
la ejus soror, & Abel cum sororibus suis binis gemellis. Adjectis ^{More Nebo-}
parentibus, ita fiunt septem. Alii de hac re aliter, sed mente ^{chim lib. 1.}
non ita dissimili. Et de gemellis Adami & sequioris ejus sexus ^{cap. 7. Sepher}
liberis, plura mox capite octavo, ubi de fratrum & sororum, sub ^{Juchasin fol.}
initiis rerum, conjugis agitur. Methodius verò Episcopus ^{8 a. Geman-}
Patarensis haut ante tricesimum atatis annum Cainum fi- ^{Bab. ad tit.}
lium primogenitum ei natum esse, velut ex Orientalium ^{Erubin cap.}
traditionibus edoctus, scriptum reliquit. Ut ut verò se res hæc ^{2. fol. 18 b. Se-}
habeat, ^{pher Zohar}
^{(Mantua) ad}
^{Vaicra fol.}
^{76. & 77.}
^{Pirke R. Eli-}
^{habet, azar cap. 23}

habeat, Ebraei eum, qui uxori superstes prolem utriusque sexus, ejusque integri (nam spado aut filia plane sterilis, prolis vicem heic non obtinet) non haberet, præcepto neutiquam voluere satisfacisse. Eum autem, cujus filius & filia mortui relinquerent liberos utriusque sexus, ita ut nec eorum alterutro proles deesset, præcepto liberum fuisse. Aliter semper ætate non effocta, teneri, ubi in prole sexus deesset alteruter. In prole autem, filiorum filiarumque locum supplere nepotes neptesque, ut dictum est. Gentilem item, cui liberi essent utriusque sexus, non aliter, si Profelytus fieret^z, ex hoc Jure teneri, ac si, quostquam Judaismum fuerit amplexus, eos suscepisset. Quale tamen obtinere volebant, ubi servus, post susceptam ejusmodi prolem, manumissus est. Scilicet uxorem aiunt ei denuo ducendam, prolemque utriusque sexus aliam suscipiendam. Rationem adjiciunt, eo, quod *העבר אין לו ירוס* *servo familia*, cognatio, profapia *non est*. Nimirum ante volebant satisfieri præcepto, quàm liberis ingenuis ingenuus seu qui liber est genus humanum adauxerat. Nec sufficere ut sterilem quis vetulam, aut quæ viripotens non est, duceret, nisi & superinduceret fœcundam. Utrunque autem pariter sexum præcepto illo teneri negant plerunque Magistri; sed duntaxat necessitatem, quam diximus, ad Masculos attinere, adeò ut ipsi solum præceptum violarent, quoties nempe, quantum in se esset (juxta jam dicta) matrimonio & liberis operam non darent. Verba sunt Misnae *האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא הנשה* *Vir præcepto fructificandi & multiplicandi tenetur. Non item Fœmina*. Ibi tamen adjicitur sententia Rabbi Jochanan Ben Baruka, utrunque pariter teneri ex eo, quod habet scriptura. *Et benedixit eos Deus & dixit eis (utriusque sexui,) fructificate & multiplicamini*. Et in utraque Gemara, tam Hierosolymitanâ^b, quàm Babylonîâ^c, occurrunt qui recipiendam esse ejus sententiam volunt, uti & alii qui rejiciendam; quos sequuntur Moses Maimonides^d, Obadias Bar-tenorius^e, Salomon Jarchius^f, alii non pauci. Etiam argumentum sumunt ex eo, quod sequitur in Genesi, *Implete terram & subjicite eam*. Quasi præceptum de Terra subjicienda seu Imperio ad Masculos tantummodò, non ad fœminas spectaret, adeoque neque id, quod eadem verborum serie præce-

y Gem. Bab.
ad tit. labi-

moth. cap. 6.

fol. 61. & 62.

Hierosolym.

eod. tit. fol. 7.

col. 3. §. 6.

Maimon. lo-

co cit. Mo-

ses Mikotzi

præcept. affir-

matib. 49.

z Ibidem &

Rabbi Iocha-

nan. in Gem.

Bab. tit. Be-

coroth cap. 8.

fol. 47. a.

a Tit. labi-

moth cap. 6.

b Eod. tit. fol.

7. bal. 6. col.

4.

c Eod. tit. fol.

65 b.

d Hal. Koth

cap. 15.

e Ad tit. Ia-

bimoth cap.

6. §.

f Ibid. & ad

Genes. 2. 28.

præcedit, eas ibi æque obligaret. Unde etiam, ubi deesse observatur g ad vocabulum **וּכְבַּשׁוּ**, quod vertitur & *subjicere* g Genes. cap. 2.28. eam, literam *vau* seu pluralis numeri notam (quæ tamen in bibliis, quibus puncta adfunt, per Kibbuts suppletur) adeoque si punctum negligatur, & ille *subjiciat eam* singulariter ibi posse substitui, adjicitur eo denotari tam sequiorem sexum masculino subjiciendum, quam propagationis & multiplicationis præceptum ad masculinum tantum, qua scilicet præceptum, spectare. Glossa Jarchii, **חֹסֶר ו"ו לְלִמְדָּה שֶׁהַזָּכָר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנְּקֵבָה שֶׁלֹּא תֵּהֵא יִצְאָנִית וְעוֹד לְלִמְדָּה שֶׁהָאִשׁ שֶׁדָּרְכּוֹ לְכַבֵּשׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא הָאִשָּׁה** Deficit ibi *Vau*, tum ut inde discas, Masculino subjiciendam esse fœminam, ne extra limites suos vagetur; tum ut ibidem discas, viro, cui proprium est subjiciendi munus, imponi propagationis ac multiplicationis præceptum, non Fœminæ. Perinde ac si viro dictum fuisset, adstante fœmina, Acceptâ tibi fœminâ, jubeo ut fructificetis & multiplicemini & impleatis terram & subjicias tu eam. Ita ut verba pluralia ideo adhiberentur, quoniam sine fœmina propagatio seu multiplicatio fieri nequiret, non quoniam ad utrumque sexum præceptum pariter, quâ præceptum, attineret. Ideoque virum, qui, quantum in se esset, non ei obtemperaret, reum esse, non item fœminam, cui ita integrum per legem aiunt sive cælibem sive nuptam vitam transigere. Tametsi vero quis præcepto huic fuscipiendo prolem, modo quo dictum est, utriusque sexus satisfecerit, ex adjectis tamen Magistrorum monitis, ab humani generis ejusmodi propagatione ac multiplicatione neque sic abstinendum. Maimonides ^b, ex mente veterum; **עַל פִּי שְׂקִיּוֹם אֲדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה הֵיאָה מִצְוָה מִדְּבַר סוּפְרִים שֶׁלֹּא יִבְטַל מִלְּפָרֹת וּלְרִבּוּת כָּל זֶמֶן שִׁישׁ בּוֹ כַּח שְׁבַל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אֶחָד בִּישְׂרָאֵל כִּאִילוּ בָּנָה עוֹלָם וְכֵן מִצְוָה חֲכָמִים הָיָה שֶׁאִישׁ אֶם נִלְאָה אִשָּׁה שֶׁלֹּא יִבָּא לְיָדֵי הַרְהוּר וְלֹא תִשָּׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִשׁ שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֹבֵרָה עַל כָּל אִשׁ לְקַנְאִית לְאִשְׁתּוֹ** Quamquam perimpleverit quis præceptum de multiplicatione humani generis, habetur nihilominus præscriptum ex scutis scribarum, ut nemo cesset à multiplicatione Humani generis ullo tempore, modo ei suppetat facultas. Nempe quicumque adjecerit animam unicam Israeli, quasi Mundum ædificat. Quin etiam in scitis

i Rabbi Elie-
 zer in Gem. est sapientum, ut nec Vir Domicilium habeat sine uxore, ne libidinis
 Bab. ad tit. Stimulo urgeatur, neque uxor sine marito, ne suspecta reddatur & pro-
 Iabimoth e. corum importunitati obnoxia. Hinc est etiam quod toties in-
 6. fol. 63a. culcatur hyperbole illa apud Magistros i, כָּל אָדָם שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה
 k Idem ibide. לֹא אִשָּׁה אֵינוֹ אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר זָכָר וְנִקְבָּלָה בְּרָאָה וְיוֹקָרָה אָרָם
 & Beresith. quemlibet hominem, cui non est uxor, minime esse bo-
 Rabba pa- minem, cum etiam in scriptura dicatur, Masculum & feminam crea-
 rash. 34. Sa- vit eos & vocavit nomen eorum Adam, seu Hominem. Item, k,
 lom. Iarch. ad Gen. 9.1. כָּל מִי שֶׁאֵין עֹסֵק בְּפִרְיָהּ וּרְבִיָּהּ כְּאִילוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים
 l Apud No- Quicunque negligit preceptum de Multiplicatione Humani generis, ha-
 nium in Eu- bendum esse veluti Homicidam. Id genus occurrunt plurima et-
 nuchare. iam ad sensum Varronis l in Lege Moenia; si quis patriam, Ma-
 m Satyra- jorem parentem, extinguit, in eo culpa est; quod facit pro sua parte,
 rum lib. 26. is qui se eunuchat aut aliqua liberos producit. Ubi Liberos produ-
 n Parerg. c. cere (quod prolem gignere vulgo sonaret, ut Lucilio m, insti-
 34. tuere) pro liberorum procreationem differre seu impedire, usurpari,
 o Stobaeus neque ex glossemate, cum Aufonio Popma, irreplisse, vult,
 ferm. 65. p Pollux. lib. 3. c. 2. & a- Christophorus Colerus n. Ejusmodi fere alia habes de Nuptia-
 3. c. 2. & a- rum necessitate, apud Hieroclem & Musonium o philosophos.
 2. c. 2. & a- de Platonem Ut τὰς ἑὸς ἀγαυίας, καὶ ἐψυχαιῶς δῖνας id est mulctas sive ob caliba-
 de Legibus tum sive ob dilatas nuptias impositas Athenis, ac Lacedæmone,
 lib. 4. & 6. qualia fuere etiam Uxoria q Romæ, alia item ex Lege Julia
 q Festus Verb & Papia r, prætermittamus. Et eleganter Plato, cuilibet, in-
 uxorium, quit, Χρὴ τὸ ἀειχρὺς φύσεως ἀντέχεσθαι τῶν παῖδας παίδων κατὰ λεί-
 atq. ibi. Ios. ποντι ἀεὶ τῶ Θεῷ ὑπερέτας ἀνθ' αὐτῶ παραδιδόναι oportet perpetu-
 Scaliger. am Naturam sustinere, Liberos nepotesque relinquendo, ut Numini mi-
 r C. tit. de in- nistris, sui vice, suppleat. Sed exorti etiam sunt, quemadmo-
 firmadis pæ- dum fieri amat, ex Judæorum gente, qui adeo receptis majo-
 nis calibat9 rum sententiis heic volebant adversari, ut non modo Nuptiis sed
 L. unic. adde omnimodo fœminarum consortio sibi interdicerent. Essenos
 Lipsium ad dico, seu tertium illud præter Phariseos ac Sadduceos philoso-
 Taciti. An- phorum ad Judæos genus, cui γάμος μὴ ὑπερψία Conjugii plane
 nal. 3. de Le- fastidium erat, quod de eis ait Flavius Josephus s, atque ex eo Por-
 ge Papia. phyrius t, è quo Eusebius u. Quod tamen de altero tantum,
 f De excidio eorum τὰ γυμναῖα collegio seu secta dicitur, sed majori. Nam & eo-
 urbis lib. 2. c. rum secta memoratur altera, quæ receptiori majorum sententiæ
 12. & Archæ- fatis
 olog. l. 18. c. 2.
 t De Absti-
 nentia Ani-
 malium. lib.
 4.

satis erat de conjugio consona, uti videre est apud Josephum. De priori autem illa Plinius x, *Ab Occidentali Palestina littore*, *Esseni*, quos fugitant usquequaque nocentes. Gens sola & in toto orbe præter ceteras mira, sine ulla fœmina, omni Venere abdicatâ, sine pecunia, sociâ palmarum. In diem ex æquo convenarum turba renascitur, longe frequentantibus, quos vita fessos ad mores earum fortuna fluctus agitat. Itaper seculorum millia (incredibile dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fecunda illis aliorum vita pœnitentia est. Et Solinus y, *Esseni præditi memorabili disciplina recesserunt à ritugentium universarum, majestatis, ut reor, providentia ad hunc morem destinati. Nulla ibi fœmina. Venere se penitus abdicarunt. Pecuniam nesciunt, palmis victitant. Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo, locus ipse addictus pudicitia est; ad quem plurimi licet undique gentium properent, nullus admittitur nisi quem castitatis fides & innocentia meritum prosequatur. Et mox; Per immensum spatium seculorum (incredibile dictu) æternagens est, cessantibus puerperiis. Hujusce autem rei ratio habetur apud Josephum ejusque exscriptores. Hoc nempe faciebant, seu abstinebant nuptiis, τὰς τε τῶν γυναικῶν ἀσελγείας Φυλασσόμενοι καὶ μηδεμίαν τηρεῖν πεπεισμένοι τ' ὡς ἐν ἑνὶ πύλιν quia, ut rectè vertit Ruffinus vetus interpres, Cavendam putabant intemperantiam fœminarum, nullam earum uni viro fidem servare credentes. Posteriora verba de fœminarum fide apud Porphyrium desunt, uti etiam Eusebium. Uterque vero habet priora de earum intemperantia, quæ Eusebii interpres, quia mulierum mores cavendos putabant, vertit & vetustior Porphyrii, vir doctus, Joannes Bernardus Felicianus, ante octoginta amplius annos Venetiis typis editus, ut mulierum petulantias evitarent. Quorum utrumque Græci sermonis mentem satis aperiunt. Libentius hoc ideo monuimus, quoniam nuperus Porphyrii è Gallia interpres, nescio unde edoctus, ne quid gravius dicam, verba illa ex Josepho auctori suo exscripta τὰς τε τῶν γυναικῶν ἀσελγείας Φυλασσόμενοι, vertit, quocirca aut alienarum fœminarum libidines coerceant, excubias agunt; cum*

x Hist. 5. cap.

17.

y Polyhist. c.

38.

planissime nihil aliud verbis eis innuatur, quam ut ratio Essenorum abstinentiæ nuptiarum reddatur, & manifesto sit vertendum, quoniam petulantes fœminarum mores cavebant, aut earum intemperantiam, ut Vereres etiam interpretes ostendunt. Sed rarum non est nupero illi, ab auctoris mente nimium aberrare. Exceptionem, quam heic habent Magistri de suis, qui sacræ legis studio assiduo incumberent, in Uxore Ebraica, seu liberis de eorum Nuptiis sive jure Matrimoniali eorum simpliciter civili exhibemus.

CAP. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Iure Noachidarum seu Naturali, ante legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Innuptarum tunc Concubitu. Quid de eo, ex lege Mosaica novatum velint. Et de Magistrorum in lege תוספתא קדשה & זונה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, recepta, quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda.

Contractus matrimonialis seu obligatio illa Nuptiarum mutua, qua fieret fœmina quæpiam uxor, satis ante Legem Mosaicam seu sine ea ini-
retur, præter mutuum, in vitæ lectiq; societatem, Consensum & in thalamum, ubi rerum postula-
bat circumstantia, deductionem, etiam Concubi-
tum necessarium aiunt fuisse. Consensus autem non solum ex
ipsorum conjugum, eorumve nomine parentum aut propinquo-
rum verbis, sed etiam per proxenetam seu internuncium habeba-
tur, ut videre est in Nuptiis Isaaci & Rebeckæ, & Jacobi atq; utrius-
que Labanis filia. De contractu illo intervalli quod jam tra-
ctamus matrimoniali, adhuc modum Moses Maimonides z;
קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא
דישן אותה מכנסה לחוך ביתו ובועלה ביו רבין עצמו ותהיה
לו לאשה. Ante Legem datam (Mosaicam) si Fœmina in publico occur-
risset vir, & tam hæc quam ille in matrimonium consensisset, eam is do-
mum deducebat, & remotis arbitris (בועלה) id est, cum ea concumbebat,
atq; ita ei fiebat ea uxor seu fœmina ejus fiebat. Etenim verbū בעל quod
συνουκείν, maritum esse, seu connubio jungi, plerunq; in veteri Testamē-
to vertitur, pro concumbere à Magistris frequentissime sumitur, id
est, de conjunctione corporum seu mutuis conjugum amplexib9
& com-

Halach I-
shoth cap. 1.
& vide in
Gemara Hie-
rosolymit. ad
tit. Ki do-
schim cap. 1.
fol. 58. col. 2.
Serba Rabbi
Iona nomi-
ne R. Samu-
elis.

& comistione signantius dici intelligitur, non aliter fere ac apud Latinos *Nubere* & *Nuptia*, quæ, licet de Matrimonio seu ipsis ejusdem solennibus plerunque usurpentur, ipsum tamen duntaxat, concubitum seu naturalem corporum conjunctionem non raro indicant; quemadmodum apud Plautum ^a, ubi *viduam in lecto cubare* & *Nubere*, de Meretrice à Lena dicta, invicem opponuntur. Silenium de Gymnasio meretrice;

^aIn Cistellaria act. 1.

*At satius fuerat eam viro dare nuptam potius. LENA etiam.
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit; nupsitque bodie.
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi,
Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat.*

Quo etiam sensu *nuptias columbarum* legimus apud Martialem ^b.

*Amplexa collum, basioque tam longo
Blandita, quam sunt Nuptia columbarum,
Rogare cepit Pbyllis amphoram vini.*

^bLib. 12. epig. 66.

^cAntiq. Lection. lib. 2. c.

^gcur adde qua de hæc

re habet Albericus Gen-

tilis de Nuptiis l. 2. c. 3.

^gFernandus de Cordoba in Di-

dascalia mul-

tiplici ca. 39.

^gvidetur

^gTertullianum ad u-

xorem l. 1. c.

^gadversus Hermoge-

nem c. 1.

^dDe re Rustica l. 2. c. 9.

^cHist. Nat. lib. 14. cap. 1.

^fDe re Rustica lib. 11. c. 20.

^gGenes. 20. 3.

Alia sunt ejusmodi non pauca. Et rectè Lipsius; *Nubendi* verbum, inquit ^c, antiquitus inter ea fuit, quæ custos ille hortorum libentius quàm virgines *Vesta* usurparent. Inde Festo *Nupta* verba, ob-
scena; & Petronio *Nuptias facere τὸ συνωσιάζειν*. Quin *maritare* quod uxorem ducere plerunque significat, interdum ipsum coitum solum denotat. Varro de canibus loquens, *de fetura*, inquit, *principium admittendi faciunt Veris principio*. Tunc enim dicuntur *catulire*, id est, ostendere se velle *maritari*. Neque aliunde est, quod *maritæ* arbores apud Plinium ^e & Columellam ^f nominantur eæ, quas vites & flexiles ejusmodi alii sinuosi frutices complectuntur. Ab ipsis conjugum amplexibus locutionem transferri dubitandum non est. Firmare autem hanc de concubitûs, in matrimonio contrahendo, necessitate sententiam volunt ex illo Numinis, de Sara Abrahamæ uxore, ad Abimelechum Geraris Regem. Venit ^g Deus ad Abimelechum in somnio noctis & dixit ad eum, ecce tu morieris propter mulierem, אשר לקחת והיא בעורת בער quam accepisti. Nam concubuit cum ea maritus. Id est, juxta Magistrorum sententiam, ita consummata erant nuptiæ atque adeo ex coitu, quo contractus nuptialis, præeunte consensu

hVidesis, ad

hanc rem,

etiam Genes.

cap. 29. 23.

iAd tit. Sau-

hedrin c. 7.

fol. 157 b. &

tantundem

fol. 56 a,

kVlpianus l.

30. ff. tit. de

Regul. juris.

1 L. 8. C. de

Incest. & in-

utilibus Nu-

ptiis.

perficitur h, legitima erat uxor Abraham Sara, seu ita ei inde planè
 acquirebatur, ut, qui cum ea postmodum rem haberet, is mor-
 te, ut adulter, esset plectendus, non item, si ante mariti coitum,
 sine quo uxorem fieri seu nuptialem obligationem satis contrahi
 tunc temporis nolunt. Unde etiam Glossa Talmudica i,
 לא כתיב והיו אשה איש אלמא הנך מת משום בעירתו של
 בעל ולא מפני קידושין וחופתם Non scriptum est, Nam Uxor,
 viri est, seu viri alterius fœmina; sed verba illa, ecce morieris pro-
 nunciantur, eo quod maritus concubuerat cum ea, & non ratione spon-
 saliorum aut deductionis in thalamum. Ita Matrimonium illius se-
 culi Magistris aliud non est atque corporalis viri & fœminæ, præ-
 eunte in vitæ communionem & lecti societatem consensu, con-
 junctio. Quod inchoarat utriusque consensus, id perfici intel-
 ligunt ex sequenti, qui è consensu illo penderet, concubitu, at-
 que exinde compleri matrimonium, (contra ac Jurisconsulti k
 Romani atque Christiani) velut ex traditione, præeunte dona-
 tionis causâ, dominium. Scilicet eam, quâcum hujusmodi con-
 tractus ac concubitus haberetur, fieri וישא אדם אשה, id est, andeida &
 andeos seu Viri fœminam, ac tam maritale inde dominium nasci
 quàm possessionem. Quid de certis legum conditoribus, quos
 Egyptiorum quidam olim sequebantur, legimus, quibus (ut
 in l Zenonis constitutione habetur) placuit, sine corporum con-
 junctione nuptias non videri esse contractas; fortè ex Ebræo-
 rum, quibus assueverant, scitis de Gentium seu Noachidarum Ju-
 re, edoctis. Ebræis autem ipsis, ex Jure suo sacro & civili, con-
 sensus solus citra omnem controversiam sufficiebat, ut in libris
 de Nuptiis eorum ostendimus. Unde &prehenditur mani-
 festa doctorum aliquot hallucinatio, qui Egyptiorum nomine,
 in memorata constitutione innuiputant Judæos. Nam horum
 conjugia sine concubitu ex consensu firma semper habita; nec
 fratrum mortuorum conjuges, nisi ex singulari Jure, ubi sine
 liberis demorerentur, sibi copulari, quod ibidem etiam memora-
 tur, ipsi fas censebant. Quemadmodum autem ubi sine causa,
 donationis, venditionis aut alicujus aliûs ejusmodi tituli, traditio
 à domino fit, veluti depositi, commodati, locati, non domini-
 um, sed possessio tamen legitima transfertur, ita fœminâ, cui po-
 testas erat sui ac dominium, id est, quæ contractûs matrimonia-
 lis

listum consensu, tum concubitu firmati obligatione neutiquam
 teneretur, siue innuptam, sui, in aliquam concubitûs vicem, siue
 consensu in vitæ communionem, copiam, ante Legem Mosai-
 cam, licite ajunt permisisse seu locasse aut se sic tradidisse; adeo
 ut, pro breviusculo ejusmodi amplexuum momento, siue amicæ
 siue meretricis, modò neutra earum alteri nupta esset, illicitam
 nolint fuisse illam sui permissionem, siue locationem traditio-
 nemve aut concumbentis possessionem magis ac cujuscunque,
 aliûs rei mancipi locationem usum fructumve. Et sanè apud
 Orientales non infrequens illa stupri ⁱⁿ permissio ex ipso Jure. Ex
 lege verò Mosaicâ ejusmodi innuptarum concubitûs primo sibi
 ipsis interdictos fuisse volunt Ebraei, adeo ut dein, nec mercedis
 nec libidinis causa, extra matrimonium, Circumcisis inter se
 concubitûs aliquis licitus haberetur. De paganæ autem innu-
 ptæ etiam cum Circumcisis subinde coitu, ut volunt illi, licito,
 plura inferiûs suis in locis. Iphis autem inter se posita Lex pri-
 maria ista de re ita se habet; Non sit ^ו קדשה, id est, meretrix, aut
 qua pro libitu sine nuptiis copiam sui corporis faciat, ex filiabus Israel, nec
 sit קדש, id est, scortator, seu, ut aliqui volunt, cinadus p, ut alii, ex-
 sectus leu Gallus, ex filiis Israel. Cui consona est alia illa; לא תחלל
 את בתך להזנותה וגו' Non profanabis filiam tuam, ut scortari facias
 eam, ne & ipsa terra scortetur, & scelere impleatur. Ubi q Glossa
 Jarchii, במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין Intelligendum
 est prostituens filiam in concubitum, dum innupta est, idque sine sponsali-
 bus. Hinc scortationem & stuprum ex lege interdictum, ver-
 beribus puniebant. Hac de re tota, Moses Maimonides; קודם
 מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא
 נותן לה שכרה וכו' על אותה על אם הדרך והולך וזו היא הנקראת
 קדשה מע'נתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה
 מבנות ישראל לפיכך כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין
 לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה Ante Legem datam, occurrente, in
 publico, viro fœminæ, si ita ex pacto convenirent, mercede datâ, concubu-
 it is cum ea, atque abiit. Hac autem dicta est קדשה seu meretrix siue
 qua pro libitu, sine nuptiis, corporis sui copiam faceret. Post Legem
 datam, interdictus est id genus fœminarum usus, secundum id quod in
 Lege shoth cap. 1.

mVidesis D.
 Ambrosium
 lib. 1. de A-
 braham c. 4.
 n Geograph.
 Arab. Clim.
 1. part. 8. &
 Clim. 2. part
 8. Azor. 3.
 Alcorani A-
 rab. Petr.
 Guerra de
 Lorca in Ca-
 taches. my-
 stagog. pro
 Mahumeda-
 nis c. 5.
 oDeuteroni
 cap. 23. 18.
 pIarchius &
 Abenezra
 ibidem, &
 Baal Aruch
 in קדש &
 Talm. Bab.
 tit. Sanhe-
 drin. f. 54 b.
 Adde quæ
 adnotat I.
 Drusus ad
 Hoseam cap.
 4. 14. ex in-
 terpretibus,
 prijs. de
 hoc vocabu-
 lo.
 qLev. 19. 29
 r Halach. 1-
 Lege shoth cap. 1.

Magid Mis-
na ad citatu
Maimonidis
locum.

Genes. 38. 14

Genes. 34.

Genes. 38.
21. & 22.

Vide Helle-
nist. Gen. 38.
15. 21. & 22.
& Deuter.
22. 17. & 19.

Lege habetur, Non fit קרשה seu meretrix sive quæ pro libitu corporis sui copiam faciat, ex filiabus Israel; unde fit, ut, si quis ut stuprator fœminam compresserit, ubi non intercesserint sponsalia, verberandus sit ex lege, ideo quod cum innupta, qualem diximus, coiverit. Meretrices autem in publico ita quæstum, ante Legem, non contra fas fecisse, eliciunt & etiam ex historiola illa Sacra de Juda & Thamar; quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theistrum, & mutato habitu sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnæ &c. quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse זונה seu meretricem, operuerat enim vultum suum. Et declinans ad eam in via dixit, age dimitte me, ut coeam tecum; nesciebat enim illam nuprum suam esse. Et illa respondit, quid dabis mihi ut fru- aris concubitu meo? Ego, inquit ille, mittam hadum tibi de gregibus. Et arrabone dato, ex pacto coeunt. De Pœna autem capitali, quam postea inflicturus erat Judas Thamar, eo quod ex intumescente utero eam coitu aliunde pollutam fuisse suspicaretur, dicetur infra. Neque sententiæ huic de innuptarum coitu ante Legem Mosaicam, Pœnam illam adversari omninò volunt; quod fufius etiam ostendetur, ubi de Pœnis hujus, quod tractamus, intervalli inferius agitur. Atque ibi plura de Thamaris, quæ præ manibus est, exemplo. Uti etiam de Dina Jacobi filia à Sicho- chemo ante legem datam violata. Scio קרשה in citata, ex Deuteronomio lege, plerunque Magistris sumi pro מפקרת לזנות seu meretrice quæ in stuprum se publice prostituit, prostibulo, sive scorto publico, uti etiam accipitur in historia illa Thamaris. Eo- dem tamen vocabulo non modò scorta publica ex lege interdi- ci, ad eorum sententiam, est manifestum, verum etiam amicas qualescunque, quæ sine Juris matrimonialis interventu amafius, uti ex Maimonide palam est, pro libitu se permiserint. Un- de Hellenistis pro קרשה & קרש Meretrice & scortatore, sub- stituuntur πόρνη & πορνεύων, vocabula, quibus tam ea, quæ quo- cunque stupro compressa est, & stuprator, quàm prostibula com- prehenduntur. Pro eisdem habet R. Saadiah Gaon, in versione Arabica, زانية & زاني non dissimili sensu; uti & codex Er- penianus زانية & زاني à زني quod idem est cum Ebraeorum זנה scortari & stuprare significante, unde זנה fit, quæ fœminam

sine

sine nuptiis qualitercunque sponte compressam denotat. Sen-
 su dico vulgari. Nam singularis est & dispar satis ejusdem vo-
 cabuli significatio, ut mox dicemus. Interdicti verò illius Sacri, *z More Ne*
Non sit meretrix &c. ratio etiam adfertur à Maimonide *z. Tum bochim. lib.*
 ad evitanda, inquit, contentionum & simultatum mala, quæ ex *3. cap. 49.*
 ejusmodi libidine matrimonio non cohibita oriri solent, tum
 להביא התועלת הכיללת והינן ידיערת היחסים נאסרה
 הקרשור והקדש ולא נמצא צד התר למשגל רק ביחד אשה
 במפורסם *ut bono illo fruamur, Distinctionis ac*
certæ notitiæ Familiarum, interdicitur קרשור scortum & קדש
scortator, nec ullus concubitus permissus est præter illum, qui cum pro-
priâ est uxore, eâque publicè in matrimonium ductâ. Sed interdi-
 ctum illud aliter multò ac alii, explicat paraphrastes Chaldaus
 Onkelos לא תהי אתתא מבנרת ישראל לגבר עבר ולא יסב *Non erit fœmina seu uxor de*
filiabus Israel, viro servo, neque jungat sibi vir de filiis Israel fœmi-
nam seu uxorem, quæ ancilla est. Paraphrastem autem ita in-
 telligunt, ac si ideo de servo & ancilla sic loquutus fuerit,
 quoniam ex Jure Ebraeorum civili de servis è Gentilibus (nam
 de eis tantum verba fiunt) אין קידושין תופשין בהם *juris a Glossa Tar.*
matrimonialis, ut ex vetere etiam Jure Romano, rite capaces sibi ad Deut.
illi non sunt. Ne igitur ex contubernio tantum בעילת זנור *23. 18.*
stuprum seu scortatio sequeretur, id quod in Ebræo disertius Is-
raelitis interdicitur, verba de servo & ancilla paraphrasten
volunt ibi fecisse. Sed exceptiones habent in Jure suo civili
 heic Ebraeorum aliquot, de quibus plura inferius capite duo-
 decimo. Etsi verò ex innuptæ coitu liberi, non minùs at-
 que ex nuptæ, suscipi poterant, nihilominùs, ne aut com-
 munio in speciei propagationem vitæ deesset, aut non ita
 certa haberetur notitia, quoniam ex parente prognata esset
 proles, si nuptæ abfuissent, ideo neutiquam satisfactum fuisse
 præcepto jam dicto de generis humani multiplicatione
 volunt, nisi etiam uxor saltem unica, quæ esset fœcunda,
 ut supra ostensum est, duceretur. Quod verò ad vocabu-
 lum זנור in jam dictis attinet, quo *scortum, meretrix &*
ejusmodi alia denotari plerunque, nec malè admittitur; ejus-
dem interpretatio & sensus apud Magistros interdum mul-
tum

b Lib. 2. de
success. in Pon-
tificatum c.
2.

c Halath Isu-
ri Mizbach
cap. 4.
d Talm. Bab.
tit. Themu-
ra cap. 5. fol.
29 & vide
Mosem Co.
sensum præ-
cept. Nega-
tib. 1316.

tum diversus est, maximè in legibus sanctis, ubi vocabulum illud expressim occurrit. Quomodo sumendum sit in lege de meretrice, scorto, seu זונה sacerdoti non ducenda, alibi b fusè è Magistris explicavimus. Et in lege itidem illa de תנן זונה seu meretricis mercede; Non inferes זונתן scorti seu prosti- buli aut πόρνῃς (ut Hellenistæ) mercedem, aut pretium canis in do- mum Domini &c. quod de oblationibus intelligunt; scortum seu זונה non sumitur pro quacunque fine nuptiis vitiatâ, sed pro ea duntaxat, quæ, cum aut ratione priorum nuptiarum, veluti alterius uxor, aut ratione sanguinis aut affinitatis, aut demum alicujus sacri interdicti, nuptiæ ejus essent cum eo, quocum concubuerit, illicitæ, mercedem ab eo seu donum, coitus no- mine, acceperat; aliis aliquot, ex parili legis interpretatione, mercedis speciebus etiam adjectis. Maimonides c ad vete- rum d mentem אחר זונה גויה או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין אבל הפנויה אפילו היה כהן אתננה מותר וכן אשתו נדה אתננה מותר אע"פ שהיא ערוה נשא אחת מחייבי לאוין כל שיתן לה טחמת בעילה הרי זה אסור והזכור אתננו אסור נתנה האשה אתנן לבועל הרי זה מותר משום אתנן האומר לחבירו הנה לי דבר זרה ותלין שעחתך אצל עבדי עברי הרי זה אתנן והנה שאין לו אשה ובנים אבל אם שלו אשה ובנים הרי זו מותר בתפחה Eadem heic est ratio תנן זונה seu scorti, sive ea fuerit pagana, sive ancilla, sive Israelitis, quacum matrimonium sive nomine incestus regulariter prohiberetur, sive alio interdicto sa- cro. Ita tamen ut si innupta fuerit (nec hisce interdictis vetita) tametsi is, qui cum eâ rem habuerit, sacerdos fuerit, merces ejus ritè offerri possit, uti etiam ubi cum uxore mensibus laborante quis con- cubuerit, quanquam inter incestuosos coitus etiam hic prohibeatur. Etiam si quis in uxorem duxerit fœminam, quæ interdicto qualicunque sacro vetita est, nec tamen aut sanguinis aut affinitatis ratione, id quod ei nomine mercedis coitus causâ dederit, ritè offerri nequit. Neque alia est ratio mercedis, quæ datur ob coitum masculum. At verò si dederit fœmina mercedem viro, hoc nomine nil obstat, quin ritè ea possit offerri. Ceterum si quis alteri dixerit, tibi hoc do, ut conjungatur ancilla tua servo meo Ebraeo, hoc quidem mer- cedis nomine heic venit; si nempe non fuerint servo illi uxor & liberi.

At si essent ei liberi & uxor, ritè offerri potuit. Ancilla heic pro Cananæa (seu non origine Ebraea) intelligitur; uti & alibi explicatum est. Ita Maimonides; cui etiam, uti & Talmudicis ceteris, pretium Canis est id, quod in permutatione pro cane datur, non quod ἐπ' ὀρεύσει κυνὸς seu pro canis admissura; ut apud Josephum c habetur. De ancilla heic Cananæa seu Gentili ser-vo Ebraeo conjuncta, fusiùs infra ex eodem autore librisque aliis Talmudicis; ubi satis liquebit, quare distinctio illa habeatur heic de seruo, cui antea uxor & liberi, & eo cui non essent. Etenim ancillæ copulationem ex lege censabant huic illicitam, non item illi. Nec cum innupta, qualem diximus, matrimonium illicitum. Ideo nomine נִשְׁתָּהּ seu scorti heic non veniebat. Quæ satis consona sunt eis, quæ de נִשְׁתָּהּ נִשְׁתָּהּ interpretatione habentur, ubi de conjugio sacerdotum loquuntur. Quod verò de innuptarum coitu etiam apud Israelitas heic dicitur, maximè de prostibulis est intelligendum seu amicis sine nuptiis amasiis suis pro eorum libitu se permittentibus. Nam de virgine, quæ sive ex illecebris sponte, sive vi semel compressa fuerit, leges habent singulares, de quibus in Uxore Ebraica agimus.

*c Orig. Iudaic. lib. 4. c. 8
f Infra, cap. 10 & lib. 6. cap. 7.*

CAP. V.

De Ritibus Nuptialibus, qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia.

DE Ritibus ac solennibus, intervalli Juris Naturalis, seu quod Mosaicam antevertit Legem, Nuptialibus, pauca leguntur. Veluti de Mora sponsæ apud parentes, de Flamei seu theristri usu, de convivio Nuptiali. Quod ad moram sponsæ attinet; ad illud fratris & matris Rebecca Abrahamæ seruo nuptias Isaaci & Rebecca procuranti, *Maneat g g Genes. 24) puella nobiscum (וְיָשָׁב אִתָּנוּ) dies, saltem decem, & postea ibit, nota.* Salomō Jarchius per dies Annum intelligi integrum, per Decem, menses decem. Scilicet postulasse eos (ac si mos sic inolevisset) annum integrum, quo maneret apud parentes Rebecca, aut saltem decem menses, ne à more usitatori longius recederet, ut per id tempus sibi nuptialia aptaret commodius ornamenta. Onkelos ibi,

foeminarum capita obtegi solent. Ita alii. Nec sanè ejusdem u-
fus duntaxat ad æstivos calores minuendos, sed etiam, pudor-
is causâ, tam à meretricibus, quàm sponfis ac matronis ad-
hibebatur. Etenim hoc veli genus, neque alio ⁿ denotatum ⁿ Genes. 38.
nomine, pars erat habitûs, quo, ne agnosceretur, usa est Tha- ^{15.}
mar in bivio itineris meretricem simulans. Et generatim ^o Lib. de Ve-
Tertullianus ^o, Atquin etiam apud Ethnicos (sponsæ) velatæ ad vi-
rum ducuntur, Convivia autem Nuptialia, sæculis illis, solen-
nibus accessisse scribunt, eaque per septem dies celebrari so-
lita; quod ex Nuptiis Jacobi & Labanis filiarum observant.
Laban, dum simulat se Rachelem in uxorem ei tradere, con-
vocatis p omnibus hominibus illius loci. ^p Genes. 29.
וַיַּעַשׂ מִשְׁתֵּה ^p fecit convi-
vium, quod Hellenistæ vertunt ἐπιήκοε γάμον fecit nuptias, sed ^{22.}
Aquila & Symmachus ἐπιήκοε πόντον seu convivium fecit, uti etiam
Onkelos, paraphrastes Uzielides dictus, Hierosolymitanus &
Arabs. Sed vulgatæ autor ibi vocatis multis amicorum turbis ad
convivium, fecit Nuptias. Cum verò post noctem, quam cum
Lea habuerat Jacob, de Rachele ei promissâ apud Socerum
quereretur, respondit Laban, non est hujus loci consuetudo, ut trada-
tur in nuptias junior ante majorem. Imple ^{וַיַּעַשׂ שְׁבַע} septenarium
hujus, seu, ut Hellenistæ τὰ ἑβδομα ταύτης Hebdomadem hujus, seu
ut vulgata, hebdomadem dierum hujus copula ^{וַיַּעַשׂ לָהּ גַם אֶת}
וַיַּעַשׂ לָהּ גַם אֶת ^{וַיַּעַשׂ} dabitur quoque tibi ista (nimirum Rachel) pro servitute,
qua servies mihi adhuc septem annis aliis. Fecit itaque Jacob sic, &
implevit Septenarium illius. Et tradidit ei Rachelem filiam suam in
uxorem --- Et ingressus est quoque ad Rachelem, & dilexit Rachelem
plus quàm Leam, servivitque illi septem aliis annis. Septenarius
heic seu hebdomas pro septem diebus, quibus epulum Nu-
ptiale celebraretur, sumitur Magistris, uti & Hellenistis, ut
vides, & vulgatæ autori, qui habet etiam, Hebdomadâ transactâ,
Rachel duxit uxorem. Septenarium ibi disertè per ^{שְׁבַע יָמֵי}
וַיַּעַשׂ id est, septem dies convivii explicat Rabbi Eliezer ^q In Pirke R.
& pro solenni nuptiarum convivio sumit. Sic etiam Salomon ^{Eliezer cap.}
Jarchius, tum à vetustissimo hoc Rabbino, tum à Gemnara ^{16. & cap. 33.}
Hierosolymitana edoctus, quam citat. Targum item Hiero- ^r Ad tit. Mo-
solymitanum pro eo quod heic est, Imple septenarium & c. habet, ^{ed katon, c. 1.}
וַיַּעַשׂ לָהּ גַם אֶת ^{וַיַּעַשׂ} Imple §. 7.

septenarium numerum dierum convivii Lea, & dabitur &c. Et Jonathanis paraphrasis ita dicta, *אשלים כרון שובעתי יומי, משתיני דרא יניתן לך ארף ית דא בפולחגא ורתפלה עמי* Imple nunc septenarium numerum dierum convivii hujus, & dabitur tibi etiam ista, non sine conditione, ut servias mihi altero septennio; & paulo post *ואשלים כרון ועבר יעקב שבעתי יומי משתיני דלחא* & fecit Jacob juxta id, quod dictum est, atque implevit septenarium numerum dierum convivii Lea. Quo expleto, & Rachel ei in uxorem datur. Perinde ac si dixisset Laban. Utriusque Nuptiæ hebdomade epulari promore sunt celebranda. Perfice, agedum, eam, quæ nomine Lea inchoata est. Et tum Rachel, iteratâ septennii servitutis conditione, ut scilicet post ejusce nuptias septennium mihi servias, etiam in uxorem tibi dabitur, & epularis illius nomine, hebdomas redintegrabitur. Atque ita sanè, in locis Ebraicis, vult D. Hieronymus locum illum capi. Etiam in historia Samsonis septidui ejusmodi nuptialis celebritatem Kimchi, alii haberi s observatur, velut eam, quæ ex jure seu moribus Palestinis, Ebrais, aliisque gentibus tunc atque antea diu intervenientibus & plerunque receptis in usu. Quin & Benedictio-
ad Judic. 14. 15. nis exemplum, ante Legem datam, sumunt ex eo de Rebecca, ubi deducebatur in uxorem Isaaci, *Et benedixerunt & seu imprecabantur prospera sorori sue (ut vulgata) dicentes, soror nostra es; crescas in mille milia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.*

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universalis illo, quod tum ante Legem Mosaicam, tum post, juxta Ebraeos, pariter obtinuit.

Polygamia, cum alia sit ubi plures uxores, sed per successionem tantum, seu plures itidem viri, sed non simul plures, eidem habentur; alia, ubi plures viri uni uxori, pluresve uxores uni viro, idque simul, conjunguntur; De prima specie non est cur plura dicamus. Neque enim à secundis pluribusve, alterutro conjugū demortuo, Nuptiis quempiam siye in in-

in intervallo quod tractamus, id est, ante Legem Mosaicam, sive postea, ex Magistrorum placitis, arceri comperimus; tametsi in patribus Christianis non desint, qui Nuptiis ali-^{u De Monogamia cap. 4} quantulum iniquiores utriusque speciei velut interdictum ^{sed & vide eum lib. de} ex rerum petant initiis. De Monogamiæ disciplina dispu-^{ad uxorem} tans Tertullianus u, Hoc ipsum, inquit, demonstratur à no-^{cap. 2. citatū} bis, neque novam, neque extraneam esse Monogamiæ discipli-^{heic capite} nam, imò antiquam & propriam Christianorum, ut Paracletum ^{proximo.} restitutorem potius sentias ejus, quàm institutorem. Quod pertine-
at ad Antiquitatem, quæ potest antiquior forma proferri quàm ipse census generis humani? Unam fœminam masculo Deus finxit, unâ costâ ejus decerptâ, & utique ex pluribus. Sed & in præsa-
tione ipsius operis, Non est, inquit, bonum homini solum eum es-
se: faciamus adjutorium illi. Adjutores enim dixisset, si pluri-
bus eum uxoribus destinasset. Adjecit & Legem de futuro. Siqui-
dem propheticè dictum est; Et erunt duo in unam carnem, non tres
neque plures. Ceterum jam non duo, si plures. Stetit lex. Deni-
que perseveravit unio conjugii in auctoribus generis ad finem usque,
non quia non erant fœminæ aliæ, sed quia ideò non erant, ne pri-
mitia generis duplici matrimonio contaminarentur. Alioquin si Deus
voluisset esse, & potuissent. Certe de filiarum suarum numerositate
sumpsisset, non minus ex ossibus & ex carne sua habens Evam, si hoc
pie fieret. At ubi primum scelus, homicidium, in fratricidio dedica-
tum, tam dignum secundo loco scelus non fuit quàm duæ Nuptiæ. Ne-
que enim refert, duas quis uxores singulas habuerit, an pariter sin-
gule duas fecerint. Idem numerus conjunctorum & separatorum.
Semel tamen vim passa institutio Dei per Lamech constitit postea in-
finem usque gentis illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo
duabus maritatus. Negat Scriptura, quod non notat. Aliæ Dilu-
vium iniquitates provocaverunt, semel defensa quales fuerunt. Non
tamen septuagies septies; quod duo matrimonia mernerunt. Sed
& reformatio secundi generis humani Monogamia matre cense-
tur. Iterum duo in unam carnem crescere & redundare su-
scipiunt. Noe & uxor filiique eorum in unicus nuptiis. Et-
iam in ipsis animalibus Monogamia recognoscitur, ne
vel Bestiæ de mœchia nascerentur. Ex omnibus, inquit x, ^{x Genes. 6. 1}
bestiis,

bestiis, ex omni carne duo induces in Arcam, ut vivant tecum; masculus & femina erunt de animalibus volatilibus secundum genus, & de omnibus serpentibus terra secundum genus ipsorum. Duo ex omnibus introibunt ad te, masculus & femina. Eadem forma & septena ex binis adlegi mandat ex masculo & femina, uno & una. Quid amplius dicam? Immundis quoque alitibus cum binis feminis introire non licuit. Quin Joannes Cantacuzenus, Imperator Constantinopolitanus, adversus Mahumedem hac de re differens, ex veterum etiam mente unicam Noachi uxorem in scriptura memorari animadvertit, singulasque filiis eius singulis, πάντως, ita inquit γ, ὁ δὲν ἕτερον δηλῶντι & λόγῳ ἢ ὅτι εἶναι ἢ μίαν καὶ μόνην γυναῖκα εἶναι διὰ δυνάμει εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ac si non aliud ejusmodi narrationis genus innuisset quam ex justo & equo unam atque unicam duntaxat quempiam sibi habuisse uxorem. Etiam Innocentius Papa tertius, nec ulli, inquit, unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quibus quandoque, interdum etiam fas censetur. Alii tantundem. Sed de Pluralitate hac uxorum ex Jure vetustioribus seculis concessio aliter alii ex patribus Christianis. Proles gratia, inquit D. Augustinus^a, patres sanctos ex Abraham & ante Abraham, quibus Deus, quod ei placuerint, perhibet testimonium, usos fuisse conjugibus, neminem oportet dubitare Christianum, quando quibusdam etiam singulis plures habere concessum est, ubi ratio sit pro-bideatis item hic multiplicanda, non varianda appetitio voluptatis. Obvii sunt lib. de bono conjugali c. 25. & contra Faustum lib. 22. cap. 47. & custodia martis. Nam tale consortium & in mutis animantibus & 48. quibusdam videre est. In homine verò quā animans est, utens ratione, ad hoc accessit fides, qua se femina mari adstringit. Nec aliud, ut conjugium subsistat, Natura videtur requirere. Sed nec divina lex amplius videtur exegisse ante Evangelii propagationem. Nam & viri sancti ante legem plures unā uxores habuerunt; & in lege præcepta quædam dantur his^c, qui plures unā habent, & regi d præscribitur, ut & 17, nec uxorum, nec equorum nimiam sibi adsciscat copiam; ubi Ebraei inter-

y Apolog. κα-
πὶ & Μαα-
μὲθ. 4.

z G. 8. gaude-
mus. tit. de
Dibortis.

a De Nuptiis
& Concupi-
scentia, lib. 1.
cap. 8. quem
videbis item
lib. de bono
conjugali c.
25. & contra
Faustum lib.
22. cap. 47.
& 48.

b De Iure Bel-
licæ Pacis, l.
2. cap. 5. §. 8,
& 9.

c Deut. 21. 15.
d Ibid. 17. 16.
& 17,

inter-

interpretes notant octodecim sive uxores sive concubinas regi fuisse concessas, & Davidi Deus imputat, quod uxores ei complures & quidem illustres dedisset. Et sane juxta Ebraeorum placita, semper viro licita fuit uxorum etiam simul conjunctarum (sed nunquam virorum uxori) pluralitas ante Legem Mosaicam, seu ex Jure Naturali; nec minus, post illam legem, temperamentis aliquot, ex Jure ipsis civili (de quibus alibi) adjectis. Receptum enim est illud, quod in Gemara Babylonia^c habet Rabba;

נושא אדם כמה נשים ער אשתו והוא דאית ליה למיזויננה

Fas est cuique quotcumque superinducere uxores, modo, quibus victus eis praebeatur, res ei suppetant. Ubi tamen praeter alimenta &

Vestitum sufficientem, etiam עונה טל, id est, τὸ ὀφειλόμενον τῶν οὐνοῦν debitam benevolentiam seu conjugale illud concubitus debitum volunt, ut superinducenti esset singulis praestandi potestas. Fas est, inquit Maimonides f, quotcumque, etiam centum,

uxores sive simul omnes sive alteram post alteram ducere, ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי

neque potestas uxori antea ductae virum hec impediendi, modo illi potestas fuerit praestare Alimenta, Vestitum atque Debitum conjugale, secundum id quod unicuique earum competit. Et haeresis habita est, nec toleranda Sadducæorum opinio, quâ

binas simul haberi Jure uxores negabant ex lege illa g male intellectâ אשה אחותה לא תקח לצרור אשה אחותה

uxorem sorori suae non accipies, in ejus afflictionem, אשה אחותה quod ibi sorori suae est, pro alteri, ut certe verbum ipsum fert, sumpto. Cæterum de sororibus binis, idque dum in vivis tantum fuerit utraque, locus ille

passim Magistris capitur, ut fusius in libris de Nuptiis Ebraeorum ostendimus. Et auctor Pesichta Zotertba h, ad dictam

legem, שאמר שתי נשים בעלמא אסורות בידוע שאין להם לתת לא חוק שהרי כמה צדיקים נשאו שתי נשים כגון אלקנה ורור ושלמה ודברי הימים כמה בשתי נשים

Qui dicit, binas simul uxores esse interdictas, notum sit eum nec morum nec juris esse peritum. Nam multi justî acceperunt binas uxores; velut Elcana i, David k, Salomon l. Et in libro Paralipomenon multi memorantur, quibus binæ uxores. Vetustiora autem plurium simul conjunctarum uxorum exempla habes non so-

lum

lum

lum

^c Ad tit. Iabimoth cap. 6. fol. 65a. &

^f Bidesis Misnam. tit. eodem c. 4. ubi

de quatuor

fratribus eorumque su-

perstite agitur in Gem

Bab. fol. 43b.

^f Halach. I.

shoth c. 14.

adde R. Bechai ad Vai-

cra fol. 141.

col. 2. & 3.

^g Levit. 18. 18

^h Fol. 24. col.

1. & Bidesis

I. Drusum

ad difficultio-

na loca Lebi-

tici, cap. 61.

ii. Samuel. 1.

2.

k 2. Samuel,

3. 2 & 5. 13.

li. Reg. 11. 3.

mGen. 4. 19. lum in Lamecho m, sed etiam in Abraha n, & Jacobo o, Esau p.
 nGenes. 16. 3. quæ ad Jura Noachidarum ante Legem Mosaicam obtinentia.
 oGenes. 29. spectant. Quin & Josephus q, nescio, unde edoctus, binas
 pGenes. 36. 2. uxores, Tharbin Æthiopiæ Regis filiam & Sepphoram Rague-
 & 6. lis seu Jethronis (quæ in sacris literis unica est) Mofi ipsi tri-
 qLib. 2. Ar- buit. Id quod velut fabulosum rejiciunt viri docti. De
 shaolog. c. 5. Lamechi autem seculo atque eo, quod inde usque ad Diluvi-
 i Augustinus um intervenit, traditio prisca est, morem fuisse frequentem, ut,
 Chisamenfis ubi binæ cuiuspiam haberentur uxores, altera proles gratiâ, eaque
 apud Sixt. ubi binæ cuiuspiam haberentur uxores, altera proles gratiâ, eaque
 Senens. Bib. severius & durius haberetur; altera voluptatis tantum, quæ ste-
 sanct. lib. 5. rilitatis exhausto poculo, opipare & lautius, velut nova semper
 annot. 123. nupta aut amica, cottidie exciperetur. Ad Historiam sacram
 Tantudem, de binis Lamechi uxoribus Salomon Jarchius f, כך הוה
 ad Iobi ca- דרכן של דור המבול אחת לפרייה ורביה ואחת לתשמיש זו שהיא
 put. 24. 21. לתשמיש משקה כוס של עיקרין כדי שתעקר ומקושטה ככלה
 ומאכילה מערנים וחברתה נזופה ואכלה כאלמנה וזה שפירש
 Ad איוב רועה עקרה לנה תלד ואלמנה לאיטיב
 hunc modum se habuit mos sub diluvii tempora, ut alteram haberent
 uxorem proles gratiâ; alteram vero ad concubitum. Ea autem quæ
 ad concubitum duntaxat ducebatur, sterilitatis exhaurire solebat po-
 culum, ut sterilis redderetur. Ornata etiam, velut nova nupta lautio-
 res comedebat dapes. Acerbius autem ac durius tractabatur socia ejus,
 seu altera, & lugebat, velut vidua. Atque hæc est quod intelligi-
 tur apud Iobum r, ubi ait, Pavit sterilem, quæ non peperit, sed vidua
 i Cap. 24. 21. bene non fecit. Nam periocha illa levis erat super faciem aquæ &c.
 in Jobi verbis de Diluvio etiam Jarchio sumitur, uti etiam ve-
 rustioribus multo interpretibus. Pereftb Rabba u; כך הוה
 אנשי דור המבול. עושין חיה אחר מהן לוקח לו שתי נשים אחת
 לפרייה ורביה ואחת לתשמיש זו שהיתה לפרייה ורביה היתה יושבת
 כאלו אלמנה בחיה וזו שהיתה לתשמיש היה משקה כוס של
 עיקרים שלה תלד והיתה יושבת אצלו מקושטת כזונה הח"ד
 רועה עקרה וגו' Sub Diluvium hominum mos erat, ut prohibita
 binas sibi duceret quisque uxores, alteram proles gratiâ, alteram in-
 concubitum. Ea autem, quæ proles gratiâ haberetur, velut vidua,
 quam-

uRabbi Pri-
 ab, ex Rabbi
 Iuda Bar Si-
 mon, ibi Pa-
 rasch. 13.

quamdiu superstes esset, degebat. Sed ea, quæ in concubitus adhiberetur, sterilitatis exhaurire solebat poculum, ut sterilis redderetur, atque juxta virum accumbere solita, velut meretricio ornabatur habitu. Atque idem innuitur verbis illis, Pavit sterilem &c. quemadmodum ex Jobo jam ante citantur. Quin statuere audent, quænam ex Lamechi uxoribus prolis gratiâ; quænam in concubitus adhibita. Priorem Adam dictam, prolis gratiâ; alteram, nomine Sellam aut Zillam, in concubitus. Id quod etiam ex nominum etymo ludentes x petunt. Adam scilicet seu עֲדָם ita nuncupatam, quoniam עֲדָם מִנָּה invicem recedere solebant sive quod rara eorum consuetudo; Zillam autem seu זִלְלָה quoniam versari solebat בְּצֶלַל in umbra ejus. Quoniam vix a marito, magis ac a corpore umbra discedebat. Utcunque vero se res haberet, tam Zillam quam Adam marito fecundam fuisse liquet satis in historia sacra. Quin & traditur apud Christianos aliquot, Polygamia illo ævo morem fuisse, ut plures simul uxores, utcunque ductæ, non cohabitarent, sed singulis seorsim fruerentur ædibus. Epiphanius γ, εἰ γὰρ καὶ ἄνδρες τῶν πατέρων δύο καὶ τρεῖς γυναῖκας ἐξήκασι, οὐκ ἐν μιᾷ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν, tametsi y Hæresi 80 enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Quod certe & institutis Ebræorum in veteri sua Polygamia z est apprime consonum. Ceterum qualia temperamenta de eo, quod de infinito uxorum numero seu polygamia hætenus adductum est ad intervallum Legis Naturalis, seu quod Mosaicam antevertit spectans, sive ex Lege sive ex Institutis monitisve seipso accepisse aiant Ebræi (quos & imitati sunt Mahumedani) ostendimus in Uxore Ebraica. Jus hoc Polygamia in Oriente [semper excipias locos gentesque, quibus a Christianismo abolitum est] olim hodieque passim in usu. In Occidente non item. Nam ne quis binas eodem tempore uxores haberet, Cecropem Atheniensium Regem a memoria præditum est primo constituisse. Et raræ satis binæ simul in Occidente nuptiæ; licet post Cecropem psephisma occurrat b Ἀγὰρ τὸ λεῖπαιδεῖν, σὺν αὐξήσας τὸ πλῆθος ne homines deficerent, atque ut multitudo cresceret, γαμεῖν ὑπὲρ τὴν ἀσλὴν, παιδοποιεῖσθαι δὲ καὶ ἐξ ἐτέρας, unam uxorem civem & legitimam ducendam, liberos vero etiam ex alia suscipiendos. Sed rara quidem apud Græcos aut Romanos Polygamia seu legitimarum seu justarum uxorum

x Berosith
Rabba ibi-
dem. Sed alia horum nominum, etyma habes in Gem. Hierosolymitana ad tit. Iabimoth cap. 6. fol. 7. col. 3. §. 5.

z Maimonid. hal. Ishoth cap. 14.

a Videtur Petrum Fabrum Semestr. 2. cap. 1.

b Demosthen. Orat. contra Nearum Athenæus

Dipnosoph. l. 13. & videtur Samuel. Petit in Leges Attic. lib. 6. tit. 1.

c Hist. Eccle-
siast. lib. 4.
c. 26. & vide
Baron. alios.
& C. de In-
cest. nupt.

d Ms. in Bi-
blioth. Oxō.
fol. 24a.

plurium simul exempla; quanquam in Socrate c legimus Va-
lentinianum primum legem evulgasse, quā cuilibet liceret δύο
νοῦμους ἔχειν γυναῖκας duas uxores habere simul legitimas. Et vi-
de caput proximum, ubi de Concubinis agitur. Apud Bar-
baros autem seu gentes alias frequenter reperta Polygamia.
Tacitus de Germanis; *Severa illic matrimonia. Nec ullam mo-
rum partem magis laudaveris. Nam prope soli barbarorum singulis
uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed
ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur.* Alia sunt hac de re in
scriptoribus obvia; quibus adscribere non pigebit, quæ de Ce-
crope, quem diximus, tradit Joannes Antiochenus Malala di-
ctus d, maxime cum nondum is sit typis editus. *Εκέλευσε νο-
μοθετῆσαι τὰς γυναῖκας τὰς ὑπὸ τῷ βασιλείῳ αὐτῷ ἔσας ἐν ᾧ εἰσὶν
παρθένοι γαμεῖσθαι ἐνὶ ἀνδρὶ ἄσιντας ἐκάλεσε Νύμφας ἐν τῇ νομοθεσίᾳ
αὐτῷ Διὰ τὸ πηγᾶς εἰσὶν αὐτὰς παρθένας ἢ κόρας αἱ τίκτουσι ἢ ἀπὸ ἀδή-
λων πόρων πηγάζουσι γὰρ. Πρὸ γὰρ τῆς βασιλείας αὐτῷ πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῆς
Ἀττικῆς ἢ τῶν Ἀθιναίων ἢ τῶν πλεονέκτων χώρας θηριώδεις μίξεις ἐμίγνυν-
το ἐὰν σὺ συγγινόμεναι τῷ ἀρεσκομένῳ αὐτῷ ἐὰν καὶ κείνη ἐβόλετο, καὶ
ἐκαλεῖτο ἡ ἀρπαζομένη γυνὴ ἔδενός, ἀλλὰ τοῖς πᾶσι προσηύχοντο διδῆσαι
ἐαυτὰς εἰς πορνείας, καὶ ἔσας ἐβόληθη τις κρατῆσαι αὐτὰς ἡμέρας καὶ ἱ-
κον παρέμμενον αὐτῷ τρεφόμεναι, καὶ εἴηθετε πάλιν ἀπέλυσεν αὐτῷ τοῖς
βυλομένοις· τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς εἰρχθῆναι, τὸ μὲν ἀναγκάζεσθαι αὐτὰς
σωεῖναι ἀνδρὶ πρὸς ὃν βύλονται· ἔδεις οὖν ἤδει τις ἢ υἱὸς ἢ θυγάτηρ, καὶ
ἐδίδετο τὸ τεχθῆναι ἢ ἐβόλετο ἀνδρὶ συμμιγνύει αὐτῇ εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ
ἐτεκε. καὶ ἔχαιρον δεχόμενοι. Οἱ γὰρ Κέκρωψ ἐκ τῆς Αἰγύπτου καταγό-
μενος ἐξεφώνησε τὸν Νόμον τῆτον εἰρηκώς ὅτι ἡ Ἀττικὴ χώρα Διὰ
τὸ γὰρ ἀπώλετο. Καὶ λοιπὸν ἐσωφρόνησαν πᾶσαι καὶ ἀνδράσιν ἐξέ-
γνυν ἐαυτὰς αἰάγαμοι παρθένοι. Ἡ γὰρ πορνεία εἰσαγαμείτω ἐνὶ ᾧ ἐβό-
λετο ἀνδρὶ. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν βασιλέως νόμον, ὥστε καὶ τινες
ἐξέθεντο ὅτι Διὰ τὸ αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον διφυῆ ὅτι ἐξέφυγόντες τὰ τέκνα
τὸ εἰδέναι τὰς ἐαυτῶν γονεῖς. *Edicto jussit fœminas, quotquot virgines in
illius regno essent, viro unico nubere. Atque has in legis latione Nym-
phas dixit, ideo quod fontibus Virgines & puellæ sunt similes, utpote quæ
pariunt, & ex obscuris meatibus lac emittunt. Etenim ante ejus regnum
fœminæ regionis Atticæ & Atheniensis & quæ in vicinia erant, more feri-
no commiscebantur, cuicunque pro libitu vellent. Nec vocabatur
fœmina sic arrepta Uxor alicujus. Sed promiscuè omnibus in libidi-**

nem.

nem se dabant. Et quamdiu quis eas retinere vellet, domi manebant ab eo alimenta accipientes. Et pro libitu sic retentam dimittere solebat aliis, qui pariter pro libitu acciperent. Hoc autem Attica regione vetitum est; ut in posterum libido hac promiscua locum ibi non sortiretur. Nemo enim scivit, quis sibi filius, quæ filia. Et mater dare solebat prolem, sive masculam sive feminam, cuicunque eorum, quibuscum rem habuerat, pro arbitratu suo. Qui libentissimè etiam sic datam recepere. Cecrops autem ex Aegypto redux, legem hanc promulgavit; dixitq; regionem Atticam ex more pristino eversam. Dein igitur mores amplexæ pudicos, maritis se junxere virgines innuptæ. Et quæ vitiata etiam fuisset, cuicunque vellet, nubebat. Adeo autem admirabantur regiam hanc legem Athenienses, ut inde ab eis Rex ipse δῖ Φυὸς nuncuparetur (ut volunt aliqui,) quoniam sic nobilitata est proles, ex eo quod parentes dignosceret. Ita fanè & nominis ratio redditur apud Athenæum c. Apud alios, aliter. cLib.12.

CAP. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebræos ante legem Mosaicam seu extra illam Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano Wite.

Matrimonium igitur, ex Jure, quod docent Ebraei, Naturali, erat viri & feminae, sive unus sive plurium feminarum, tam ex concubitu quam consensu præeunte, conjunctio, vitæ consuetudinem continens. Non adjicimus individuum, quod Christiani habemus in Matrimonii definitione. Neque enim separari aut dividi nequibant conjuges, seu Matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudii causa; neque communis consensus (quo ex veteri Jure Cæsareo distrahi Matrimonia scimus) necessarius erat, ut dimeretur. Neque individua dici potuit vitæ consuetudo, quæ

fInstit. t. de patria potestate in princ.

æquo Jure à marito pluribus communicabatur. Quemadmodū ve-
 rò ex veteri Jure Cæsareo distrahebantur Matrimonia g, alia qui-
 dem consentiente utrâque parte, pactis causam, sicut utrique
 (ut verba sunt Justiniani) placuerit, gubernantibus, alia verò per
 occasionem rationabilem, quæ etiam *Bona h gratia* vocabatur, alia
 citra omnem causam, alia quoque cum causa rationabili (cui li-
 bertati sanctiones, tam Cæsareæ i etiam, quam Pontificiæ haud
 parum derogarunt) ita ex Jure Naturali ab ipsis rerum primordi-
 is communi citra ullam omninò causam ea distrahi fas fuisse vo-
 lunt Magistri. Idque pro libitu tam uxoris quàm viri, quod et-
 iam, ex præscriptis aliquot causis, Jure Cæsareo olim permissum
 est. Adeò ut pactum matrimoniale heic non aliud haberetur,
 quàm Sociorum contractus, qui eo usque stabilis manet, dum in
 eodem consensu utrinque perseveratur, & renuntiante societati &
 alterutro solvitur. Ita, siue viro siue uxore matrimonio renun-
 tiant, solutum ajunt fuisse contractum, vel ut divortio planè le-
 gitimo. Moses Maimonides l. ad mentem Gemaræ Babylonice m,
 hac de re, *בן נח שיחר שפחה לעברו הרי זה נהרג עליה משום*
אשר חבירו ואינו חייב עליה עד שיפוש הדבר ויאמר כל העם זו
דביתו עבר פלוני ומאימתי תחזור להתירה משפרישנך מעברו
ויפרע ראשך בשוק ומאימתי תהיה אשת חבירו כגרושה שלנו
משווציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצנה היא מתהרת
רשותו וחלך לח שאין לה גירושין בכתב ואין הדבר תלוי בו לב"ד
אלא כר זמן שירצה הו"א או הו"א לפתש זה מזה פורשין
Noachides seu Gentilis, si conjugaverit Ancillam in contubernium servo
suo, etiam ipse (si cum ea rem habuerit) ultimo supplicio puniendus
est, eo quòd uxorem alienam compresserit. Sed hoc nomine reus ille neu-
quam est, usque dum manifestum fuerit contubernium, & publicè digno-
scatur eam ex servi ejusmodi familia (velut conjugem) esse. Unde-
nam verò fiet, ut cum ea licite denuò contumbat? Nimirum si disjun-
gat eam à servo suo, (nam utriusque voluntas in potestate domini)
& caput ejus palam aperiatur [si detecto capite in publicum ea
prodeat; quoniam non sine velo nuptæ prodire solebant.) Un-
denam verò fiet, ut aliena, apud Noachidas (liberi hominis) uxor simi-
lis fiat ei, quæ apud nos divortio separatur? Nimirum si aut ex adibus vir
eam ejiciat & solutam dimittat, aut ipsa exeat è potestate ejus & eum re-
linquat. Neq; enim ad eos Libellus Divortii attinet. Neque res est
omninè

g Nobell. 22.
 cap. 4. & 117.
 cap. 10.
 h Nobell. 98.
 cap. 2.
 i C. de Repu-
 dis l. 8. No-
 bell. 22. C. 4.
 & 117. cap.
 10. C. Theo-
 dos lib. 3. tit.
 16. Harme-
 nopul. Pro-
 chir. l. 4. t. 12.
 & vide sis Al-
 beric. Gentil.
 de Nupriis l.
 6. cap. 4.
 k Instit. tit.
 de Societate,
 §. manet.
 l Halach. Me-
 lakim cap. 9.
 m Ad t. San-
 hedrin cap.
 7. fol. 58b.

n Glossa Iar-
 chii, ad eitat.
 Gemaræ Ba-
 bylonice la-
 eum.

omninò (uti apud nos) forensis. Ceterùm quodocunque sive viro si-
ve uxori disjungi invicem placuerit, disjungantur. Unde & occur-
rit interdum in vetustissimis scriptis Talmudicis בנין אין להן כי דיושין אין להן גירושין Noachidis nec sunt Nuptiae (solennes scilicet
illæ & ex consensu tantum contractæ, ut ante ostensum est) nec
Divortia, qualia nimirum Ebrais præscripta. Sed שניהן מגרשין זה
alteruter conjugũ pro libitu connubium solvit. Et appolitissimè
Josephus Scaliger p; apud Romanos & Græcos tam mulier quàm vir
potest alter alteri dicere, ut res suas sibi habeat. Quin nomina rei illius
propria jure Attico prodita erant, ut, si vir discederet ab uxore, hoc dice-
retur ἀποπομπή, si mulier à viro, ἀπολείψις. Voces has in re Græ-
corum divortii memorat Julius Pollux q. Discriminis autem ra-
tionem rectè exhibet Samuel Petitus r; Cur uxor, inquit, non di-
catur ἀποπέμψεν τὸν ἀνδρα, ratio est, quod uxor nupta deducitur do-
mum mariti, neque potest ἀποπέμψεν, id est, ejicere virum ex illis adibus,
quarum ea domina non est: at potest eum relinquere, & ab illius adibus
recedere. Quod verò ajunt Ebraei ad Noachidas seu Gentiles
non attinere libellum Divortii, id intelligendum est, nec scilicet,
quemadmodum ex lege sacra apud Ebraeos, nec ex rei natura
omninò Divortiis eorum necessarium esse ex Jure quo tenentur
Naturali libellum. Pro libitu autem adhiberi posse, & adhibi-
tum, ex civili quod superinduxerint Jure. Unde tam Græcis
quàm Romanis libellus in usu. Quale pariter dicendum de eo
quod est, Ebraeorum Divortium, Noachidis rem neutiquam esse
forensẽ. Græci libellum Divortii, sive τῆς ἀποπομπῆς, ubi vir
fœminam ejiciebat, sive τῆς ἀπολείψεως γράμμα ubi hæc illum
relinquebat, nuncupabant f. Et Archontis Athenis erat sortiri
Judices t, apud quos disceptandum, utrum Divortii causa esset
legitima. Morem illum ἀπολείψεως, quæ nullo pacto legitima
erat Judæis, inducere tamen ex Jure seu exemplo aliarum Genti-
um voluit Salome Herodis magni soror, cum Costobaro marito
suo libellum Repudii mittebat, quod scribit Josephus u. Sed aut
Profelyta ea fuit, aut Libertina, aut ancilla in Judaisum coopta-
ta, aut plane Gentilis (quæ de re vide inferius capite vigesimo
secundo) non omninò Originaria. Exemplum ejusmodi aliud
sub id tempus habetur in Herodiade * Aristobuli filia. Certè &
de ἀπολείψει seu Divortii libello ab uxore misso velut de eo quod

o Gem. Hie-
rosolym. ad
tit. Kido-
schim cap 1.
fol. 58. col. 3.

p Animad. Euseb. num 2015. & de Paganorum divortii bi-
de Alex. ab A-
lexand. Ge-
nialium die-
rum lib. 4 c.
8. Et Alphon-
sum à Vera
cruce specul.
conjugior.
par t. 2. art.
9. 12. & 13.
q Onomastic.
lib. 3. cap. 3.
r Comment.
in leges Atti-
cas lib. 6.
pag. 459.

Plutarch. in
Alcibiade.
Andocides
Orat. in Al-
cibiad. & I-
scus pro Pyr-
rho.
u Archaeolog.
lib. 5. cap. 11.

Idem. lib.
18. cap. 7.

in de-

yD. Marc.
10.12.

z Specul.
Cōjug. part.
2. art. 5.

aDe bono cō-
jugali. cap.
8. quem vide-
sis etiam 1.
1. de Nuptiis
& Concupi-
scentia lib.
1. cap. 8.

bGenes. 25. 6.
cGenes. 22. 4.
dGenes. 35. 22
e Gen. 36. 12.
fLib. 1. de V-
nis Nuptiis
ad. Vxorem
cap. 2.

gLib. 1. de
eis & pōg-
παίδευμα-
λασυνοδγ.

in declinante Ebræorum statu aliquantulum contra mores avitos inoleverat, loquitur Christus; *si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Quin & Divortii pro libitu alterutrius conjugum usus repertus est apud novi orbis incolas; quod docet Alphonsus à Vera Cruce z in Academia Mexicana Theologiæ olim professor primarius. Atque advertendum, quod habet de Divortiis apud alias Gentes D. Augustinus a, de eis ex lege Evangelica loquutus. *Aliter, inquit, se habere Iura Gentium quis ignorat, ubi, interposito repudio, sine reatu aliquo ultionis Humanae, & Illa, cui voluerit, nubit, & Ille, quam voluerit, ducit; cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moses de Libello Repudi.* Quæ cum ita sint, manifestum erit, qualesnam fuerint concubinae, id est, פרושאים sic dictæ, ante legem; neque obscurum, qualesnam eæ, quæ post legem in sacro sermone hoc nomine indigitantur. Quod ad concubinas ante Legem attinet, Concubinae Abrahæ b. Nachoris c, Jacobi d, Eliphazi e, à Mose memorantur. Et Tertullianus f; *sanè apud veteres nostros, ipsosque Patriarchas, non modo Nubere, sed etiam plurifariam uti matrimoniis fas fuit. Erant & concubinae.* Cum verò Legitima uxor, consensu præeunte, eoque, concubitu, ut ostensum est, firmato, in vitæ consuetudinem acciperetur, pluresque ita simul possent ritè haberi; cumque matrimonium, pro alterutrius conjugum arbitratu, nunquam non esset, idque nisi interveniret lex adversa civilis, sine libello, solvendum, juxta scilicet jam dictam Magistrorum, de Noachidarum jure, sententiam; sequitur, Concubinam, quæ item in concubitum & vitæ consuetudinem æquè adscisci soleret, nec leviori divortii genere disjungi posset, aut nomine tenus duntaxat, aut saltem dignitatis tantum minoris (ubi, verbi gratiâ, ancilla esset aut generis obscuri) ratione, ab uxore discrepasse; Jugalem autem contractum nodumque utriq; eundem ipsum fuisse. Appositè heic Philo, *ὁ Νάχορ* inquit g, *ὁ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀβραάμ, ἔχον δύο γυναῖκας. αἰσχύνη* *καὶ Παλλακίῳ, ὄνομα καὶ τῇ μὲν αἰσῆς Μελχὰ, ῥῆμα δὲ τῇ Παλλακί-
παίδευμα-δω, etiam Nachor Abrahæ frater duas habuit uxores, Justam & concu-
binam. Justæ nomen erat Melchaja, concubinae Ruma. Neque patitur ratio, ut aliter sit de ipso contractu sentiendum. Quin expresse* *fatis*

fatis adstipulatur sacra scriptura. Cetura (quam eandem cum Hagare ancilā fuisse plerunque ^{h volunt Orientales}) dicitur à Mose **חַגָר** seu uxor Abraham; quæ ipsa in Paralipomenis ⁱ concubina nuncupatur. Et egregiè ad hanc rem, quod ex sacro contextu habet D. Augustinus, cui Cetura & Hagar di- versæ sunt, uti ferè Christianis. *Ambæ*, inquit k, *& uxores Abrahæ & concubinae sunt appellatae.* Sara verò nunquam dicta est concubina, sed uxor tantum. Nam & quando data est Hagar Abrahæ, ita scri- ptum est l; *Et apprehendit Sara uxor Abram Agar Aegyptiam ancil- lam suam post decem annos quàm habitaverat Abram in terra Cœa- naan, & dedit eam Abram viro suo uxorem.* De Cetura autem, quam post obitum Sara accepit, sic legitur m, *Adjiciens autem Abra- bam sumpsit uxorem; cui nomen erat Cetura.* Ecce ambæ dicuntur uxores; ambæ porrò concubinae fuisse reperiuntur, postea dicente scri- pturā n; *Dedit autem Abraham omnem censum suum Isaac filio suo, & filiis concubinarum suarum dedit Abraham dationes, & dimisit eos ab Isaac filio suo adhuc se vivo ad Orientem in terram Orientis.* Et Tertullianus, Abraham, inquit o, *mutatus est in Digamiam per An- cilla concubinatum.* Concubinatus igitur tunc Nuptiæ erant, & concubina etiam uxor habita. Et quia ancilla erat, ideo con- cubinam dictam fuisse Ceturam volunt Magistrorum p non- nulli. In universum autem ii Concubinas ab uxoribus distin- guunt pactis dotalibus & sponsaliorum solennibus. Sæpe oc- currit illd q, **נשים בכתובה ובקירושין פלגשים בלא כתובה**, *uxores sunt cum pactis dotalibus & sponsaliorum solennibus, Concubinae neque his neque illis.* Sed hoc maximè ad concubinatum, qui post legem in usu, attinet; cum scilicet & Dotalia pacta & alia atque in pristino seculo solennia, eaque magis necessaria, Nuptiis, quod alibi fusiùs exhibemus, præscri- berent; nec tamen ejusmodi quæ contractum irritum omiffa facerent. Nam ante legem, in Consensu solum & Concubitu, modò ad vitæ consuetudinem futuram uterque haberetur, matrimonii substantiam ponebant solennibus, pactisque do- talibus, pro libitu omninò adhibitis, quæ postmodum etiam ex eorum, qui rebus præerant, autoritate præscripta atque aucta, formulam etiam legitimam, sed non substantiam matri- monii,

Ffff

monii,

monii, seu ipsum contractum, mutasse docent. Hinc concubinarum Saulis ^r, Davidis ^f, Salomonis ^t, Rehoboam ^u, Regum, ad Magistrorum mentem, nomen ritè intelligendum. Unde, cum ex majorum institutis, dotem & sponsaliorum solennia nuptiis accedere velint justis hominum privatorum seu subditorum, Regi tamen suas fuisse, utpote hac lege superinducta soluto, aiunt concubinam x sibi בייחוד בלבד *solum concubitu* אבל ההריוט אסור בפילגש אלה באמר *sibi conjungere*, *halach. Me-* בייחוד בלבד אחר ייעור *privato nihilominus seu subdito in-* lakim cap. 4. *terdictam fuisse concubinam, si excipias ancillam Ebraam tantum, post-* y Ex lege Ex- *quam eam ex venditione patris & desponsaverit.* Qua de re, libro od. 21. 8. proximo fusiùs; ubi ancillam illam planè uxorem fuisse liquet, z Iudic. 1. 3. u. sine nuptiarum solennibus conjunctam, id est, Concubinam. bi bid. comm. Certè & Levitæ concubina, à Benjaminitis nefariè peremta, x. 9. 27. & cap. 20. 4. & 5. & c. planissimè uxor habebatur. Is etiam vir ejus^z dicitur. Atque & vide sis Hen- in vulgata versione, indiscriminatim & uxor & concubina ap- ning. Arni pellatur. In fonte nuncupatur bis פילגש אשר quod five faum de Iure uxor concubina five fœmina concubina, uti etiam γυνή παλλακή Connubiorum cap. 5. verti potest. Quod itidem dicendum de decemillis Davidis a 2. Sam. 15. 16. concubinis, quæ נשים פילגשים a, id est, five uxores concu- b De Officiis binae, five fœminæ, seu, ut vulgata, mulieres concubinae vocantur. lib. 3. cap. 14. Et de Levitæ, quem diximus, concubinà, ad rem heic inprimis D. Ambrosius b; Vir, inquit, Levita acceperat jugalem, quam à concubitu concubinam appellari arbitror. De successione etiam c De success. liberorum è concubinis apud Ebræos susceptorum, alibi c, uti in bona defuncti. cap. 3. etiam de concubinis plura diximus. Commentum verò habet Elias Levita de nominis פילגש, quo concubina in sacris literis denotari solet, originatione, & veluti Uxorem dimidiatam eam inde facit. Concubina, inquit d, vocatur, פילגש Pile- gesh שהיה מלה מורכבת מן פלג אשר פי חצי אשר ובלשון רומי אדם שיש לו שתי נשים קוראור ו פילגש ז' quod vocabulum compositum est ex Pelag Isha, id est, uxore dimidiata; & Linguâ Latinâ, ubi quis binas habet uxores, verbo פלגש harum altera nuncupatur alteri Pellex. Quasi Pellex, pallaca, ac wallanê pro concubina, ab Ebræorum jam dicta voce, quod & alii volunt, deducenda esset. Et certè Pellicis habetur notio altera e, quæ ipsam heic concubinam rectè satis denotat. Quem- admo-

e L. Massu-
rius. 144. ff. de
verb. signific.

admodum autem, ubi plures uxores, ibi etiam Concubinæ plu-^{f Vide, Sixt. Empiric. Pyr- rhon. hypoty- pos. lib. 3 cap. 24. Caesar. de Bell. Gallico lib. 6. ubi de Britannis &c. Athenæum Dipnos. 13. u- bi de Cecro- pe, Suidam in eo, Petr. Fabrum in Semestr. lib. 2. c. 1. Iacob. Rehard. lib. de autoritate Prudent. cap. 1. &c.}res, mixtæve concubinæ & uxores licitæ (ut apud Ebraeos & fere in Oriente alibique apud Mahumedanos) fuere juxta ea quæ dicta sunt; ita ubi unicam duntaxat uxorem superstitem (ut non solum ex legis Evangelicæ interpretatione, ubicunque ea viguit, sed ex civiliorum ita dictarum Europæ diu ante Christianis- mum nationum f moribus obtinuit) liceret habere, ibi & uni- cam concubinam, id est, sine solennibus præviis uxorem, sed usu tamen satis conjunctam, licuit olim retinere; ceterum non magis binas, quàm binas uxores. Nec unicam hanc magis re- pudiare fas erat quàm uxorem. Cum scilicet nomine magis & solennibus, quàm reinvicem distarent. Jurisconsulti Græci *παλλακή* ἐστὶν ἡ συζῶσα πρὶ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, νομίζουσα χωρὶς γάμου, ^{Concubina est, quæ cum aliquo in ædibus cohabitatur, sine matrimonio legitimo; sine formulis matrimonio præscriptis, non simplici- ter sine matrimonio. Et veteri, apud Harmenopulum h, con- stitutione Cæsarea, Concubinatus, qui κοινωνία τῆς παλλακῆς ibi dicitur, nomine γάμος καὶ ἐμπρεπὲς seu Matrimonii indecori designatur. Hinc Julius Paulus, celeberrimus sub Alexan- dro Severo, id est, antequam Christianismus in Imperium Ro- manum receptus est, Jurisconsultus, *Eo tempore, inquit i, quo quis uxorem habet, Concubinam habere non potest; aliàs licitam, ut uxorem sine solennibus. Neque verò ingenua, eo ævo, sed tantum ancilla, liberta, libertinave, in concubinato ita propriè dicto potuit esse sine k testatione manifestum hoc fa- ciente; quæ, si accederet, nullis aliis adhibitis solennibus, In- genua concubinæ nomine deposito, uxor honoris causâ, di- cebatur. Cæteris, quæ ingenuæ non erant, concubinis l, ut inferiore dignitatis notâ, appellatis, & solâ animi destinatione m seu affectione æstimatis n. Instauratum postea est jus illud, quo nefas erat uxorem simul & concubinam (id est, alteram cum solennibus, saltem testatione satis manifestâ, alteram sine hac, sine illis, sed utramque conjugem) habere; idque tum à Constantino Magno o, tum à Justiniano p. Etenim, velut in diversa sub uno tempore conjugia convenire, ad Ebraeorum morem, id deputabatur. Unicam verò, qualem diximus, concubi-*}

Ffff 2

m Paulus l. ult. ff. eodem titulo. n Vlpianus l. 3. ff. de donat. inter virum & uxorem. o L. unic. C. de Concubinis. p Novell. 18, cap. 5. & 89. C. 12. adde l. ult. ff. tit. communia de Manumissionibus.

q D. Aug. de *nam in vitæ consuetudinem (non ad tempus q certum ex con-*
Bono conjuga- tractu) adhibitam, loco uxoris, neque eâ minus licitè con-
li cap. 17. caus. junctam, in veteri Ecclesia ei cui uxor alia nondum esset,
 32. q. 2. c. 5. habere^r permittebatur, usque dum Cæsareæ s, Pontificiæ t, mi-
 1 Dict. No- norumque gentium sanctiones, præter vetustum etiam in Chri-
 sell. & Con- stianismo u morem, de solennibus Conjugiorum quorumcunque
 cil. Toletan. 1. stisque Benedictionibus, publica eorum Testatione, atque id
 cap. 17. dist. genus aliis ita vim sortirentur, ut Conjugia aliter inita pro in-
 34. c. 4. terdictis etiam interdum & irritis x haberentur. Neque for-
 1 Nobell. 74. san observatu indignum videatur; cum Sponsæ, Conjugis, Ju-
 cap. 4. Leonis galis, Concubinæ, id genus aliorum nominum, etiam & τῆς
 Constit. 89. & 91. Har- menopulus pro Uxore notationes apertæ sint, atque
 Prochir. lib. 4. tit. 4. & 7. ejusmodi ut possessio & usus matrimonialis, five tori societas
 1 Caus. 30. q. 5. & extr. de atque sexus eis palam indicetur; Uxoris interim quæ è prisca,
 Cland. de ante Christianismum, Latinitate deducta est, notationem qui-
 spons. c. 3. dem nimium latere, sed tamen à Grammaticis aliquot à sacro
 u Tertull. lib. y ungendi, in solennibus Nuptiarum, liminis ritu peti, ideo-
 2. ad uxorem, que etiam Unxorem eam olim dici. Perinde ac si absque sacris
 cap. 9. & lib. illis seu solennibus Nuptiarum, etiam ex ipsa vocabuli, vi nul-
 de pudicitia, la propriè illo nomine fuisset indigitanda. Certè sacris, ve-
 c. 4. D. Am- luti interventui ignis & aquæ (qui veteribus sacramentum z fœ-
 brof. epist. l. 3. ad Vigiliū. deris Nuptialis dicebatur) Farri, Confarreationi a, ejusmodi
 adde Fran- aliis non paucis locum fuisse in Nuptiarum solennibus scimus;
 cisc. Hoto- atque in iis, Liminis etiam unctiōni, cui præerat Dea Unxia
 man. Quest. dicta. Vnctionibus superest (sic apud Arnobium b legimus) Vnxia,
 Illustr. 15. & Cingulorum Cinxia replicationi, Victa & Potua sanctissimæ victui
 Dionys. Go- potuique procurant. O egregia numinum & singularis interpretatio potesta-
 thofred. ad tum, nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur à sponsis, ni-
 Leonis Con- si virginalia vincula jam ferventes dissolverent atque imminentes
 stit. 89. mariti, nisi potarent & m inderent homines, Dii nomina non haberent? Et
 x Leo Constit. 89. Harmeno- Josephus Scaliger c, Vnxor dicendum erat pro Vnctor. Ejusmodi enim e-
 pul. lib. 4. tit. rant verbalia apud veteres, uxor pro unctor; p.icio pro p.ictio. Ita dicta est,
 4 & 7. quia adipe lupino postes novi mariti ungeret. Sed interea versum adfert
 y Donatus in Ennii Donatus seu quis alius ejusmodi in Terentii Hecyram, quo
 Terentii He- ritus ille, unde & Uxor etymon habeat, probetur; quod tan-
 cyram. tum
 z Lactantius
 lib. 2. de Ori-
 gine Erroris, cap. 10. Adde Dionys. Gothofred. ad. l. 66. ff. de donat. inter virum & uxorem §. 1.
 a Boetius, in Ciceronis Topica & Servius ad Virgilii Georgic. lib. 1. Arnob, lib. 4. alii. b Adver-
 sus Gentes, lib. 3. c Ad Festum verb. Auctor.

tum abest ut inde fiat, ut nec ad Nuptias omninò, sed ad funus Tarquinii, versum illum unctioemque in eo memoratam, spectare à viris doctis d rectè observetur. Utut se res heic habeat, tam Coemptione & Usu, quàm Confarreatione seu Farre (qui modus erat Nubendi religiosissimus) uxores omnifariam fiebant & propriè ita dicebantur, cum tamen nec Usus nec Coemptio sacra ulla haberent. Adeo ut vocabulum illud, non minùs ac cetera jam dicta, undecunque demùm derivetur, Possessionem ac Usum Matrimoniale seu tori societatem, etiam citra sacra, veteribus indicaret. Quin ipsum sexum tantùm Uxoris nomine, ac si mulieri aut fœminæ seu τῆ ἑμις & γυναικὶ synonymum esset, denotat Martialis.

*Conviva^c quisquis Zoili potest esse,
Simmænianas cœnet inter uxores.*

Et

_____ resina f

Summæniæ qua pilantur uxores.

cLib.3.epig. 81

f Lib. 12. epig.
32.

Prostibula, quæ in summœnio, seu suburbana innuit; summœnianas Mulierculas, sive nuptas sive innuptas. Sed has antè illas; quæ rarò satis in Roma veteri in prostibulis. Et videmus sanè in Linguis provincialibus, Latinam parentem suam agnoscentibus, vocabula quæ uxorem denotant, ex pronuntiatione, sive barbara sive decurtata, Fœminæ seu Mulieris (quæ sexum duntaxat respiciunt) possessivo adjunctæ, enasci. Quin & vox illa *wife* quâ nos Angli ut conjugio propriâ, non aliter ac veteres Romani generatim uxoris vocabulo, utimur, transmissa ad nos est ab Anglosaxonibus, seu majoribus nostris vetustioribus, quibus vocabulum illud uxorem non aliter denotabat atque fœmina seu *γυνή* seu id quod sexum sequiorem simpliciter etiam designaret. Adjecto possessivo dicebant illi (ut nos) his *wife* id est *hyf* *pi*, seu *fœmina ejus*, ut scimus ex Evangeliiis g Anglosaxonicis. Nam in g D. Matth. eis pro eo quod est *Benedicta tu in mulieribus* legitur h, *Du* s. 31. &c. eand *zeble* *credon* *piu* & *betpux* *pium*, ac si dicere- h D. Luc. 1. 28. mus, *thou art blessed among wives*; & pro illo i *quædam* s. 42. mulier ei dixit *sum* *pi* *him* *to* *cpæð*; uti & pro erat k enim k D. Marc. 7. mulier Gentilis, *yoðlice* *þ* *pi* *pæ* *hææn*; & pro venit l mulier 26.

F fff 3

de Sa- i D. Ioan. 47.

de Samaria, pa com þær an þi op Samaria; qualia occurrunt etiam sexcenta. Cum interim, ex possessivi adjecti vi, idem ipsum vocabulum non minus illis quam nobis uxorem seu conjugem denotaret; veluti *Ælcman þe hƿƿ ƿiƿ ƿoƿlaƿ ƿoðeƿ nimð ƿe unƿihƿ hāmð*, *Omnis qui dimittit uxorem suam* (Anglo-saxonice *heic fœminam suam*) & alteram ducit, machatur. Et n^o *Da cƿædon hys leornunƿ cnihtƿ*; *Gyƿ ƿƿa ƿs ƿam menn mid hys ƿiƿe ne ƿƿemað nonum menn ƿo ƿiƿienne*, *Dicunt ei discipuli ejus, si ita est causa hominis cum uxore* (cum fœmina sua) *non expedit nubere*. Alia ejusmodi obvia sunt plurima. Quin & ubi apud P. Orosium habetur Constantium Constantinum filium ex concubina Helena, creatum Imperatorem Galliarum, reliquisse, Anglo-saxonice ejusdem versione o substituitur *hiƿ ƿiƿ pro Concubina*. Sed verò in Mss. aliquot vetustis vide deletum *ƿo Concubina* & suprà scriptum *Vxore*, nec manu recenti. Certè nec dispar & *wieb* Germanis usus. Ex possessivi vi uxorem seu conjugem significat; ex sua simplici, fœminam, ut *femme* Gallis. Et videsis quæ de Mulieris & Uxoris nomine habet Tertullianus p. Sed de hisce hæcenus. Et à Jure Matrimoniali, quæ Noachidarum, Magistrorum sententia, conjugia spectat, ad Personarum, quarum in seculo illo Legem scriptam seu Mosaicam antevertente ratio heic habenda est; Cognationes, ut superius institutum est, transimus.

m D. Luc. 16.
8. & c.

n D. Matth.
18. 10.

Ms. in Bib.
lioth. Cottoni-
ana.

p Lib. de Ge.
land. Virgi-
nibus. cap. 5.

CAP. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis (veluti Fratris, Sororis, Filie) sub ipsis rerum Initiis, ratione.

Uod ad Cognationes Personarum, quarum heic ratio habenda, attinet; eæ aut in ipsis ferè rerum initiis, quando scilicet, præter primos parentes eorumque Liberos, nondum quis alius exstaret, reperiuntur, aut in seculis sequentibus atque Mosem antevertentibus, quando, pro conjugiorum multiplicatione, multiplicaretur etiam Cognationum varietas. Sub ipsis rerum initiis, aliter nequibat fieri quin & Fratribus Sorores

Sorores eæque & germanæ & uterinæ nubarent, aut parentibus liberi conjugerentur. Sed tam Novercam privigno quàm Matrem filio nunquam non interdictam fuisse volunt, ut supra ostenditur. De filiabus autem (quas ante Legem scriptam minimè vetitas q, uti nec disertè alias, præter matrem & sororem uterinam, ut ostensum est, volunt) ita Gemarà ^{q Videfis R. Bechai ad vaicrafol. 148. col. 2. & 3.} Babylonia r legitur; **מפני מה לא נשא אדם אחותו שנאמר כי אמרתי בתו כרי שישא קין את אחותו עולם חסר יבנה** ^{r Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58. b.} Quamobrem non in uxorem duxit Adam ^{f. Psalm. 89. 3.} filiam suam seu ex filiabus aliquam? Ideò quòd Cain duxit sororem suam; secundum id quod scriptum s habetur. Nam dixi, indulgentia seu benignitas edificavit seculum, seu Mundum. Quod ut ritè intelligatur, sermone ampliori opus est. Primis parentibus, utriusque sexûs liberi fuere; Mares, Cain, Abel, Seth, quibus in Oriente adjiciunt Orientalium nonnulli, ex majorum t tra- ^{t Apud Guil. Schikard. in proæmio, ad Tarich Regum Persia, pag. 24.} ditione, Abdalcariths; nisi putes nomen illud fuisse Caini tantum appellativum, atque inde Adæ filios sic ex incogitantia auctos fuisse. Scribitur **عبد الحارث**. Certè id sonat Arabicè, *cultor agri*, quemadmodum in Genesi disertè Cain nuncupatur. Quin apud Mahumedanos legitur primum Evæ fœtum à parentibus nominatum fuisse **عبد الحارث** *Abdalcariths* seu *cultorem agri*, cum dici debuisset **عبد الله** *Abdalla*, seu *Cultor Dei*, quo etiam spectasse Mahumedem in Alcorano, ubi de primo Adæ & Evæ coitu loquitur, scribit Achmetides paraphrastes u. At- ^{u ad Alcoran. azoar. 7. in Arab. 17. in eod. Lat. x Genes. 5. 4. y Epiphanius ex Leptogene- si, Hares. 39. z Cedrenus, p. 7. a Pseudophilo in Antiquitatibus Biblicis.} qui & plures Adamum habuisse filios, satis elicitur ex ipsa Mosis historia, qua de re satis antè dictum est. Filias etiam eum suscepisse non minùs expresse tradidit x Moses. In universum autem, filios fuisse ei duodecim, filias binas, alii y; alii filios z triginta tres, & viginti septem filias, ex veterum Orientalium monumentis edocti scriptum reliquere. Habent etiam inde nonnulli a tum filiorum, qui adjecti sunt, tum filiarum nomina. In filiabus autem apud Epiphanium memorantur Save & Azura, apud Cedrenum Azua, depravatè proculdubiò pro Azura seu **Αζούρα**, ut habet Epiphanius, qui eadem cum Cedreno, scilicet Leptogenes autoritate, heic usus est. Methodii Patarensis Episcopi histo-

b In Ortho-
xographia Ia-
cobi Grynæi
fol. 93. & 101.

c Vide Petr.
Comest. hist.
Scholast. lib. 1.
cap. 25.

d Vt apud I.
Allatium in

Notis ad Eu-
stathium An-
tiochenum p.
213.

e Vetustus
autor, de Ge-
neratione
Machumet.
ab Herman-
no Dalmata
versus.
f Cap. 3.

g Hæresi 39.
videtur Ope-
ris imperfect.
in D. Matth.
S. Chrysostom.
tributi Ho-
mil. 1. & Sixt.
Senens. lib. 6.
annot. 4.

pi historiola seu Revelationis editionibus nonnullis b Calme-
ra & Lebor (quæ aliis Debora c) pro Calmana & Lembora, ut
rectius scribendum d, Adæ filia nominantur. Quin apud Sai-
dum Batricidem, Patriarcham Alexandrinum, Azrona & Awi-

na Adæ sunt filia primæ. Verba ejus sunt ووقعه لدم علي

حوي فحملت وولدت فلما وجارية فسمها الغلام قابن

وسمها الجارية لثرون ثم حملت حوي وولدت غلاما

وجارية فسمها الغلام هابيل وسمها الجارية لوبير

Et concubuit Adam cum Eva, qua concepit & peperit puerum & puel-
lum. Et vocavit puerum Cain; Puellam verò nominavit Azron.

Rursus concepit & puerum itidem & puellam peperit; quorum hanc
Avvin, illum Abel nominavit. Subjungitur autem in altero

exemplarium, quibus utor, sed recentiori, Avvinam dici
بالرومي لغورا Lingua Romana, Leboram; quod ad consimile

nomen è Methodio jam ante notatum attinere nullus dubito.

Apud Mahumedanos e etiam habetur filia Adæ & Evæ Machu-
veliet nuncupata, ubi commentum etiam adjicitur, prater

Setb, omnes partus Evæ gemellos fuisse, singulos ex masculo & fæmi-
na. Adeo ut de primorum parentum gemellis opinio veteres

suos, tametsi non ubique similes, aurores non solum apud E-
bræos (ut ex eis f supra notatum est) verum etiam apud Ma-
humedanos, ipsosque demum Orientis Christianos habuerit.

De harum conjugis etiam eorundem autorum plerique lo-
quuntur. Epiphanius, è Leptogenesi οἶτε τὰτα, inquit g, ὑοὶ

συνήφθησαν, ὁ μὲν Κάιν τῇ ἀδελφῇ τῇ μείζονι Σαυῇ ἔτω καλεσμένη, ὁ

δὲ Σὴθ τρίτῃ ὑὸς, μὲ τὸν Ἀβελ γνηθεὶς, τῇ λεγομένη αὐτῇ ἀδελφῇ

Ἀζρᾷ Et ipsius (Adæ) filii matrimonio conjuncti sunt, Cain nimi-
rum sorori Majori Sæve dictæ, Setb verò tertius filius post Abel genitus,

sorori suæ, quæ Azura vocabatur. Sanè & Setho eam Adæ filiam,
quam Asuam nominat, Azuram puto innuens, nuptam esse scri-
bit Cedrenus. Vetustus autor vitæ Mahumedis, Sethi uxorem

fuisse ait, Machuveliet jam dictam. Saidus verò Batricides, Azro-
nam, Caini gemellam sororem, ipsi fuisse in uxore ductam; Awi-

nam au-

nam autem, gemellam Abelis, Setho nuptam. Et rem, de hisce, cujus in libris editis ne vestigia puto comperta esse, ex receptis Orientalium traditionibus narrat; primos nempe parentes, tametsi fratribus sorores conjungere tunc necesse erat, nihilominus ita statuisse, ut, qui, in ipsis fratribus & sororibus, magis essent ceteris invicem natalibus diffiti, non conjunctiores, matrimonio copularentur. Conjunctiores verò fuisse gemellos, quàm qui partu diverso nascerentur. Inde, adolescentibus, quos ex eodem autore memoravimus, gemellis, eorum paria ita disjungi voluisse, ut gemella fratri, qui non esset gemellus, nuberet. Gemellorum autem Nuptias etiam tum illicitas fuisse, veluti eorum, *ὅς ἢ μὲν φύσις* ut ait Philo^h, *ἀπαρτῇ ἡ φύσις διήρησε καὶ διέζαξε*, quos ipsa quidem Natura ipsis natalibus disjunxit invicemque separavit. Hinc Caino Avvinam, Abelli Azronam destinasse. Quod cum Caino, qui sororem sibi gemellam, utpote venustiore, deperiret, maximè displiceret, Adamum, utrunque filium, alterum ut frugibus, alterum ut pecorum fœtu Numini, in Monte sancto, faceret, monuisse; utque, ad bonam mentem, quæ peractis sacrificiis adesset, nuptias inirent. Peractis sacrificiis, Cainum, ne gemella sibi soror alteri jungeretur, fratrem, illiso in caput saxo, interfecisse; Idque animo, ante sacrificium, præstituisse. Azronam ita sibi in uxorem cepisse (sed uxor ejus Pseudophilonii nescio unde e docto Themech dicitur) atque in convallibus cum posteris suis impiè vitam transegisse. Sethum verò, Adami auspiciis, Avvinam cepisse in uxorem; montem sacrum (ubi etiam sepultus, ut vult ille, Adam) illum ejusque posteros tenuisse, cujus ad radices Cainitarum convalles erant; Numen & Naturalia Jura religiosè coluisse, usque dum in convalles, ut è Caini filiabus sibi uxores seligerent, è Monte aliqui eorum descenderent, etiam post præstitutum commune omnibus *بدم* *per sanguinem* Abelis, juramentum se non descensuros. Unde & explicatur Batricidi illud^k, *videruntque filii Dei filias hominum, quòd pulchra essent, & acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*; Sethum nimirum & posteros ejus filios Dei, Caini filias neptesque filias hominum, utpote hominum vitis nimis sordescentium nuncupari. Certè & Dei nomine

^h Lib. de Specialibus Legibus ad Adulterium & Homicidium attingentibus.

ⁱ Sed & fides R. Eleazer in Pircke cap. 22.

ⁱ In Antiquitatibus Bibliis.

^k Genes. 6, 2.

Ad quem locum, præter ea quæ obiter occurrunt multa, vide sis Suidam in verbo

Mai-yapi- Librum

Henoch apud Iosephum Scalligerum in

Notis ad Eusebium pag. 244. & Io.

Drusium in Notis ad Subpitium Seberum pag. 23.

Rabbi Iehuda
Ben Samuel
in Sepher
Cozri part. 1.
§. 95. More
Nebochim
part. 1. cap. 14.
in Apud R. E-
liezer in
Pirke cap. 23.
adde Apo-
cryph. Enoch
apud Ios. Sca-
liger. in Notis
ad Eusebium
pag. 244 vide
annotat. su-
pra lib. 2. cap.
12. pag. 264.
in Lib. de Gi-
gantibus.
o De Civitate
Dei lib. 15. c.
23. & in Ge-
nes. quest. 3.
p. D. Chryso-
stom. in Genes.
hom. 22. &
Theod. ret.
quest. 47.

mine Sethum fuisse celebrem ex Leptogenesi scribit Cedrenus. Sed filios Dei, seu Dei liberos, posteros ejus, tum ob pietatem atque Adæ similitudinem dici, tum eo quod sibi in populum eos elegerat Numen, monent etiam Ebraei nonnulli; aliis etiam ipsorum, loco illo Genesis, Angelos qui Caini filias nepotesque sibi in conjugium sumpserant, intelligi, cum patribus aliquot Christianis, autumantibus. Observandum verò, versionibus Orientalium plerisque, ibi non *filios Dei*, (id quod in Ebræo est בני אלהים) sed *filios magnatum*, seu *Principum* verti. Sic enim Onkelos Chaldaeus בני רבבין quod idem sonat. Sic etiam paraphrasis Uzielidi tributa. Et in versione Arabica tam Judæorum Mauritanienfium, quàm R. Saadia, filii vocantur اللشرفاء Nobilium seu Principum, quemadmodum item Symmacho qui vertebat τῶν δυναστευόντων, potentum. Nec alia mente Aquila cui filii τῶν Θεῶν, Deorum ibi legebatur. Judæi etiam Hispanienses y vieron hijos de los grandes a hūas del hombre que buennas ellas. Tavvasius autem in versione Persica pro eo quod est filii Dei habet فریشتگان Magnates Dei; quemadmodum & veterum Græcorum versio, qua usus est tum Philoⁿ tum D. Augustinus ο, οἱ ἄγγελοι & Θεῶν *Angeli Dei*. Qualem lectionem, etsi fuere inter Patres p, qui non agnoscerent, manifestum tamen est, antiquissimam fuisse, eò quod etiam reperitur in codice Hellenistarum versionis summæ antiquitatis, quod cimelion est serenissimi Regis nostri ad D. Jacobi bibliothecæ, ex Oriente ante annos aliquot allatum. Sed hoc obiter. Verba autem Batricidis quæ ad rem, quam tractamus, in primis attinent, adjicimus;

فلما كبرا الاغلامان قال لهم لحي ليياخذ قابين
اووين التي ولدت معهم هابيل وليياخذ هابيل لفررون
التي ولدت معهم قابين فقال قابين لامه حوي انا اخي
اخوتي وليياخذ هابيل اخوته لان لفررون كانت احسن
من اووين فلما سمعهم ادم هذا الكلام شق عليه جدا
وقال

وقال هذا خلاص الوصية ان تاذن اختك التي ولدت معك
وكان قايين فلحاحا للارض وكان هابيل راعي غنم فغال

لهم Cum verò pueri adolefcerent, praecepit Adam Evæ, ut Cai-
nus Avvinam, Abelis nempè gemellam, sibi conjungeret, atque Abel
itidem Azronam, quæ Caini gemella soror erat, in uxorem duceret.
Sed Matri suæ Evæ dixit Cain, se ducturum sororem suam, & Abeli fore
conjunctam suam sororem. Etenim Azrona venustior erat Avvinâ.
Hoc cum audisset Adam: valde conturbatus, at, inquit, nefas tibi est
uxorem accipere sororem tuam, quæ tibi gemella. Erat verò Cain
cultor agri & Abel pastor ovium. Dixit autem illis Adam ea quæ Lib. 3. cap. 2.
superius q ex Batricide hac de re afferuntur. Sequitur dein pag. 277.

فانرا ان قايين علي هابيل غضبا وحنقا وحسنى اخلا فليما نرنا

من الجبل شق قايين علي هابيل فضرب راسه بحجر فقتله

واشتت حزن آدم وحوي ونلحا علي هابيل صاية سنة ولعن الله

قايين وولده وكان قايين فترعا من تعشا هابيلما ايلم حياته

وطرحه الله في غربة في نون واخذ قايين لثرون اخذه معه

وكان مسكنه هناك ثم وقع آدم علي حوي فحملت

بعن ان اتا علي آدم صايتهن وثلاثون سنة ولدت علما فسمي اشيت

وكان شيتا صبيح الوجه جبارا تام الحلق صتل ابه وهو

ابو اجبابرة الذين كانوا قبل الطوفان فزوج لهم اشيت اوين

اجت هابيل وولن له منها ثلثون وولن لادوش قايينان

Vnde ira commotus est Cainus in Abelem, atque indignatus eum in-
videbat. Itaque cum è monte descenderent, involat in Abelem Cain
& caput ejus saxo percutiens occidit eum. Adam verò & Eva mœ-
rore afflictî plangebant Abelem centum annos. Et execratus est

Deus Cainum ejusque posteros. Et erat Cain animo perturbato, homo subdolus errabundusque, dum vivebat. Et ejecit eum Deus ut velut exul ageret in Nod. Et cepit Cain Azronam sororem suam secum, atque ibi sedes posuit. Rursus concubuit Adam cum Eva quæ concepit tricesimo supra ducentesimo anno (interpretum Græcorum calculum sequitur) postquam primò congressi sunt, & puerum peperit atque vocavit eum Seth. Erat autem Seth aspectu pulchro, fortis, nec natura dissimilis à patre; & parens erat Gigantum, qui ante Diluvium. Conjunxit verò Adam Setho in matrimonium Avvinam sororem [gemellam] Abelis, cui ex ea susceptus est Enos, cui natus est Cainan. Ut igitur id, quod ex Gemara Babylo-
nia superius citatur, ritè tandem ad Magistrorum mentem capiatur; ideò aiunt, à filiarum Nuptiis abstinuisse Adamum, quoniam ex filiis ejus erant ducendæ, ad genus humanum commodiùs multiplicandum. Sed ducendæ velut ex indulgentia temporis, id est, rerum initiorum necessitate id exigente, cum citra illam necessitatem fratribus sorores uterinas conjungi etiam ex Jure primævo nefas fuisset. Quin & Indulgentiam hanc seu Juris, quod ad liberos spectabat, relaxationem, velut Interdicto^r ejus, quod parenti aliàs fuisset neutiquam illicitum, tunc compensatam. Certè & notatur apud scriptores aliquot Christianos (Evam velut planè filiam Adæ fuisse, utpote quæ ex ejus carne desumpta indeque formata. Etiam indulgentiæ hujus in Lege Mosaica mentionem fieri volunt Magistri. Lex ait^r; *Vir qui acceperit sororem suam filiam patris sui, aut filiam matris sue, & viderit turpitudinem ejus & ipsa viderit turpitudinem illius, נון חסר* (pro quibus verbis substituunt Hellenistæ *ὁνειδος ἐστὶ* flagitium est, vulgata rem nefariam sunt operati, interpretes ferè alii tantundem; Sed Talmudici *חסר* quod sæpius in prophetarum lingua occurrit pro gratia, benignitate, seu indulgentia, & rarissimè alibi interpretibus aliter sonat, etiam sumunt heic, pro gratia seu indulgentia seculi primævi, adeo ut, ad eorum mentè, vertendum sit) indulgentia erat; exterminabuntur in oculis filiorum populi sui: Turpitudinē sororis sue discooperuit, iniquitatem suam portabit. Quasi in ipsa lege scripta, quā tam germana quā uterina soror interdicebatur,

^r Glossa Iar-
chii ad Gem.

Bab. tit. San-
hedrin cap. 7.
fol. 58 b.

^r Epiphanius
heres. 39.

^r Levitic. 20.
17.

batur, præoccupatio intercessisset objectionis, quæ fieri potuisset de ipsis rerum initiis, quando sorores etiam uterinæ fratribus nubebant, atque aptata fuisset responsio, illud tunc temporis ex gratia seu indulgentia, rem necessitate exigente, obinuisse. Itaque Gemara Hierosolymitana u;

u Adtit. Sanhedrin c. 16. fol. 26. col. 4 §. 1.

הכתיב ואיש אשר יקח אחותו בת אביו בת אמו וראו את ערותיה והיא תראה את ערותו חסר הוה שלה תאמר קין נשאת את אחותו הכל נשאת את אחותו חסר עשיתי עם הראשונים שיבנה העולם מהם אמרתי עולם

חסר יבנה Vbi in lege scripta habetur, vir x qui acceperit sororem suam sive filiam Patris sui sive filiam Matris sue, & ille viderit turpitudinem ejus, atque illa turpitudinem illius viderit, indulgentia erat; id adjicitur ne objicias, at Cainus sororem suam in uxorem duxit, ac Abel suam etiam in uxorem duxit sororem; atque intelligendum est ac si interfertum fuisset, Indulgentiâ seu gratiâ usus sum erga homines primævos, quoniam ex eis Mundus edificatus est. Dixi y, Indul-

x Lebit. 20. 17.

y Psalm. 89. 3

gentia edificavit Mundum. Et glossa Jarchii ad citatam Legem, מדרשו אמר קין נשאת אחותו חסר עשה המקום Expoti solet; si objicias Cainum in uxorem duxisse sororem suam, id ex Numinis indulgentia factum est, ut edificaretur seculum illius ex eo. Quin paraphrasis Chaldaica Jonathani tributa, Legis illius vocabula illa חסר הוה Indulgentia erat, ita

Atque ita uterque locus intelligitur in Sepher Zohar ad Vaicra fol. 38 col. 2. Cremonæ. & fol. 77. Mantuæ & R. Eliezer in Pircke cap. 22.

גניי הוה ארום חסדן עברית עם קדמאי מן בגלל דיתמלי עלמא סנהון עד לא אתיחוב קיימא בעלמא ומן דאתיחוב קיימא בעלמא כל דיעבר כדון וגוי

Turpe est. Caterum indulgentiâ usus sum erga homines primævos, ideo quod ex eis mundi fierent propagines, usque dum satis multiplicatum esset genus humanum. Sed postquam id satis multiplicatum est, quicumque ita faceret &c. Et pœnam in sacro sermone adjectam subjungit. Ubi tamen, contra mentem Magistrorum, tam germanam quàm uterinam sororem, postquam satis multiplicatum est genus humanum & cognationum crevit varietas, interdictam fuisse innuit. Nam ante Legem Mosaicam, & post humani generis multiplicationem, quæ uterina non esset; fratri ex Noachidarum jure interdici nolunt Talmudici, ut antea ostensum est; Germanam nempe, seu quæ paterno tantum sanguine conjungeretur, neutiquam fuisse antè fratri illicitam.

z Genes. 6. 1.

a *Heresi* 39.
Sidesis Ale-
xand. Halen-
summ. part,
3. quest. 27.
art. 3.

b *De Civita-*
te Dei lib. 15.
cap. 16. adde
Caus. 35. q. 1.
cap. 1.

tam. Sed illam sororum non habent heic distinctionem, quā vetustius illud seculum spectant, Patres Christiani, dum rationes tamen Magistrorum rationibus non dissimiles, ferè hac de re adhibent. Epiphanius, sorores fratribus, sub ipsis rerum initiis, conjungi, ὅτι ἦν inquit a, παράνομον, ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον γένος ἦν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς, ὡς ἐπὶ εἰπεῖν, ὁ Ἀδὰμ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ὁμοῦν τῇ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ πλασθῆσθαι συνήφθη, κατὰ συζυγίαν αὐτῷ ἐκ Θεοῦ πεπλατμένη, καὶ ὅτι ἦν παράνομον, Non erat illicitum, cum progenies nulla erat alia. Imò & ipse Adam propria, ut ita dicam, filia velut ex corpore ipsius formata, quæ & à Deo in conjugium ei formabatur, conjunctus est; nec illicitum erat. Et paulò post, multiplicato genere humano, ἡ ἀκριβεία, inquit, ἡ κατὰ τὸν γάμον τὸν σεμνὸν ἐπλατύνετο καθεξῆς προβαίνουσα, Cura de Nuptiis honestis ampliata est, & ut res tulit, invaluit. Et dein; λοιπὸν ὅτι ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ἀδελφαῖς πρὸς γάμον ἤγοντο, ἀλλὰ εἰς εὐνομίαν κατέστη, καὶ πρὸς τὸ Διὰ Μωϋσέως ἐγγράφου νόμου, ὁ κατὰ τὸν σεμνὸν γάμον δεσμὸς καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ταῖς γαμεταῖς ἐαυτῶν ἤγοντο. De cetero non amplius in uxores sorores ducebant suas, sed juris vim obtinuit de matrimonio Lex, etiam ante scriptam à Mose Legem. Et ex patruorum filiabus uxores sibi ducebant. Et D. Augustinus b, cum non essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt; quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate, tantò postea factum est damnabilius, religione prohibente. Et inferiùs paulò; Fieri ergo debuit quando potuit, ut, existente copiâ, inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores: & non solum, istud ut fieret, nulla necessitas esset, verumetiam, si fieret, nefas esset. Nam etsi nepotes primorum hominum qui jam consobrinæ poterant accipere conjuges, sororibus matrimonio jungerentur; non jam duæ sed tres in homine uno necessitudines fierent, quæ propter charitatem numerosiore propinquitate nectendam disseminare per singulos singula debuerunt. Alias subnectit de sociali inter homines vinculo latiùs, ex patruelium consobrinorumque & qui fratribus ac sororibus invicem essent disjunctiores, nuptiis diffundendo rationes, quas pratermitto.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum Initia & tempus datæ Legis Mosaicæ.

DE Cognationibus sub ipsis rerum initiis, quâ matrimonia spectabant, jam dictum est. In sequentibus, usque ad Mosaicam Legem, seculis, præter Abrahamæ nuptias cum sorore tantum non uterinâ initas ^c (ita volunt, ut ante ^c *Genes. 20. 12.* est ostensum; unde & eum docuisse ait Clemens Alexandrinus ^d, τὰς ὁμομητρίδας μὴ δεῖν ἀγαθὸν πρὸς γάμον, ^d *Stromat. 6.* uterinas sorores non oportere in uxores duci) & binas sorores simul ^e Jacobi in uxores ductas, quarum neutra, ex Lege Mo- ^e *Genes. 29. 30.* saica, non diserte ^f interdicta sunt; exemplum in primis habetur illud Amrami, qui uxorem duxit Jochabedam amitam ^f *Levit. 18. 9.* suam. Nimirum ^g τῷ Levi filius erat Koathus & filia Jocha- ^g *Exod. 6. 16.* beda. Koathi autem filius Amram Mosi ^h *Levi* ^h *Ibid. 20.* pater; de quo ipse, accepit, inquit ^h, Amram Jochabedam ⁱ *Levit. 18. 14.* id est, amitam suam ^k *Ibid. 20, 20.* in uxorem, genuitque illa ei Aharonem & Mo- Amram sem. In vulgatâ habetur accepit autem Amram in uxorem Jochabed patruelem suum, & Hellenistis ea appellatur θυγατὴρ & ἀδελφὴ & πατρός αὐτῆς filia patrui sui. Certè etiam ⁱ *Levit. 18. 14.* ^k *Ibid. 20, 20.* ^l *Gloss. ad Talmud. tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 b.* ^m *Genes. 38. 8.* ⁿ *Exod. 6. 20.* ^o *Genes. 38. 8.* ^p *Genes. 38. 8.* ^q *Genes. 38. 8.* ^r *Genes. 38. 8.* ^s *Genes. 38. 8.* ^t *Genes. 38. 8.* ^u *Genes. 38. 8.* ^v *Genes. 38. 8.* ^w *Genes. 38. 8.* ^x *Genes. 38. 8.* ^y *Genes. 38. 8.* ^z *Genes. 38. 8.* ^{aa} *Genes. 38. 8.* ^{ab} *Genes. 38. 8.* ^{ac} *Genes. 38. 8.* ^{ad} *Genes. 38. 8.* ^{ae} *Genes. 38. 8.* ^{af} *Genes. 38. 8.* ^{ag} *Genes. 38. 8.* ^{ah} *Genes. 38. 8.* ^{ai} *Genes. 38. 8.* ^{aj} *Genes. 38. 8.* ^{ak} *Genes. 38. 8.* ^{al} *Genes. 38. 8.* ^{am} *Genes. 38. 8.* ^{an} *Genes. 38. 8.* ^{ao} *Genes. 38. 8.* ^{ap} *Genes. 38. 8.* ^{aq} *Genes. 38. 8.* ^{ar} *Genes. 38. 8.* ^{as} *Genes. 38. 8.* ^{at} *Genes. 38. 8.* ^{au} *Genes. 38. 8.* ^{av} *Genes. 38. 8.* ^{aw} *Genes. 38. 8.* ^{ax} *Genes. 38. 8.* ^{ay} *Genes. 38. 8.* ^{az} *Genes. 38. 8.* ^{ba} *Genes. 38. 8.* ^{bb} *Genes. 38. 8.* ^{bc} *Genes. 38. 8.* ^{bd} *Genes. 38. 8.* ^{be} *Genes. 38. 8.* ^{bf} *Genes. 38. 8.* ^{bg} *Genes. 38. 8.* ^{bh} *Genes. 38. 8.* ^{bi} *Genes. 38. 8.* ^{bj} *Genes. 38. 8.* ^{bk} *Genes. 38. 8.* ^{bl} *Genes. 38. 8.* ^{bm} *Genes. 38. 8.* ^{bn} *Genes. 38. 8.* ^{bo} *Genes. 38. 8.* ^{bp} *Genes. 38. 8.* ^{bq} *Genes. 38. 8.* ^{br} *Genes. 38. 8.* ^{bs} *Genes. 38. 8.* ^{bt} *Genes. 38. 8.* ^{bu} *Genes. 38. 8.* ^{bv} *Genes. 38. 8.* ^{bw} *Genes. 38. 8.* ^{bx} *Genes. 38. 8.* ^{by} *Genes. 38. 8.* ^{bz} *Genes. 38. 8.* ^{ca} *Genes. 38. 8.* ^{cb} *Genes. 38. 8.* ^{cc} *Genes. 38. 8.* ^{cd} *Genes. 38. 8.* ^{ce} *Genes. 38. 8.* ^{cf} *Genes. 38. 8.* ^{cg} *Genes. 38. 8.* ^{ch} *Genes. 38. 8.* ^{ci} *Genes. 38. 8.* ^{cj} *Genes. 38. 8.* ^{ck} *Genes. 38. 8.* ^{cl} *Genes. 38. 8.* ^{cm} *Genes. 38. 8.* ^{cn} *Genes. 38. 8.* ^{co} *Genes. 38. 8.* ^{cp} *Genes. 38. 8.* ^{cq} *Genes. 38. 8.* ^{cr} *Genes. 38. 8.* ^{cs} *Genes. 38. 8.* ^{ct} *Genes. 38. 8.* ^{cu} *Genes. 38. 8.* ^{cv} *Genes. 38. 8.* ^{cw} *Genes. 38. 8.* ^{cx} *Genes. 38. 8.* ^{cy} *Genes. 38. 8.* ^{cz} *Genes. 38. 8.* ^{da} *Genes. 38. 8.* ^{db} *Genes. 38. 8.* ^{dc} *Genes. 38. 8.* ^{dd} *Genes. 38. 8.* ^{de} *Genes. 38. 8.* ^{df} *Genes. 38. 8.* ^{dg} *Genes. 38. 8.* ^{dh} *Genes. 38. 8.* ^{di} *Genes. 38. 8.* ^{dj} *Genes. 38. 8.* ^{dk} *Genes. 38. 8.* ^{dl} *Genes. 38. 8.* ^{dm} *Genes. 38. 8.* ^{dn} *Genes. 38. 8.* ^{do} *Genes. 38. 8.* ^{dp} *Genes. 38. 8.* ^{dq} *Genes. 38. 8.* ^{dr} *Genes. 38. 8.* ^{ds} *Genes. 38. 8.* ^{dt} *Genes. 38. 8.* ^{du} *Genes. 38. 8.* ^{dv} *Genes. 38. 8.* ^{dw} *Genes. 38. 8.* ^{dx} *Genes. 38. 8.* ^{dy} *Genes. 38. 8.* ^{dz} *Genes. 38. 8.* ^{ea} *Genes. 38. 8.* ^{eb} *Genes. 38. 8.* ^{ec} *Genes. 38. 8.* ^{ed} *Genes. 38. 8.* ^{ee} *Genes. 38. 8.* ^{ef} *Genes. 38. 8.* ^{eg} *Genes. 38. 8.* ^{eh} *Genes. 38. 8.* ^{ei} *Genes. 38. 8.* ^{ej} *Genes. 38. 8.* ^{ek} *Genes. 38. 8.* ^{el} *Genes. 38. 8.* ^{em} *Genes. 38. 8.* ^{en} *Genes. 38. 8.* ^{eo} *Genes. 38. 8.* ^{ep} *Genes. 38. 8.* ^{eq} *Genes. 38. 8.* ^{er} *Genes. 38. 8.* ^{es} *Genes. 38. 8.* ^{et} *Genes. 38. 8.* ^{eu} *Genes. 38. 8.* ^{ev} *Genes. 38. 8.* ^{ew} *Genes. 38. 8.* ^{ex} *Genes. 38. 8.* ^{ey} *Genes. 38. 8.* ^{ez} *Genes. 38. 8.* ^{fa} *Genes. 38. 8.* ^{fb} *Genes. 38. 8.* ^{fc} *Genes. 38. 8.* ^{fd} *Genes. 38. 8.* ^{fe} *Genes. 38. 8.* ^{ff} *Genes. 38. 8.* ^{fg} *Genes. 38. 8.* ^{fh} *Genes. 38. 8.* ^{fi} *Genes. 38. 8.* ^{fj} *Genes. 38. 8.* ^{fk} *Genes. 38. 8.* ^{fl} *Genes. 38. 8.* ^{fm} *Genes. 38. 8.* ^{fn} *Genes. 38. 8.* ^{fo} *Genes. 38. 8.* ^{fp} *Genes. 38. 8.* ^{fq} *Genes. 38. 8.* ^{fr} *Genes. 38. 8.* ^{fs} *Genes. 38. 8.* ^{ft} *Genes. 38. 8.* ^{fu} *Genes. 38. 8.* ^{fv} *Genes. 38. 8.* ^{fw} *Genes. 38. 8.* ^{fx} *Genes. 38. 8.* ^{fy} *Genes. 38. 8.* ^{fz} *Genes. 38. 8.* ^{ga} *Genes. 38. 8.* ^{gb} *Genes. 38. 8.* ^{gc} *Genes. 38. 8.* ^{gd} *Genes. 38. 8.* ^{ge} *Genes. 38. 8.* ^{gf} *Genes. 38. 8.* ^{gg} *Genes. 38. 8.* ^{gh} *Genes. 38. 8.* ^{gi} *Genes. 38. 8.* ^{gj} *Genes. 38. 8.* ^{gk} *Genes. 38. 8.* ^{gl} *Genes. 38. 8.* ^{gm} *Genes. 38. 8.* ^{gn} *Genes. 38. 8.* ^{go} *Genes. 38. 8.* ^{gp} *Genes. 38. 8.* ^{gq} *Genes. 38. 8.* ^{gr} *Genes. 38. 8.* ^{gs} *Genes. 38. 8.* ^{gt} *Genes. 38. 8.* ^{gu} *Genes. 38. 8.* ^{gv} *Genes. 38. 8.* ^{gw} *Genes. 38. 8.* ^{gx} *Genes. 38. 8.* ^{gy} *Genes. 38. 8.* ^{gz} *Genes. 38. 8.* ^{ha} *Genes. 38. 8.* ^{hb} *Genes. 38. 8.* ^{hc} *Genes. 38. 8.* ^{hd} *Genes. 38. 8.* ^{he} *Genes. 38. 8.* ^{hf} *Genes. 38. 8.* ^{hg} *Genes. 38. 8.* ^{hh} *Genes. 38. 8.* ^{hi} *Genes. 38. 8.* ^{hj} *Genes. 38. 8.* ^{hk} *Genes. 38. 8.* ^{hl} *Genes. 38. 8.* ^{hm} *Genes. 38. 8.* ^{hn} *Genes. 38. 8.* ^{ho} *Genes. 38. 8.* ^{hp} *Genes. 38. 8.* ^{hq} *Genes. 38. 8.* ^{hr} *Genes. 38. 8.* ^{hs} *Genes. 38. 8.* ^{ht} *Genes. 38. 8.* ^{hu} *Genes. 38. 8.* ^{hv} *Genes. 38. 8.* ^{hw} *Genes. 38. 8.* ^{hx} *Genes. 38. 8.* ^{hy} *Genes. 38. 8.* ^{hz} *Genes. 38. 8.* ^{ia} *Genes. 38. 8.* ^{ib} *Genes. 38. 8.* ^{ic} *Genes. 38. 8.* ^{id} *Genes. 38. 8.* ^{ie} *Genes. 38. 8.* ^{if} *Genes. 38. 8.* ^{ig} *Genes. 38. 8.* ^{ih} *Genes. 38. 8.* ⁱⁱ *Genes. 38. 8.* ^{ij} *Genes. 38. 8.* ^{ik} *Genes. 38. 8.* ^{il} *Genes. 38. 8.* ^{im} *Genes. 38. 8.* ⁱⁿ *Genes. 38. 8.* ^{io} *Genes. 38. 8.* ^{ip} *Genes. 38. 8.* ^{iq} *Genes. 38. 8.* ^{ir} *Genes. 38. 8.* ^{is} *Genes. 38. 8.* ^{it} *Genes. 38. 8.* ^{iu} *Genes. 38. 8.* ^{iv} *Genes. 38. 8.* ^{iw} *Genes. 38. 8.* ^{ix} *Genes. 38. 8.* ^{iy} *Genes. 38. 8.* ^{iz} *Genes. 38. 8.* ^{ja} *Genes. 38. 8.* ^{jb} *Genes. 38. 8.* ^{jc} *Genes. 38. 8.* ^{jd} *Genes. 38. 8.* ^{je} *Genes. 38. 8.* ^{jf} *Genes. 38. 8.* ^{jg} *Genes. 38. 8.* ^{jh} *Genes. 38. 8.* ^{ji} *Genes. 38. 8.* ^{jj} *Genes. 38. 8.* ^{jk} *Genes. 38. 8.* ^{jl} *Genes. 38. 8.* ^{jm} *Genes. 38. 8.* ^{jn} *Genes. 38. 8.* ^{jo} *Genes. 38. 8.* ^{jp} *Genes. 38. 8.* ^{jq} *Genes. 38. 8.* ^{jr} *Genes. 38. 8.* ^{js} *Genes. 38. 8.* ^{jt} *Genes. 38. 8.* ^{ju} *Genes. 38. 8.* ^{jv} *Genes. 38. 8.* ^{jw} *Genes. 38. 8.* ^{jx} *Genes. 38. 8.* ^{ky} *Genes. 38. 8.* ^{kz} *Genes. 38. 8.* ^{la} *Genes. 38. 8.* ^{lb} *Genes. 38. 8.* ^{lc} *Genes. 38. 8.* ^{ld} *Genes. 38. 8.* ^{le} *Genes. 38. 8.* ^{lf} *Genes. 38. 8.* ^{lg} *Genes. 38. 8.* ^{lh} *Genes. 38. 8.* ^{li} *Genes. 38. 8.* ^{lj} *Genes. 38. 8.* ^{lk} *Genes. 38. 8.* ^{ll} *Genes. 38. 8.* ^{lm} *Genes. 38. 8.* ^{ln} *Genes. 38. 8.* ^{lo} *Genes. 38. 8.* ^{lp} *Genes. 38. 8.* ^{lq} *Genes. 38. 8.* ^{lr} *Genes. 38. 8.* ^{ls} *Genes. 38. 8.* ^{lt} *Genes. 38. 8.* ^{lu} *Genes. 38. 8.* ^{lv} *Genes. 38. 8.* ^{lw} *Genes. 38. 8.* ^{lx} *Genes. 38. 8.* ^{ly} *Genes. 38. 8.* ^{lz} *Genes. 38. 8.* ^{ma} *Genes. 38. 8.* ^{mb} *Genes. 38. 8.* ^{mc} *Genes. 38. 8.* ^{md} *Genes. 38. 8.* ^{me} *Genes. 38. 8.* ^{mf} *Genes. 38. 8.* ^{mg} *Genes. 38. 8.* ^{mh} *Genes. 38. 8.* ^{mi} *Genes. 38. 8.* ^{mj} *Genes. 38. 8.* ^{mk} *Genes. 38. 8.* ^{ml} *Genes. 38. 8.* ^{mn} *Genes. 38. 8.* ^{mo} *Genes. 38. 8.* ^{mp} *Genes. 38. 8.* ^{mq} *Genes. 38. 8.* ^{mr} *Genes. 38. 8.* ^{ms} *Genes. 38. 8.* ^{mt} *Genes. 38. 8.* ^{mu} *Genes. 38. 8.* ^{mv} *Genes. 38. 8.* ^{mw} *Genes. 38. 8.* ^{mx} *Genes. 38. 8.* ^{my} *Genes. 38. 8.* ^{mz} *Genes. 38. 8.* ^{na} *Genes. 38. 8.* ^{nb} *Genes. 38. 8.* ^{nc} *Genes. 38. 8.* nd *Genes. 38. 8.* ^{ne} *Genes. 38. 8.* ^{nf} *Genes. 38. 8.* ^{ng} *Genes. 38. 8.* ^{nh} *Genes. 38. 8.* ⁿⁱ *Genes. 38. 8.* ^{nj} *Genes. 38. 8.* ^{nk} *Genes. 38. 8.* ^{nl} *Genes. 38. 8.* ^{nm} *Genes. 38. 8.* ^{no} *Genes. 38. 8.* ^{np} *Genes. 38. 8.* ^{nq} *Genes. 38. 8.* ^{nr} *Genes. 38. 8.* ^{ns} *Genes. 38. 8.* ^{nt} *Genes. 38. 8.* ^{nu} *Genes. 38. 8.* ^{nv} *Genes. 38. 8.* ^{nw} *Genes. 38. 8.* ^{nx} *Genes. 38. 8.* ^{ny} *Genes. 38. 8.* ^{nz} *Genes. 38. 8.* ^{oa} *Genes. 38. 8.* ^{ob} *Genes. 38. 8.* ^{oc} *Genes. 38. 8.* ^{od} *Genes. 38. 8.* ^{oe} *Genes. 38. 8.* ^{of} *Genes. 38. 8.* ^{og} *Genes. 38. 8.* ^{oh} *Genes. 38. 8.* ^{oi} *Genes. 38. 8.* ^{oj} *Genes. 38. 8.* ^{ok} *Genes. 38. 8.* ^{ol} *Genes. 38. 8.* ^{om} *Genes. 38. 8.* ^{on} *Genes. 38. 8.* ^{oo} *Genes. 38. 8.* ^{op} *Genes. 38. 8.* ^{oq} *Genes. 38. 8.* ^{or} *Genes. 38. 8.* ^{os} *Genes. 38. 8.* ^{ot} *Genes. 38. 8.* ^{ou} *Genes. 38. 8.* ^{ov} *Genes. 38. 8.* ^{ow} *Genes. 38. 8.* ^{ox} *Genes. 38. 8.* ^{oy} *Genes. 38. 8.* ^{oz} *Genes. 38. 8.* ^{pa} *Genes. 38. 8.* ^{pb} *Genes. 38. 8.* ^{pc} *Genes. 38. 8.* ^{pd} *Genes. 38. 8.* ^{pe} *Genes. 38. 8.* ^{pf} *Genes. 38. 8.* ^{pg} *Genes. 38. 8.* ^{ph} *Genes. 38. 8.* ^{pi} *Genes. 38. 8.* ^{pj} *Genes. 38. 8.* ^{pk} *Genes. 38. 8.* ^{pl} *Genes. 38. 8.* ^{pm} *Genes. 38. 8.* ^{pn} *Genes. 38. 8.* ^{po} *Genes. 38. 8.* ^{pp} *Genes. 38. 8.* ^{pq} *Genes. 38. 8.* ^{pr} *Genes. 38. 8.* ^{ps} *Genes. 38. 8.* ^{pt} *Genes. 38. 8.* ^{pu} *Genes. 38. 8.* ^{pv} *Genes. 38. 8.* ^{pw} *Genes. 38. 8.* ^{px} *Genes. 38. 8.* ^{py} *Genes. 38. 8.* ^{pz} *Genes. 38. 8.* ^{qa} *Genes. 38. 8.* ^{qb} *Genes. 38. 8.* ^{qc} *Genes. 38. 8.* ^{qd} *Genes. 38. 8.* ^{qe} *Genes. 38. 8.* ^{qf} *Genes. 38. 8.* ^{qg} *Genes. 38. 8.* ^{qh} *Genes. 38. 8.* ^{qi} *Genes. 38. 8.* ^{qj} *Genes. 38. 8.* ^{qk} *Genes. 38. 8.* ^{ql} *Genes. 38. 8.* ^{qm} *Genes. 38. 8.* ^{qn} *Genes. 38. 8.* ^{qo} *Genes. 38. 8.* ^{qp} *Genes. 38. 8.* ^{qq} *Genes. 38. 8.* ^{qr} *Genes. 38. 8.* ^{qs} *Genes. 38. 8.* ^{qt} *Genes. 38. 8.* ^{qu} *Genes. 38. 8.* ^{qv} *Genes. 38. 8.* ^{qw} *Genes. 38. 8.* ^{qx} *Genes. 38. 8.* ^{qy} *Genes. 38. 8.* ^{qz} *Genes. 38. 8.* ^{ra} *Genes. 38. 8.* ^{rb} *Genes. 38. 8.* ^{rc} *Genes. 38. 8.* rd *Genes. 38. 8.* ^{re} *Genes. 38. 8.* ^{rf} *Genes. 38. 8.* ^{rg} *Genes. 38. 8.* ^{rh} *Genes. 38. 8.* ^{ri} *Genes. 38. 8.* ^{rj} *Genes. 38. 8.* ^{rk} *Genes. 38. 8.* ^{rl} *Genes. 38. 8.* ^{rm} *Genes. 38. 8.* ^{rn} *Genes. 38. 8.* ^{ro} *Genes. 38. 8.* ^{rp} *Genes. 38. 8.* ^{rq} *Genes. 38. 8.* ^{rr} *Genes. 38. 8.* ^{rs} *Genes. 38. 8.* ^{rt} *Genes. 38. 8.* ^{ru} *Genes. 38. 8.* ^{rv} *Genes. 38. 8.* ^{rw} *Genes. 38. 8.* ^{rx} *Genes. 38. 8.* ^{ry} *Genes. 38. 8.* ^{rz} *Genes. 38. 8.* ^{sa} *Genes. 38. 8.* ^{sb} *Genes. 38. 8.* ^{sc} *Genes. 38. 8.* ^{sd} *Genes. 38. 8.* ^{se} *Genes. 38. 8.* ^{sf} *Genes. 38. 8.* ^{sg} *Genes. 38. 8.* ^{sh} *Genes. 38. 8.* ^{si} *Genes. 38. 8.* ^{sj} *Genes. 38. 8.* ^{sk} *Genes. 38. 8.* ^{sl} *Genes. 38. 8.* sm *Genes. 38. 8.* ^{sn} *Genes. 38. 8.* ^{so} *Genes. 38. 8.* ^{sp} *Genes. 38. 8.* ^{sq} *Genes. 38. 8.* ^{sr} *Genes. 38. 8.* ^{ss} *Genes. 38. 8.* st *Genes. 38. 8.* ^{su} *Genes. 38. 8.* ^{sv} *Genes. 38. 8.* ^{sw} *Genes. 38. 8.* ^{sx} *Genes. 38. 8.* ^{sy} *Genes. 38. 8.* ^{sz} *Genes. 38. 8.* ^{ta} *Genes. 38. 8.* ^{tb} *Genes. 38. 8.* ^{tc} *Genes. 38. 8.* ^{td} *Genes. 38. 8.* ^{te} *Genes. 38. 8.* ^{tf} *Genes. 38. 8.* ^{tg} *Genes. 38. 8.* th *Genes. 38. 8.* ^{ti} *Genes. 38. 8.* ^{tj} *Genes. 38. 8.* ^{tk} *Genes. 38. 8.* ^{tl} *Genes. 38. 8.* tm *Genes. 38. 8.* ^{tn} *Genes. 38. 8.* ^{to} *Genes. 38. 8.* ^{tp} *Genes. 38. 8.* ^{tq} *Genes. 38. 8.* ^{tr} *Genes. 38. 8.* ^{ts} *Genes. 38. 8.* ^{tu} *Genes. 38. 8.* ^{tv} *Genes. 38. 8.* ^{tw} *Genes. 38. 8.* ^{tx} *Genes. 38. 8.* ^{ty} *Genes. 38. 8.* ^{tz} *Genes. 38. 8.* ^{ua} *Genes. 38. 8.* ^{ub} *Genes. 38. 8.* ^{uc} *Genes. 38. 8.* ^{ud} *Genes. 38. 8.* ^{ue} *Genes. 38. 8.* ^{uf} *Genes. 38. 8.* ^{ug} *Genes. 38. 8.* ^{uh} *Genes. 38. 8.* ^{ui} *Genes. 38. 8.* ^{uj} *Genes. 38. 8.* ^{uk} *Genes. 38. 8.* ^{ul} *Genes. 38. 8.* ^{um} *Genes. 38. 8.* ^{un} *Genes. 38. 8.* ^{uo} *Genes. 38. 8.* ^{up} *Genes. 38. 8.* ^{uq} *Genes. 38. 8.* ^{ur} *Genes. 38. 8.* ^{us} <

suæ patrueles essent, qualis etiam רַחֵם Esau Basematha uxor ejus
 n Ibid. 36. 2. n Ismaelis filia, & Rebecca ab Isaaco, unico gradu, longius di-
 staret, nec Loti ex conjugio cum filiabus esset concubitus; a-
 liud quod huc spectet, ex sacris Ebraeorum monumentis obser-
 vari, puto, nequit, nisi illud de Juda & Thamar, quæ cum nu-
 o Levit. 18. 15. rus ejus esset, ex Mosaica lege o plane fuisset ei ob filii cogna-
 tionem, interdicta, velis ad hanc rem attinere. Nam & hosce
 sunt apud Ebraeos qui matrimonio conjunctos fuisse volunt,
 idque divinitus seu ex voce è cælo in honorem Messia paren-
 tum delapsâ, dum in judicio ipse in eam, veluti flagitii ream
 (qua de re plura, ubi de pœnis Noachidarum libro septimo agi-
 tur) sententiam erat laturus. Et quod habetur in Scriptura p
 p Genes. 38. 26. וְלֹא יָסַף עוֹר לְרַעְתָּהּ quod ab interpretibus ferè verti-
 tur, & non adjecit ultra cognoscere eam, seu quod idem est, ultra
 non cognovit eam, id accipi volunt aliqui pro eo quod contra-
 rium est, Non cessavit cognoscere eam, id est, re detectâ, non ab-
 stinuit ab ejus concubitu. Certè verbum id יָסַף quod plerun-
 que adjicere sonat, etiam cessare aut abstinere alibi interpre-
 tatur. Moses de LXX senioribus Mosi adscitis (unde con-
 fessus magnus natus est;) & q factum est, cum requiesceret spiri-
 tus super eos, prophetaverunt וְלֹא יָסַפוּ quod in vulgata est, nec
 ultra cessaverunt, id est, וְלֹא פָסְקִין (ut tam Onkelos, quam
 Pseudouzielides ibi) tametsi & eo in loco Hellenistæ habeant
 q Num. 11. 25. καὶ οὐκ ἔτι προέφητο & non ultra adjecerunt, quemadmodum e-
 tiam intelligunt r ferè Ebraei. Quin ad verba illa de Juda, Rabbi
 r Sepher Si- phri apud Sal. Bechai s, וְלֹא יָסַף עוֹר לְרַעְתָּהּ אַחֵר שְׂקִיּוֹם הַמְצוּרָה אַע"פּי
 Tarch. ibid. שְׁחִיתָהּ מוֹתָרָהּ לוֹ כֹּל יָמָיו וְכֹנֶנֶת הָאוֹמֶר וְלֹא יָסַף עוֹר
 s Ad Berefith. לְרַעְתָּהּ וְהָיָה פֶסֶק שְׁמוֹתָהּ הָיָה לוֹ וְאִשָּׁה הָקֵנוּ לוֹ מִן
 fol. 51. b. col. 3. הַשָּׁמַיִם Et non adjecit ultra cognoscere eam, scilicet postquam perim-
 3. Sidefis de pleverat mandatum [de multiplicatione generis humani] tametsi
 hoc loco, R. ipsa ei esset licita omnibus diebus suis. Etiam & qui locum illum sumit
 Isaac Abarbi- ne! ad Bere- pro eo quod est & non cessavit, sensus ejus est, eam fuisse ei licitam, ut-
 fith fol. 104. pote uxorem divinitus acquisitam. Etiam in Christianis sunt, qui ho-
 col. 4. rum nuptiis heic adstipulantur. Paulus de Abbazia Pollicinii,
 t In Theore- Calmaldulensis, l. U. D. Congregationis sacræ Eremitæ Abbas olim
 mate Gestor- rum Thamar, generalis, in hoc mysterio, inquit t, necesse erat, ut Judas voluntariè
 pag. 145. & 151. corrigeret seu expelleret motum illum deformem, qui fuit per
 concu-

concupiscentiam carnis, cum altero motu honesto, hoc est, per Matrimonium sanctum, ut esset Thamar Nurus Iudæ (pro solatio tristitiæ suæ, quam habuit) Mater honorificata in ævum. Et paulo post, Itaque persuasissimum Nobis est, quod eadem hora, quâ mulier accersita comparuit ad Tribunal, desponsaverit eam sibi Judas, instigante Deo, perinde ac si torqueretur anxietate expellere pudorem. Nuptias autem ejusmodi, Legibus Mosaicis non consonas licitas aiunt, eo quod initæ sunt קדם מתן הירור *antequam Lex traderetur.* Noachi uxor, tametsi in Scriptura sacra minimè nominatur, nec quemnam virum consanguinitate contingeret in ea compertum est, traditio tamen apud Ebraeos habetur, eam fuisse Noemam Lamechi Adæ, in Caini posteris, trinepotis filiam, adeoque à Noacho, qui ab Adâ in posteris, Sethi, nonus est, gradu nono, juxta calculum juris Pontificii, distitisse. R. Abba Bar Kohena γ, נעמה אשתו של נח היתה *Noema uxor erat Noachi.* De ea, quam diximus, disertè loquitur. Memoratur etiam Barthenos z, pro Noachi uxore. Sed verò & nomen & cognationem aliam omninò ejus uxoris habet Saidus Batricides, aliquoties antè laudatus, Patriarcha Alexandrinus, uti & conjugum trium ejus filiorum. Duxisse is scribit, ex Apocryphis Orientalium monumentis, Noachum Hacalam filiam & Namusa, qui ei est filius Enoch, proavi Noachi, atque hanc ipsam fuisse, quæ cum eo in Arcam est ingressa; filiam nempè patrui ejus magni atque ita tertio, ab eo, gradu distitam. Enoch hic is ipse est, (quod obiter notari non displiceat) qui Arabibus *أيدريس* Aidris nuncupatur, nec semel in Alcorano eo nomine memoratus *ولنذكر في الكتب أن أيدريس*

memora esto in *Azoar. 19. Arab. 29. lat.* hoc libro Aidrisi, quoniam erat propheta veridicus, & eum nos in locum excelsum elevavimus. Alibi item b, ut Azoara jam dicta, b *Azoar. 21. Arab. 31. lat.* Ismael & Aidris conjunguntur. Atque ad verba illa Alcorani Mahumed Ben Achmed paraphrastes; هو جن أبي نوح

حي في السهم الرابعة وقيل السند هو أو السابعة

hic avus erat patris Noachi (seu Noachi proavus) & vi-
Hh hh

dit in caelo quarto seu, ut volunt alii, in sexto aut septimo. In Latinis codicibus editis alter Alcorani locus perperam habet *Heforam*, alter *Hesdram*. Nec melius Italus ille Arrivabenus qui Latinam Retinensis versionem quoties secutus non est, pejorem multò Italicè substituit, nec Arabici codicis ope, contra quam jactat, usus esse videtur. Sed in manuscriptis Latinis locus uterque habet *Hesdram* pro *Aidrisio*: Scriptor item Christianus ille *Saidus Batricides*; في ثلثة عشر سنة من

حيات لامح اصطفى الله اخنوخ ورفعة اليه
والعرب تسميه ادريس
 anno. XIII. *atatis Lamechi*, selegit

Deus Enoch & eum sibi sursum sumsit. Is Arabibus dicitur *Aidris*. Unde etiam inter

Jaredum & *Methusalam* seu inter patrem Enoch & filium ejus ponitur *Aidrisius*, scilicet pro ipso *Enocho*, in monumento illo

Namufa *Methusala* *Hacala*, *Lamech*, *Talitha*, *Nachilata*, *Arlisifia*, *Sem*, *Cham*, *Japhet*

Noachus *Sem*, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Sem, *Cham*, *Japhet*

Proem. ad Tarik Regg. Pers. pag. 24
In Antiquitat. Biblicis
& fide de uxorum harum nomini- bus addit. ad Petr. comest. Hist. Schol. lib. 1. cap. 33.

quod vulgavit *Guilielmus Schikardus* v. Sed ut ad uxores Noachi & filiorum ejus revertamur; *Saidus* ille ex Orientalium traditionibus, filiorum ejus, ait, singulos *Methusala* filias, nempe amitas suas magnas, ut ex superiori stemmate, (ab eo quod in *Pseudophilone* d habetur satis diverso) liquet in uxores cepisse. *Semum* *Talitham* seu *Talibam*, *Chamum* *Nachilatham* seu *Tachilatham* (nam utroque modo scribuntur) *Japhetum* *Arlisifiam*, quæ & *Dalsifia* exaratur. Verba ejus sunt, ubi de tempore Diluvium proximè

præce-

præcedente loquitur ولم يبق في الجبل القدس إلا نوح وحن

وصرااته اسمها هبكل اتة ناموسا ابن اخنوخ وثلاث اولاده

سيم وحم وياقت فتلاث نسوة لهم وهم من بنات ماتوشاخ

فاسم امرات سيم صليتن واسم امرات حم ء فحلت واسم امرات

فحلت ياقت لرسيسية فلما كثر القس في الارصر اختلط اولاد

مشتين باولاد قايين والعين وعمالوا المعاصي ولستعلوا القس

صليب وانعاقوا علي الملاهي

præter Noachum solum & uxorem ejus, cui nomen erat Hacala filia

Namusa filii Enoch, & tres filios ejus Sem, Cham & Japhet, & tres

eorum uxores, quæ erant ex filiabus Methusale. Nomen verò uxoris

Sem erat Talitba. Nomen uxoris Cham Nachilatha, & demum Ja-

phethi Alisifia. Et postquam scelera crevere in Terris, commisceban-

tur posterì Seth cum posteris Cain maledicti, impia facinora commit-

tentes; atque adeo libidini consuecebant, ut ad eam explendam se

totos devoverent. Ita ille octo personas tantum in arca salvas

facit; quem numerum habet itidem sacra scriptura f. Sed f D. Petrus

sunt etiam inter Christianus Orientis, qui numerum illum au-

xerunt, veluti Constantinus Manasses g, cui non solum ipse

Noachus, uxor, filii tres, totidemque nurus, verum etiam

νύμφαι θυγατέραν generi, adeoque puto filia, in arca naviga-

runt. Quin Mahumedanis nonnullis commentum est fuisse

in arca personas, LXXVIII, quarum pars altera viri, altera fe-

mina, ut legitur in Achmetidis paraphrasi in Alcoranum, qui

etiam interdum h numero rotundo eos fuisse ait, octoginta;

atque eorum alii aliter. Sed adeò tenaces fuere in Orien-

te ac sibi certi de numero heic octonario tam Mahume-

dani aliquot i, quàm Christiani, ut disertè scribant Noa-

chum sociosque in arca inde egressos urbem extruxisse

eamque nominasse

*Exemplari
in vetustiori*

Tachilatha

*legitur & pro
Semi uxore*

صليب

Taliba, uti

& pro Iapheti

والسيسية

Dalsifia

Sem erat Talitba.

Nomen uxoris Cham Nachilatha, & demum Ja-

phethi Alisifia.

Et postquam scelera crevere in Terris, commisceban-

tur posterì Seth cum posteris Cain maledicti, impia facinora commit-

tentes; atque adeo libidini consuecebant, ut ad eam explendam se

totos devoverent. Ita ille octo personas tantum in arca salvas

facit; quem numerum habet itidem sacra scriptura f. Sed f D. Petrus

sunt etiam inter Christianus Orientis, qui numerum illum au-

xerunt, veluti Constantinus Manasses g, cui non solum ipse

Noachus, uxor, filii tres, totidemque nurus, verum etiam

νύμφαι θυγατέραν generi, adeoque puto filia, in arca naviga-

runt. Quin Mahumedanis nonnullis commentum est fuisse

in arca personas, LXXVIII, quarum pars altera viri, altera fe-

mina, ut legitur in Achmetidis paraphrasi in Alcoranum, qui

etiam interdum h numero rotundo eos fuisse ait, octoginta;

atque eorum alii aliter. Sed adeò tenaces fuere in Orien-

te ac sibi certi de numero heic octonario tam Mahume-

dani aliquot i, quàm Christiani, ut disertè scribant Noa-

chum sociosque in arca inde egressos urbem extruxisse

eamque nominasse

تزمنا علي مودهم

Tzbema-

racenic. apud

Almacinum

min lib. i. pag. 14

Hhhh 2

nin (quasi dicas Octonarium) *juxta sui numerum*, ut scribit Sai-
 dus Batricides, qui rem ita explicat *لي نحن ثمانية نفوس*
ac si dixissent (eo in nomine) *nos anima seu persona sumus octo.*
 Quoniam verò *ثمانية* octoginta quidem in numerorum ordine
 etiam denotat, ideo puto Mahumedanos aliquot ex vocabulo,
 quod nomen factum erat urbi proprium, ut octonarium per-
 sonarum numerum designaret (ut expressim Batricides, cui
 octo itidem numerantur) numerum octogenarium perperam
 confecisse. Quod verò, ut in callem redeamus, ad nefariam
 illius a vi libidinem attinet (de qua jam antè Batricides) sanè E-
 bræorum aliqui illam signantius, quàm aliud aliquod flagitium,
 denotari volunt à Mose, ubi causas innuit, ob quas diluvio ge-
 nus ferè humanum puniebatur, & tam spurcissimam padera-
 ftiam^k atque bestiarum concubitus, quàm illicitos fornicarum,
 in iis locum habuisse primarium. Et Rabbi Ismael ad illud^l, quo-
 niam omnis caro corruperat viam suam super terram, כל מקום
 שנאמר השחתו אינו אלא דבר ערוה וע"ז דבר ערוה שנ'
 כי השחת כל בשר ארץ דרכי עו דכתיב פן תשהיתו
^m *In Gem.* *Ubi*, ait^m, *vocabulum Hashchatha pro corruptela*
Bab. tit. San- [hominum] *usurpatur, aut rem Turpitudinis (id est, nefarios*
hedrin cap. *concupitus) aut cultum extraneum ferè significat. Rem Turpitu-*
7. fol. 57. a *dinis, ubi dicitur, quoniam omnis caro corruperat viam suam; Cul-*
adde. Iarch. *tum extraneum, ubi dicitur n, ne ipsos vos corrumpatis, & facia-*
ad Genes. 6. *tis vobis sculptile &c. Sed verò horrendum illud concubitûs*
12. & vaicra *masculi scelus initia habuisse aiunt Mahumedani post Dilu-*
Rabba par- *vium seu Loti tempore, cujus uti & Sodomæ notissima est è*
rash. 22. & *sacris historia. Non semel memoratur in Alcorano Lotum,*
R. Eliezer *Sodomitas increpuisse, sceleris hujus incusasse, atque adjecisse*
Pirke cap. 22. *non o precessis*
& 23. *vos in eo quisquam è seculis, quod interpretatur Achmetides*
n Deuterom. *per الجن والانس neque ex hominibus neque ex diabolis, un-*
4. 16. *de in Latino codice dicitur scelus à nemine, & nusquam ante*
o Azoar. 7. *perpetratum. Sed verò quid in moribus Mahumedanorum de*
Arab. 17. *hoc scelere reperiatur, docet Guilielmus Postellus p. Quod*
Lat. & 29. *autem*
Arab. 39
Lat.
p Lib. 2. de Or-
bis concordia
pag. 179.

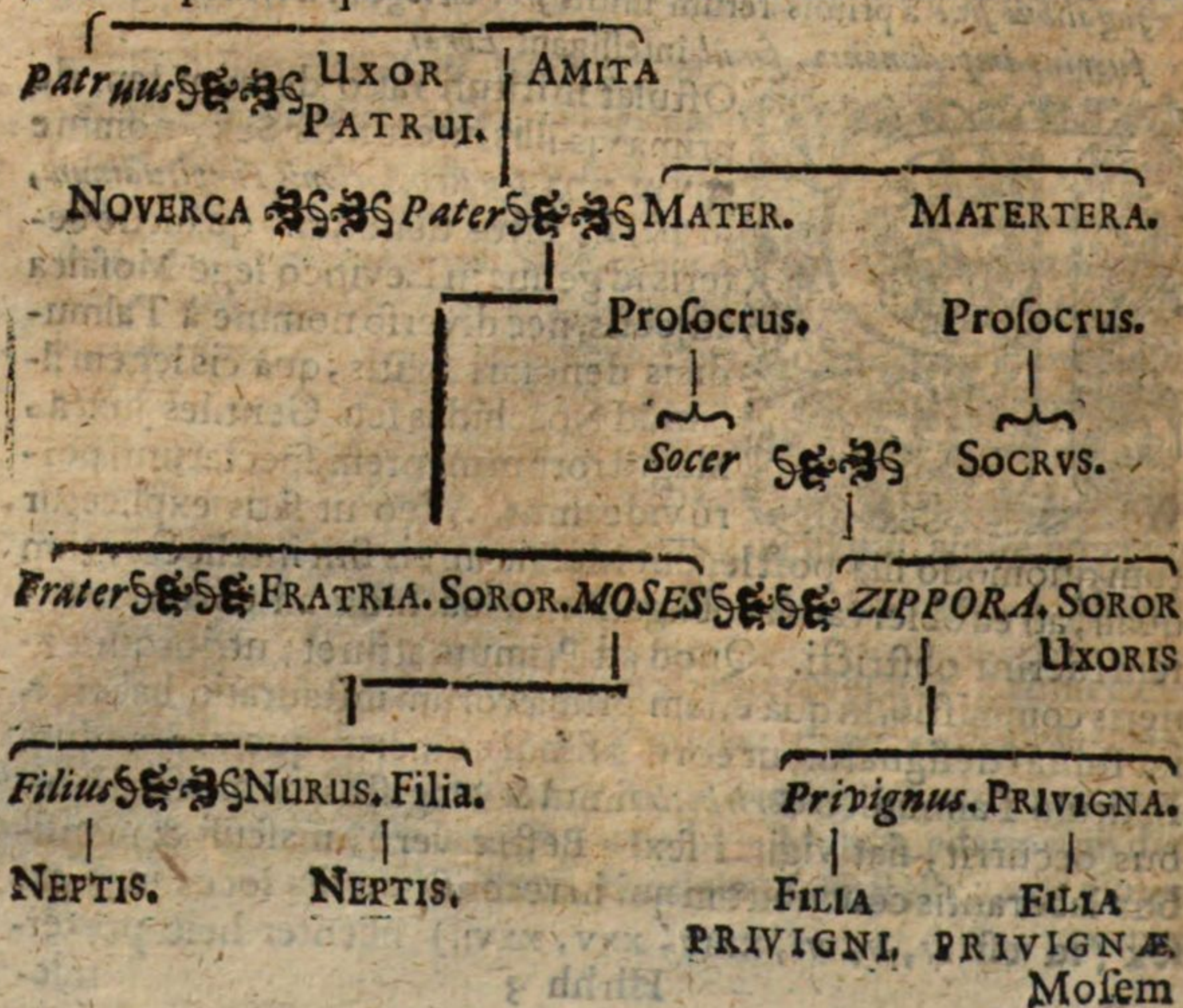
autem ad locum è Genesi citatum attinet, præter carnis corruptionem, quâ illicitos ibi concubitus innui volunt, memoratur etiam Magistris causa altera, quæ חמס dicitur, id est, rapina, concussionem, injustitia (nam & *אֲדִינִיָּא* vertunt Hellenistæ) particularis. *Repleta q est terra injustitiâ; quod de Judicum atque eorum, qui, in judiciis, rebus præerant repetundarum criminis rei, pravitate maximè vult intelligi Salomon Jarchius. Explicat tantum per לא נחתם גזר דינם* Minime absolvebatur decretum Judicis, nisi per concussionem, sive extorto munere. Sed aliis *היוותר נראה* *Isaac Abarbanel in Pirush hatorah fol. 43. col. 1. Adde R. Bechai in Biur fol. 18. col. 4. Sepher Zohar ad Bere-sith fol. 48. col. 3. Cremo-* כפסוק כו להיורט סוגי העובות שנים מה שכן אדם לחבירו ומה שכן אדם למקום corruptione Terræ) intelligendus videtur de binis illis iniquitatibus generibus summis, quorum alterum est inter hominem & proximum suum, alterum inter hominem & Deum.

CAP. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugalibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei.

L Ostulat instituti ratio demum tam de primævis illis interdictis Sex, nomine גלוי ערוות seu Revelationis Turpitudinum, id est, Incestus denotatis, quàm de ceteris id genus in Levitico lege Mosaica adjectis, nec diverso nomine à Talmudicis denotari solitis, quâ cis legem illam ad Noachidas seu Gentiles juxta Magistrorum mentem, spectarunt, porro videamus. Adeo ut satis explicetur tum quomodo illa post legem Mosaicam eis sint intellecta, tum quali, ad ea observanda, obligatione Noachidæ ad eorum mentem fuerint obstricti. Quod ad Primum attinet; utriusque generis commissio, in qua etiam primævorum instauratio habetur, ita suprâ designatur, ut eorum simul numerus, quemadmodum in titulo Talmudico *Gerithorb* simul & Magistrorum explicationibus occurrit, fiat viginti sex. Bestiæ verò, masculi & mensibus laborantis concubitus qui in recensione illa locos occupat sex (id est iv, v, vi, xxiv, xxv, xxvi.) libenter heic præter-

mittimus; uti etiam Alienam Uxorem. Nam & de ea, quatenus ad Noachidas attinet, & non, sine concubitu consensum in vitæ communionem insequente, ritè ex jam dicto Noachidarum seu Gentium Naturali jure conjungitur (etenim ex Jure Israelitico, seu Ebræorum civili, Consensum seu Sponsalia tantum de præsentì, sufficere volunt, quod alibi fusiùs ostendimus) antea satis locuti sumus. Sororis item nomine, tam Germana quàm Uterina pariter intelligenda. Demptis igitur sic octo, restant in superiori Designatione octodecim Personæ five ob Cognationem five ob Affinitatem disertis verbis interdictæ; ita tamen, ut in numero ejusce designationis septimo, ubi Matris & filia concubitus generatim interdicitur, octo simul vetentur, partim ex ipso legis sermone, partim ex interpretatione sermonis Legis enata. Ex ipso Legis sermone adjiciuntur ibi quinque, Neptis ex filio, Neptis ex filia, Privigni Filia, Filia Privignæ & Socrus. Ex interpretatione tres; Filia & Profocrus utraque, seu uxoris avia tam paterna quàm materna. Universas schemate exhibemus.

Mosem heic, Zipporæ maritum, Octodecim fœminæ (quarum quindecim disertis verbis in Lege memoratæ literis majusculis denotantur) nominibus quibus, sive affinitatis sive consanguinitatis eum contingunt, designatæ respiciunt. Filiâ, ex argumento קל וחומר seu *a minori ad majus*, adjectâ, & utraque profocru ex ipsa ratione qua privigni & privignæ filiæ seu uxoris ex filio & filianepotes. Scilicet ut hæ descendendo, non ducendæ sunt, ita nec ascendendo alterutra profocruum; quibus nimirum uxor neptis est. Hasce omnes & ex lege solas hasce Mofi, verbi gratia, interdici volunt, aliis non paucis tamen, quas שניות seu *secundarias* appellitant, ex majorum instituto seu civili apud ipsos adjectis, de quibus, suo loco t. De hisce etiam pronuntiata aliquot habent, heic minimè negligenda, eaque vi ac sensu Legis subnixa. Nurum, Fratram, Patruï Uxorem (scilicet patri fratris germani, non tantum uterini; nam ea in Secundariis recensetur, ut videre est in libris de Nuptiis.) nedum Novercam & Matrem, etiam repudiatas interdici; etiam viris superstitibus; extra quam ubi frater demoritur, liberis non relictis. Tunc enim jure singulari fratri superstiti fratria apud eos ducatur. Quod verò ad fratrem & sororem attinet, eandem aiunt esse rationem fratris ex stupro seu adulterio ab alterutro parente suscepti, & ejus qui thoro natus est legitimo; uti etiam sororis. Et quod de sorore habent, ex verbis illis Mosis, *Quæ nata est domi aut genita est foris*, eliciunt. Tantundem habent de Amita & Matertera; diversum non esse, sive ex Nuptiis sive ex stupro seu adulterio alterutrius parentis prognatæ fuerit; modo eo naturalis sanguinis genere, eum de cujus nuptiis quaritur, contingant. Idem aiunt de Filia & sive ex uxore ante nuptias sive aliunde, ex stupro aut adulterio, genita. Sex item uxoris consanguinearum aliquam, sive Socrum scilicet seu uxoris matrem, sive aviam ejus sive paternam sive maternam, id est, alterutram in schemate Profocrum, Privignam, aut hujus, aut Privigni Filiam, nec superinducere, nec uxore mortuâ, nedum repudiatâ, ducere fas esse volunt; nec demum septimam, Uxoris nempe Sororem sive Uterinam sive Germanam, dum illa superstites, tametsi fuerit a repudiata. Nam de uxoris sorore, jam demortuæ, nunquam dubitarunt; cum

verba

t Uxoris Ebraica seu de Nuptiis Ebraeorum. lib. 1. cap. 2.

u Maimonide

halach. Isuri

Bia c. 2. Ge-

mar. Babylon.

ad tit. Sanhe-

drin c. 7. fol.

54 a. ad Misn.

tit. Labimoth

cap. 3. in Tal-

mud. Babyl. f.

32 a.

x Gemar. Bab

ad tit. Mac-

coth cap. 1.

fol. 5. b. &

Maimonid.

halach. Isuri

Bia cap. 2.

y Levit. 18. 9

z Misn. &

Gemar. Ba-

byl. tit. San-

hedrin cap. 8.

fol. 75. a. Mai-

monid. hal.

Isuri Bia cap.

2.

a Salomon

Iarchi ad Le-

vit. 18. 18. &

Maimonid.

halach. Isuri

Bia cap. 20.

^b *Levit. 18. 18.* verba legis de uxore ^b sint, *dum ipsa adhuc vivit.* De hisce autem Septem fœminis ita in schemate Zipporæ (quæ innuptam nuncingas) sanguine conjunctis, simul receptissimum est; interdictum de revelatione earum turpitudinis, seu alicujus earum concubitu, quæ matrimonio impedimentum esse possit intelligi, ad tempus, quod matrimonium præcedit, non omnino attinere, sed ipsis Legis utrobique verbis **לֹא תִקַּח** ^c *non accipies*, haberi **לְשׁוֹן קִיּוּן** *interpretationem ex captione* alterius earum in matrimonium; nimirum neque ex earum alicujus concubitu citra matrimonium, Zipporæ & Viri concumbentis matrimonium impediri, neque ex Zipporæ citra matrimonium concubitu, earum aliquam atque concumbentis impediri matrimonium. Veruntamen ex Maiorum sancito, non ex ipsa Lege, inolevisse aiunt, ut illicitum esset adultero aut stupratori ullam stupratæ aut adulteræ superstitis consanguineam a dictis cognationis gradibus coniunctam in uxorem ducere, veluti publicæ honestatis justitiæ causâ. Ita tamen illicitum, ut verberum pœnam subiret, qui contrâ faceret, non ut inde matrimonium initum dirimeretur. Sed rem hanc totam, præter alia, ad veterum mentem, huc spectantia ex Maimonidis ^c verbis rectius intelliges.

^d *Sic cap. 5. Caus. 35. q. 2. & 3. & extr. tit. de eo qui cognovit Consanguineam uxoris sue vel sponsæ.* ^e *Halach. Issur. Bia cap. 2. & Misn. & Gemar. Bab. tit. Iabimoth cap. 2. fol. 25. & 26. & cap. xi. fol. 77 a.*

הַבּוֹעַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זְנוּת לֹא נֹאסְרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ שֶׁהֵן הַשְּׁבַע נָשִׁים שֶׁאִמְרָנוּ אֲכַל חֲכָמִים אָסְרוּ עַל מִי שֶׁנִּתְּקַף עִם אִשָּׁה לִישָׂא אַחַת מִן הַשְּׁבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כֹּל זֶמֶן שֶׁהִזְוָנָה קִיּוּמָתָּ מִפְּנֵי שֶׁהִזְוָנָה בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן וְהוּא מִתִּיַּחַר עִמָּה וּלְבֹו גַם בָּהּ וַיִּבְנֶה לִירֵד עֲבִירָה שִׁיבְעוּל הָעֵרוּהָ וְלֹא עוֹד אֵלֶּיָּהּ אֲפִילוֹ נִטְעַן עַל אִשָּׁה הָרִי זֶה לֹא יִשָּׂא אַחַת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ עַד שֶׁתָּמוּת זֶה שֶׁנִּטְעַן עָלֶיהָ וְאִם כֵּנֶס הַקְרוֹבָה שִׁזְנָה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ לֹא יוֹצִיא מִי שֶׁנִּטְעַן עַל עֵרוּהָ אוֹ שִׁיזָּא לוֹ שֶׁם רַע עִמָּה לֹא יִרְדַּע עִמָּה בְּמִכּוּי אַחֵר וְלֹא יִרְאֶה בְּאוֹתָהּ שֶׁכּוֹנֶנָה וּמַעֲשֶׂה בְּאַחֵר שֶׁהָיוּ מִרְנָנִין אַחֲרָיו עִם הַמּוֹתוֹ וְהַכִּי אוֹתוֹ חֲכָמִים מִכַּת מִרְדּוֹת מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ הֵבֵא עַל אִשָּׁה וּבִתָּהּ דֶּרֶךְ זְנוּת אוֹ עַל אִשָּׁה וְאַחֲוָתָהּ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי נָשִׁים נִכְרִיּוֹת שֶׁאֵין נַעֲשׂוֹת עֵרוּהָ זֶה עִם זֶה אֲלֵא נִישׁוּאִין לֹא בִזְנוּת וְכֵן אִם אִנֶּס אֲבִיו אוֹ בְּנוֹ אוֹ בָּחִיו אוֹ אֲחִיו אֲבִיו אִשָּׁה אוֹ פִּיתָהּ אוֹתָהּ הָרִי זֶה מוֹתֵרֶת לָּהּ וַיִּשְׁאַנָּה שֶׁלֹּא נֹאמַר אֲלֵא אִשָּׁה וְאֵין כָּאֵן אִישׁוֹת אֲבִיו אוֹ בְּנוֹ שֶׁנִּשְׁאַ אִשָּׁה הָרִי זֶה מוֹתֵר לִישָׂא בָּתָּהּ אוֹ אִמָּהּ בְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ וּמוֹתֵר לְאַדָּם לִישָׂא אִשָּׁה בֶּן אֲחִיו וְנִישָׂא אָדָם אִשָּׁה וּבֵת אֲחֻתָּהּ אוֹ בֵּית אֲחִיהָ כֹּאחַת וּמִצּוֹת חֲכָמִים שִׁישָׂא אָדָם בֵּת אֲחֻתוֹ וְהוּא הָרִין לְבָרָה

וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אִתְּהָ לְבָרָה אֲחֵיהּ שְׁנָאִמָּר וּמִבְשָׂרָהּ לֹא תִתְּעַל Si supra-
 verit quis feminam, non adeò (ex Lege) interdicitur ei aliqua scæ-
 mina illius consanguinea, ex septem jam dictis. Ceterum ex sapien-
 tum statuto, interdicitur stupratori, seu adultero ducere in uxorem
 aliquam ita adulteræ seu stuprata conjunctam, quamdiu ipsa adul-
 tera seu stuprata superstes fuerit. Ratio est, ne cum adultera aut
 stuprata consanguineam, ut fieri amat, inviserit, maritus ei congres-
 sus & amore denuò captus incestum committat. Quin & qui meri-
 to suspectus est, etiam ei consanguinearum ejus, cujus nomine suspectus
 est, jam dictarum qualibet illicita est, quamdiu illa vixerit. Ce-
 terum si quis duxerit stupratam cum consanguineis ejus, necesse non
 est, ut eam repudiet. Ubi quis merito de incestu suspectus est, seu
 famâ laborat publicâ, cavendum ei est, ne cum ea, cujus nomine
 est suspectus, alicubi introeat, aut in eisdem adibus visatur. Et de
 hac re Decisio comperitur. Erat, qui cum nomine Socrus, passim in
 ore populi famâ laborabat publicâ, juxta ædium illius ostium transi-
 ret. Ex sententia Sapientum verberibus, quæ in eos, qui majo-
 rum institutis ultrò adversabantur, infligenda sunt, puniebatur. Ubi
 quis concumbit cum femina & filia ejus ut stuprator seu adulter, seu
 cum femina & sorore sua, aut cum id genus ceteris, hoc non aliud
 est, ac si quis concumberet cum binis quibuscunque feminis invicem
 extraneis. Scilicet femina non faciunt invicem, ut incestus sit nisi
 tantum ex alterius matrimonio, non ex stupro seu adulterio. Simi-
 liter si cujusquam pater, aut filius, aut frater, aut patrius feminam
 sive vi sive illecebris compresserit, ei illa ritè nihilominus in uxorem
 duci potest. Nimirum Lex de eorum uxoribus heic tantum loqui-
 tur. Si pater cujuspiam aut filius uxorem duxerit, ipsi sive ma-
 trem ejus sive filiam ducere fas est, ut ostendimus. Fas etiam est
 cuique ducere in uxorem eam, quæ fuerat uxor nepotis ex fratre;
 uti etiam feminam simul cum nepte sive ex sorore ejus sive ex fra-
 tre. Et in monitis sapientum habetur, ut & in uxorem ducat quis
 ante alias neptem ex sorore seu (nam idem est jus) ex fratre ne-
 ptem, juxta id quod dicitur g; A carne tua ne te abscondas. Af-
 ferunt etiam interdictorum de conjunctionibus incestis, ra-
 tiones; Alteram, ne, si libera forent erga feminas interdi-
 ctas, uti erga ceteras, vota conjugalia, ex futuri matrimonii
 five

fVidesis Ge-
 mar Babylon.
 ad tit. labi-
 moth c. 6. fol.
 62 b. lin. ult.
 gIsaie 58. 7.

five spe five obtensu, facilius explenda, in familiarum frau-
 dem, libidinis ansa h prahenderetur; quum scilicet perso-
 na interdicta cum viro, cui interdicuntur five ob confan-
 guinitatem five ob affinitatem, in eisdem simul adibus ple-
 runque soleant commorari. Cujus generis est etiam illa, ne
 frequenti tam propinquarum, ut fieri amat, æmulatione i Lares
 inquietarentur. Alteram, משרש וענף *à radice & Ramo dedu-*
 Etam. Nefas est, inquit Maimonides, על שרש וענף שיבעיל אחר
 מהם ארץ חבירו ואין הפרש בין שיבעיל השרש או הענף
 או שיתקבצו שרש וענף בבעילת גוף שלישי
Ut Radix Ramum
ducat, aut Ramus Radicem. Neque discrimen est, siue quis Radicem
siue Ramum ducat, siue conjugantur Radix & Ramus, seu convenient ex
terti alicujus connubio. Et ad hanc attinet triplex killa nonnul-
 lorum Distinctio קרובה & seu *propinquitatis.* Aliam esse של
 היתה שם קרובה מעולם *Ubi inter personas distantia seu divi-*
 sio omninè pro nulla habita est; aliam של היתה שם קרובה מעולם
Ubi propinquitatis pro nulla omninò habita. Tertiam denique, ubi
 קרובים בשאר בשר שהיו נפרדים כבר *Propinquè*
sanguine conjuncti, sed non ita diu autè disjuncti. Primum genus
 fuisse aiunt inter Adamum & filias ejus, atque hæc & ejusdem
 filios, velut inter radicem & germina pullulantia, atque inter
 ipsa invicem germina nondum in ramos diffusa. Heic licitè
 conjunctiones matrimoniales qualescunque fieri, tum ob pro-
 pagationis necessitatem, tum ob ipsam, velut in creatione,
 unionem. Atque hoc genus, pro diversitate proximè in-
 sequentium seculorum morum, ut ad conjunctiones etiam
 alias quàm Lege permittuntur Mosaicà, eis in seculis habi-
 tas, secundum ingenium Rabbinicum attineat, necessum est.
 Secundi generis propinquitatem volunt haberi in iis, qui à pa-
 rentibus non aliter gradibus aliquot disjunguntur ac rami
 à trunco præcisi, & siue per incisionem siue per plantatio-
 nem aliò atque aliò traducti. Et de horum conjunctionibus
 non dubitandum. Tertium denique genus in eis esse, quo-
 rum conjunctiones in Lege Mosaica prohibentur; velut in
 ramis, qui satis diffusi, nec in radicem retorquendi nec invicem
 implicandi sunt, sed aliò, ut inferantur plantenturve, traducen-
 di. Et in hujusmodi rationibus pronuntiare interdum audent,
 esse

h Moses Mai-
 monid. More
 Nebochim

l. 3. cap. 49.

Isaac Abarbi-

nel in Pirush

hathora fol.

355. col. 2. &

3.

i Iben Caspi,

in citato A-

barbinelis lo-

co.

k R. Bechai

ad Vaicra f.

148. col. 3.

esse **הפרשה באסור העריון** *Causam periocha illius Legis, ubi concubitus incesti vetantur.* Sed de hisce non disputamus nos; nec an melius ii, qui quatuor humores & quatuor elementa adducunt ad quartum in conjugii gradum adstruendum, aut sex ætates mundi, ad sextum. Alii graviori cum iudicio hanc rem tractant, quos consulat, si placet, lector. Sed de Incesti interdictis, disertè Rabbi Menahem Racanatenfis; **איסור העריון לבעלי הקבלה דבר אין מקובל בו** *Quod ad Rationem attinet interdictorum Incesti; Magistri traditionum de eavibil certi acceperunt; tametsi etiam eas, quas jam memoravimus, non intactas relinquat, velut Magistrorum commenta eas interim subjiciens.*

1 Concil. La-
teran. sub In-
noc. 3. extr. c.
8. non debet
tit. de con-
sangu. & Af-
finitate.
m Isidoro Ety-
mol. 9. cap. 6.
& Caus. 34.
9. 4. c. Vinc.
& Sent. 4.
dist. 40.

CAP. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico latis contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia Mores & Scita.

n D. Augu-
stinus de Ci-
vitate Dei,
lib. 15. cap. 16.
Alberic. Gen-
tilis de Nu-
ptiis lib. 5. c.
7. & seqq.
Hugo Gra-
tius de Iure
Pacis ac Bel-
li lib. 2. cap. 5.
§. 12. & c.
o Lebit, 18. 1.

VT, qua ratione tradunt Ebraei leges de Incestu in Levitico latis ad Gentiles ullatenus spectare, ritè intelligamus, animadvertenda sunt in primis verba, tam quæ præcedunt, quam quæ insequuntur interdictorum ibi enumerationem. Præfatio ita se habet, **Le- quere ad filios o Israel & dices ad eos, ego sum Dominus Deus vester.** **למעשה** *juxta factum* (Hel-

lenista **אלה תעשו** *Secundum instituta; & Vulgata, juxta consuetudinem*) terra Aegypti, in qua habitastis, non facietis, & juxta factum regionis Canaan, in quam ego vos introduco, non agetis, neque in **חוקותיהם** *in legitimis eorum ambulabitis.* Iudicia mea & legitima mea (id est, præcepta seu **מצוות** mea; eodem vocabulo heic usurpato, quod ante pro legitimis Cananæorum) observabitis, & in eis ambulabitis. Ego sum Dominus Deus vester. Custodietis igitur Legitima mea & Iudicia mea, quæ faciens homo vivet in eis. Ego dominus. **אדם אחד אל כל שער בשרו** *homo, homo, id est, unusquisque hominum ad proximam seu*

propinquam Carnis suae non accedat, nimirum nemo hominum accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Dein sequuntur interdicta, quae tam ad ceteros concubitus nefarios, quam ad propinquarum incesta & ad Molochi sacrificia attinent. Quibus absolutis subjungitur, *Nec polluamini in omnibus istis.* Nam in omnibus istis polluta sunt gentes, quas ego emittam à facie vestra. Et polluta est Terra, & visitabo iniquitatem ejus super eam, & evomet habitatores suos. Vos igitur custodietis legitima mea & iudicia mea, & non facietis [aliquam] ex omnibus abominationibus istis, nec indigena nec peregrinus (seu Profelytus) qui peregrinatur inter vos. Quoniam omnes abominationes istas fecerunt homines terrae, qui fuerunt ante vos, & polluta est terra. Et non

evomet terra vos, si pollueritis eam, sicut evomit gentem, quae fuit ante vos? Quoniam quicumque fecerit de omnibus abominationibus istis [aliquam] excidentur (nimirum נכרתו) anima sic facientes & habetur in medio populi sui. Observabitis igitur quod observandum praecepi, ne faciatis [aliquod] ex legitimis illis abominabilibus, quae facta sunt ante vos, nec in eis polluamini. Ego Dominus Deus vester. Ex recepta à majoribus sententia & illo locutionis genere איש איש לא וגו' nemo omnino hominum &c. Volunt non solum se ipsos sed etiam Gentiles praeceptis ibi de Incestu obstringi. Magistri sapius p; חנו רבנן איש מרה ת'ל איש איש לרבות את הגוים Tradunt Rabbini. Homo ibi quid? Sensus est ejusmodi, ut homo homo dicatur (id est nemo hominum non &c.) ideo ut etiam Gentiles comprehendantur, qui tam de incestu praeponderentur, quam Israelitae. Et Magistri Hierosolymitani איש מה תלמוד לומר איש איש אל להביא את הגוים שבו על עריות האומות שדינו כדיני האומות ואם באו על עריות ישראל שדינו אותם כדיני ישראל Quid homo? sensus est ejusmodi, ut homo homo dicatur ad Gentiles etiam comprehendendos, ut ubi deliquerint in leges suas (id est, Noachidarum, seu universim antea praescriptas; de quibus supra) de incestu judicandi sint juxta iudicia Gentilibus propria. Si verò in leges de Incestu Israelitis proprias, judicandi sint juxta Israelitarum iudicia. Quin Rabbi Becchai ר' הל' רשן ר' הל' במסכת סנהדרין איש איש אל כל שאר בשרו איש לרבות הגוים

p. Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 57 b. unde Pesiktha Zotertha fol. 23. col. 2. Sepher Siphra col. 173. alibi. q. Christianos hac de re vide; Alphonsum à Bera Cruce spec. Conjug. part. 2. artic. 25. &c. x Gemar. Hierosolym. ad tit. Kidduschim c. 1. fol. 58. col. 2. & 3. In Biur Vaisera fol. 148. col. 3.

הגוים שמוהרין על העריות כישראל וכן איש איש כי
 יקלה אלהיו ואיש איש אשר יתן מזרעו למולך לרבוה
 הגוים שמוהרין על ברכת השם ועל עו
Docent illud homo homo ad aliquam propinquam suæ carnis &c. Rabbini nostri, pia memoria, in tractatu Sanhedrin (loco jam indicato)
ideò habere τὸ Homo iteratum, ut includerentur etiam Gentiles,
qui de incestu tam præmoniti quàm Israelitæ. Eadem loquendi for-
mula usurpatur eodem sensu alibi. Homo τ, Homo, qui maledixerit *Levit. 24. 15.*
(quicunque maledixerit) Deo suo; portabit peccatum suum. Et
homo υ, Homo, qui dederit ex semine suo Moloch &c. Scilicet ut
comprehenderentur item Gentiles. Qui interdicto quidem tam de *Levitic. 20.*
Maledictione Numinis, quàm de Idololatria tenentur. Certè aliis in *20. & vide-*
Leviticis locis איש איש seu homo homo, id est, omnis homo, *sis supra lib.*
aliquoties occurrit. Sed aut diferta quæ adjunguntur verba, *2. cap. 12. pag.*
aut ipsa, de qua agitur, res ad Israelitas tantum illis in locis atti- *262.*
nere ejusmodi locutionem indicat. Jam vero, id quod sic ha-
bent de Gentilibus Legibus illis de incestu contentis, non eo-
dem modo ab omnibus video intellectum. Fuere enim qui
omnimodum incestum ibi memoratum Gentilibus (saltem qui
ditionis Israelitica) inde interdici voluerint. Gemara Babylonia
 תנינא כרעתייהו דר יוחנן כל ערוה שבר ישראל
 ממיתין עליה בני נח מוהר עליה אין ביה
 דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח מוהר עליה
 דבריה מאיר וחכמים אומרים הרבה ערוה יש
 שאין ביה דין של ישראל ממיתין עליה וכן נח
 מוהר עליה *Traditur ex mente Rabbi Iochanan (quod & id ipsum*
alibi y τω Rabbi Jose tribuitur) de omni incestu, ob quem mors in *Gemar. Hi-*
foro Israelitico irroganda est, præmoneri Gentiles (in Levitico sci- *erofolymita-*
licet) de incestu vero, cui Poena ejusmodi ibi non irrogatur, non præ- *na ad tit. la-*
moneri Gentiles seu Noachidas. Sic retulit Rabbi Meir. Sed dixe- *blimoth cap.*
re sapientes compluria esse incestus genera, de quibus tamen morte in *11. fol. 12. col. 1.*
foro Israelitico non puniantur, Noachide nihilominus præmonentur.
 Nimirum, præter illa sex antiquiora genera, morte puniri
 ex lege sacra non pauca alia liquet 2. Ut concubitus Nu- *Levit. 20.*
 rûs, lapidatione; Privignæ, & Neptis uxoris sive ex Filio *Maimonid.*
 sive ex Filia, Socrûs matris, Matris foceris, Filia, Neptis *halach. Huri*
 que sive ex Filia sive ex Filio, vivicomburio. Ceteris Ex- *Bia cap. 1. &*
 cisionis Poena ut etiam omnibus, cœlitus expectanda, non *Misna tit-*
 Sanhedrin

mortis, imminabat. Atqui, quicquid de Gentilibus ita prae-
 nitis hi tradunt, receptissima est, quantum video, penes Talmu-
 dicos sententia; Gentiles in legibus illis de incestu sic tantum
 contineri, ut, quoniam fuere ex Jure Naturali sex incestus ge-
 nera ipsis, id est, universo generi humano, ante interdicta, ut
 ostensum est, quae simul cum aliis jam Israelitarum gratia intro-
 ductis enumerantur, ideo continerentur quidem, ratione jam
 memorata, Gentiles in legum proemio, sed non ut inde ad sin-
 gulorum quae sequuntur incestus interdictorum observatio-
 nem tenerentur, sed ad eorum tantum, quae ex Jure suo seu
 Naturali etiam ante observanda. Adeo ut quemadmodum Israe-
 lita quilibet Universis tenebatur, ita Gentilem quemlibet ditionis
 Israeliticae seu Profelytum quemlibet Domicilii sex illis vetu-
 stioribus. Sic reddendo singula singulis rem capiunt. Unde
 a Halach. Isu- & Maimonides a de jure quoad incestum, Noachidarum, etiam
 m. Bia cap. 14. post legem Mosaicam, juxta receptam a majoribus sententiam;
 הגוים אין אסורים עליהם משום ערוה אלא
 אמו ואשרת אבי ואחותו מאמו ואשרת איש וזכור ובהמה
 כמו שנתבאר בהלכות מלכים ומלחמותיהם אכל
 שאר עריות מותרות להן *Gentilibus, nomine Turpitudinis seu*
Incestus, interdiciuntur duntaxat Mater, Patris uxor, Soror Uterina,
Uxor aliena, Masculus & Bestia, quemadmodum explicatum est in tra-
ctatu de Regibus rebusque eorum bellicis. Reliqua Incestus nomine
interdicta eis permessa sunt, seu licita. Atque hac de re vide plura
 libro septimo, ubi de Judiciis incestus & illiciti concubitus, qua-
 tenus Jure Gentium ea nitebantur, agitur. Quod verò legi-
 tur in posteriori illius Levitici periochae parte, Cananæos pol-
 lutos esse in omnibus istis, & fecisse omnes istas Abominationes, id
 non accipiunt (quod nec ferunt, quae superius ostensa sunt) ac si
 omnia ibi prohibita adeo antea illicita fuissent, ut nihil eorum
 non pollueret Terram aut populum, aut non fuisset Abomina-
 tio ante prohibitionem. Sed intelligunt b de aliquot antea
 illicitis iisque eorum, quae ibi vetantur gravioribus, quibus
 se polluerant Cananæi, etiam & illis, quae licita antea, jam il-
 licita Israelitis fiebant, consuescentes. Quoniam verò non
 solum his, sed illis etiam, quae nec pauca erant, consuescebant,
 id est, omnibus ibi memoratis, ideo in omnibus faciendis, tam

b Isaac Abar-
 binel in Pi-
 rufi hatho-
 ra fol. 355. col.
 3. & 4. adde
 nonnullorum
 opinionem ab
 Abenezra
 memoratam
 ad Levit. 18.
 H.

tam illis, quam his, pollui dicebantur. Illicita, quibus se antea c *Apud Lili-*
polluerant, fuere, ut ex sacro liquet sermone, Idololatria, seu *nium Ruffi-*
Molochi cultus, pæderastia, bestiarum concubitus, Adulterium, *num in col-*
Matris, Novercæ ac sororis uterinæ incestus. Nam hæc nun- *lat. Leg. Ind-*
quam non illicita, modò uterinam sub ipsis rerum initiis foro- *et Rom. tit.*
rem, de qua supra, excipias. Abominationes autem, id est *desuperatori-*
תועבות (quod & non nemo veterum c Aspernamenta alibi *bis, ad Le-*
transulit) vocantur non solum hæc, sed etiam cetera ibi in- *vit. 20. 13.*
terdicta. Sed hæc, quia nunquam non abominationes erant; *d Levit. 11, 10*
Cetera, quia ex sacro Numinis interdicto jam nomen illud *20, 41, 42.*
fatis induebant; non aliter ac in legibus de piscibus atque *e Deut. 17. 1.*
avibus aliquot & reptilibus, a quibus Ebrais abstinendum erat, *f Sext. Em-*
non semel adjicitur d **וְהָיוּ אֲבֹמִינָה** *piric. Pyr-*
rhon. Hypoty-
tio est, & in lege e, de bove aut pecore in quo macula aut vi- *pos. lib. 3. cap.*
tium, non sacrificando, **וְהָיוּ אֲבֹמִינָה** *24. et vide-*
quia abominatio est. Utrobique Abominationis nomen, non ex *sis Ioseph. ad-*
pristina natura rei, sed ex sanctissimi Legislatoris, eo in interdi- *versus Apio-*
ctorum suorum formulis utentis, placito, induitur. Ab ea *nem lib. 2.*
dem ratione itidem omnia simul, sub finem capitis nuncupan- *Petrum Guer-*
tur **וְהָיוּ אֲבֹמִינָה** *ram de Lora-*
seu recepti mores *chesibus My-*
abominandi sive abominabiles. Et certe non *flagog. pro*
solum apud Cananæos atque Ægyptios (quorum moribus in- *adventis et se-*
terdicuntur Ebrai) ex institutis patriis in Jura ipsa primæva *cia Mahamet-*
de incestu graviter peccatum est, sed etiam, in consanguini- *dana cap. 8.*
neorum maximè commissionibus apud alias tam Occidentis *Tetrabib. 6.*
(modo magis pudicos veteris in hac re Romæ mores excipias) *2.*
quàm Orientis gentes. Prætereo Masculam Venerem etiam *h De Bello*
philosophis inclytis ut Zenoni, Cleanthi, Chrysippo f proba- *Gallie. lib. 6.*
tam, & tam populos **πλὴν ὁδῶν** seu *i Dipnosoph.*
lib. 13. et vi-
plures uni uxori maritos *de Lips. ad*
permittentes, quàm uxorum communitatem, quorum memi- *Tacit. Ger-*
nit Prolemæus g, Cæsar h, Athenæus i, alii. Notissimum autem *man. not. 39.*
est illud k, ut de incestu Orientis videamus; *k Catull. epig.*
91.

Nam Magus ex matre & gnato nascatur oportet.

Uti & docuit Xanthus in Magicis l. Et horrendæ Persarum con- *l Apud Cla-*
junctiones passim, apud scriptores, obviæ; Matrum, Sororum, Fi- *ment. Ale-*
liarum, idq; ex instituto, cujus originem alii m Nino, qui Semira- *xan. Strom. 3.*
midæ matrē duxisse fertur, tribuunt, alii quæ Magos spectat, Nim- *m Chronic. A-*
rodo; *lexandrin. p.*
86. Constan-
tin. Manas-
rodo; ses, alii.

rodo; (qui idem Ninus habetur) quemadmodum ex Orientalium
 monumentis edoctus Suidas Patricides, Patriarcha Alexandri-
 nus. De Abraha loquutus, **وَقَالَ نِسْرُونُ** **كَانَ**
الْجَبَّارُ مَلِكُ بَابِلَ وَيُقَالُ لَهُ **أَوَّلُ مَلِكٍ** **بَبِلَ** **وَابْصَرَ** **بَشِيرَ**
الْأَكْلِيلِ **فِي** **السَّهْلِ** **مِنْ** **سَكِلَ** **فَرَعِي** **صَابِقًا** **فَصَاحَ**
لَهُ **أَكْلِيلَ** **وَوَضَعَ** **عَلَيْنِي** **رَأْسَهُ** **وَمِنْ** **أَجْلِ** **هَذَا** **كَانُوا**
الْأَنسَاقُ **يَقُولُونَ** **فَرَلْ** **لَهُ** **تَاجٌ** **مِنْ** **السَّهْلِ** **وَيُقَالُ** **لَهُ** **أَوَّلُ** **مِنْ** **عَيْنِ**
الْأَنسَاقِ **لَأنَّهُ** **رَأَى** **نَارًا** **بَعِيدَةً** **فِي** **الْمَشْرِقِ** **طَالِعَةً** **مِنْ** **الْأَرْضِ**
فَنَزَلَ **نِسْرُونُ** **فَلَبَّسَهَا** **وَسَجَنَ** **لَهُ** **وَأَقَامَ** **رَجُلًا** **هَنَاقَ** **بِخْدَمِهِ**
الْأَنسَاقِ **وَيُطْرَحُ** **فِيهَا** **الْأَلْيَانُ** **وَمِنْ** **هَذَا** **الْوَقْتِ** **يُنَادُونَ** **الْمَجُوسَ**
بِيعْبُدُونَ **الْأَنسَاقَ** **وَيَسْجُدُونَ** **لَهَا** **وَكَانَ** **اسْمُ** **الرَّجُلِ** **الَّذِي**
أَقَامَهُ **نِسْرُونُ** **يُجَنِّمُ** **الْأَنسَاقَ** **أَنْدِشَانُ** **وَكَلَّمَ** **الشَّيْطَانَ** **مِنْ** **حَوْضِ**
الْأَنسَاقِ **وَقَالَ** **لَهُ** **لَيْسَ** **أَحَدٌ** **يَقْدِرُ** **بِخْدَمِ** **الْأَنسَاقِ** **وَلَا** **يَتَعَلَّمُ** **زَيْنَتِي** **لَا**
أَنْ **يُجَمِّعَ** **لَهُ** **وَأَخْتَهُ** **وَنَبِيَّتَهُ** **فَفَعَلَ** **أَنْدِشَانُ** **كَمَا** **قَالَ** **لَهُ** **الشَّيْطَانُ**
فَمَنْعَ **هَذَا** **الْوَقْتِ** **صَارُوا** **كَهَنَةً** **الْمَجُوسَ** **يُجَمِّعُونَ** **أَمَهَاتِهِمْ**
وَأَخْوَاتِهِمْ **وَبَنَاتِهِمْ** **وَأَنْدِشَانُ** **هَذَا** **هُوَ** **أَوَّلُ** **مَنْ** **أَسْتَبَدَّ** **بِهَذَا** **الرَّأْيِ**
Coevus ei fuit Nimrod gigas, Rex Babylonie. Et dicitur is primus
Rex, qui Babylonie regnavit. Et cum observaverat similitudinem
coronae in caelo a nubibus formatam, accersitis, qui conflarent, conflat
vix sibi coronam, & capiti sibi imposuit. Unde apud vulgus inole-
vit fama, eum diadema e caelo accepisse. Dicitur etiam is primus,
qui ignem coluit. Scilicet cum videret flammam e longinquo in O-
riente ascendentes e terra illa, ut penitus eas contueretur descendit,
atque eas adoravit. Illic vero hominem constituit, qui sacra mi-
nistret

ministraret igni & in eum thura porrigeret. Atque ab eo tempore ceperunt Magi Ignem colere atque adorare eum. Nomen autem hominis, quem Nimrod constituit sacrum ignis ministratorem, erat Andsham cui Diabolus è medio ignis hisce usus est verbis, Nemo hominum potis est ritè igni ministrare, nec mea sacra callere, nisi commisceatur cum matre sua, & sorore sua, & filia sua. Fecit itaque Andsham juxta quod dixerat ei Diabolus. Et ab eo tempore qui sacerdotio apud Magos functi sunt, commisceri solebant cum matribus, & sororibus suis, & filiabus suis. Et Andsham hic primus erat, qui hunc morem ince-

pit. Qui vero exemplari altero exaratur, ut heic, Andsham Ands-

ban, in altero, eoque vetustiori, scribitur Aidsan Aidsan. Neu-

trum vocalia habet, quæ opem pronuntiationi ferant. Neque

habetur apud Græcos aut Latinos nomen Magi, in quo hujus

videantur inesse vestigia, nisi aut Osthanem, Hosthanem, seu Osta-

nem (nam ita variat scriptio) ex Andsham aut Aidsan, aut hunc ex

illo factum putes. Sexcenta sunt nomina, quæ ex malo pun-

ctorum situ & vocalium absentia, non minus ab Europæorum

sive scripture sive pronuntiatione distant; cum ex Orientalium

characteribus exhibentur. Scio non deesse apud veteres qui

scribant Ostanem Medum in Ægyptum à Persidis principibus

missum, ut sacris Memphi præset, Democritum Abderitem

ibi initiasse. Certè quisquis ille Ostanes Medus o fuerit, ut

mille supra quingentis, aut circiter, annis citra Nimrodum vi-

xerit necesse est. Nam Hippocrati Democritum coævum fu-

isse nemo nescit, id est circa centum à Persarum Monarchiæ

initio annos floruisse. Sororum autem conjugia Cambyfis

tempore atque exemplo apud Persas cepisse tradit Herodotus q.

Utcunque autem initia Incestus ejusmodi apud Persas se habe-

ret, sanè illum in quamplures alias Orientis regiones transfu-

sum esse legitur. Et mos, inquit Clemens Romanus q, apud

Persas matres accipere in conjugium, & sorores & filias, & sub illo

omni axe incesta Persæ ineunt matrimonia. Ac ne forte liceat his,

qui matres sequuntur, uti illo perfugio, quo dicant, certas esse quas-

dam plagas cæli, quibus propria quedam habere conceditur, ex ipsa

Persarum gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui Magusæi

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

Andsham
T. 1. c. 11.

appellantur, ex quibus usque ad hodiernum sunt alii in Media, alii in Parthia, sed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia & Phrygia, qui omnes incesta hujus traditionis formam indeclinabilem servant, ac posteris custodiendam transmittunt, etiam cum plagam cæli mutaverint. Ptolemæus item de incolis secundi quadrantis seu maximæ australioris Asiæ partis locutus, τοῖς πλείστοις αὐτῶν, inquit, συνέπεσεν ἐκ τῆς μητέρας τὸν υἱόν horum plerisque accidit (velut ex moribus à situ loci inditis) liberos è matribus suscipere. Et de quadrantis quarti, in quo Ægyptus, incolis; sororibus, ait, commisceri solent. Et in amoribus Clitophontis & Leucippes f. admittitur, ut moribus Phæniciis plane consonum, Sororem, saltem non uterinam, matrimonio quempiam jure sibi conjunxisse. Quin & in Ægypto sororum tam uterinarum, quam germanarum etiam & gemellarum connubia licita habita præter alios t. scribit Philo u. Atque decantata satis est historiola x de Antiocho Sotere, Syriæ Rege, qui Novercam sibi, ut nec illicitam matrimonio copulavit. Ita ferè Oriens olim. Nec solum, seculis in illis remotioribus ac vetustissimis. Nam & recentioribus, seu sub annum Christi MCLXX, in defuetudinem plane non abierant hujusmodi in Oriente seu Asia citeriore incestus. Hujus incolæ nonnulli, Dogzi in Benjaminò Tudelenfiy, qui eo in ævo scripsit, nuncupati & pro atheis habiti יִשְׂרָאֵל בְּנֵי בָרְזִי in incestus effusi sunt, & proprias filias sibi matrimonio junxere. Sed in Occidentalium moribus Parentum cum liberis conjugia nunquam non execranda, puto, habita sunt. In ea asperè Athenis Sophocles z, Romæ Seneca a, ut immane quantum detestanda, in scena invehuntur. Et Papinius b,
 --- Illum, illum sacris adbibete nefastis,
 Qui leto fodit ense patrem, qui semet in ortus
 Ventit, & indigna regerit sua pignora matrē.
 Lucanus item c,
 --- cui fas implere parentem.
 Quid reat esse nefas?
 Atque juxta Occidentis veteris disciplinam, oraculum illud in somnio accepit philosophus ille Romanus d ex eorum cœtu, qui in

Tetrabibli
lib. 2.

Achilles Ta-
tius lib. 1.

Sext. Empi-
ric Pyrrhon

Hypotyp. lib.
3. c. 24. &c.

Lib. de spe-
cialibus Le-
gibus, que

ad Adult. &
Pomicid. at-
tinent, adde

Senecam in
Colocynthost

emendatum

à Iano Rut-
gerio Var.

Lect. cap. 9.

x Juliam in
Misopogone.

y In Itinera-
rio pag. 36. E

dit. Aria. &
34. Edit. Cost.

L'empereur.

z In Oedipo
Tyranno.

a In Oedipo
& Thebaide

b Thebaidos

4.

c Pharsal. 8.

d Agathias
hist. 2.

reditu

reditu ē Perfide cadaver in agro Persico insepultum comperientes
terrā humaniter contumelassent;

Μὴ γὰρ ψῆς τὸν ἀθανάτων, ἔα καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλοις,

Γῆ πάντων μήνην μητρὸς Φθόρον & δαχὴν ἀνδρῶν.

Ne tumules inhumatum. Relinquatur praeda canibus. Respuit Terra
omnium mater hominem, qui matrem coitu (ut Persæ) vitiaverit. Un-
de & insepultum denuò repertum est mane proximo. Numi-
num quidem suorum aliquot cum matribus suis & cum filiabus
commista esse memoratur; ut Jovem cum Deūm Matre & cum
Libera, id est, Proserpina filia sua ex eadem prognata. Neque
illum sanctitas aut reverentia genetricis, horror etiam pignoris ex se sati,
ab imagine potuit tam fœda cogitationis abducere? quod de eo ait Ar-
nobius e. Atqui etiam ipsa fere Occidentis Numina ejusmo-
di ex Oriente traducta sunt, ejusdem item moribus inquinata.
Et.

*c. Adversus
Gentes lib. 5.*

Sunt^f superis sua jura; quid ad cœlestia ritus

Exigere humanos, diversa que federa tento?

Taceo Mythologos physica potius ibi latere quam rem ipsam e-
narrari fere velle. Damnatur etiam, ut universis infanda, No-
vercæ commixtio, apud Senecam in Hippolyto. Nec obstat quod
in sententiis Zenonis & Chrysippi habeatur *μητρὸς ἑλᾶς* seu *matris*
concubitus interglieitā. Nam ē philosophorum aliquot, ut cun-
que celeberrimorum, in scholis opinione, mores sive seculi sive
populi alicujus (& de moribus receptis jam loquimur) elicere, à
ratione absonum est. De Fratribus ac Sororibus aliisque ē late-
re, ingens est inter Græciæ veterisque Romæ instituta discrimen.
Nam ut Dii

*f. Ovid. Me-
tamorph. 9.
g. Sext. Em-
pyric. Pyr-
rhon. Hypo-
typ. lib. 3. c.
24. & 25.
h. Ovid. Me-
tamorph. 9.
Lactantius
de Falsa Re-
ligione cap.
10
i. Ioseph. con-
tra Apionem
lib. 2.*

----- suas^h habuere sorores,

Vt Saturnus Opim junctam sibi sanguine junxit,

Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi;

*k. Philo. l. de
special. Le-
gib. ad Ad-
ult. & Ho-
mici d. spe-
ctantibus &
Minutius
Felix in O-
ctavio.
l. De Republi-
ca lib. 5.*

Sic & suas fere Græci i veteres, Deos imitati. Athenis Germa-
nas k ducebant, sed non Uterinas ex Solonis instituto. Spar-
tæ has, sed neutiquam illas ex Lycurgi. Imo hujusmodi con-
junctiones, id est, tam uterinarum quam germanarum sororum,
in sanctiore, quam finxit, Republica permisit Plato l, & unicuique
fas fore, in uxorum quam ibi præscripsit communione, quibus

cunq; cognatis, pro libitu, commisceri, πάλιν θυγατρί καὶ μητρὶ καὶ ταῖς τῶν θυγατέρων πασὶ καὶ ταῖς ἀνω μητρὸς exceptis filiā ac matre & ex filiabus neptibus, & quæ à matre ascendunt. Fœminis, verò, & commisceri suis, pro libitu, πάλιν υἱὲ καὶ πατρὶ καὶ τοῖς τῶν πατέρων εἰς τὸ κατώ καὶ ὑπὲρ τὸ ἀνω exceptis filio, ac patre & tam qui ab his ascendunt quàm qui descendunt. Et Cimonem Miltiadis F. in matrimonio habuisse scimus Sororem germanam suam Elpini-
 cen dictam. Qua in re erat non magis amore (ut verba sunt, Æmilii Probi) quam patrio more ductus. Nam Atheniensibus licet, ait ille, eodem patre natas uxores ducere. Eodem Jure Mnasiptolemam sororem ὁμοπάτριον duxisse Archetolim The-
 mistoclis F. scribit m Plutarchus. Sed intereà Sororum conju-
 gia, magnis in Occidente viris, jurisque Humani ac Divini, priscis illis seculis, studiosissimis, non modo magnoperè dipli-
 cuère, sed etiam, si conjectare fas sit, adeò rarò fiebant, ut pro illicitis potius, ex ipsis Græciæ moribus, à nonnullis æstimaren-
 tur; maximè Pythagoreis. Nam ex illa Schola, autor vetustissi-
 mus, Ocellus Lucanus, in monitis n de comoda sobolis propa-
 gatione quam ἀνδρὶ σωφροσύνης καὶ οὐσιότητι & τῷ νόμῳ ἐπισυν-
 ἔργουσι sine temperantia & pietate cum Lege simul operante, esse no-
 lit, δεινὸν καὶ inquit, παιδὸς ἐν ταῖς ποταμῶν ἐν ταῖς ἑλ-
 ληνικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητρὶ συγγίνεσθαι, μήτε θυγατρὶ, μήτε ἀδελ-
 φῷ, μήτε ἐν Φανερώ τόπῳ. Oportet etiam instituere hujusmodi mores, qui in Græcis civitatibus legitimi ac recepti sunt, nimirum neutiquam cum Matre, Filia aut Sorore concumbere, nec in templis, nec in propatulo. Perperam verò ibi vertit Ludovicus Noga-
 rola non sine insigni in veterem Græciam contumelia; Quin etiam hujusmodi institutorum disciplina in terra Græcia civitates indu-
 cenda est, ne cum matre &c. quasi aut hujusmodi flagitiorum, in Græcia tunc usus fuisset, isque legitimè firmatus, aut Ocel-
 lus, qui genus humanum ibi instituere nititur, de Græciæ se-
 orsim moribus instaurandis cogitasset. In utroque manife-
 stum est, Italum, Itali interpretem, mirificè hallucinatum es-
 se. Atque ad hunc Ocelli locum spectat, seu potius est ipse quem attulimus. Ocelli locus, id quod hac de re legitur apud Jamblichum, b. ἐπαινεῖται ὁ αὐτοῖς (Πυθαγορείοις) καὶ τὰ ποιάδε τῶν ἀρετῶν παρχόντων νομίμων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μη-
 τρὶ καὶ θυγατρὶ καὶ ἀδελφῷ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις συνιέναι.

m Themi-
 stocle.

Lib. 2.
 τῆς ἑπαι-
 τὸς φύσε-
 ως c. 4.

De Vita Py-
 thagoræ, c.
 31. pag. 118.

τεταύται

τράσι συζήσιν, μήτε θυγατρί, μήτε ἀδελφῇ, μήτ' ἐν ἱερῷ μήτε ἐν τῷ
 Φανερῷ *Laudibus à Pythagoreis celebrari hujusmodi, qui antea ob-*
tinebant in Græciæ civitatibus, mores legitimos, nempe ne quis cum Ma-
tre, Filia aut Sorore concumbat, neque in templo, neque in pro-
patulo. Alia etiam aliquot quæ ibi tum præcedunt, tum se-
 quuntur, Ocelli sunt. In τοῖς νομίμοις seu *legitimis* Græcarum
 urbium moribus ponit abstinentioniam à Sororis conjugio, quod
 tamen ex instituto ibi licuisse, interdum etiam contrahi, pa-
 lam est. Sed quia rarenter id adeo fiebat, ut plerisque, velut in-
 primis fugiendum, displicere videretur, & tametsi pro licito ha-
 bitum, propter metum tamen horreretur illiciti, ideo etiam aut
 ejus interdictum ex moribus (qui utentium consensu oriri so-
 lent) invaluisse opinabatur Ocellus, aut plerorumque absti-
 nentioniam pro interdicto libenter saltem obtendi, puto, vole-
 bat, dum institutionis suæ exempla è Græcia petebat. Quod
 itidem de Euripide, ni fallor nimium, dicendum est, ubi Her-
 mionem Menelai filiam inducit Phthiæ (quod oppidum Thef-
 salia, quo natus Achilles) Andromachen Hectoris, diæteriis
 insectantem, quod filium Molossum pepererat Neoptolemo
 Achillis, qui Hectorem interfecerat, filio, & subicientem P

p In Andro-
 mache.

Τοῦτον πᾶν τὸ βάρβαρον γένος.

Πατήρ τε θυγατρί, παῖς τε μητρὶ μίγνυται,

Κόρη τ' ἀδελφῷ. Δὲ φόνος δ' οἱ φίλτατοι

Χωρεῖσι καὶ τῶν δ' ὅθεν ἐξέρχεται νόμος.

Hujusmodi est omne Barbaricum genus. Pater enim filia & fi-
lius matri miscetur; soror item fratri; & per eadem charissimi va-
dunt. Neque horum quid prohibet Lex. Sororis concubitus in
 nefariis barbarorum moribus censet, tametsi non solum ex
 instituto tum Solonis tum Lycurgi (ut dictum est) permis-
 sum esset ejus conjugium, sed etiam ipsa tam Archetolis &
 Mnasiptolemæ, quam Cimonis & Elpinices exempla jam me-
 morata essent poetæ coæva. Atqui ad juris illam apud Athe-
 nienſes licentiam, quæ tamen paucissimos usos esse reor, atti-
 nere videtur illud Phædræ Hippolytum generum depereuntis
 precibusque apud Senecam q tentantis. Matris eam no-
 mine, insignioris reverentiæ causâ, compellarat, inter lo-

q In Hippoly-
 to, act. 2.

quendum, Hippolytus; cui illa,

Matris superbum est nomen, & nimium potens.

Nostros humiliter nomen affectus decet,

Me vel Sororem, Hippolyte, vel famulam voca.

Matris nomen vult, etiam & novercæ, inter amantes nimis abhorreretur, non item Sororis, quam ducere ex Jure patrio non illicitum. Et conjugium planè Hippolyti, velut viduam (Theseo nondum ab inferis regresso) eam primò ambire ibi satis liquet. Sed posterioribus Græciæ seculis planè evanuit, idque ante Christianismum in ea satis receptum, Fratrum & Sororum conjugii non usus solum sed & jus. Id constat ex Sexto Empirico qui sub Antonino Pio Plutarchi ex sorore nepos disertè scribit, apud suos tam Sororis quam Matris conjugium fuisse illicitum. Et cum in Clementis atque Appionis colloquio, objicerentur à Clemente in Græcorum superstitiones Ganimedis raptus, Jovis etiam concubitus sororii atque adulteria,

¶ Pyrrhon.
Hypotypos. l.
3. cap. 24.

¶ Clement. e-
pist. ad laco-
bum episc.
Hierosolym.
de gestis D.
Petri, pag. 29
¶ Comment.
ad Epicteti
cap. 47.
¶ Onirocri-
tic, lib. 5. c.
85.

Quid? inquit Appion, nonne καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἑλλήνων νόμοι ἀπαγορεύουσιν τὰ τοιαῦτα; καὶ τὰς υἱὰς καὶ ἀδελφὰς τὰ ἐναντία περὶ τούτων τιμωρεῖσθαι νόμοι τούτοις; Etiam & Græci Græcorumque leges hæc vetant? & adulteros & eos qui alias, contrafaciant, supplicis coercent? Unde etiam Simplicius, Jam cum lex & consuetudo Sororis & Fratris consuetudine interdicit: appetitiones non secus ac ab ipsius naturæ imperio suppressæ, ita prorsus sunt immobiles; nisi fortè aliquos furoris intemperies & dira scelerum ultrices agitant. Idem discimus ex Artemidoro. Atque de Græcis, hætenus; quorum moris hac in re jurisque mutationem Romanis, postquam in horum sunt potestatem redacti, deberi est sentiendum. Nam in Romano imperio veteri non solum vetita sunt parentum, etiam si adoptivorum, atque adeo omnium quotquot in linea stemmatis recta reperiuntur, conjugia, sed etiam, in transversa, fratrum (quod satis liquet item ex Catullo & Ovidio), apud quem amores suos erga Caunum fratrem incestos, ad mores Romanos, non ad Carum, exagitare puto Byblidem) amitæ, materteræ, neptis sive ex sorore sive ex fratre, aliarum longius quam in Schemate supra allato distitarum. Etiam & adfinium, veluti Novercæ, socrus,

¶ Epigo. 89.
y Metamorph. 9.

privignæ, fratriæ, uxoris prioris sororis, nurus; quæ non solum ex Christianorum Imperatorum sanctionibus z, sed ex celebri-
um, ante Christianismum in Imperium Romanum receptum, Jurisconsultorum scriptis, veluti Gaii a, Pauli b, Ulpiani c, id ge-
nus aliorum ediscimus. Et quam pudicæ hujus disciplinæ Ro-
mani veteres tenaces essent, liquet sanè ex Agrippinæ & Claudii
Principis patris sui matrimonio, cujus solennia primò celebra-
re, non audebant, nullo (quod ait Tacitus d) exemplo deductâ in do-
mum patris fratris filiâ. Quin & incestum, ac si sperneretur, ne in
malum publicum erumperet, metuebatur. Vitellius autem, oratio-
ne in senatu eam in rem, ut auspices essent Patres ipsi, habitâ,
objectionem, etiam in facerrimo illo adulationum atque servi-
tutinis seculo, ob infitas pudicitia majorum reliquias, inevi-
tabilem anticipans, at enim, inquit, nova nobis in fratrum filias Con-
jugia! Sed aliis gentibus solennia, nec lege ullâ prohibita. Et sobrina-
rum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: morem accommodari
prout conducatur, & fore hec quoque in his quæ mox usurpentur. Et ta-
met si in Principum gratiam, summo adulandi studio, senatus
populique decreto justæ inter patruos & fratrumque filias Nu-
ptiæ etiam in posterum statuebantur, minimè tamen repertus
est, nisi unus talis matrimonii (ut Taciti verba sunt) cupitor, T.
Alledius Severus, eques Romanus (quem plerique Agrippinæ gra-
tiâ impulsus ferebant) præter libertinum obscurum, cujus
Svetonius f meminit. Quod autem de Sobrinis habet Vitel-
lius, de consobrinis, patruelibus, seu amitinis planissimè, uti
& annotavit Lipsius, intelligendum est. Et memorat Plutar-
chus plebiscitum g, quo decretum est, πᾶσι ἐξείναι γαμεῖν
ἀλλήλους, τὰ δὲ καὶ ὑπὲρ καὶ ὑποκάτω licere omnibus ducere uxores
usque ad consobrinas, sed quæ in stemmate superiores essent, eas esse
illicitas. Sed in Roma veteri etiam patruelium, amitino-
rum, seu consobrinorum nuptiæ nunc vetitæ fuere h nunc
permixtæ i; & notissima etiam est controversia de negatione,
quam hac de re in versione sua Græca Justiniano k adhibuit
Theophilus; qua de, uti etiam de tota re patruelium & amitino-
rum

z Instit. Ju-
stin. tit. de
Nuptiis &
C. Theodos. l.
3. tit. 12. C.
Inst. t. de in-
cest. Nupt. l. 8
a Instit. t. 4.
b Sent. Re-
cept. lib. 2. tit.
19. & ff. de
Rit. Nupt. l.
14. & 68.
c L. 12. ff. tit.
de Rit. Nupt.
Adde edictum
Diocletiani
& Maxim.
c. tit. de Nu-
ptiis. lib. 17.
quod habe-
tur integrum
in Cod. Gre-
goriano lib.
5. tit. de Nu-
ptiis, & in
collat. l. g.
Rom. & Ju-
daic. Licini
Rufini.
d Annal. 12.
e Videtis Cu-
jaci Ob-
servat. 13. c.
16. sed & ob-
servat. quod
legitur apud
Ulpianum. tit.
de his qui in
Potestate
sunt.
f In Claudio
cap. 26.

g Problem. Rom. 6. h Gaius. Instit. tit. 4. Pomponius l. 3. ff. tit. de Rit. Nupt. i Augustin. de Civitate
Dei lib. 15. cap. 16. l. 19. C. de Nuptiis, c. 20. c. 35. & 2. & 3. k Instit. de Nuptiis §. duorum autem videtis
Aurelium Victorum in Theodosio, D. Ambros. epist. 66.

I In *Indici-
arum Iuris
præmiss. cap.
3. & vide
Iac. Gotho-
fred. ad Li-
banii orat.
De ay yci
plav 6. & de
hisce vide
Barnab.
Briffon. lib.
de Iure con-
nubiorum & c.
m Lebit. 18.6
n Calixtus
papa c. 2.
Caus. 25. q. 2.
& 3.
o L. 10. ff. de
gradibus &
affinibus.
p Sentent. re-
cept. l. 4. tit.
11. adde Mo-
destin. l. 4. ff.
tit. de Gra-
dibus.
q Hinc illud
Isidori Ety-
mol. lib. 9. &
c. 6. Caus. 35.
q. 5.
r Gratian. c.
21. C. 35. q. 2.
& 3.
s C. 1. Caus. 35.
q. 2. & 3. &
c. 15. & 20.
ibid. Grego-
rius PP. 1.
t Nicolaus
PP. 2. c. 7. ib.
& apud Pet.
Lombard sent. 4. dist. 40. u Concil. Wormat. c. 32. & Caus. 35. q. 2. & 3. c. 18. x Ulpianus l. 2. tit. de suis
& legit. hered. ff. 8. 1. y Iustin. Institut. tit. de successione cognatorum §. hoc loco & Novell. 118.*

rum conjugali, dissertationem tum Juridicam tum historicam do-
 ctrinâ & iudicio refertam pridem edidit Christophorus Ric-
 cius Dantiscanus. Pontificii verò Occidentis, vetustis Christia-
 nismi seculis, aliam omninò induxerunt heic rationem, eamque
 satis miram. Divinum de hac re præceptum generale illud m,
Nemo ad propinquam carnis suæ accedat, seu ad consanguineam suam,
 ita accipi voluere, ut omnigeni consanguinei inde arcerentur
 inter se nuptiis. Ne tamen in eos objicias, nullos omninò re-
 periri, qui non aliquo consanguinitatis genere, utpote non so-
 lum in primis sed in propioribus parentibus convenientes, na-
 turaliter jungantur; ad civilia, in Jure Cæsareo, cognatio-
 num nomina, quibus hereditates & tutelæ deferuntur, se n con-
 tulere; extra quorum limites, quoniam specialia consanguini-
 tatis vocabula Jurisconsultis Romanis non habebantur, nec con-
 sangvinitatem heic præpedientem agnoverunt. Civilia illa no-
 mina septem conclusa sunt gradibus, ut videre est in Pande-
 ctis o. Et Paulus, *successionis*, inquit p, *gradus septem constituti sunt,*
quia ulterius per rerum Naturam nec nomina inveniri nec vita succe-
dentibus prorogari potest. Ubi q vetus interpretes Anianus; in *his*
septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos
nec affinitas inveniri, nec successio potest amplius prorogari. Hinc in-
 terdictæ olim nuptiæ in Occidente usque ad septimum gradum
 inclusivè (qui & pro sexto r variante in personis calculo, inter-
 dum æstimatur) rationibus redditis, quoniam s hereditas rerum
 per legales diffinitiones sancita usque ad septimum gradum protendit
 successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognatio-
 nis deberetur, & quia t postea parentela cognosci non potest. Inter-
 dictæ item, usque dum u generatio recordatur, cognoscitur, aut me-
 moriâ retinetur. Perinde ac si post septimum gradum omni-
 moda sanguinis relatio propinquitatisque, etiam ad sensum
 quo ipsi illa Legis de Nuptiis Mosaicæ verba prævia ac ge-
 neralia intelligerent, prorsus deleta fuisset. Cum interea cer-
 tò sciamus, non solum qui longius sive rectâ sive ex transver-
 so, etiam in infinitum, distarent, vetustis x Jurisconsultis consan-
 guineos nuncupari, sed etiam, usque ad decimum y gradum jure
 Cæsareo,

Casareo, consanguinitatis nomine, sublatâ agnatorum & cognatorum differentiâ, succedere, atque excludere fiscum. Sed verò quod & magis mirere, petitâ, ut diximus, è Jure Casareo graduum, extra quos, velut ex eo edocti, consanguinitatem non agnosci volebant, enumeratione generali, ita aliam nihilominus & juri Casareo planè incognitam, Jurisconsultisque nonnullis haud parum & invisam, gradus ex transverso superputandi inibant rationem, ut tametsi septimi gradus nomen quidem retinerent, decimum quartum tamen, ad Casareorum calculum, non raro innuerent. Nam, ubi, jure Casareo, generatio cujuslibet personæ ex transverso gradum facit unicum, adeò ut Frater & Soror binis ita distent gradibus (nam in transversa linea primus gradus a Casareis non habetur) & consobrini quatuor, horum liberi sex, atque horum denique liberi octo, scilicet pronepotes fratris & sororis; Pontificii illi quarto duntaxat gradu hosce distare volunt, ita putatis consanguineorum gradibus, ut quot à communi parente, in æquali inde distantia, alter distet, tot solum inter se distent; in inæquali, quot à communi parente distet remotior. Adeoque ut ipsas Casareorum proximitates, intra quas consanguineorum nomen cohiberi putabant (unde & leges stabiliebant nuptiales) ipsi duplicando ita excederent. Et demùm de gradibus septem ita numeratis pronuntiabant, *ultra hos nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari*; cum interim decimus, ad juris Casarei calculum (cujus etiam in successione ratio habita) vicesimus ita esset ad Pontificii. Et obtinuit & sanè hujusmodi matrimonii prohibitio, nec multum in affinibus dispar, usque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III; anno salutis MCCXV celebratum, in quo sanctum *prohibitionem copulae conjugalis, quartum consanguinitatis & adfinitatis gradum non excedere*, (id est, octavum in Juris Casarei calculo;) *quoniam in ulterioribus gradibus, jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari*. Atque hoc puto Jure in Occidente, ubi autoritas Pontificis Romani legibus abacta non est, (velut in Anglia, ubi juris Divini heic tantum ratio, ex Lege *habetur*) utuntur,

z Alberic. Gentilis de Nuptiis lib. 5. cap. 6. alii ibi citati.

a Gaius l. 1. ff. tit. de Gradibus.

b Alexander PP. 2. cap. 2. Caus. 35. q. 5.

c C. 14. Caus. 35. q. 2. & 3.

d C. 8. extr. de Consang. & Affin.

e Stat. 32. Henrici Regis 8. cap. 38.

Neque sanè sine difficultate olim introducta sunt in Britanniam nostram Pontificia de gradibus hisce decreta, ut videre est ex eo quod quarto distantes gradu, sub initiis apud Anglo-saxonas Christianismi, invicem conjungi, epistolâ Augustino Anglorum gentis Episcopo datâ, indulserit f. Gregorius magnus, *ne à bono, quod ceperant, metuendo austeriora, recederent.* Apud veteres autem Scotorum aliquosne ipsa quidem divina hac de re præcepta, ante sexcentos aut circiter abhinc annos satis admissa sunt, nedum Pontificia. Vetustus autor g vitæ Margaretæ Reginae Scotorum, Malcolmi III uxoris, quæ in Divas relata, *Illicita, inquit, Novercarum Conjugia similiter & uxorem fratris de sancti fratrem superstitem ducere, quæ ibi (in Scotia) antea fiebant, nimis ostendit execranda & à fidelibus velut ipsam mortem, devitanda.* Multa quoque alia contra morem Ecclesiæ inoleverant, quæ in eodem Consilio damnans de regni finibus extirpavit. In Ecclesia Orientali, remissius heic ex transverso quàm in Occidentali, non solum seculis anterioribus sed etiamnum, licet diversimode h, egerunt. Gradus enumerantii, neque unquam aliter soliti, ad Juris Cæsarei formulas. Qui fursum deorsum in recta stemmatis linea occurrunt, univ-
 versos arceri invicem nuptiis volunt. Sed, ex transverso, antiquitus gradum sextum planè, id est, ad Pontificiorum, in Occidente, calculum, tertium admitti volebant, octavum indubitanter admittentes. Putatis verò ad personarum seu generationum numerum (quemadmodum in Jure Cæsareo) gradibus, de septima persona, id est, gradu septimo, pronuntiare solebant, eum nec permitti expresse, nec denegari à lege, ideoq;
 τὸν τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου καὶ τοῦ ὀκταβίου μὴ διατρέχειν, καὶ δὲ τὸ γυνεῖσθαι, μὴ ἀγορεύειν, *hujusmodi nuptias, antequam inirentur, non permit-
 ti, in itas vero minime sane distrahi debere.* Postmodum verò, nempe anno Salutis M L V, sub Michaeli Patriarcha Constantinopolitano, decisum est in Synodo k, ut persona seu gradus septimus etiam illicitus in posterum, quod & nunc ibi obtinet, haberetur, sed ut octavus citra controversiam licitus esset. Ceterum qui ita unicâ, in Consanguinitatis gradibus, personâ, velut ex indulto differunt à Pontificiis Occidentis, strictius ac subtilius in Adfinitatibus agunt; quibus sunt ali-
 quæ,

f Lib. 12. epist.
 31. Beda Hist.
 Eccles. lib. 2.
 cap. 20. & c.
 20. caus. 35. q.
 2. & 3. & 2.
 caus. 35. q. 5.

g Nova Legen-
 da Angliæ fol.
 226.

h Vide sis S.
 Basilium Ca-
 none 68. Sy-
 nod. in Trullo
 can. 54. Har-
 menop. in E-
 pit. Canonum
 sect. 5. tit. 3.

i Juris Græco-
 Romani tom.
 1. lib. 3. pag.
 204. & lib. 4.
 pag. 266.

k Ibid. lib. 3.
 pag. 206. Ad-
 de Matthe-
 um Mona-
 chum lib. 7.
 ibid. p. 480.

quæ, Occidentalibus Jurisconsultis planè ignotæ, nimium involuta, nec breviter describendæ, ut omittam etiam cognationes eorum heic adoptivas ac spirituales, quarum rationem, ut etiam Occidentales, habent ipsi. Pluribus ostensæ sunt Græcorum seu Orientalium quos diximus, hac de re sententiæ receptæ ac Decisiones, in Juris Græco-Romani ab J. Leunclavio editi autoribus, Constantino Harmenopulo¹, Manuele Hierodiano, apud Zachariam Chartophylacem, cognomento etiam Marapharam, in synopsi ejus *τῶν τῆς οὐν-
ψυχίας βαθμῶν* seu *de Consanguinitatis gradibus*, atque Petro Arcudio^m, qui omnes Græcæ Jurisprudentiæ callentes eam tractarunt. Mahumedani heic jus suum habent singulare ita ex Ebraeorum, veterum Romanorum, Gentium antelegem Moisaicam, & demum Christianorum moribus atque interpretationis compilatum, ut nihilominus quod etiam omnino suum sit infarciant, ne totum aliis accepto ferrent. De consanguinitate illi ferè ut Romani veteres Christianismo, ante abjectum Pontificium graduum calculum, firmati. Affinitatem nolunt privignarum aut socruum matrimonia impedire, citra præuntem uxoris concubitum. Nurum omnino ducere nefas esse volunt, uti & Novercam & binas Sorores. Nutricibus autem & sororibus collacteis, etiam & iis, quæ hisce proximitate conjunguntur, quemque interdicunt. Alcorani verba sunt n^o ^{n Azor 4.} ^{Codice Lat 8}

ولا تركحوا ما نكح اباؤكم من النساء الا ما قد سلف
ان كان فاحشتم ومقتا وما سبلا * حرمت عليكم
انيساتكم وبناتكم واخواتكم وعمهاتكم وخالاتكم
وبنات الاخ وبنات الاخت وامهاتكم اللاتي ارضعنكم
مما خواتكم من الرضعات وامهات نسائكم وربائبكم
اللاتي في حجوركم من نسائكم اللاتي دخلتم

فهو فان لم نكنوا دخلتم بون فلا جناح عليكم
 وحلائل ابنايكم الذين من اصلايكم وان تحمقوا بين
 لا تختن الا ما من سلف ان الله كان غفورا رحيما

Ne matrimonio jungamini feminis, quibus parentes vestri conjuncti sunt. Quod tamen olim permissum est. Sed Turpitudine est, abominatio atque mos nefarius. Piaculum esto vobis ducere matres vestras (quæ non semel ob nefandos, qui in Oriente ingruerant, ut supra ostensum est, matrum concubitus, in Alcorano o expressim interdiciuntur) aut filias vestras, aut Sorores, aut amitas vestras (tam librariorum quam typographi incuria habet heic Codex Latinus Amicas, literulâ malè mutata; unde & Arrivabenus p in Alcorano Italico l'amiche) aut materteras vestras, aut neptes ex fratre, aut neptes ex Sorore, aut Matres quæ vos lactarunt (Nutrices) aut collatelas Sorores, aut uxorum Matres (Socrus) aut uxorum filias (Privignas) quæ in tutela vestra sunt. De uxoribus vestris intelligendum est scilicet, quibuscum concubueritis. Quod si cum eis nondum concubueritis, (si repudiaveritis ante coitum, aut ante coitum demortuæ fuerint) hæc ducere vobis nefas non est; neque ducenda sunt vobis uxores filiorum vestrorum naturalium (Nurus, maritis superstitibus seu repudiata) nec binæ Sorores, quod tamen antiquitus permissum. Et Deus indulgens est & misericors. Quod explicans Mahumedes Ben

Achmed, ad illud de Matribus, ait وشملت الجرات من

idem esse jus de aviis (seu majoribus in re-

cta linea foemineis) sive paternis sive maternis ; de Filiabus,

شملت بنت الاولان وان شملت jus idem esse de

neptibus, ex prole & de descendantibus ; & de Sororibus, compre-

hendi quæ sunt من جملة الاب او الام sive germanæ

sive uterinae. Neque amitarum nomine, patris tantum

sorores sed & avorum venire, uti & materterarum, non

solum

solum Matris sed & Aviarum maternarum Sorores. Nam in-

terpretatur *حالاتكم اخوات امهاتكم وحنانتكم* *sorores*

matrum vestrarum & aviarum vestrarum. Consona est Retinen-
fis versio, sed malè ibi *Patruelles* pro hisce substituit Philippus
Gaudagnolus in responsione qad Ahmed Ben Zin Persam. Ne-
ptes autem, etiam & filias suas seu proneptes heic denotare
docet Achmetides. Sororum autem collactearum ejusmodi
rationem habendam, quà confanguineas suas spectant; ut
quemadmodum fratris seu sororis sanguine conjunctæ pro-
pinquæ, veluti amita, matertera, neptis sive ex Fratre sive ex
Sorore, interdicuntur, ita etiam & vetitas esse collactæ So-
roris propinquas ejusmodi non aliter ac si naturaliter ipsæ La-
tenti fuissent conjunctæ. Et regulam subdit; *بحرم من*

*q In Apologia
pro Christia-
na Religione
lib. 1. cap. 5.
sect. 3.*

الرضاع ما يحرم من النسب *Interdicitur Lactentis nomi-
ne, quæcunque nomine sanguinis interdicitur.* Ita ille. Et celebris
apud Mahumedanos Jurisconsultus Abu Bircat Abdalla Ben

Achmed r de vetitis nuptiis *بحرم من تزوج ام و بنتن وان*

*In Compen-
dio Juris Ca-
nonici Mahu-
medanorum
Ms. lib. 5. c. 1.*

*بعتا واختر و بنتها و بنتن اجبر و عته و حالته و لم امراتن
و بنتها لن دخل بها و امراته ابنة و ابنة وان بعتا و اكل*

رضاع *Interdicuntur cuique nuptiæ matris suæ & filia suæ & earum
quæ sursum deorsum sequuntur, & Sororis suæ & filia ejus & filia
Fratris sui, & amita suæ & matertera suæ & matris uxoris suæ & filia
ejus (si modo concubuerit cum uxore) & uxoris patris sui seu No-
verca, & filii sui seu Nurus & eorum qui sursum deorsum sequuntur,
atque etiam fœminarum quæ jure collacteo ei conjunguntur.* Quo-

niam toties inculcari solet, rationem Naturalem, seu Natura-
lia jura in Cognationibus quæ matrimonia seu coitum prape-
diunt, velut ante alia, adeo passim conspici, ideo & fu-
sius aliorum præter Ebraeorum scita, mores, ac Leges ea-
de re visum est sic adnotare. Atque hætenus de Con-

cubitu illicito, ac re Matrimoniali quatenus pependit sive ex

Jure Naturali & Universali juxta Ebraeorum placita, sive ex Levitico, quâ Gentiles spectavit.

CAP. XII.

De Matrimonio & Coitu, quâ sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exteræ originis, sed in Judæismum, citra libertatem cooptatos. Gentilium, qui Judæismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habiti.

Consequens est ut videamus de Matrimonio & Coitu, ex Jure Gentium apud Ebræos, sive admissio sive vetito, ratione aut Conditionis Servilis aut Gentis Exteræ, aut exteræ originis, etiam postquam quis in Judæismum esset cooptatus; atque hoc tam quâ hominum hujusmodi matrimonia seu coitus sive Originariis, sive aliis in Judæismum adscitis sive permissus sive vetitus fuerit, quàm quâ in ditione Israelitica, sive vetitus sive permissus ipsis hominibus ejusmodi inter se invicem. Quod ad Conditionem Servilem priori modo heic attinet; occurrit quidem nonnihil de Servorum (e Gentilibus in servitutem reductorum; nam servorum Ebraeorum, qui perpetui, ut nemo nescit, non fuere, sed tantum temporales, alia planè conditio) & Ancillarum nuptiis Judæis interdictis, suprà ubi è paraphrase Chaldæo prohibitionem etiam sacram ea de re habes. Quod in universum & sine ulla exceptione (præter eam quæ, secundum aliquos, est de jure in bello captivæ singulari, de quo infra) verum est, si de servis & ancillis nondum in Judæismum nomine servitutis seu servitute retentâ, juxta superius ostensa, adscitis rem capias. Nam servi ejusmodi planè ita exteri fuere, ut ab aliis merè Gentilibus, quorum matrimonia & coitus nunquam non Ebræis vetitus, ut mox ostenditur, neutiquam distinguerentur. De servis autem in Judæismum servitutis nomine seu servitute retentâ adscitis (juxta quod libro secundo explicatur) regulariter etiam prohibitio quidem ejusmodi & de id genus ancillis recepta est. Unde & Josephus u habet inter leges sibi Mosaicas

fCap. 4. hujus libri.

Lib. 2. cap. 3

u Archaeolog. lib. 4. cap. 8.

Δέλας μὴ γαμέϊσθαι τοῖς ἐλαθέροις Ancillas ingenuas non matrimo-
 nio jungendas. Ceterum accedunt exceptiones, apud Talmu-
 mudicos, quantum observavi, trinae. Prima est de Mamzeri;
 secunda de Ancilla partiaria seu partim manumissa aut partim
 libertina; tertia de servo Ebraeo, seu Ebraeo in servitutem tempo-
 ralem ex more gentis addicto. Mamzeri, etiam Originario,
 permixtum est Ancillae conjugium, jure perquam singulari, de
 quo vide inferius capite decimosexto. Ancilla partiaria heic
 dicta ea erat, quae à Gentilibus in servitutem, non sine Juda-
 ismo, redacta, libertatis partem, non integram seu perfe-
 ctam, domini indultu nanscisceretur; quando scilicet pro liberta-
 tis pretio aliquanto soluto, aliquantum etiam libertatis, veluti di-
 midia seu tertia pars à domino ei est indulta. Nam tam fervus
 ejusmodi eis erat quam ancilla; atque hanc *חצייה שפחה* *x Maimonid.*
partim ancillam & partim libertinam uti & il- *hal. Abdim*
lum *חצייה שפחה* *partim servum & partim li-* *cap. 7.*
bertinum vocitant. De ejusmodi aiunt ancilla Ebraei, cum ea
 sponsalia non irrita fuisse, nec tamen vim satis integram for-
 tita antequam illa nacta esset libertinitatem integram. Atque
 de ea legem illam intelligunt, *Quicumque y dormierit cum muliere*
concubitu seminis quae est (*שפחה נחרפה לאיש*) ancilla addi- *y Levit. 19. 20.*
 cta viro (nubilis habet vulgata & *ἡ ἀπεφυλαγμένη αὐτοῦ πῶ*
viro asservata Hellenistae, Tertullianus *z, quae homini esset reser-* *z De Pudici-*
vata) non tamen redimendo redempta, nec libertate donata, ipsa va- *tia cap. 20.*
pulabit; non morientur, quia non libera. De partim tantum, jux-
 ta jam dicta, redempta, intelligunt. Quacum quoniam *יין* *a Gemar, Ba-*
ממזר *minime erant sponsalia perfecta* seu matrimo- *bylon. ad tit.*
 nium absolutum, antequam totam libertinitatem acquireret, ideo *Gittin cap. 7.*
 non ultimum supplicium velut ob adulterium, sed verbera *fol. 43. a.*
 tamen, quia inchoata erant, licet necdum ratione fervilis con-
 ditionis partim adhuc retenta perfecta sponsalia, irrogaban-
 tur. Quod vertitur heic addicta, pro desponsata, sumitur e-
 tiam in versionibus plerisque Orientalibus. Et Judaei Hispa-
 nienses ibi, *sierva desposada à varon.* Sed de sponsaliis seu
 Matrimonio quale diximus inito, nec satis perfecto, capi-
 unt Magistri. Exceptionem heic Tertiam in superioribus
 b tetigimus. Neque alia est quam licuisse domino Ebraeo, *b Cap. 4. huc*
 servo *jus libri*

fervo suo temporali, item Ebræo ex sententia fori in servitu-
tem addicto (non aliter) ancillam aliquam suam c. Gentilibus
in Judaismum servitute retentâ cooptatam conjungere, ut
prole servili seu utriusque fructu familiam & bona sic augeret;
qua de re plura inferius c. Atque ita de Servis & Ancillis c.
Gentilibus in servitutem simul ac Judaismum redactis, quâ si-
ve matrimonium sive coitus Originariis aliisque Judæis cum
illis sive permissus sive vetitus. Jam verò tam liberæ quàm ser-
vilis conditionis hominum universorum, Gentilismo nondum
exuto, coitus & matrimonium Ebræis Judæisque cunctis in-

terdictus habebatur, admittâ interea juxta aliquos exceptio-
ne illa de Captiva, quam capite proximo fusiùs dabimus. Ad

Gentes heic exterarum universas spectare voluit aliqui d. legem
illam sacram, Affinitatem non contrahes c. cum eis (id est לֹא תִתְּחַבֵּב
בָּם) neque filiam ejus accipies filio tuo. Sunt & ejusmodi & alia. Qua-

lis etiam, ex more, ante Legem Mosaicam post Circumcisio-
nis fedus, in filiabus eorum, qui circumcisi sunt, obtinuisse vi-
detur. Nam filii Jacob Sichemo & patri ejus responderunt g,

non possumus facere rem istam, ut demus sororem nostram viro incir-
cumciso, כי חרפה הוּא לָנוּ Nam id opprobrio esset nobis; seu
ut vulgata, quod illicitum & nefarium est apud nos. Juxta quod

Theodotus h Jacobum induxit loquentem,

Οὐ γὰρ δὴ δεῖταιν γὰ τὸδ' ἐβραίοισι τέτυκται
γαμβροὺς ἀλλοθεν εἰς γὰρ τοὺς ἀγαπῶντι δῶμα,
ἀλλ' ὅστις Ἰσραὴλ ἐξέυχεται εἶναι ὁμοῖος.

Nefas est Ebræis sive generos sive nurus (legendum enim opi-
nor, γαμβροὺς ἀλλοθεν ἢ γὰρ τοὺς) ab exteris in lares suos ducere; sed
eos tantum qui sunt contribules. Et illustre habetur hac de re

judicium apud Ezram i, ubi videtur quidem non ad septem
populos paulò ante in loco Deuteronomii jam antè citato me-

moratos tantum legem illam atque ceteras congenere attine-
re, sed pariter ad alias gentes, quotquot nondum in Judais-

mum adscitæ. Alii verò leges illas ad Septem populos ita
tantummodò volunt k spectare, ut alios in illis includi no-

lint. Sive autem ex legibus illis, sive simul ex adfidua sin-
gularis quam sibi haberent sanctitatis conservatione ac avita
tradi-

c Lib. 6. c. 7.

d Maimonid.

hal. In furi Biane

cap. 12. & Bi-

de Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Iabimoth c. 2

fol. 23. a. &

ad tit. Kido-

schim cap. 3.

f. 68. b.

e Deut. 7. 2.

f Exod. 23. 32.

34. 16.

g Genes. 34.

14. & vide

ibi comma 7.

h Apud Euseb.

Preparat. Eb-

angelic. lib.

9. cap. 22.

i Cap. 9. & 10.

& vide Ne-

hem. c. 13. 25.

k Gemar. etiam

ante citata.

& Mos. Mi-

kotzi pre-

cept. Negat.

na. & 110.

traditiones res manarint, certum est tam à coitu (nisi unicam
admittas jam ante memoratam exceptionem) quam à matrimo-
nio Gentilium, circumcisos foeminasque sive ex Origine sive
ex Cooptatione Judæas abstinere debuisse, contractusque spon-
salitios cum eis fuisse plane irritos, apud Talmudicos ! esse re-
ceptissimum. Exteræ autem nationes, eis plane sunt tantum
non in Judaismum cooptatæ. Quid Christiani de Paganorum
& Christianorum conjugis statuerint, ex ipsorum disputatio-
nibus obviis eliciendum. Disertè etiam Mahumedes, prohi-
bet **م** Musulmanorum suorum & **المشركين** Infidelium, seu qui
nondum Mahumedismo nomina dederint, conjugia **حتى يومئذ**
usque dum crediderint, id est, Musulmani fierent. Sed verò Tal-
mudici qui ex ipsis legibus sacris, ejusmodi cunctarum natio-
num exterarum (nec solum septem populorum) matrimonia
putant **א** suis interdicta, adeoque & coitum **דרך אישות** conju-
galem, ipsi nihilominus coitum earum **דרך זנות** meretricium seu
fornicationem è traditione seu instituto avito tantum vetari vo-
lunt. Qua intereà de re sententia non est apud Magistros
unica. Certè de Zelotarum Jure quo veluti à Mose recepto,
Israelita cum gentili se coitu publicè miscens impune occidi po-
terat, superius **o** monitum est. Simile facinus clam patratum
verberibus luebatur ex majorum instituto, quod alii è seculis
reperunt vetustissimis, sed alii ab Hasmonæorum tempore. Sci-
licet legitur in corpore Talmudico **p**, interdictum fuisse Ebraeis
à **בית דין** consistorio seu Consensu Hasmonæorum
coitum **בזנות** clandestinum foeminae gentilis seu ethnicae
משום id est nomine *mensibus laborantis* seu *immunda* **q**,
ancilla, ethnica, & scorti, perinde ac si cum ea coitus tot simul
nominibus haberetur imposterum illicitus, adeoque verberum
pœnâ luendus. Quod nihilominus à nonnullis **r** ita intelligen-
tur, ut tot nominibus delinquat tantum Israelita, qui velut uxo-
rem seu concubinam legitimam sibi paganam conjunxerit; is
vero qui meretriciis ejus obiter amplexibus uteretur, puniendus
esset nomine duntaxat Ethnicae & Scorti. Hinc Moses Cotzen-
sus; **קודם בית דין שר חשמונאי היתה נזירה מותרת**
בזנות

l Et fidesia
Joseph. lib.
ii. cap. 8.
m Alcoran
Azar. 3.
Lat. Arab. 2.
n Gem. Bab.
ad tit. Abo-
da zara cap.
2. fol. 36 b.
Maimonid.
halach Isuri
bia cap. 12.
o Lib. 4. c. 4.
p Gem. Bab.
ad tit. Abo-
da zara cap.
2. fol. 36 b. un-
de intelligi-
tus est locus
Sepher Ju-
chasin f. 15 a.
Fidesis lo.
Coch. in ex-
cerpt. e Ge-
mam San-
hed. p. 193.
q Vide supra
lib. 2. cap. 5.
pag. 180.
r Maimonid.
hal. Isuri Bia
cap. 12.
s Præcept.
Affirmat.
122. quem **o**
fid. Præcept.
Negat. 112.
de Ethnica-
rum concu-
bis.

Cap. 4.

Maimonid
Bal. Ifuri Bia
cap. 12.

Num. 31. 16.

y Hist. lib. 5.

Bidefis l.

de successio-

nibus in Bo-

na cap. 3.

z Halach. 1.

fui Bia cap.

10.

a Animad-

Bers. ad Eu-

seb. pag. 149.

fui ad num.

1983.

נִשְׁכָּן Ante consistorū Hasmonæorum tempus, ethnica coitus clandestinus (Ebræo) licitus erat. Quod de innupta aut ea, cujus nuptiæ civiliter solutæ sunt, capiendum; & cum eo quod ante habetur: de stupri inter Israelitas ipsos interdicto sacro comparandum. Nam juxta hanc sententiam, interdictum illud ad Judæorum & Judæarum tantum, non ad Judæi & paganæ coitum attinuit. Alii vero qui ex Origine vetustissima coitum ejusmodi illicitum apud ipsos faciunt, graviolem fœminæ Ethnicæ quam Judæo cum ea concumbenti Pœnam volunt ex judicio torensi u infligendam. Nimirum ultimum supplicium; cum Judæus duntaxat vapularet. Atque hujus originem Pœnæ seu exemplum sumunt ex sacra x de Midianitidibus, quibuscum Ebræi coiverant, historia. Ex hisce illud Taciti y, projectissima ad libidinem gens alienarum concubitu abstinent. Et gravissima habent Magistri monita quibus gentem suam ab omnimodo exterarum nationum, ante Judaismum susceptum, coitu ut plane illicito deterrent. Quin nec prolem ex ethnica susceptam, in liberorum numero habebant. Disertè Maimonides, ubi etiam ex incestu qualicunque genitos in liberis civiliter censendos juxta mores eorum docet, **וְחָבֵן מִן הַגֵּוִי אִינוּ בָנוּ** sed inquit z, filius ex Gentili susceptus ab Israelita, pro filio non est habendus. Sed ex Israelitide à pagano suscepta proles generis Israelitici fuit, ut infra ostenditur. Ex jam dictorum sensu etiam ad illud Eusebii, Herodes Antipatri ascalonitæ & Matris Cypridis Arabissæ filius à Romanis Iudæorum suscepit principatum, Josephus Scaliger a, Matrem, inquit, quanquam Arabissam, tamen Iudæam fuisse dicimus, quia acceperat ritus Iudaicos. Aliter homini Iudæo seu ad num. nubere non potuisset. Nam ante tempora Hasmonæorum licebat rem habere cum pagana, cum tamen de Moabitidibus mulieribus districtè interdictum fuisset à Mose & à Nehemia. Sed Judæi progressu temporis deteriores facti, id sibi tacito consensu permiserant, donec temporibus Hasmonæorum sancitum est, ne cum pagana Iudæus rem haberet, ne clam quidem. **בֵּית דִּינֵנו שֶׁל הַשְּׂמוֹנָתִי גִזְרוּ עָלֵינוּ בֵּית הַגֵּוִי אֶפְרָיִם אֶפְרָיִם בְּצַנְעָה כִּי קִוּוּ זֶה הָיָה מוֹתָה כְּדֹחֵהָ** (id est ut habet ille) Tribunal Hasmunæi sanxit super concubitu Ethnicæ, etiam clandestino quod antea permissum erat, ut **לֵבִי** in præceptis. Sic Scaliger. Quod vero dicit de præ-

ptis in versione hac, intelligendum est de Mosis Cotzensis, loco jam citato, præceptis affirmativis. Nam & verbis illis Ebraicis à Scaligero plane ex Abraha Zacuthio b allatis, ipse numerus qui apud Cotzensem est, ut vides, adjicitur. Sed quod heic habet Scaliger de Herodis matre, id expendi debet ad trutinam, quam infra de Natalibus Israelitarum, Profelytorum, Paganorum etiam & Herodis exhibemus. Ut vero quinam ex natalibus sive Servi sive Gentiles, Pagani, aut Exteri censerentur, dignoscatur, regula ex Jure Ebraeorum civili כן הכנת מן העבר או מן הגוי או מן השפחה או מן הגויה הרי הוה כנא חכא proles sive è servo sive è pagano sive ex ancilla sive è pagana nata, ejusdem est cum matre conditionis, nec patris ratio omnino (in ea discernenda) habetur. Adeo ut ab Israelita proles suscepta ex ancilla seu pagana non minus conditionis esset servilis seu paganica, quam à servo aut pagano genita. Contrà, tam Israelitica erat proles à pagano seu servo ex Israelitide suscepta, quam ab Israelita. Matris in illicitis hujusmodi commistionibus semper ratione duntaxat habitâ ex jure civili Ebraeorum. Et sic Maimonides juxta veteres d Talmudicos. Unde mendum insigne apud Mosem Cotzensem c in utraque ejusdem Venetiis editione (terciam nondum novi) corrigendum est. Pro eo quod in jam citata regula est כנא חכא ejusdem est cum matre conditionis, legitur apud Cotzensem prima editione כמרו חכא alterâ כמרו חכא utroque denotante ejusdem est cum illo conditionis, ac si de patre verba fierent, quo nihil magis est juri civili Ebraeorum aut Cotzensis ipsius sententiæ adversum. Restituendum כנא seu Conditionis materna quemadmodum habet in allatis Maimonides.

b. Sepher Iuchasin f. 174.

c. Maimonides hal. Isuri Bial cap. 15.

d. Misnat tit. Kidoshim c. 3. & Gemara ra ibidem. e. Præcept. Negat. 117.

CAP. XIII.

De singulari jure, quo militi Ebraeo cum Captiva Gentili, præda sua parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concubere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, iterandum.

IAm vero jus illud, quod capite superiore memoravimus singulare (unde & exceptio in ante dictis de feminæ paganica concubitu juxta nonnullos nata est) ex lege illa sacra pendet f. Quando egressus fueris in prælium.

f. Deuteronom. 21, 10.

g Gem. Bab.
 ad tit. Iabi- contra hostes tuos, tradideritque eos Dominus Deus tuus in manus
 moth cap. 4. tuam & ceperis eos captivos, viderisque in captivitate mulierem
 fol. 48a. & pulchram (quam נְחִימָה וְפִתְיָה nuncupant, seu mulierem
 Magistri, ad formam venustam) & concupiveris eam habere, & acceperis eam, ut tibi
 citatam le- uxor fiat; Introduces eam in domum tuam, & radat caput suum,
 gem, prater & faciat, seu crescere sinat unguis suos (ita illud נְעֻשָׁה אֶת הַיָּד
 Maimonid. צַרְנִי ibi sonat & Magistris & Onkelo; ut ipsa utroque
 hal. Mela- devenustaretur. Vulgata ibi, circumcidat unguis suos; neque
 kim cap. 8. aliter Hellenistæ) & deponat vestem captivitatis sue (splendidio-
 h Maimon. res vestes) à se, & sedeat in domo tua, deploretque patrem suum &
 halach. Me- matrem suam per mensem dierum. Et postea intrabis ad eam, & con-
 lakim cap. 8. cumbes cum ea, eritque tibi in uxorem. Sin autem non dilexeris
 ad mentem, eam, dimittes eam sibi (vulgata & Hellenistæ, dimittes eam libe-
 Gemar. Ba- ram) neque vendes eam pro pecunia, neque opera ejus servili uteris, eo
 bylon. ad tit. quod humiliasti eam. Dum de libertate loquuntur militari, qua
 Kidoschim nefas non habebatur milites in gentilium, adversus quos bel-
 cap. 1. f. 21a. lum gerebant, territorio, sive in itinere sive in obsidione ali-
 Sepher Si- bive, cibos aliàs interdictos qualescunque, si liciti non adef-
 phra, col. 199. sent, comedere, adjiciunt ה' וְכֵן חָלוּץ צָבָא בֹעֵל אִשָּׁה Neque dissimili modo miles (cui in præ-
 i R. Iochanā da obtigit puella Gentilis) concumbit cum ea, dum adhuc Gentilis
 in Gem. Hie- est, si impellat eum concupiscentia ejus, quod ad Legem jam alla-
 rosol. apud tam omninò dicunt. Plerique scilicet id dicunt. Nam & sunt
 R. Isaac. A- etiam i qui, nisi Profelyta Justitiæ fieret & matrimonio con-
 barbinel in jungeretur, concubitus heic planè illicitum esse velint. Sen-
 Pirush f. 378. tentia verò quæ plerumque obtinet, hujusmodi k est; captivæ
 col. 2. Adsti- gentilis unicæ, quam Ebræus quis in sua prædæ sorte, bello
 pulatur Phi- ultroneo (nam de eo quod ex præcepto erat, hoc non intel-
 lo L. & P. ligunt; & distinctionem illam belli fusiùs tradimus libro pro-
 אַבְדֵּן מִי- ximo) feliciter gesto, acceptam statim deperiret, domumque
 אֵל & Iose- duceret, concubitus unicum fuisse permissum, ita tamen ut
 phus lib. 4. sine nuptiis eundem non omninò iteraret, neque aliter postea,
 Arch. cap. 8. ac in Lege præscriptum est, eam, tametsi jure belli ancilla fu-
 k Prater jam isset, haberet. Idque ex recepta interpretatione habent verbo-
 citatos, vide- rum illorum, Introduces eam in domum tuam; ita tamen, ut non
 sis R. Bechai tam ex ipsa lege id expressim permissum velint, quàm non à
 in Biur fol. majoribus, qui & hanc & alias de interdicto innuptarum nu-
 222. col. 4. & ptarum.
 R. David.
 Kimchi ad
 2 Samuel. 13.
 1. R. Moses
 Mikotzi.
 præcept. af-
 firm. 122.

ptarumque concubitu interpretabantur, vetitum כר לַפִּיִּים
 נָתַן *ut placaretur militis libido.* Unde etiam de uxore alie-
 na capta locum intelligunt, non minus ac de nupta. Nam, ut
 ostensum est suprâ, Gentium matrimonia, pro alterutrius con-
 jugum libitu, solvi volebant Ebraei. Unde etiam captiva seu an-
 cilla, quæ in potestatem planè domini transferat, pro illius item
 libitu pristino matrimonio, ad eorum sententiam solvebatur. Hinc
 etiam Josephus¹ legem hanc de captiva, suo more, recitans αὐτὴν ἡ
 αἰχμάλωτον inquit, τίς ἀΐβη παρθένον, αὐτὴν ἡ γαμνημένη &c. *Archæolog.*
4. cap. 8.
si quis captivam abduxerit sive virginem sive marito ante conjun-
ctam &c. At verò aliqui singulare hoc fuisse Israelitis jus uxoris
 alienæ ita in bello capiendæ, volunt, nec omninò Gentilibus, si-
 ve inter se sive adversus Ebræos belligerantibus^m permitti, sed
 eis Furti nomine hoc, velut alieni contrectationem interdici.
 Quod mirum videtur. Nam ex ipsorum ratione jam allatâ, ca-
 ptiva ejusmodi Gentilis, pro victoris cujuscunque arbitrio; ali-
 ena esse uxor definit. Post concubitum ejusmodi unicum, si
 in Judaismi professionem allici potuerit, baptismo statim susci-
 piebatur נָתַן שֵׁם *nomine juris Profelytae,* sive ut Profelyta
 justa fieret, modo superiusⁿ indicato. Sive autem Judaismus
 averfaretur sive susciperet, luctus menstruus, juxta Legis alla-
 tæ verba, domi ei erat agendus. Nec ante binos alios elapsos
 in uxorem ducere domino fas erat, tametsi Profelyta justa fie-
 ret. Tempus hoc adjectum כֵּן וְרַע רִאשׁוֹן לְרַע שֵׁנִי *ad*
distinguendum semen primum à semine secundo, ut scilicet dignosce-
 retur ex tempore trimestri, utrum ex concubitu ante quam Pro-
 felyta fieret, an post fortè gravidaretur. De cujus rei ratione
 mox. Si Profelyta justa fieri nollet (qua de re ut monita inte-
 rim deliberaret, tempus à captivitate etiam annum præstitue-
 batur) ut Profelyta Domicilii fieret necesse erat, secundum ea
 quæ etiam supra^o dicta sunt, si in terra Israelitica seu Ebraeorum
 imperii finibus etiam vitâ gaudere vellet. Nam si hoc detrecta-
 ret, planè erat occidenda, ut alii idem detrectantes. Nisi autem
 Profelyta fieret justa, nefas erat domino eam ducere, uti & E-
 bræis universis Gentilem. Neque fas ei, si Profelyta maneret
 Domicilii, ultrâ velut ancillam seu captivam eam sibi habere,
 utpote libertatem, ex eo quòd primò ita amata concubitu uni-

^m Gem. Ba-
 bylon. ad tit.
 Sanhed. cap.
 7. fol. 57a.

ⁿ Lib. 2. c. 2.

^o Ibid. cap. 3.

p Maimon.
halach. Isuri
Bia cap. 13.

q R. David.
Kimchi ad 2.
Samuel. 33.
Et 13. 1. Mai.
mon. halach.
Melakim c.
8. R. Berchai
in Biur fol.
222. col. 4.
Gem. Bab. ad
tit. Sanhed.
cap. 2. f. 21a.
Moses Miko-
tzi precept.
affirmat. 122.
x Cap. 18.

co, in futuræ sponsæ spem, dehonestaretur, lege adeptam. Ex primo illo ejusmodi captivæ concubitu proles nata, antequam mater baptismo initiaretur (nam nata post etiam omnimodo jure Profelyti, sine baptismo p, modò circumcideretur, ut Ebræus, gaudebat) ex sententia forensi baptismo & circumcissione in Ebræorum Ecclesiam, Profelyti nomine cooptanda erat. Singulare juris hujus exemplum ajunt fuisse in bello à Davide Rege adversus Tolmium Gesuris Regem gesto. Nimirum Maacam (quam posteaquam Profelyta facta fuerat, in uxorem duxit David) תמר *forma venusta feminam* fuisse; quo nomine captivam, qualem diximus, semper denotant. Ex primo verò ejusce concubitu q, dum adhuc gentilis esset & captiva, natam fuisse Thamarem, & dein, ex eadem Profelyta facta atque in uxorem ducta, Absalonem. Ex hac autem Lege de Captivæ concubitu, rationem etiam reddunt, quare nefas non haberetur Ammoni Davidis filio eam, utpote fratri, Sororem matrimonio conjungi; quam in eis, quæ de Profelytorum Cognatione infra sequuntur, exhibebimus.

CAP. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitiæ) sive Profelytorum & Israelitidum, originis exteræ nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decreta. Profelytorum diversæ invicem conditionis, proles qual s.

Ta de Servis atque Exteris, nondum Libertinis aut Profelytis Justitiæ factis, ut jam ostensum est, se res habuit. Profelytorum verò Justitiæ utriusque sexus Jus heic varium erat. Nam tametsi Profelytus Justitiæ integer pari in rebus plerisque erat ac censebatur cum Originario conditione, & ipsam Judæam velut patriam novam induerat; in re tamen matrimoniali, quæ ad Profelytos & Judæos originarios attinuit, diversitas erat non exigua, nec unius generis. Cum Gentium nonnullarum

rum profelytis utriusque sexus vetita sunt perpetuò Originariis conjugia; cum nonnullarum, sexus masculi tantum; cum aliarum, usque ad generationes aliquot; cum reliquarum, simul atque facti sunt Profelyti, permessa sunt eorum cum Originariis (nec sine temperamenti aliquot) conjugia. In primo genere ponunt nonnulli populos illos Septem, Cananæos, Amorrhæos, Hivæos, Perizzæos, Hittæos, Gergesæos & Jebusæos, adeo ut nec velint eorum, utcunque in Judæismum cooptatorum cum Originariis conjugia licita esse, idque ex ipsa lege sacra illa *f. non contrahes affinitatem cum eis &c.* De qua superius etiam dictum est capite duodecimo. Et quanquam tum illam tum congeneres leges intelligunt aliqui (ut ibi monitum est) de universis Gentilibus seu Paganis, ante Judæismum susceptum, à connubiis Originariorum arcendis, nihilominus ubi ad septem populos disceptatio venit singularis, controversum est, Utrum ex Lege sacra Profelyti è populis illis facti ritè Israelitica inire potuerint conjugia. Negant igitur alii ^t eo quod adeò signanter interdictum de illis locum in Legis corpore occupat. Alii affirmant ^u licita fuisse cum ipsis, non obstante Lege illa, postquam Judæismum susceperant, conjugia, neque interdictum affinitatis contrahendæ ad aliud tempus præter id quo pagani manerent, attinuisse; quod ex eo in primis etiam eliciunt, quoniam, postquam ex illis Gibeonitæ, qui Hivæorum pars, Profelyti facti sunt & ministeriis aliquot sacris sed sordidioribus à Josua ^x addicti (unde נתיני Nethinæi, id est, *dediti*, seu hujusmodi ministeriis dati vocantur) bina à majoribus lata de eis à conjugii Israeliticis arcendis traduntur decreta. Alterum Josuæ, quod temporarium fuisse ajunt; alterum Davidis ^y Regis, quo perpetuò arcebantur; quod & inde natum esse ajunt, quia adeo crudeles se exhibuerant Gibeonitæ ^z, ut sine suspendio septem filiorum Saulis Regis nollent placari. Hujusmodi decretis opus non fuisse si ex ipsius legis sacre vi nuptiis Israeliticis fuissent interdicti. Et mirum fanè est interea quempiam existimasse ^a, Josephum S. Mariæ conjugem, & planè optimo Jure Israelitam, ex ordine Nethinæorum fuisse. Sunt etiam ^b in Magistris, qui Profelytos Septem populorum qualescunque primò factos tantum ex legis sacre vi arceri heic velint, non autem posteros eorum in Sanctitate, uti ajunt, id est postquam pa-

rentes cum,

*f. Deut. 7. 2.
t. Rabba in
Gem. Baby-
lon. tit. Iabi-
moth cap. 8.
fol. 76a. Mo-
ses Mikotzi
præcept. ne-
gat. 112. &
116.
u. Moses Mai-
monides ha-
lach Isur Bia
cap. 12. Shul-
can Aruch.
tit. Aben
hazer c. 4.
Magid Mis-
na ad citatæ
Maimonidis
locum Et 6.
de R. David
Kimchi ad
Josu. 6. ad 1.
Regum cap.
3. 1. & c. 11. 1.
x Josua. 9. 23.
Ezra. 2. 43. 8.
20. Vide sis A-
pocr. Esther.
c. 14. 15.
y Rab. Chanã
in Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Iabimoth c.
8 fol. 78 b.
z Samuel.
21. 2. 6. & 9.
a Iac. Boul-
duc de Eco-
cles. ante le-
gem lib. 1. c. 5.
b Vide Magid
Misna ad ci-
tatam Mai-
monidis lo-*

c Deut. 23.3.
 d Cap. 13.1.
 e Misna ; &
 Gemara Ba-
 bylon. tit. Ia-
 bimoth cap.
 8. fol. 77 a.
 Hierosolym.
 fol. 9a. & lo-
 ci supra
 Talmudicis
 citati, & Mi-
 kotzi præc.
 Negat. 114.
 f Ruth. cap. 1.
 4. vide Mi-
 drash Ruth
 Paraf. b. 2. &
 Jo. Druf. in
 eundem Ru-
 the locum.
 Adde S. Am-
 brof. ad D.
 Luc. lib. 3. c.
 3. & lib. 4.
 cap. 4.
 g Hist. Eccle-
 siast. lib. 1. c.
 7.
 h Sal. Iarchi-
 as ad Ruth
 1. & P. ara-
 phraf. Chal-
 daea ibidem
 diferte. &
 Eidesis lib.
 de successio-
 nibus in ho-
 na cap. 14.

rentes sunt facti Profelyti, natos, atque hinc causam decretorum de Nethinæis, velut de primorum posteris, petant. Utcunque verò, Nethinæorum, five ex decreto majorum, five ex ipsa Lege sacra, vetita cum Israelitis in æternum conjugia, unà agnoscunt; idque tam masculorum quam foeminarum. Quod itidem de ma-ribus Ammonitarum & Moabitarum (Secundo heic genere) di-cendum. Lex sacra c; *Ammonites & Moabites לא יבנה בקהל יי* non intrabit in congregationem seu Ecclesiam Domini, etiam in ge-neratione decima nullus ex ipsis veniet in Ecclesiam Domini, usque in se-culum. Quibus verbis cum Israelitidibus nuptias eorum perpe-tuò volunt interdictas. Scilicet *non veniet, aut non ingreditur in Ecclesiam seu congregationem Domini* passim interpretantur per *לא יבנה בקהל יי* non ducet in uxorem Israelitidem. Unde legi huic adjicitur in paraphrasi Chaldaea Jonathani tributa *למסכ* *איתנה מקהל עממי* Ut accipiat sibi uxorem de cætu populi Do-mini. Quod etiam in cæteris similibus quæ eodem in capite Deuteronomii habentur, paraphrasi in eadem occurrit. Et de-cimam generationem tempus infinitum denotare plerunque consentiunt. Certè in Nehemia velut ex citato Deuterono-mii loco, legitur *דלולם ער עולם* in seculum, seu perpetuò, sine decimæ generationis mentione. Et observant heic dici e *עמוני ולא עמונית מאבי ולא מאבית* Ammonitam non Ammonitidem, & Moabitam non Moabitidam, adeo ut foeminarum ex hisce gentibus, quæ in Judaismum ritè transfirent, nu-ptias nunquam statuerint Originariis vetitas. Id quod et-iam inter Sinaicas Mosis traditiones censent. Unde etiam Moabitidas illas Rutham & Orpham Mahaloni & Chilioni E-bræis rite conjunctas f, quantum ad nationem attinet, conclu-dunt aliqui. Nam ut profelytæ essent necesse erat antequam juris cum Ebræo matrimonialis capaces juxta Magistrorum san-tentiam fieri potuissent. Certè Rutha inter Profelytas ve-tustissimas, unde recentiorum seculorum Profelyti genus du-cebant, apud Eusebium g, ex tabulis Judæorum genealogi-cis diligenter olim asservatis recensetur. Sed verò eam non Profelytam factam esse ante prioris mariti obitum volunt non-nulli h. Idumæorum autem atque Ægyptiorum connubia cum Ebræis ex ipsa lege vetita sunt usque in generationem ter-tiam.

tiam. Quod ad genus heic Tertium spectat. Sic capiunt illud i, *Non abominaberis Idumeum, quia frater tuus est, nec Aegyptium abominaberis, cum peregrinus fueris in terra ejus.* Liberi (seu בני) qui geniti fuerint eis, in tertia generatione venient בקהל יי' id est in Ecclesiam Domini. Quâ phrasi nuptias Israeliticas volunt indicari. Hinc cum profelytis ipsis sive & Idumæis sive Ægyptiis atque eorum liberis, Israelitis interdicta aiunt conjugia; cum nepotibus autem neptibusve ex liberis hisce permittunt. Sic enim generationes enumerant, ut primam in ipso, qui primo fit, Profelyto figant, utpote regenerato, ut libro secundo ostensum est; secundam in filio seu filia; tertiam (cujus conjugium heic licitum) in nepote nepteve sive ex filio sive ex filia. Nam sexûs distinctionem heic habent traditiones eorum avitæ juxta plerosque nullam; utcunque non desint qui vocabulo בני non *liberos*, sed *filios* designari in lege hac sacra velint l, adeoque filias harum gentium non esse omnino vetitas; Unde etiam nuptias Salomonis Regis & filia Pharaonis Regis Ægypti Profelytæ factæ licitas esse statuunt. Sed vero Maimonides de hisce, ad veterum mentem & sententiam receptiorē; * מצרית מעוברת שנתגיירה בנדה שני מצרי שני שנשא מצרית ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה והולד שני שנאמר בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלירה; גר עמוני שנשא מצרית הולך עמוני שנשא עמונית הולד מצרי זה הכלל באומות הולד הלך אחר הזכר נתגיירו אegyptiæ gravida, quæ profelyta fit, proles generationis est secunda. Aegyptii generationis secunda qui Aegyptiam generationis primæ duxerit, uti & Aegyptii primæ generationis cui nupserit Aegyptia secunda, proles secunda m est generationis, juxta illud quod scriptum est, liberi qui geniti fuerint eis; ubi rem pendere palam est ex generationum qualiumcunque numero. Si verò Ammonita duxerit Aegyptiam, proles eorum est Ammonitica. Sed si Aegyptius duxerit Ammonitidem, proles est Aegyptiaca. Regula quidem est inter Gentiles seu Paganos, prolem sequi masculum, seu patrem; at vero inter Profelytos (ubi diversarum gentium, quarum par jus non est, Profelyti commiscuntur) sequi partem deteriorem seu ut alias dixere veteres הפגום שבשניהם masculam.

i Deut. 23. 7.

k Misna & Gemar. Babyl tit. Iabimoth cap. 8. fol. 76. 77. & 78. Maimon. halach Isuri Bia cap 12. Moses Mikotzi precept. negat. 116.

l Apud R. David Kimchi in 1 Reg. 3 com. 1.

* Locis paulo ante e Talmudicitatis.

m Videfis Shulcan Aruch in Abenhaæzer cap 14. §. 5. ubi sunt qui sentiant etiam tertiam esse.

Magid.
Misna ad
Maimon. ha-
lach. Ifuri
Bia cap. 12. &
Shulcan A-
ruch, loco
citato.

eulam vitium seu incommodum quod inter eos reperitur deterius.
Sensus est in exemplo de Ammonitarum & Aegyptiorum con-
jugiis; sed paucis explicandus etiam ultra ea quæ Maimonides
compendio ita scripsit, n. Ubi ait Aegyptii & Ammonitidis
Profelytorum prolem esse Ægyptiacam, de prole capienda est
fœminea. Nam ejus conditio est deterior, quam si pro Am-
monitica prole haberetur. Scilicet Ammonitis qualiscunque
Profelyta Israelitæ rite poterat conjungi (ut ante ostensum est)
non Ægyptia ante generationem tertiam. At si proles esset
mascula, Ammonitica fuisset, quia tunc perpetuo illicitum fu-
isset ejus posterorumque cum Israelitidibus conjugium, cum
Ægyptiacæ interdictum esset interea temporarium. Eodem
modo, proles mascula Ammonitæ & Ægyptiæ Profelytorum
Ammonitica erat; fœminea, Ægyptiaca. Eandem ob ipsam,
ut palam est videre, rationem. Quod autem hætenus di-
ctum est de nationum exterarum Profelytis aliis perpetuo, aliis
ad generationes aliquot ab Israelitarum connubiis arcendis, id
obtinuisse aiunt atque observatum [saltem observari debuisse]
ante captivitatis Assyriacæ & Babylonicæ tempora, dum scili-
cet ita invicem ex tabulis genealogicis aliterque distingui po-
terant nationes jam dictæ. Postmodum vero, eo quod invicem ita
confusæ sunt (aliis in aliarum terram migrantibus & cum quàm
pluribus aliis quibus, Profelytis factis, interdictum conjugii
Israelitici sacrum positum non est, commixtis] ut alia dignosci
ab alia rite nequiret, nec à terra seu regione ipsa in qua quis
natus sit, sed à genere, unde originem duceret, nationis nomen
juxta Ebræos tribueretur, defuit apud eos tam legum sacrarum
quam supervenientium decretorum de Profelytorum nuptiis di-
criminandis interdicensque observatio, adeo ut citra tempo-
ra illa, è quacunque gente sive Profelytus sive Profelyta adve-
niret, rite satis Israelitici conjugii capax fuerit, seu quod idem
est illis מותרין לבא בקהל יהודה מן *licitum fuerit eis*
ingredi in Ecclesiam domini simulac facti fuerint. Certè & Ma-
humes noluit expressim, sive fœminas sive viros externos ali-
osve antequam Mahumedici fierent Profelyti, Musulmanis
nuptiis conjungi. Verba sunt لا تزكوا المشركين حتي

• Azoar. 2.

*non ducatis in uxores incredulas, usque dum fiant Musulma-
ni, seu religionis Mahumedice.* Nam uti apud Ebraeos, ita apud
Mahumedanos peregrinitas primaria ex alia discernitur persua-
sione. Quemadmodum item de Persis legitur in illis Chosro-
is Regis de se dictis, *cum Syra Christiana esset & ego Gentilis, & lex no-
stra non permetteret nobis potestatem* *חֲסִיָאֵל עָרַב יָאמַרְלִי*
Christianam habere uxorem, ut memorat Evagrius p. Quod vero
traditur de conjugii Originariorum & Profelytorum sive quos
jam diximus sive reliquorum (de quibus singulares in Pentateu-
cho non reperiuntur Leges] simul atque facti sunt Profelyti, per-
missis, id ita semper capiendum est ut temperamentum de Sacer-
dotum nuptiis simul admittatur. Neque enim eis qui Sacer-
dotali muneri nati sunt, licuit Profelytas omnino aliquas matri-
monio sibi jungere. Et ob natalium inquinamentum ab altari ac-
cebatur proles ex ejusmodi matrimonio seu coitu nata. Filiae ve-
ro Sacerdotum pariter atque aliorum Originariorum ritè nube-
bant Profelytis. Sed hac de re fusius alibi q̄ egimus. Et quod
de Profelytis heic dictum, de Libertinis (qui parilis cum eis juris)
intelligendum.

pHist. Eccle-
siast. 6. cap.
20.

q̄ Lib. 2. de
successione
in Pontif.
c. 8.

CAP. XV.

*De Rahaba, Timnath & puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis u-
xoribus, extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gen-
tis nomine interdicto susceptis. Ex genere, non à Loco, Nationem Ebra-*
is semper denominari.

Gedalia
Benlechaim
Shalsheth
hacabala f.
14a. Sepher
Iuchasin fol.
10a. Moses
Mikotzi
precept Ne-
gat. 112. R.
David Kim-
chi ad Iosue
6. 6. 23 & vide
supra lib. 2.
c. 2. pag. 148.

Uxtra jam ante ostensa de Conjugiis extera-
rum gentium Ebrais, ante Judaismum su-
sceptum, plane interdictis, & Profelytorum
permissis, sed non sine, quæ memoravimus,
temperamentis, explicant ipsi conjugia ali-
quot tum in sacris literis narrata, tum in avi-
tis traditionibus de sacrarum literarum tem-
pore reperta. In traditionibus habent,
Rahabam nuptam fuisse Josuæ, Profelytam scilicet factam. Et

Gerfomides
ad Iudicum
 14. & 16. &
Moses Miko-
zzi precept.
Negat. 116.
2 Reg. 11. 1.
u Cap. 2.

x Maimon.
halach. Ifuri
Bia cap. 13.
Mos. Miko-
zzi precept.
Negat. 116.
& vide Da-
vid. Kimchi
ad 1. Regum
31. & 11. 1.

qui volunt ne Profelytarum quidem è septem populis conjugia Israelitis fuisse permiffa, (ut fuperius dictum eft) ii etiam negant, eam aut familiam fuam fuisse de feptem populis, fed plane in ipsis fuisse exteram adeoque in lege de affinitate cum feptem populis non contrahenda non contineri. Neque aliter Jofuæ ritè potuiffe, quod credunt, conjungi. Nimirum negant gentilem feu paganam effe *קרושין בת* *filiam fponfaliorum* feu ejusmodi, quacum Ebraeus potuit contractum inire nuptialem, qui irritus non effet. Inde etiam de Timnathæa illa atque Dalila Palæftina puella aiunt, eas Profelytas effe factas, quia Sampfoni nuptæ. Quin de Salomonis Regis uxoribus, quæ in facris literis vocantur *נכריות* feu *exterae*, dicunt aliqui, tamenfi è Tribunalium majorum atque ordinaria autoritate publica, Profelytorum admiſſio, alias folennis, rara fatis erat nec illius aut Davidis patris tempore in uſu (ob rationes fuperius libro ſecundo u memoratas) nihilominus etiam tunc temporis quamplurimas aut privatorum autoritate, id eſt; triumvirorum ex compromiſſo conſtitutorum, aut juffu principali, qui extraordinarius erat (quo totidem hanc in rem præficerentur) factos fuiſſe Profelytos Profelytasque x, ſed non fine vitio illo quod impenſè deteſtantur. Nempe ſive ob Pœnæ timorem ſive ob Præmii humani ſpem. Hos aiunt lavacro ſacro ceterisque ſolennibus ita utcunque ſuſceptos, à Confeſſu LXXI virorum non quidem rejectos fuiſſe feu ex Eccleſia Ebraica pulſos, nec tamen ita ſine diligenti exploratione morum & ſimplicis amoris erga Judaïſmum futuri quo dignitatem Profelyti mereri ſaltem viderentur, admiſſos fuiſſe inter ceteros optimi juris Profelytos, ut pari undiquaque fruerentur cum eis conditione nominisque celebritate; ideoque veluti Semiproſelytos ante ejusmodi explorationem & citra amorem ejusmodi habitos, Exterorum feu paganorum nomine, quod priſtinum eis erat, fuiſſe nuncupatos. Unde adjiciunt eveniſſe, Salomonis uxores Exteras quidem dici, utpote aut ex jam dicto Profelytorum numero ſelectas, aut ſimili modo in Judaïſmum cooptatas. Sed eatenus fuiſſe Profelytas ut nuptiarum feu juris conjugalis Iſraelitici fierent, ſaltem, ut dici ſolet, in foro exteriori capaces. Neque aliter intelligi volunt hi illud de Salomone

וַיִּתְחַתֵּן שְׁלֹמֹה אֶת פָּרְעֹה & affinitatem contraxit Salomon cum Pharaone rege Aegypti, accepta ejus filia. Nisi Profelyta ipsa facta fuisset, negant affinitatem per leges sacras contrahi ita potuisse, ullumve cum ea conjugium. Sed vero datur, ut volunt hujus sententiae autores, Profelytas factas qualescunque foeminas illas, quae Exterae in sacro sermone dictae Salomoni nupserunt; certe Pharaonis filia nondum ex singulari, quae ad Aegyptios & Idumaeos attinuit, lege y conjugali rite duci potuit, y Deut. 23. ut ex superiore liquet capite. Aegyptia enim erat primae generationis, adeo ut ante tertiam gentis nomine, ab Israelitico arceretur conjugio, quod & monuere David Kimchius & Levi Ben Gersom z. Juxta receptiorem dico Talmudicorum sententiam. 2. Ad 1. Reg. 3. I. & Gersomides ad c. 11. 1. Nam & sunt, qui legem illam de Aegyptiorum filiis tantum, non filiabus capiant, ut & superius monuimus. Et quicquid sane, heic velint Magistri aliquot de Salomonis uxoribus Profelytis factis, id manifestum est ex historia sacra a, eum in legem quae exterarum gentium nuptiis Originariis interdixit, eas accipiendo commisisse, quod qua ratione bene intelligi possit non video, si Ammonitidibus & Moabitidibus (verbi gratia; nam ea expressim nominantur) Profelytis se factis matrimonio conjunxerat. Etenim pronuntiat sine controversia Magistrorum coetus, cum hisce nuptias Originariis, ut antea ostensum est, licitas semper fuisse. Et Salomonis exemplum etiam adducitur, ubi ob exterarum gentium uxores increpantur apud Nehemiam b Judaei. Profelytas igitur eas factas esse, non ita rationi consonum videtur. Tam vero ex jure ejiciendi, ut plane alieni, fuere liberi ex uxore externa nec Profelyta facta suscepti quam ipsa uxor. In Ezra legitur c de uxoribus illis extraneis, Omnes hi acceperant uxores alienigenas & fuerunt ex eis mulieres quae pepererant filios seu liberos. In origine בְּנֵי pro liberis habetur. Atque in repetita eadem historia inter Apocrypha d, secundum Magistrorum traditiones de liberorum heic sive nomine sive agnitione, adjicitur, In his ergo sit iusjurandum a domino expellere omnes uxores vestras, quae ex alienigenis sunt cum filiis earum (seu ut in Græco habetur, οὗτοι τοῖς τέκνοις αὐτῶν cum earum liberis) sicut tibi decretum est a majoribus secundum legem domini, exurgens explica. Itaque non solum ex autoritate repetitae hujus Ezrae historiae, verum etiam

a Gem. Bab. ad tit. Iabi-moth cap. 2. fol. 23. a. & ad tit. Kiddo-schim cap. 3. fol. 68 b. & Glossas ibi-dem unde et iam intelli-gendum est ex ipsorum Talmudicorum disertis & testimoniis paganae liberi tametsi ab Ebraeo suscepti, plane pagani erant. Perpetuo erat proles כמותה seu ejusdem cum pagana conditionis, quod sexcenties occurrit, & בנה filius seu proles ejus, non Israelitae, civiliter; uti & supra monitum est capite duodecimo. Quemadmodum & illud è contra, Israelitidis prolem sive à pagano sive à servo susceptam generis esse Israelitici. Atque obvium est apud Talmudicos f, *גוי ועבד הבנה על בן ישראל הולך כשר* ubi sive paganus sive servus concubuerit cum Israelitide proles recta erat (id est Israelitico genere; quae pariter cum Israelitis universis, praeter sacerdotes, quibus eo quod profana erat g rite conjungi nequibat, jure fruebatur nuptiali) idque tam ubi Israelitis innupta erat quam ubi nupta. Et in primis heic illud advertendum; nunquam Civitatis, Regionis, Terrae seu Loci in quo quis esset natus, sed tantummodo primi autoris generis è quo descenderet aut descendere existimaretur (juxta ea quae dicta sunt) rationem apud Ebraeos habitam, ut in seipsis ab aliis, ita in Exteris & Profelytis inter se invicem distingvendis; adeo ut Aegyptii, Idumaei, Ammonitae, Moabitae, id est, qui à Mezraim, Edomo, Ammone, Moabo descenderat seu ab his, ubi de majoribus disquisitum est, descendere existimabatur, in Judaea, Arabia, Graecia, Romae, nata proles, Aegyptiaca, Idumaea, Ammonitica, Moabitica censeretur. Maxime ante Captivitatis tempora; scilicet dum sive tabulis Genealogicis sive aliter res discerni ritè quibat. Qua de re capite superiore monuimus. Postea enim non tam Profelyti ex hac vel illa natione, quam simpliciter Profelyti habiti undecunque admissi; evanescente, ut dictum est, diversitate Profelytismi ex nomine gentium aliquot, quae ante ex legibus sacris in usu.

CAP. XVI.

De Originariis aliquot conjugii Profelytis Justis & Libertinis etiam & ancillis, permittis, quae inter Originarios ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzeram, & Eunuchorum.

Ex

X allatis haftenus liquet, quæ Conjugia Originariis vetita sint nomine Nationis seu Originis exteræ five ob Servitutis statum; quænam item regulariter permiffa, fequitur ut & monemus de Conjugiis etiam Originariorum, aliquot non folum Profelytis & Libertinis fed Ancillis permiffis, at interea Originariis ceteris vetitis. Generis fuere ea duplicis. Alterum

erat conjugium Mamzerum etiamfi Originariorum. Alterum Castratorum feu Eunuchorum, etiam Originariorum. Quod ad genus primum attinet; obfervandum eft, recenferi apud Talmudicos Decem familiarum genera invicem diftincta, ad hunc modum h,

עשרה יוחסין עלו מבבלי כהני לוי ושראלי חללי גירי וחרורי

h. Misna tit.

Kidoschin c.

ממזרי נתיני שתוקי ואסופי

4. & Gemar.

Babyl. ad tit.

labimoth c.

9. fol. 584.

Decem familiarum genera ascenderunt e Babylone (Ezræ tempore) Sacerdotes, Levitæ, Israelitæ, Profani, Profelyti & Libertini, Mamzeres, Nethinai, Sethukim, Afuphim. Ex hisce

bina posteriora, quorum in verfione nomina retinemus Talmudica, fuere quidem Mamzerum genera, fed dubia. Scilicet, cum

Mamzer in lege facra memoratus i is eſſet qui è coitu aliquo Turpitudinis feu inceſti nomine (excepto duntaxat eo qui cum mulie-

i Deut. 23. 2.

re immunda habebatur) interdicto nasceretur, non alium in lege innui volunt, præter eum, qui eſſet Mamzer ירשע seu Manifestus, id

eſt de quo liquido conſtaret eum eſſe ex ejusmodi coitu prognatum. Alios autem k Mamzeres in duplici conſtituebant discrimine.

k. Maimon.

hal. Ifuri Bia

cap. 15. Tal-

mudic. ad jã

citatos e Mis

na & Gem.

locos. Moſes

Mikotzi

præcept. Ne-

gat. 117.

Eorum quidam fuere dubii, veluti ubi ex ejusmodi nuptiis nati, ut in dubio reſtaret. utrum mater ante viro alteri legitime nupta eſ-

ſet, aut legitime divortio ſeparata, aut ubi ejusmodi quid aliud eveniret. Nã in ſpecie jam dicta dubitabatur, an ex adulterio (quod

inceſtorum feu עריות unum eſt genus) eſſent nati. Prolem hujusmodi vocitabant ממזר Mamzerem dubium, ſed ita ut in

enumeratione ſuperius allata generali Mamzerum nomine ſatis comprehendatur. Alii fuere Mamzeres מרבירי סופרים ex inſtitutis

ſcribarum ſeu majorum, quemadmodum ubi fœmina, quæ virum ſuum alienis in terris demortuum eſſe audiens novo juncta fuerat,

marito & priori redeunti prolem pepererat. Quia ſine dolo ſecunda heic nuptiæ factæ ſunt, ideo, non ex lege, ſed ex inſtituto majorum Mamzerem prolem hanc habuere. Dubiis item annumeraban-

tur,

tur, ex innuptis nati quorum patres non manifesti; qui ipsi sunt *Se-
tbukim* in enumeratione superiori ita dicti à פְּנִי quod est *tacere*,
seu *silere*. Quia de patre passim, ut de ignoto, silentium. Item exposi-
ti seu in foro, agris, alibive reperti liberi in dubiis erant Mamzeri-
bus, quoniam utrum ex incestu essent geniti (quod itidem de *Se-
tbukim* dicendum) erat in incerto. Hi autem sunt qui *Asuphim* dicti,
id est, *collecti*. Nimirum *Seibukim* fuere, quorum patres ignoti, *Asu-
phim* quorum nec pater nec mater cognita. Jam vero nemo non vi-
det tum Mamzeres hosce ex Originariis genitos, si sanguis specte-
tur solus, fuisse etiam Originarios seu Israelitas, quemadmodum &
Sacerdotes & Levitas plane Originarios seu Israelitas fuisse optimi
juris certissimum est, uti & Profanos ex genere Israelitico, si sangvi-
nis ratio duntaxat habeatur. Sed animadvertendum est, Talmudi-
cos ut Sanctitatis causâ distingvere solent Sacerdotes & Levitas
ab Israelitis, adeo ut hoc nomine, quod alioquin universos Judæos
originarios continet, ii soli non rarò comprehendantur, qui nec
Levitæ nec Sacerdotes sint, sic etiam, ob Israelitarum non illicito
coitu prognatorum dignitatem, nec Profanis nec Mamzeribus qui-
buscunque nomen Israelitarum plerunque tribuere; ne scilicet illi-
citi parentum coitus nota in eis designandis aboleretur. Sic etiam
Nethinæos vides à Profelytis heic distingvi; utpote Profelytis cete-
ris indigniores. Mamzerum autem liberi posterique itidem nisi è
pagana aut ancilla suscepti (qua de re etiam vide, quod supra m ad-
notatur) Mamzeres fuere, neque ex aliorum nominum conjugis
eis permissis, de quibus statim, in ea proles eorū transmigrabat. Ob
Natalium autem defectum, qualem dixim⁹, interdicta sunt Mam-
zeribus utriusq; sexus conjugia Israelitica, seu Israeliticorum Israe-
litidumque (notione jam dicta) nedum Sacerdotum atque Levita-
rum. Lex sacra est n *Non ingreditur Mamzer in congregationē Domini;*
etiā in generatione decima, qui est natus ex illo, non intrabit in congregatio-
nem Domini. Non intrare בקהל יהוה in congregationem Domini nuptia-
rum Israeliticarum interdictum Magistris denotare sæpius moni-
tum est. Unde & Petrus Comestor ante secula aliquot; *Hebraeus*, in-
quit o, *verius tradit dicens, ingredi Ecclesiam Dei esse de filiabus Israel du-*
cere uxorem & sic in se & in genere suo fieri de populo Dei. Ratio autem
præcepti de Mamzeribus nuptiis Israelitidum interdictis redditur
à Maimonide פ, להודיע הנזאף והנזאפת שאם יעשו יפסידו בורעם, הנזאף והנזאפת

1. Vide sis et-
iam Psalm.
135. 19. & 20.

mCap. 12.

nDent. cap.
23. 2.

oHist. Scho-
lastic. lib. 5.
cap. 12.

fMoreNeb.
part. 3, c. 49.

הפסד שאין לו תקנה *ut inde adulteri adulteraeque* (aliique incestum affectantes) *videant se prolem suam irreparabili labe affecturos, si rem petrent.* At vero Profelytorum Justitiæ nuptiis non arcebantur Mamzeres, quod idem dicendum de Libertinorum etiam & Nethinæorum. Nam & heic קהל יהוה in congregationem domini signantiùs Israeliticam universitatem, seu Originariam, nec aliam, volunt innuere; uti & Generationem decimam tempus quod perpetuum est, Sed de Profelytorum heic posteris sententiæ sunt aliquantum diversæ. Alii q conjugia inter eos ac Mamzeres ritè iniri potuisse aiunt, *usque dum memoria cultus extranei* (quo parentes se polluerant) & Gentilismi in eis, tempore deleteretur, seu עד שיהיו גרים *usque dum non satis constaret, utrum Profelyti essent an Israelita originarii.* Alii vero hoc decem generationibus finiunt. Scilicet עד עשרה גירות מותר בממזרה Profelyto usque ad decem generationes fas est jungi Mamzeræ. Utrique adjiciunt, ואירך אסור *dein autem fas non est.* Ratio redditur, quoniam, ita evanescente, quasi Profelyti nomine, pro Israelitis originariis vulgo habebantur, seu uti aiunt ipsi כשראין *videbantur esse Israelita;* unde fiebat, ut, ne Israelita in vetitis hujusmodi nuptiis peccare videretur, etiam ei, qui revera Israelita non esset, sed vulgò interea habitus, neutiquam permetterentur. Etsi autem in lege sacra Mamzerem manifestum tantum contineri statuebant, nihilominus ex instituto majorum tam dubios quàm manifestos aiunt Originariorum ceterorum arceri conjugiiis. Manifestos autem inter se ritè contrahere, sed non cum Dubiis, neque hosce invicem. Ne scilicet alter eorum forte Mamzer non esset, sed Israelita, quocum ex lege Mamzera conjungi nequibat. Nec Dubiis conjuges aliunde quàm è Profelytis aut Libertinis rite fuisse petendas. Hac tamen in re non comperio Magistros s̄ satis consentire. Et de Mamzeris nuptiis plura statim; Lex sacra est *Non ingreditur כרע* id est, *compressione laesus, seu eunuchus attritis vel amputatis testiculis* (ut vulgata) seu *ῥαδίας* uti Hellenistæ, ומרת שפכה *nec cui exactum est effusionis membrum seu eunuchus abscisso veretro, ut vulgata, seu ἀποκεκομµένος, ut habent Hellenistæ,*

q Gem. Bab. ad tit. Kido-
schin cap. 4.
fol. 75. a. &
Maimonid.
hal. Ifur Bi
ca. 15. Moses
Mikotzi
præcept. ne-
gat. 117.

t Gem. ead.
ib. & Shuleā
Aruch 7. A-
ben haæzer
cap. 4. §. 22.

(Præter loca
citata con-
sulas Obadiā
Bartenorū
ad tit. Kido-
schin cap. 4.
& Gem. Hie-
rosolymit.
ad tit. Iabi-
moth cap. 8.
fol. 9. col. 2.
Deut. 23. a.

in Ecclesiam Domini, quod de nuptiis Israeliticis à Magistris sum;
multoties dixim⁹. Judæi Mauritanienſes heic habent *أخصبة*

مؤنث qui fuerit contritis testiculis & cujus membrum

virile est abscissum. Atque idem ferè Saadiaz Gaon in versio-
ne sua Arabica. Neque adeo expressim aliæ versiones Ori-
entales, licet ejusdem sint mentis. Judæi Hispanienſes, No-
venga llagada maiado y taiado de vertedero en congregation de A. Et
Talmudici u primum capiunt pro eo, cui testiculi ita collisi fue-
rint, ut nec generationi par fuerit; secundum pro eo, cui viri-
le membrum abscissum, aut adeò mutilatum, ut itidem inde
sit impar generationi. At verò heic distinctionem adhibent.
Alios x esse *סריס המרה* Eunuchos Solis (nam utrumque genus
Eunuchi nomine continetur) quos etiam *סריס שמים*
eunuchos à Numine factos, id est, natos appellant. Alios esse
סריס אדם eunuchos hominis, qui scilicet integris membris na-
ti, ab homine castrantur aut Veneri seu generationi impares
redduntur. Quod tamen contra fas semper factum aiunt,
ut libro ostenditur septimo y. De genere priori legem ple-
runque non capiunt, sed tantum de posteriori. Quemadmo-
dum etiam Josephus z, qui de γαλλοῖς gallis seu castratis legem
intelligendam disertè docet; licet non tam de nuptiis eorum
Israelitibus tantum interdictis (ut Talmudistæ) quam de
consortio eorum qualicunque abhorrendo eam interea capiat.
Atque ad bina, ut videtur, hæc Eunuchorum genera attinet.
illud in Evangelio a; sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati
sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt Eunuchi ab hominibus. Et sunt
Eunuchi, qui *ἐν ἑαυτοῖς ἐκάστουν* Eunuchaverunt seipsos propter regnum
Cælorum. Priora bina genera sunt ipsissima, quæ è Magistris
memoravimus Tertium verò per similitudinem videtur dici. Ne-
que de eis, qui revera castrantur intelligendum; sed de eis, qui
libidinis stimulo renuntiantes sacræ Legis studio toti incum-
berent, seu qui *ביתורו וטורו ביה* Legis studium
summo animi favore amplexantes in eo adsiduo versarentur, adeoque
nec præcepto de multiplicatione humani generis (de quo suprâ c
fusi⁹)

u Misna Ge-
enara tit. Ia-
bimoth c. 8.
Babylon fol.
75. & 76. a.
Hierosolym.
fol. 9. col. 1.
x Loc. citat.
& Maimo-
nid. halach.
Ishoth cap. 2.
halach. Isuri
Bia cap. 16.
Moses Miko-
zzi præcept.
Negat. 118.
Shulcan A-
ruch lib.
Haaben ha-
æzer cap. 5.
adde Filesa-
eum. selebt. l.
1. cap. 11.
y Cap. 3.
z Originum.
lib. 4. cap. 8.
a D. Matth.
29. 12.
b Maimonid.
hal. Ishoth
cap. 15. Side
Epiphaniuz
heres. 58. &
S. Hieronym.
in Tradit.
Hebraic. ad
2. Paral. cap.
28.
c Cap. 3. bu-
jus libri.

fufius) ad receptas Magistrorum sententias, obligati erant. Et-
 enim solenne verbum est, & regulariter apud eos verum העוסק
 במצוה פטור מן המצוות qui precepto incumbit seu sedulo occupa-
 tus est, interim à preceptis (ceteris iisque affirmativis) est immunis.
 Regnum cœlorum ipsum Regnum Dei in citato Evangelii loco
 denotat; id quod Talmudicis a est כתר התורה seu Corona
 Legis. Exemplum habent in e Rabbi Jochanan Ben Uzai, quem
 hoc nomine scribunt precepto de Multiplicatione humani ge-
 neris non obligatum. Ratio autem de Eunuchorum nuptiis in-
 ter Originarios interdictis datur à Maimonide f שהיה בעורה
 נפסדת ולבטלה והנשואין ההם יהיו מכשול ליה ולתובעיה
 quia inutilis est coitus seu conjugium tale; quin
 & ejusmodi nuptiæ offendentulo essent tum ipsi virgini, tum eis, qui in
 amorem eam pellicerent. At verò, quemadmodum Profelytis,
 Libertinis, ac Mamzeribus conjugia invicem ritè potuisse iniri,
 nec obstitisse legem de Mamzeribus ab Israelitarum aliorum
 nuptiis arcendis, consentiunt Magistri, ut jam ante monstratum
 est; ita etiam & castratos hos seu Eunuchos Profelytas Justas
 & Libertinas ritè duxisse, uti etiam Nethinæas & Mamzeras Du-
 bias, sed non Manifestas tradunt. Quoniam scilicet ex ipsa
 lege sacra hæ Originariis vetitæ. Dubiæ verò tantum ex majo-
 rum instituto. Atque sic demum statuunt de conjugii Ori-
 ginariorum aliquot Profelytis & Libertinis permissis, quæ ce-
 teris interim Originariis vetitæ. Perquam autem singulare
 est jus heic de ejusmodi etiam conjugio alio permissio Mam-
 zeri, quod & superius g tetigimus. Scilicet Mamzeris proles
 posterique regulariter perpetuò Mamzeris nomen infamiam
 retinebant, qualicunque conjugum commistione nati. Seque-
 bantur nempe הפגום seu vitium parentis sic dicti. At vero
 quoniam nec deesse volebant Mamzeri posterisque ejus legi-
 timum aliquem actum h seu remedium, quo fieret תקנת
 הבנים restitutio natalium & conditionis liberorum seu labis
 contractæ abolitio, adeo ut tandem evanesceret nomen illud
 Mamzeris satis odiosum, permissum est ei לישא שפחה
 in uxorem ducere ancillam (intellige lavacro susceptam, & in Ju-
 daismum, nomine servitutis, adscitam) ut prolem ex ea pro-
 genitam, quæ non omninò pro Mamzere, sed pro servo seu an-
 cilla

d Pirke A-
 both cap. 4.
 c Maimonid.
 hal. Ishoth
 cap. 15. Shul-
 can Aruch 7.
 Haben hæ-
 cer c. 1. §. 4.
 f More Ne-
 bokim p. 3.
 cap. 49.

g Cap. 12.

h Misna &
 Gem. Bab. ad
 tit. Kiddo-
 schim c. 3.
 f. 69. a. Mai-
 monid. hal.
 Ifuri Bia cap.
 15. Moses Mi-
 kotz. præ-
 cept. Neg. 147

cilla (nam ancillæ proles nunquam non servilis planè erat conditionis) habebatur, ritu solenni in Judaismum integrum seu Libertinitatem manumitteret; quo peracto, Libertinus id est pari cum Profelyto Justitiæ integro, Jure censebatur filius ejus (quod itidem de filia dicendum) posterique sequentes, qui absque hoc fuisset, Mamzerum nomen perpetuò retinuisent. וְלִבְיָנוֹתֵינוּ

גִּזְרוּ עַל הַשְׁפָּרָה לְמִמּוֹר מִפְּנֵי תַקְנַת הַבְּנִיּוֹת *Non decernebant, ne Mamzeri jungeretur ancilla; restitutionis seu emendationis posterorum gratiâ.* Quæ emendatio fiebat modo jam indicato. Unde & exceptionem singularem nasci vides regulæ illi de Ancillæ prole à successione arcenda, de qua alibi i.

iDe succes-
sionibus in
Bona cap. 3.

CAP. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus in servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismum susceptum, ante manumissionem, apud Ebreos, in re Concubitus, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

Uæ capitib9 proximè superioribus quinque absolvuntur, ad Matrimonium & Coitum five vetitum five permissum Originariis cum Servis, Ancillis, Exteris necdum in Judaismum cooptatis seu Profelytis Domicilii, Profelytis Justis, ac Libertinis, attinent. Postulat instituti ratio, ut porro dispiciamus, de Matrimonio & coitu five vetito five permissio Servis, Ancillis, ceterisque, quos diximus, Originis Exteræ, inter se invicem; in ditione scilicet Ebraica, atque ex Jure Gentium, quo homines ejusmodi exteræ originis inter se ibi uti aut debuerunt, aut licitè potuère. Homines hi aut Profelyti fuere Domicilii, seu eorum instar, adeoque planè Noachidæ aut Gentiles, aut in Judaismum cooptati, veluti Servi & Ancillæ baptizatae, Profelyti Justi, Libertini. De Profelytis Domicilii quantum ad hanc rem attinet, commodius loquemur libro postremo, ubi de judiciis & illiciti concubitûs Pœnis, quæ ad illos ex in ditione Ebraica spectarunt, agitur. Servi & Ancillæ in Judaismum, quantum

ad

ad sacra & religionem attinuit, circumcissione & baptismo, servitute retentâ, ut libro secundo docetur, cooptati, veluti Profelyti erant quidem partiarii. Sed ejusdem conditionis parte alterâ eousque carebant, quamdiu non manumitterentur, ut non solum in civibus aut juris civilis, extra sacra, participes (quemadmodum fere olim ubique) non haberentur; sed etiam nec cognationis seu jurium sanguinis ulla omnino ratio aut vestigium inter eos superesse existimaretur. Unde, quod fatismirere, nec filiarum, nec fororum, nec parentum quidem contubernia seu concubitus, Cognationis nomine, eis interdicebantur. Rabbi Chasda k; עבר מותר באמו ומותר בבתו יצא

k Gem. Bab.

ad tit. San-

hed. cap. 4. f.

58 b. vide sis

supra lib. 2.

cap. 5.

servo fas est cum matre sua & cum filia sua commisceri. Nam desinit prorsus esse Gentilis, & Israelitici juris seu pars Ecclesiæ Israelitica non fit. Hoc vult;

cum omnes homines essent aut Gentiles aut Ebraei, servum ejusmodi ob Judaismum susceptum planè desuisse esse Gentilem; ob servitutem verò retentam, velut Judæum aut juris Judaici esse nequivisse; Jura autem Cognationis aut ad Gentiles, eosque liberos, aut ad eostantum, qui Judaici essent juris, spectasse; hanc, quia horum neuter erat, juribus ejusmodi nequitiam teneri. In Gemara quidem Hierosolymitana dubitationes hac de re, etiam & sententiæ adversæ occurrunt. Sic enim ibi l legitur, רבי אודי אמר קומי רבי יוסי בשם רב חסדא עבר מותר באחותו אמר ליה שמעת אפילו מאם אמר ליה אין רבי פינחס אמר קומי רבי יוסי בשם רבי יוסי עבר שבא על אמה

l Ad tit. Ya-

bimoth cap.

11. fol. 12. col.

1.

Rabbi Aidi הייב חטאת ואמרת אליהם לרבות עבדים

dixit coram Rabbi Iose, nomine Rab Chasda. servo fas esse cum sorore sua misceri, cui ille, audiui etiam, cum matre sua, quod hic negavit. Rabbi

Phinees dixit coram Rabbi Iose, ipsius nomine, seu ejusce sententiam proferens, servum qui cum matre sua concubuerit, peccati reum esse, verbaque illa sacra in præfatione Interdicti incestus, ad eos dices, etiam ut servi continerentur, usurpari. Sed receptam demum heic sententiam ita ex veteribus explicat Maimonides m; העבר מותר

m Hal. Ifuri

Bia cap. 14.

לישן אמו כשהוא עבד ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא

בהן שכבר יצא מכלל גוים ואין העריות האסורות על הגוים אסורות עליו ולזה בנה לכולל ישראל כדי שיאסרו עליו

עריות האסורות על הגוים ויראה לו שאם בנה העבר

על הזכור ובהמה והרג שאיסור שתי עריות אלו שוה בכל האדם
ועבדים שנשתחררו הרי הן כגרים כל שאסור לגרים אסור
להן וכל המותר לגרים מותר להן נותן אדם שפחתו לעבדו או
לעבד חבירו ומוסר שפחה אחת לשני עבדים לכשחלה ואינן
צריכין שום דבר אלמלא הרי הן כבהמות ושפחה שהינה מיוחדת
לעבד או שאינה מיוחדת אהת הינה לפי שאין אישות אלמלא
לישראל או לגוים על הגוים אבל לאל לעבדים על העבדים
ולאל לעבדים על ישראל

Servo fas est in contubernium accipere matrem suam, quamdiu servus manet, nedum suam filiam aut sororem & quæ sunt id genus ceteras. Etenim jam desit esse prorsus Gentilis, & Incesta Gentilibus interdicta ideo ei non interdiciuntur. At nec Israelitici juris ita sit, ut interdiciantur ei Incesta, quæ Profelytis justis interdiciuntur. Ceterum mihi videtur, servum, quicum masculo aut bestia concubuerit, capite plectendum; quoniam illa duo Incesta æquè ad universum genus humanum attinent. Quod itidem de adulterio n. dicendum. Nam quoniam servilis Cognatio pro nulla habita est, ideò tantum cetera Incesta non interdicta, esse aiunt servis; alioquin etiam, dum Profelyti essent duntaxat Domicilii, ad Septem Noachidarum juris capita, ut dictum est, observanda, obstrictis. Servi vero manumissi, ut Profelyti planè optimi juris habentur, & quicquid hisce nefas, etiam illis nefas erat, & quod hisce fas, fas etiam erat illis. Licuit etiam domino, ancillam suam, sive servo suo, sive servo alterius dare; etiam & ancillam unicam binis servis tradere simili modo. Neque discrimen heic ali-

Animad-
vers. ad citat
Maimonid,
locum.

•Videsis Ge-
mar. Bab. ad
tit. Kiddo-
schim cap. 3.
fol. 68. A.

pEx Maimo-
nide superi-
us cap. 7.

prâ indicato, dissolvebat. Nam ita conjunctorum voluntas, assensus, dissensus, in sola potestate manebat domini. Et pro voluntate alterutrius etiam conjugorum legitimorum, extra jus civile Israeliticum, cujus participes servos esse volebant, dissolvi, ad eorum mentem, conjugia, ante ostensum est. Atque hinc intelligendum illud ex Maimonide jam citatum, haud dispar esse heic jus ancillæ contubernio conjunctæ. & ejus quæ nondum conjungitur. Scilicet minimè dispar fore, quotiescunque dominus contubernium ejusmodi pro libitu dissolve- rit, & dein cuicunque, ut in fructu prolem haberet, servo an- cillam in concubitus tradiderit. Quod verò ad cognatio- nis heic servilis negationem attinet, unde & passim illud ha- bent *עבר אין לו יחס* *servo non est prosapia seu cognatio*; adver- tendum etiam est, occurrere apud veteres Jurisconsultos Ro- manos ad q *Leges, serviles cognationes non pertinere*, nec facile ullam servilem videri esse cognationem. Attamen ipsi, dum in tutelis, successionibus id genus Jure tantum civili suo sub- nixis aliis locum penitus servili cognationi olim (quod & po- stea etiam aliquantulum mutatum est) negabant, in jure nihi- lominus matrimoniali libertinorum ac contuberniis servorum, horum perinde ac ingenuorum cognationem observandam es- se volebant, utpote non magis in hisce quàm in illis, ex jure Sanguinis, naturalem. Quod itidem de eorum ad finitibus definiebant. In contrahendis nempe matrimoniis, naturale jus & pudorem inspiciendum esse. Et quod attinet ad jus u- civi- le, inquit Ulpianus, *servi pro nullis habentur; non tamen jure natu- rali, quia quod ad jus naturale attinet omnes homines equales sunt*. Verum autem seu legitimum connubium, ut Ebraei, ita & Ro- mani veteres servis esse & negabant, contubernium eorum, in vitæ communionem, conjunctionem nuncupantes & ancillas ita conjunctas y contubernales. Sed vero ex Novellarum, & Pontificum a jure, satis legitimæ etiam, quemadmodum in- ter ingenuos, nuptiæ inter servos consistunt. Sed hoc obiter.

q Paulus l. 10. ff. tit. de gradibus §. non parci- mus.

Ulpianus l. 2. §. 1. ff. tit. unde Cognati.

Inst. tit. de servili co- gnatione.

Paulus l. 14. ff. tit. de ritu Nupt. §. 2.

3. Pompo- nius ibid. l. 8.

Justin. Inst. de Nuptiis §. illud.

U. l. 32. ff. de divers. Reg. juris.

x C. tit. de In- cest. Nupt. l.

3. Ulpian. tit. de his, qui in potestate sunt. Plaut.

in Asinaria prologo.

Paul. sen- tent. 2. tit. 19.

y Ulpianus l. 12. §. 33. ff. tit. de Instru- ctio.

2 Nov. 22. §. 78.

h Tit. de con- jugio servor- um.

CAP. XVIII.

De Profelytorum Iustitia & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Cōjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item Posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu in Coitū interdictis, habita sit ratio.

Inter se invicem, sine exceptione ulla, omnimodi generis Profelyti ac Libertini (dum gentem, unde venerant, tantum spectas) conjugia ritè contraxere. Neque leges sacras de Ammonitis, Moabitis, Idumæis, Ægyptiis, diversimodè conjugio Originariorum interdictis (ut ante traditum est c) ad Profelytos aut Libertinos attinuisse volunt d. Nimirum quicumque fieret ex gentibus hisce Profelytus aut Libertinus, ritè satis inibat conjugium cum Profelyta è gente qualicunq; adscita. Uti & Profelyti ceteri qualescunque tum inter se invicem, tum cum fœminis è gentibus illis in Judaismum cooptatis. Neque sexus heic discrimen, neque generationum quales in Deuteronomio memoratæ. Et leges illas ad Originarios seu קהל יהודה Ecclesiam Domini solummodo spectare docent. Profelytos autem & Libertinos universos simul indigitantes קהל גרים Ecclesiam seu Universitatem Profelytorum, sic ab Ecclesia Domini eos discriminare solent. Sed vero hosce non minus atque Originarios à Gentilium seu Exterorum, qui nondum Profelyti aut Libertini facti sunt, uti & à fervorum & ancillarum conjugis ac coitu arcendos unanimes statuunt; modo exceptiones illas admittas, quæ supra capite duodecimo de Servis, & capite proximè superiori de Ancilla & Mamzere habentur. Scilicet jus parile, de Mamzere in Profelyti posteris; parile item de Profelyto in servitutum addicto, & de Ancilla partiaria Profelyti. Jam verò quod ad Cognationis Profelytorum & Libertinorum in re matrimoniali jura attinet; ea consideratur aut quæ, antequam Profelyti facti sunt, locum habuit, aut quæ postmodum ex susceptione liberorum orta est. Cognationem pristinam omnimodam evanuisse docent per Regenerationem, juxta ea, quæ libro secundo eufusi sunt tradita, uti & in libro de successioneibus f in Bona. Et Maimonides g; בני שנתגייר ועבר שנשהחרר הרי הוה כקטן

שנורר

b Deut. 23.

c Cap. 14.

d Maimon.

Isuri Bia c. 12.

e Cap. 4. pag.

162. & 170.

f Cap. 26.

g Hal. Isuri

Bia cap. 14.

h Glof. Tal-

mud Babyl.

ad tit. San-

hed. cap. 4.

fol. 58 a.

שניר וכל שאר בשר שהיו לו כשהיו נתיניו כשהיו עבד אינן

שאר בשר ואם נתגיר הונו והם אינן חייב על אחת מהם

כלל *Quando Gentilis Profelytus fiebat, aut servus*

Libertinus, uterque instar infantis recens nati habebatur (quod & supra h explicatum est.)

Et proximitas sanguinis qualiscunque sive

h Lib. 2.

hujus dum Gentilis erat, sive illius dum servus erat, jam planè desit esse. Quin et si sive hic sive ille in Iudaismum esset cooptatus simul cum proximis

illis de sanguine, illarum nomine, incestus nullius tenebatur. Nam ubi

consanguinitas seu cognatio nulla reperta est, incestum ejusce,

nomine ut reperiretur, ex qualicunque conjugio, fieri nequiffe

palam est. Unde nec Matrem nec Sororem Uterinam Profelyto

seu Libertino recens facto interdictam ex hujusmodi legum

morumque suorum interpretamentis voluere. Et tametsi mater

simul, pater, filius, ac filia, frater ac soror, Gentiles, unico temporis

momento in Iudaismum integrum sive ut Profelyti sive ut Liber-

tini cooptarentur; sic plane invicem כורים ut alieni erant, nullo

cognitionis pristinae vestigio remanente. Ante i autem moni-

tum est de singulari jure, quo nec fraternitas ulla haberetur in-

ter Profelytae jam factae filios quorum alter בקרשן in Sanctita-

te seu postquam Profelyta facta est, tam conceptus est quam na-

tus, alter in Sanctitate natus, sed extra eam, seu antequam Prose-

lyta est facta, conceptus; quod pariter intelligendum de filiabus,

& de filio & filia. Nullam nempe inter hujusmodi natos esse,

sanguinis relationem, nisi quodlibet par (quale de alio quovis

numero pariter dicendum) tam conceptum esset quam natum,

in Sanctitate. Quam ex Regeneratione ortam advertendum,

est, Magistris esse solenne, Profelytis Justitiae & Libertinis, non

omnino servis licet in Iudaismum, retenta servitute, cooptatis,

tribuere. Sed verò quod sic de discrimine è tempore Sanctitatis &

illo quod ante eam praecesserat, atque è conceptu & natalibus

conflato tradunt, locum tantum habuit in liberis quàm se invicem

respiciebant, non quàm respiciebant parentes. Nam tam proles

quæ extra sanctitatem concepta est, quàm quæ intra eam, pro

filio seu filia parentibus l utrisque (modo utrique saltem Profely-

ti) censebatur, quanquam inter hanc & quæ intra sanctitatem

i Lib. 2. cap.

4. pag. 710.

Et 171.

k Min. tit.

Iabimoch 6

11,

1 Gem. Bab.

ad tit. Iabi-

moth cap.

11. fol. 97b.

nata est, fraternitas haberetur nulla; ne quidem inter gemellos, nisi tam conciperentur quam nascerentur in sanctitate. Parentum ita & proles ad invicem relationem, post novos illos Profelytismi natales seu Regenerationem, ex ipso nascendi tempore, quod insequeretur, Pendere volebant (unde & Profelytæ dum gravida erat factæ proles materni generis seu sanctitatis maternæ particeps nascebatur, ut superius^m monuimus) Fratrum verò ac Sororum ex conceptu tantum. Unde interdum evenit, ut, qui eidem parenti filii essent & filia, sibi invicem fratres aut sorores neutiquam censerentur; Adeoque cognatio inde fraterna haberetur nulla, nec cognationis ejusmodi in re matrimoniali aut concubitus interdictis ratio ulla, cum interea paterna & materna planè agnosceretur, adeoque hujusmodi cognationis nomine Matrimonium inter Profelytos & prolem ejusmodi esset, non minus atque inter alios sic sanguine conjunctos illicitum. Juxta jam dicta nimirum statuunt, dum simpliciora Legismorumque ac scitorum veterum suorum interpretamenta, sine placitis ab eis qui rebus præfuere, hac de re superinductis, rotundè tradunt. At verò moderamina seu temperamenta superinducta à majoribus ajunt, quæ effectum in Profelyto illum Regenerationis, quo cognationem omnimodam pristinam amitteret, publicæ honestatis seu existimationis causâ, diversimodè heic cohiberent. Ne scilicet ipsis Gentilibus viderentur ipsi laxioribus hac in re, quam par erat, uti moribus. In Temperamentis illis alia erat ratio interdictorum incesti, quibus Gentiles omnes seu universum genus humanum, ex veteri Noachidarum jure, obstringuntur, alia eorum quæ in Lege Mosaica accesserunt, alia item concubitus ex matrimonio, alia sine matrimonio, alia matrimonii ante Regenerationem, alia ejusce quod post inibat, atque alia demùm cognationis paternæ, maternæ alia. Statuebant igitur ipsi, ut tam soror quæ fuerat uterina quam mater etiam post Regenerationem Profelyto atque Libertino interdicerentur, idque etiam si ante alterutra harum ducta fuisset. Maimonides n; דין תורה שמתר לגר שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אסרו דבר זה כרי שלם יאמר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שאמש היתה לו אסורה והיום מתרה וכן גר שבא ער אמו

mLib. 2. cap.

4.

nHal. Ifuri

Bia cap. 14.

atq; in Gem.

Babyl. ad tit.

Iabimoth c.

2. fol. 22a. &

vide ad cap.

11. fol. 97 b.

אָמַר אִין אַחוֹתָיו וְהָיָה בְּיוֹתֵהּ הָרִי זֶה כְּבָנָה עַל הַנְּכָרִית
כִּיצַד דִּין הַגֵּרִים בְּעֵרִיתָ שֶׁל שָׂאָר בְּשֵׁר אִם הָיָה נָשׁוּי
כְּשֶׁזָּנָה גֵּי לְאָמּוֹ אִין לְאָחוֹתָיו וְנִתְּנִירוּ מִפְּרִישֵׁן אֹתָן

Ex nudis Legis sacrae interpretamentis est, quòd fas fuerit Profelyto in Uxorem ducere sive Matrem sive Sororem uterinam in Iudaismum cooptatas. Interdixere autem hoc Sapientes, ne forte mustitando objiceret Profelytus; Devenimus ex sanctitate graviori seu strictiori in sanctitatem leviolem laxiolemve; eo quod ita eam quæ beri erat interdicta (nempe ex veteri jure Noachidarum) hodie ducere ei fas fuisset. Nihilominus Profelytus qui cum Matre aut Sorore uterina, dum ipse Gentiles adhuc sunt, concumbit, non aliud facit ac is qui cum fœmina quacunque externa concumbit. Quod verò ad Profelytorum, de Incestu, sanguinis nomine jus heic imprimis spectat; si Profelytus dum adhuc gentilis esset, sive Matrem sive Sororem (uterinam) in uxorem duxisset, divorlio separabantur. Nec contrahi nec constare finebant matrimonium Profelyti & Matris suæ seu Sororis uterinæ. Cum hisce verò concubitus extra matrimonium, antequam ipsæ fierent Profelytæ, pro incestu, ratione sanguinis pristini, non habebatur. At si, antequam Profelytus factus fuisset, aliam quamcunque ex Lege Moisaica interdictam sive nomine sanguinis sive affinitatis, Profelytam etiam cum eo factam, duxisset, constare finebant matrimonium. Sic idem, ex sententia veterum, Maimonides וְאִם הָיָה נָשׁוּי לְשָׂאָר עֲרִיֹת וְנִתְּנִיר הָיָה וְאִשָּׁתוֹ אִין מִפְּרִישֵׁן אֹתָן Si verò duxerit quamcunque aliam nomine incesti interdictam, & postmodum tam ipsa quàm ipse Profelyti fiebant, divorlio non separabantur. Uti neque ex sententia forensi separabantur conjuges Profelyti, ubi duxerat quis, post Regenerationem, sive patrui sive fratris germani Uxorem sive Novercam (tametsi etiam post Regenerationem maritis copularentur) sive Amitam, sive Germanam Sororem (quarum omnium proximitas ex patris sanguine pendeat,) sive Materteram quæ avi materni, non aviæ, filia, sive filiam sui; pristino scilicet sanguinis jure sibi conjunctas. Nam earum quæ ex Conceptu simul ac Natalibus, post Regenerationem ortæ, hisce aliisve nominibus quempiam contingerent, idem ipsum jus erat, quod Ebraeorum. Hinc est

• 2. Sam. 13.
13. ubi hæc R.
David Kim-
chi & Mai-
monid. hal-
Melacim c.
8. R. Bechai
in Biur. fol.
221. col. 4. R.
Mosès. Miko-
tzi præcept.
affirm. 122.

p Maimoni-
des loco cita-
to. & Gem.
Bab. ad tit.
Iabimoth c.
2. fol. 124. &
ad tit. San-
hedrin ca. 4.
fol. 584.
Atq. ita in-
telligenda.
Gemara Hie-
rosolymita-
na ad tit. Ia-
bimoth cap.
11. f. 12. col. 1.

quod Thamarẽ Davidis filiam Amnoni fratri rite satis conjun-
gi potuisse existimant, idque ex eo quod sacro sermone occur-
rit ex hoc jure intellecto. *Quin potius*, inquit, ad fratrem libi-
dine instantem Thamar, loquere ad Regem & non negabit me tibi.
Erat, ajunt, Thamar filia Maacæ ex Davidis concubitu, dum
ipsa adhuc Gentilis esset neque, ob singulare captivæ formâ ve-
nustâ jus, ut supra ostensum est, interdicta. Profelyta autem
facta (nam nullam sive Davidis sive Salomonis aliorumve in
veteri federe Ebræorum, uxorem non fuisse Profelytam, admit-
tunt, nisi ubi Gentilem planè fuisse nuptiarum tempore disertè
affirmatur) nupsit Davidi, cui ex Ahinoama uxore susceptus
Amnon. Frater igitur (si naturale jus sanguinis respicias) erat
germanus Thamar. Quoniam verò & mater ejus & ipsa etiam,
dum mater Gentilis esset, concepta Profelytæ factæ essent, ideo
desuisse omnimodam sanguinis volunt inter hosce conjunctio-
nem, adeoque eam conjugio ei potuisse jure copulari. Nec dis-
simile jus erat earum quæ Profelyti uxori, ab earum quæ sibi,
consanguineæ fuere. At verò quæ sanguine ei materno con-
junctæ sunt, aut quarum affinitas ex eo pendeat, earum adeo
fuit jus diversum (sed ex temperamentis illis à majoribus, ut di-
ximus, adjectis) ut, si, post Regenerationem, harum quampiam
duxisset, ex sententia forensi divortio essent separandi. Unde
ajunt *גר אסור בשאר האדם אחר שנתגייר מרבוי סופרים*
ומותר בשאר האב אע"פ שיודע בודאי שזה שאר מאביו כגון
האומים שרבר ברור שאביו שר זה הוה אביו שר זה
Interdictum est Profelyto, post-
quam Profelytus fuerit factus, idque ex sancitis scribarum, cognatis ac
adfinibus ex materno sanguine sibi conjunctis, non paterno. Quin tam-
etsi liquido constaret de paterno invicem sanguine, veluti ubi Ge-
melli nascebantur, quorum patrem fuisse unicum certò scimus,
paterni sanguinis nomine matrimonium heic non interdictum est.
Sed tantum materni. Haut igitur ex ejusmodi sancitis li-
cuit Profelyto, non solum sororem ducere uterinam (quæ
etiam Gentili vetita) sed nec Materteram, quæ aviæ maternæ
filia, nec fratris uterini uxorem, de qua tamen distinctio adhi-
betur. Interdictam illam esse si fratri uterino nupta esset, ipsi
etiam Profelyto; non item si Gentilis moreretur. Qua de re De-
cisio-

cisionem memorant, in causa Naphtimi Profelyti q̄ qui fratris
uterini uxorem, nondum scilicet regenerati, duxerat. Qui et-
iam Profelytam, & filiam ejusdem simul duxerat, aut binas so-
rores uterinas, ei earum altera divortio erat ejicienda, altera, pro
libitu suo, retentâ. Sed obtinuit etiam apud nonnullos opinio
eam tantum retinendam quacum concubitus antea habitus, ubi
cum altera nondum vir concubuerat. At verò uxori Profelytæ
superstes sive matrem ejusdem sive filiam (semper in hisce
conjunctionem sanguinis, ex natalibus ante Regenerationem, or-
tam intelligas oportet) ducere jure potuit *שלא גזר אלה בחייהו*
quoniam de his non decrevere scribere nisi ubi utraque superstites. Nimi-
rum simul eidem conjungi has nolebant. Quin binas sorores
Profelytas, non uterinas, conjugio simul habere permissum est
שלא גזר בתאר האב *quoniam nec decrevere heic de sanguinis con-*
junctione paterna.

q̄ Gem. Bab.
ad tit. Iabi-
moth cap. 11.
fol. 98 a.
r Maimonid.
halach. Isuri
Bia cap. 14.
Et locis supra
citatis aliis
ex Gemara
Babylonia.
r Gemar Hie-
rosolym. ad
t. Iabimoth
cap. 11. fol.
12a. col. 1.

CAP. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur;
scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeo-
que (uti ajunt aliqui) Judæo, è Cypro scemina Gentili uxore sua su-
sceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse.

X superius allatis difficile non est controver-
siam illustrem, pridem apud viros eruditissi-
mos ortam, de Herodis magni Regis statu ac
natalibus obiter finire; uti & illud quod in
Ebraeorum Commentariis occurrit de Agrippa
Rege, acclamatum scilicet fuisse ei publicè vel-
uti Israelitarum fratri seu Israelitæ, rite intel-
ligere. Satis enim perspecto jure Gentium quod obtinuit
inter Ebræos Profelytosque atque alios exteræ originis; juxta
jam ante explicata, res erit perquam manifesta. En tibi quan-
tum ad hanc rem, scemina ex Flavio Josepho quod utriusque
natales indicat.

t Orig. Iu-
daic. lib. 18.
c. 7. & Side
lib. 15. cap. 2.
& 11. & lib.
16. cap. 2. &
Haloseos l.
1. cap. 10. &

nigenam aut Profelytum aut ejusmodi quid eum fuisse à primis Christianismi seculis semper aut affirmarunt aut non negarunt, usque dum ante annos aliquot vir summus Josephus Scaliger, ita planè Judæum seu Originarium esse Herodem hunc voluit, ut neque alienigenam neque Profelytum existimarit, eum censendum. In hunc statim insurrexit Nicolaus Serrarius, vir quidem etiam doctissimus, qui libello Herodes inscripto, novitatem illam refellere conatus est. Habet autem Scaliger heic sequaces suos y magni nominis, qui & sententiam ejus stabilire pluribus contendunt. Suos item habet Serrarius veterum sententiæ libenter tenaces. Quæ illi congesserunt neutiquam compilabo ego. Attamen de nonnullis quæ vetustissimam Patrum & Historicorum veterum Christianorum sententiam de Herodis peregrinitate firment, & universa in eam pridem adducta breviter refellant, monere heic visum est, sane à nemine quantum scio satis animadversis. Controversiæ summa est, utrum Herodes hic Antipatri filius, sive regnum Judaicum, sive gentem Israeliticam seu Judaicam ex Abrahamæ semine propagatam spectes, ita civiliter aliquo modo Judæis seu Israelitis eorumve reipublicæ, cœtui, Ecclesiæ, infereretur, atque ita sive ex Ebraico sive ex Interveniente Gentili jure Civitate Israelitica donatus sit aut frueretur, ut Alienigenæ nomen aut statum ex eodem jure penitus sive exueret sive omninò non haberet. Scilicet ex semine Abrahamæ seu Judæum naturaliter eum fuisse nemo puto veterum præter Nicolaum Damascenum z assentatorem ejus satis fœdum hujusque sequacem Pseudogorionidem a qui à Judæis captivitatis Babylonicæ Antipatrum deduci fingunt, unquam ne somniavit quidem. Neque horum autoritas tanta est ut in partes eam, hoc sensu, trahi velit eorum qui veteres heic impugnant, quisquam ni fallor, præter Augustinum Tornielum b. Et quod ex Strabone adfertur, Herodem Ἰνδικοῦ δῆμον dictum, id est quidem *indigenam*; id planè ad locum natalium attinet, non ad statum quem quærimus, ut ex ipso vocabulo liquet. Etiam scriptoris alioquin maximi autoritatem, hac in re esse levem satis pronuntiare non dubitemus. Et id quod est nasci in Judæa solum Judæum fecisse nemo puto hætenus rerum Ebraicarum sciens existimavit. In Quæstione autem ex Ebraico sive

x *Animadv.*
in *Euseb. n.*
1983.

y *Isaac Casaubon. exercit. in Baron. I. §. 3.*
§. 4.

z *Apud Josephum lib. 14. cap. 2.*
a *Lib. 4. cap. 37.*

b *In Annalibus ann. 4018.*

exni-

c. Act. Apost.
12.25.

d. Epiphanius
2.2. heres. 30.

ex Interveniēte Gentium jure dixi. Nam à ratione nimis dissonum est, de statu seu civilitate cujuscunque in aliqua republica aut gente disputare ex jure reipublicæ seu genti illi alieno. D. Paulus civem se esse Romanum Hierosolymis professus est, ut legis Portiæ beneficio liberaretur. Nemo rerum æstimator æquus exceptionem illam sive Jure Ebraico seu loci ubi orta est, sive Tarfico, seu Pauli natalium loci, seu aliū cujuscunque reipublicæ seu imperii præter Romanum, definiendam fuisse non videt. Aut ex Jure Romano seu Cæsareo Romanus dicendus erat civis, aut, ad rem, nullo. Quod pariter dicendum, ubiquæstio (ut apud hæreticos aliquot) fiebat utrum fuerit etiam ille Ebraeus. Scilicet ut illud ex Jure Cæsareo, ita hoc ex Jure Ebraico in usu definiendum. Quo itidem ipsum Ebraum seu Judæum fuisse contra Ebionitas plurima ante secula assertum habemus. Variant admodum actus civiles in civitatis passim donatione. Neque minus variant pro diversitate locorum seculorumque, temperamenta quibus civitate donatorum jura ab Originariis ita determinantur ut in horum numero nec civiliter quidem habeantur sive illi sive eorum posteri aliter atque jura loci civilia seu Gentium jura ibi Interveniētia permittunt. Obvium est quod dicimus, in legibus & historiis veterum Græcorum atque in jure Quiritum cum eo quod erat Latinitatis comparato. Hodieq; ut semper, Anglorum, Gallorum, Hispanorum, aliarum quæ jam florent gentium jura heic invicem valde discrepant. Nec ubi de alicujus statu hujusmodi quæstio fit, ab alio finienda est jure quàm gentis illius ad quam status ille attinet, sive civili sive sibi atque genti alteri interveniēte (cujus eadem heic ratio) quod quidem adeo manifestum est, ut de eo breviter monere tantum paulò cordatiori cuiq; satis sit superq;. Alienigenam autem quemquam seu peregrinum esse aut censerī, atque interim non hostem, juxta varia gentium jura sive Civilia sive Interveniētia, in duplici constituitur genere. Aut in eo quod est omnimodò exterum esse sine ulla civitatis participatione, præter eam quæ ex Jure Naturali seu omnium communi nascitur (qualem passim videmus in iis, qui nondum civitate ullatenus donati alienis in terris degunt) aut in eo quod est, ob rationem Originis exteræ seu generis

neris à populo in quem, juxta jura illa, cooptatus quis fuerit (sive illud natalibus qualibuscunque fiat, sive primaria Civitatis donatione) alieni, ita, in rebus nihilominus civilibus, advenæ seu peregrini nomine ab Originariis distingvi, atque ita, non deletum peregrinitatis characterem retinere, ut eandem, ipsam ob causam, neque ullatenus ob aliam, singularia aliquot sive plura sive pauciora quæ Originariis competant jura neutiquam sortiatur. Nam qui prioris sunt generis, habent cum civibus communia nonnulla, quemadmodum etiam Profelyti Domicilii apud Ebræos. Et qui secundi sunt generis, omnia non habent cum civibus communia. Adeo ut ubicunque defectus istiusmodi communitatis, nomine Originis exteræ, reperiatur, ibi necesse sit ut peregrinitatem agnoscamus. Jam vero Herodes spectandus est aut qua Jure civitatis Israeliticæ aliquo è natalibus frui potuisset, aut qua in Judaismum ipse, ut Profelytus primo factus, postmodum potuisset cooptari. Quantum ad primum; detur quod volunt heic patrum sententiæ oppugnatores, tam avum ejus quam patrem Profelytum justitiæ fuisse, etiam & Profelyti prolem patris conditionem, sequentem, id est Profelytum natum, pro Judæo Originario habendum (de quo plura mox] certe nihil habetur in stemmate supra exhibito alibive apud veteres, quo eum Profelytum natum fuisse sit omnino existimandum. Qua in re certe oppugnantorum argumenti cardo versatur. Scilicet Profelyti uti & Israelitæ proles è Gentili suscepta, Profelyti statum non habuit, sed plane Gentilis erat, adeoque Israeliticæ reipublicæ undique alienigena, ut capitibus duodecimo & decimoquinto supra docetur. Uxor autem Antipatri Herodis patris (quem Profelytum fuisse hætenus admittimus] erat Cypros, quam fatentur omnes Arabissam e fuisse, id est planissime Gentilem. Omnes inquam quorum heic ratio habenda. Nam nihili est quod legitur apud Pseudogorionidem f, eam fuisse Idumæam. Neque alibi puto occurrit ejusmodi de ea commentum, aut à viris doctis omnino recipitur; tametsi si Idumæa ea fuisset, idque Origine vetustâ, plane Profelyta fuisset (juxta ea quæ mox dicuntur) atque ita Herodes ex ea natus proculdubio Profelytus; sive pater Profelytus sive Gentilis fuisset. Sed vero

g Cap. 12.

h Hæres. 20.

i In Isaiam

cap. 22.

Arabiffa erat Cypros, neque hætenus repertus est inter veteres, cui eam Profelytam factam esse unquam in mentem venit. Herodes igitur filius ejus Gentilis erat, seu quod idem est, maternæ conditionis. Atque ita evanescit tota de Idumæis seu Judaicis parentibus argumenti vis afferri solita. Quod vero existimavit Josephus Scaliger Cypron Profelytam factam (ut ex ejus verbis aliam ad rem supra g adductis constat) ideo quia aliter ex jure Ebraico rite Antipatro conjungi nequibat, non tam afferre argumentum est quam temere fingere. Et quam leviculum est, ideo Herodem natum fuisse Profelytum, asserere, quia præsumendum non sit Antipatrum contra jura Ebraica fuisse commissurum? Atque hoc modo nulla omnino civitatis Israeliticæ participatio ex natalibus erat Herodi, utpote plane Extero & Gentili, seu peregrino prioris, quod diximus, generis. Sed vero missa matre, nullo modo probatum hætenus vidi sive patrem sive avum Herodis profelytum tempore ejus natalium fuisse. Postmodum quidem patrem Profelytum factum scribit Epiphanius^h. Sed hoc nihil ad Herodis natales. Neque evincit eum sic fuisse, quia D. Hieronymoⁱ Antipatri Profelyti filius dicitur. Non ideo filii natalium tempore pater Profelytus, quia Profelytus. Et nisi fuisset, filius à patre jus Profelyti derivare sibi non potuit, ut manifestum sit ex eis, quæ de Profelytis superius observavimus.

CAP. XX.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quod pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque posterorum quæ universitate, Ecclesia seu civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum juretum peregrinitate.

AT vero Idumæos insuper aiunt fuisse Herodis avum, patremque; gentem autem illam sub Joanne Hyrcano Rege annis ante Herodem nonaginta in ritus transisse totam Judaicos adeo ut dein omnes Judæi fierent & ha-

& haberentur *k*, id est Profelyti Justitiæ. Quod nec semel me-
 morat Josephus. Vide quæ supra ea de re afferuntur. At
 que ipse alicubi ait Joannem Hyrcanum transmutasse τὴν πολι-
 τείαν αὐτῶν εἰς τὰ Ἰσραήλιν ἐθὺς καὶ νόμιμα vitam ac mores eorum in
 Iudeorum mores & ritus. Unde & Zonaras de Hyrcano; ὁ
 τάξας τὰς Ἰδουμαίας ἐπέτερεν αὐτοῖς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαβίαν, εἰ
 ὡς Ἰσραηλιῶτες καὶ ζῶντας ἐθεσιν Ἰσραηλικοῖς. Οἱ δὲ διὰ τὰς πατρίδας,
 καὶ τὴν ὡς Ἰσραηλιῶτες καὶ τὰ Ἰσραήλιν ὑποτάσσας subactis Idumæis ea conditio-
 ne in patria versari concessit, si circumciderentur & moribus Iudaicis
 uterentur. Qui amore natalis soli & circumcisionem & reliqua to-
 lerarunt. Hinc evenisse ut avus Herodis saltem Profelytus es-
 set, Pater vero adeoque ipse natalibus ac sanguine paterno Ju-
 dæus, atque, ut volunt, civiliter plane Originarius. Ceterum
 si concedatur ex eo quod traditur de Idumæis in ritus Judai-
 cos transeuntibus universis, etiam & Herodis majores ita Ju-
 dæos factos, adeoque ipsum Judæum ex Idumæis Judæis na-
 tum fuisse, certe inde nihil omnino consequitur eum neutiquam
 populo Israelitico seu Judaico originario peregrinum ac alieni-
 genam civiliter aut censendum fuisse aut revera extitisse. Et
 mira est hallucinatio atque iis qui rebus versari videntur Ebrai-
 cis nimis indigna, Profelytorum Justitiæ posteros sanguine I-
 sraelitico non commistos ob Judæi nomen natalibus acqui-
 situm, peregrinitatem non retinuisse existimare, quod faciunt
 heic viri magni. Id certissimum est, quandiu manerent origi-
 nis exteræ probationes, quæ *m*, ut etiam originariorum Judæo-
 rum stemmata, in tabulis genealogicis asservari solebant, tum
 τῶν Ἰσραηλιν Profelytorum, peregrinorum, advenarum, nomen posteris eo-
 rum inhaesisse (idque nec Originariorum malevolentia nec invi-
 diâ, ut perperam aliqui autumarunt; sed ex ipso jure apud E-
 bræos receptissimo) tum peregrinitatis seu originis exteræ effe-
 ctus omnimodos qui ad eos, qui primo facti sunt Profelyti,
 spectabant, perpetuo mansisse. Qua de re consulas, quæ li-
 bro secundo fufius *n* tradita sunt. Et de nomine quidem *n*Cap. 4. pag.
 retento monet Serrarius *o*, testimoniis aliquot adductis. In 167.
 numerâ adjici possent. Etiam quæ superius attulimus de *o* Herode
 Ammonitis, Moabit, Egyptiis, Idumæis Profelytis (qui ubi de *cap. 15.*
 Profelytis generatim loquuntur Magistri, quemadmodum etiam

Nethinæi, excipi solent) satis evincunt, neque nudam ipsam Profelyti factionem seu in Judaismum cooptationem, neque id quod est nasci è Profelyto, delere originem exteram ejusve characterem civilem; cujus in prioribus jam dictarum duabus gentibus ratio semper ejusmodi habita est, ut mares Profelyti post quotcunque generationes nuptiis Israelitidum perpetuo, solo originis illius exteræ nomine, arcerentur, in reliquis binis, ita ut in tertiam itidem generationem utriusque sexus Profelytis, Israeliticis esset abstinendum nuptiis. Quod ad Herodis sæculi Idumæos seu qui captivitate Babylonica recentiores sunt, p^{supra cap.} 14. spectare nolle magistros monitum p^{est.} Aliter sane etiam & ejusce juris Idumæis pariter ac Ægyptiis singularis ratio aliqua heic habenda fuerat, saltē si Herodem non fuisse utcunque tertiæ generationis Profelytummitteretur; qua de re plura in sequentibus. Peregrinitatis autem manifestæ effectus, in Profelytis eorumque posteris, primarii ac illustriores cernebantur tum in muneribus civilibus militaribusque, tum injure Nuptiali. Muneribus tam civilibus quam militaribus ita arcebantur ut Originariis præesse rite nequirent, nec judicia [saltem alia quam Triumvitalia] exercere, idque tantummodo exteræ originis atque peregrinitatis tetentæ ac inhaerentis nomine. Maimonides q^{ad veterum} mentem מַעֲמִידֵי מַלְכָּא מִקְהָל גֵּרִים אֲפִילוּ אַחֵר כַּמָּה דוֹרוֹת עַד שֶׁתְּהִיָּה אִמִּי מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּי לֹא תוֹכַח לִתְּתֵי עֲלֵיךְ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא אַחִיךָ הוּא וְלֹא לְמַלְכוּת בְּלִבָּר אֲלֵנָּה לְכָל שְׂרָרוֹת שְׁבוּשָׁאֵל לֹא שֶׁר צָבָא לֹא שֶׁר חֲמִשִּׁים לֹא שֶׁר עֲשָׂרָה אֲפִילוּ מְמוֹנָה עַל אִמָּת הַמִּיִּם שֶׁמִּחֲלָק מִמֶּנָּה הַשְׂדֵּוֹת וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר דִּיִּין אִו נְשִׁינָּה שְׁלֵמָה וְהָיָה אֵלֶּא מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּי מִקְרֵב אַחִיךָ תִּשִּׁים עֲלֵיךְ מִלֵּךְ כָּל מְשִׁימוֹת שֶׁאַתָּה מְשִׁים לֹא יִהְיוּ אֲלֵא מִקְרֵב אַחִיךָ (ex civili scilicet Jure Ebraeorum) rex è cœtu Profelytorum, ne quidem Post quotcunque generationes, usque dum Mater ejus esset ex Israele (De Patre Israelita verba non fecit, quoniam ab Israelita, è Profelyta, quacum nuptiæ Israelitæ non interdicebantur, susceptum, Originarium, atque adgnatione Israelitam fuisse, non in Profelytis censitum, nemo rebus Ebraicis paulo versatior unquam dubitavit; sed ne ob patris Profelyti sanguinem, cum paterno sanguine apud Ebraeos familiæ utrinque Israeliticæ tantum distingvi solerent,

q^{Hal. Melakim cap. 1.}

r^{Vide sis Ge-}

mar. Babyl.

ad tit. labi-

moth cap. 12.

fol. 101. &

102. & gloss.

ib. & ad tit.

Baba Bathra

c. 1. fol. 3. &

ad tit. Sota

c. 7. fol. 41b.

folerent, dubitaretur ubi Profelytus ex Israelitide prolem genuer-
 rat, quæ pariter etiam juris erat Israelitici & revera Israelita natus,
 ideò de Matre heic signantiùs monuit) *juxta id quod scriptum est* ^{Deuteronom.}
 non poteris dare super te virum extraneum, qui non sit frater tu- ^{17, 15.}
 us. Neque in regno tantùm ita se res habuit, verùm etiam in univer-
 sis apud Israelitas præfecturis. Extraneus, seu Profelytus ejusmodi ritè
 non fit dux exercitus, pentecontarcha, Decanus. Imò nec aquæductuum
 præfectus. Opus non est dicere, eum non ritè fieri Judicem aut Consisto-
 rii Principem. (pœnalibus scilicet Judiciis, idque ex Jure Ebræo-
 rum civili exercendis; Nam Judiciis ex Jure Noachidarum sim-
 plici exercendis, etiam Profelytus Domicilii ritè præficiēbatur;
 nedum Justitiæ, qua de re vide librum septimum) ^{Cap. 6. & 7.} Ratio est quia
 non aliundè atque ex ipsis Israelitis hujusmodi petendi sunt juxta illud è
 medio fratrum tuorum pones super te regem. Simili modo ceteræ
 quæ apud te sunt præfecturæ non sint aliunde quam è medio fratrum tuo-
 rum. Et ad locum illum Deuteronomii, Aben Ezra מדרך האחמה
 לא אחיך שנינו ממשפחת ישראל ולא אדומי אף על פי שכתוב ^{Deuteronom.}
 לא אחיך ^{2. 4.} Revera heic frater tuus non est qui non fuerit de familia Israe-
 litica. Ne quidem Idumeus, tametsi in scriptura u vocetur ipse obiter ^{x BaalHathu-}
 frater tuus. Quin nec defunt inter Cabalistas x qui heic velint ^{rim ad Deu-}
 מדרך אחיך è medio fratrum tuorum sonare, per numerorum x ^{teron, 17.}
 qualitatem quam Gematriam seu rationem geometricam voci-
 tant מטבת יהודה è tribu Juda (nam ita tam ex horum quàm illo-
 rum verborum elementis, quæ numeralia sunt, conficitur nume-
 rus 381; qualis ratio explicandi apud homines inter Ebræos otio-
 sos & nugis hujusmodi satis ridiculè deditos est non infrequens)
 ac si neminem præter Judæ posteros ritè regno præfici Judaico
 existimarent. Alii etiam idem quod ex Maimonide citavimus
 de ceteris dignitaribus generatim affirmantes y, regiam nullibi ^{y Moses Mi-}
 ritè constare ajunt, nisi ubi è parentibus quorum filia nuptiis sa- ^{kotzi; præc.}
 cerdotalibus fuerint idoneæ (quales tantummodo in Synedriis ^{Negat. 221.}
 locum habere poterant z) Rex ipse natus esset, id est optimo at- ^{z Maimon;}
 que puriori jure Israelitis originariis; non solum non è Profely- ^{tit. halach.}
 to & Profelyta, sed nec è Profanis aut Mamzeribus. Et quod de ^{Sanhedrim}
 Rege sic ajunt, ad tempora attinet, quibus successionē ex sangui- ^{cap. 2.}
 ne legitimā non repertā, ad legem illam sacram esset convolan-
 dum. Velut tempore Maccabæorum. Sed interea manifestius
 nihil

aGemar. &
gloss. Babyl.
ad tit. Baba
Bathracap. 1.
fol. 3 b.

b Lib. 2. 1. de
successione
in Pontifica-
tum cap. 2.

c Cap. 16.

nihil est quàm non modò Profelytum primò factum à Magistris
heic accipi pro eo qui advena seu alienigena esset, verum &
ejusdem posteros sanguine Israelitico non commistos, etiam hoc
nomine, id est exteræ originis causâ, à civilibus muneribus arce-
ri. Quin & traditio est in corpore Talmudico a ideo Herodem
hunc ipsum cœtum Magistrorum, excepto tantum Baba Ben Bo-
ta, interfecisse, quia locum illum de Rege Judaico constituendo
ita interpretabantur, ut verba illa *fratres tui* illum planè exclu-
derent. Quod idem est ac si alienigenam seu peregrinum vo-
cassent. Quemadmodum vero muneribus civilibus ritè fungi
nequibant Profelytorum quales diximus posteri, ita nec parilita-
te cum Israelitis fruebantur in jure nuptiali. Aliis jungi ritè ne-
quibant sive Profelytæ sive earum à Profelytis susceptæ filia, qui-
bus Israelitides ritè nubebant. Ritè jungi quibant tam Profely-
ti Profelytæque posteri utriusque sexus, quàm ipsi aliis quorum
nuptiæ Israelitis ex sacra lege interdictæ. Prioris generis fuere,
sacerdotes, quibus, ut alibi b ostendimus, vetitæ sunt נדה (quod
vulgò vertitur meretrix seu scortum) nuptiæ. Atque eo nomi-
ne comprehendi ex avita traditione, inter alia, volunt eam, quæ
non esset בת ישראל *Israelitica femina* seu *Israelitis originaria*, eâ-
que notione designari etiam Profelytam sive factam sive natam,
veluti nondum Originariam sed Peregrinam, dum cum Origina-
riis in juribus hisce singularibus discutiendis comparatur. Secun-
di generis, seu quorum conjugia Profelytis permessa, Israelitis
tamen Originariis vetita fuere, sunt Mamzeies alique, de qui-
bus antè c diximus, ubi etiam de decima Profelytorum genera-
tione, seu nomine illo tandem evanescente sententia habetur,
heic in primis advertenda. Cum igitur tam dispari essent ab O-
riginariis tum Profelyti primò facti tum eorum posteri jure, id-
que solummodo exteræ originis seu peregrinitatis nomine, aut
inter Alienigenas atque Peregrinos (quæ Originarios specta-
mus) eos rectè censendos esse necesse est ut fateamur, aut ut
inter Originarios eos censentes diversissimæ invicem conditionis
personas nullâ cum ratione simul confundamus.

CAP. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semijudæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni.

Ed verò nondum evincitur, nec puto potest evinci, Herodis five patrem five avum ex Idumæis fuisse, qui in ritus transferant Judaicos. Apud Josephum quidem tum Herodes, tum pater ejus Antipater Idumæus dicitur. Quod tam de advenis apud Idumæos degentibus, quam de Originariis Idumæis seu vetustis illis, qui sub Joanne Hyrcano facti sunt Profelyti, potest intelligi. Tametsi quidem Magistris quorum rationem rarò satis imitatur Josephus, à genere non à loco Exteri, uti & ipsi, soleant denominari. Quin patribus Christianis disertè Antipater Ascalonita vocatur & ἐν τῇ Ἰδουαία Νταρεΐβων *in Idumæa degens seu inquilinus*. Et Saidus Batricides Patriarcha Alexandrinus juxtà ait eum fuisse كان من عسقلان ex Ascalone, خان صا لبيت الاصنام وهو جدو هيرودس بن وجانس من قبرص inquit, *& fuit edituus templi Idolorum, ac pater Herodis, & genus ejus erat ex Cypro*. Forte Cypridis Herodis matris (nam ita interdum Cypros vocatur) nomine deceptus hoc de Cypro addit. Josephi autem Epitomator Ebræus Romanum eum fuisse ait, ut ex verbis ejus infra citatis liquet. Sed interea hæc adeò incerta eò recidunt, ut Originarium Idumæum seu ex vetustis illis, qui tempore Joannis Hyrcani nomina dederant Judaismo, neque Antipatrum avum neque patrem fuisse potius innuant. Atqui error crassissimus est, autumare quemlibet Idumææ incolam exterumve five ex Ascalone five aliunde illuc sedes transferentem post Idumæos sub Hyrcano Judæos factos, itidem Judæum fuisse. Nam apud ipsos Israelitas locus erat etiam Hierosolymis tum Profelytis

d Antigonus
in oratione
l. 14. c. 27. &
l. 1. Haloseos
cap. 5.

eEpiphanius
heres. 20. Eu-
seb. in Chron
n. 1983. &
hist. Eccles.
lib. 1. cap. 6.
atque ibi A-
fricanus. Vi-
de D. Am-
bros. in D.
Lucam b. 3.
cap. 4.

selytis Domicilii (qui planè pagani erant & in se tantum susce-
 perant septem præceptorum Noachidarum observationem, ut
 libris secundo & tertio ostendimus) tum iis qui etiamnum paga-
 ni quasi Profelyti fuere ejusmodi seu eorum instar. Quod verò
 sic Hierosolymis ac in terra sancta ipsis Israelitis licitum erat, id
 Idumæis, etiam Judæis factis, illicitum suo in territorio fuisse nul-
 lo pacto, nisi de contrario constaret, existimandum est. Scilicet
 credendum, inter Idumæos qui Hyrcano obtemperantes ita Ju-
 daismo nomina dederant, ut posterierum inde fierent coopta-
 tione Judæi, alios postea habitasse uti inquilinos seu Profelytos
 Domicilii (Idumæos interim à solo & domo ut fieri amat dictos)
 nec omninò Judæos, quemadmodum & in terra sancta. Quid igitur
 obstat quo minùs Antipatrum utrunque, tam avum quàm
 patrem Herodis (si uterque in Idumæa degebat) fuisse Domicilii
 duntaxat Profelytum, seu Quasi, in Idumæa, id est, planè paga-
 num sentiamus? Nam ex Idumæa affertur, ideo fuisse eos Profely-
 tos Justitiæ quia Idumæi, seu Idumææ incolæ, quod non omninò
 sequitur, ob rationem jam aductam. Et nuda ita conjectura est,
 Profelytos eos Justitiæ fuisse. Sed manifestum est, fieri non po-
 tuisse, quin saltem Domicilii Profelyti aut Quasi essent, dum aut
 inter Judæos, penes quos erat aliquatenus libera rerum admini-
 stratio, sedem habuerint, aut ipsi Judæorum Originariorum sub-
 fuerint principi. Adeò ut hoc modo non solum non inter Origi-
 narios Judæos civiliter fuerit Herodes, ob natales, censendus, ve-
 rum etiam nec inter Profelytos Justitiæ, sed tantum inter eos qui
 aut Profelyti Domicilii aut Quasi fuere. Certè si Profelytus Ju-
 stitiæ non erat natus, ut volunt heic oppugnatores, corrui argumenti
 quod afferunt vis juxta ipsorum sensum. Nam idem non
 affirmant de Profelyto facto, quantumvis de nato. Cum nihil-
 ominus revera eadem ipsa esset, ratione Originariorum habità,
 conditio nati & facti Profelyti, juxta mores ac scita Jurisconsul-
 torum Ebræorum ut ostensum est. Et simul ac factus quis erat
 Profelytus, non magis ab Originario distabat Judæo quàm Pro-
 felytus natus. Atqui tum Antipatrum, tum Herodem filium
 circumcisum ac factum Profelytum (non natum) asserit Epi-
 phanius. Quod tamen, si priorem utriusque statum ritè confi-
 deremus, non evincit quidem alterutrum ejusmodi Profelytum
 factum

factum esse, ut inde vulgaria Profelytorum Justitiæ jura, de quibus quaestio fit, sequerentur. Cum enim Profelytorum Justitiæ alii essent **גמיעי** *perfecti seu integri*, alii imperfecti seu manci; & prioris generis fuerint qui aut è Gentilibus Liberæ conditionis in ritus transibant Judaicos, aut Servi qui in ipso transitu seu momento, quo Profelyti fiebant, è lavacro suscipiebantur **בן חורין** *nomine ingenui liberive*, adeoque manumissi, Libertini nuncupabantur, pari omnimodo cum Profelytis Justitiæ optimi juris conditione; juxta ea quæ libro secundo ostendimus; Posterioris vero generis seu qui imperfecti seu **חמייסדאיו** id est, *Semijudæi* fuere, essent servi è Gentilibus seu paganis capti aliterve acquisiti, qui **לשם עבד** *nomine servitutis* suscipiebantur è lavacro, cum in Judaismum transibant, **תגמר גרותהו** *nec perficiebatur eorum Profelytismus* antequam Libertini fierent; certè non consequitur, five Herodem Antipatrum, quia circumcissus est aut Profelytus factus, Profelytum ideo factum esse perfectum seu integrum. Procurator Judææ Antipater constitutus à Julio Casare, transisse in ritus dicitur Judaicos seu circumcissus esse cum Herode filio, qui postmodum regnum obtinuit. At vero qualisnam iis tunc temporis status? si servilis, id est, si revera regum Hasmonæicorum erant servi, non ita difficile est conjicere nomine servitutis retentæ Profelytum utrumque factum solummodo imperfectum, seu Semijudæum. Neque adeo vile erat (aut nunc est) servi revera sic dicti (ut vox ea statum seu conditionem denotat) apud Orientales nomen, ut non à viris maximis ornatis præfecturis interdum retineretur. Non ita difficile aio esse hoc conjectari, cum & ipsi Ebræi in commentariis suis expressim prodant, Herodem perpetuo posterosque ejus, è paterno saltem sanguine, fuisse ejusmodi servos, nec minus Antipatri saltem majores. De Antipatro Epitomator ille Ebræus f. *Iosippus de Bello Iudaico edit. Basilea in 8. 1559* **מבני ישראל מי הם מרומם שנפלו עבדים ביד ישראל והם גרים ברבר ולת בני חורין** *ex Israelitis, sed ex illis Romanis, qui ut servi ceciderunt in manus Israelitarum, existentes tantummodo Profelyti, sed non liberi seu ingenui.* Nam ita vertendus est locus ille; nec filii nobilium pro eo quod est **בני חורין** quod passim etiam ingenuos atque Libere-

Ad tit. Ba-
ba Bathra c.
2. fol. 3 b. &
R. Gedalia
Techiades in
Sepher Shal-
sheleth fol.
25 b. Seder
Olam Zota
& c.
h. Dicta Gem.
fol. 4 a.
i. Glossa ibid.
k. Ad tit. A-
boda Zarain
Gem Bab. c.
2. fol. 10 a.
Adde Baal
Aruch in 60.
tab. 7. & 7.
60c. קלניא
1. Petrus Ga-
latinus de
Arcanis lib.
4. cap. 6.
m. Worma-
tia in 8. edit.
à 2 Munste-
ro 1529.

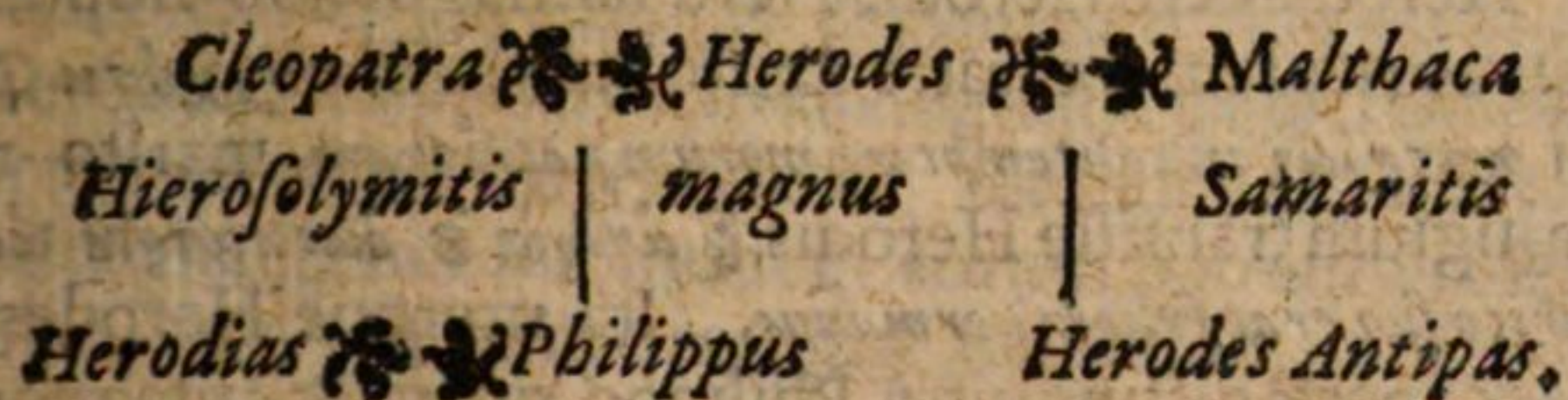
nos Profelytos denotat, substituendum, ut apud doctissimum
 qui epitomatores illum edidit interpretem. Idem est ac si
 dixisset, ex iis erat Antipater qui Profelyti imperfecti, id est,
 non Libertini facti, adeoque (si ad majorum conditionem, sta-
 tum ejus exigas) nec ipse Libertinus sed imperfectus erat Pro-
 felytus. Et certè Profelytus ejusmodi natus erat si majorum
 ea esset conditio, non factus ut habet Epiphanius; qua de re
 operæ pretium non est sollicitius disquirere, cum nil certius sit
 quam imperfectos hujusmodi Profelytos seu Servos qui Judais-
 mum susceperant, eorumque posteros id est Semijudæos five
 factos five natos, ante Libertinitatem acquisitam, nec inter
 Originarios perfectosve Profelytos jurium in republica Ebraica
 civilium quæ sacra non erant, fuisse omnino participes, sed mul-
 to magis quam Profelytos integros pro alienigenis semper ha-
 bitos. Quod vero ad Herodem attinet, ubi de eo loquuntur
 Talmudici veteres, disertè eum fuisse asserunt עבר בית השמונה
 Servum Hasmonæicæ domus seu familiæ Principum Judææ, qui ante
 Herodem proximè regnabant. Sic enim legitur in Gemara
 Babyloniæ, uti & illud de Agrippa Rege five majore five Ju-
 niore (uterque in Herodis fuit posteris) a Romanis seu Cæsare
 dictum עבדני בשם בחר דעברין מתמלכין *Servus es ne-*
 quam successor servorum Reges se facientium. Et si consulas ta-
 bulas prosapiæ tuæ genealogicas, quarum & penes nos exem-
 plar est, reperi te nec revera regem nec filium regis esse, sed
 prognatum ex חורון קלניא quod interpretantur
 alii ex Herode חורון מאליו שנעשה בן חורון מאליו qui factus est à seipso Li-
 bertinus, seu, qui è servili conditione in libertatem sui tantum
 ex sententia velut servus rebellis evasit. Nam קלניא (quod
 & קלונניא scribitur) sumunt ibi alibique illi k qui sic inter-
 pretantur pro eo quod est liber seu immunitate donatus. Alii ver-
 tunt ad hunc modum ex Herode Ascalonita possesso in servum,
 perinde ac si קלניא seu קלונניא Colonia accepissent pro
 אסכולונניא Ascalonita. Sed interea Herodem servum fuisse
 nec rite manumissum seu Libertinum aut Profelytum integrum
 factum, heic satis asseritur; unde nec posteros ejus fuisse liberos,
 nedum Profelytos Justitiæ integros. Et in Hebraicis Iosippi
 seu Iosephi, de Salome sorore Herodis dicitur מרע עבדים
 quod

quod esset ex semine servorum; item de ea simul & de Cypromatre Herodis, quod Mariamne (Marimi ibi dicta) **מחרפת חותן** *improperaret.* **במנהגם ער שאתן מורע ישראל וער פסלותן** *eis in faciem quod non essent de semine Israel sed essent profana & ignobiles.* Hinc aliquoties repetitur in corpore Talmudico **נאמר מביית דאמר מביית** *ad Herodem posterosque ejus attinens* **חשמונאי אתינא עברא דא** *quotquot dixerint se è domo Hasmonæorum ortas esse, revera sunt servi, seu conditionis servilis.* Sensus erat; qui post Hasmonæos extinctos in Regnum Judæicum Herodiadæ, illorum sive sanguinem sive jus obtendentes successerunt, servi fuere universi. Nam sustulit eos uti & Mariamnem Hasmonæam uxorem suam Herodes, è quâ tametsi suscepit prolem, ut in stemmate supra exhibito vides, nihilominus Magistri nonnulli illud non agnoscentes, tum illum, tum posteros ejus omnes servos fuisse clamitant; aliis de posteris ejus aliquot aliter, ut mox ostendimus, sentientibus. Nonne igitur primo cum patre (ut scribit Epiphanius) circumcissus est & lotus forsan ab Hyrcano Pontifice summo, cui uterque servus erat, **לשם עבדות** *seu nomine servitutis tantum, adeoque factus Profelytus imperfectus seu conditionis duntaxat servilis, nec postquam in Cæsaris gratiam se velut ingenuus transtulerat, seu, ut Magistri loquuntur, נעשה כן חורין מאריו* *libertatem à se fictam nactus erat, servitutem illam eluere curavit? id est, de solennibus quo Semijudæus hujusmodi perfectus redderetur Profelytus, atque hoc sensu Judæus integer, sollicitus non fuit? de libertate scilicet ac statu, faventiæ Cæsaris innixus, satis securus.* Nec certe, quod advertendum est, injussu sive Hyrcani sive Antigoni Regis Hasmonæorum postremi, quibus revera servus erat Herodes (si Talmudicis credas) Libertinus seu Profelytus integer jure fieri potuit. Nam invito domino, libertas ejusmodi, quæ Libertinum seu Profelytum integrum ex jure faciebat Ebraico, ne à Cæsare quidem aut aliunde rite potuit adquiri. Atque de Hasmonæis adeo malè meritis est ut, nihil supra; & intestina utrinque odia. Neque obstat quod Mariamnem Israelitidem aliasve ejusdem gentis haberet uxores. Verum quidem est per jus Ebraicum id non licuisse nisi aut Profelyto justo qui integer erat, aut Libertino. Sed, per

n Gem. Baba
ad Baba Ba-
thra fo. 70b.
& tit. Kiddo-
schim cap.
4. fol. 3 b. &
ad Gloss. ib.
& vide sis Pe-
trum Gala-
tinum. loco
jam indica-
to.

spurcissimi tyranni libidinem, scelera tunc temporis quampluri-
 ma adeo justī faciem induerant, ut non omnino sit cur sive de
 legis sacræ sive de majorum institutorum violatione in conjugi-
 is aliisve rebus ejus dubitemus. Nonne etiam servitutem ejus
 hujusmodi tacite innuere voluit ipse Antigonus Rex ritus gen-
 tis suæ callens, ubi in oratione ad Silonem ac milites Romanos
 de Regno Herodi non tradendo eum *ιδιωτὸν καὶ Ἰδουμαῖον τῆς*
ἑστῆς Εὐαγγελιστοῦ *virum generis obscuri & Idumæum, id est Semijudeum,*
 appellat? Scilicet Profelytum nondum integrum seu perfectum,
 seu non Judæum integrum. Servum quidem non vocat, utpo-
 te, ob præfecturarum splendorem, ut sit, inter ingenuos, juxta
 juris Cæsarei, cui jam subesse cœperat, ingenuitatem vulgo cen-
 situm. Recolendum est heic illud Talmudicorum p de hujus-
 modi imperfectis Profelytis *בני ישראל לא כלל* *desinebant omnino esse Gentiles seu pagani, nec tamen in universitatem*
Israeliticam transibant. Apprimè hoc explicat id, quod de Semi-
 judæo dicitur in Antigoni oratione. Servus erat ex Idumæis,
 servitutis nomine circumcissus & baptizatus (juxta morem) un-
 de jure Ebraico, ut Profelytus seu Judæus integer, neutiquam
 fruebatur, utpote Semijudæus tantum habendus. Quod verò
 ab Antigono præmittitur, Idumæum eum fuisse, perinde ac si
 tantum gentilitatis retinuisset, quantum ei Judaismi integri dee-
 rat, id sanè si ad subtiliores apices rituum patriorum exigatur,
 non ita se revera habuisse ex jam citata regula Talmudicis re-
 ceptissima liquet. Nam Idumæus quidem esse ita desierat, ut
 exueretur patria, nec tamen Judaicam seu novam patriam indue-
 rat, libertatis defectu. Sed in apicibus hujusmodi hostem ira-
 tum etiam libenter errasse, ut gravius ingereret convicium, mi-
 rum non est. Quin si non tam statum ejus præsentem quam
 Originem (ut & fieri solitum) respexit Antigonus, rectissime
 & juxta etiam Magistrorum subtilitates nemo non videt eum
 Idumæum nuncupatum; si scilicet ex genere Idumaico. Tan-
 tum igitur abest Herodem Magnum inter Judæos, sine exteræ
 nationis discrimine, censendum fuisse, ut nec inter Profelytos
 justitiæ integros seu Libertinos (quales tantum universitati
 Israeliticæ, sed ut advenæ, conjungebantur) locum hac ratione
 haberet. At verò in disquisitione hac libera de Herodis Magni
 statu

statu seu conditione nec prætereundum forsan videbitur quod habetur in Evangelis q, Joannem Baptistam in carcerem conjec- q D. Matth. ca. 14. Marc. 6. & c.
tum ab Herode Antipa Herodis Magni filio, quia dixerat nefas ei fuisse Herodiadem Philippi fratris sui uxorem sibi sumere. Frater nempe erat Philippus Herodi huic juxta hoc stemma.

Sic Josephus^r; tametsi diversam interim ab ea quæ sacra est de Herodiade & Joanne Baptista tradat^r historiam. Illicitum fuisse Herodiadis & Herodis conjugium dubitare non debemus, r Haloseos in cap. 18. ideo quod sic Joannes Baptista, vir sanctissimus, pronuntiaverat. Sed de ratione quâ illicitum non consentiunt scriptores. Sunt quidem inter vetustissimos Christianismi patres, qui ad legem sacram^t de fratria ducenda leviro, sed tantum ubi frater sine liberis mortuus esset, rem velint attinuisse. Tertullianus u; u A. Gersus Marcionem lib. 4. cap. 34. & Sidesis Baronium Tom. 1. ann. Christi 31. Joannes retundens Herodem, quod adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset habentis filiam ex illa (non aliâs hoc permittente, imò & præcipiente lege, quàm si frater illiberis decesserit, ut à fratre ipsius & ex costa ipsius supparetur semen illi) conjectus in carcerem fuerat ab eodem Herode postmodum & occisus. Atque super hoc alia struit moribus Ecclesiæ Christianæ satis dissona. Verum quidem est, si Philippus mortuus fuisset, & satis constaret Herodiadis filiam puellam illam saltatricem fuisse ab eo susceptam (nam & sic admittit Tertullianus) illicitum fuisse Herodi huic ex lege illa, (modò fratres ejusmodi ii essent ut eâ containerentur) fratriæ conjugium. Sed quidem aut Philippum mortuum tum fuisse, aut prolem ei saltatricem illam aliamve fuisse non ita satis liquet. Imò sine prole decessisse Philippum^x expressim ait nec semel Flavius Josephus; utcunque Pseudo-Gorionidi y illi dicatur de Herodiade x Lib. 18. cap. 6. & 7. y Lib. 6. cap. 63. z Chro. Temp. secundi apud I. Drus. ad D. Mattheum cap. 4. a Lib. 18. c. 7. והיו לה בנים מאחי & fuerunt ei liberi ex fratre Herodis; Quod itidem Ebraeorum alii z affirmant, id quod habet Josephus de Salome, in historia sua de Herodiade a Philippi,

b Origin. 18.
cap. 6.

c Epiphanius
lib. de Men-
suris & pon-
deribus. &
Sede sup. lib.
1. cap. 2.

Herodis ac Herodiadis nuptiis, commiscentes. Sed & hi etiam Philippum disertè superstitem fuisse ajunt; cum Herodes uxorem ejus duxit. Pseudo-Gorionides; יהוא לקח אשה פילפוס & ille uxorem Philippi fratris sui etiamnum superstitis cepit in uxorem. Sed verò & apud Fl. Josephum res se ita habet. Herodiadem Herodi, Herodis magni filio nuptam, (scilicet patruo neptem ex fratre Aristobulo) ἡνι συγχύσει φρονησάντων τῶν πατέρων in contemptum morum patriorum, marito relicto, in conjugium transisse Herodis & ἀνδρὸς & ὁμοπατρὸς ἀδελφῆς qui marito suo erat frater germanus. Ita uterque Herodes dictus, quos & apertè distinguit à Philippo, quem & antè mortuum esse narrare b videtur. Sed rarum non est & binomines haberi homines, maximè in Oriente illo, & Herodis nomen tunc pluribus tribui, quibus alia etiam nomina singularia. Et viri docti id ipsum quod sic de Herodiade ac utroque, Herodis nomine, marito tradit Josephus, pro eo quod in Evangeliiis de Philippo, Herode, & Herodiade legitur, sumunt. Et Salomen priorum nuptiarum filiam pro saltatricula quæ ita in causa decollationis Joannis Baptistæ. Atqui ita sanè ad legem illam de fratria leviro ducenda res attinere nequibat, sed ad illam, quæ alienâ uxore cuique interdicitur. Sed verò detur tandem mortuum fuisse tunc Philippum idque illiberem, (ut voluere aliqui) certè nisi Herodes magnus communis utrique pater, Profelytus esset Justitiæ integer seu Libertinus (secundum ea quæ suprà de eo disputantur) id est, nisi קדושה seu sanctitate Profelytismi integrâ frueretur, tam cum Antipam quàm cum Philippum progeniuit, ii fratres ad quos lex sive hæc de fratria leviro ducenda, sive illa de fratria ubi demoreretur frater, liberis relictis, interdicta attinere potuit, neutiquam erant ex Ebraeorum moribus censendi; sed planè ut invicem extranei, nullâ ratione sanguinis habitâ. Fraternitatem maternam nullam eis fuisse palàm est, sed tantum paternam, si ulla. Et tametsi Philippus è Cleopatra Hierosolymitide, seu Israelitide genitus, planè Israelites seu Originarius ob sanguinem erat maternum (quod perpetuò obtinuit) Antipas tamen è Malthaca Samaritide, quæ in universitatem Ebraicam non aliter ac Attica seu Romana id est non sine c solenni Profelyti factione quibat admitti, aut Samaritanus habent.

habendus erat, aut, si mater ejus Profelyta fieret, Profelytus. Si hæc non Profelyta esset, planè velut gentilis Ebræis is erat, tametsi Herodes pater ejus fuisset Profelytus. Israelitis autem cum Gentilibus nulla in jure cognatio; adeoque nec cum Antipa ita Philippo fuisset. Sed concedatur Malthacam fuisse Profelytam, adeoque natum fuisse ex ea Antipam Profelytum, idque ita ut ex natalibus illis fraternitas legitima ei & Philippo, ex Ebraeorum moribus, interveniret. Certè ita necessariò sequetur Herodem magnum communem eorum patrem Profelytum fuisse seu Libertinum tempore, quo utrunque genuit. Id planè evincitur ex eis, quæ superius traduntur de fratrum Profelytorum ^d ex conceptu, nec quidem natalibus solis, cognatione. Nam si Herodes Antipas & Philippus non nascerentur Profelyti, sed ipsi facti essent, tunc sibi invicem in re matrimoniali velut plane alieni nec cognati habendi, ut fusiùs ostensum est. Uno enim illud ore pronuntiant ^e גרים שנתגיירו ועברום שנשתדדו אין להם אחוה כלל והרי הן כזרים זה לזה *Inter Profelytos seu Libertinos recens factos nulla est fraternitas, sed sunt ad invicem velut alieni.* Fratribus quidem recens factis Profelytis singulare præstituebant heic jus majores. Neque ex lege sacra ^f de incestu, eos à fratribus arcebant. At verò ex ejusmodi majorum institutis arcebatur ^g frater, Profelytus factus, tantum à nuptiis uxoris fratris uterini, non à germani. Philippus autem & Antipas uterini planè non erant. Adeò ut nisi Profelyti fuerint utrique nati, neque ad legem illam de Incestu poterit res, si Philippus scilicet, demortuus erat, spectare. Rem subtilioribus relinquo.

^d Lib. 2. c. 4.
^e cap.
18. hujus libri.

^e Maimonid
halach. Iebom We-
chalitza. c. 1.

^f Levitic. c. 8.
16.
^g Supra cap.
18.

CAP. XXII.

Quaratione id verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est acclamatum; tametsi esset ex Herodis alienigenæ nepotibus.

IAm verò quod ad Agrippam attinet (qui ex Herodis magni nepotibus) acclamationemque ei factam, eum fuisse Israelitarum fratrem; certè nisi ex jure sive nuptiali, sive eo, quod aliter ad sexuum conjunctionem atque natales inde sequentes apud

apud Ebræos obtinuit, res expendatur, argumentum ex ea sumi non leve potest, quo etiam Herodem magnum, utpote pari (quantum absque juris ejusce ratione scimus) cum nepotibus jure, fratrem, ex Ebræorum sententia publica, sibi fuisse, id est, nec alienigenam, nedum servum, evincatur. Acclamatio illa in Misna h memoratur, in *Sepher Sephrii*, alibique in vetustis eorum commentariis, ubi de solenni regis eorum repetitæ legis lectione verba fiunt. Agrippa Rex cum ad sacra de Rege constituendo verba in Deuteronomio k inter legendum devenerat, adeoque ad illud *non poteris constituere super te virum*, אלנו עינוי id est extraneum, sed eum qui sit ex fratribus tuis ומעורר אמרו לו לא תתירא אנרופס אחינו אתנו אתה *Lachrymas effudit* (veluti qui existimaret, saltem dubitare simularet, se extraneum esse, nec eorum, ad legis mentem, fratrem) cui statim acclamavit Ebræorum cœtus, *ne timeas, Agrippa, Frater noster es tu, tu frater noster es.* Agrippam igitur hunc (quinam intelligendus sit, mox monemus) Herodiadem, fratrem sibi vocarunt Ebræi, nec regno imparem agnoscebant, adeoque velut Israelitam seu Judæum admittebant Originarium, juxta ea quæ capite vicesimo de jure eorum regio è Magistris attulimus. Quod ut rite capiatur, advertendum est binas apud Talmudicos de lege illa sacra reperiri sententias, ut antè etiam tetigimus. Altera est *fratrem tuum* ibi denotare qualemcunque materno sanguine Israelitam, uti etiam quemcunque ab Israelita è Profelyta, Libertina, aut profana, quibuscum scilicet Israelitæ non sacerdoti, conjugia licita erant, susceptum. Et sanguinem solum maternum Israelitam fecisse supra alibique non semel est monitum. Alterâ autem sententiâ (quæ pariter admittit Israelitam materno solo sanguine fieri) *frater tuus* in allata lege significat fratrem ex utroque parente, & cujus filia sacerdoti conjungi ritè potuisset; ut scilicet excluderentur potissimum profani, juxta ea quæ alibi l de sacerdotum nuptiis diximus. Et qui hujus sententiæ tenaces fuere, cœtum Ebræorum, ut memoratum est, acclamantium adulationis graviter incusarunt, nec Agrippam fratrem ibi reverà fuisse admiscere, ut videre est in Gemara utraque. At verò juxta sententiam priorem quam etiam Moimonides n aliiq; non pauci amplectuntur, rectissimè acclama-

hTit. Sota
cap. 7. Talm.
Bab. fol. 41
i Ad parasch.
Sophim
fol. 45a.
k Sep. 17. 15.

l De success.
in. Pontific.
lib. 2. cap. 2.
m Rabbi Cha
maniah ben
Gamaliel in
Gem. Hiero.
solum. ad t.
Sota cap. 7.
fol. 22. col. 1.
halach. 7. &
Bab. ibid. fol.
41 b. & vide
Thosipha
ibidem.
in Hal. Mela-
chim cap. 5.

clama-

clamarunt Ebraei Agrippæ *Frater noster tu es*, adeoque regno ex hoc jure non impar. Quod interim nihil omninò meliorem facit Herodis, juxta eorum sententiam, statum. Agrippa scilicet hic erat Junior seu Majoris filius. Glossa ad Mishnam in qua acclamatio illa narratur; *ישראל המלך היה מורע*; *Agrippa Rex hic* Rex erat Israelis à posteris Herodis, atque is erat cui templi excidium coxum. Agrippa Junior manifestò innuitur; tametsi sint qui de patre ejus locum illum perperam sumant. Hlud autem *Frater noster tu es* explicat eadem Glossa, Obadiah Bartenorius, alii; per *שמי כשמיא* quia mater ejus erat Israelitica.

Petrus Galatinus de Arcanis lib. 4. cap. 6.

Antipater, Herodes

item dictus.

*Antipater. * * * Cyprus.*

Alexander Iannæus Rex.

Hyrcanus Aristobulus

*Alexandra * * * Alexander*

*Cestobarus * * * Salomé Herodes * * * Mariamne Phasaelus.*

*Bernice * * * Aristobulus Salampsio * * * Phasaelus*

*Agrippa * * * Cyprus.*

Rex major

Agrippa Rex junior.

Ssss

Qua

*pIoseph. Ar-
chaolog. lib.
15. cap. 11.*

*q Philo lib.
de Legatione
ad Caium. &
Eid. orat. He-
rodis apud
Iosephum
Halo. lib. 1.
cap. 18.
r D. Cyril.
adversus Ju-
dianum l. 1.*

Qua ratione id fuerit ex stemmate ejus satis liquet; unde cer-
tum est, tum Aristobulum Herodis filium atque Agrippam,
hunc Juniores Israelitas fuisse natos, tum Agrippam majorem,
fuisse planè ex natalibus paganum seu Gentilem, nisi Bernice,
mater ejus Profelyta integra seu Libertina fuisset. Nam Israe-
litidem eam non fuisse palam est, utpote è Costobaro, qui Idu-
mæus fuerat nominis celebris p, etiam tunc cum gens ea in ritus
transibat Judaicos, adeoque, ut credere par est, Profelytus, è Sa-
lome susceptam. Salome autem Antipatri filia è Cypro, fœmi-
na Gentili; quæ nisi Profelyta aut Libertina facta esset, non ali-
am præter Gentilem marito Profelyto parere potuit, juxta antè
ostensa. Atque sic & Agrippa ille Gentilis filius foret, id est
planè Gentilis. At verò natus est Herodi ex Mariamne Israeli-
tide nobilissima Aristobulus. Quocunque igitur fuerit Hero-
des statu, Aristobulus ex sanguine materno Israelita fiebat. Quod
de filio ejus Agrippa majore dici nequit citra exceptionem jam
dictam. Quin & Cypros Agrippæ majoris uxor, & Junioris ma-
ter, neptis erat Mariamnæ è filia Salampsiene itidem Originaria.
Sequitur igitur Cypron hanc etiam ipsam planè Originariam fu-
isse, licet à Phasaelo sive Profelyto sive Israelita sive pagano susci-
peretur. Nam mater Originaria erat. Proles igitur ejus, id
est, Agrippa Rex Junior (qualicunque esset statu Agrippa ma-
jor) etiam Israelita, atque ideo ut Originarius, Israelitarum cœ-
tui frater, nec Profelytus aut Servus, dicendus; tametli nomi-
na illa majoribus è suis aliquot quomodolibet cunque inhæsi-
sent. Quæ omnia ex iis, quæ suprâ è Talmudicis adducuntur,
adeo sunt manifesta, ut nihil supra. Et rectè in libello ad Ca-
jum Cæsarem supplici q Agrippa non solum se Judæum natum
ait, sed etiam & majores suos fuisse, ait, reges atque summos
pontifices apud Judæos, non ignorans ex sanguine Originario
deducendum natalium heic jus. Quod verò patri eximio r ex-
cidit de Herode magno, *eum ex matre fuisse Iudæum sed ex patre alie-
nigenam*, id si verum fuisset, planè alienigena is non omninò civili-
tèr fuisset. Id quod ita acclamatum est Agrippæ Juniori cum
ratione acclamationis à Jurisconsultis Ebræorum redditâ, haud
parum firmat ea quæ apud patres veteres toties habentur de ve-
ro Herodis magni statu. Sine legitimâ Originarii sanguinis
commi-

commiffione fratrem non agnoscebant Agrippam. Ex ea tantum Israelitam ac fratrem agnoscunt. Jam verò majores ejus aut Profelyti Justitiæ fuere seu Libertini, aut minimè. Si non fuerint, cadit omnino quicquid de Patrum veterum sententia pridem novatum est. Si fuere, atque ideò alienigenæ nomen eis non tribuendum quis contendat, nã is à receptissima Ebraeorum in jure suo civili Gentiumque discernendo sententiã recedit. Nam illi, ut vides, nullã Profelyti juris habitã ratione, ad sanguinem tantum Israeliticum seu Originarium, quo alienigenæ nomen dilueretur, in quæstione de Agrippa confugerunt. Unde etiam factum est, ut in principibus & patribus Synedrii Magni habeant jugum unicum (uti vocant) eorum qui patre Profelyto, matre verò Israelitica nati. Semajah scilicet & Abtalionem. E posteris fuisse eos ajunt Senacheribi, quem Profelytum factum scribunt. Sed verò adjiciunt *והיה להם רשות לשפוט את ישראל* potestatem eis seu jus fuisse judicandi Israelitas, quoniam mater eorum erat Israelitica. Posterioribus Hasmonæorum temporibus simul floruerunt, de-
cantatissimi illi Hilleli & Samæo
præceptores.

[R. Gedalia
in Shalshe-
leth fol. 25b.
Luchasinf.
18 a & 50 a,
67 a. & Gem.
Babylon. ad
sit. Sanhed.
cap. 11.

Libri Quinti FINIS.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER SEXTUS.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* complectitur; quā Originarios, quā Profelytos si-
ve Justitiæ sive Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Persona-
rum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*,
tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De re-
rum *Occupatione*; *Alienationum* item & *Contractu-
um* *formulis* atque *vi*. De *Jure Egenorum* seu *Men-
dicorum*; *Servitute*, *Usuris*, *Bonis aleâ* lucrifactis;
aliis selectis quæ ad *Dominium & obligationem per-
missionemque* circa illud ex jure Pacis versantem at-
tinent. De *Jure Bellico*, *Victoria*, *Deditione*, *Fede-
ribus*, *Tributis*; *Numismate Censui*, & *Didrachmi
Pensitatione*, in Evangelio; *Captivis*.

CAP. I.

*Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & interpo-
sita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta
& Modos, fide servanda, Præceptum Interdicto hoc, ut prævium, inclu-
di. Consensus ejusmodi usus. Supremum Numinis interea Dominium,
unde; sine intermedio, interdum, cō universalem in rerum initiis dona-
tionem, homines domini facti.*

Uris Naturalis seu Noachidarum caput, jux-
ta instituti rationem, Quintum est — *de Furto ac Rapina*; quod scilicet, juxta Magi-
stros heic, est contrēctatio, surreptio, deten-
tio rei alienæ uti & damni qualiscunque (ci-
tra eadem) alteri illatio contra quam jura,
pro varietate seculorum locorumque, intro-
ducta præstituant sinuntve. Jura nimi-
rum quæ ut necessario prævia, supponit & includit interdictum
Furti. Nam dum Rem dicimus Alienam, fieri nequit quin &
præcedere simul innuamus jura, quibus introductum fuerit,
& firmatum Dominium, quo alteri ita addicatur illa res, ut al-
terius non sit. Non alter atque, ubi (ut libro proximè su-
periore) alienæ uxoris, viro superstite, uti & patris demortui
uxoris, concubitus, in Capite Juris Naturalis quarto, vetitus est,
necessario sequitur jura contractuum nuptialium, quibus con-
juges legitimi fiant, in eodem capite pariter ut prævia, includi
supponique; adeoque etiam inde fidem conjugalem in con-
tractu interpositam ab uxore neutiquam violandam; sed ita
servandam ut sui corporis potestatem alicui præter maritum
superstitem non permetteret citra divortium, seu contractus nu-
ptialis renuntiationem seu *ἄρσεν* suam, aut illius *ὑποπύπλιν*,
qui Termini etiam seu Modi ac Temperamenta, ut docent
ibi Magistri ex jure simpliciter Naturali, erant fidei hujusmo-
di interpositioni. Jura autem illa Domini, five Rerum five
Personarum, seu ejusdem acquisitionis prævia, aut à Numine
ipso præstituta sunt instaurataque, aut ab Hominibus inventa
& constituta. Originarium Domini acquisitionis jus visi-
tur in Numinis omnium rerum personarumque domini supre-

mi & universalis indultu, quo Tellus rerumque in corpore illo
a Genes. 1. 28. universitas humano generi primo a concessa est & permissa.
b. Ibid. 9. 3. Ejusdem item instaurationis totidem quasi verbis habetur Noachob
 posterisque ejus. Quo & spectare volunt Ebraei illud in Mosis
c. Deut. 32. 8. Cantico c, *quando dividebat Altissimus Gentes, quando separabat fi-*
lios Ade, constituit terminos populorum &c. Sed & pro solo toti-
 us orbis terrarum herede à Numine constituto à Christianis
d. Epiphanius in nonnullis d sumitur Noachus. quem ut ejusdem dominum filiis
Ancorato. partes eorum distribuisse volunt. Indulta à Numine & per-
 missa hominibus ipsis inter se Libertas illa, quam Naturalem
 nuncupare solemus, cui pro vario ab ipsis jure superinducto
 diversimodè est postea derogatum. Jam vero de Populorum,
 Regionum ac Insularum divisione paulo post Diluvium ex ho-
 minum dispositione ac invento, tum sacra historia, tum Iosephus,
 Eusebius, Epiphanius, Eustathius Antiochenus, Chronici Ale-
 xandrini autor, Cedrenus, alii tum Græcorum, tum Latinorum,
e. Gem. Hie- etiam & Talmudici e affatim testantur. Et in seculis insequen-
rosolym. ad tibus passim id genus alia ex imperiorum ac domini transla-
tit. Megilla tionibus orta conspiciamus. Quicquid enim five antè five post
cap. 1. fol. 71. Diluvium sic à Numine de Dominio indultum est (modo sin-
col. 2. §. 11. gularia quædam ita à Numine ipso sine intermedio præstituta ut
 aliter atque præstituta sunt, se habere non deberent, excipias, de
 quibus statim etiam monemus) quicquid inquam sic indul-
 tum est, ita accipiendum & nunquam non ita à Magistris ac-
 ceptum est, ut humano generi, pro morum juriumque five Ci-
 vilium five Gentium, superinductorum, ac contractuum, alia-
 rumque rerum quæ vitæ & actibus humanis accedere solent,
 diversitate ex eodem permetteretur indultu; singulares insuper
 Adquisitionum & Translationum Domini inter se Formulas
 & tam universitatum seu corporum communionem & societa-
 tem quam singulorum dominium individuum qualecunque
 introducere, adeoque per contractum, occupationem, cessio-
 nem, donationem, successionem, emtionem, venditionem,
 deditionem, adquirere, mutare, transferre, propagare; cujus
f. Genes. 14. rei etiam exempla aliquot vetustissima habentur in sacra Abra-
20. 23. 11. & hæ historia; f atque ita dein accipiendum ut tunc demum
16. 25. 26. & Furtum fieret, quoties quis alteri citra cædem damnum inferret,
9. aut

aut id quod alienum inter singulos ita factum est, surriperet, auferret, detineret, aut (quod idem potius est) sive in societate aut communione, qualis etiam in aureo seculo fingitur, socium suum seu qui pro indiviso secum possidebat, sive alium, jure suo uti frui præpediret; id est, præter ipsam damni illationem, tum indultui quem diximus, ac permissioni divinæ actu reniteretur, tum Fidem suam violaret & Consensum quo sive ex contractu seorsim suo, sive ex moribus legibusque aut ab universitate seu parte aliqua humani generis cujus ipse pars esset & propago, aut à gente seu Civitate sua qua involveretur, superinductis, ipse obligaretur. Nimirum ubi de Humana heic Dispositione simpliciter ac solum videmus, aliter fieri nequit, quin hominum consensum ac Fidem interpositam (quæ sive ex Contractu res aut personæ hujus, illius, alterius fierent, sive ex decreto aut usu Jura ac Mores, juxta quos acquireretur transferreturque Dominium, introducerentur) Interdicti hujus fundamentum esse primarium fateamur, seu quod in idem recidit, Domini atque Obligationis Permissionisque quæ circa Dominium versatur, causam esse Fidem illam ac Consensum diffusissimam. In Pacis rebus seu acquisitione & translatione Domini tempore pacis, res satis est cuique, puto, manifesta. Pacis enim tam Jura, quam Contractus, ex Consensu, cui fides adjungitur, sive Expresso & Naturali, sive Tacito & Civili pendent. De Contractibus res est apertissima. Jura autem seu Sanctiones civiles consensu nituntur Expresso & Naturali, eorum qui præsentés agentesque ipsi legibus ferendis ac moribus in usum admittendis interfuerint. Tacito & Civili eorum qui suffragia sua sui que potestatem ita ante aliis, juxta varios rerum publicarum ortus & constitutiones, sive ex deditioe sui posterorumque sive aliter, permiserint, ut quicquid illi decreverint, eo se hi posterosque suos, absque consensu in rem singularem expresse ac naturali, obligari voluerint. Quem quidem consensum sic Civilem & Tacitum dictum, ex præeunte Naturali seu Expresso, tametsi non in res quæ sequuntur singulares, nasci adeoque etiam Naturalem seu Expressum ex origine dici posse, nemo non videt. Non aliter fermè atque minoris universitatis seu corporis partis etiam Dissensus, non solum civiliter in partis majoris Consensum

Consensum

sensum plerunque transit, atque ita Consensus fit Civilis & Tacitus, verum etiam & Naturalis & Expressus dici pariter potest, quatenus scilicet expressim universitas tota, tam scilicet minor quæ jam dissentiat, quam major pars (idque tam posterorum, quam sui nomine) ante consenserat in perpetuam majoris partis suffragiorum, in rebus definiendis, præponderationem. Quale similiter dicendum ubi in Principibus aliquot solis, legum de Dominio ferendarum qualiumcunque potestas legitima reperta fuerit. Nam tacitus & civilis ibi subditorum, sive ex Contractu sive ex Deditioe aliterve ex usu legitimo, Consensus est prævius, qui ex origine item naturalis & expressus non immerito nuncupandus. Quod vero ad tempora Belli attinet; tametsi vi geritur res, nihilominus ex moribus etiam hominum, Consensu introductis admitti videmus utrinque Jus victoriæ, Servitutis, Captivitatis, & quæ Belli aleam sequuntur reliquorum. Etiam ex moribus Consensu utentium firmatis introductum est illud, ut cives rei publicæ alterius in altera sive degentes sive obiter agentes, id est civitate non donati, legibus moribusque sub sint loci ubi sive degunt, sive agunt ipsi, utcunque legibus eis, quibus loci cives utantur, variatim disparibus. Id quod passim obtinet ex Gentium scilicet quam plurimum Consensu, quo uniuscujusque, in Gentibus illis, civis Consensus civiliter saltem includitur, introductum. Quod pariter de Legationum, id genus aliorum juribus asserendum. Hinc est quod primum jam ante dixerim Consensum Fidemque interpositam Domini atque Obligationis Permissionisque quæ circa illud versatur, esse fundamentum, dum solum & simpliciter Hominum heic dispositionem intuemur. Sed vero altius est planè repetenda causa prima, primumque omnium, quo etiam jam dictum nitatur, fundamentum Domini atque Obligationis. Id est ab ipsius Numinis præcepto de Contractu, Fide, Consensu servandis; quod palam visitur in hoc Furti interdicto, eoque necessario includitur dum quod, ex Contractu aliove acquisitionis seu alienationis genere è fide interposita ac consensu juxta jam dicta introducto, est alienum, id auferre contra quam jura ex Fide itidem ac Consensu interposito nata sunt, vetatur. Nam ut ejus qui homine superior fuerit, autoritas obligationem revera inducat, id est

autoritas

auctoritas ac imperium ipsius Numinis, pluribus est libro primo g *Cap. 6.*
 ostensum. Et quod sic diximus de Juribus ac Contractibus i-
 pſis hominibus in usu, idem dicendum de Modis ac Tempera-
 mentis atque id genus reliquis eisdem pro ſeculorum, locorum,
 populorum varietate adjici ſolitis; unde & Modi & Tempera-
 menta atque id genus alia accedunt Dominio & Obligationi Per-
 miſſionique quæ circa illud verſatur, perquam varia; juxta quæ
 ſemper, ut juxta amuſſes ſingulares, obſervatio ac violatio interdi-
 cti hujus intelligenda. Nam & contractuum & jurium vim,
 habent & ipſa, utpote eorundem partes. Neque ſine eis rite per-
 ſpectis, quid alienum fuerit aut in quantum alienum dignoſci
 poſſe, luce clarius eſt; qua de re plura mox. Sed verò quemad-
 modum ſupremum Numinis imperium in præcepto de Conſenſu
 ac Fide ſervanda interdicto Furti incluſo, Obligationem juxta ea
 in quæ ab hominibus ritè conſenſum eſt, inducit, ita etiam Nu-
 men ipſum ut ſupremus ſemper omnium Rerum Perſonarumque
 Obligationis ac Permiſſionis qualicunque Dominus, pro li-
 bitu ſuo non ſolum Dominium humano Conſenſu qualicunque
 rite adquiſitum, invitis dominis, interdum alio juffu ſuo tranſtu-
 lit [ut in Terræ Sanctæ donatione, quâ ſeptem populis ablatâ di-
 tavit Ebræos] ſed etiam, uti volunt Magiſtri, ipſis Ebræis ex in-
 dultu ſingulari permiſit alienas ſubinde alias invadere regiones,
 unde nec contra jus fieri quibat, [quod alias interdicti hujus fu-
 iſſet violatio manifeſta,] quippe ab omnimodi juris domino ex-
 preſſim permiſſum, nec ſine juffu ſupremo, ut fierent victores at-
 que Rerum & Perſonarum ſubactarum Domini legitimi. Qua
 de re plura in ſequentibus *. Huc ſpectant & ſingularia aliquot **Cap. 12.*
 in corpore legis Moſaicæ, veluti Decimarum aliarumque rerum
 Sacerdotibus, Levitis, Pauperibus, aſſignatio divina, compen-
 ſationes, & reſtitutiones quædam ita à Numine tantum præſti-
 tutæ, ut nec hominum Conſenſui relictæ fuerint, id genus plura ibi
 notiffima, quibus accedant ſi quæ ſunt alia à Numine Domi-
 nis cujuſcunque generis non permiſſa ſolum,
 ſed ſic aſſignata ut arbitrio humano
 non ſubjaceant.

CAP. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuant Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse, quales in Judæis liciti. Undenam id. & diligenti Temperamentorum & Modorum Domini (quorum exempla è vetustissimis apud Ebraeos sanctionibus singularia aliquot afferuntur) consideratione Furta dignosci.

h Gem. Bab.
ad tit. San-
hed. cap. 7.
fol. 57a. Mai
mon halach,
Melachim
cap. 9.

E Interdicto Furti, quâ genus humanum illo teneri volunt, Talmudici ad hunc modum docent^h. **בן נח חייב על הגזל בין שגזל גוי בין שגזל ישראל ואחר הגזל או הגונב ממון או גונב נפש או כובש שכר שכיר וכיוצא בו אפילו פועל שאכר שלם בשעת מלאכה על הכל הונא חייב והרי הונא בכלל גזלן כדאשכחן כן בישראל** *Noachides furti tenebatur, siue res Gentilis siue Israelitæ furatus esset. Neq; discrimen erat siue palam siue clâm surripuerat, siue bona, siue personam, aut mercenario mercedem detinuerat, aut quid ejusmodi aliud fecerat. Quin si dum operarius esset, comederat (fructus; veluti uvas, olivas) alio tempore quam quo ipse operabatur, reus item erat furti. Et in omnibus hisce pro Fure habetur. Quod non ita obtinet in Israelita. Quin reus erat si tantillum furatus fuerat, ut nec Prutâ seu nummulo, quo minor nullus, id valeret. Adjiciunt etiam פחות משורה* **בן נח שגזל פחות משורה** *si Noachides tantillum furatus esset, aliisque ab eo idem [Noachides alius] eripisset, uterque gladio etiam ob tantillum plestendus. Quod sic dictum habet in se jus Naturale de Furto, & juris Gentium Ebraeis aliisque Gentilibus Intervenientis aliquid commixtum. Nimirum ex Interdicti Naturalis vi, uterque ea in specie fur habitus. Pœna vero capitalis, quæ ferè Gentilibus in ditione Ebraica quomodocunque reis præstituta, ex Jure illo Gentium orta est. In verbis autem Talmudicorum prioribus tria sunt in primis animadvertenda; Primum, quænam in Furtivam causam heic cadant;*
Se-

Secundum quam latè Furti nomen in Naturali hoc interdicto se-
 extendat; Tertium, quodnam & unde inter Ebraeos & Gentiles seu
 Noachidas discrimen, quod ibi innuitur. In Furtivam cadere cau-
 sam videmus tam Personas quam Res. Atque ut ex jure Cæsareo, ^{iL 37. & 60.}
 ita & ex hoc Noachidarum, & ex Ebraeorum itidem civili, ^{ff. de Furtis.}
 ut Re- ^{kExod. 21. 16.}
 rum ita Hominum Furtum interdicitur, tum Servorum tum Libe- ^{Deut. 24. 17.}
 rorum. Furti autem nomen, & quod clam & quod palam, nec in- ^{ad quos lo-}
 scio domino, fit, heic continet. Quod clam fit, peculiari magis vo- ^{cos Maimo-}
 cabulo גניבה vocitant; quod palam גזל & גזלה. Sed quoties de ^{nides hal.}
 Noachidarum furto seu rapina loquuntur, aliud quam גזל seu ^{Ganiba c. 6.}
 גזלה haud fere usurpant. Cum vero Damnum cuiquam illatum,
 aut sit in Bona ejus quod נזיק ממנו, aut in Personam quod
 נזיק גופו appellitant, atque Utrunque aut à Personis ipsis quomo-
 docunque inferatur, aut à Quadrupedibus aliisve brutis quæ cui-
 piam in Bonis, juxta ea quæ in Jure Cæsareo habentur in eo quod
 est si quadrupes pauperiem fecerit &c. Quoties Damnum à Personis
 ipsis sive rapiendo sive detinendo sive subtrahendo, sive clam sive
 palam id quod alienum est, seu quod alteri ex contractu, deposito,
 aliterve debetur, contra quam jura superinducta sinunt, à Noachi-
 de seu Gentili illatum fuerit, Furtum ab eo committi volunt, at-
 que Interdictum hoc Naturale violari. Unde & sub nomine גניבה
 seu furti non manifesti complectuntur dolum malum qualis in Pon-
 deribus & Mensuris falsis adhibendis, agrorum Terminis dimo-
 vendis, id genus aliis; & dum Jus Noachidarum docent, etiam
 ejusmodi dolum unico illo גזל Rapinae seu Furti nomine compre-
 hendunt. At vero Damni illati illam speciem alteram, quæ Paupe-
 ries dici solet, à bestiis quæ alicujus in bonis inferri solita, in Noa-
 chidarum seu Naturali hoc interdicto contineri nolunt. Scilicet
 leges sibi habuisse aiunt civiles de bove cornupeta, quas nec mo- ^{Exod. 21. 28.}
 do dispari intelligunt de bestiis aliis nocivis, ut & Jurisconsulti Cæ-
 sarei suas de quadrupedis pauperie. Et quamplurimas habent in
 eis explicandis subtilitates, quas & partim habes in titulo Tal-
 mudico Baba Kama pridem Latinitate donato & commentariis
 doctissimis explicato à V. CL. Constantino L' Empereur. At- ^{m Maimon.}
 qui inquirunt מ, שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין תם בין, ^{halach. Na-}
 מועד פמור לפי שאין הגוים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה ^{ziki Mam-}
 si Israelita bos cornu feriret bovem Gentilis, (sive bos ille sic facere, ^{mon cap. 8.}

consuesceret, sive non) lege non continebatur. Quoniam scilicet Gentiles haud reum habent hominum quempiam ex eo quod bestia ejus damnum intulerit, id est Jure Noachidarum seu Naturali, ex pauperie sic illata nemo tenetur aut reus fit. Accedit & rationis explicatio, ודרי דנין להם כריניהם nam & nos (hac in re) judicamus eos juxta ipsorum leges seu judicia. Nimirum, cum ex legibus illis, quibus ipsi, quatenus Gentiles sunt, nec nostro corpore Israelitico comprehensi, utuntur, pauperiei ejusmodi ratio non habeatur, nec alias præter naturales seu Noachidarum leges sibi ditione in nostra, aliter atque nos permittimus, superinducere queant, neque jure nostro ea de re civili primitus instituto omnino contineantur, nolimus ita eis indulgere, ut commodum ex Israelitæ alicujus damno sic perciperent. Ceterum si inverteretur species, ita ut Gentilis bos feriret bovem Israelitæ, ex pauperie sic illata compensatio ex sententia forensi sequebatur; id est, damnum Israelitæ à Gentili resarciri volebant. Quod, ut jus Gentilibus ipsisque interveniens, ab ipsis in sui commodum introductum est. Aiunt enim, שור שר נכרי שנגח שור של ישראל משלם נזק שלם קנס זרה הוציא לגוים לפי שאינן זהירין במצוה ואינן מסלקין הדיקן ואם לזה תחייב אותן ער נזקי בהמתן אין משמירין אותן ומפסידין ממון הבריות Si Gentilis bos feriat bovem Israelitæ compensatio damni ei præstanda. Quod in hac specie de Gentilibus introductum, quoniam nec præcepta (nostra; seu jura nostra civilia) ad eos spectant, & frequentius damna inferunt. Et nisi reos heic facias eos ob damna à bestiis eorum illata, non coercebunt illas, & hominum bonis plurimum nocebunt. Et diversa esse indigenarum jura ab alienigenarum, novum non est, nec infrequens. Et tum ex superinducto sic jure de compensatione à Gentili, pauperiei nomine, præstandâ justum erat, ut compensatio ejusmodi Israelitæ petenti addiceretur, tum pariter justum, ut Gentili, qui eo jure non inclusus est, eadem, utpote nec debita, negaretur. Unde atque ex similibus quamplurimis, de Tertio, quod heic animadvertendum, constabit, Scilicet de eo quod est, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles discrimen illud, quod in verbis Talmudicis jam antè adfertur, de Furti Interdicti violatione. Scilicet exceptio ibi duplex est qua hac in re Ebræi à Gentilibus discrepant. In altera habetur

tur temperatum ex Jure civili Ebraeorum eoque in Mosaico diserte tradito, Dominium, quo id fieri permittitur, quod ex jure simpliciter Naturali seu Noachidarum plane Furtum esset. In altera, aliud ex majorum Traditionibus temperamentum item Domini (quod semper ut capite superiori diximus, vario hominum consensui rite inito subjacet, atque ex eorum arbitratu modos recipit) in causa erat, ut id Furtum Ebraeis non esset, quod ex jure simpliciter Naturali tamen esset Furtum. Et utriusque exceptionis exempla adducuntur, ad discrimina id genus alia, quæ innumera esse possent, innuenda. Prior est de operario fructus comedente, verbi gratia in vineto, oliveto. Vbi simpliciter Dominia sunt distincta, operario comedere extra ipsum operæ tempus esse volunt idem quod furari. Scilicet alienum jus sibi contra fas arrogare. Ipso autem operæ tempore fas esse ex effectu Conductionis, quâ dominum quemlibet in tantum juri suo renuntiâsse, velut in mercedis operarii partem, præsumebatur, nisi de contrario constaret. Ubi vero sic sunt distincta Dominia, ut temperamentum hoc seu modus eis insuper adjiceretur ex jure loci civili, licere nimirum non solum in operæ suæ tempore, sed etiam dum ipsa vindemia durat, uvas comedere, quis non videt, tam ipsarum, quas ita carpserit operarius, ipsum etiam esse dominum adeoque eatenus velut partiarium usufructuarium ipsius vineæ, quam ejusce quod his demtis reliquum est, Dominum esse vinitorem. Eadem ipsa est aristarum in coloni agro ratio. Nam ad operarios, videlicet cultores sive vineæ sive agri, conductos tantum, & ad vindemiæ seu messis tempora attinere volunt legem illam unde totum quod præ manibus est, de operarii jure discrimen oritur. *Ingressus n vineam proximi tui, comedere uvas quantum tibi placuerit. Foras autem ne efferas tecum [ut vulgata; si verbum verbo reddideris, in vas tuum non repones] & si intraveris in segetem proximi tui, decerpes spicas manu tua. Falcem autem non levatis in segetem proximi tui, seu ut vulgata, falce non metes.* Ita igitur ex hac lege temperabatur tum vinitoris tum coloni Dominium, ut etiam toto vindemiæ seu messis tempore uvas aut spicas legere ad statim comedendum operariis (juxta Magistrorum sententiam) liceret inter Israelitas.

*nDeuter. 23.
24. sed & si-
desis D. Mat-
the. cap. 23.
comm. 1. & c.*

Non item Noachidis seu Profelytis Domicilii aut inter eos, nisi tantum ipsis operæ momentis. Neque licentiæ furandi, sed modorum Dominii heic discrimen. Legem autem jam di-
o Archaeolog. lib. 4. cap. 8. etiam sacram ita explicat Josephus o, ut τὰς ὁδοὺς βαδίζοντας viatores ea contineri velit, nec ἐγχωρίσας indígenas solum, sed etiam ξένους externos. Adde quod occurrit in federe novo de discipulis Christi aristas in via carpentibus, & perpende. Posterior exceptio est de Valore rei surreptæ, qui sacris literis non omnino taxatur. Interdicitur quidem simpliciter Furtum nec semel; de quo cum ex ratione Dominii ejusque modorum & temperamentorum varia sit decernendum, apud Ebræos ipsos Dominium privatum rerum leviuscularum sic temperatum est atque veluti in communionem remigravit, ut ex veterum instituto, si eorum quis פרוטה משורה פרוטה id quod minoris minimo nummulo seu Protá valeret p alteri furriperet, Furti nullo modo teneretur. Nummulus ille פרוטה dictus erat נחור
p Mos. Mikot. Præcept. affirm. 122. &c. אוטרוק octava pars Aisara Italica quod legitur in Misna q. Aisara heic Italica idem, puto, est nummi minutiuli genus, quod in passerulorum pretio memoratur apud Evangelistas τὰς ἀσάπας nomine. Et apud Magistros legitur e
q Tit. Kidofschim cap. 1. fol. 2 a. & bidefis Baal Aruch in אוטרוק Isaac Satiin ad Mos. Mikotzi f. 296. col. 1. שהפרוטה משקל חצי שיעור על כסף נקי Nummulum hunc Protá dictum ponderare dimidium grani argenti puri. Ex tantillo seu quantulocunque surrepto, jure Naturali seu Noachidarum furtum commissum stabuebant, sed non ex suo seu sibi civili. Non omnino quod sibi furari indulgentius quam Noachidis licere velint. Sed quia tantilli singularis esset ipsis, ex majorum institutis, Dominii, ut diximus, atque alia ratio & temperamentum. Id quod si abfuisset, furtum in tantillo surripiendo æque commissum fuisse ab Ebræo censuissent, atque inde tam Numinis placationem quam proximi seu ejus cui damnum illatum est compensationem insequi debuissent. Sed neutri, ob tantillum surreptum, apud se locum esse voluere; neque esse potuisse palam est, cum nihil omnino sic committeretur adversus Dominii seu juris privati modum, quem ipsi sibi, nec interea Gentilibus in eorum ditione agentibus, præscripsissent, adeoque nihil ita surriperetur contra jura Dominii, quorum ibi usus.

Nam

Nam extra ditionem Israeliticam manifestum est ab Ebræo etiam furti interdictum surreptione quantulicunque violatum, nisi & ii quorum ditio esset, singularia, quemadmodum Ebræi, de quantitate jura superinduxissent. Quod sane dicendum de Lacedæmoniis & Ægyptiis, apud quos furta quædam licita fuisse traditur. Nimirum quandam rerum, juxta eorum, quibus legum ferendarum potestas, placita, surreptionem licitam fuisse palam est. Sed in eo quod licitam eam esse volueret, plane dominio rerum apud suos temperamenta tantum adjecere, unde velut in communionem quandam eousque redigeretur. Adeo ut ex singulari jure Domini id justè apud ipsos (non interea alibi, prout dictum est) fieret, quod furti speciem quadamtenus imitaretur, Furtum autem non omnino esset.

t Agellius l. 11. cap. 18.
Plut. in Lycurgo.

De quo quatenus crimen est, sine Modorum ac Temperamentorum quæ Dominio adjici solent, velut Lydio heic lapide, frustra nimis sæpe decernunt, qui de casibus Conscientiæ sollicitius disquirunt. Inde etiam erat juxta constitutionem reipublicæ illius legum ferendarum morumque introducendorum potestas, privata in rebus nonnullis Dominia, ut cunque non sine jussu Numinis primo adquisita, diversimodè temperarant, furta dein esse actus aliquot desinebant, qui aliàs interdicto hoc planè vetarentur. Illustria sunt exempla in

decretis illis decem Josuæ וְבוֹרַת רִינוּ Synedrii ejus u (seu eorum penes quos summum sub introitum in terram Sanctam erat imperium)

הָאָרֶץ בְּשַׁעֲרֶיהָ שְׁחָלַק אֶת הָאָרֶץ *tempore quo Terram divisit.* I. שְׁמֵרְעִין בְּהֵמָה דָּקָה בִּיעָרִים שְׁאִילָנִיהֶן גָּסִין

אֲבָרָא אֵין מֵרְעִין שֶׁם בְּהֵמָה גָּסָה וּבִיעָר שְׁאִילָנִיהֶן דָּקִין

אֵין מֵרְעִין בּוֹ לֵיל גָּסָה וְלֵיל דָּקָה אֵלֶּה מֵרְעִין בְּעָלֵיהֶן

ut minuta pecora x in sylvis pascierent, ubi crassiores essent arbores; non item pecora grandiora. Sylva autem cujus teneriores aut tenuiores arbores, non pascierent nec grandiora nec minuta citra domini consensum.

Consensum domini aut in locatione Sylvæ aut in ejusdem postmodum novatione seu mutatione, expressis verbis Condu-

ctori indultum. II. שִׁיהִיָּה כָּל אֲדָמָה מוֹתֵר לְלֶקֶט עֲצִים מִשְׁדָּה חֲבֵרוֹ וְהָיָה שִׁיהִיָּה עֲצִים פְּהוּתִים וְקִרְוִבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים כְּמוֹ הַיּוֹמִי

וְחִיגִי וְהָיָה שִׁיהִיָּה לְחִין וּמַחְבֵּרִין וּבְלִכְר שְׁלֵא יִשְׁרַשׁ אֲבָל שְׁאֵר עֲצִים

אֶסְרָא *Unicuiq; hominum (Ebraeorum, in ditione Israelitica) fas esse colligere*

uGem. Bab. ad tit. Baba Kama cap. 7. fol. 80. & 81. Maimonid. balach. Naziki Mammon cap. 5. x Vide tit. Baba Kama cap. 7. §. ult. & ibi Constant. L'Empereur pag. 195.

gere sibi frutices seu arbuscula in agro alieno, minora scilicet & quae pro spinis habita, veluti rubos & vepres adhuc virides atque crescentes, modo illa non succidat. Arbuscula vero ibi & arbores ceterae ei vetantur. III. שיהיה בר אדם מוהר ללקט עשבים העולין מאליהם בכל מקום חוץ משדה תלתן שזרעה לבהמה. *Unicuique hominum fas esse colligere sibi herbas sponte nascentes quocunque locorum, prater agrum faeno graco, in iumentorum depastionem, satum.* IV. שיהיה אדם קוטם נטיעה בכל טקום חוץ מגרופיות שר וזית ואינו קוטם מן האילנות אלף כזית וכביצה ובקנים מן הפקק ולמעלה ובגפנים ובשאר האילן מחובו שר אילן לט מחודו וכשהתיר לקטום לא התיר אלף מחדש שאינו עושה פירות אבר לט מישן שעושה פירות ואינו קוטם אלה ממקום שאינו רואה פני חמור. *Fas esse cuilibet plantarium quocunque locorum putare, exceptis olivarum termetibus. Ita ut non amplius amputet ex arboribus, quàm quod oliva aut ovo par fuerit, nec ramos alibi putet quam sursum ab ea parte quâ diffundi cœpit. Nec vites aliasve arbores in loco, ubi rami pauci, sed tantum ubi densi. Nec exscindat quid ex veteri arboris parte quæ fructum ferat, sed tantum ex nova quæ nondum ferat fructum. Neque demum omnino ejusmodi quid faciat, nisi ubi solis radii non admittuntur.* V. שהמעין היוצא בתחלה בני אותה העיר שיצא בגבולט מסתפקים ממנו אע"פ שאין עקרו בחלקה ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו. *Vbi fons fuerit, è quo fluvius intra terminos alicujus urbis seu provinciae labitur, ita ut antur fruatur illius urbis seu provinciae incolæ fluvio illo (tametsi fons ejus non fuerit in parte ipsis assignata) ut nec alii cum illis eo utantur fruatur.* VI. שיהיה כל אדם מותר לצוד דגים מים טבריה והוא שיצוד בחכה בלבד אבל לא יפרוש קלע ויעמיד ספינה שם אלא בני השבט שהגיע אותו הים בחרקם. *Fas fore hominum cuilibet (semper de Ebræis intellige) pisces captare è mari Tiberiadis, modo scilicet hamis solummodo piscatus fuerit. Neque enim sepimentum qualecunque piscibus capiendis plicatum, paxillis figendo ibi expandet [ita scilicet קלע explicat glossa Talmudica; nec aliud puto, est ab epochis illis, Tranis, seu remoris piscatoriis, quales in y Nobell. 56. Leonis constitutione y memorantur.] aut navi piscatoriâ utetur alius*

alius prater tribuum incolas, quarum partem assignatam mare illud
alluit. Sic ex Gemara Maimonides. Verba autem Gemaræ sunt, zAd tit. Ba-
ba Kama c.
7. fol. 81a.

מחכין כימה של סכריה ובלבר שלא יפרוס קלע ויעמיד את הסכנינה
Hamis piscantur (cuilibet piscari sic licet) in mari Tiberiadis; sed
ita solum ut sepimentum, quale diximus, non expandat, nec navi pi-
scatoriâ utatur. Adeo ut Maimonidi locus ille sic intelligatur,

ut exceptio de sepimento & navi ad eos, qui Tiberiadi confines
non essent, solum spectaret; hamorum autem & retium, quæ
injici ut αἰμαφίλας solent, parilis haberetur a ratio. At vero
existimant alii hoc Gemaram innuisse, omnino nemini qui-
dem fas fuisse ex veteri illa constitutione sive naviculâ pesca-
toriâ sive sepimento quale memoratur, uti; sed Tribui, quæ

aMagidMif-
na fol. 54a

allueretur, fas fuisse **לצור ברשתות ומכמרות והשאר** *piscari retibus & hamis, reliquis vero tantummo-
do hamis.* Vide, si placet, de piscationibus Apostolorum, in
hoc mari, apud Evangelistas. Certè Petrus, Andreas, & Phi-
lippus ex urbe Bethsaida b fuere, quæ mari illi vicina. Sed

bD. Ioann. 1.
44. & 12. 21.

ad decreta Josuæ redimus, VII. **שכל אדם שצריך לנקביו**
מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו ונפגה שם
ואפילו בשרה מליאה כרכום ונוטר משם צור ומקנה

*Cuilibet fas fore quoties necesse ei fuerit ventrem exonerare, è via
diverti & pone sepem quæ proximat illud facere, idque etiamsi locus
fuerit croco (aliisve quantivis pretii sationibus) plenus, & fascicu-
lum ad abstergendum ibi sumere.* VIII. **התועה בין**

חרמים וכיוצא בהן מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיצא לדרך
*Cuilibet per vineam aliumve ejusmodi locum erranti hinc inde perva-
gari licebit, usque dum in viam suam redierit.* IX. **שבזמן שרבה**

השיט בהרכי הרבים או נקצים מים יש לעוברי הרכים להסתלק
לצדדי הרכים ומהלכין שם אע"פ שם מהלכין בדרך שיש לה
בעלים *Tempore quo cœnosæ nimis fuerint viae publicæ aut aquis impe-
ditæ, fas erit viatoribus, viis ipsis relictis, in vicina quæ adjacent loca se
conferre atque ibi transire; tametsi transferit in via quæ suos habuerit
Dominos.* X. **שמת מצוה קונה מקומו ונקבר במקום שימצא**

בו והוא שלם יהא מוטל על המצח ולא בתוך תחום המדינה
אבראם נמצא על המצח או שהיה בתוך התחום מביאו לבית
חברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adqui-
ret &*

חברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adqui-
ret &*

חברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adqui-
ret &*

חברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adqui-
ret &*

חברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adqui-
ret &*

ret & sepeliendus erit loco in ipso, quo fuerit repertus, modo is non fuerit
angiportus nec intra limites urbis. Tunc enim in locum mortuorum,
sepultura destinatum auebendus erit. Accedit hisce illud Salomo-
 nis; *ויהיו עובדי דרכים מותרין בימות החמה להלך בשבילין שבשדור שיש להן בעלים עד שתדר רביעה שנייה*
Viatoribus fas esse tempore aestivo transire per semitas quae in agris alio-
rum, usque dum descenderit Pluvia secunda. Id est quasi initium
 mensis Octobris nostri, qui fere *מַרְחֶשְׁאֵן* Marchesuan eorum respondet.
 In annis scilicet quibus citius evenit. Serotinam autem sub i-
 nitium mensis insequentis seu Kisleu ponunt. Accedat &
 illud Ezræ d, & omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consili-
 um Principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, &
 ipse adjicietur de catu transmigrationis. Variatim heic Modi &
 Temperamenta Dominio praescripta. Alia sunt ejusmodi non
 pauca moribus Ebraeorum reperta, eaque satis obvia; cujus ge-
 neris quidem nulla forsan in republica sanctiones defunt. Ideo
 autem libentius ea heic memoravimus, ut inde praemitteretur spe-
 cimen Modorum ac Temperamentorum, penes Ebraeos, Domi-
 nio privato publicis sanctionibus adjiciendorum, sine quorum
 consideratione diligentius habita Observatio aliqua aut Violatio
 interdicti de Furto aut Damno cum Injuria illato omnino in ob-
 scuro erat, nec ullo intelligi quibat pacto. Sed & ea de re plura
 in mox sequentibus.

cMaimonid.
hal. Mith-
noth Ainiim
cap. 1.
d. Cap. 10. 8.

CAP. III.

Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebraeos re-
 gulariter non omnino pependisse. Furtum etiam ab ipsis,
 tam in Gentilis bonis contrectandis, quam in bonis Judæi,
 commissum statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa
 damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum simplici, citra ejus-
 modi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt,
 ad Jura Pacis tantum attinere, non ad Jura Belli. De Terminis Con-
 finiorum non dimovendis.

Non

Non ex aliqua Persuasionis, circa Sacra, discrepantiâ aut nudo religionis discrimine, pendere volebant Ebraei sive Rerum sive Personarum Dominium, seu damni alicujus (citra capitale supplicium atque ea quæ illuc necessario conducerent, & causam urbis apostasiæ reæ) illati rationem. Capitale supplicium & quæ illuc necessario conducerent ideo excepi, quia speciebus aliquot in singularibus, veluti ubi Gentilis suscipere in se præceptorum Noachidarum septem in ditione Israelitica observationem detrectaret, juxta libro secundo ostensa, & ubi apostasiæ quicumque ex Judæis seu Proselytis Justitiæ rei essent, religionis quidem nomine ultimum e, idque diversimode, irrogandum erat supplicium. Sed vero nec comitabatur supplicium ejus modi bonorum ablatio aut fisci aut ærarii successio. Sed ad hæredes semper pertinere, extra quam ubi universitas urbis apostasiæ rea. Ibi enim cum urbe etiam civium bona comburenda, qua de re alibi f. Sed vero eo simpliciter nomine quod Gentilis qualiscunque quis esset, etiam Idololatra, aut Judæis apostata, aut hæreticus, bonis non omnino, juxta eos, exuendus erat, aut Dominium ei inde minuendum. Unde & statuebant Furtum, contra sensum Interdicti, quod jam tractamus, ab ipsis committi non minus in Gentilis Bonis quam in Judæi contrectandis, quod & superius tetigimus. Talmudici g de Furto clam commissio verba facientes; כל הגונב ממונ משה פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שני לא תגנב ואין לוקין על לאו זה שחרי ניתן לתשלמין שהגנב חייבתו תורה לשלם ואחר הגונב ממונ ישראל או הגונב ממונ גוי עובר עבודה זרה ואחר הגונב עת הגדול או את הקטן אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב דרך שחוק או לגנב על מנת לשלם הכל שלא ירגיל עצמו בכך. Quisquis (Judæorum) clam surripuerit bona, quæ nummulo minimo, Prota dicto, aut pluris valent, interdictum de Furto violat. Nam & scriptum est, non furaberis. At vero non vapulabit hujus interdicti violati nomine. Quoniam scilicet, quod oblatum est restituere debet. Et Restitutio ei à Lege expressim præscribitur. Neg; is qui Israelitæ bona furatur, differt ab eo qui bona furatur Gentilis, etiamsi Idololatra fuerit. Par item jus, sive quis hominem majorem sive minorem furetur. Furtum nempe omnimodum prohibetur à lege. Nec fas est joco furari, aut animo in integrum restituendi, ne se sic furto quis assuescat. Tantundem etiam aiunt h de dolo malo in ponderum & mensurarum usu. אחר הנושא חנותן עם ישראל או עם

c Dent. 13. &

fide l. 4. cap.

3.

f De success.

in Bona cap.

25.

g Maimonid

hal. Ganiba

cap. 1. sed &

fide f. Con-

stant. L'Em-

peneur ad t.

Baba Kama

cap. 4. §. 3. p.

67.

fide f. ibi

fide f. ibi

fide f. ibi

fide f. ibi

fide f. ibi

fide f. ibi

fide f. ibi

הגוי עובר עבודה זרה אם מור או שקל בחסר עובר על לא תעשה
 והייב להחזיר וכן אסור להטעות את הגוים בחשבון ואל ארדק עמו
*Dispar jus non est sive negotietur quis cum Israelita sive cum Gentili, et-
 iam Idololatra, si aut pondere aut mensura minore quam par est utatur.
 Violat enim Interdictum, & ad restituendum tenetur. Similiter nec fas
 est Gentiles calculis subducendis fallere, sed plane sunt parianda cum eo
 rationes.* Quo adducunt & illud de Profelyto Domicilii qui se
 i Lev. 25. 50. redemerit, *computumque i faciet cum emtore suo &c.* & demum ad-
 jiciunt אע"פ שהוא כבש תחת ירך קל וחומר לגוי שאינו כבש
 rationes ex illa Lege parianda sunt, *tametsi Gentilis fue-
 rit in potestatem tuam redactus, id est ditionis Israeliticæ; multò ma-
 gis, ubi non fuerit in potestatem tuam redactus, seu nondum ditionis
 Israeliticæ.* Hoc scilicet velut singulare legis sacræ exemplum
 affertur, quo supponitur in negotiationibus ac contractibus Gen-
 tiles neutiquam fuisse defraudandos, aut dolo fallendos. Cu-
 jus tamen causam in Naturali Furti interdicto haberi volunt.
 kMaimon. Consona habent ubi de Furto palam commissio loquuntur k;
 hal. Gazila אפילו גוי עובר עבודה זרה אסור לגזול או לעשקו ואם גזלו או עתקו
 Wabda cap. Etiam & nefas est bona Gentilis palam eripere, *tametsi ipse Idolo-
 latra fuerit; uti & bona ejus, tametsi sponte ab eo penes te relictæ, de-
 tinere cum restitui postulaverit, veluti commodatum, mutuum, mer-
 cedem, depositum, creditum.* Nam qui sic fecerit העושק voci-
 tant, id est, qui violatâ fide rem palam restituendam deneget.
 Ita fidem fallere sui ipsorum cuique illicitum ducebant, Contracti-
 bus scilicet etiam cum Gentilibus, nedum Judæis, initis ritè inter-
 positam; utpote ex interdicti quod tractamus vi naturali ser-
 vandam. Adeoque in alterius sive Ebrai sive Gentilis damnum
 (quod scilicet Interdicti hujus sensu juxta jam dicta contineretur)
 mentiri illis nefas inde habitum. Dico in damnum quod interdi-
 cti hujus sensu contineretur; id est, sive in bona sive in personam,
 contra quam jura præstituerent, illatū. Quò spectat in primis illud
 quod habent de verborum fraude in Contractibus non adhiben-
 dâ, nec emtore in emtionem sive mercium laude, sive alio quo-
 cunque dolo pelliciendo. Tam de seipsis quam de Gentilibus
 17 Tit. Baba pronuntiant, אסור לבני אדם במקח וממכר או
 Metzia cap. 4. & Mai- לגנוב את רעתם ואחר גוים ואחר ישראל שוים כדבר זרה
 monid. hal. Macira cap. 18. *Nefas est decipere quemquam in emtione & venditione, uti & in consen-*

sum arte pellicere. Quod pariter obtinet in Gentilibus atq; in Israelitis. Ita scilicet de fide circa Contractus & Obligationibus ubi *συναλλαγήματα* intervenirent. Sed verò quantum video, nudam verborum, cum fallendi ac mentiendi animo, prolationem ac promissa dolosa, citra Obligationem ex re contractam aut inde contrahendam illicita non existimabant, etiam si actu, circa quem versarentur, damnum quidem alteri inferretur, sed non cum injuria; nedum ubi nullum ejusmodi damnum. Neque aliter legem illam suam ^m intellexere, *Neq; mentiemini, neque fallaciter* ^{m. Levit. 19. 11.} *agetis, quisquam cum proximo suo.* Qualem Gentilem esse non sumunt. De Mendacii autem apud eos usu ejusmodi licito, adeoque fidei sic fallendæ exemplo consulas caput tertium libri quarti, ubi circumventio dolosa nec sine mendacio manifesto in exitium Ebraei apostatae qui in puteum decideret, ejusmodi alia permittuntur. Animadvertendum autem in primis heic est, id quod de Gentilium pariter atque Israelitarum bonis ab ipsis non invadendis, ex hoc interdicto naturali, tradunt, sic ab ipsis intelligi tantum, ut Israelitarum nemini ex jure aliquo Pacis, aut citra Belli publicæ autoritate indicti rationem Gentilis bona surripere, liceret, eive damnum contra vulgarem Justitiæ, quam vocamus commutativam, amissum inferre. Non item ex jure Belli. Hoc enim ejusmodi sibi, idque ex præstituto ⁿ Numinis, fuisse tradunt, ut ex supremo ipsius omnimodo rerum personarumque Dominio, ipsis non solum juberetur septem populos & Amalekitas subigere ac delere, verum etiam permetteretur, ad augendam, citra causam aliquam aliam, intervenientem majestatis Israelitæ amplitudinem, alienas quascunque terras, bello ritè atque ex sententia Synedrii septuaginta unius virum, indicto, invadere adeoque Res ac Personas alieni juris in suum redigere. Quod planè, juxta illorum scita, temperamentum erat, atque modus insignis aliorum Dominio (quatenus arma Ebraeorum respiciebat) ab eo, qui supremus omnium dominus est, superinductus. Unde nec Furti interdictum, nec id quod in Decalogo habetur de alienis bonis non concupiscendis, bello ejusmodi violari existimabant; idque consequenter satis, dum ex permissione ejusmodi Numinis (quæ & inclusum satis est de jure victoriæ mandatum, devictorum jura perimens) statuebant non minus

CAP. IV.

Selecta quædam de Domini Adquisitione & Translatione, atq; Obligatione & Permissione quæ circa illud versatur. Quorum primum est de Dominio ex simplici Rerum Occupatione acquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Proselytorum Justitiæ, qui sine hærede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablatae Sacerdoti Ephemeræ tunc munus obeunti præstandæ. De agro à Gentili sine syngrapha Israelitæ vendito. Occupationis tituli ortas.

Am verò, ut magis perspectos habeamus Ebraeorum mores & explicationem Talmudicorum sententiam circa Dominium Rerum & Personarum, ejusque Modos & Temperamenta (unde sensus interdicti de Furto penes ipsos eliciendus) idque quæ ipsos quæ Gentiles interdictum illud spectare voluerint, intuenda exhibere visum est tum Selecta quædam de Domini Adquisitione & Translatione, & de Obligatione & Permissione, quæ circa illud apud eos diversimodè versabatur ex Juribus Pacis, tum omnimoda ferè quæ Jure Belli apud eos nitebantur; nimirum quæ Gentes alias spectavit. Sic enim Jus illud totum & ea quæ inde pendent, veluti Indictio, Fœdera, Deditio, Captivitas, ad Gentium hæc Jus sive Imperativum sive Interveniens attinet. Cujus quidem partes etiam nonnullæ, nec contemnendæ reperiuntur in Selectis illis è Jure Pacis capitibus. Sed in utroque genere, Talmudicorum sententiæ de quæstionibus aliquot circa Dominium, Furtum, Obligationem, Permissionem (quæ comites hæc sunt assidui) illustrioribus apud patres Christianos acrius disputari solitis visuntur. Selecta hæc ex Jure Pacis Ebraeis in usu, generis sunt septemplicis.

- I. De Rerum, ex Occupatione simplici, Dominio acquirendo.
- II. De Alienationum & Contractuum formulis atque vi.
- III. De Jure Egenorum.

IV. De

IV. De Personarum in pace acquisitione.

V. De Usuris.

VI. De Bonis aleâ seu certamine alio ludicro lucrifactis.

VII. De Bestiis & Volucris sic nutritis institutisque, ut comitatiores redirent, ac de Columbibus capiendis & Columbariis.

Occupatione simplici Dominium juxta Talmudicos plurifariam adquirebatur. Ejus autem Jura maximè visuntur in Bonis Nondum Occupatis, in rebus Deperditis seu Derelictis, in Proselytorum qui sine hæredibus obierant Bonis, in agro à Gentili Israelitæ sine syngrapha vendito, & in Reliquiis eorum, quæ ex lege sacra in agrorum proventu & frugibus Egenis relicta sunt. Quod ad horum genus primum attinet seu Bona nondum omnino occupata, ea occupantis fieri volunt. Juxta mentem veterum

Halach. Zachia We-mithna c. i. Et Misna & Gemara utraque tit. Baba Metzia cap. i. & tit. Gittin cap. 5. Gemar. Babylonia fol. 59a. & Tit. Bitza cap. 2. fol. 25. huc spectat Shulcan Aruch l. Chofchen hamispat c. 273.

ההפקר כל המתוּק בו זכר וכן המדברות והנהרות והנהלים כל שבהן הפקר וכל הקודם בהן זכר כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהן הצד הגים מן הימים ומן הנהרות או שצד עופות או מצי חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצור בשלל הברו ואם צד שם קנה ואם היו הדגים בביכרים של בעלים וכן היה ועוף שבביכרים אף על פי שהוצא כיבר גדול והוא מהוסר צדה הרי זה של בעל ביכרים והצד משם הרי זה גזול אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו של חברו כשהוא בתוך הים או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר הרי זה אסור מדברי סופרים ואם היתה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה הרי זה גזול הפורס מצודה בשרה חברו וצד בה חיה או עוף אע"פ שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה ואם היה עומד בעל השרה בתוך שדהו ואמר זכתה לי שדה קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל הספינה שזו כחצר המשתמרת היא ואינה הצד המהלכת שהמים הן שמוליכין אותה ואינה הולכת מחמת עצמה

Quod nemini occupatum est, occupanti conceditur. Ita quicquid in locis habetur desertis, fluminibus, ac torrentibus, nemini occupatum est. Et qui primò occupaverit, is ejusce fit dominus. Veluti graminis, Lignorum, Fructuum Arborum sylva, & similium. Qui pisces capit ex maribus aut ex fluminibus, uti & qui volucres aut feras capit, quandoquidem dominum antea non habebant, capientis fiunt.

fiunt. Excipiendum tamen est, ne venetur quis aut aucupio utatur in agro alieno, ubi nihilominus si aut venetur, aut aucupetur, id quod capit, suum sit. Et de piscandi Jure in Tiberiade, vide quod supra occurrit capite secundo. Pergit Maimonides. At verò si aut pisces aut volucres aut ferae vivariis servantur quantislibet, modo liberam venationem, piscationem, seu aucupium prepediant, vivariorum Domini sunt; & qui inde capit, Furtum committit. Quin si quis pisces ex alieno rete, dum in mari est, capit, aut feram ex alieno rete, quod in loco deserto expansum est, hoc quidem illicitum habetur ex scitis scribarum. (Neque aliter; quoniam s non dum ab expandente actu occupantur) Et si rete clausum fuerit [quo siue pisces siue ferae includantur] qui ex eo capit, fur est. Si quis rete expandit in agro alieno, & eo ibi ceperit, siue feram, siue volucrem, tametsi non licuit ei hoc facere, attamen capti dominus sit, nisi intervenerit antea agri dominus & jus suum ex agri proprietate fuerit professus. Tunc enim ei, siue venator fuerit siue auceps, non conceditur. Pisces qui in Navem subsilierint, Navis domini sunt, quoniam Navis habetur pro custodia satis firma atque occlusa, non pro ea qua Mobilis aut hinc inde transiens dicitur. Nam ab aquis est quod moveatur aut hinc inde transeat navis, non ex sui natura. Non ita dissimile jus obtinuisse aiunt, ubi res Derelictæ seu Deperditæ in custodia locum aliquem stabilem & occlusum, veluti ædes, horrea, atria, antequam quis eas denuo occupaverat, devenerant. Tunc enim statim illius factas fuisse cujus locus ipse erat. Quod si locus non esset occlusus, nec stabilis sed transiens, veluti jumenti in via dorsum, aut rerum custodia non destinatus, veluti agri seu horti aperti, tunc ita demum domini loci fiebant res ejusmodi, si disertis verbis eas nomine agri hortive præsens vendicaret. Aliter non dum haberi pro occupatis. Sed **כִּי הָקְדָּם זָכָר** qui-
cunque prius occupaverat, dominum factum esse. Sic receptissima est Talmudicorum sententia. Ex Occupatione autem fundi, qui antea nullius in Bonis, non sequutum volunt Dominium Occupantis **עַד שִׁיעָשׂוּ מַעֲשֵׂהוּ בְּנוֹף הָאָרֶץ אוֹ יַעֲבֹר עֲבוֹרָה בְּחֵלֶל** usque dum fundum ipsum opere aliquo coleret (ut dominus) aut arboribus ejusmodi quid faceret; veluti pastinando, abno-

Maimonid.
halach. Ga-
zila Wabida
cap. 6.

t Misna &
Gemara u-
traque tit.
Baba Metzia
cap. 1. & 2.
Maimonid.
halach. Ga-
zela Wabida
cap. 17. & ha-
lach. Macira
cap. 3.

u Maimon-
hal. Zacia
Wemithna
cap. 2.

abnodando, putando. Nam tametsi per plures annos fructus sponte nascentes sibi carpserat, inde citra culturam qualem diximus, Dominum Occupantem fieri nolunt. Hæc quidem sic tradita de Bonis nondum omnino occupatis, ad Jus secundum ipsos tam Gentium aliarum, quam suum pariter attinere palam est. Neque aliter dicendum de rebus planè Derelictis, seu quarum Dominio domini renuntiaverant, sive inter Ebræos, sive inter Gentiles. Quod verò de rebus Deperditis seu casu amissis affertur, quatenus illud Gentilium Bona spectat, & quantum video, inter Gentiles seu Profelytos Domicilii invicem ipsos, obtinuisse volunt quidem non aliter atque idem, quod dictum est de Bonis nondum omnino occupatis. Nimirum simulac Bonis Gentilis deperdita quis in sui potestatem, ut dictum est, occupatione redegerat, ea Occupantis facta esse. Nam dum tam Bona Gentilium quam Israelitarum contra recepta Domini jura contrectare nefas fuisse, ut ostensum est, docent x, fas tamen fuisse tradunt rem y Gentilem, deperditam repertori plane ut suam detinere, **אכירה הגוי** **מותר** *rem à Gentili deperditam fas est retinere.* Quin licet non magis Gentilem calculo fallere quam Israelitam, fas ducerent (ut & monitum est supra) nihilominus si in calculis negotiationis subducendis hallucinaretur ipse Gentilis adeoque nummos ab Israelita sibi debitos putando prætermitteret, fas aiunt hosce Israelitam retinere, nec pro reliquatore seu qui aris aliquod alieni dein retineret habendum. Talmudici; **הגוי כאכירתו ומותר והוא שטעה מעצמו אבל להטעות אסור** *De eo quod ex errore Gentilis in rationibus putandis prætermisum est, idem jus obtinuit quod de re ab illo deperdita.* Adeoque retinere illud fas est. Sed nefas in causa esse ut sic erret, seu fallere eum. Neque hæc ex alia ratione pendere, quantum didici, volunt præter eam quæ est, ex Jure Naturali, tum rei deperditæ Dominium repertori patere, tum obligationem pristinam definere in quantum creditor aut socius in rationibus putandis ipse se, non debitor aut socius alter, fefellerit. Ipsis autem sibi Jus heic aiunt fuisse singulare seu civile, ad Gentiles non attinens; videlicet, hoc quod in lege sacra z præscribitur. *Fratri tui Bovem aut pecus &c. reduces eos fratrem tuum*

x Et vide
Exod. 22. 21.
Bers. Mun-
steri.
y Maimon.
halach. Ga-
zila Wabida
cap. 11. & bi-
de Mikotzi.
præcept. af-
firm. 74. &
Shulcan A-
ruch lib.
Chofchen
hamispas
cap. 259.

z Deut. 22. 1.

&c.

Et c. restituesque illi Et c. sic quoque facies de asino ejus, & sic ages cum vestimento ejus & similiter facies **אחור אבירה** cum omni re perditā fratris tui quam ille perdidit & tu invenisti eam; non enim poteris occultare eam. Hinc tradunt nefas fuisse

Israelitæ retinere ut suum, quicquid Israelita alter perdiderat.

Quod tamen sic etiam temperant, ut, si palam desperaret dominus ipse rem sic amissam ullibi reperire, pro derelicto res ea haberetur, neque ex lege restituenda. Distinguunt etiam

inter res ita signatas, ut per signa sibi singularia eas suas esse dominus probare posset [post præconium tertium & subinde quartum; nam ut etiam id fieret mos superinductus est] at-

que eas, quibus nulla ejusmodi signa. De posterioris gene-

ris omnibus, præsumebatur dominum desperasse, non item de

priori, nisi palam id profiteretur dominus; illas igitur sine

præconio retinuisse, non obstante lege illa sacra, nefas; non

item has. Talmudici a, **כל דבר שיש לו סימנים הרי הוא**

aMaimon.
hal. Gazila
Wabidacap.

בחזקת שיש לו תובעין וחייב להחזיר אבל דבר שאין לו תובעין

אליה נתיאשו ממנו הבעלים הרי הוא שר מוצאו אע"פ

14.

שיש בו סימנים זה הכלל באבירה כל דבר שאין בו

סימן כיון שאמר וידעו הבעלים שאבר הרי זה בחזקת שנתאשו

בעליו ממנו כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד שהרי

אין יכולין ליתן סימן להחזירו להן ולפיכך הרי הוא כזה שמצאו

וכל דבר שיש בו סימן כגון שמלה ובהמה הרי זה בחזקת שלי

נתיאשו ממנו בעליו שהרי דעתן תלויה ליתן סימנים שיש בו

ויחזיר להן לפיכך המוצאו חייב להכריז אלא אם כן ידע שנתאשו

הבעלים כגון ששמע איתם אומרום ווי לחסרון כוס

וכיוצא בדברים אלו שמכירין שנתאשו הרי אותה האבירה

שר מוצאה Quoties inde deperdita reperta fuerint signa, presu-

mendum erat non de fore qui eam repeterent, & reddenda erat. Quod

singulariter dictum sic intelligendum ut etiam, ubi res haberet quidem

signa, si domini desperarent de ea (ita ut plane ipsis pro derelicto

haberetur) reperientis fieret. Regula hæc est universalis de re de-

perdita. Quoties res non signata deperdita fuerit; eamque deper-

ditam esse cognoverint domini, presumendum erat de ea illos desperas-

se; veluti clavus unicus, acus sartoria unica, nummus unicus. Nam

signa indicare nequibant unde sic dignoscerentur ut reddi deberent.

Xxxx 2

Unde

Unde evenit rem ejusmodi reperientis fuisse. Quoties autem rei deperditæ esset signum, veluti tunica, aut jumento, præsumendum erat de ea dominos non desperasse. Nam palam est illos potuisse signa indicare, ut sic sibi restituerentur. Unde præconium facere tenebatur qui repererat, nisi certò sciret dominos de ea desperasse, veluti si audiret eos dixisse, *væ mihi ob marsupium deperditum* (nunquam denuo reperiendum) aut similia quæ manifestum facerent eos desperasse. Nam tunc res illa deperdita etiam reperientis fiebat. Saxum in suburbio Hierosolymitano excelsum suggestus erat præconi, qui hac formula utebatur, *שֶׁאֵין לוֹ בְּהֵמָה* quisnam est qui jumentum aut pecus perdidit? Et sic de ceteris. Subtilitates habent hac de re plures, quas prætereo. De præcone quidem etiam loquitur heic Josephus b, sed aliter multo atque Talmudici. Quorum interea neque o-mittenda hæc exceptio; Prævaricatorum c quos *פְּרָעִי* nuncupant, seu Israelitarum qui in contemptum plane numinis legem violarent, & eorum ex eis qui legem & prophetias abnegarent, res deperditas non omnino fuisse ex jure sibi Ebræorum civili restituendas. Neque enim illis relictum satis nomen fratris, quod in lege d sacra usurpatur, adeoque non illis inde sublevamen. Ita demum non ex Jure Naturali seu Universali, sed ex suo sibi civili rerum Deperditarum Restitutionem pendere volebant. Quam quidem & locum habere debuisse interdum aiunt in rebus Gentilium deperditis & ab ipso Israelita repertis. Sed non ex jure, quo obligarentur ipsi, sed ideo tantum ut per ejusmodi restitutionem inter Gentiles, quibus ullatenus subessent, humani-
us ipsi exciperentur. Aliter ne quidem licitam esse volebant ejusmodi restitutionem Gentili Idololatæ, ne scilicet liberalitate ejusmodi Idololatriæ opem ipsi subministrare viderentur. Summa est statuisse Talmudicos, in jure simpliciter Naturali de Furto, nihil haberi, quo minus res deperditæ pro derelictis planè haberentur, atque primo dein occupantis fierent, adeo ut Domini earum jus simul cum ipsis pariter evanesceret. Cur vero Profelyti Justitiæ sine hæredibus obeuntis Bona Occupanti esse concessa tam signanter tradant, evenit ex ratione superius ostensa, ubi c de cognitionis Profelyti recens facti pristinae abolitione agitur.

b *Archæolog.*
lib. 4. cap. 8.
c *Videsis lib.*
4. cap. 3. &
Gem. Bab. ad
tit. Aboda
Zara cap. 2.
fol. 27b.
d *Deut. 22. 2.*

e *Lib. 2. cap.*
4. & *lib. 5.*
cap. 18.

agitur. Nam inde sequebatur, ei nullos fuisse ex pristina illa cognatione hæredes; ita ut Bonorum ejus dominus esset, post mortem ejus posterorumve, nullus nisi qui postmodum natus; unde rarum fortè non erat Profelytos sine hærede mori. Sed ea de re nos alibi f. fusiùs. Neque actum heic agemus. Hoc intereâ monere liceat, ubi ex lege sacra g præstituitur, restituendam esse in speciebus aliquot damni sortem atque insuper partem quintam, (quod intelligunt de hæredibus ejus, cui illatum est damnum, si is mortuus fuerit) & dein adjicitur, **וְאִם לֹא יִהְיֶה לוֹ הֵרֶץ** & si non fuerit ei propinquus, cui restituatur delictum, reddatur delictum domino, eritque sacerdotis &c. Verba hæc quæ in vulgata; *sin autem non fuerit qui recipiat &c.* capiunt Talmudici de Profelyto, qualem diximus. Neque enim Israelitæ deesse poterat propinquus seu consanguineus, qui ut hæres heic succederet. Moses Cotzenfes **עַל פִּי הַקְּבִלָּה דָּרְשׁוּ רַבֵּי עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה אֵין לְאִישׁ גּוֹאֵל בְּגֵר שְׁמָת וְאֵין לוֹ יוֹרֵשׁ** *Ex majorum traditionibus explicant Rabbini nostri id quod in lege sacra habetur si non fuerit homini propinquus, de Profelyto cui deessent hæredes, eumque volunt à scriptura innui.* Sic alii i; unde fiebat, ut, quod à Profelyto surreptum contra legem hanc sic detinuisset quisquam, non fieret, eo mortuo, Occupantis, nisi rem ipsam aut pretium & quintam insuper partem sacerdotibus **אֶל אוֹתוֹ הַמִּשְׁמֶר** *ejusdem quæ tunc munus obibat vicis seu ἐφ'η-μερίας* (sic enim intelligunt legem) tribueret, inter eos æqualitèr distribuendam. Quæ de re plura Magistri. Quod demum ad agrum a Gentili emtum attinet, idque sine syngrapha quam **שֵׁטֶר** vocant, in ditione scilicet Israelitica; pro jure habent receptissimo, nec Israelitam ad Gentilem, neque hunc sive ad Israelitam sive ad Gentilem fundum, utcunque ex contractu pretium solveretur, ritè transtulisse, nisi etiam syngrapha interveniret. Neque igitur aut hic aut ille ex ejusmodi contractu fiebat k dominus. Israelitæ sic vendenti manere volebant Dominium, usque dum fieret syngrapha. Gentilis autem vendentis Dominium, post acceptum pretium planè desuisse, sed ementis, quia syngrapha de-erat, non incepisse. Patuisse igitur fundum hujusmodi utpote domino jam carentem, Israelitæ occupanti, à quo tamen pretium ei qui Gentili solverat, refundendum erat. Adeoque jam

fLib. de suc-
cess. in Bona
cap. 26. adde
Shulcan A-
ruch lib.
Chofchen
hamispas
cap. 275.
gNum. 5.8.

h Præcept.
aff. 73. fol.
152. col. 1.

i Maimonid.
hal. Cazela
Wabida c. 8.

k Shulcan
Aruch. lib.
jam dicto c.
194. & 274.

1 In Hexae-
mero p. 51.

m Archaeolog
a. cap. 7.

n In Mari
Clauso lib. 1.
cap. 4.
o Advers. A-
pionem l. 2.
Et vide Sam.
Petit ad Le-
ges Atticas
pag. 534. seu
lib. 7. tit. 5.

velut ex contractu inter Israelitas binos absque fyngrapha inito (qualis inter Israelitas legitimus; ut capite dicemus proximo) acquirebatur. De Reliquiis autem eorum, quæ in agris ex lege sacra Egenis relictæ sunt, quæ huc spectant, vide inferius capite sexto. Occupationis hic titulus, quo secluduntur ceteri universi ab eo quod pariter universis ante occupationem competebat (jus scilicet occupationis ejusmodi in universis æquale) ortum sub initiis aut instauratione rerum sub Noachidis primis, ut videtur, habuit. Nec sine consensu & interposita fide, quæ ad posteros propagata est, de eo admittendo quoties res aut nondum fuerint possessæ, aut nullius in bonis esse cæperint. Vide Gentium divisionem in Genesi & testamentum quod Noacho tribuitur apud Eusebium, alios. Et de Noachidis illis primævis Eustathius Alexandrinus 1 ἐκαστος, inquit, τὴν προστογχανίσαν γὴν κατελάμβανεν unusquisque terram sibi primò obviam occupavit; quemadmodum & Josephus ubi de Japetidis loquitur & de Europa; ἢν ἔτυχον ait m, καταλαμβάνοντες, καὶ μηδενὸς προκατοικῆσαντες quam occuparunt etiam nemine ante ibi sedes habente. Sed nisi supponatur de occupationis titulo in posterum admittendo Pactum, ac Consensus per genus humanum ex vetustis illis seculis propagatus ac retentus, qua ratione Occupatio simplex alios, cui pariter occupandi jus competiit, excluderet, non video. Et de Pacto & Consensu ejusmodi, nos pridem alibi n. Qua ratione autem illud Josephi o, velut apud suos receptum, si quis οὐ μὴ κατέθῃκεν ἀνέληται quod non posuerit ipse abstulerit eum graviter puniendum, jam dictis de rerum deperditarum derelictarumque per occupationem Dominio adquirendo fuerit consonum, viderint quorum interest.

CAP. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atq; Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis venditæ vero valori, sexta parte aut majore, impari. Prolelyti Justitia Testamentum, Donatio.

Secun-

Secundum ex superius Selectis caput est de Alienationum & Contractuum formulis, atque vi. Horum vim atque obligationem ita ex Formularum apicibus pependisse volunt Talmudici, ut his prætermis illa planè nihili aut irrita esset. Vetustissima est cessionis formula illa in historia sacra; *Obtinuit p olim in Israel in redemptione, p Ruth 4.7. & in permutatione ut firmaretur negotium; extrahabat homo calceum suum & dabat proximo suo, eratq; hoc Testimonium in Israel.* Quæ verba statim sequitur; *Dixit igitur propinquus seu redemptor ad Boaz posside tu, & extraxit calceum. Et ait Boaz ad Seniores & ad cunctum populum testes vos estis hodie quod possederim omnia quæ fuerunt Elimelech &c.* Neque verò mos ille ad legem sacram q de fratria re-nuntianda omninò attinet, ut alibi ostendimus. Et mirum est, quod habet Josephus f hac de re, quasi ex lege illa de fratria, fœmina heic ipsa calceum exuisset. Ad locum hunc de calceo, Jar-chius; *זהו קניין כמו שאנו קונין בסודר במקום נעל* Inde ad-acquisitio quemadmodum & nos adquirimus seu emimus sudario seu velo, vice calcei. Recentior enim est in contractibus sudarii usus, de quo videsis in סודר Eliam Thisbitem. Sed discrepant Rabbini de calcei heic exuendi more. Alii enim eum qui cederet, calceum adquirenti dedisse; alii, adquirentem cedenti. Neque satis ex sacro sermone habetur, quod litem dirimat. Certè in vulgata legitur, *Dixit ergo propinquo Boaz; tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo. At ille majoribus natu & universo populo &c.* Et consulas u Joannem Drusium, alios qui obiter rem tractant. Paraphraestes autem ibi Chaldaus substituit, *טלע גבר נרתק יד* u *Quæst. & Resp. Ebraic. 46. & in Ruth cap. 48* *exnebat homo chirotecā manus suæ dexterae emptionis causā proximo suo porrigebat.* id est emptor. Nam de Boazo ibi emptore statim idem paraphraestes, *Et dixit redemptor ad Boaz, אושט ירך לקנינה וקני לך וטלע בועז ית נרתק יד* *Extende manum tuam emtionis causā, & eme tibi. Et exuit Boaz chirothecam dexterae suæ, & emit sibi.* Sic exemplaria aliquot. Alia, ut in Bibliis Regis, habent *נרתקה* chirotecā suam, seu ut Arias vertit, *vaginam suam.* Seculis autem sequentibus Formularum aliarum etiam apicum, in Dominii, ex jure suo civili, Adquisitione seu translatione erant tenacissim Ebraei. Ex nu-do ver-

x *Misna tit.*
Baba Metzia
c. 4. ibidem.
Gemara u-
traque, Mai-
monid. hal.
Macira cap.
1. 2. & seq.
Misna tit.
Kidoschim
cap. 1. Moses
Mikotzi
præcept. af-
firm. 82.

y *Maimon.*
halach. Za-
cia Wemith-
na cap. 3. &
Tal. locis ci-
tatis.

do verborum Contractu nihil omninò transferebatur Prædia seu קרקעות Emtoris ita demū fiebant x, si aut בכסף nummis datis, minimū argenteo seu siclo, aut בשטר *syngraphæ testimonio*, aut בחוקה *corporali*, post Contractum aut sub ipso, *possessione*, ea adquisivisset. Ubi horum nullum, irrita planè ibi venditio. Res mobiles, quas מטלטלין nuncupant, alienabantur fere aut Venditione, aut Permutatione, aut Donatione. Constituto, etiam soluto pretio, in emtoris Dominium res ejusmodi (nisi cum prædio ruta casa aut ejusmodi alia venderentur, quæ prædii jus sequebantur) non transibat, nisi aut בהגברה *prebensione*, qua sustolleretur gestareturve aut במשיכה *tractu, abactu, aut ductu*, ubi res commodè gestari aut sustolli nequiret, aut במסורה *Traditione*, ubi ejusmodi esset ut ita nec trahi posset abigi nec duci, in illius possessionem, idque ex sententia Venditoris, deveniret. Nam & antequam יכור הלוקח לחזור בו וכן יכול המוכר ex hisce aliquod fieret, *integrum erat & venditori & emptori à Contractu recedere*. Et redhibitoriâ cogebatur venditor, si alteruter recederet, pretium restituere. Atque hoc obtinebat, si pretium ex nummis publica fide signatis, quos מטבע & מעור appellitant, constitueretur, si ex argento, aliove metallo non signato sed signari solito, quod פירות nuncupant. Permutatio verò erat tum metallorum ejusmodi siue signatorum siue non signatorum, tum aliarum rerum. Ubi in metallorum invicem non signatorum verbi gratiâ permutationem conventum erat, si alterutrinque possessio corporalis, qualem memoravimus, sequeretur, uterque Contractu, sed non aliter, obligabatur. Ita etiam, ubi in aliarum rerum siue mobilium siue prædiorum y invicem permutationem, est conventum. Nec aliud voluere in donationibus, ac in venditionibus, jus locum habere. Irrita scilicet erat donatio, saltem donator haut obligabatur, ante, qualem diximus, possessionem donatario habitam. Hæc nimirum stricti juris erant, & à majoribus introducta, ne alterutri contrahentium, sine corporali, idque ex alienantis sententia, possessione, ex nuda & temeraria, ut fieri amat, verborum emissionem, fraus esset. Nam nihil obesse ajunt ex ipsa lege sacra, quin uterque contrahentium, vi, quæ interveniunt, verborum solâ obligaretur. Etiam & tantum non ex sen-

ex sententia fori, seu jure stricto, utrunque obligari, sed interea non obligari. Unde, ubi Emtor redhibitoria actione, ut pretium, ante rem sibi possessam, à Venditore refunderetur, usus est, secundum eum quidem judicabatur, sed non sine hujusmodi (quod sanè in primis animadvertendum est) dirarum, quibus *מִי שֶׁפָּרַע מִדּוֹר הַמָּבּוּל וּמִדּוֹר הַפְּלִגָּה וּמֵאֲנָשֵׁי* *z Misna & Gem. tit. Baba Metzia c. 4. ubi vide R. Obadiam Bartenorium.* *tradebant eum ei qui vindictam sumeret, formulaz* *מִי שֶׁפָּרַע מִדּוֹר הַמָּבּוּל וּמִדּוֹר הַפְּלִגָּה וּמֵאֲנָשֵׁי* *a Inprolegom. ad lib. de successione in bona.* *סָדוּם וְעַמּוֹרָה וּמִן הַמִּצְרִיִּים שֶׁשָּׁטְפוּ בַּיָּם הַזֶּה עֵתִיר* *b Misna Talmudis Hierosolymitani tit. Baba Metzia cap. 4 & Gemara ibi fol. 9. col. 3.* *Qui vindictam sumsit ex seculo* *a* *Diluvii, & ex seculo Divisionis Linguarum, & ex hominibus Sodoma* *a* *& Gomorra, & ex Aegyptiis, qui immerfi sunt in mari, is sumet olim* *a* *vindictam ab eo, qui conventis suis non stat.* Id quod etiam alibi *a* obiter notavimus. At vero cautum est, ut *b*, ubi in permutationem metallorum signatorum seu nummorum conventum esset, tum demùm utrinque obligarentur contrahentes, si id, quod ex sui natura vilius erat, ex sententia alienantis in alterius possessionem corporalem transfierat; non item, si id tantùm quod carius. Hoc enim nummi signati adeoque pretii tantùm (juxta ante dicta) vicem heic præstabat. Hinc regulam habebant, *כָּל הַיָּרֹר מִחֲבִירוֹ קוֹנֶה אֶת הַבִּירוֹ* *Quic-* *fol. 9. col. 3.* *quid ex binis vilius est, (corporaliter possessum) carioris Dominium etiam transfert.* Sed discrimen hac de re est inter Misnam Hierosolymitani Talmudis, & eam quæ Babylonii *c* est, de quo *c* *Vide Talm. Bab. tit. Baba Metzia fol. 44. a.* *d* *Levitic. 25.* *Contractibus id in primis advertendum est; qualem sensum faciunt inter se legis hujus d sacræ, si venditione vendideris proximo tuo (לְעַמִּיתָךְ, civi tuo in vulgata) aut emeris de manu proximi, tui* *14.* *אֶת־חֲבִירוֹ אִישׁ אֶל־חֲבִירוֹ* *non decipietis aut damnum inferetis* *c* *Vide Paul. Fag. ad Exod. 22. 20.* *quisquam fratri suo.* Nimirum *e* verbum *יָנָה* accipiunt vel fraude alium lædere sive in bonis, sive in famâ. Heic autem capiunt de eo quod est pretio majori vendere, aut minori, quàm par est, emere, id est ipso simpliciter pretio impari damnum inferre. Hinc aiunt ex more majorum atque legis interpretatione receptissima regularitèr inolevisse, ut si quis Judæus Judæo *מַטְלִילִין* seu *bona mobilia* (nam agri & ædes ad leges redemptionis sacras attinere) utrinque bonâ fide vendiderat pretio, vero rei valore sexta parte, majori, *Yyyy* *feu*

f Misnatit. seu pretio tanto minori emerat, pars illa sexta ei f. cui inde dam-
 Baba Metzia num sic illatum, esset refundenda. Non vero quidquam omninò
 cap. 4. Mai- si sexta parte minus discrimen esset. Atqui si sexta discrimen
 monid. hal. majus esset, licuisse emtori statim seu quamdiu nondum fi-
 Macira cap. nita esset negotiatio, Contractum rescindere & redhibitoria pre-
 12. & c. Mos. tium sibi integrum vindicare; Venditori autem (si in illius fuisset
 Mikotz. Prae- damnum) nunquam non licuisse rem suam postea repetere.
 cept. Negat. Quod non solum de Emtione & Venditione ubi pretium esset
 170. & vide nummi, sed etiam de Permutatione rerum fungibilium, veluti
 Mosem Bar fructuum, granorum, seminum, id genus aliorum, quæ usu con-
 Nachman in sumuntur, intelligendum. Non item ubi permutarentur in-
 Pirush Tora strumenta, vasa, pecora, jumenta, quoniam ibi non tam valo-
 fol. 216. a. ris rerum quam contrahentium rei alterius præ alterâ electio-
 nis ratio habita. Id quod sic restituendum erat seu sextam par-
 tem הוניה *damnum ex impari pretio illatum* vocitant. Et hac de re
 subtilitates adjiciunt non paucas. Ita sanè Obligationis atque
 Contractuum vis mira hinc, ut vides, recepit Temperamenta
 ac Modos. Sed inter Judæos ipsos tantum & ex jure ad Prose-
 lytorum Domicilii regimen superinductum inter Judæum & Pro-
 felytum, quoties Contractu hujusmodi illi hic damnum intule-
 rat. Non item, si huic ille. Talmudici; הגוי אין לו הוניה
 שנאמר איש את אחיו וגוי שהונה את ישראל מחזיר הוניה
 שלו *Ius de damno ex impari pretio illato ad Gentilem non at-*
 tinet. Nam & scriptum est & ea de re, quisque fratri suo. At si impari sic
 pretio damnum intulerat Israelita Gentilis, refundendum erat ex decretis
 forensibus nostris. Ita in Obligatione ac Contractu heic Jus perquam
 impar Judæi tam adsciti seu Profelyti Justitiæ quam Originarii,
 & Gentilis seu Profelyti Domicilii. Quamvis enim legem illam
 alteram ה לא תונה גר *Profelytum non molestabis, vexabis seu ledes*
 (eodem vocabulo, quod habetur in lege hac de Emtione & Ven-
 ditione, ibi usurpato) juxta id quod libro monuimus secundo
 i, ad utriusque generis Profelytos quoad opprobria de pristino
 vitæ genere eis non inferenda (quod הונית דברים seu *damnum*
 aut *molestiam per ejusmodi opprobria illatam nuncupant*) quantum
 video attinere volunt, nihilominus dum pluribus legem hanc
 de Impari simpliciter pretio simul cum illo, quod in altera illa
 sequi-

f Misnatit.
 Baba Metzia
 cap. 4. Mai-
 monid. hal.
 Macira cap.
 12. & c. Mos.
 Mikotz. Prae-
 cept. Negat.
 170. & vide
 Mosem Bar
 Nachman in
 Pirush Tora
 fol. 216. a.

g Levitic. 25.
 14.

h Exod. 22.20
 & vide Levit.
 19. 33.

i Cap. 4.

sequitur וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ ^k *neque expilabis eum* (quod de pretio im-^{k Exod. 22,}
 pari etiam sumunt) fusiùs explicatum eunt, Profelytum alium ^{b. 20,}
 præter Justum in ea, quoad hanc rem, contineri nolunt. Quo-
 modo transferretur apud Ebræos ex Successione Dominium,
 explicavimus abundè Libro singulari de Successionibus in Bo-
 na. Ubi etiam de Alienatione per Testamentum, & quâ ex-
 hæredatio fiebat liberorum, diximus, & de aliis ejusmodi. Re-
 cole heic si placet, quod capite superiore traditur de Gentilis
 Alienatione fundi in ditione Israelitica irrita, ubi syngrapha
 non interveniret. Et alia Alienationibus singularia fuere,
 quâ Profelytos Justitiæ spectabant, nec parùm ab Originario-
 rum alienationibus discrepantia. E quibus id inprimis & fo-
 lùm heic adjiciendum duximus, Profelytum Justitiæ moribun-
 dum seu per Testamentum bona sua distribuentem aut dantem
 proli suæ, antequam Profelytus fieret ipsa, sive natæ sive conce-
 ptæ, incassum planè fecisse; neque testamentum aut donatio-
 nem ejusmodi omninò vim obtinuisse. Ex moribus scilicet
 superinductis, ne videretur proles illa pro herede inter Ebræos
 admitti. Aliqui etiam inde nec cuiquam quid ab eo rite do-
 natum volunt moribundo, quod שִׁכְבַּ מָרַע vocant, aut mortis
 causâ; nedum per testamentum; cui tamen locus, ubi ægrota-
 ret quisquam ex Originariis, etiam sine solennibus alienatio-
 num superiùs traditis, quod ex eis etiam, quæ alibi ¹ diximus, ^{1 Lib. de suc-}
 satis dignoscitur. De his autem ante alios consulas, si placet, ^{cess. in Bona}
 Josephum Caro in *Sbulcan Aruch* ^{m.} Ex apicum autem & for- ^{cap. 24.}
 mularum ejusmodi observatione palàm est, sic disciplinam E- ^{m Lib. Cho-}
 bræorum de Furti interdicto obtinuisse, ut nec dominum esse ^{schen hamif-}
 ibi agnoscerent, ubi apices aut formulæ illæ multiplices (quarum ^{pat cap. 256.}
 specimen tantùm heic indicavimus) deerant.

CAP. VI.

*De Jure apud Ebræos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicile-
 gio, Racematione, Ulvis deciduis, frugibus per Oblivionem
 in agro relictis, Decima Pauperis; Eleemosynis; etiam senten-
 tiâ forensi exigendis. Mira in erogandis his atque tum pri-
 stinâ tum præsentis pauperum conditione consideranda, ratio.
 E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Ege-*

norum apud Ebraeos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrum extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet.

• Dominicus
Soto de Iusti-
tia & Iure
lib. 5. quest.
3. art. 4. S.
Thom. 2. se-
cunda quest.
66. art. 7. alii.

Uod ad superiùs Selectorum Tertium, seu Jus Egenorum spectat; celebris est apud scriptores n quæstio, utrum extremæ Indigentium necessitati cedat ex jure Naturali Dominium privatum, adeoque utrum inde simpliciter Dominium seu Furti interdictum sic temperetur, ut surripienti, eo nomine, scelus ex Jure Naturali non fuerittribuendum. Seu, ut breviter quæstio hæc concipi solet, *utrum*

furari liceat propter necessitatem. Quid ea de re senserint Talmudici manifestum satis fiet, si primò generatim ostenderimus, qualia penes ipsos Egenorum seu pauperum jura heic fuerint, & dein adjecerimus, quid tradiderint de Gentilium penes itidem ipsos, tum indigentia, tum Eleemosynæ sive erogatione sive receptione. Eorum quæ Pauperibus ex lege sacra seu Ebræis

• Maimonid.
bal. Mith-
noth Ainim
cap. 1. 2. &c.
Mos. Mikotz.
Præcept. Neg.
affirm. 161.
&c. 284. &c.
Misna tit.
Pea & tit.
Maigf her
Shena.
p Levit. 19. 9.
q Ibid. 23. 22.

civili debebantur, genus o faciunt septemplex. Primum est פאה Angulus; II לקט spicilegium. III עולה Racematio IV פרט Acini decidui. V שכחה quod per oblivionem relinquitur. VI מעשר עני Eleemosyna. Quæ cuncta nomine מתנות munera quæ pauperibus danda veniunt. Primum habetur in lege illa פ cum messueritis messem terræ vestræ, לא תכלה פאה non consummabis metendo angulum agri tui. Redditur in vulgata, non tondebis usque ad solum superficiem terræ. uti & alibi q; non secabit is eam usque ad solum. Sed Ebræa quæ attulimus, sunt loci utriusque. Græci ibi εσυντελέσετε τὴν θερισμὸν ἡμῶν & ἀγρὸς εὐκείνου, non perficietis messem vestram agri tui metendo. Quæ velut dicta non minùs de agro frugibus confito, quàm de arboribus frugiferis, adeoque de proventu telluris omnimodo annuo capiunt magistri. Quantitas Anguli seu partis frugum sic relinquendæ nullibi in lege sacra præstituitur. Sed ex scitis Scribarum seu eorum, quibus permessa est Sanctionum superinducendarum pote-

potestas, pars erat minimum sexagesima. Talmudici; כמה הוא שיעור הפאה מן התורה אין לה שיעור אפילו הניח שכולת אחת יצא ידי חובתו אכל מדבריהם אין פחות מאחד מששים בין בארץ בין בחוצה לארץ ומוסף על האחר מששים לפי גורל השדה ולפי רוב העניים ולפי ברכת הזרע *Quantitas Anguli à lege sacra determinata nō est, unde qui reliquerit spicā unicā, etiam is præstabat id ad quod sic obligabatur. Sed verò ex scribarū scitis ita præstituta est pars sexagesima, ut minor non sufficeret, idque tum intra terram sanctam tum extra (nam & extrā ex eorum scitis obtinuit mos hic.) Et quidem inolevit, ut adjicerent aliquid coloni, vinitores, & frugum collectores reliqui, parti sexagesimæ pro varia sive agri area, sive pauperum multitudinis, sive proventus ubertatis quantitate. Secundum genus seu לקט id est Spicilegium, sacris illis quæ sequuntur nititur verbis, ולקט קצירך ולקט תלקח collectionem (spicarum seu frugum remanentium) seu spicilegium non colliges. Vulgata; nec remanentes spicas colliges. Quod ad fruges seu proventus manipulatim falce succidi aut evelli solitos attinere volunt. Si spica unica aut duæ inter succidendum, evellendum, aut colligendum, extra manipulos aut sub falce deciderent, hac lege continebantur, idque quotcunque & quotiescunque sic deciderent. Non item si tres simul, nedum plures. Talmudici; אם נפלו שלש כאחת הרי שלשתן לבעל השדה si tres simul deciderent, ad dominum agri attinebant. Genus tertium עוללה seu Racematio in lege sacra sequitur וקמך לא תעולל vineam tuam non racemabis. Hoc de racemulis dictum volunt, quotquot scilicet nec כתף haberent nec נטף id est nec scapulos densiores, nec uvas conjunctiores, sed tam has, quam illos, ita invicem dispersas & distantes, ut reliquorum ubertatem densiorem haud imitarentur. Quartum item in sacra lege subjungitur genus ופרט neque grana decidentia, acinos deciduos colliges. Qui scilicet in vindemia inter colligendum è racemis deciderent. De quibus, ut de spicis, aiunt Magistri, si unus seu bini deciderent, eos hac lege contineri, quotcunque sic deciderent; non item si tres simul conjuncti, nedum plures. Lex sacra r, quæ ad genus heic quintum seu rem per Oblivionem in agro relictam spectat, hæc est, ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו, et oblitus fueris*

Deut. 24. 19.

fueris manipulum in agro, non reverteris ut tollas illum. Qua de re
 Talmudici, העומר ששכחוהו פועלים ולב שכחו בעל הבית ששכחוהו פועלים
 שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עובדים ורואין אותם
 בעל ששכחוהו איננו שכחה עד שישכחוהו כל אדם
si manipuli obliuiscerentur operarii, cujus tamen non oblitus esset paterfamilias,
aut si oblitus esset paterfamilias nec tamen operarii, imò si tam hi quam
ille oblitii essent, alii tamen ibi transeuntes ipso, quo oblitii essent illi,
tempore viderent & indicarent, pro derelicto per oblivionem censen-
duus non erat. Quod nec obtinuit, nisi quilibet hominum (ad quos
alias pertinere poterat) obliuisceretur. Etiam si reconditus esset
manipulus & per oblivionem derelictus, pro derelicto in hac lege ha-
beatur. Neque solum ad manipulos agri seu messem, sed pa-
 riter ad vindemiam & arborum qualiumcunque fructus spe-
 ctasse docent hanc legem. Quod Sextum heic est, seu Deci-
 mam pauperis habent ex illo *מקצה של שנים* à *sine trium*
annorum seu anni tertii proferes omnem decimam frugum tuarum
pro illo anno & repones intra portas tuas, venietque Levites &c. Et
peregrinus, pupillus atque vidua qui sunt intra portas tuas & come-
dent, & saturabuntur. Spectare volunt hoc ad tertium & sex-
 tum (qui tertius est iteratus) cujuslibet hebdomadis, juxta
 annorum remissionis computum, revertentis. Ita ut decima
 prima & secunda anno 124 & 5 solverentur, tertio vero & sexto
 nulla decima secunda, sed hæc velut vice ejus, idque domi non
 Hierosolymis sic solveretur. Ad Septimum heic genus spe-
 ctat lex illa ^t, *si fuerit in te pauper unus ex fratribus tuis intra ali-*
quam portarum tuarum in terra tua, quam Dominus Deus tuus dat
tibi, non obfirmabis cor tuum, neque contrades manum tuam à fra-
tre tuo paupere. Sed aperiendo aperies illi manum tuam, & mu-
tuum dabis illi quod sufficiat pro penuria ejus, qua ille laborat, id est
לן מהסורו אשר יחסר לו quod vertit vulgata, *quo eum indi-*
gere prospexeris. Et quæ sequuntur de anno remissionis, fa-
 ciunt, ut non mutuum sed donatum habendum esset, quod
 indigenti sic subministrandum; juxta magistros. Paulo item
 post, *Non deficiet pauper, seu non deerit pauper de medio terra.*
 Idco

^t Deut. 14. 28.

^t Deut. 15. 7.

Ideo precipio tibi dicens, aperiendo aperies manum tuam fratri tuo, pauperi tuo atque inopi tuo in terra tua. Accedit & illa u, si at- ^{u Lebit. 25. 35.}
tenuatus fuerit frater tuus & mutaverit manus ejus juxta te (seu in-
firmus factus fuerit) עֲמַךְ וְהַחֲזִיק בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי *etiam*
sublevabis seu sustentabis eum, peregrinus item & inquilinus etiam vi-
vat tecum. Ita intelligunt magistri. Sed vulgata, & suscepe-
ris eum quasi advenam & peregrinum & vixerit tecum, ne acci-
pias usuras ab eo &c. & proximum ita comma, ut ex duabus
unica lex fiat, adjicit. Sed de Usuris, mox, capite nono.
Posteriora autem jam citatae legis verba sic capiunt Magistri, ut
non solum Profelytis tam Domicilii, quam Justitiæ incolatus
permissio in terra sancta sic præstituatur, (nam qui ibi תוֹשֵׁב
dicatur pro Profelyto Domicilii sumunt x) verum ut etiam u- ^{x Iarchin ibi;}
trorunque inopiæ sublevamen, ex eleemosynis, fuerit ero- ^{Abarbinel in}
gandum. Quod si de Gentilibus aliis seu qui Idololatriæ non- ^{Pirush Tora}
dum renuntiaverant, sumi nolunt, ut infra dicemus. Ver- ^{f. 270. col. 3.}
ba autem illa in codice Samaritano sic se habent וְחִי אֲחִיךָ עֲמַךְ
seu robur peregrini & inquilini in eum invaluerit, etiam vivat fra-
ter tuus tecum. Quæ postrema in fine proximi commatis, et-
iam in codicibus tam Judaicis quam Samaritanis occurrunt.
Legitur item y Hyrcanum instituisse primum Xenodochia, quibus ad- ^{y Egesippus}
ventum susciperet pauperum peregrinorum. De eo quidem Josephus z, ^{lib. 7.}
αρχὸν τῶν Ἰουδαίων ξενοδοχεῖν ἤρξατο, quod vertitur Gelenio, primus ^{1. cap. 1.}
omnium cepit militem externum alere; Ruffino autem peregrinos a- ^{z Lib. 13. cap. 16.}
lere. Sed ex jam antè allatis legibus, quemlibet aiunt Ma-
gistri a Judæum obligari לענייך צדקה eleemosynam
dare pauperibus. Unde & inquiunt, כל הרואה עני מבקש ^{a Maimonid.}
והעלוי עוניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר בלא ^{hal. Mithnoth}
תעשה quisquis viderit egenum rogantem, & oculos ab eo divertens ei ^{ainim cap. 7.}
eleemosynam non dederit, violat præceptum negativum. Opulentia alte- ^{Moses Mikotz}
rius atq; alterius indigentia ratione semper habità. Sed mirū est ^{162.}
quod tradunt de Eleemosynæ heic, tum Qualitate, tum Quanti-
tate. Neque enim suffecisse volunt, ut quis opulentus inopi-
bus rogantibus vitæ simpliciter necessaria donaret, compararet-
ve, veluti vestitum & alimenta. Etiam utensilia domestica, uxo-
rem item

rem item & maritum (coelebibus qui indigerent, pauperum nomine heic venientes) quin & ea insuper, quæ ad pristina unde deciderant vitæ fortisque splendorem spectarent, ex legibus hisce sacris docent fuisse subministranda. Talmudicorum verba sunt; אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבר רץ לפניו והעני ירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבר לפניו *Etiam si pro dignitate pauperis, unde jam deciderat, pristina, mos ei esset equo veberi nec sine servo præcurrente, comparandus erat ei equus quo veberetur, & servus qui præcurreret.* Et si vestitum rogaret indigus מיר כבודו לפי כבודו *vestiendus erat juxta dignitatem suam propediem.* Si nempè inopia ejus satis nota. Aliter ea de re inquisitum prius ibant. Quod tamen ubi inops alimenta poscebat, non faciendum, sed statim ea subministranda. De Dignitate autem & Splendore pristino, rationem subjungunt ex eo quod in lege habetur, *quod sufficiat pro penuria seu indigentia ejus quâ ille laborat*, ומצוור *unde* אתה להשלם חסרונך ואין אתה מצוור לעשרו *ex præcepto obligaris supplere quibus indiget, minimè verò eum ditare.* Atque etiam quemlibet rogatum ירו משגרת *juxta facultatum suarum amplitudinem*, obligatum aiunt ita quibus indiguerat supplevisse. Quantitatem item eleemosynæ singulorum sic taxant, ut, qui largiùs & maximâ cum laude daret, Quintam opum suarum partem, si res posceret, subministraret; qui mediocrius, minorem usque ad decimam; quâ si minorem quis, ubi scilicet majorem res poscebat, daret, donum ואסור להחזיר את העני ששאל *oculi mali* seu ejus qui tenacioris nomen mereretur, vocabant. Addunt ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת *nefas esse dimittere inopem, qui rogaverit, omninò vacuum, & unicum potiùs granulum ei donandum.* Si scilicet rogatus haberet. Si quis autem eleemosynam erogare, juxta quod oportuit, detrectaret sententiâ forensi coercendus erat in id præstandum quod foro placeret, idq; non sine plagarum Pœna nisi pareret. Quod si demum non faceret, è bonis suis id quod erat præstandum in pignus substulere judices. Maimonides; מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו ב"ד בופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויורדין

ויוֹרְדִין לַנְּכֹסִיו בַּפְּנִי וְלִזְכָּחִין מִמֶּנּוּ מֵה שֶׁרָאִי לוֹ לִיתֵן וּמִמִּשְׁכָּנֵי
 עַרְיָה *Qui non voluit eleemosynam dare, aut minorem
 dederat, quam erat ei par, cogeant eum Iudices fori seu synedrium,
 irrogata etiam Poenā verberum, quæ contumacibus debita, usque dum
 id præstaret, quod ipsi æstimarent. Quin & irruebant in bona ejus
 eoque præsentē quantum oportuit eum erogare, ut in pignus eleemosy-
 na, eripiebant. Quamvis autem sic ex lege sacra primitus obli-
 gatos volunt singulos singulis, pro horum inopiā ac illorum
 opulentia, eleemosynam obiter præstare, nihilominus res eo
 tandem ex maiorum institutis rediit, ut, quemadmodum non
 rarò videmus apud Christianos, instituerentur qualibet in ur-
 be ac oppido צַדִּיקֵי גִבּוֹרֵי exactores Eleemosynæ seu ejus, quod
 in pauperum sublevamen erogandum, qui hebdomatim seu à
 vespera Sabbati in vesperam eo nomine diligentius colligerent
 erogarentque nummos, alimenta, id genus alia. Locus in
 quo reponebantur nummi, קֹפֶרֶת *arca* vocabatur, in quo ali-
 menta, חֲמֻצֵי *scutella*. Unde evenit, ut dein obligatio non
 tam pauperes ipsos, quam exactores hosce immediatè spectaret,
 extrā quam ubi quis exactorum munus rite erogando juxta fa-
 cultates suas anteverteret. Nam id nunquam non illicitum.
 Scilicet עֲבֵי שְׁחִינָה קְרוֹבוֹ קוֹדֵם לְכָל אֶדָם עֲנִי בֵיתוֹ
 קוֹדֵם לְעֲנִי עִירוֹ וְעֲנִי עִירוֹ קוֹדֵם לְעֲנִי עִיר אַחֶרֶת שֵׁנ"ל לְאַחֵת
 לְעֲנִי עִירוֹ וְלְאֲבִיךָ *Inops qui fuerit cuiquam propinquus, præ-
 ferendus aliis quibuscunque; inopes domestici, inopibus urbis; urbis
 suæ, inopibus urbis alienæ; juxta quod in lege scriptum est b, Fratri
 tuo, pauperi tuo, inopi tuo in Terra tua. Exceptio autem inter-*
 venit de Captivis redimendis, quam inferius dabimus. Col-
 lectam Eleemosynam erogabant exactores illi, etiam & de alio-
 rum inopia atque erogationis modo, juxta mores superindu-
 ctos, decernentes. Verbi gratiā; מִי שֶׁישׁ לוֹ מִזֶּן שְׁתֵּי
 סְעוּדוֹת אֶסּוֹר לוֹ לִיטוֹר מִן הַתְּמָחַי הֵיוּ לוֹ מִזֶּן אַרְבַּעַה עֶשֶׂר
 סְעוּדוֹת לֵיל יִטוֹר מִן הַקּוֹפֶרֶת *Qui haberet [vespera Sabba-
 ti] duo prandia, ei non licuit ex scutella erogari. Qui haberet quatuor
 decim, ei non licuit erogari ex arca non scilicet in alimenta. Id ge-
 nus alia ad hunc modum occurrunt; unde haud parum digno-
 scas, quinam apud eos pauperum nomine (quantum ad facul-*
 Zzzz *tatum**

bDeut. 15. 7.

היו לו מאתים. *tatum quantitatem attinet) heic venirent.* וזה אע"פ שאינו נישא וניתן בהם או שהיו לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו מאתים חסר דינר אפילו ארץ נותנין לו כאחד הרי זו מותר ליקח היו בידו מעור והרי הן עליו חוב או שהיו ממשכנים לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח עני שצריך ויש לו רצון וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו אלא מותר ליקח ומצוה ליתן לו כד"ל בכלי אכילה ושתייה ומלבוש מצעור וכיוצא בהן אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון מגרדה או עלי וכיוצא בהן מוכרין ולוקח פחות מהן כד"ל קודם שיגיע לגבורת מן העם אבל אחר שגברה הצדקה מחייבים אותו למכור כליו וליקח אחרים פחותים מהם וא"ח ימור בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר ותמו מן המעור בדרך ואין לו עתה מה יאכל הרי זה מותר ליקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וליהנות מן הצדקה ולכשיגיע לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני היה *Qui haberet in bonis ducentos Zuzos, (id est quinquaginta ficlos sacros) licet cum eis non negotiaretur, aut qui haberet quinquaginta & cum eis negotiaretur, is in eis non erat habendus, quibus licuit Spicilegio, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Angulo & Decima pauperis gaudere. Si cui pauciores quam ducenti essent (nec in negotiationibus eis uteretur) tamen si mille homines simul eum dona praeberent, nihilominus ei jam dictis gaudere fas erat. Si Pecuniam seu opes quidem haberet, quae tamen ari alieno aut doti uxorie essent obnoxiae, fas erat ei sibi ea etiam sumere. Si egenus esset qui villulam, & ades instructas haberet etiam rebus argenteis & aureis, mos non erat ut is cogendus esset vendere ades suas & res ei inservientes (ut scilicet inde viveret & à jam dictis arceretur, sed) ea accipiebat, & ex praecepto eis gaudere debuit. Quod intelligendum de utensilibus ejus esui & potui necessariis, & de vilioris pretii vestimentis & similibus. At vero si ei essent utensilia aurea vel argentea, qualia strigilis aut pistillum & quae sunt similia (lautioris & splendidioris vitae instrumenta) vendenda ea erant atque id genus minoris pretii alia ei inde supplenda. Quae tamen exceptio locum tantum habuit antequam ex eleemosynis publicis seu ele-*

mosynarum arario ali inciperet. Simulac enim incipiebat inde ali
 (seu alimenta inde petebat) cogendus erat vendere res illas pretio-
 sas & viliores accipere. Et dein fortuna angustiori contentus esse
 debuit. Si Patrifamilias per urbes aliquot & oppida proficiscenti
 commeatus primo suffecerat & dein (ante reditum) indiguerat ille
 quod comederet, ei competebat sumere spicilegium, fruges per oblivio-
 nem relictas, Angulum & decimam Pauperis atque etiam ex arario e-
 leemosynarum ali. Neque postquam domum redierat, obligatus erat
 ad restituendum. Nam tunc temporis [quo acciperet] pauper
 seu pauperum numero censendus erat. Ceterum tametsi pristini
 splendoris & anteaetæ vitæ unde inops deciderat, ratio erat,
 ut paulò ante dictum est, habenda, & juxta eam eleemosynæ
 subministrandæ, attamen in mandatis dederunt sapientes, ut,
 qualiscunque fuisset ante dignitatis inops, artificio alicui jam
 sedulo incumberet, ut inde minus esset aliis seu eleemosyna-
 rum arario oneri; quod & ita fecisse aliquot viros aiunt infi-
 gniores aut paupertatem alias summam redactos, ut **לֹא**
שָׁאוּ מִן הַצִּיּוֹר וְלֹא קִיבְלוּ מֵהֶם כְּשֶׁנָּתְנוּ לָהֶם
nec rogarent ab universitate seu populo (id est ab exactoribus illis
qui populi eleemosynam corrogarent erogarentque) nec acci-
perent ab eo quando ipsis donare volebant. Quod vero dicitur de
 Arca & Scutella, sic capiendum est, ut hæc pro vario locorum
 more aut haberetur aut omitteretur, illa vero nullibi deesset.
 Maimonides; **לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקֵרָה מִיִּשְׂרָאֵל**
שֶׁאֵין לָהֶם קוֹפֶה שֶׁ צִּדְקָה אֵבֶר תַּמְחִי יֵשׁ מִקּוֹמוֹת
שֶׁהֵנּוּ בּוֹ יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שֶׁאֵין נֶהְנוּ בּוֹ *Neque vidimus neque au-*
divimus in Ecclesia aliqua seu universitate Israelitarum, defuisse Ar-
cam Eleemosynæ. Sed Scutellam quidem loci alii habent, alii non ha-
bent pro moris diversitate. Atque arcam hujusmodi seu ino-
 pum ararium publicum respicit puto illud in Evangeliiis c. Ven-
 de &c. & da pauperibus, & dimidium bonorum meorum do paupe-
 ribus, & similia. Et facile hinc intelligitur, puto, unde vive-
 rent liberi quorum aliquibus tantum pro varia patris opum
 quantitate, ex ipso jure, ostiatim erat mendicandum; qua de
 re nos alibi d. Prioribus jam dictorum Quinque adjicitur in
 lege sacra pauperi c. & peregrino ea relinques; nam & quod de ma-
 nipulo per oblivionem derelicto dicitur, non *reverteris ut tollas il-*
lum,

c Matth. 19.
 21. Marc. 10.
 21. Luc. 18.
 22. 19. 8.
 d De success.
 in Bona cap.
 9.
 c Levit 19. 9.
 23. 22.
 f Dent. 24. 15.

gMaimon.
hal Mith-
noth Ainiim
cap. 10.
hIdem. ibid.
cap. 5.

lum, sed peregrini, pupilli & vidua erit, velut pauperum paraphra-
sis habetur, quemadmodum & simile illud in lege de paupe-
rum decima. Eleemosyna autem, qualem ostendimus, exi-
genda ex sui natura pauperibus erat debita. Et cuncta sane
ita debita, ex Magistrorum sententia, ut non omnino eorum
aliqua è Charitatis sive fervore sive arbitrio, sed ex juris stricti
ejusque à numine præstituti Obligatione penderent, Elee-
mosyna, dico, nolenti exigenda, juxta jam præmissa. Nam
& alias, quæ ex abundantia charitatis jure exigendam exce-
dunt, tum summo opere laudantur, tum apud viros pietate insi-
gniores, in usu fuisse non infrequenti, tradunt. Sed hæc huc
non spectant. De prioribus item quinque docentur hi כל
מתנות עניים אלו אין בהן טובת הניניה לבעלים אלא העניים
באין ונוטלין אותן ערל כרחק שר בעלים ואפילו עני
שבשרא מוציאין אותן מידו Nullum ex hisce pauperum donis
in dominorum [agrorum, arborum, vinearum] commodum percipi-
endum (aliter ac jam statim dicitur) sed mos erat, ut advenien-
tes pauperes ea tollerent, etiam invitis dominis; quin etiam si domi-
nus esset ipse pauper ex Israelitis, eripere ea fas erat eis è potestate
ejus. Quod ut commodius facerent, ab agri domino eis velus
horum dominis relinquenda erant. Temperamenta autem
hec bina adjecta. Alterum ubi partem hujusmodi bono-
rum auferrent pauperes, quod reliquum erat negligentes. Al-
terum ubi agri, vineæ, arboris (in quibus eorum hujusmodi
jus) alicujus derelicta sic dona plane negligenter, nec omni-
no peterent intra tempus, quo ex more loci fruges ejusmodi
colligendæ. Priori in specie quod sic pauperes relinquebant,
nemini hominum non dein patebat. Adeoque Occupatione
acquirebatur. Talmudici; פסקו העניים לבקש ולחזור
עליהן הרי הנשאר מהן מותר לכור אדם ואינו חייב ליתן
להם רמיהן שלהן נאמר בהן ונתן לעניים אלא תעזוב
אותם ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה ולעופות אלא לעניים
והרי אין עניים Quoties desinerent pauperes petere & redire ut pe-
terent, id quod reliquum erat occupanti concessum est. Nec qui occupa-
ret, obligatus est pretium eis solvere. Nam neque ex lege quidem in-
stitutum est, ut donaret colonus, sed ut relinqueret ea (ut cunque dono-
rum pauperum nomine insignita fuerint hæc omnia.) Neque præ-
ceptum.

ceptum est relinquere ea bestiis & volucribus, sed pauperibus, qui jam quidem esse desiere. Cum scilicet repetere desinerent. Tunc autem Spicilegii partem sic neglexisse pauperes, ut dein occupanti pateret, censebatur simulac alii post alios pauperes spicas legerant, seu legerant pauperes iteratò. Acinos autem seu uvas Deciduas & racemationem, simulac semel in vineam ad colligendum venerant pauperes ac redierant. Quod reliquum erat Olivarum per Oblivionem in arbore relictarum, si non sumerent pauperes ante novilunium mensis Kisleu, qui fere Novembri nostro respondet. Sub arbore seu in terra relictas, simulac desierant, pauperes eas petere; quod puto sic intelligendum, ut quod de spicis jam dictum. Et sua cetera habuere heic tempora. Ubi autem omninò negligenter, nec intra Tempus fruges ex more colligendi eorum, quæ sic eis derelictæ sunt, aliquid sumerent, *הן הן שר בער השרה eadem ad agri Dominum attinebant.* Accedant hisce Tria inprimis animadvertenda. I. Quemnam nomine גר seu peregrini, in legibus jam dictis sacris pauperi conjungi soliti, venire velint Talmudici. II. Utrum in Pauperum hisce donis, juris aliquod esse Pauperi Gentili admitterent. III. Utrum à Gentilibus donorum, quæ diximus, aliqua, juxta eos, præstanda. Ex vi ac sensu legum, quæ huc attinent, Sacrum haud alium nomine גר peregrini seu Profelyti contineri volunt præter Profelytum Justitiæ ac Libertinum qui juris parilis. Verba sunt כל גר האמר במתנת עניים אינו אלנו גר צדק שיהיה הונו אומר במעשר עני וכו' הלוי והגר מה הלוי בן ברית הגר בן ברית *Peregrinus cujus mentio in legibus de Pauperum donis haud alius est quam Profelytus Justitiæ. Nam & in lege i Deuter. 14. ult.* Decima pauperum memorantur simul Levita & Peregrinus. Levita autem ibi planè filius est federis. Talis igitur & Peregrinus cum eo conjunctus. Ex lege itaque Sacra Profelyto domicili, quantumlibet pauperi (nomine גר Profelyti seu Peregrini) in hisce sortem voluere esse nullam, nedum Gentili alicui qui nondum idololatriæ renuntiaverat. Sed verò nomine תושב seu inquilini in lege illa superius ex Levitico citata, Eleemosynas tantum ex illius legis vi sumebat Profelytus domicili, non item reliquorum donorum pauperum quidquam. At verò tum Profelytis domicili, tum aliis Gentilibus ex jure superinducto permiserunt (quod secun-

dò heic animadvertendum) in omnibus jam dictis sortem, si pauperum, qui è Judæis, turbæ se commisceret. Temperamentum jam proximè ante dictis subjungunt; א"ע כן אין מונעין עניי גוים ממתנות אלו אלא באין בכלל עניי ישראל וכו' וכו' *Ceterum tametsi ex ipsa lege se res ita habebat, nihilominus non arcebant pauperes Gentilium à Donis jam dictis ex illis scilicet prioribus. Sed si commisti turbæ pauperum ex Israelitis ea acceperunt. Causa redditur מפני דרכי שלום ob vias pacis, id est, officiose humanitatis seu charitatis causâ. Ita jus planè pauperibus, qui non Judæi, in omnibus denegant. Excepto quod dicitur de Eleemosynis Profelyto Domicilii erogandis. Rem autem Gentilibus omnimodis, qui Judæorum pauperibus, in rogando, sumendo, se commiscerent, concedunt. Quod ad Tertium demùm heic attinet; neque Dona illa Pauperum priora sex aut eorum aliquod quidem permittebantur Gentiles in ditione Israelitica præstare, nedum obligabantur. De Gentilibus non permissis ejusmodi quid ibi præstare, satis dictum est libro tertio ^k. Quin de Profelyto Justitiæ recens factò scribunt ^l; נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגיר הרי זו פטור מן הפאה ומן חלקט ומן השכחה אע"פ שאין השכחה אלא בשעה העימור *Si Gentilis in ditione Israelitica postquam segetem messuerat, Profelytus Justitiæ factus fuisset, ex segete illa neq; Angulus neq; spicilegium neq; manipulus per oblivionem derelictus, pauperibus relinquendus; tametsi manipulus jus non inciperet ante tempus quo manipuli aveli soliti.* Id est etiam postquam Profelytus esset factus. Item ^m, ישראל וגוי שהיו שותפים בכרם חלקו של ישראל חייב וגוי פטור *Ubi Israelita & Gentilis Socii erant vineæ, in parte Israelica (divisa) relinquendi erant acini decidui & racematio. Sed pars Gentilis immunis erat.* Quale pariter de reliquis jam dictorum Sex dicendum. Quod verò ad Eleemosynas attinet, cum eæ fuerint aut ex justitia seu stricto jure debitæ adeoque pro arbitrio forensi exigendæ ut est ostensum, aut ex charitatis abundantia insuper accesserint (quale quidem discrimen Eleemosynarum dum eo nomine ea quæ pauperibus præbentur, innuitur, nullibi locorum forsan abest) tantum abfuit, ut à Gentilibus exigenter aliquæ omninò, ut nec palam ab eis libenter offerentibus, ex more majorum deberet Judæus Eleemosynam aliquam accipere, nisi ita eveniret, ut neque necessitati suæ extrema subvenire quirent Eleemosynæ à suis*

^k Cap. 4.
^l Maimonid.
bal. Mith-
noth Ainiim
cap. 2.

^m Idem. ib.
cap. 4.

à suis subministrata, neque clam posset à Gentili accipere. Talmudici ⁿ אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוים בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואיפיוכול ליטלה בצנעה הרי זה מותר ומלך או שר מן הגוים ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירים אותו לו משום שלום מלכות אלני ⁿ נטלין ממנו וינתן ⁿ Fas non erat Israelita accipere Eleemosynam à Gentilibus palam ac in aperto. Adjecta tamen exceptione hac. Si Eleemosynæ suorum vitæ suæ necessariis non sufficerent, nec Gentilium Eleemosynam clam accipere posset, tunc quia in licuisse. Quin, si Rex aut Princeps à Gentilibus pecuniam in Eleemosynam ad Israelitas mitteret, eam sanè rejicere mos non fuit, propter regiae dignitatis observantiam. Recipiebant ergo, sed clanculum erogabant Pauperibus Gentilium, adeoque ut Rex nesciret. Atque hinc ritè intelligendum videtur, quod de mendicantibus Judæis controversi solet. Josephus Scaliger ^o; Veri Judæi non mendicabant, ^oIn Elencho neque mendicant hodie propter τὸ Φιλαλληλον eorum, quod divites non Triberes. 1. patiuntur tenuiores mendicare aut esurire, & multa præcepta de Eleemo- ²⁸synis etiam antiquissima habent. Qua de re plura apud Nicolaum Serrarium p, Joannem Drusium, id genus alios. Non quidem mendicabant, instar aliorum, aut tam miserè efflagitando victum quærebant, quoniam ex disciplina avita à lautioribus pauperes, etiam subinde lautius erant sustinendi. Sed interea mendicabant. Nec mendicabant, aut hodie ex disciplina mendicant, ab aliis quàm à contribulibus rogando, nisi ubi contribulium Eleemosynæ non sufficerent. Aliter, vides, ab aliis rogari licitè potuisse. Quod & factum ab illis fuisse scimus, tum ex Juvenale q, tum ex Martiale r, ubi ad Sparsum inter urbis incommoda recenset frequentiam Judæorum mendicantium. ^qSatyr. 6. ^rLib. 12. ^pDe Rabbi- ^{nis}lib. 2. ^{Scrup.}8. & ^{39.}& vide ^{lib. nost. de} ^{Succesioni-} ^{bus}cap. 9.

*Nec turba cessat entheata Bellona,
Nec fasciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec Rogare Judæus.*

Archæolog.
Lib. 4. cap. 8.
& vide
Philonem apud
Euseb.
Preparat.
Evangelic. l.
8. cap. 7.

Ex hisce demum animadversis haud ita difficile videtur elicere, quid senserint Talmudici de quaestione illa, utrum dominium privatum extremæ alterius necessitati ex Jure Naturali cederet. Certè penes Ebræos ab ipso juris Naturalis autore ita jura pauperum præstitui singularia seu civilia volunt Talmudici, ut ea neutiquam omninò ad pauperes è Gentilibus idololatriis spectasse statuant. Nec quidem ad Profelytos Domicilii, excepto quòd is Eleemosynis sustentandus, ut dictum est. Utcunque omnia dona pauperum jam memorata æquè spectasse scribat, idque ex præcepto, Josephus, ad peregrinos è Gentibus quoscunque, unde & ea *ἔξωκα* seu *munera hospitalia* nuncupat. Nam quod adjiciunt, inter Israeliticam pauperum turbam admissos etiam pauperes è Gentilibus, id planè ajunt tantum factum *מפני רחמי* *והוא* *humanitatis causâ* seu charitatis suæ, non omninò ex sacra lege; quâ pauperes ejusmodi aut peregrinos alios, præter Profelytos Justitiæ, contineri nolunt. Neque injuria pauperibus ex Israelitis (quibus ex lege sacra, uti volunt, Dona illa ab origine propria fuere) inde fiebat. Nam mos superinductus est ille, uti & alii non pauci, ab iis qui rebus cum summa legum ferendarum rerumq; circa dominium seu jura ejusmodi liberè administrandarum potestate præerant, quorum consensu juxta capitè superius primo dicta, civiliter saltem involuti etiam & ipsi ex Israelitis pauperes. Quin nec pauperibus suis, utcunque in necessitatem reductis extremam, quidquam ex alieno sibi sumere permisere, sed rogando tantum accipere aut à privatis aut à publicis Eleemosynæ exactoribus. Accedente semper, non pauperis vi aut arbitrio sed sententiâ forensi, quæ cogeret, quoties quis id quod sibi præstandum, denegaret. Adeò nec suorum, nedum è Gentilibus pauperum, necessitati alicui patuisse statuerunt privatū cuiusquam dominium, citra sententiam fori. Hæc autem legibus eorum civilibus planè nitebatur, neq; aliter aut aliunde (si potestatem legitimam respicias) in Eleemosynam denegantis sic irruebat dominium, quàm cum sive pignus capiendo sive in possessionem mittendo aliterve, pro multiplici executionis forensis discrimine, aliis in actionibus in cuiuspiam dominium, veluti ob Siclum dimidium non præstitum, Dotem, Furti restitutionem dene-

denegatam, id genus reliqua, ritè irrueret. Ita actus ille, planè civilis erat. Et tantum abest, ut quid faciat ad adstruendum ex jure Naturalis pauperis cujusquam necessitati extrema dominium alterius privatum patere, ut contrarium potius innuat. Imò contrarium manifestò, ni fallor, innuitur in eo, quod negant à Gentilibus Eleemosynas palam accipere fas fuisse Israelitis, nisi tum in extrema necessitate cui subvenire nequirent Israelitarum Eleemosynæ, tum quoties clam accipere nequirent, Quod perquam absolum foret, si ex Jure Naturali dominium necessitati cedere privatum voluissent. Tunc enim licuisset necessitate adactò, in Bona alterius inviti, vi involare, quæ interim à Domino libentè offerente non licuisset accipere. Extrema igitur necessitas non fuit quo minus alieni inde surreptio, ex Jure Naturali, pro Furti seu rapinæ scelere apud Ebræos haberetur. Et, quantum ad extremam paupertatem, vide etiam quæ capite proximo sequuntur, de Egeni venditione tum sui tum liberorum ut pretio posset sustentari; idque tam Profelyto ac Gentili, quam Ebræo.

CAP. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebræos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi, tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patris additione, ancillâ factâ. Ebræus additus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte.

DE Rerum Occupatione, Cessione, & Dominio, etiam quæ Egenorum necessitatem spectet, hætenus actum est. Sequitur ut de Personarum in Pace seu ex Pacis Jure (quod solum hucusque heic tractamus) Adquisitione juxta institutum videamus. Personarum, cum aliæ essent Liberi, aliæ Servi; liberis verò, dum liberi manebant, ejusmodi sui potestas esset & Dominium, ut aliis servire non cogerentur, nec libertatem seu Dominium sui

amitterent ante illatam servitutem, quā aliena in bona transfirent; unde nata fuerit illa in Pace servitus, dispiciendum. Ea aut in Ebraeis reperitur, aut in Cananæis aliisque Gentibus. In Ebraeis, Servitus triplici ex causa oriebatur; aut cum se quis alteri in servitutem mancipabat, aut ex Fori, aut ex Patris additione. De primo genere capitur illud Legiste, *si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus &c.* quod obtinere volebant, nisi ubi extrema, adeo ut nihil omnino superesset in Bonis, paupertate quis adductus esset, pretioque tantum vitam sustentaret. Maimonides *אין רשאי למכור את עצמו להצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או כלים או ליתנם לבעל חובו אלמ אם כן צריך לאכול בלבו אין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסותו למת תשאר ואחר כך ימכור את עצמו* non est cuiquam vendere seipsum, ut pretium abscondat, aut ut merces sibi aut vasa inde emat, aut ut creditori debitum solvat, sed duntaxat ut habeat quod comedat. Neque fas est cuiquam seipsum vendere, quamdiu quidquam omnino, etiam vestis, superfuerit. Sed postea potestas ei est vendere seipsum. Romæ olim ita homines liberi se venales postulabant, ut memorat Ulpianus x. Fori additionem, ad alias de huiusmodi servitute leges, attinere volunt. Si y emeris servum Ebraum, sex annis serviet tibi. Et z, cum tibi venditus fuerit frater tuus Ebraeus aut Ebraea & sex annis serviet tibi &c. Qui scilicet solvendo non erat, furti reus, actori in servitutem ex fori sententia addicebatur, usque dum ministerium ejus furti pretium duntaxat, non duplum b, nedum quadruplum quintuplumve aquaret. Duplum, quadruplum, aut quintuplum, quorum in legibus de Furto mentio, ex huiusmodi servitute non præstanda c; sed ex beatiore rei post finitam servitutem fortuna expectanda erant. Ita vero ad hæc leges attinere volunt Fori additionem, ut, quæ de tempore aliisque servitutis circumstantiis adjiciuntur, de sic addicto capienda; non tamen, ut aut ad utrumque sexum, licet uterque in legum altera memoretur, fori additio spectaret, aut leges illæ tantum ad Fori additionem, ut mox liquebit. Etenim ex perpetua Majorum traditione d, *אין מכר בנותיו אביו* vir ob furtum suum venditur, sed non femina. Et singulare etiam erat heic aliàs feminarum jus, ut nec ipsæ se in servitutem possent addicere, nec ser-

Levit. 25. 39.

Hal. Aib.

dim cap. 1. 2.

Gem. Bab.

2. Baba Me-

tzia fol. 71.

Moses Miko-

zzi Præcept.

affirmat. 83.

&c.

x L. 17. § 11.

ff. tit. de Ac-

dilio edicto,

& sive sis

Iac. Rabar.

dum. Conje-

ctan. l. 2. cap.

3. præter D.

Ambrosium

lib. de Nabu-

tho c. 5. & l.

de Tobia c. 8.

y Exod. 21. 2.

z Deut. 15. 12.

a Exod. 22. 3.

b Maimon.

halach. Ga-

niba cap. 3.

c Maimon.

halach. Ga-

niba cap. 3.

d Idem ibid.

Iarch. ad

Deut. 15. 12.

servos sive Ebraeos sive Cananaeos sibi jure emere. Maimonides e;
 וְאִם הָאִשָּׁה נִמְכְּרָה בְּגִבְתָּהּ וְכֵן אֵין מוֹכְרִת אֶת עַמְמָהּ וְאִם
 קוֹנֶה לָּהּ עֶבֶד עֲבָרִי וְלָהּ עֶבֶד כִּנְעָנִי מִפְּנֵי הַחֹשֶׁד *Uti fæmi-*
na non venditur ob furtum suum, ita nec seipsam vendere potest, nec
sibi emere servum sive Ebraeum sive Cananaeum, suspicionis causa; ne
 scilicet existimationi suæ seu pudicitiae fraus fiet. *Quin &*
 Ebraeo tantum, non Profelyto Justo, nedum Domicilii aut Gen-
 tili, reum furti addicebat forum. At si Ebraeus ipsum se sive
 Profelyto sive Gentili vendiderat [quod tamen ne faceret in mo-
 nitis habebatur] Emtor dominus illorum f legitimus erat. Qui
 se ita vendiderat Gentili, semel atque iterum sive à propinquis
 sive à populo redimendus erat. Qui tertio, redemptione in-
 dignus nisi ut morte tantum eriperetur, habebatur ipse; non item
 liberi posterive qui inde Gentili servi fierent. Additiones
 autem seu venditiones ejusmodi, ex more patrio, non fiebant
 in publico כְּבֹר וְדֶרֶךְ כָּבֹד *sed occultè, seu privatim, at-*
que ita ut venditi seu addicti dignitas conservaretur. Neque
 Ebraeo cui addictus ita servus, sive Ebraeus, sive Profelytus, fas
 erat dominari בְּפֶרֶךְ *g cum duritia* aut ita favire, ut in servos alia-
 rum gentium fieri assolebat; sed leniter tantum ejusce ministe-
 riis uti, atque illis quæ libero homine, si servitus ipsa abesset, non
 essent indigna. Addicto, Uxori ejus, ac liberis ex ea susceptis,
 Victum, Vestitum, ac Domicilium præstabat dominus, cui tamen
 neque hi neque illa serviebant. Servitus ex additione fori
 sexennio perimebatur. Jubilæo verò, tum hæc tum ea quæ ex ven-
 ditione in quocunque annos sui, tametsi intra sexennium aut ali-
 ter quomodocunque accideret. Ex ultroneæ item Manu-
 missionis syngrapha evanuit, ex Redemptione, ex domini Mor-
 te ubi sive Gentilis esset, sive Profelytus, atque ex h Morte do-
 mini, ubi Ebraeus esset, nisi filium qui succederet (quæ exce-
 ptio non obtinuit, si, aure perforata, servitus prorogaretur) re-
 linqueret. Nam nec filia i, nec hæredum alius quis in man-
 cipia hæc succedebat. Addicto ex sententia fori, fas erat do-
 mino (ut supra k tetigimus) ancillam Cananaeam seu ejusmodi
 aliam (cujus proles, uti & cuncti servi & ancillæ è Gentilibus
 adquisitæ, ei perpetuò graviolem atque aliam ab ea quæ ab E-
 braeis exigenda erat, serviret servitutem) thoro conjungere, ut

ita servos ex ea susciperet, eisque dominum ditaret. Atque sic intelligunt illud legis, *si cum corpore suo* (ipse solus; nam de veste, quam habet vulgata nihil in origine) *venerit, cum corpore suo egredietur; & si uxorem habuerit* (id est, *אם בעל אשה יהיה* si maritus uxoris seu maritus femina fuerit) *egredietur uxor ejus secum.* Sin vero dominus *נתן לו אשה* id est *dederit ei feminam* (uxorem, in vulgata) *quæ ei peperit filios aut filias, femina & liberi ejus erunt domini sui; ipse vero exhibet solus.* Si uxorem nempe haberet legitimè conjunctam, alenda erat & ipsa & liberi ejus à domino, ut dictum est, cui tamen neque hi neque illa servitium hinc præstabat; nedum, finitâ patris ac mariti servitute, servi manebant, uti & alibi est statutum. At feminam illam, cujus proles, veluti in servi fructu, domino heic conceditur, non pro uxore omnino sumunt, sed pro ancilla, qualem diximus, quæ ex servi Ebraei, durante singularis illius servitutis tempore, concubitu familiam mancipiis, matrem semper sequentibus, auctitaret. Et species hæc earum una est, quibus ex majorum traditione, non obtinuit vim interdictum de innuptarum, quæ Gentiles erant, concubitu, quæ de re etiam libro proximè superiori p. Temperamenta autem adjiciunt; neutiquam hoc aut domino aut servo Ebræo licuisse, nisi & uxor antea servo fuisset legitima & liberi ex ea suscepti (adeo ut præcepto multiplicationis humani generis satisfecisset) neque licuisse domino servum ejusmodi ab uxore aut liberis se jungere, ut mancipiis gignendis operam cum ancilla commodius daret, neque plusquam unicam ancillam servo unico nec binis servis unam ancillam, ad hanc legem, conjungere. Neque demum ei, qui venditione seipsum addixerat ancilla ita conjungenda. Scilicet, *המכר עצמן אסור בשפחה כנענית* *כשאר כנענית* Qui seipsum vendiderit, ei non minus est interdicta hujusmodi ancilla Cananea, ac cuique alii Ebræo. Neque Legem illam de aure perforanda, ad eum qui se vendiderat, attinere volunt, sed tantum ad addictum ex sententia fori, qui aure ita perforatâ, servus esse desiit aut Jubilæi, qui proximè sequebatur, adventu aut morte Domini. Nam ne ad filium quidem transmittabatur ejusmodi servus. Nec ei qui se vendiderat, munera, finitâ servitute, sed ei qui à foro addicebatur, ex lege donanda quæ triginta siclis, ex veterum more, taxabantur.

Ex patris denique additione, singulare servitutis temporariae genus habebatur, secundum legem illam, *si quis vendiderit filiam suam in ancillam, non egredietur sicut egrediuntur servi.* Si displicuerit oculis domini sui **אשר לו יערה** (quod vertunt aliqui, & non despondit eam; sed Ebraei legunt **אשר לו יערה** quod eam sibi desponderet, neque aliter ferè Paraphrastæ Chaldaei, nec in Arabica sua Saadias, nec vulgatae autor qui habet ibi, *cui tradita fuerit*; tametsi tam Judæorum quam Samaritanorum codicibus **לו** non, non **לו** sibi scribatur, quam etiam negationis lectionem retinuisse palam est Arabem Erpenianum seu Judæos Mauritanenses, Tawafium in versione Persica, atque Hellenistas) *sui redimendi potestatem ei non deneget.* Populo extraneo (alteri cuiquam) potestatem non habet eam vendendi, cum ipse fefellerit eam. Si autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarumaget cum ea. Victum ejus, vestitum ejus, & debitum conjugale ei non minuet. Et si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absq. pecunia. Filia ante expletum annum duodecimum & diem insuper unicum, nisi pubertatis signa ante comparerent, **קטנה** seu Minor dicebatur. Exacto dein semestri tempore, modo pubertatis signa adessent, de quibus alibi, **נערה** seu Juvenula, & postmodum **בוגרת** seu *puella plena pubertatis*, qua finiebatur patria apud eos potestas. Legem jam allatam, de filia tantum minori, à patre in summam, adeo ut nihil in bonis ei omnino superesset, paupertatem redacto, in servitutem Ebraeo duntaxat venditâ intelligunt. Si verò pater in ejusmodi paupertatem non redactus filiam vendidisset, redimere eam, ne familiam suam servitute dehonestaret, à foro cogendus erat. Neque venditio hæc fiebat, nisi, per leges patris ancillæ spes saltem dubia esset nubendi aut emtori aut filio suo. Verbi gratiâ, filio suo, filiam sic quenquam addicere contra fas erat. Nam neque emtor ipse, utpote sororem, neque ejus filius utpote amitam, ducere potuit. Præsumebatur enim emtionem hujusmodi in nuptias fieri; adeoque Patris venditioni, ejusmodi in eas præviis inerat consensus, ut si postea desponderet eam emtor sive sibi, sive filio suo, ritè satis sponsalia cum minore, quæ in patria erat potestate, (modo & ipsa assentiret) iniarentur. Et sponsalibus ejusmodi initis, è servitute in uxoris dignitatem planè abibat. Quæ species est singularis sponsaliorum

Lib. de Successionibus
cap. 9.

u Gem. Hierosolymitana ad tit.

Kidoschim
cap. i. fol. 59.

col 3. Babylon. ad eund.
1. fol. 18b. &

19. Maimonid. halach.

Aibdim c. 4.

& 3. Moses Kotzensis

præcept. Affirm.

rum, quæ apud Ebræos, inter subditos, sine dote ac solennibus aliis, ut rite satis inita admittebantur. Qua de re fusius in Uxore Ebraica. Quod si sponsalia detrectaret emtor, minor ejusmodi pro ancilla per sexennium habebatur, si in tot annos vendita fuisset, nisi intercessisset aut Redemptio, aut ultronea Manumissionis syngrapha, aut Jubilæus, aut Mors Domini (nam ad heredem nunquam transibat hujusmodi ancilla) aut demum (quod singulare hæc est, nec pro more aliorum servorum qui egrediuntur) Pubertatis signa, quibus è minoribus eximeretur. Nam hisce omnibus perimebatur hæc servitus, tametsi patria potestas usque ad pubertatis plenæ ætatem, seu duodecimum præter tempus semestrem annum, ex jure receptissimo prorogaretur. Et verba illa legis postrema, *si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absq[ue] pecunia*, interpretantur per, **אִם שְׁלֹשׁ אֵלֶּיָּהּ לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ לֹא יַעֲדָה לוֹ וְלֹא יַעֲדָה לְבָנוֹ וְלֹא נָפְרָת בְּרֵעֶן כֶּסֶף וְיִצְאָה חֲנֻמָּה** *Si tria hæc non fecerit ei; nec sibi ipsam despondeat, nec despondeat eam filio suo, nec deducto præterita servitutis pretio, ut minori redimatur permittat, sed egredietur, seu nanciscatur libertatem gratis, quamprimum nempe pubertatis signa comparuerint.* Etiam lex x muneribus, cum libertate, donandis, ad hanc spectat. Quod verò subjungitur Legi illi de muneribus cum libertate donandis & de aure, ubi suam velit servus prorogari servitutem, perforanda, **וְאִם אֵלֶּיָּהּ תַּעֲשֶׂה כֵן** *Etiam y & ancilla tua sic facias*, id non omnino de perforanda ancillæ aure capiunt; nec perforari ejusce aurem aut servitutem ejus prorogari, ut servi, volunt. Verbis autem illis innui munerum dationem antea ibi memoratam ac cetera quæ sunt perforato beneficia (veluti morte Domini atque Jubilæo libertatem nancisci) ad ancillas Ebræas itidem spectare volunt; neutiquam autem servitutis prorogationem.

Deut. 15. 14.

y Ib. comm.

17.

CAP.

A 333

CAP. VIII.

*De Servis è Gentilibus in Pace apud Ebraeos acquisitis; eorum discrimi-
ne, ministerii natura, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Mu-
nere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi,*

Servorum Cananæorum, aliorumve, qui ex aliis gentibus in servitutem redacti sunt, Dominium in pace acquirebatur, Venditione & (idque, si dominus servum, sive Gentilis liber seipsum in servitutem vendiderat, sive suam alterutrius sexus prolem) Permutatione, Syngrapha, ut ferè prædictorum, adeo ut, quemadmodum in aliarum rerum alienationibus, corporalis possessio plerunque, secundum ea quæ superius dicta sunt, erat necessaria ad contractum firmandum, ita & in horum, ex jure eorum civili, alienatione. Apud Gentiles autem regiam (pro more ferè vicini eis Orientis) ejusmodi fuisse potestatem, ajunt, ut si quis subditorum tributum denegaret, aliudve à Rege jussu facere detrectaret (ubi in edicto Pæna venditionis in servitutem adjiceretur) libertas ei planè ex ejusmodi venditione adimeretur, adeoque emtoris servus fieret. Corporaliter autem in ditione Israelitica possideri servum maximè volebant, si emtori, ex venditoris sententia, servilia aliqua præstitisset opera, in quibus id in primis memorant quod est *וְהָיָה לְרַבּוֹ מְנַעַל הַנְּעִילִי* ut solvat domino calceamentum suum aut illud induat, à quo more manasse videtur loquendi illa, ad summam Discipuli loquentis humilitatem, Magistrique dignitatem exprimendam, formula cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti, quæ in Evangeliiis b D. Joannes aliique usi sunt. Id quod ex eo item firmatur, quod ajunt c; *כָּל מַלְאָכֹת שֶׁהָעֶבֶר עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ תִּלְמִיד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ חוּץ מִהֲתַרְתָּ לוֹ מְנַעַל אֵלָּא בְּמִקּוֹם שְׂאִין מְכִירִין אוֹתוֹ אֲבָר בְּמִקּוֹם שֶׁמְכִירִין אוֹתוֹ לִירֵת לָן בֵּרָא* Omne genus operis (personalis) quod à servo domino suo præstandum est, id etiam à Discipulo Magistro suo est præstandum præter solutionem calcei ejus. Quæ tamen exceptio obtinet tantum, ubi discipuli conditio non satis dignoscitur. Nam si ea satis dignoscatur, etiam & minus illud præstandum.

z Misna &
Gemar. tit.
Kidoshim
cap. 1. Mai-
monid. hal.
Macira cap.
2. & balach.
Aibdimcap.
5. & 9.
a Rab. Sefteth
in Gem. Bab.
ad tit. Iabi-
moth cap. 3.
f. 46a. Mai-
monid. hal.
Aibdim c.
1. & 9. &
hal. Melo-
vva Welo-
vva c. 9. ad
finem. Mos.
Mikot. Præ-
cept. aff. 3.
b D. Joann.
cap. 1. 27. D.
Marc. 1. 7.
D. Luc. 3. 16.
Act. Apost.
13. 25.
c Gem. Bab.
ad tit. Ce-
thuboth c.
11. fol. 96a.
& fide Ma-
monid. hal.
Macira cap.
2. sub initio

cMaimon.
hal. Thal-
mud Thora
cap. 15.

d Lebit. 25.

et. h. m. s.

ait. h. m. s.

mid. h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

h. m. s.

præstandum. Distinctio illa, de discipuli notitia, adhibetur, ne alias servus esse, ex ipso opere, discipulus existimaretur. Et quod de solutione calcei heic dicitur, intelligitur eundem de calceo sive exuendo sive induendo. De servis Cananæis (quo nomine ceteros id genus denotant) disertè Lex d; *servus tuus & ancilla tua sint tibi de nationibus quæ in circuitu vestro sunt. Ex his acquiretis servum & ancillam & de advenis, qui peregrinantur apud vos, & de familia eorum, qui vobiscum sunt, vel qui ex his nati sunt in terra vestra. Hos habebitis in possessionem, & hereditario jure transmittetis ad posteros, ut succedant in possessionem. In perpetuum, veluti servos, eos habebitis.* Ex hisce scilicet, non ex servis Ebræis, exigenda erant opera merè Servilia, ut supra est etiam ostensum. Horum alii erant, *שְׂמִלּוֹ וְטָבָלוֹ* qui circumcisi erant & baptizati, id est, Judaismus in se susceperant, alii *שֶׁהָיוּ בְּגִיטָה* qui Gentilismum nondum exuerant, seu velut Profelyti Domicilii tantum erant, de quo discrimine, quæ tam ad liberos etiam quàm ad servos attinebat, satis libro secundo, ubi de Profelytorum distinctione, Baptismo, & capitibus juris Noachidarum nomine dando agitur. Ex hisce qui primi erant generis, causa triplici *יִצְאִין בְּחִירוֹת* libertatem, seu Dominium sui plerunque nanciscebantur. Pretio domino dato; sive ab ipso, qui manumittendus erat, sive ab alio aliquo, ita ut argenteus illud seu ficius minimum esset. Syngrapha ultrò ei tradita à domino; quam *גִּט שְׁחָרוֹר* libellum manumissionis vocabant, verbis ad hunc sensum inscriptis *הָרִי אֶת בֶּן חוֹרֵן* ecce Libertas seu ingenuus sis; *הָרִי אֶת שֶׁל עֶצְמִי* ecce tuæ sis potestatis, tui domini. Sed verbis ejusmodi, sine pretio accepto aut sine syngrapha tradita, manumissio non fiebat. Tertia heic causa erat ex lege sacra g, si quisquam percusserit oculum servi sui vel oculum ancillæ suæ, *וְשִׁחָתָהּ* & corrumpat eum (vulgata, & luscus eos fecerit, Hellenistæ *καὶ τυφλὸν ἔσται* & cecos reddiderit) dimittet eum liberum pro oculo suo. Et si dentem servo suo seu dentem ancillæ suæ excusserit, liberum dimittet illum pro dente suo. Duobus hisce, ita expressis, quorum alterum exemplum habent partis quâcum nascimur, alterum partis sine qua nascimur, innui etiam volunt cetera membra præcipua exteriora quæ nec, si mutilata sint, redintegrari queunt.

queunt. Hæc numero viginti quatuor h denotant. Ma-
 num & Pedum digiti viginti sunt. Auris utraque locum
 occupat heic unicum, uti & alterum ancillæ papilla utraque.
 Ut numerus compleatur, adjiciunt Nasum & Veretrum. Do-
 minus qui servo aut ancillæ horum viginti quatuor aliquod
 sponte mutilaret, cogebatur ex sententia fori, manumissionis
 libello (nam neque heic sine libello fieri quibat) libertatem
 ei donare quæ adquiri dicebatur **אשר נכרתי** ob præcipua
 membrorum. Servi vero secundi generis seu qui Gentilismum
 nondum exuerant, ex hac causa libertatem minime adipisce-
 bantur, sed ex duabus prioribus; adjectis aliquot aliis præter
 eam quæ superius ostenditur i ubi libertatis nomine servus e-
 jusmodi Judaismi lavaero susceptus est; unde & quoties spon-
 te nollet libellum manumissionis (qui semper necessarius) da-
 re dominus, ex sententia forensi cogendus erat. Si Gentili
 qualicumque vendiderat Ebraeus servum Gentilem ex sententia
 forensi k redimendus domino erat, adjecto decima pretii par-
 te, & libertate donandus; si nempe Gentilis redhibere velit.
 Nam eum heic, tametsi jurisdictioni Israeliticæ subesset, non
 cogebant. At si Israelitæ extra terram sanctam degenti, ven-
 diderat quis servum, emptor, quatenus foro patrio suberat, li-
 bertate eum donare, etiam cum pretii damno, cogendus erat.
 Pœnæ ratio erat, ne servi alienas migrarent in terras. Unde
 item si sedes in alienas terras transferret dominus, exuto in
 terram Sanctam revertendi animo, libertatem inde in foro Israe-
 litico nanciscebatur servus, quem sibi habitandi comitem esse
 volebat dominus. Servus etiam qui illuc redire voluit, id in-
 vito domino, etiam si redituro, rite faciebat. Neque licuit
 domino servum invitum in alienas terras comitem sibi adhibe-
 re, nec fugitivum inde è terra Sancta, si Judaismum suscepe-
 rat, reducere. Sic intelligunt illud legis l; *Non trades servum
 domino suo, qui apud te eripi cupit à domino suo. Tecum manebit
 in medio tui, ubicunque elegerit locum in una civitatum tuarum, ut
 sibi placuerit; nec contristabis eum.* Qui locus etiam de servo,
 qui à Domino Gentili in terram Israeliticam fugerat, capitur m.
 Tutum nempe erat servo ejusmodi terra illa perfugium. Un-
 de Onkelus ibi; *Non trades servum Gentium in Manum domini*

h Præter ci-
 tatos locos,
 videbis R. Sa-
 lom. Iarchiū
 ad Exod. 21.
 7. & 26 R.
 Alpheium
 tom. 2. fol.
 529 a. & ib.
 Rabbenū
 Nissim.

i Lib. 2. c. 3.

k Misna &
 Gem. Bab.
 tit. Gittin
 c. 4. fol. 44.
 & 45. Mai-
 mon. halach.
 Aibdimcap.
 8. Gem. Hie-
 rosolymit. t.
 Gittin fol.
 46 a. col. 1. §. 6

l Deut. 23. 15.
 ad quem lo-
 cum, præter
 jam citatos,
 vide R. Mo-
 sem Mikotzi
 præcept.
 Neg. 109.
 m Iarch. ad
 Deut. 23. 15.

sui. Ex hisce pendere videtur, quod apud Josephum ^{in Lib. 16. cap. 1.} nota-
 tur; Herodis magni tempore, sub Hasmonæorum finem,
 legem fuisse apud Judæos latam, quâ licuit murorum perfos-
 sores in servitutem vendere *ἐπὶ ἑξαγωγῇ τῆ βασιλείας* extra regni
 terminos, quod quidem ait ille non solum factum est in gravio-
 rem facinorosorum Pœnam, sed etiam *εἰς τὴν καταλύσιν τῶν πα-
 τέρων ἠθῶν* in dissolutionem consuetudinum patriarum, seu morum
 majorum. Si autem dominus puellam ingenuam servo ^{in Maimon. hal. Aibdim cap. 8.} in
 uxorem duxisset, *או שמר לו רבו לקרוא של פסוקין בספר*
חורו בפני ציבור וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו
חייב בהן אלא בן חורין יצא לחירות וכופין את רבו
לכתוב לו גט שחרור *aut eum jussisset tres versus Pentateuchi in*
synagoga legere, aut aliorum id genus quid facere, ad quæ præstan-
da duntaxat liberi & ingenui obstringebantur, libertate donandus e-
rat, adeoque dominum manumissionis cogeant libellum ei scribere.
 Ancillam etiam libidini se palam prostituentem, nisi castigaret
 satis dominus, ea ex fori sententia sic manumittenda p̄ erat,
 ut scilicet nuptiarum capax ad castiorem libentius mentem re-
 diret, nec amplius stuprandi Israelitis esset in causa. Hujus-
 modi servorum ancillarumque proles posterique etiam servie-
 rant. Ita tamen, ut, licet ancillæ proles undecunque proгна-
 ta matris sequeretur conditionem servi nihilominus libera esset,
 nisi ex ancilla suscepta fuisset. Nam si ex Israelitide filium
 forte susceperat, ob gentis dignitatem, liber, utpote plane E-
 bræus, is erat. Si ex Gentili, quæ libera erat, etiam & filius
 liber; nec patris conditionem sequebatur, quoniam *עבר אין*
^{in Gem. Bab. ad tit. Iabimoth, cap. 8. fol. 78 b.} *servo non erat agnationis jus, seu per virilem sexum con-*
^{in Maimon. hal. Aibdim cap. 9.} *junctio.* Attamen regulam habent, quod proles *באומר*
האחר הולך אחר הזכר *apud Gentiles sequitur marem.* Sed eam Ju-
 risconsulti præstantiores intelligunt de Gentilibus matrimo-
 nio conjunctis, saltem qui conjungi possent; non de eis, quo-
 rum altera pars non conjugii, sed, ut in Romano etiam jure
 veteri, contubernii tantum, veluti servus, capax erat. In
 monitis habuere, fœminis ancillas, non servos possidendos, *בפני*
החשד *suspicionis seu infamiae causâ.* At si etiam ipsæ acquirerent
 servos, Dominium in eas satis transferrebat. Nec sane ma-
 numis-

numissionem sine peccato fieri, monebant aliqui, extra quam ubi exigenter rationes quas memoravimus, tametsi factæ, ex majorum instituto, satis valerent. Monitum autem hoc ex verbis illis legis f, *In perpetuum, veluti servos, illos habebitis*, seu *operis eorum perpetuo utemini*, sumebant; quod sane idem videtur cum eo quod est, pro libitu vestro servi sint in perpetuum homines illi, ita tamen ut pro libitu etiam manumittat dominus, ut solent servorum domini, quemadmodum certè in foro etiam intellectum est. Vestitum victumve eis minime præstare cogeatur dominus; tametsi operas omnigenâ savi-
tiâ, modo à præcipuis, quæ diximus, membrorum abstineret, exigere nefas non haberetur. Sive aufugerent sive morerentur, frigore fameve, susque deque rem habebant in foro, quod tamen de servis majorum natu capiendum est. Nam minorum fuere, ut bona alia, ita & servi in Fori tutela, quâ cautum est ut publicis eleemosynis ad id destinatis alerentur usque ad plenam dominorum pubertatem, seu annum ætatis decimum tertium, adjecto insuper die unico. Sed vero mansuetos heic majorum suorum mores laudant & clementiam ejusmodi in servos, ut non solum benignius victum præberent, sed & libere in qualescunque disceptationes ac colloquia eos admitterent audirentque. Atque ad ejusmodi etiam mansuetudinis morem attinere volunt illud Jobi t, *Si contemsi subire judicium cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me*. Prætermitti autem non debet, tametsi pretio etiam à se dato libertatem acquirere potuit servus, (ut supra dictum est) adeo ut Bona ei seu ipsam bonorum dominium fuisse inde videatur; id nihilominus sic intelligendum, ut ex clementiori tantum domini ejus admissione pretii illa datio acceptioque penderet; quæ scilicet manumissioni ex more sufficeret. Regulariter enim ut in jure Cæsareo, servus possidebatur, nihil ex suo possidebat sed jure domini. Maimonides^u הרב שלמה מעברו ואחר כך שחררו si dominus mutuo quid acceperit à servo, quem postea manumiserit. Nil omnino huic debetur. Nam quicquid servus possidet aut acquirit, acquiritur domino.

f Levitic. 25.
46.

t Cap. 31. 13.

u Hal. Melq.
vya Welo-
vya cap. 2.

CAP. IX.

Leges Sacrae de Usuris. Talmudicorum de eis sententia. Usura praestituta seu proprie dicta. Pulvis Usurae. Quasi Usura. Usura praecedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententia fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex Jure superinducto vetiti, ne subdole fœnus dissimularent. Alii permessi, qui fœnoris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum, id genus aliis. Usura incerta.

Uod ad Usuras seu Quintum supra Selectorum caput attinet; juxta Talmudicos, leges sunt Sacrae sex Negativæ, quarum violatio mutuum fœnore dantem comitabatur. I, Si pecuniam commodato deris * populo meo qui est tecum לֹא תִהְיֶה לְךָ כְּנוֹשָׁה Non eris illi quasi exactor. II. אַתָּה כֹּסֶפְךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ

x Exod. 22. 25.

y Levit. 25. 37

* Ibidem.

z Ibidem 36.

a Deut. 23. 19.

b Exod. 22. 25

c Lev. 19. 14.

d Deut. 23. 19.

e Maimonid.

halach. Me-

lovva Welo-

vva c. 4. & c.

Mos. Mikot.

Prac. Neg.

153. Misna &

Gemara tit.

Baba Metzia

cap. 5. Shul-

can Aruch

lib. Iore Dea

cap. 159. 160.

& c.

Pecuniam y tuam non dabis illi ad Usuram. III. וְבִמְרִבִּית לֹא תִתֵּן אֹכֶלךָ Neque * pro incremento dabis illi frumentum tuum, seu cibum aut annonam tuam. Vulgata; & frugum superabundanti am non exiges. IV. Non z accipies ab illo נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית ab illo usuram vel incrementum. Cujus paraphrasis est illa altera a, non inferes morsum fratri tuo per Usuram pecunie, & per Usuram frumenti, & per Usuram cujuscunque rei, quæ mordere potest. V. לֹא תִשִּׂימוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ Neque b impones illi Usuram. Ubi codex Samaritanus habet לֹא תִשְׁכְּנוּ non imponetis. VI. לֹא תִתֵּן מַכְשָׁוֶה nec c coram cæco ponas offendiculum, Binas etiam ajunt esse leges, in quas, qui mutuum fœnore accipit, committit. Alteram ex jam dictis sextam, alteram illam לֹא תִשִּׂיךְ quæ d vulgo vertitur non fœnerabis fratri tuo, uti & non morsum inferes fratri tuo aut non mordebis fratrem tuum, per usuram & c. Sed ita eam accipiunt Magistri e perinde ac si passivè etiam dictum esset non mordeberis à fratre tuo per Usuram, unde & glossa ibi ordinaria, אִתְּרִי לֹא יִתֵּן רִבִּית לְמִלּוֹךְ Interdictum est quo cavetur, ne is, qui mutuò accipit, usuram seu incrementum det mutuo danti. Quo spectat illud de Rabbinis aliquot Ro-

manen-

manensibus apud Sixtum Medicem, Annis, inquit ille f, *Præximis* f *De fœnore*
ab eruditissimo Antistite Philippo Archinto tum Romæ vicario, nonnulli Iudaorum l.
Hebraeorum Rabyni peritissimi sub juramento requisiti, declaraverunt 2, cap. 3.
 verbum ipsum נשך passivum esse & transitivum atque ita interpretan-
 dum, non fœneraberis à fratre tuo. Actuarios ac scribas etiam &
 testes contractûs, quo de usura convenitur, teneri volunt Tal-
 mudici lege quintâ. Et demùm proxenetas in sextam commit-
 tere. Vocabula illa נשך morsus, מרבית & תרבות quæ incremen-
 tum seu multiplicationem denotant, non volunt sic discriminari,
 quin idem ipsum paritèr denotent. Id est, fœnus seu usuram ex
 contractu natam, quæ inter solvendum, utpote plus quàm mu-
 tuo acceptum est, mordet seu cruciat mutuo accipientem; Idem,
 inquam, quantum ad quantitatem; tametsi subinde Morsum
 signantiùs de usura pecuniaria, Multiplicationem de frumenta-
 ria aut id genus alia sumant. Bina autem Fœnoris genera fa-
 ciunt. Alterum est רבית קצוצה *Usura determinata, præstituta, seu*
שקצץ בשעה הלוואה quæ sive accepta sive constituta est tempore con-
tractus mutui aut dum agitur ac pendet contractus. Alterum
 רבית אבק quod verbo tenus reddas *Pulsis Usura.* Sensus autem
 Magistrorum est, hoc genus ita à priori distare, ut, cum illud sit,
 palam constitutum & propriè Fœnus, hoc sit potius Fœnus simu-
 latum seu quasi Fœnus. Quo nomine illud deinceps nuncupa-
 bimus. Genus Prius Usuram in lege sacra prohibitam contine-
 re volunt. Secundum eam quæ ex iocitis majorum superinductis
 tantum interdicta est. Prioris exempla dant & regulam;
 המלוה את חברו סלע בחמשה דינרים או סאתים חטים בשלשה
 או סלע בסלע וסאה או שלשה סאין בשלשה סאין ודינר כללו
 של דבר כל הלוואה בתוספת כל שהוא זו רבית שיוצאה בדינין
 וכן המלוה את חברו והתנה עמו שירור בחצרו חנם עד שיחזיר לו
 הלוואתו או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר
 עד שיחזיר לו הלוואתו או שמשכן בידו מקום שפירותיו מצויין בעת
 הלוואה כגון שמשכן חצרו ער מנה שירור בו בחנם הרי זה
 רבית שר תורה ויוצאה בדינין וכן המוכר שדה או חצר
 באסמכתא הואיל ולא קנה הגוף הרי כל הפירות שאכל רבית
 ומחזיר אותן והוא הדין לכל מי שלא קנה קנין גמור מתחלה שהוא
 מחזיר את הפירות מפני שאם אכל את הפירות הרי זה רבית שר
ubi quis mutuo dat proximo suo siclum, ut redeat cum

quinque denariis, aut duo frumenti sata, ut redeat cum tribus, aut
 siclum, ut reddatur simul cum sato, aut tria sata, ut rependatur
 cum ipsis denarius, seu, ut in universum dicam, quoties aliquid
 mutuo datur, ut redeat cum quantulocumque incremento, usura
 erat cujus cognitio ad forum attinebat (qua de re plura statim.)
 Ita si quis mutuo conditionem adjecerit, ut habitet in accipientis
 villa gratis usque dum refundatur mutuum, aut ut conducat eam
 minori, quam valet villa, pretio (valoris discrimine tunc indica-
 to) atque retineat usque dum mutuum refundat, aut ut in pignus ac-
 cipiat locum è quo, tempore contractus, commodum percipi posset,
 veluti ut oppigneret sibi villam suam, ut eo nomine in ea gratis
 habitet, usura heic ex lege erat, adeoque cognitio ejus ad forum spe-
 ctabat. Sic etiam si quis agrum emerit nec tamen per defectum
 apicum aliquot juris qui alienationibus necessarii, contractus ab-
 solutus fuerit ac integer, quoniam ipsum agrum nondum rite ad-
 quisivit, quicquid ex ejusdem usufructu commodi ei cesserit, usu-
 ra erat, atque restituenda. Quale jus obtinuit, ubicumque emtori in-
 tegrum dominium non transferebatur (usufructus enim ejus-
 modi, fœnus habebatur pecuniæ pretii nomine solvendæ)
 ut scilicet restituendum esset quod perceperat commodum, quoni-
 am usufructus ejusmodi usura erat ex lege. Nimirum nemo usu-
 ræ nomine vapulabat seu plagarum pœnas violationi legis sa-
 cræ sæpissimè ex more gentis aliàs debitas luebat, quoniam ex
 Judicum seu Fori sententia fœnerator usuram, veluti rem furto
 surreptam, reddere cogebatur. Qualis ratio in aliis id genus judi-
 ciis obtinuit. Talmudici, אף על פי שהמלוה ולוה עוברין על כל
 אלו לאוין אין לוקן עליו מפני שניתן להשבון שכל המלוה ברבית
 אסור ורביה קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה
 בדיוטן ומוציאין אותה מן המלוה ומחזירין ללוה Tametsi, tum mu-
 tuo dans, tum accipiens fœnore violabat tot leges negativas, (ut in paulò
 antè dictis) nihilominus plagarum pœna eis minimè irroganda erat.
 Quoniam restitutio facienda erat. Etenim si quis mutuo dederat, fœ-
 nore in ipso contractu constituto, quale scilicet à lege Sacra vetitum est,
 ad cognitionem forensam res attinuit, & judices ablato fœnore à credito-
 re qui

et qui acceperat, restituebant debitori qui dederat. Ita generatim de
 restitutione statuunt, quoties fœnus ipsum non esset כפחור
 משה פרוטה minus g nummuli minimi seu Prota valore h (nec aliter)
 & quamdiu fœnerator ipse superstes. Si is mortuus esset, אין
 מיד הבנים מוציאין non auferebat forum usuram à prole seu hære-
 dibus quod sic generatim dictum temperamenta habet. Nimi-
 rum hæredes pecuniam fœnore lucrifactam restituere neuti-
 quam cogendos, quod & de rebus fungibilibus puto intelligunt;
 cogendum verò liberos restituere vasa, vestes, instrumenta, ani-
 malia quæ restarent ipsa à patre fœnore accepta idque מפני כבוד
 אביהן propter patris honorem. Quod tamen & ad hunc modum
 temperant, כמה דברים אמורים בשעשה תשובה ולא הספיק
 להחזיר עד שמת אבל אמלא עשה תשובה אין חוששין לכבודו
 Id de ratione honoris paterni sic dictum ita sumendum, ut tunc duntaxat
 locum haberet, quando pater ritè penituerat, adeoque nec dubitaret re-
 stituere ante mortem. Ceterum si non ritè penituerat, nulla honoris ejus
 ratio heic habita, qualecunque lucrum ex Fœnore in Bonis ejus
 reperiretur. Etiam de Personis inter suos exceptionem subjun-
 gunt. Omne scilicet incrementum à mutuo dante sive tempo-
 re contractus qualitercunque, sive postmodum ex constitutione
 tempore contractus, acceptum, nomine Fœnoris, inter vulgus ho-
 minum seu qui singulari juris prudentiæ dignitate non emine-
 rent, lege interdicti contineri; non item munusculum quod, ubi
 חכמים Sapientes seu Jurisprudentiæ dignitate eminentes, mu-
 tuo darent & acciperent, fortè interveniret. Id enim pro munu-
 sculo simplici sumendum, non omninò pro Fœnore seu mutui
 causà; idque ex præsumptione, eos qui sic Jurisprudentiâ emine-
 rent, interdictum neutiquam inde violare voluisse. Talmudici;
 חכמים שהלוי זה אתזה ונתן לו יתר על מה שלוח ממנו הרי
 זה מותר שהדבר דוע שלא נתן לו אלא מתנן שהרי הן יודעין
 Si a Sapientibus invicem mutuo dantibus accipien-
 tibus quis alteri plus dederat quàm acceperat, illicitum non erat. Nam
 pro manifesto habebatur hoc non aliter ibi datum quàm nomine muneris,
 cum & ipsi tam bene scirent quàm grave peccatum esset usuram exercere.
 Et de Usura ex lege sacra juxta illos interdicta seu ea quam קצצה
 nuncupant, sic statuunt. Nam quisquiliās, quas & habent
 subtiliores, circa etiam genus hoc, non paucas prætermittimus.

gShulcan A-
 ruch lib. Iore
 Dea cap. 161.
 h Vide supra
 cap. 2.

Genus

Genus autem illud alterum **אבק רבית** dictum, id est, *Fœnoris pulvis*, quem Quasi Fœnus appellamus, non ex lege vetitum ajunt, sed tantum ut quamplurima alia **מִדְּבָרֵי סוּפְרִים** *Ex scitis scribarum* seu eorum qui rebus præessent, nec juris superinducendi potestate carerent. Hoc nomine vetitum est omnimodum fermè non solum commodum, sed & beneficii agnitio quæcunq; extra mutui contractum seu tempus ejusdem, qualicunque mutui respectu, creditori posset præter sortem, intra diem solvendi, evenire; licet Fœnus illud, ex sacrorum verborum vi, juxta Talmudicos, non fuerit. Duplex fere faciunt hujus genus; alterum quod ad temporis, quo incrementi aut commodi nomine à debitore præstatur, discrimen attinet, alterum quod ad contractus diversitatem. Prioris generis etiam species binas. Alteram **מִקְדָּמָה רבית** *usuram præcedentem seu antevertentem*; alteram **רבית מאוחרת** *usuram subsequentem*. Priore specie continetur quicquid ab eo cui in animo erat mutuum petere, ei à quo post petierit, spe facilius in mutui dationem eum conciliandi donatum. Specie posteriore, quicquid posteaquam acceperit debitor muneris nomine miserit aut donaverit creditori, ut dies ei solvendi antè præstitutus omninò comperendinaretur. Breviter ajunt; **אסור להקריב הרבית או לאחר אותו** *vetitum est tum præcedentem tum subsequentem usuram exercere*. Nec de muneribus solum heic loquuntur. Nec quidem humanitatis ex more inter homines usurpari solita officia aliqua voluere creditori postmodum à debitore præstanda, nisi ante mutui dationem fuissent inter eos in usu. Verba sunt; **מי שלוח מהברו ולא הירא רגיל מקורם להקריב לו שלום אסור להקריב לו שלום ואין צריך לומר שיקלו ברבית או ישיבם לפתחו** *Qui a proximo suo mutuum acceperit, neque ex more antea eum salutatione antevertere solitus fuerit, illi creditorem salutatione jam antevertere vetitum, nedum eum laudare aut adulari*. Quod tametsi ex scribarum scitis manaverit, nihilominus non sine legis sacræ verborum allusione firmari volunt. Huc igitur illud trahunt k. *Non morsum inferes fratri tuo, per usuram pecunie, aut per usuram frumenti* **אשר ישך רבית או נשך כסף או נשך חטים** *aut per usuram cujuscunque rei que momorderit*. Vocabulum autem **רבית** tam verbum significans quàm rem in cau-

i Præter citatos vide Sepher Si-phri fol. 51, col. 1.

k Deut. 23. 19.

in causa est, ut ludentes heic aiant **אפילו רבירים אסורים**
Etiam ipsa verba salutationis, gratiamque conciliandi, nisi in usu
inter debitorem & creditorem antea fuissent, vetita esse. Quo
modo tamen ipsam non interpretantur legem. Sed vocabuli
homonymia libenter ad scita scribarum firmanda, ut diximus,
utuntur. Unde & pariter vetitum volunt debitorem creditori,
כל זמן שמעותיו בידו *quamdiu pecuniam mutuo acceptam retinuerit*
docendi munus præstare aliquod, nisi id etiam antea inter eos
in more. Sub hac specie collocant pecuniæ ob mercedem
locationem, quæ a mutui datione sic discrepat, ut eadem ipsa,
quæ locatur, ac conducitur pecunia, non similis, ut in mutuo,
quantitas reddatur. Quasi autem usuræ hujusmodi genus
alterum seu quod in diversitate contractus habetur, visitur,
ubi venditor dixerit, si hodie emeris, vendam tibi nonaginta
ficlis, sin nolis ante diem crastinum emere, minori centum
non vendam. In contractu enim hujusmodi adjectio moræ
simul cum pretii incremento visa est, quasi innuere decem
velut fœnoris nomine solvendo. Similiter de ejusmodi aliis.
Accedat actus aliquot usuræ cognatos, ex jure item superin-
ducto veritos esse (quos tamen nec sub jam explicato genere
collocant) idque **הרבית מפני הערמת** *propter astutiam incre-*
menti seu ne tum legis sacræ tum scribarum sensus subdolè
heic deluderetur. Exempla ponunt; petit mutuo Simeon a
Rubene siclos centum, negat hic sibi centum esse, sed fru-
mentum, quod tanti valet. Id Simeoni mutuo dat. Is autem
postmodum pro frumento hoc nonaginta rependit. Nihil
heic aiunt in legem sacram commissum, nec quidem usuram
aut **אבק רבית** *pulverem usuræ, quam quasi usuram nuncupa-*
mus, ibi reperiri. Causâ autem jam dicta, Simeonis obligatio-
nem ex nonagintâ repensis non solvi statuere. Sed ad decem ul-
trâ solvendo (ut ita centum redderentur) ex sententia forensi
etiam cogendus erat. Quale tamen in iis, quæ Quasi usuræ no-
mine veniunt, nolunt obtinuisse. Restituendum erat, idque
ex sententia forensi, ut ostensum est, fœnus contra legem sacram
acceptum. Non item quod fœnoris pulverem vocant. Nimirum
nec actione, quâ Pulvis ille ritè peti posset, uti licuit creditori,
nec si sponte solveretur, redhibitoria locus. Talmudici **אבק רבית**

שווא מרבירהם אינו גובה מן הלואה למלוה ואין מחזירין
 אותו מן המלוה ללוה *Pulverem fœnoris cujus jus ex majorum more
 superinducto pendet, à debitore exigere nequibat creditor. Nec ta-
 men creditorem eum debitori rependere cogebat forum.* Contractus
 interea erat illicitus, atque, ut id quod contra majorum insti-
 tuta fieret, plagis aliterve puniendus. Ad jam dictorum ra-
 tionem attinet etiam, quod nec ex jure superinducto, per-
 miserint ei qui fundum pignore acceperat illum Domino sub
 censu locare, quoniam census ille fœnus pro debito, cujus
 causâ pignus acceptum, nimis imitaretur fortè & locum ejus
 suppleret. At verò fuere actus aliqui *שון כמו רבית* qui
 fuere fœnoris instar nec tamen sive ex lege sive ex moribus su-
 perinductis illiciti. Veluti si quis syngraphas alterius minori
 quàm ex eis deberetur emeret. Quin & fas esse duxere Ru-
 beno nummos Simeoni dare, ut is mutuo daret alios Judæ. Ra-
 tionem subjungunt, *אלא רבית הבאה* *quia non vetuit lex sacra aliud fœnoris aut in-
 crementi genus præter id, quod transit à mutuo accipiente ad dantem.*
 Exceptionem demum habent de Orphanorum Bonis, quæ mu-
 tuo à tutoribus dari licitè potuisse volunt, nec jus de Quasi
 Usura superinductum ad ea attinuisse. Verba sunt Maimoni-
 dis; *נכסי יתומים מותר ליתן אותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר ורחוק מהפסד כיצד אומר
 לו תהיה נושא ונותן בהן אם יש שם ריוור תן להם חלקן מן הריוור ואם יש שם הפסד
 תפסיד אתה לברך שוור אבק רבית הוה וכל אבק
 רבית אינור אסורה אליא מרבירהם ובנכסי יתומים
 לא גזרו* *Fas erat Orphanorum bona mutuo tradere viro probo & fi-
 deli & opulento, de cujus bonis spes aperta esset, ex eis lucrum
 potius multò quàm damnum eventurum; ad hunc scilicet modum.
 Bonis hisce negotiator tu. Si inde lucrum eveniat, reddes orphanis par-
 tem suam etiam è lucro. Sin verò damnum, tibi illud sit totum. Nam
 hoc etiam Pulvis est Usura. Et Pulvis non prohibetur nisi ex jure su-
 perinducto, in quo de Orphanorum bonis nihil præstitutum est.* Unde
 constat etiam sub incerto hujusmodi, nihilo scilicet de quan-
 titate Usuræ constituto, neque utrum quid omninò eo
 nomine rependeretur convento, fas fuisse ex legis sacre,
 juxta

juxta illos, permissione, fœnori tradere mutuum; modò id quod sic rependendum esset, sed non pro certo constitutum, è mutuo ut lucrum oriretur. Nam quicquid nomine Pulveris venit, citra scita seu mores superinductos, licitum habebatur. Superinducto autem jure, quod pulverẽ vetuit, Orphanorum bona non continebantur, uti nec ea¹, quæ aut pauperum sustentationi, aut synagogarum usui, aut disciplinæ legis ediscendæ seponerentur. Scilicet hæc omnia pro possidentium seu curatorum arbitrio fœnori, quod Pulvis dictum, dari accipique ritè potuere.

¹ Shulcan Aruch Lib. Iore Deac. 160, §. 18.

CAP. X.

De Usurarum jure, apud Ebraeos, quæ Profelytos Domicilii aliosque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentili, Profelyto Justitiæ factò, postquam fœnori sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuum, nondum redditum. Quid Mahumedes de Usura.

Ux verò capite superiore de Usurarum interdictis sive sacris sive superindictis occurrunt, spectant tantum, juxta Talmudicos, ad Ebraeos ipsos, id est, Judæos sive originarios sive adscititios seu Profelytos Justitiæ, & qui parili cum eis heic jure, id est, qui ullo modo nomen fratris tui, sive retinerent satis, sive ad hanc rem induerent. Lex sacra ^{m; m} *Deut. 22.*

non morsum inferes fratri tuo per usuram &c. Ebraica sunt ^{19.} לַאֲחִיךָ תִשָּׂא וְלֹאֲחִיךָ לֹא תִשָּׂא quibus commate proximo, ut antithesi, respondent וְגַם לַאֲחִיךָ לֹא תִשָּׂא *Alienum seu peregrinum aut exterum usura mordebis, fratrem autem tuum non mordebis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni &c.* Vulgata ibi; *Non fœnerabis (ἐντοκῆς) fratri tuo &c. Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id quod indiget commodabis &c.* Josephus ⁿ item, *Archæolog.* δανείζεν, inquit, Εβραίων ὅτι τοκοῖς ἐξέσω μηδὲν *mutuum dare ad* ^{4. cap. 8.} *usuram, Ebraeorum nemini liceat. Ebraeos addit, ut ceteris non interdici se velle ostendat. Sed etiam Philo* ^o ἀπαγορεύει ἀδελφῶν δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων ἔμῳ τῶν αὐτῶν φύσιν γονέων ἀλλὰ οὐκ αὐτῶν ἢ ὁμοφύλων ἢ *vetat fratri fœnerari; fratrem nominans non*

^o Lib. de Charitate.

solum ex iisdem natum parentibus, verum & quemcunque civem tri-
 bulumve, non item alios seu Gentiles. Jam verò à Magistris,
 legis allatæ verba non ut permissiva simpliciter, sed ut obliga-
 tiva etiam sumuntur; adeò ut velint aliqui saltem, tam præcipi,
 quam permitti, ut quoties mutuo quid darent Judæi, sive Gen-
 tilibus, qui nondum Idololatriæ renuntiarent, sive Profelytis
 Domicilii, id fœnori daretur. Legitur quidem in Misna p;
 אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוה רכירת אכל
 מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולווין מהן ומלוין אותן ברבית
 וכן כנר הושב *Haud conducendum erat pecus ferreum* (sic nomine
 solenni vocant gregem sic conductum, ut locatori à condu-
 ctore, qui periculum omne in se susceperat, integer denuò
 præstaretur) *ab Israelita, quoniam inde nascitur fœnus* (de Pulvere
 fœnoris, juxta superiore capite ostensa, puto loquuntur.)
 At verò à Gentilibus conducere licuit seu mutuo accipere pecus fer-
 reum. Etiam & mutuo dare illis & ab illis accipere fœnori, quod
 pariter dicendum de Profelyto Domicilii. Maimonides q autem;
 הגוי ונר הושב לווין מהן ומלוין אותן ברבית שנאמר לא
 תשיך לאחיק לאחיק אסור ולשאר העולם מותר ומצות
 עשה להשיך לגוי שנאמר לנכרי תשיך מפי השמועה
 למרו שורה מצות תעשה וזה וין תורה *Fas erat cum*
mutuo dare, tum accipere fœnore à Gentili aut Profelyto Domicilii;
nam & scriptum est, non mordebis fratrem tuum. Illicitum est fra-
trem tuum mordere; quod tamen fas, quantum ad reliquum genus
humanum. Quin & accedit præceptum affirmativum de mordendo
extero seu Gentili. Nam & scriptum est, Extremum seu Gentilem mor-
debis, seu ei mutuum fœnori dabis; unde observandum est præceptum
ea de re ibi reperiri affirmativum. Atque ita se habet beic lex sa-
cra. Sic quidem ille; uti & alii passim, excepto quòd sub-
inde nolint verba illa sacra de Gentili esse præceptum affir-
mativum seu singulare, sed explicativum tantum & prioris In-
terdicti, quo fœnus inter Israelitas vetitum, adeoque velint
permissum tantum non præceptum fœnus cum Gentili-
bus. Et errasse aiunt Maimonidem non sine autore vetu-
sto. Nam in Sepher Siphri legitur etiam לנכרי תשיך מצוה
עשה ולאחיק לנ תשיך מצוה לנ תעשה
fœnori mutuum dabis Gentili præceptum est affirmativum,
ut non

p Tit. Baba
 Metzia cap. 5.

q Hal. Melo-
 vva Welo-
 vva cap. 5. &
 præc. negat.
 Mikotz. 153.

r Vide com-
 ment in Mai-
 monid. loc.
 citat. &
 Nachmanid.
 Pirush Tora
 fol. 323 a. &
 lios ad Deu-
 ter. 23. 19.
 Fol. 51. col. 1.

ut non dabis fratri tuo est negativum. Etiam rationem redunt, quare signantiùs hæc permissio adjecta sit legi sacrae de Fœnore, non item legibus de Rapina & Furto. Quoniam scilicet Furtum & Rapina nunquam & nullibi, juxta superius dicta, non illicita. Nec minus vetitum Gentilis bona furari aut surripere, quàm Israelitæ. Scilicet, ex Jure Universali & omnium communi, cui derogari noluit heic numen. Sed verò fœnus contrahitur tam ex consensu pariter accipientis, quàm dantis, adeoque ita contractu hominum nititur libero, ut ex jure universali seu Naturali nihil omninò ei obstare velint. Moses Bar Nachman t de eo quod est, fas esse mutuum fœ-
 nori dare Gentili, verba faciens; **לֹא הִזְכִּיר כֵּן בְּגִזֵּל וּבִגְנִיבָה**
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ גִזֵּל גִּזֵּל גִּזֵּל אֲסוּר אֲבָל הָרַבִּיר שְׁחֹזָה נַעֲשֶׂה
לְדַעַת שְׁבִיהֶם וּבְרִצּוֹנָם לֹא נֶאֱסַר אֵלֶּה מִצֵּד אַחֲוָה
Non ita dicitur de Furto & Rapina, de quibus receptum est illud: Bona Gentilis surripere nefas esse. Sed verò usura, cujus contractus ex utriusque tam accipientis quàm dantis consensu & arbitrio nascitur, minimè vetita est alibi, quàm inter fratres, seu nos, qui fratres invicem sumus, id est, Judæos. Quo etiam tradunt pleraque in sacra lege occurrentia de officiis humanioribus. Atque extra juris stricti obligationem passim fermè admittunt illud ut
 monitum generale **הַנֶּכְרִי הַגֵּשׁ אֶת הַנֶּכֶד** à peregrino seu Gen-
 tili exiges. Quantumvis autem ex lege sacra sic permissum
 volunt fœnori Gentilibus mutuum dare, atque ab eis acci-
 pere, ex jure tamen superinducto seu sapientum decretis, illicitum habitum est Judæo mutuum quid dare Gentili **בְּרַבִּית**
קִצּוֹצָה fœnori propriè dicto, ac sic constituto ut similè inter Ju-
 dæos esset illicitum, **אֲלֵּיּוֹ בְּכֶרֶךְ חַיִּי** nisi tantum vitæ suæ pro-
 spiciendo, id est, nisi ideo id fieret, ut tutius vitâ suâ inter Gen-
 tiles gauderet. Ratio adjungitur; **וְלִמּוֹר מִמַּעֲשֵׂיו**
עֲמוֹ Id decreverunt, ne Judæus ex moribus Genti-
 lis & frequentiori ejus inde consuetudine malè doctus evaderet. Existi-
 mabant nempè, tum ex sacri spe lucri, tum è crebris, quæ fieri solent, mutui efflagitationibus, Judæum Gentilis fami-
 liaritate nimis sic usurum. At verò sic non vetari volebant om-
 nino, quicquid Pulveris usuræ nomine, quod capite explicatur su-
 periori, venerit; ut nec mutuum fœnori quomodo libet cunque

t Pirush To-
ra fol. 323 a.

ut Deut. 15. 3.

& videfis
supra lib. 4.
cap. 3.

à Gentili accipere. Subjiciunt & hujus rationem, שהרי הוא
 בורה מלפניו ואינו רגיל אצלו *quoniam Iudæus* sic debitor,
fugiet presentiam Gentilis nec consuetudine ejus utetur. Ceterum
 excipiunt הכם הלמד *discipulum sapientis* seu sapientem aut
 Jurisconsultum qui, legis Judaicæ studiosior Gentilium palam
 aspernator esset. Ei enim, quoniam nihil mali ex Gentilium
 consuetudine viro scientiori imminere censebant מותר להלות
 ברביר אפילו להרוויח *fas erat mutuum Gentili fœ-*
nori dare, etiam ideò tantum ut lucrifaceret. Nec verò Gentili
 tantum statuunt fas fuisse sibi ipsis fœnori pecunias tradere,
 x. Gem. Hie- verum & Judæo * apostatæ, quia fratris nomen exuerat. Ita
 90 solymitana
 ad tit. Abo- scilicet occurrit opinio velut receptissima, in quam tamen ali-
 da Zara cap. qui non consentiunt, ne qui sic fœneraretur, sextam interea
 5. fol. 44. col. legem de offendiculo coram cæco non ponendo violaret, cum
 4. Shulcan scilicet in causa esset, ut apostata fœnori acciperet, quod ne-
 Aruch lib, fas item esse Judæo ex lege sacra volunt. De Profelyto de-
 Iore Dea c. mum Justitiæ qui sive dederat sive acceperat fœnori ab Israe-
 159. Respon- lita, dum Gentilis adhuc erat, ad hunc modum tradunt y. Si
 sa ad Mai- accepisset à Gentili pecunias Judæus fœnori וקפן עליו במלוה
 monidis lib, & novatione contractus tam fœnus quàm sortem in corpus mutuum
 Mispatim di- unicum conjecisset Gentilis & postmodum Judaismo, ut Prose-
 36. y Maimonid, lytus Justitiæ, dedisset nomen גובה את הקרן והרבית
 hal. Melo. actio ei competierat tam pro fœnore quàm pro sorte, sic conjun-
 vva Welo- ctis. Nam citra novationem ejusmodi, fœnus suo nomine
 vva cap. 5. seu solum heic peti volebant. Adeoque si contractus illa no-
 Shulcan A- vatio post Judaismi susceptionem facta fuisset גובה את הקרן
 ruch lib. ci- actione pro sorte, non pro fœnore uti potuisset. Si
 tat, cap. 171. verò Gentilis à Judæo mutuum fœnori accepisset, etiam si post
 Profelytus factus esset quàm novatio ejusmodi accessisset, tam
 in fœnus quàm in sortem actione uti potuit Judæus. Id est
 quicquid fœnoris in creditoris Gentilismo Judæo debeba-
 tur, sive in mutui corpus sic conjectum, sive minimè, ei
 solvendum erat. Post exutum autem Gentilismum, tam Pro-
 felytos Justitiæ, quàm Originarios, utpote fratrum nomine
 rebus in hujusmodi satis comprehensos, legibus sacris de Usu-
 ra, teneri volunt. Sed manifestum ex his est, Talmudicos
 censere nihil omnino in jure Naturali seu quod omnes ob-
 liget,

liget, reniti quo minùs quis mutuum fœnori tradat, neque inde simpliciter, furtum committi. Neque rationem video in eo, quod memorat Sixtus Medices de Rabbiorum Romanensium aliquot sententia, non licuisse ex lege sacra ipsis omninò fœnerari. Subinde, concluderunt (sic ille post verba illa de לשון capite proximè superiori ex eo citata) nullo modo licere Hebraeis, neq; in suos, neq; in alienos exercere usuras. Id quod ab eodem antistite (Archinto tunc Romæ vicario) per sententiam solennem confirmatum est. Christianorum hac de re scita in scriptis eorum obvia sunt. Sed ante alios consulas opus incomparabile Claudii Salmasii de Usuris, pridem editum. Mahumedes autem لا يأكلون الربوا لا

z Alcoran

Azoar. 2.

Arab. 4. lat.

يغوسون الا كما يقوم الذي يتخبطه الشيطان من المس
فانك يناسرم قبالا انما البيع مثل الربوا وحل الله البيع

Quod rectè satis vertit Retinensis. De Fœnore viventes, non nisi quasi demoniaci resurgent, cum ipsi fœnerari, quod Deus nefas & illicitum statuit, licitis annectant, dicentes fœnus esse qualis est mercatura. Sed inter suos non alienos hoc habent illicitum Mahumedani.

a Vide Cl.

Salmasium

de Usuris c.

21. p. 666.

CAP. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; ac de Lufibus ejusmodi. De Avibus aliisque animalibus sic instituendis, ut exuntia redirent, in domini commonium, illicum more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis.

Extum demum & Septimum eorum quæ ad Talmudicorum sententiam de Dominio atque Obligatione circa illud, versante adeoque de Furto ostendendam supra selegimus, Capita sunt de Bonis Aleâ seu Certamine alio ludico lucrifactis, & bestiis & volucris sic nutritis institutisq; ut comitiores redirent, & de columbis capiendis atq; columbariis. De hisce uti & de aliis consimilibus בכרים aiunt,

b Maimonid.

hal. Gazila

Waibda cap.

6. Mosi Mi-

kotzi Prac.

aff. 73. fol. 152.

col. 3.

הרבה

אסור חכמים משום גזל והעובר עליו גזל
Sunt res non pauca, quas vetuere sapientes, nomine furti. Et qui in-
terdictum illorum in eis violaret, fur erat. Bina quæ diximus affe-
 runt exempla, veluti reliquis multum insigniora. De Priori
 aiunt; eum qui Aleâ, Talis, id genus aliis lucri quid sibi fe-
 cisset, reum fuisse *גזל מרבריהם* furti seu rapinæ, quæ qui-
 dem non ex lege sacra seu civili suo, a Numine ipsis præstituto,
 nedum ex jure Naturali, sed ex *scitis majorum*, seu qui rebus
 cum imperio ac potestate juris superinducendi præerant, sic
 dicenda. Scilicet tametsi certaminibus ejusmodi non deerat,
 tam victi, quam victoris assensus præuius, adeoque invicem
 contractus interveniebat, unde, quantum ad jus sive Natu-
 rale, sive eorum in corpore Mosaico Civile spectat, ex victo-
 ria licitè ut in alienationibus cessionibusque juris naturalis per-
 missivi aliis, lucrum acquirebatur; ita nihilominus Certami-
 num ludicrorum mos ille displicuit eorum majoribus (qui re-
 bus præessent, & quorum suffragiis & consensu involuta sunt
 totius populi, juxta modum & rationem illius reipublicæ, adeo-
 que Ebraeorum omnium, qui certarent pariter suffragia & con-
 sensus) ut ex victoria ejusmodi ludicra nihil postmodum
 acquirere fas esset, furtumque ab acquirente committere-
 tur. Nam ex dominii obligationisque temperamento civili
 sic adjecto, id furtum fiebat, quod citra ejusmodi temperamen-
 tum omninò licitum. Binas autem ob rationes hoc superindu-
 ctum. Tum ut doli mali, quo certamina ejusmodi minimè carere
 solent, ansa præriperetur; tum ut artibus bonis, & quæ Socie-
 tati humana conducibiliore essent, non ludicris homines se ex-
 ercerent, qua de re consulas jam dicta libro c quarto. Addunt,
 וכן המשחקים בבהמה או בחיה או בעופות ועושים
 תנאי שכל שתנצור בהמתו או תרוץ יותר יקח מחברו
 כך וכך יכל כיוצא ברברים אלו הכל אסור וגזל מרבריהם
והוא Similiter si qui instituerant pecorum, ferarum, aut volucrum
 certamina ludicra, adjecta conditione, verbi gratiâ, ut cujus pecus
 sive pugnâ sive cursu vinceret, is summam aliquam ab altero accipe-
 ret, & si quid aliud ejusmodi fieret, id illicitum; & furtum, ex ma-
 jorum scitis, inde committebatur. Nec quidem contractum illum
 seu stipulationem, quæ intercertantes haberi solet, consonam
 satis

c Cap. 5.

fatis fuisse statuunt contractuum seu cessionum formulis, quibus penes ipsos dominium ritè transferebatur, de quibus supra capite quinto. Atque inde intelligendum Talmudicum d. illud d. Gemar. Babilon. ad tit. Sanhedrin cap. 3 fol. 24. d. & bidesis I. Cochium in Tit. Talmud. Sanhedrin pag. 27. de alea lusu; וְכִי תִּשְׁכַּח הוּא וְכִי תִּשְׁכַּח לָא קִנְיָא contractus imperfectus est & qui ex fortuna pendet, quali res non ritè adquiruntur. Quod sumendum semper de Ebraeis solum ipsis & eis qui in eorum transierant ritus. Nam non solum Gentilibus in ditione Israelitica, nedum alibi, fas fuisse ludicris ejusmodi certaminibus (nisi etiam superinduceretur, quod vetaret, jus aliquod civile) uti volunt atque inde, juxta pignora quibus certarent, sine furto lucrifacere, verum etiam nec furtum fuisse, si Judæus cum Gentili certans pignus lucrifaceret, licet interea alio nomine certamina ei hæc etiam sine pignore, pro interdictis haberentur; quoniam nimirum inter ea, quæ Societati humanæ plane inutilia haberentur, censita sunt. Talmudici; תַּמְשַׁח בְּקוֹבִיָּא עִם הַגּוֹי אִין בּוֹ אִיסוּר גּוֹל אַבְל יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר עוֹסֵק בְּדַבְרִים בְּטָלִים שְׂאִין רָאוּי לְאָדָם שִׁיעֻסּוֹק כָּל יְמֵי אֱלֹהֵי בְּדַבְרֵי חֲכָמָה וּבִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם Qui verò alea luserat cum Gentili, non violat interdictum (hoc à majoribus superinductum) de furto (cujus tamen interdictum naturale tam ad Gentiles, quam Ebraeos, atque ad utrosque pariter invicem attinuisse docent, ut in superioribus non semel est ostensum) Sed aliud interdictum de rebus inanibus non incumbendo. Neque enim hominem decet ullo vitæ suæ tempore rebus aliis incumbere præter eas, quæ aut Sapientiæ studiū spectant, aut commodum publicum. Certè & alea atque id genus ludi interdicuntur, nec semel, in Mahumedis Alcorano. Claudat hic agmen illud de bestiis ac volucribus sic instituendis, ut exeuntes comitatores in domini commodum redirent, ac de Columbibus capiendis nutriendisque. Capite quinto libri quarti diximus quidem de eis, qui nutrireut columbas & animalia alia in certamina, jura superinducta, ut jam ostensum est, violantes. מַפְרִיחַ יוֹנִים nuncupantur, quod denotat tum qui columbas volare docerent in certamen, tum qui sic instituerent, ut evolando comitatores domum redirent, aliisque ita columbis dominos ditarent; sub quo nomine signantiùs usurpato eos pariter indicari volunt, qui in similes artes alia quæcunque instituerent animalia.

f Hal Gazila Hoc igitur facere ex majorum scitis vetitum f est, furtumque
 Wabida cap. sic committi constitutum. Maimonides; מפריתו יונים כיצד
 o. Moses Mi- לית יפריח אדם יונים בתוך הישוב שחיי לוקח
 kotzi Pra- ממון אחרים שלא כדן מפני שמשלם סכר ויבוא
 cept. aff. 73. נקבה משובך אחר או נקבה וחבית זכר ולא יונים
 E. gloss. Tal- בלבר אלה כל העושה כזה בשאר עופות אחר
 mond. Baby- או בהמה הרי זה גולן מבריהם וכן אסור חכמים
 lon. tit. San- לזור יונים בתוך הישוב מפני שהן של אחרים
 hedrin, fol. Quod
 25. a. de eis qui Columbas volare docebant aut volatum emittebant, superin-
 ductum est, sic intelligendam ut non liceret quis columbas volare docere
 in loco habitato (ubi scilicet incolæ circum sive columbaria sive
 alia loca haberent, quibus juxta morem, de quo statim, colum-
 bas in sui simpliciter commodum domesticum nutrent) Nempe
 bona aliorum, contra quam debuit, surripiebat. Quoniam scilicet
 emittebat masculum, qui secum adduceret feminam, uti & feminam,
 qua secum redeunte masculum adduceret ex columbario alterius. Ne-
 que jus hujusmodi solum in columbis obtinuit. Nam si quis alias sive
 aves sive feras sive pecora sic institueret, pariter & is fur erat ex ma-
 jorum scitis, non ex lege sacra ipsis civili aut naturali. Quin &
 petarunt sapientes aucupio sectari columbas in loco habitato, quoniam
 in bonis fuere alienis. Nimirum citra jus hujusmodi superindu-
 ctum neutiquam censebant furtum committi in animalibus,
 quæ illices redeuntessic comitarentur. Sed per Occupatio-
 nem illa, aut ut Feræ naturæ, aut ut res sive Deperditas nec
 lege de rebus ejusmodi sacra (de qua supra) comprehensas
 aut Derelictas ritè satis ei, ad quem advenirent, adquiri. Cui
 libertati derogatum, ut ostensum est, ibant qui rebus præe-
 rant, idque in primis דרכי שלום מפני Charitatis seu huma-
 nioris invicem officii causa. Inde etiam est quod de retibus laque-
 isve aliis columbis capiendis adjiciunt. Misna g אין פורסין
 g Tit. Baba נישובים ליונים אלא אם כן רחוק מן הישוב שלשים
 cap. 7. §. ult. רים retia columbis capiendis non sunt expandenda intra triginta
 h Vide sis Con- stadia a loco habitato. Triginta stadia sunt Magistris heic qua-
 stant. L. Em- tuor milliaria. Alia tradunt de retibus columbarum capturæ non
 pereur ad tit. tendendis intra spatia multò ampliora, ubi h sive vineta essent
 Baba Kama sive columbaria; idque sive columbaria illa Ebraï alicujus essent,
 cap. 7. p. 183. etiam ipsius qui tenderet, sive Gentilis sive publica. Nimirum
 &c. nefas

nefas erat, ex jure quod diximus superinducto, retibus seu laqueis capi columbas, quæ five in sacrificia five in victum aut vilis, aut ædibus aut columbariis, five privatim five publice nutrentur, ne quis sic captando, in commodum sui singulare eas alios atque aliorum in usus, utcunque naturæ feræ, ita destinatas interverteret. Quod verò adjiciunt, juxta columbaria ne quidem sua cuiquam retia tetendisse licitum; id ex eo pendebat, ne alienorum columbariorum columbas ad sua, ut fieri solet, advolantes fortè caperet. Horum tamen nihil absque ejusmodi jure superinducto, illicitum habebant. Columbaria autem extruere nemini habebant illicitum; neque ex jure naturali neque ex eo quod ipsis erat civile ac sacrum seu à Numine datum. Scilicet inter volucres naturæ feræ eas ita censebant, ut nihil inde existimarent contra dominii alicujus privati committi jus ex eo quod circumvolitando agros in vicinia satos expilarent. Nec leges de pauperie per animalia illata huc attinere volebant. Scilicet eas tum sibi tantum civiles fuisse, nec ad Gentiles inter se ex jure suo Naturali seu Noachidarum spectasse (ut capite supra secundo ostensum est) tum animalia undiquaque in domini potestatem ac proprietatem redacta, nec ita circumvagantia dominosque (quod antenus tantum ita dicendos) ex soli adiunctumque mutatione toties mutantia, duntaxat in se continuisse. Præscripta nihilominus ex jure illo superinducto habebant spatia intra quæ nec columbaria extruere licuit; nempe columbis nutriendis. Talmudici; מרחיקין את השוכר מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שוכר בתוך שדהו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח כדי שלא ימשכו הגוזלות *Cubitorum quinquaginta spatia distare debuit ab urbe columbarium. Nec extruendum cuiquam erat columbarium in agro suo, nisi in quamlibet plagam solum haberet circumjacens cubitorum totidem. Ne scilicet pulli columbini exeuntes agro alieno, qui proprius esset, comedendo aliterve damnum inferrent.* Sic de columbario extruendo statuere. At verò לא לקחו מאחר אפי' היה בינו ובין תחילת שדהו חמירו בירר רובע בלבד הרי זה בחוקתו ואין מחייבין אותו להרחיק *Si quis columbarium emeret ab alio etiam si esset spatium inter columbarium illud & terminum agri vicini*

non majus quàm cubitorum dictorum pars quarta, ita illud sufficiebat, ut cogendus non esset ulterius illud movere. Quæ sic tradita committas jam licet cum obiter disputatis tum apud Theologos tum Jurisconsultos Christianos de columbariis atque jure ea construendi. Uti & reliqua superius ostensa, cum eis, quæ de rebus non dissimilibus apud Scriptores Christianos passim occurrunt. Ex hisce demum cunctis, quæ sic selegimus, ut specimina singularia de Dominio atque Obligatione Permissione neque circa illud ex jure Pacis versante, non obscure patet, quomodo atque unde Talmudici quæstiones de Furto, ex illo jure, discerni voluerint. Interdictum quidem ejus Naturale esse non dubitarunt. Sed objectum ejus ac materiem, id est, Dominium, atque Obligationem Permissionemque circa illud versantem, aliter atque aliter tum pro civilis sui, quod sacrum erat, tum pro superinducti juris discrimine vario, se semper habuisse statuerunt. Nec citra horum, quæ pro ingenti Personarum, Locorum, Temporum, Rerum publicarum varietate adeò diversa sunt, apices diligentius exploratos, posse Interdicti violationem observationemve satis omninò dignosci. Et de Selectis ex jure Pacis hæc tenus.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum, ex jure Belli, Dominio acquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebræos, tum alios Orientis populos, Belli causis.

i Misna. tit.
Sota cap. 8.
& Gemaræ
& commen-
tarii ibidem.
& videfis
Petrum Cu-
neum de Re-
pub. Hebræo-
rum lib. 2. c.
19. & Guil.
Schikard. lib.
de Jure Re-
gio cap. 5.
k Deut. 7. 1.
& 20- 17.

Bellum, cujus jure Ebræi sibi Dominium adq̃situm decernebant (nam quid ipsi senserint de aliorum ejusmodi jure, seorsim mox) duplicis erat generis. Alterum quod מלחמת מצור seu Bellum ad quod ex præcepto divino ipsi obstringerentur מלחמת א"י item dictum, id est, Bellum Terræ Israelis. Alterum quod מלחמת הרשות Bellum ultroneum seu pro eorum, qui ejus præessent, arbitrarij sive gerendum sive prætermittendum faciendumve, vocitant. Primum genus erat maxime adversus septem illos populos k Hitthæos, Gergesæos, Amor-

Amorraeos, Cananaeos, Pherizeos, Hivaeos & Jebuseos præter Amaleckitas¹, terræ utpote Sanctæ pristinos dominos. Secun-^{1 Ibid. 25. 19.}
dum, adversus finitimos, pro re nata, alios; id quod suscipien-^{m Misna &}
dum fuisse, aut gerendum nolunt citra ^{m decretum Synedrii}
Magni seu septuaginta-unius-viralis. Et utriusque etiam gene-^{Sanhed. cap.}
ris, alia illatas antea injurias ulciscendi animo gesta, alia tantum ^{1. & 2. Ba-}
ad adquirendum, firmandum, augendum sibi Dominium & ^{byl. fol. 16. a.}
Imperium. Ubi in ultionem, veluti in Pœnam injustitiæ gesta ^{Hierosolym.}
sunt, non solum subactorum hostium res in victorum Domi-^{fol. 19. col. 2.}
nium transibant, sed etiam capti pro libitu idque sine sexûs ^{& 20. col. 2.}
ætatisve discrimine cædi soliti. Neque ita rara sunt ea de re in
Federe veteriⁿ exempla. Ad utrunque verò genus quod dixi-^{n Deut. 2. 34.}
mus (sed tantum quoties sine ultionis causâ bellum susceptum ^{Num. 31. 17.}
est) attinere volunt leges illas, de militiâ, sacras; ^{1. Sam. 30. 17.}
Si quando ^{o Deut. 20.}
accesseris ad expugnandam civitatem, primò offeres ei pacem, quam
si acceperit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est ^{וְכָל עַמּוּ}
לְךָ לְמַסּ וְעַבְדוּךָ ^{וְכָל עַמּוּ} *sint tibi sub tributo & serviant tibi. Sin autem*
fedus inire noluerit, & fecerit contra te bellum, oppugnabis eam. Et
cum Dominus Deus tuus tradiderit eam in manum tuam, percuties
in ea omnem masculum acie gladii. Mulieres tantum & parvu-
los, jumenta & quicquid fuerit in civitate & omnem prædam tibi
diripies (ubi malè vulgata, *Exercitui divides*) *& comedes de spo-*
liis inimicorum tuorum, quos tradidit Dominus Deus tuus tibi. Sic
nimirum facies cunctis civitatibus, quæ à te longius distita fue-
runt, quæ non sunt de urbibus istarum gentium. Sed de civita-
tibus populorum istorum, quos dederit Dominus Deus tuus tibi in
possessionem seu hereditatem, non permittes vivere ullum qui spi-
rat. Quia exterminando exterminabis eos, nempe Hittæum, A-
morraeum, Cananæum, Pherizæum, Hivæum & Jebusæum (Ger-
gesæus adjicitur apud Hellenistas; uti etiam in codice Sa-
maritano) *sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Ne scilicet*
doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi fecerunt diis
suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum. Cum obsederis
civitatem multis diebus & pugnaveris contra eam, ut capias
eam (^{לֹא תִשְׁחַתּוּ}) *non perdes arbores ejus, ut impel-*
las securim in eas, sed comedes de eis & non succides. An li-
gnum agri homo est, ut abeat à facie tua in obsidione? (quod pro-

ximat veritati Ebraicæ; satis adstipulantibus etiam vulgatæ, Græcæ, Arabicarum & Chaldaicarum paraphrasium autoribus, quorum plerisque negatio etiam heic adjicitur, *lignum seu arborem esse non hominem, ut abeat &c.* p, eodem sensu.) *Tantum illam arborem, quam agnoveris esse arborem infructuosam* (vulgata, *si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia & in ceteros apta usus*) *illam perdes & succides, ut obsidionis machinas extruas in civitatem illam, quæ contra te dimicat.* Ut ritè dignoscatur, qui fuerit Ebræis sensus harum legum militarium, & quomodo ex jure belli tum Res tum Personæ in eorum transfirent sive Dominium sive Potestatem, videndum est, primò de Belli heic eis intellecti Causis, secundò de eo Indicendo, tertio de Federe & Deditione, quarto de Federis & Deditionis Averfatione belloque inde inferendo, quinto de Urbibus Regionibus ac Personis subactis & Præda. Alia erat causa belli in fepem, quos diximus, populos & Amalekitas, ex præcepto *gehalach. Melachim cap. 5.* *ex oraculo supremi omnium rerum & personarum domini de quo dubitare nefas pendebat.* Et ad hanc rem D. Augustinus, *Hoc genus belli, inquit q, sine dubitatione justum est, quod ad finem cap. 8. Misna tit. Sota Mos. Mikotz. Præcept. aff. 116.* *Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & qui novit, quid cuique fieri debeat, in quo exercitus non tam auctor belli quam minister judicandus.* Ultronei in alias gentes belli causam necessariam non comperio obtendi apud Magistros aliam quam להרחיב *ut dilatarentur fines Imperii* *Exod. 14. 13. גבול ישראל גלה הרבות גדולתו* *ut ampliaretur majestas ejus.* Nec injuriam seu qualecunque vindictæ meritum aut tutelæ suæ rationem necessariò præcedere debuisse (ut ferè scriptores Christiani) statuunt. Adeo ut nulla gens esset, terræ nullæ in quas injustum censerent bellum, decretum nempe à Synedrio Magno LXXI virorum (quod heic semper fundum fieri volebant) neque, ut ipsum decerneret, alia præter prolationem imperii, causa haberetur necessaria. Quin tametsi toties interdiceretur *salas in Ægyptum reditus*, nihilominus fas habebant etiam illuc ad bellum inferendum & subigendam sibi terram populumque reverti. Certè & in Concione ad milites Phinees apud Philonem Midianitas adgressurus, *וַיִּשְׁמַע פִּינֶחָס בֶּן־עִלְיָאֵן אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה מִדְיָאֵן אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרָא אֶל־כָּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲשֶׁר־עָשָׂה מִדְיָאֵן אֶל־יִשְׂרָאֵל*

p Et vide Iosephum Archaolog. lib. 4. cap. 8.

q In Iosuum quest. 10. & vide Pet. Abelard. in Heloissa Problemate 8.

r Maimonid. Melachim cap. 5. adde Gemar. & R. Obadiah Bartenor. ad finem cap. 8. Misna tit. Sota Mos. Mikotz. Præcept. aff. 116.

t R. Eliezer apud R. Alphesum in extremo capit. ult. tit. Sanhedrin & Maimonid. Melachim c. 5.

u De Vita Mosi lib. 1.

τὰ ἐτέρων, inquit, ἢ μόνον ἢ μάλιστα εἰσιν οἱ πόλεμοι, ut occupentur
aliena, est sola causa belli aut precipua. Atque ex lege sacra pau-
 lō antè allata jus sibi hoc eliciunt; *si quando accesseris ad expu-
 gnandam civitatem &c.* Perinde ac si illà satis innueretur ci-
 vitem aliquam atque gentes alias quascunque expugnare
 eis, tum ritè decreto tum indicto, ut ibi præsistitur, bello,
 fas esse. Qua de re videsis etiam quæ sub finem capitis su-
 perius tertii occurrunt. Sed modestius multò de gentis hu-
 jus suæ armis, Flavius Josephus^x; *ἐδὲ τὴν ἀνδρίαν ἡσκήσαμεν*
ἐπὶ τῷ πολέμῳ ἀρχαῖς χάριν πλεονεξίας, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τὰς νό-
μῳ διαφύλαττειν Nec fortitudinem exercuimus, ut bella avaritiæ
causâ susciperemus, sed ut leges servaremus. Quibus verbis ta-
 men non omninò negatur jus eis fuisse alienas, extra causam
 ejusmodi, armis invadendi terras. Nec sanè defunt obtensi
 illius Juris ut avari fortè vestigia in eo, quod legimus de Ju-
 dæis Europæis Monarchiam universalem sub annis abhinc
 quadringentis, summoperè affectantibus. Matthæus Parisien-
 sis anno salutis 1241. *Labentibus illorum dierum curriculis, mul-
 ti Judæorum de partibus transmarinis, præcipuè autem de Imperio
 credentes quod plebs Tartarorum & Cumanorum essent de genere eo-
 rum, quos Deus in montibus Cassiis precibus Alexandri magni quon-
 dam inclusit, convenerunt in loco secretissimo, ex communi condic-
 to. Quos, qui sapientissimus eorum & potentissimus videbatur, sic allo-
 quitur; Fratres qui estis semen Abrahamæ præclari, vinea domini
 Sabaoth, Deus noster Adonai nos diu sub potestate Christianorum permisit
 affligi. Sed nunc venit tempus quo liberamur, ut ipsos vice versâ
 Dei judicio opprimamus, ut salvi fiant reliquie Israel. Exierunt nam-
 que fratres nostri, tribus scilicet Israel, quondam incluse ut subdant
 sibi & nobis universum mundum. Alia ibi sequuntur quæ illuc
 tendunt. Neque verò apud Judæos solum hujusmodi de
 bello sententia obtinuit, sed etiam apud alias in Oriente
 gentes una ea & vetus causa bellandi, profunda libido imperii &
 divitiarum (quæ verba sunt Sallustii y) maximè semper obtinuit, y *In Catilina,*
 idque apertè, sine aliâ prætectu, perinde ac si eorum sensa
 de jure belli inferendi ad amussim explicasset Tiridates Arme-
 niâ pulsus, cum Vologesem Parthorum Regem in arma adversus
 Roma-*

z Tacit. An- Romanos excitans, non ignavia, monuit, z, magna imperia con-
 nal. 15. tineri; virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa
 fortuna aequius quod validius. Et sua retinere, privata domus; de
 a Hist. 1. alienis certare, Regiam laudem esse. Et de Nino Assyriorum Re-
 ge, Justinus a; domitis proximis, cum accessione virium fortior ad a-
 b Dipnosoph. esset, totius orientis populos subegit. Et de Syris & Medis Athenæus b;
 lib. 12. hos scribit illorum regnum armis ademisse, ut & horum Persas
 ὅτι αὐτὰρ ἐπεὶ ἐνέκα ἡ ἑκταυροσύνη τῆς αὐτῶν ἐξουσίας non aliam ob cau-
 sam, nisi sola dominandi cupidine. Et plura legas apud Platonem
 in Gorgia, de sententia illa Orientalium, qua ex superiorum
 solummodò viribus iustitia inter principes aliosve bellum ge-
 rentes decernitur. Id genus alia satis sunt obvia. Atque Ma-
 humedes, cui tot Orientis Austrique populi nomina dede-
 runt, de bello aliis inferendo, ac subjugatis tributo impo-
 nendo, ut demum nullum esset præter Mahumedanum o-
 mninò imperium, ad hunc modum in Alcorano c præcepit

c Azar. 9.
 19-

قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله ولا باليوم الآخر
 ولا يحرمون ما حرم الله ورسوله ولا يبذبنون
 دين الحق الذين اوتوا الكتاب حتي يخطوا الحربه

Bellum inferte in eos, qui non credunt in
 Deum atque in Diem futurum, aut non pro interdicto habent,
 quicquid interdixit Deus & legatus ejus, aut non recto judicio ju-
 dicant eos, qui acceperunt scripta [seu instrumenta federis] a-
 deo ut tributum præstò pendant & subjugentur. Judæos innuit
 & Christianos, per eos qui acceperunt instrumenta Federis,
 seu Federatos, ut disertè explicat ibi Mahumedes Ben Ach-
 med. Et de federe illo luculentum est, quod locum hunc
 aperiat & τὸ ἰσχυρὸν instrumenta federis ibi denotare
 probet, testimonium, tum apud Mahumedem Abu-
 giafarem seu Georgium Elmacinum, sub initio Historiæ
 Saracenicæ, ubi de Judæis, Christianis, aliisque in fidem re-
 ceptis

ceptis verba fiunt, adjecto illo *وكتب لهم كتب* *scripsit*
eis instrumentum, quod de federe planè intelligendum, tum ex
 ipso federis à Mahumede cum Christianis initi instrumento pri-
 dem ex Oriente allato, & Parisiis publici juris factò; quo tute-
 lam federatis pollicetur. Misere locum illum vertit, uti & ali-
 os non paucos, Rubertus Retinensis. *Non credentes*, inquit,
in Deum, dieique futura, & non facientes Haram qui suo legato Deus
Haram constituit, & non rectè litigantes velut ceterarum legum homi-
nes, usque quo vestri tributarii subiectique fiant, expuguate. Im-
 postor Italus q, qui ex Arabico transtulisse se simulat, Reti-
 nensem heic, ut ferè alibi, sequitur, excepto quod portenta *q Arriabau.*
 illa verborum *& non facientes Haram qui suo legato Deus Haram*
constituit, cum ne ariolari quis posset, sine Arabici exempla-
 ris aut sermonis ope, quid ibi foret substituendum, pruden-
 ter quidem ac omninò prætermisit. *Haram* verò ipsum est
حرم vocabulum scilicet Arabicum inter Latina, admodum
 etiam ipsa invicem incongrua, heic retentum, & quod inter-
 dictum est, seu illicitum, atque *interdicere* tum ibi tum sexcenti-
 es alibi in Alcorano significat. Unde & Achmetides exponit
 illud *ما حرم الله ورسوله* *quicquid interdixerit Deus & pro-*
 pheta ejus, per *كالخمر* *quemadmodum vinum* atque id genus *c Azoar. 2.*
 alia in Alcorano interdicta. Præceptum autem illud Ma-
 humedis de bello aliis inferendo, ne quis fortè autumet non
 tam ad dilatandos, nudo jure belli, imperii fines attinere,
 quàm ad aliarum religionum libertatem adimendam & Mahu-
 medicæ propagandam; animadvertendum est, tum bellum,
 ex præcepto illo, ut simpliciter subjugentur ii, in quos geri-
 tur, & sub tributo libertatem retineant, inferendum esse *f Vid. Claud.*
 tum alibi ipsum Mahumedem tanti cetera qualiumcunque re-
 ligionum genera & tam indiscriminatim habuisse, ut, five Ju-
 dæus, five Christianus, five neuter quis esset, modo in De-
 um ut Creatorem & remuneratorem & in magnum futuri ju-
 dicii diem vitæ integer crederet, eum amplam justitiæ
 & pietatis mercedem admitteret adsequuturum. Ver-
 ba ejus sunt *ان الذين آمنوا والذين هانوا* *g Alcoran. in*
Azoar. 2.

والنصارى والصابئين من آمن بالله واليوم الآخر وعمل
صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم

بحرور *Rectè credentes seu Elmunim, Iudaei item, & Christiani,*
qualescunque demum sectarii, modo credant in Deum & diem futurum,
& faciant, quod justum est, mercedem suam nanciscentur apud Domi-
num suum, nec timore nec merore afficientur. Quod sectarios
vertimus, in Arabico scilicet الصابئين id Retinenfi lege sua
relieta in aliam tendentes ibi significat. Sed Mahumedes Ben
Achmed hoc interpretatur per طائفة من اليهود لو النصراني

sectam sive ex Iudaeis sive ex Christianis, atque illud بيوم الآخر in
diem futurum per في زمن نبيينا in tempus praestitutum à prophe-

ta nostro, quod aliud à die Resurrectionis ultimique Iudicii, Mu-
sulmanis denotare nondum didici. Mercedem autem ibi me-

moratam nuncupat ille ثوابين لعمالهم compensationes operum suo-
rum. Ne autem quis à Mahumedismo ad aliam transeat re-
ligionem, non sine comminatione gravissima in eadem Azoara
interdicitur. Sed de bello, ob imperii tantum cupidinem ita

h De Civita-
te Dei lib. 4.
cap. 6.

illato, D. Augustinus h, quem scriptores Christiani plerunque
heic sequuntur, Inferre, inquit, bella finitimis & inde in cetera
procedere, ac populos sibi non molestos solà regni cupiditate contene-
re & subdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum est?

† Epiphanius
in Ancorato.
Inseb. alii,

Et vetus sane est apud scriptores Christianos i traditio, ex Ori-
ente recepta, Noachum, cum orbem terrarum filiis ac nepo-
tibus distribueret, eos jurejurando adegisse, ne quis eorum
alterius terminos transgrederetur; τὸν δὲ ὑπερβαίνοντα τὴν ὅρκον

ἀλάτῃ ἐξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ὅρκῳ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ,
qui verò jusjurandum praescriptum violaret, ipsum ac univer-
sum semen ejus ex conceptis jurisjurandi verbis iri funditus disper-
ditum. Quod sanè Orientalium de bello, imperii
tantum

tantum cupidinis causa, rite nec contra fas inferendo sententia est satis dissonum,

CAP. XIII.

De Belli, ex Jure Ebraeis aliisque Gentibus interveniente, Indictione.

Um igitur nec injuria praecedens, nec tutela sui necessaria heic esset, sed augenda imperii amplitudinis ratio tantum, ex Magistrorum (quibus & Orientis vicini adsenserunt) recepta sententia, iuxta belli suscipiendi causa haberetur, ad ejusce denuntiationem seu indicendi formulam, rerum repetendarum seu Clarigationis jus, quod ferè in Occidente, saltem olim, obtinuit, semper attinere non potuisse nemo non videt. At verò nisi nuntiatum, nisi indictum, geri nolebant, disertis etiam Legis supra allatae verbis satis moniti. Bellum autem indicere eis erat, deditionem ac fedus solum, ab hostibus (nam illud nomen satis attinebat ad eos, in quos bellum decernebatur, modo superius memorato) deposcere, quod offerre eis seu invitare eos ad pacem nuncupant. Maimonides; *אין עושין מלחמה עם אדם בעולם; עד שקוראין לו שלום אחר מלחמת הרשות ואחר מלחמת מצוה* Minimè inferre licuit bellum adversus quemcunque omninò antequam ad pacem invitassent; idque tam in bello, quod ex precepto gerebatur, quam quod erat ultroneum, obtinuit. Hunc sequitur etiam Moses Kotzensis¹, de utroque belli genere heic indiscriminatim sumto. Ita tamen ut singulare ad vicinos Ammonitas & Moabitas jus attineret, idque ex sacrae legis verbis *לֹא תִרְדּוּם שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם כָּל יְמֵיכֶם* non queres m, non rogabis pacem eorum aut bonum eorum cunctis diebus tuis. Hellenista ibi, & *προσάγορεύσεις ειρηναὶ αὐτοῖς* non salutabis eos Pace, & vulgatae autor, *Non facies cum eis pacem, nec queras eis bona.* Sed intelligunt Ebraei tantum non ultro invitandos hosce, ut alios, ad Pacem; at si anticiparent ipsi pacem poscentes aut merentes gratiam, libenter amplexandos; qua de re etiam exemplum afferunt Davidis Regis & Hanunis Ammonitarum principis o. Sed de Septem populis atque

^k Hal. Melas
kim cap. 6.

Consonum
satis est quod

habet de bello
lo ab Ebraeis

indicendo
Philo lib. 2°

Φιλαργας-
mias.

¹ Precept. af-
firm. 118.

m Deut. 23.
6. & vide R.

David. Kim-
chi Iosua cap.

9.

n Sepher Si-
phri col. 199.

Maimonid.
loco citato,

Moses Mikot.
recept. Neg.

228.
o 2 Samuel
10. 3.

Amalekitis heic alii aliter. Neque denuntiationem hujusmodi necessariam aut locum ex jure habuisse volunt in bellis adversos eos ex præcepto scilicet gerendis, sed in eis tantum, quæ ultronea erant. Ita Salomon Jarchius p, ita tributa Uziedidi q paraphrasis. Et *Sepher Siphri*, ad leges illas militares r

Ad Deut. 20. 10. *Chald. Paraphras. ibidem* *Siphri col.* 187. *adde R. Iom Tob Bar Abraham in Migdol oz fol. 761 a. Si desis Fl. Iosephum Archaolog. lib. 4. cap. 8.* *Gem. Hierosolymit. ad tit. Shebiith seu de Iuribus anni septimi cap. 6. fol. 35. col. 3.* *Isaia 36. 7.* *Iosue. 9. 3.* *Ibid. 12. 8.*

כי תקרב אל עיר במלחמה הרשות הכתוב מדבר אל עיר ולא לכרך לעיר ולא לכפר להלחם עליה ולא להרעיבם ולא להצמיאם ולא להמיתה מיתה

si quando accesseris ad civitatem &c. de bello ultroneo hoc dictum est. Ad civitatem etiam dicitur, seu ad Urbem, non ad oppidum seu vicum. Etiam dicitur ad expugnandam eam, seu ad bellum ei inferendum, non ad eam fame aut siti subigendam, aut aegritudinibus interimendam. Quin denuntiationem belli ad illud, quod ultroneum erat, duntaxat attinere ideo etiam volunt, quia in Lege dicitur, sic facies cunctis civitatibus, quæ à te longius distita fuerint, & quæ non sunt de urbibus istarum gentium; quibus verbis excludi aiunt nonnulli eas, quæ in ipsa terra Israelitica, ubi bellum ex præcepto omne, post Josuæ initia, gerendum, Cum interea in vetustis eorum commentariis memoretur, Josuam bellum ex præcepto suscepturum antequam populorum septem ullum armis invaderet, etiam denuntiatione triplici bellum illis indixisse. Rabbi Samuel Ben Nachman*, שלש פרסטיגיות שילח יהושע לארץ ישראל עד של יבנסו לארץ מי שהוא רוצה להפנות יפנה להשלים ישלם לעשות מלחמה יעשה גרגשי פינה והאמין לו להקבה והלך לו לאפריקי עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם זו אפריקי גבעונים השלימו וכי השילמו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחר מלך עשו מלחמה

Trinas pramisit Iosua epistolas in terram Israeliticam, antequam eam invaderent Israelita, seu potius literis tria proposuit; qui fugam mallent, aufugerent; qui pacem, in fedus venirent; qui bellum, arma susciperent. Unde Gergesæi credentes in Deum O. M. aufugerunt in Africam se conferentes, ac si eis dictum etiam fuisset, donec si ipse venero & vos duxero in terram terræ vestræ simillimum, Nam ejusmodi est Africa. Gibeonite in fedus veniebant, adeoque terræ Israeliticæ incolæ manebant. Reges triginta u ac unus bellum susceperunt & cecidere. Et mirè fanè convenit,

venit, quod heic de fuga in Africam habetur, non modò cum historiola Talmudica, quâ Africani apud Alexandrum Magnum, hoc nomine, possessiones suas avitas, velut ^{x Gem. Bab. tit. Sanhed. cap. 11. fol. 91. a.} actione, repeterent (qua de re etiam infra fusiùs) sed etiam cum veteri illa apud Procopium y inscriptione in Mauritania Tingitana repertâ, quâ indicatum est, incolas priscos illuc à facie y Lib. 2. de Rebus Vandelicis. & Josuæ F. Nun aufugisse. Quod tamen de Gergesais universis minimè intelligendum, cum etiam & eorum nomen vide heic lib. 7. cap. 8. non solum in ceteris, qui bello capti, populis in sacro sermone reperitur, sed etiam in Evangelio a, ut nondum in terra 2 Iosue. 24. Israelitica deletum occurrat. Qui verò tam bello, quod ex præcepto gerebatur, quàm ei, quod ultroneum erat, denuntiatio- a D. Matth. 8. 29. Gergeseni in Græco, Geraseni in Latino codice. nem necessariam fuisse volunt, præceptum illud de excidendis populis septem singulare ita obtinuisse etiam volunt, si in fedus, quale statim dicitur, venire averfarentur; aliter æquè ac alios federis beneficio gaudere debuisse itidem ipsos, ad quod facit Gibeonitarum exemplum. Atque ita intelligi interdici- b Exod. 34. 12. & seqq. ta b de federe cum eis, scilicet federe non ineundo ali- usmodi quàm quod in Ebraeorum eos redigeret potestatem, nec cultui sacro detrimento esset. Sed de omnibus præter Gibeonitas & quos memoravimus, si eos excipi velis, Ger- Iosue cap. 11. 15. Gergesais Domini sententia c erat, ut indurarentur corda eorum & pugnarent contra Israel, & illi deleverent eos, & nullam eis exhiberent misericordiam, sed eos disperderent sicut præceperat dominus Mosi. Et Belli lib. 3. cap. 19. Iosue 11. hac de re, alia mox. 20.

CAP. XIV.

De Federis ineundiratione & capitibus, ubi hostes se dederent.

Ederis capita seu conditiones, quæ deposcebantur, q Sepher Si- phri Col. 187. & sine quibus pacem non inibant Ebrai, cum ad Maimonid. eam hostes invitarentur, trinæ ferè q erant, I. halach Me- lakim ap. 6. I. ^{Ult septem} לקבול שבע מצות שנצטוו בני נח עליהן Moses Mikotzi præc. Affirmat. 18. præceptorum, quibus obstricti sunt Noachidae, professione bidesis R. ut obligarent, quoties scilicet Iudaismo nomina, uti sub Joanne David. Kimchi ad Iosue cap. 9. Hyrcano Idumæi, non darent. II. עליהן המס לקבול ut ad tributum præstandum se obstringerent. III. עליהן לקבול העברות

העבדות *ut servilem in se susciperent, erga Imperium Israeliticum, cultum.* Neque enim עבדות *per servitutem* (quod etiam plane significat) heic transferendum, nisi eo nomine ejusmodi servitutem intelligas, quā homines, si statum respicias, etiam liberi eos, in quorum potestatem ut subditi redacti sunt, pro vario populorum more, solent observare, ut clarius statim liquebit. Primi capitis sensus ex eis satis dignoscitur, quæ libro secundo, de Profelyti Domicilii professione, ostenduntur. Cum enim jam Ditionis essent federati Israelitica, uti & ipsum territorium, non magis sine hac professione five sedibus five vitā ibi ulterius frui permittebantur illi ac Gentiles five liberi, five servi, qui, florente Ebraeorum Imperio, domicilio apud eos gaudere vellent. Secundum & Tertium federis caput subnuitur sacris illis verbis in Legibus militaribus antè allatis, *sint tibi sub tributo & serviant tibi.* Servitus autem illa seu cultus servilis non solum ejusmodi erat, ut imperii Israelitici majestatem perpetuò comiter atque cum obsequio observarent, sed etiam ut se planè dederent, & sub illius ditione se degere agnoscerent, & יהיו נבזים ושפלים למטה ולת ירימו ראש בשרא אל אלה יהיו כבושים תחת ידם ומת יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם quæ verba sunt Maimonidis, id est, *ut humiliter se gererent, nec caput levarent inter Israelitas, sed eorum potestati subiecti nullam ob causam omninò in praefecturam aliquam, qua coercerentur Israelitæ, everberentur.* Tributi autem nomine non solum pecuniarum summa quotannis pendenda, sed obligatio tum ad pecunias, tum ad operas (quod עבדות בגופם וממונם & ministerium corporale & opum subsidium nuncupant) in publicum commodum, Principis jussu præstandas, continebatur. Veluti in extruendo reficiendove five Templo five Palatio Regis, civitatibus, earumve muris, id genus aliis. Et de hisce Sepher Siphri; אמרו מקבלים עלינו מסים ולת שיעבדו שיעבדו ולת מסים אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם זו וזו *si consentirent in Tributum non verò in obsequium illud servile, aut in hoc, non verò in illud, in fedus non recipiebantur; nisi scilicet in utrumque se obligarent.* Scimus quidem להיות למס esse g in tributum, ita in Federe Veteri usurpari aliasque ejusmodi locutiones, qui-

c Cap. 12.

c Col. 187.

g Judic. 1.30.

adde Comm.

28. 33. 35.

Thren. 1.1.

nes, quibus **מס** id est *tributum* denotatur, ita verti solere, ut vulgatam Tributi, id est, census pendendi tantum significationem retinere, non operæ personalis præstationem includere videatur, unde **מס** *Tributum, Tributarii, & vectigales* vetustis interpretibus, ubi **מס** occurrit, plerunque substituantur. Sed verò non modò tributum vulgò ita dictum, sed etiam ministeria corporalia eo nomine innui tùm probant receptæ hac de re Magistrorum sententiæ, tum firmanant etiam versiones aliquot priscae ipsius vocabuli. Nam **לחיות למס עובר** esse h in tributum seu ut tributarius serviens vertitur nunc fieri **אֲנִי עֹבֵר** h Gen. 49. 13. γεωργὸς homo agricola, nunc γεωργὸς ὑποθητὴν agricola, qui ministeria præstet. Atque alibi **ὑποθητὸι δ᾽ ἄλλοι** servi i tributarii, i Iosue. 16. 10. atque **ὑποθητὸι** subjugati k (quibus vocibus personale etiam obsequium, nec solum tributum ita vulgò dictum indicatur (pro eis usurpantur, qui, ex vi vocabuli **מס**, tributarii in versionibus Latinis appellitantur. Et demùm expressè **מס שלשים אלף איש** Tributum triginta millium virorum, quod **מס** & Indictio vertitur, in libris Regum l occurrit; unde manifestius nihil est, quàm ministeria corporalia seu personalia eo nomine rectè satis designari, uti ex aliis etiam, quæ mox insequentur. Exactionem ab huiusmodi federatis tam personalis, quale diximus, quàm pecuniarii Tributi intelligi volunt, ubi David Rex præcepit m, ut congregarentur omnes Profelyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cadendos lapides & poliendos, ut edificaretur Domus Dei. Profelyti, qui in ejusmodi fedus temporibus retroactis subinde venerant. simile, sed quod illustrius est, exemplum habent in magnifico illo apparatu Salomonis Regis templum civitatesque aliquot condituri. In historia sacra de illo apparatu dicitur primò n **וַיִּבְרַךְ הָמֶלֶךְ אֶת הָעָם** a Regum 9. quod vulgato est, hac est summa expensarum, quam obtulit Rex 15. Salomon ad edificandam domum Domini &c. Dein sequuntur urbes ædificandæ reficiendæve. Et statim subjungitur; Omnem populum o relictum ex Amorrhæis, Hittæis, Pharizæis, Hivæis & Jebusæis, qui scilicet non fuere ex filiis Israel, filios nempe eorum, qui residui manserunt post eos in terra & quos filii Israel non potuerunt deletere, **וַיַּעַלְם הָמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עֹבְרֵי הַיּוֹם הַהוּא** fecit Salomon tributarios

11 Regum. 5.
13. & Iosephus Archaeolog. lib. 8. cap. 2.

11 Paral. 22.

Regum 9.

Sic etiam. 2. Paral. 8. 7.

butarios ad operas prestandas usque in diem hunc. De filiis autem Israel *לִנְתָן שְׁלֹמֹה עֶבֶד* in ministerium [hujusmodi] neminem sumsit, quoniam ii erant viri militares, ministri ejus, principes ejus, Duces ejus, & principes curruum atque equitum ejus.

R. Levi Ben Gersom. ad 1. Reg. 5. 15. Profelytos illos seu reliquias septem gentium ex illo de publicis ministeriis obeundis federis solennis capite heic accitas fuisse volunt, ad opera, quæ præ manibus erant. Et præcedentia illa vocabula *הָעֶבְרִים הָאֵלֶּם וְגו'* quæ vulgato sunt *hæc est summa expensarum, &c.* interpretanda volunt: *Hæc est ratio Tributi* (eo sensu, quo diximus, intellecti) *quod exegit Salomon Rex ad adificandum Templum &c.* eamque, post interjecta, quorum apparatus erat, opera, id est, Templum & civitates ibi memoratas, denotari per illos, qui ex federis, in quod venissent, jure ad tributum hujusmodi obstringerentur. Atque ex jam dictis, intelligenda, ad mentem Ebræorum, loca quibus memoratur sive sub Josua q, sive sub Juda r, sive sub Davide * devictos populos tributarios factos. Nam & quos devicit hic, ac vivere permisit, *πάντας Φόρων ὑποταλαῖς ἐποίησεν* *omnes Tributo subjectos fecit.* Quod verò adjicitur suprà de Israelitis in ejusmodi ministerium non sumtis, id (quod obiter est animadvertendum) non ita accipiendum, ac si planè ipsi tributo immunes, seu ministeriis publicis liberi. Placuit, ut assidua Profelytorum ac dedititiorum, veluti Nethinæorum sic signantiùs dictorum, in extruendo Templo urbibusque ibi memoratis opera adhiberetur; qualis indigenas non gravaret, causâ ibi adjectâ. At verò & *Φόρον ἑγγάτας τρισμυριάς* tributum quod erat *operariorum triginta millium* (ut ait Josephus t) idem Rex ab Israelitis etiam exegit, ut legitur etiam in libris * Regum; non verò, qui assiduis assuescerent in Libano monte) nam ad materiandum ibi selecti sunt) laboribus, sed ita vacationibus gauderent, ut viginta millia binis semper mensibus otio uterentur, ac decem millia quolibet mense tantùm adessent. Vicium autem & vacationum inde ratio orta, ne gravius, aut quale Profelytorum ac dedititiorum, onus Israelitis imponeretur. Ita sanè Ger-somides u; *הַכַּתָּם בְּאוֹפֵן שְׁלֹה יִכְבֵּר מֵאֵר עֲלֵיהֶם* *Ideo per vi-* *ces redibant, ne grave vimis onus eis imponeretur.* Atque alia sunt in sacra historia x, unde de Tributo, cui populus Israeliticus subja-cebat,

cebat, satis liquet. Hinc est etiam forte quod legitur Israeli-
 tas uno ferè ore dixisse de Golia, *Virum y qui percusserit eum*, y 1 Sam. 17.
ditabit Rex divitiis magnis & filiam suam ei dabit וְהָיָה בֵּית אָבִיו
 לְיִשְׂרָאֵל ei & filiam patris ejus faciet וְהָיָה בֵּית אָבִיו
 seu liberam (ut Hellenistæ) in Israel; ubi vulgatus & Domum
 patris ejus faciet absque tributo in Israel, & Chaldaeus חֹרִין רַבְרַבִּין
 Liberos principes in Israel. Et de Tributo hujusmodi Magistri z
 fufius, quos consulat, si volet, lector. Quod vero ad caput
 hoc de Tributo in federe subeundo attinet; ita, pro Principis
 arbitratu, variatim concipi potuit, ut, pro conventionis ac mo-
 di adjectione, sive fundi tantum sive bona tantum mobilia,
 sive horum sive illorum pars aliqua Tributo subjaceret; & quod
 reliquum esset eo omnino foret liberum. Maimonides a;
 וְיִשְׂרָאֵל לְמֶלֶךְ דְּתַנּוּת עִמָּהֶם שִׁיקָח חֲצִי מִמֶּנּוּ אוֹ הַקְרָקְעוֹת וְיִנִּיחַ
 כָּל הַמַּטְלָטְלִין אוֹ הַמַּטְלָטְלִין וְיִנִּיחַ הַקְרָקְעוֹת כָּפִי מֵהַ שִׂיתָנָה
 Et Rex pro libitu suo, ita cum receptis in fedus convenire potuit, ut
 rerum eorum partem caperet, veluti fundos, & abstineret omnino a
 bonis mobilibus, aut hac, & ab illis abstineret, secundum id in quod
 fuerit conventum. Inito demum federe, nefas ait fuisse fidem
 eo datam fallere, aut pactis religiosè non stare, modò nempe
 statim קָבְלוּ שִׁבְעַ מִצְוֹת susceperent in se præceptorum septem ob-
 servationem, id est eorum quæ Noachidarum nomine toties in-
 digitavimus, seu Juris omnium hominum communis ac Natu-
 ralis capita septem. Nec defuerunt qui tridui inducias seu
 tempus ejusmodi deliberandi, sive post bellum indictum sive
 post castra in bellum posita, hostibus concedendum voluere; quo
 de invitatione in fedus seu deditioem libere consulerent. Ne-
 que ante id elapsum, bellum fuisse inferendum. Ad illud legum
 militarium cum b obsederis civitatem multis diebus & pugnaveris con-
 tra eam, Autor c Siphri עַר שְׁלֹשָׁה יָמִים מִגֵּד שְׁתּוּבָע שְׁלֹשָׁה יָמִים
 verba illa indicant hostes ad pacem seu in Fedus bi-
 duo, etiā triduo, invitandos, antequam bellum in eos inferatur. Quo et-
 iam spectare aiunt illud de Davide Rege, & d mansit seu expectavit
 in Ziklag per biduum. Sed hoc etiam ad belli ultronei jura non ejus
 quod ex præcepto gerendum erat, attinuisse voluit Salomon.
 Jarchius.

z Maimoni-
des halach.

Melakim

cap. 4. & Mo-

ses Mikotzi

prac. affirm.

115. it e Mai-

monides ha-

lach. Gazela

Wabda cap.

5. & vide

Guil. Schi-

ckard. de lur.

Regio cap. 4.

theor. 15.

Baal Aruch.

in verb.

פסני

Ezechiel 45.

7. & 9. & ibi

R. David

Kimchi.

a Halach.

Melakim

cap. 6.

b Deut. 20. 19.

c Col. 187.

d 2 Sam. 1. 1.

e Ad Deut.

20. 19.

CAP. XV.

De Federis & Deditiois averfatione, belloque *inde* inferendo. *Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam plane destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo.*

fCap. 12.

gMaimon.
hal. Mela-
kimac. 6. Gem
Bab. ad. tit.
Baba Kama
cap. 8. fol. 71.
& 72. Se-
pher Siphri
col. 187.

SI Fedus & Deditioem, qualis ostensa est, renue-
rent Hostes, bellum inferebatur. Ubi nempe
victoriæ spes alliceret. Nam alioquin fedus
tum omnino æquale tum quo ipsi inferiores fie-
rent, cum populis quibuscunque (exceptis se-
ptem quos diximus atque Amalekitis) inire &
fas eis & pro re nata, quemadmodum aliis natio-
nibus, mos erat, quod in Salomonis & Hiram Tyrriorum Regis,
Romanorum atque aliorum, quorum amicitiam amplexi sunt,
federibus videmus. In belli autem ita illati disciplina (quan-
tum ad legitimam domini, ex jure belli eis recepto, acquisiti-
onem pertinet) animadvertendum imprimis est, quænam in ob-
sidione ac locis in castrorum vicinia res eis interdictæ, & quænam
ica permissæ, ut libere uterentur fruerentur. In Obsidione & ca-
strametatione tum singularis arborum, quæ circum crescebant,
habenda erat ratio, tum loci fugæ hostibus (ita sane inolevit
opinio) relinquendi. Arborum nempe cum infructuosarum
(quibus pro libitu, militi uti frui licuit) tum fructiferarum.
Has à milite succidi aliterve disperdi, contra fas fuisse ex sacro
sermone superius allato f constat, si fructus esui esset idoneus, seu
אֲרֹבֶרֶת אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ arbor quæ esculenta tulerit, quo nomine arborem
fructiferam ibi denotat Moses. Veluti Olivam, Palmam, Po-
mum. Fructus licitè comedebatur; arbore, ut in humanos
usus fructum postea itidem ferret, servanda. At si arbor
esset omnino sterilis, aut si fructum ferret plerunque nocivum
aut inutilem, aut adeo intempestivum g seu inopem, ut cultu-
ræ labores neutiquam compensaret, aut arboribus vicinis agro-
ve, in quo sata est, esset detrimento, aut pretio eximio venun-
dari posset ejus materies, ex majorum dictæ legis interpreta-
tione, etiam in qualescunque usus bellicos excidere seu radici-
tus

tūs evellere licuit. Addit inde Josephus h. nec in hosticum ignem qui vastaret, injiciendum ex lege Molaica, alia item; h. Lib. 2. ad-
vers. Apio-
nem. vide &
Archaeolog.
lib. 4. cap. 8.
 8' γδ εα (inquit, Moses) τὴν γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν ἔδδ κόπτεν ἡμερᾶ δένδρα συγκεχαίρηκεν ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέειρηκε τὰς ἐν μάχῃ πε-
 σόντας, καὶ τῶν αἰχμαλώτων περιουόησιν, ὅπως αὐτῶν ὕβρις ἀπὸ μά-
 λιστα ὃ γυναικῶν. Neque permisit terram eorum (hostium) igne de-
 vastari, neque arbores fertiles incidi. Etiam spoliari eos qui in bello
 cecidere interdixit. Et captivis prospexit quatenus nec eis inferretur
 injuria, maximè fœminis. Libentius forsitan quam par erat suo-
 rum mores, ut humaniores erga Gentiles, exhibere contendit,
 ibi Josephus. De captivis Talmudica doctrina est, qualem di-
 ximus. Et de fœminis, quarum fors non dispar, præter ea quæ
 hoc capite occurrunt, consulas libri quinti caput decimum ter-
 tium, ubi singulare de fœmina bello captâ ducique adamata,
 jus aperitur. Atque ut ex lege sacra interdicebatur, ut di-
 ctum est, militi in Obsidione, arboribus frugiferis, ita, ex majo-
 rum interpretatione civibus etiam ceteris ubicunque in Imperio
 Israelitico degentibus, similis interdictio. Adeo ut nemini im-
 pune liceret arborem frugiferam cadere התחתן התחתן ita ut inde
 corrumpetur aut periret. Nonnullas autem mensuras adhibi-
 tas video quibus frugiferæ heic arbores an infructuosæ fuerint
 dignosceretur. Olivam quæ quartam redderet olivarum cabi
 partem, aut palmam quæ Dactylorum cabum, ne domino qui-
 dem succidere permissum est. Si minor fuisse annuus proven-
 tus, permissum. Et interdictum de non succidendo æque,
 ad eos spectabat, qui aquas inhibendo arbores frugiferas arefa-
 cerent aliove modo infœcundas ultrò redderent. Atque ex
 notissimo hoc apud Ebræos, in ipsis juris sui capitibus, arborum,
 frugiferarum, earumque fructus salubres ferentium, & earum quæ
 aut steriles essent aut insalubres aut inutiles, discrimine, ortum
 fortè est quod in Evangelistiis de hujusmodi arboribus atque ea-
 rum fructu, eis quæ bonum non ferrent succidendis, veluti id. Matth.
3. 10. 7. 17. 12.
 parcemia maximè obvia, toties occurrit. Nec minus, ex de-
 cretis majorum divini de arboribus frugiferis præcepti bellici
 ratione nixis, illicitum erat vasa diffringere, vestes dilacerare,
 demoliri ædes, fontes occludere, aut aliud quid ejusmodi facere,
התחתן התחתן ita ut inde res periret usibusve prorsus eximeretur.

humanis; aliter atque aut militiæ in prælio atque hostibus ad-
 riendis subjugandisque, k, aut futuri, in pace, commodi ratio
 ac prudentia exigeret. Intererat nempe reipublicæ, ne quis
 re suâ sic male uteretur. Adeoque Dominium & facultas
 alias ejusdem libera, sic temperabatur modumque recepit. Qui
 contra heic quid committerent, verberibus plectebantur. Ar-
 bores frugiferas succidentes, veluti ex lege sacra rei. Ceteri,
 ex decretis majorum. De loco autem Fugæ relinquendo ita
 ex veterum traditione plerunque statuunt, ut urbis obsessæ pla-
 ga, è quatuor; unica ita sine milite relinqueretur ut libera il-
 lac hostibus fuga maneret, atque integrum esset unicuique
 כשצריך עיר לתפשה אין מקיפין אותה מדי רוחותיה אלמ שלש
 רוחותיה ומניחין מקום לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו
 צוה ה' את שנאמר ויצבאו עיר מדין כאשר משה מפי השמועה
 למדו שבכך צוהו *Quando oppugnabant seu obsidebant urbem ut eam
 caperent, minimè eam à quatuor plagis circumcingebant, sed tantum
 à tribus, loco fugæ relicto, ut qui vellet vitæ suæ consulere, secundum*
 id quod dictum est m, & castrametati sunt (seu *παρτάξαντο* aci-
 em instruebant, ut Hellenistæ locum illum) adversus Midian, secun-
 dum id quod Dominus præceperat Mosi. Unde discimus rem ita fieri
 ex præcepto. Id quod vult est, innui ibi, ex præcepto singula-
 rem quam diximus aciei in obsidione instructionem præscri-
 ptam fuisse. Maximè in Bello ultroneo. Nam in eo quod
 ex præcepto, adversus septem Populos gerebatur, aliter se rem,
 saltem interdum, idque ex divino præcepto habuisse videtur ex
 Hiericuntis n historia. Modo autem, quo diximus, castra adversus
 Midianitas posita fuisse antiquitus receptum est, unde jus ejus-
 modi castrametandi voluere emanasse. Moses Mikotzi p ad
 locum illum Numerorum, העיר ה' חנינו בספרי כשצריך עיר
 לתפשה נצטוו שלש יקיפו אותה מארבע רוחותיה אלמ
 משלשה רוחות ומניחין מקום לבורח *Traditio est ex libro Si-
 phri, imperatum esse iis qui in urbem castra, ut eam caperent, locarent,
 eam à quatuor plagis minimè circumcingere, sed à tribus tantum, ut lo-
 cus fugæ relinqueretur. Ita ille. Sed in Sepher Siphri q quo utor,
 hoc tantum de hac re lego, ויצבאו על מדין הקיפוה מארבעה
 רוחותיה רבי נתן אומר נתן לחם רוח רביעית כדי שיברחו*
 Es

kVi Num 31
10.

1 Halach.
Melakim
cap. 6.

m Num. 31, 7.

n Josu. 6. 3. &
7.
o Num. 31.
p Præc. aff.
118.

q Col. 106.

Et castrametati sunt adversus Midian. Circumcingebant eam à quatuor plagis. Sed tradit Rabbi Nathan plagam quartam liberam fuisse relictam, fuga causâ. In vulgata autem, secundum id quod Dominus praeceperat Mosi, heic prætermittitur. Sed & observandum est in paraphrasi Uzielidi tributa ita reddi verba illa de Castrametatione in Midian. וַתִּיחַלּוּן מִדִּין אֶקְפוֹה מִתְּלַת מִיּוֹנוֹהָּ וַיִּכְמֹהוּ דַּפְקִידוֹ יְהוָה יְהוָה וְקָטְלוּ כָּל רְכוּזָהּ
& castrametati sunt in Midian circumcingendo eam à plagis trinis juxta id quod praeceperat Dominus Mosi, & occiderunt omnes masculos.

CAP. XVI.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus casis sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex jure belli Ebraeis in usu, Quid nomine Terræ Israel reverà venerit.

Dicitur Artâ Victoriâ, alia erat ratio Septem populorû seu Amalekitarum, id est belli ex præcepto gesti, alia ejusce quod ultroneum erat. Septem populos (quibus pari censent jure Amalekitas ex eo quod delendam esse legimus & eorum memoriam) post victoriam ad internecionem universos cædi vult lex sacra superius f. allata. Ratio adjicitur, *ne doceant & vos facere cunctas illas abominationes, quas ipsi fecerunt diis suis.* Quod sic interpretantur veteres aliqui, ut fas quidem esset, ex præscripta lege militari universos, sine sexus aut ætatis discrimine, interficere, sed tamen pro libitu eos servare qui pœnitentiâ ducti Profelytos five justos five (pro eorum, quorum in potestate essent, arbitrato] Domicilii se fieri volebant, perinde ac si non tam præceptum cædis, quam permissio aut licentia lege comprehenderetur, qua de re nonnihil supra u. Autor Siphri ad illud *Ne doceant vos*, מִלֵּמַד הָאֵם עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵין נִהְרָגִים Illinc x observandum est, si pœniteant, à cæde posse abstineri. Et Salomon Jarchius ibi, הָאֵם עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, intelligendum, si pœnitentiam fecerint & profelyti fiant, fas esse etiam eos recipere. Alii vero ex ipsâ præcepti vi, ad unum omnes illorum, qui antea se in

xExod. 17. 16.
Deut. 25. 17.
fCap. 12.
tDeut. 30. 18.

u Cap. 13.
xCol. 187.

yMaimon.
halach. Me-
lakim cap. 5.
Moses Miko-
tzi Præcept.
Negativ. 225
& fidesis
1. Sam. 27. 9.
2 Mechilta
fol. 21. col. 4.

a2 Sam. 1. 13.
bDecapto-
rum
cade, fidesis
Alb. Genti-
lem de Iure
Belli lib. 2. c.
16. & Hug.
Grotium de
Iure Belli ac
Pacis lib. 3.
cap. 7. & 11.
c Sepher Si-
phri loco in-
dicato, Mai-
mon. halach.
Melakim
cap. 6. Jar-
chius ad
Deut. 20. 14.
d2 Reg. 6. 21.

deditionem ac fedus non obtulissent, perimendos fuisse y statu-
unt. Sed prior, ut videtur, sententia magis etiam antiqui-
tatis invaluit, quod ex septem populorum reliquiis toties in sacris
litteris memoratis nemini non eliciendum. Atqui de Amaleki-
tis hoc singulare memorant aliqui z. Nullo pacto scilicet eos in
societatem, quæ aliis gentibus universis ut Profelytis sive Justi-
tiæ sive Domicilii non est negata, admittendos, ejusque ratio-
nem itidem habuisse Davidem, cum juvenem qui Saulem occi-
derat, utpote ex Amalekitis Profelytum a, interfici jussit. Ce-
terorum verò Hostium, ex bello ultroneo devictorum in cade,
excipi vides b Mulieres & parvulos; quod sic capiunt, ut Mulie-
rum nomine universus ille sexus; parvulorum, etiam & mascu-
li qui minores essent comprehenderentur, adeo ut præcedentia c
de masculis cunctis cadendis verba de majoribus, ætate solum,
interpretentur. Sed verò ut ex interpretatione legis de septem
populis omnino necandis, obtinuit opinio potestatem universos
necandi expressè à Numine potius indultam esse, quàm, ex præ-
cepti vi aut sententiâ, ipsos necessariò fuisse necandos (adeò ut
integrum esset etiam servare eorum quotquot Profelyti, ut di-
ctum est, fieri vellent) ita videtur quidem, simili modo fas fuisse
Captis quibuscunque, in bello ultroneo, parcere, usq; dum saltem
victori satis constaret (secundum ea quæ superius dicta sunt)
eos fieri Profelytos saltem Domicilii nolle. Cum Syros aliquot
in Samaria haberet captivos, miraculo illuc ductos, Jehoram
rex Israelis, rogavit d Elisæum prophetam, an eos percuteret, seu
interimeret, cui Propheta, *לֹא תַכֶּה הָאִשָּׁר שְׁבִית בַּחֶרֶב* Non percuties, inquit, quos cepisti gladio tuo
et arcu tuo, tu percutis. Quæ verba posteriora cum interrogatio-
ne nonnullis leguntur, ac si respondisset; *Hisce parcendum. Nam
& captos bello parcere soles, etiam & interdum debes. Captivi hi sunt
tibi ex Numinis beneficio. Si quosquam ideo tantum occideres, quod
bello capti essent* *אֵין זֶה רָאוּי וְכָל שָׂכֵן שָׂאִין רָאוּי זֶה בְּאִשָּׁר* *sanè indigna res esset, & multo magis indigna, si
ejusmodi quid committeretur in eos, qui à Numine benedicto tibi sunt
captivi, quæ verba sunt Gersomidis. Neque sensu alio Jar-
chius. Sed vulgata ibi; Non percuties, neque enim cepisti eos
gladio*

gladio & arcu tuo ut percutias. Et versio apud D. Ambrosium, *e*, *e* De officiis
 Non percuties quos non captivasti in lancea & in gladio tuo. Locum *lib. 1. cap. 29.*
 verò ita explicat Josephus *f*, ut vetaret hosce occidi Propheta; *f* Archaeolog.
 τὰς δὲ νόμῳ ληφθέντας πολέμους, ἀποκτείνειν δίκαιον, Captos verò *lib. 9. cap. 2.*
jure belli, injustum non esse occidere, verbis illis innueret. Ceterum
 idem Josephus, ubi sensa legum sacrarum de militia tradit *g*; *g* Ibid. lib. 4.
 κρατήσαντες τῇ μάχῃ τὰς αἰνταζαμένους κλείαντες, τὰς δὲ ἄλλας εἰς *cap. 8.*
 τότελεῖν ὑμῖν φόβος σώζεται, πλὴν τῆς χαναναίας ἐθνῆς. τὰς γὰρ
 πανοικὶ χεῖναι ἀφάνισαι. Victores in praelio facti eos, qui in adversa
 acie steterunt (qui se dedere noluerunt) cadite. Ceteros ut Tri-
 buta vobis solvant servate, Exceptâ Cananeorum (id est, septem popu-
 lorum cum Amalekitis) gente. Hi enim cum totis familiis sunt de-
 lendi. Inter leges etiam Mosaicas habetis hanc de hostibus *h* Ibidem.
 sepeliendis; θάπτειν δεῖ καὶ οἱ πολέμιοι, καὶ νεκροὺς εἰς μηδὲ
 γῆς ἄμωρον. καὶ οὐδεὶς περὶ τῆς γῆς δίκαιος ὑμῶν ἐν νύκτι. Quin & ho-
 stes sepeliantur, nec mortuus quisquam expers terre jaceat, ultra quàm
 justum est pœnas exsolvens, quo spectat ejusdem illud *i* ἀταφον μὴ *i* Lib. 2. ad.
 περιερεῖν insepultum non spernere, velut Mosaicum. Quod unde *vers. Apia-*
nem.
 hauserit nisi ex interpretatione sua prioris partis capitis vigesimi
 primi Deuteronomii, planè nescio. Postquam verò in devictos
 sive praelio sive obsidione hostes esset servitum, personæ, quibus
 parcitum est, ut captivi, in servitutem *k* (non qualis ex federe, *k* Deut. 21. 10.
 ac deditioe, juxta superius dicta, nascebatur, sed quæ statum *Num. 31. 26.*
 liberum in servilem planè conditionem mutaret) redacti pars *vide sis Iose-*
phum Ar-
chaolog. lib.
 prædæ erant, quæ tota in victorum dominium ita jure belli tran-
 sibat. Atque ut pace emti, sic bello capti, servi fiebant, & pro
 dominantium libitu vitæ genere in posterum gaudebant. Et
 passim tam in Oriente quàm in Occidente invaluit mos ille, bel-
 lo, non civili, captos, quibus parcitum est, in servitutem abdu-
 cere. Sed inter Christianos diu est quod, charitatis causâ, desi-
 it; pretio tamen Redemptionis præstitui solito, uti etiam apud
 Mahumedanos, ubi Mahumedanum ceperint. In Præda autem
 alia erant bona quæ *המלכות הוצאות* Thesauri Regum, nempe
 devictorum, dicti (quo nomine contineri puto quicquid regio
 fastui & splendori proprium esset) alia quæ reliquorum in Opi-
 bus. Primi generis Regis omnia, ex recepto jure, fuere. Se-
 cundi,

cundi, universis bipartitò divisis, alteram etiam sibi totam eligebat Rex partem. Altera verò partitione æquali distribuenda erat singulis qui militarant; quorum in numero non minus habebantur impedimenta ac sarcinas curantes, quàm prælio dimicantes. Gemara Babylonica; תנו רבנן אוצרות מלכים למלך וְשאר ביה שבוזין מחציה למלך ומחציה לעם Tradunt Rabbin nostri, thesauros regios (in bello captos) ad Regem spectare; præda verò reliquæ partem dimidiam etiam Regis esse, dimidiam populi. Populi nomine heic designantur tantum qui aut prælio dimicarant aut impedimenta curarant. Diversa autem prædæ à Midianitis captæ distributio ex singulari Dei jussu, cui omnia cedunt jura, pendet. Atque ad hunc modum interpretati sunt illud aqua pars erit descendentis ad prælium & remanentis ad sarcinas; & similiter dividunt. Parte nempè totius prædæ dimidia tantum eis distributa, ut dictum est. Quod verò ibi sequitur, Factumque est à die illa ומעלה (quod plerunque & deinceps vertitur) ut & istud poneretur statutum & jus in Israel, usque in hunc diem, etiam ad anteriorum seculorum usum respicere ajunt; ita ut ומעלה ibi non deinceps seu tempus futurum denotet (quod nec denotare solet,) sed ab olim & ævi mores præteriti ejusque vetustissimi. Hinc ad illud Abrahæ, ubi prædæ suæ partem Beræ Regi Sodomæ munificè reddit, nec quid se retenturum profitetur, exceptis p tantum bis quæ comederunt juvenes, & parte eorum qui mecum jerunt. Aner, Escol & Mamre etiam, & ipsi accipient partem suam, morem hunc prædæ distribuendæ tunc in usu fuisse observant. Sensus autem verborum illis, est qualem heic reddidimus, & diversus ab eo, qui in versionibus Occidentalium habetur. Juvenes & qui cum eo jerant, sumunt pro eis, qui prælio dimicarant, & hostes usque ad Dan q fuerant insecuti. Aner autem, Escol & Mamre apud impedimenta mansisse ajunt. Unde Salomon Jarchius; ממנו למד דוד שאמר כחלק היווד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו ולכך נאמר ויהי מהיום ההוא ומעלה ושימה לחוק ולמשפט ונאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי אברהם. Ab eo didicit David id quod dixit, partem descendens ad prælium & ejus qui apud impedimenta manserit, similem fore, & utrique æquam distributionem faciendam. Ideo etiam dicitur, & fa-

1 Ad Tit. Sar-
hedun ca. 2.
fol. 21a. &
videtis Sa-
lom. Jarch.
ad 1 Paral.
29. 22.
m Maimon.
halach. Me-
lakim c. 4.
n Num. 31. 27.
& seqq. &
Ioseph. Ar-
cheol. 4. c. 7.
01. Sam. 30.
24. & 25.

p Genes. 14.
24. q
q Ib. comm.
14.
1 Ad Genes.
14. 24. & 1.
Samuel. 30.
35. Atq; hoc
est quod de
hac re obi-
ter meminit
R. Moses Al-
shich in Se-
pher Mera-
oth. hatzo-
baath. fol.
29. col. 1.

& factum est ab eo die & ab olim ut poneretur in statutum & jus. Ne-
 que verò dicitur & deinceps, ideo quod olim traditum est statutum
 in diebus Abrahæ. Quod ipsum etiam monuit Rabbi Jodan in
 Beresith f Rabba. Sed Josephus ἐξ ἐκείνης, inquit νόμου. ὅτι ἐξ ἐκείνης
 ἐκείνης παρ' αὐτοῖς, Ab eo tempore (Davidis) Lex illa obtinuit a-
 pud eos, de Prædæ scilicet ejusmodi distributione. De Agris
 demum, Urbibus atque Regionibus subactis Maimonides a-
 gens, decimam tertiam eorum partem Regis fieri ait. Verba
 sunt, המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכיבשין ישראל, Rex
 חלק אחר מי'ג ודבר זה חוק לו ולבניו לעולם
 unctus sibi habere debet decimam tertiam partem ex omnibus terris
 quas subegerint Israelitæ. Hoc quidem statutum est ei & posteris ejus
 in perpetuum; quod à viris doctis accipi video pro jure, quod
 in usu erat, regio. Sed verò illud, de Rege uncto signantiùs
 à Maimonide dictum ad Messiam (quem Regum unctum rectè
 semper appellant) attinere puto, atque ex distributione in E-
 zechielis y prophetia descripta planè sumi. Nam ibi cuilibet
 tribui sua portio, & sua Principi tribuitur, portioni tribus æ-
 qualis. Et R. David Kimchi disertè ad eum locum, לוי שנים עשר חלקים
 יהיו שנים עשר חלק הנשיא אחר משבטי ישראל בארץ
 וברחב אלה שבתוך נחלת הנשיא תהיה תרומה
 Israelitis XII erunt portiones. Principi (quem expressè pro
 Rege Messia seu Christo quem expectant, ibi capit) portio
 decima tertia. Scilicet portio ejus æqualis erit portioni unius tri-
 bus, tam longitudine quàm latitudine. Excepto, quod in Principis
 portione erit etiam Oblatio seu Tributum, quod ibi z etiam, in sa-
 cros usus, præstituitur. Terras verò bello ultroneo à Rege tan-
 tum, sine Synedrii Magni decreto, suscepto (quale tamen ritè
 suscipi a negabant) subactas, totas ex jure regis, dum floruit
 imperium Israeliticum, ipsi cessisse, ni fallor, indicat paulò
 post ipse Maimonides. Verbis sic ille b disertis, כל הארץ שכובש
 הרי היא שלו נותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי
 מה שירצה ומניח לעצמו כפי מה שירצה
 Totam terram
 quam subjugaverit (de Rege heic manifestò loquitur sine Messia
 adjectione) ipse sibi habet. Ministris suis & militibus, pro arbitratu
 suo, eam donat, quantum sibi visum fuerit retinens. Idem dein, ex

f Parash. 22.
in extremo.

t Archaeolog.
lib. 6 cap. 15.

De Prædæ
jure, ubi mos

aut lex singu-
laris non in-

tervenit, vide
Hugonem

Grotium de
Iure Pacis &

Belli lib. 3. cap.
6.

u Hal. Mela-
kim cap. 4.

x Guil. Schi-
kart. de Iure

Regio cap. 4.
theor. 14.

y Cap. 45. 6.
& 7.

z Comm. 13.

a Misna &

Gemar. tit.

Sanhed. cap. 1.

b Hal. Mela-

kim. cap. 4.

autoritate veterum, subactas bello ultroneo, à Synedrio Magno
 decreto, sed à Rege gesto, terras eodem omnino titulo, eadem
 ratione possideri ait, quâ ipsa terra Promissa quam subjugavit at-
 que Israelitis distribuit Josua. Sic enim sequitur, כל הארצות
 שכובשין ישראל במלך על פי בית דין הרי זו כבוש רבים
 וחרי הינה כארץ ישראל שכנש יהושע לכל דבר
Quasunque terras subjugaverint Israelite, Imperatore Rege, idque ex decreto Syne-
drii, victoria & adquisitio publica est. Neque ullatenus discrepat terra
ita subacta ab Israelitica terra, quam subjugavit Iosua. Quod tamen sic
 rotundè dictum ritè intelligendum est ex distinctione. Nimi-
 rum statuebant Jurisconsulti Talmudici terram qualemcunque
 sic adquisitam, post terram Canaan totam subactam, non aliter
 habendam fuisse, atque ipsam terram tribubus primò distribu-
 tam. At verò etiam quæ sic adquisita est, ante terram Canaan
 subactam totam, non usquequaque, seu לכל דבר inftar Terræ
 Israeliticae seu Tribubus distributæ habitam esse, sed nec inte-
 rim pro ea quæ usquequaque extra ejusdem limites esset; aut
 planè exteræ nomine nuncupandam; sed mediam quandam ex
 majorum placitis induisse naturam. Quam ad rem egregius est
 locus alius Maimonidis, cui præverant veteres & secuti sunt
 recentiores. De Oblationibus & Decimis agens ille א התרומות
 ומעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ, inquit, ישראל
 בין בפני הכורח בין שלם בפני הכורח ונביאים
 התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהינה
 סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושכין שם
 והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ
 מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ
 ישראל ארץ ישראל האמורה בכל מקום חיה ארצות
 שכובשן מלך ישראל או נביא מדעת רובי ישראל וזהו
 הנקרא כבוש דבית אבל יחיד מישראל או משפחה או
 שופט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה
 לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כדי שינגז בו כל
 המצוות ומפני זה חלק יהושע וכורח דינו כל ארץ
 ישראל לשבטים אף על פי שלם נכבשה כדי שלם
 היה כיבוש יחיד כשיעלנה כל שבט ושבט ויכבש חלקו
 הארצות שכבש דור חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים
 וארם צובה וא"חלב וכיוצא בהן אע"פ שמלך ישראל הוא ועל
 פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כארץ ישראל לכל דבר ולא
 כחוצה

Hal. The-
 rumoth cap.
 1. Mos. Mi-
 kotz. Prac.
 affirm. 133.
 Shulcan A-
 ruch lib. Iore
 Dea cap. 331.

בחוצות לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים אלה יצאו
מכלל חוצות לארץ ולהיותן כארץ ישראל לאלה הגיעו
ומפני מה ירדו ממעלות ארץ ישראל מפני שכבש אותן
קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלה נשאר משבעה
עממים ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואחר כך
כבש ארצות אחרות הירד כבושו כולו כארץ ישראל
לכל דבר והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריות
סוריות דברים שהיו בהן כארץ ישראל ויש דברים
שהיו בהן כחוצות לארץ והקוניה ביה קרקע כקוניה
בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית והכל
בסוריות *Ex ipsa lege sacra solvi non solent O-*
blationes & Decima alibi quam in Terra Israel, nec stante templo, nec
post ejus excidium. Sed Propheta ordinârunt ut præstarentur in terra
Senaar, utpote quæ terræ Israel vicina fuit, & quia Israelitæ plurimi
illuc ibant redibantque. Quin & sapientes veteres ordinârunt ut præ-
starentur etiam in Aegypto & in Ammonitarum & Moabitarum regio-
nibus, quippe quæ terræ Israel circumjacent. Iam verò Terra Israel
nomine, ubicunque occurrit, veniunt Terræ seu regiones quas subjugat
Rex Israel seu propheta ex sententia seu assensu universitatis Israel
(quam suppleri ab assensu seu decreto Synedrii Magni velle
videtur) atque hujusmodi acquisitio seu victoriâ dicitur adquisitio seu
victoria publica. At verò si Privatus quispiam ex Israelitis, seu fa-
milia aliqua, aut Iudex (fortè legendum potius שבט, non שופט,
id est tribus) locum aliquem sibi armis subegerit, etiamsi fuerit ex
ipsis terris Abrahæ datis, locus ille terræ Israelis nomen neutiquam eo-
usque induit, ut inde universa præcepta sacra in eo observari debe-
ant. Vnde factum est, ut Iosua & Synedrium ejus totam Terram
Israel Tribubus distribuerent etiam cum nondum subacta esset, ne sci-
licet aliter adquisitio seu victoriâ privata fuisset, si ascenderat si-
gillatim, qualibet tribus & suam sibi partem subjugaverat. Terræ
quas subjugavit David extra Terram Canaan velut Aram Nabo-
rim, & Aram Zoba, & quæ fuere id genus aliæ, tametsi tum is Rex
Israel esset, tum id faceret ex decreto Synedrii magni, nihilominus
usquequaque non fuere ut terra Israel, nec sane usquequaque ut ter-
ra extera, sicuti Babylon aut Aegyptus. Sed verò desiere esse ex uni-
versitate terrarum exterarum, nec tamen nomen aut naturam Ter-

ra Israelis induere. Ratio autem quare tantam non adeptæ sunt dignitatem, inde pendet, quod subjugavit eas antequam subjugaret totam terram Israel. Nam reliquæ tunc erant in ea Septem populorum; si verò possedisset totam terram Canaan usque ad limites ejus & postea subjugasset terras alias, terra sic subjugata universæ fuissent usquequaque ac omnimodò instar Terra Israel. Terræ autem à Davide sic subjugatæ Suria nomine dictæ sunt. Atque alia fuere in eis observanda perinde atque in Terra Israel; alia autem non aliter atque in terris planè exteris. Qui prædium in iis acquisivit, quantum ad Oblationes, Decimas, & Septimi anni observationem, non minùs tenebatur quàm si acquisiverat in terra Israel. Quicquid verò sic observandum in Suria, ex sanctis scriptionum manavit. Sic ille. De urbibus autem Galilææ viginti, partim subactis, partim aliter acquisitis, quas Salomon Rex Hiram Tyriorum Regi e donavit, disputant viri magni, Christiani, tam Jurisconsulti f quàm Theologi, quos videsis, uti & Davidem Kimchium ad Paralipomena g.

e 1. Reg. 9. 11.
f Francisc.
Hotoman.
Quest. II.
lustr. 1. Hugo
Grot. de Iure
Pacis & Belli
lib. 1. c. 3. §. 12.
g 2 Paralip.
8. 2. & vide
Ioseph. lib. 8.
c. 8. & contra
Apionem l. 1.

CAP. XVII.

Ebraeorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliàs immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ Deditionis, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censui in Evangelis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent lingua Hierosolymitanâ.

E Belli atque Domini inde adquirendi jure, quo erga Gentes alias usi sunt Ebræi, hætenus dictum est. Restat ut etiam quid ipsi de aliarum Gentium jure in ipsos, adeoque a aliis, bellico fenserint, paucis videamus. Non ita obscure id quidem cernitur in Babyloniorum, Persarum, Græcorum, Romanorum imperio, cui ipsi subinde ex victoria, federe, seu deditione subditi. De

h Videsis Ez-
ram 7. 24. &
Nehemiam 5.
4. & c.

Babyloniis & Persis eorumque potestate agnita^h, post victorias & deditiones, retentis interea sive ex indultu sive ex federe ritibus patriis, sacrae literæ affatim. De Gracis, id est

de

de Alexandri Magni postquam Darium vicerat, Orientis adeoque ditionis Judaicae Imperium nacti jure, aperte Josephus. *ἔδ' ἀρχιερέως*, inquit ille *ἰ*, *αἰτησάμενος χρήσασθαι τοῖς πατρώοις νόμοις, καὶ τὸ ἐξόδομον ἔσθαι αἰεὶ σφόδρον εἶναι, συνεχώρησε πάντα.* Pontifice *ἰ* *Archaeolog. 11. cap. 8.*
(Jaddo) petente ut patriis legibus uti eis liceret, & septimo quoque anno tributorum immunitate gaudere, omnia concessit. Reliquis igitur sex annis, tributa ex federe illo seu deditionis formula pendenda. Quin & cum indulserat, ut, quotquot vellent, salvis sibi ritibus suis patriis pristinoque vivendi genere, ejus militiam sequerentur, πολλοὶ τε αὐτῷ στρατεῖαν ἠγάπησαν. *multi in eam expeditionem dederunt nomina.* Quod non est cur autem memus factum absque eorum, qui rebus tunc praesent jura avita interpretantes, permissu, si non hortatu; seu non ut id quod Israeliticae disciplinae omnino tunc refragaretur. Ita non solum armis Alexandri se, ex jure quod ei competiit bellico, subdidere, sed imperio ejus dilatando Stipendiarios se libenter tunc praebuere. Nec interea de belli causa aut religione dispari solliciti. Qua de re etiam sunt exempla postmodum illustriora, ut videre est maxime in federe illo inter Judam Maccabaum seu Judaeos & Romanos jcto *k* (quo *συμμαχία* *k* *1 Maccab. 8. 15. Joseph. lib. 12. cap. 17.*
Romani Judaeis e seipsis copias subministrarent auxiliares, uti & Romani pariter, quoties Judaei ab hoste aliquo petiti) tum in Hyrcano Alexandri filio Pontifice *l*, qui copiis militaribus *l* *Joseph. lib. 14. cap. 14. 15, 16, 17. Vide etiam lib. 12. cap. 3.*
insignem Julio Caesari in Syria & Aegypto agenti opem tulit. Nam de Romanorum juris in gentem hanc bellici seu armis parti agnitione publica, ex federibus ac principum indultis quae tum Josephus tum Philo in libro de legatione exhibent, liquido constat. Cum autem sive Victoriae sive Deditionis jura circa Res versarentur & circa Personas, atque ad utrasque tum Libertatis Personalis diminutio seu qualiscunque Servitus, tum Tributorum praestatio inde pertinere soleret; si quid senserint tum de servitute illa, tum de tributis sibi (sive Capitatio- nis sive agri) impositis, diligentius advertamus, difficile minus erit sententiam eorum de aliarum Gentium Jure belli, etiam in reliquis inde elicere. Quod ad Tributa attinet; manifestum quidem est Judaeos tum Alexandri Magni successoribus

m Vide Mac- busm variatim tum Romanis ea pependisse. Pompejus horum
cab. 10. 29. & primus Hierosolymis *ἡ πρώτη πόλις* indicit tributum seu *τὸ ἱερο-*
11. 34. & Io- *σόλυμα ὑποτέλη* φόρος *Ῥωμαίοις ἐποίησε*, Hierosolymam Romanis fecit
seph. lib. 12. *cap. 3. & lib. tributariam* ut scribit Josephus, atque ex eo Eusebius, quita-
3. cap. 5. & c. men de Judæa tota rem alibi capit, uti & alii. Quemadmodum
in Haloseosl. 1. etiam apud Josephum alibi de tributo, à o Julio Cæsare impo-
cap. 5. & Ar- sito, civitas Hierosolymitana pro Judaica ditione tota, accipi-
chæolog. lib. 14. cap. 8. & tur. *Caius Cesar Imperator*, inquit, *ἔστη καὶ ἐν αὐτὸν ὅπως τελευτῇ*
vide S. Hie- *ἐπὲρ τῆς ἱεροσολυμιτῶν πόλεως, ἰόππης ὑπεξαίρεμένης χωρὶς ἑξέδομης*
onymum in *ἑτῆς* statuit ut quotannis tributa penderent ob civitatem Hierosoly-
Chronic. Eu- mitanorum, excepta Ioppe, absque anno septimo. Quid est exce-
sebit & ad ptio Joppes, nisi & sine illa exceptione, ipsa Joppe, ut ditio-
D. Matth. c. nis Israeliticæ urbs, in civitatis Hierosolymitanæ, id est,
22. heic imperii Israelitici, nomine venisset? Tributa autem
o Lib. 14. cap. Joppes assignata sunt Hyrcano Alexandri filio ut ibi vide-
17. re est. Quâ verò ratione inde ad Augusti descriptionum
 tempora, tributum à Judæis aut solutum fuerit aut agnitum,
 non satis liquet. Res perquam turbidæ inde ibi mansere. He-
 rodem autem Magnum, Regem eis à Romanis impositum
p Joseph. lib. p nemo nescit, quem utcunque primò immane quantum
14. cap. 26. & plerique respuerent ut alienigenam, postmodum tamen,
lib. 15. cap. 1. ut victoriæ jure impositum admisere; quod tributorum præ-
& Halos. lib. statione majus multo erat. De Vectigalibus autem & Tributis
1. cap. 13. ibi tunc temporis consulas U. CL. Samuelem Petitum q. Post-
q Var. lect. lib. modum sub Augusto in tabulas censuales Judæam redactam
2. cap. 1. expressim scimus & tributo etiam onustam. Quâ de re affa-
 tim Annalium Ecclesiasticorum conditores, & qui in eos Ex-
 ercitationes conscripsere. Etiam & tributa Romanis soluta
 à Judæis esse velut ex Jure gentium & Victoriæ à se agnito li-
 quet. Interea nihilominus, id verum est non defuisse in-
 ter eos qui gentem suam utcunque à Romanis sic devi-
 ctam seu deditione aut federe inæquali (nam ejusmodi fe-
 dus jam, si aliquod, intelligendum) receptam & demum
 tributo onustam, ab illo nihilominus eam liberam esse debe-
 re armisque etiam privatorum liberandam acriter inclama-
 rent. Egregium est ad hanc rem illud de Juda Gaula-
 nite (Galilæo, in Actis Apostolorum, dicto) & Sadoco qui,
 cum

cum missus esset Quirinus ad Judæam in censum describen-
 dam, sollicitabant ad defectionem populum, τὴν ῥοπτικὴν οὐδὲν ἄλλο ἢ αἰτιαρεῖν δαλείαν ὑποφέρειν λέγοντες, καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπ' αἰπλήψει παρακαλῶντες, τὸ ἐν τῷ censum dictitantes nil aliud
 quam apertam servitutem inferre, & gentem ad tuendam libertatem
 adhortantes. Nec omnino frustra. Miræ enim inde seditio-
 nes, cædes, calamitates aliæ. At verò quid de hisce senserit
 celeberrimus ille Jurisconsultus Gamaliel, ostenditur in Actis
 Apostolorum. Synedrio de Apostolis eorumque doctrinā habito,
 (in quo eos morti tradendos voluere plerique) is ad hunc mo-
 dum; Viri Ἰσραηλιτᾶι, attendite vobis hominibus istis quid acturi si-
 tis; Ante hos enim dies extitit Theudas dicens se esse aliquem &c. &
 omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post
 hunc extitit Judas Galileus (is ipse quem Gaulanitem nominat
 Josephus) in diebus descriptionis, seu professionis (ut vulgata) id
 est censûs, & avertit populum post se & ipse periit, & omnes quot-
 quot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis discedite
 ab hominibus istis & finite illos. Quoniam si est ex hominibus con-
 silium hoc aut opus, dissolvetur. Si verò ex Deo est, non poteritis
 dissolvere &c. Atque in hujus sententiam ibant reliqui omnes.
 Palam autem est seditionem Judæ illius, Tributi nomine, ab
 Augusto ex jure Victoriæ & Deditiois impositi, eos interim
 damnasse, velut ex hominis turbulentioris commentò, non ex
 Deo, id est ex jure quod genti à Numine datum est, omnino
 ortam. Nam quod ex jure illo etiam est permixtum τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ Viam Dei nuncupabant t. Id genus quidem alia
 apud Josephum etiam occurrunt, quibus scilicet libertatem se-
 ditiosorum apud ipsos hominum, in aliorum Belli seu Dedi-
 tionis jura effrænem, planè illicitam fuisse decernunt. Ve-
 runtamen, ut fieri assolet, subinde aliàs orti sunt qui liberta-
 tis avitæ vindictam adamantes, nunc arma u, hoc nomine, u
 fumerent, nunc de Tributis quæ Romanis victoribus pendī
 solita, controversiam moverent; nec solum an ad illud pen-
 dendum obligarentur, verum etiam an Cæsari, Regi scilicet
 non ex eorum fratribus aut sanguine x, pendere eis esset lici-
 tum. Notissimum est illud in Evangelis y, Abeuntes Pharisei y Ibidem.

confi-

Joseph. lib.
 18. cap. 1. quæ
 & videbis l
 2. de bello Ju-
 daico cap. 7.

Act. 5. 35.

D. Matthæ
 22. 16. Marc.
 12. 14. Luc.
 20. 21.

Appian. in
 Syriacis.

x Deut. 17. 15.

Matth. 22.
15. &c.

consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes Magister scimus te veracem esse & viam Dei in Veritate docere, & non esse tibi curam de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur? Licet census dare (ἐξέσσι δέναι κῆνσον) Casari an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, a. t., quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mibi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus, Cujus est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei Cesaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cesaris Casari, & quæ sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt &, relicto eo, abierunt. Sic D. Matthæus. Additur apud Marcum δώμεν εἰ μὴ δώμεν; dabimusne, an non? Lucas, licetne Φόρον Casari dare an non? id est tributum. Atque horum uterque pro eo quod est apud Matthæum numisma census (quæ vocabula bina ibi etiam Græcè usurpantur) habet Denarium, vocabulum item in Græcismum seu linguam Hellenisticam uti in Syrismum, Rabbinismum & linguam Talmudicam etiam receptum. Et D. Marcus, afferte mibi denarium ut videam &c. Lucas autem, ostendite mibi denarium. τίς ἐστὶν ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐκτίσις; cuius habet imaginem & inscriptionem? Captiosam nemo non videt tam blandè loquentium Phariseorum quæstionem fuisse, cuius in utramvis partem responso illaqueandum, ut alias sæpenumerò, sperabant Jesum Christum. Cui sic, aut Cæsarem & Præsidem Romanum, si negaret, aut eam populi partem qui libertati suæ, ex titulo Belli aut Deditionis nondum reverà aut jure derogatum existimarent, si affirmaret, infensiolem reddere non dubitabant. Huc imprimis spectat illa Baronii Cardinalis disquisitio de ratione, quâ nixus Judæus Galilæus aliæ contribules assererent, Judæos non debere pendere tributum alienigenis. An ea nimirum, inquit, ex causa quod scriptum esset in Deuteronomio a. Non erit vectigal pendens ex filiis Israel, quæ verba in vulgata editione desiderari valde miramur, cum apud septuaginta interpretes eadem verba legantur; ex quibus Tertullianus b citat dictum locum, nec non ex eodem autore Hieronymus c scribens ad Damasum. Vel quod scriptum esset d; Dominum & Deut. 6. &c. Deum adorabis, & illi soli servies, ea ratione Deum tantum Domi-

z Annal. tom.

1. ann. 1. Chri.

1.

a Cap. 23.

b Lib. de Pu-

dicitia.

c Epist. 146.

d Deut. 6. &c.

num,

num, & non Herodem vel Casarem esse dicendum Iudas Galileus in populo predicabat, avertere eum studens ne censu Caesaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent? Heic ita subdubitando. Sed fidentius alibi dum de Publicanis, inter infames alios, à Judicandi functione ex doctrina Talmudica quam Caininio ita debet, arcendis agit. Cur eo nomine, ait e, notati essent, nulla alia subest causa, nisi quod Iudaei, genus Abraham, ex libera liberos se esse profiterentur, nec quicquam aliis debere, nisi decimas Deo, legeque statutum esse ne esset vectigal pendens ex filiis Israel. Sed illud quod velut ex Mosis Deuteronomio affertur f de vectigal pendente, non omnino habetur in veritate Ebraica. Nec apud Ebraeos puto huc attinere potuit, quod & rectè animadvertunt in Baronium viri docti g. Jam verò quaestioni illius de Tributo Caesari solvendo sensus pulchrè à V. C. Marquardo Frehero I. C. (nam Theologorum heic, extra rem historicam & juridicam, doctrinam omnino tangere nolo) à Frehero h inquam qui, ut Historicus simul & Jurisconsultus, rem penitus introspectendam opusculo singulari explicare conatus est, hujusmodi paraphrasi exhibetur. Qui ergo tot alia docuisti, dic etiam hoc, quid tibi videtur? Ex animi tui sententia, Fasne est dare censum Caesari an non? Nobis nimirum, qui liberi sumus, soboles & posteritas Abrabae, non ex Agare ancillâ, sed Sara matrefamilias, qui liberi fuerunt, nec ullum unquam tributum dederunt Regibus terra, sed ipsi potius ab illis donati sunt eximiis muneribus, non sponte sed impulsu Dei nostri. Nobis qui populus Dei sacer sumus, divina & unica religioni deditus, quique promissiones habemus perpetuae libertatis, & si quando premamur ad tempus ad Infidelibus, venturi Messie qui jugum oneris & virgam exactoris confracturus & regnum suum à Mari ad Mare propagaturus sit, sub quo leta pace securi fruamur. Nobis ergo an fas sit, per legem potissimum Dei, quâ Decimas, primitias, obligationes, didrachmum annuum Templo & sacerdotio conferre jubemur, dare Caesari, homini profano & peregrino qualem nullum agnoscere, sed eligere regem è nostro populo i, nostra nationis. nostri sanguinis, nostra religionis jubemur. Caesari autem magistratui nostro non ordinario & legitimo, sed violento qui jure belli (si jus dicendum) nos tenet, libertate nostra armis oppressâ, & à nobis extorquet quae vult, & forte plura & graviora deinceps extorquebit;

H b b b b

nec

c Annal. tom
Eodem ann.
Christ. 31.

f Vide supra
lib. 2. cap. 5.
pag. 183.
g, Isaac Casaubon. Exercit. 2. §. 19.

h Libello de Numismate Censu; Heidelbergae 1599.

i Deut. 17.

nec tam extorquet ipse, quam extorquenda locat publicanis &
 mancipibus suis generi hominum (vel tuopte iudicio) pessimo &
 iniquissimo. Huic ergo an dare liceat censum, id est capitis re-
 demtionem annuam, ipsissimam servitutis confessionem. Et pau-
 lō post. Neque elabi illum posse putabant quin ex proposito bivio
 alteram partem eligeret, ut sive affirmaret dandum, tanquam
 principibus impiis adulatus & cum eis colludens, populi circum-
 fusi & patulis auribus responsum expectantis odium incurreret,
 nec tantum redemptoris & Messie opinionem tot concionibus &
 miraculis collectam uno momento amitteret, sed forte etiam tu-
 multu populari aliquando opprimi posset: sive negaret, ut hostis
 Caesaris motorque seditionis presenti crimine teneretur, daturus
 pœnas quas ante Theudas & Iudas dedissent; & tamen ipsis
 voto potitis, interea vindicta invidia in Casarem ejusque præ-
 fectos & Herodem derivaretur, causâ nihil ad Phariseos atti-
 nente. Et sperabant utique ipsi magis fore, ut Christus more
 suo religioni favens potius quam Cesari profano aut Herodi
 in viso, solita libertate pronuntiaret adversus Herodianos (qui
 ut exactores tributi simul, sic ille, inhiarent) pro patria &
 gente sua atque ita paratam perniciem non effugeret. Sic ille de
 quæstione Phariseorum. De Christi etiam responsione idem;
 Neque præcipitanter respondit, neque in alteram partem sim-
 pliciter, neque sine causa, neque denique ad id tantum quod
 quærebant. Itaque nec Dominus simplici affirmativo aut ab-
 nutivo se absolvit. Sed ut ante omnia ostendat, se non fallere
 illorum insidiosam blandiloquentiam & quo res tendat, cogni-
 tã penitus nequitia eorum (inquit Evangelista) consultores suos
 primùm intentionis sue coarguit. Quid me tentatis, inquit,
 Hypocritæ? Illo enim texuerant proœmium alicujus quæstionis
 ad pietatem & religionem pertinentis, dicendo; Viam Dei in
 veritate doces: & tamen quæstio ipsa non pertinebat ex divino
 institu-

instituto ad viam Dei. Ideo vocat eos hypocritas, & mox è re ipsa ostendit illos confundere rationes divinas cum humanis, quando de censu solvendo tanquam de præcepti alicujus divini violatione agunt: cum tamen allatus nummus de quo agitur, nil planè sacrum aut religiosum redoleat, atque adeo illius solutio non tangat aut offendat Deum, nec pietatem ledat; imò debeatur Cæsari tanquam victori, legum & moneta conditori, & qui non petat violari religionem, sacra deseri, idola adorari, sed ex communi moneta reddi sibi numisma in usus promiscuos cūsum & merè Romanum. Damnum autem in ejusmodi rebus non tangere animum, & pauperiorem reddere non impium. Si quid peteret Cæsar contra viam Dei, id esse negandum, quod jam non Cæsaris tributum sit, sed Diaboli. Illum petere quod principes omnes (pro vario Victoriæ, Federum inæqualium & Deditionis jure atque rerum publicarum Constitutionis discrimine multiplici) petunt; quod ante Aegyptii, quod Seleucus ab eis petierat, quod Pompeius: imo quod vicissim David aliquando victor à Gentibus Moabiticis accepisset, quodque adeo semper ei, in cujus manus Deus Victoriā dederit, vel ex ipsa Dei ordinatione & lege expressa debeatur, nimirum tributum ad Reipublicæ ordinationem. Reddi igitur debere tributum, quod ex ipsa materia & forma manifestè ostendit nihil pertinere ad religionem violandam: & posse sine damno pietatis etiam Deo dicatum hominem dare tributum prophano principi, etiam non debitum, malentem obsequi quam provocare. At verò pietatem, invocationem, animi fiduciam, vota, oblationesque sacras Deo soli reddi oportere; ut & ipse Dominus Deo dedit quæ Dei sunt, faciendo voluntatem patris mittentis. Hoc summam esse ait ille & medullam responsi. Singula dein ejusdem excutere adgreditur. Atque illud, ostendite mihi numisma census, sic explicatum it. Antequam sententiam dicam, eamus in rem presentem; videamus quid sit de quo agitur. Captiosa est questio quævis, ni termini probè disternantur. Quis scit (quantum ex verbis vestris liquet) an de tributo illo agatur quod pater meus lege sua à populo suo in Templum suum quotannis deferri voluit, quodque vos integrā conscientia inde avertere non potestis? Facile primo intuitu id viderimus. Quasi ex ipsa dimidii sicli inspectione (is enim erat tributum illius sacri modus; de quo antè etiam obiter dictum est & posthac non nihil) dignosci potuit an Cæsari reddendum fuisset

H h h h h 2

tribu-

1 Lib. 4. c. 5.
m Cap. 18.

tributum. Quod, pace viri tanti, rationi nimis est dissonum. Nam siclorum dimidiorum uti & integrorum inscriptiones & figurae fuere quales libro secundo exhibemus. Nec quid inde de tributi sive debitione sive immunitate dignosci poterat, nedum quid de annuæ Templo præstationis averfione. Et quidnam omninò vetasset, quantum ad nummi speciem, quo minus tam siclis seu dimidiis siclis id est nummis Ebraicis pendendum, pro dominantium libitu, fuisset tributum quàm monetâ Romanâ. Cum igitur quod Numisma census D. Matthæo heic vocatur, simpliciter atque eadem ipsâ notione Denarius nuncupetur Marco & Lucæ, adeò ut ostendite mihi numisma census & ostendite mihi denarium, idem ipsum planè significant, nec דנר denarius linguâ Syriacâ aut Hellenisticâ aut Talmudicâ solum certam nummi, ut interdum, speciem (id est quartam Rabbinis • sicli partem seu drachmam Atticam) denotet, sed pro pecuniæ seu monetæ qualicunque genere, ut & nummi Latinis, non rarò Ebraeis usurpetur, (unde דנר ארבי pro Denario seu nummo Arabico, & דנר הררי pro nummo seu moneta Hadriani, דנר טרייני pro nummo seu moneta Trajani in Talmude Babylo-
 nio p occurrit & illud רב דנרי הוי ליה q tum pecuniæ ei erat atque id genus alia plurima) cum inquam hæc se ita habeant, non videtur dubitandum, quin id, quod ostendi sibi rogavit Dominus de solvendo tributo interrogatus, non aliud omninò significaret præter ipsū monetæ genus, quodcunque illud esset, quo tunc tributum Romanis solvi soleret. Nam & diu antè, post Pompeji victoriam, & tunc solutum Romanis à Judæis tributum idque diversimodè non est cur ambigamus. Perinde ac si fuisset dictum, ex eo quod vobismet etiam ipsis, captiosè interrogantibus, ex ipso numismate censûs seu, quod idem est, ex denariorum genere quod tributo, de quo quæritis, Cæsari solvendo adhiberi solet, satis manifestum esse possit, respondebo. Ostendite igitur mihi numisma ejusmodi aliquod seu denarium. Nam inde quæstioni vestræ satisfiet. Numismate igitur ostenso, cujus est inquit imago hæc atque inscriptio? Cum respondissent illi, Cæsaris, Date igitur, inquit, Cæsari quæ sunt Cæsaris &c. Qualisnam autem fuerit imago

Cap. 6. pag.

o Videtis
 Maimonid.
 hal. Siklim
 cap. 1. §. 3.

p Gem. Bab.
 ad tit. Be-
 choroth c. 8.
 fol. 49. & 50.
 q Gem. Bab.
 ad tit. Baba
 Metzia cap.
 4 fol. 44b.

imago ac inscriptio illa, è quarum forma verbisque, sequeretur quidquam Cæsaris heic sic fuisse ut ei esset dandum, saltem non illicitum esset ei dare, à viris doctis diversimodè est disputatum. Atque inde sane haud parum pendet responsionis hujus & quæstionis connexio genuina. Præivit, ni fallor heic, inter doctiores seculi nuperi Cæsar Baronius Cardinalis; qui Numisma Censui heic peculiare vult fuisse monetæ genus, non tantum quo Tributa ritè solvi quibant, sed quo tantum ita solvi debebant, ut in Tributi solutionem, nec alios usus, duntaxat esset cufum. Verba ejus sunt, dum in Annalibus^r Evangelii locum allatum explicat, *Moris fuit apud Romanos, ut numismata pro ratione tributivæ vel census ab imperatoribus cuderentur nec uno semper modo eadem permanerent. Sed numismata tributorum à ceteris usualis pecunie nummis in eo differrent, quòd istorum pretium semper idem esset: Numismata vero Census vel Tributi, cum mutaretur tributivæ quantitas, eadem ad rationem tributivæ noviter formarentur.* Unde & nonnulli s, ejus sequaces, denarium fuisse ipsum tributivæ capitationis Judaici tunc modum colligunt. Commentum autem illud suum ex instituto Alexandri Severi, id est ævi multò recentioris, quod legitur apud Lampridium de vectigalibus contrahendis, uti etiam ex tributorum solvendorum ratione sub Nicephoro Phoca t, apud Cedrenum & Curopalatem, elicit. Certè & in nummis Britannorum reperiuntur qui TASCIA insigniti, eo nomine Censui seu Tributo se cufos esse ostendere à nonnullis creduntur. De eis & Britannorum tributis Cæsaribus pensitatis, vir doctissimus Guilielmus Camdenus^u; *Ad hoc olim, inquit, percussum certum genus nummi putavi, cum in sacris literis Numisma census disertè appellatur, & Hesychius Κλωσ & εἰδ & νομισματ & ἐπικεφαλὰς interpretetur. Firmissimè hoc credo quòd in nonnullis Monetariis pecuniam signans exprimitur cum TASCIA quod apud Britannos Denarium Tributi significat. Et Tasg taxare & censere uti & Tasg & Tasgiad (unde facile factum Tascia) pro censu & Taxatione habetur in lexico Cambro-Latino Joannis Davisii s. Theologiæ Doctoris, linguæ illius, utpote patriæ, vetustatis callentissimi. Etiam & affert in rem suam Camdenus illud Baronii, jam citatum. Quod sane*

^rTom. I. Ann.
Christ. 34.

^sLucas Bur.
gens. ad D.
Matth. 22.

^tBaron. tom.
10. Ann. 964.

^uIn Britan-
nia pag. 72.

xDe Magni- aliis viris summis planè displicuit, Justo Lipsio x, Marquardo
 tud. Romana Freheroy, Isaaco Casaubono z, Claudio Salmasio a, aliis. Et
 lib. 2. cap. 3. quod si quis pertendit, inquit Lipsius, nummos pro modo Tributi ita
 y Lib. de Nu- cusos, ubi igitur illi sunt? cur prægrandes aliqui non extant? Deni-
 mism. cens. que statim infinitos cusos oportuit ad pensiones totius orbis. Nihil
 z Exercit. 16. est: & Hesychii aut Christi verba hoc modo volunt, ipsum illud quod
 §. 6. ex censu in Tributum darent, censum appellatum, atque adeo pecuniam
 a Ad Lam- sive grandis ea sive pauca esset. Et Claudius Salmasius, quod ad
 pridium, p. 216. certum nummi genus attinet, præstationi tributorum destinatum, ut volu-
 it vir summus, haud scio quo pacto possit fidem mereri. Dein ea de re
 pluribus disputat ad locum illum quo semisses & tremisses, cum
 vectigalia contraheret Alexander, cusos scribit Lampridius.
 Nec aliud vult Salmasius numisma census denotare quàm id
 nummi genus, quo capitationis exactio celebraretur; non
 certum & tributi solutionibus singulare, sed omne quod tributi
 nomine, id est, Romanum quaecunque ritè solvi posset. Nec
 aliter inquit, *as publicus & as tributarius* usurpatur apud Cassio-
 dorum b pro tributo assibus soluto; quorum tamen usus tri-
 butorum solutioni non solus, sed aliàs promiscuus, ut ho-
 dieque in functionibus censualibus monetæ genus omne, quod
 ex moribus & sanctionibus loci ab exactoribus fiscalibus reci-
 pi debet, census numisma vocari possit. Sic Isaacus Casaubo-
 nus; Quod igitur Domino petenti, inquit, sibi ostendi, numisma cen-
 sus, exhibetur denarius; non ita accipiendum, ut factum est à Baronio.
 Nam quum vario & multiplici genere nummorum Judæi tum uterentur;
 propriorum gentis suæ vicinarum regionum, & Romanorum: nul-
 lum est dubium, quin tributum quod Casari pendeatur, in pecunia Ro-
 mana exigeretur, non Judaica aut quavis alia. Dominus igitur Nu-
 misma Census appellat; non certum genus numismatis, quo solo tribu-
 ta solverentur: sed pecuniam Romanam, quæ sola ab exactoribus ejus
 tributi accipiebatur. Denarius autem Christo ostenditur, velut in
 exemplum pecuniæ Romanæ: neque id fuit peculiare aliquod monetæ
 genus ad tributi solutionem cuse: verùm omnes denarii erant pecu-
 niæ Romanæ, & tam denarii quàm alii nummi Romani dici poterant
 Numisma

Numisma Censui. Tametsi & ipse antea ad locum illum Lampri-
dii notasset, inde posse colligi, vectigalis non modum solum,
lege definitum fuisse, *sed etiam certum pecuniæ genus præstationi ve-*
ctigalis destinatum. Freherus autem; *certè peculiare pro modo in-*
ditionum nummi genus, modò gravius, modò levius, subinde fabricatum
numquam adhuc legi, & hoc ipso nostro loco dicitur prolatus Denarius pro
Numismate Censui, vulgatum & tritum nummi genus quod drachmam
Atticam pondere æquaret — non igitur ratione ponderis & valoris
sed formæ potius certum quendam nummum Cæsar in tributo exigebat,
nimirum, ut rem tandem aperiam, vultus & nomine suo insignitum. At-
que dein existimat formam altera parte fuisse hanc ipsam, quæ
superius e, ubi de imaginum apud Judæos usu egimus, exhibe- c. Lib. 2. cap.
tur. Jam aversâ parte, inquit, quid? forte illud ipsum quod in au- 8. pag. 228.
reis argenteisq; frequens conspicimus PON-
TIFEX MAXIMUS, vel aliud quidpiam
elogii, CLEMENTIÆ, MODERATIO-
NI, PROVIDENTIÆ AUG. item PER-
PETUÆ PACI AUG. aut tale quid adula-
torium &c. Quæ plane transcribit etiam &
adprobat Gaspar Waserus d, de nummis
Ebræis in usu scriptor diligentissimus do-
ctissimusq; Ex vultu ergo & nomine Cæ-
saris in numismate viso atque à Phariseis
agnito, responsi sensum ad hunc modum se habuisse volunt hi.
Quæ Cæsaris sunt, ita ut Dei jus nihil attingant, danda sunt Cæ-
sari, ut generaliter suum cuique. Hujusmodi est Censui seu Tri-
butum ab eo jure victoriæ ac Gentium victis impositum, ut ex
nummo hoc signato ejusdem scilicet vultu atque inscriptione li-
quet; juxta quam solum rationem, etiam nonnulli necessariò ex
nummo illo ostenso conclusum ajunt, Aliquid e deberi Cæsari, d De Anti-
utpote qui nummos ex singulari, quod jam nactus ibi esset, ju- quis Num-
re Majestatis, idque ex deditioe libenter permittentibus Judæ- mis Hebræo-
is, perquisset, adeoque inde satis, tum Princeps eorum, tum, rum lib. 2. c.
victor agnosceretur. Certè siue Tributi nomine singulari cu- 20,
sum esset, ut voluit Baronius ejusque sequaces, numismatis
hoc genus, adeò ut alius non esset ejusdem usus præter ipsam
tributi

d De Anti-
quis Num-
mis Hebræo-
rum lib. 2. c.
20,

e Tostatus
ad D. Matth.
22.

tributi præstationem, five fortè in faciliorem, sed non solam, tributi præstationem (ut interpretatur vir præstantissimus illud Alexandri Severi apud Lampridium) idque in Judæa atque Judaicæ ditionis seu territorii respectu ac notâ singulari cuderetur, five nummus esset tantummodò Romanus qualiscunque promiscuus, quo solo, nec alio genere tributa solvenda, ut plerique autumant; palàm intereà est, ex Imagine simul & Inscriptione inspectâ argumentum suum sumere voluisse Dominum. Quatenus scilicet ab interrogantibus utraque Cæsaris esse agnoscitur. Imago autem Cæsaris, quantum video tam Augusti aut Julii esse potuit, quàm Tiberii. Nam Cæsaris nomen hisce omnibus, ut successoribus, pariter tributum. Nec quid obstat quò minùs, qualecunque intereà genus admiseris, tam ab illis, quibus etiam suberat Judæa, quàm à Tiberio, cujus tempore hoc factum est, numisma illud percuti potuisset; id est, à Cæsare seu Imperatorum Romanorum, qui tunc regnaverant, five primo five secundo. Nam Tiberii & decessorum idem jus; & in horum jus ille successerat. Adeo nec quæstio tam de Tiberio, quàm de Cæsare seu Imperatore orbis Romani quisquis ille fuerit, facta est, tametsi Temporis ratio rem ad Tiberium planè trahat, cujus quidem diffiteri nequeo (maximè cum octodecim jam imperasset is annis) quin numisma ostensum fuisse sit probabilius, inscriptionem autem seu epigraphen nummorum duplicem esse nemo nescit. Obversam & Averfam. Obversa in Nummis Cæsareis Principis iconi plerunq; circumdatur. Averfa nunc figuram aliam, parte alterâ positam, explicat, nunc aliud quid officii, pro eorum qui rei monetariæ præerant, præstat. Si Julii fuit hoc numisma, Inscriptionem obversam æquum est ut existimemus fuisse aut CÆSAR IMPERATOR ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ aut ejusmodi quid, ut in illius nummis. Si Augusti, CÆSAR AUGUSTUS, aut CÆSAR IMPERATOR aut quid simile juxta hujus Numismatum, quæ passim visuntur, inscriptionum obversarum discrimen. Si demùm Tiberii (ut libentiùs crediderim) inscriptio obversa forte fuit, ut in illo superiùs depicto; id est TIBERIUS CÆSAR AUGUSTI F. PONTIFEX MAXIMUS, IMPERATOR, aut TI. CÆSAR, DIVI AUG. F. AUGUSTUS (qua

(qua inscriptione usus est sub id ipsum tempus, quo nummus hic à Phariseis ostensus est) aut ejusmodi quid nomina dignitatis ac imperii continens. Ut temporum characteres seu consulatuum & tribunitiæ potestatis adjectionem atque alia Romanæ reipublicæ magis peculiaria prætermittam. Aversa autem inscriptiones perquã diversimode se habuere. Sed non ita raro regiones ac provinciæ captæ aut receptæ in eis memorantur. Ut, ARMENIA CAPTA, ÆGYPTO CAPTA, PARTHIS RECEPTIS, id genus alia habentur in Nummis Augusti. Etiam Captis à Sosio sub annum ante Christum XXXV, Hierosolymis, ab Augusto nummus (si Adolpho Occoni fides) ad hunc modum, f. pag. 52.
est cufus;

KAICAP ATTOCT. *caput Augusti.*

ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΕΛΛΟΚΤΙΑΣ. *Victoria.*

Palme innitens cernua in clypeo hæc scribens.

Ita pars aversa ostendit Judæam captam, seu Romanis subactam, receptam, quemadmodum & postmodum in nummis Vespasiani g non raro occurrit JUDÆA, & JUDÆA CAPTA, g Idem pag. 149. &c.
JUDÆA DEVICTA, cum captivæ interdum typo humi ad trophæum seu ad palmam desidentis; interdum captivi. Sed Augusti quale describit Occo numisma, nullibi hætenus mihi visum, nec apud alios, qui eçtypa chartis diligentius exhibent, reperiunt. Vespasiani autem compluria vidi quæ & passim occurrunt. h. Jam vero, si inscriptio aliqua inerat aversa (nam tam aversam quam obversam simplicis inscriptionis nomine contineri posse palam est) ejusmodi quid de Judæa capta, subacta, recepta, continens unde imperium Cæsarianum atque victoriæ Romanæ jus necessario agnoscendum fuisset, nil apertius foret quàm ex ipso quod interrogantes exhiberent agnoscerentque numismate, devictos, captos, subactos à Romano se satis affirmarent, adeoque ei obedientiæ & subjectionis præstationes debitas. Nam ex jure Victoriæ & Gentium ejusdem usu tributa i deberi passim agnitum est. Quid quod etiam dum Tributum, Numisma Censuum & Denarius modo jam dicto intellectus, ita simul memorantur, liquidò admittitur inolevisse jam morem solvendi, id est tum deditionem præcessisse

h Vide Baron tom. 1. ad an. Christi. 73. & Francisc. Quaresimii in simulachro Terre Sæctæ elucidatione pag. 15.

i Vide Alberic. Gentil. de Jure Belli lib. 3. cap. 4.

tum solutionem ex victoris jussu non solum imperatam sed & velut jure à solventibus admissam. Unde enim alias nomen illud Numismatis Censûs, nisi ex eo quod quocunque vis modo Censûs seu Tributum ejusmodi Numismate antè ibi solvi consuetum? quod & discimus ex historiis aliis. Sed heic sacram Evangelii hac de re tantum consideramus. Ostenso igitur numismate, simultaque agnoverunt imaginem & inscriptionem fuisse Cæsaris, atque numismata hujusmodi imagine & inscriptione signata Censûs Numismata esse (cujus solutio licita ne esset, non utrum ad eam obligarentur, quæsiere) tum ipsum Cæsarem sibi Principem, Regem, Imperatorem utcunque esse, ut ex ore suo pariter agnoscerent necesse est, tum sive ex victoria, sive ex federe inæquali, sive ex deditioe, aliterve, tributa ei pendi solere. Perinde ac si dixissent, En tibi numisma censûs, quale præstare solemus Cæsari, Augusto, Imperatori Orbis Romani, cujus pars nos sumus. Principis ejus, cui præstare soliti sumus, est hæc imago atque hæc inscriptio. Licetne tamen hoc facere nobis, qui libertati nati, nec Regem alium nobis adsciscere debemus nisi ex fratribus nostris? Nam & animadvertendum est non solum Principem Romani Orbis, Cæsarem, Augustum, Imperatorem in ipsa inscriptione (quæ Cæsaris quidem erat ipsius, non Judæorum) dici & agnosci, sed etiam à Judæis ipsis eum satis sic ac sæpissime civiliter salutari, dum toties præstito ante tributo (cujus in nummis toties imago & inscriptio ejusmodi) tum imperium ejus tum obedientiam suam ac deditioem, ut devicti, profitebantur. Id verum quidem est, Romæ eo in ævo Cæsaris, Augusti, Imperatoris, nomina ex vi simpliciter sua Principem seu Regem neutiquam omnino denotasse. Eorum Origines & Notiones pueri sciunt. Atqui in linguam Hierosolymitanam, etiam tunc priora duo ex Romanorum consuetudine recepta, nil aliud, velut ex vi simpliciter sua, significabant præter *Βασιλέα* seu Regem aut Principem per excellentiam, & signantius de eo qui orbi Romano præesset, dictum. Nam Basileus, Cæsar, Augustus, pro eodem ipso, ut tria merè Synonyma, Hierosolymitanis sub id ævi sumuntur. Legitur in Gemara Hierosolymitana; המינין שאלו את רבי שמלאי מה ההן דכתיב אר. אלהים בסוריאם

Deut. 17. 15.

*1 Bd tit. Be-
racoth c. 9.
fol. 11. col. 4.
& Baal A-
ruch in*

בסוריאם

אל אלהים ה' הו' יודע אמר להן הם יודעים אין כתיב כאן
 אלא הו' יודע כתיב אמרו לו תלמידיו רבי לאו דחית בקנה
 לנו מ' אתה משיב אמר להן שלש **שם** אחר כאינש דאמר
 בסוריוס קיסר אגשותוש *Heretici quidam rogarunt Rabbi Semlai*
quid illud esset quod scriptum est m, El, Elohim, Iehova, Deus, Dii, *m Iosua. cap.*
Dominus, Deus, Dii, Dominus, ipse novit. Respondit ille, non scriptum *22.23,*
est ibi ipsi noverunt, sed ipse novit; quod rem explicat, cui discipuli
ejus; eos calamo, refutasti. Sed quid nobis, ut rectè locum illum in-
telligamus respondes? Respondet ille. Tria illa simul sunt nomen,
unum, ut si quis dicat Βασιλεύς, Caesar, Augustus. Unde plane cor-
rigendus est codex Beresith Rabba n, ubi de nomine illo triplici
ac velut ex hoc Gemara loco, habetur, כאינש דאמר בסוריוס
ut si quis dicat Basilicus Caesar, Augustus Ce-
sar. Manifesto tum legendum Βασιλεύς, tum קיסר
quod postremum est delendum, ut sic Synonymum, quod
triplex, remaneat. Et de eisdem vocabulis paulò post in-
citata Gemara R. Semlai, שם אחר כאינש דאמר
Tria illa simul sunt nomen unum ut Opti-
fices, edificatores, architectones. Plane τὸ Βασιλεῖ seu τὸ
id est Regi, Caesarem & Augustum Synonyma, ex vi sua simplici
& notione Ebraeis receptissima, etiam & ipsis velut originaria,
fuisse aperte indicat hic Rabbi Semlai. Nemo enim nescit,
rem se non ita usque adeo habere ex origine aut usu Latino.
Hinc & apud magistros Babylonios קיסר ופליג קיסר aut *o Ad tit. Sā-*
pro Rege & qui Regi secundus est occurrit. Et in *hed. cap. 11,*
Novo federe simplex Caesaris nomen, ut & subinde Augusti, *fol. 98 b.*
velut appellativum pro Principe cui utcunque tunc suberant, *p D. Ioann.*
aliquoties alias usurpatur. p. Unde & clamarent Judæi se non *19. 12. Act.*
habere Regem q prater Regem illum quem signantius Cæsa- *17. 7. 25. 8. &*
rem vocabant, id est Principem seu Regem orbis Romani cu- *25. & c.*
jus & Judæa ipsique pars. Et Lexicographus r nuperus *q D. Ioann.*
באסוריוס אדון וקיסר Βασιλεύς seu Rex idem est ipsum quod Domi- *19. 15.*
nus & Caesar. Ex scriptis Ebraeorum scilicet loquitur. Cum igitur *r Philippus*
ex tributo numismatis ejusmodi inscriptione signati, ad mo- *Aquinas.*
rem qui diu etiam tunc obtinuerat, præstito palam professi essent
Pharisæi, Principem Romanum, Caesarem esse atque Augustum;
id est

id est ipsis, ut vides, plane Regem, adeoque deditionis suæ ejusque imperii ac victoriæ testes essent jam tum luculentissimi ipsi, tum qui ante tributum illud numismate ejusmodi toties præstitissent; statim appositissime evictum est, ex Victoriæ, Gentium, Armorum, Deditionis, Obedientiæ sive inde sive ex Federe præstari solitæ jure, id ab eis Cæsari seu Regi suo, quem sic agnoscerent, præstandum, quidquid ex ejusmodi juris ratione ei deberi sic fuisset agnitum; non Iconem aut inscriptionem illam ipsissimam numismatis ostensi, aut ipsum necessario illud numisma seu denarium ostensum. Nam ita nullum ejusmodi numisma Tributi nomine solvi non debuisset. Et quis non crediderit ipsum denarium ostensum omnium eorum, qui adstantes rogarent & quibus responsum est, capitationi (nam sic puto locus capiendus; atque ea de re plura mox) tum valde fuisse imparem, tum nec plurium fuisse, sed unius alicujus qui è sacculo aut zona præsto exhiberet? Ideo nec ab omnibus illis, quibus responsum est, tunc solvi aut debuit, aut rite quibat ille denarius sic inscriptus. Sed ex inscriptione & imagine argumentum sumitur irrefragabile. Quæcunque juxta Victoriæ, Deditionis, Federis, Subjectionis, Agnitionis apices, sunt Cæsaris (tametsi Principis alieni & cui armis Imperium Israeliticum acquisitum) ea ei ritè deberi & jure sic præstanda, ut nihil ex jure divino seu Civili Ebræorum, præstationi ejusmodi obstaret. Ita nihilominus ut quæ intereà Dei essent, Deo tribuerentur. Atque hic sensus est plane Nicolai Oresmii Episcopi ante annos circiter CCCXL Lexoviensis; *Inspicienti, inquit, seriem Evangelii patet facile quod non ideo dicitur Cæsari deberi denarius quia erat Cæsaris imagine superscriptus, sed quoniam erat tributum. Nam, ut ait Apostolus: cui tributum, tributum; & cui vectigal, vectigal &c.* Non simpliciter quia Cæsaris imagine superscriptus; sed quia tributum inde debitum esse atque ejusmodi numismatis genere solvendum, ex ipsa icone, inscriptione, & interrogantium agnitione liquebat.

Lib. de Moneta mutatione cap. 6. Ad Romanos cap. 13. 7. & vide M. Freher. l. de Numismate census pag. 26, & 28.

CAP. XVIII.

De Didrachmi pensitatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum, diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisicli seu Didrachmi sacri pensitatio annua usq; ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstita. Objectiones diluuntur.

D Tributum, de quo dictum est, attinet illud Flavii Josephi in Oratione sua ad Hierosolymitanos u; Ῥωμαῖοι τὸ συνήθη δασμὸν αἰτῶσιν, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τοῖς ἐκείνων πατράσι παρέχον, καὶ τὰς τυχόντες ἔτε προσθῆσι τὴν πάλιν ἔτε ψαύσαι τῶν ἁγίων *Poscunt Romani solenne tributum quod patribus eorum patres nostri præstiterunt, quod si receperint, nec civitatem populantur, nec sancta omni-*

uHaloseos 7.
6. cap. 26. gr.
11. Lat.

nò tangunt. Ita solvi consuevit & à cordatioribus ut debitum ex jure agnosci; utcunque intervenirent non rarò qui seditione liberandos se vellent. Quin & ob responsum proculdubio sic ex Inscriptionis & Imaginis ostensæ argumento (qua de re capite superiori) nec verbis disertioribus à Christo, Pharisæis de Tributo interrogantibus, datum, falsò eum etiam accusarunt seniores plebis, principes sacerdotum & scribæ, dicentes x, *bunc invenimus subvertentem gentem (nostram) & prohibentem καί σου εἰς τὸν θάνατον δίδω- ναι Cæsari dari tributa.* Cum interim eum non prohibuisse palàm fit tum ex responso illo Pharisæis dato, tum etiam ex eo quod ipse simul & Petrus, ni fallor, idem solverit. Legitur apud D. Matthæum y; *Et cum venissent Capernaum, accesserunt (οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες) ii qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester non solvit didrachma? Ait, etiam. Et cum intrasset in domum, prævenit eum Iesus dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus (λαμβάνουσι τέλη ἢ κλῆσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;) accipiunt Tributum aut censum? à filiis suis an ab alienis? Ei ille dixit ab alienis. Dixit ille Iesus ergo (ἐλθέτε οἱ) liberi sunt filii; ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum & eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore ejus in-*

x D. Luc. 23.

y Cap. 17. 24.

Exod. 30.

a Lib. 4. c. 5.

b De Magni-
tudine Ro-
mana lib. 2.
cap. 3.

c Lib. de Re-
Nummaria.

d Tom. 2. Ex-
plan. In Eze-
chiel. part. 2.

lib. 5. diff. 3.

cap. 57.

e Archaeolog.

16. cap. 10. bi-

de item ibi

cap. 4.

f Ad D.

Matth. cap.

17.

g Vide Sa-

muelelem Pe-

ritum Vari-

ar. lect. lib. 2.

cap. 10.

venies staterem. Illum sumens da ei pro me & te. Palam est Chri-
stum ipsum heic Tributum solvisse. Sed verum quidem est, vi-
ros summos existimare ac contendere locum hunc nihil ad Tri-
butum Cæsarianum pertinere, sed ad capitationem illam sacram
juxta quam semisiclus quotannis ex lege Mosaica Templo pen-
dendus erat, secundum illud quod superius^a diximus. Sic Car-
dinalis Baronius, Justus Lipsius^b, Theodorus Beza, Franciscus
Hotomanus^c, J. Baptista Villalpandus^d, Isaacus Casaubonus,
Johannes Cameron, alii; quemadmodum & inter veteres S. Hi-
larius. Et tam ex eo de quo quæstio heic ab exactoribus insti-
tuitur, quàm ex eo quod Christus fieri solvique vult, ipsum, quo-
ad quantitatem seu valorem, Tributum penditur idem quod sic
ex origine sacrum erat, id est pro capite tam suo quàm Petri se-
misiclus. Pro utroque scilicet stater, id est, quatuor drachmæ,
seu bini semisicli, quos ex qualibet regione Judæi dispersi Hie-
rosolymam capitatim quotannis mittebant, τὰν ἰσῶν χρημάτων
seu pecunia sacra nomine non semel Josepho^e dictos. At verò
libentiùs ego assensum illis præbeo, qui non didrachmum sacrum
seu semisiclum ibi innui volunt, sed ipsum Tributum Cæsaria-
num cujus tunc modus erat didrachmum, nec tributo sacro
omninò dispar. Ab hac parte in veteribus S. Hieronymus^f
alique sequaces. In recentioribus, tum Scriptores in commen-
tariis perpetuis obvii, tum alii^g. Quæ afferuntur pro parte prio-
re argumentis præcipuis statim respondebimus. Sed primò de
eo quod historicum est & verbis Domini ibi adhibitis, paucis vi-
deamus. Rogarant Petrum exactores seu qui didrachma acci-
perent, annon Magister ejus illa penderet? Is cum adnuerat &
domum intraverat Dominus ibi eum præveniens. Quid tibi,
inquit, videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel
censum? Qui de tributo sacro locum capiunt, Regum heic no-
mine etiam Deum O. M. ita contineri volunt, perinde ac si di-
ctum fuisset. Rex cœli, Reges terræ à quibus tributum accipiunt
vel censum? à filiis suis, an alienis? adeoque id quod sequitur
ergo liberi sunt filii ad ipsum Christum attinere volunt, ut Regis
æterni filium ibi indicatum. At verò cum οἱ βασιλεῖς τῆ γῆς Re-
ges terræ signanter ibi dicti sint, & quæstio proculdubio adhibea-
tur juxta vulgarem verborum usum, non omninò video, qua
ratione

ratione de Rege æterno, qui מלך העולם *Rex mundi* & מלך השמים *Rex cælorum* passim nuncupari ab Ebræis nec angustius terræ sic includi solet, locus omnino capiatur. Plerunque quidem cum Regem æternum à Rege mortali in locutionibus Talmudicis (ut sæpè) distinguunt, id est Regem Cæli, adeoque totius universi à Rege aliquo Terræ, hunc מלך בשר ודם *Regem carnis & sanguinis* appellitant, illum sive מלך הקדוש *Sanctum, Benedictum illum*, sive מלך העולם *Regem Cæli aut mundi*. Adeo ut par sit admittere de Regibus tantum mortalibus quæstionem illam institutam. At verò de quibus? an de Regibus universim Terræ? an de Regibus Terræ Israeliticæ? Certè locutione illâ *Reges Terræ* Reges per orbem terrarum regnantes multoties designari à Psalmographo verum est. Atqui & sexcenties occurrere, sciunt qui Talmudica scripta salutarunt, nomen פתח ארץ *terra* pro *Terra Israelitica*, unde פתח ארץ (cujus abbreviatura פ"ח est frequentissima) *extra terram* pro eo quod est *extra terram Israeliticam*, quemadmodum פתח ארץ *intra terram* pro eo quod est *intra terram Israeliticam*. Etiam in lingua Evangelistarum aliàs palàm hæc terræ notio. D. Marcus i, *Tenebræ factæ sunt per totam Terram usque in horam nonam*. Et D. Lucas k, *cum facta est fames magna in omni terra*. Nec sanè ita ad rem attinuisse videatur de aliarum terrarum more interrogare, ut de Tributo ibi solvendo quid omninò consequeretur. Neque enim regni aut reipublicæ Israeliticæ jura, ad aliorum regnorum neque horum ad illius amissim omnino videtur fuisse exigenda, sed ad eam quæ tunc temporis sibi, qualis scilicet per victoriam & deditionem tunc reliqua fuit, erat propria; cum avito interea jure comparanda. Jam vero sic quæstione de Tributo seu Censu, id est Didrachmorum capitatione institutâ, (& undenam quæso Censûs vocabulum Ebræis exoticum & Romanos mores planè redolens, ita signanter adhibetur, si de Tributo sacro facta fuisset) ut quæreretur an à filiis ἀπὸ τῶν υἱῶν seu à liberis suis an ab alienis acciperent Reges Terræ Tributum vel Censum, responsoque dato à Simone, ab alienis, unde sequitur illud ἀλλὰ γὰρ υἱοὶ οὖν ἀλλοτρίοι: *ergo filii seu liberi immunes sunt, id est ἐλεύθεροι: Quid illud de Filiis & Alienis? Quinam illic filii, quinam Alieni?*

h' *Gem. Hie-
rosolymitan.
t. Beracoth
cap 9. p. 12.
col. 2, & alibi*

i *Cap. 15. 33.
k Cap. 4. 25.*

l *Videsis S.
Augustin.
Quest. 86.
angelic. 23.
& Sixt. Se-
nens. Bibliot.
Sanct. lib. 6.
annot. 76.*

ni? Viderint perspicaciores, utrumne quaestio sit capienda de re-
 gno Israelitico ejusque more antè integro & veteri, utcunque
 nunc accisæ ejusdem res Romanorum dominatui servirent. Ni-
 hil solennius est in scriptis Talmudicis, adeoque lingua etiam
 Christi seculi in usu, quàm de seculis vetustissimis ita præsentem
 tempore loqui & disputare perinde, ac si ipsa res, de qua loquun-
 tur, jam ageretur, tametsi ad priora multo secula attineat. Inde
 est quod millies occurrit *מציאין מקבלין דנין* *faci-*
unt, adjiciunt, exeunt, accipiunt, judicant (participio verbi locum
 fortiente) in Scriptis dictisque diu postquam ejusmodi quid, de
 quo verba fiunt, natis, pro eo quod est *facere, adjicere, accipere,*
judicare aut *exire moris erat* aut *facultas*; non aliter sanè atque ho-
 diè non pauci viri doctissimi, veterum sive Romanorum sive
 Græcorum leges, etiam quæ in desuetudinem multis retrò secu-
 lis abiêre, diligentius & politè enarrentes, de iis ex præsentem
 tempore loquuntur, perinde ac si jam nunc tum ipsæ obtinerent,
 tum respublicæ ad quas olim spectarunt, etiamnum flourerent.
 Quod neminem fallit, cum res ipsa ex usu loquendi satis apertè
 intelligatur. Verbi gratiâ, Talmudici qui diu post excisas E-
 bræorum res scripsere ajunt *מ*, *אין דנין ללא את השבט ול*,
את הנביא שקר ול, *את כהן גדול אל*, *על פי*
ב"ד של ע"ה ואין מציאין למלכות הרשות אל,
על פי ב"ד של ע"ה ואין מוספין על העיר ועל העזרת אל,
על פי בית דין של ע"ה *Non judicant tribum, nec pseudo-Proph-*
etam, nec Pontificem maximum, nisi ex sententia Synedrii septuaginta-
unius-viralis. Neque exeunt ad bellum ultro nec nisi ex decreto Syne-
drii LXXI-viralis. Neque adjiciunt quid urbi aut atriis (Templi)
nisi ex decreto ejusdem Synedrii. Ubi quod præsentem tempore pro-
 fertur, ex usu locutionis receptissimo ad morem seculorum mul-
 tò superiorum, seu quibus florebant res Ebræorum, attinere ne-
 mo non videt. Et ejusmodi occurrunt non pauca in eis quæ
 hoc opere è Talmudicis antè citavimus. Ita *judicant & non judi-*
cant, adjiciunt & non adjiciunt pro eo quod est *judicare soliti sunt, ad-*
dicere soliti sunt, aut non sunt sumenda. Quale pariter de ce-
 teris dicendum. Et cum de pensitatione semisicli lo-
 quuntur *נ*, ajunt de mensariis *תובעין כר מ' ש'תן* *cum vasculo flagitant & ab omnibus qui dant ac-*
cipiunt

m' Mian, tit.
Sanhedrin
c. 1. & poste-
riores pas-
sim.

n Maimonid
hal. Siklim,
cap. 1. §. 8.

ciunt seu accipient quod tamen, uti & alia o ejusmodi non ra- oVide supra
 rō, nos in tempora praterita, quo planè spectent, verimus. Hæc lib. 4. cap. 5.
 cum ita sint, anne admitendum heic, verba illa à quibus accipiunt
 Reges terræ quod à Syro vertitur מן מן נכבין à quo accipiunt, &
 quod מן מן מקבלין à quo seu à quibus accipiunt, sic intelligi pos-
 se ut de more Regum veterum ditionis Judaicæ quaestio fie-
 ret? Qui scilicet alienis in suam ditionem redactis tributa pro-
 libitu, juxta superius p ostensa, semper imposuere; non item ni- p Cap. 14.
 si extra ordinem q, subditis suis originariis. Nec fiebat qua- qVide Guil-
 stio ut dubitantis; sed ut responsum elicientis. A quibus ex Schikart. de
 more accipere soliti olim Reges terræ hujus tributum aut cen- Iure Regio c.
 sum, qualis hic est, scilicet annuum seu perpetuum & pro libi- 4. theorema.
 tu impositum; à filiis suis an ab alienis? At objectio obvia 15.)
 est; si hoc admittatur, Israelitici regni vetusti seu simpliciter
 sine Romanorum dominatu sumti, cives seu subditi omnes, Fi-
 lii seu Liberi Regum nuncupabuntur. Qua illud ratione toleran-
 dum? Certè non ita absolum est credere, eos fuisse velut
 diverbio seu gentis idiotismo ob singularem generis & reipu-
 blicæ sanctioris dignitatem nobilitatemque, ab Ebrais ipsis sic
 dictos. Neque enim semel occurrit in Talmudibus illud R.
 Simeonis, velut vulgari usu atque existimatione notissimum.
 כר ישראל בני מלכים הם universi Israelitæ sunt filii
 seu liberi regum. Sic in Misna r, sic in Gemara Babylonia. bath cap. 14.
 Ratio seu ansa usûs diverbii hujusmodi est. Ubi disputatur S. ult.
 de observatione Sabbati, quaestio intervenit, utrumne Judæo li- Ad tit. Ba-
 ceat eo die liquoribus aut oleo se perfundere seu tingere? Sci- ba Metzia.
 licet utrum inde quietis præceptum violaretur? Ea de re Mis- c. 9. fol. 113.
 na jam memorata; החושש במתניו דלא יסוך יין וחומץ אבר b. 5. ad tit
 סר הוזה את השמן וזה שמן ורר בני מלכים סכין שמן Sabbath. c.
 ורר ער מכותה שכן דרכם לסוך בחור רבי שמעון אומר 18. fol. 128. a
 כר ישראל בני מלכים הם 5. bide sis
 Cui dolent lumbi, ei nec infun- Maimorid.
 dere licet (Sabbato) vinum aut acetum, at vero oleum licet. Modo hal Sabbath
 nempe minimè oleum illud sit rosaceum. Filii seu liberi Regum in vulne- cap. 21. fol.
 ribus seu plagis suis infundere solent etiam oleum rosaceum (in Sabbato) 115 4.
 quoniam similiter (deliciarum seu voluptatis causâ) se oleo illo die-
 bus profestis imbuere solent. At vero respondit R. Simeon, Universos
 Israelitas esse Filios seu Liberos Regum. Ita scilicet haberi, nuncu-

pari. Quod & admittitur omnino in Gemaris; tametsi de
 olei rosacei in Sabbato usu omnes cum R. Simeone non con-
 veniant. Sed ut ut se res de diverbio hoc habuerit, palam est,
 liberorum seu filiorum nomine ipsum populum, cives, subdi-
 tos regni Judaici venisse. Nam licet primario dicti sint uni-
 versi filii seu liberi Israel id est בני ישראל ex natalibus, adeo-
 que parentis & posterorum in locutione illa ratio ex ipsa ori-
 gine habeatur; nihilominus ex usu, qui sequentibus seculis ino-
 levit, dicendi, *filii seu liberi Israel* ut *filii seu liberi Ammon*, id
 genus alia, non tam natalium originem quam ipsum populum
 Israeliticum, Ammoniticum, seu populi qua populi simpliciter,
 universitatem denotarunt. Et sane apud Hellenistas בני
 ישראל quod *filios & liberos Israel* plerunque sonat, nunc etiam
 vertitur οἱ οἰκοὶ Ἰσραὴλ *domus t Israel*, nunc ἄνδρες Ἰσραηλ *Homines*
 seu *populus Israel*. Et pro eo quod est x *Excelluit Sapia-*
monis Sapiantiam בני קדם *omnium filiorum Orientis*, ha-
 bent illi πάντων ἀρχαίων ἀνθρώπων *omnium antiquorum hominum*;
 τὸν קדם *notione illâ sumto*, qua item significat *antiquum*. Quin
 etiam pro τὸν בני singulariter id est *filius meus*, occurrit apud
 eos λαός μου *populus meus*. Accedit locutiones illas בני ברית
filios federis, בני קידושין *filios sponsaliorum*, id genus alia,
 passim usurpari pro *hominibus*, nullâ natalium ratione habitâ,
federe Iudaico comprehensis seu in Judaismum qualitercunque
 cooptatis & *hominibus qui ritè sponsalia inire possent*. Quæ cum
 ita sint, quid vetat quo minus illud à filiis Suis etiam hinc su-
 matur pro eo, quod est *à populo suo seu hominibus suis*, id est Ju-
 dæis, quemadmodum & *an ab alienis*, pro populis alienis & in
 Judæorum potestatem victoria seu deditioe redactis. Quin
 & cum Reges patres patriæ dicantur, facilè evenit, ut populus
 filiorum seu liberorum nomen indueret. Respondum est i-
 gitur, si hoc admittatur; ergo immunes sunt Filii, immunes
 scilicet Judæi seu populus Judaicus avito & singulari privile-
 gio gaudentes. Si morem scilicet qui hac in terra obtinuit,
 avitum respiciamus, immunes sunt. Nunc vero, ne offendi-
 culo nos simus hisce, qui novo apud nos jure, Victoriæ scili-
 cet, Deditiois, aut quocunque alio superinducto, Tributum vel
 Censum perpetuum exigunt (utcunque more avito & qui olim
 in

Paul. 2. 10

Jerem. 16. 14.

Eccl. 23. 7. E-

zechie 2. 3.

Eccl.

u 1. Sam. 17.

53.

x 1. Reg. 4. 30.

Exod. 4. 23.

in usu, liberi seu immunes Israelitæ cuncti fuerimus) missâ de jure aut more nunc quæstione, solvamus. Ideoque staterem, id est bina didrachma, pro te & pro me solve tu. Nec puto paraphrastem Syrum aliud omnino præter tributum Cæsarianum heic intellexisse. Nam eodem ipso nomine quo Tributum seu Censum tum in Gamalielis oratione, ubi Judas Galilæus memoratur, tum in altero illo Evangeliorum loco de Numismate Censûs indiget, etiam didrachma hæc vocat; scilicet **כסף ראשי** *argentum capitationis*. Quæ alii heic habent obvia sunt. Et quod nos jam afferimus potius in Disquisitionem quàm Assertionem congesimus. Quod si Reges Terra de Regibus per orbem Terrarum regnantibus ibi capiatur, adeoque morem innuatur fuisse, à filiis Regum generatim Tributa non accipi, conclusio de filiorum, ex jure avito, libertate ad Christum solum spectabit, utpote Davidicæ stirpis Regum filium. Nam de Petri libertate ibi nil dictum, nisi modo jam ex locutionis formula, qua Omnes Israelitæ Filii seu liberi adeoque populus Regum dicti, admissio. Neque enim aliter Petrus Regum filiorum nomine contineri quibat. Sed vero objiciunt qui de sacra semificli pensitatione annua locum capi volunt; Tributum illud Judæis impositum fuisse centesimam partem bonorum uniuscujusque patrisfamiliæ; non ergo fuisse dimidium ficli seu didrachmum, sed varium pro ratâ cujusque bonorum parte. Et pro centesima citant Appianum. Item Tributum didrachmi heic fuisse voluntarium, nec ad cujus solutionem quis cogendus esset. Quod dici nequit de Tributo Cæsariano. Alia afferuntur, sed quæ hisce dilutis, planè nihili sunt aut rationi satis dissona. Quod ad priorem objectionem attinet; ea nata est ex Appiano perperam intellecto. **Ἔστιν, inquit ille, ἡ ἰσθαίσις ἀπασιν ὁ φόρος τῶν σωματίων βαρύτερος ἢ ἄλλης περιουσίας. ἔστι καὶ Σύροις καὶ Κίλιξις ἐτήσιος ἑκατοστὴ ἡ ὑμνίματ' ἐκάστῳ** *Judæis cunctis tributum capitis gravius est quàm reliquarum facultatum. Est etiam Syris & Cilicibus annuum centesimum pro modo cujusque census.* Allatis his Justus Lipsius a dubitanter subjicit, efficiatur ex sermonis nexu Iudæos centesimam dare, sicut & Syros & Cilices pro capitis tributo. Quo sensu? inquires. Ut magis capias: solvere quidem illos & pro

In Syriacis

a De Magnitud. Romana lib. 2. c. 1.

& pro opibus; sed estimatione omnium facta etiam Centesimam pro
 ipso capite dare. Hoc tale est, ut si decem millia aureorum in censu
 habeant, solvam ex eis annua centena. Atque hinc alii viri docti
 Centesimam eliciunt tributum Judæis impositum. Sed verò
 nihil ejusmodi ait Appianus, Capitationem Judæorum ut sin-
 gularem & gravissimam memorat. Centesimum ad Cilices &
 Syros tantum spectat. Nec quomodo trahi possint ad cen-
 tesimum Judæi ibi; omnino video. Et gravissimam il-
 lam capitationem existimo fuisse ipsam didrachmi Cæsariani
 præstationem per capita annuam. Quam scilicet ex imitati-
 one parilis pensitationis semificli seu didrachmi sacri inductam,
 iniquum non est ut autumemus. Nempe cum in Judaicis ra-
 tionibus ac institutis viderant Romani, didrachmi capitationem
 sacram non solum in ditione Israelitica, sed passim per orbem
 terrarum inter Judæos obtinere, inde puto mensuram tributi
 Cæsariani utpote æqualis, imponendi sumpsere; non dubitan-
 tes quin nemo magis imparem, ob census seu opulentia ino-
 piæve discrimen, solutionem ejusdem quam sacri didrachmi
 causaretur, utcunque cuilibet præstatio annua jam dupla esset,
 tam Cæsari, quam in Sacros usus. Nam nec illud prætere-
 undum, didrachmi sacri solutionem seorsim mansisse usque in
 Vespasiani tempora, cum item ad Romanos etiam ipsum trans-
 ferebatur. Josephus ^b de eo: *Φόρον ἢ τοῖς ὀπὲρ δήποτ' ἔσιν*
^a *Ἰσραηλίοις ἐπέβαλε, δύο δραχμας ἑκάστων καλούσας ἀναπαύειν εἰς τὸ*
^b *Καπετώλιον Φόρον, ὡς περ περὶ τὸν εἰς τὸ Ἱερουσαλὺμ νεὼν σιωε-*
^c *τιλου, Tributum, ubicunque degerent Judæis indixit, binas drach-*
^d *mas jubens quotannis deferre eos in Capitolium, quemadmodum ante*
^e *in Templum contulerant Hierosolymitanum.* Hinc tantundem
 Zonaras & Xiphilinus. Quod & inprimis advertendum, quo-
 niam doctorum aliquot hallucinatio habetur ingens, dum di-
 drachma illa in Evangelio ipsissimos quidem fuisse semificlos
 sacros volunt, sed à Romanis in Tributum Cæsarianum sub
 Tiberio interverfos. Cum manifestum sit ante hoc Vespasia-
 ni edictum, semificlos illos templo Hierosolymitano pendi ex
 lege sacra solitos; quod & ex Josepho alibi non semel licet eli-
 cere. Objectio vero altera, de eo quod est didrachmi solutio-
 nem

^a Haloseos I.
^b 7. cap. 27. Si-
^c desis I. Ba-
^d ptist. Villal-
^e pād. Tom. 2.
^f explan. in E-
^g zech. part. 2.
^h lib. 5. diff. 3.
ⁱ cap. 57.

nem fuisse voluntariam, non item Tributi Caesariani, error est manifestus & institutorum morumque Ebraeorum inscitia insignis. Certè nihil video in verbis Evangelii unde voluntariam fuisse quis eam omninè autumat. Neque certe λαμβάνοντες accipientes aliud ibi denotat, quàm qui solvere detrectantes tandem cogere possent. Nam & idem vocabulum usurpatur de Regibus Terræ. *A quibus Reges Terræ accipiunt &c.* Dubitan- dumne de Regibus tam cogentibus quàm accipientibus illud di- ctum? Ergo pariter sanè utrobique. Sed reverà palam est, ex institutis ac more Ebraeorum in didrachmi sacri seu pensitatio- nem semisicli annuam in sacros usus, post vicesimum quintum mensis Adar neminem invitum non, pignore capto aliterve, fuisse quotannis adigendum. Quod videre est tum in eis quæ supra de semisiclis his obiter è Talmudicis attulimus, tum c. Lib. 4. c. 5.
d. Var. Lect.
lib. 2. cap. 1. apud Samuelem Petitum d, qui cum primis hac de re consulen- dus. Ita evanescit plane objectionis illius vis. Atque cetera, quæ impugnare solent sententiam hanc de Tributo Caesariano illic intelligendo, ex eis quæ supra memoravimus satis puto di- lui possunt.

CAP. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebraeorum disciplinam, ea se- queretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhærentem, seu in- trinsecam & eam, quæ in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebraeos, redimendorum.

DE Tributis, ex Belli, Victoriæ, Deditionis, Fe- deris jure, ab Ebraeis, aliarum Gentium Princi- pibus, agnitis præstitisque hætenus actum est. Sequitur, ex instituto, ut de Libertatis Persona- lis deminutione seu Servitute personali, qua- tenus ex ejusmodi Jure, eam ipsi in Captivis alienis in bello ab aliis captis admiserint, videa- mus.

mus. De Personis five ex aliis five ex ipsis bello captis testimo-
 e Hal. Aib- nia luculenta. Maimonides * ad mentem veterum ; מלך גוי
 dim cap. 19. שעשה מלחמה והביא שביה ומכרה ומן אדם הרשה לכל מי
 שירצה שילך ויגנוב מאומה שהיא עושה עמה מלחמה שוביה
 וימכור לעצמו וכן אדם היו דינו שכל מי שלם יתן המס ימכר
 או מי שעשה כך וכך או לא יעשה ימכר הררי דינו דין ועבר
 הנלקח בדין אלו הררי הוא כעבר כנעני לכל דבר גוי שקנה גוי
 לעבדות לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעשה ידיו אע"פ כן אם
 מכרו לישראל הררי גופו קנוי לישראל *Ubi Rex quispiam Gentilis ca-*
ptam bello abduxerit eamq; vendiderit, aut cuilibet qui voluerit edicto
indulserit, ut si quem ex Hostibus captum adducat, eum ei venditum fo-
re, atq; ita si decreverit Rex Gentilis, quemlibet tributi (pro jure ac mo-
ribus variis) prestationem detrectantem, vendendum, aut quid aliud fa-
cientem aut non facientem, id est jussis Regiis non parentem, venden-
dum; quod sic decreverit vim habet. Et servi empti ex hujusmodi decre-
tis & Servi Cananæ par omnino est ratio; ita tamen ut ubi Gentilis ac-
quiratur Gentili Servus, Personæ ejus non fiat dominus, sed tantum O-
peræ Manuum seu ministerii ejus. Cum nihilominus, si vendiderit eum
Israelita, etiam Persona ejus tunc fiat emtoris. Distinctionis de Opera
 & Persona sensus est; singulare heic jus fuisse Ebræorum, quo
 Servitus seu status servilis Personæ etiam servi inhæsisse cense-
 batur, adeo etiam ut sine libello manumissionis (de quo, satis su-
 pra f) personæ veluti naturam mutante, libertatem nancisci ne-
 quiret, id est, ut servitus neutiquam deleri posset ulla formula,
 simplici five verborum five actuum sine libello manumissionis;
 quem dare cogeatur à foro dominus, quoties causa esset manu-
 missionis legitima. Ejusmodi verò fuisse servitutis g apud Gen-
 tes alias jus, ut personæ ipsi non inhæreret, sed ut citra libellum
 manumissionis libertatem ritè posset servus earum adipisci, idq;
 interdum ex actu nudo, quocum servitutem ipsi constare E-
 bræi non agnoscerent; idque domino invito. Veluti si servus
 ejusmodi, nondum ab Israelita adquisitus, nomine libertatis fie-
 ret Profelytus. Nam dein pro ingenuo habebant Ebræi. Et sci-
 mus satis ex jure Cæsareo, idque vetustissimo, leviculis ex cau-
 sis, sine libello, libertatem ritè acquiri veluti ex vindicta quæ una
 Quiritem h vertigo faciebat. Et si servi domini funus apud Ro-
 manos, antecessissent pileati i vel ipso lectulo stantes cadaver,
 ventilare

f Cap. 8.

g Gem. Bab.
 & Gloss. ad
 tit. Gittin c.
 4. fol. 38 a. &
 vide ad tit.
 Iabimoth
 cap. 4. fol.
 45. & 46.
 h Persius Sa-
 tyr. 5.
 i C. de Latina
 Libertate
 tollenda l. 1.

ventilare viderentur, atque hoc ex voluntate fieret vel testatoris vel hæredis, fiebant illico cives Romani. Alia fuere ejusmodi non pauca tum Romæ tum alibi, unde servitus definebat. Cujus rei apud Ebræos ratio est quoniam, ut ajunt k, לֹא הֵם קוֹנִים k Gem. Bab. ad tit. Git. in. cap. 4. fol. 38a. *Gentilium alter alterius non acquirit personam ipsam, sed לְמַעַשׂה דִּתּוּ in quantum ministerium & opera ejus ei possit esse usui.* Summa est, Servitutem Ebræos admisisse ex jure Captivitatibus tam inter Gentes alias quàm apud se ipsos; ita tamen ut rem sic distinctione interpretarentur; nullibi haberi Servitutem merè Personalem seu statum Personæ inhærentem servilem apud Gentiles; sed tantummodò velut liberorum hominum Captorum seu Possessorum Operam & Ministeria esse id, quod nomine Servitutis apud illos veniret. Quemadmodum & inter deditione à se seu federe inæquali receptos, juxta superius! ostensa. 1 Cap. 14. Apud se ipsos autem, Servitutem etiam (velut ex jure atque prærogativa singulari) fuisse tum in bello captis tum servis Gentilibus emtis, merè Personalem, seu Personæ ipsi, ut characterem Libertatis omnimodæ amissæ naturalis, inhærentē. Nimirum intrinsecam illam Servitutē (quam tum ipsi tum Romani dicere solent cognatione omnimodâ seu jure omnimodo sanguinis carere; cujusque effectum primarium faciunt ut possideretur ipse potius velut jumentum quàm quid possideret servus, nec jure nuptiali sed contubernio tantum frueretur) non omninò voluere obtinuisse alibi quam in servis Gentilibus à seipsis acquisitis. Aliarum autem Gentium servos qualescunque adeoque seipsos ab aliis Gentibus captos emtosve (& sui tantum puto gratia discrimen hoc commenti sunt) Extrinsecam tantum serviisse Servitutem seu eam quæ libertatis cum civili interim obedientia conjunctæ dignitati (quacum & jura sanguinis & Dominii, & Nuptiarum, alia quæ hominum sunt undiquaque liberorum, manent) non omninò opponitur. Quod quidem satis mirum. Sed ea de re non disputo. Sic igitur intellexere illud de Ebræis ipsis captis apud Ezram; *servi sumus*, inquit m, & in servitute nostra nos non derelinquit Deus noster, sic alia id genus non pauca in federe veteri. Etiam in Maccabaicis n, congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt gentibus. Josephus item o de Pompeii victoriâ, quâ in ditionem Romanam primò redacti Judæi; τὸν ἐλδ-

k Gem. Bab.
ad tit. Git.
tin. cap. 4.
fol. 38a.

1 Cap. 14.

m Ezra cap.
9. 9.
n2. Maccab.
1. 27.
o Archaeolog.
lib. 14, cap. 8.

Ὁ ἐστὶν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατέστηκεν *Libertatem am-*
issimus, facti jam ditionis Romanae. Et de libertate & Servitute Ju-
 daeorum plura ille p in oratione subinde illa sua proluxa ad Hiero-
 solymitanos. Et censum in Tributorum solutionem, apertam
 Servitutem vocabat q Judas Gaulonites. Sed in hisce juxta
 mentem Talmudicorum, Libertas & Servitus non opponuntur,
 quā Servitus & Libertas personalis in statu seu conditione in-
 trinseca hominis seu בְּנֵי חַיִּים juxta disciplinam eorum, consideran-
 tur, id est respectu domini qui jure, Ebraeorum moribus non dis-
 simili, sive possideret sive manumitteret ipsam servi personam,
 seu corpus; sed quā relatio sic innuitur inter ipsos & Principes
 qui jure belli eos ad Tributa & Ministeria quæ מַעֲשֵׂה יְדִידָה
 operam manuum eorum, ut olim in Ægypto etiam, nuncupant, seu
 Servitutem Extrinsecam adegerant; non Intrinsecam seu Per-
 sonæ inhærentem; quam nullibi reverà nisi in Gentilibus, quos
 in Servitutem ejusmodi sive ceperant sive emerant ipsi, locum
 habere, ut ostensum est, volebant. Singularem hujusmodi
 gentis suæ hac in re prærogativam ostendant. Ita ut nec alii,
 nedum ipsi (utcunque Ciceroni r natio ipsa Servituti nata di-
 catur) in qualemcunque Servitutis modum à principe aliquo
 Gentili quomodocunque redacti, aliūsmodi reverà fierent Ser-
 vi, quā quales simpliciter sunt subditi seu in deditionem mu-
 nerumque ac ministeriorum præstationem civilem, pro morum
 & locorum discrimine, recepti; quemadmodum & scimus τὰς
 ἐλευθέρους seu *liberos* simpliciter in Evangelio dici qui præstatio-
 nibus ejusmodi immunes. Quæ cum ita fuerint, annon lux hinc
 exceptioni illi Judæorum, quā mirati sunt se à D. N. Jesu Christo
 in Libertatem ex disciplina invitatos; quasi antè illā ipsi carerent.
 Dicebat t̄ Jesus ad eos, qui crediderunt ei, Ἰουδαίους, si vos manseritis in
 sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et cognoscetis veritatem & ve-
 ritas liberabit vos, scilicet ἐλευθέρωστέ ὑμᾶς. Ii verò æquo ani-
 mo non sustinentes vocabulum illud *liberabit*, utpote quod Ser-
 vitutem illam intrinsecam præeuntem in ipsis innuere su-
 spicabantur, responderunt ei, *Semen Abrahe sumus καὶ ὁ δεὸς ὁ-*
δελάει καὶ μὴ ποτε & nemini servivimus unquam; quomodo tu
dicis ὅτι ἐλευθέροι γρηθήσεσθε, liberi eritis. Respondit eis Jesus, Amen
 Amen

q Halos. lib. 6
 cap. 26. gr.
 n. lat.
 q Idem lib.
 18. cap. 1.

r Orat. De
 Provinciis
 consularib.

s Matth. 17.
 26.

t D. Ioann.
 cap. 8. 31.

*Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum Servus est peccati. Servus autem non manet in domo in aeternum. Filius autem manet in aeternum. Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis. Patres aliquot vetusti dictum illud Judæorum, velut hominis inflati ac arrogantis characterem esse judicant, etiam & mendacium manifestum. Cum toties Judæi servitutem serviissent, Ægyptiis, Babyloniiis, Romanis, quibus & tunc serviebant. At vir summus u in exercitationibus nuperis, *Mihi vero non videtur*, inquit, u *Daniel* *dubitandum eos qui hæc dicerent ad fedus respexisse ac Legem, cui* *Heinsius in* *Aristarcho* *sacro pag.* *903. edit.* *1639.* *qualis בן חורין* *filius nobilium, seu liberorum, hoc est liber dicebatur, unde illud in capitulis, quæ vulgo patrum dicunt; nullus nisi qui in legis se exercet studio, pro libero habetur. Tales autem minime esse poterant, qui extra fedus essent, qui ἀλλόφυτοι δαλεια quæ ab illis vulgo עבירה נירה dicitur, amplectebantur &c. Non ut serviisse unquam se negent, sed ut ex prerogativa, quod jam dixi, fedoris ac legis liberos se esse ostendant. Plane ut in Stoicorum scriptis, sapientem esse liberum, Epictetum item nunquam serviisse, ad electionem sive τὴν μετὰ τὴν refertur, sicut sapientem, etiam cum servit, servire negant Stoici. Perpulchre sane. Sed vero, cum manifestum sit servitutis negationem, in Judæorum illo dicto, tam ad gentem ipsam attinere totam seu Abrahæ semen (quo nomine solos Israelitas, non Ismaelitas aut Edomitas contineri ex veteri traditione volunt; utcunque tam hi quam illi revera ex Abrahæ posteris) quam ad ipsos qui illo uterentur, nec eos gentis suæ partem aliquam, servitutem illam intrinsecam seu quæ statum hominis personalem mutat, unquam serviisse ex disciplina sua admitterent, nec Gentilibus sive Ægyptiis sive Babyloniiis sive Romanis Servos omnino aliquos, nedum seipsos, fuisse, qui hujusmodi servitutem servirent, (ut dictum est) nec aliam demum servitutem serviisse se unquam decernerent, præter illam quæ libertati intrinsecæ seu personæ inhærenti non opponi solet, sed in operis & munerum præstationibus ac obedientia civili tantum consistit; nonne illam solum Servitutem**

intrinsecam servivisse se unquam heic negant, ex disciplina avita edocti, non alteram illam seu Extrinsecam, quæ in populo sive devicto sive in deditioem recepto nullibi non agnovere? Et quod sequitur in eo quod monet Christus, *qui facit peccatum Servum esse peccati*, ostendit etiam, ni fallor, Servitutem & Libertatem ibi memoratam non aliam esse quam merè intrinsecam, illam seu Personæ inhærentem. Conjecturæ venia detur.

y Misna tit.
Gittin cap. 4.

Jam vero de Captivis, ut jure apud suos fruerentur postliminii, redimendis ita statuebant y; אין פירת את השבוין יותר על כרי דמיהן מפני תיקון העולם ואין מכריחין את השבוין מפני תקון העולם *non redimendos esse captivos pretio majori quam valerent nec in fugam pelliciendos; utrumque, ob commodum publicum.* Hoc, ne alicujus fuga irritati custodes in ceteros inde nimium favirent; illud, ne, ob grandioris pretii spem, hostes frequentius capturæ assvescerent. Sed Captivitatis jus, seu Servitutis, qualem diximus, insequentis, satis ita agnoscebant. In decretis autem ac monitis suis de Charitatis ac Munificentiae Officiis sive erga pauperes sive opera publica, veluti urbium muros, Synagogas, aut alia ejusmodi sive ertruenda sive reficienda, locum principem obtinebat Captivorum redemptio (quod obiter advertere liceat) aliis quibuscunque ejusmodi officiis longe anteponenda. Unde inquiunt z; פירון שבוין קודם לפרנסת עניים ולכסותן ואין לה מצוה גדולה כפרון שבוים *Redemptio captivorum anteponenda est officio pauperes sive victu sive vestitu sublevandi. Neque (in rebus ejusmodi) habetur præceptum æquale ei quod de redimendis est captivis.*

z Gem. Bab.
ad tit. Baba
Bathracap. 1.
f. 8. & Mai-
mon, halach.
Mithnoth
Ainiim c. 8.
a Deuter. 15.
7. & c. Lev.
19. 16. & 25.
53.

Quin ad hosce imprimis attinere volunt præcepta a de munificentia, clementia, charitate erga inopes fratres tradita. Quorum in numero primarium hos habere aiunt locum, quoniam non modo victu egebant & vestitu, sed in horas, ex dominantium arbitrio, & vitæ & honestatis periculum subibant. Etiam & Servum qui Judaismum susceperat, captum pariter redimi volebant, nisi quid contra Legem (pro sui conditione) commisisset. Tunc enim etiam לפרות אסור *vetita est ejus redemptio.* Pro sexûs item Dignitatis, Natalium, qualitatum aliarum discrimine, alii ante alios, si omnes simul commode redimi nequirent, erant, redi-

redimendi. Anteponebatur plerunque fœmina viro; quod etiam in eleemosynis utcunque erogandis obrinuit. Ratio redditur de redemptione, מפני שהאיש דרכו לחזור לא האשה וכושטה. *quoniam viro facilius est multo redire quam fœminæ, cujus etiam pudor major.* At verba Misnæ b sunt, בזמן ששניהן עומדין בקלקלה האיש קודם לאשה *ubi utrique, ne scelere inquinarentur, justus adesset metus, vir fœminæ anteponendus.* Id est, ubi pariter uterque concubitus periculo apud hostes tentaretur. Quoniam gravius foret in masculo scelus c, ideo ipse potius, si uterque eodem tempore nequiret, redimendus. Et de Dignitatis heic atque Nataliū discrimine Maimonides; היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה ואין בכיס כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפרות את כולן מקדימין את הכהן ולוי וליי לוי וישראל וישראל לחלל וחלל לשתוק שתוקי ראסופי ואסופי לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אברם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחר מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רבו או אביו שהיה תלמיד חכם קודם *Si plurimorum sive pauperum, sive captivorum habeamus simul rationem, nec sufficiat sacculus, sive ut victu & vestitu pauperes, sive ut redemptionis pretio captivi subleventur pariter universi, Sacerdos Levitæ est preferendus, Levitæ Israelitæ (qualem Laicum dicimus) Israelitæ profano (nato ex coitu singulari Sacerdotibus jure d'interdicto. Nam Israelitæ nomine eos, quibus optimi juris natales sine ullo defectu essent, quoties ad hunc modum loquuntur, denotant) Profanus ei qui patre incerto sed certâ matre natus, hic vero ei qui, velut expositus, casu reperiretur (modo Ebraum esse satis constaret, tametsi parentum neuter dignosceretur) ita repertus Mamzeri (ex damnato nomine seu turpitudinis coitu, excepto mulieris menfibus laborantis coitu progenito) Mamzer Nathinæo c, Nathinæus Profelyto. Nam Nathinæus magni apud nos habitus est ob Sanctitatem singularem. (Ob ministeria scilicet circa templum, unde ceteris Profelytis anteponebatur) Profelytus autem Libertino seu servo manumisso, quoniam hic fuerat (servi nomine) omnino f maledictus. Quæ autem*

b Tit. Horai-
ioth cap. 3.

c Maimon.
bal. Mith-
noth Ainiim
c 8. & Gloss.
Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Horaiioth
cap 3 fol. 13a.
atque Mai-
monides in
Pirush ad
eund. tit. fol.
16a.

d Lebit. 21. 7.
De Profanis
nos fusi. 1.
de successio-
ne in Ponti-
ficatum E-
braorum.

e Ezra. 2. 70.
& 7. 7.

f Gen. 9. 25.

diximus locum habent, ubi sapientiâ non fuerint impares. Nam si Pontifex etiam maximus Sapientie esset ignarus, Mamzer vero Sapientis discipulus (id est; hic Legis gnarus, ille nescius esset) discipulus Sapientis præferendus erat. Et quisque alteri pro Sapientie dignitate præferendus, ita tamen ut, si inter eos reperiret quis patrem suum aut Magistrum Sapientis itidem discipulum, eorum uterque aliis quibuscunque Sapientia etiam præcellentibus anteponi deberet. Et totidem fere verbis idem (atque id genus plura quæ statim damus) habes apud autorem g Misnæ & in Gemaris. Babylonii, h vero; תנו רבנן היה הוה ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו אמו קדמת לכלם Tradunt Rabbini nostri; si quis cum patre suo & Magistro suo captivus teneretur, ipse Magistro præferendus & Magister Patri. Mater vero utrique anteponenda erat. Tantundem etiam Hierosolymitani i; quibus ratio item adjicitur Magistri heic prærogativæ, שאביו הביאו לחי העולם הזה ורבו שלימדו quoniam pater ejus vitam ei dedit in hoc seculo, sed Magister qui docet eum Sapientiam, ducit eum in vitam seculi futuri. De Magistro loquuntur qui Misnas seu δευτερώσεις atque veterum Traditiones doceret, non qui Scripturas tantum. Diserte ibi ורבו שלימדו משנה לא רבו שלימדו מקרא De Magistro autem capiendum est, qui docuit eum Misnam seu Traditiones, non de eo qui Scripturas tantum docuit. Si vero pari usus fuerat tam patris quam magistri, in discendo, beneficio, pater magistro præferendus. Quod de Matre adjungitur, vertimus eam utrique, patri nempe & Magistro, præferendam, tametsi לכלם, quod utrique heic respondet, eorum omnibus potius sonet; quasi & ipsam quisque sibi deberet in hisce antepondere. Ideo vero vocabulo illo tantum Patrem & Magistrum denotari k sentiebamus, quia expresse ita הוה ואמו ורבו ואביו עומדין בשבי הוא קודם לאמו Hierosolymitani; ואמו לרבו ורבו לאביו Si quis cum matre, & Magistro & patre, captivitate teneatur, ipse Matre se anteponat, hanc vero Magistro, & Magistrum Patri. De redemptione & aliis quæ ad captivos attinent charitatis officiiis, heic semper loquuntur. Ex utraque autem Gemara fusio- rem Dignitatum hac in re, uti & in aliis quibus præscripta loci prærogativa, ob dignitatis varietatē, ut fieri amat, maxime erat neces- saria, distinctionem exhibere liceat. In Hierosolymitana legimus, חכם

g Tit. Horai-
iotheap. 3. u-
bi videfis R.
Obadiam

Bartenoriū.

h Gem. Ba-

bylon. ad

dict tit. cap.

3. fol. 134.

i Gemar. ad

tit. Horai-

ioth c. 3. fol.

48. col. 2.

k Loco jam

citato, & bi-

desis Mai-

monid. tit.

Talmud.

Thora c. 5.

o Noſt. At-
tic, cap. 13.

studioſum σοφὸν ac ſapientem nominant) ut in ceteris dignitati-
bus קרימה במעשה *præcellentiam in factis*, uſu, autoritate, id eſt
Civilem agnoſcerent, in hac vero קרימה באמונה *præcellentiam ex
ipſa veritate*, ſeu *Moralem*. Nam ita heic de dignitatis præroga-
tiva diſtingunt. Certè in veteris Romæ moribus gradus fuere,
idque ex diſciplina, & ordo hujusmodi officiorum; veluti paren-
tibus primò, fidei tutelaque noſtræ creditis ſecundò, dein hoſpi-
tibus, clientibus, cognatis, affinibus præſtandorum; uti ex M,
Catone, Maſſurio Sabino, aliis, monet Agellius o. Sed hæc obi-
ter. Et ita demum ea quæ ad Interdictum de Furto, Domini-
um & Obligationem Permiſſionemque atque alia id genus circa
illud (ſine cujus Modorum & Temperamentorum diligentiori
animadverſione temere nimis & fruſtra de violatione ſeu obſer-
vatione Interdicti hujus pronuntiatur) verſantia juxta doctri-
nam Talmudicorum attinent, idque tum ex Jure Natu-
rali, tum ex Jure Gentium ſecundum eos,
abſolvimus.

Libri Sexti F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

LIBER SEPTIMUS.

Agit de Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo, quod est de Membro animalis viventis; item de Carnis & Sanguinis esu. De Minoribus insuper seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebræos, Capitibus. De Honore Parentum. De Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto, seu de Judiciis. Tum quæ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quæ Judicia in Profelytorum Domicilii regimine apud Ebræos erant exercenda. Accedit de Judicio Divino, quæ ex illo sive Pæna sive Premium Cœlitus ex Ebræorum sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum vestigia Præceptorum Septem quæ tractavimus, inesse in sacra Jobi historia, verum etiam in Synodo Apostolorum Hierosolymitana.

CAP. I.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu. Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atq; Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scita.

Extum juris Noachidarum caput Illustrius, quod de Judiciis est, atque juxta enumerationem ex Talmudicis aliquot, sub libri primi extremum al-
latam, proximum interdicto de Furto deberet lo-
cum ordinis habere, septimum in tractatione no-
stra fore maluimus, id est, ultimum loco, sed di-
gnitate civili supremum, & seorsim post omnia non solum quæ
itidem sunt Illustriora, sed etiam quæ sunt Minora atque obscu-
riora (pro divisione ibi etiam memoratâ) exhibendum Quippe
quæ omnia veluti materies sunt in quam hujusce exercendum
imperium; unde etiam primum locum, idque meritissimo pro
dignitate civili habet in Gemara a Babylonia. Quod igitur in
enumeratione illa Septimum est, heic sextum locum occupet,
nempe *על אבר מן החי* interdictum de membro animalis viventis,
quo crudelitas immanis in animalia cetera vetatur. Hoc
verò ita scriptis memorat Moses; Omne ^b quod se movet & vivit
erit vobis in escam, Quasi virentem herbam dedi vobis omnia
לֹא תֹאכְלוּ בְּחַיָּוָהּ at carnem in seu cum ani-
ma sua (sic verbum verbo reddendum) sanguine suo non comedetis.
Hellenistæ ibi, *πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς* & *Φάγετε* at carnem in
sanguine animæ non comedetis. Aquila, *πλὴν κρέας ἐν ψυχῇ αὐτῆς*
αἷμα αὐτῆς sed carnem in anima sua sanguinem ejus non comede-
tis. Symmachus, *πλὴν κρέας ὃ σὺν ψυχῇ αἷμα αὐτῆς* sed car-
nem cujus sanguis cum vita est, non comedetis. Vulgata excepto
quod carnem cum sanguine non comedetis. Onkelos & Judæi Mauri-
tanienses premunt vestigia sermonis Ebraici uti alii fere ex re-
centioribus. Sed R. Saadiah Gaon carnem non comedes in
sanguine suo, *בְּחַיָּוָהּ* cum is sit anima seu vita ejus. Apud Jo-
sephum autem verborum de carnis omnimodæ esu Noachidis
permisso sacrorum paraphrasis ejusmodi est ^c, ut eos *δεσπότης*
ἀπάντων

^a Ad tit.
Sanhedrin
c. 7. fol. 56. a.

^b Genes. 9 3.
c. 4.

^c Archæol. I.
cap. 4.

ἀντίπτω Dominos omnium animalium fecisse aiat Numen adjici-
 atque *χωρὶς αἵματος*. ἐν τῷ τῷ ὅ ἐστιν ἡ ψυχὴ absque sanguine.
 Nam in hoc inest anima; seu vita. Nam & animam pro vita
 accipi non raro nemo nescit; ut cum Jurisconsulti Cæsarei sub-
 inde vocant ultimum supplicium animæ amissionem. Et
 similia de Sanguine non semel in sacris, quæ Ebraeis propriæ,
 legibus a occurrunt, quibus eis in mactationibus omnimodis
 (præter Piscium, Locustarum, id genus aliorum, quæ lege de
 sanguinis effusione contineri nolunt, ut statim ostendetur.)
 effusio sanguinis præcipitur, ejusque esus ita interdicitur, ut
 observent eisdem verbis firmari præceptum quo scelestissimum
 illud idololatriæ genus Molocho filios immolandi, atque illud
 quo Esus sanguinis vetatur, nec in tertio aliquo præcepto ea
 verba reperiri. De comedente sanguinem, inquit Maimoni-
 des *c* dixit Deus: Ponam faciem meam in Comedentem sanguinem eo-
 dem modo quo de illo qui filium suum Molocho immolat, ponam faci-
 em meam in virum illum. Neque occurrit hæc ratio loquendi in
 tertio aliquo præcepto præter ista duo de Idololatria & comestione san-
 guinis, quia illius comestio ad speciem aliquam Idololatriæ, Demonum
 videlicet cultum, ansam & occasionem præbebat. Et qualis ejusce-
 olim in Zabiorum, id est, idolorum cultui deditorum, ritibus
 usus esset, ipse ibidem fusius ex Orientalium libris explicat; un-
 de & interdicti rationem petit. Jam vero de animalium San-
 guine distinguunt Ebraei, mores suos avitos explicantes. Ejus
 genus heic triplex; Pecorum, Ferarum & volucrum mundo-
 rum Primum est; Nam immundorum sanguis, ut caro erat
 illicitus. Piscium mundorum, Locustarum, id genus alio-
 rum, Secundum; Hominis demum Tertium. Pœna item,
 in sacris literis, Excisionis (id est כרת) esui sanguinis Spon-
 taneo præstituitur, sed ita ut alias g, sine illa pœna, esus ejus-
 dem generatim interdicator. Unde & de Pœna heic etiam
 distinguunt. Primi generis sanguinem ex lege sacrâ omni-
 no vetitum volunt. Sed ita ut pœna Excisionis non seque-
 retur, nisi aut tunc comederet aut deglutiret quis Sanguinem,
 dum effunderetur aut fusius exiliret, aut Sanguinem alium.
 בּוֹ יוֹצֵא שֶׁהָנֶפֶשׁ quocum exiret anima aut vita, Verba
 sunt *h*; אֵין חַיִּבִּין כָּרֹת אֶת הַדָּם הַזֶּה בְּשֶׁעַר שַׁחַט

d Leeb. 17. 13.
 & 14. Deu-
 ter. 12. 23.

c More Ne-
 bochim, lib.
 3. cap. 76.

f Leeb. 17. 14.
 g Ibid. 3. ult.
 Deut. 12. 23.
 h Maimon.
 halach. Ma-
 caloth Ifa-
 roth cap. 6.
 Moses Miko-
 tzi. Prac.
 Negat. 137.
 Talmud. tit.
 Cerithoth.
 cap. 5.

שחיטה ונחירה או הרתה הואש כרל זמן שישיבו ארמותיה ועל הדם הכנוס בתוך הלב ועל הדם הקורח כרל זמן שהוצא מקלח ויוצא אברל הדם השדחת בתחלת הקורה קודם שיתחיל לקלח ודם השותת בסוף הקורה קודם שיתחיל הדם לפסוק אין חייבין עליו ודרי הוא כדם האיברים *Pœna excisionis* שדם הקלות הוצא הדם שהנפש יוצאה בו *excisionis locum tantum habuit, ubi quis deglutiret sanguinem exsurgentem in ipso mactationis tempore, & sanguinem narium & capitis amputati quamdiu rubedinem suam retineret, aut sanguinem qui interiora cordis occuparet, aut sanguinem emissum dum effusus est & uberius exibat. At vero si quis biberet in ipso initio emissionis aut destillationis, antequam incipiat fusiùs exilire, aut in emissionis fine tametsi priusquam effusio plane desineret, Pœna excisionis non secuta est. Nam sanguis hujusmodi, velut membrorum sanguis est. Sanguis autem in lege illa (qua excisionis pœna continetur) non alius intelligitur præter illum quocum ipsa anima seu vita exiret. At vero inquit דם התמצית ודם האיברין כגון דם הפחור, ודם הכליות ודם ביצים ודם המתנכס ללב בשעת שחיטה ודם הנמצא בכבר אין חייבין עליו כרת אברל האיבר ממנו כזית לוקח שנאמר וכל דם לא תאכלו ובהיוב כרת הוא אומר כי נפש הבשר בדם הוא אינו חייב Ob sanguinem exsuctum, aut Sanguinem membrorum qualia lien, renes, testiculi, aut sanguinem qui tempore ipso mactationis recurrisset ad cor, aut sanguinem jecore repertum, excisionis pœna non imminebat. At interea quisquis ex hujusmodi sanguine, quanta oliva est, comederet vapulabat. Idque ex lege sacra. Nam & scriptum est i simpliciter, Nullum sanguinem comederis. Nullum scilicet ejusmodi animalium. At ubi k pœna excisionis, adjicitur, quontam vita carnis in sanguine est. Vnde fit ut non ob alium sanguinem præter eum quocum exiit anima seu vita, pœna excisionis debita. Illud כזית seu quanta oliva est, velut mensura solennis adhiberi solet ubi de pœna ob comestionem illicitam (quæ apud Ebræos ipsos perquam multiplex) verba fiunt. Uti & פרוטורו nummuli seu protæ valor, ubi de furto, quod & libro superiori ostenditur.*

iLevit. 3. ult.

kIb. 17. 14.

ditur. Quorum neutrum ad Noachidas seu Gentiles attine-
 re voluit. Unde & aiunt **לֹא נִתְּנוּ הַשִּׁיעָרִין אֶלֶף לְיִשְׂרָאֵל**
mensurae huiusmodi non dantur nisi Israelitis. Genus sanguinis
 heic secundum, seu Piscium mundorum, locustarum, id genus
 aliorum, bibere aut comedere quacunque ratione ex lege ipsa
 fas habuere. Uti etiam & Humanum, quem tamen prohibue-
 re Sapientes seu scribae, id est quibus juris superinducendi per-
 missa potestas. Sic enim aiunt; **דָּם הָאָדָם אִסּוּר מִדְּבָרֵי**
סוֹפְרִים אִם פְּרוֹשׁ וּמִכֵּין עָלָיו מִכַּת מִדְּוֹרֵי אֲבֵרָה דָּם
הַשִּׁינִים בּוֹלְעוֹ וְאִינוּ נִמְנָע *Ex scribarum scitis vetitus est san-*
guis humanus, à corpore scilicet separatus; & ob violationem huius scri-
barum interdicti, irroganda erat verberum contumacia debitorum pœ-
na. At vero sanguinem dentium (è gingivis destillare solitum)
 deglutire omnino fas. Nondum enim pro separato ab homine
 habitus. Ritus etiam **שְׁחִיטָה** *maclationis* in esum & epulas
 eorumque apices subtiliores à m Mose deductos tradunt, juxta
 quos animalia illa quorum sanguis illicitus, in esum maclanda,
 sanguisque eorum emittendus, idque secundum præceptum
 sacrum generatim de Maclatione traditum. Eandem autem
 esse carnis morticinæ, suffocati animalis, id genus aliorum, cum
 carne unde sanguis nondum est omnino emissus, rationem nemo
 non videt. Ita scilicet de ipsis Ebraeis, obtinuit. Ceterum quod
 ad Noachidas heic seu gentes ceteras attinet, quibus propri-
 um illud è Genesi jam allatum est interdictum, binæ fuere a-
 pud Ebraeos o sententiæ. Altera, interdicto eo illis vetitum fu-
 isse tantummodo sive membrum sive carnem ab animali vivente
 discerptam exsectamve, veluti agnorum, vitulorum, testiculos
 exsectos aliaque id genus qualiacunque. Atque membro-
 rum huiusmodi esum **שְׁחִיטָה בְּכָל** *quantulumcunque fuerit,*
 Noachidis interdictum. Neque enim olivæ aut alius cujus-
 quam mensuræ temperamentum eis heic assignatur, ut Israeli-
 tis; quemadmodum dictum est. Atque hæc sane sententia,
 qua sanguinis esus Noachidis satis permissus seu qua **מִתֵּר**
הָיָה הָרֹאשׁ מִן הַחַי *fas esse decernitur eis esum sanguinis etiam*
animalis viventis, plerunque prævaluit & receptissima est p. In-
 terdicti autem sic intellecti rationem affert Maimonides q ex Ori-
 entaliū libris, eamque ait fuisse (præter eam quæ de crudelita-

Maimonides
 halach. Me-
 lakim cap. 9.

m Maimonides
 des hal. She-
 cita c. 1. Mos.

Mikotzi
 Præc. affirm.
 63.

n Deut. 12. 25.
 o Gemar. Ba-
 bylon. ad tit.

Sanhedrin
 cap. 7. fol. 59.

a. & Gemar.
 tit. Zeba-
 chim cap. 14.

fol. 116a.
 p Gem. Bab.
 ad tit. San-

hedrin cap.
 7 fol. 59a. ad
 tit. Cholin.

cap. 7. fol. 161.
 & 102. Mai-
 monides hal.

Melakim c.
 9. & Mikot.
 præc. affirm.

122.
 q More Nes-
 bochim.

part. 3. cap.
 48.

te nemini non obvia est; nisi ubi exsecantur, quorum exsecutio animalibus alendis profit) שכן היו עושים אז מלכו הגוים וגם לעבורת זרה היו עושים כן רוצה לומר שהיו חותכין אותן *quoniam ita eo seculo facere solebant Reges Gentium; etiam Idololatriæ causâ, ita faciebant. Scilicet animali abscindebant membrum aliquod, atque illud comede- bant.* Certe in Europæorum Omophagiis seu festis crudivo- ris, ejusmodi quid adhibitum esse, ni fallor, memoratur. *Bac- chanalia, inquit Arnobius, prætermittamus immania, quibus nomen Omophagiis Græcum est. In quibus furore mentito, & sequestrata pecto- ris sanitate, circumplicatis vos anguibus, atq; ut vos plenos Dei Numine ac Majestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis.* Qua de re vide etiam Clementem Alexandrinum in *Lib. 3. cap. 25.* Protreptico, Sixtum Empiricum in Pyrrhoniis hypotyposis, & alios. Altera vero sententia, etiam Sangvinis (qualem jam di- ximus Israelitis ex lege sacra illicitum, non alius) esus cunctis hominibus interdictus habebatur. Ita Rabbi Chanania Ben Gamaliel, seu Gamla, ita aliquot alii. Et tum de membro seu parte animalis viventis, tum de sanguine, qua eorum interdi- cta Noachidas seu universum genus humanum attinent, con- sulas caput integrum de *אבר מן החי* *Membro animalis viven- tis* in *Halacoth gedaloth* u. Prætereundem autem non est, habe- ri in lege sacra quod haud parum stare videtur pro sententia priori. Lex est x, *Non comedetis בשר נבלה* *morticinium ullum, sed בשר לר' peregrino seu Profelyto qui intra portas tuas est, dabis il- lud ut comedat ipsum seu & comedet ipsum, aut vendas ipsum alieno, quia tu populus es sanctus Domino Deo tuo.* Quod intelligitur tum apud Magistrostum ab Onkelo in paraphrasi Chaldaica de Profelyto Do- micilii seu incircumciso, quem & inde *בבילון* *morticinia* comedentem, seu eum cui nefas non esset morticinia comedere nuncu- pabant y, uti ante etiam monuimus. Sanguinem igitur Mor- ticinii seu suffocati, id est non effusum, ex Noachidarum jure permixtum agnoscere videntur, nisi velis eos sensisse ipsum ex suf- focato etiam seu morticinio sanguinem prius exprimendum, fuisse quam sic comederetur. Certe & Mahumedes prohi- buit z esum *النم والمخيم والحم الخنزير* *sanguinis & Mor- ticinii*

x Adversus
Gentes lib. 5.

f Lib. 3. cap.
25.

1 Gem. Bab.
ad tit. San-
hed. cap. 7.
fol. 56a. &
594.

u Fol. 135b.

x Dent. 14. 21.

y Gloss. Talm.
ad tit. Era-
kin cap. 7.
fol. 29 a.

z Aleoran. A-

zoar. 2. 5. &

6. Lat. Cod. 6.

12. & 16. &

Abugiafar

Historia Sa-

racenic. lib.

1. cap. 1.

ticinii

picinii, uti & carnem porcinam. Uti etiam *المخنقة والموودة* suffocati, verberibus occisi (ita interpretatur Mahumedes Ben Achmed paraphraestes, quod alii combustum vertunt) item occisus seu cornu & ejus cuius partem aliquam devoraverat fera. Extra scilicet causam necessitatis quâ hæc comedere permisit; quemadmodum etiam ex receptis apud Ebraeos a moribus cibi hujusmodi aliàs interdicti permittuntur militibus ubi licitos locus non suppeditaret. Et Jacobus Bleda de Mahumedanis qui olim in Hispania; *Morischi* hujus regni, inquit ^b, nimirum Valentia, & reliqui Hispania non comedunt sanguinem, carnes suffocatas, morticinas nec morsas ab aliquo animali, putantes id peccatū esse ob reverentiam suæ sectæ pessimæ quæ id vetat in Alcorano, & vocant eas carnes Arabicè Halgharabam (الحارم) id est,

^a Maimonid
halach. Me-
lakim cap. 8.
^b Defensio Fi-
dei in causa
Morischorū
cap. 8.

maledictas & prohibitas. Avicenna ^c autem Medicus, superstitionis Mahumedicæ aliàs tenacissimus, haud pauca habet de sanguinis five esu five potu, morbis scilicet aliquot curandis, ubi nec prophetæ sui interdictum omninò memorat. Forfan in Medicinæ ratione vim suam interdictum non habere voluit. Advertendum autem, Talmudicos dum interdictum hoc de membro animalis viventis (seu, ut volunt aliqui, de sanguine) Noachidis ipsis velut primò datum memorant, Ada recentius intereà non omninò, si rem spectes, facere. Sed exceptionem tantum faciunt adjectam indultui ejus quòd nec Adæ ^d nec posteris ante Noachum permissum est. Id est esus carniū. Nam ex eo quod habetur in Genesis initio; *Et dixit Deus, ecce dedi vobis omnem herbam seminantem semen, quæ est in superficie universæ terræ, & omnem arborem in qua est fructus arboris & quæ semen seminet, in escam*, & ex illo quod de Noachidis postea ^e legitur, *Omne quod se movet & vivit, erit vobis, in escam &c.* Excepto, ut ante dictum est, sanguine; ex his, inquam, ut & Christiani scriptores non pauci, docent carniū esum Adæ non permissum, nedum membri animalis viventis. Noachidis verò indultum seu permissum, ut ostensum est, esum carniū, excepto membro animalis viventis (seu, juxta sententiam illam alteram, sanguine) quod comedere, inquiunt, nunquam non illicitum. Josephus Albo ^f ad veterum Talmudicorum mentem; בתחילה נצטווה אדם הראשון

^c Canon. lib.
2. tract. 2. c.
602.

^d Vide Aïin
Israel part.
2. fol. 3. col. 4.
& Beresith
Rabba pa-
rash. 38. fol.
38. col. 2.
^e Gene. 9. 3

^f Sepher Ika-
rim part. 3.
p. 14.

הראשון בקצת מצוות שנהגו בהן האנשים לפי קבלת רז"ל עד נח
ולנח התיר אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון כי
בתחילה לא התיר להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת
הצמחים בלבד וגו' ואחר כך התיר אכילת הבעלי חיים לנח

In principio Præcepta quedam data sunt primis parentibus, quibus nisi sunt homines usq; ad Noachum, juxta Traditionem Rabbinorum nostrorum pie memorie. Noacho verò permissus est usus animalium, qui Adæ interdictus est. Nam in initiis non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum quæ è terra germinant, seu fructuum è terra nascentium tantum &c. & postea Noacho permissus est esus animalium, adeoque (sic puto volunt) eorum quæ animalium sunt fructus, veluti ovorum & lactis. Nam nec illa antè video, juxta ipsos, permissa, utpote quæ animalium propagationi inservirent. Nec sanè sanguinem piscis ullius immundi comedere sibi fas fuisse docent g, quoniam inter sanguinem eorum, ac carnem, quoad interdictum de immunditie, discrimen nullum. Rationes autem addunt illius Noachidis permissionis. Quoniam ajunt alii h, in rerum initiis fructus arborum, agrorum, satorum aliarumque rerum è terra crescentium ex ipsa creatione uberes fuere, unde commodissimè nutriri possent homines. Nec aliter seres usque ad Diluvium habuit. Statim autem post Diluvium ob rerum ejusmodi inde inopiam, necessarium fuisse hoc indultum nè fame aliter hominis tunc periissent. Alii rationem petunt, ex eo quòd fructus terræ post Diluvium pejores multò quam antè. Alii aliter. Qua de re consulas commentarios Rabbinicos ad Genesin. Et Consona jam dictis sunt ea, quæ de abstinentia animalium, in seculis vetustissimis, in scriptis occurrunt Gentilium. Quale est illud Pythagoræ apud Ovidium i.

g Maimonid
halach. Ma-
caloth Ifu-
roth cap. 6.
h Abarbinel
in Pirush
Tora fol. 46.
Gol. 2, 3.

i Metamorph
15.

*At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis & quas humus educat herbis
Fortunata fuit nec polluit ora cruore.*

Consulas, quæ habentur apud Porphyrium libris *περί ἀποχῆς*,
 & Plutarchum in Orationibus *περί ταπεινότητας*, præter Petri Ca-
 stellani opusculum de Esu Carnium, & Theologos ad Genesim
 obvios. Sed verò quantū ad membri animalis viventis attinet; non
 pariter omnimodò se heic volunt Hebræi obstrictos, ut Noachi-
 das seu Gentiles. In universum quidem pronuntiant כל שאסור על *kMaimonid*
 ישראל משום אבר מן החי אסור על בני נח *halach. Me-*
lachim cap. 9. Quicquid nomine mem-
 bri animalis viventis vetitum est seu illicitum Israelitæ, id pariter Noa-
 chidi illicitum. Sed non è contrà. Nam ex ritibus illis Maclatio-
 nis atque הלכות שחיטה *traditionibus de modo maclandi* in esum
 promiscuum & convivium (non enim de maclatione sacra heic lo-
 quimur) à Mose deductis, docent, aliquantulum sic à Numine
 omnimodi semper Juris domino supremo) relaxatum fuisse ipsis
 interdictum hoc ut carnem seu membrum animalis rite jugulati,
 sed adhuc ita motitantis ut in vivis moribundum censeretur, dis-
 sectum, nefas interdum non esset antequam motitare desineret,
 comedere. Moses Mikotzi; ויש שבני נח היבין עליו ולג *Loco citato,*
 ישראל כגון אבר מן החי מן הטמאה וכגון בהמה שחיתה וכפרכסת *sed & vide*
 אבר ובשר הפורשים ממנה אסורים לבני נח ולא לישראל מפני *Maimonid*
 שאין השחיטה מתרת לבני נח כמו לישראל *halach. She-*
cita cap. 1. At verò sunt nonnulla
 quibus violat hoc interdictum Noachides, non item Israelitæ, veluti in
 membro animalis viventis quod immundum est (nempè immunditiei
 nomine, non membri animalis viventis reum ibi volunt Israeli-
 tam) & ubi pecoris jugulati, sed adhuc motitantis, caro seu membrum ali-
 quod separatim comeditur. Nam Noachidi illud illicitum. Non item
 Israelitæ. Quoniam scilicet indultus ex ritu Maclationis seu jugulatio-
 nis ad Noachidas non attinet quemadmodum ad Israelitas. Hoc verò
 necessario monendum, de membro & carne Pecorum, Ferarum,
 Volucrum duntaxat (id est animalium, quorum tantum sanguinem
 ex lege sacra illicitum habuere) non de Piscium, Locustarum, alio-
 rumve id genus animalium, interdictum hoc eos capere. Nam
 & sibi ipsis pariter atque humano generi reliquo horum (modo
 non immunda, quantum ad Israelitas, intelligas) esum sine ma-
 clationis alicujus ritu aut effusione, etiam planè vivorum, lici-
 tum fuisse volunt. Verba sunt מ; דגים וחגבים אינן צריכים
 שחיטה אלא אסיפתן היא המתרת איתן דרי הוה אומר הצאן
 ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת
 דגים

m Maimonid
hal. Shecita
cap. 1.

דגים כשחוטת בקר וצאן ובחגבים נאמר אסף החסיל באסופה
 לברכה לפיכך אם מהו מאליהן בתוך המים מותרים ומותר לאכלן
 היום *Non opus est ut adhibeantur ritus mactationis Piscibus & Locustis.*
Ceterum collectio eorum tantum licitos eos facit. Nam & dixit
Moses¹, Nunquid noves & boves mactabuntur pro eis, qui suffi-
cient eis? Vel omnes pisces Maris colligentur pro eis? Collectio seu con-
gregatio, ipsa captura, piscium, velat mactatio (ad quam ritus atti-
nuere, ut dictum est, perquam singulares) boum & pecorum. Alibi
Isaia 33.4. item collectio locustarum memoratur, ut in Prophetis o, ut quæ sola suffice-
ret. Unde etiam, tametsi, ex se morerentur in aquis, liciti erant (pi-
sces) quos etiam vivos comedere (ut ostrea solemus) licuit. Pari-
lem autem heic volucrum & Pecorum rationem fuisse ex ipsis le-
gis sacræ p Verbis eliciunt.
 13.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebraeos, capiti-
bus. Et de Parentum honore, atq; ejusce interpretamentis quibus
ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est
donum) quodcunque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina.

q *Rabbain*
Gem. Bab. ad
tit. Sanhed.
cap. 8. f. 74b.
Sai. Iarch
ibi & Baal
Aruch in
 אביר

Inorum seu Obscuriorum juris Noachidarum
 seu Gentium capitum (quæ antequam ad Judi-
 ciorum Caput deveniamus, exhibere non imme-
 ritò visum est) neque numerus certus est, neque
 adeò certæ semper de eis receptæ sententiæ. Ho-
 rum autem Genus est Duplex; alterum eorum
 quæ Majoribus atque Illustrioribus veluti
 five prævia atque antecedentia five necessariò conse-
 quentia commiscuntur, quemadmodum Multiplicationis
 generis humani & Contractus matrimonialis jura cum præcepto
 de revelatione Turpitudinum, Dominii atque Obligatio-
 nis Permissionisque circa illud versantis jus in Furti Interdicto.
 Pœnarum modus in Judiciis (de quibus mox) & quæ sunt ejus-
 modi cetera superius plerunque suis locis explicata, & Talmudi-
 cis uno nomine אביריהו q *appendices eorum*, id est, septem il-
 lustriorum

inferiorum seu מצוות לאותן ו' דשירי כח quic-
 quid necessario Septem illis praeceptis insuper continetur, quod Galli-
 cè, pro suo more, exprimit Salomon Jarchius per לור אפרטמנט
Leur appartenement. Accedat etiam illud de Cultu à Noachide
 Numini exhibendo secundum ea quæ de eo diximus libro ter-
 tio, uti & consequens de Judicio divino persuasio, juxta ea quæ
 mox capite dicemus quarto. Nam tametsi nihil quidem præ-
 ceptis seu obligationibus illis illustrius; quæ sive objectum si-
 ve finem respicis; nihilominus quoniam neque in ipsa Prose-
 lytorum Domicilii professione exigebantur, neque in Judi-
 ciis quibus in ditione Israelitica coercebantur Gentiles, eorum
 usus erat, inter Obscuriora locum non immerito sortiuntur.
 Alterum genus eorum est quæ universis quidem observari vo-
 lebant aliqui. In hisce est illud de Parentibus honorandis, quod
 cum pars Decalogi sit, inter Jura Naturalia enumeratur à Phi-
 lone & Judæo. Et inter homines qui humanitate exutâ in feri-
 nam migrarunt naturam, ferre ait ille ταὶ τ' ἀγροῦται & περ-
 τεῖα τὰς γονέων ἀλογῶνται primas ejusmodi feritatis, eos qui paren-
 tes negligant, atque ob inhumanitatem impietatemque tam Deo
 quam hominibus esse genus invisissimum. Atque inter ea quæ
 אומות בבר נתפרסמו publicata sunt inter omnes gentes,
 seu quæ jura sunt totius generis Humani, disertè enumerat
 Parentum Honorem Rabbi Aben & Tybbon. Quin ante De-
 calogum divinitus in Tabulis acceptum, hoc de parentibus ho-
 norandis cum aliis aliquot, præter septenarium Juris Noachi-
 darum capitum numerum accepisse Ebræos, ex eorum com-
 mentariis supra & memoratur. Sibi nempe inprimis & modo
 tunc præscripto observandum. Nam ut observarent alii, non
 Pœnâ civili omnino adigebant sed tantum suadebant. Ex
 civili autem sibi seu sacra lege monent tum de כבוד honore
 tum de מורא timore seu reverentia u Parentum. Et de u-
 troque ad hunc modum * ; איהו מורא ואיהו כבוד
 מורא ליה עומד במקלו וליה יושב במקומו וליה סותר
 את דבריו וליה מכריע את דבריו וליה יקרא אותו
 בשמו ליה בחיו ליה במיתו וליה אומר אבא מר

Lib. de De-
 calog.

In Ruach
 hachen cap.
 3. & 6.

Lib. 1. cap.
 ult. p. 123.

u Lebit. 19. 30.
 x Maimon.

hal. Memar-
 rim c. 6. Me-

kotz. Prac.
 affirm. 113.

Ita Gemar.
 Bab. ad tit.

Kidoschim
 cap. 1. fol. 31b.

Gem. Hiero-
 solym. ad e.

Pea cap. 1. f.
 15. col. 3.

Discrimen inter Honorem & Timorem seu Reverentiam patris huiusmodi est, ut ex reverentia filius non stet in loco ejus seu locum ei assuetum stando occupet, nec in loco ei assueto sede at, nec sententia ejus refragetur, nec eam refutet, nec eum nomine suo appellet, seve superstitem sive mortuum, sed ad hunc modum loquatur, Abba seu Pater Dominus meus. De Honore vero sic; אִיְהוָה כְּבוֹד מֵאֵכֶל וּמִשְׁקָה מִלְּבִישׁ וּמִכֶּסֶם מִשֵּׁל אָב וְאִם אֵין מִמּוֹן לֵאב וְיֵשׁ מִמּוֹן לֵבָן כּוֹפִין אוֹתוֹ וְהֵן אֲבוֹ וְאִם אֵין מִמּוֹן לֵאב וְיֵשׁ מִמּוֹן לֵבָן כּוֹפִין אוֹתוֹ וְהֵן אֲבוֹ Honor in eo consistit ut cibum & potum ei subministret filius uti & vestitum, ex eo scilicet quod Patris est seu ex bonis paternis, quibus si careret, cogendus erat filius, si ipsi bona essent, ut utrumque aleret parentem, in quantum posset. Nec fas habebant filio dicere patri, illum præceptum aliquod violasse, tametsi palam violaret; sed modestius tantum de lege, quam violarat, interrogare. לֹא יֹאמַר לוֹ אָבָא עֲבֹרָה עָלַי דְּבֵרֵי תוֹרָה אֵלָּא יֹאמַר לוֹ אָבָא כְּתוּב בַּתּוֹרָה כֵּךְ וְכךָ כֵּאִילּוּ שׁוּאָה מִמֶּנּוּ ולא כְּמוֹהֵיוֹ Non dicendum ei erat, Abba seu pater, transgrederis verba legis, sed dicendum erat ei, scriptum est in lege sic vel sic, idque perinde ac si ea de re eum consuleret seu interrogaret, non ac si commoneret. In Honore autem exhibendo præferendus erat matri pater; in timore seu reverentia patri mater. Ratio additur, לֵלֵמַר שֵׁשְׁנֵיהֶם ut inde parilis utriusque dignitas cognosceretur, dum tam Reverentiam quam Honorem intuemur. At vero insignes fuere Derogationes, quibus vim seu effectum præcepti huius ita minuebant Ebraeorum Magistri, ut mirum sit eorum aliquos inter Naturalia jura id nihilominus sic posuisse. Derogationes ex fuere binæ. Altera qua Magistrum seu Præceptorem, à quo Legem ejusque Misnam, δὲ τέρπον seu explicationem quis didicisset, parentibus in honore exhibendo præferabant. Cujus rei specimen non obscurum habetur, ubi de captivis redimendis superius agitur. Et occurrunt ejusmodi alia, ubi de Magistro Honorando, sublevando, observando præ patre, disciplina ab eis traditur. Altera heic derogatio est illa à Domino Servatore in Evangeliiis damnata. Vos autem dicitis, si dixerit homo patri aut matri κῆρβάν, ὅ ἐστι δῶρον, ὅ ἐστιν ἐξ ἐμοῦ ὡς ἐλθὼν Korban, quod est donum quodcumque ex me tibi profuerit; & ultra non permittitis eum quicquam facere patri suo aut matri sue, rescindentes verbum Dei per Traditionem vestram quam tradidistis; & similia

Vide supra
lib. 6. cap. 9.
pag. 716.

Gem. Hie.
rosolym. ad
t. Horaioth
cap. 3. fol. 48.
col. 2. Mai-
monid. hal.
Talmud
Thoracap. 5.
a Marc. 7. 11.
et D. Matth.
15. 5.

& similia hujusmodi multa facitis. Quod quidem à Doctissimis
 viris quamplurimis tactum, à paucissimis satis explicatum aut
 intellectum satis videtur. Ad votendi ritus rem pertinere,
 dubitandum non est. Ea autem ita se habuit. De Votis, ad
 hunc modum, Lex sacra ^b; Cum votum voveris Domino Deo tuo, non
 tardabis reddere illud, alioquin requirendo requireret illud Dominus
 Deus tuus à te, & erit in peccatum. Quod egressum est de Labiis
 tuis observabis & facies, sicut vovisti Domino Deo tuo voluntarie,
 & sicut loquutus es ore tuo. Atque aliæ sunt ea de re Leges ^c,
 Vota autem aut in Oblationibus Numini dicandis sive victima-
 rum, sive frugum sive opum qualiumcunque, aut in abstinence
 seu actu aliquo alio futuro versabatur. Adeo ut ei, qui se
 alterutro genere obstrinxerat, id quod voverat cum religione es-
 set, præstandum, usque dum ritè voto solveretur. Quod ex
 lege interdum, ubi filia aut uxor voverat à patre aut à Marito fie-
 bat; atque à Magistris, quibuscum ^d de re ardua nimis, temera-
 riâ seu infelici quæ in votum venerat, interdum consulebatur,
 simile fieri aliis ex more fas erat. Alioquin etiamsi quis voto
 ipsis legis sacræ præscriptis velut phylacteriorum usu, scenope-
 giorum ritibus, id genus aliis sibi interdixerat, ab eis omnino
 abstinendum fuisse volunt; Pœnâ insuper verberum violationi
 voti adjecta. Quod tamen in juramentis non obtinuit. At-
 que hoc docent inter Votum & Juramentum discrimen. Ir-
 ritum fuisse Juramentum, si quis jurasset se non usurum phy-
 lacteriis, aut scenopegia, id genus alia, non observaturum. Quod
 si quis Voto hisce renuntiasset, tantum abfuisse ut irritum esset
 votum, ut etiam non impune violandum. Discriminis ratio
 redditur ^e, שהנשבע אוסר עצמו ערל דבר שנשבע עליו, quoniam juramento
 obstrictus ipse sibi interdixit re uti de qua juravit, voti autem damnans
 ipsam rem, de qua votum concepit, sibi fecit illicitam. Sensus est, ju-
 ramento ejusmodi jurantem se obstringere quidem ipsum (quan-
 tum in se est) ne id faciat quod in præceptis accepit. Id quod
 ipsum obligare merito nolunt. Votentem autem, rei ipsius,
 quæ in votum venit, naturam ita commutare, ut ea imposte-
 rum, pro voti ratione, sit plane abstinendum, ne contra legem
 committatur, qua Vota cum religione solvenda præstandaque.

b Deut. 23. 24

c Num. 30. 3.
videtur Mos.
Mikot. Prae.
affirm. 124.d Maimoni
hal. Nidarim
cap. 4.e Misna &
Gem. Bab. &
Gloss. ad tit.
Nidarim c. 2.
fol. 16 a &
Maimonid.
hal. Nidarim
cap. 3. Gem.
Hierosolym.
ibid. fol. 37.

fLeb. 23. 40.
 & 42.

g Gem. Hie-
 rosoylym. ad
 sit. Nidarim
 cap. 2. fol. 37.
 col. 2. hal. 2.
 Vide etiam
 Misnam. ib.
 god. tit. cap.
 6. in aliis co-
 dicibus c. 5.
 h Decalog. &
 Levit. 19. 3.
 i Ad Leb. 19.
 3. & vide sis
 Druf. ad Le-
 vitici loca.
 cap. 63.

Verbi gratia, qui jurarat se nec Tabernaculum extruendum, in scenopegiis, nec frondes palmarum tunc adhibiturum, id quod ex præcepto f. faciendum erat, plane jurarat se non facturum. Voti autem de ipsis rebus ut diximus expressim in votum venientibus, ratio ita se habuit, ut ipsæ, ex ipsa voti vi, interdictæ, utpote res omnino consecratæ, aliosque in usus, juxta sui æstimationem, essent convertendæ. Etenim Formula fere erat; קרבן סוכה שאני עושה ללכ שאני נומר *Corban*, seu *Oblatio*, seu *res consecrata sit tabernaculum quod ego fecero, item ramus palme quem ego sustulero*. Atque inde res ipsa (seu ejusce atque operæ circa illam impendendæ pretium, si nondum à vovente possideretur, conficereturve) in naturam נרבה seu *voluntarii sacrificii* seu *Oblationis* transiens, præcepto, ex eorum sententia, velut exuebatur, voti rationi jam tantummodo obnoxia, quo nec exsolvere se fas voventi ipsi habebatur; seu יכול להפר *quod dicere solent, idem denotans*. Quodcunque aliud sive frugum sive fundi, sive operæ, simili formula devovebatur, ita Numini sacrum ex voto postea habitum est, ut ex voti duntaxat legibus, non omnino ex aliqua alia, quantum ad voventem attineret, illud pendere existimarent. Unde de Tabernaculo, in exemplo allato, aiunt כן אדם מקריש g *sic tabernaculum suum sacrum quis Numini facit*. Et similiter de aliis. Jam vero si, quid Honoris parentum, nomine intelligunt, observemus, res fiet manifesta. Ex lege k, de כבוד seu *Honore* loquuntur & de מורא seu *Timore* aut Reverentia ut dictum est. Et utrumque ita explicat etiam ex veterum mente Salomon Jarchius i. עיזהו מורא לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתר את דבריו ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיר מכניס ומוציא *Quinam est timor seu reverentia heic filii? Non sedeat in loco Patris, non loquatur in loco ejus, nec verbis ejus contradicat. Et qualisnam heic honor exhibendus? Præbeat parentibus cibos ac potum, & vestimenta, calceos induat, introducat atque educat*. De assidua observantia loquitur. Qui igitur, ad formulam jam dictam, voverat, de rebus quibus parentibus honor exhibendus erat (nimirum cibo, potu ceterisque præstandis) eas à se *Corban* fieri, id est, Oblationem sacram, ita eum obstrictum volebant esse voto ut non solum præcepto parentes honorandi solveretur (ratione superius allatâ)

allatâ) verum etiam ut illud observare imposterum fas ei, voto necdum soluto, non esset. Scilicet quicquid, ante votum, parentibus ex præcepto præstandum fuisset, id universum, post votum, Numini sacrum habebatur eique tantum, sive in opera ac ministeriis sive in Oblationibus quæ Honoris Parentis, de quo votum conceptum est, æstimationem, æquaret, præstandum. Si nempe expressim sic voto dicaretur. Aliter, si votum tantum esset, se nolle deinceps parentem omnino honorare, neque id licuit ex simplici ipsius abstinentiæ futuræ voto, priusquam solveretur. Unde & Syrus Evangeliorum, interpres, Magistrorum sententiæ formularumque non ignarus, pro verbis illis in Græco sermone non ita perspicuis substituit.

בְּחֵן אֶתְּכֶם וְכִי יִשְׁלַח אֶתְּכֶם וְכִי יִשְׁלַח אֶתְּכֶם & כִּי יִשְׁלַח אֶתְּכֶם

בְּחֵן אֶתְּכֶם. Utrunq; significat, *Corban meum*, seu *oblatio mea sit*

quodcumque ex me tibi utile possit esse, aut possit prodesse. Quod iti-

dem Talmudicorum phrasi maximè consonum. Atque hunc esse

sensum loci illius tam veteres patres & Christiani, quam recentio-

rum doctissimi & clarissimique satis adstipulantur. Fusio-rem ea-

de re doctissimamque pridem edidit diatribam Ludovicus Ca-

pellus, quam in primis consule. Atque advertas etiam, voto

eiusmodi simplici quo filius à patre interdiceretur bonis in quæ

aliàs ipse ex lege succedere debuisset, exheredationem adeo le-

gitimam factam esse, ut successionis jure omnino inde Filius ca-

deret, atque ad nepotes sive ad fratres (ut facti species exegit)

bona, prætermisso filio ita voto damnato, transmitterentur. Sic

disertè Talmudici m. Jam dictis perquam sunt consona illa Phi-

lonis in legum Mosaicarum recensione n, *Quemlibet rerum suarum*

dominum nisi si eas Deo vel dicat ut cunque vel omnino sacras esse volue-

rit, ei ἡ λόγῳ μόνον ὑπὸ σχεδῶν πρῶτος εἶποι, ψαῦσα καὶ θίγῃ αὐ-

τῶν σὺν ἑστίν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἀπὸ πάντων ἀποκεκληῖται; Nam si vel ore te-

nus sponsonem ejusmodi aliquam nuncuparit, nihil eorum uti seu attin-

gere poterit, sed omnibus ei continuo interdictum erit. Item εἰ αὖ ἐπι-

φυσίῃ τῷ θεῷ γυναικὸς αὐτοῦ ἰσθλὸν εἶναι, si vir uxoris sue alimenta

adeo sacra esse voluerit, alimentis ei suis esse abstinendum. Scilicet con-

secrare volentem εἰποιτο πᾶν τὸν σέρεται ex ipsa verborum suorum

vi dominio omnium (quæ in consecrationem venerint) spoliari. Et

kD. Hieron.
in D. Matth.

c. 15. & Theo-
phylact. ib.

1 Vide sis Hu-
gonem Gro-

tium de lure
Pacis & Belli

lib. 2. c. 13. §.

7. Io. Cocium
in Excerpt.

ex Gemar.
Sanhedrin

pag. 273.
m Misna tit.

Baba Kama
cap. 9. Talm.

Babylon fol.
109 a. Mai-

monid. hal.
Nidarim c. 5.

& vide Con-
stantin. L'

Empereur
ad Tit. Baba

Kama cap. 9.
§. 10. pag. 257

n Apud Eu-
seb. Præpa-

rat. Eange-
lic. lib. 8. c. 7.

o Epist. 11. ad
Ageruchia.

o Ad D:
Matth. cap.
15.

o Archaeolog.
lib. 4. cap. 4.
de quibus
Levit. 27. 2.
Et 3.

o Contra A-
pionem lib. 1.

o Samuel Pe-
titus. Sari-
ar. Lesson.
lib. 1. cap. 4.

o Cap. 7. 12.

rem sanè ipsam palàm didicerat ex Ebraeorum disciplina S. Hie-
ronymus, cui o dicitur illud in Evangelio inopiam parentum cassa
adulatione frustrari. Et Corban, inquit, hoc est donum quod altari pol-
licitus sum & in Templi dona promisi, si tu à me acceperis cibos, vertetur
in tuum refrigerium. Atq; ita fiebat ut egentibus patre & matre sacrifi-
cium offerrent filii quod Sacerdotes scribaq; consumerent. Alibique plu-
ra ille p eundem in sensum. Allatà verò jam antè notione & Cor-
ban, eos qui ex voto ad sacra ministeria se obligarant, ita Jose-
pho q dictos nullus dubito. Ex voto scilicet Numini sacratos.
Quoniam autem tanta vis erat formulæ, cui vocabulum illud ad-
hiberi, uti & interdum alia quæ huc non spectant, solebat, ut obli-
gatio quæ rescindi nequiret plerunque inde oriretur, ideo etiam
videtur τὸ Κορβαν in Tyrriorum legibus pro Judæorum Sacramen-
to sumi, qua de re ex Theophrasto idem Josephus r. Et magnam
Voti ac Sacramenti esse cognationem nemini non manifestum
est. Quod verò aliter, idque ex Josephi, de obligatis ad sacra
Ministeria Korban dictis, loco duntaxat atque ex eorum occupa-
tionibus vacationibusque traditionem de Honore parentibus
minuendo à Christo damnatam interpretatur vir sanè eruditissi-
mus, nec assensum præbere omninò queo nec rationem, quam
adfert, heic admittere. Interpretationes illas, quibus Κορβαν de
iis, quæ parentibus alendis impendi possent, sumitur, repugnare
vult legibus παρὸν παρὰ δότοις Judæorum. Quoniam nulla, ut ait
ipse, se poterant exceptione tueri, quin alendi essent parentes. Cog-
ebantur enim invit. Hæc enim est regula juris Judæorum כּוֹפִין
הבן ליון אביו אביו cogitur Filius alere parentem. At verò ad sce-
nopegiorum observationem, phylacteriorum, aliorum, cogeba-
tur itidem qui præcepto esset inobsequens, quod tamen intelli-
gendum, juxta ea quæ superius afferuntur, ubi ex voto præce-
dente res ipsa non haberetur vovendi illicita. Nam tantum
tunc aberat, ut cogere, ut nec contra votum quid præstari per-
mitterent. Unde & illud apud D. Marcum καὶ οὐκ ἐὰν φησὶ τις
τὸν ἑδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, & ultra non permit-
tis eum quicquam facere patri suo aut matri sue. Perpetuò nempè vo-
to (sic volebant) obstrictum, usque dum ejus nexu, ex moribus
receptis atque circumstantiis insequentibus, interpretatione à
Magistro aliquo seu legis perito adhibitâ, solveretur. Quæ ver-
ba et-

ba etiam D. Marci argumento sunt, locum heic habere nequuisse, five vacationes five occupationes illa τῆς λειτουργίας seu *sacri ministerii*. Nam ita obstrictus pro suo libitu, ministerio saltem non occupatus, id parentibus præstare Honoris nomine potuisset, quod nec impunè præstari permittere, ob voti vim, volebant qui sic Traditione sua simplicem præcepti Divini sensum perperam commutarant. Sed ad Noachidarum præcepta Minora seu Obscuriora cetera redimus.

CAP. III.

De Heterogeneorum usu, Fratriæ ubi frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraeorum, ad Noachidas attinerent.

Quod habet Philo contra rerum diversarum specierum commixtionem, veluti Naturæ adversam, adeoque à nemine non evitandam, à Talmudicis, distinctione adhibitâ, fortè firmari videatur.

Verba ejus sunt ἡ, τὰ ὁμογενῆ πεφύκεν εἰς κοινῶν ἐπεὶ καὶ ὅσα ἐτερογενῆ καὶ τὰ κτηνῶν ἀμικτα καὶ ἀκοινῶντα οἷς μηχανῶμεθα ἐκθέμενς οὐκ ἔστι νόμον φύ-

σεως ἀναιρεῖ. *Quæ sub eandem cadunt speciem, in consociationem nati sunt; cum interea quæ diversa invicem sunt speciei, è contrâ non mixta sunt nec communione conjuncta, quæ si quis conjunctione nefaria commisceat, is sane Naturæ jus contra justitiam (quantum in se est) è medio tollit.* Et Josephus, dum legem de Heterogeneis sacram suo more tradit, rationem adjicit, ὅτι τὴν τ' ἀνομοίων κοινωνίαν χαίρειν φέρει. Naturam enim communionem dissimilium abhorre-
 genea hujusmodi uno nomine כל איברא dicuntur, ubi interdictum de eis sacrum y occurrit. Eo autem quadruplicem heterogeneorum commixtionem vetari ajunt Talmudici. Lana & Lini in vestibus, Seminum diversi generis in eadem agri parte, Anima-

u Lib. de creatione Principis.

x Archaeolog. 4. cap. 4.

y Lev. 19. 19.

2 R. Eliezer Animalium generis diversi ad coitum admissionem, & demum
in Gem. Ba- Arborum generis diversi infitionem. Posteriores interim binas
byl. ad tit. a prioribus ita distinguunt, ut has Noachidis licitas esse aiant z,
Sanhedrin. illas seu posteriores binas non item; idque ex vetustissima Ma-
c. 7. fol. 56 b. jorum Traditione esse acceptum. Unde & Maimonides a, פפי
a Hal. Mela- הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן בלבר
kim cap. 10. *Ex traditione est quod Noachidis interdicitur admisione animalium ge-*
bidefis R. Be- *neris diversi, atque arborum diversi generis infitione tantum. Sed u-*
chai in Biur tranque is alibi b ita cum cultu extraneo, veluti solennem olim
fol. 37. col. 4. ejusce sive partem sive appendicem, ex Orientalium libris edo-
adde Cōstant ctus conjungit, ut eo nomine potius, idque puto in ditione tan-
L'Empereur tum Israelitica, metu ne in cultum remigraret extraneum, illicita
tit. Baba Ka- haberetur. Quod si sic intelligas, non de Heterogeneis uni-
ma cap. 4. §. verso humano generi, sed Noachidis tantum in ditione Israeliti-
3. pag. 67. ca seu Profelytis domicilii ex Jure superinducto interdictis res ca-
b More Ne- pienda. Quin uxoris Fratris sine liberis defuncti ducendæ jus
bochim. lib. apud Noachidas, ante legem scriptis mandatam, interdum obti-
3 cap. 37. nuisse, observant c ex illo de Onano Judæ filio d, *Ingredere ad uxo-*
c Abarbinel *rem fratris tui & Leviri jure duces eam, ut suscites semen fratri tuo. Il-*
in Pirush, f. *le autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen*
104. col. 2. & *fundebat in terram, ne daret semen fratri suo, seu ut vulgata ibi, appo-*
3. & bide R. *sitissimè ad mentem Ebræorum, ne liberi fratris nomine nascerentur.*
Menahem, Sed in præceptorum sive Majorum sive Minorum numerum hoc
Recanat. in non admittunt, neq; aliud quam e juris civilis seu Noachidarum
Parash. juri caput, pro gubernantium placito, adjectum, hoc in exemplo
וישב illo Onani sumunt, ut disertè Abarbinel. Adjicit etiam Rabbi
יעקב Chidka פסירוס id est, *Castrationem* Noachidis vetitam. Certè
d Gen. 38. 8. Israelitis uno ore pronuntiant nullum animal ex lege castrare li-
de qua re, cuisse g, aut qualiacunq; איברי זרע *membra seminis*, id est genera-
lex postea tionis præcidere aut infœcunda reddere. Verba legis sunt h,
lata. Deut. *Quod est compressum aut contusum aut enervatum aut exectum* (quæ
25. 5. Adde omnia vim generandi spectare volunt; uti & vulgatus & Helle-
Maimon. in nistæ) non offeretis domino, quibus proximè subjungitur ובארצכם
More Nebo- *interra vestra non facietis*, seu ut vulgata, & *interra*
chim lib. 3. *vestra*
cap. 3. & cap.
49
c Abarbinel
in Pirush
fol. 104. col. 3.
& 4.
f Gem. Baby-
lon. ad tit.
Sanhedrin.
c 7. fol. 56 b g *Gem. Babylon. ad tit. Chagiga cap. 2. fol. 14 b. Moser Mikotz. præcept. Negativ. 120.*
Maimonid. halach. Isur. Biacap. 16. h Levitic. 22. 24.

vestra non omnino facietis, atque Hellenistæ καὶ ἐν τῇ γῇ ὑμῶν & ποιηθήσεται etiam in terra vestra non fiet. Ubi & Terra vestra minimè volunt præceptum sibi terræ suæ proprium reddere, sed ita intelligunt ac si dictum fuisset non facietis omnino compressum, contusum, enervatum, exectum; quin nec in terra vestra ejusmodi quid patrabitis sive in corpora vestra sive in aliorum quorumcunque hominum seu animalium ceterorum corpora. Nam de omnibus animalibus æquè interdictum, i Lib. 2. ad. capiunt. Quod & disertè habetur apud Fl. Josephum, i. Bers. Apio- Atque præceptum hoc de Castratione uti & alterum illud de nem, Heterogeneis ita ad Noachidas spectasse volebant Jurisconsul- ti ex familia Manassis, ut, ne in septenarium Præceptorum il- lustriorum numerum non admitterentur, bina illa de Judiciis & Exsecratione Numinis divini ex illo numero, in recensione, eximerent, atque hæc k loco eorum (quæ aliunde satis nota, k Gem. Ba- esse, puto, existimabant) substituerent. Eousque Valesio- bylon. ad tit. rum hæresi, quæ l omnes castrari voluit, adversabantur Ebræi, Sanhedrin e. 7. fol. 56 b. idque lege sacra subnixa. Tantum abest Ebræis ἐκτομας ex- l D. August. sectiones pariter atque ἐκτομας Circumcisiones fuisse in usu, ut, de Hæres. c. falsò tradit Strabo m. Sequitur in Gemara Babylonia n, רבי 37. שמעון אומר אף ער הכישוף רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת m Georg. lib. כישוף בן נח מוהר עליו לל ימצא בך מעביר בנו ובתו באש 16. n Gem. jam קסם קסמים מעונן ומנהש ומכשף וחובר חבר ושואר אוב citata. וידעני ודורש אר המתים כי תועבת יי כל עושה אר ובגלר התועבות האלה יי אלהיך מוריש אותם מפניך וגו' ולל ענש אלל אם כן הזהיר Noachidarum in interdictis, et- iam illud locum habere vult R. Simeon, quod de Præstigiis seu Magia est. Quin ex sententia Rabbi Iose, quicquid in periocha illa de Præstigiis seu Magia continetur, id totum Noachidis interdictum erat. Non o Deut. 18. 10 reperietur inter vos qui traduxerit filium suum aut filiam suam per i- gnem, (de Molochi sacrificiis verba fiunt) qui sortilegia exercet, qui tempora divinando observat, augur, aut magus, aut exercens incanta- tiones, aut qui consulat Ob aut Ijideoni, aut qui mortuos sciscitatur. Nam abominatur Dominus omnem qui ista fecerit. Et propter abomina- tiones istas extirpat eos Dominus Deus tuus à facie tua. Nec verò pœna irrogatur sine interdicto. Sed horum pleraque, si non omnia, ad caput primum, quod de Idololatria est, attinent; uti & libro

p Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Cholin cap.
7 fol. 92. a.

q Sepher Tu-
chasin f. 8 a.

1 Tacitus
Annal. 15.
6. 37.

secundo satis monitum est. Hisce, si placet, accedant quorum meminit Ula, ubi loquitur p de שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח ואין מקיימין אלה שלשה אחת שאין כותבין כתובה לזכרים ואחרת שאין שוקלין בשר המת במקולין ואחרת שמכבדין את התורה. *Triginta praeceptis quae Noachidae in se susceperunt, quorum tantum tria observarunt. Primum quod pactis dotalibus sibi Masculos non conjungerent, secundum quod non afferrent in Macellum Mortui (hominis) carnem; Tertium quod legi ipsi honorem exhiberent.* Quae ex Gemara Babylonia etiam citat R. Abraham Zacuthius q. Quid sibi velit triginta praeceptorum heic nomine, nondum didici. Sed veri est simillimum cetera viginti septem ibi praetermissa ejusdem fuisse farinae cum hisce tribus. Quod si ita fuerit, certe non tam praecepta ibi memorata esse recte dixerit quis, quam Gentium seu Noachidarum aliquot opprobria eo nomine designata. Quod de Masculis habet manifestum est eo spectare, ut paderastia eos incuset, ita tamen ut eo impudentiae nondum devenisse eos innueret, ut palam seu pactis dotalibus, id est non sine flammeo, auspiciis, geniali toro, facibus nuptialibus, masculis (quemadmodum Pythagorae illi flagitio & scelestissimus Nero) denuberent. Neque aliter glossa adjecta interpretatur. De Mortui hominis carne (nam ita Mortuum explicat etiam ibi glossa) quod sequitur, ad homicidiorum frequentiam, ni fallor, attinet. Ea adeo five vi five dolo in usu fuisse, ut tantum non macellis venditioni exponerent occisorum carnes homicidae. Hyperbole pro gentis indole haut ita insolens. Atque demum ut graviora, quae praemiserat, redderentur scelera, subnectit hosce nihilominus homines impurissimos legem, quae haec vetuerat, ejusque dignitatem agnoscere, eique honorem, ut fieri amat, exhibere. Et de Obscurioribus seu Minoribus Juris Noachidarum seu Naturalis, juxta Ebraeos, capitibus haecenus. De quibus hoc summam monendum; Prioris (juxta capitis superius secundi divisionem) Generis eorum capita in ipso Illustriorum numero Septenario, satis, juxta ea, quae explicata sunt, ut eorum scilicet appendices, contineri. Capita autem posterioris generis, sententiarum incerto tantum deniti. Neutrius autem rationem juxta Magistros, in Regimine Profelytorum Domicilii, habitam. Qua de re mox capite sexto.

CAP.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidnam
Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum su-
perius Divinum, aut Coeleste. Inferius item seu Humanum & Terre-
stre. Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri
altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capitis hujus Sexti generatim
indicatur. Insequentium Ordo.

Am tandem ad Caput illud Juris Naturalis
 Illustrioris, quod, in enumeratione nostra
 Sextum est, seu *הדינים* *de Judiciis*, de-
 venimus. Cujus velut messis & materies
 sanè sunt reliqua Sex. Et quis non videt,
 frustra omninò & incassum Præcepta & In-
 terdicta fieri, nisi Judicia, quibus violatio
 coerceatur Pœnæque irrogentur, accedant.
 Qua de re satis libro primo diximus. Generali nomine *דינים* seu
Judiciorum continentur quidem apud Talmudicos tam Sanctio-
 nes, Constitutiones & mores qualescunque ritè superinducti,
 quam actiones, Litium decisiones ac sententiæ forenses quæ, in
 legum seu morum violationis vindicta versantur. Unde &
בית דין *domus judicii* nunc pro Tribunali aut foro, qua lites at-
 que actiones, juxta jus jam antè obtinens, id cognoscit dirimit-
 que, sumitur; nunc pro loco aut cœtu quo sanciantur consti-
 tuunturque novæ leges quæ in posterum adhibendæ. Ut
 cum dicunt, Mosès *ובית דין* & *domus ejus judicii* seu consisto-
 rium ejus, id est septuaginta-uniusvirale, Josua *ובית דין* & *do-*
mus judicii ejus, alius quisquam insequentium (qui Synedrii seu
 consistorii princeps) & domus Judicii ejus, hoc vel illud con-
 stituerunt seu observandum superinduxerunt. Quale infre-
 quens in eorum scriptis non est. Neque solum de Judiciis Hu-
 manis, sed de Divinis etiam vocabulo pariter hoc utuntur. Un-
 de est quod habent *העליון* *Domum lu-*
dicii superiorem, caelestem, seu Divinam, quam hoc nomine distin-
 guunt à *דומה ליהודים* *domo judicii inferiori, Terreſtri seu*
Humana. Ut cum tradunt p, *שלשה דברים גזרו בית דין שר*
מפני והסכים בית דין שלמעלה עמהן ואילו הן חרמה שר ירחו
ומגילת אסתר ושאלת שלום בשם *Tria decrevit Domus judicii*

sGem. Hie-
rosolymit.
ad tit. Bera-
coth cap. 9.
fol. 13. col. 3.

1 Videtur Io-
sua cap. 6. 17.
& 7. 11.
u Esther. 9. 26.
x Ruth. 2. 4.

y Midbar
Rabba pa-
rasb. 3. Gem.
Hierosolym.
ad tit. San-
hed. cap. 1. f.
18. col. 1. &
Vide R. Ne-
hemiam in
Sepher Ash-
re Mamaroth
part. 2. §. 1.

2 Videtur Si-
xtum Senen-
sem. Biblio-
thec. Sanct.
lib. 5. annot.
66.

inferior, quibus etiam consensum praeiuit Domus Iudicii superior seu
Caelestis. Quae fuere Devotio Hierichuntis, Lectio voluminis Esther,
& salutatio in nomine Domini. Id quod de Devotione Hierichun-
tis heic habetur, ad Josuam, attinet historiam, ubi non solum ex
sententia Josuae sed ex Dei nutu, id est tam ex Superioris quam
Inferioris curiae, consistorii, seu Domus Iudicii autoritate, Hie-
richuntem devotam esse observant. Tantundem aiunt de
Lectioe voluminis Esther u & celebratione festi Purim in eo-
dem memorata. Et salutationem in nomine Domini utrius-
que fori decreto subnixam à tempore quo Boaz messorum ita
salutavit. Et ecce Boaz veniens de Bethlechem dixit ad messorum
Dominus vobiscum (יהוה עמכם) & responderunt ei Benedicat tibi
dominus. Hinc etiam Tribunal illud seu Domum Iudicii su-
periores denotari saepius volunt ubi ipsum sanctissimi Numinis
nomen in sacro sermone occurrit; perinde ac si diceretur y,
וְיָהוָה וְכֹהֵן דִּין ipse & Domus Iudicii, seu consistorium ejus. Quo
spectat etiam vetustissima illa Caina & Abelis altercatio de Ju-
dicio Caelesti & seculo futuro וְאָמַר קַיִן לְהָבֶל אָחִיו לֵאמֹר לֵאמֹר
דִּין וְלֵאמֹר דִּין וְלֵאמֹר עוֹלָם אֶחָד וְלֵאמֹר אֶחָד וְלֵאמֹר אֶחָד
פֹּרְעָנוֹת לְרִשְׁעִים וְאָמַר לְקַיִן אָחִי דִּין וְאֵת דִּין וְאֵת
עוֹלָם אֶחָד אֶחָד אֶחָד לְרִשְׁעִים וְאֵת פֹּרְעָנוֹת לְרִשְׁעִים
וְהָיָה בְּמַהוּיָהוּן בְּחֻלָּה וְקַיִן עַל הָבֶל אָחִיו
וְקָטְלֵהוּ Et dixit Cain Abeli fratri suo; Neque Iudicium est
neque Iudex, neque seculum alterum, neque Praemium bonum Iustis, ne-
que vindicta seu Poena Impiis. Respondit autem Abel atque dixit Cai-
no fratri suo, etiam est Iudicium & Iudex atque seculum alterum. Est
insuper Praemium bonum Iustis, atque vindicta seu Poena Impiis. Atque
evenit ut, dum erant simul in agro, involaret Cain in Abelem fratrem suum
& occideret eum. Altercatio haec in nonnullis Pentateucbi editi-
onibus, veluti in Constantinopolitana illa circa annos abhinc
xc impressa, sedem obtinet inter additiones seu Complementa il-
la, quibus, ex veterum traditione, loca nonnulla insigniora E-
braici Codicis Chaldaice z explicantur. Unde & expresse ibi
nuncupatur תוספתא של פסוק ויאמר קין אל הבל אחיו Addi-
tio seu complementum versus seu commatis, & dixit Cain Abeli fratri
suo. Indicatur scilicet comma viii quarti Geneseos capitis ubi
in codi-

in codicibus Ebraicis qui correctius exarantur, veluti Bombergianis, Buxtorfianis, Garianis, ad hunc modum & legitur & scribitur.

וַיֹּאכֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו
וַיְהִי בַּחַיֹּתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקֶּם

Et dixit Cain ad Abelem fratrem suum

Et cum essent in agro, surrexit Cain adversus suum fratrem Abel & interfecit eum. Dixisse seu loquutum fuisse Cainum Abeli disertè innuitur, nec tamen quid omninò dixerit adjectum est; sed intervallum scripto vacuum in medio commatis relinquitur. Unde etiam, ex veterum monitu, in codicum nonnullorum, veluti Garaiani margine adnotatur ad intervallum illud כח" פסוקים

כח" פסוקים xxviii sunt versus qui desunt in medio a ver-

sus. Nec solum ex Additione illa quam ex editione Constanti-

nopolitana jam exhibuimus, ad Ebraeorum mentem, sensus eo-

rum quæ intervallum illud volunt occupasse, dignoscitur, ve-

rùm etiam ex ipso vetustissimo Targum Hierosolymitano ubi ad

idem comma paulò fusiùs eadem ipsa fratrum altercatio reperi-

tur, unde etiam paraphrasis Uzielidi tributæ autor hausit. Certè

si Chaldaicam Onkeli paraphrasin observamus, vetustam illam,

& magni semper habitam, difficile non erit forsan ansam elicere,

unde primò nata sit sententia altercationem ejusmodi ad locum

illum ita attinuisse Nam pro eo quod in præcedenti commate Co-

dicum Ebraeorum habetur, paraphrastes ille substituit הלא אנ

הלא אנ' Nonne si emendaveris cultum tuum, remittetur tibi (loquitur

Numen ad Cainum) quod si non emendaveris cultum tuum, ליום

ליום ad diem judicii peccatum tuum conservatur, quo futurum est, ut

Pœna sumatur à te, si non pœnitentiam egeris. Quod si pœnitentiam egeris, remittetur tibi. Et dein sequitur nuda illa adlocutionis mentio & Abelis cædes. Atque idem sanè sensus, fermè eadem verba etiam præeunt tum in Hierosolymitana tum in Uzielidis dicta paraphrasi, unde nemo non videt satis accommodè pende-

re altercationem illam de Judicio ac Pœnis qua Numen & seculum futurum spectant. Quam sanè & innuisse videtur in Alcorano^b Mahumedes. Nonnulli autem codices, veluti Samaritanus (quod & notavit olim S. Hieronymus) editio vulgata, Hellenistarum, etiam vetustus Bibliorum codex Syrus Ms. Ga-

aVidesis R.
Neptali Af-
chenazi in
Sepher

אמר
שפר
fol. 45b. &c.

bAzor 5.
Arabice 12.
Latine.

c Io. Mori-
nus in Penta-
teuchum Sa-
maritan.
Exerc. 3. & 4.
d De Abel &
Cain lib. 2.
cap. 8.

brielis Sionitæ c, in intervallo illo seu proximè post adlocutionis mentionem habent, *transseamus in campum* seu *egrediamur foras*, quasi illa fuissent verba, quibus adloquendo usus esset Cainus. Et verba ea capite singulari explicat S. Ambrosius d. Sed hoc obiter. Jam verò cum Judiciorum nomine sic Talmudicis veniant tam Judicia Divina seu Tribunalis Cœlestis quàm Humana; atque Humanorum nomine contineantur tam Decreta ex potestate Deliberativa atque Constitutiva nata, quàm ex ea quæ Judiciaria dici solet & Decisiva; Judicia illa Divina in capite hoc Juris Naturalis de Judiciis neutiquam comprehenduntur, sed tantum Humana seu quæ ad obedientiam & regimen civile attinent, eaque tam ex Constitutiva quàm ex Judiciaria potestate orientia. Id est, in præcepto Noachidarum seu Naturali de Judiciis, hoc tantum contineri volunt, ut qui Societates publicas inirent seu respublicas qualescunque constituerent rebusque præessent, Tribunalia, Consistoria, seu Domos Judicii ordinarerent, quibus tum ea quæ pro vario locorum, temporum, personarum discrimine, Juris Noachidarum capitum observationi essent necessaria seu conducibilia, sancirentur superinducerenturque, tum judicia de ipsis Juris Naturalis capitibus, simul & de sancitis ejusmodi in litium & actionum decisionem exercerentur; & demùm ut hujusmodi sancitis & Decisionibus parerent illi qui pro multiplici imperii diversitate ac variantibus jurisdictionis præstituta modis subessent, Pœnisque coercerentur contumaces & rebelles. Ita tamen ut de Divino etiam judicio præmioque ac Pœna in eo expectando, seu de eo quod est Deum Renumeratorem esse, Persuasionem universis hominibus necessariam esse quantum video, intereà existimarent Ebraei. Quam nihilominus in præceptis Septem non expressim memorant. Uti nec illud de cultu Numini exhibendo. Sed verò quemadmodum ad cultum ejusmodi obligari genus humanum palam autumabant, ut libro tertio fufius demonstravimus, ita proculdubio ad Persuasionem quam diximus hominum neminem non volebant obstrictum. Quorsum enim cultus ille & expiationes (de quibus ibi egimus) nisi tam obligatio ad Remuneratorem & judicia divina agnoscenda accederet, quàm ea quæ est ad cultum exhibendum & sacrificia, alia, in expiationem offerenda? Sed verò

verò quemadmodum Pœnâ forenfi neminem ad Cultum ejusmodi seu sacrificia cogeant, ut & ibi ostensum est, ita nec ad persuasionem seu professionem aliquam de judicio divino. Quicquid scilicet in præceptis quæ tractamus Septem expressim continetur, ad id tantum, Juris Naturalis seu Noachidarum nempe nomine, Profelytos Domicilii in ditione Ebraica Pœnâ forenfi adigi voluere. Ceteris vindictæ solum Numinis relictis. Adeò ut revera Gentilium de Divino Judicio persuasio in illa, de Cultu, Sacrificio, aliis ejusmodi, non sub Pœna apud illos forenfi, exhibendis simul contineretur, nec omninò ad caput hoc de Judiciis, quâ in numero præceptorum Naturalium septenario locum sortitur, spectaret. Nihilominus quoniam Talmudici expressius de Pœna ac Præmio Gentilium Divino, adeoque de divino qua ad eos attinet Judicio subinde loquuntur, etiam in hunc librum, ob similitudinem, qualiscunque reperiatur, inter Judicia Divina & Humana, genus utrunque conjicere visum est. Primo igitur de Humanis Judiciis, quatenus in Præcepto hoc Naturali simpliciter innuuntur, agatur; Dein, de eis quatenus etiam ex jure Gentium seu more Ebraeorum ordinario quo apud ipsos Profelyti Domicilii regerentur forenfi, videbimus; adjectis etiam extraordinariis aliquot, & quæ ipsos Gentesque alias (si Talmudicis fides) integras intervenerunt Judiciis. Et demum quod habent de Judicio, quâ Gentiles spectet, Divino accedet.

CAP. V.

Talmudicorum de Judiciis, quâ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia. De Thamaris, nurus Jude, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata.

Ubi docent Talmudici, quisnam fuerit sensus Præcepti Naturalis de Judiciis, ad hunc modum rem explicant. *e Gem. Bab. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56b.*
 כָּשָׁם שֶׁנֶּצְטוּן יִשְׂרָאֵל לְהוֹשִׁיב בְּתֵי דִינֵין בְּבֵל פֶּלֶךְ

פלך ופלך ובכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין בכל
 פלך ופלך ובכל עיר ועיר *Traditio est, quemadmodum in praeceptis ac-*
cepere Ebraei, constituere tribunalia per omnes pagos & urbes (quo re-
ferunt illud f, Judices & Magistros constitues in omnibus portis
tuis) ita praeceptum est Noachidis constituere Tribunalia per omnes pagos
& urbes. Et Maimonides g, כיצד מצווין הן על הדינין חייבין
להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך לרון בשש מצות אלה
והזהיר תא העם *Quomodo intelligendum est praeceptum Noachida-*
rum de iudiciis? Ex eo debent constituere iudices & Praefectos pagatim,
qui tum judicent de Sex illis praeceptis ceteris, tum populum (de eorum
observatione) commoneant. Sic alii h. Quod dum sic pronun-
tiant, tum Obedientiam civilem, tum Imperium juxta capite su-
periori dicta, simul innui volunt. Exerceri autem hujusmodi
Judicia, aut facinora flagitiosa, siue ex sententia Fori siue ex con-
stitutione, coerceri nequire sine Pœnis manifestum est. Quem-
admodum verò, tametsi Tribunalium constitutio generatim
præcipiatur, Formulæ nihilominus, Tempora agendi, & quæ
sunt cetera id genus ad rem forenssem singularius attinentia, pro
morum populorumque indole atque ratione diversâ & libitu,
plurimum, siue loca siue tempora spectes, semper variarunt; ita
etiam, tametsi velut necessariam semper Pœnarum in iudiciis
rationem, in ipso praecepto de iudiciis contineri (quod aliter fie-
ri nequit) velint Ebraei, non tamen nolunt Pœnas, pro eo-
rum qui rebus cum summa potestate præfuerint, pro varia siue
ex loco, siue ex tempore, siue ex personis ratione, itidem va-
rias easque siue graviores siue leviores, ritè præstitui. Ipsi qui-
dem, ut capite proximo fusiùs ostenditur, ultimo supplicio
seu Gladio regularitèr universa in juris Naturalis quod Illustri-
us est, seu septem praeceptorum caput aliquod à Profelyto Do-
micilii seu Noachide in ditione Israelitica commissa puniebant.
Ceteris intereà sui juris gentibus fas agnoscebant, siue ulti-
imum supplicium siue Pœnas qualescunque leviores pro diversa
regiminis atque imperii qualitate sancire, idque non solum ubi
in capitum quæ memorata sunt, septem aliquod, seu praecepta,
Majora quid committeretur, verum etiam ubi siue in Minorum
aliquod siue aliter quis contra Reipublicæ aut imperii, cui sub-
esset,

fDent. 16. 18.

gHal. Mela-
kim cap. 9.hMoses Mi-
kotzi præc.
asser. 22. &
Bidesis Aijn
Israel part. 2
fol. 114 col. 2.

esset, jura singularia deliquisset. Neque sane doctrinae Talmudicae omnino consonum esse comperio id quod tradit Vir, praestantissimus: *Inter ea quae Noe Deus edixit, hoc quoque docere Judaeos fuisse, ut non Homicidia tantum, sed & adulteria & concubitus incesti & item violentae rapinae morte punirentur.* Non enim necessario Poenae illud genus à Noachidis, velut ex praecepto, adhibendum volunt. Quam rem dum dispicimus, id quod habent ipsi de Poena, quae Thamar nurum suam velut stupri ream Juda, ante Legem Mosaicam (seu vigente tantum Noachidarum Jure cum eo quod, pro vario hominum Imperio, velut Jus Civile, accessisset) dignam censuerat, praetermittere visum non est. Thamar, ut ex sacra historia liquet, erat **יְהוֹנָדָב שֹׁמֶרֶת** id est, ea quae, ex jure in Judae saltem familia ac regimine recepto, etiam ante legem Mosaicam post mortem mariti (tum Eri tum Onani filiorum) servata erat seu velut reposita, ut Sela demortui mariti fratri, haecenus impuberi, postea, ad semen marito pristino suscitandum, matrimonio conjungeretur. Cum verò Selam virilem attigisse aetatem, nec sibi à Juda Socero conjungi animadverteret, meretricem habitu simulans atque in bivio, quo transiret Juda, sedens in coitum ab ipso pellicitur. Factumque est (ut sunt verba sacra) quasi post tres menses, & nunciatum est Iudae à dicente. *Fornicata est Thamar nurus tua & concepit per Fornicationes; & ait Iudae, educite eam ut comburatur.* Undenam evenerit, ut poena hujusmodi Thamarae deberetur, non satis consentiunt Magistri. Commentum habent nonnulli eam Sacerdotis in fuisse filiam, (quemadmodum diserte à Pseudozielide paraphraste nuncupatur) cui adulterii reae in Lege Mosaica non combustionis poena praestituitur. Nam de Adulterio, minimè de stupro, legem illam intelligunt Magistri. Et vocabulum in origine, tam de hoc quam illo non rarò usurpatur. Sed quid legi illi seculis aliquot postea latae cum Thamare per secula illa eam antevertente? Ceterum etiam adulteram eam interea habebant qui hanc sententiam amplexabantur, cum nuptiae nullae nec sponsalia (quae tamen sine nuptiis seu concubitu heic sufficere ex Jure Noachidarum nolunt) antecessissent; utcunque Leviri nuptias expectaret ipsa. Rationi p magis consonum est, quod scribunt

iDeIureBel-
li ac Pacis l.
1. cap. 2. §. 5.

kGenes. 38. 18

Ubid. comm.
24.

m Rabbi
Meir in Be-
resith Rabba
parash. 85. f.
96. col. 2. &
apud Sal.

Iarchium
Genes. 38. 24.
adde R. Be-
chai ad Be-
resith fol. 51.
col. 3.

nLevit. 21. 9.
o Apud Sal.
Iarch. ad Le-
vit. 21. 9.

p Abarbinel
in Pirush f.
194. col. 30. 4.
Side etiam
Baal Hatu-
rim ad Ge-
nes. 38. & R.
Bechai in
Biar ad Be-
resith fol. 51.
col. 2.

Ppppp

bunt

q More Ne-
hochim
part. 3.

bunt alii, quibus ex adjecto five à Juda Principe five aliter, secundum Imperii, sub quo vivebatur, modum, jure, tum delicti heic tum pœnæ qualitatem pendere visum est. Quod ad delictum ipsum attinet; ex iis quæ supra libro quinto occurrunt, satis liquet, innuptæ coitum (modo incestuosus ob sanguinis proximitatem abesset) ante legem Mosaicam Ebræis, in delictis non censeri, quam ad rem inprimis attinet illud Maimonidis de Juda, ac Thamara, atque pignore, nimirum annulo, pallio ac baculo, quæ mercedis vice ipsa acceperat. Sic enim Maimonides q, ואפשר ללמוד ממעשה יהודה מדה תשובה, ויושר משפט וזר מאמרו תקח לך פן נהיה לבזז הנה שלחתי הגדי הזה ובאור זה שבעילת קדשה קודם מתן תורה הורה כבעולת האדם אשתו אחר מתן תורה ר"ל שהיה מעשה! מותר לזנות היה אדם מרחיק אותו כלל ונתינת שכר המותנה עליו לקדשה או כנתינת כתובת אשה לה עתה בעת הגרושין ר"ל שהונה דין מדיני האשה שהיב עליו לתתו ומאמר יהודה תקח לך פן נהיה לבזז מלמד אותנו שעניני המשגל כולם ואפילו המותר מהם הנה בשת עלינו לדבר בו וראוי לשתוק ממנו ולהסתירו ואפילו אם יגרום הפסד ממון כמו שתראה יהודה עשה באמרו טוב שמפסד וישאר לך מה בידך משתפרסם לבקש ונוסף בושר זאת הינה מדה אשר למדנו מהעניין ההנה ואמנם היושר אשר לדמנו ממנו הנה אמרו לנקות עצמו מגולתה ושהנה לזנות שנה ולזנות בשר מת שהסכים עמו עליו הנך שלחתי הגדי הזה אין ספק שהגדי ההנה היה טוב! במינו מאד ומפני זה רמז עליו

Quin discere licet ex Iudæ historia, tum exactiorem in Moribus virtutem, tum Iuris rectitudinem, in eo quod dicit, Accipiat tibi (de pignoribus apud Thamaram relictis verba fiunt) ne forte simus in contemptum. Ecce misi hædum hunc. Quorum verborum declaratio est, quod coitus cum scorto ante datam Legem fuerit, sicut coitus hominis cum uxore sua; hoc est, quod fuerit licitus, nec homini (velut delictum) fugiendum; & quod merces, quæ Scorto datur, fuerit sicut dos, quæ hodie datur uxori, cum repudio dimittitur; nimirum fuisse veluti ius uxorium ad quod reddendum obligabatur is qui coiverat. Quod autem ait, accipiat tibi ne forte simus in contemptum; id docet nos, de rebus copulationis carnalis, etiamsi licita ea fue-

ea fuerit, non sine pudore loquendum; quin & consonum esse, ut illam, etiam cum facultatum nostrarum jactura reticeamus, sicut Judam heic fecisse vides, dum censet melius esse, ut ipse amitteret & ipsa sibi retineret quod in ejus erat potestate, quam ut ipse illud repetendo negotium divulgaret atque pudorem auget. Hæc est Virtus Moralis, quam ex hac re ediscere possumus. Aequitas autem seu Juris rectitudo, quæ inde addiscenda nobis est, conspicitur in eo quod, ut procul abesset ab inferendo ei damno, id est, à rebus pignoris nomine relictis ei auferendis, atque se nihil mutare vel demere de eo quod cum ipsa pactus erat, velle ostenderet, subjicit, ecce misi istum hædum. Nam dubium non est, quin hædus ille ex grege suo fuerit optimus, quæ de causa illum ita signantius indicat. Cum igitur in delictis juxta Ebræos, non haberetur, ex jure solo, quod diximus, Noachidarum, seu Naturali, innuptæ coitus non ex proximitate sanguinis incestuosus (neque enim nurus in eis habetur quæ jure Noachidarum vetitæ) manifestum est, ex eo jure, ad eorum placita, Thamaram heic minimè pro rea habitam. Necessario ideo sequitur ex jure civili sive à Juda Principe sive aliter superinducto coitum sive ejusmodi innuptæ, sive futuris nuptiis destinatæ sive fœminæ ejusmodi dignitatis innuptæ (ad eorum placita semper loquimur) ante, ibi interdictum fuisse. Adeoque pœnam adjectam לְהוֹרֹתָּהָּ *ut fœmina qualibet illiciti coitus rea combureretur.* Cum scilicet neque delicti ibi nomini, neque pœnæ, ad solam Noachidarum, ut jam tradita sunt, jurium mentem, locus omninò reperiatur. Quin disertè ad singulare ævi illius vetusti seu בֵּית דִּין שֶׁל שֵׁם *consistorii Semi seu posterorum ejus decretum rem illam referunt aliqui.* Nec vero defunt qui ultimum supplicium combustionem ibi nolint intelligi, sed quod frons inureretur וְנִרְמָה *signo quo eam scortum esse indicaretur.* De Absolutione autem Thamara ex Voce cœlesti, quam בֵּית קוֹר *seu filiam Vocis appellitant,* alia habet ad Judicium hoc spectantia paraphrasis Hierosolymitana, atque ea quæ Uzielidi tribuitur, uti etiam Additiones editioni Geneseos Constantinopolitanæ subjunctæ. Vox autem illa erat אֲתוֹן וְזִכְיוֹן מִי בְרָא פֶתָנָם *uterque ve-*

*R. Bechai in
Bitur Beresith
fol. 51, col. 2.*

*t R. Simeon
Ben Iochai
in Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Abda zara
c. 2. fol. 36 b.
u R. Iehuda
hachisid a-
pud Baal Ha-
turim ad
Genes. 38.*

2 Genes. 38.
y Glos. ibid.
& vide A-
barbinel in
Pirush fol.
99. col. 2.

2 Ibid. comm
ult.

2 Genes. 34. 2

strum, quantum ad hanc rem attinet, culpā vacat. Vide quæ su-
perius libro quinto de Thamaris hoc concubitu ex Ebræorum
commentariis habemus. Rem totam sed ut jurisconsultus Cæ-
sareus tantum & Pontificius exequitur, atque perpendit Pau-
lus de Abbazia Pollicinii Eremita Camaldolensis in libello ante
annos aliquot Florentiæ edito, quem Theorema gestorum
Thamar inscripsit. Certè huc etiam spectat Historiola sacra
de Dina Jacobi filia à Sichemo Hivitarum juventutis principe
violata, x. Rem vi patratam esse intelligunt Magistri y, adeo-
que quoniam Dina velut prostibulum Hivitis habebatur, cum
tamen se non omnino sponte Sichemo permisisset, ideo jure
fratres ejus Simeonem & Levi tum Sichemum patremque ejus
tum cunctos civitatis quam incolebant masculos in vindictam
interfecisse, atque cetera quæ in historia sequuntur perpetras-
se. Bello scilicet res gesta est, non in foro acta. Sed ta-
men ad pœnam facinoris bello gesta; quoniam in principes,
ut heic, supremos foro locus non erat. Jacobo autem filii;
Nunquid z uti debuit sorore nostra כַּוְנָה, ut Zona, seu ut prosti-
bulo? ubi rationem reddunt cædis Sichemi ac ceterorum. Quo-
niam sic habuerant sororem nostram perinde ac si ipsa se pro-
stituisset aut se ipsi permisisset. Nam si ita ipsa fecisset, con-
tra jus Noachidarum minimè (juxta magistrorum mentem) quid perpetrasset Hivites; cum innuptæ concubitus sponta-
neum Noachidæ licitum admittant, nisi ubi jus aliquod civile
adversaretur. At vero ea neutiquam heic prostibulum se
fecerat, aut sponte se Sichemo permiserat, sed vi oppressa velut
prostibulum tamen falsò habebatur. Quod minimè feren-
dum. Etenim vis universa inter præcepta Noachidarum de
Homicidio ac Furto satis interdicebatur. Vi autem oppres-
sam Dinam non solum ex hac Magistrorum interpretatione,
verum etiam è sacris verbis satis elicitur. Ea sunt אָרָבָה
וְיָעַנָה אֶת־כָּחַל אֶת־כָּחַל וְיָעַנָה אֶת־כָּחַל cepit eam & concubuit cum ea & oppressit
eam, vulgata ibi adamavit eam & dormivit cum ea vi opprimens
virginem. Consonus satis est Onkelus. Sed expressius mul-
tò altera illa Uzielidi tributa paraphrasis וְיָעַנָה אֶת־כָּחַל אֶת־כָּחַל
וְיָעַנָה אֶת־כָּחַל וְיָעַנָה אֶת־כָּחַל cepit eam violentiâ & concubuit cum ea &
affluxit eam. Et Judæi Hispanienses, como aella y yazio con ella y
afli-

affligiola. Arabs item Erpenianus pro יענה substituit *Le. 3.*

afflixit, cruciavit eam. Josephus autem disertè b *Philos. di. 2. c. 19.*
παύης raptu violavit. Malè autem Græci aliquot codices, cepit

eam & dormivit cum ea, καὶ ἔταξε καὶ ἔταπεινάσας αὐτὴν & peperit,
 & humiliavit eam. Ad illud vero quod legitur in historia sacra,

rem c. sedam Sichemum patrasse in Israel וכן לא יעשה & ita non
 fiet aut ita non fieri solet seu debet, pro quo habet vulgata, viola-

tâ filiâ Jacob rem illicitam perpetravit, Salomon Jarchius לעגור
 את הבתולות שהאומות גורו עצמן העריות ער ירי המבור

Scilicet fieri non debuit nec in more receptum erat, ut impune quis
 virgines ita violaret. Nam & ipsi Ethnici velut sepem sibi præstitu-

unt, ne Incesta patrentur, idque ob diluvium. De hoc enim cave-

re, est etiam incesti interdictorum observationi sollicitius pro-

spicere.

CAP. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, in Gentium ditionis Israe-
 liticæ regimine, tantum exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim
 constituti; etiam Profelyti Domicilii ritè constitui potuere. Sexus
 discrimen. Poena Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis, qua
 mitius in Judæis punita. Nullam poenam obscurioris Juris Noachida-
 rum capitis alicujus violationi imminuisse.

Sequitur ut de Judiciis videamus, quatenus in Pro-
 felytorum Domicilii seu Gentilium ditionis Israe-
 liticæ regimine, locum haberent. Eorum con-
 sideratio duplex. Altera, quâ circa Jura sim-
 pliciter Naturalia versabantur; Altera, quâ circa
 Jura Gentium ibi sive Imperativa sive Interve-
 nientia. Quod ad priorem attinet; Ebrais

ipsis & eis qui in eorum ritus transferant Tribunalia fuere or-
 dinaria Triumvirorum & xxi i - virorum quamplurima per
 urbes, oppida ac pagatim disposita præter Magnum illum
 Lxxi - virorum Hierosolymis Synedrium, in quibus jus secun-
 dum præcepta Mosaica, atque ea, quæ ex Majorum institutis mo-
 ribus

ribusque adjecta essent, tum Originariis tum Profelytis Justitiæ ac
 libertinis dicebatur. Neque sine התראה seu *Præmonitione*, nec
 sine binis minimum testibus, sententia ex eo jure in reum re-
 gulariter ferri solita. Pœnarum item genera quatuor (præter
 verbera atque alia aliquot pro eorum qui rebus præessent au-
 toritate introducta) Combustio scilicet, Lapidatio, Strangulatio
 & ea quæ Gladii dicitur, in eorum commentariis, quippe quo-
 rum usus ex civili jure apud ipsos obtinuit, passim occurrunt.
 Sed hæc ad Profelytos Domicilii seu Noachidas ditionis Israe-
 liticæ, ex solo Juris Naturalis respectu, seu ut ex eo solo res
 agitaretur decidereturque, neutiquam attinere. Neque in
 tribunalia Israelitica, neque ad Israeliticas formulas, Profelyti
 Domicilii seu Noachidæ ejusmodi, ex suo tantum jure rei, in
 jus vocabantur. Sed sua erant hisce singularia jura Forensia,
 adeoque Tribunalia singularia; quemadmodum in Anglia no-
 stra olim *Iustitarii ad Custodiam Iudæorum assignati*. Sic enim &
 in ditione Israelitica Tribunalia Juditiis Profelytorum Domici-
 lii seorsim sunt posita. Singulare enim apud veteres erat il-
 lud Judicandi genus, quod ξενικόν appellarunt, ut scimus ex A-
 ristotele d, id est, *ad peregrinos attinens*. Unde & apud Ebræos,
 singulares, qui ritè ex Noachidarum jure cognoscerent Judices,
 ut res postulabat, præficiebant ii qui Tribunalibus, quæ dixi-
 mus, Israeliticis cum imperio præessent, eosque sive Ebræos sive
 Profelytos Domicilii aut federe receptos quales diximus. Nisi
 hi eousque sui juris post deditionem victoriamve, ex federe,
 remanserant, ut, professione in jura Noachidarum factâ, inte-
 grum ipsis esset suo quod retinerent Territorio Judices præfi-
 cere. Nam ejusmodi Dedititii non minus ad Judices præfi-
 ciendos constituendaque Tribunalia, quæ de Juris Noachida-
 rum capitibus ritè cognoscerent obligabantur, quam ipsi in
 Sancto Imperii sui Territorio Ebræi. Nec contra caput hoc
 de Judiciis committere tantum eos existimabant, qui Tribuna-
 lium seu Judicum Constitutioni adversarentur, verum etiam,
 quicunque ita favendo aliorum flagitia in cetera juris hujus
 capita perpetrata reticerent ac celarent, ut, cum commodè sa-
 tis possent, in Judicium ea non deducerent. Atque hos
 בעלי שכם seu *Consentientes* appellant e, nec leviori quàm ipsos
 flagi-

d *Politic.* 4.
 cap. 17.

e *Maimonid*
halach Me-
lakim cap. 9.
Iosephus Al-
bo Sepher I-
karim lib. 3.
 cap. 14.

flagitiorum autores pœnâ dignos censuere f. De Tribunalium
autem huic Juri singularem apud Ebræos ipsos constitutione,
ita, ad veterum mentem Maimonides g, הויבין בית דין ישראל
לעשות שופטים לאלו הגרים התושבים לרונ להן ער
פי המשפטים אלו כרי שלם ושתת העולם אם ראו בית
דין שיעמידו שופטים מהן מעמידין ואם ראו שיעמידו להן
מישראל Debent ii qui Tribunalibus Israeliticis præsumt
præficere Iudices Profelytis illis Domicilii; ut secundum jura illa Noachi-
darum jus eis dicatur, ne quid detrimenti capiat humana societas. Pro
eorum vero arbitrio, idem est, siue Iudices hosce constituent ex ipsis
ejusmodi Profelytis, siue ex Ebræis. Sexus autem ita ratio heic ha-
benda erat, ut fœmina in Judicem eis ritè apud Ebræos præfici
nequiret; quod neque ex jure Ebræis civili regulariter h ad-
missum. Idem Maimonides disertè להן תרון אשר להם
Fœminæ eis jus dicere non licuit i. Cum vero ex Ebræorum jure
civili, tres minimum Iudices ferè semper de causis cognosce-
rent civilibus seu pecuniariis, de capitalibus verò nunquam,
pauciores viginti tribus (quod ex titulo Sanhedrin liquet,) h
cumque omnia, ut statim ostenditur, judicia pœnalia, ob vio-
latum à Noachide jus Naturale, Ebræis in usu capitalia essent;
pro libitu nihilominus præficientium, ita Judicum heic nume-
rus variabat, atque ab eo, qui ex jure Ebræorum civili exige-
batur, diversus erat, ut etiam unicus sufficeret. Quod iti-
dem de Testibus dicendum; quorum tamen in admissione, se-
xus etiam ratio ita habita, ut fœmina, quemadmodum ex Jure
Israelitico, excluderetur. Maimonides k, ובן נח נהרג בער
אחד וברין אחד בלא התראה ועל פי קרובים אבל לא בעדות אשה
Neachides ultimo afficitur supplicio ex sententia Iudicis unci atque
ex unci testis testimonio, idque sine Præmonitione atque testimonio
propinquorum (quod in Judiciis Israeliticis seu merè civilibus l non
est admissum) Minimè verò ex testimonio fœminæ. Atque ex hoc
Judiciorum, juxta jus Noachidarum, atque illud, quod Ebræo-
rum civile est, discrimine interpretantur illud quod ex Gema-
ra Babylonia superius m affertur de Præcepto de Judiciis adje-
cto in Mara, præter illud Noachidarum. Scilicet נצטוו
ישראל במרה להיות דנין בסנהדרין שר עשרים ושלושה
præceptum fuisse Israelitis in Mara, ut judicia (capitalia) exercerent
7 fol. 56b.

fVidesis Hu-
gonem Gro-
tium de Jure
Bellæ ac Pa-
cis lib. 2. cap.
20. §. 40. &c.

gIbid, cap. 10

hVidesis Se-
pher Shal-
sheleth fol.
14a. & Petr.
Fabrum Se-
mestr. lib. 3.

iGem. Bâb.
ad tit. San-
hedrin cap.
7. fol. 57b.

kHal. Mela-
kim cap. 9.
Adde Gem.
Hierosolym.
ad tit. Kido-
schin cap. 1.
fol. 58. col. 3.

lMisna tit.
Sanhedrin
cap. 3.
mCapite ul-
timo libri
primi. pag.

123.
nGloß. Tal-
mud. ad tit.
Sanhed. cap.
7. fol. 56b.

• Vide Gem.
Babylon. ad
1. Sanhed. c.
7. fol. 57b. &
6. 8. fol. 71b.
Et Maimon.
halach. Me-
lakim cap. 9.

in Tribunalibus xxiii virorum &c. quod legitur in Glossa Tal-
mudica ubi etiam adjicitur Pluralitatem testium atque Præmo-
nitionem tunc temporis, velut jura Israelitis singularia, acces-
sisse; adeoque aliam Judiciorum formulam, aliaque judicia
præceptis anterioribus tunc, in Ebræorum tantum usus, adje-
cta. Ut vero in Judicium & Testium ratione hujusmodi ha-
beatur inter Noachidarum & Ebræorum jus discrimen, ita
etiam in Pœnis diversitas. Nam capitalem, quæ gladio infli-
gebatur, ad Noachidas ex suo jure heic reos attinere volunt.
Neque quid à Noachide contra jus suum Naturale commis-
sum non ultimo id genus supplicio, ex more, qui ibi receptus,
punendum. Sed quæ de Judiciis ac Pœna heic dicta sunt,
intelligenda tantum de Septem præceptorum seu Juris Natura-
lis Illustrioris, non de Minorum seu Obscuriorum capitis ali-
cujus violatione. Neque enim de hisce cognoscebat Tribu-
nalia aliquod. Sex igitur illa incestus genera cunctis homi-
nibus à rerum initiis (ut supra traditum est) interdicta, uti
etiam Cultus Extraneus, Maledictio Numinis, Homicidium,
Furtum, Esus membri animalis viventis (nec disparis juris vo-
luere esse aliqui, ut ostensum est, esum sanguinis) & præce-
ptum hoc de Judiciis (quæ sive obedientia civilis, sive, ubi ex
federe seu indultu liceret, Judicium seu Magistratum consti-
tutio eo innueretur) Pœnam habebant Mortis ex recepto apud
Ebræos juris Gentium usu adjectam. Quæ etiam ex Tribu-
nalia, quæ diximus, seorsim & Profelytorum Judiciis perse
præstitutorum sententia, gladio irroganda, qualis Pœna, ex ju-
re Ebræorum sibi civili atque ordinario non cuiquam, præter
homicidam, ob horum aliquod commissum infligebatur. Sed
aut Vivicrematio aut Strangulatio aut Lapidatio; idque tan-
tum in prioribus quatuor generibus. Sed Profelytorum Do-
micilii supplicium heic in cunctis parile, id est ultimum. A-
deoque tria etiam posteriora, Furtum scilicet, Esus membri a-
nimalis viventis, atque id quod contra præceptum de Judiciis
committeretur, in Profelyto Domicilii sic puniebatur. Quæ
interea ex Jure Israelitico & usu ipsis civili aut compensatio-
ne damni, dupli, quadrupli aut quintupli, aut verberibus tan-
tum plecti solita. Proprium scilicet sibi & Profelytis Justitiæ

Jus illud erat, etiam à Numine præscriptum. Juris autem Noachidarum caput, Numen pariter autorem, ut supra ostensum est, esse voluere; qua scilicet in ipsis interdicta præceptave habentur. Pœnarum vero genera quibus coercerentur homines contra committentes sive graviora sive leviora, tum pro eorum qui jure illo uterentur consensu & indole tum pro variis, Personarum, Loci, Temporis circumstantiis præstitui potuisse. Idque ex mente Præcepti hujus universalis de Judiciis. Unde & ipsi ultimum adjecere supplicium Tribus illis Noachidarum juris Capitibus, ob quæ tamen violata ex Jure ipsorum civili seu Israelitis proprio nemo morte puniendus. Nimirum ne salutare facis reipublicæ seu humanæ apud ipsos societati medicamen deesset, pro eorum arbitrio, quibus suprema in legibus superinducendis potestas erat, sive gravius quomodolibet cunque sive levius, ut rerum diversitas exigebat, Pœna genus sceleribus & delictis constitui fas existimabant. Quale quidem receptissimi Orbis Christiani etiam mores luculenter docent; tametsi nec defuerint in scholis nostris viri subtilissimi p, qui ne Furtum quidem simplex morte punire fas esse contenderint. Quorum sententiam tam Ebraicæ in Judiciis ex Jure Gentium exercendis Reipublicæ, quàm Christiani orbis consensus palam impugnat. Ideo autem mortem Profelytis Domicilii reis Gladio inferri volebant, puto, Ebraei, quia præ cæteris ultimi supplicii generibus, illud Turpius existimarent. Id colligo ex his Misnæ 9 verbis. מצות הנהרגין היו מתחין את ראשו בסיף כדרך שהמלכות עושה ר' יהודה אומר נוול הוא זה אלמ' מנחין את ראשו ערסון וקוצץ בקופיץ אומר לו אין מתור' מנוולת מור
Ex instituto de ultimo supplicio afficiendis (nec tamen lapidatione, vivicrematione, aut strangulatione) Caput damnati amputabatur gladio; quemadmodum jussu regio fieri solet. Sed turpe hoc esse ajebat R. Iebuda qui voluit potius ut caput stipiti impositum securi præsecaretur; cui responsum est, turpius hoc genere mortis esse nullum. Atque ita demum se habuit usus, ex jure Gentium, forensis, quoties in Jus vocaretur Profelytus Domicilii aut Noachides in ditione Israelitica ob Juris aliquod Naturalis caput simpliciter violatum; nullâ juris Civilis seu quod Israelitis proprium esset, ratione commista. Id interea verum est, non defuisse qui Strangulatio-

p Scot. in
 sent. 4. dist.
 15. q. 3. & bi-
 desis Alex. A-
 lens. part. 3.
 quæst. 47.
 membr. 4.
 q Tit. Sanhe-
 drin cap. 7.

rR. Manasse
in Gem. Bab.
ad tit. San-
hed. cap. 7.
fol. 56b. &
cap. 8. f. 71 b.
& vide ibi
glossas.

Lib. 1. cap. 4.
Lib. 2. cap.
81.

nem, Poenam Gentilium in ditione Israelitica capitalem fu-
isse traderent. Sed refragatur Talmudicorum turba, nisi de
Poena coitus ex jure ut volunt illi singulari Israelitarum adeo illi-
citi, ut in adulterium juxta jus Israeliticum, non, ut illi docent,
juxta Naturale seu Noachidarum, ibi migraret, dictum capias;
qua de re capite proximo. De nefandi autem bestiae coitus No-
achide reo aiunt; eum tantum morte fuisse puniendum, non
item bestiam, tametsi jus Ebraeis ipsis Civile aliud esset; qua de
re supra setiam monuimus, uti item de Noachide in transgressio-
nem sui juris vi adacti. Alia subinde in superioribus libris oc-
currunt, quæ huc spectare meminerit lector.

CAP. VII.

*De Judiciis quibus in ditione Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob
Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum.
Poenæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis
in jure Noachidarum non agnita) coitum, irroganda. Profely-
tus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor,
Surdus, mentis inops. Profelytus Justitiæ Judiciis pœnalibus,
ex Jure Israelitico exercendis, præesse rite nequibat, nedum Prose-
lytus Domicilii.*

Consideratio heic altera est, de Judiciis qui-
bus suberat Profelytus Domicilii aut Noa-
chides in ditione Israelitica, ob jurisalicu-
jus Gentium ibi, sive Imperativi sive Inter-
venientis, capitis violationem. Ex eis
quæ libro secundo & sequentibus occurrunt
palam fit, Profelyti Domicilii conditionem
fuisse ejusmodi, ut quamplurima ei non per-
missum sit facere, quæ tamen Israelitis imperata; nec quidem ul-
tro ritus aliquos, velut jure sibi extra suum seu Naturalis corpus e-
jusve Appendices, superinducto observare. Sic nihilominus
ut obligaretur interea jure Gentium tum Imperativo tum Inter-
venien-

veniente, id est tum sacro quodcunque ad Profelytorum Domicilii regimen attineret, tum eo quod ab Ebraeis ipsis ejusmodi regimini superinductum est. Quoties autem in eorum quempiam ob Juris aliquod, quale diximus, Gentium caput violatum, agi oportuit; etiam, pro libitu eorum qui rebus præsentes, sive in tribunal Profelytorum Domicilii regimini seorsim positum, sive in Israeliticum aliquod ordinarium evocandus erat, ibique sive absolvendus sive damnandus Pœna Israelitica, seu ex Jure solummodo Ebraeorum seu civili (nisi dicas hoc ita in jus Gentium migrasse) instituta. Sic tamen ut Judex etiam heic Unicus, Unicus item Testis sufficeret, nec Præmonitionis ratio (ut in Judiciis mere Israeliticis) omnino haberetur. Quæ de Profelyto Domicilii Imaginem faciente, Lucum plantante, Sabbatum observante, id genus reliquis, libris in superioribus dicta sunt, heic recolantur, utpote quæ modo jam memorato in judicium deducenda. Sed insigne præ aliis est, ad hanc rem, id quod habent Talmudici de singulari ob illicitum concubitus unicum genus Profelyti Domicilii Pœna quæ ex Juris Israelitici & Noachidarum discrimine orta est. Nimirum ex ostensis libro quinto liquet, Alienæ uxoris, post domum deductionem scilicet ac matrimonium coitu inceptum firmatumque, concubitus plane adulterium fuisse tam ex Jure Noachidarum quam ex Jure Israelitico. Unde evenit, ut adulterii ejusmodi reus, sive in fœmina Gentili sive in Israelitica, Profelytus Domicilii, Pœnam subiret gladii ex sententia fori id genus hominibus constituti, ut capite dictum est superiori. Talmudici; *אם בא על אשת ישראל אחר שנבעלה הרי זה כמו שכתבנו* *Si Noachides concubuerat cum uxore Israelitæ postquam coitus matrimonium secutus esset, idem (quantum ad adulterii interdictum spectat) fecerat perinde ac si cum Gentilis uxore coiverat, & gladio puniendus erat.* Nempe in jus simpliciter Noachidarum sic commiserat. Non item, si id fecerat, antequam maritus cum sponsa coiverat. Nam ex jure Noachidarum seu Naturali, citra coitum ne quidem uxor juxta Talmudicos, habebatur ea, quacum quis matrimonium contraxerat, ut fusius libro ostenditur quinto. Jure autem Israelitico etiam ex sponsalibus citra deductionem, citra coitum, uxor fiebat^x; quæ de re plura nos in Vxore Ebraica. Et si quis cum

u) Maimon.
halach. Me-
lakim cap. 9.

x Deut. 22.
22. & c.

sponsaejussmodi aliena concubuiſſet, utrique ex jure Israelitarum civili Lapidatione puniebantur, ante ſcilicet tam deductionem quam coitum mariti; poſt deductionē vero & citra coitum, Strangulatione, ut adulteri alii; excepto ubi ſponſa eſſet filia Sacerdotis, quæ ex diſertis legis & ſacræ verbis comburenda. Unde & ſponſam qualem diximus, ſcilicet מאורסה שאין נכנסה לחופה uti vocant, id eſt *sponsam quæ nondum in thalamum deducta eſt*, volunt Chriſtiani ſcriptores aliqui fuiſſe ad alteram illam, ad quam attinere legem de lapidatione innuunt Scribæ & Pharifæi in Evangelio a. Si igitur Noachides ſeu Profelytus Domicilii id quod Adulterium ex jure tantum Iſraelitico, non Noachidarum, cenſeretur, in ſponſa qualem diximus commiſiſſet, ex jure ſimpliciter ſuo in jus vocari nequibat. At vero ex jure cui ratione Domicilii, pro arbitrio eorum qui ibi rebus præerant, ſuberat, juxta exitum judiciorum Iſraeliticorum puniebatur, non gladio; ſed ſi reus ante tam deductionem quam coitum mariti, lapidatione; ſi poſt deductionem & ante coitum, ſtrangulatione. Nec raro aiunt מיתת האמורת *simplex mortis ſeu ultimi ſupplicii Pœna in lege b Strangulationem denotat.* Gemara Babylonia; בן נח בא על עריות ישראל בני נח נידון בדיני בן נח ואנו אין לנו אלה נערה המאורסה ונחשב נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה *Noachides ſeu Profelytus Domicilii reus Turpitudinis ſeu Concubitus ex Iure Iſraelitico damnati judicatur Iudicio Iſraelitico, concubitus ex Iure Noachidarum, judicio Noachidis ſeorſim præſtituto.* Nec quidem heic nobis proprium eſt quidquam præter ſpeciem illam de virgine deſponſata, idque tametſi ea in thalamum deducta fuerit, nondum cum ſponſo coiverit. Huc ſpectat locus egregius in Gemara Hieroſolymitana d, ubi Rabbi Jona; איש מה"ר איש איש אלה להביא את הגוים שבאו על עריות האומות שידונו בדיני האומות ואם באו על עריות ישראל שידונו אותם בדיני ישראל אמר ר' ארעור מכורם אין לך אלה ארוסת ישראל בלבד שאם בא ע"א ארוסת גוים פטור אם בא על ארוסת ישראל חייבין כמה הוא מתחייב בדיניהם בדיני ישראל אין חימך בדיני ישראל בשני ערים ובעשרים ושרשה דיינים זו נהתרייה ובסקילה ואין תימר בדיניהן בער אחר ובריון אחד ושל א בהתרייה ובסקיף *Quid hominis nomine denotatur?* verba ſunt de loco illo ſacro, ubi interdictorum de illicito concubitu eſt habetur exordium) ſenſus eſt, ut ite-

ratione

ratione vocabuli hominis, etiam ipsi Gentiles innuerentur; ita scilicet ut quotquot eorum commiserint in interdicta de Illicito concubitu, quo generi humano interdictum est, judicia subeant quæ ad gentes seu Noachidas seorsim attinent. Si verò commiserint in interdicta de concubitu Israelitis illicito, judicia subeant quæ attinent ad Israelitas, quorum in numero monuit Rabbi Eliezer esse illud tantum quod est de sponsa Israelitæ, nondum nupta (qualis illa fuerit jam diximus) Adeò ut si concubaret cum ejusmodi sponsa, judicii sit reus, si verò cum sponsa Gentilis (id est, ut antè ostenditur, ea quacum nondum concubitus perfecit sed consensus tantum inchoavit matrimonium, juxta jura Noachidarum seu simpliciter, ut volunt, Naturalia) reus non omninò sit. Verum quidem est ob coitum sponsæ Israelitæ, damnandum esse. Ceterum an judicio Israelitico an judicio Noachidis proprio? si dicas judicio Israelitico, binis opus est testibus & XXIII viris qui judicent, etiam & præmonitione, & Pœna est Lapidatio. Si verò dixeris, judicio Noachidis proprio, unus tantummodò sufficit testis, unus Judex, idque absque præmonitione. Et Pœna est gladio irroganda. Quin & Maimonides f;

אין בן נח חייב על אשת חבירו עד שירא עליו כדרכה אחר
שבעלה אברל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה
אין חייבין עליה שנאמר והיא בעולה בעל במה דברים
אמורים בבן נח שבת על בת נח מכל גוי
הבת על ישראלית בין כדרכה בין שלא כדרכה
חייב ואם היתה נערה מאורסה נסקל עליה כדיני ישראל בא
עליה אחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה הרי זה בחנק כדיני ישראל

Noachides alterius Noachidis uxoris concubitus nomine reus non erat, nisi more consueto cum ea concubuiſſet, idque etiam post Sponsi coitum. At verò ob sponsæ, aut domum seu in thalamum deductæ, quacum nondum sponsus coiverat, coitum rei non habiti sunt Noachide. Iuxta illud quod dictum est g (de Sara Abrahamæ uxore) & cum ipsa maritus concubuit (ubi uxorem ejus esse, Abimelecho cœlitus sic innuitur) Quæ sic dicta interim intelligenda sunt, ut de Noachide cum fœmina Gentili seu sui generis coeunte rem capias. Si verò cum Israelitide coiverat sive more consueto sive præpostero reus habebatur. Et si ea esset virgo desponsata (necdum in thalamum deducta) lapidabatur ille juxta judicii Israelitici exitum. Si in thalamum deducta, necdum amplexibus Veneris excepta, Strangulatione puniebatur juxta etiam Judicii Israelitici

f Hal. Melas
kim cap. 9.
& 10. Side
Mos. Mikot.
prac. affirm.
122.

g Genes. 20. 3.

exitum. Ita ut inter se Noachidæ in ditione Israelitica sui planè seu juxta Ebræos Naturalis juris fruerentur circa contractus conjugales libertate; unde nec uxor ipsis erat quæpiam ante coitum.

Qua de re consulas librum quintum. De Profelytis autem Do-

h Maimon.
hal. Mela-
kim cap. 10.
& Gemar.
Babylon. ad
tit. Sanhed.
cap. 7. & Hi-
erusalem. ad
tit. Kido-
schin. cap. 1.
fol. 58. col. 3.

micii reis ac postmodum in ritus Judaicos transeun-
tes ad hunc modum statuunt h. בן נח שכיר את השם

או שעבד עבודה זרה או שבא על אשת חברו או שהרג חברו

ונתגיר פטור הרג בן ישראל או שבא על אשת ישראל ונתגיר חייב

והורגים אותו על בן ישראל וחונקין אותו על אשת ישראל שבער

דנו *Noachides qui nomen Domini sanctissimum blas-*

phemasset aut idolum coluisset aut in Noachidis alterius uxore adulter

fuisse & dein Profelytus justitiæ fuisse factus, in judicium vocandus non

erat, sed liber. (Nam ob hæc crimina in Gentilismo commissa,

puniendus erat solum juxta ordinem & exitum Judiciorum quæ

Profelytis Domicili seorsim propria fuere, nec in Profelytos Ju-

stitiæ magis atque in Originarios exercenda) *At verò si Israelitam*

occiderat, aut cum Israelitæ uxore concubuerat, dein Profelytus Justitiæ

factus, Gladio quidem plectendus erat ob homicidium (ut antè, nam &

ea Pœna homicidii ex Jure Ebræis civili) *sed Strangulatione ob a-*

dulterium. Scilicet non jam gladio quo ob adulterium jure Noa-

chidarum interdictum, erat puniendus, dum Profelytus erat Do-

micii, sed Pœnâ Israelitarum civili. Ita Profelytorum Justitiæ

crimina ejusmodi ante Profelytismum, sive in compares seu Noa-

chidas sive in Numen ipsum commissa, ex ipsa in ritus Judaicos

transitione dilui voluere. Non item quæ in Israelitas, tametsi

velut denuò natos nec ante in lucem editos eos aliàs haberent, ut

ostensum est libro secundo i. Ajunt & etiam Gentilem, qui per-

cusserat Israelitam, morte fuisse meritò puniendum nec tamen

ita punitum. Adjiciunt item עונשין מהן לנא קטן ולנא חרש

non puniebatur ex Gentilibus quis-

quam Minor, surdus, aut mentis inops, quoniam hi minimè fuere filii

Præceptorum, id est, ad quos præcepta satis attinerent. Præter-

eundem autem non est, tametsi Profelytis Domicilii, ut capite

superiori dictum est, ritè potuere fieri Judices qui sibi congene-

res, ex Jure Noachidarum solum, judicare possent, adeoque tam

Profelyti Justitiæ quàm Ebræi, nihilominus Judiciis Pœnalibus

ex jure Israelitico seu Ebræorum civili exercendis rite præfici ne

Profely-

i Cap. 5.

k Maimon.

hal. Chobal

Wemazik

cap. 5. & hal.

Melakim c.

10.

Ibidem.

Profelytos quidem Justitiæ, nedum Domicilii, potuisse; qua de re item dictum est libro quinto m.

m. Cap. 20.

CAP. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset, sive ubi Ebræis orirentur cum aliis Gentibus actoribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de bonis aliis controversiæ.

Uæ verò hætenus de Judiciis forensibus apud Ebræos explicata sunt, ad Judicia attinent, sive juxta Jura Noachidarum si-
ve in Profelytorum Domicilii regimine, exercenda, Ordinaria. De aliis etiam, quæ Extraordinaria voco, leguntur nonnulla in Ebræorum commentariis, quæ, quoniam eorum sententiam de Jure, cum Gentilibus etiam nondum in Profelytorum Domicilii numerum nec in suam potestatem receptis, agendi aliquantulum aperit, prætermittere heic visum non est. Horum alia sunt de Judiciis ubi ex Gentilium litigantium compromisso Ebræus arbiter seu Judex fieret. Alia de aliarum cum Ebræis Gentium litibus, sub judice cui in utrosque potestas, agitis. Ubi ex compromisso Ebræus arbiter fiebat, tam actore, quam reo Gentilibus, ex Jure Noachidarum omninò controversiam fuisse ajunt dirimendam. At si pars altera esset Ebræus, ita ab arbitro ferendam sententiam, ut secundum illud Jus sive Israeliticum sive Noachidarum, quod in causa Ebræo utilius esset, pronuntiaret. Maimonides ⁿ , שְׂכָחוּ לִפְנֵיךָ , יִשְׂרָאֵל וְגוֹי

ⁿHal. Melachim cap. 10,

לְדוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל וְזָכוּת יִשְׂרָאֵל בְּדִינָהּ דְּנִין לוֹ בְּדִינָהּ
וְאֹמְרִים לוֹ כֵּן דִּינֵיכֶם וְאֵם יִשְׂרָאֵל זָכוּת לִישְׂרָאֵל בְּדִינָהּ

דְּנִין

דנין לו דין תורה אומרים לו כך דינינו ויראה לו שאין עושין כן לגר
 תושב אלא לעולם דנין לו בדיניהם *Si Ebraeus & Gentilis in re velut*
arbitrum compromittant, & commodius fuerit Ebraeo, ut causa ex Noachi-
darum jure decidatur, eo jure utendum est, ac Gentili dicendum, sic exi-
git jus vestrum. Si commodius fuerit Ebraeo, ut causa ex jure decidatur
Israelitico, eo utendum est jure, atq; Gentili itidem dicendum, ita exi-
git Nostrum jus. Quod tamen, ut mihi videtur, minimè faciendum, ubi
Gentilis ille fuerit Profelytus Domicilii, qui perpetuò (nisi ubi in juris
Israelitici capita illa aliquot, quæ superius memorantur, commi-
ferit) secundum jus Noachidarum judicandus est. Litium autem sub
Judice, cui tum in Ebraeos tum in alias, quæ actione uterentur,
Gentes potestas erat, agitatarum Historiolæ occurrunt in Tal-
mude Babylonio, quarum ne vestigium, ni fallor, in vetustis
Scriptoribus sive Græcis sive Latinis repertum. Reverentian,
atque munificentiam singularem, quâ erga Jaddum Pontifi-
cem omnesque Hierosolymis Ebraeos etiam & totam ubique
Gentem usus est Alexander Magnus Ebraeos in suam potesta-
tem recipiens o, enarrat Flavius Josephus, uti & eum sequuti
non pauci. Sed de Judiciis ejus seu litibus coram eo institutis,
actoribus aliis gentibus, Ebraeis verò reis, nihil memorant. Tri-
plicem tamen in Ebraeos, illo Judice, Litem institutam scribunt
Talmudici atque disceptatione agitaram fuisse. Primam ab A-
fricanis, Secundam ab Ægyptiis, Tertiam ab Ismaelitis seu Arabi-
bus atque posteris Keturæ. Africani, ut posterii Cananæorum,
qui sub Josuæ tempora è Terra Canaan bello pulsi in Africam,
migrarant (& ea de re certè expressum fuisse in veteri apud A-
fricanos in Provincia Tingitana, inscriptione testimonium tra-
dit Procopius p; & recale heic quod supra q de Josuæ belli in eos
denuntiatione memoratur) hæreditatem avitam repetebant. Ex
jure successionis in Abrahæ Bona seu Familiæ erciscundæ, age-
bant Ismaelitæ & Keturæ posterii. Et demum Ægyptii, veluti
certi conditione petebant restitui sibi aurum & argentum quod
Ebraeis ex Ægypto profecturis r ipsorum majores mutuò dede-
rant. Advocati Æbraeis munus præstitisse ajunt Gibeah Ben Pesi-
fa, dictum item ben Kosam r Jurisconsultum celeberrimum atque
ejusmodi exceptionibus, sedente pro Tribunali Alexandro usum
esse, ut actores replicationes quibus exceptionum vim refelle-
rent

o Archaeolog.
lib. 1. c. ult.
ו' ע' 2'
λ' ω' σ' ω'
lib. 2. c. 21.

p De rebus
Vandalicis
lib. 2.
q Lib. 5. c. 13.

r Exod. 11. 2.
12. 36.
s Abraham
Zacuth. in
Sepher Ju-
chasim. fol.
13 b.

rent frustra quarentes causis planè caderent, & pradia atque vineas, quas, ex certa evictionis spe, vi occupaverant, derelinqnentes pudefactique recederent. Verba Gemaræ Babylo-

nia subjungor; כשבאו בני אפריקת לרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבהון דהנתו אינשי חורא אמר להו גביה בן פסיסא לחכמים תני לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אמר ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם ויתנו לו רשות הלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לית אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלית עבדתונו אמר להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה אמרו לו תנא לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולית מצאו תשובה מיד ברחו והיניחו שדותיהן זרועות וקרמיהן כשהן נטועות ואותיה שנה שביעות היתה שוב פעם אחת באו מצרים לרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס אמר ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ואמר להן מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וקרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותיה שביעות היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם וכתיב אלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב אלה תולדות יצחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך

t Ad tit. San-
hedrin cap. II.
fol. 91. a.

ואלך וארון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקרון אם ינצחוני אמרו
הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אתם אמרו לו
תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות הלך ורן
עמהן אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו
מן התורה אמר להן אף אני לזה אביא ראיה אל
מן התורה שנא' ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני
הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות אב
שנתן אגשין לבניו בהיו ושיגר זה מעל זה כלום
יש לזה כלום על זה

Cum adessent Africani, ut litiga-
rent cum Israelitis coram Alexandro Macedone, asserentes Terram

u Num. 34. 2. Canaan suam esse eo quod etiam scriptum reperitur u Terram eam ac
Terminos ejus & Canaan dici, qui fuerat eorum pater, rogavit Gibeab
Ben Pesisa potestatem à sapientibus, ut Advocati munus patrie præstaret
coram Alexandro Macedone. Quod si, inquit, ipsi vicerint, integrum
erit vobis respondere, illos privatum ex Israelitis tantum vicisse. Si
verò ego vicero, respondendum erit, Legem Mosis eos vicisse. Datâ
ei potestate abiit & litigavit cum eis. Rogavit eos undenam peterent
Argumentum. Responderunt ex Lege. Quibus ille, etiam ego neuti-
quam argumentum afferam contra vos aliunde quàm ex lege peti-
x Genes. 9. 25. tum. Scriptum illic est, inquit, Maledictus x Canaan, servus servo-
rum erit ille Fratribus suis. Vbi servus res acquisiverit, cujusnam
est ipse servus? cujusnam res ejus? Quin vos insuper quot annis
jam nobis minimè serviistis? Alexander Rex jubet eos responsum
dare. Cui illi, d. quæso nobis moram tridui; quâ indultâ frustra
responsum querebant. Vnde aufugere relinquentes agros suos se-
minatos & vineas plantatas. Id quod anno contigit Sabbatico.
Rursus aliquando venerunt Aegyptii, ut litigarent cum Israelitis co-
ram Alexandro Macedone, cui ostenderunt à Mose dictum, Deum
y Exod. 12. 36. dedisse y gratiam populo in oculis Aegyptiorum, ut postulata concede-
rent eis, seu mutuo darent quæ ipsi peterent. Reddite igitur, in-
quiunt, argentum & aurum quod à nobis abstulistis. Petit à sapien-
tibus potestatem Gibeab Ben Pesisa, ut ipse Advocati munus, in hoc iti-
dem judicio, patrie præstaret coram Alexandro. Et inquit, si vi-
cerint ipsi, integrum erit vobis respondere hominem è vobis privatum
ab eis victum duntaxat esse. Si verò ego vicero, respondendum erit,
ipso à Lege Mosis Magistri nostri victos. Potestate ei datâ abiit &
cum eis in Iudicio egit. Rogavit igitur eos, unde peterent Argumen-

tum. Responderunt ex lege. Subjungit ille, etiam ego ex lege tantum argumentum contra vos petam. Illic scriptum reperitur ^{2, 2 Exod. 12. 49.} Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, triginta fuerunt anni supra quadringentos annos. Reddite igitur nobis Mercedem Opera sexaginta a Myriadum, qui per annos CCCCXXX in ^{a Ibid. comm.} Aegypto vobis serviebant. (Scimus hunc annorum numerum non ab ingressu in Aegyptum, sed à peregrinatione Abrahamæ prædicta ^{b Genes. 15. 13.} tum Chronologis ^{c Ebraeorum,} tum aliis, putari; ^{b Genes. 15. 13. & vide Act. Apost. 7. 6. & Epist. ad Galat. 3. 17.} qua de re heic non est locus disputandi) Iussit Aegyptios Alexander responsum huic argumento dare. Illi verò tridui morâ impetratâ frustra querebant responsum, unde relictis agris seminatis atque vineis consitis aufugerunt. Rursus aliquando venerunt Filii Ismael seu Ismaelita & Ketura Posterii, ut in iudicio experirentur cum Israelitis coram Alexandro Macedone. ^{c Seder Olam Rabba & Abraham Ben David in Kabala vide Rabbi Eliazer in Pirke cap. 48.} Asserebant ei, Terram Canaan esse tam ipsorum quàm Israelitarum, velut coheredum; Etenim tam scriptum reperiri ^{d Gen. 25. 12.} He sunt Generationes Ismael Filii Abrahamæ, quam ^{e Ibid. comm.} sunt generationes Isaac filii Abrahamæ. Petiit igitur à sapientibus potestatem sibi dari Gibeab Ben Pesisa, ut Advocati munus patriæ heic etiam prastaret. Adiectis quæ in causis binis prioribus subjungerat, potestas ei data est. Abiit & cum eis egit in Iudicio. Rogat igitur unde sumerent argumentum. Dicentibus illis è lege, etiam & ego inquit è Lege tantum augmentum afferam. In ea autem dictum est, Et dedit Abraham omne quod habuit Isaaco, & filiis Concubinarum quæ fuere Abrahamæ dedit Abraham Munera. ^{f Parash. 61. fol. 68. col. 2.} Vbi Pater, tum vixerit, instrumenta filiis dederit, quibus nolle se restatur, ut Bona sua inter se dividant, & alterum emiserit altero ditio-
torem, Prærogativam alterius alter jure minuire nequit. Quin in Beresith Rabba ^f, actiones totidem à populis illis coram Alexandro adversus Ebraeos institutæ, sed diversimodè narrantur.

Verba sunt; **בְּיָמֵינוּ אֲלֵכְסַנְדְּרוֹס מִקְדּוֹן בָּאוּ בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל לְעוֹרֵר עַל יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכוֹרָה וּבָאוּ עִמָּהֶם שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת רַעוּת כְּנַעֲנִים וּמִצְרִים אָמְרוּ מִי הוֹלֵךְ וְדָן עִמָּהֶם אָמַר גְּבִיעָר בֶּן קוֹסִים אָנִי הוֹלֵךְ וְדָן עִמָּהֶם אָמְרוּ לוֹ הִזְהָר שְׁלֵף תַּחֲלִיט לָהֶם אֶת הָאָרֶץ אָמַר אָנִי הוֹלֵךְ עִמָּהֶם אִם נִצַּחְתִּי אוֹתָם הִיוּ מוֹטֵב וְאִם לֹא אֲתָם אוֹמְרִים מָה הִגְרָעָה הִזְהָר שִׁיעָר**

שיער עלינו הלך ודן עמהם אמר להם אלכסנדרוס
 מוקדון מי תובע מיד מי אמרו ישמעאלים אנו תובעים
 מידן ומתורתן אנו באים עליהם כתיב כי את בכור
 בן השנואה יכיר וישמעאל בדין שיטול פי שנים א"ל
 גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה מה
 שהו"ל רוצה לבניו אמר לו הין וא"ל והכתיב ויתן
 אברהם את כל אשר לו ליצחק אמרו לו והיכן שטר
 שילוח שחילק בין בניו א"ל ולבני הפילגשים אשר לאברהם
 נתן אברהם מתנורת ונסתלקו משם בכושת פנים
 אמרו כנענים מתורתן אנו באים עליהם בכל מקום
 כתיב ארצה כנען ארץ כנען יתנו לנו ארץ ארצנו א"ל
 גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה לעכרו
 מה שהו"ל רוצה א"ל הין אמר והכתיב ארור כנען
 עבד עבדים וגו' הרי הארץ שלנו והם עבדים לאדוני
 המלך ונסתלקו משם בכושת פנים אמרו עבר
 מצרים מתורתן אנו באים עליהם ששים ריבוא
 יצאו מאלינו שעונים כלי כסף וכלי זהב וכתיב וינצלו
 ארץ מצרים יתנו לנו ארץ כספיו וארץ זהביו אמר
 לו גביעה בן קוסם אדוני המלך סי ריבוא בני אדם עשו אצלם
 ג' רד"ו שנים מהם כספים ומהם זהבים שנוטלים כשכרן דינר
 ליום ישבו פילוספים וחשבו ול"ה הגיעה לק שנה ער
 שנמצאת ארץ מצרים לטימון ונסתלקו משם בכושת פנים
 Tempore Alexandri Macedonis, venerunt Ismaelite, ut cum Israelitis
 litigarent de Primogenitura. Cum illis veniebant item bina familiae
 improbae Cananei & Aegyptii. Consilio inito, quiscum Advocati mu-
 nus illis litibus praestaret, dixit Gibeab Ben Kosam, ego ibo & in ju-
 dicio agam cum illis. Et responsum est, cave ne Terra eis velut evi-
 cinis cedat. Ille vero, ibo & in judicio agam. Si ipse vicero, bene se
 res habebit. Sin verò, integram erit vobis dicere, quid nobis cum
 bilo planè, ex homuncione illo? Abiit & in judicio egit cum illis. Interrogante A-
 lexandro undenam actoresbi? illi undenam rei? Nos, inquiunt Is-
 maelite, petimus quod possident ipsi, idque juxta ipsorum legem.
 Proferimus in eos id quod scriptum est; sed filium odiose agnoscer
 pro primogenito; unde Ismaeli jus erat ut duplicem sortiretur here-
 ditatis partem. Ad hæc Gibeab Ben Kosam, Domine mi Rex, in-
 quit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis
 agere? Annuente Regi, ac scriptum est, & dedit Abraham
 totam

g Ita exem-
plar meum

Cracovie e-
ditum. Sed le-
go potius

ר, tum

ob similitudi-

nem litera-

rum ר & ל

(ubi bujus pars

superior man-

ca fuerit) tum

in Numero-

rum designa-

tione pro ni-

tra mendum,

haberi potest.

h Deut. 21. 17.

i Gen. 25. 5 &

6. Adis lib.

de Successioni-

bus ad leges E-

braeorum cap.

37.

totam substantiam suam Isaaco. Illi verò, at ubi, inquiunt, est Instrumentum editum quo divisa est hereditas filiis ejus. Respondit ille, Et filiis Concubinarum quæ fuere Abrahæ dedit Abraham munera. Et pudoris causâ ulterius litigare volebant. Cananei verò; ex ipsorum lege contra eos ostendimus Terram ipsam passim nuncupari Terram Canaan, unde Terram quæ nostrâ est Nobis reddi petimus. Atqui iterum Gibeab Ben Kosam, Domine mi Rex inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis agere? Annuente Regi at scriptum est ^k, inquit, Maledictus Canaan, servus servorum erit ^k *Genes. 9. 25.* ille fratribus suis. Ecce tibi Terra ipsa nostrâ est, atque illi sunt servi Domino meo Regi. Vnde etiam & hi ob pudorem ulterius litigare volebant. Aegyptii demùm ita agunt. Debent nobis LX myriadas. Egressi enim sunt è regionibus nostris vasis argenteis & aureis onusti, juxta quod scriptum est ^l & spoliaverunt Aegyptios. ^l *Exod. 12. 3.* Reddant igitur nobis Argentum nostrum & Aurum nostrum. Respondit Gibeab Ben Kosam, Domine mi Rex, Sexaginta Myriades hominum [ex Ebraeis] operas cis CCXXXVI, annos præstabant, partim in auro partim in argento artificium exercendo. Pro Operarum igitur mercede abstulerunt Nummum sive Denarium [seu ejusce valorem] in diem. Inito autem à Peritis qui adessent computo, constat ne centum quidem annos præterisse à tempore quo primum Aærarii usus in Aegypto comperiretur. Ob pudorem igitur ulterius nec hi litigare volebant. Vocabulum טימן seu טימן (quod planissimè è Græco sermone quo ταμειον ararium denotat in Orientem, ut fieri amat, ^m migravit) interpretatur heic Isachar Ben Netphali ⁿ אוצר שֶׁכֶר הַעֲבָדִים *Thesaurum Mercedis servitii*, *Aruch. in* *servitutis*, seu operarum. Sensus videtur; plusquam mille ac centum annos ab Exitu ex Aegypto tunc præterisse, nec tamen centum annos à tempore quo Aegyptiis usum fuisse constaret ararii unde operarum merces præstaretur; adeoque nihil illis probationis mansisse, unde se Ebraeis mercedem aliter solvisse asserere possent. Miræ sunt hæ disceptationes forenses, ubi omisâ utrinque omninò tot annorum præscriptionis ratione, ad argumenta tantùm ex lege, historia sacra, ejusque interpretamentis petita convolant. An verò res ipsæ fuerint, Alexandro Judice, ita gestæ, an ingenii Rabbinici figmenta (quemadmodum ferè Rhetorum atque Sophistarum apud

Græcos & Latinos controversiæ fictæ) neutiquam decerno. Certè Tertullianus adversus Marcionem justitiam nullam defuisse in vasis, ex Numinis mandato, Ægyptiorum asportandis adstruens, age, inquit o, infelicissime heretice; teipsum exoptulo arbitrum; cognosce in utramque gentem prius, & ita de auctore præcepti judicabis. Reposcut Aegyptii de Hebræis vasa aurea & argentea; contra Hebræi mutuas petitiones instituunt, allegantes sibi quoque eorundem patrum nomine ex eodem scripturæ instrumento mercedis restitui oportere illius operaria servitutis, pro laterinis deductis, pro civitatibus & villis ædificatis. Quid judicabis optimi dei elector? Hebræos fraudem agnoscere debere an Aegyptios compensationem. Nam & aiunt ita actum per legatos utrinque, Aegyptiorum quidem repetentium vasa, Iudeorum verò reposcentium operas suas. Et tamen has justitiâ renuntiaverunt sibi Aegyptii. Hodie adversus Marcionitas amplius allegant Hebræi, negantes compensationi satis esse, quantumvis illud auri & argenti, si sexcentorum millium opera per tot annos vel singulis nummis diurnis aestimentur. Quæ autem pars major; repetentium vasa an incolentium villas & urbes? Quærela ergo maior Aegyptiorum, an gratia Hebræorum? ut solo iniuriarum Iudicio Hebræi Aegyptios reprecuterent, liberi homines in ergastulum subacti: ut solas scapulas suas scribe eorum apud subsellia sua ostenderent flagellorum contumeliosa atrocitate laceratas: non paucis lancibus & scyphis pauciorum utique divitum ubique sed totis & ipsorum facultatibus, & popularium omnium collationibus satisfaciendum Hebræis pronuntiasset. Igitur si bona Hebræorum causa, bona jam & causa, idest mandatum creatoris qui & Aegyptios gratos fecit; nescientes & suum populum in tempore expeditionis angusto aliquo solatio tacite compensationis expunxit. Planè minus exigi jussit. Hebræis enim etiam filios Aegyptii restituere debuerant. Ita tam Pater hic, quam Talmudici, iudicium ejusmodi memorant.

CAP. IX.

De Judicio Divino, & Poenâ Præmioque cœlitus, *juxta* Ebraeos, expectando, Excisionis Poena, *juxta nonnullos*, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ *Talmudicorum aliquot sententiæ.*

Ipse est ut de *Judicio Divino seu Fori*
superioris, quod *בית דין של מעלה*
nuncupant, juxta institutum tan-
dem agatur. Qualenam sive *Pœnæ*
sive *Præmii* genus *Noachidæ*, dum
Remuneratorem Numen agnosce-
rent, *timere*, *expectare*, *sperare* o-
bligarentur, nullibi, quantum didici,
docent *Talmudici*. At interea *Præ-*
mium sperandum, & *Pœnam*, qua-
liscunque ea fuerit, ex *divino Judi-*

cio seu cœlitus eis timendam, expectandam, in eo satis tradunt quod ad observanda quæ diximus septem Præcepta sic eos velint obligari, sic item violatione teneri, ut sacrificia expiatoria eos adhibere etiam oporteret, qua de re satis libro tertio. Ceterum qualemnam genus tum Præmii tum Pœnæ ipsi sentirent ad Noachidas ex iudicio divino attinere, eliciendum fortè fuerit tum ex eo, quod de ejusmodi Pœnâ ac Præmio, quâ seipfos spectat, tradidere, tum ex eo, quod expressim habent de Noachidarum item Pœna & Præmio. Ex sententia fori seu tribunalis superioris in universum aiunt esse *טובה צפונה לצדיקים* *ad Bonum Iustis repositum*, id est *שכר הצדיקים* *premium Iustorum*, quod nuncupant *הבא העולם הוי* *vitam futuri seculi*. Eamque agnoscunt fore æternam semperque beatam. Hanc item nominibus priscis &

בן עזר *horti deliciarum, Paradisi, Montis Domini, Templi Domini, Domus Domini, Porta Domini*, sæpius significari. Justū autem defini-

unt esse eumcujus iniquitati præponderet justitia seu observa-
tionis merita. Sic enim aiunt כל אחר ואחר מבני אדם יש לו זכות 9

ועונות מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק ומי שע כותיו יתירות
Unicque hominum ex על זכויותיו רשע מחצה על מחצה בינוני

Ade posteris, sunt justitia seu innocentia aut observationis merita, sunt item peccata. Is verò, cujus merita peccatis suis præponderent, Iustus

est; uti & is, cujus peccata iustitiæ meritis præponderent, malus, seu impius dicendus. Quod si quis utrorumque equaliter fuerit parti-

ceps, is intermedius est. Primi generis vocant צדקים גמורים *Iustitia*

p Gem. Bab.
ad tit. Chagi-
ga cap. 1. Mai-
mon. halach.
Thesuba cap.

q Gem. Bab.
ad tit. Rosh
hashena cap.
1. fol. 16. b.
Maimon. ha-
lach, Thesu-
ba cap 3.

r Gem. Bab.
ad tit. Rosch
haschen cap.
r. f. 16 b.

Justitia

f De Gehenna *Iustitia consummator*, secundi **רשעים גמורים** *consummator im-*
videfis Tar- *pietate*, id est iustissimos & scelestissimos, ceteris, ut heic, inter-
gum Hiero- *mediorum nomine tributo. Quemadmodum autem Justis ejus-*
solymitanum *modi, præmium statuere vitam æternam beatamque; sic Malis seu*
(præter ea *impiis atque Intermediis, quales verbis jam allatis memòrant,*
quæ magis ob- *sive Pœnam Excisionis* **כרת** *dictam (Extinctionem dixisset Ci-*
via sunt) Ge- *cero) sive Gehennam* *pro mercede manere aiunt ita, ut pro*
nes. 3. 24. uti *peccatorum pondere, damnentur. Nam velut in statera in foro*
etiam de Sy- *superiori peccata ac merita cujusque appendi semper volunt,*
nonymis sive *ut ferè Jovem aureâ lance fata Græcorum & Trojanorum li-*
Gehennæ si- *brasse ait Homerus. Vitam autem æternam* **חלק בעולם**
ve aliis quæ *partem seu sortem in futuro seculo appellitant, & pro eo-*
heic memo- *rum qui eo gaudeant, qualitate ac meritis, variam esse ai-*
rantur Pœnis, *unt. Justorum etiam dum vitam agunt præmia, uti & Impio-*
Petrum Ga- *rum Pœnas, cœlitus accepta agnoscunt, ac utrisque pro mul-*
latinum de *tiplici Numinis sive gratia sive vindicta diversitatem esse non*
Arcanis Ca- *exiguam. Deleri autem Confessione ac perfectâ Penitentia,*
tholicæ veri- *quam pluribus describunt, omnimoda peccata; quorum alia*
tatis lib. 6. c. *seu graviora id est quæ ex instituto divino tam Ex-*
7. & c. & Gem. *cisione quàm Morte ex sententia forensi plectuntur præter*
Bab. ad tit. *perjurium, alia* **קלות** *seu leviora, quibus nempe non adjici-*
Erubin cap. 2. *itur Excisionis pœna, nominant. Ex sacro autem sermone*
fol. 18 b. 19 a. *triginta sex enumerant, quorum scienter & ultrò commissio-*
Manasse Ben. *rum nullum esse, quod non Excisione, nisi remissum fuerit, seor-*
Israel. lib. de *sim & per se sit puniendum; ita tamen, ut, ubi eorum nullum*
Creatione *reperiatur, peccata etiam alia sint in trutina non rarò adeo simul*
problem. 19. ex *gravia ut non minùs meritis justitiæ quàm illa, præponderent*
Zobar, Misna *nec leviori Excisione itidem Pœnâ, punienda. Excisionis au-*
& Gem. utrag. *tem Pœna, ἐξολόθρευσις Hellenistis id est perditio dicta, quæ lege*
tit. Sanhed. *occurrit, statuitur nonnullis Triplex. Neque enim satis de*
cap. 11. Mai- *hac pœna consentiunt Magistri. Legitur apud R. Bechai y,*
monid. hal. *הכריתות שבתורה מצאנום על ג' חלקים יש כרת*
Theshuba c. 8. *לגוף לברו ויש כרת לנפש לברו ויש כרת*
& c. R. Samuel. *לשניהם לגוף ולנפש*
de Ozida in *Excisiones quæ in lege occurrunt tripar-*
præfat. ad *tito distribuuntur. Est genus Excisionis qua exciditur Corpus tantum.*
comm. in Pir- *Est*
cke Aboth & c.
Uliad. 9
u Videfis R.
Iehudam Ben
Samuel. in Sc-
pher Cozri
part. 3. §. 1. 2 & c. u Misn. tit. Cerithoth cap. 1. y In Biur hathorah fol. 149. col. 1. videfis quæ
habet Maimonides hal. Theshuba cap. 8. & c. Mos. Mikot. præcept. Neg. 105. Nachmanid. in Pirush
Tora fol. 200 & 201. Abarbinel in Pirush Tora fol. 297. col. 2.

Est itidem Excisionis genus qua sola Anima exciditur. Et in Platonica philosophia memorantur ψυχαι καθαρὰ μὴναι anima sublata seu extincta. Et demum (sic R. Bechai) est genus Excisionis, qua tam Anima quam Corpus exciditur. Quemadmodum in Valentinianorum dogmatis dicitur τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν ὕλικόν seu ordinem hominum materiale seu terrestrem ἀπολλύσθαι ἅμα σὺν ψυχῇ καὶ σώματι simul cum anima & corpore perire. Primi generis aiunt Pœnam esse prematuræ mortis seu quæ *בְּחַי יָמָיו* antequam dies, seu tempus vitæ aliàs expectandum absolvatur, accidit. Certè & in Psalmis b legitur. Viri sanguinem & dolos non dimidiabunt dies suos. Hanc autem pœnam volunt designari in sacris literis ubi dicitur נִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ excidetur homo ille è medio populi sui, aut phrasis de Excisione similis usurpatur, qualis sexies in Lege occurrit. Nam ii, quibus hujusmodi signantius præscribitur pœna, Sex sunt.

z Proclus in Theolog. Platonic. l. 6. cap. 10. a Epiphanius heres. 31.

b Psalm. 55. comm. ult.

- I. *בעל אוב* qui consuluerit Ob & Iideoni; Levit. xx. 6.
- II. *שוחט בחוץ* qui mactaverit extra; Levit. xvii. 4.
- III. *המעלה בחוץ* qui obtulerit extra, Levit. xvii. 9.
- IV. *המפטם את השמן* Qui oleum confecerit contra Legem, Exod. xxx. 33.
- V. *המפטם את הקטורה* Qui confecerit suffimentum, contra Legem, Ib. 38.
- VI. *הסך השמן המשתה* Qui Oleum unctionis effuderit, contra Legem Ib. 33.

Generis secundi Excisionis pœnam vigesies septies (ad scelorum, quibus disertè præscribitur, numerum) haberi in lege observant. Quindecies, ubi concubitus incesti prohibentur, adjecto *וְנִכְרַתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם* excidentur anime sic facientes de medio populi sui. Ubi populum suum pro ceteris, quæ futuro, non excisæ, gaudent seculo, animabus sumunt. Quales illi concubitus fuerint, libro quinto d. fusiùs enarratur. Ideo autem in eis quindecim *Cerithoth* seu Excisiones ponunt, non xxvi juxta concubituum ibi designatorum numerum, quæ undecim in ipsa enumeratione veluti plane redundant. Nam quindecim, id est,

c Levit. 18. 29.

d Cap. 1. & 10.

Sssss

priores

priores septem, & decimus sextus cum sequentibus (de m^o decimo octavo, xxv & xxvi) omnes satis continent, ut ante monitum est. Qui restant duodecim huic pœnæ, ex disertis legis verbis, obnoxii eis sunt.

e Exod. 31. 4.

f Levit. 7. 20.

23. 3.

g Num. 19. 13.

h Levit. 7. 25.

i Ibid. 27. 5.

17. 10. & 14.

k Ibid. 19. 6.

l Ibid. 7. 5.

m Ibid. 23.

29.

n Ibid. 23. 30.

o Num. 19. 13.

p Gen. 17. 14.

29.

q Ibid. 23. 30.

r Num. 19. 13.

s Gen. 17. 14.

29.

t Ibid. 23. 30.

u Num. 19. 13.

v Gen. 17. 14.

29.

w Ibid. 23. 30.

x Num. 19. 13.

y Gen. 17. 14.

29.

z Ibid. 23. 30.

aa Num. 19. 13.

ab Gen. 17. 14.

ac 29.

ad Ibid. 23. 30.

ae Num. 19. 13.

af Gen. 17. 14.

ag 29.

ah Ibid. 23. 30.

ai Num. 19. 13.

aj Gen. 17. 14.

ak 29.

al Ibid. 23. 30.

am Num. 19. 13.

an Gen. 17. 14.

ao 29.

ap Ibid. 23. 30.

aq Num. 19. 13.

ar Gen. 17. 14.

- I. *Qui profanat Sabbatum* ^e.
- II. *Immundus qui sanctum comederit* ^f.
- III. *Qui in Templum ingreditur immundus* ^g.
- IV. *Qui comedit Adipem* ^h.
- V. *Qui comederit sanguinem* ⁱ.
- VI. *Qui comederit sacrificii residuum, die tertio* ^k.
- VII. *Qui comederit residuum sacrificii extra locum suum* ^l.
- VIII. *Qui comederit fermentum in Paschate*.
- IX. *Qui comederit quid in die Expiationum* ^m.
- X. *Qui opus aliquod fecerit die expiationum* ⁿ.
- XI. *Qui Pascha non observavit* ^o.
- XII. *Masculus, qui minimè fuerit circumcissus* ^p.

Tres ceteri, quibus triginta sex conficiuntur, & ad genus attinent tertium, sunt.

b Num. 15. 30.

c 31.

d Ibid.

e Levit. 18. 21.

f 20. 5.

g Ibid.

h Ibid.

i Ibid.

j Ibid.

k Ibid.

l Ibid.

m Ibid.

n Ibid.

o Ibid.

p Ibid.

q Ibid.

r Ibid.

s Ibid.

t Ibid.

u Ibid.

v Ibid.

w Ibid.

x Ibid.

- I. *Blasphemus* ^q.
 - II. *Cultus extranei reus seu Idololatriæ* ^r.
 - III. *Qui ex semine suo dederit Molocho* ^s.
- Altero enim heic in loco Anima, altero ipse qui Molocho semen dederit, excidendus. Quomodo vero Blasphemia & Cultus Extraneus, locis ad hoc tertium genus jam indicatis Ebraeis intelligantur, supra ostensum est libro secundo. Id autem quod habetur memorati Numerorum capitis commate 31. *תכרת תכרת* *הנפש ההיא עונה בה* *Excidendo excidetur anima illa, iniquitas ejus super eam*, & tam ad Blasphemum quam ad extranei cultus reum, juxta Magistrorum scita, attinet, de *כרת חמור* seu *Excisione graviore*, quæ tum Animæ est tum Corporis, sumunt, quam itidem *כרת כפור* *Excisionem Duplicem* nuncupant. Adeo ut ex secundo

cundo Excisionis pœnæ genere, ipsam plane velint esse definire Animam, corpore ante tempus suum moriendi alias naturale, minime sublato; ex genere vero tertio, tam Vitam ante tempus alias naturale cœlitus præripi, quam Animam amplius non omnino esse. Atque inde pro iustitiæ seu iniquitatis modo sive Immortalem sive Mortalem Animam esse pronuntient. Sed pœnas etiam qualescunque, cum Immortalitate, leviores quam Animæ Excisionem decernunt. Adeo ut interea etiam ipsas animas interdum mortales esse existiment & perire. Et disertè Magistris celeberrimis & aliis Excisio animæ generatim dicitur, pœna esse, qua impius נכרת ברשעו ואבר כבהמור exciditur ob impietatem suam & destruitur veluti brutum. At vero in festo Expiationum universa peccata tam Graviora qualia diximus, quam leviora (modo præter confessionem ac pœnitentiam perfectam damni illati fieret compensatio, ubi id intervenerat) quotannis per caprum apopompæum sibi expiata fuisse docent. Certè Excisionis apud eos ejusmodi pœna Tacito olim videtur suboluisse. Augendæ, inquit ille x de Ebræis, multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis (gnatis legit Lipsius; & de liberis neci non exponendis intelligit ut ante monuimus) nefas; Animasque prælio aut suppliciis peremptorum æternas putant. Hic generandi amor & moriendi contemptus. Edidicerat igitur forsane eos existimasse (nonnullos saltem eorum nec obscuri nominis) animas, alias æternas, alias non item. Sed advertendum est in primis heic quod habet D. Paulus de Pharisæorum id est sectæ quam ipse amplexus fuerat aliorumque sui temporis Ebraeorum sententia; confiteor y &c. spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum. Nec sane ita rarum est omnium, sive iustorum sive iniustorum, resurrectionem & Judicium apud Magistros supponi juxta illud R. Eliazeris Kapernaitæ זלוריים למות והמתים להחיות והחיים ללון. Qui nati sunt morientur, qui mortui sunt reviviscunt, qui reviviscunt judicabuntur. Alia sunt id genus perplurima, ut prætermittam quæ habet non semel Josephus, Philo, Eusèbius in Præparatione Evangelica, alii de Animarum Immortalitate ex disciplina Ebraeorum, uti etiam quæ nonnullis eorum de metempsychosi tribuuntur a. Quod vero de Pœnis hæctenus dictum, ita sem-

tMaimonid.
hal. Thesuba cap. 8. Si de Constantin. L' Empereur in Iachiadem in Dan. pag. 157.
u Ibid. cap. 1. & 1. Misna tit. Iomac 8. xHistoriar 5

y Act. Apost. 24. 15.

z Birke Aboth. cap. 4.

a Sixt. Senæ Bibl. Sanct. Lib. 2. tit. T. Lips. Physiolog. Stoic. l. 3. dissert. 12.

b Cantabri-
gia, 1631.

c Amstelo-
damis, 1631.

per juxta eos est intelligendum, ut peccata fere omnimoda errore seu ignorantia commissa sacrificiis expiatoriis, in lege praeſtitutis, plane delerentur. Non defuit qui כרת quod *Excisio* nobis est, plane Talmudicis poena coelitus infligenda, vertit pridem nec ſemel, *ex-communicatio*, ut videre est in verſione Canonum de Poenitentia & ex Maimonidis Juris corpore. Sed alieniſſima eſt illa Vocabuli ſignificatio ab ea quam omnino admittunt Magiſtri. De Reſurrectione autem mortuorum juxta Ebraeos, conſulas Menasse Ben Israel in libro ea de re nuperrime edito c.

CAP. X.

*De Poenis & Praemiis fori Superioris, Coeleſtis, ſeu Divini, quae ex Ebraeorum ſententia ad Noachidas ſeu Univerſum genus humanum attine-
rent.*

Reviter oſtenſis haecenus quae de Praemiis ac Poenis ex judicio Divino ſibi debitis, tradunt Ebraei, ſequitur ut quomodo etiam & in quantum ea ad Genus Humanum ſeu alias Gentes attinere velint, itidem diſpiciamus. Tertio Excisionis genere, quod tam animae quam corporis appellant (ut jam dictum eſt) ex aliquorum ſententia, puniri Cultum Extraneum, cujus ſpecies etiam eſt Molochi ſacrificium, atque Blaſphemiam ſeu Maledictionem Numinis Sanctiſſimi, palam eſt. Cum igitur horum Interdicta Naturalia etiam velint fuiſſe, atque ad genus humanum univerſum nunquam non attinuiſſe, iniquum non eſt exiſtimare, ipſos Poenam, quam coelitus ſibi horum violationis nomine irrogandam exiſtimarent, voluiſſe pariter ad alios ſpectaſſe. Secundo autem Excisionis genere, quod appellant illi ſolius Animae, univerſos illos concubitus inceſtos Revelationis Turpitudinum nomine in Levitico denotatos puniri volunt. Unde & ſaltem ſex illos ex Jure Naturali ab initiis rerum, juxta oſtenſa, interdictos Excisione etiam in Noachidis puniri eos ſtatuiſſe vix eſt quod dubitemus; cum toties item animadvertant etiam Gentiles apud ſeipſos in legum Moſaicarum proœmio (ex vi vocabulorum illorum חַי חַי חַי *bemo bemo*) contineri, ſaltem ratione Sex illorum univerſis pa-
riter

riter vetitorum, ut libro quinto fufius est narratum. Sed & dif-
fertis verbis negant Gentilibus aliquot feculi futuri præmium,
quo carere Pœna est. Nam de eis qui Diluvio periere ajunt d,
דור המבול אין להן חלק לעולם הבא ואין עומדין ברין
Qui Diluvio periere vitæ futura exsortes sunt, neque fistentur judicio.
Ultimo fcilicet. De Sodomitis item, pronuntiant futuri feculi
exsortes eos fore, attamen in Judicio ultimo fiftendos quasi Pœ-
nas pro peccatis luerent ufque ad יומא דדינא רבנא diem ju-
dicii Magnum & tunc planè excinderentur. Alia habent ejus-
modi, quæ vide in capite undecimo tituli Sanhedrin & in Maimo-
nidis tractatu de Pœnitentia, atque commentariis adjectis. De
Præmio autem quo dignantur qui, ex Gentibus, Septem quæ tra-
ctamus præcepta ritè observarint, Maimonides f; חסיד אומות
העולם יש להם חלק לעולם הבא Pius ex Gentibus Mun-
di pars seu fors est in Futuro seculo. Quod in annotationibus adje-
ctis de eis, qui Præcepta Noachidarum observârint, explicatur.
Atque ipse alibi g כר המקבר שבע מצות ונזהר לעשותן
הרי זה מחסיד אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא
שוקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הק"ה בתורה והוריענו
על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן
מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסיד אומות העולם
ולא מחכמיהם Quicunque suscepit in se septem Præcepta, at-
que monitus ea cautius observaverit (de Profelytis Domicilii recens
factis loquitur) ipse est ex eis qui vocantur Pii ex Gentibus Mundi, atq;
ei fors est in seculo futuro. Eum verò intelligimus qui ea observaverit
ideò quod præceperit Deus O. M. ut legislator. Nam & per Mosem Ma-
gistrum nostrum nobis notum fecit, imperatam fuisse antiquitus Noachi-
dis eorum observationem. Ceterum si sponte solùm, seu ex suo potius ar-
bitratu (non habitâ imperantis Numinis sanctissimi ratione) ea
observaverit, nec pro Profelyto Domicilii nec pro aliquo ex Pii ex Genti-
libus Mundi habetur, neque in numero Sapientum eorum censendus est.
Atque ubi occurrit in corpore Talmudico h שאפילו גוי ועוסק
בדבריהן חסידות ככהן גדול etiam Paganum qui diligenter legem
observaverit veluti Pontificem maximum habendum, id est, inter pri-
marios Ebraeorum, quantum ad præmium attinet, censendum,
adjicitur in Glossa פירוש בשבע מצות שלהם דאלו בשאר מצות
אמרין בסנהדרין פרק ד' מיתות גוי העוסק בתורה חייב מיתה

d Maim. tit.
Sanhed. cap.
II. Sidesis
Manasse Ben
Israel de Re-
surrectione
lib. 2. cap. 8.
& 9.

e Cap. 3. & 8.

f Ibid. cap. 3.
Sides Manass.
Ben Israel lo-
co jam ante
citato, & ad
Deut. quest.
163. Hispani-
ce, 2. Latine.
g Hal. Mela-
kim c. 8. ad-
de eundem
Halach Suri
Bia cap. 14.

h Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Aboda Zara
cap. 1. fol. 34.

iTalmud.
Bab. eod. tit.
fol. 59.
kVide lib. 3.
cap. 5.
lApud Iu-
stin. Martyr
in dialogo
fidei s. Hu-
gonem Gro-
tium de Iure
belli ac Pa-
cis l. 1. §. 16.
mSacr. E-
laochryma-
ton Myro-
thec. 2. c. 18.
nSepher Ika-
rim lib. 4. c.
29. & c.

Intelligendum est de septem præceptis Paganis propriis. Nam quod ad cetera attinet; docetur in Titulo Sanhedrin capite de quatuor pœnarum capitalium generibus i Paganum qui observaverit legem (qua Israëliticam, atque in ditione Israëlitica) mortis esse reum. Qua de re etiam alibi diximus k. Tantum abest ut de lege sua Talmudici admitterent id quod Tryphon l olim & Christiani aliquot (maxime Fortunatus Scacchus m Apostolici sacrarii præfectus) scilicet Legem Mosaicam necessario etiam Gentilibus observandam universis qui unius Veri Dei notitiam habentes, Deum etiam Hebræorum, verum esse Deum cognovissent, vel saltem id probabiliter suspicari potuissent; quæ Scacchi verba sunt. Sed verò de Pœnarum & Præmiorum, ex Iudicio divino, quæ spiritualium quæ corporaliū, aliter item, qualitate, satis inter se discrepant Magistri veteres, ut in primis est elicere ex doctissimis Josephi Albo n commentariis.

CAP. XI.

*Capitum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante legem Mosaicam, saltem non ubi Mosai-
ca lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta.*

Præter ea quæ ex sacra Mosis Historia atque è Talmudicis, de Capitibus illis Juris Naturalis Gentium seu Noachidarum Septem, hætenus tradidimus, advertendum est etiam alibi in Utroque federe superesse quidem, quæ pro expressissimis horum, quæ Noachidarum sunt, vestigiis à viris doctis sumuntur. Qua de re Corollarium adjicere visum est. In Federe Veteri Jobus homo simplex ac rectus, timens Deum & abstinens à Malo, præter plurima pietatis atque humanitatis officia, de Cultu extraneo,

extraneo, de Blasphemia seu Maledictione Numinis, de Homicidio, de Adulterio ac de Furto, ut suo ævo interdictis, nec non de Judiciis, apertè agit. De cultu Extraneo ita o, *si aspexi Lucem* (aut Solem) *cum splenderet, aut Lunam nobilitèr incedentem; & seductum est in abscondito cor meum & applicata est manus mea ori meo &c.* Etiam sic denegassem Deum qui est desuper; Seu ut vulgata; *Quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum Altissimum.* Ubi Hellenistis substituitur pro eo quod de Sole & Luna ex Ebræo attulimus ἡ ἄχ' ὁρῶμεν ἥλιον ἢ φάσκειντα (q) p) ἐκλείποντα Σελῶν δὲ φθίνεσθαι. Οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς φθί. Id est, Nonne videmus Solem qui lucebat, Ecclipsim pati, & Lunam decrefcentem? Non enim in eis est. Scilicet agnoscunt etiam ipsi Creatorem, adeoque non in eis quid habetur adorandum. Quod ad Maledictionem Numinis seu Blasphemiam attinet; absolutà semper quam fervabant filii ejus convivendi periodo, mittebat Iobus & q sanctificabat eos, consurgensque manè obtulit holocausta juxta numerum omnium ipsorum. Dicebat enim Iob, ne fortè peccaverint filii mei בְּלִבְבָם וּבְרָכוּ הָאֱלֹהִים & benedixerint Deo (ut legitur in vulgata) in cordibus suis. Sic faciebat Iobus singulis diebus. Quomodo verò verbum בָּרַךְ tam maledicere quàm benedicere significet antea ostendimus. De Homicidio alibi; Si gavisus sum, inquit, ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quod illum invenisset malum! Non permisi ut peccaret guttur meum, ut scilicet precarer anime illius maledictionem. An non dixere viri tabernaculi mei, quis det de Carne ejus? non saturamur. Alia item occurrunt in eodem libro de ea re. Et de Adulterio; si deductum est cor meum ait t, super muliere (γυναικὶ ἀνδρὸς ἐτέρου habent Hellenistæ, id est, uxore viri alterius & paulò post ibi θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀνατάσσεται ἡ μισαῖα ἀνδρὸς γυναικα Furor enim iræ indomitus commaculare viri uxorem quæ in Ebræo defunt) & ad ostium proximi mei insidias posui. תַּחַן לְאָחִי מֹלֵאֵת אִשְׁתִּי וְעַל מִשְׁכַּנִּי יִשְׁכְּבוּ אֲנִי & super ea incurvent se alii. Ubi Ebraeorum aliqui Molendi verbum ita adhibitum volunt, quoniam servitium in moletrina seu pistrino nunc temporis erat מַעֲבָדוֹת מִן הַמִּשְׁכָּנִּים u ex ministeriis singularibus quibus marito serviebat uxor. Adeoque imprecatum Jobum ut si libidinose pudicitiam uxoris vicini ambierat, nedum

o Iob 31. 26.
Ad dictum
caput videfis
Iacob. Bol.
ducium & ad
cap. 23. vers.
12.
p Ita in Ms.
Bibliotheca
Regia ad Di-
bi Iacobi.

q Cap. 1. 5.

r Lib. 1. cap.
10. 127. lib. 3.
cap. 11. pag.
256.
f Cap. 31. 29.
vide etiam
cap. 24. 14.
t Cap. 31. 9.
adde cap. 24.
15.

u Lebi Ben
Gersom. ad
Iob. cap. 31. 9.
& Sal. larch
ibidem.

dum adulterii reus esset, sui ipsius alteri serviret uxor; idque etiam in concubitus. Nam & Chaldaeus ibi disertè **עם שמיש** **חורן אנהתי** *x* Coeat cum alio uxor mea; cui consonum est illud Vulgatæ, *scortum alterius sit uxor mea*. Quin Hellenistæ eo in loco, **ἀρέσαι ἀπὸ καὶ ἡ γυνή μου ἐτέρῳ** *Placeat quoque uxor mea alteri*: Ubi scholion vetus, ac si vocabulum **ἀρέσαι**, id est placeat, ex sono alterius Græcè simili illuc migrasset **ἐβραῖ**, inquit, **ἀλέσαι**, Ebraeus ibi habet, *molat*. Id etiam quod initio capitis xxxi legitur *Fedus pepigi cum oculis meis* **בתולתי ער** id est, *et quid cogitarem aut adverterem in Virgine?* sive, ut Hellenistæ, *non cogitabo de Virgine*, seu ut vulgata, *ut ne cogitarem quidem de Virgine*, interpretantur Ebraei y ac si dixisset Jobus adeo se alieni conjugii jus violare nolle, ut nec virginem quidem libidine intueretur, ne scilicet ejusce postea alteri nuptæ amore ductus adulterium forsitan in ea committeret. Neque enim innuptæ concubitus ex Jure Noachidarum illicitus, ante legem Mosaicam, habebatur Ebraeis ut ante ostensum est. Furtum autem, Rapinam, dolum atque omnimodam rerum alienarum illicitam contrectationem, quæ ad Furti caput in Noachidarum jure attinet, pluribus infectatur capite vigesimo quarto. Et postea *z*, *Si in manibus meis basit macula* (seu manibus meis **ἐψάμω δῶρον** *munera tetigi*, ut Hellenistæ) *seminabo ego ut alius comedat et progenies mea eradicetur*. Judiciorum demum reis præstitutorum manifesta mentio, tam ubi de Adulterio quàm de cultu Extraneo verba facit. De illo, ait, **כי הוא זמה והוא עון פלילים** quod in vulgata vertitur *hoc enim nefas est et iniquitas maxima*; De hoc **גם הוא עון פלילים** *etiam hoc est iniquitas maxima*, uti etiam vulgata; seu **καὶ τὸ μοι ἀπὸ ἀνομίας ἡ μεγίστη λογισθεῖται**, ut Hellenistæ (quibus comma illud prius de Adulterio jam dictum non repetitur) id est, *etiam et hoc ut iniquitas maxima mihi esset imputanda*. Neque aliter sanè paraphrastes ibi Chaldaeus. Ceterum Ebraeis **עון פלילים** sonat *Crimen Iudicum*, id est *Iudiciale, forense*, seu apud Judices in foro puniendum, seu **עון שמשפט וסורין ראויין לבוא על ידו** *crimen Iudiciale, idoneo pœnarum genere castigandum*. Nam & apud Mosem **פלילים** usurpatur *b* pro *Judiciis*, atque ita ab Onkelo transfertur uti etiam in vulgata; tametsi id non omninò agnoscant

x Vide sis etiam R. Mossem Alsheich in Biber Job. f. 74b. Etiam de **חורן** seu molendi vocabulo ad coitum (ut alias permovere uxores fere Horatio) designandū adhibito. Si de Vulgat. 6. Thren. c. 5. 13. Et cōpara cum Ebraeo. y Idem ibid. a; Et Salom. Iarch. ad Jobi cap. 31. comm. 1. z Cap. 31. comm. 7.

a Salom. Iarchi. ad Job. 31. Et Mossem Alsheich. ibid. fol. 75a. alii. b Exod. 21. 22. Dent. 32. 31.

agnoscant Hellenistæ, quibus pro eo quod est in Cantico Mo-
 sis **אויבנו פלילים** *inimici nostri sunt Iudices*, substituitur
אויבנו פלילים *Inimici nostri sunt stulti*. Alia non solum de Ju-
 dicio Forensi apud homines, verum etiam de Cœlesti illa seu
 superiori Judiciî Domo (de qua antè) occurrunt c apud San- c Cap 5. 4. c. 15.
 ctum illum autorem. Quin & ipsum se Judiciis præfuisse a- 26. & seqq.
 pertè d memorat. Jobum autem sive ad secula legis Mosaicæ cap. 19. 29.
 promulgatione anteriora, sive ad Gentem saltem Mosaicis legi- d Cap. 29. 7. &
 bus, quâ Mosaicis, neutiquam obstrictam attinuisse, veteribus seqq.
 est satis in confesso. Obtinet fanè apud Ebræos ferè sententia,
 eum floruisse sub Isaaci ac Jacobi tempora, id est diù ante Le- c Beresith
 gem in Sinai promulgatam, atque ex Nachoris Abrahamæ fratris Rabba pa-
 nepotibus fuisse; tametsi non desint etiam inter eos, qui eum rasb. 57. A-
 ne extitisse quidem velint, sed historiam ejus fuisse Parabo- ben Ezra ad
 lam f, eamque à Mose conscriptam. Quam opinionem ex E- Job. 1 Gemar.
 zechiele, ubi Noachus, Daniel & Jobus simul recensentur g, alii Babyl. ad tit.
 refellunt. Ex libro autem Syriaco ad calcem versionis Hel- Baba Bathra
 lenisticæ dicitur eum habitasse in Terra Hufitidi in finibus Idu- cap. 1. fol. 14.
 mæ & Arabiæ, nomenque ei fuisse Jobab, patrem Zarachum fVidesis Mai-
 h ex filiis Esau, adeoque eum quintum ab Abraha fuisse, atque monid. More
 secundum Idumææ regem. Josephi ævo tribuitur à Saïdo Ba- Nebochim;
 tricide Patriarcha Alexandrino, qui nec Zarachum sed nescio part. 3. cap. 22.
 quem Amozum Zarachi filium ei patrem facit. Rebus Josephi & comment.
 explicatis subjungit ille Batricides **וּפִי בַּיָּמָה כֵּן אִיּוֹב** *ibid.*
הַצְרִיכִי וְהוּא אִיּוֹב אֲבִן אֲמוֹצ אֲבִן תְּרַסְרַח אֲבִן g Ezechiel 14.
 14. & 20.
 h Genes. 36. 33.

Et in diebus **בְּיָמֵי אֲבִיר לְעֵשָׂא בֶן אִשְׁחָן אֲבִן אֲבִיר לְעֵשָׂא**
ejus floruit Iobus ille Iustus, qui fuit filius Amози filii Zarachi filii i Re- i Genes. 36. 17.
velis, Filii Esau, filii Isaac filii Abraham. Quæ Christiani Scriptores ha-
 bent de Jobi ævo ac parentibus plurima, ut satis obvia k, missa faci- k Adifis Com-
 mus. Verum ante legem datam floruisse satis inde vide- mentarium
 tur constare, quòd virob justitiam atque pietatem incompa- Pinedæ in Io-
 rabilem celeberrimus victimas, filiorum nomine, toties bi caput. 1.
 obtulerit, nec omninò secundum legem Mosaicam m de sa- m Levit. 17. 4.
 crificiis, quæ ad ostium tabernaculi semper & mactanda & 9.

offerenda erant. Atque Legis ejusce violatio pœnâ Excisionis plectebatur; ut ante monitum est. De Gente verò ejus Mo-
saicis legibus neutiquam obstrictâ, ita disertè, & apprimè ad
firmanda ex eo Juris Noachidarum capita, D. Augustinus. *Ho-*
n De Civita- *mines, inquit n, quosdam non terrena sed cœlesti societate ad veros*
te Dei lib. 18. *Israelitas, supernæ cives patriæ, pertinentes etiam in aliis gentibus*
cap. 47. *fuisse negare non possunt [Ebræi] quia si negant facillimè convincun-*
tur de sancto & mirabiliviro Iob, qui nec indigena, nec Profelytus, id
est advena populi Israel fuit. Sed ex gente Idumæa genus ducens,
ibi ortus, ibidem mortuus est; qui divino sic laudatur eloquio ut quod
ad Iustitiam pietatemque attinet nullus ei homo suorum temporum
coæquatur. Quæ tempora ejus, quamvis non inveniamus in Chroni-
cis, colligimus tamen ex libro ejus, quem pro sui merito Israelitæ in
autoritatem Canonicam receperunt, tertiæ generatione posteriorem fuis-
se quam Israel. Divinitus autem provisum fuisse non dubito ut ex hoc
uno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum
vixerunt eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Ha-
ctenus ille.

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum seu Universalium, quæ
illustriora hæctenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Syno-
di Hierosolymitanæ ab Apostolis celebratæ, juxta nonnullos, repe-
riri. Qua de re disquiritur.

N Novo demùm Federe insitam E-
bræis de Noachidarum seu Gen-
tium jure nemini non observando
sententiam spectasse volunt aliqui
sacrofanctam Synodum illam Hie-
rosolymitanam sub Christianæ Ec-
clesiæ initiis habitam; ubi agitatâ
quæstione, utrùm etiam Gentes
quæ Christianismo nomina dede-
rant, servare deberent Leges Mo-
saicas adeoque circumcidi, an ex
libertate Christiana eis forent soluti responsum miserunt A-
postoli & seniores Fratres, in epistola Synodica ad eos, qui
fuere tunc in Antiochia, Syria & Cilicia fratres ex Gentibus

ea de re dubitantes, qua visum est, inquit, Spiritui Sancto Act. Apost. 15. 28.
et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hac necessaria; ut
abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et Sanguine et Suffocato,
et Fornicatione, a quibus custodientes vos bene agetis. Valete. At-
que D. Paulus de Circumcisione aliisque aliquot Legis Mosai-
ca ceremoniis postmodum agens, De his autem, ait, qui credi- Ibid. cap. 21. 25.
derunt ex Gentibus nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab ido-
lis immolato, et Sanguine et Suffocato, et Fornicatione. Ita Vulga-
ta. Græca Epistolæ Synodicae sunt μηδὲν πλέον ὑπὲρ τῶν ἐπιτάξεων ἡμῶν
βάρεος πλὴν τῶν ἐπιτάξεων τῶν, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵμα-
τος καὶ πικτῆ καὶ πνεύματος, ἐξ ὧν Ἀγαθηρίτις ἑαυτὸς ἐν πράξει.
Ἐρρωθε. Nihil ultra vobis imponere oneris præter hac necessaria;
ut abstineatis ab Idolothytis et a Sanguine et a Suffocato et a For-
nicatione; a quibus si vos ipsos contineatis, bene agetis. Valete. Ita
exemplaria puto omnia edita, præter Complutense, Montani
Regium, & horum aliquot sequacia. In his verò, uti etiam in
vetustis q aliquot Mss. post καὶ πνεύματος a Fornicatione sequitur q Robert. Ste-
καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἐτέρους μὴ ποιεῖν, ἐξ ὧν &c. phan. in Mar-
quod primum codices Complutenses typis exhibuere. Adeo gin. editio nis
ut sermonis contextus ita sit a Fornicatione; et quæ non vultis ve- sua. Theodon-
bis fieri, aliis nec vos ea faciatis, a quibus si vos ipsos contineatis &c. rus Beza,
Nec sine celeberrima hac æquitatis regula atque ingenti hu- Francisc. Ju-
manæ societatis firmamento, D. Jacobi verba in Synodo habita nus &c.
in nonnullis autoritatis magnæ exemplaribus concluduntur;
nec sine ea, Synodica epistolæ locum illum legebant Patres an-
tiquissimi, Irenæus & Cyprianus, quorum verba ubi episto-
lam citant, aliàs etiam a recepta lectione discrepant. Hic ad
hunc modum; Item in actibus, inquit, Apostolorum, Visum est Lib. 3. ad
Sancto Spiritui et nobis nullam imponere sarcinam, quam istam qua Quirinum
ex necessitate est, abstinere vos ab Idololatriis et Sanguinis effusio- ad calcem.
ne et Fornicatione. Et quæcunque vobis fieri non vultis, aliis ne
feceritis. Irenæus (verò, Placuit enim Spiritui Sancto et nobis nul- Adversus
lum amplius vobis pondus imponere quam hac quæ sunt necessaria; Hereses ib. 3
ut abstineatis ab Idolothytis, et Sanguine et Fornicatione; et quæ- cap. 12.
cunque non vultis fieri vobis, aliis ne faciatis; a quibus custodien-
tes vos ipsos, bene agitis, ambulantes in Spiritu Sancto. Utrique

Guilielmus Schickardus, enumeratis illis septem, subjicit a; *Quæ eadem præcepta, Act. 15. gentibus conversis, loco Mosaicorum imponerantur, Alibi b item, de eisdem; Quæ in primitiva etiam Ecclesia Christianorum gentibus conversis, loco Mosaica legis rigidissima ex decreto Apostolorum & Synodi Hierosolymitane imposita fuerunt. Act. 15. 29.* Alii tantundem. Atque ipse, fateor propensior olim fui, eam in sententiam. Sed verò ut res penitiùs dispiciatur, paulò altius est repetenda. Ex iis quæ libro secundo supra ostensa sunt, liquet Judæos sine Baptismo, Circumcisione, atque Oblatione neminem admisisse, ut Profelyti Justitiæ nomine, in eorum Ecclesiam cooptaretur. Nec cooptatum quempiam qui futuram Legis Mosaicæ observationem in se non reciperet, modo itidem ibi indicato. Quin nec in fedus seu amicitiam, id est in Societatem Humanam, quempiam nomine Profelyti Domicilii apud eos, dum planè sui juris fuere, acceptum, nisi is, modo etiam ibi indicato, Juris Noachidarum seu Naturali, quod præ manibus est, capitum observationi nomen daret. Quod itidem fermè cernitur in eis quos Profelytorum Domicilii instar diximus. Cum igitur sub initiis Christianismi, Judæi aliquot ex Phariseorum secta, rituum suorum ac Mosaicæ legis tenaciores, Christo nomina dederant, atque intereà animadverterant Gentes non sine Baptismo quidem, at sine Circumcisione atque Oblatione, in Christianismi secum societatem seu Ecclesiam sibi communem adscisci, adeoque veluti Profelytos Justitiæ (quæ Judæis conjungerentur, aut in Religionis unionem ab illis admitterentur) ex Regeneratione haberi; ne patrii atque vetustioris in Profelytorum ejusmodi Justitiæ admissione ritus, nunquam antea sibi majoribus suis non diligentissimè observati, negligentiores in Gentium societatem hanc convenirent, etiam eas circumcidi c atque leges, quæ fuere ceteræ, Mosaicæ observare volebant. Sed de Circumcisione maximè instabant; quippe fine qua nec Sanctam illam societatem omninò contrahi potuisse, morem semper majorum spectantes, existimabant. Unde illud; *Et quidam descendentes de Iudæa docebant fratres; quia nisi circumcidamini, secundum morem Moysi, non potestis salvari.* Ita tam vulgatus interpretes, quàm codices qui-

a In Bechi-
nath Happe-
ruschim pag.
84.

b De Iure Re-
gio c. 5. theor.
17. pag. 129.
Sede item Va-
lent. Schind.
ler. in Lexic.
Pentaglot.
1530.

c Act. Apost.
15. 1. & 5. &
Sede Epi-
phan. heres.
28. in Cerin-
thianis.

Δ Robert. Ste-
phan. in mar-
gin. Franc.
Junius. &c.

bus utimur Græci, quos & sequitur Syrus & Arabs. Sed vetu-
stis nonnullis d Mss. legitur etiam *Et quidam descendentes de Judæa*
τῶν πεπιστευότων ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων eorum scilicet
qui crediderant ex secta Phariseorum; Et dein nisi circumcidamini
καὶ τὸ ἔθνος Μωϋσέως ὡς ἐπαγγέλλεται & in *Mosis Instituto ambulaveritis*,
non potestis salvari. Et certè ex eis quæ in eodem capite sequun-
tur satis constat, tam Phariseos fuisse, qui tunc pacem Eccle-
siæ hac doctrinâ turbarent, quàm non solum Circumcisionem
sed etiam ceteras, quæ fuere, leges Mosaicas observari à Gen-
tibus Baptismo susceptis, eos voluisse. Hac de re autem An-
tiochiæ disputatione habitâ, Paulus & Barnabas (qui argumen-
tis in Pharisaicam illam sententiam usi, controversiam tamen
finire nequibant) cum aliis aliquot Hierosolymam ablegantur,
ut ibi ab Apostolis & Presbyteris res definiretur. In Synodo,
ea agitur. Apostolis & Presbyteris in ea Definitum est,
Lege quidem Mosaica seu Ebræorum, quâ Mosaicâ atque Ec-
clesiæ seu Reipublicæ Judaicæ præscriptâ, Gentes quæ Chri-
sto nomina dederant neutiquam teneri, sed Christianâ frui
debere Libertate. Unde nec ritus, quibus Profelyti Justitiæ
fieri solerent, jam aut vim aut locum habere. Nam Profelyti
Justitiæ, ad morem majorum sic dicti, ad Ecclesiam Judai-
cam, quâ Judaica esset, quâ singularis, & à ceteris homi-
num quibuscunque cætibus discreparet, tantum attinebant.
At verò advertendum est, minimè quæstionem agitari de Ju-
ris quo Simpliciter tenerentur Gentiles capitibus, qualia sunt
illa Noachidarum Septem quæ tractavimus, sed de Jure Mo-
saico seu eo, quod in federe veteri Judæis præscriptum est, è
quo desumuntur illa de Idolothytiis, Sanguine, Suffocato,
Fornicatione; ut quæ necessariò observanda, ex autoritate
Synodi, ab eis qui Christianismo nomina dantes cum Judæ-
is sua pariter Christianismo dantibus nomina viverent, adeoque
societatem religionis cum eis inirent. Nec quidem de Profely-
torum Domicilii jure (quorum nec admissionis formula tunc
temporis, nec diu antè, in usu) sed planè de eo, quod Pro-
felytorum Justitiæ admissionem haud parum imitaretur, a-
ctum est. Scilicet de Gentilium in Societatem Judæorum Christia-
nismo, ex disciplina in Judæa orta, imbutorum cooptatione. Ne-
que

que enim de Homicidii, Furti, aut Blasphemiae interdictis aut de Judiciis civilibus (quæ ex septem Noachidarum Juris capitibus sunt quatuor) omnino in Synodo monetur. Nec in canone vocabulum occurrit quod ad horum aliquod spectare videatur, nisi Sanguinem de Homicidio seu ejusdem effusione ibi dictum cum veterum nonnullis e manifestò hallucinatis, admiseris. Nec sane opus erat, ut de eis ibi moneretur, uti nec de ipsa Idololatria, quatenus simpliciter actus est idola colendi; utpote quæ universa ex Evangelica disciplina, quam amplecterentur tam Gentiles quàm Judæi sic in societatem Christianismi simul ac vitæ cooptati, satis cognita. Annis enim aliquot ante non solum prædicatum est Evangelium & doctrina Evangelica disseminata, verum etiam edita sunt, saltem conscripta, Evangelia aliquot Christianis legenda ac proculdubio lecta. Synodus enim illa sub annum L. Christi seu Claudii Cæsaris IX. habita est. Jam verò D. Marcum suum conscripsisse circa quadriennium aut quinquennium antè docemur, tum ex recepta apud Chronologos vulgares sententia, tum ex Orientalium traditionibus ea de re in Scriptis aliquot Arabicis vetustis. In vitis Evangelistarum à Petro Kirstenio editis expressim legitur D. Marcum scripsisse Evangelium suum *f. Bresla 1608.*

e Tertul. de Pudicitia c. 12. Cyprian. lib. 3. advers. Quirinum, sub extremum, alii aliquot.

في السنة الرابعة من ملك لقلو ديوس قيص

Anno quarto Claudii Cæsaris, quemadmodum item in subjunctis Evangelio ejusdem in editione Erpeniana g. De tempore autem D. Matthæi scriptione, non ita consentiunt Auctores. Sunt quidem, qui Cæsaris anno tertio eum scripsisse velint ^h, aliis ⁱ in tempora etiam Claudio posteriora scriptionem ejus rejicientibus. Sed sententia prior aut alia quæ ei satis proximat ^k, est & verisimilior & receptior. Atque ita annis compluribus Synodum etiam conscripsit ille. Certè & in Evangelio ejus Arabico editionis Erpeni-

g Et vide V. C. Ludovic. de Dieu in notis ad 4. Evangel. p. 240. & 151. h Euseb. in Chronica. i Irenæus lib. 3. cap. 1. k Baron. Annal. an. Christi 41.

næ subjungitur ex codice vetusto كل نسج بشارة متي

الرسول وكان كتابها في أول سنة من ملك

لقلو ديوس

لقلويدوس قيصر ماكي الروم *Absolutum est exemplar Mat-*
thae Apostoli quod scripsit &c. primo anno regni Claudii Caesaris
Imperatoris Romani. Qua de re videsis plura in vitis Evange-
listarum Arabicis, editionis Kirstenianæ. Saidus verò Batricides

في عصر قلويدوس قيصر كتب متلوس انخيلاه

بالعبرانية في بيت المقدس *Tempore Claudii Caesaris scripsit*

Evangelium suum Matthaeus Ebraicè in Templo, seu civitate sancta.

Nam sic potius existimo بيت المقدس ibi significare. Ita

Capita illa Juris Universalis, cum aliis Evangelicis, erant sa-
tis nota, tum ex prædicatione tum ex Scriptis quæ Syno-
dum ac Quæstionem antecesserant. Unde etiam non est, quin
credamus, ad Christianos jam sive ex Judæis sive ex Gentili-
bus factos idem attinuisse, quod de proximi temporis Chri-

1 Lib. 10. Epist.
 97. & Tertul.
 Apologetic.
 cap. 2.

istianis memorat Plinius¹ ad Trajanum Augustum. Eos scili-
cet sacramento solenni se obstringere solere, *ne Furta, ne la-*
trocinia, ne Adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum

appellati abnegarent. Quæ cum ita sint, suaderi nequeo, ut

Jura Noachidarum simplicia aliqua in Synodo illa doceri aut
imperari existimem. Id quod sanè apertius fiet, si singula per-
pendamus. Primum, in Synodo inter Necessaria illa ponun-
tur Idolothyta seu Idolis immolata, quæ ipsa etiam ἀλισγήμα-

τα τῶν εἰδώλων nuncupantur seu inquinamenta idolorum. Pro
eodem à patribus nonnullis substituitur *Sacrificia & Idololatria,*

m S. Cyprian.
 & Tertul. lo-
 eis citatis &
 Tertull. de I-
 dololatria c.
 24.

perinde ac si ipse idola colendi actus simplex seu cultus ex-
traneus simpliciter sic prohibitus ibi esset. Et verum quidem

est, res ipsas omnimodas quæ ex eo quod Idolis sacratae sunt
pro interdictis habebantur Judæis (ut libro secundo est o-
stensum) nomine עבודת זרה cultus extranei seu *Idolola-*

tria indigetari solitas, uti ibi etiam liquet: ubi insuper ma-
nifestum fit, nefas fuisse, immolata idolis ex disciplina Judæo-
rum comedere, aliave eis sacrata in usus promiscuos adhibe-
re. Nemo autem hominum autumabit, puto, opus fuisse ut ipso
idololatriæ actu magis interdiceretur Gentilibus, qui Christo

nomina

nomina ritè dederant, quàm Judæis ipsis. Sed ut esu usuve promiscuo rerum idolis sacratarum abstinere Gentiles, quemadmodum assolebant Judæi; rerum scilicet esu, quas, utcunque per se ipsas simpliciter illicitæ non essent, ideo interim illicitas esse, voluit Synodus, ne *licentiâ earum esûs offendiculum fieret n infirmis*, qua de re fusius D. Paulus, & Theologi passim. Ita circumstantia quædam seu appendix Idololatriæ, per se ac simpliciter non, illicita, prohibetur; non ipse Idola colendi seu cultûs extranei actus, quem tam Gentiles Christianismo ritè imbutos quàm Judæos abhorruisse certum est. Adeo ut caput de Idololatria, quod Juris est Noachidarum & citra Legem Mosaicam observandum, heic neutiquam omninò reperiamus. Quod verò ad bina illa, Suffocatum & Sanguinem, attinet; ex eis quæ suprâ ostensa sunt, constat nec Sanguinem juxta receptissimam Magistrorum sententiam, nec Suffocatum, Noachidis ex Jure suo interdictum; sed tantum *אבר מן החי* *membrum ab animali vivo discerptum*. Nam ad Gentiles seu Profelytos Domicilii aut Noachidas attinet lex Mosaica; quâ expressim permittitur eis *כל נבלה* *omnimodi morticini* esus, etiam inter Judæos. Morticinium ibi genus est; quo, quantum ad hanc rem, continetur planè Suffocatum, id est, cadaver seu corpus animalis cujus sanguis non effusus; five vi five ultrò spiritum exhalaverit. Abstinencia igitur à Suffocato ex Lege Mosaica Judæis datâ solum pependit, nec in Noachidarum jure omninò reperta est. Et si quis contendat sanguinem fortè sumendum in Synodo atque etiam in Genesi, ubi p̄ interdictum, pro iplo revera sanguine seorsim sumto, nec tantum pro membro animalis viventis, nã id temerè is admittit quod receptissimæ doctrinæ Talmudicæ de Genesis loco palàm adversatur; modò singularem & R. Chanina Ben Gamaliel sententiam, supra memoratam excipias. Quod denique Quartum occupat in Canone Synodi locum seu *πορνεία* aut *Fornicatio* ut vulgò redditur, & à nonnullis etiam pro Fornicatione, quam sic vocant, Simpliciq̄ ibi sumitur, quasi Gentiles citra Judæorum disciplinam Simplicem Fornicationem inter licita antè habuissent; Certè ita, planè caput Juris Noachidarum quod est de Revelatione Turpitudinis seu Incestu aut illicito Concubitu (juxta quod libro quinto explicatur) non continebit, Et viris doctis meritò displicuit

n Epist. 1. ad
Corinth. 8. 9.
& cap. 10.

o Deut. 14. 21
citata ante
p. 787.

p Cap. 8.

q S. Thomas
2. 2a. quæst.
154. ad pri-
mum; alit.

splicuit illa interpretatio, uti & alia illa quæ pro idololatria acci-
 pitur. Nuperrimè autem Vir doctrinâ & ingenio præcellens,
 πορνείαν ibi non pro ipsa sive fornicatione sive quacunque scor-
 tatione ejusve actu sumi vult, sed pro meretricia oblatione; ita,
 scilicet ut, quemadmodum ἀλισγήματα εἰδωλοθύτων, *inquinamen-
 ta immolatitiorum* intelliguntur Idolothytorum nomine, ita etiam
 ἀλισγήματα πορνείας *inquinamenta scortationis*, id est, *oblationes me-
 retriciæ τῇ πορνείᾳ* designentur. Quod loco ex S. Athanasio al-
 lato probare contendit. Ut vetetur scilicet, ne gentes cibis, qui
 idolis essent à meretricibus oblatis vel mercede emti meretriciâ, se
 polluant. Quæ habent alii obvia præterimus. Sed verò (si con-
 jecturæ nostræ, non tam asserendo quam disquirendo, locus ad-
 mittatur) cum in linguâ Hellenisticâ illius ævi πορνεία significaret
 omnimodum incestum seu illicitum concubitum, primum liben-
 tius propendeo in illorum sententiam, qui de ipso Illicito Concu-
 bitu locum capiunt. Scilicet tum adulterium tum in cognatis
 ac affinibus incestum vocabulo eo denotari ex federe novo ma-
 nifestum est; id est, idem ipsum quod nomine טורפה *Turpitudi-
 nis*, juxta ea quæ libro differuntur quinto, apud Talmudicos con-
 tineri solet; quemadmodum etiam notione generaliori ipsum,
 Fornicationis nomen Patribus Latinis solet significare. Legitur
 in federe Novo, *Omnis qui dimiserit uxorem suam παρεκτός λόγος
 πορνείας extra causam fornicationis, facit eam mechari, & alibi ἢ μὴ
 ὅτι πορνεία nisi ob Fornicationem*. Liquidius nihil est quàm in vo-
 cabuli vi Adulterium ibi contineri, unde & *præter causam Adulterii
 & præter ex causa adulterii* patribus vetustissimis, illa rectè ibi ver-
 tuntur. Sed de locutione illa, plura in Uxore Ebraica. Et demum
 Incestum omnimodum Apostolorum linguâ hoc nomine, vel-
 ut genere denotatum non aliter atque τῇ טורפה Talmudicis, ma-
 nifestum fit ex increpatione illa, qua ad Corinthios usus est D.
 Paulus de impio illo Patris de matrimonio hærede ac *Fornicatore
 seu Incesto fornicatore* uti eum vocat Tertullianus, *Omnino*, in-
 quit Apostolus & auditur inter vos πορνεία καὶ τοιαύτη πορνεία for-
 nicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes nominatur, ita ut ux-
 orem patris sui aliquis habeat. Incestus cum Noverca Fornicatio
 heic seu πορνεία nuncupatur, quemadmodum etiam omnimoda
 ex coitu multiplici spurcities y Nicolaitarum. Unde etiam Gra-
 tianus

1 D. Matth.
 23. 32.

1 Idem 19. 9.

1 Tertullian.
 advers. Mar-
 cionem l. 4.
 cap. 34.

u De Pudici-
 tia ca. 13. 14.
 & 15.

x Ad Corinth.
 epist. 15. 1.

y Apoc. 2. 14.
 & 15. ad que

locum vide-
 sis S. August.
 de Hæresibus

Epiph. in Hæ-
 res. 25. Ter-
 tullianum

præscript.
 advers. He-

retic. c. 46.

tianus z, videtur Fornicatio esse genus cujuslibet illiciti coitus, inquit, qui sit extra uxorem legitimam; uti & de Adulterio S. Ambros. a; Quicquid in eam quæ non sit legitima uxor commissum fuerit, adulterii damnatur crimine. Dein verò, cum Fornicationis seu πορνεία (id est ערוה) genera fuerint ex Ebraeorum disciplina, alia Gentilibus seu omni generi humano, ut supra ostensum est libro quinto, ab ipsis rerum initiis interdicta (nec tamen ex recepto Gentilium more, ab eis satis ubique abstinerebatur) alia Lege Mosaicâ seu in Levitico vetita, in quibus etiam continentur ipsa quæ universo humano generi, ab Adæ tempore, seu Noachidis illicita statuebant; cum item de Legis Mosaicæ sive observatione sive cessatione, quæstio agitata sit adeoque decisio in rem præsentem facta, quidni existimemus omnigenis ערוה turpitudinibus atque concubitus ex Lege Mosaica illicitis, id est tam ex jure Noachidarum illicitis, quam ex Levitico, abstinendum voluisse Synodum. Abstinentum scilicet Gentilibus in Christianismum cum Judæis cooptatis. Etiam forsitan & illud simul complecti canonem voluit Synodus; jam nempe, cooptationis in Christianismum, quæ Profelytismi Justitiæ apud Judæos fere instar haberetur, rationem dissimilem omnimodò esse rationi Profelytismi antiquitatis receptæ qua, juxta Legis Mosaicæ & rituum Judaicorum interpretationem avitam, pristina desinebat cognatio atque omnimoda sanguinis conjunctio inter Profelytum primò factum & qui antè ei sanguine conjuncti sunt; ut & libro secundo & quinto fusius est ostensum. Neque consanguinitatis abolitionem ejusmodi deinceps apud Judæos Christianos factos & Gentiles, qui Christiani inter ipsos Profelyti fuere, admittendam. Unde & abstinendum à concubitu aliàs ratione Profelytismi inter conjunctissimos antè apud Judæos permissio, juxta locis indicatis itidem dicta. Quæ res quidem ad conjugia Christianorum sive ex Judæis Profelytis sive ex Gentilibus invicem, futura haud parum attinuit. Et sanè, quum mutua conjugiorum necessitudo & communio epularis ac cibi simul capiendi mos vulgaris ingentem & per insignem adeoque singularem in conversatione humana locum occupent; cum item ex suffocati adeoque sanguinis effusio in primis discriminaretur tunc palàm Gentilis à Judæo (ut in suprâ

z Caus. 36. q

1, cap. 2.

a Lib. 1. de Abraham c. 4.

ostensis videre est) cum item ex more avito, Judæis fermè inole-
visset illud quod per hyperbolen de eis dixit Juvenalis ^b,

^bSatyr. 14.

*Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos;*

c Præter
commenta-
rios obvios,
videtis I.
Cloppenbur-
gium in Scho-
la Sacrificio-
rū Problem.
5. pag. 182.
d Libro de
Pudicitia, c.
5. & vide eū
lib. de Mona-
gamia, c. 5.

Cum demum cetera Jura Mosaica, quæ Mosaica, nollet jam Syno-
dus sacra Gentilibus conversis imponi; mirum non omnino est
de capitibus illis ita tunc eam constituisse; ne scilicet absq; ejus-
modi abstinencia ibi sancita (quæ circa primarias & maxime quo-
tidianas conversationis mutuae causas versabantur) societas
Christiana inter Judæos & Gentiles pariter in Christianismum
cooptatos cooptandosque contrahenda, in ipsis Ecclesiæ velut
incunabulis, difficilius iniretur. Sed ex jam dictis, ni fallor, non
obscurè liquet, in Synodo illa Jura Noachidarū neutiquam innui.
Neque omnino Regula illa æquitatis in exemplaribus nonnullis
subjuncta, facit ad sententiam eorum, qui aliter velint, firman-
dam. Qua autem ratione id quod de Idolothytis, ac Sanguine,
ac Suffocato ibi habetur, temporale nec perpetuum (maximè in
Ecclesia Occidentali) fuerit censitum, & ab eo quod de πορνεία
Fornicatione seu scortatione ac omnimodo Incestus genere ad-
jicitur, sit ibi, quatenus hoc ad legem attineat Moralem, distin-
guendum, & quomodo τα ἐπ' ἀναγκῆς seu Necessaria ibi sit su-
mendum, seu in quantum Remissibilia, ut dixit Tertullianus, d,
Canonis ejusdem interdicta fuerint, locus hic non est disce-
ptandi. Nam ad aliud scribendi disquirendique
genus attinet.

Libri Septimi & Postremi

F I N I S.

DEO SERVATORI HONOR ET GLORIA.

Loca Scripturæ S. pleraque, quæ

explicantur, ex mente Ebræorum,
aut aliter.

IN GENESI.

Gen. I, 16. Lib. III, cap. 21, pag. 446.

I, 28. V, 3, 565 &c. VI, 1, 693 & seq.

II, 24. V, 2, 562.

IV, 4. III, 8, 311.

IV, 8. VII, 4, 844 & 845.

V, 22. I, 8, 102.

VI, 2. V, 8, 601.

VI, 9. I, 8, 102.

VI, 12 & 13. V, 9, 612 & 613.

VIII, 20. III, 8, 311.

IX, 2. VI, 1, 693 & 694.

IX, 3 & 4. VII, 1, 824 &c. 829. III, 8,
313.

IX, 5. I, 5, 63 &c. IV, 1, 474.

XIV, 18. III, 2, 278.

XX, 3. V, 4, 573 &c.

XX, 12. V, 2, 564.

XXI, 33. I, 8, 103.

XXIV, 55 &c. V, 5, 579 &c.

XXVI, 5. III, 13, 356.

XXIX, 22. V, 5, 581.

XXXIII, 18. III, 13, 357.

XXXIV, 2 &c. VII, 5, 852 & 853.

XXXV, 14. II, 6, 181.

XXXVIII, 8. VII, 3, 840.

XXXVIII, 11 &c. VII, 5, 849 &c. V, 5,
581.

XLIX, 10. II, 4, 158.

XLIX, 15. VI, 15, 775.

IN EXODO.

Exod. XII, 43. III, 7, 307.

XVI, 1. III, 11, 337.

XVI, 4. III, 11, 336.

XX, n. III, 17, 400.

XXI, 2. VI, 7, 738.

XXI, 3 & 7. VI, 7, 739 &c.

XXI, 12. IV, 1, 474.

XXI, 14. IV, 2, 490 & 494.

XXI, 26. VI, 8, 744.

XXI, 28. I, 4, 56. VI, 2, 699 & seq.

XXII, 3. VI, 7, 738.

XXII, 2 & 3. IV, 2, 495.

XXII, 17. II, 1, 134. & II, 7, 208.

XXII, 20. II, 4, 155. & II, 2, 137.

XXII, 28. II, 13, 267.

XXIII, 13. II, 13, 268 & 269. III, 12, 350
& 351.

XXIII, 32, 33, 34. II, 3, 152. V, 12, 640.

XXXI, 13. III, 10, 331.

XXXI, 15. III, 17, 400.

IN LEVITICO.

Levit. I, 4. III, 8, 312.

XVII, 4. III, 6, 299.

XVIII, tot. V, 1. V, 10 & 11.

XVIII, 4. I, 10, 119.

XVIII, 16. II, 4, 166.

XIX, 9. VI, 6, 724.

XIX, 16. IV, 3, 501.

XIX, 20. V, 12, 639.

XIX, 29. V, 4, 575.

XIX, 33. II, 4, 155.

XIX, 35. II, 2, 137.

XX, 15 & 16. I, 4, 53 &c.

XX, 26. II, 7, 208.

XX, 27. II, 1, 134.

XXII, 18. III, 4, 289.

XXII, 24. VII, 3, 840 &c.

Xxxxx

XXII,

Loca Scripturae S.

XXII, 25. III, 7, 385.

XXII, 32. II, 10, 250.

XXIII, 15. III, 17, 400.

XXIV, 11. II, 12, 260.

XXIV, 13. II, 11, 253. II, 13, 271.

XXV, 14. VI, 5, 721 & 722.

XXV, 35. VI, 6, 727.

XXV, 36 & 37 cum parall. VI, 9, 748.

XXV, 39. VI, 7, 738.

XXV, 45 & 47. II, 3, 152 & 153.

XXV, 50. VI, 3, 708.

IN NUMERIS.

Numer. V, 8. VI, 4, 717.

IX, 14. III, 7, 307.

XV, 15. I, 2, 137.

XV, 16. III, 12, 351 & 352.

XV, 30. II, 11, 255.

XXXI, 7. VI, 15, 780.

XXXI, 19. IV, 11, 556.

XXXI, 27 & c. VI, 5, 784.

XXXIII, 13 & 14. III, 11, 337.

XXXV, 19. IV, 1, 474.

XXXV, 26. IV, 2, 489.

In DEUTERONOMIO.

Dent. V, 14. III, 12, 350.

V, 16. I, 10, 121.

VII, 2. V, 12, 640.

VII, 26. II, 7, 212.

XIV, 21. II, 3, 153. VII, 1, 828.

XIV, 28. VI, 6, 726.

XV, 3. VI, 10, 757.

XV, 7. VI, 6, 726.

XV, 12. VI, 7, 738.

XV, 14 & 17. VI, 7, 742.

XVI, 18. VII, 5, 848.

XVI, 21. II, 6, 181.

XVII, 15. V, 23, 688 & c.

XVIII, 10 & 11. II, 7, 208. VII, 3,

841.

XIX, 14. VI, 3, 710.

XX, 10. VI, 3, 709. VI, 12, 795 & c.

XXI, 10. V, 13, 643 & c.

XXII, 1. VI, 4, 714 & 715.

XXIII, 3 & 7. V, 14, 648 & 649.

XXIII, 2. V, 16, 606 & c.

XXIII, 15. VI, 8, 745 & 752. VI, 10, 755.

XXIII, 18. V, 4, 575.

XXIII, 24. VI, 2, 701 & 702.

XXIV, 19. VI, 6, 725.

XXV, 5. II, 4, 166.

XXVI, 1. II, 6, 180.

XXVII, 17. VI, 3, 710.

XXXII, 8. VI, 1, 694.

In libro JOSUE.

Jos. III, 4. III, 9, 319 & 320.

VI, 17. IV, 7, 521. VII, 4, 844.

VI, 23. II, 2, 144 & 145.

VI, 26. IV, 7, 523.

VII, 11. VII, 4, 844.

XVI, 10. & XVII, 13. VI, 14, 775.

JUDICUM.

Jud. XI, 30 & 39. IV, 11, 550 & c.

XXI, 5 & 10. IV, 7, 521. IV, 10, 549.

RUTH.

Ruth. I & II, II, 2, 145 & c.

I, 16. III, 9, 319.

II, 4. VII, 4, 844.

IV, 7. VI, 5, 719.

I. SAMUELIS.

1. Sam. I, ult. IV, 11, 554.

XIV, 24 & 25. IV, 10, 549. IV, 7,

521.

XXX, 24 & 25. VI, 16, 784.

II. SAMUEL.

2. Sam. X, 3. VI, 13, 771.

III, 1. V, 12, 668.

I. REGUM.

1. Reg. V, 13. VI, 14, 775.

VIII, 41 & 42. III, 4, 287. III, 6,

299.

IX, 15.

Loca Scripturae S.

IX, 15. VI, 14, 775. III, 14, 775.

XVIII, 27. II, 13, 271. II, 13, 271.

XXI, 10 & 13. II, 11, 253. II, 11, 253.

II. REG.

2. Reg. V, 18. II, 11, 251. II, 11, 251.

VI, 21. VI, 16, 782 & c. VI, 16, 782 & c.

VIII, 30. II, 11, 253. II, 11, 253.

ESDRÆ.

1. Esdr. IX, 9. VI, 19, 815. VI, 19, 815.

IX & X. V, 12, 640. V, 12, 640.

X, 8. IV, 7, 522. IV, 9, 524. IV, 9, 524.

3. Esdr. VIII, 95. V, 15, 653. V, 15, 653.

NEHEMIÆ.

Nehem. XI, 16. III, 20, 435. III, 20, 435.

XIII, 25 & 26. IV, 7, 523. V, 15, 653. V, 15, 653.

ESTHER.

Esth. VIII, 17. II, 4, 155 & 156. II, 4, 155 & 156.

IX, 26 & 27. VII, 4, 844. VII, 4, 844.

JOB.

Jobi liber quando & ubi scriptus, I, 8,

100. VII, 11, 881 & c. VII, 11, 881 & c.

Job. I, 4 & 5. III, 13, 358. III, 14, 363. III, 14, 363.

II, 11, 254. II, 11, 254.

II, 9. II, 11, 254. II, 11, 254.

III, 1. III, 13, 356. III, 13, 356.

XXXI, 13. VI, 8, 747. VI, 8, 747.

XXX, 26. I, 5. XXXI, 7, 219. V, 4, XV.

26. XIX, 29. XIX, 7 & c. VII, 11,

879 & c. VII, 11, 879 & c.

XLII, 8 & 9. III, 8, 311. III, 8, 311.

PSALM.

Psal. XXXVI, 9. I, 9, 108. I, 9, 108.

LXXXI, 1. II, 13, 267. II, 13, 267.

XCII. III, 13, 350. III, 13, 350.

SYRAC.

Syr. XXXIV, 6. II, 6, 197. II, 6, 197.

EZECH.

Ezech. XLIV, 7. III, 6, 301. III, 6, 301.

XLV, 6 & 7. VI, 16, 785. VI, 16, 785.

DAN.

Dan. III, 29. II, 11, 253. II, 11, 253.

MACC.

1. Macc. I, 5. II, 8, 221. II, 8, 221.

I, 66. II, 10, 248. II, 10, 248.

II, 24. IV, 4, 505. IV, 4, 505.

II, 41. II, 10, 248. II, 10, 248.

2. Maccab. I, 27. VI, 19, 815. VI, 19, 815.

VI, 11. III, 15, 366. III, 15, 366.

VI, 18. II, 10, 248. II, 10, 248.

XV, 4. III, 15, 366. III, 15, 366.

MATTHÆI.

Matthæi Evangelium quando scriptum

VII, 12, 887 & 888. VII, 12, 887 & 888.

Matth. III, 10 cum parallelis VI, 15,

779. VII, 15, 779.

V, 46 & 47. II, 5, 178 & 179. II, 5, 178 & 179.

VIII, 29. VI, 13, 773. VI, 13, 773.

IX, 11. *ibid.* VI, 13, 773.

X, 29. VI, 2, 702. VI, 2, 702.

XI, 19. II, 5, 178 & 179. II, 5, 178 & 179.

XIV, 3 & 4. V, 21, 685. V, 21, 685.

XVII, 24. VI, 18, 805. VI, 18, 805.

XVII, 26. VI, 19, 816. VI, 19, 816.

XVIII, 17. II, 5, 178 & c. II, 5, 178 & c.

XIX, 5. V, 2, 563 & c. V, 2, 563 & c.

XIX, 9. VII, 12, 890. VII, 12, 890.

XIX, 12. V, 16, 658 & c. V, 16, 658 & c.

XIX, 21. VI, 6, 731. VI, 6, 731.

XXI, 12. IV, 5, 507. IV, 5, 507.

XXI, 32. II, 5, 178. & c. II, 5, 178. & c.

XXII, 15 & c. VI, 17, 792 & c. VI, 17, 792 & c.

XXII, 17. II, 8, 221. II, 8, 221.

XXII, 16 cum parall. VI, 17, 791. VI, 17, 791.

XXII, 15. II, 2, 143. II, 2, 143.

XXVI, 63. II, 12, 263 & 264. II, 12, 263 & 264.

MARCI.

Marci Evangelium quando scriptum

VII, 12, 887. VII, 12, 887.

Marc. II, 15. II, 5, 178. II, 5, 178.

VII, 11 cum parall. VII, 2, 834 & c. VII, 2, 834 & c.

X, 12. V, 7, 592. V, 7, 592.

X, 8. V, 2, 563 & c. V, 2, 563 & c.

XXXXX 2 XI, n.

Loca Scripturae S.

XI, 11. IV, 5, 507.

XII, 14. II, 8, 221.

XV, 33. VI, 18, 807.

XVI, 9. III, 17, 401.

LUCÆ.

Luc IV, 25. VI, 18, 807.

VII, 29. II, 5, 178.

XVIII, 12. III, 17, 401.

XX, 22. II, 8, 221.

XXIII, 2. VI, 18, 807.

JOANNIS.

Jo. I, 27, cum para. VI, 18, 743.

II, 14. IV, 5, 507.

III, 7. II, 4, 159.

IV, 8 & c. II, 5, 177.

VIII, 31. VI, 19, 816.

IX, 22. IV, 9, 540.

XII, 20. III, 4, 287. II, 7, 309.

XII, 42. IV, 9, 540 & 543.

XVI, 2. IV, 9, 540.

XVIII, 20. IV, 9, 542.

XVIII, 22. IV, 5, 515.

XVIII, 28. II, 5, 176.

XIX, 15. VI, 17, 803.

XX, 1. III, 17, 401.

ACT. Apost.

Act. I, 12. III, 9, 317 & 318.

III, 11. II, 6, 301.

V, 12. Ibid.

V, 35. VI, 17, 791.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VI, 9. II, 5, 171.

VIII, 27. III, 4, 287. II, 3, 154.

X, 1 & 22. II, 3, 154.

X, 22. II, 5, 174.

X, 28. II, 5, 176.

XI, 3. *ibid.*

XV, 1 & 5. VII, 12, 885 & c.

XV, 28. VII, 12, 882 & c.

XIX, 37. II, 13, 268.

XXI, 28. III, 6, 301.

XXII, 3 & 27. II, 5, 169.

XXII, 25. V, 19, 671.

XXIII, 3. IV, 5, 515.

XXIII, 12, 14, 21. IV, 7, 523.

EP. ad ROM.

Rom. II, 24. II, 10, 250.

XIII, 1. I, 8, 106.

I. ad CORINTH.

I. Cor. III, 7. II, 6, 188.

V, 1. VII, 12, 890.

VI, 16. V, 2, 562 & c.

XVI, 22. IV, 9, 544 & c.

PHIL.

Phil. III, 5. II, 4, 164.

COLOSS.

Col. II, 8. I, 2, 33.

I. ad TIMOTH.

I. Tim. VI, 1. II, 10, 250.

ad TIT.

Tit. II, 5. II, 10, 250.

ad HEBR.

Hebr. IX, 3. II, 8, 235.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

- A** BENEZRA astrologus sum-
mus, Lib. II, cap. 6. pag. 196.
- ABRAHÆ SEMEN de Iolis
Israëlitis VI, 19, 817.
- ACHMETIDES Alcorani paraphra-
stes. V, 8, 599.
- Acini decidui, in jure pauperum. VI, 6,
725.
- Actus Boni, Mali, Adiaphori, unde I, 4,
50 &c.
- ADAMI liberi V, 3, 567. filii & filiae V,
8, 599 &c. eorum matrimonia 600.
gemellorum tum quoque verita. 601
&c.
- ADAMI corpus ubi sepultum III, 2, 279
& 280.
- ÆGYPTII, an Judæi intelligantur in I.
8. C. de Jud. V, 4, 574.
Sacros ritus, medicinam, astrologi-
am, simul & iisdem libris tradebant
III, 22, 456 & 467.
eorum vasis ex mandato Numinis
asportandis nulla defuit justitia VII,
8, 870.
- AGRIPPA junior, Rex, an fuerit Isræ-
lita V, 22 per tot.
- Alca. vide *Lud.*
- ALEXANDER M. vere an ficta fabulâ,
judex Ebræorum ab Africanis, Ægy-
ptiis, Ismaëlitis acculatorum, proli-
xe. VII, 8, 864 &c.
- AMALEKITÆ septem populis defendis
pares habiti VI, 16, 781.
- AMNON quomodo potuerit Thama-
ri sorori jungi, ex mente Ebr.
- ANACHARSIS de moribus Scythæ-
rum & Græcorum I, 1, 4.
- Anathematis generalis formula IV, 7,
542 &c. v. *Eberem.*
- Ancilla partiaria quæ V, 12, 639.
- Angelorum cultus an Ebræis recte tribus
atur II, 1, 32.
- Angulus seu pars frugum sexagesima, in
jure pauperum. VI, 6, 724.
- ANIMA, Cabalistarum doctrina de eâ
II, 4, 159. Platonica similis p. 161. de
metempsychosi 162.
animas quasdam mortales putabant
magistri Ebr. VII, 9, 875.
- ANIMANTIA an rationem habeant I,
5, 73 & 74. iis nonnulli honesti &
turpitudinis intelligentiam tribuunt
I, 5, 60. qui refutantur, explicatis e-
xemplis, quæ afferuntur p. 67 &c.
- Animantium actiones quatenus hu-
manis similes I, 4, 57 & 53.
- Animantia cur extincta in scelere
Sodomitico vindicando *ibid.* 54
&c. cur bos cornupeta extinct. p. 56
&c.
- Anticipationes communes I, 7, 85.
- Apostatas licebat interficere IV, 3, 500.
- Ἀπορρυάγγοι, quid IV, 9, 540 &c.
- APPIANUS explicatus VI, 18, 811 &c.
contra Lipsium.
- Aræ Jovi consecrata consideratur III, 2,
280 &c.
- ARBOR. ratio noscendi frugiferam
VI, 15, 779.
frugiferas non licebat impune
Xxxxx 3 cæde-

Index Rerum & Verborum.

cedere. *ibid.*

Architectura à templo Salomonis ad Græcos, inde ad Rom. peruenit I, 2, 26.

ARISTOBULUS Judæus Ægyptienſis philoſ. peripat. ſectator I, 2, 14.

ARISTOTELES, à Judæo didicit multa I, 2, 23. Judæos teſtimonio proſequitur p. 24.

aliorum philoſophorum ſententias non ſemper ſincere refert I,

I, 9. *Νόμιμα Βαβυλωνία. Republica.*

Δικαιώματα πόλεων. I, 1, 3 & 4.

ejus Phyſica & Metaphyſica qui damnarunt I, 2, 35.

de eo moribundo Ebræorum ſigmentum I, 2, 14 & 15.

Ασσύριοι quid VI, 2, 702.

Aſſyrius pro Judæo ap. Græcos uſurp. I,

I, 12.

Aſtologica ſuperſtitiones ſeculo Joſephi vetuſtiores II, 22, 456 & 457.

ASYLUM ſive urbes refugii duplicis generis IV, 2, 488. &c.

Aſyli juſ etiam habebat altare Templi IV, 2, 490. cum exceptionibus p.

491.

qui de Aſylis egerint p. 490.

Aurum, Hieroſolymam quotannis miſſum II, 8, 226.

Baptismus Proſelytorum deſcribitur II, 2, 138, 141 &c.

Barach benedicere, & maledicere II, 11, 203.

Batricides Saidus Patriarcha Alexandrinus, Chronici Arab. Scriptor. I, 2,

22. II, 2, 277 & 278.

BELLUM. duplex: *Præcepti*, in ſeptem populos, ex oraculo geſtum; & *Ul-*

troneum, finium proferendorum gratia, abſque præcedente injuria.

VI, 12, 765 &c. quam ſententiam de bellis, imperii cauſa licitis, *Ori-*

entales fere gentes ſeqvebantur p. 767. &c. *Chriſtianis* abnuentibus p. 770.

&c.

Leges belli ſacra 765 &c.

belli indicia quid Ebræis, & quando uſitata VI, 13, 771.

belli capti ſervitutem inter Gentiles extrinſecam, apud Ebræos in-

trinſecam contrahere putabantur VI, 19, 815 &c. VI, 16, 788, de captivis

redimendis VI, 19, 818 &c. bellica

Præda ita ſe habebat: Theſauri re-

gum Regi cedebant; de ceteris alte-

ra pars eidem, altera ſingulis militi-

bus, & impedimentorum cuſtodibus

VI, 16, 784 &c. in rebus captis, de a-

gris, urbibus, regionibus, decimater-

tia pars Regis, interdum totæ regio-

nes ei acquiſitæ p. 785 & 787. *Tem-*

peramenta juris bellici: in obſidione

& caſtrorum metatione *arboribus*

frugiferis parcendum, & *locus fuga*

hoſtibus relinquendus VI, 15, 778.

cum except. ibid. *pueris & mulieri-*

bus parcendum VI, 16, 781 &c. et-

iam *ceteris*, quomodo liceret parce-

re p. 782 &c. cædes internecina ſe-

ptem populorum & Amalekitarum,

an ſimpliciter præcepta, aut excepti-

onem admitteret. VI, 16, 781 &c. po-

ſterius verius putat. *ibid.* abſque *fæ-*

dere bellico pax non inibatur VI, 14,

773 &c.

bellicum juſ aliarum gentium in ſe

agnoscebant Judæi VI, 17, 788

&c.

Index Rerum & Verborum.

BEROALDUS refellitur III, 19, 423.
BLASPHEMIA nominis proprii II, 12, 26. cognominis 262. & quomodo puniretur. *ibid.*
Rabfacis quæ, II, 11, 253 &c.
Bouldacine notatur I, 10, 123 & 124.
Bruta, vid. *Animant.*
Abalistarum somnia, ex literis, quæ numerales sunt, deduci solita III, 9, 327.
CEDES humana permiffa sub ratione pœnæ aut reatus, vel quafi, ex fententia fori, aut singularum personarum arbitrio IV, 2, 495.
 in hostiis immolandis licita credita IV, 6, 517.
 & furis nocturni IV, 2, 495.
 de cede fui live *αὐτοχτορία* IV, 1, 475.
Celi aurei II, 8, 234 & 235.
Calicola lecta Judaica II, 1, 132.
CÆSAR, Augustus, *Βασιλεὺς*, Hierosolymitanis Synonyma VI, 17, 802 & 803. *Cæsarum* imagini in numis homines civilis per adulationem habitus II, 8, 223. leges & fententiæ ea de re p. 224.
Cæsarum imagines in profeuchis Judæorum coli, Romani cupiebant II, 8, 217.
Calceamentumolvere VI, 8, 743.
Calendarium, Julii Cæfaris dictum examinatur III, 18, 411 & 412.
Captivus duri Ebraei, quoad statuta, milites, quoad monita de officiis humanitatis erga pauperes, VI, 19, 818.
 eorum redemptio, & redemptionis ordo gradusque. *ibid.* &c.
CARNIS efus an ante diluvium, si-

ve ante Noachum permiffus I, 10, 117. III, 8, 313. VII, 1, 829. &c.
Castratio an jure Noachidarum illicita VII, 3, 840 &c.
Cetura & Hagar an diverfæ V, 7, 593.
Cherem, *Devoti*, *Anathematis*, homonymia IV, 7, 520 &c.
Cheret, Excifio II, 11, 256 & 258.
Cherubinarum forma II, 6, 183.
CHRISTUS. quo anno & die Natus Passusque, errores unde II, 6, 197.
 ejus factum numularios ejicientis expenditur IV, 5 *per tot.*
Christiani, à Scriptoribus Rom. interdum *Judæi* appellantur III, 15, 370.
Chronicum Ebræorum *Seder Olam* Rabba quando scriptum & quo auctore III, 9, 328.
Chronologorum de annis, mensibus, diebus Ebræorum, Julianis accommodandis diverfitas II, 11, 338 &c.
CICERO explicatus II, 8, 226.
Civitate donatorum jura, ab originariis civibus non una ratione fæpe diverfa V, 19, 672.
Clarigatio Ebræorum VI, 13, 771.
CLAUDIANNUS poëta an Comes Orientis II, 9, 242.
 ejus locus explicatus II, 9, 228. &c. add. *Nicol. Heinf.* qui corrigit.
Clavi, annis dinumerandis pangi quando cœperint III, 9, 419.
Clearchus Solensis, Aristoteles discipulus I, 2, 23.
COLUMBÆ confodocæfacta IV, 5, 511 & 512.
 eas docere, emittere, illicere, captare, in genere furti habitum VI, 11, 761 &c.
 eas

Index Rerum & Verborum.

eas inter volucres naturæ feræ quo-
modo habebant p. 263. &c.
de columbaris extruendis leges ibid.
&c.
Cæsus, numerus denarius in cœtibus
definiendis frequens II, 10, 248.
CONCUBINA, quid differat ab uxore
V, 7, 592 & 593.
concubinæ ante legem & post le-
gem, ibid.
de concubinis leges Rom. V, 7,
595.
Concubitus illiciti ante leges Levit. 18.
ubi recensentur. V, 1, 558 &c. causa
V, 2, 101.
CONNANUS refutatur I, 4, 50.
Conscientia quomodo conjungat Deum
hominemque I, 8, 96.
Consecratarum rerum possessio ac re-
demtio IV, 9, 537.
CONSENSUS *Expressus* naturalisque,
& Tacitus seu civilis explicatus VI, 1,
695 &c.
consensus & fidei servandæ præce-
ptum interdicto furti includitur, &
imperio Numinis obligationem pa-
rit VI, 1, 697.
Consuetudo naturam mentitur I, 6, 81.
Contractus consensu nituntur vel ex-
presso vel tacito, cui Fides adjungi-
tur VI, 1, 695.
Controverſia Judæis motæ VII, 8, 864.
&c.
Contubernia servorum V, 17, 662 & 663,
v. Serv.
CORBAN, quid VII, 2, 835. &c.
Corona Hieronis examinata I, 3, 39.
CREATIO Ebræis ceterorum ar-
ticulorum fidei summa III, 10, 332 &
333.
in cultu Sabbati agnoscend, ibid.

CULTUS interior & exterior III, 7,
310. in quo primò AIMETHIA
cultus divinus antiquissimus ante
L. Mos. per oblationes & sacrifi-
cia III, 2, 276. tum preces, Be-
nedictiones, Adorationes, Vota p.
277.
cultus divini Ebræis usitati gene-
ra, ritus, loca, tempora III, 3, 282.
cultus extraneus in creaturis pro
Numine aut Numinibus intermedi-
is habendis II, 1, 128. interdictum
ejus fundamentum omnium præce-
ptorum p. 133. paraphrasis ejus præ-
cepti. ibid. cultus extranei interdi-
ctum partim ex jure Noachidarum,
partim Gentium imperativo ac in-
terveniente II, 2, 135 & 136. ad cul-
tum extraneum non per interdicta
tantum negativa sed appendicem
affirmativam obligatos Gentiles fu-
isse, tradunt Ebræi III, 8, 309 &c.
Gentiles sacrificia Hierosolymis
præstant & alias oblationes, quate-
nus III, 4, 290 &c.
cultus extranei poena in Noachidis,
II, 1, 119, quot modis fieret. ibid.
Profelytis domicilii holocausta,
spontaneæ oblationes, vota, Hiero-
solymis permilla, cum exemplis III,
4, 287 &c.
Profelytis domicilii festorum obser-
vatio interdicta III, 5, 295, & quæ poe-
na p. 296.
Profelyti domicilii, quibus locis ar-
cerentur aut admitterentur in cultu
divino III, 6, 298 &c.

D*ecalogue* continet juris naturalis ca-
pita excepto præcepto Sabbati I,
8, 99.

Index Rerum & Verborum.

Decima pauperis VI, 6, 726.
Dedititii (Libertini) II, 5, 169.
Denarius apud Evangelistam VI, 17, 92 & 796.
deperditæ res, vel *signatæ*, vel *non signatæ* erant VI, 4, 715. præconii in requiringendis mos 716. restitutionem earum pendere volebant Ebraei non ex lege naturali, sed sua civili. *ibid.*
DEUS indicando imperat Rationi humanæ jus naturale I, 8, 96.
Dei filii, homines & angeli II, 12, 263.
 deorum & Jovis filii. *ibid.*
 Deum remuneratorem ethnici credebant I, 4, 49 & 50.
 Dii pro Principibus II, 13, 267.
 Diis gentium non maledicendum, quomodo capiatur II, 13, 267.
Didrachmum apud Evangelistam, an ad capitationem sacram, aut Tributum Cæsarianum pertineat VI, 18, 806 &c.
 posterius affirm. *Seldenus*.
DIES. Dies unde III, 17, 397. diei septimi astrologica & Chronologica observatio antiqua III, 19, 415 &c. dies postriduani III, 17, 392.
 dies à vespera ad vesperam numerandi ratio III, 11, 345.
 Diebus Planetarum nomina quando indita III, 19, 417 &c. quo ordine III, 20.
Dies feriarum nomine, & sine Planetarum nominibus ap. Christian. III, 22, 457 &c.
 dies Gentilibus *ἑορταῖσι μοι, ἑργασίμοι, ἀποφεγδές* III, 17, 390 &c. 403 &c.
Dine pudicitia vindicata consideratur VII, 5, 852 & 853.

Dimetiendi intervallum cubitorum in *Itinere Sabbati* modus III, 9, 320. usq; ad 325. qui præterea ea de re agant. *ibid.*
DIVORTIA licita ex jure naturali, tradunt Ebraei V, 7, 590.
Divortii libellus apud Græc. & Rom. V, 7, 591.
 Divortia etiam in novo orbe usitata p. 592.
de divortiiis Ebraeorum, aliarumq; gentium diffusissima est tractatio *Seldeni in Uxore Ebraica lib. 3. à cap. 18. usque ad finem libri.*
DOMINIUM. Dominii acquisitionis jus originarium à concessione Numinis VI, 1, 693 & 694.
 Dominium supremus Dominus inuitis dominis transfert VI, 1, 697.
 Dominium divinitus concessum ante & post diluvium, includit permissionem varias Acquisitionum & Translationum Dominii formulas & modos vel apud universos vel apud singulos introducendi VI, 1, 694.
 huic permissioni actu reniti, & fidem societati datam violare, est furtum facere p. 695.
 Dominii & obligationis permissionisque quæ circa dominium versatur, est Fides & Consensus VI, 1, 695.
 Dominium occupatione quæsitum VI, 4, 712.
 Dominium ex successione VI, 5, 723.
 Dominium hominis in cetera animalia III, 8, 314.
 Dominii acquisiti symbola, calceus
 Y y y y

Index Rerum & Verborum.

Ecus, Sudarium, chirotheca VI, 5, 719.

Dominium *pradiorum* transferebatur datis numis, syngrapha, corporali possessione; alias irrita erat venditio VI, 5, 720. *rerum mobilium* prehensione, tractu, abactu, ductu, traditione *ibid.* ita in permutatione, & donatione.

Dominii *Temperamentum* ex *necessitate* extrema indigentium VI, 6, 724.

tum, ex *jure civili Ebr.* & Traditionibus majorum, quibus permittitur, quod alias jure naturali furtum esset VI, 2, 701. &c. additis exemplis.

E*ἑδοῦν ἑτέρας* Sol seu Apollo cur dictus III, 21, 447.

EBRÆI præter V. T. habuerunt disciplinam Juris Naturalis, & ipsis aliisque gentibus Imperativi, sive ex pacto intervenientis I, 1, 10 & II. sapientiæ nomine Græcis æstimati celebratique I, 2, 24 & 25. eorum celebritas in philosophia unde I, 2, 14.

ab Ebræis Philosophi sua hausere, non tamen pura puta, I, 2, 24 &c. Ebræorum Philosophorum tria genera, Pharisei, Sadducei, Esseni I, 2, 28.

Ebræorum disciplina quatenus probanda I, 2, 33. disciplina moralis & civilis etiam in rebus Christianis discutiendis prodest, I, 2, 12, ejus studium *ibid.*

de iis *Lactantii* judicium I, 2, 13.

Ebrææ linguæ character Samaritanus & Assyrius II, 6, 194.

Ebraicas res qui Græce contextuerint I, 2, 27.

Egenorum jus singulare. vid. *Pauper.* EGESIPPI locus à Scaligero reprehensus, à Petavio defensus III, 5, 297.

Ἐκλεκτικὴ philosophia laudata I, 1, 6. quis primus eâ usus *ibid.*

ELEEMOSYNA, ex *debito*, aut ex *caritatis* abundantia VI, 6, 726 & 734. ejus *quantitas* & *qualitas* p. 727. &c. *exactio* & exactores p. 729. *erogatio* *ibid.*

Emti agri non fiebat dominus absque syngraphâ VI, 4, 717.

ENOCH, Aidris dictus Arabibus V, 9, 609.

ἔνοχῃ, *ἔνοχ* I, 4, 46.

Essenorum secta altera nuptiis adversa V, 3, 740 &c.

de *Essais*, qui olim & hodie scribere I, 2, 29.

Errores quoque ad indagationem veri profunt I, 1, 8.

errores per errorem tradentium & accipientium propagati I, 1, 9.

Ethnici Scriptores non citra Christianismi morumque receptorum amissim legendi I, 2, 36.

Eunuchorum de matrimonio V, 16, 657.

EXCISIO à celesti vindicta expectatur II, 11, 256 & 258,

triplex ex sacris literis singillatim repetitur VII, 9, 872 &c.

EXCOMMUNICATIONIS apud Ebræos causæ, formula, effectus, solutio IV, 8 *per tot.*

Pharisei cur Christo nunquam excommunicationem intentarint IV, 9, 543.

Index Rerum & Verborum

FEDUS. Federa Ebræis licebat inire cum quibuscunque populis, exceptis septem & Amalekitis VI, 15, 778.
 Federa Judæorum cum Gentilibus VI, 17, 789.
 Federis conditiones, ubi hostes se dederent VI, 14, 773 &c.
Femina à judicandi officio, & testimonii dictione exclusa VII, 6, 855.
FERIÆ. de feriis & festis Rom. qui scripserint III, 18, 410.
 Feriis, quæ facere licuerit Gentilibus III, 17, 390 & 391.
Ferreum pecus quid, & qua licitum, aut illicitum VI, 10, 756.
Figuras prominentes, aut planas facere an licitum II, 6, 193 &c. v. *Imag.*
Filiæ impuberis & puberis descriptio VI, 7, 741.
Eilefacus notatur I, 10, 123.
Florus explicatur II, 8, 232 &c.
Fœnus. v. *Usura.*
FORMULA. cessionis vetustissima VI, 5, 719.
 formulæ vim contractui dabant *ibid.* &c.
Fraus verborum in contractibus non adhibenda VI, 3, 708. v. *mendac.*
Freberi dissertatio de Numismate census II, 8, 228.
FURTUM. *Furis noſurni* cædes permissa IV, 2, 495.
 Furti & rapinæ descriptio VI, 1, 693.
 Furtum & rerum & hominum: clam palam factum: significat damnum à personis datum: comprehendit dolum malum in ponderibus & mensuris VI, 2, 699.
 furti species, vicini agri terminos submovere VI, 3, 710.

furtum non minus in Gentilibus, quam in Judæi bonis committebatur VI, 3, 707 & 708.
 furti pœna capitalis VI, 6, 857. de furto jussu naturale cum jure Gentium Ebræis aliisque interveniente commiscetur VI, 2, 698. Furari an liceat propter necessitatem VI, 6, 724. de furti crimine, sine Modorum & Temperamentorum, quæ dominio adjici solent, ceu Lydio lapide, frustra sæpe decernunt Casistæ VI, 2, 703.
 furta quædam licita apud quasdam gentes, non omnino furta, sed temperamenta domini *ibid.*
 Furti interdictum non obstat acquisitionibus bellicis VI, 3, 709.

G*eminus* quando vixerit III, 21, 450.
Generatio decima, tempus infinitum V, 14, 648. V, 16, 657.

GENTES. quot modis accipiantur: difficultas rei: numerus, I, 6, 77 & 78. quomodo Ebræis distinguantur I, 10, 117.
 Gentium complurium Moratorum atque Illustriorum scita ac rationes quid valeant in indagando Jure naturali Permissivo & Obligativo I, 7, 87 & 88.

Gentes totæ jura naturalia violaverunt I, 6, 80 &c.
 è Gentibus, aliis ob Judaismi professionem, aliis citra eandem sedes licitæ in imperio Israel II, 2, 13. Gentibus inter Judæos agere, quando & quomodo permissum II, 3, 153 & 154. Gentili idololatræ nullus in solo Israëlítico locus II, 3, 151. quoties sui juris essent
 Yyyyy 2 Judæi

Index Rerum & Verborum.

Judæi 152 &c. Gentiles conditionis liberæ, quomodo Judaismo initiarentur II, 2, & 3 *per tot.* quo effectu c. 4.

Gentiles Judæis semper immundi II, 5, 176.

Gentilium rituum callentissimi inter Patres Latinos Tertullianus, inter Græcos Clemens III, 18, 406. Gentium Jus. v. *Jus*.

Gergesæi non prorsus deleti VI, 13, 773.

Grotii libri de jure belli laudantur, I, 2, 35. I, 10, 123.

H *Æresis*. de Hæresibus qui scripsere I, 1, 5.

HEBDOMAS quid significet III, 15, 366.

Hebdomadis triplex ratio III, 19, 413.

Hebdomas Arabum, Turcarum, Persarum III, 22, 462.

Hecataei opus de Ægyptiorum philosophia I, 1, 4.

Hegira seu fugæ Mahumedis, quis dies assignatus III, 20, 437.

HELLENISTÆ Judæi Græcienses III, 4, 287.

Hellenistæ, de Græcis interpretibus Bibliorum II, 4, 156. & *sepiissime*. & Hellenistarum versio II, 11, 256 &c. Hellenistarum versionis codex summæ antiquitatis in Anglia V, 8, 602. Hellenistica versio II, 5, 179.

Hellenistica lingua II, 1, 132. IV, 9, 542. III, 17, 399 & 400. Hellenisticus sermo II, 5, 170. Hellenistico sermone (de N. T.) II, 10, 250.

Heraclidis Pontici *πολιτεία* I, 1, 4.

HERODEM Magnum, Alienigenam

non Judæum fuisse, contra Scaligerum & alios defenditur V, 19, 20, 21. *capp.*

ejus stemma p. 670.

nec Profelytus justitiæ integer fuit c. 21.

Herodiadis cum Herode Antipa matrimonium, unde illicitum V, 21, 685 &c.

Heredes feneratoris an & quatenus redderent usuram VI, 9, 751.

Hermippus, vitæ Pythagoræ Scriptor I, 2, 17.

HESIODUS explicatur III, 17, 395 396.

HETEROGENEORUM commixtio (e. g. lanæ & lini in veste, seminum diversi generis in eadem agri parte, animalium diversi generis ad coitum admissio, arborum diversi generis insitio) quatenus & cui illicita VII, 3, 339 &c.

Holocausta III, 8, 311 &c.

HOMINES. Hominum consideratio, vel ut universi natura æquales, vel ut unius civilis societatis ex pacto I, 7, 91 & 92. eorum vitam segregem fingunt aliqui. *ibid.*

Homines in Imperio Rom. vel Paganis, vel Christianis, vel Judæis II, 9, 243.

HOMICIDIUM. Ultroneum nullum, extra rationem pœnæ vel quasi, ex Ebr. interpretatione legis permisum, ex materia de anathemate prolixè ostenditur IV, 10, 550.

Involuntarii, species tres IV, 2, 486. &c.

de foetu in utero non necando IV, 1, 478 &c.

Homicidii genera, privatis, quasi mini-

Index Rerum & Verborum.

ministris summæ potestatis, sub ratione poenæ aut quasi, citra judicium forense permitta, intra cautiones certas, IV, 3. *per tot.*
 ubi de, *Tuentibus se, & Zelotis.*
 Homicidii interdictum explicatur IV, 1. ubi de *Vindice Sanguinis*, Homicidii poena ne irrogaretur, exceptiones Ebræorum IV, 1, 481 &c.
HONESTORUM & Turpium discrimen & notitia, à Deo insita, cum respectu Imperii Divini I, 8, 94.
HORARUM vetustas quæ III, 21, 442 &c.
Hospinianus refellitur III, 21, 405.
IDOLOLATRIA. v. *Cult. extran.* Ebræis frequens II, 1, 130. & varia p. 131. non æque post primi templi excidium. *ibid.* & 132. ejus occasio prorsus sublata II, 2, 136 & 137.
 Res mere naturales, etsi coli solitæ ab idololatriis, liciti usus & possessio- nis I, 7, 215.
Idumæi, Judæi facti II, 4, 155.
Jejunia sabbato celebrari solita, unde & quo sensu Gentiles tradiderint III, 15, 369 & 370.
JESUS. de Jesu Talmudicorum fabu- bula IV, 9, 544.
Jethro, πολυώνυμ & II, 2, 144.
IMAGO. Imagines facere illicitum II, 6, 182 & 204.
 Imagines distinguuntur II, 7, 109 & 110. ubi præsumtio, de cultu ex- traneo, &c.
 Imagines discendi & docendi causa facere licitum II, 6, 185 &c. 196 & 203.

Imagines consecratæ, non conse- cratæ II, 8, 222.
 Imagines animalium an & quas fa- cere liceat II, 6, 192 &c.
 Josephi de imaginibus sententiâ Talmudicæ disciplinæ dissona II, 8, 216 &c.
 Imagines Cæsarum & Tiberii quo- modo cultæ II, 8, 218 & 219.
 Imagines Cæsaris averfati Judæi cur II, 6, 184. Judæorum de imaginibus Cæsarum responsa apud Josephum quo temperamento intelligenda II, 8, 220 & 221.
JEPHTHÆ votum IV, 11 *per tot.*
Imperare sibi, nemo potest; neque par pari I, 7, 92.
Imperatorum Constitutiones explican- tur III, 19, 417.
INCESTUS. Interdictis de incestu an Gentiles obligarentur V, 11, 619 &c. Affirmativa diversimode explicatur. Add. *Seldeni Uxor Ebraica lib. 1. c. 3. 4. 5. 6.*
 Incestæ Gentium conjunctiones V, 11, 623 &c.
India portentosorum animalium foe- cunda, II, 9, 239.
Inscriptio vetus corrigitur III, 18, 407.
INTELLECTUS AGENS quid Ebræ- is I, 9, 108 & 109. quid aliis 110 & 111. quid Christianis 112 &c.
 Intervallum inter Legem & primor- dia rerum III, 8, 312.
JOSEPHUS cum Philone comparatur I, 2, 30.
 Talmudicis sæpe adversus III, 15, 366. explicatur III, 15, 369 & 367. III, 23, 468 &c.
 ejus versio Geleniana reprehenditur II, 8, 231.

Index Rerum & Verborum.

IOSVÆ decreta in Terræ divisione; ubi temperamenta & modi dominii VI, 2, 704 &c.

ISRAELITAM Gentili tradere, capitale, cum casibus exceptis IV, 3, 498 &c.

Israëlitæ nolunt Noachidæ videri, sed Abrahamidæ I, 10, 118.

Jubilæorum celebratio quando cessârit II, 3, 150.

JUDÆUS. Judæum nomen II, 4, 156. lingua. *ibid.* & 157. Judæi nomen natalibus acquisitum peregrinitatem

non statim abolebat V, 20, 675. Semijudæi profelyti V, 21, 683 &c. Judæus ex Judæis, Judæus ex Peregrinis II, 4, 164.

Judæi potuerunt esse cives Romani II, 5, 169. Judaismo quomodo ingenui initiabantur II,

2 *per tot.* quomodo servi II, 3, 149.

Judæis ritus Judaici indultu Principum permisi III, 14, 364.

Judæi in Ægypto Ptolemæorum temporibus I, 2, 17.

Romanis tributarii VI, 17, 789 &c.

Europæi monarchiam universalem affectabant VI, 12, 767 &c.

Judæi Alexandro militant citra curam causæ belli aut religionis disparis VI, 17, 789.

Judæorum Academia, Soriana, Pumbedithana, Nehardaiensis tempore Theodosii, Arcadii & Honorii Impp II, 9, 244. & Synagogæ frequentes. *ibid.* Immunitas *ibid.* & 242. privilegia. *ibid.* quibus post exuti p. 243.

Judæi Mauritanenses, interpretes Biblior. II, 12, 260. & *sepe.*

Judæorum biga Josephus & Philo laudati I, 2, 28.

Judæi Anglienses occisi II, 6, 189. Anglia pulsi p. 190.

Judæi porcinum numen colere falso dicti; ut & Asinum, & Coelum. unde. II, 1, 132.

JUDAS & Thamar, an matrimonio conjuncti V, 9, 608 &c.

Judæ in Thamarum judicium examinatur VII, 5, 849 &c.

JUDICIUM. Judicium superius & celeste, tum inferius & humanum VII, 43, 843 &c. de Judicio divino, seu præmio & pœna cælitus expectandis VII, 9 *per tot.*

Judicia notant potestatem *deliberativam atq; constitutivam*, tum *judiciariam ac decisivam*, caputque Juris Naturalis sextum constituunt: judicii divini persuasione subintellecta VII, 8, 846.

Judiciorum jure, obedientiam civilem & imperium comprehendunt, ut & pœnas: relicto tamen summis potestatibus arbitrio augendi minuendique VII, 5, 848 &c.

Tribunalia *Ebræis*, III virorum, XXIII vir. per urbes, oppida, pagatim, præter LXXI vir. in quibus jus dicebatur secundum legem Mosaicam & instituta ac mores, tum originariis, tum Profelytis VII, 6, 854. *Tribunalia singularia Profelytis Domicilii & Noachidis* in ditione Israël, & Judices vel Ebræi vel Profelyti, sed ab Judicibus Isr. constituti: cum exceptione in Dedititiis VII, 6, 854 &c.

Judicia in Profelytis Domicilii obviolatum jus Gentium imperativum aut interveniens VII, 7, 858 &c.

Index Rerum & Verborum.

Judicia extraordinaria. 1. ubi ex Gentilium litigantium compromisso Ebraeus arbiter captus. 2. ubi aliarum Gentium lites cum Ebraeis, sub judice, cui in utrosque potestas, agitantur VII, 8, 863. Mos utrorumq; *ibid.* &c.

JUS. *Jus*, quid. I, 4, 45. Jus hominibus proprium est. I, 4 & 5, *late.*

Jus proprie dictum omnimodum est aut

Divinum, idque vel

| *Naturale*, idque vel

| | Obligativum

| | Permissivum

| *Positivum*, vel

| | Obligativum

| | Permissivum

Humanum I, 8, 103.

Jus *Obligativum*, jussis & interdictis constat I, 4, 46.

Juris *Permissivi* actus distinguuntur I, 8, 104 & 105.

Jus *Divinum* duplex *Naturale* & *Positivum* I, 8, 100.

Naturale negant aliqui alastores I, 3, 38. impugnavit Carneades I, 6, 80. I, 7, 88.

Juris *Naturalis Definitio* quorundam I, 5, 73. *Aristotelica* & aliorum explicatur I, 7, 85 & 86.

Juri *Naturali*, prima naturæ τὰ πρῶτα καὶ Φύσιν principium præstant, jurisque naturalis nomen induunt I, 1, 2.

Juris *Naturalis* obligativi capita, Patet standum, Fidem servandam I, 8, 105.

Juris *Naturalis* violationi divinitus poenam imminere, etiam *Ethnici* agnoverunt I, 8, 97.

Jura *Naturalia* ante legem *Mosaicam* obtinuisse, mentibus inscripta, Patres docent I, 8, 97 &c.

Jus *Naturale* ex legibus civilibus discernere, ardui operis I, 3, 40 & 41.

Jus *Naturale* quomodo immutabile, adversus *Tholosanum* I, 8, 97 & 104.

Jus *Naturæ vox Dei, vestigia, via, mandata, verba Dei*, I, 8, 100 & 101. quatenus est jus divinum, consensu Theolog. Jurisconf. Philos. Jura *Naturalia* Ebraei vocant *Judicia, Jura, Præcepta seu Mores*; reliqua à Numine imperata, appellant *Ritus, Statuta* I, 10, 119. Jus *Naturæ* vocatur Ebraeis, *Præcepta Noachidarum* I, 8, 102.

Jus hominum commune, per excellentiam *Noachidarum* dici solet II, 7, 206.

Jus *Noachidarum* Adamo imperatum dicunt Ebraei I, 9, 107. id quomodo intelligendum p. 108.

Jura *Noachidarum* Ebraeis quæ I, 3, 41, capita ejus juris vel *Majora*, vel *Obscuriora* p. 42 & 43. capita *Obscuriora* distinguuntur VII, 2, 832 & 833. adde cap. 3. Juri *Noachidarum* quædam à magistris tributa, non vere, sed in opprobrium Gentium seu *Noachidarum* VII, 3, 842. Jura *Noachidarum* simplicia, an in *Synodo Hierosolymitana Apostolorum* doceantur prolixè disquisitum VII, 12 *per tot.* Vestigia hujus juris in *Jobo*, colliguntur VII, 11 *per tot.*

Juris *Naturalis* ex Ebraeorum disciplina *generalis designatio* I, 3, 37.

Jus *Naturale* Ebraei non metuntur

Index Rerum & Verborum.

tur *Gentium moribus, opinionibus, constitutionibus* I, 6 per tot. neque ex *aliorum animantium actibus* eliciunt, cum quibus nullum hominum commune jus agnoscunt I, 4, 43 &c. neque ex *Rationis humane usu solo* I, 7 tot. sed indagant & designant *Numinis imperio, auctoritate atq; indicatione* I, 8 tot.

Juris Naturalis *capita majora septem* enumerantur I, 10, 116 &c. instaurata ubi & quando p. 120. Jure naturæ an Sabbati seu septimi diei observatio festa necessaria ex mente Ebr. III, 8, 315. Juris naturalis præceptis negativis quid affirmativi inest III, 1, 273 &c.

De officiis erga Numen ratio duplex: prior, qua Profelyti domicilii puniendi; altera, qua genus humanum citra pœnam forensem Deo obligaretur p. 274.

Jus Ebræorum alterum, ipsis aliisque Gentibus sive Imperativum, sive Interveniens, ex ipsorum libris sumendum I, 1, 11. II, 2, 135 &c.

Jus Gentium interveniens accedit Naturali I, 1, 2. Jus Gentium ad regendos Profelytos civili superinductum i. e. *Interveniens Gentium* II, 8, 205. *Jus interveniens* seu Ebræis atque Inquilinis, sive in eorum ditione vitam transigentibus singulare II, 7, 206. *Jure* interveniente à sapientibus introducto, Judæi quatenus Gentes respiciebant, inter se atque ad Judaismum ejusque ritus factos tectos conservandos regendi erant II, 5, 175.

Jus Gentium universè, quid I, 6, 74 & 75, quot modis accipiatur p. 76.

quomodo inde argumentandum sit aut non. *ibid.* Gentes ipsæ quot modis accipiantur p. 77.

Jura Pacis & leges quomodo ex consensu VI, 1, 695 &c.

Jus belli, quomodo ex consensu p. 696.

Jus ante Mosis tempora non traditum literis I, 9, 107.

Jusjurandum per sanguinem Abelis V, 8, 601.

Justus quis, ex mente Ebr. VII, 9, 871.

JUVENALIS explicatus II, 9, 239.

Kolymbus numulariorum IV, 5, 510.
Κοσμηγότροπος III, 17, 397.

LACTANTIUS refellitur I, 2, 16.

LAERTIUS explicatur I, 2, 15.

Lapidationis pœnæ ritus IV, 8, 534.

Lares oppignorati, venditi II, 8, 224.

Latini (libertinorum genus) II, 5, 169.

LEX quid I, 7, 89.

LEX NATURÆ à Deo, Philosophis agnoscentibus I, 8, 94 & 95. mentibus inscripta p. 98 & 99.

Legis Naturalis *partes* ex Ambrosio I, 10, 15.

Lex Mosæica cippis inscripta, & 70 linguis descripta, ex traditione Rabinorum III, 3, 284.

Legum civilium ex permissione Dei latarum obligatio I, 8, 106 & 107.

Lex mere pœnalis an detur I, 4, 58 & 59.

l. s. de stat. hom. explicatur I, 4, 45.

Legislatores antiqui non nisi Numinis alicujus obtentu suis legibus auctoritatem quæri existimarunt I, 8, 97.

LIBERTAS naturalis à Numine hominibus

Index Rerum & Verborum

minibus permiffa, jure varie fuper-
inducto. temperata VI, 1, 169 & 4.
Absoluta & fimplex, quid I, 4, 44, *Re-
ftrieta & Temperata* quid. *ibid.*
LIBERTINI diverfi ex jure Cæfareo II,
5, 169.
Libertini, Profelytis comparati II, 5,
167 & c.
Libertini Judeorum II, 5, 170 & 171,
Libertini in Actis VI, 9. qui II, 5, 170
171.
Liciti ac Illiciti naturalis difterminatio
I, 7, 91.
Aoy & quomodo interdum fumatur à
Patribus in materia Juris Naturalis I,
8, 99 & 100.
LUCUS. *Lucum plantare*, nec Noachi-
di licitum II, 6, 181.
Luci ad Idol. plantati *umbra, transi-
tus, volucres, ligna, pretium cinis*, il-
citi ufus II, 7, 214.
Luda alex, talorum &c, quæfita, furti
nomine cenfebantur, ex dominii ob-
ligationisque temperamento VI, 11,
760 &c. caufæ add. *ibid.* licebat ta-
men Gentilibus, aut Judæo cum Gen-
tilibus p. 761.
LUNÆ *phasis*, ejusque difciplina II, 6,
197 & 198 cum *fchemate* duplici 199
& 202.
aëris temperies quid in ea poffit p.
200.
prefagia *ibid.* &c.

MAGUS. Magi, *Hoſtane* dicti III, 19,
421. Eorum inceſtæ conjunctio-
nes V, 11, 624 &c.
Magus, omnis idololatra II, 1, 134.
Magia infamis morte punita II, 7,
208.
Mahumedis fedus cum Chriftianis ini-
tum VI, 12, 769,

Mahumedanis caufa belli dilatatio
finium habetur VI, 12, 769, *Mahume-
dani* Hiftorici quidam I, 2, 22.
MALCHUS eſt Porphyrius I, 2, 18.
Majoris partis jus VI, 1, 696.
MAMZERES Manifeſti & Dubii, *liq;
duplicis generis*, eorum matrimonia,
liberi V, 16, 655 &c.
Mamzeri permiſſum ancillæ conju-
gium V, 12, 639.
Mamzerum proles retinebat labem,
niſi quod per matrimonium cum an-
cilla ſervilis conditionis, & hinc in
libertatem venire poterat V, 16, 659,
& 660.
Maranatha, quid IV, 9, 544 &c.
Martianus Capella veterum rituum cal-
lentiffimus III, 15, 371.
MATRIMONIUM, vide & *Nuptias* &
Polygamiam.
Matrimonii *definitio* ex jure Ebr. di-
verſa à Chriftian. V, 7, 589.
Matrimonialis juris origo apud E-
braeos V, 3, 565. Matrimonii *necesfi-
tas* p. 566, & 568. Matrimonium non
conſenſu tantum ſed concubitu per-
ficiebatur V, 4, 572 &c.
Matrimonium Fratris, an juris Noa-
chidarum, aut illi adiectum caput
VII, 3, 840. Videatur *Seldeni Uxor E-
braica* libr. I. cap. 12, uſque ad 16.
Matrimonium cum fratris filia V, 11,
631.
De *cognitionis ratione* habitâ inter
Initia rerum & Leg. Moſ. V, 9, 607.
Conſanguinitatis & Affinitatis gra-
dus, quatenus matrimonii impedi-
menta ſunt, explicantur, cum cauſis,
V, 10, 614 &c.
Matrimonia inter *Judeos & ſervos
ac ancillas*, & *exter.* V, 12, 101.

Index Rerum & Verborum.

- Matrimonia Servorum & Ancillarum** originis *exterae*, inter se invicem V, 17 *per tot.* de matrimonio & concubitu, *cum captiva Gentili*, jure singulari V, 13 *per tot.* Profelytorum V, 14.
- Matrimonia Profelytorum** inter se invicem aut cum Gentilibus; & cognationis ratio inter fratres & parentes V, 18, *tot.*
- MELCHISEDECI** oblatio panis & vini an sacrificium II, 2, 278.
- MEMBRUM.** de *Membro animalis viventis* interdictum, vetat immanem crudelitatem in cetera VII, 1, *per tot.*
- MENDACIUM.** Mentiri in alterius, etiam Gentilis, damnum, nefas. VI, 3, 708. Mendacio quando locus, ex discipl. Ebr. IV, 3, 500 & 501. adde VI, 3, 709.
- Mendicantes* Judæi VI, 6, 735.
- MENSIS.** Mensium ratio apud Ebræos II, 6, 196 & 197.
- Mensis Græcorum trifariam divisus III, 13, 372.
- MERETRIX.** de vocabulo meretricis Ebraico V, 4, 576 & c.
- interdictum de Meretrice* consideratur, *ibid.* Adde *Uxorem Hebraicam* Lib. 1. cap. 11. sub fin.
- Metathemeni* בַּרְבַּעַיָּא יְהוֹנָדָה I, 1, 4.
- MINIMUM.** Ubi de pœna ob comestitionem illicitam sermo est, aoh betur apud Ebr. illa mensura, *quanta oliva est*: ubi de furto, *Prota* seu numuli VII, 1, 826.
- MOCHUS** Tyrius Historicus I, 2, 12. Alius, Medicus. p. 23. Latinis, *Mosibus*.
- MONETA.** ejus *cuðende jus* quando ablatum Judæis II, 8, 225.
- Monetarius ab uno iudice absolutus, ab altero damnatus I, 3, 39.
- MORIAH** monti, nomen *Templi* tributum III, 6, 298.
- MORS.** ad mortem vitandam, quid liceret Ebræis II, 10, 247 & c.
- MOSES.** an bigamus V, 6, 586.
- Mundus patet*, quid. III, 17, 392.
- Musica rationes in cœlo* ex Pythagor. sententia III, 21, 441.
- Mutuum. v. Usura.*
- NATALIS.** Ex *Natalibus* ut dignoscantur Servi, Gentiles, Pagani, Exteri, Regula est: quod *Proles Matris non Patris conditionem sequatur* V, 12, 643. V, 15, 654.
- Natalitium thema* Urbis Constantinopolitanae III, 20, 428.
- NATURA.** *Natum Parens* sive Deus I, 8, 94. *Natura parere*, & Deo parere, *καταπαράσκειν* sæpe Veteribus usurpata I, 8, 95 & 96.
- Prima Natura*, ut se habeant ad jus naturale I, 1, 2.
- NEOMENIÆ,** præter Neomeniam Tisri, non feriatae III, 15, 369.
- NEPOTES & NEPTES.** filiorum & filiarum locum supplent V, 3, 568.
- Netbinai* seu Dedititii V, 14, 647.
- Nicolaus Damascenus*, assentator Herodis V, 19, 671.
- Nicolaitarum* Hæresis, quomodo ex dicti errore orta I, 1, 9.
- NOACHIDÆ.** vid. *Gentiles*.
- Noachidæ genus humanum universum I, 9, 107. I, 10, 117. excipientibus se Ebræis, *ibid.* & 118.
- Noachidarum præcepta* de jure naturali I, 8, 102. I, 10, 117.
- NOACHUS**

Index Rerum & Verborum.

NOACHUS heres orbis constitutus, Filius disperdit VI, 1, 698. de uxore Noachi traditio, & filiorum uxoribus V, 9, 609 &c. cum eo, quot homines in Arca fuerint V, 9, 613 &c.

NOMEN, absolute pro sanctiss. Numinis nomine II, 10, 247. Nomen *Teragrammaton* II, 12, 261. Nomen Dei proprium & cognomina. *ibid.* Nomen Divinum quot modis profanetur. II, 10, 247 &c.

NOTITIÆ communes, hominibus innatæ I, 7, 85 & 86.

NUMA, non fuit Pythagoræus I, 2, 15. de libris, qui ejus nomine ferebantur p. 16.

Numenii de Platone iudicium I, 2, 23.

NUMISMA. Quibus usi Judæi II, 8, 225, 226, 228 &c. recensentur quædam II, 6, 192 & 193.

Numismata, quæ feruntur ex illis, quibus Christus venditus II, 8, 227. *Numisma census* apud Evangelistam VI, 17, 796 &c. cum imagine Tiberii, exhibetur II, 8, 222.

NUMUS habuit duplicem *inscriptionem, obversam & aversam* VI, 17, 800, 801.

Numus Schickardi, cum *capite Mosis & inscriptione*, examinatur II, 6, 186. *Seldeni*, ejus generis, itidem examinatur p. 187.

Numi Rhodiorum II, 8, 227. quos *Seldenus* habuit p. 228.

consecratio in Numis Cæsar. II, 8, 225.

NUMULARII. in Templo, qui fuerint, eorum Arcæ: quæstus. IV, 5, 509. &c.

Nundine Romanorum III, 15, 377 &c.

NUPTIÆ. *Nubere, nupta verba* V, 4, 573.

Nuptiales ritus ante L. Mosis. V, 5 per tot.

de Nuptiis patruelium, amitinorum seu consobrinorum II. *Rom.* V, 11, 631.

Nuptias averfatur *Essenorum secta* altera V, 3, 570 &c.

Nuptiarum necessitas apud Gentiles V, 3, 570.

Nymphodori *Nôµµία τῆς Ἀσίας*, I, 1, 4.

OBLIGATIO, *quid*, I, 4, 46. prima inter personas & jus relatio. *ibid.*

Ejus origo & natura I, 7, 91 & 92.

Ejus origo in jure permissivo I, 8, 105.

Obligatio naturalis non inducit penam, secundum Jurisconsultos, quorum sententia explicatur, & cum Philosophiâ conciliatur, I, 4, 47 &c.

Obligatio inest legibus civilibus *naturalis & civilis* I, 8, 106 & 107.

Obligatio inter deos unde I, 7, 93.

OCCUPANTIS fiunt bona nondum occupata, cum exemplis VI, 4, 712 &c. v. *Dominium*.

Occupationis titulus pacto & consensu per genus humanum propagato admittendus, alios demum excludit VI, 4, 718.

Occupatio fundi, qui ante nullius in bonis, non dabat dominium occupanti VI, 4, 713. usque dum fundum coleret. *ibid.* &c. jure Ebr. & Gent. al. Ita de rebus plane derelictis p. 714.

Bona Gentilium deperdita, occupanti Judæo cedebant. *ibid.* aliter de Judæorum bonis. p. 715. Prof-

Zzzzz z

elyti

Index Rerum & Verborum

- elyti** Justitiæ bona, sine herede mori-
entis occupanti ced. p. 716.
- OCELLUS** Lucanus explicatus V, 11,
628.
- OFFICIA.** de officiis hominum univer-
salibus, Philosophi & Legislatores e-
gerunt I, 2, 13.
- Officia** *Necessaria* & *Accessiones* I, 1, 8.
Officia universalis & naturalia ex
corpore *Mosaico* colligere, arduum. I,
3, 38 & 39.
- Omophagia** Gentilium VII, 1, 828.
- Orientalium rerum** & *scriptorum* quan-
ta copia perierit I, 2, 27.
- Oracula** *Apollinis* I, 2, 2.
- ORPHEUS** corrigitur III, 19, 420.
- QVIDIUS** explicatur III, 15, 368, III, 17,
404.
- P** *Alestinus*, Græcis & Rom. dicebatur
Judæus III, 15, 368.
- Pallaca**, *παλαααν*, pellex V, 7, 594.
- PARENTES.** de Parentibus honoran-
dis jus *naturale* ejus explicatio: dero-
gatio duplex apud Ebræos VII, 2, 833
& c. in *Mara* addit. præcept. I, 10, 120
& 121.
- PATRIARCHARUM** Generationes,
& tempora earum V, 3, 566 & c.
- PAUPER**, quis, secundum Ebræos VI,
6, 730 & c.
- Pauperum* jus apud Ebr. cum Tempe-
ramento VI, 6, 724 & c. eo jure an
Gentiles gauderent p. 734.
- Pauperes**, non continentur interdicto
furti. VI, 2, 690.
- PENTATEUCHI** versio Græca à LXX.
Interpretibus, jejuniis celebrata III,
3, 284, & 285.
- PENTECOSTE** quid Veteribus Chri-
stianis III, 18, 409.
- PEREGRINI** nomine seu Profelyti quis
intelligatur in II. *Pauperum*, VI, 6,
733.
- Peregrinitas* retenta in Profelytis II,
4, 164. alia etiam exempla p. 165, e-
jus effectus V, 20, 675.
- PERMISSIO** & Jus permissivum spectat
ad actus *adiaphoros*, ex ratione ob-
ligationis nondum præstituta & pœ-
næ absentes I, 4, 52.
- Perfici Imperii* chronologia nova, ex
Batricide I, 2, 19, & 20, ex *Mahume-*
danis p. 22.
- PHARISÆORUM** (cum Scribis) *ἐξοχὴ*
I, 2, 30 & 31. cur à *Josepho* Stoicis
comparentur. *ibid.*
- Pherecydes* Syrus *Barbaricæ* Philos: di-
scipulus I, 2, 24.
- PHILO** explicatur III, 4, 364. ejus ver-
sio corrigitur, p. 364 & 365.
- Philo* philosophiam generalem sub-
inde tractat I, 2, 29 & 30.
- Philoponus* quando floruerit III, 19,
416.
- PHILOSOPHI**, quid & quomodo ab
Ebræis hauserint I, 2, 24 & c. Philo-
sophis quibusdam ante Christianis-
mum, qui Patres salutem attribuant
I, 2, 32. Philosophorum quot sectæ
ex mente *Varronis*, & *disfidia* & *er-*
rores I, 7, 88 & c.
- Philosophia* vel ut sectarum est, vel
ut generale sapientiæ pietatisque stu-
dium est, accipitur I, 2, 29.
- Philosophia civilis*, circa officia vel
Deo ab hominibus, vel his inter se
debita versatur I, 1, 2. variæ in ea &
diversæ sententiæ, & cur p. 8 & 9.
- Philosophiæ Barbaricæ* pars opti-
ma, *Ebræorum*, sola superstes I, 2, 28.
- Philoso-

Index Rerum & Verborum.

- Philosophia Græca & Latina scita*, Patres collegerunt, & qui I, 1, 5. quomodo philosophia veterum utendum *ibid.*
- Picturam* laudat Philo II, 8, 235.
- picturae & imaginum varietas* II, 9, 245.
- Piscandi jus*, quatenus expirat VI, 4, 713.
- PLANETARUM** nomina in diversis linguis III, 22, 461. in coelo ordo & loca diversimodè tradebantur II, 21, 449.
- eorum nomina quando *diebus indicantur*; quo ordine, & ordinis ratione III, 19, 417 &c.
- PLATO** multa ex disciplina Ebraeorum & Mose hausit I, 2, 14 & 16 & 17 & 23. quando floruerit *ibid.*
- POENA**. vox *improprie* accepta I, 4, 57 & 58. *definitio* proprie dictæ. *ibid.* poenam inducit naturaliter obligatio I, 4, 46. Poenæ formalis causa est vindicta, sive quod sit retributiva, quia peccatum est. I, 4, 51. Poenæ non præfiniuntur specialiter ex jure naturali, secundum Ebraeos II, I, 130.
- Poenis adnumerantur actiones & coercitiones forenses I, 4, 47, poenas quæ perimant aut differant. *ibid.* Sententia Ethnicorum pag. 49 & 50. in poenæ ratione etiam cædes bellica continetur IV, 11, 555. *Pœna Divina* Noachidas manens, *Excisio corporis & animæ*, ob cultum extraneum (cujus species Molochi sacrificium) & blasphemiam: excisio animæ, ob sex incestos concubitus VI, 10, 876.
- Pœna divinitus manens Ebraeos
- IV *Excisio seu Gebenna*, cujus tria genera singillatim recensentur VII, 9, 872.
- Pœna apud inferos* Ethnicis creditæ, ad juris naturæ violationem relatæ I, 8, 97.
- Pœna violationis septem præceptorum Illustriorum Juris Naturalis*, Noachidis & Profelytis Domicilii, capitale supplicium seu gladius: Ebraeis autem, gladius tantum in homicidio, in nonnullis præceptis, minor poena VII, 6, 856.
- Pœnarum genera Ebraeis *combustio, lapidatio, strangulatio, gladius* VII, 6, 854.
- POLYBIUS** explicatur II, 8, 235.
- POLYGAMIA** in oriente usitata, non item in occidente: repetuntur gentes & leges V, 6, 587.
- de *Polygamia Patrum* diversæ sententiæ. V, 6, per tot. ex jure naturali, ante Leg. Mos. licita Ebraeis habetur p. 585, vid. *Uxor Ebraica*, lib. I. c. 9.
- Πορνεία* de incestu VII, 12, 890 & 891.
- POTAMO** Alexandrinus auctor *Philosophiæ eclecticæ* I, 1, 6.
- Præda*. v. *Bell.*
- PRÆMIUM DIVINUM**, bonum *Justis repositum*, premium justorum, vitæ futuri seculi, hortus deliciarum, *Paradisus, Mons Domini, Templum Domini, Domus Domini, porta Domini*, VII, 9, 871.
- Premium divinum in altero seculo Noachidis ob septem Præceptorum custodiam decernunt Ebraei VII, 10, 877 & 878.
- Prærogativa* seu præcedentiæ *Regulæ* VI, 19, 819 &c.
- PRETIUM** majus minusve in emtione, seu

Index Rerum & Verborum.

ne, seu damnum ex impari pretio VI,
5, 711 &c. *Principia practica & prima* I, 7, 86.
Proles, apud Gentiles sequitur Matrem.
sensus regulæ VI, 8, 746.
PROPINQUITATUM gradus *jure Ci-*
vili V, 1, 632 &c. *jure Pontificio* 633.
Orientali & Ecclesiast. 634. *Mabume-*
dano 635 & 636.
PROSELYTUS, de *Profelytis* alibi agit
Auctor; nempe de *Successione* c. 26.
Profelytos facere, quid tempore A-
brahami fuerit I, 8, 103. *Profelyti*
quomodo Davidis & Salomonis tem-
pore non admitti dicantur II, 2, 145
&c. de iis L. in Cod. Theodos. expli-
catur p. 147. *Profelyti ex timore* II,
2, 147. eos faciendi mos recens p.
148. *Profelytis* quæ non tribueban-
tur II, 4, 162 &c. *Profelyti partiarii*
V, 17, 661.
Profelytus Justitiæ seu justus fiebat
Gentilis, *Circumcisione*, *Baptismo*,
Sacrificio, II, 2, 138 &c. ubi describun-
tur ritus, personæ, tempora, exempla.
Profelytus Justitiæ quid consequere-
tur *Initiatione* II, 4, 155.
Profelyto Justitiæ, nomen *Judei*, *E-*
braei, *Israélite* tribuebatur p. 156 &
157. *posterorum* conditio *ibid.* *Prof-*
elyti Justitiæ in aliis, paris conditio-
nes erant cum *originario*, in *re ma-*
trimonial disparis V, 14, 646 &c.
Profelyti just. alii *perfectæ*, alii *im-*
perfectæ conditionis V, 21, 681 &c.
Profelyti Domicilii, qui VII *Præce-*
pta Noachidarum receperant II, 3, 150
& 151. quomodo initiabantur p. 152.
quando cessaverit mos 153. cum jam
cessasset admissio, *instar Profelyto-*
rum domicilii II, 5, 174.

Profelytorum Domicilii quæ condi-
tio p. 173. iis interdicti *ex jure in-*
terveniente, actus omnimodi, qui vi-
cinatorum gentium Idololatriam e-
jusque ritus omnino scaperent, aut i-
mitari viderentur; *Israelitis*, *ex civili*
jure vetiti II, 7, 208. *Profelytis do-*
miciilii, preces & adorationes in tem-
ple Hierosolymitano permittæ III, 4,
286 & 287. *Idem tamen observatio-*
ne Sabbati exclusi III, 12, 349.
Profelyti intra portas nomen; modo
pro justitiæ, modo pro Domicilii Pro-
felyto accipitur III, 12, 352. de *Profely-*
ta prole II, 4, 166.
Pseudogorionides Scriptor satis futilis
II, 8, 232.
Publicani, cur Judæis invisi II, 5, 178.
Puerpera servandæ causæ, an foetum li-
ceat occidere IV, 3, 502 & 503.
PYTHAGORAS quando floruerit I, 2,
17 &c. longævitæ ejus unde p. 22. ce-
lebritas p. 23.
ex disciplina Ebræorum multa tran-
stulit I, 2, 14 &c.
Quasi poena, *quasi vis*, quid. IV, 3,
502.
Rabbi *Jose Ben Chilpera* describitur
III, 9, 328 & 329.
Rabbinoꝝ cognomina encomiasti-
ca, ut *Magistroꝝ Theologiæ Scho-*
lasticæ p. 329.
Racematio, in iure egenorum VI, 6, 715.
RAHAB profelyta II, 2, 145. *Joluzæ*
nupta ex traditione V, 15, 651 &
652.
RATIO cur non habeatur norma Ju-
ris Naturalis ap. Ebræos I, 7, per tot.
Rationis usus simplex & nudus, cum
auctori-

Index Rerum & Verborum.

auctoritate superiori directus, I, 7, 88.
Ille prior incertus, & in contrarium
tendens p. 89. suadet non jubet p.
91.

Regeneratio, in Jure II, 4. 158 & 159.

REGES TERRÆ, qui VI, 18 806 & 811.

Regum filii, omnes Israelitæ dicti 809.

Diverbitum.

Relictum per oblivionem, in Jure Paupe-
rum VI, 6. 725.

Resecandi Idolum & vasa ejus, mos,
apud Gentiles II, 7, 213 & 214. *Rese-*

cratio vendendarum Imaginum di-
vin. apud Rom. II, 8, 224.

SABBATUM. Ejus *celebratio solennis*
in quibus consistat III, 9, 316. *Tem-*
pus & Locus Institutionis in statione
Ifr. Mara ponitur à Talmudicis *ibid.*
& 317. *fusissime usque ad 311. & I, 10,*
120. Sabbati instituti causa & ratio
III, 10. *per tot.*

Sabbati observatio Ebrais propria III,
10, 334. *Hinc sponsa dicitur Ebrais.*
ibid. *Sabbati Hebdomadici obser-*

vatione Profelyti Domicilii exclusi III,
12, 349. &c.

Sabbati Benedictio & Sanctificatio
quàm variè exponatur III, 13, 355 &c.
observationis prime Locus & Tem-
pus III, 11, 335. *per tot.*

Sabbati præceptum, à ceteris in de-
calogo diversum I, 8, 99. *Sabbati seu*
septimi diei festa observatio an ex
Jure naturæ necessaria III, 8, 315. *quo-*
modo hæc quæstio tractanda. ibid.

Sabbati præceptum Mahumedani
quidam Naturale faciunt II, 13, 359.
de cultu Sabbati seu septimi diei,
quid profani scripserint, & quomo-
do Judæis proprium fecerint III, 15,

367 &c. quæ apud ipsos Gentiles cul-
tum significare videntur, afferuntur
& explicantur III, 16 & 17. *tot.*

Sabbatarii, Judæi vocantur Martia-
li III, 15, 369.

Sabbata, omnia festa Judæorum &
jejunia. *ibid.*

Sabbatiter, *Majus & Minus*, quod
II, 9, 317 &c. *modus dimetiendi* p. 320
recentiorum sententia 325. &c. *Feria*
dicuntur prima, secunda, tertia Sab-
bati III, 17, 401.

Sabbatius fluvius commentum III,
13, 359.

SACRA *peregrina*, Romanis quæ III,
17, 403.

Sacratissimus Imperator, & cætera
ejus, *sacra*, II, 8, 225.

SACRIFICIUM, *Abelis & Caini* expli-
tur à Rabinis III, 8, 314.

Sacrificia quæ & cur spontanea III, 8,
310. *Expiatoria, Propitiatoria, Pa-*
cifica p. 311.

Sacrificia à Gentilibus accipere, an ul-
la licuerit III, 7, 304, &c.

Sacrificia Gentilium cruenta & in-
cruenta II, 2, 280 & 281.

Sacrilegium laxiore significato ap. Ro-
manos II, 8, 225.

SADDUCÆI *Traditiones majorum* da-
mnabant I, 2, 51.

SALMASII *opera de usuris* laudantur
VI, 10, 759.

SALOMONIS *cum filia Pharaonis* ma-
trimonium, & *exteris aliis* V, 14, 649,
V, 15, 652.

Samaritani Judæis *invisi* tur II, 5,
177.

SAMSONIS *matrimonium cum* Tim-
nathæa & *Dalila profelytis factis* V,
15, 652.

Index Rerum & Verborum

SANGUIS de usu sanguinis triplicis, ve-
tito Israelitis & Noachidi VII, 1, 825.
&c. cum temperamento p. 829.
de usu & potu sanguinis Avicenna
Mahumedanus, saepe in remedia e-
git, praeter edictum Mahumedis VII,
1, 829.
Sarandib mons, quis III, 11, 347.
SATURNI dies, quatenus iter III, 7,
405. III, 8, 406.
SCALIGER (*Josephus*) refellitur III, 19,
420 & 433.
Sellini aceti beneficio longævus Pytha-
goras I, 2, 22.
Scriptor Graecus nondum editus III, 19,
420.
Septies. Soli singulare II, 19, 422.
Septizonium Roma III, 20, 433.
Septuaginta hostium VI, 16, 783.
SERVUS & SERVITUS. *Servitus* in
federe cultum & deditiōem notat
VI, 14, 774.
Servitus, in pace, unde apud Ebraeos
VI, 7, 737. cum quis se in servitutem
mancipabat aut ex *Fori* additione,
aut ex *Patris* additione. *ibid.* &c. Ser-
vi à Gentilibus acquirantur vendi-
tione, permutatione, syngrapha, addi-
ta corporali possessione, regis volunta-
te, VI, 8, 743. illi quomodo haberentur,
servitute solvantur 744. &c.
Lex de lauro performenda, ad addictum
ex sententia fori pertinet. VI, 7, 740.
Servitutis finiende modi VI, 7, 739.
Servi Iudaismo initiati reventia servi-
tute II, 5, 172. eorum conditio diver-
sa à servis Ebraeis originariis. *ib.* Ser-
vi & libertini quomodo Iudaismo i-
nitiantur II, 3, 149, & 150. Servi
addicti, uxor & liberi non serviebant,
& tamen aiebantur, VI, 7, 739, &c.

Servitus ea sexennio perimebatur: o-
mnis *Jubilaeo* *ibid.*
in servos emps non dicitur domi-
nari cum duritia VI, 7, 739.
Servitutem ex jure captivitatis Ebraei
admisere ita, ut apud Gentiles servi-
tus mere personalis non esset; apud
se autem, in bello captis aut emtis ser-
vis Gentilibus esset VI, 19, 815.
Servo quomodo & cui, poterat do-
minus ancillam conjungere VI, 7,
740. servorum contubernia ex Domi-
ni arbitrio valebant aut solvebantur
V, 17, 662.
Feminarum jus singulare, quæ nec i-
pse se in servitutem addicere, nec ser-
vos emere poterant VI, 7, 738, & 739.
Servilis cognatio pro nulla V, 17, 662
& 663. jure civ. Rom. quatenus at-
tendatur. *ibid.* Servo non erat jus
agnationis VI, 8, 746. Servo fami-
lia, cognatio, prosapia non est V, 3,
568.
Sibyllini libri tres ex novem, I, 2, 28.
SIGLI Ebraeorum exhibentur II, 6,
193.
SIMON Zelotes. unde dictus IV, 4, 505.
SIMPLICIUS veterum Philosophorum
sententias conservavit I, 1, 9.
Sinensum Constellationes & Fasti III,
22, 464 & 465.
Signis militaribus Rom. divinus cultus
exhibebatur II, 8, 219.
OLONIS Elegia, de annis climacteri-
cis agebant III, 17, 398. & p. 402.
SORORUM cum fratribus matrimo-
nia V, 8, 605 &c. inter Adami & E-
ve liberos per indulgentiam licita V,
1, 558. V, 8, per tot. apud Persas V, 11,
625. apud Græcos probata, improba-
ta p. 629. &c.

Index Rerum & Verborum.

Spicilegium, in jure Egenorum VI, 6, 725.

Statuarum erectio Profelyto Demicili-
lii etiam prohibita II, 6, 180 & 181.

STOICORUM *dogmata* cum Pharisaicis seu Talmudicis collata I, 2, 31 & 32.

SVETONIUS explicatus III, 15, 369. & III, 17, 399. 401. & c.

SYNAGOGA, quid, IV, 9, 540 & 541.

Syngrapha in emtione agri necessaria VI, 4, 747.

TACITUS explicatus II, 4, 165. II, 3, 168. III, 6, 303. III, 11, 342. III, 15, 367. III, 17, 403. III, 22, 460. IV, 1, 480 & 481. V, 11, 631. V, 12, 642. VII, 9, 875. *reprehensus* II, 8, 220.

TALMUD. De Talmude *Babylonio* & *Hierosolymitano* II, 5, 179.

Talmudicum corpus in studiis Ebraicis, quod in Rom. Pandectæ & Codex I, 2, 28.

Talmudicum corpus Cardinales Inquisitores igni damnarunt: Pontifices nonnulli quatenus *tolerint*, aut *interdixerint*, I, 2, 33 & 34. *Utilitas ejus* ab aliis agnita enumeratur. *ibid.* & 35.

de Talmudicis scriptis *qui egerint* I, 2, 36 & 37. *in marg.* qui & quando inter Christianos uti iis coeperint I, 10, 122.

TEMPLUM. *Vocis* significatio apud Ebraeos & Gentiles III, 6, 301 & 302.

Templum *Herodianum*, imitabatur *Zerobobatianum*; hoc autem imitabatur *Salomonicum* III, 6, 299 & 300.

Qui de *Templi fabrica* scripserunt, laudantur nominatim III, 6, 300 301.

TERRA, pro Terra Israëlitica VI, 18, 807. *Terra Israëli* quæ VI, 16, 787 & c.

TERTULLIANUS, explicatus III, 18 405 & c.

TESTAMENTUM. alienatio per testamentum VI, 5, 723. de *Testamento Profelyti*. *ibid.*

THEOPHILUS Antiochenus quando floruerit III, 19, 416.

THEOPHRASTI *πολιτικά*, I, 1, 4.

THEOPHYLACTUS *corrigitur* III, 9, 318.

TIBULLUS explicatur III, 17, 405.

Tituli erecti à Jacobo & Mose II, 6, 181.

TRIBUTUM. in Federe, & obligationem ad pecunias, & ad operas significat VI, 14, 774 & c. varie indicitur p. 777.

Tributa Romanis pendunt Judæi, frustra reclamantibus nonnullis, ex jure victoriæ & deditiois imposita VI, 17, 790 & c.

de *Tributo Cæsari solvendo* apud Evangelistam, *Freberi* sententia VI, 17, 793 & c. & *Aliorum* 769 & c.

quale Tributum Christus solverit VI, 18, 806 & c.

TROGUS Pompejus, sive Justinus explicatur III, 11, 342. III, 15, 567.

TUTELÆ *sui*, & *Aliorum*, ad depellendam vim illatam causâ necis, aut adulterii, aut incestus, aut pæderastiæ, moderamen legitimum IV, 3, 498.

VARRO explicatur V, 3, 570.

VELUM *ὑπερὸν* *Herodiani* II, 6, 195. *Tabernaculi Mosaici*. *ibid.*

Velum, pro *flamco ssonfarum* V, 5, 58. v. *Uxor. Ebraic. lib. 2. c. 15.*

Aaaaaa

Vclao

Index Rerum & Verborum.

- Vela**, pro *auleis* II, 9, 238. *Vela Judaica*, an dicta, & quæ II, 9, 245 & 246.
- Vendere se**, nisi ultima necessitate, nemo poterat VI, 7, 738. & tum, an *Profelyta* & *Gentili* p. 739.
- Vestimenta lacerandi** mos, II, 12, 264 & 265. interdictus *Sacerdotibus*, quatenus. *ibid.* &c.
- VETTIUS Valens Astrologus**, priscus MSC. III. 20, 425 & 426. quis p. 428.
- Vetustiora suo seculo**, tradentibus fides adstruitur I, 2, 37.
- Via Dei**, quid VI, 17, 791.
- Vitima vitiosa** III, 7, 306.
- Vindex Sanguinis**, quis IV, 1, 474 &c. 483 &c.
- Visus obstacula** I, 1, 6 & 7.
- Vitis aurea** Pompeio donata, quid II, 8, 23 &c. Altera, supra portam Templi Herodiani. *ibid.* &c.
- Umbilicus Telluris**, & *Mariæ*, quis Ebraeis locus II, 11, 346. & Aliis p. 347.
- VOTUM**. *Voti* & *rei in votum venientis* consideratio VII, 2, 835 &c.
- Votum Jephthæ** IV, 6, 517. IV, 11 tot.
- Vota astimationum** IV, 7, 519.
- Urbes à Salomone Hieramo donatæ** VI, 16, 788.
- USURA determinata** seu in Sacris prohibita; *Pulvis usuræ*, dicitur, quatenus ex scitis majorum superinductis vetita usura. VI, 9, 749.
- Foenerator non plagis** luebat, sed *usuram* tanquam rem furto subreptam, *reddere* cogebatur p. 750. an, & quomodo *heredes* 751. L. de *Usuris Temperamenta* VI, 9, 753 &c. *Usuræ* jus circa *Profelytum Justitia*, ante *Profelytismum* & post contractæ VI, 10, 758.
- Usura* adversus *Gentilem* & *Profelytum Domicilii* licita, quatenus VI, 10, 756 &c. adversus *Judæum Apostatam* p. 758.
- VULCATIUS Gallicanus** explicatus III, 17, 401.
- Uxor**. Etymon ejus V, 7, 596. quor. modis fieret apud Rom. *ibid.* adde *Uxor. Ebr. lib. 2. c. 20* & 21. Hæc vox sæpe *sexum* tantum notat V, 7, 597.
- Wodan & Woden**, quid. III, 12, 460.
- Zabii** qui, eorumque ritus II, 7, 107 & 208.
- Zabratus**, quis I, 2, 18.
- ZELOTARUM** jus, ex traditione IV, 4, 503 & 504. an *Christi factum* Matth. 21, 12 huc referendum, IV, 5.
- ZIN** describitur geographicè III, 11, 345.
- Zona** pro cujuslibet Planetæ sede, orbe, spatio circulari III, 20, 431 & 432.
- Zwano: Deoi, a Zwari* p. 432.
- ZOROASTRÆ** ætas III, 19, 420. vocatur etiam *Zaradsbatb* II, 7, 207.

Cum forte Hebraica quædam sint transposita,
B.L. sic redigat in ordinem.

P. 14. l. 33, 34. ככל מה שהיתה סברתו הולקה
על תורתם ונהכר לאיש אחר

p. 102. l. 17. נצטוו בני יצח

p. 103. l. 5, 6. עד זמן דהוה מגייר יתהון ומליף יתהון
אורחא דעלמא

p. 173. l. 8, 9. אין נותנין בתוכה מקום לגר תושב

Selden, John,

De jure naturali & gentium juxta disciplinam Ebraeorum, libri septem

Wittenbergae 1712

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 4 Jud 140

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11215575-2

VD18 11312114-010